

KAUFMANN
DAVID
KÖNYVTÁRA

B. 362.

KLILATH JOFI

enthaltend

die Geschichte der Rabbiner der Stadt Lemberg vom Anfange bis auf die Gegenwart sowie der berühmtesten Rabbiner und Schriftsteller von Polen und Lithauen vom Jahre 1492 bis 1692 mit einer Abhandlung über die Synode der vier Länder in Polen und Lithauen.

Mit kritischen Anmerkungen und einer Einleitung

von

CHAIM NATHAN DEMBITZER

Rabbinatsassessor der Cultusgemeinde in Krakau.

KRAKAU.

Druck von Josef Fischer. — Verlag des Verfassers
1888.

ספר

כלילת יופי

כולל

תולדות הרבנים הגאונים אשר שמשו בכתר הרבנות בעיר לבוב המעוטרה, מזמן ראשון עד זמן אחרון, ונלוה עמהם גם כן, תולדות שאר גאונים מצוינים מאורי הגולה, עם הרבה הערות יקרות, ומאמרי בקורת בענינים שונים, ובסופו ניתוסף ג"כ מאמר ע"ד ועד הגאונים דארבע ארצות דמדינות פולין, ומועד דארבע קהלות הראשיות דמדינות ליטא, וגם מבוא בראש הספר, עם הערות רבות הרשות ונצורות, לשמה לב עליוי קדמוניות.

כל אלה חברו לה יהדיו מאת הרב הגאון הגדול המפורסם כש"ת

מו"ה **חיים נתן דעמביצער** נר"ו

ראב"ד רפה ק"ק קראקא יע"א.

קראקא

בדפוס של ה"ה יוסף פישער

שנת תרמ"ח לפ"ק.

אזהרה

הנני מטיל גורא רבה שחלילה לשום איש הן במדינה זו והן במדינה אחרת להשיג את גבולי, וחלילה חולין יהי להם לחזור ולהרפס שנית את הספר כלי ל ת יופי הזה הן כולו הן מקצתו, הן כתבניתו והן שלא כתבניתו, מבלי רשותי, ומלבד כי מזהרים באזהרת התורה ויש דין למעלה, אף גם יש דין למטה כפי חקי הקיר"ה ודתו, ולהשומעים ינעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

המחבר.

כלילת יופי

זה ספר תולדות הרבנים הגאונים דק"ק לבוב המעוטרה,
אשר נהגו שם נשיאותם זה אחר זה בתור אב"ד מזמן
ראשון עד זמן אחרון.

ונלוח עמחם גם כן

תולדות שאר גאונים מצוינים מאורי הנולה, והם רבינו מו"ה העשל לובלין
אבד"ק קראקא, ומו"ה גרשון אשכנזי אבד"ק מיץ בעל עבודת הנרשונה, ומו"ה
יעקב טעמירלש' מווינא בעל ספרא דצניעותא דיעקב, ומו"ה יוסף שמואל מקראקא
שהיה נקרא ר' שמואל ר' חיים ישעיה' האבד"ק ספד"מ, ומו"ה אברהם אבלי
סג"ל מקאליש והוא רבינו בעל מגן אברהם, ותולדות תרי ר' יצחק ריש גלותא
דהם הגאונים מו"ה יצחק הגדול האבד"ק פוזנא, ומו"ה יצחק חריף האבד"ק קראקא
רבסופו מאמר ע"ד הועד דארבע ארצות דמדינתפולין, ומארבע קהלות הראשיות
דמדינות ליטא.

וגם מכוא העיר עם הערות יקרות ונכבדות.

בל אלה חברו לה יהדיו מאת הרב הגאון הגדול המפורסם כש"ת

מו"ה **חיים נתן דעמביצער** נר"ו

ראב"ד דרפה ק"ק קראקא יע"א.

בשנת הלא היא כלילת יופי לס"ק.

גאוני ק"ק לבוב.

היא

העיר הגדולה והמפוארה, מלאה חכמים וסופרים ומשנים, שם היא
מקורה החכמה, ומעין התבונה, אבן פנה ויסוד האמונה.

(לשון רבינו הכ"ח בתשובה סימן ע"ב).

וזאת היא

שיאמרו עליה עיר כלילת יופי משוש כל הארץ,
מלאה חכמים וסופרים, גדולים בתורה ובמעשים טובים, בצדקה
ובגמלות חסדים, והארץ האירה מכבודם.

(לשון הגאון מו"ח פתחיה לידא ראש ומנהיג בק"ק לבוב בהקדמתו לספר "עיר
דוד" שחבר אביו הגאון מו"ח דוד לידא האבדי"ק דק"ק אמשטרדם).

מכתב.

בעזרי' יוס' ה' לסדר ולחה החזה חמשה עשר בצבע תרומ' קטנו לס"ק פה קראקא.

לכבוד ידיד נפשי הרב החכם, החוקר המצויץ, הגביר המפואר, כש"ת

מו"ה שלמה בובער נ"י,

אחד מראשי ומנהלי העדה בק"ק לבוב המעוטרה יע"א.

מכתבך היקר הגיע לידי על נכון, והנה שש אנכי על אמרותיך ידיד יקיר לי, וביותר מאשר בשרתני כי רחש לבך דבר טוב, וברעתך לכתוב תולדות וקורות רבני וגאוני העיר לבוב עיר מולדתך, אשר שמשו שם בכתר הרבנות בזה אחר זה, וגם מן החבורים אשר יצאו מתחת ידיהם. ואני הנני נותן לך את ברכתי בזה מעמקי לבבי, ולך אמר לבי, רכב וצלה על דבר אמת, ויהי' ה' בעוזריך, כי תהל ותגמור הכל כפי רצונך הטוב, לשמחת לב כל אוהבי חכמה ודורשי קדמוניות.

ואשר דרשת ממני כי אבוא גם אנכי עם הספר לכתוב לך גם מן הנודע לי מקורות רבני וגאוני עירך, הנה בזה הקשית לשאול ממני ידיד יקר. הטרם תדע, כי כל איש הבא למלאות ידו לכתוב ספר בדברים כמו אלה, בשתים יתחתן במ, בראשון צריך שיהיו ספרי החיים — הם ספרים הנרפסים — וספרי המתים — הם ספרים כתבי יד מפנקסי הקהל מסופרי דמתא — פתוחים לפניו בכל עת ובכל שעה. וזאת שנית, והיא העקר, צריך שיהי' לו ג"כ זמן גדול ורחב למען יוכל להקור על כל פרט ופרט, ולטייל בהם

ארוכות וקצרות, שלא להוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן. ואני הן שני אלה אינם בירי, ואם כי ספרי החיים פתוחים גם לפני, אבל ספרי המתים מעיר הרחוקה ממני עוד יחסרון לי. ומבלעדי זה הלא מחוסר זמן אני, מרוב העבודה העמוסה עלי כל היום, כי מלבד הלמודים ההכרחיים אשר לי מדי יום ביומו, הלא מוטל עלי גם כן עול ההוראה, וגם במכתבי שו"ת להשיב תשובה לכל אשר שואל בדברים הנוגעים להלכה ולמעשה, ועוד עול כבד ממשא עסקים שונים פה בעירנו הגדולה יצ"ו, אשר כל אלה יפריעו מנוחתו, ולא ישאירו לי שום זמן לכתוב כחפצי גם דברי הפיץ לאיש הפצי-בו.

והנה מה מאד נכספה וגם כלתה נפשי לגמור גם כן מהברתי **„קרית מלך רב“**, אשר ההילותי לכתוב על חכמי וגדולי קראקא — שהיא עיר מולדתי ועיר קברות אבותי ואבות אבותי נוהי נפש ז"ל — מדור לדור עד רבינו הרמ"א ז"ל, אך בראותי כי הזמן קצר והמלאכה מרובה, הפסקתי באמצע הענין, כי נלאתי נשוא והמלאכה נעצרה, ואני אמרתי בלבי עוד הזון למועד, ואולם עד עתה עוד לא בא מועד, ומי יודע מתי יבא, ועתה הן כרמי שלי לא נטרתו, ואיך תאמר לנפשי, כי אהיה נוטר כרם מן העיר אשר לא נולדתי ולא גדלתי בה, ולא ראיתיה מעולם? אבל מה אעשה לך איפוא יקירי, ואתה הן כבר קנית את כל לבבי לאהוב אותך כנפשי אהבה בלתי סרה, מאז הקדשת עתותיך להפיץ תושיה בישראל, ולכן מיום בא דברך אלי, כי אשית עין ולב על גאוני לבוב ולהעלות עלי גליון מן הנודע לי מהם, מני אז השקט לא יכולתי, ורגשות נפשי תסערנה עלי לאמר: „קום ועשה ואל תשוב פני שלמה ריקם“, וכל מחשבות לבבי היו כל היום רק לפלס לי דרך ונתיב ומסלול למצוא רוח מעט למלא את בקשתך בזה, ובצירוף גם כן גודל חפצי ותשוקת לבבי מנעורי להשתעשע בפגוני סתרי התולדות גאוני עולם אשר עשו טוב בישראל, כל זה משכוני בעבותות אהבה לגשת אל המלאכה היקרה הזאת, ובאישון לילה קמתי וכתבתי על הגליון את כל הידיעות אשר רכשתי לי בתולדות הרבנים הגאונים אשר ישבו כסאות למשפט בק"ק לבוב בתור אב"ד בזה אחר זה מוזמן ראשון עד זמן אחרון, ובאתי פעם בארוכה ופעם בקצרה, והכל מפי סופרים ומפי ספרים ביד ה' הטובה עלי.

ואם אמנם כי לא היו כל הספרים — אשר מהם שאבתי לנלות צפונות — עתה לנגד עיני, סמכתי את עצמי על כה זכרוני הטוב אשר הנן ה' אותי בו מעודי וגם עד זקנה ושיבה, והדבר אשר ראו עיני פעם באיזה ספר בימי ילדותי, לא נפל ממני ארצה גם עתה בימי זקנתי בעזה"י.

ועתה הנני מגיש לפניך אוהב יקר, הבור קטן אשר קראתי בשם "כלילת יופי", יען כי כליל הוא בהדרת זקנים מגאוני ורבני ק"ק לבוב, הנודעת עוד משנים קדמוניות "לעיר ואם בישראל", (משנת רע"ה והלאה מתחלת ימי נשיאתו של הגאון הזקן מו"ה קלמן מווירמייזא ז"ל אשר היה אב"ד ור"מ בלבוב שם משך מ"ב שנים ונפטר בשנת ש"ך לפ"ק. וראה ממנו בהקדמת ס' "ים של שלמה" על מס' חולין דפוס קראקא שהוציא לאור בן בתו של מהרש"ל, הרה"ג משה בן אחיו של הרמ"א ז"ל שהיה ספרא מתא פה קראקא בשנת ת' לפ"ק), "לעיר מלאה חכמים וסופרים, ושם היא מקור החכמה, ומעין התבונה, אבן פנה ויסוד האמונה" (לשון רבינו הב"ה בשו"ת שלו סימן ע"ב בתשובתו אשר השיב בשנת שפ"ז להגאון מו"ה יעקב קאפל הכהן שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב בחוץ לעיר שם משנת ש"פ עד שנת ש"ץ כנודע), "לעיר כלילת יופי, לקרתא עליזה, לקריה נאמנה, המלאה חכמים גדולים בתורה ובמעשים טובים, בצדקה ובגמלות הסדים, והארץ האירה מכבודם" (מתורף דברי הגאון מו"ה פתחיה לירא שהיה ראש ומנהיג בלבוב שם, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק יאס והמרינה, בהקדמתו אשר כתב בשנת תע"ט לספר "עיר דוד" שחבר אביו הגאון הנודע מו"ה דוד לירא מלבוב האבד"ק אמשטרדם).

ומגדולת תהלת העיר לבוב כבר נודע למדי, כי מלבד גאוניה וחכמיה אשר נולדו בה ואשר גדלו בתוכה, ואשר זרחה שמש תורתם וחכמתם משם גם למרחקי ארץ, עוד היה שם הרבה פעמים גם בית ועד לחכמים וקבוץ גאונים מכל גדולי הדור וראשי אלפי ישראל משאר המדינות, כי שם נועדו והתאספו יהדיו כל הגאונים ומנהיגים של ד' ארצות פולין, מלבד מבתי הועד אשר היה להם תמיד בקביעות מדי שנה בשנה בלובלין וביערסלוב — כמבואר אצלנו

הכל בפרטות במאמר ארבע ארצות אשר כתבתי ויבא ג"כ בדפוס בסוף החבור הזה. —

ואף גם זאת חבה יתרה נודעת להם מכל חובבי ציון ומוקירי ירושלים בכל עיר ועיר שבמדינות פולין, כי בחרו למו מתוך קהל עדת ישראל אשר בעיר לבוב, ג"כ אנשי שם וקרואי מועד, גדולים בתורה ובנדיבות, ומנו אותם לנשיאים ואמרכלים לטובת אהב"י שבארץ ישראל, והראש הממונה על הדבר הגדול הזה היה נקרא בשם נשיא של ארץ ישראל, כי כלם כתבו וחתמו ונתנו לו כל תקף ועזו אשר רק הוא לברו יהי' הגזבר מכל כסף התרומה אשר ירימו כל בית ישראל בכל עיר ועיר במלא רוחב ארץ פולין לצורך עניי ארץ הקדושה. וגם מאלה אשר רחש לבם דבר טוב להפריש סכום רב עוד בחייהם, בשביל עניי ארץ ישראל, וכן מאלה אשר נרב לבם אותם, וצוו קודם פטירתם להפריש מרכושם סך קצוב להיות לקרן קיימת לטובת תושבי ארץ ישראל, כל זה גבו הגבאים אשר נתמנו על זה בכל עיר ועיר, במדינות פולין, והם שלחו את הכסף לק"ק לבוב ליד נשיא הארץ, והוא חזר ושלה שוב את כל הכסף ליקירי ירושלים לחלקו שם לכל תושבי ארץ הקדושה, לכל אחד כפי ראות עיניהם, להחיות נפשות רבות, וכה נמשך הדבר מאז זה בשלש מאות שנה עד זמנינו זה (*).

(* דבר זה נמצא בכתובים בפנקסי הקהל פה במקומות שונים אשר עוד בזמן קדום מאד היו נוהגים פה קראקא וכמו כן גם בשאר קהלות ישראל במדינות פולין לשלוח כל כסף המקובץ לצורך עניי ארץ ישראל לק"ק לבוב ליד הגבאי הכולל שם, שהוא נשיא ארץ הקדושה, והוא שלח את הכסף ליד חכמי וממוני ויקירי ירושלים עשיק שהם יחלקו אותו לכל חסדי ארץ הצ"צ, ובשנקס הצדקה דפה יסן טאן — אשר בא לידי מציאת הכנסת של רבינו הרמ"א ז"ל — מנצחי כהוב שהגאון החסיד מו"ה יוסף בן הגאון האב"ד דפה מו"ה פייבוש מקראקא (רבו של רבינו הב"ח ז"ל) — שהיה דיין וגבאי צדקה פה בימי אביו הגאון ז"ל שנפטר פה בשנת שפ"ח, וגם אח"כ בימי רבינו הב"ח ז"ל אשר מלא את מקום רבו והיה אב"ד פה ק"ק קראקא יע"ח משנת שפ"ט עד שנת ח' כנודע — גם הוא היה גבאי ממונת איי פה ובכל הגליל ושלח כל המעות ללבוב, ועוד נמצא שם דבסוף ימיו גמר בדעתו לנסוע ג"כ לארץ ישראל ולקבוע דיכתו בחוכמי ירושלים ח"ו, וקודם ושלח כל מעותיו ליד הגבאי הכולל ללבוב,

ועוד זאת יתירה העיר לבוב על כל שאר ערי יהודה שבמדינות פולין, כי כל הרבנים אשר הוקמו על לשבת על כסא הרבנות בלבוב שם מומן ראשון עד זמן אחרון, היו כלם פארי הדור וגאוני עולם אשר מהם יצאה הוראה לכל ישראל גם במשך שנות מאה האחרונה משנת תקמ"ה והלאה עד זמנינו זה, כי מאז ישב על כסא לבוב הגאון הגדול המקובל מו"ה מרדכי זאב זצ"ל אבי הגאון רבינו בעל ישועות יעקב — לאחר שירד הגאון מוהר"ר שלמה בעל מרכבת המשנה מכסאו שם — מני אז ועד היום הזה, ישבו עוד על הכסא שם גאונים גדולים המצוינים שבדור, אשר האירו פני תבל בתורתם ובהכמתם, וגם עתה הנה יושב על הכסא שם איש הגול מרבבה, ידידי רוב חביבי גאון צבי תפארת ישראל בן בנו של רבינו הגדול בעל ישועות יעקב, ה' עליו יחיה. —

ודע כי לא נעלם ממני אשר לדאבון נפש כל בית ישראל עברו גם כן על מקהלות עם ה' אשר בעיר העלוזה לבוב, צרות רבות ורעות, בכלל ובפרט בזה אחר זה בזמנים שונים, עד כי שלש פעמים במשך המאה ההמישית מאלף הששי, ירדו פלאים ונשאר בעיר שמה, כי יצא הקצף מאת ה' על הכלל כולו, ונחרבה כל

בחנאי שהוא ישלח לידו לארץ הקדושה סכוס קצוב מדי שנה בשנה לטורך פרכסהו, ואולם לא עלתה צידו, כי נפטר והלך לעולמו בדרכ נסיעתו ולא בא לארץ ישראל. ונרשס צפנקס הח"ק שנפטר באס הדרך ביום י"ט אלול ת"ח לפ"ק. (והוא היה אחיו של הגאון החסיד מו"ה שמואל ז"ל ר"מ ואב"ד דק"ק סרעמיסלא מחותנו של הגאון הנודע מו"ה ישעיה הלוי הורוץ בעל השליה אשר משכן כבודו היה בסוף ימיו צירושלים עה"ק, ומשם היה להם חליפות מכתבי שו"ס כמבואר בראש ספר "גובלות חכמה"), וכה נמשך הדבר עד זמנינו זה. ובימי חורפי נתן הגאון אור ישראל וקדושו מו"ה שאול לנדא ז"ל האב"ד דפה, עין השגחתו על זה, וגם הוא שלח את כל הכסף המקובץ מפה ומכל ארץ הגליל ע"י הנבאים עושי רצונו, לק"ק לבוב ליד הגאון הנודע מרא דארעא קדישא דכולל עסטרייך מו"ה מרדכי זאב סג"ל אייטנגא ז"ל בעהמח"ס "משפטי הים וש"ס "מאמר מרדכי", ולאחר פטירת הגאון מהר"ס זאב קם בנו תחתיו ומלא את מקומו בלבוב שם ה"ה הרב הגאון פאר הדור מו"ה יצחק אהרן סג"ל אייטנגא ר"ו, והוא כעת נשיא הארץ דכולל עסטרייך ה' עליו יחיה. —

העיר, שבת משוש ויצא ממנו כל הדרה*), כי בא צר ואויב בשערי הרהבות של היהודים להשמיר להרוג לאבר ולבוז בו, ונהרגו כמה נפשות מישראל בשתי הקהלות בתוך העיר ובהיין לעיר, ובתוכם גם הרבה גאונים וצדיקים, קצינים ונדיבים, והאויבים פרצו פרצות גם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, וקרעו כמה ספרי תורה בהמתם, והנמלטים מחללי הרב היו להללי רעב, כי הרבה נשארו בלי מזון ומחיה, ומלבד כל זה לקו גם כן בדבר ובמגפה ר"ל, וגם רבים מהם הלכו בגולה להמלט על נפשם מפני רודף. אך

(* כן היא, כי שלש פעמים במשך המאה החמישית מאלף הששי בזמנים שונים נעשה חורבן גדול בקהל עדת ישורון אשר בעיר לבזבז שס, וי"א ממנה כל הדרה: א) בשנת תכ"ד בימי ממשלת הרבנים הגאונים רבינו דוד סג"ל בעל "עורי זהב" שהיה אז אב"ד בלבזבז בחוץ לעיר שס, ומו"ה נפתלי הירץ מקראקא בן בחו של רבינו בעל ה"ש"ח ז"ל שהיה אב"ד בחוץ העיר שס, ובזמנם אז נעשה שס חורבן גדול בשתי הקהלות בחוץ העיר ובחוץ לעיר, ונהרגו שס יותר משתי מאות נשמות מישראל, ובחוכם גם כן הרבה מצעלי תריסין ותוספי ישיבה וק"ינים וגבירים, וגם צבזה שלחו את ידם כמבואר הכל בפרטות בפנקס בית הכנסת הגדול בלבזבז שס, ואשר מזה העתיק בעל "מלצה קדש" בספרו ח"ב וח"ד, וגם שני בני הגאון רבינו הע"ז ז"ל הרה"ג מו"ה מרדכי סג"ל והרה"ג מו"ה שלמה סג"ל, ונהרגו ג"כ אז ציוס חרון אף הי עוד בחיי אביהם הגאון ז"ל כמבואר שס. ב) בשנת תל"ג בימי הרבנים הגאונים מו"ה לבי הירש במו"ה זכריה ז"ל מקראקא שהיה אז אב"ד בחוץ העיר שס, ומו"ה יהודה יודל במהר"י מלובלין שהיה אב"ד בחוץ לעיר שס, גם אז נחרבה העיר לבזבז ע"י מכה חרב ואבדן בקהל עדת ישראל שס, והנמלטים מחללי חרב ברחו אז מן העיר להמלט על נפשם עד כי יעבור זעם, ובחוץ הגולים היו ג"כ הרבנים הגאונים הג"ל דחוף העיר ודחוף לעיר, כי גם הם היו מוכרחים להיות נודדים ממקומם מחמת המציק, והיו מנשיכ יוס יוס לתשועת ה' כי ישלח להם עזרו מקדש, כמבואר בהסכמותיהם אשר נחנו על הדפסת ספר "לקט שמואל" מהרב מו"ה שמואל פייבוש כ"ץ מווינה בן בנו של רבינו הס"מ ע"ז"ל, מיום ע"ז אייר תל"ג לפ"ק, ואחרי כי עברו ימי הזעם והעיר נחה וסקטה, אז חזרו ושבו שאלית הסלטה לגבולת איש איש על מקומו כמקדם, וגם הרבנים חזרו ושבו כל אחד אל מחנהו ואל הגלו. ג) והאחרון הכביד הוא החורבן הגדול שהיה בלבזבז אח"כ בימי הגאון מו"ה פתחיה לידא ז"ל שהיה ראש ומנהיג הקהלה שס בעת ההיא, והוא הגבר אשר

עם כל זה בחמלת ה' עליהם, לא עשה כלה לשארית הפלטה, ובכל פעם לא ארכו להם הימים של צער, כי עד מהרה עברו ימי הזעם וינחמם מיגונם, וישבו בנים לגבולם, ויברך אותם ה' בהון ובעושר ושוב נבנתה העיר על תלה בנויה לתלפיות כאשר היתה

ראה בעיניו כל הנרות והתלחות אשר עברו אז על בני עדהו והיה מתאונן ומקוץ במר נפשו על חורבן העיר, ועל עם ה' כי נסלו בחרב, וכה אמר בקינתו בהקדמה לספר, עיר דוד" שס: ה' ברחמיו הילני מחרב פרועה, בעיר מולדתי מקום גדולתי אשר נתגדלתי ונתרוממתי והייתי מתגשא לכל ראש בתוך עם קדש עיר ואש בישראל בק"ק לבוב י"ו, והנה אורך היריעה האחת ושתיים סגן הרצה לא יספיקו כמים מדלי אלקי דידן, והנרות והרבות רעות הקורות בעושר בק"ק לבוב, בקרחת עליה, קריה נאמנה והעדינה, ואנחתי הנמלטים מתוך ההפכה, מהי מעט מעט זעיר שם זעיר שם נער יכחכם נעצרים בסביבות העיר ביום אשר גבר האויב ותבקע העיר, באלה רשעים ואלוי עולם, השיגו חיל חילים לעורויותה, שקף ה' כאש חמתו ויאכל חיל וחומה, עירצנו היתה לשמה, ושועלים הלכו בה, נשרפה הבירה תוך העיר והואה לה, ונתרגו כמה וכמה נפשות מישראל, ועמו אותם בעמים קשים ומרים, קשה יום מהחצתה, ובריב בידם נחלו, ופני זקנים לא נהדרו, ואחר כך נשאו את רדידיו מעלינו שוללו ובזונו בזוזי דבזוזי, הציגם ככלי ריק כמזולה שאין בה דנים, ועוללים בואלים ללהם וסורש אין להם, לא עליכם כל עוברי דרך. ובכל זאת לא שב אף ה' ועוד ידו נטויה במכת דבר רעה ובמגפה קשה ר"ל. איכה ישבה בדד העיר גלמודה מיושביה, הזאת אשר יאמרו עליה עיר כלילת יופי מושב כל הארץ, מלאה חכמים וסופרים גדולים בחורה ובמעשים טובים, בנדקה ובגמולה חסדים, והארץ האירה מכבודם, ועתה נהקף עליהם בלהות, בני ציון היקרים המסולאים בשן, איכה נהפכו פניהם כשולי קדירה, תהפכנה אבני קדש בראש כל חוצות, ביום אכלתם חרב, וקרח בלילה, אוי לאזנים שקף שומעות. נשארנו מעט מהרבה, והשרידים אשר ה' קרא בהם פליטת חרב ולחומי רשף שרדו, ולא נשאר שנים יחד, ובתי כנסיות וכל בית גדול שהיו מגדלים בו חורה שעריו שוממים, ודרכי ציון אבלות מבלי באי מועד, במסחרים הבכה נפשנו, ודמעותינו על לחיינו מאין הסוגות, וידנו כבדה באנחתינו, התבוננו וקראו למקוננות וחמהרנה, ותשאה עלינו נהי, ותרדנה עינינו דמעה, ועפעפינו זלו מים, והייתי כאיש נדהם וכגבור אשר לא יוכל להושיע, והייתי כערער בערבה לא יראה כי יבא טוב, והיום קובל כי הוסיף ה' יגון על מלאכיו, יגענו באנחתי ומנוחה לא

מקדם קדמתה, ועל ידי גאוניה והכמיה, גביריה ונדיביה, הוחרה העטרה ליושנה, רבתי עם רבתי בדעות, קהלה גדולה ומפוארה לשם ולתהלה, בתורה ובגדולה, בצדקה ובגמלות חסדים, עד היום הזה.

מנחתו, היתה לי נחלתי כארית ציפה, עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי, נתתי ידידות נפשי בצק אויבים, קולם כנחש כי בחיל ילכו ובקרדומות באו כחוטבי עצים, ואמרו כולם קומו למלחמה, ומרעה לרעה יאלו לנגדנו, הבנים מלקטים עצים, והאבות מצעדים, וגרמו להרגנו על הפרשה. — אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי בזכרי העירה, מאז היתה צנויה על חלה לתלפיות מאירה, איכה ארץ עיפחה כמו אפל ולמות לא סדרים, אין מנהל ואין מנחם לה, איש לדרכו פנה, הלך ילך בלא כח אבנים, להמלט על נפשו מפני רודף כי מלא קרא אחרינו, ולעה אשר קוינו לשלום להיות מרפא כי האויב פנה עורף, והנה בעתה, בעותי חלקי יערכוס להכרית עולל ויונק, ואנכי הייתי עמהם בחוך המנוים. בחוך עם הייתי יושב, גם עלי העביר הכוס הזה בהיותי בקהל ה', ואז אמרתי ונדד לה' נדדתי כאותן הגודרים בעת זרה לקיים הברית והשבעה אשר נשבעתי לדוד אבי אשר נזה לפני מותו להביא מנחתו על מזבח הדפוס, מהעיר הזאת וזה ב' תו בית נכון ונשא, ומחוך זרה גדולה הוציאני ה' לרווחות, לשאון ולשמחות, וקבלוני לאצ"ד ולר"מ בק"ק יאם והמדינה, והשבע נפשי שובע שמחות, ונחלתי היתה לרווחות, ונתן לי נחלה בלי מאדים על מי מנוחות" ע"ל הגאון ז"ל. —

והנה אחרי כל החזון הזה עוד לא נודע לנו מהוך דברי המקונן מתי היה החורבן הגדול הזה, ובאיזה יום לחדש ובאיזה שנה אירע כזאת בימיו, ובאין ספק כי מרוב זערו והיגות נפשו שכה להביא פרע השנה בזה, ונגסה נא אנהנו לחקור מעט בזה, אולי נוכל לבוא לדעת עכ"פ שיפור הזמן בזה, וירוח לנו. והנה זאת חקרנוה וכן היא: כי מהוך דברי המקונן ראינו שזה היה מעשה במשך הזמן אחרי שכבר שכב דוד אביו עם אבותיו, שהרי כתב שם כי בעת זרתו זכר את הברית ואת השבעה אשר נשבע לדוד אביו קודם מותו להביא את ספרו „עיר דוד" לבית הדפוס, והנה אם המגס כי לא נודע לנו כעת צבירור גם זמן פעירת ר' דוד לידא ז"ל, כי מה שנרשם עליו בס' „מנחת קדש" ח"א סימן מ"ה שנפטר בלבב כ"ז מרחשוון ת"ן לפ"ק, הוא ללא אמת, שהרי בשנת ת"יב ב"ב המוז היה עדיין חי ובא אז לברעסלא להדפיס ספרו „עיר דוד" אלל הרב המדפיס ר' שחי משורר מפרגא בבית הדפוס אשר לו בדיהרנפורט, כמבואר בהסכמתו אשר נתן שם על ה"ז והמגן אברהם על ש"ע או"ח בהדפסה הראשונה,

והנה לפאר את החבור הקטן הזה, ראיתי לצרף עמו גם כן מתולדות שאר גאוני ארץ מאורי הגולה, ובסופו גם מאמר „ארבע ארצות“, המדבר מאסיפת גאוני ומנהיגי ד"א דמדרינות פולין אשר נועדו יהדיו בבל שנה ושנה בבתני הועד שהיו להם

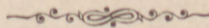
(ומזה תדע גם כן כי לא כוון יפה גם החכם ש"ף מווילנא בעל ס' „קריה נאמנה“ כמה שכתב בספרו שם עמוד ל"ג „שר' דוד לידא מה באמשטרדס קודם שנת ה"מ לפ"ק“). והנה רואה מתוך דבריו אלה, כי החכם הזה עשה צהרתי: במקום, ובזמן, שהרי הדבר ידוע שר' דוד הג"ל לא מה באמשטרדס כי לא נשאר על מקומו שם בשביל המחלוקת שהיה לו עם ראשי הקהל, וגם לאחר שנחפז עמהם וישב על כסאו שם, חזר אח"כ וגסע משם ושם למדינות פולין אך מולדתו, כמבואר כל זה בספר „שארית ישראל“ ערך ל"ד בחשבון הרצנים באמשטרדס. וגם בזמן פטירתו עשה, כי לא נפטר ד"ל הג"ל קודם שנת ה"מ, כי אז היה עדיין אבי"ד בעיר מאגענא, ובעיר אמשטרדס היה אז וישב על הכסא שם לאבי"ד ולר"מ הגאון מו"ה מאיר שטערן ידוע, ורק אחרי שנסע משם מהר"ם שטערן בשנת ה"מ ונפטר באם הדרך כמבואר בספר „שארית ישראל“ (שם), אז נחקבל במקומו לאבי"ד באמשטרדס שם הגאון ר' דוד לידא הג"ל, והיה זה בסוף שנת ה"מ או בתחלת שנת המ"א כאשר בא הדבר מפורש בדברי הגאונים מו"ה יצחק האבדי"ק פוזן ומו"ה אהרן האומיס האבדי"ק ויירמייז"ל בהסכמותיהם לס', „עיר דוד“ מהגאון ר' דוד לידא הג"ל, והיה רק איזה שנים באמשטרדס ואח"כ נסע משם, והאריך ימים גם בשנת ה"ב שאז הסכים על הדפסת ספר „מגן אברהם“ וכ"ל, וכבר כתבנו אודותיו בפנים, בהערותי לתולדות רביו בעל טורי זהב), אכן אף גם אם נניח שנפטר ר' דוד שנה או שנהים אחר זה, ויהיה זה סביב לשנת תמ"ד לפ"ק, וידוע דבעת ההיא כבר ישב על כסא לבוב שם הגאון ר' משה חר"ף ז"ל, (שנחקבל לאבי"ד שם מיד אחרי נסיעת הגאון ר' הירש במוהר"ר זכריה ז"ל, מלבוב ללובלין סביב לשנת תמ"ד כנודע), ונפטר שם בשנת ה"ב, ואחריו ישב על כסא לבוב שם חתנו הגאון ר' נפתלי הירץ אשכנזי ונפטר שם בשנת תש"ב לפ"ק, ואחריו ישב על הכסא שם הגאון החכ"מ ז"ל באמשטרדס כנודע. ומעשה דעת לבוב נקל לשער כי קרוב מאד לומר כי במרוצת הזמן הזה מעת שנפטר ר' דוד לידא ז"ל ובנו ר' פתחיה היה ראש ומנהיג בלבוב שם עיר מולדתו כמה שנים, אחרי פטירת אביו, וכפי הנראה שנמשך גדולתו שם בחור ימי נשיאתו של הגאון ר' נפתלי הירץ אשכנזי הג"ל שהיה אבי"ד שם, ונמשאלו למדין מכל זה: שביניהם היא שפגעה מדה הדין בעיר לבוב שם,

בלובלין וביערסלוב, וגם מאסיפת הגאונים מארבע קהלות הראשיות שבמדינת ליטא בבתי הועד שהיו להם במקומות שונים, וכולם עם הערות והקירות, הרשות ונצורות, אשר אקה, כי ימצאו הדברים הן בעיניך, ובעיני כל עליוי קדמוניות, והיה זה שכרי. ואתה ידירי! הלא תוכל להוסיף על גאוני לבוב גם מפנקסי לבוב כתבי יד הנמצאים תחת ידך, ומני ומנך תסתיים מלתא. וה' יהי' עמך ככל אשר תעשה, והיית רבית כל הימים, באושר ובעושר והיים נעימים, כנפשך ונפש אוהבך, המוקירך ומכבדך

העיר **חיים נתן דעמביצער** צעהמח"ס לזית ה"ן

החונה פה ק"ק קראקא יע"א.

כי אז נחרצה העיר ועם ה' נפלו בחרב, ככל אשר סיפר לנו הרב ר' פתחיה בהקדמתו לספר "עיר דוד" שס. — והנה גם אחרי אשר עברו ימי הזעם, וה' אמר לנרתיס די, ושאריית הפלטה חזרו ושבו ומלאו מנוחה בלבוב שס, עוד לא מלאו נוחס לנפשם, כי נשבר לבס בקרבם, אחרי כי ירדו פלאים ונשאלו מעט מהרבה, עיי רוב הזרות והחללות, והסרג רב שהיה שס, עדי כל אליהם הגאון החכם צבי לשבח על הכסא שס, והוא ז"ל החיה את רוחם, והשיב את נפשם, עד כי יכלו להרים ראש, ולהחזיר העטרה ליושנה, וכדבר איש האלקים הגאון מו"ה יעב"ץ ז"ל במגילת ספר שלו, אשר זה יכתוב ידו שס: "כי אציו הגאון הח"ס ז"ל לאחר שעקר דירתו מאמשטרדם בשנת הע"ד בשביל המחלוקת שהי' שס, אז הלך לו למדינת פולין ונתקבל לאצ"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל, ושם נהג נשיאתו ברמה עד שגם כל השכרות שס עשו לו כבוד גדול מפני ההגהתו האלקית ומדותיו הישרות אשר היה דבר חדש באותו המחוז והקן שס תקנות טובות, באופן שהיו אנשי ק"ק לבוב מרימים ראשם אחרי שירדו פלאים וכו', עכ"ל. והדברים מכוונים כפי אשר שיערנו בזה. —

מבוא העיר.

במרים נבא אל העיר לבוב לבקר את רבניה וגאוגיה, ראיתי לעורר קצת ולדבר ג"כ ממעמד ומצב בני ישראל בכל המדינה בכלל, במה שנוגע לידיעת התורה והחכמה ובתהלכותיהם כדת משה וישראל, מעת בואם לגור בארץ פולאניא ורוסיאה, עד זמן אחרון, עד אשר מלאה כל הארץ היא דעה, ועלתה כפורחת בתורה ובגדולה, ונהייתה שרתי במדינות לשם ולתהלה, על ידי גאונים מצוינים ואדירי התבל אשר הוקמו על ועמדו לנס להרבות תושיה בישראל, ולרום דגל התורה בכל ארץ פולין יותר מבשאר ארצות כנודע, וכבר הרחבנו הדבור בזה בספרי, קרית מלך רב" אשר חברתי על חכמי וגדולי קראקא עיר מולדתי, ופה אבא בקצרה ואגע רק בראשי דברים:

והנה בספרי שם חשכתי כל הגדולים המצוינים אשר הרביצו תורה בישראל במדינות פולין ורוסיאה, דור אחר דור במשך ב' מאות שנה רצופות, היינו מאמצע מאה השלישית עד אמצע מאה החמישית מאלף הששי, אשר בכל משך זמן ההוא נתרבו חכמים וסופרים ושוקדים על דלתות התורה, בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה עד למרכה, תחת אשר מלפנים במשך איזה מאות שנים קודם לכן היתה הארץ היא תהו ובהו, מבלי יודע תורה, ומבלי כהן מורה, בלי קנאת סופרים, ומבלי מחברי ספרים, ורק מקרי דרדקי היו להם לתנוקות של בית רבן, והיה כאשר נודמן להם איזה איש מצוין שהיה מנין בספרים, שמו אותו אלוף לראשם, להורות להם חקי אלקים ותורותיו, ואת המעשה אשר יעשו, כי רבם ככלם היו יראי ד' ושומרי מצוה, וגם מנהגי אבותיהם החזיקו בידיהם, אך בתורה לא היו עמלים, והנסכה לזה כבר גילה לנו אחד מרבותינו בעלי הרמספות האשכנזים אשר

בהמשך דבריו סיפר גם כן לנו ממעמד אבותינו מאז ומקדם, אשר כבר מצאו קץ להם במדינות פולין ורוסיה עוד במאה האחרונה של האלף החמישי, והוא רבינו אליעזר מביה"ס תלמיד רבינו תם ז"ל (א) אשר השיב תשובתו לרבינו יהודה חסיד ז"ל בתוכחת מגולה, ואלה דבריו בסוף התשובה שם: "הנה רוב המקומות במדינות פולין ורוסיה ואונגריא, שאין שם לומדי תורה מתוך דחק, והם שוכרים להם אדם מבין מאשר ימצאו, והיה להם לשליח צבור, ולמורה צדק, וגם למלמד לבניהם, ומפני כי אין סיפוק ביד כל צבור וצבור ליתן להם שכר מכיסם למחיתם, תקנו להם חזקות שיהיה שייך להם מגבת פורים, ונדבות שמחת תורה, וגם נדבות החתנים, והיינו לגבות מאוכלי שלחן חתנים שלא ירע לבבם בתתם להם מפני הנאת שמחה ואכילה ושתיה, ונמצאת מצוה גוררת מצוה, ואם באת לבטל מהם כל זה, הנה לא יספיק להם שכרם למחיתם וירדו משירותם וישארו בלא תורה ובלא תפלה ובלא מורה צדק", עכ"ל התשובה, (והיא נדפסה בשו"ת מהר"ם בר ברוך ח"ג דפוס לבוב סימן ק"ב, ובס' אור זרוע הגדול בחלק שו"ת אחר הלי' תפלה בסימן ק"ג). ונתודע לנו אפיא מזה כי רק גדל ענים וכבוד פרנסתם גרם לזה, שלא היה סיפוק בידם להחזיק ג"כ במעוז התורה להגדילה ולהאדירה, והספיקו א"ע במיעוט תורה כפי כחם, וכה נמשכו להם ימי חשך ואפלה זמן רב גם אחר זה, וגם בהתחלת שנות מאות מאלף השישי, מאשר ניתוספו עליהם עוד הרבה ממגורשי אשכנז וצרפת אשר אנו מבני בניהם, והם נתגרשו מארץ מולדתם פעם אחר פעם ממקומות שונים ובזמנים שונים, והיו נעים ומטולטלים מאד הם ונשיהם ומפם עד אשר באו לגור בארץ פולין ורוסיה, וברצי כסף אשר הפריוז אז ראשי וקציני בני הגולה למלכי ודוכסי ושרי פולין, מצאו מקום מפלט למו והשיגו הרשיון להאחז בארץ, ולמצוא מנוח לכף רגלם, וכל אשר היה להם נתנו

(א) מתולדות האדם הגדול הזה רבינו אליעזר נביה"ס שהיה אחד הנביאי החוספות האשכנזים ותלמיד ר"ת ז"ל, כבר נבחר אלילנו בצרכים נספרי מאורות נתן אשר חנתי על נעלי החוספות, והנחתי וננוו גם כן בקריה נספרי לוית ח"ץ אשר חנתי על ספר הרצ"ה סנרפס פה קרקא נסגת ת"י"ב ושם נסיון קס"ד ס"ק י"ג תראה נה שכתננו נזה אודותיו : הגאון

נתנו אז בעד נפשם ומפם, וידל ישראל מאד, ורוב ההמון נשארו בערום ובחוסר כל, ובנפשם הביאו לחמס לפי הטף, ובמצב נורא כזה חיו שנים רבות ויובלות הרבה דור אחר דור, ומוכן הדבר, כי מקוצר רוח ומעבודה קשה לא היה לאל ידם לחזק ברכים כושלות ולהרביץ תורה בישראל, כאשר עשו אבותיהם ואבות אבותיהם בימי קדם בהיותם בארצות צרפת ואשכנז, אשר נאמר עליהם גם בארץ ספרד: "כי מצרפת תצא תורה, ודבר ד' מאשכנז" (ישות הריב"ש סימן שע"ו). והם לא הסכינו עוד להחזיק את בניהם ולהספיקם בלחם ושמלה עד אשר יגדלו ויתנו עין ולב לעסוק ולהנות בתלמוד ובפוסקים בעיון ובשקידה כיאות, ומלבד זה היה חסר להם ג"כ איש אישכולות, איש אשר רוח אלקים בו אשר יצא ויבא לפניהם, איש אשר יהיה לאל ידו לעורר ולהקיץ נרדמים, כי יתעוררו ויתנו אל לבם לשוב אל התורה ואל העבודה בהחזקת ישיבות עם בחורי ישראל בדבוק חברים ובפלפול התלמידים, וכה ארכו להם הימים במצב אחד עד אמצע המאה השלישית, אשר אז ריחם ד' עליהם ונתנם לחץ ולחסד בעיני זיגמונד הראשון מלך פולין, והוא הביט עליהם בעין חמלה וחנינה להטיב מצבם המדיני מעט על ידי כתבי חריות וקיומים שנתן להם, והרשות נתנה להם לסחור בארץ לארכה ולרחכה, ולנסוע למקומות הירידים, גם ליסד להם קהלות וישובים בכל עיר ועיר, ולמנות עליהם רבנים ומורי צדק וראשים ומיובים. כפי הטוב בעיניהם, ובפרוץ ד' הטוב, התעוררו וראו ונתנו עין ולב, כי בא מועד ושעה מוכשרת לרומם גם כן קרן התורה, ומאת ד' היתה זאת כי בעת ההיא שלח לפניהם איש אישכולות האדם הגדול בענקים הגאון מאור עיני הגולה רבינו יעקב פולאק ז"ל (אבי החלוקים ובעל פלוגתי דמהר"י מינץ בעיני מיאון בזמן הזה שזכר הרמ"א בהגהותיו לאבן העזר סוף סימן קנ"ה). ונקרא בספרי הפוסקים, בשם מהרי"ף, והוא היה היחיד בדורו בחריפתו ובקיאתו, ובחידוד שכלו, ושמעו הלך מסוף העולם ועד סופו (צמח דוד חלק א'), והוא ז"ל בא לשכון כבוד בעירנו פה קראקא עיר מטלכת פולין, ותהי ראשית מלאכתו לקבוע פה בית מדרשו להרביץ תורה לתלמידים וקבץ ורבץ ועשה אזנים לתורה, ומישיבתו הגדולה והרחכה יצאו גדולי הדור ואדירי התורה אשר הארץ האירה מכבוד תורתם וחכמתם, וכבר נודע שהוא היה רבו של הגאון

מ"ה שכנא מלובלין שהיה רבו של הרמ"א (דרכי משה בטור או"ח סימן תרנ"א, ובשו"ת הרמ"א סימן כ"ה, ובהגהות הרמ"א בסוף ספר יוחסין), ואחריו היה פה ראש הישיבה ואב"ד הגאון המקובל מ"ה אשר ז"ל זקנו של רבינו מהר"ם מלובלין, כמבואר בשו"ת מהר"ם מלובלין סימן פ"ג ובהקדמת בנו הגאון ז"ל שם, וראה מזה בסוף ספר צמח דוד ח"א שכתב שרבינו יעקב פולאק היה אב"ד וראש הישיבה בעיר פראג ביחד עם הגאון רבי אייזיק מרגליות ז"ל, ולא ידע בעל צמח דוד וגם שאר סופרי קורות ישראל שרבינו מהר"ף ז"ל היה משכן כבודו עם בית מדרשו קבוע פה ק"ק קראקא במרם שנסע לפראג:

והנני להציע לפניך פה ב' ראיות ברורות שכן הוא: א) ממה שכתב הרמ"א בספר תורת חמאת כלל ד' דין ג' בדין בשר ששהה ג' ימים מעת לעת בלא הדחה שהחמירו הגאונים דאסור לאכלו ע"י מליחה, ורביא שם בשם האגור דכמה גדולים מכשירים כששפכו עליו מים תוך ג' ימים, ועל זה כתב הרמ"א שם "דלכתחלה יש לחוש ולאסרו, אך בדיעבד במקום הפסד מרובה או שעת הדחק יש לסמוך על דברי המתירין, ובכאן ק"ק קראקא הטבחים נזהגים בו היתר לכתחלה, ואומרים שכך הורה להם רבינו מ"ה יעקב פולאק ז"ל, והנחנו להם מנהגם מאחר שכבר הורה זקן ויש להם על מה שיסמוכו, עכ"ל הרמ"א שם, (והעתיקו גם כן בעל תוס' יו"ט בספרו לחם חמודות על הרא"ש חולין פ' כל הבשר באות רמ"ז, הרי לך ראיה שרבינו מהר"ף ז"ל ישב פה קראקא על התורה ועל ההוראה, והטבחים שאלו ממנו דבר ד' זו הלכה. ב) ועוד ראיה ממה שכתב הרמ"א בדרכי משה בטור אבן העזר בראש סימן קכ"ד שהעתיק שם מספר סדר גיטין בסימן ל' ב שכתב שם ז"ל: "אני ראיתי גמ הנכתב על נייר שקורין פאפיר בלשון אישכנו שבא מקונסטנטינא לק"ק קראקא לפני "מהר"ף" (והוא מוה יעקב פולאק), ושאר לומדים, וגם לא נכתב בכתיבה תמה כאשר אנחנו מצריכים לכתוב, עכ"ל בדרכי משה שם, הרי יש לך עדות ברורה שרבינו מהר"ף ז"ל, היה יושב על מדין פה ק"ק קראקא, וכל דבר הקשה הביאו לפניו, וכמ"ש, והנה אם אמנם כי עוד בדור הקודם לו בשנת רל"ד כבר זרח שמשו של משה הוא הגאון הנודע מהר"ם מינץ הלוי אשר בא ממגנצא ונעשה אב"ד בעיר פוזנן מטרפולין של מדינת פולין גדול, ותיקן שם הרכה תקנות לטובת

לטובת הכלל, וגם האיר עיני הגולה בפסקיו ובתשובותיו כנדוע מספרו
 'שו"ת מהר"ם מינץ, שנדפס פה קראקא בימי הגאון מו"ה פייבוש ז"ל
 האביד דפה, ועוד היה שם בעיר פוזנן הגי"מ אברהם בהר"ש ז"ל, וגם
 הוא היה אחד מרבני העיר אז, ובימיהם בא גם כן אדם גדול ממדינת
 עלזאס לארץ פולין והוא הגאון מו"ה יחיאל לוריא אחיו של הרב רבי
 יוחנן לוריא, ונפטר בכריסק דליטא, ואחריו היה שם הגי"מ אברהם
 לוריא אבי אביו של רבינו מהרש"ל, ועוד שאר בעלי תריסין, (ראה
 מזה בס' העורבים ובני יונה להחכם ר"א כרמול'ס), ועם כל זה יתר שאת
 יתר עז להגאון רבינו מהר"ף ז"ל, שהוא מסר נפשו על התורה
 להעמיד תלמידים הרבה, ולהחזיר העטרה ליושנה, והוא היה הראשון
 אשר המציא ברוב עיונו וכחדוד שכלו לפלול החלוקים הצריכים עיון
 גדול, וכונתו היתה רצויה לקרב על ידי זה לב התלמידים ולהעיר
 ביניהם קנאת סופרים, כי בעבור זה יתנו עין ולב ללמוד וללמד בעיון
 ובשקידה, ודבריו עשו פרי כי גדלו והצליחו עד למעלה בתורה ובגדולה
 עד שגם אחר שנסע מקראקא מאיזה סבה ונבחר כנהוג ישיבתו
 בארץ כנען היא ארץ בעהמען בעיר פראג המעוטרה, כבר נתרבו ישיבות
 בכל קהלות הקדש שבארבע ארצות פולין ורוסיא ליטא וואהלין על ידי
 גדולי תלמידיו אשר השאיר אחריו ברכה בארץ ההיא בכל מדינה
 ומדינה, ומלבד תלמידו הגאון רבינו מהר"ם מפאדובה ז"ל אשר היה
 הראש והראשון לכל רבני גאונים ארץ איטליא, כבר נודע שהרביצו
 תורה בארץ פולין בזמן ההוא הגאון מרנא ורכנא מו"ה שכנא ובנו
 הגאון מו"ה ישראל ז"ל בעיר לובלין (שו"ת הרמ"א סימן כ"ה וסימן
 מ"ה), הגאון מו"ה מענדל פראנק עם הגאון הזקן מו"ה שלמה מעיר
 הברזל בעיר פוזנן, (הר"מ פראנק מובא בחלקת מחוקק אהע"ז סימן
 מ"ה ס"ק י"א, ור"ש מעיר הברזל מובא בתשובת מהר"ם מפאדובה
 הנדפסת בשו"ת הרמ"א סימן נ"ה ובשו"ת שארית יוסף סימן כ"ח
 ובסוף סי' מ"ו), הגאון מו"ה קלמן טווירמייזא עם חתנו הג"מ אליעזר
 ברבי מנוח בעיר לבוב (שו"ת הרמ"א סימן ט"ו, ושו"ת שארית יוסף
 סוף סי' א'), והגאון מו"ה אשר ז"ל זקנו שד מהר"ם מלובלין בעיר קראקא
 (שו"ת מהר"ם מלובלין סי' פ"ג), ואחריו היו הגאונים מו"ה מרדכי גרשון
 הכהן אבי הגאון בעל שו"ת שארית יוסף ומו"ה יואל מקראקא אבי
 חורגו של בעל שארית יוסף ומו"ה משה יפה בעל אחות אמו של
 בעל

בעל שארית יוסף ומיה משה שטארך ראש ישיבה (ארבעה אלה היו מזקני ב"ד דפה, קראקא עוד קודם הרמ"א ובעל שארית יוסף, ראה מזה בהקדמת ס' שארית יוסף ובפנים הספר שם בסימן ג' ובסוף ס' כ"ח ובסוף סימן מ"ז) ונלוה עמהם אז גם כן הגאון מו"ה אליעזר טריווי"ש מפפד"ם אשר נהג גם הוא ישיבתו פה כמה שנים ואח"כ שב לפפדי"ם ושם מנוחתו כבוד (ג). וכל אלה הגאונים הופיעו באור תורתם

(ג) הגאון ר' אליעזר טריווי"ש נהג ישיבתו פה קראקא משנת רל"א עד סניב לשנת ט"ה לפ"ק, ואחר כך נסע מזה וקבע ישיבתו בעירו ק"ק פפד"ם וסם ונחתו כבוד והוא היה רבו של הרב מו"ה ילחק יעקב זאכטינש שהיה שו"צ ונזקק פה קראקא בזמן שהוא כאשר העיד עליו בנו ותלמידו הרה"ג הנודע מו"ה לבי הירש ז"ל, שחיבר ספר "שמיעות ונדיקות נהר"ץ" והוא הנהגות וחיידושי דינים על הלכות שמיעות ונדיקות לנהר"י ווייל, ונדפס הרבה פעמים ומנצח ג"כ בפוסקים להלכה לנועשה, ועוד חיבר ספר על דיגי ניקור ונקרא בשם "ספר הניקור לנהר"ץ ונקראקא", וזה לא נדפס והוא עודנו בכתובים חלל הונקרים דפה, והנה ונלחמי שם (נדף ט' ע"א) בדין חלב דתותי ומתי, דבני צורין ונקרין חלב זה רק עד חלי רחבו, שכתב וז"ל: ,ושאלתי את פי הגאון מו"ה משה איסרלס הא"ך אנו לריכין לנהוג פה, ואמר לי מאחר שהמנהג היה כבר ונקדוונים כאן ק"ק קראקא שאין ונקרין אלא עד חלי רחבו כנו בני צורין לכן אל ישנה את המנהג, עד כאן. ושנעתי הטעם וכן אבי מורי הר"ר ילחק יעקב ז"ל שלמד הלכות ניקור חלב הגאון מו"ה אליעזר ווראנקפורט ז"ל כשהיה דירתו כאן בק"ק קראקא, ואמר לי ונשנו הטעם ופני שזהננות הדקין וניקדין יותר ון הגסות, לכן צבהנה דקה לריכין לפתוח עד החוט השדרה, אבל צהננות גסות שאין ונקרין כל כך לכן אין לריכין לפתוח אלא עד ח"ו" עכ"ל ויע"ש. ובספרי "קריית ונלך רנ" על חכמי קראקא דברתי ג"כ ונהרב הגדול נהר"ץ ז"ל שהוא היה גם כן שו"צ פה צעירנו אח"כ ציני הרמ"א ובעל שארית יוסף ז"ל כננצאר בספרו שמיעות נהר"ץ, שהגיע שאלותיו כנה פעמים לפניהם ונשא ונתן עונסה, וכן ננלא שם שהגיע דבריו לפעננים גם לפני הרב החכם הגדול מו"ה שלמה קאליהארי ז"ל הספרי שהיה רופא וננחה וננגדולי וחכמי העיר פה קראקא בזמן שהוא וכפטר פה ציום שנת ט"ז ככליו שג"ז לפ"ק, (והוא אבי הגאון הישיב מו"ה ישראל טוואל קאליהארי שנפטר פה ציום צ' י"ג שנת ת' לפ"ק והוא צעהנ"ח ספר ישנה

תורתם בסוף המאה השלישית מאלף השישי, והם הדור הראשון מן הרבנים אשר הרימו קרן התורה בכל מדינות פולין בהחזקת ישיבות גדולות

יסנח ישראל והוא ד' חלקי שיע נקלרה ע"ד אלפ"א צית"א שנתחבר עליו לח"כ הפירוט ונצל לחס הפנים נקראו שמו חקי חיים חקי דעת חקי דרך חקי ושפט כוודע, וראה מזה להלאה בהערה ח') ובפנקס הח"ק פה ונו לנהר"ץ ז"ל שש מעלות נוסף על תורתו וחכמתו, שהיה שוחט, צודק, ומקרא, מוהל, צעל חוקע, וצעל מחבר, וכפטר פה ציוס ג' כ"ח מרחשון שכ"ג לפ"ק, ובזמנו היו עוד שו"צ אחרים וכלם גדולים חקרי לב ה"ה הרה"ג מו"ה ילחק צמו"ה משה קראשניק שו"צ ומוהל וכפטר פה כ"ג כ"סן שכ"ג, וה"ה הרה"ג ארי שחצורה מו"ה משה צמו"ה מרדכי צרוינסווייק ז"ל והוא חצר ג"כ ספר צריפות ובקיאות על דיני צדיקת הריאה, וכדפס, והשיג שס כונה פעמים על ס' שו"צ לנהר"ץ, אך אין ספרו מלוי עתה בזמנינו, רק בספר עולת ילחק מציאו וכחצ: "וכן מלאתי בצדיקות ימים של מו"ה משה שוחט ונקראקא, שכדפסו צק"ק פראג שנת של"ב לפ"ק" (וראה מננו ג"כ בהקדמה ס' זכחי טוביה דפוס ממשטרדם תמ"ג), והרה"ג מו"ה מאיר שחבר ספר תקון הדין, ומחזיק צדק, (העובד צמו"ז ובש"ך) והוא היה תלמיד הגאון צעל שארית יוסף כנצואר בספרו שס, וראה מננו ג"כ צס' ראש אפרים להגאון ר' זלמן מרגליות צה"ל טריפות הריאה סימן ל"ו ס"ק י"ג. — ובזוה שנוגע להרה"ג מנהר"ץ הכ"ל, ראיתי להעתיק צזה מ"ש עליו הרב מו"ה אליה צרודא מפראג בהקדמתו לכפרו מנחת אליהו על ה"ל שחיעות וצדיקות מנהדורא צתרא (דפוס פראג תס"ה), כי שס קרא חגר על הרב צעל ספר עולת ילחק על ה"ל שו"צ "שליקט כל חדושי דינים ואחו גם צסני לוחות אצנים הט"ז והש"ך, ומצברי הגהות מנהר"ץ לא הביא כלל כאלו הנה שצרי לוחות ולא כאמרו צהס כי טוב, ולעפ"כ מונחיס צארון, ואין זה נכון להשל"ך דצריו ארלה, כי היה ציוני הרמ"א ז"ל, וראה פני משה קלסתר פניו כפני משה המאור הגדול המאיר לעולם כלו בצכודו, ואמרו חז"ל גדולה שינושה של תורה יוחר מלימודה" עכת"ר שס:

ודע כי הרה"ג מנהר"ץ ונקראקא הכ"ל העמיד ג"כ תלמיד אחד רב וחכם גדול איש אשכולות וארי שחצורה ה"ה הרב הגאון מו"ה יעקב צמו"ה יוזיפא שורצינייה איש קאשטילאץ, שכדפס מננו תשובה אחת צסוף שו"ת הרל"ש (דפוס וויניציאה שנת שס"ח) אשר הסיב להגאון המופלא אציר הרופאים מו"ה שמואל

גדולות ובהעמדת תלמידים רבים גדולי הדור ועמודי ההוראה אשר כל בית ישראל נשען עליהם :

יעד שלא שקעה שמשם של אלו הגאונים כבר זרחה שמשם של תלמידיהם על ידי גדל שקידתם ועוצם עיונם עד שבאו לפעמים לגלות דעתם ברבים להלכה ולמעשה אף לנגד רבותיהם הגדולים. כן תראה ותבחן מתוך דברי הגאון מוה' יוסף כ"ץ בעל שארית יוסף גיסו של הרמ"א ז"ל ג. אשר עוד בימי חורפו הרהיב עוז בנפשו להשיג

שמואל קוזאכ"י, להכריע צין רבני קנדיא"ה וקוטסאכדינה צענין תרבי דתוטי נתני, ובאמצע תשובתו שם כתב ג"כ וז"ל: "כן נאלצו הלכה למעשה לנזרי ורבי האלוף נו"ה לבי ז"ל נקראקא, — הוא האיש אשר חצר ההגהות סביבות דיני השחיטות ודקיקות של מנה"י ווייל, אשר לנדתי ונינו דיני הניקור ונלכח הניקור, — צטרט הריאה האחת שהיתה צלד יונין ארבע אונות ובאונה העליונה היתה אונה קטנה, והאונה האמצעית היתה גדולה יותר מן האונה הסמוכה להאונא, והכסיר הגאון נו"ה ונשה איסרלס ז"ל וכל הצודקים הסכימו עמו, והוא הטריף, ועצמוס וניעוקס ינלא בספר הניקור שלו, ותכלית וסוף דצריי הים כהאי ליטנא ״והורה לי הגאון נו"ה ונשה איסרלס ז"ל עם כל הצודקים״, ואל יעלה על דעתכם שהקצבים והצודקים נקראקא הנהם הדייוטיס שאין צדיהם רק ונלות לכטיס ונלונדה ולא יותה, זה אינו אדרנה גלוי הוא ונפורסס לכל מי שחיה בק"ק קראקא שכל הקצבים ומנקרי הבישר דישם המה רבנים וחכמים, יודעים ומלומדים במלחמתה של תורה עכ"ל, ונוצח גם כן בקלרה בספר ראש אפרים על הל' טריפות הריאה צסיונן לטי סוף ס"ק ר"ב ויעס"ה, וכן ננלא ג"כ בסוף ספר הניקור שני פסקים נהרב נו"ה יעקב טורזינ"ה כה"ץ הכ"ל אודות וננה ישראל סנהרים נלקקות מן הטנמים הללע הי"ג האחרונה נללעות סנהמה, וגם ונה סנהגים הונקרים לחתוך את ראש עלס הקולית וכן ראש עלט הסוק, ויע"ס נללח צעצמא, ולצסוף צל על החתום ״יעקב צן כמר יוספא כה"ץ ז"ל״ — ודי צזה :

ג) אודות הגאון ר' יוסף הכהן צעל שארית יוסף כבר דברנו בארוכה בספרי ״קריית נלך רב״ על גדולי קראקא, ופה ארשוס בקלרה, הנה הגאון הזה נולד פה קראקא סביב לשנת רע"א נאלף השטי לאציו הגאון נו"ה נרדכי גרשון הכהן שהיה גיסו של הגאון סודע נו"ה ונשה יפה נקראקא,

להשיג על פסק דינו של הגאון הזקן מ"ה שלמה ליברמנש מק"ק עיר
הברזל בנדון ספק קידושין שהיה מעשה בק"ק קראקא. ופסק שאסור
להמקדש

נגד נשותיהם שהיו שתי אחיות, ואחרי פטירת הגאון רמ"ג נשאת אשתו להגאון
נר"ה יואל נקראקא, והיה אזי חורגו של ר' יוסף הכהן (ש"ת שארית יוסף
סימן ג'), ואחותו של ר"י הכהן היתה אשת רבינו הרמ"א ז"ל אחרי מות
אשתו הראשונה אשר היתה בת רבו הגאון נר"ה שכנא מלוזלין כידוע, ומשפחת
בית אזי ר"י הכהן היתה רעה ונשאה פה כי לבית שרענגליט תחשב שהיא
משפחה עתיקה ונכבדה (*). וענף עץ אבות ומשפחה הנכבדה הזאת היה ג"כ
הגאון הגדול נר"ה ישראל יחיאל הכהן שהיה הראש לגאוני וחסדי קראקא
בימי הגאון נר"ה מנולס פייבוש האבד"ק קראקא (רבו של ה"צ ז"ל), ומלאתי
את שמו תחום בראש החתונות על פסק דין אחר נדון ד' ה' ונחם שס"ה
לפ"ק, (פנקס בית הכנסת גבוה פה). והוא היה אזי הגאון הנודע נר"ה

אברהם

(* ונראה שהיא גם כן משפחה אשכנזית כמו משפחות, לנדוי, הרויז, שפירא, אופנהיים,
היילפרין, ודווינסקי, ונלזה לזן ג"כ משפחת פרנק, פריקל, המכרת בתשובה שם באופן סימן
קמ"ד ויע"ש. (ובדרך אגב אחרתי לעורר פה, כי הסימן קמ"ד ששנ"ח ונהר"י ווייל שם הוא
כולל ב' תשובות, ושתיהן אינן ונהר"י ווייל, רק נשני באונים אחרים, ונחלי הסימן שם
והלאה היינו מן דבור הנהחיל "אונס" עד סוף הסימן, היא תשובה מוקדמת לרבינו ונהר"י
בעל תרומת הדשן, ובקיום התשובה שם בא בחינתו "הקטן והלעז שבישראל", שכן תחם
את עלונו בכל מקום בספרו תרומת הדשן, ונראש הסימן שם והלאה היינו מן דבור הנהחיל
"גולת הכפרה", עד דבור הנהחיל "אונס" היא תשובה נאחזרת מרבינו ונהר"י ברונא אשר
בא שם להשיב על תשיבת ונהר"י הנ"ל, ושתי התשובות הללו נדפסו כעת בסדרן בשו"ת
נהר"י ברונא אשר יאל לאור בזמנינו זה, ושם נדפס בתחלה תשובת ונהר"י והיא שם בסי'
כ"ה, ואחריה באה תשובת ונהר"י ברונא שם בסימן כ"ט, ובאנאלע התשובה שם כתב ונהר"י
ברונא לתמוה על פסק דינו של רבינו ונהר"י בעל תרומת הדשן, ואלה דבריו שם: "ועוד תאנהי
על הרב המובהק אשר תרומותיו תרומה, דאסיק אדעתיה לפסוק הדין להסיר אשת איש
לעלוא ונדקדוק כל דהוא, כי ודאי כשאו מפלפלים ולוועדים חריפות כגון בזמן התקופה, אז
אזו רבילים לנישקל ולנערה דקדוקים ובלוקים דקים כמעיל פילא בקופא דמעטא, אבל
לפסוק הדין אז להסיר האיסור, אין לפסוק הדין, ואין להסיר האיסור, אלא בראיות ברורות
ולכנות ומחורות מן פשעים קוביא דשוועתא ולא מן דקדוקים" עכ"ל הגאונים באגת.
וראיתי להגאון ר' יונה לנדקופר בעל שו"ת נעיל דקא שהעתיק הדברים היקרים האלה
(בספרו שם בסימן כ"ב), בשם ונהר"י ווייל, ולא ידע הגאון ז"ל, שכל אלה הדברים לא נעט
נהר"י ווייל ילא, רק נעט ונהר"י ברונא ז"ל, וזה לפי שבזמנו עדיין לא נתגלה בדפוס
ספר התשובות ונהר"י ברונא כידוע: —

להטקדש לישא אשה אהרת מבח תקנת רגמ"ה. ושלח פסקו לק"ק קראקא. והרב בעל שארית יוסף (בספרו סימן ב"ה). השיב על כל דבריו

אזרחים שרענליש הכהן מלכוד צעל שרית איתן האזרחי, וחותן הגזיר הנפורסם הרב הגדול מו"ה אייזיק ר' יעקלעש ז"ל אשר צנה בית הכנסת הנפוארה פה קראקא צגנת קד"ש לפ"ק, ונפטר ציום ש"ק כ"ו סיון תי"ג לפ"ק:

והגדו הגאון ר"י הכהן היה לו תורה וגדולה צנקוס אחד, כי ציני בעוריו צהיותו עלם נחמד רך ועטוי, וחד חד מצני עליה התחתן עמו פה

גזיר עלום ורצ פעלים הנגיד והקלין מו"ה נשה ר' עזרליש ז"ל ראש ונשהיג פה קראקא והמדינה צינים הסם, והוא נתן לו את צתו הצחולה מרת שפרינלא לאשה, ותהי לצעלה עטרת, כי היתה אשת חיל נרשאת ומתנת

וכללה את הצית לפי כבוד בית אביה אשר היה לו הון ועושר צצית, ויוסף היה המצביר ללמוד וללמד ולהנין צתורת ד', ולהראות הלכה לבלגידים הרבים אשר נהרו אליו וכל קלוי ארץ ללמוד צצית מדרשו, ולשתות בליא

דבריו היקרים, הנוצעים מסיני ועוקר הרים, ונהג את ישיבתו הרומת גם עד זקנה ושיבה והוא שפע ג"כ את ישראל פה יותר נחמשים שנה, ועוד זכה לראות צחייו, צנים וצני צנים, כלם לדיקים וגאוים ונובהקים, (ראה מזה

צהקדמתו לכתרו שרית יוסף שם), והיה מוכתר בצרצע כתרים כתר תורה כתר כהונה כתר גדולה וכתר שם טוב, וחר צאלות והסונות, והרציץ תורה צישראל צקרים נחמנה עיר ואם צישראל קרית מלך רב ק"ק קראקא, והיה

שם תוניד אחד מראשי הישיבות ורצ קרוב לחמשים שנה ונתקש צישיבה של מעלה זקן ושצע ימים קרוב לשמונים שנה צגנת שג"א לפ"ק" (לנת דוד סוף ח"א). ועל אכן מלצתו פה נחקק עליו צנוסח הזה: "שהיה אגיד וראש

הישיבה פה ק"ק קראקא יותר מחמשים שנה, ויוסף להיות עניו מכל אדם, הוא הרציץ תורה צישראל, והאיר עיניו צתשובות שארית יוסף, וצאורים על חושן הנשפט, וצאורים על המרדכי, ונפטר ציום צ' ג' שצט שנת נש"א את

ראש צני גרשון, וסנווך לו טעונה זוגתו הרצנית אשה חסובה והבונה, מרת שפרינלא צת הקלין פרנס ונשהיג הנכבד כמו"ה נשה עזרליש ז"ל, כל ימיה עסקה צגנילות חסדים וצנקור חולים, ולצעלה היתה עטרת, ונפטר ציום א'

ד' טבת של"ה לפ"ק, ועליה נקבר נינה הקטן גרשון בן מו"ה [אהרן] משה צנה, ועליהם נקבר הגאון מו"ה נחום צהגאון מו"ה יוסף כ"ץ, שהיה כל ימיו דיין וגבאי לדה, ונפטר ציום ד', ז"ך שצט שש"ח לפ"ק, ע"כ: —

דבריו שם. ובהיותו אז צעיר לימים כתב כל דבריו בהכנעה וכתלמיד
הדן לפני רבותיו, ועב"ז סיים התשובה שם ג"כ קצת בתוכחת מגולה,
וז"ל

ודע כי התואר „אב"ד“ אשר נחקק עליו בחזן ונלכחו שם, וכן מלמתי גם כן
לחלמינדי הגאון ונהר"ס צעל ונחזיק בדק שחאר בצפרו שם את רבו
צעל שארית יוסף צשס אב"ד דק"ק קראקא, (ראה מזה צס"ו ראש אפרים
לנהר"ז מרגליות צה"ל, עריפות סימן ל"ו ס"ק ק"ג), הנה כל זה הוא רק תואר
וכינוי כבוד אשר הפריזו לו לגודל ערכו כי רב הוא, אבל לא כהמנה מעולם
ע"פ הסכמות ראשי העדה להיות לאב"ד פה רק לריש מתיבתא בלבד, כי צינני
וגם בכל הדורות שלפניו ושלפני פניו לא היה נוהגים פה קראקא, וכן בשאר
ערי יהודה צקהלות הגדולות, למנות עליהם אב"ד מיוחד שיה"י הוא בלבד רב
הכולל על כל העיר והמחוזות, רק בכל אחר ואחר היו נמנים צ"ד קבוע
לדון ולהורות, ואם נמלא בתוך העיר ג"כ גאון אחד אשר העיר את לבבו
להיות ג"כ תופש ישיבה להרביץ תורה ברבים, היה הוא ג"כ הראש לכלם,
בכל עניני דת ודין אשר על פיו ילאו ועל פיו יצואו, ולא נזרו את דברו,
ופה קראקא נתמנו ונקדם קדושתה שלשה בתי דינין קבועים כפי המצואר
בפנקס הישן דפה. והגאון אשר עמד אז בראש הישיבה היה לו ג"כ העוז
והנשען לפקוד על כל לנאות הצ"ד בכל הענינים הנוגעים לדת ודין, וכלם
היו סרים לנשועתו ונפקודת ראשי העדה, וגם כל לרכי העדה היו נחמכים
רק ע"פ עלתו, ולפעמים היו פה שנים או שלשה גאונים ראשי מתיבתא, אשר
כל אחד מהם היה תופש ישיבה לעצמו, להגדיל תורה ולהאדירה, ואז היו כל
הבתי דינים הקבועים כפופים לכלם, והיו חשים לפקודתם, בזהבם ובכבוד,
(וכן צק"ק פראג שהיו להם נקדם קדושתה ג"כ ארבעה בתי דינים קבועים
כמבואר בהסכמות הגאונים בראש ס' זקוקין דנורא על תנא דבי אליהו, והנה
גם שם לא היה להם אב"ד מיוחד צעיר, רק הריש מתיבתא שהיה שם היה
תופש ג"כ בכל תכסיסי הרבנות כמבואר בשו"ת הרנ"א בצינני ג"ה ל"ו כ"ז
אודות הגאון מו"ה ונן ריש מתיבתא דק"ק פראג, שלא היה כהמנה להיות אב"ד
שם, יע"ש. וכן נהגו ונקדם גם בכל ארצות אשכנז, גם צינני ונהר"י ווייל
ונהר"א צעל תרומת הדשן ונהר"י צרנא כמבואר בתשובותיהם. וכן תמלא
עוד בשו"ת ונהר"י ווייל בסוף סימן קכ"א שחשב שם ג"כ הרבה מוקומות
מקהלות ישראל, ונהם ווינא, קרינא, נירנבערק, וונגלא, שהיו יושבים שם
לפעמים גם שני חכמים אשר שניהם היו נוהגים כשיאחתן ברמה, הן לקבוע

ז"ל שם: „וכל הא דלעיל לא כתבתי לפסק הלכה, אלא בנושא ונותן לפני רבותיו ע"ג קרקע, באשר כן התחלתי, צעיר אני לימים, ומה שגזר

ישיבה לעצמו, וכן ליתן גיטין ומלילה, ולהורות הוראה ולסדר קדושין וכדומה, ולא היה לאחר מזה חזקה יותר מן השני יע"ש, והציאו ג"כ הרמ"א בדרכי משה ובהגהותיו לש"ע יו"ד סוף סימן רמ"ה):

והנה צפנקסי הקהל דפה וכן צפנקס הח"ק לא נזכר כלל תואר אצ"ד לא על הגאון ר' יוסף הכהן זעל שארית יוסף ולא על גיסו רבינו הרמ"א ז"ל, רק נכתב עליהם „שהרצינו פה תורה בישראל", וכן הוא האמת שהיו שניהם יושבים פה קראקא רק בתור ראשי מתיבתא בלבד, ובעבור זה היו כלם סרים למשמעתם, והיו להם ג"כ העוז והמשרה לדון ולהורות ולהעמיד הרת על תלה, ע"פ חוקק מנהיגי העדה דפה, וגם לתקן תקנות טובות בישראל בלורך הכלל כפי ראות עיניהם כידוע. והנה תנאל כי צמ' שמיטות להרצ מבר"ץ וקראקא שהיה שו"צ פה בזמנם, וזהו' צדיקה שם צפונן כ' בלות ט"ו גני צועה הכרת מועבר לעבר צמקוס הסמוכות, כתב שם „והקשה הגאון מו"ה יוסף כ"ץ ריש מתיבתא צק"ק קראקא, ונאי שנא מנ' צועות דקמוכו להדדי וכו'. והשנתי לו וכו' ויע"ש. הרי שלא זכר עליו תואר אצ"ד, רק תואר ריש מתיבתא. וכמו כן תנאל ג"כ צעער ספר האגודה שדפס פה קראקא בשנת של"ב וככתב עליו שם „שהוגה על ידי הגאון ריש מתיבתא כמותר"ד יוסף כ"ץ יל"ו", ונכל זה תדע ותזין כי התואר אצ"ד שנכתב עליו לפעמים הוא רק תואר הכבוד בלבד, וכמו שכתבנו: —

וכיוצא בזה הראיתי ג"כ בצפרי שם על שני גדולי הדור, והם הגאון מו"ה יצחק הכהן שפירא וקרקעוויץ (חותן מהר"ם מלובלין ז"ל) והגאון מו"ה אליעזר אשכנזי זעל ספר מועסה ד' וכו' יוסף לקח, אשר שניהם באו לשכון כבוד צעירנו אחרי מות רבינו הרמ"א ז"ל ועוד צפיי גיסו זעל שארית יוסף, ושניהם נתקבלו ג"כ לראשי מתיבתא פה להרצין תורה בישראל, ושנשו ביחד עם זעל שארית יוסף לדון ולהורות ג"כ בכל עניני דת ודין, ונפטרו שניהם ג"כ בימיהו הראשון בשנת שט"ב (ונתקבל במקומו פה חתנו מהר"ם מלובלין ז"ל) והשני נפטר בשנת שט"ו לפ"ק. והנה צפנקס הח"ק דפה וגם על אצן מלכת קצרתם לא נזכר כלל גם עליהם התואר „אצ"ד", ואעפ"כ נולדו לקצת גדולי המוצנים שכינו גם אותם בתואר כבוד „אצ"ד", על הראשון כתב רבינו הב"ח בתשובה שיהי אצ"ד דקיק קראקא, (ראה יוצא בשו"ת צ"ח המדשות

שגזר הרב והחרים את ר' דוד ובנו, וכי זו כתורה וכהלכה, הלא הקדמונים נמנו ועמדו על זה בשורה, שלא להשתרר על בית דין אחר

צקוף סייון פ"ט), ועל הסני כתב הגאון זעל חדושי פני יהושע בהסכמתו על ס' יוסף לקח שהיה הנוצר אצ"ר בקראקא, (וכן כתב ג"כ זעל סדר הדורות והציאו הגאון חיד"א בפרו שם הגדולים במערכת ספרים אות נ"א). ויותר מזה תמלא שגם רבינו מנה"ס מלוצלין אשר מלא פה ונקום חותנו הגאון ר"י שפירא להיות ג"כ ריש מתיבתא בקראקא, ואעפ"כ כתב על עלמו (בתשובתו בסייון כ"ד) "שהיה אצ"ר בק"ק קראקא", וזאת היה עוד בחיי הגאון זעל שארית יוסף כמבואר בתשובה שם. ובאותה שגם הוא ז"ל לא כתובה ע"פ ראשי העדה להיות אצ"ר פה בעוד יוסף חי שהוא רבינו זעל שארית יוסף — שהיה זקן הדור ונשיאו והראש והראשון לכל חבתי וגאוני דורו, וכן העשרה הראשונים אשר באו בהסכמה על ספר מתיבות כהונה פי' על המדרש רבא בהדפסה הראשונה, — רק לריש מתיבתא בלבד כמו הגאון זעל שארית יוסף, והגאון הראשון אשר סיגש פה בכתר הרבנות בתור אצ"ר מיוחד על כל העיר והגליל ע"פ הסכמת כל ראשי ומנהיגי העדה דפה היה הגאון הגדול מו"ה ישעיה נחום ז"ר ילחק ז"ל הנקרא ר' מענדל ר' אביגדורט, אשר שמו כודע בפרסי הפוסקים, והוא היה בתחלה אצ"ר ור"מ בק"ק לאדמיר ואח"כ נתקבל לאצ"ר ולר"מ בק"ק קראקא והגליל, הוא לבדו ואין שני לו, ונפטר פה ציוס ז' כ"ה מנחם שני"ט לפ"ק כמבואר בפנקס הח"ק דפה :

ובחזור וכשזכה אל הגאון זעל שארית יוסף, והנה כפי אשר ראינו מתוך ספרו הנכבד היה רבינו יוסף הכהן נפורסם בדורו בכל תפלות ישראל לגאון עולם ועמוד ההוראה כמו גיסו רבינו הרמ"א ז"ל, ושפתי כהן ישמרו דעת להטיב דבר לכל אשר שואל, ויכל הארלות מנזרח וניס היו מריאים אליו שאלותיהם וספקותיהם, כאשר ישאל איש צדק האלקים, והוא השיב לכל אחד מהם תשובה קלרה, נשפה צרורה, לצרר הלכה כדת של תורה, וגם נארץ לועז היא מדינת אטליא (שארית יוסף סייון ל"ג וסייון ל"ט), ונעיר פלעוונה אשר בארץ תוגרונה (שם סייון ו'), דרשו ונאחו דבר ה' זו הלכה צרורה, וני לנו גדול מרבינו מנה"ס ז"ל אשר היה מאור עיני הגולה, וגם הוא ז"ל סדר פסקי קנ"י וניקש מונו שהוא יכריע צרוח דעתו בפקס דין שנינו וזין איש רינו הגאון ר' ילחק ז"ר בללאל מלאדמיר (שם בסייון י"ז),

אחר בגזירה, אבל מה לי ולצרה, ולחכמים עצמי בעיבי הקורה, ועל זקני בית דין שבק"ק קראקא, לכבות ולהבעיר את הבעירה, ובמדרומה ל,

וגם הגאון הגדול צעל נשאת צניעין הריץ לפניו שאלותיו, והוא השיב לו צענות חן תשובה נלחת על כל דבריו (שם סימן מ"ז), וכן עוד הרבה מגדולי וחכמי דורו, כאשר יראה כל ועייין בספרו שם : —

ומה שנוגע לתולדותיו, כבר ידענו שהיו לו שני זנים גדולים בתורה ובחכמה, האחד הרמ"ג מו"ה אהרן משה הכהן והוא נפטר ביום ש"ק ט' אדר טע"ו לפ"ק, (פנקס הח"ק פה); והשני הגאון מו"ה תנחום הכהן דיין דפה נפטר כ"ז שבט שבי"ח לפ"ק, ואחת מצמותיו היתה אשה הגאון מו"ה שלמה איש מצית לוי האבד"ק לבוב, שהיה נקרא בשם ר' שלמה חריף, ואשר בנו הב"מ יחזקאל הלוי היה חתן רבינו נהרש"א ז"ל, (וזה כפי עדות הגאון ר' זלמן מרגליות בספרו טיב גיטין שנות חכמים בלות מו"ק ל, ובשמות הנשים בלות ג' סק"ג, ובאות ח' סק"ד, וראה ג"כ צנח סכתצתי להלכה בפנים בתולדות הגאון נהרש"א חריף האבד"ק לבוב). והגאון מו"ה תנחום כ"ץ הנ"ל היה אבי הרמ"ג מו"ה פסח כ"ץ שהיה נקרא בשם ר' פסח ר' תנחום ונקראקא, והוא היה אבי הגאון מו"ה משה כהנא שהיה אבד"ק לוינק אשר בא בהסכמה בשנת תכ"ד בין גאוני מדינת ליטא על ספר עמודיה שצעה להרב מו"ה זללאל דרשן דק"ק סלונק ושם חתם א"ע «כאם משה כהנא זלל"א מו"ה פסח כ"ץ זל"ל, ורי משה זה היה גיסו של הגאון מו"ה יונה האוונים צעל קיקיון דיונה שהיו שניהם חתני לוקמי צמותיו של הגאון מו"ה מאיר וואהל אבד"ק בריסק דליטא שהיה חתן הגאון מו"ה פנחס סג"ל הורויץ גיסו של הרמ"א, וכן השר המפורסם נגיד ומורה לעונו מו"ה שאול וואהל ז"ל, בנו של הגאון נהר"י מינץ בן רבינו נהר"ם מפאדובה, וחתנו של ר' משה הנ"ל היה הגאון הגדול מו"ה אברהם ז"ל שהרביץ תורה בישראל ונבן כ"ה שנים עד בן ל"ו שנים ויאסף אל עונו בק"ק לונטשיץ, והוא אבי הרב הגאון מו"ה אלישע ז"ל רב"ד דק"ק הורדנא צעהונח"ס, פי שנים" על וס' ברכות ונלוה עונו פירוש הרא"ש על סדר זרעים, שנרפס באלטווא צענת ה"ה לפ"ק, (ראה מזה בהקדמה שם), ובנו של ר' משה הנ"ל היה הרב הגדול מו"ה יהודה ליב וולוינק אשר בנו הרב הגאון מו"ה משה הכהן האבד"ק צעלזא והמדינה היה אבי הרב הגדול הדרשן מו"ה רוד הכהן צעהונח"ס «מראה הכהן» וס' נפש דוד, כנוצאר בהקדמת ס' «שירי תהלה» שחבר בנו הרב החכם מו"ה זאז וואלף הכהן בוכנער וק"ק

לי שעלה על רוחו, ולכו השיאתו שלא הניח בארץ אשר ממנה יצא, כמותו, אבל הוא בידו שגיונים, ושאר ל' מרי ממעונים, כי גדיים שהניח נעשו תישים ובעלי קרנים, נאום הדין לפני רבותיו על גבי קרקע, הצעיר יוסף כהן" עכ"ל התשובה שם. ולמדנו ממנה שלשה דברים. א) שיש תקנה מן הקדמונים שאין לגדול הדור וגם להבית דין שבעיר אחת להשתרר על בית דין שבעיר אחרת אשר אין מצודתם

בראדי, ונדפס בצרלין בשנת תקס"ח לפ"ק, ושם כתב שהוא ג"כ בין ונכד להגאון ר' זלמן נירלס האבד"ק הנזכר ואלטונא, ובין ונכד להגביר הנפורסם הרב הגדול ר' אייזיק ר' יעקלעס נקראקא. (ואגב אעורר פה כי טעות נפלה בדפוס שם, שסיים שם על זקיני צעל שארית יוסף בהגאון מו"ה מרדכי גרשון כ"ץ ז"ל "שהיה מנוגורסי ווינא", והדבר ידוע כי לא צעל שארית יוסף ולא אביו היו מנוגורסי ווינא, כי שניהם היו מילידי ותושבי ק"ק קראקא, כנבואר בפנקס הקהל דפה, ומעולם לא היו מתושבי ווינא, וגם שניהם נפטרו זמן רב קודם הגירוש מווינא שהי' בשנת ת"ל כידוע, ואולם הכך צי תיבות "מנוגורסי ווינא" מוקוים בצורה שלאחריה שם שכתב שהוא ג"כ בין ונכד להגאון ר' זלמן נירלס האבד"ק הנזכר, ועליו הוא שכוון לומר שהיה מנוגורסי ווינא כנודע):

והנה נלמד כל אלה יש עוד צומנינו זה פה ובשאר ערי יהודה הרבה משפחות יקרות ונכבדות המתחכסס שהם נזרעו של יוסף צעל שארית יוסף ז"ל, ונהם משפחת צית רש"ך פה צעירנו הנקראים על שם זקנם הרב הגביר הנפורסם ר' שכנא כ"ץ ז"ל שהיה מנזע צעל שארית יוסף ומתנו של הגאון מו"ה יהושע ר"ג נקראקא צעל מניני שלמה. (והוא היה ראש ומנהיג פה קראקא והעדינה ציני הגאון האבד"ר ר' יצחק חריף, ונפטר פה י"ז סיון תמו"ה לפ"ק) וכן משפחת צית אפרים זלמן מרגליות הגאון ונבדל, שהוא ז"ל היה ג"כ בין ונכד לרבינו צעל שארית יוסף כנבואר בספרו טיב גיטין שנות אנשים צחות זיין ס"ק י"ל, וכן צנדינת אשכנז נולא ג"כ משפחת הגאון מו"ה יהושע העשל לבוב שהיה אבד"ר דק"ק שוואנדז וכל מדינות אכשנדז אשר העיר על עמנו צחצחתי הגדולה והרצנה הנרפסת צם' אור הישר כדון הגט נקליווא, שהוא בין ונכד להגאון צעל שארית יוסף, ע"ש בדף ע"ב ע"ב ובדף ע"ג ע"ג, וכן עוד הרבה, ודי בזה כעת:

ובינותי

מצורתם פרוסה עליהם ד). ב) שהגאון מוה' שלמה ליברמנש היה מגידולי ומגדולי ארץ פולין עוד במרם שיצא משם להנהיג ישיבתו בק"ק עיר הברזל. ג) והוא העקר שהתלמידים בארץ פולין גדלו והצליחו כל כך עד שבזמן קצר נעשו לגדולים חקרי לב וללחום מלחמת ה' כנבורים בדברים ברורים, הנוגעים להלכה ולמעשה עוד בחיי רבותיהם, ואחרי פטירתם קמו התלמידים למלאות מקומם וירשו את כסאם ואת גדולתם, וגם הם עמדו לנס והעמידו תלמידים הרבה בכל מקומות מושבותיהם. ואלה הם ראשי הגאונים אשר מלאו את את מקומם, רבינו מהרש"ל ואחריו הגאון מוה' שלמה ברבי יהודה בעיר

ד) ובינותי נספרים ונלחתי התקנה הזאת נפורשת צדק היטב גיב נספר אור הישר שמצד הרב מו"ה שמעון קאפענהאגען נק"ק בוכא נשנת תקכ"ז אודות הגט שנפטר בק"ק קליווא, אשר התעסקו עליו אז חכמי גד"ל דק"ק פפד"ו נגד כל חכמי גאוני הדור ההוא, והנחצר העתיק שם צדק ה' וצדק ו' נפסקה הקהל של העיר פפד"ו תקנות גדולי הקדמונים אשר תקנו ועמדו ובזרו שכל רב ועורה רבים או יחידים לא יגזרו ולא יחרימו חוץ לב"ד שלהם אל צ"ד אחר. ואף גם זאת גזרו צנזרה חמורה וצנזרת נח"ש שכל המרניות והעונשין שיצווא חוץ לב"ד אל צ"ד אחר שיהיו דברי העונשין ההם צעלים כחרם הנסתר, וכאין נחשב, ולא יהא לאותי איש אשר הנה נקפו לענוש, שום עונש או הבדל ונעדת קדושים, כי אינם על פי חכמי צי דינא אשר הוא יושב בתוכם, וכל הנכתב אל צ"ד אחר יפסל בנחשבת חוץ לזקונו וחוץ לזמנו, פגול הוא לא ירלה ולא ישמע, ובתקנה זו תלו חכמי דורות הראשונים זיניהם, גבורי כח לשמוע צקול דצריהם, איש על דגלו לאותות נקובים צמנותם לתולדותיהם. ואח"כ נשנת ש"ב לפ"ק, בהתאסף ראשי עם יחדיו חכמי ופרנסי מדינות אשכנז לתקן צדקי מדינות אשכנז צבית היעד אשר היה להם צעיר וירענייזא, חזרו ומדשו שם תקנות הקדמונים צזה, וצאו שם על החתום צראש האלוף כנו"ה שנואל מצי"א ז"ל, והאלוף כנוהר"א לינץ, והאלוף כנו"ה זעליקמאן ריינבאך צשם ק"ק פראנקפורט, והאלוף כנו"ה ישראל ומד דענויה צשם ק"ק וירענייזא, והאלוף כנו"ה נסה אופנהיים צשם ק"ק לנא, ואחדיהם חתמו גם שאר גאוני ארץ אשר היו כלם צלותו הועד צק"ק וירענייזא שם, ושבו לאחר ארבעים שנה ציום ג' צי שצט שניג לפ"ק, בתחדשה התקנה הנ"ל עוד הפעם צק"ק פפד"ו ע"י חכמי צני ישיבה שם

צלידוף

בעיר לובלין, נוח השני היה נקרא בפי כל ר' שלמה ר' ליבוש ע"ש אביו ובפי תלמידיו היה נקרא מהר"ש השני נגד רבם מהר"ש הראשון שהוא מהרש"ל ז"ל, ובימי חורפו היה ג"כ תופס ישיבה בק"ק קראקא, וכבר נודע שהוא היה רבן של בעל משאת בנימין, ובעל השל"ה, ובעל הב"ה, וגם רבו של מהר"ל רופא אב"ד דק"ק ווינא אבי אמו של בעל עמרת זקנים), והגאון מוה' אליעזר אשכנזי בעל מעשה ה' בעיר פוזנן, (שו"ת שארית יוסף סי' י"ט) ובסוף ימיו קבע ישיבתו בק"ק קראקא, והג"מ הירצקי בעיר לבוב (צמח דוד סוף ח"א) והג' רבינו משה בן החבר רבי ישראל איסרל הנקרא בשם ר' משה איסרלש"ה) וגיסו הג"מ יוסף ב"ץ

בגירוף כל העדה כלס קדושים ונתחכם ד', ונראש ונראשון בהסכמת האלוף הכולל ריש מתינתח כנו"ה אברהם נפתלי הלוי יל"ו, ונתחדשה התקנה הזאת בקשר חניץ וחזק יחד כל ינוט לעולם מפני האמת והסלום, וע"ז צא על החתום שם "אלס אשר צ"ר שנועון הכהן, החותם צמלות קהלל קדישא פה פראנקפורט יל"ו צמנת סני"ג לפ"ק", ובסוף צא שם גם העתק מן הכרוז שהוכרז בק"ק פפד"ו צבית הכנסת שם ציום צ' כ' ונחם חני"ח לפ"ק, אשר התעוררו אז חכמי וגדולי ישראל לחזק עור הפעם התקנה הכולל, ביתר שאת בכל תוקף ועז, וכל זה נעלה בכתובים בפנקס הקהל בפפד"ו שם, וכזכר ג"כ בכתובת הארון מו"ה יושע העשל לצוב שהיה אב"ד ק"ק שוואנדך וכל נדיבות אנשנאך, אשר צאה ג"כ בדפוס צמ' אור הישר שם ונתחלת דך ע"א עד תחלת דך ע"ח יע"ט, ודי זה: —

ה) גאון עוזנו ונורנו ונאורנו רבינו הרמ"א ז"ל, אשר היה בית נדרשו קצוע לריש מתינתח ולריש נתח"א פה ק"ק קראקא עיר נולדתו, ושנוש תורתו וחכמתו זרחה פה ונסוף שנת הנאה השלישית נאלף הששי עד שנת ה"א של"ב לינירה, הוא רבן של כל צני הגולה, נאז ועד היום הזה, כי נתפשטו פסקיו והוראותיו בכל תפולות ישראל בכל ארלות פזורים, ודבריו נתקבלו להלכה ולנועשה, לא לצד נגד דעת רבינו נהר"י קארו אשר יסד השלמן ערוך אשר לפנינו, ונתוך חזרו הגדול בית יוסף אשר חנר על ארבעה הטורים, ונתוך יסודותיו על הרוב על פסקי רבותינו הספרדיים, ורבינו הרמ"א קס והתאזר חיל עוד בחייו של נהר"י קארו, ופרס מפה על כל ד' חלקי הש"ע בהגהותיו אשר הוסף עליהם בכל נקום ונתוך ספרו הגדול דרכי נעה אשר חנר גם הוא על ארבעה הטורים (שו"ת הרמ"א סימן קל"א צאות ג'),

כ"ץ בעל שו"ת שארית יוסף בקראקא, והג"מ נפתלי המכונה הירץ
בבריסק דליטא (שו"ת הרמ"א סימן י"ד) והג"מ יצחק בצלאלש בעיר
לאדמיר

וחולק על הנוהג הש"ע הרבה פעמים יגל פי פסקי רבותינו האשכנזים אשר
לנו מצני צניהם (דרכי נשם צטור או"ח סימן קנ"ז), ונקטינן כהכרעת הרמ"א
זבל וקוס, מפני שהוא נחשב לכתרא נגד רבינו מהר"י קארן, (שו"ת נשאת
צנינון סוף סימן כ"ז, וצפרי נגדים שהקדמתו לש"ע יו"ד), אלא שגם נגד
דעת רבינו ונהרש"ל ז"ל צעל ים של שלמה אשר באיסור והיתר שלו שחבר
על השערי דורא השיג הרבה פעמים על הוראותיו של הרמ"א צנה שכתב
בספרו תורת הטאת, והרמ"א גם הוא השיג שוב בתורת הטאת שלו על הוראותיו
של ונהרש"ל צנה שכתב באיסור והיתר שלו, גם צה כבר ילא ענעו של הרמ"א
ליך אחריו ולפסוק כנותו ולא כנהרש"ל, ואצ"ג דנהרש"ל נחשב לכתרא שפי
נגד הרמ"א, שהוא ז"ל חבר איסור והיתר שלו לאחר שהגד הרמ"א תורת
הטאת שלו, כי כך היה הנועשה שהתלמידים של ונהרש"ל העתיקו איסור והיתר
שלו והציאו אותו ליד הרמ"א כספרו תורת הטאת, על כן הציא כנה
פעמים איסור והיתר של ונהרש"ל ונשיג עליה, ואח"כ בא הטפר תורת הטאת
ליד הגאון ונהרש"ל ז"ל, וכתב הינהרש"ל באיסור והיתר שלו להשיג שוב על
הרמ"א, ונולא שהגאון ונהרש"ל הוא כתרא נגד הגאון הרמ"א, אבל כבר
כתבנו שכבר נתפשט זבל תפולות ישראל שנחולה לדרך זנולכות פולגיא ופיהם
ונועריין ואשכנז לפסוק כרבינו הרמ"א ז"ל, (לשון הגאון ר' ישעיה סג"ל
הורוץ בספרו השל"ה דף קכ"ח ע"א דפוס צרעקלא):

ובן תולא כנה פעמים גם בספרו ים של שלמה על נסי חולין, (שלא היה
עדיין צדפוס צניי הגאון צעל השל"ה), שהשיג על הוראותיו של הרמ"א
זבל חוקף ועז, ולפעמים התוכח עמו גם כן פא"ש ולא נשא לו פנים, ראה
לדוגמא ציש"ש פ"ק חולין סוף סימן כ"ט דדיני מוליתא שכתב ז"ל: "אחרי
הדברים האלה הוגד לי איך שנהרש"ל השיג עלי צם' תורת הטאת שלו, שכתב ע"ד
נהרש"ל בשערים צשם ונהר"י טרושי"ן וכו'. ואע"פ שפשוט הוא כתבתי להוליא
ונלנו של חכם אחד שהתיר זלא נולא כלל עכ"ל ונהרש"ל וקראקא, ואנתי
אם צן חכמים וגדולים אחי מ"י אין אחי חכם לא צעיני ולא צעיניו,
ונוראי על חכם אחד נאך דהוא כוון להשיג, והנה אמרו לי תלמידיו להדיא
שעלי היתה השגתי, ונתגלגל הדבר צראות פנים והודה לי, ושאלתי את פיו
איך עלה על דעתך להשיג עלי, ולא עיינת צהגות איסור והיתר שלי, וגם

לאדמיר בגליל וואהלין (שו"ת הרמ"א סימן צ"א ושו"ת שארית יוסף
סי' י"ז ושו"ת מהרש"ל סי' א' וסי' ט"ו), והג"מ נתן ברבי שמשון
שפירא

לא ראיח בפסרי הגדול צפ"ק דחולין, ולא ידעת שרש הדברים שגם אני
אסרתי המוליתא דגלים בלא נולח אלא מחלקתי צין ויילוי צר עם גלים
לגלים לחוד כרי שלא יהי דברי ונהר"י טרוטין נגד המזכרים, והשיב, אונת
שכך שנעתי שגם אתה אסרת בלא נולח, אבל מה לך בכך הלא לא הזכרתי
שמן בהדיא אלא כתנתי להוליא נולכו של חכם אחד, ובגזא תורא ציינו והלך
לו לדרכו, ונתצקם צייניה של וועלה", עכ"ל ונהרש"ל סס. ואולם לנען חדע
קורא יקר כי לא כלעקת רבינו ונהרש"ל על הרמ"א כן הוא, ראיתי להעתיק
פה לפניך גם כן תשובת הרמ"א אשר השיב לגדול אחד קוטע אוננים בענין
זה צטרם שלקח גזה דברים עם ונהרש"ל בעלנו, והוא בסוף שו"ת הרמ"א
בסימן קל"ג צבאות יו"ד, שסס כשאל הרמ"א ונחת רב גדול אחד להודיע לו
ני הוא זה החכם שגביא בתורת הטאת שלו דדין מוליתא אשר רבים אוננים
שכוון גזה על ונהרש"ל דליטא, ובאונת שלא נולח כן באיסור והיתר שלו, ועל
זה התעורר הרמ"א שם בתשובתו אליו וענה ואמר: "מתנהני ני הוא הגביא
שיודע ונה בלבי ועל ני כונתי צונה שכתנתי להוליא נולכו של חכם אחד,
ואם לא נולח הדבר באיסור והיתר שלו, בודאי לא היתה כונתי אליו, ואם
נולח או לא נולח אין לי פסע רק על הנפרסונים אותו לונר שעליו כונתי
שאני חסתי על כבוד התורה ולא רליתי לפרסם, והם המזכירים אותו וכופרים
צשעת הדין לונר שנולח באיסור והיתר שלו בהפק, וכנוו שכותב ונעלתך,
והנה הודו לדברי שיפה כתנתי שאסור אם נולחוהו צגלים אפילו לא נולח
כלל, ואם כן אין להם לעעוק רק על עלנום ועל נפסם, ואין לי להשיב אם
לא צאו רק לקפחני בהלכות וכו', ואם לא כתב מתחלה רק גזה הענין, ישר
כחו, ואשרי ני שמושידין אותו ואין צו, והסי"ת יודע אם דיתי הדברים נולכי,
ואם כתב בתחלה בענין אחר וחזר צו הלא חכמתו ענדה לו ואיני חכם הרואה
את הכולד. ונה שאתה נעתיק אלי דבריו גזה ציריעה קטנה, ונה לי לעשות
אוי לי אם אונר ואוי לי אם לא אונר כו'" עכ"ל הרמ"א בתשובה סס.
והעתיקתי דבריו באריכות לנען יראה כל קורא ויצחק כי הלך עם הרמ"א
גזה, כי באונת כתב ונהרש"ל בתחלה באו"ם שלו בענין אחר ורק לאחר שרחה
שהשיג הרמ"א עליו חזר ותקן את דבריו כהוגן, והרמ"א ז"ל צרוב לדקתו
וענותותו לא רלה להביא את ונהרש"ל לידי עיגום נפס כאשר דבר אח"כ

שפירא בעל „מבוא השערים“ בקיץ הוראדנא (ראה מזה בספר נתיבות
 עולם למהר"ל מפראג נתיב הלשון פ"ט, ושם תמצא ג"כ תשובות מן רוב
 הגאונים

מזה והשיב לו צנענה רך ונצלי הגיד לו ונה שצלבנו. — והנה עוד תנאל
 צב' יט"ט ש צחולין שס שהשיג כנה השנות על הרנ"א ולפעמים גם קלת צדצרי
 מדודים, ראה לדוגמא שס צפ' אלו טריפות סוף סימן ק"צ שהשיג שס על
 הרנ"א צנה שכתב צח"ח שלו להקל נגד דעת צעל שערי דורא, ועי' כחצ
 מהרש"ל „הנה אותו החכם ק"ל דכ"ע כילו להו צקצא זוטא ולדידה כילו
 ליה צקצא רבא ששאל לנו לתקל נגד ר"י צעל שערי דורא, ואתה לא תשנע
 אליו כלל" ע"כ, ועוד שס צפ' גיד הכנה סוף סימן כ"ח „ואם תנאל צב'
 חורת חטאת דנהר"ס דינים שאינם מכוונים כפי העקרים שרשנתי אין להשיג
 צסום הג"ה אם ינאל זה להקל או להחמיר" יע"ש, ועוד שס צסימן נ"ה.
 „ונהר"ס שהעתיק האו"ה צח"ח שלו, האמת שאינו אלא כנעתיק, כי לא ירד
 לדקדק כל ונה שדקדקו", ועוד שס צפ' כל הנשר סימן נ"ו צסוף דין הראשון.
 „ורב גוצריה דנהר"ס צח"ח שלו שחולק על שכיחם, ולא דבר נכוניה, ושס
 צסימן ע"ה „ונהר"ס צב' ת"ח כדודו צמקומו מונח לא ירד לעונקו", ועוד
 שס צסוף סימן ע"ו „ונהר"ס צח"ח שלו רלה להקל, צודאי אין כח צדינו
 למוחת, אבל לא ישר צעיני לחלוק צלי רחיה", ושס צסימן ע"ז „ונה
 שכתב
 ונהר"ס צח"ח שלו שצריך להדיח וננש, לא ירד לעונקו וכו', ונהר"ס צח"ח
 שלו רלה לתרץ דלא איירי צחתיכה שלא ננלחה אלא כצר ננלחה ופלטה, לא
 ירד לעונקו כלל", ועוד שס צסוף סימן פ"ג „ואל חשיגה צנה שכתב ונהר"ס
 צח"ח שלו לאסור צכלי שכי צנה או"ה" וכו', ועוד שס צסימן פ"ז „ונהר"ס
 צח"ח שלו כתב להקל כדצרי הונדכי צלי טעם ורחיה, ואם היה אומר, קצלה
 היא צירי, החרשתי, אלא סנך עלינו ארב גוצריה" ע"כ, ועוד שס צסוף סימן
 פ"ט „שוב ונלחתי שנהר"ס ז"ל כתב צח"ח שלו שהניקל לא הפסיד ורלה לחלק
 צין שריה לצישול דלא דוני וננש כבישול, צלי רחיה, אל חסנווך עליו להחיר"
 עכ"ל ויע"ש, והנחפש ינאל עוד כיואל צזה הרצה, ועי' גם כן צנה שכתב
 הנהרש"ל להרנ"א צחשובתו הארוכה הונחלת „והאיח משנה גדול נאד", והיא

דפסה צשו"ת הרנ"א סימן ק"ז: —

והנה כצר נודע כי כן היה נודרכו של רצינו ונהרש"ל ז"ל שסיה תקיף צדעחו
 צהוראותיו, ולנו כלב הארי, צחשובותיו, וצכל נקום שחש צהלוק אהו לא

נשא פנים לשום איש, וגם להגאון רצינו ונהר"י קאלרו צעל בית יוסף ז"ל

הגאונים הנזכרים, ורוב הגדולים מן הדור ההוא היו מתלמידי הגאון
 מוה' שכנא מלובלין (ישרת משאת בנימין סימן ט"ז), והם דור שני
 מן

לא נשא פנים, וגם עליו כתב לפעמים „ואל תשגיח בפשרות הקארו“ (יש"ש
 פ' גיד הנסה סוף סימן כ"ב, ועוד יותר וזה תולא שדבר עליו קשות בנקומות
 שונים, וראה וזה ג"כ בסוף הקדמתו השניה ליש"ש בחולין עס), וגם על
 הרא"ש ועל הטור כתב כן, בזה שהתירו לאכול לחם שנאפה בשבת, ועל זה
 כתב (יש"ש פ"ק דחולין סימן ל"ג) „ואל תשגיח בזה שנהגו העולם זו היתר
 לפי שרוב ההמון קראו בספר טור אורח חיים,* שהתיר כן בשם
 הרא"ש, ובקדמתו שם כתב דככל נוקם שהוא כותב ונסקת אדוני
 אבי הרא"ש ז"ל, כך היא ונסקת ההלכה, והעולם סברו שכן הוא
 בהלכה כאלו הוא הלכה למשה מסיני, ואינו כן, כי מה לי שהוא הסכים
 עם אביו, אבל אבחנו אין אנו ונסכימום עמו בדבר הלכה, וכן הוא בכמה
 מקומות באיסור והיתר דלא נהיגין כוותייהו“ עכ"ל, (ואולם תלמידו הגאון
 בעל משאת בנימין בחשונה סימן י"ז כתב בהפך „דככל נוקם אבחנו כמשכים
 אחרי הרא"ש וצנו בעל הטורים בכל מדינות אשכנז“). וגם לרבינו הגדול
 הרמב"ם ז"ל לא נשא פנים, והיה חולק עליו בפירוש דין מל"ת מליקה, וכל
 כך סתך על דעתו דעת תורה ודעת נוטה עד שכתב בספרו שם (יש"ש פ"ק
 דחולין סוף סימן נ"ג) „דאם נזכה לבנין בית הנוקדש אקום שזכיתי כהלכה,
 ואף שהרמב"ם גדול בתורה היה, וגם הסמי"ג הביא ראיה לדבריו, והראב"ד
 גם כן לא השיג עליו, ומ"מ לא אשא פנים לתורה, ובדקתי עד שידי נוגעת“.*
 עכ"ל ודי בזה. והנה הנפלא לראות מכל החזון הזה, כי עם כל השגותיו
 וכל אזהרותיו שטח רבינו מהרש"ל ז"ל שלא להשגיח ושלא לשמוע ושלא לסמוך
 על פסקיו והוראותיו של הרמב"ם בזה שכתב בתורת מנחת שלו, לא הועיל
 ונאוונה, כי שונוע לא היה לו לזוז אף זיז כל שהוא ונפקיו של רבינו הרמב"ם,
 וכבר זכה רבינו ז"ל שתייהם הלכה כמותו בכל נוקם, ובכל תפלות ישראל
 נתקבלו פסקיו להלכה ולנועשה צין להקל וצין להחמיר, ופסקי רבינו מהרש"ל
 ז"ל לא נתקבלו אע"ג דהוי חריף טפי, וכמו שנפסק הלכה כבית הלל בכל
 נוקם אע"ג דבית שוואי חריפי טפי, והוא כדבר איש האלקים הגאון ר' ישעיה
 קב"ל הרויץ בספרו השל"ה שם, — וכמו כן לא נתקבלו כלל גם ההשגות
 שעשה

* וביוצא בזה תולא ג"כ בשו"ם ונהר"י ויזן בסי' ע"ו שכתב שם „ויש מן הרבנים שאינם
 רולים אפי' לקרות בעור אר"ח ונחמיהם טעם ונפני שבעלי בחים לונודים אחר“ עכ"ל:

מן הרבנים הגאונים תופשי ישיבה בארץ פולין, והם הופיעו באור תורתם
 עוד בהתחלת המאה הרביעית מאלף השישי והלאה, ואז התחילו ג'כ
 בתי

שעשה הגאון מו"ה חיים ז"ר זללאל (אחיו של מנה"ל נפראג). על הספר
 תורת מטאת נחזרו אשר קרא לו צסס וויכות מים חיים, והוא היה חזירו
 של הרמ"א שלמד עמו זיחד ציטיצתו של הגאון ר' שכנא מלוצלין, ונמשך
 הזמן נשכה ספרו הוויכות מלכ, ולא נזכר מומנו צפוסקיס כלל, (ראה מזה
 צסס הגדולים צנוערכת ספרים אות ר') אבל הס' תורת מטאת נדפס כונה
 פעמים ומתפשט בכל תפולות ישראל, ומתחצר עליו גם כן פירוש יקר ומכבד
 נאך נקרא צסס מנחת יעקב מהגאון הכודע מו"ה יעקב רישר נפראג צעל
 ס' חק יעקב, ועוד נדפס ג'כ הקלור נס' תורת מטאת, ועליו גם כן פירוש
 יקר נקרא צסס דונסק אליעזר ומוצא ג'כ צסס הגדולים צנוערכת ספרים
 אות ד', ודי צזה: —

ועתה נעתיק עלמינו לדבר נועט גם מן החזר הגדול השלחן ערוך, עס
 הגהות מרבינו הרמ"א ז"ל, אשר הוא אולר נחמד ננצני סגולה, ומנוון
 יקר לכל צני הגולה, חזר יקר ומפלח אשר כל ישראל הולכים לאורו, על פיו
 ילאו ועל פיו יצואו מומנו יורו הנורים, מומנו יסקו כל העדרים, נאז לאתך
 לאור עולם עד היום הזה, כי צו ינלאו כל הנורים הלכה פסוקה זכה
 וברורה, ומאך חפרוה שרי התורה, צו ינלאו כל דין ודין כהלכתו, מנצלי פנות
 עוד לספרי שאר פוסקיס זולתו, ומני אז והלאה כל איש ואיש הצא לתלאות
 ידו צהוראה, ולעמוד צראש העדה לתורה ולתעודה, עליו להיות צקי צכל
 הדינים הנמלאים צשלחן ערוך ומפרשי, ונפרט צס"ע יורה דעה, אשר סס
 סכהן והלוי (סס"ך והט"ז) נעוטים אותו, לצאר כל חנירה, להעיר און ולהצין
 שמועה, והס הט נעודי ההוראה אשר כל צית ישראל נשען עליהם, ואחרי
 כל השנח הזה, אם ישאל השואל האם נחקבל השלחן ערוך צזהנה אלל כל
 גאוני הדור אשר צאו אחרי ומצרי השי"ע? האם שנחו לקראתו כל צעלי
 חריסין על כי ניתן להם כלי חנודה לנווא צחוכו דבר ה' זו הלכה צרורה
 צכל ומקלעות התורה?, על זה נענה ומשיב לו קושט אנורים, כי כגורל כל
 ספר חדש אשר ניד צלאחו לאור עולם קנאים פוגעים צו, ומתפשו חפס
 ומחפס לנווא צו ומגרעת, כן היה גם גורל השי"ע הזה, והיה ראשיתו מלערי,
 כי גם עליו ילאו עורדין צתחלתו, ואם מונס כי שנחו לקראתו כל מורי
 הוראות צשראל, יען כי מלאו כל הדינים מפורשים צשלחן ערוך אשר לפניהם,

בתי הועד בארץ פולין מאסיפת רוזני ומנהיגי ראשי המדינות בצירוף הרבנים הגאונים אב"ד ור"ם ומו"צ של ד' ארצות מכל הממלכה, והם מדינות

נצלי חיפוש ועיון נספרי שאר הפוסקים ראשונים ואחרונים, אבל קלת באוני הדור ונאורי הגולה עונדו אז לנגדו, ולא אזו לקבלו לפוסק, וניהם הגאונים ונהר"ם יפה (תלמיד הרנ"א) ונהר"ם ונלוצלין ז"ל, ונהר"ם יפה טען כי אי אפשר כלל לדון ולהורות מתוך הס' ש"ע מפני שהוא כספר החתום בלי שום ידיעת טעם, והקורא בו לא יצין הדין על שרשו ואמתו, ולכן קם הוא ז"ל וכתב ספר הלבושים כלול בו כל הדינים גם כן כסדר סימני העורים, והוא הרמ"ב הדברים ביתר שאת וכתב בכל מקום ג"כ טענות דונלחא לטען ירוץ הקורא בו, ואולם בהרבה מקומות השמיט דברי הש"ע והגהות הרנ"א, וגם הרבה פעמים נטה ג"כ ונדעתם ופסק שלא כדבריהם, ועשה ספרו לפסק הלכה, וזונוי אז והלאה התחילו העורים בהרבה קהלות ישראל ללמוד וללמד גם כספר הלבושים, באונרם כי הספר ש"ע וכן הפוסקים הנאים אחריו סתומים וסתומים ונאר דבריהם, ולריכין חיפוש אחר חיפוש לטענות ולכינוקם, וילחם הזמן ועת לכל חפץ לנלחח רטון הנוריים, לא כן ספר הלבוש שהוא נפרש דבריו כשנולה מתוך דברי הטור והבית יוסף הכל בחר היטב (ונקלח נקיונות קצבו עתים ללמוד ספר הלבוש בחלרותם ונטירותם ונצתי נדרשים, וננטך דבר זה יונים רבים גם ציוני הגאון ר' אליהו שפירא נפרחג בעל אליהו רבה, ולכן חגר פירושו עליו אשר קראו נשם אליהו זועא כנצואר בהקדמתו שם). — והגאון ונהר"ם ונלוצלין הוא ז"ל פנה עורף לנטיהם צין להש"ע וצין להלבוש, ולא רעה לסנווך על פסקיהם כלל, שכן כתב בפירושו נחשובה (שו"ת ונהר"ם ונלוצלין סימן קל"ה) ויתר הדברים שהאריכו בעלי דינים נטענותיהם וראיותיהם ונספרי הש"ע והלבושים, אין לי להאריך בהם, כי אין נדרכי להעמיד שום יסוד וננין של פסק דין על ספרים כאלו, שהם כראשי פרקים ואינם נובנים, ורבים נכשלים דבריהם, להתיר את האיסור או לזכות את החייב, או נהפך צעה"ר עכ"ל, ועל הש"ע נפרטות כתב עוד שם נמקומות שונים אין וננחגי ונדרכי להיות עסקי דבריו בעלי הש"ע, וק"ו לננות יסוד באיזה הוראה על דקדוק סודות דבריהם, כי לא נחנו נרועה אתה, רק הם דברים נלקטים, ונחוברים נדברים נלקטים נפרדים, שכונה פעונים לא ילדק נחורם" (שם סוף סימן י"א), ועוד שם וונה שהקשית תרי הגהות של הש"ע דתרי אהדי נסיון קכ"ח סעיף י"ד וסעיף י"ו, אהוני אין נדרכי ועסקי

מדינות פולין ורוסיה ליטא וואהלין נראה מזה במ' נתיבות עולם למחריל
מפראג נתיב הלישון פיט, ושם מנה חמשה ארצות, וזה מפני שחשב
פולין

צספר השלמן ערוך כי הוא ספר תחום ומחזק ומחלקים רבים, והרבה פעמים
נה שינדק נפרד לא ילדק ומחזר"ע"כ, (שם צסימן ק"צ), ואולם רוב גאוני
הדור ההוא החזיקו צנעז הש"ע בכל תוקף ועוז ולא כטו מדבריו יעין
ושמאל, וכבר ידוע כי הספרדיים קיימו וקבלו עליהם בכל מקומות מושבותיהם
לפסוק אחרי הכרעת המחזר רבינו צית יוסף ז"ל שהוא רבן של כל בני
הגולה, כמ"ש הרמ"ע ונפארו בתשובה סימן ל"ז והציאו ג"כ הגאון בעל עבודת
הגרשוני סימן קי"ד, וכמו כן גם האשכנזים בכל ארצות פזוריהם, אלא שבכל
מקום אשר הרמ"א חולק על המחזר בהגותו להש"ע, אז הם הולכים תמיד
אחרי הכרעת רבינו הרמ"א כידוע שהוא ג"כ רבן של כל בני הגולה, וכל
תלמידיו הגדולים והמלוויים ומהם רבינו הסו"ע ובעל שו"ת נשאלת בנימן
והגאון בעל השל"ח התאמרו להפיץ הוראותיו בין כל מורי הוראות ציסראל
עד שעלתה להם שבכל תפלות הגולה קיימו וקבלו עליהם להורות כל
הוראותיהם ולדון את כל פסקיהם ומחך הם' שלמן ערוך ולא נספרי הלבושים,
ורבינו הסו"ע הוא הראשון אשר חזר חזרו הגדול הנקרא צסם "ספר נאירת
עינים", והעמידו בלד הש"ע חו"מ וערח נאד לבאר ולישב כל דברי המחזר
ודברי הרמ"א בהגותו שם הכל על מכונו, ודחק ג"כ על כל תיבה ותיבה
של רבינו הרמ"א ז"ל שלא יהי' אפילו אות א' לבטלה, הן בחסר והן ביתר,
עד שתנה עליו רבינו בעל הנ"ל בתשובה וכתב אליו (שו"ת צית סימן קל"ו),
"שלא ידע על מה ולמה דחק א"ע כל כך ליטב דברי הרמ"א צנה שהשמיע
ונלת "קנין", אולי לא שת לבו אז בהעתקתו לדין זה ומחך דברי הר"י קאר"ו
לעיין ולחקור ונקור הדין בתשובה כמו שמוכרחים אנו לומר כך, בהרבה
והגותו ז"ל עכח"ד, (ולהללם הראה טעמו וכינוקו של רבינו הסו"ע
צזה, ומה ראה על ככה, צנה שערך בכל מקום ליטב דברי הרמ"א), ועי'
גם כן בהקדמת הסו"ע צחו"מ שם שכתב שכונת הגאונים מהר"י קאר"ו
והרמ"א היתה רלויה צנה שחזרו את הש"ע, כי גם כונחם היה שלא יפסקו
ומחכו כי אם מי שלמד תחלה דברי בעל הטורים עם פירוש הבית יוסף וידע
ומחכו ונקור כל דין עם טעמו ונהתלמוד ונגדולי המחזרים, וכדי שלא יזו
ומזכונם הדברים חזרו את הש"ע להיות עומד לפניהם למזכרת, ונשאל"כ צזננינו
שרבים חושבים נפסם כאלו הם נודר דעה, ורובים ללמוד התורה על רגל

פולין גדול ופולין קטן כל אחד בפני עצמו, אשר כלם נקבצו ובאו יחדיו מדי שנה בשנה במקום קבועות שלהם בעיר לובלין ביומא דישוקא

אחת ומלפנים נחרך השיע, והס נחריצי עוננו, הפירו צרית תורת אלקיננו, וגורמים רעה לכפסה, עכ"ל, (וכ"כ גם רבינו המהרש"א בחידושי אגדות לנאם' סי' ע"ד דף כ"ג ע"א), ועוד האריך הסמ"ע בהקדמתו שם שאין לסמוך כלל על פסקי מהר"ם יפה צעל הלבושים ופני שלא כוון יפה צחצוריו להלכה ולמעשה, להיותו חנוני עמוס החללות מטרדות הנזר והישיבה ויע"ש: —

דחגאון צעל משאלת צנינון צחצובה (סימן כ"ז) העיד "דצכל מדינות אשכנז קיינו וקצלו עליהם דברי רבינו הרנ"א, וצחצורה אנו נגררין צכל דבריו", ועוד כתב שם (בסימן ס"ט) "כי רבותינו הצית יוסף והרמ"א הם הם עמודי עולם, ומייניהם אנו שותים", ועוד שם (בסימן ק"ג) דרין כמד שררנא, שפסק הרמ"א שגריך שישייר ג' זיתים דוקא, והוא ז"ל חולק ע"ז, ועכ"ז סיים שם "וינו"נ נחחר שי"א הדבר ופני מורי מהר"ם איסרלס ז"ל להגריך כזית גם צמוקם הכליות חלילה לי להקל ולהרים ראש נגדו" עכ"ל, (וגם הוא ז"ל לא היה דעתו נוחה מספרי הלבושים, ראה נזה צחצובה שם צסוף סימן ל"ב שכתב "אונס הרב מו"ה מרדכי יפה נר"ו העתיק דין זה צספרו נחרך ספר צית יוסף, אצל אין ראיה ונונו, כי כן דרכו של חכם זה, שהוא מעתיק כל ונה שנולד צדברי האחרונים יהי' וני שיהיה, ואינו כותב לצ אס הדבר ראוי הוא להעלות על הספר לפי ההלכה, אס לאו, וכבר היה לי וויכות דברים עם הרב הכ"ל דרין זה פא"ס, ולא נולאתי מענה ככונה רק כנחנלל" עכ"ל). —

וכן הגאון צעל השל"ה ז"ל העד העיד לנו צספרו שם שכתב צנינון נחפרטנו הוראותיו של הרמ"א צכל הארות, וקצלו עליהם צכל תפלות ישראל לפסוק כרבינו הרמ"א ז"ל צכל דבריו, והבאנו דבריו לעיל, ואחריהם נעשו גם גאוני צחצחי כנו רבינו יואל סירקיס צספרו הצ"ח, וכן הגאון צעל ח"ס' יו"ט צספרו ונעדני ונלך על הר"א"ם, והוא ז"ל לא אז ונפסקי הש"ע צכל נקום ולא שת לנו כלל לפסקי הלבוש, והשיג עליו צחיצור מיוחד אשר קראו צסם "נלבושי יוס טוב", כנצואר בהקדמתו לספר ונעדני ונלך שם, וכמו כן הגאון צעל וגיני שלמה צספרו שו"ת פני יהושע, והוא ז"ל היה ונחלמדי הסמ"ע ומהר"ם ונלוצלין, ונטה יותר אחרי דעת רבו הסמ"ע ז"ל, וכתב צפירות צחצובה (שו"ת פני יהושע ח"א סוף סימן ב' ונחלק יו"ד) "ואכי רוב ונחגוי לפסוק אחרי הש"ע" ע"כ, וכתב עוד שם (בסימן ח') "ואין דרכי ללמוד צספר

דשוקא, וגם בעיר יערסלוב, ולפעמים במקומות אחרים לפי שעה, לפקח
בעסקי המדינות, בעניני הערכת המסים אשר היה מוטל עליהם לתת
לאוצר

בספר הלבוש, ולפעמים שאני נועיין בו בדרכי ונקרה אינני יכול לירד לסוף
דעתו, ועוד שם (בחלק או"ח סימן י"ח) „והנה שהקשית על הרב נוו"ה
מרדכי יפה ז"ל צו"ש בלבוש בסימן ל"ג, הנה אהו"י אין דרכי ללמוד בספרו
כלל, כי אני ונחלנידי הגאון נורי ורבי צעל הסו"ע ז"ל שהשרישני שלא
לפסוק אחריו וטעונוים נכונים שכתב בהקדמת הסו"ע, ואל אלקים הוא יודע
כי יש לי השגות עליו לנאות אלא שאין רלוני להשיג עליו עכ"ל ויע"ש,
ואחרי שנחפשט צרוב גלילות וקהלות ישראל ללמוד וללמד ולדון ולהורות
מתוך ד' חלקי הש"ע, ובפרט בש"ע יורה דעה, אשר נוננו יורו הנוריים
בהוראות איסור והיתר, קנו והתעוררו שני גדולי הדור, וחדרו עליו חבוריהם
לבאר ולפרט כל דברי הש"ע יו"ד בשפה צרורה, ובסוף קלרה ע"ש ש"ס
ופוסקים לונען שיהי' כל הדינים ונפורשים כשנולה לפני הנועיין באר היטב,
והראשון היה הגאון נוו"ה דוד סג"ל חתנו ותלמידו של רבינו הצ"ח ז"ל, הוא
הוליא לאור בשנת ת"ו את ספרו היקר „טורי זהב“, על ש"ע יו"ד ונתחלתו
ועד סופו, ובשנה ההיא קם ג"כ הכהן הגדול הגאון נוו"ה שצתי בהגאון
ננה"ס כ"ץ ז"ל, והוא היה תלמידו של צעל נוגיני שלמה, והאיר עיני
הגולה בחצרו הנפלא „שפתי כהן“ גם כן על כל הש"ע יו"ד בהסכמות כל
גאוני דורו הנגויים אז ובראשם רבו הגאון צעל נוגיני שלמה ואחו עמו
הגאון צעל חוס' יו"ט פה ק"ק קראקא, ושני חנוריים האלה נתקבלו באהבה
בכל תפילות ישראל ונפיהם אנו חיים עד היום הזה, (ראה ונה שכתבנו בזה
להלאה בתולדות רבינו צעל טורי זהב בהערה ד' שם) וכן נרפסו אח"כ
חנוריים יקרים גם על שאר חלקי הש"ע וכן הגאונים הנפורסמים צעל ונגן
אציהם וחלקת נוחוקק ובית שמואל ושאר גאוני ז"ל אשר הארץ האירה
ונכבוד תורתם וחכמתם, וכלם הפליאו לעשות והגדילו חסדם עלינו, כי לולא
פירושיהם ונאוריהם היינו נונשש כעור באפלה, (פרי נגדים בהקדמתו
לש"ע יו"ד) : —

ורנפלא זה לראות, דאחרי אשר כבר נודע שרבינו ננה"ס נלוכלין קרא
תגר על הש"ע ולא שת לבו כלל לכל דבריו, כאשר הצאנו ננדבריו
לנועלה, והנה קם אחריו תלמידו הנובהק והוא הגאון נוו"ה שמואל זיינוויל
האד"ק נעשוויז, והוא נמנה בין גאוני בתראי כנודע, והחזיק בנעוה הש"ע

לאוצר המלך, בכל המדינות מדי שנה בשנה, כי כן יסד המלך, מלבד הערכת המתנה אשר התנדבו בטוב לבם לתת להגבירה אשת המלך פנינים

כל כך עד שלא ראה לטעות ונזנו יונין ושנאל אף צמקוס שהוא כנגד כל הפוסקים קנאי ונתראי כעצוהר בתשובתו אשר ערך להצירו הגאון צעל מגיני שלמה והוא נדפסה בשו"ת פני יהושע ח"ב סינין ט"א יע"ש באריכות, והוא לך דזה גם כן תשובת הגאון הנהגה אשר השיב לו על זה נספרו סם נסינין ט"ז וז"ל: "אגרת נכ"ח הגיעני וקריתי ושניתי והתי צפי כדשם לנתוק, ונה שציקס נכ"ח להשיב עליו, באמת לולי אהבתי אליו לא שלחתי ידי עוד לכתוב בדיון זה נאלוה, יען כי היא יגיעת צר על חכם, כאשר כתב נכ"ח צעלנו, כי אלמלא אמרה יהושע בן נון לא לייתו ליה לפי המנהג בני מדינתנו יצ"ו בדבר הנדפס בשלחן ערוך אין לשנות ח"ו כתורת משה, ואפילו בדברים המוכרחים, מחוייבים אנו לעייל פילא רבא בקופא זעירא דמתמא, שלא להודות ח"ו לחכם אחד שחדש דבר, כאשר כתב נכ"ח והפריז על הנורה שנתפסטה הוראה זו, אשר כבר כתבתי כי גם הגאונים שכיו לפנינו ונהר"ל נפראג נחלקו על זה, ולא עוד אלא שכתב כי בדבר שאין לו נזון נחויבים לחנו לתלות בקולר דעתנו, ולא די לו בענין זה אשר מכ"ת אומר על מותר אסור, אבל סופך לומר על אסור מותר, ולפי דעת מכ"ת אשר אנו מחוייבים לתלות בקוצר דעתנו, אם כן אם אמצא דבר היתר בשלחן ערוך אשר נראה מכה קושיא גדולה שהוא אסור, מחוייב אני להתיר את האיסור, או לשלם מכיס, רחמנא ליצלן מהאי דעתא, ואין לדיין אלא מה שעיניו רואות, ויפתח בדורו בשמואל בדורו, וכבר ת"ל התחלתי לחבר השנות גדולות על הראשונים והאחרונים, כי אין משא פנים בדברי אלקים חיים, ומובטח אני בהגאון החסיד בעל בית יוסף ז"ל, שלא ירע בעיניו" עכ"ל הגאון ז"ל, והעסקתי כל דבריו באריכות לנען תראה ותנחן, אף שדבריו דברי פי חכם חן, אבל שונע לא היה להם, כי כבר נהגו כל חכמי ישראל בכל עיר ועיר ובכל עדינה ועדינה לילך רק אחרי הכרעת הצי"ו והרע"ה נחצרי הש"ע נגד כל שאר הפוסקים הראשונים והאחרונים ואין לשנות, וכדברי הגאון צעל לנח לדק בתשובה (סוף סינין ט"ו) שכתב, "דלאחר שיצא לאור עולם חיבור הגדול הבית יוסף ושלחן ערוך שלו, ואחריו הרב בהג"ה, ונתפשטו חבוריהם בקרב כל ישראל אנו אין לנו אלא דבריהם", עכ"ל, וציניו

פנינים יקרים בכל שנה ושנה כמבואר הכל בפנקס הקהל פה קראקא, ובעבור זה הטא המלך חסרו עליהם ונתן להם חקים ומשפטים ישרים, וישבו

ילאו לאור ג"כ ספרי המ"ז והש"ך על ש"ע יו"ד והיו לנראה עיניו, ורלה גם כן דזנריהכו, (ש"ת לנח לזק סימן ח'), וגם חסרו הגאון צעל עזרות הגרשוני פסק צכל נוקוס צספרו שס כפסק הש"ע וכדעת רבינו הרנ"א ז"ל צהגהותיו שס, והוא צעלמו כתצ גם כן חרוטיו וצאוריו צגליון הש"ע שלו, וכדפסו אח"כ צסס "חרוטי הגרשוני". ועוד תצוצ ותראה ג"כ צס"ת עזרות הגרשוני צסינון מ"ח שכתצ שס וצורות על וורה אחד אשר מלאו לצו להורות שלא כדעת הרנ"א ז"ל, ועל זה התנערר נאד וכתצ שס "חדא מי לצו גדול וננשה הלא הוא הגאון מהר"ס איסרלש אשר ונימויו אלו שותיס וצקי דצברי מהר"ס ונירצוצוק טפי וניין, ועוד איך סנוך אוחו הנוורה וכשען על צינחו למיעצד עוצדא נגד דצרי הרנ"א אשר ונפיו אלו חייס, וכל הפורש ממנו בפורש מן החייס" עכת"ד שכ, וראה ונגדון זה גם כן צס"ת שער אפריס צסוק סינון קי"ג שכתצ שס שכל צני השכנזיס נוהגין אחרי הכרעת הרנ"א צעל הנופה, וצסוק דצרי שס הביא לצו ג"כ ונתקנת הקדמוניס ונה שונלא כתוצ צפנקס הקהל דק"ק צודן (אשר גם הוא ז"ל היה שס אצ"ד ור"מ ונשנת תציו והלאה כנצוצר צהקרנות צנו צס' "שער אפריס" שס), "כי אכשי ק"ק צודן קצלו עליהס כונה גאוניס לצנת על כסא הרצנות שס, והותנו ענשהס צתנאי ונפורש שלא יפסקו שוס פסק על פי תצונות ופסקיס הן ונהראשוניס והן ונהאחרוניס אס לא סינצוצר צטור וצית יוסף ונשלחן ערוך עם הכרעת הרנ"א צעל הנופה ונפשיהס האחרוניס ולא על פי שיס פוסק אחר, ואף סינולא לפענניס צספריט אחריס ונה סייה' נגד הפוסקיס הנ"ל אזי לא יחישו להס רק להפוסקיס הנצצריס" עכ"ד שס, וכן קיינו וקצלו עליהס גם שאר קהלות ישראל צכל ונדינה ונדינה עד היום הזה, וכצד השריט לצו הגאון הנוצחק צעל חות יאיר צתצונה (צהשונות צסוק הספר שס דף רס"ב עי"ב), דצכל ונה דתחס לן הנ"י צשלחן ערוך דצכה סיקצנע הלכה כננותו ולא חלקו עליו הנאים אחריו, אין לוותר קיס לי נגד הכרעתו וכו' ולכן אס פסק להוליא ונוון הוי ליה כעועה צצבר ונשנת, ואפילו כצד ילא הנוון חוצר, וננקוס שהציא צהגהות הרנ"א דעת החולקיס והסכיס ענשהס גם כן הוי ל"י דצבר ונשנה צארלות הללו דנוהגין כותיה, וננקוס שכתצ מ"ט אווניס" ולא הכריע הוי ל"י הסומיע והש"ך צהכרעתן כצבר ונשנה צכל עיין,

וישבו שלוים ושקטים בכל מקומות ממשלתו, ואין מחרד, ומדי
היותם בבית הועד השתמשו גם כן בכל העת ההיא לעשות ג"כ
סדרים

ואם יש ציניהם ומחוקת לא גרע כח הס"ך לדעתי במקום שמולק על הסמ"ע
לפסוק כותיה אף להוליא והוי לי ג"כ כדנך ונסנה דקייננ"ל כנתראי וכו'
עכ"ל צעל מות יאיר וע"ש שהאריך בזה, ואחריו יאיר נתיב גם כן הגאון
האדיר מו"ה יהונתן נשאר הגולה ז"ל בטפרו, אורים ותומים" על ש"ע חו"ג
(צקלור תקפו כהן סוף סינין קכ"ג קכ"ד) כדיני טענות קים לי, והוא ז"ל
העלה חדשות וכלורות בזה וז"ל ס"ס: "דככל דין שמוכר צמ"ע, והנחצר והרע"א
השמיעו דעת החולק, קבלה צדי וכן ראיתי מדיינים מוונחים וכן אני דן ובא
נצלי לטעון קים לי כדעת החולק, כיון שהרצ הצית יוסף והרע"א שמו
זכרוני אחרי הדלת אין לחוש לו וקיימו וקבלו חכמי הדור רשמור ולעשות
ככל האמור במטבע הקצר השלחן ערוך והגהות הרמ"א ולדעתי אין ספק
כי הכל בכתב מיד ה' השביל על ידם, כי קוסיות רבות שהקשו עליהם
האחרונים, ותרנו בדרך חריף ועמוק, וכמו כן כללו בנתק ובקולר לשונם
דינים הרבה, ובאין ספק שלא כוונו לכל הדינים ההם, כי א"ך היה אפשר
זה לרצ הנלכה ונלכת שמים שהיה עליהם, ונני הוא הגבר אשר יעשה
חבור על כל התורה לקוח מכל דברי הראשונים והאחרונים ולא יכד עליו
הנלכה ונלכת שמים, ורק רוח ה' נוססה בקרבם, להיות לשונם מכוון
להלכה בלי כונת הכותב, והפ"ך ד' בידם הצליח, ולכן ח"ו לומר קים
לי נגד הכרעת המחבר והרמ"א עכ"ל צעל אורים ותומים. ואחרי כל
החזון הזה הנה נעתה לא יפלא עוד צעינינו על רבינו הסמ"ע על אשר
דקדק כל כך בלוחיות השיע ובהגהות הרמ"א רבו ז"ל, ונכנס לפעמים גם
בדוחקים להוליא מונשונעות דבריהם דינים מדיינים שונים אשר אולי לא
כוונו נחצרי הס"ע לדבריו כלל וכאשר תונה עליו הנ"ח בנשונותו אליו בסימן
קל"ה, ואולם הכהן הגדול הזה עקב רוח אחרת הייתה אצלו, כי כל יקר ראתה
עינו, וכל דברי צעלי השיע היו קדושים וטהורים צעיניו כאלו נתנו נסיכי,
ובדברי האורים והתומים, כי רוח ד' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון
להלכה צלי כונת הכותב, ואחרי נשיקה עפרות זהה מהגאון רבינו משה
ונובלין ז"ל, הנאיר עיני חכמים בהלכה, אשר הוא ז"ל לא חשב על צעלי
השיע ככה, ולא שח לצו כלל לדברי רבינו הרמ"א בהגהותיו, כאשר הצלנו
לנועלה מנה שכתב בנשונותיו, הנה כנודו הגדול בנקומו מונח ברום הנועלה.

סדרים ותקנות וסייגים במה שנוגע להחזקת הדת, לתקן תקנות טובות ולחזק ברכים כושלות, והיו עיניהם פקוחות להשגיח גם כן על החזקת הישיבות

אבל אנו אין לנו אלא דברי רבינו הרמ"א בכל תפלות הגולה, ופיק חזי ונה עונא דזר: —

והנה צנה שנוגע צפרעות לתולדות רבינו הרמ"א ז"ל, וקורות יוני חייו פה צעירנו ונקום ונשכן כבודו, וכבוד אביו הרב הקל"ן נר"ה ישראל איסרל ז"ל אשר צנה פה צית הכנסת צטביל צנו הרמ"א ז"ל ונקרא על שמו עד היום הזה, כבר דברנו אודותיו הרבה צספרי קרית מלך רב אשר חצנתי על חכמי וגדולי ק"ק קראקא, ואין פה הנוקם להרטיב הדבור צזה, ועכ"ז חצנתי לרשום פה צקלרה עכ"פ ונעט וננה שנוגע להוראותיו ונעשה רב אשר עשה פה צעירנו צהיותו יושב על כס ההוראה, לשמח לב עליזי קדמוניות:

דע כי רבינו הקדוש ר' ונשה איסרלס (כן היה נקרא צזננו פה צפי תושבי עירנו כנוצאר צפנקס הח"ק פה"ק), זכה גם כן לצו שלחנות שהיה לו תורה וגדולה צנוקם אחד, הון ועושר צציתו, ולדקת פזרונו אשר פזר לעניים ולאצוינים אין לשער ואין לכפר (פנקס החיק פה ופנקס ציהכני"ס של הרמ"א), הוא היה אב ליתומים ולאחמנות, ונגן ונחסה לכל עגונני נפשו, וכל איש לר ונוצוק שפך לפניו שיחו ויהי לו לעזרה. וציניו לא היה אצ"ד וניואד צעירנו פה רק הוא ז"ל, וגיטו הגאון נר"ה יוסף כ"ץ צנר"ה נרדכי נרשון ז"ל צעל שו"ת שארית יוסף (כי אחרי נות אשתו הראשונה שהיתה צת רבו הגאון הנודע ר' טכנא ונלוצלין, לקח לו לאשה את הגבירה אחותו של צעל שארית יוסף ז"ל), הננה היו ראשי נתיבתא פה צזנון אחד להרביץ תורה לתלמידים רבים, אשר נהרו אליהם ונכל קלוי ארץ, וכל אחד היה תופש ישיבה גדולה צפני עלנו, וסניהם עמדו ג"כ צראש כל חכמי העיר וגדוליה, ועיניהם היו פקוחות גם על כל עסקי העדה פה צכלל ונפרט, צדברים הנוגעים לעיני דת ודין, ושלשת כחות הדיינים אשר נחמנו פה נראשי וטובי הקהל היו סרים לנשענעתם, וחשו לפקודתם, (ובנשך הזמן צא לכאן ג"כ הגאון הישי"ס נר"ה ונשה קג"ל ונלנרא עם בני ציתו, וגם הוא ז"ל קצב פה ישיבתו, ונפני צקנתו וחשיבתו, חלקו לו כבוד להיות יושב ראשונה צנצנתם, ונפער פה י"ע ארר טכ"ז לפ"ק), והנה שפטו את העם ונשפט לרק, וכל דבר הקשה הציאו אל ונשה, וגם אל גיטו נער"י כ"ץ ז"ל (ראה ונזה צהקדנות הנוליא לאור ס' תורת העולה צחי הרמ"א ז"ל, ונשהקדנות שו"ת שארית יוסף ונכפר ונחזיק צרק טחנר תלמידו ונשר"ס

הישיבות, ועל מינוי הרבנים ומינוי ראשי ישיבות בכל עיר ועיר ועל הדפסת ספרים חדשים וגם ישנים, ולא נעשה דבר גדול בכל הארץ מבלעדי

ונהר"ס ז"ל מוצא בראש אפרים זהל' טריפות סימן ל"ו ס"ק קי"ג, וזהל' טקיות ודיקות לנהר"ץ שהיה ש"צ פה גאונס), ואולם הני תרי גיסי, לא השוו נדוניהם, כי כמה פעמים נחלקו בהוראותיהם, ועל הרוז היה דרכו של ונהר"י כ"ץ צעל שארית יוסף להחנייר באיבורין, אבל הנה"א ז"ל כחא דהיתרא עדיף ל"י לחום על מנונס של ישראל. ומצלי להאריך אציה פה רק איזה ונהס לדוגמא, ע"י צשו"ת הנה"א צסימן קי"א צנעשה שהיה פה קראקא צעור של אחא א' ונחתך סגנולא טריפה וננלחה עם חתיכות אחרות והיה הפסד נרונה, ונסיק שס להתיר גם שאר החתיכות אשר לא היו ראיות להתכבד, דחד צתרי צטל צדצר יצט ציצט וסייס שס ׀וכן עשיתי ונעשה עם שאר חצרים שהסבינו עוני, ונהר"י כ"ץ לא רלה להסכים והיה סצור להעדיף הכל כי כן הוא דרכו תמיד להחנייר ע"ה, וכן צנעשה שהיה פה צחטה ונלחה עם צטר צפסח וננלח ציחד עם שאר חתיכות, ופסק הנה"א צדרכי ונשה צעור אוח"ס סימן חס"ז לאסור אותה חתיכה סגנולא חטה עליה ולהתיר שאר החתיכות ע"י קליפה קלת, (וכן פסק שס בהגהותיו לש"ע סימן חס"ז סעיף י"ד, ויעו"ש צט"ז וצונגן אצרהס, צחק יעקב וצונקור חיים שס), ונהר"י כ"ץ חלק עליו אז ואסר את הכל כצנצאר צדרכי ונשה שס, וצאריכות יותר צשו"ת שארית יוסף סימן וי"ג, וגם צהורלה זו הסבינו כל הצנורה פה עם הנה"א להתיר ולא כנהר"י כ"ץ, והנה ונהר"י כ"ץ ונסייס שס צתשובה צספרו שארית יוסף, כי רבים וצנני הצנורה לחנו עליו צאנדרס רלה זה חדש הוא, ואלו חין לנו אלא ונה שאסרו קדמונינו צפירוט, עד צבא לכאן כנו"ה ונשה לכדא זקן וננפלב צחכונה, והעיד שהגאון ונ"ה יעקב ונרגליות אסר כל החתיכות צנירנצורג וגם תלמיד אחד העיד כן צסס ונ"ה סלונה ליצרונש ואז הוקבע הלכה כן פה ק"ק קראקא עכ"ל. והנה ראש דצריי אונת טרבים וצנני הצנורה היו חולקים עליו פה צהורלה זו אז, אבל צנה סכתב צסוף דצריי שהוקבע הלכה פה קראקא כצדריי צזה ונלחי להגאון צעל ונשאת צניון שקרא ערער על זה וכתב צתשובה, (שו"ת ונ"צ סימן ס"ט) ׀ואל תשגיח צדרכי ונהר"י כ"ץ וקראקא צנה סכתב שהוקבע הלכה צק"ק קראקא לאסור כל החתיכות סגנולחו עונו ציחד, דהא הנה"א היה דר צק"ק קראקא לאחר אותו ונעשה כנה שניס ופסק לקלוק האחרות וגם חני לא

שנעתי

מבלעדי רשותם והסכמתם, וגם כל הספקות וכל השו"ת הנוגעים להלכה ולמעשה בענינים שונים, וכל דברי ריבות אשר בשעריהם הכל הובא

שנעתי הלכה זו בק"ק קראקא עכ"ל. (וראה נזה ג"כ בשו"ת לנח לך בסוף סינון ל' וכמדומה שלא היה לנראה עיניו דברי צעל ומשאת בנינון צזה). והגאון צעל ומשאת בנינון היה מגידולי ומגדולי קראקא פה עוד בחיי הרמ"א ז"ל כמבואר בספרו שם (שו"ת מ"צ סינון פ'), ועיי' אריכות דברים צזה בשו"ת הרמ"א סינון כ"ח שנראה שם דמיעשה זו אירע פה בשנת ש"יט לפ"ק. ושם תנאל ג"כ שדבר קשות כגד החכם שרלה להחמיר צזה, ולאנד ומנונס של ישראל, וסיים שם שהגאון ונהר"ם מפאדובה עם צנו ונהר"י מיינץ הסכימו עמו ג"כ להחירא ויע"ש, וכן פסק אחריו פה גם הגאון ונהר"ם מלובלין אשר יש פה על כס ההוראה אחרי מות מותנו הגאון ר' יצחק כהן שפירא כנודע, (ראה נזה בשו"ת ונהר"ם מלובלין סינון ל"א). וכן ראיתי ציני חורפי לגאוני קשישי מגדולי הנורים פה מתלמידי הגאון האמתי רבינו הגדול מו"ה ליבר חריף זללה"ה ריש מתיבתא פה קראקא, שהורו כלם כפסק הרמ"א צזה ולא כנהר"י כ"ך, (וכן אני נורה ובא אחרים זה יותר ומשלים שנה שצתי פה על כס ההוראה, וזכורני כי ציני ילדתי שאלתי את פיהם, מדוע אחס נורים להקל בצדון זה כפסק הש"ע, והא איכא צעל שארית יוסף שהעיד שהוקצע הלכה פה צעירנו להחמיר צזה, והשיבו לי שגם צעיניהם יפלא הדבר, אלא שראו כן נורצותיהם שהורו להקל צזה, ושזו הראיתי להם דברי צעל ומשאת בנינון נ"ש צזה בתשובה והוטב צעיניהם), ועיי' עוד בשו"ת הרמ"א בסינון כ"ד שהאריך להחיר שנון זית, כגד גדול אחד שרלה לאסרו מפני שנחליקין את החציות צשונון חזיר כדי להעמידו בחציות של עץ, ועל זה השיב הרמ"א שאין לחוש לזה כלל, וסיים שם: "ואני אשאל את ונעכ"ת האם איננו אוכל הדגים שקורין לקסין ואני שנעתי ונהרצה צני אדם שהגידו שמושאין אותן לפעמים צשונון חזיר, ולכן לדעתי הנוחמיר דבר זה אינו אלא ונן הנוחמיהין" ע"כ, ועיי' עוד בשו"ת הרמ"א סינון קכ"ד שלידר שם להקל גם כן צשתיית סתם יינס צזנון הזה לכל חולה אע"פ שאין צו סכנה ונשום דמקום לערא לא גזרו רצן יע"ש. וגדולה מנו העיד על עלמו בתשובה שם (סינון קכ"ה) שהרהיב עוז צנפשו ועשה ונעשה רצ פה ק"ק קראקא שפידר קידושין תחת החופה צליל שנת קדש ליתומה עניה אחת, ורבים הציטו אז אחרי ונשה, ולוחו עליו שעשה שלא כדין. והוא ז"ל האריך

הובא לפני כס משפטם של הרבנים הגאונים דד' ארצות ומהם יצאה
הוראה לכל ישראל כאשר כבר הרחבנו הדבור בזה בקונטרס מיוחד
אשר

עם זרעיות זרות שעשה כדן וכדת של תורה, ומוצא נעשה זו ג"כ בקלרה
בחדושי אנשי עמ קניז הנורדי סוף עמ' זילה, ומלמירי הגאון המסיד
מו"ה נחמס דוד ז"ר ילמק איש טקטין הנקרא בשם נהר"ס ונטקטין, שהעיד
שראה נעשה זו צעיניו פה צעירו וז"ל עמ: "וכן ראיתי ממורי בגאון ר'
נשה איסרלש בקראקא ציתומה אחת עניה משודכת להגון לה, והיה אחיה
נשיאה, ונפל קטעה ציניהם צעק הנדויא, ומתעלמו כשתי שעות משחשיכה
וקידש היום ולא ננוע הגאון עליהן קידושין שהיה חושש שמוא צתוך כך יהי'
לכ אחיה נוקק עליו ויתחרט על מה שחפץ לתת לה ויתצטל הדבר, ועכז
הרב מלהתפלל מעריצ צצית הכנסת שלו עד שנגמר הדבר ונתן קידושין,
ואח"כ התפללו מעריצ צצית הכנסת שלו" עכ"ל. ורצינו הרמ"א ז"ל קיים
צקוף חבונתו עם דנדואי יש להחמיר להיות מן הזריזין ולעשות הכל קודם
השבת, שלא לצא לידי כך, אבל אם כבר נעשה מה שאפשר לעשות ונטרפה
השעה עד שחשיכה, ויש לחוש לפירוד הזיוג או לציט הצחולה וכיוצא בזה
הקומוץ להקל לא הפסיד ויתענג לשלום צעונג שבת אח"כ. ע"כ תורף דברי
רצינו ז"ל עס, (וכפי הנראה לא הסכימו עמו אז כל בני החבורה פה
צהוראה זו שהם היו קוצרים לאסור בזה וכדעת הסנ"ג שהציא בחדושי
אנשי עמ קניז הנורדי עס, וכדי לעשות סיג וגדר לדבר התקינו חכמי וגדולי
העיר פה כי וניי אז והלאה לא יעשה עוד עום חופה וקידושין ציום הששי
פה בקראקא עד היום הזה, ואם הדבר נחוץ עושין אותו נחוץ לעיר כנודע).
ויתר דברי רצינו נשה איסרלש ז"ל, ונעשה תקפו וגבורתו, ופרשת גדולתו
ולקרתו מילדותו ועד יום פטירתו, הכל נבואר אללינו צספרי אשר חצתה
על גאוכי ק"ק קראקא, ועס עשיתי לו מדור צפני עלמנו לכבודו ולכבוד עטרת
תפארת בית אבותי נוחי נפס ז"ל, (אחרי כי גם אני הלעיר נזרעא דהרמ"א
קא אחינא, נוגע צני צניו אשר נשאר פה צעירו ולא נקעו נזה, כי אני
הלקת נרת וניכלה נ"ע שנפטרה פה צעטרה צצצט ת"כ"א, היתה צת הרה"ג
מו"ה נשה ספרא [בהגאון הנקובל מו"ה אשר לענול ז"ל אג"ד ור"מ צק"ק
אייבעשיץ] שנפטר פה ציום ח"י אז תקניא לפ"ק, והוא היה נכד להרה"ג
מו"ה נשה ר' נח ונקראקא, שהיה בין ונכד לרצינו נשה איסרלש ז"ל), ורצינו
הקדוש טהור, וגופו טהור, וילאה נשנתו בקדושה ונטהרה, ציום ח"י לצדש

אשר קראתיו בשם "מאמר ד' ארצות" ויבוא ברצות ד' בסוף המחברת הזאת. ולכן לא יפלא בעיניך קורא נעים בראותך איך במשך זמן קצר נעשה כל ארץ פולאניא מקום תורה אשר רבים נאותו לאורה, ואיך גאונים גדולים עם תלמידיהם פארו את מלא רוחב כל הארץ ההיא עד אשר עלתה ברום המעלה, בתורה ובגדולה, נגד ארצות אשכנז ואימליא בימים ההם. וזה מפני כי נשתנו העתים לטובה, ובזמן ההוא כבר היו ימים טובים לישראל בארץ פולין יותר מבארץ אשכנז אשר שם גדלה אז שנאת הדת עד למרבה (שו"ת הרמ"א סי' צ"ח), וגם יותר מבארץ אימליא אשר שם גדלה אז שנאת האפיפיור עליהם עד שגזר לשרוף ולבער מן הארץ כל ספרי התלמוד שלא ללמוד מתוכם בעונש גוף ומטון, (שו"ת שארית יוסף סוף סימן א' בשם מהר"ם מפאדובה, וס' עמק הברכה לר"י הכהן, וספר משנת חכמים למחר"ם הגיז סי' תרכ"ח) ואך במדינות פולין מצאו אז מנוח לשבת על התורה ועל העבודה השקט ושאנן באין מחירד ומפריע ו). אכן עם כל זה אף שרבו אז גדולי הדור בכל הארץ ההיא, לא נכחד, כי עדיין לא נתפשט הלמוד אז גם בין ההמוניים להיות עכ"פ בקיאים במקרא ובמשנה, יען כי עוד התרשלו ולא התאמצו ולא נתנו אל לבם לקבוע גם כן עתים לתורה, והספיקו את עצמם די במה שהעניקו מכיסם להחזקת הישיבות, ולתמוך בחורי חמד במאכל ובמשתה להיות שוקדים על תלמודם, וזה לפי עדות הגאון רבי בנימן סלניק בספרו

חייך ל"ג לפירה, ה' של"ב לילייה, והוא שפט את ישראל ל"ג שנים פה בקראקא הצירה, עיר גזורים וטרפולין, של כל מדינות פולין, ופה חלקת נחוקק ספון, (ועיין צס' שנים עשר דרשות להגאון מהר"י ניינץ זן רצינו מהר"ם ופאדובה ז"ל וסס זדרוש ז' תנולא הספר גדול אשר עשה הגאון הזה כשאר רצינו הרנ"א ז"ל, שהיו להם ג"כ חליפות שו"ת זה עם זה כנצואר בשו"ת הרנ"א עס):

ו) ואולם כפי הנראה אך לב הונלך והסרים היה עוז להם לישראל לחננם ולשננם ולהיות מונן צעדס לבל תאונה אליהם שום רעה, חבל זין ההנוון ודלת העם ונבני פולאניא היו נמלאים גם אז חכסי ומרי נפש וכוונהרי לב אשר היה רע צעייניהם לראות את איש יהודי יושב צמח הסקט ושאנן על אדונתם, וילוונו וירגנו צאהליהם, ואף כי היו ידיהם סקורות מלעשות

בספרו שו"ת משאת בנימן סימן ס"ב, שהעיד שם, כאשר היה בימי חורפו בארץ רוסיא וכוונתו ג"כ על מדינות פולין בכלל, שבן לפנים קראו גם למדינות פולין בשם רוסיא, וראה לדוגמא מזה להרב בעל מתנות כהונה על המדרש רבה, אשר היה המחבר בזמן אחד עם בעל משאת בנימן, ובהקדמתו שם כתב שהוא מעיר שעברשין היושבת בארץ רוסיא) שם ראה דשכחי עם הארצים טובא שלא היו יכולים לקרות בתורה אפילו אות אחת" ויע"ש, והוא ז"ל העיד בגדלו מה שראה בקמנו, ואולם במישך הזמן אפשר דרא כי קמו ביניהם גם כן דרשנים ומוכיחים בשער בכל עיר ועיר ובכל מדינה ומדינה, והם היו מעוררים את העם להיות עמלים בתורה עד שעשו להם אגודות אגודות חבורות חבורות ללמוד וללמד ולהעיר און בלמודים עד שנתקיים וכל בניך למודי ד', כי נתרכו ת"ח ויודעי התורה מאז ועד עתה בארץ פולין ורוסיא עד היום הזה יותר מבשאר ארצות ז):

והנה

ולעשות בגלוי ונטעם הנלך וגדוליו, בכל זאת צפתר לצנס היו מורשים עליהם רעה ועיניהם היו לופיות תמיד לנלוף איזה עליהם להתעולל ולהתנפל על היהודים, ולעשות גם איזה ונעשה רשע לעת ונלוף. ולכן תנולף כי עוד צנכת ש"ח, (זה היה ציני וננה"א ז"ל כי הוא כפטר פה קראקא צנכת של"צ כנודע), הוכרחו ראשי וננהיגי קהל עדת ישראל אשר צעיר לונבולף לעשות שם הסכנה ציניהם צנזירת נח"ש שלא ילך שום צעל הצית עקלהתם ויקנה צית או קרקע ונשים גוי צתוך החונה צננקום שהיהודים דרים שם, ונפני שראו, שנאם לא יהי דרים הגוים צתוך העיר צין צני ישראל צרחוצות היהודים, יש לחוש שלא ישרפו צתי היהודים שם או שלא יעמדו על הגירוש ח"ו, ונתחדשה התקנה שהיא גם כן אח"כ צנכת של"ז ע"י ראשי וננהיגי העיר שם צהסכנות הגאון האצ"ד דעס נור"ה אצרהם פאלאק ז"ל, ונתקיינה עוד הפעם גם אח"כ צנכת סק"א ציני הגאון רבינו צעל הצ"ח ז"ל שהיה שם אצ"ד צעת ההיא, כנצולר צטו"ת הצ"ח היסנות צסינן ד'. אך עכ"ז אין לדון וננקום ההוא לננקינות אחרים שם צנדינות פולין, וגם יוכל להיות שלא היו כל הזננים שוים, וכבר נוכחנו לדעת, כי גם צדצרים כנו אלה

אין ונחזיקין וננקום לננקום, וגם לא ונזנן לזנן: —

ז) וגדל הרצלת התורה וסקיית הלימוד צחלמוד ונפוסקים צשיעורי דאורייתא חנידין כסדרן על ידי הגאונים תופסי ישינות צכל עיר ועיר

ובכל

והנה אחרי פטירת הגאונים הנזכרים קמו אחריהם תלמידיהם למלאות מקומם, והם דור שלישי להרבצת התורה בארץ פולין ורוס'א. הלא

ובכל מדינה ומדינה בארץ פולין ובמדינת ליטא יותר ונשאר ארלות עד שנת ת"ח לפ"ק, (ש"ז נחצה הארץ עם ע"י מלחמת לורר היהודים חמ"ל ינ"ט שנהגו כנה אלפים נפשות מישראל ובתוכם ג"כ הרבה גאונים וראשי מתיבתא כבוד), תמלא הכל ונפורש צם' יון ועולה, ובהקדמת ס' זרע צירך השני על התורה להב"ו צירך שפירא דרשן ודיינא צק"ק קראקא, ובהקדמת ס' ש"ח חינוך בית יהודה, ועוד בספרים שונים. וגודל כבוד התורה ציקרת תפארתה ע"י אסיפת גאוני הועד דארבע ארלות דמדינות פולין, וגם על ידי גאוני הועד דארבע קהלות הראשיות דמדינת ליטא עד שנת ת"ח לפ"ק, תמלא צם' מתיבות עולם למהר"ל מפרגא ובספרי שו"ת מהר"ם מלובלין ומשאת בנימן, וגם צם' ונגילת אינה לבעל תוס' יו"ט וגם בפנקס הקהל דפה קראקא במקומות שונים. ואולם הנפלא צזה הוא לראות איך שגם לאחר גזירת ת"ח במדינות פולין ואחר גזרת תט"ו במדינת ליטא והלאה אשר כבר נודע כי בכל יוני משך כל שנות המאה ה"א לא פסקה מהונת חרב ותרועת מלחמה בכל המדינה עם, כידוע שכמה קהלות נחטלו, והרבה מנדולי הדור נשס צרחו לנפשם ומלאו מפלט למו בארץ אשכנז ובשאר ארלות, (ראה מזה צם' אהל יעקב על אגרות הש"ס וצם' קיקיון דיונה וצם' עם יעקב ובהקדמת ס' ארן השוכס ועוד בהרבה ספרים שנדפסו בנושך שנות המאה ה"א), והרבה פעמים ה"י עם גם כן נכת מדינה ולקו ככפלים צדצר ובמגפה, צרעב וצמני צלורת, (ראה מזה צם' הלכה צרורה וצם' ישועה צישראל ובפנקס הקהל פה), וכמה פעמים היתה הארץ סגורה ומסוגרת באין יולא ובאין בא מפני להט המצר המסתפכת במדינות פולין (ראה מזה צם' משנת צ"ז אליעזר על התורה פרשת אמור עם), ועכ"ז שארית פליטת ישראל אשר נשארו עוד במדינה עם הן במדינות פולין והן במדינת ליטא, ומשאו בעול כל התלאות והגזרות ולרות לרורות, ולא ראו לזוז ומקומם, הנה ענוד צקדושחס, ומסרו נפשם על התורה ועל העבודה ללמוד וללמד ולהוסיף אומץ בלמודים צעיון רב ובסקירה גדולה הכל כמקדם, ובכל ענול ותלאה אשר ומלאתם לא רפו ידיהם, ולא נפלו תחתיהם, רק ענודו על משנתם, והתאמנו יותר לחזק צרכים כושלות ולהגדיל תורה ולהאדירה, עד כי הוצררה העטרה ליושנה, כן צהרנלת תורה צישראל בכל עיר ועיר יותר ונשאר ארלות,

הלא המה: מהר"ם מלובלין ומהרש"א מלובלין, מהר"ם יפה בעל
 הלבושים ומהר"י סג"ל הורו"ץ בעל השל"ה ומו"ה חיים כהן בפוזנא,
 הסמ"ע ומו"ה יוסף קאזי בלבוב, מהר"ם ר' אביגדורש ומו"ה פייבוש
 בקראקא, והגאון מו"ה משה אביד בגליל קראקא (מובא בשו"ת מהר"ם
 מלובלין בסימן פ"ח ס), הג"מ מאיר וואהל וגיסו מו"ה אפרים זלמן
 שור

ובן לתקן תקנות טובות צישראל באסיפת הרבנים באוני הועד דר"א דמדינות
 פולין, ובאסיפת באוני הועד דר' קהלות הראשיות דמדינת ליטא, וכה נמשך
 הדבר גם הלאה הלאה עד כי נשלגה הארץ ונחלקה לגזרים שלש פעמים
 צה אחר זה כנודע, אשר נני אז והלאה ציטל התמיד ועמו צטל גם כבוד
 התורה של באוני הועד כאשר נבואר אללינו הכל בארכוס ד"מאנער ד' ארלות"
 בקוף הנחברת הזאת. והנני להביא פה ג"כ עדות זקן אחד מבאוני קסישאי
 אשר היה חי באמצע הנאה ההיא ה"ה הרב הגאון מו"ה נפתלי הירש צנו"ה
 שנסון לאנגלאזי ז"ל שזיה מונגורשי ווינא ולאחר טלטולים רבים קבע צית
 מדרשו במדינת פולין גדול בק"ק שווערזענץ הסמוך לק"ק פוזנא, ובשנת תנ"ב
 הוליא לאור צפסד"א את המדרש רבה עם פירושו הקרן "נפתלי אילה שלוחה"
 ובהקדמתו שם העיד ויה שראה צעיניו מגודל שקידת הלימוד וכבוד התורה
 שהיה בזמנו בארץ פולין אף ציימי עמים ומרודם, וז"ל שם: "והנה אבך
 על הרעה מעין הטובה אשר הגלה אותי ה' צחך הגולה בגולה אחר גולה
 וצית אבי ומארץ ונולדתי. צחך הגולים מגלות ווינא, ורחוני ורחפוני ואנרו
 לא אתה וכל אשר צרגליך, וילאתי ונשם צפחי נפש וצאתי למדינות פולין,
 ששם תורה וגדולה, בקנה אחד עולה, ונשם תלם תורה ואורה, כי הם
 מצביאים תורה צישראל גם מרוב עוני ומרוב עבודה קשה, וצפרט עול
 המדסה, רוב ונקים וארנוניות, וכסף הגלגולת, וכל כסף המותוכן יצא לצית
 האולה, ועשרה מתכסים במלית אחד ועוסקים בתורה", עד כה דנריו,
 וע"ז צא שם על החתום נאם הקטן נפתלי יכונה הירש צל"א הר"ר שנסון
 ז"ל לאנגלאזי, חד מאנשי הגולה דק"ק ווינא, במדינת עסטרייך, הדר לעת
 הזאת בק"ק שווערזענץ הסמוכה לעיר ואם צישראל הקהלה הקדושה והנפארה

צתורה ק"ק פוזנא יל"ו: —

(ח) בשו"ת מהר"ם מלובלין בסימן פ"ח שם הביא צחך משנתו ארבעה
 באונים המצוינים במדינות פולין וליטא אשר הסכימו שם

להוראותיו נגד איש ריבו, והם: הג"מ מנרדכי יפה אביד דק"ק פוזנא (זוא
 הגאון

שור, ועמהם הג"מ ל"ב (מובא בשו"ת מהר"ם מלובלין ט"ו פ"ח) בבריסק
 דלישא, הג"מ משה בר"מ ר' אביגדורש בשידלוב, ובלאדמיר (ובספרד"מ
 ובפראג

הגאון צעל הכוזבים), והגאון המופלא נו"ה ינשה אב"ד דגליל קראקא, והגאון
 המופלא בתורה ובחסידות נו"ה ל"ב אב"ד דק"ק צריסק וכל נדינת ליטא.
 והגאון נו"ה יוסף אב"ד דלוצק וכל נדינת פאדאליא (הוא הגאון נו"ה יוסף
 קאזי שה"י אב"ד דלוצק צומן שה"י הגאון רבינו הסו"ע ר"ט ותיבתא סס
 וראה גזה צשו"ת ונשאת צנימן סימן כ"ב), והנה לא נודע עד כה נ"י הוא
 זה הג"מ ונשה שהיה אב"ד דגליל קראקא שזכר מהר"ם מלובלין בתשובתו
 שס, כי לא יתכן שכוון גזה על הרב שה"י אז בק"ק קראקא שהיה רב העיר
 והגליל, דכבר נודע דנעת ה"ה היה האב"ד בקראקא הגאון ר' מנחם פיינש
 ז"ל רבו של ה"ח, ונלבד זה לא נאלמו ג"כ צ"ן כל רבני קראקא רב אחר
 שהיה שמו ר' נשה דלוצק, ושבו צא אלי תלמידי ומתן אחותי העשכיל מהר"ם
 ל"ן נפה, ושאלני אם גם דעתי נסכנות לנה שטיער הוא צנצוא לספרו
 "עיר הדק" אשר חזר על רבני קראקא שכח שס: "כי לא רחוק הוא
 אשר הג"מ ונשה הלזה שהצ"ח מהר"ם מלובלין בתשובתו שס, הוא הרב ר'
 נשה אב"ד צעיר פרעמיסלא הנזכר צשו"ת ונשאת צנימן וצשו"ת צ"ח סימן
 ע"ז" עכ"ל. וזה אשר השנתי לו: אהובי תלמידי, דע כי אני לא אוכל להסכים
 עונך גזה יען כי הדבר אשר אמרת עליו כי לא רחוק הוא, הנה צעירי
 הוא רחוק כרחוק מזרח ונוערב, וזה נפני ג' טעמים: א) ל"ך שתדע כי
 כל רב אשר היה רק אב"ד צעיר אחת מערי הגליל, נזכר תמיד אללו ג"כ
 שס העיר ה"ה, ונלוינת גם על שס הגליל השייך להעיר הגדולה המפורסמת,
 לענן נדע א"ה אפוא נקום העיר אשר הרב חונה שס, כמו שתנאל אפטא
 בגליל קראקא, או עיר חדש אשר בגליל קראקא. וכן פינטאוב ראש קהלת
 גליל קראקא וכדוניה, לא כן אם נכתב עליו נסתם שהוא רב אב"ד דגליל
 קראקא או דגליל לוצק או דגליל נייסקא וכדוניה, ולא נזכר אללו שס העיר
 צפרעות, אז אין הכונה שה"י רק אב"ד צעיר אחת דלוצק כאשר חשבת אחת
 על העיר פרעמיסלא שהיתה נקראת לדעתך בשם גליל קראקא, רק הכונה
 שה"י אב"ד הכולל על כל ערי הגליל ההוא כמו רב העדינה, או עכ"פ על
 חלק גדול מן הגליל ההוא כמו רב על חלי העדינה. ולדוגמא תנאל כזאת
 אלל הג"מ שאלו נקראקא בהגאון רבינו ר' העשל ז"ל שכבר נודע שהיה
 בתחלה אב"ד צריסק דליטא, ובשנת תכ"ח נתקבל לאב"ד לגליל קראקא ונקום

ובפראג) ובסוף ימיו בפוזנא, ומי"ה משה מת ב"ר אברהם שהיה נקרא
בפי

תמותו ה"י צעיר אפטא, צערס שנתקבל לאצ"ד גם להעיר קראקא כנודע
וזכל נוקם ה"י חותם ל"ע "חונה דגליל קראקא", ושם צע"כ הכונה שה"י רב
אצ"ד על רוב ערי הגליל דקראקא, והיה כמו רב נדינה, כי לא יתכן לוונר
שהיה אצ"ד רק צעיר אפטא בלבד שהיא אחת מערי הגליל, כי לא היה
מניח את כסאו בצריסק העיר הגדולה, והיה הולך לשנת כסא צעיר אפטא
הקטנה. (3) ואף גם זאת, הנה לא נודע עוד אם העיר פרעמיסלא הייתה
גם כן נחשבת לאחת מערי הגליל דקראקא, ואם תמלא לוונר שהיתה אחת
מערי הגליל ההוא, עכ"ז לא נמאנו בשום נוקם שה"י נקראת או מלוינת
על שם הגליל דקראקא, יען כי העיר פרעמיסלא, כבר הייתה נודעת ומפורסמת
בשם צפני עממה וגם ציני מנהר"ם מלוצ'ין כבר הייתה עיר עתיקה, והיא
נזכרת בשו"ת שלו שם צפ"י פ"ד, (ועוד קודם לו ציני הגאון צעל שארית
יוסף כנצואר בשו"ת שלו סינון כ"ז) ולפי זה אם היה כונת מנהר"ם מלוצ'ין
במשונה שם על הג"מ משה אצ"ד דק"ק פרעמיסלא, (והוא צעל ס' משה
משה תלמיד מנהרש"ל והצירו של צעל משה ציני, וה"י נקרא בשם ר'
משה מנח, אך הגאון צעל משה ציני כנהו בכל נוקם בתשובותיו בשם ר'
משה איש חי בדרך כבוד בהפך משם הכינוי שלו), לא היה צו מלהזכיר
עליו את שם העיר הזאת, וה"י כהנא בפירוש שה"י אצ"ד צק"ק פרעמיסלא,
ולא ה"י כהנא עליו אצ"ד דגליל קראקא, ועינינו הרואות דככל נוקם שנזכר
הגאון הזה בצפרי חכמי זמנו, כהנא עליו בפירוש שהיה אצ"ד בצרעמיסלא
ולא נזכר עליו כלל שהיה אצ"ד דגליל קראקא. (ג) ומלבד כל זה הנני להראות
לך, כי גם צעיקר הדבר לא דברת נכונה, וכי בחפזך לא שמת עין ולב
ושגית מחד בהשערכתך בזה, שהרי כל מעיין באותה תשובה צוהר"ם מלוצ'ין
שם יראה ויבחן ויחוכה, כי התשובה היא נכונה צק"ק לוצ'ין בזמן שה"י
מנהר"ם מלוצ'ין כבר אצ"ד ומארי דאחרא שם וזה היה צע"כ אחרי שנת
שע"ג דנקודת לכן עד שנת שע"ג ה"י עדיין אצ"ד ור"מ צק"ק לבוב כנצואר
בתשובתו שם סימן קכ"ח, ורק אח"כ נתקבל מלצוב ללוצ'ין כנודע ושם כתב
התשובה ההיא צימן פ"ח שם צדון עובדא דידים, והרי באותו זמן ובאותה
השנה שכתב התשובה שם שוב לא היה הג"מ משה אצ"ד צק"ק פרעמיסלא עוד
צחיים, שכבר נפטר והלך לעולמו עוד בשנת שס"ו כנצואר בשו"ת משה
צימן צק"ק סימן ס"ב, וא"כ איך עלה על דעתך לחשוב שכונן מנהר"ם
מלוצ'ין

בפי גאוני זמנו בשם ר' משה איש חי והוא בעל ספר טמא משה
בפרעמיסלא

מלובלין בתשובתו שם על הגאון ר' משה האצ"ד דפרעמיסלא, והוא כבר נפטר,
וכתב קטע בישיבה של מעלה עוד קודם לכן, ועל כן דברים שאמרת טעות הם
צידך :

ואשר אני אחזה בזה, כי קרוב מאוד לוודא שכוון מהר"ם מלובלין שם על
הגאון ר' משה כ"ץ שהיה מגידולי ומגדולי ק"ק קראקא, ואחד המיוחד
מגאוני הדור בימי מהר"ם מלובלין ומהר"ם יפה בעל הלבושים, ובשנת ס"ג
היה עדיין אצ"ד ור"מ בק"ק לוינק צנדינת ליטא, ואז בא בהסכמה בחברת
הגאוניס מהר"ם יפה ומו"ה ישעיה סג"ל הרויץ בעל השליה, על ספר נקוד
חכמה להרב העוקבל מו"ה יששכר בער מו"ה משה פתחיה ז"ל בהדפסה
הראשונה, ובסוף הסכמתו חתם שם "נאם משה בלא"א הר"ר יודא כ"ץ
זלכה"ם נקראקא חופ"ק לוינק", ונראה שנמשך הזמן נתקבל להיות אצ"ד על
הגליל קראקא, ואין לתמוה על זה, דבזמן ההוא היה הרבנות דגליל קראקא
גדולה וחשובה כמו רב מדינה (וכן אהה מולא גם כן בערך תשעים שנה
אחר זה, אלל הג"מ שאלו בהגאון ר' העשל ז"ל שהניח כסאו בצריסק דליטא
ובחר יותר לשבת על כסא דגליל קראקא), ועליו הוא שכוון מהר"ם מלובלין
בתשובתו שם שהיה אצ"ד דגליל קראקא, כן נראה לפיענ"ד : —

ודע כי גם בדור שאחר זה היה חי גאון אחד שהיה נקרא גם כן בשם
ר' משה כ"ץ וגם הוא היה מגידולי קראקא, ואחד המיוחד מגאוני
הדור בזמנו והיה גם כן אצ"ד ור"מ בק"ק לוינק צנדינת ליטא כמו הגאון
ר' משה כ"ץ הראשון, אלא שיש שינוי בשם אציהם, כי הראשון היה בן ר'
יודא כ"ץ, והשני הי' בן ר' פסק כ"ץ (וגם היה גיבור של הג"מ יונה תאוניס
בעל קיקיון דיונה, כי שניהם היו חתניו לוקחי בנותיו של הגאון ר' נאיר
וואהל אצ"ד וצריסק דליטא בן הסר המפורסם מו"ה שאלו וואהל ז"ל כוודע),
והוא בא בהסכמה בין גאוני הועד דנדינת ליטא בשנת תכ"ד על ס' עמודיה
שנעה להרב רבי בללאל דרשן דק"ק סלובק, ובא שם על החתום, "נאם משה
כהנא בלא"א מו"ה פסק כ"ץ ז"ל", ואצ"ו הרב מו"ה פסק כ"ץ היה נקרא
בשם ר' פסק ר' תחום על שם אצ"ו הגאון מו"ה תחום כ"ץ דיין דק"ק
קראקא אשר מנוחתו כבוד פה קראקא אלל קצר אצ"ו הגאון מו"ה יוסף כ"ץ
בעל שארית יוסף גיבור של הרמ"א ז"ל כוודע, וראה מזה בנספר שירי תהלה
לנכד כוודו הרב החכם הנליץ מו"ה זאב וואלף כ"ץ בוכנער נק"ק בראדי,

בפרעמיסלא, והג'ט בנימן אהרן סלניק ברבי אברהם בעל שו"ת משאת בנימן בפורהייץ (ט). ועוד היו בזמנם הרבה גאוניו מצוינים אחרים, ראה

דפוס צרלין תקס"ח לפ"ק, וכבר דברנו מכל זה לעיל בהערה ג' בתולדות הגאון צעל שארית יוסף: —

(ט) אודות הגאון צעל שו"ת משאת בנימן, ונקוט משכן כבודו, ראיתי חזות קטה צדברי הגאון צעל פני יהושע האחרון בתשובתו אשר האריך צדין טוונאח כהנים (והיא נדפסה צשו"ת ונאמר נרדכי להרב מהר"ם מדיסלדארק סימן כ"ו), ובחוק דבריו שם חשב שלשה גאוני ארץ מן הכהנים אשר היה משכן כבודם צק"ק לצוב, ומנה בתוכם גם את הגאון צעל משאת בנימן, וכה דבריו שם: "והיכנהא כד הוינא צק"ק לצוב ששם נמלאים ציבין גדולים לבגרי כנו צקהלתינו פפדונו, והדבר ידוע ששימשו שם כהנים גדולים ה"ה הגאון הסמו"ע שהיה יחיד מוונחה צאהלות, ואחריו הגאון מו"ה אברהם שרענגליל כ"ץ, ובעל המחבר משאת בנימן, ואחריהם עוד כהנים גדולים, ואפ"ה לא נשנוע ולא נראה שום נוי שחושש צענין זה", עכ"ל הגאון ז"ל. והנה זה הוא טעות גדול כי ידוע שהגאון צעל המהדר משאת בנימן לא היה כהן, וגם לא היה מעולם ונכון שנתו צקיק לצוב, והגאון הזה ידענו מה היה לו, וכבר כתבנו ומתולדותיו צפסרי "קרית מלך רצ" אשר חנתי על גדולי קראקא, כי גם הוא ז"ל הי' נחמני וגדולי העיר פה ציני חורפו (כמבואר צפסרו צשו"ת משאת בנימן סימן פ'), ופה אבא צקלרה, ואגע רק צראשי דברים. הנה כבר נודע שהגאון ר' צנימן אהרן צ"ר אברהם סלניק צעל שו"ת משאת בנימן הוא מוגדולי הפוסקים דקונאי אשר נייניהם אנו שותים, וגאוני חנתי פנינו על פסרו היקר והנכבד צנה שנוגע להלכה ולנועשה, הגאון הזה היה תלמיד לשלשה עמודי העולם, והם הרמ"א ומהרש"ל, ומהר"ש צרבי יהודה הנקרא צסם ונהר"ש השני, (הוא הגאון ר' שלמה ר' לינוס שהי' חופש ישיבה פה קראקא ואח"כ צלוצלין כבודו, ונדפס מנונו חסונה א' צשו"ת ומהרש"ל צסימן ע"ט, ועוד לו חסונה א' צפסר חתיבות עולם למהר"ל מנראג חתיב הלשון פרק ט'), ולו שני צנים גדולים ונת אחת, צנו הראשון הי' הגי"ע יעקב יעקל צעל ס' נחלת יעקב על רש"י צעל חמורה, גם נזכר הרבה פעמים בתשובות אציו הגאון צנו"צ שם, והי' לו גי"כ שו"ת עם הגאון צעל מגי"י שלמה (שו"ת פני יהושע ח"ב סימן ט"ז), וצנו השני הי' הגאון מו"ה אברהם שהיה מופת הדור והדרו, ואור תורתו הי' זורה בתחלה צק"ק טרכאפאל, וצסוף יניו

ר'אה מזה בשו"ת שארית יוסף, ובשו"ת מטה"ם מלובלין, ובשו"ת משאת בנימין במקומות שונים, וכל אלה זרחה שמש תורתם וחכמתם באמצע דמאה הרביעית מאלף השישי, ואחריהם קמו תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם דור אחר דור כלם תופשי ישיבות ומחברי ספרים יקרים

יגיו הי' אב"ד ור"מ צק"ק צריסק דליטא, וגם הוא נזכר איזה פעמים בתשובות אביו צס' נשאלת בנימין סס, והי' לו חליפות נכתבי שו"ת עם רבינו צעל הצ"ח (שו"ת צ"ח החדשות סימן ס"ה ס"ו פ"ו), ועם הגאון מהר"ם כ"ץ אבי הש"ך ז"ל (צסוף ספר גבורות אנשים), ועם הגאון צעל ונגיני שלמה (כונזאר בשו"ת פני יהושע ח"ג סימן כ"ה ושם נדפס תשובתו בצרכה ונה שהשיב להגאון הנוצח, והציא שם שגם אחיו הגדול הגאון מו"ה יעקב שלח אליו תשובתו הרננה צענין ההוא), ואחותם הגדולה הרבנית נרת לאה בת צעל נשאלת בנימין היחה נשואה להגאון ר' ונחם מן שהי' תלמיד להגאון מו"ה ונשה איש חי האב"ד מפרעמיסלא צעל כ' ונשה ונשה, (והיא נפטרה עוד בחיי אביה הגאון ז"ל צמון שלא הי' צעלה צעיר כונזאר בשו"ת נשאלת בנימין סס צסוף סימן פ"ג), ונזכר גם הוא בתשובות חותמו צספר נשאלת בנימין סס צסימן ק"ג, (והגאון הזה נתקבל לאב"ד ולר"מ צק"ק ווינא וכל נדינת עסקרייך אחרי מות הגאון האב"ד סס מו"ה ליב רופא אבי אנו של צעל עטרת זקנים, ובשנת של"ז כבר ישב על כסאו סס, כונזאר בשו"ת צ"ח צסימן ע"ו, ובשנת ת' כתב תשובתו הגדולה צנדון עגונה אחת והיא נדפסה בשו"ת צ"ח החדשות סימן ס"ט, ונתוך תשובתו סס הציא דעת רבו הגאון צעל ונשה ונשה וגם דעת חנוני הגאון צעל נשאלת בנימין, ובשנת ת"ו צא צהסכונה על הדפסת הש"ך על ש"ע יו"ד שנדפס פה קראקא, וגם הוא ז"ל הי' לו שו"ת צרלוא ושוב עם הגאון צעל ונגיני שלמה כונזאר בשו"ת פני יהושע ח"ג סימן כ"ו וסימן כ"ט, וחתמו היה הרב הגאון ר' יצחק ז"ל אשר קבע דירתו גם הוא צווינא סס אלל חותמו הגאון האב"ד דסס, ונשהיגי קיק ווינא הי' להם דין ודברים עמו שחיעו ונונו לשלם להם כל הסכומות אשר העריכו עליו השונאים ונשנת של"ז עד שנת ת"ה, ערך שמונה שנים שהוא דר סס צווינא, כשאר בני העיר, ור' יצחק השיב להם שלא נחשב כלל כגן עיר סס, כי לא היה דר סס רק שהיה נטפל לחנוני שנתקבל צווינא לצורה ולראש ישיבה ולא כנכס עושה צשוחפות כלל, והקריצו נשפטס לפני הגאון צעל למח לרק כונזאר בתשובותיו סס צסי' ל"ז, וצנו הי' הגאון מו"ה נתן נטע

יקרים דהלכה ולמעשה, ומכללם רבינו הגדול הג"מ יואל סירקיש זצ"ל
בעל

[שהיה חתן הג"מ ישעיהו הילדסהיים אשכנזי מפה קראקא חתן צעל מנגלה
עמוקות] והיה אחד מניבית דין הגדול פה קראקא, ומלאתי שמו חתום על כונה
פסקי דינים צפנתקס הרה"ג מו"ה ונתתי דלאקרוט ספרא ונתא פה בזמן צעל
תום י"ט, ושם צסימן אלף תשל"ז על פסק דין ניוס כ"ה סיון ת"י לפ"ק
זא על החתום "נאם הק' נתן נטע זלא"א וניו הגאון כנו"ה חיים ונחם
מן יל"ר, ועוד שם צסימן אלף תתק"ו זא על החתום על פס"ד ניוס ד'
עשרה צצנט תי"ד "נאם הק' נתן נטע צהגאון כנוה"ר ונחם ון זללה"ה"ו,
דאז כצר נפטר הגאון ר' ון לעולמו, ונין וכנר לו הג"מ רפאל נויזלש צעל
ס' תוספת שנת). וגם ניניו וכדיו של הגאון מ"ב היו כלס גדולי ארץ
ואדירי התורה, ומכללס הגאון האדיר מו"ה ליב ראש ישיבה צעל שו"ת
שאגת אריה כו"ש צעלמו צהסכמותו לשו"ת מ"ב סנדפס ונחדס צעיר מ"ץ,
צשנת תקל"ו (ונפטר שם כ"ה תמוז תקמ"ה לפ"ק) והגאון האדיר מו"ה ליבר
חרוף שהיה ר"ש מתיבתא ודיין הגדול פה קראקא (ונפטר פה י"ד טבת צשנת
תקע"ב) (*), והנה ון הגאונים המלריכים אשר החליף רבינו צעל מנשאת
צנימן

(* הגאון מו"ה ליבר חרוף ז"ל היה תלמידו של הגאון מו"ה רפאל הכהן אבד"ק אלטונא
והנעבור צעל ס' תורת יקותיאל, ורבו של הגאון הנודע מו"ה ברוך תאוויס
פרענקיל זללה"ה שהיה אבד"ק לייפניק צעל ס' ברוך נטע, כנובאר צספרו שו"ת עטרת
חכמים סיון ט"ז, וכתב עליו שם, שרבו הגאון הנ"ל היה הגדול צבחריפים בזמנו, ונלכד זה
העמיד עוד תלמידים הרבה פארי דרור ואדירי התורה אשר אהרן האירה וכבודס, ונחם
גם האחים הגאונים מו"ה יעקב הלוי האבד"ק וואלברס ורב"ד פה קראקא, ומו"ה יוסף
חרוף הלוי אבד"ק זבארף צמדינת הגר, וגם כל הרבנים הגאונים המוכהקים ון היושבים
על מדין ומורי לרק בני דינא רבה דפה קראקא בדור שלפנינו, היו כלס תלמידיו אשר למדו
לפניו בישיבה ושחו בלמא אח דבריו, כי הוא סקל להם הדרך העוב והישר צבתיבות ים
התלמוד והפוסקים וכל למודו היה תמיד צעיון רב ובעמוקות גדול לאמתה של תורה כאחד
ון הראשונים, והנה נדפס ומנו ג"כ תשובה אחת צבדון עגונה צשו"ת צרית אברהם להגאון
מפיערקוב חלק אהע"ז צסימן ק"ה ניוס ז' צשלס תקס"ו לפ"ק, וחחס שם "נאם הק'
יהודה ליבר צהננות מו"ה צנימן ז"ל מקראקא", גם הניח אחריו צכתובים צחור גדול ונפלא
עמוק עמוק צחריפות וצקיות על הרבה סוגיות הש"ס, וראיתו צניו ילדותי אלל חסנו
ותלמידו הרב אחרוף הנביד הישיש הנכבד מו"ה משה קארינגאלד ז"ל מיקירי עירנו פה,
וכנה הוא חסנו יד נכדיו היקרים פה"ק יל"ו, (וגם חסנו ירי כנאל קלת חרושים דברים
נפלאים מהגאון היל"ל אשר קבל ממנו תלמידו המוכהק והוא דודי אחי אחי הרה"ג מו"ה
ילק הירש לעמליר זל"ל, שהיה דרשן ודיינא פה ק"ק קראקא):

בעל הב"ח על ארבעה טורים, אשר נודע שהיה בזמנו רבן של כל בני הגולה והוא ז"ל האיר באור תורתו בסוף המאה הרביעית לאלף הששי, ומלא גם כן מקום כסא של רבו מו"ה משולם פייבוש ז"ל פה ק"ק קראקא משנת שע"ט עד כ' אדר שנת ת' לפ"ק, ופה חלקת מחוקק ספון, ובזמנו היו גם כן הגאונים פה ק"ק קראקא מו"ה נתן נטע שפירא בעל ספר מגלה עמוקות שנפטר י"ג אב שע"ג לפ"ק, והגאון הישיש מו"ה ישראל שמואל קאליהארי בעל ס' ישמח ישראל והוא

צניען תשובותיו ענהם היו: רבינו יוסף כ"ץ צעל ש"ת שארית יוסף (כנצואר בתשובות שארית יוסף שם צניען וי"ז), ורבינו הסמ"ע (שו"ת ו"ב צניען ו"ב וס"ף צניען ל"ח) והגאון נהר"ם נלובלין (שם סוף צניען ל"ז וש"ת נהר"ם נלובלין צניען קי"ב), והגאון נו"ה יוסף קאזי האבד"ק לצוב (שו"ת ו"ב צניען כ"ב) והגאון ר' משה איש חי אבד"ק פרעמיסלא צעל ס' נוטה עשה (שם צניען י"ד), ונחמנו הגאון ר' משה בהגאון ר' נענדל ר' אביגדורש, אב"ד ק"ק שידלוב ואח"כ בק"ק לארמיר. (שם צניען ט"ו וצניען ק"ט), ואח"כ גם צפ"ו וצפראג וצוקף ימיו צפראג, וגם לקח דברים עם הגאון נהר"ם יפה צעל הלבושים (שם סוף צניען ל"ב), ועוד עם שאר גאוני וחכמי זמנו, אשר הסכימו עמו להלכה ולמעשה, כנצואר צפראג שם צניקומות שונים, ודבריו ה' ענהם תמיד צאצא רבה צפראג צרורה וצנעה יתירה, זולת פעם א' צא צריב עם הגאון נהר"ם נלובלין צעת שהוליא קול לפקול הגט סביר דבינו הסמ"ע צווינא ציחד עם הגאון נו"ה הענדל ז"ל, (כנצואר צש"ת נהר"ם נלובלין נחלת צניען קב"ב עד סוף צניען קכ"ו) ואז לצט הגאון צעל ו"ב קנאה גדולה וילא כאיש גבור חיל ללחום נגדו צכל חוקק ועוז לצטל כל דבריו צזה וגם כתב עליו נוררות ודברים קשים, אך עכ"ז היה נזהר ולא רלה להזכיר את שמו צפירוש שם, רק צטס ׀ חכס אחר, והוא צש"ת ו"ב שם נחלת צניען ע"ה עד סוף צניען ע"ז ויע"ס: —

מקום נוסף רבינו צעל ו"ב כבר זכרנו למעלה כי צניי חורפו היה נגידולי ונגדולי פה ק"ק קראקא עוד צחיי הרמ"א ז"ל וגם כנ"ז שנים לאחר מותו כניש צעלנו צתשובותיו צניען פ', ואולם אחר כך כנע מזה וקנע ישיבתו וצית נדרשו צנדינת שלעזיא, ונשס הריץ שאלותיו וצפיקותיו לקראקא להגאון צעל שארית יוסף (שו"ת שארית יוסף צניען וי"ז), ושז חזר לצנדינות פולין וקנע ישיבתו צק"ק פודהייץ והי' שם אב"ד ור"מ כנצואר צפראג ו"ב צניקומות

והוא ד' חלקי השיע בקצרה ע"ד אלפ"א בית"א ונפטר י"ג שבט ת'
לפ"ק י). והגאון מו"ה יהושע במו"ה יוסף ז"ל בעל ס' מגיני שלמה
ושו"ת

במקומות שונים, ועם מנוחתו כבוד, אבל בק"ק לבוב לא נולדו אותו צדוק
פעם, שהי' לו שם דירת קצב או דירת ערלי, ולכן אני מחליט דמה שכתוב
בתשובת הגאון זעל פני יהושע האחרון שנדפסה בשו"ת מאמר מרדכי מדיסלדארק
שהגאון זעל, נ"צ הי' חוכה בק"ק לבוב, צדוק הוא, ולא ילא דבר זה נעשו
של זעל פני יהושע, רק מאיזה נעתיק עושה שהוסף דבר זה מדעתו, ואם
אולי הי' עוד אפשר לתקן דבר זה ע"י הוספה תיבה אחת ולומר שלריך
להיות "ובן" זעל המאמר נשאת בנינו, כי מלינו את בנו הג"מ אברהם הכ"ל
שהיה צדוק של"ב בק"ק לבוב, ומשם שלח תשובתו לרבינו זעל הנ"מ, כמבואר
בשו"ת צ"ח החדשות סוף סימן ס"ו יע"ש, אבל עדיין מה יושענו זה, והוא
אינו בהן : —

(ה) הרב הגאון הישיב מו"ה ישראל שמואל קאליהארי או קאליפארי, היה צן
להרב החכם הגדול שר וטפסר הראש ומנהיג מו"ה שלמה קאליהארי
ז"ל, הרופא מנוחה פה ק"ק קראקא צונן הגאונים הרנ"א וזעל שארית יוסף,
וכבר זכרנו אותו לעיל בהערה צ' שהוא ז"ל היה מוכמני וגדולי העיר פה
ומנכנדיה, והרה"ג מהר"ץ שו"ב דפה הליע ג"כ לפניו דברים צעניני הוראה
כמבואר בספרו הגהות מהר"ץ והוצא ג"כ בסוף קשר גבול בנימן סכת צ"ס :
"נעשה צא לידי צפרה שהיה לה צ' לצבות אחד עמוד כראוי ואחד עמוד על
גבה, וגדולה מן הראשון, והערפנוה, והראיתי לרבי שלמה קאליהארי הרופא
מנוחה דק"ק קראקא, ואמר לי שבדין הערפת"י ויע"ש. והחכם הרופא הזה
זכר גם כן בשו"ת רש"ל סימן כ"א ובשו"ת הרנ"א סימן למ"ד בנעשה שאירע
פה קראקא בצמור אחד צענו אברהם צרוינשווייג. טעמן שקידש את אחותו
של החכם הרופא מהר"ש הכ"ל, בצנלוות, והוגנה עדות ע"ז פה קראקא
בצ"ח דינו של הרנ"א צ"ב שבע ש"ס לפ"ק, ויע"ש :

ודע כי החכם הרופא מהר"ש הכ"ל, אינו אחד עם החכם ר' שלמה רופא
אשר הוצא בטורי זהב או"ח סימן ס"ו סק"ו סכת צ"ס, בזה"ל : "ויקירנא
צילדותי היה רופא אחד זקן שמו מו"ה שלמה שהלך בסוף ימיו לארץ ישראל,
ושאל מן הגאון מו"ה מאיר ז"ל צלובלין על נ"ש בנערבית בא"י ונלך לור
ישראל וגואלו, שהוא נגד התלמוד, ולא היה צדק להשיב ואמר לו שבבואר
לכיתו יתעצ צזה" עכ"ל, כי מהר"ש רופא שלנו לא הלך בסוף ימיו לארץ
ישראל

ישויות פני יהושע, ונפטר ביה אב ת"ח לפ"ק, ואתו עמו הגאון טו"ה
יום

ישראל, רק פה בקראקא היה נשכן כבודו, ופה הוא ג"כ נקום וננחמו
כעבור צפנקס הח"ק שנפטר פה ציום השנת ט"ז כסליו שני"ז לפ"ק, ונהר"ט
רופא שהציוו צ"טו שם שאל ורצינו ונהר"ס ונלוצלין והלך צפוק ימיו
לארץ ישראל היה איש אחר, ונראה שהוא אותו שנזכר ג"כ בשו"ת ונהר"ס
ונלוצלין צסימן קי"א שאל וננו שאלו צה"ל גדה, ונהר"ס השיב לו שם
צכבוד גדול וז"ל: "ונאלקא רבא שלמנ"א רב"א לגברא רבא קדוש ונורא דנני
לצר אלהין הישיש האלוק המופלא צתורה וצחסידות נור"ה שלמה רופא יל"ו
ולכל המסתופפים לל ועלתו שלום" וכו', וקיים שם: "כ"ד איש צריתו
דנעכ"ת הערוד צטרדות דאלקא רבא וכו' נאם נאיר צהר"ר גדליה זללה"ה",
וישיש, ועליו הוא שכוון צעל הט"ז צנה שכתב שם שנסע צפוק ימיו לארץ
הקדושה וז"ל:

והגדה כבר כתבנו צנקוס אחר שהיה לו להרב החכם ר' שלמה קאליהארי
הרופא מוונחה דפה קראקא, ארצעה צנים וצת אחת, וכלם היה נקום
ונגורתם עם צני ציתם פה צעירנו, והיו מיקירי ונכבדי העיר כעבור צפנקס
הח"ק דפה, ואלו הם: הרב מו"ה יעקב קאליהארי נפטר פה כ"א שצט שע"ד,
והרב מו"ה משה קאליהארי נפטר ציום ד' י"ד תמוז לעת ערב ונקבר לנחרתו
ציום ה' ט"ו תמוז שפ"ג, והרב מו"ה ילחק קאליהארי, והוא נזכר צפנקס
הלדקה שהיה גבאי לדקה פה, והרביעי הוא הרב הגאון הישיש מו"ה ישראל
שמואל קאליהארי שנפטר פה ציום צ' י"ג שצט ת' לפ"ק, והוא צעהנח"ס
ישנח ישראל על ד' חלקי הש"ע צקלרה, ואחותם הגבירה נרת שצט נפטרה
ציום ו' י' כסליו ש"ץ לפ"ק. וגם מנני צניו דור אחר דור היו רובם מנדולי
ומנכבדי ארץ, קלת ונהם נסעו מזה ונחקצלו לרצנים ולמורי הוראות צקהלות
שוכות צנדינות פולין, והרבה ונהם נשאלו פה דור אחר דור עד זמננו זה,
וכלם היו ת"ח ועשירים, ונהם ראשים וננהיגים ונהם ג"כ רופאים ורוקמים
פה צקהל עדת ישרון צרחוב היהודים, כונו הרב מו"ה דוד קאליהארי שהי'
נקרא צצס ר' דוד אפטייקער שזאל היה לו אפטייק מיוחד צרחוב היהודים
ציני רבינו הצ"ח וצעל מניני שלמה וצעל תוס' יו"ט ז"ל כנזכר צפנקס הלדקה
חשבון שעשה ענוו הרב הגאון הדיין מו"ה יוסף גבאי צן הגאון האב"ד דפה
מו"ה פייבוש ז"ל (רבו של הצ"ח ז"ל), ונה שמוגיע לר' דוד ה"ל צעד סוני
הנרקחת אשר נתן להחולים העניים דפה צנשך שנתים ימים ניום צ' פרשת

יום טוב ליפמן סג"ל העלער בעל ס' תוספת יום טוב, וסי מעדני מלך
ונפטר

וישג ט"ז כסליו ת"ג לפ"ק עד ר"ח כסליו ת"ה לפ"ק, וגם שני זניו היקרים
נו"ה ונתתיהו קאליהארי ונו"ה נטע קאליהארי היו שניהם רוקמים פה ציני
הגאון רבינו העשל ז"ל האצ"ד דפה, כן נוכל צפנקס הדקה שם חשבון שעשה
האלוף נו"ה ונחם ונאניש גנאי זן הרצ הגאון נו"ה מיכל ר' יוזיפס דיין
ז"ל (נעל סדר גיטין) עם ר' נתתיהו אפטייקר הכל, ציום ד' ו' טבת תכ"א
לפ"ק ונה שנוגיע לו צעד ונה שנתן ונן האפטייקר שלו לבית החולים דפה,
וציום ה' ר"ח ניסן תכ"ד נעשה שוב חשבון עם ר' נטע אפטייקר הנ"ל
ונה שנוגיע לו ונאשר נתן ג"כ לבית החולים דפה, (וצזוננס היה הרופא ונונחה
לעדת היסודים דפה קראקא האלוף הננונס הרצ הגדול נגיד ונונה נו"ה
דוד מורפורגו, — והוא כינוי למשפחה איטלקית כנודע ונן הגאון נו"ה שנוון
מורפורגו ז"ל האצ"ד דק"ק אנקונה נעל ס' שו"ת שנוש לדקה, — והוא היה
אז ג"כ גנאי לדקה ופוינו פה והכל נעשה על פיו, ונוכל חתימתו צפנקס
הדקה דפה ניום א' ה' תנוז ת"ך לפ"ק ונא שם על החתום, "נאח הק'
הרופא ולא לו דוד בלאנאו" החסיד נו"ה שנריה מורפורגו, וכן נוכל חתימתו
ג"כ צפנקס הקהל דפה ניום ג' ט"ו תנוז תכ"ד לפ"ק, ושם נא עה"ח נאח
דוד מורפורגו הרופא ולא לו", וכן נוכל שם ג"כ דלאחר שנתפס ר' נתתיהו
אפטייקר הנ"ל נעלילה וכשרף חיים על קידוש השם נעיר פיעטרקוב ציום
י"ד כסליו תכ"ד, כנזכר צפנקס החיק פה וגם צפנקסי כל נתי כנסיות ונתי
מדרשים דפה, כי שם נכתב ג"כ לזכרון הקינה אשר נצר עליו אז הגאון
נו"ה צירך שפירא נעל זרע צירך שהיה דרשן ודיינא פה, כנודע, (וכנר
דברנו אודות הקדוש נו"ה ונתתיהו קאליהארי זה צנוקוס אחר, ושם הנאלו
ג"כ ונן העינוים הקשים נעשו לו צטרס טדנו אותו נשריפה כפי אשר סיפר
מוננו זן דורו הרה"ג הישיש נו"ה יעקב סג"ל נ"ץ צק"ק לונזענץ צספרו
„שם יעקב" שנדפס צספד"א תעיו, כי שם נערך הספר צסיון כ"ו כתב „כנו
שאירע צינויו וצזוננוו שהיה נפשט צחייו להקדוש והטהור נו"ה ונתתיהו
נקראקא הי"ד את עורו ונראשו ועד כף רגלו, ארץ אל תכסי דנו" עכ"ל),
והנה אז תנוכו ראשי הקהל דפה את ידי ננו הרצ הגדול נו"ה יחיאל מיכל
קאליהארי, שיעוקב נעניני האפטייקר לצרנסת האלמנה והיתומים, והחזיקו
צזה גם צניו ונני צניו אחריו עד זנון אחרון, — גם רוב הרופאים אשר
היו לעדת היסודים פה אשר שקרו הרבה צחכנות הרפואה נארץ איטליא,

והזרו

ונפטר ו' אלול תי"ד לפ"ק, וכלם מנוחתם כבוד פה בעירנו, ואחריהם
באו

וחזרו ושבו לעירנו מוכתרים בתואר דאקטאר היו כלם ונעשפה היקרה הזאת, ומהם הרב הגביר מו"ה אהרן קאליהארי רופא מומחה לרצים שהיה ג"כ ראש ומנהיג פה והיה נקרא צ'סס ר' אהרן דאקטאר וקצורתו פה אלל קצורת הרה"ג ר' נייכל אפטייקר הכ"ל, וכן הרב הנגיד והקלין הנדיב מו"ה ננחם נענדל קאליהארי רופא מומחה וגם ראש ומנהיג פה והיה נקרא צ'סס ר' נענדל דאקטאר ונפטר ציום השנת ז' טבת תקל"ב לפ"ק, וכמוהם עוד הרבה ואין פה העוקם למשוב כלם, והנלך האחרון ניוולאי חלזיו אשר היה נקרא ג"כ צ'סס הכינוי קאליהארי, פה צעירנו, ראיתי עוד צינני ילדותי והוא הרב הגביר הנדיב הנכוח מו"ה יחזק אהרן קאליהארי, שהיה ג"כ פו"נ פה, והוא נפטר ב"א צניס, אבל יתר משפחות בית אבותיו הנעולאים פה בזמננו זה, לא נקראו עוד צ'סס הכינוי קאליהארי רק צ'כינויים אחרים, כפי אשר נתנו להם מוטעם המושלה צ'כינוי הזמנים כנדע: —

ונחזור ונסוב אל הגאון הישיש מו"ה ישראל שמואל קאליהארי, (אשר שם הכינוי שלו נשחנה אח"כ לפעמים צ'סס קאליפארי) והוא הנודע לנו ע"י ספרו הנחמד והיקר „ישמח ישראל“, אשר חזר על ד' חלקי הש"ע בקלרה, בדרך אלפ"א בית"א, ומלבד זה חזר ג"כ הרבה ספרים צנגלה וננסתר כאשר חשב בהקדמתו שם, כי צראשונה חזר ספרים על כל התלמוד ותוספות ופוסקים והם ס' ג'ור החיים, וס' עץ הדעה, וס' אורחות משפט וס' נגן עזר, ואח"כ חזר ספר נגלה עמוקות פי' על התורה וחר"ג נולות וכתרי תורה, ואח"כ ס' בית ד' על כל האגדות והמדרשים בכלל ונפרטו, וס' כרס שלונה על פרקי אבות, ואח"כ ספר ישונה ישראל והוא קלור ד' חלקי הש"ע, ואח"כ ספר סולם השונים והוא תפלת הדרך ע"ש הסוד. והנה מכל אלה החבורים לא יאל לאור רק הס' ישונה ישראל ה"ל והוא קלור ד' חלקי הש"ע על פי אלפ"א בית"א, ונדפס צראשונה פה קראקא צ'סנת שפ"ו ע"י הגאון המחבר צענאו, והוא יקר צמליאות, ואח"כ נדפס עוד הפעם בצרלין חלק א"י צ'סנת ת"ס וחלק יו"ד צ'סנת חס"א, עם פי' חקי חיים על אר"ח, ופי' חקי דעת על יו"ד ונהרב הגאון צעל לחם הפנים חתן הגאון צעל נגן אברהם, וצוטשך הזון נדפס גם החלק חושן נשפט עם פי' חקי נשפט, וחלק אצן העזר עם פי' חקי דרך, ואח"כ עוד פעם שליטת צנדינות פולין צעיר קרילקאצ. והנה צא לידי הס' ישונה ישראל חלק אר"ח עם הפי' חקי

באו גם כן רבותינו בעלי מפרשי ארבעה שלחן ערוך, והם בעל חלקת מחוקק והמורי זהב והשפתי כהן, בתחלת המאה החמישית לאלף הששי, והגאון בעל עולת תמיד ומרן המגן אברהם, ורבינו בעל בית שמואל באמצע המאה ההיא כנודע, (מלבד רבינו הסמ"ע אשר כבר זרחה שמשו והאיר עיני הגולה בחיבורו על השי"ע חו"מ באמצע המאה הרביעית וכנ"ל), וכל אלה הגאונים היו כלם מגידולי ומגדולי ארץ פולין המהוללה, אשר היתה אז צבי לכל הארצות במה שנוגע להרבצת התורה והחכמה בלמוד התלמוד והפוסקים בשקידה גדולה ונפלאה, וגם בכל עניני ההוראה על פי התורה הכתובה והמסורה אשר נתקבלו דבריהם בכל תפוצות ישראל עד היום הזה, ואחרי כל החזון

חיים שנדפס בצרל'ין ת"ס לפ"ק, ונה נאד נשתנונתי צראותי כי לא נזכר כלל בשער הספר שם הונחזר צעל ישונח ישראל, לא שנו ולא שם אציו ולא שם עירו, רק נדפס בקצרה "שלחן ערוך ונעור חו"ה עם הפירוש חקי חייט ונהרה"ג נו"ה נשה יקותיאל הסהן צהאלוף הנונח נו"ה אציגורר כ"ץ ויילירי קראטאשין חתן הגאון צעל ונגן אצרהס"י, — ונדפוס קדילקאצ הרעו לעשות עוד יותר, כי שינו גם כן שם החצור ותחת השם "ישמח ישראל" הציגו על כל דף ודף השם "מגלה עמוקות", לנען ישונח כל איש ישראל הקונה ספר הזה צחשצו כי הוא ונהגאון הנודע ונהר"ן שפירא צעל ונגלה עמוקות על התורה. — וסוב צא לידי החלק י"ד ונספר ישונח ישראל אשר נדפס ונהדס צווינא צננת תרכ"ה עם פ"י חקי דעת ועוד עם פ"י עוללות לצי, ושם נדפס על השער "ספר ישונח ישראל סקדרו על פי אלפ"א צית"א הרב הגאון נו"ה ישראל שנואל בן רצי שלמה רופא הספרדי זללה"ה", והנה יפה עשה הנוליא לאור צזה כי זכר על החצור שם הונחזר וגם שם אציו, אצל נודע העלים ולא זכר גם כן שם עירו, כי הגאון הונחזר הופיע צאור חורחו צק"ק קראקא ופה ג"כ ננקום ונוחחו צעיר קצרות אצותיו נוחי נפש ז"ל, כי גם אצו הגצירה נרת לאה צת רצי אצרהס ז"ל נפטרע ונקברה פה ח"י כסליו סכ"ט לפ"ק כנצואר צננקס הח"ק פה, וכנודונה שלא ידע החכס הנוליא לאור א"ה אפוא היה ננקום תחנותו של הונחזר, וגם הרצנים הונכבינוים שם לא ידעו וזה, ועוד זאת שכתבו שם על הגאון הונחזר שהיה נקרא "רי ישראל שנואל הרופאי, וזה ללא אמת, שהוא לא היה רופא רק בן רופא כנודע, ודי צזה :

מבוא

החזון הזה אחשוב למשפט, כי כל קורא בצדק יודה לנו בכל פה,
כי לפי ערך אשר צדק רבינו הריבי"ש ז"ל בתשובה, באמרו על גדולי
צרפת ואשכנז הראשונים "כי מצרפת תצא תורה, ודבר ד'
מאשכנז, כן נצדק אפוא גם אנחנו אם נאמר גם כן על גדולי
פולין ורוסיא האחרונים "כי מפולין תצא תורה, ודבר ה'
מרוסיא":

שער העיר.

ועתה קורא משכיל! אחרי הודעתך כל זה, פה עמוד עמדי כי עוד מעט והנה אנהגך אביאך אל העיר הפצך בה, היא עיר לבוב כלילת יופי משובש כל הארץ, אשר זה מכבר כלתה נפשך לראותה למען דעת תולדות כל הרבנים הגאונים אשר ישבו על כסא הרבנות שם, בזה אחר זה, ואשר מהם יצאה הוראה לכל ישראל. ואולם סלח נא יקירי! אם אעצרך עוד רגעים אחדים עתה בעוד עומדות רגלינו בסף פתח שער העיר, כי הנני לעורר פה גם כן על ארבעה וחמשה דברים עקריים בענין נושאנו, עוד כטרם נבא העירה, אשר ראוי לכל קורא מבין ומשכיל לשית עין ולב גם עליהם, ואתה הסכת ושמע :

(א) **בראשון** ראוי לדעת ולהתבונן אצל כל רב אב"ד אשר היה בלבוב, מלבד הזמן אשר בו נמשכו ימי נשיאותו, עוד גם המקום אשר נבחר בו לנהוג נשיאותו שמה, אם בתוך העיר או בחוץ לעיר, מאשר כבר נודע ומפורסם כי זמן רב היו בלבוב שני רבנים, ושניהם בתואר אב"ד, אחד בתוך העיר ואחד בחוץ לעיר, ולפעמים היו הרבנים של מחוץ לעיר יותר מפורסמים ומצוינים מן הרבנים שבתוך העיר, ובפי הנראה נמשך דבר זה לערך תשעים שנה היינו מסכיב לשנת ה"א ש"נ עד סכיב לשנת ה"א ת"ס לפ"ק, כאשר יבואר להלאה, ואולם בזמן קודם בימי נשיאותו של הגאון מ"ה קלמן מוורמייזא ז"ל שהיה אב"ד בלבוב משך מ"ב שנים ונפטר בשנת ש"ך לפ"ק, (כנזכר בספר מצבת קודש חב דף ט' ע"ב), והוא היה מן הגאונים הראשונים המצוינים אשר התחילו להרביץ תורה במדינות פולין ורייסן ליטא וואהלין, והחזיקו ישיבות גדולות ברוב קהלות ישראל

שער העיר

ישראל וחברו ג"כ פסקים ותשובות, ויבואר מזה להלאה, הנה בזמן
 ההוא לא הי' בלבוב רק אב"ד אחד, והוא הגי"מ קלמן מוירמייזא ז"ל
 הנזכר, (ונדבר ממנו גם להלאה), וכמו כן אח"כ בזמן נשיאותם של
 שאר הרבנים שמלכו אחריו בלבוב שם בזה אחר זה שזכרו כלם
 במצבת קודש שם לא נרשם בשום אחד מהם בפרטות שהי' אב"ד
 בתוך העיר ובחוץ לעיר, או בתוך החומה ובחוץ לחומה, אכן סביב
 לשנת ש"ס נרשם במצבת אבן של הגאון מו"ה משה בהגאון מו"ה
 מרדכי אשכנזי ז"ל, שהיה אב"ד בלבוב בחוץ לעיר, ונפטר ז' ניסן
 ש"ס לפ"ק, (וזה היה בזמן הגאון מהר"ם מלובלין והגאון מו"ה
 שלומיצא תלמיד מהרש"ל ז"ל שהיו שניהם בלבוב שם בזמן ההוא
 וגם אח"כ כנודע), ובשנת ש"פ נתקבל לאב"ד בלבוב בחוץ לעיר
 שם הגאון מו"ה יעקב קאפל הכהן, (והוא נזכר בשו"ת הב"ח סימן
 ע"ב שהי' להם חליפות מכתבי שו"ת בעסק עגונה אחת), ונפטר
 בשנת ש"ץ, ואחריו היה אב"ד בחוץ לעיר הגי"מ מרדכי בהגאון מו"ה
 צבי הירש ז"ל, ונפטר ביום א' דחג הפסח שצ"ו לפ"ק, (מצבת קודש
 ח"ד דף ע"ג ע"ד), ובתוך העיר היה אז הגאון מו"ה אליהו קלמנקש
 במו"ה אברהם ז"ל, (והוא נפטר בק"ק אפמא ביום א' ח' ניסן שצ"ו
 לפ"ק) ונדבר ממנו להלאה, ואחריהם היו הגי"מ יהושע במו"ה יוסף ז"ל
 בעל מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע, ונפטר פה קראקא כ"ז אב ת"ח
 לפ"ק והגי"מ משולם זאלצבורג במו"ה אברהם אשכנזי ז"ל, (והוא נזכר
 בשו"ת פני יהושע ח"ב סימן נ"ג שהסכים עם הגאון המהב"ר בשריותא
 דעגונה ביריד יערסלוב בשנת ת' לפ"ק) ונפטר בשמיני לחדש השני
 ת"ה לפ"ק, והגאון מו"ה יוסף במו"ה אליקים געץ וחתן מהר"ם מלובלין,
 (והוא נזכר בשו"ת צמח צדק בסוף סימן מ"ב שהסכים עם הגאון
 המהב"ר בשריותא רב' עגונות מק"ק נ"ש בשנת ת"ח לפ"ק), ונפטר ב'
 תשרי ת"ב לפ"ק, וכלם היו אב"ד בלבוב בחוץ לעיר בזה אחר זה,
 ובתוך העיר היו אז אב"ד בזה אחר זה הגי"מ שלמה חריף הלוי במו"ה
 יצחק ז"ל (חתן הגאון בעל שארית יוסף), ונפטר כ"ו חשוון שצ"ח
 לפ"ק, והגאון מו"ה מאיר ז"ק במו"ה אברהם, (והוא נזכר בשו"ת פני
 יהושע ח"ב סימן ס"ג שהסכים עם הגאון המהב"ר בשריותא דעגונה
 ביריד לובלין בשנת שצ"ט נחברת הגאון מו"ה משה ר' מענדלש
 האבד"ק פונק, והגאון מו"ה ליפמן סג"ל בעל תו"ט יו"ט), ונפטר כ'

בסליו תי"ד לפ"ק, והג"מ נפתלי הירץ בהגאון מו"ה יהודה זעלקי ז"ל
דיין דק"ק קראקא ובן בתו של הבי"ח ז"ל. — וכל אלה הגאונים
מעיר לבוב היו בזמן אחד עם הגאון מו"ה אברהם שרענצל הכהן
(בהגאון מו"ה ישראל יחיאל הכהן מקראקא שהיה חותן הרב הגביר
הגדול מו"ה אייזיק ר' יעקלעש ז"ל פויט בקראקא שבנה בית הכנסת
פה קק"ק יע"א) אשר משכן כבודו היה גיב בק"ס לבוב שם והוא
הריץ אליהם תשבותיו, וגם הם אליו כמבואר הכל בארוכה בספרו
שו"ת איתן האזרחי והעתיק ממנו הרבה הגאון ר' זלמן מרגליות
בספרו טיב גיטין בכמה מקומות, — וכן נמשך הדבר גם להלאה, כי
אחרי פטירת הג"מ יוסף ב"ר אליקים חתנו של מהר"ם מלובלין נתקבל
בחויץ לעיר שם הגאון מו"ה דוד במו"ה שמואל הלוי בעל טורי זהב,
שכן חתם א"ע בהסכמתו על ס' עמודיה שבעה להרב מו"ה בצלאל
דרשן דמ"ק סלוצק (דפוס פראג תל"ד לפ"ק), ושם בהסכמות גאוני
ד' ארצות פולין בועד לובלין ביריד גראמניץ י"א ניסן תכ"ד לפ"ק,
בא ראשון על החתום, נאם משה בן מו"ה יצחק מקראקא חונה פה
ק"ק לובלין, (והוא הגאון בעל מהדורא בתרא חתן מהרשי"א ונכד
הרמ"א ז"ל), ושני לו נאם דוד הוא הקטן בלא"ה הקצין מו"ה שמואל
מלאדמיר חונה בק"ק לבוב מחויץ לעיר (והוא רבינו בעל טורי זהב
חתן רבינו הגדול הבי"ח ז"ל), ונפטר בלבוב שם בשנת תכ"ז לפ"ק,
(מצבת קודש ח"ד דף י"ב ע"ב), ובזמנו היה האב"ד בתוך העיר הג"מ
גפתלי הירץ בהג"מ יהודה זעלקי מקראקא ונכדו של הבי"ח ונפטר
בשנת תכ"ט (מצבת קודש ח"ב דף י" ע"א), ואחרי פטירת רבינו בעל
דמ"ז נתקבל לאב"ד בחויץ לעיר שם הג"מ יהודה יודל בן מהר"י
דיה מלובלין, ובתוך העיר נתקבל אז לאב"ד הג"מ צבי הירש בהגאון
החסיד מו"ה זכריה מענדל קלויזנר ז"ל, ושניהם באו בהסכמה בזמן
אחד בשנת תל"ב על ספר לב אריה על התורה מהרב מו"ה יהודה
אריה ליב האב"ד בק"ק בוסק במדינת פולין (דפוס וויהלמערשדארף
שנת תל"ב), ובשנת תל"ג באו ג"כ שניהם בהסכמותיהם על ס' לקט
שמואל מהרב מו"ה שמואל פייבוש כ"ץ מווינא בן בנו של רבינו
הסמ"ע זל (דפוס וויניציאה תנ"ד), וכן באו שניהם גם כן בהסכמה
אחת על הדפסת הנ"ך באמשטרדם עם העתקה לשפת אשכנזית
בועד יערסלוב בשנת תל"ז, והג"מ צבי הירש במו"ה זכריה הג"ל היה

שער העיר

בימי חורפו מגידולי ומגדולי עירנו פה ק"ק קראקא בימי הגאונים
 מו"ה יהושע בעל מגיני שלמה. ומו"ה ליפמן סג"ר בעל תוס' יו"ט.
 והיה נקרא פה בשם ר' הירש ר' מענדלש והוא נזכר בפנקס הקהל
 פה משנת ת"ד לפ"ק שיצא מתחת יד הסופר הרב הגאון מו"ה
 מתתיהו דלאקרוש בהגאון מו"ה יוסף דלאקרוש זללה"ה א), שהיה
 ספרא מתא פה בימי הגאונים הנ"ל, ואחר ארך הזמן נתקבל ר' הירש
 ר'

א) ואין זה הגאון הנקובל ר' נתתיהו דלאקרוש שחזר ס' לל העולם נחמתי
 הטבע, ובאור רחב נחמתי הקבלה על ס' שערי אורה לרבי יוסף
 בן גיקטיליא, שהוא היה חותם א"ע נחזריו סס: "בן מו"ה שלמה דלאקרוש
 ז"ל", והיה חי בזמן קדמון בימי גאוני קשישי הרמ"א ומהרש"ל ז"ל, אבל ר'
 נתתיהו זה שלנו שהיה ספרא נתא פה קראקא היה חי בזמן נאחר בימי
 גאוני נחראי בעל מגיני שלמה ובעל תוס' יוס טוב, והיה חותם א"ע תמיד
 "בהגאון מו"ה יוסף דלאקרוש זללה"ה". וטוב נחזר לי שר' נתתיהו זה השני
 שהיה ספרא נתא פה נעירנו, היה נכדו של ר' נתתיהו הראשון המ"ל, וזה
 אחרי רואי שאניו הגאון ר' יוסף דלאקרוש הוא אשר בא זכרו גם כן נחמתי
 הספר שערי אורה סס נחוך דברי הרב מו"ה אברהם דברי אליעזר נפוזן
 אשר הציא הספר הנ"ל לבית הדפוס, ושם נאמר, שהגאון ר' נתתיהו נמו"ה
 שלמה דלאקרוש האיר עיני חכמים נחמתי הקבלה, והניח אחריו נחזרים
 ובאורים על ס' שערי אורה ועל ספר הריקאטי ועל ספר נערכת אלקית,
 וכלם נשאר נחזרים ספונים ועוונים נחוך גנזי יוסף בנו הרמ"ג מו"ה
 יוסף דלאקרוש, ונפרס ליד הרב ר' אברהם דברי אליעזר נפוזן הנ"ל
 להנ"חם לאורה, והוא נח נראשונה להציא לבית הדפוס את הספר שערי
 אורה עם באורי הגאון ר' נתתיהו ז"ל, ונגמר דפוס פה קראקא נשנת ש"ס
 לפ"ק. והנה נחודע לנו אפוא מזה שר' נתתיהו זה השני היה בן בנו של ר'
 נתתיהו הראשון. — ודע כי הגאון ר' יוסף דלאקרוש זה היה נשכן נכדו
 אב"ד ור"מ נק"ק שעברשין, והוא אחר נשבעה עמודי עולם נאורי הגולה
 אשר הסכימו ונתנו רשות להציא לבית הדפוס הס' יש נחלין" שחזר הגאון
 החסיד מו"ה אברהם ר' שעפטילס קג"ל הרויץ נחשני קיק פראג (אני
 הגאון בעל השל"ה, ותלמיד רבינו הרמ"א ז"ל) ונדפס נדפסה הראשונה ע"י
 בנו הרב הגאון מו"ה יעקב קג"ל הרויץ נקיק שעברשין נשנת שע"י לפ"ק.
 ושם באו כלם על החתום נזה אחר זה, ואלו הם:

ר' מענדלש לאב"ד בק"ק לבוב והגליל וישב על כסאו שם גם בשנת תמ"ג, ובאותה השנה בחדש אדר הסכים שם על הדפסת ספר מגיני זהב נגד השנות בעל נקודות הכסף על המ"ז, והיה זה בועד לובלין באסיפת גאוני ד' ארצות, וסביב לשנת תמ"ד נתקבל משם לאב"ד ולר"מ

(א) נאס שלמה אפרים בן מו"ה אהרן איש לונטשיץ אב"ד ור"מ דק"ק פראג. (הוא הגאון הנודע ע"י חזרוי היקרים ס' עוללות אפרים וס' כלי יקר ושאר ספרים נחמדים, ונפטר צפראג שס ציוס הי' ז' אדר שני שעי"ט לפ"ק):
 (ב) ונאס משולם פייבוס זל"א ישראל שמואל זל"ה אב"ד ור"מ דק"ק קראקא. (הוא הגאון הנודע רבו של רבינו הנ"ל, ונדפסו מוננו ג"כ ז' תמונת צמ"ח צ"ח החדשות צמ"ח ל"ד וצמ"ח פ"ז, ועוד לו תמונת אחת צמ"ח גאוני צמ"ח צמ"ח ונ"ד, ונפטר פ"ז קראקא ציוס ז' דמו"מ סוכ"ת שצ"ח לפ"ק):

(ג) ונאס יהושע בן מו"ה אלכסנדר זל"ל מנצח כהונה, פלק כהן יבונה, ר"מ דק"ק לנצב. (הוא הגאון הנודע רבינו בעל הסמ"ע וס' דרישה ופרישה על ארבעה טורים, ונפטר לנצב שס ציוס שנת קודש י"ט ניסן שעי"ד לפ"ק):
 (ד) ונאס שמואל אליעזר בן מו"ה יודא הלוי זל"ה אב"ד ור"מ דק"ק לונלין. (הוא הגאון הנודע רבינו מהרש"א ז"ל אשר נהג ישיבתו הרמחה ונראש נקדם בק"ק פוזנן צמ"י חמותו הגבירה מרת אידל אשר החזיקה אותו ואת כל בני הישיבה שס ונכספה, ואחרי מותה נחצלה הישיבה וכסע משם, ונחקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק חעלמא ומשם לק"ק לונלין, ובסוף ימיו נחקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק אוסטרא ונפטר שס ציוס שנת קודש ד' יניס צדוש כסליו של"ב לפ"ק):

(ה) ונאס שמואל וואלף בן מו"ה דוד טענצלי זל"ל אויערבאך אב"ד ור"מ דק"ק פריעמיסלא. (הוא הגאון הנקובל מהר"ם וואלף שנתקבל אח"כ גם כן לאב"ד ולר"מ בק"ק פוזנן, ונדפס מוננו דבר חדוש ע"ד הקבלה צס' קצ הישר פרק כ"ה, ובשנת שפ"ז י"ט שצט נתן שס הסכמתו על ס' שיח ילחק על חכמת הדקדוק שחבר הגאון ר"מ דק"ק פוזנן מו"ה ילחק צמ"ה שמואל הלוי ז"ל (נדפס ציק"ק באזיליא שפ"ז לפ"ק), ואח"כ נחקבל משם לאב"ד ולר"מ בק"ק ווינא וינדינת עסטרייך ומובא מוננו מאשר חקן צווינא שס צס' עטרת זקנים ה"ל ראש השנה סיוון תקפ"ה, ובסוף ימיו נחקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק פראג ונפטר שס ציוס ד' ז' נרחשוין שלי"ב לפ"ק):

שער העיר

ולר"מ בקיק לובלין והגליל, ובשנת תמ"ה כבר ישב על כסאו בלובלין שם והסכים אז על הדפסת ספר נחלת עזריאל על התורה, והוא היה ראש הועד שם ביריד יערסלוב כאסיפת גאוני ד' ארצות, ובלבוב נתקבל במקומו לאב"ד שם הגאון מו"ה משה פנחס חריף במו"ה ישראל ז"ל כנודע, וגם הוא ז"ל בא בהסכמה בועד יערסלוב שם על ספר נחלת עזריאל על התורה וחתם שם „נאם משה מלבוּב“, ואח"כ בשנת תנ"ג בא שוב בהסכמה על ספר שו"ת בית יעקב ואז חתם ראשון לגאוני הועד ביערסלוב שם „נאם משה פנחס מלבוּב“, ושני לו הג"מ גבריאל מקראקא, ושלישי לו הגאון מהר"ם זיסקינד מלובלין, ועוד גאונים אחרים שהיו שם באותו הועד, והמעין בעין בקורת יראה כי מוזן נשיאורתו של ׀הג"מ משה חריף הג"ל שהיה אב"ד בלבוב באמצע המאה החמישית, מני אז והלאה עד סוף המאה היא שהיא שהיא שנת ת"ק לפ"ק, אשר במשך הזמן ההוא מלכו בלבוב שם שבעה גאונים מצוינים בזה אחר זה, והם הג"מ משה חריף וחתנו הג"מ נפתלי הירץ אישכנז, והגאון חכם צבי, והג"מ משה חיים, והגאון בעל פני יהושע, והג"מ חיים יהודה סג"ל אימינגא, והג"מ אריה ליב בהגאון מו"ה שאול מקראקא, שהיה אח"כ אב"ד כאמשטרדם, הנה בכל ימי משך זמן נשיאותם לא מצאנו בלבוב רק אב"ד אחד, ורועה אחד לב' הקהלות שם, וכפי הנראה נתאחדו אז הראשים ומנהיגים דתוך העיר ודחויין לעיר בלבוב שם להיותם כאגודה אחת ונמנו ונמרו למנות עליהם רק אב"ד אחד, וכה נמשך דבר זה גם להלאה, וכן תראה, שגם בכל שנות המאה הששית שהוא משנת תק"א עד סמוך לשנת ת"ד לפ"ק, אשר בכל שנות המאה ההיא מלכו ג"כ בלבוב חמשה

(ו) וכאם הק' יואל בן לא"ה כנ"ה סמואל זלטהיס זכ"ד ור"מ דק"ק בעלזא. (הוא הגאון רבינו בעל הצי"ח ז"ל שהיה אח"כ גם כן אב"ד ור"מ דק"ק דריסק דליטא, ונשנת סע"ט נתקבל נשס לאב"ד ולר"מ דק"ק קראקא, וכפטר פה עשרים ימים נחרס אדר ת' לפ"ק):

(ז) וכאם יוסף בן מו"ה נפתיהו זל"ל דלאקרוט אב"ד ור"מ דק"ק סענרסין. (הוא הגאון סג"ל שהיה אב"ד הרב הגאון ר' נפתיהו דלאקרוט סעני שהי' ספרא נחל פה קראקא ביני הגאונים נהר"י בעל נג"ש ובעל חוסי יוס טוב ז"ל וכ"ל):

חמשה גאונים מפורסמים בזה אחר זה, והם הג"מ היים כהן ראפורט, והג"מ שלמה אב"ד מחעלמא בעל מרכבת המשנה, והג"מ מרדכי זאב (אבי הגאון בעל ישועות יעקב), והג"מ צבי הירש ראזאניש (בן בנו של בעל פני יהושע) והגאון ר' יעקב אורנשטיין בעל ישועות יעקב שנפטר בשנת תקצ"ח, הגה כל אחד מהם היה אביד לבדו בשתי הקהלות בתוך העיר ובחוץ העיר, והוא באחד ואין שני לו, אכן פנים חדשות ראינו בלבוב שם מהתחלת המאה ההיא ועד סופה, כי נתמנו שם שני מורי צדק, אשר בשם מגידים נקראו אחד בתוך העיר ואחד בחוץ לעיר, וכל אחד מהם היה במקומו ראש לבית דינו, כי שני בתי דינים היו תמיד קבועים בלבוב שם א' בתוך העיר וא' בחוץ לעיר, וכלם היו כפופים להגאון האב"ד הכולל שם, וכן נמצא בפנקס הקהל דפה קראקא העתק אשרתא דדייני דק"ק לבוב שנשלח לכאן מן הבית דין דתוך העיר שם מיום ג' כ"ה ניסן תפ"ד לפ"ק, (3) וראה מזה

(3) והוא ופנקס הקהל דפה ט"ל נחתת יד הסופר הרה"ג מו"ה יהודה יודל נלצוב בן הגביר הנפורסם מו"ה קאפל ז"ל ראש ווננהיג בק"ק לבוב, והרב ר' יהודה יודל נלצוב דיני חורפו היה דר פה קראקא צבית חניו הרב הגביר ר' נתן פייטל בן הרב הגביר ר' משה בן הרב הגדול הגביר הנפורסם מו"ה אייזיק ר' יעקליש ז"ל, ואח"כ נתקבל מפה לרב ולמ"ץ בק"ק זולנבאך, וציוס ג' כ"ג טבת תפ"ג נתקבל משה לספרא נחתא פה ק"ק קראקא, ונא לכאן ט' תמוז תפ"ג לפ"ק כו"ש נעלמו צפנקסו שם צדק קמ"ג ע"א, (ואז היה האצ"ד פה הגאון מו"ה יהודה ליבוש שהיה מלפנים אצד"ק שילוב והוא היה בן בתו של הגאון נהר"י צעל מגיני שלמה כונזאר שם צהסכנתו לכו' נג"ש). וצדק קמ"ד ע"א שם נמלא גיכ העתק נעטר נכירה שלו שנעשה בלצוב בשנת ת"ע לפ"ק וחחומים עליו שני עדים בלצוב שם ואח"כ נתקיים חתימתו צבי דינא רבה דתוך העיר שם, וחורף השטר היה: איך טצאה לפני עדים ח"ג ציוס א' ח' תמוז ת"ע לפ"ק הגבירה נרת טרה צת הגביר הננוח מו"ה שלום שכנא כ"ץ ז"ל פו"ג דק"ק קראקא (חתן הגאון נהר"י צעל נג"ש), והדר צעלה הראש והקלין הרב מו"ה נתן פייטל בן הקלין הגביר הננוח מו"ה משה בן הרב הגדול הגביר הננוח מו"ה אייזיק ר' יעקליש ז"ל ראש ווננהיג בק"ק קראקא ואמרו לנו הו עליו עדים כשרים וכחומים וקנו וכל אחד נחתנו בקג"ש וכתנו צכל לשון של זכות ויפוי

שער העיר

מזה גם כן בהקדמת ספר טהרת הקודש על מס' זבחים להגמ' יצחק
אשכנזי שנדפס בלוב בשנת תקנ"ג שאז ישב על כסא הרבנות שם
הגמ' צבי הירש ראזאניש בעהמח"ס תשע שימות, וזכר שם גיב
משני בתי דינים התוך העיר ורחוץ לעיר בלוב שם שהסכימו לקנות
ממנו ספרו טהרת הקודש לכבוד הגאון המחבר הג"ל : —

ב) **ועוד** ראוי לשית עין לברר גם כן כל הגאונים ואדרי התורה
אשר זרחה שמש תורתם בלוב שם בתור ראשי מתיבתא
בזה אחר זה, ואשר גם המה הגדילו קרן התורה שם בחחזקת ישיבות
גדולות, מלבד האב"ד דשם, וכבר ידוע שהגאון רבינו הסמ"ע ז"ל היה
גיב ריש מתיבתא בלוב שם בזמן נשיאותם של הגאונים מהר"ם
מלובלין ומו"ה יוסף קאזי ז"ל שהיו שניהם רבני העדה שם בזה אחר
זה, וכמו כן הגאון מו"ה דוד בהגאון מו"ה מרדכי ז"ל אשכנזי, שהיה
שם ריש מתיבתא בזמן הגאונים מו"ה יוסף כמו"ה אליקים געץ שהיה
אב ד

יפויה כח ואף חתמו ותנו ליד חתמינו היניק וחכים היקר והנחמד מו"ה יהודה
יודל בן הרב הגביר הנפורסם כמו"ה יעקב קאפל יל"ו מלוב להיות גידו
וציד יו"ח וצאי כמו לעדות ולזכות ולרציה, והגנו מודים צפניכס בהודאה
גמורה קיימא ושרירא איך שזכרנו לחתמינו מו"ה יהודה הג"ל שני נקונות
צבית הסנסת קל אזי זקני הנוטה הרב הגדול הגביר הנפורסם מו"ה אייזיק
ר' יעקליש ז"ל בקרקאא מקום אחד בעזרת אנשים אלל ארון הקודש מלד דרוס,
ומקום השני הוא בעזרת נשים חוץ החלון הפונה לתוך עזרת אנשים הידועים
לכל בני קהלתנו קיק קרקאא, ונכירה גמורה לחלוטין וללמיחות עליון, וכבר
קבלנו כל דמי הנכירה עד פ"א וכו', וקיימא מן הראש והקלין הרב מו"ה
נחן פייטיל צנו"ה נסה ראש"י ז"ל, וקודם לו נהגגריה זוגתו נרת שרה צת
הרב הגביר הקלין מו"ה שלום שכנא כ"ץ לחתנם היקר כמו"ה יהודה הג"ל
בכל ניה דכחוב ונפורס לעיל צנו"ה דכשר לנקני' צי' והכל שריר וקייס. נאם
מרדכי בלח"א כ"ה דוד ז"ל ש"ץ מלוב, ונאם ילמך בן הר"ר דניאל כ"ץ שנס
דבהכ"ג ישיבה. (ע"כ תורף השטר הנכירה, וז"ל הנד"ל דשם) : הנגלות לנו ולהיות מן
הנוודיעים ולחוץ באתרא דלא ידעי באנו אנחנו להודיע שחתימת מרדכי בן כ"ה דוד
ש"ץ מלוב וחתימת ילמך בן הר"ר דניאל כ"ץ שנס דבהכ"ג ישיבה הג"ל הנה ישרים
ואמתים, ודא היא חתימת ידס מונס וככרים לנו צ"ד שזהו חתימתם, וגם כל
הסנס הג"ל מועלה לנטה כיכר לנו שהוא כתב יד הסופר המובהק מו"ה

אב"ד בלבוש שם בח"ל, ומ"ה מאיר ז"ק במ"ה אברהם ז"ל שהיה
 אב"ד שם תוך העיר, (ראה מזה בשו"ת איתן האזרחי סימן מ"ג), וכמו
 כן היו שם ראשי מתיבתא גם לפניהם וגם לאחריהם, ואף גם בזמן
 אחרון וכפרט אחר שנתאחדו ב' הקהלות דת"ה ודח"ל למנות רק
 אב"ד אחד עליהם, הנה גם אז מצאנו שנתמנו שם ר"מ גאונים גדולים
 להרכיב תורה ברבים, כמו הגאון מ"ה יהודה ליב הכוי במ"ה אליעזר
 שהיה ר"מ בלבוש שם בשנת תע"ט, ובאותה השנה בא בהסכמה על
 ס' מאמר מרדכי על התורה שגדפם בשנת תע"ט, וכן הגאון החרוף
 מ"ה משה לבוב (ג), במ"ה מאיר ז"ל, שהיה בתחלה ריש מתיבתא
 בק"ק

יוסף סופר ז"ל, ושני חתימות הג"ל של העדים אחד הוא חזן דנתח דק"ק
 לבוב, והשני הוא שמש דנית הכנסת ישיבה דתוך העיר יל"ו, והאנשים האלה
 הם שלמים וכשרים ונהיגין צעירנו שעל כל ק"ס יצאו על החתום שמש וחזן,
 ולהיות לראיה ונהימנח צאנו עה"ח, כ"ד האלופים הדיינים דקהלתנו ק"ק
 לבוב תוך העיר יוס' ג' כ"ה ניסן פד"ט לפ"ק, נאם הק' נתן נטע צהרב
 הנאמרה"ג מו"ה זלמן סג"ל מלבוב, ונאם הלעיר אהרן זעליג בלאשאניו מו"ה
 שמואל ז"ל איש לבי, ונאם נתן בלא"א מו"ה שמועון ז"ל, ונאם פנחס זעליג
 צו"ה יחודס ווילנר, ונאם אברהם כ"ץ דיינא וספרא פה ק"ק לבוב והגבילי,
 ונאם אליהו צו"ה אברהם נייזלס :

ג) ובזמנו היה חי עוד רב גדול אחד אשר היה נקרא ג"כ צמור ר' משה
 לבוב, שהיה צינאי חורפו אב"ד ור"מ בק"ק לייפניק צמדיכת ונעשהרין,
 ובשנת תפ"ט נתקבל ונשס לאב"ד ולר"מ בק"ק צרלין, ובשנת ת"ץ ה' אי"ס
 ללאת ונצרלין ע"פ פקודת הונלך שס ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק פ"פ דאדרה,
 והוא איננו אחד עם ר' משה לבוב זה שזכרנו ונפסיס, שהיה ריש ונתיבתח
 בלבוב ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק פרעסבורג, שהיה חותט א"ע תעיר
 על שס אציו הונות ר' נאיר ז"ל כנ"ל, אצל ר' משה לבוב הסני הוא היה
 צנו של הרה"ג מו"ה אהרן ז"ל סכן חתם א"ע בכל הסכמותיו על שס אציו
 ז"ל, ולדוגמא תראה כן בהסכמותו אשר נתן על ס' פני ילחק אפי זערא
 ח"א על הש"ס (דפוס אונטרדס תל"ז לפ"ק), ושס נכתב עליו: "הסכמת
 הגאון אב"ד ור"מ דק"ק צרלין ודק"ק פסד"א", והוא בא על החתום שס ציוס
 כ"ג ננחס ת"ץ לפ"ק, "הק' משה בן הרב הגדול מו"ה אהרן לבוב חוכה פה
 פ"פ והעדיכות, ונל"פ לק"ק לייפניק ואגפיה". ושבו נלחתי כי שני הגאונים
 האלה

שערי העיר

בק"ק לבוב, ובשנת תפ"ד בא בהסכמה על ספר יפה מראה עם חדושי כבוד חכמים על אגדות הירושלמי, ואח"כ נתקבל משם לאב"ד בק"ק פּרעשבורג ובשנת תצ"ב בא שם בהסכמה על ספר עולת אהרן על אגדות הש"ס (דפוס אוסיבאך שנת תצ"ג), וכמו כן הגאון הקדוש מ"ה חיים רייצעס במ"ה יצחק הלוי שנהרג על קדוש השם בלבוב שם (עם אחיו הגאון מו"ה יהושע רייצעס הלוי) בשנת תפ"ח, גם הוא היה ר"מ בלבוב שם בשתי הקהלות (ראה מזה במצבת קודש ח"ד דף י"ג ע"א), ובזמנו היו הגאונים בעל חדושי פני יהושע, ומו"ה יהודה ריב הלוי איטינגא רבני העדה שם בזה אחר זה, ואח"כ במשך הזמן נתקבל לר"מ בחוץ לעיר שם גם כן בן אחיו והוא הרב הגאון מו"ה מרדכי הלוי שהיה אב"ד בק"ק קאמינקא (והוא בן הג"מ יהושע רייצעס הג"ל ואבי הג"מ יצחק הלוי שהיה אבד"ק קראקא), ונפטד ביום מ"ו שבט

האלה הנקראים צעס ר' נחש לבוב שניהם נפגשו ונאו יחדיו בהסכמה אחת על ס' סו"ת "הסיני ר' אליעזר" ביום ז' ל"ו לנב"י ת"ץ לפ"ק, ונא ראשון על החתום הג"נ נחש צהרצ הגדול נו"ה אהרן זל"ל ונלבוב האבד"ק זרלין וק"ק פפד"א והנדינות, ונל"ש צק"ק לייפניק והגפיה, ואח"כ נא על החתום הג"נ נחש ריש נתיבתא צק"ק לבוב ולע"ע אבד"ק פ"צ. ונראה אפוא נחתינתו של הג"נ נחש צנו"ה אהרן ונלבוב שחתם "ונל"ש צק"ק לייפניק", שכבר היה אז דעתו לחזור לנקונו הראשון אשר ישב שם נקדם בהסקט ונצטח, וכן עשה, כי צננת תקי"ג עזב את העיר פראנקפורט ואת כל המונה והלך לו לעירו ולנדינתו נדינת ונעריין, וישב שם על התורה ועל העבודה ונשך עשר שנים רלופים, ויהי צננת תקי"ג כאשר נפטר צווינא הגאון ר' צעריש עשקיליש צהגאון נו"ה גבריאל נקראקא שהי' אב"ד צק"ק ניקלסבורג ורצ על כל נדינת ונעריין ונתקבל אז הג"נ גרסון פולין לאב"ד ולר"נ צעיר ניקלסבורג, קבלו אז את הג"נ נחש לבוב ולייפניק, להיות אב"ד על כל נדינת ונעריין והיה נקרא צעס "רב נדינה", ויסתינתו הרנצה נהג גם הוא צעיר ניקלסבורג, אשר שם אור לנחש לו, ונפטר שם י"ז טבת תקי"ח לפ"ק, (ויש חתם ידי הרבה חדושי תורה וחילוקא דרנבן ונהגאון הזה נאשר חידש בלמוד הישיבה לחדד התלמידים צחריפות ונקיאות כפי הנהוג בזמנו אז, והנה ככתובים צין שאר כתבי קודש שהניח אחריו זקני אב"ד אב"ד הר"ג נו"ה נחש ז"ל ספרא נחא פה קראקא, אשר לנד ג"כ צינוי מורפו ציטינת הגאון הכ"ל):

שכח תצ"ח לפ"ק, וגם אח"כ בזמן נשיאותו של הג"מ חיים כהן
ראפפורט בלבוש נתקבל לר"מ שם בנו הג"מ אריה לייב כהן ראפפורט,
והאב והבן שניהם באו בהסכמותיהם בשנת תקמ"ז על ס' פורת יוסף
להגאון בעל פרי מגדים, ובשנת תקי"ח הסכימו שניהם ג"כ על ספר
מענה אליהו על מס' ב"מ, ואחריהם בא שם גם כן הסכמת הגאון
החריף מ"ה דוב בער בהגאון האב"ד מזאמישטין ז"ל האב"ד דק"ק
רישא והגליל, מיום כ"ג סיון תקי"ז (והגאון הזה היה בשנת תקי"ד
אב"ד בק"ק קראשניק, ואז בא על החתום כועד יערסלוב בין גאוני
ד' ארצות פולין אשר עמדו לימין צדקו שר הג"מ יהונתן ז"ל, כנזכר
בספר לוחות העדות), ואחרי שנפטר הג"מ אריה לייב כהן ראפפורט
הנ"ל (בשנת תקי"ט), עוד בחיי אביו הגאון האב"ד ז"ל נתקבל לר"מ
בלבוש שם הג"מ דוב בער הנ"ל מק"ק רישא, ובשנת תק"ו בא
בהסכמה על ס' אהל מועד חדושים על סדר מועד שנדפס בפד"א
בשנת תקכ"ז (והוא הי' מחותנו של הגאון ר' חיים כהן ראפפורט
כמבואר בתשובתו אשר השיב לו בס' ישות רח כהן חלק או"ח סי'
טו), והוא ז"ל האריך ימים על כסאו שם גם אחרי שנפטר הג"מ
חיים כהן ראפפורט, ונתקבל במקומו לאב"ד שם הגאון מו"ה שלמה
אבד"ק העלמא בעל מרכבת המשנה, וגם אח"כ לאחר שירד בעל
מרכבת המשנה מכסא הרבנות שם ונתקבל במקומו לאב"ד שם הג"מ
מרדכי זאב אבי הגאון בעל ישועות יעקב, עדיין היה הגאון ר' דוב
בער הנ"ל ר"מ בלבוב שם, ושלתן באו יחדיו בהסכמותיהם בעיר
אחת ובזמן אחד בשנת תקל"ח על ספר שו"ת הר הכרמל שנדפס
בפד"א בשנת תקמ"ב (ובזמנם היה הג"מ יוסף תאומים בעל פרי
מגדים מ"מ ומ"ץ בלבוב שם בחוץ לעיר, כמבואר בסוף ס' תיבת גמא
ובסוף ס' זכרון כהונה, ובשנת תקמ"ב כבר היה אב"ד בק"ק פד"א),
וכפי הנראה היה הגאון ר' בער הנ"ל הר"מ האחרון בלבוב שם, כי
לא מצאנו לאחריו עוד איזה ר"מ מצוין שהיה מתואר בשם זה, רק
כל מורה צדק שם במקומו היה גם כן תופש ישיבה לעצמו כפי
רצונו להרביץ תורה לתלמידים: —

ג) ועוד זאת ראיתי נחויץ לעורר כי ראוי גם כן לשית עין חודרת
על כל אחד מן הגדולים אשר נרשם עליו פעם שהיה
אב"ד בק"ק לבוב, אם יציבא מלתא דא שישב באמת על כסא

הרבנות

שער העיר

הרבנות בלבוב שם בהור אב"ד, או שישב שם בתור ריש מתיבתא בלבד, וכתבתי זאת לפי שראיתי לקצת סופרים שהפריזו בזה על המדה ונתנו גם כן לפעמים העמרה גם לאיזה ריש מתיבתא לתארו בשם אב"ד ללא אמת וללא נכון, ולדוגמא אציגה עמך בזה שנים ושלושה ראשי מתיבתא מן הגדולים אשר חשבתנו למעלה, אשר הם נזכרים כפי קצת סופרים בשם אב"ד והם לא היו רק ר"מ בלבד: (א) הגאון מו"ה חיים רייצעס הלוי הנ"ל הנהרג בלבוב על קדוש השם בשנת תפ"ח כנודע, כי קודם מיתתו חבר ספר הצוואה והובאה ג"כ בספר משנת חכמים להרב מהר"ם חגיו בסמ"ן ת"ה וזכר שם מטה שאירע בק"ק לבוב בערב שבועות תפ"ח לפ"ק, וכתב ג"כ שם שהעתיק קצת דברים מן הצוואה שעשה האב"ד הקדוש מ"ה חיים רייצעס ז"ל וכו', יע"ש. ובמחכת"ה שגה ברואה כי לא היה מהר"ה רייצעס, אב"ד שם רק ר"מ בלבד, ורבני העדה היו בימי הגאונים בעל פני יהושע ומהר"י ליב סג"ל אימינגא בזה אחר זה כמו שהבאנו למעלה, וראה ג"כ מזה בספר מצבת קודש מה שהעתיק שם מפנקס הקהל בלבוב בזה, וגם מלבד זה ראיתי כן בעיני גם בגוף הצוואה שחבר הקדוש הנ"ל שהיתה תחת ידי, (כי בימי חורפי בשנת תר"ה לפ"ק מכרו פה יורשי המנות הרה"ג מו"ה צבי דוד הלוי האב"ד דפה בהגאון מו"ה יצחק הלוי ז"ל, אוצר הספרים של זקנם הרה"ג הנ"ל וקניתי גם אני מהם איזה ספרים, ובתיכס מצאתי ג"כ ספר הצוואה כ"י של הקדוש הנ"ל קצת בלה"ק וקצת בלשון אשכנזית מכא מוסר ויראת ד' מאשר צוה לביתו ולבניו אחריו, גם סיפר שם כל הקורות אותו מנעוריו ועד יום מותו, וכי היה זוכה לב' שלחנות לתורה ולגדולה, ושם הצדיק עליו את הדין וכתב יען שפזר כספו גם לשרי העיר לעמוד לימינו ולמנותו לריש מתיבתא בלבוב שם על כן באה עליו הצרה הזאת, עכת"ד. וצר לי כי באורך הזמן נאבדה הצוואה ממני מאשר לא חשבתיה). (ב) הגאון מו"ה מרדכי הלוי בן הגאון הקדוש מו"ה יהושע רייצעס הנ"ל, (והוא אבי ה"ג"ט יצחק הלוי אב"ד קראקא הנ"ל), וכבר זכרנו למעלה שהיה בתחלה אב"ד בק"ק קאמינקא ואח"כ נתמנה לה"ט בק"ק לבוב בחוץ לעיר, ועם כל זה נחקק פה על מצבת בנו ה"ג"ט יצחק הלוי שהיה אב"ד דפה קראקא, בזה"ל: "כבוד אדמו"ר הגאון מאוה"ג מו"ה יצחק הלוי אב"ד ורי"ט דפה והגליל בן הגאון החסיד

החסיד מו"ה מרדכי הלוי אב"ד דק"ק לבוב, וחתן המלך הגאון מאוה"ג מו"ה אריה ליב אבד"ק אמשטרדם, עכ"ל. והנה נודע לי בבירור כי כל הנוסח הזה כתב עליו בנו הרה"ג מוה צבי דוד הלוי ז"ל, (אשר לאחר מות אביו נתמנה לראש ב"ד פה ואח"כ במשך הזמן שימש ג"כ בכתר הרבנות פה"ק כנודע), ובמחכת"ה גם הוא ז"ל הפריז על המדה בזה שרצה להדר פני זקנו נתואר אב"ד בלבוב, והוא לא היה מעולם אביד שם רק ר"מ בלבד כידוע. ויש תחת ידי גם עתה ס' עיר בנימן על אגדות הש"ס ישקנתי ג"כ מעובון הספרים של הרה"ג ר' צבי דוד הלוי ז"ל, ובדף החלוק שם לפני שער הספר מצאתי כתוב בזה"ל: "זה הס' עיר בנימן אשר חכר הרב המאוה"ג מו"ה בנימן וואלף שהיה אבד"ק זמיגראד חתן חתנו של הגאון רשכבה"ג מו"ה יהושע ז"ל אב"ד ור"מ בק"ק קראקא והגליל בעהמחים מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע, לכן הזיל את כספו הרב המאוה"ג מו"ה יצחק סג"ל האב"ד בק"ק לעשנוב יצ"ו (ונתקבל אח"כ לק"ק העלמא ומשם לק"ק קראקא), בן הרב המאוה"ג החריף ובקי חסיד ועניו מו"ה מרדכי הלוי זצ"ל שהיה אב"ד בק"ק קאמינקא יצ"ו ולבסוף ימיו היה ר"מ בק"ק לבוב בחוץ לעיר" עכ"ל. (ג) הגאון מוה אריה ליב כהן ראפפורט, כבר נודע שהיה ר"מ בלבוב שם עוד בחיי אביו הגאון מדר"ח כהן ז"ל האב"ד דשם, והוא לא היה מעולם אב"ד בלבוב שם כי נפטר עוד בחיי אביו וכנ"ל, ועכ"ז נרצן לו הרב בעל ספר מענה אליהו (על מס' בי"ט) גם כן תואר "אב"ד" בראש ספרו על הסכמתו שם, וכתב עליו, אב"ד וראש הישיבה דק"ק לבוב יצ"ו, והנה התואר "אב"ד" גם בזה הוא ללא אמת, וכל לב מכין ישכיל ויבין כי בדברים כמו אלה אין להפריז כלל על המדה, ורק האמת צריך להיות נר להגליל, ואור לנתיבותיו: —

(ד) וראיתי להעיר פה עוד על דבר אחד והוא, כי תמצא לפעמים גם תואר "אב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל", על איזה גאון מפורסם אשר ידענו בבירור כי לא ישב מעולם על כסא לבוב וגם לא בא לשערי העיר הזאת כל ימיו, ואולם אל תתמה על זה יען כי אין ספק בדבר שהגאון ההוא כבר השיג כתב רבנות מראשי ומנהיגי ק"ק לבוב אשר בו בשידוהו כי נמנו עליו לאותיבין ברישא ושחרו את פניו כי בא יבא אליהם להיות להם לאב"ד ולרי"מ על העיר ועל הגליל

שער העיר

הגליל, והוא סבר וקבל והבטיח להם כי יבא אליהם לזמן המוגבל לשכון כבוד בעירם, ואולם אחר כך מאיזה סיבה קמנה או גדולה, לא נתקיימה מחשבתו בזה, אם מטעם כי נטרפה לו השעה והלך לעולמו עוד בטרם בא לעיר הפצו בה, (כמו שקרה להג"מ יואל היילפרין אב"ד דק"ק אוסטרא שנתקבל בשנת תע"ג לאב"ד בק"ק לבוב והגליל, ונפטר בטרם בא שמה, ונתקבל אח"כ במקומו הגאון החכם צבי ז"ל ונפטר בלבוב שם ב' דר"ח אייר תע"ח לט"ק, כנודע, וכמו כן קרה להג"מ שמחה כהן ראשפורט שהיה אבד"ק לובדין ונתקבל לאב"ד בק"ק לבוב, אחרי פטירת הגאון הח"ץ ז"ל, ונפטר באמצע הדרך בעיר שעברשין (ז' אב תע"ח לפ"ק), ונתקבל אח"כ גאון אחר במקומו בלבוב שם, (ד' או כי חזר ושב מדעתו מפאת הפצרת אנשי ביתו, או ע"י בקשת קהל עדתו, עד שהוכרח לבטל רצונו מפני רצונם, אבל איך שהיה עכ"פ הרויח כי מן הקבלה ואיך כבר קנה את תואר הכבוד להקרא מני אז והלאה גם כן בשם אב"ד ור"מ בק"ק

(ד' במ"ח שנוגע להגאון נו"ה שנתה כהן ראשפורט (אזי הגאון נו"ה חיים כהן ראשפורט האבד"ק לבוב), כבר דברנו ונזנו בצרכה פנינים הספר בתולדות רבני לבוב, ופה ארסוס בקלרה, דע כי הגאון הזה היה דיני חורפו אב"ד ור"מ בק"ק דובנא ונולד ונקים אביו הגאון האב"ד דעס נו"ה נחמן הכהן ליפשיץ ז"ל, ונשאת תני"ט צא בהסכמה בין שאר גאוני ארץ על ס' לפנת פענח חדש (דפוס פפר"א תכ"ד), וחמס סס: "אלס שנתה צל"א הרב הגדול נו"ה נחמן כ"ץ זללה"ה ראשפורט המונה בק"ק דובנא", ונשס נתקבל לאב"ד בק"ק הורדנא צנדינת ליטא, (לנולאות ונקים הגאון נהר"ס זיסקינד ונרוטנבורג שה"י אב"ד עס ונתקבל לאב"ד בק"ק לובלין והגליל), ושס צא בהסכמה בין גאוני ד' ארלות על ס' כתונת פסים על הגדה של פסח הנקרא ג"כ עסס חלוקא דרצנן ונעל לפנת פענח הכ"ל (דפוס אונטרדס תנ"ה), והאריך על כסאו עס גם בשנת תע"ג שאז צא בהסכמה על ס' צרית שלום על המורה, וצא על החמס עס צי"ס ד' ע"ו אדר תע"ג לפ"ק, "אלס שנתה כהן ראשפורט חונה פה ק"ק הורדנא", וסביב לשנת תע"ד נתקבל ונשס לאב"ד ולר"מ בק"ק לובלין והגליל, (לנולאות גם עס ונקים כסא של הגאון נהר"ס זיסקינד הכ"ל שה"ס אב"ד דעס), ואז נקרא הגאון נו"ה ברוך כהנא ראשפורט האבד"ק פיורדא לצא ולנולאות ונקים הג"מ שנתה ז"ל בק"ק הורדנא

בק"ק לבוב והגליל, והנני חושב פה לפניך איזה מהם לדוגמא, א) הגאון מ"ה יצחק חיות בעל ספר פני יצחק וספר אפי רבני, והנה תמצא בהקדמת בעל מצודת דוד וציון על נביאים הראשונים שחתם א"ע בסוף הקדמתו "נאם הק' יחיאל הלל בהרבני המופלג החכם השלם מ"ה דוד אלמשילער מיאברוב נכד הגאון מאוה"ג מ"ה יצחק חיות בעהמח"ס אפי רבני מגזע חסירי פרויניצא, שהיה אב"ד בק"ק לבוב ובק"ק קראקא ובק"ק פראג" ע"כ, והדבר ידוע שהגאון ר' יצחק חיות לא היה מעולם אב"ד בלבוב וגם לא בקראקא, רק בפרוסמיץ ובפראג כמבואר בהקדמת בנו הגאון ז"ל ל"ס' אפי רבני, וגם בסוף ס' צמח דוד. ב) הגאון מ"ה אברשקי וואהל (בן הישר והמפסר הגביר מ"ה שאל

הורדנא סס, כנצואר בהסכמתו לספר הלכה זרורה על ס"ע או"ח (דפוס ווילנעווערשטארק תע"ז), ושם צא על החתום ציוס אכרו חג דפסק תע"ד לפ"ק "נאם זרוך כהנא ראפפורט החונה בק"ק פיורדא ונל"פ על ק"ק הורדנא והגליל צנדינת ליע"א", (ואולם אח"כ חזר צו וכשאר על נקומו צפיורדא סס, עד יומו האחרון, ובק"ק הורדנא נתקבל סס גאון אחר צנקומו כנודע) : והגאון מו"ה שניחה הכהן ישב על כסאו לצובלין סס, וצננת תע"ו נהן סס הסכמתו על הדפסת ס' השל"ה (דפוס פפדיא תע"ז), ושם צא על החתום צין כסא לעשור סנת תע"ו לפ"ק, "כאם שניחה צן הרב הגדול מו"ה נחונן כ"ץ ז"ל החונה בק"ק לוצלין והגליל", ואחרי שתי שנים ונחלה ציוס צ' דר"ח אייר תע"ח לפ"ק שאז נפטר הגאון "חכם לבי" צלצוב סס, אז שלחו ראשי וננהיגי העדה דסס להגאון ר' שניחה אנד"ק לוצלין, כתב רצונת, והודיעו לו כי ניד לאשר פעירת הגאון הח"ץ ז"ל, קבלו אותו לאצ"ד ולר"מ בק"ק צלצוב והגליל, והגאון ז"ל קיים וקבל הנוסדה על שכמו, ועזב את העיר לוצלין, הליך ונסוע לצונה, ואולם לא צא לעמוד חפלו כי חלה צדך כסיעתו, ונפטר והלך לעולמו ציוס ז' ונחם אז תע"ח לפ"ק צעיר שענדסין, ושם חלקת ונחוקק ספון, והנה על אצן נלצת קצורתו נחוקק סס : שנפטר ז' אז תע"ז לפ"ק", והוא עעות דנוכה, שהרי צכל סנת תע"ז וגם צננת תע"ח עד יום צ' דר"ח אייר עדיין הי' הגאון חכם לבי ז"ל צמיס אנד"ד ור"מ צלצוב סס, ואיך יעלה על הדעת שנתקבל הג"מ שניחה לאצ"ד צלצוב צננת תע"ז, אלא ע"כ שזה היה נעשה צננת תע"ח וכנ"ס וז"ל. — וננוסחת נלצת צנו הגאון מו"ה חייס כהן ראפפורט צלצוב סס כראה שכבר הי' נחשב

שער העיר

שאל וואהל ז"ל) מחותנו של הגאון בעל תוס' י"ט כמבואר במגילת איבה, שהג"מ שמואל בנו של בעל תוס' יו"ט היה חתן הג"מ אברשקי הנ"ל, והנה נזכר בספר גדולת שאל שהג"מ אברשקי היה בתחלה ראש ישיבה בהקלויז של אביו הישר בק"ק בריסק דליטא, ונתקבל לאב"ד בק"ק ווראניק ואח"כ היה אב"ד בק"ק לבוב והגליל, יע"ש, ולא נמצא זכרו בין רבני לבוב. ג) הגאון מו"ה אהרן שמעון שפירא אב"ד דק"ק פראג ונפטר שם כ"ט כסליו ת"ם לפ"ק, ודונה בספר גלעד בסימן

הג"מ שנתה הכהן צעירי אנשי ק"ק לבוב לאב"ד שלהם, אע"פ שלא נא לשערי העיר שהיא ולא ישב על הכסא שם, שנחקק שם בזה"ל: "פ"י הרב מו"ה חיים בן אדוננו מורנו ורבינו הגאון מו"ה שנתה הכהן לאפטרט שהיה אב"ד פה ק"ק לבוב והגליל י"ו, והרב מו"ה חיים היה מנחל מקומו, והיה ג"כ אב"ד דפה והגליל ונשנת תק"א עד שנת תקל"א לפ"ק" ע"כ: ודע דנה שנתקק בנלכה שם שבנו "הרב מו"ה חיים היה מנחל מקומו בלבוב ש"ס, לא כווננו בזה לומר שנלח מקומו מיד לאחר נישת אביו ז"ל, רק לאחר נשך זמן כ"ב-ב שנים, שהרי נפורש שם ג"כ שהרב מו"ה חיים ז"ל נתקבל לאב"ד בלבוב בשנת תק"א, וכבר ידוע שאביו הגאון ז"ל נפטר בשנת תשי"א לפ"ק, וכנ"ל, ונולד זה ידענו ג"כ כי נסוף שנת תע"ט עד סוף שנת ת"ק, ישנו על הכסא בלבוב שם ד' גאוניס אחריס בזה אחר זה, והם הגאון מו"ה נשה חיים אביו של הגאון צעל ונשנת חכמים, והגאון רבינו צעל פני יהושע, והגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל איטינגא, והגאון מו"ה אריה ליב נרישא חתן הגאון הח"ץ ז"ל אשר נתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק אונשטרדס, (וכל אלה כבר באו מנסודריס אללנו להלאה בחולדותם כל אחד בפני עצמו), ומן הגאון ר' חיים כהן ז"ל ידענו ג"כ שבמשך זמן הנ"ל היה גם הוא אב"ד ור"מ בקהלות שונות צנדינות פולין, בתחלו בק"ק זיטל ואח"כ בק"ק סלונק (כעצמאר בספרו שו"ת ונהר"ם כהן שנדפס בצנעין), והאריך על כסאו בסלונק שם עד תחלת שנת תק"א, ולאחר שנקע הגאון ר' ליב חתן הגאון הח"ץ ז"ל באנלע זמן הקיץ בשנת ת"ק נעיר לבוב לשנת על כסאו באונשטרדס, אז נתקבל מנקומו לאב"ד בלבוב שם הגאון מו"ה חיים הי"ל, ובתחלת שנת תק"א עזב הגאון ז"ל את העיר סלונק הנ"ל ונא לשכון כבוד צעיר לבוב והגליל, וכל זה צדוק ועוד יבואר יותר מזה בחולדותיו בפנים הספר להלאה: —

בסימן ל"א העתיק שם הנוסח אשר נחקק על אבן מצבתו בפראג שם בזה"ל: "שמעון הצדיק לימד ושימש בכתר הרבנות בפראג ארבעים שנה ומצודתו היתה פרוסה בק"ק פראנקפורט, לבוב, קראקא, ווינא, ע"כ. ואנחנו ידענו בבירור, כי גם הגאון הזה לא ישב מעולם על כסא הרבנות בלבוב ובקראקא, וגם לא בפסד"מ וכווינא, רק בק"ק פראג בלבד שם נהג נשיאותו כל ימיו עד יום פטירתו, ושם מנוחתו כבוד. (ד) הגאון מו"ה אהרן הכהן (חתן הגי"מ יהודה יודל האב"ד דק"ק קאוולי ומחותנו של הגאון הנעלה מו"ה יחיאל היילפרין בעל סדר הדרויות), הוא היה אב"ד בק"ק לבוב והגליל, ומנוחתו כבוד בק"ק ראזינאיי, כן כתב החכם שי"ף בספר קריה נאמנה (עמוד צ"ן בהערה שם). ואם אמנם כי לא העיר המחבר על מקורו מאין לקח זה, אבל אחשוב באם הוא בקריה נאמנה, גם עדותו נאמנה ובאין ספק כי ראה דבר זה באיזה ספר ושכח לציין עליו, ומ"מ גם את הגאון הזה לא מצאנו בין רבני לבוב במשך כל שנות המאה החיא, וגם עיקר הדבר יפלא קצת דאם היה אב"ד בלבוב מדוע עזב את העיר הגדולה והלך לעיר ראזינאיי הקטנה לחצוב לו שם סבר. המבלי אין קברים בלבוב?—

(ה) הגאון מו"ה אריה יהודה ליב חסיד נכד הרמ"א ז"ל, (ובנו היה הרב מו"ה משה מייזלש אבי הרב הנגיד פרנס ומנהיג מו"ה חיים מייזלש שהיה אבי הרב מו"ה מאיר מייזלש בעל ספר הליכות עולם) והוא היה תמיד אחד מראשי הועד של גאוני ד' ארצות ביריד יערסלוב ובא על החתום בשם "אריה יהודה מלאד מיר", וניניו ונכדיו הלא המה: הרד"ג מו"ה נתן נטע מייזלש אבד"ק ווישניץ דליטא שהוציא לאור ספר שו"ת, שאגת אריה וקול ישחל, והרה"ג מו"ה מאיר מייזלש מק"ק זאמושטין בעהמח"ס הליכות עולם חדושים על הש"ס (דפוס זולצבאך תקט"ז לפ"ק). והגי"מ עזיאל מייזלש אב"ד דק"ק עיר חדש בגליל קראקא בעהמח"ס תפארת הצבי וכרם שלמה על מסכת ביצה (דפוס זאלקווא תקס"ג), ושלושת הגדולים האלה התיחסו לבית אבותם וכתבו על זקנם הגי"מ אריה יהודה ליב חסיד הגי"ל שהיה אב"ד ורי"מ בק"ק לבוב והגליל, והאחרון כתב שהיה גם כן אב"ד ורי"מ בק"ק פרעמיסלא, ואנחנו ידענו בבירור שהגאון הזה גם כן לא חי מעולם אב"ד בק"ק לבוב, רק בק"ק פרעמיסלא בלבד, ובזמנו היה הגאון ר' משה חריף הגי"ל אב"ד בק"ק לבוב והגליל, (אחרי נסיעת הגי"מ צבי

שער העיר

הירש כמו"ה זכריה, מק"ק לבוב לק"ק לובלין כנודע). וכי תאמר בלבבך, איככה נוכל להכחיש עדותן של שלשה רבנים מצוינים הנזכרים, והלא ע"פ שנים או שלשה עדים יקום דבר, על זה אענה ואומר לך, כי הרבנים הנזכרים הם רק עדים על פי השמיעה כי כן שמעו הדברים מפי אבותיהם, ואולם אני אביא לך עדות רב גדול אחד שהעיד על פי ראייה אשר היה חי בזמן אחד עם הגאונים ר' משה חריף ור' ליב חסיד, והוא בעצמו ראה אותם, ואת יקר תפארת גדולתם, והיה ג"כ משתעשע בחברתם, והוא הרב הגאון זקן ויושב בישיבה מ"ה נפתלי הירש כמו"ה שמשון לאנגלאזי ממגורשי ווינא וקבע בית מדרשו בק"ק שווערזענץ בגליל פוזנץ, והוא הוציא לאור את המדרש רבה עם פירושו הקצר "נפתלי אילה שלוחה" והדפיסו בפפד"א בשנת תנ"ב ברוססמות גאוני ד"א בועד יערסלוב ח' תשרי תנ"ב, וכתב שם עליהם בזה"ל: "הסמית הגאונים הרבנים דר' ארצורת היה הגאון הגדול המקובל החסיד כמו"ה ליב חסיד אב"ד ורימ דק"ק פרעמיסלא, והגאון הגדול החריף הרב הנקרא כמו"ה פנחס משה חריף אב"ד וריש מתיבתא דק"ק לבוב, והגאון הגדול מ"ה שאול קאצינעלינבוגן אב"ד ק"ק פינמישוב ומבורר מגליל קראקא" וע"ז באו על החתום, וגאם הצעיר פנחס משה מלבוב, וגאם אריה יהודה מלאדטיה, וגאם שאול ק"ב מבורר מגליל קראקא" ע"כ. והרי לך מפורש יוצא מפי עד ראייה שהג"מ ליב חסיד לא היה מעולם אב"ד בלבוב רק בפרעמיסלא, והרב אב"ד דק"ק לביב היה בימיו הג"מ משה חריף אשר ישב על כסאו שם עד שנת תס"ב ואחרי פטירתו מלא את מקומו לרב אב"ד שם חתנו הג"מ נפתלי הירץ אשכנזי כידוע (ה), ואולם כאשר אמרנו לעיל כן הוא כי כר אלה הגאונים אשר חשבנו בזה היו נקראים באמת פעם מראשי ומנהיגי עדת לבוב לבא אליהם לכהן פאר בעדתם, בעת אשר היה חסר למו רב אב"ד, אך סיבות שונות עצרו בעדם מלגמור מחשבתם בזה

(ה) ואל תשיבני וננס שמתוך זזה נסי ונלכת קודם בחלק א' סיון ס' טעמתיק
 סס נוסח הוללנה של הגאון ר' ליב חסיד אשר סס לאמר "בר"ה
 תמיז צעס"ק ססון וטעון גאון עוזיכו רבינו הקדוש רבי יהודה נסיחה אריה
 דבי עיללסה אב"ד ור"מ דק"ק לבוב דמוך העיר ודמוך לעיר מריה
 יהודה ליב זן הרב מריה יעקב זל"ל, שהיה נקרא ר' ליב חסיד" עכ"ל, כי

בזה, ונשארו במקומם על משמרתם כמקדם, ובלבוב נתקבלו גאונים אחרים לשבת על הכסא שם, וכזאת קרה גם כן לשאר קהלות גדולות ונכבדות כמו פראג, פוזנן, קראקא, בריסק דליטא ודומיהם, שקבלו לפעמים גאון אחד מגאוני הזמן להיות להם לאב"ד, ובתחלה קיים וקבל ואחר כך חזר בו ונשארו במקומו, או נתקבל לקהלה אחרת, וכבר רשמתי הרבה מהם בקונטרס מיוחד עם הרבה הערות חדשות ונצורות, ויבא ברצות ד' בסוף מאמרי אחרי כלות דברי בתולדות רבני וגאוני לבוב, ופה אין המקום להאריך בזה (ו) : —

ודע

גם אלה הם דברים צעלים נגד האמת הנדורה לעינים, והרי עיניך לנוכח יציעו צנה שהצחתי צפנים, ונוכחת לדעת שר' ליב חסיד לא היה כלל אב"ד בלצוב לא בחוק העיר ולא בחוק לעיר, רק צעיר פרעמיסלא בלצוב, ואולי היה רק נוקם ונגורחו בלצוב שם לעת זקנתו. אבל לא בתור אב"ד, כי הרב האב"ד שהיה צינניו בלצוב שם היה הגאון ר' פנחס משה חריף כאשר זכרנו צפנים, והוא נפטר בלצוב שם אור ליום א' כ"ו אלול תס"ג, כנזכר במגנת קודש שם צינניו ס"א, ודבר זה הוא אמת ויליב. אבל ונה שכתוב על ר' ליב חסיד שהיה גם כן אב"ד בלצוב, בזה לא דבר נכונה, וכבר ידוע שלא בכל נוקם באנונו עלינו עדות הנוכחות של העיר לצוב, כי בכמה מהם כבר יאלו עליהם עוררין, (ראה נזה להלאה צפנים הנוכחות בתולדות הגייג אליהו קלונקש ז"ל) : (ו) והנה לרווח לנאמן כל קורא משכיל, אונתי לראש פה עכ"פ בקלרה איזה מהם לדוגמא, אשר להלאה הרחבנו הדבור בזה, ואלו הם :

א) הגאון נו"ם מרדכי זיסקינד מרוטנבורג הנודע ע"י ספרו שו"ת מהר"ם זיסקינד, והוא היה צינני מורפו אב"ד בק"ק ווילענהויצען צנדינת העסקין, ונשם נתקבל לאב"ד בק"ק הורדנא ונשם לק"ק לוצלין, והנה תנאל בסוף ס' שו"ת חות יאיר (דפוס פפרי"וו תי"ט) שנדפס שם הסכמה מהגאון הזה גיוס ר"ח אב תנ"ב וככתב עליו שם : „ולעת עתה אב"ד ור"מ בק"ק פוזנן יל"י, ואנחנו לא נוכלו את הגאון הזה נכונה צין רבני פוזנן, רק צין רבני הורדנא ולוצלין כנודע. ב) הגאון הנודע נו"ם גבריאל מקראקא, והוא היה צינני מורפו אב"ד בק"ק עלקיש צנדינות פולין, וכסנת תנייד נתן שם הסכמתו על ס' שנתא דריגלא (דפוס פיורדא תנ"ט) וככתב עליו שם : „הסכמת הגאון נו"ם גבריאל כ"י אב"ד דק"ק עלקיש ולעת עתה נתקבל לאב"ד בק"ק פראג". וגם צראש הסכמתו לספר שו"ת חות יאיר, נכתב עליו שם : „הסכמת ס"ב

הגאון

שער העיר

ה) ודע כי כל רב אב"ד דק"ק לבוב, הוא לבדו היה ג"כ המושל והרודה בכל ארץ הגליל שם, וכל הרבנים הגדולים מכל

הגאון נו"ם גבריאל כ"י שהיה לפניו אב"ד דק"ק פראג המעוטרה ולע"ע אב"ד ור"מ זק"ק מיץ האדירה, והנה גם כזה ידענו צדירר כי מעולם לא ישב הגאון הזה על כסא הרבנות בפראג, רק זק"ק מיץ ובסוף ימיו זק"ק כיקלשנורג והמדינה. ג) הגאון הנפורסם נו"ם דוד אופנהיים שהיה אב"ד ור"מ זק"ק כ"ש והמדינה. והנה נמלא עליו בספרים דבשנת תנ"ח נתקבל לאב"ד ולר"מ זק"ק זריסק דליטא וכן חתם א"ע בכל הסכמותיו ונשנות תנ"ח ותנ"ט "כאם דוד הוא הקטן בן הננות הקלין נו"ם אברהם אופנהיים מילידי וורנייזא החופ"ק כ"ש והמדינה ודגלי פרוסה זק"ק זריסק דליטא" (ראה לדוגמא זק"ק שו"ת עצודת הגרשוני ובס' נחלת יעקב על התורה, ובספר בית יהודה על הש"ס הנקרא בשם "מהרירין") והנה גם הגאון הזה לא נמנה כלל בין רבני ק"ק זריסק, כי חזר ושב מדעתו, וכשאר על מקומו כבתחלה, ובשנת תס"א נתקבל מ"ס לאב"ד זעיר פראג, צעת שהיה עדיין שם רבינו הגדול נו"ם אברהם ברודא ז"ל ריש מתיבתא זעיר שנה, ואב"ד דמדינת צעהנען. ד) הגאון האדיר נו"ם שמשון ווערטהיינער אשר נשכח כבודו היה זעיר מלכה ווינא כונה שנים אחר הגירוש והי' נקרא בשם אב"ד דמדינת הגר, והנה נמלא גם עליו בספרים שנתקבל לאב"ד זק"ק פראג בשנת תנ"ט כעבודא בהקדמת הרב המגיה ל"ס עצודת הגרשוני ובהקדמת ספר ויקהל משה, וגם אח"כ סביב לשנת תע"ג נתקבל הגאון הזה ג"כ לאב"ד זק"ק קראקא והגליל, כעבודא בהקדמת ס' "פירא לזנון" על התורה (ד' זרלין תע"ג), והדבר ידוע שהגאון הזה לא ישב על כסא פראג, וגם לעיר קראקא לא בא רק כאשר צווינא עד יום פטירתו, ושם ג"כ נקום וננוחתו. ה) וכן נמלא גם בזמן אחרון שהג"מ לבי הירש אב"ד זרלין נתקבל בשנת תקנ"ה לאב"ד זק"ק מיץ כעבודא זראש ונכתבו ל"ס' ומספר לזאש (ד' זרלין תקנ"ה) וגם הוא לא הלך לשם וכשאר בזרלין עד יומו האחרון כדודע, וכעוהס עוד הרבה. וזן הגאוניס שנתקבלו לרבנים זקהלות גדולות ולא עלתה להם כי נטרפה להם השעה, יש לחשוב את הגאון נו"ם מלייר שטערן ז"ל האב"ד אונטרדס שנתקבל בשנת ת"מ לאב"ד זרלין קראקא, ונפטר באש הדרך כעבודא זק"ק ס' לעח דוד ח"א, וכן הג"מ אליעזר הלוי אייכנאג האב"ד העלישוי שנתקבל בשנת ת"ע לאב"ד זק"ק קראקא והגליל, ואחרי ד' ימים שקבל כתב הרבנות בנה נרו ונפטר לעולמו כעבודא זשער הס' עדות זיוסף שחבר בנו הר"מ נו"ם יוסף הלוי ז"ל (ד' זולנזאך תק"א), ודי זה:

ערי הגליל, היו כפופים לו, וזוה היה לו גם כן הכנסה עורפת על
 שכר הרבנות שהיה לו מכני העיר, אך בזמן אחרון, ראו פרנסי ומנהיגי
 דר' ארצות כי טוב לחלוק את הגליל דלבוש לשנים, חלק אחד
 נשאר תחת ממשלת הרב דמתא לבוב, ועל חלק השני היותר גדול
 נתמנה רב אב"ד מיוחד והיה לו שם ממשלה בפני עצמו והיו נקרא
 בשם "אב"ד דגליל לבוב", כן תראה כי הגאון מו"ה יצחק סג"ל
 לנדא שהיה בתחלה בשנת תפ"א אב"ד ור"מ בק"ק אפטא עיר מולדתו
 וכמבואר בהסכמתו על ספר דרש משה על התורה להג"ט משה דרשן
 מקראקא, ובסוף שנת תפ"ד היה גי"כ בועד יערסלוב באסיפת גאוני
 ד"א אשר הסכימו שם על הדפסת ספר יפה מראה עם חדושי כבוד
 חכמים על אנדות ירושלמי, וחתם שם: "נאם הק' יצחק סג"ל לנדא
 חונה בק"ק אפטא", ובשנת תצ"ג היה אב"ד בזאלקווא כמבואר בהסכמתו
 לס' בית לחם יהודה על יו"ד, הנה הגאון הזה נתקבל משם לאב"ד על
 הגליל דלבוש, ובשנת תצ"ו כבר ישב על כסאו שם כמבואר בהסכמתו
 לס' בית שמואל על התורה מיום כ"ח סיון תצ"ו לפ"ק, וחתם שם:
 "נאם יצחק סג"ל לנדא החונה בגליל לבוב", ובזמן ההוא ישב על כסא
 הרבנות בלבוב הגאון מו"ה חיים יהודה ליב סג"ל אימינגא, וגם הוא
 ז"ל בא בהסכמה על ס' בית שמואל הנ"ל ביום כ"ז אייר תצ"ו לפ"ק
 וחתם שם: "נאם חיים יהודה סג"ל אימינגא החונה בק"ק לבוב והגליל",
 ואח"כ בשנת תצ"ט היה הגאון ר' יצחק לנדא עוד הפעם בועד
 יערסלוב באסיפת גאוני ד"א פולין, אשר שם הסכימו על ס' ברכת
 יעקב על ש"ע חו"מ וחתם גי"כ שם: "נאם יצחק לנדא החונה בגליל
 לבוב", ובזמן ההוא כבר נתקבל לשבת על כסא לבוב הגאון ר' ליב
 (בהג"מ שאול אב"ד מקראקא, וחתן הגאון הח"ץ ז"ל) שהיה אז עדיין
 אב"ד בק"ק גלוגא רבתי, וגם הוא בא בהסכמה על ס' בית שמואל
 הנ"ל ביום י"ב טבת תצ"ט, וחתם שם: "נאם אריה ליב חונה בק"ק
 גלוגא רבתי ומציפס בק"ק לבוב והגליל", ובשנת ת"ק לפ"ק כבר ישב
 הגאון ר' ליב על כסאו בלבוב שם, ואז בא בהסכמה על ס' נצח
 ישראל על הש"ס, וחתם שוב להפך: "נאם אריה ליב החונה בק"ק
 לבוב והגליל, ומצ"פ בק"ק גלוגא רבתי", וימי נשיאותו של הגאון ר'
 יצחק לנדא על הגליל שלו נמשכו גם בשבת הג"מ חיים כהן ראפפורט
 על כסא לבוב שהיה שם אב"ד על העיר ועל הגליל (אחרי שנסע
 הגאון

שער העיר

הגאון ר' ליב מלבו (לאמשטרדם), כאשר עניך לנוכח יביטו בספר
לוחות העדות בדרך ג"ב (דפוס אלמונא), שבשנת תקי"ד, כאשר פרצה
אז המחלוקה הידועה בין הג"מ יהונתן ז"ל עם אנשי ריבו בנדון
הקמיעות, והג"מ יצחק לנדא עמד אז לימין צדקו של הגאון ר' יהונתן
ז"ל נגד מתנגדיו, וכ' שם הג"מ יהונתן, דלפי ששמע שבאו מתנגדיו
מכח הרב דלבו, ונסתפק הוא ז"ל אם כוונו בזה על הג"מ יצחק
לנדא שהיה אז אב"ד בגליל דלבו, או אולי כוונו בזה על הג"מ חיים
כהן ראפפורט שהיה אז אב"ד בלבו עם הגליל, על כן ערך דבריו
אל שניהם, והם השיבו לו כל אחד לפי דרכו ויע"ש. ואחרי שנתקבל
הג"מ יצחק לנדא בזמן ההוא לאב"ד ולר"מ בק"ק קראקא והגליל,
נתקבל במקומו לאב"ד בגליל לכו"ב שם הגאון מ"ה מאיר ז"ל, והוא
בא בהסכמה על ס' דברי חכמים שנדפס בזאלקווא בשנת תקי"ו, ושם
בסוף הספר נדפס ממנו הסכמתו וחתם בסוף: "הק' מאיר החונה בגליל
לבו" ובנו היה הגאון מ"ה שאול שהיה אב"ד בקי"ק לובלין והוא בא
על החתום בהסכמתו על שו"ת הר הכרמל בשנת תקמ"ב "הק' שאול
באמ"ו הגאון אב"ד דגליל לכו"ב החופ"ק לובלין והגליל". ואולם דע
אפוא כי מלבד שני הגאונים הנזכרים אשר היו רבני הגליל בלבו
שם בזה אחר זה, לא מצאנו עוד כזאת לא לפניהם ולא לאחריהם
שהיה איזה רב מיוחד על חלק הגליל דלבו שם, רק האב"ד דקי"ק
לכו"ב הוא לכו"ב היה רב הכולל על העיר, ועל כל הגליל, וזה נראה
ג"כ מחתימתו של הג"מ שלמה בעל מרכבת המשנה שהיה אב"ד
בלבו שם (אחרי פטירת הג"מ חיים כהן ראפפורט), ובסוף תשובתו
הנדפסת בסוף ספר זכרון כהונה נדון גמ' א' שסידר הגאון בעל פרי
מגדים שהיה אז מ"ץ בלבו בחוץ לעיר שם, ושוב יצא עליו עוררין,
וכתב שם בעל מרכבת המשנה דיש לסמוך על היתר של הרב המסדר,
ובא על החתום ביום ג' ז"ך ניסן תקל"ו פה ק"ק לכו"ב, "נאם הק'
שלמה חונה פה ק"ק לכו"ב וכל הגליל יצ"ו, ואחריו החזיקו
עמו ג"ב הרבנים כי דינא רבה דשם וכתבו שבאו להסכים לדברי
אדמו"ר הרב הגאון מופת הדור אב"ד דקהלתנו וכל הגליל יצ"ו,
יע"ש, ודי בזה. — והנה אחר אשר הקדמנו לך את כל הדברים האלה, עתה
הכה, בא נא אתי אל תוך העיר לכו"ב פנימה, ונבקר יחדיו את רבניה וגאוניה
דור אחר דור, אשר מיניהם אנו שותים, ושמותיהם אנו מזכירים: —

כלילת יופי.

א. הגאון מו"ה קלמן מווירמייזא ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב
משנת רע"ח עד שנת ש"ך לפ"ק.

הגאון מאור הגולה מוהר"ר קלמן מווירמייזא ז"ל אשר הרביץ תורה
בישראל והיה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב המעיטרה, משך
ט"ב שנים ונפטר לעולמו בשנת ש"ך לפ"ק (מצבת קודש ח"ב סימן
א' וח"ד דף י"ח ע"א), כבר נודע שהוא היה מגאוני קשישאי
שהתחילו להרביץ תורה במדינות פולין ורייסין ליטא וואהלין, והיה
בדור אחד עם הגאון מו"ה שכנא ז"ל שהרביץ תורה בק"ק לובלין,
אשר היה תלמיד הגאון רבינו יעקב פולאק בעל החילוקים, ורבו של
הרמ"א כמ"ש בדרכי משה בטור או"ח סימן תרנ"א, (אבל הג"מ קלמן
ז"ל לא היה רבו של הרמ"א כאשר חשב בעל מצבת קודש שם,
והג"מ קלמן היה הראשון בק"ק לבוב אשר האיר עיני הגולה בפסקיו
ובתשובותיו אשר השיב לגדולי ישראל בדורו, וכבר נדפס ממנו
תשובה אחת גדולה ורחבה בשו"ת הרמ"א סימן ט"ו משנת שי"ח לפ"ק,
וכן נזכר עוד שם בסימן ס"ד ע"ד עסק משפט אחד שהיה בלבוב,
וכתב שם שרצה הבעל דין לדון בקיק לובלין בבית דינו של הגאון
מו"ה שכנא, ולא לפני הגאון הישיש מו"ה קלמן לפי שהיה בעל
דכבא דידיה, י"ע ש. — וחתנו של הג"מ קלמן היה הגאון הגדול מו"ה
אליעזר ב"ר מנוח שנדפס ממנו ג"כ תשובה ארוכה בשו"ת הרמ"א
בסימן ט"ו שם אחרי תשובת חותנו הגאון ז"ל, והגאון מו"ה יוסף כ"ץ
מקראקא גיסו של הרמ"א שדר פסקיה קמיהו וביקש מהם להסכים
עמו

כלילת יופי

עמו כמכואר בשו"ת שארית יוסף בסוף סי' א' שכתב בזה"ל: "בהיות
 שכנגדי היה חולק עלי קצת, כתבתי למקצת חכמי דורינו, והסכימו
 על ידי, והם: הזקן כמ"ה קלמן ז"ל מווירמייזא אשר משכן כבודו
 ובית מדרשו היה קבוע בק"ק לבוב, וגם חתנו הגאון כמ"ה לוי ז"ל,
 והאריכו ג"כ בראיות והם ביד"י עכ"ל. ועוד גרפס בשו"ת רש"ל בסימן
 ל"ז תשובה אחת מהגאון רבינו מהר"ם מפאדובה, אודות פרשיות
 תפילין שכתב סופר אחד מארץ רוסיא, ועז השיב מהר"ם מפאדובה
 "שלום לאהובי האלוף כמ"ה קלמן יצ"י, ע"כ. וקרוב בעיני מאד
 שכוון אל הגאון הזה, (ועוד היה בזמנו גם כן גאון אחר שהיה נקרא
 בשם רבי קלונימוס הזקן, ואין זה מהריק שלנו כי הוא היה אב"ד בק"ק
 בריסק דליטא ולא בלבוב, והוא נזכר בשו"ת רש"ל שם בסימן ל"ו
 בדין מערופיא). — ויש להוסיף בזה ג"כ קצת אמרות מהורות אשר
 כתב בזה הרב הגדול מ"ה משה ברבי אלעזר איסרלש ספרא מתא
 דק"ק קראקא בזמן רבינו הב"ח ז"ל (והוא היה בן אחיו של הרמ"א
 ובן בתו של מהרש"ל ז"ל), ובהקדמתו לספר ים של שלמה על מס'
 חולין שהדפיס פה קראקא בשנת רת' לפ"ק כתב כדברים האלה: :
 "הלא תדעו הלא תשמעו, עדות ה' נאמנה, ממנו יתד ממנו פנה, כמה
 אשלי רכרבי יתנו עדותם ויצדקו כמעלת ותהלת רב הספר הגדול
 והנחמד הזה, הלא המה: זקן ויושב בישיבה, הדר ישראל וגאון, מלכו
 ואדונו, כבוד הגאון מ"ה קלמן מווירמייזא מנוחתו כבוד, אשר אור
 תורתו היתה זורחת בעיר ואם בישראל ק"ק לבוב יע"א, ועוד נצב על
 ימינו דודי הגאון הגדול כבוד מ"ה משה בן אבי מורי זקני החסיד
 כהר"ר איסרל לאורש מנוחתו כבוד, אשר כהיום בכל תפוצות ישראל
 מימיו אנו שותים, ומפיו אנו חיים, ובא הכותב השלישי צדיק יסוד
 עולם הנשיא שבארץ ישראל כבוד הגאון מ"ה ישעיה הלוי מנוחתו
 כבוד בארץ הצבי, והכריע במתק לשינונו על ספר הגדול והנכבד הזה
 בס' עמק ברכה וכו', עכ"ל הצריך לעניננו. והן לא נכחד קושט אמרים,
 שגם קודם הגאון מהר"ק ז"ל עוד באמצע המאה השלישית כבר
 מצאנו שהיה בלבוב ר"מ ואב"ד האלוף והגאון מ"ה לוי בהגאון מ"ה
 יעקב קיקני"ש ז"ל שהיה נקרא בשם ר' לוי רופא, ונפטר ביום א'
 דחג הססח בשנת רס"ג לפ"ק (מצבת קודש ח"כ סימן א', וח"ד דף

ב' ע"ב, ואולם הרב הזה לא נזכר כלל בשום מקום א), ולא נודע שמו

א) וראיתי צ"ל מלכת קודש שם צחי"ג קימון א' שהציא בשם הרה"ג ר' יוסף שאלו נאטאנזאהן מלצוב, שהעיר שהגאון מהר"ל רופא זה שהיה אצ"ד צק"ק לצוב וכפטר בשנת רס"ג הוא הנזכר בהקדמות ס' עטרת זקנים על או"ח להגאון מהר"ם אויערבאך אצ"ד דק"ק קראטשאין שכתב שם שהוא נכד להגאון הגדול מהר"ל רופא ז"ל, אך שם נזכר שהיה אצ"ד דק"ק ווינא ע"כ, והפקדים עמו בעל מלכת קודש שם והוסף עוד לחזק דבריו בזה דיש לומר שהיה בסוף ימיו גם כן אצ"ד בלצוב, ואין לתמוה על שלא נזכר במלכה שלו שהיה ג"כ אצ"ד בווינא, כי כזה נולדו להרבה גאוניו בלצוב שלא נזכר במלכות שלהם רק העיר שנה נפטרו, וגם לא יפלא על בעל עטרת זקנים על שמכנהו בהקדמותו שם רק בשם אצ"ד בווינא ולא צעיר לצוב, כי מיום שנת הגאון מהר"ל רופא עד זמנו של בעל עטרת זקנים עברו יותר מנאה ועשרים שנה, ונמשך זמן הרב כזה נשכת כי היה ג"כ אצ"ד בלצוב, וכח"ד בעל מלכת קודש, ואני לא ראיתי ולא שומעתי עוד ועולם דבר זה ונצחיל כזה שיעלה על דעת שום בן אדם להרכיב שני אנשים רחוקים זה מזה ולעשות מהם איש אחד, ומי לא יראה שהם שני גאוניו נפרדים זה מזה בשניו השם, ובשניו מקום, ובשניו הזמן, א) הראשון היה שמו ר' לוי רופא, והשני היה שמו ר' יהודה ליב רופא, כמבואר בהקדמות ס' עט"ז שם. ב) הראשון היה אצ"ד בלצוב, והשני היה אצ"ד בווינא. ג) הראשון נפטר ביום א' דמו הפסח בשנת רס"ג, והשני היה עדיין חי בשנת של"ג שאז היה אצ"ד ור"י צק"ק ווינא שם כמבואר בספר עטרת זקנים שם בסימון תקע"ב, ובעל עטרת זקנים שהיה בן בתו היה אז רגיל ללבו בילדותו כמבואר שם. והנה על הרה"ג ר' יוסף שאלו מלצוב אין לתמוה כלל על שטעה בזה, יען כי הוא היה טרוד תמיד בגרסי', ולהיות שואל ומשיב בהיותו דאזני ורצה, ולכן לא היה צדי כל כך צק"ק הדורות, קצת שידע גם בזה, ובאר בשדה אחר והוא לא ידע וטעה בצדק הזמנים, וכבר טעה כיוולא בזה גם בגלילות הארץ והרכיב פעם גם צ' ערים רחוקות זו מזו כמו העיר לובנאל והעיר לובלין וקפל אחת יחד ועשה מהם עיר אחת (בהנהותיו לס' טיב גיטין), וכל קורא בלדק יפלא לו כי בשגגה היא. לא כן בעל "מלכת קודש" עליו יש לתמוה טובא, והקורא לא יאנה סלוח לו, כי הוא לא היה טרוד בגרסי', וכל עסקו היה תמיד לחפור את הארץ, ולהוליא ממנה מלכות עתיקות, ולבקר את הגאוניו

בלילת יופי

ישמו בפוסקים, כמו הגאון מו"ה קלמן ז"ל אשר שמו היה נודע בכל תפוצות ישראל, וגדולי הדור היו משכימים לפתחו לשאול ממנו דבר ה' זו הלכה כנודע, וגם בעל צמח דוד בסוף ח"א מנה את הג"מ קלמן ז"ל ראשון לכל הגדולים אשר תפשו ישיבות מראש מקדם במדינות פולין ורוסיאה, יע"ש, ודי בזה: —

ב. הגאון מו"ה אליהו קלמנקש אב"ד דק"ק לבוב.

הגאון הגדול מו"ה אליהו במו"ה אברהם קלמנקש ר"מ ואב"ד דק"ק לבוב, בסוף המאה הרביעית ונפטר ביום ט' ניסן

שצ"ו

ואת הזמנים, ואיך לא היה בזה נלכתוב דבר זה נספרו עם המציא לדי גיחוך? ובא וראה איך עמו עיניו ונראות, שכתב עוד שם, שלא יפלא בעינינו על צעל עטרת זקנים שנוכח את אזי זקנו ונהר"ל רופא צעם הצ"ד ונויכא ולא צעם הצ"ד ונלכז, שהוא נשום דניוס שנת ונהר"ל רופא עד זמן צעל עט"ז עזרו יותר וננאה ועשרים שנה, ונמשך זמן רב כזה נשכת כי היה הצ"ד בלכז עכ"ל. והנה לא ראה הנחבר הזה ונעולם צפנים הספר עטרת זקנים אשר שם ונפירש כי צעל עט"ז ראה את פני זקנו ונהר"ל רופא הצ"ד דק"ק וויכא וקבל וננו (עט"ז סינון קפ"ט). גם העיד בגדלו ונה שראה בקענו את אשר קרה צוויכא ציני זקנו הגאון ז"ל, ראה לדוגמא צעט"ז שם סינון ל' שם העיד ונה שראה צעיניו ונזקנו הגאון ז"ל שלום לבנות י"ב חלכות צבית הככת שלו צוויכא שם, ועוד שם צפינון תקע"ג שם העיד ג"כ ונה שראה צעיניו הלכה לנעשה צעינין חענית שובצ"ס ת"ח צענת שלי"ג צוויכא שם ציני זקנו ונזר"ל רופא שהיה הצ"ד שם צענת שהיא ודי בזה. וגם ביתר דבריו שם צונה שכתב שרצינו צעל טורי זהב היה נננה צין דיני קראקא עם הגאון צעל ונגלה ענוקות, גם צזה לא דבר נכונה ויצוחר עוד צנוקס אחר. (והנה צענת תרכ"ח קודם חג הפסח צא הנחבר צעל סי' ונלכת קודם לעירו לנכור פה ג' חלקים הראשונים ונספרו, והתנעמה פה כל ימי החג וגם איזה שבועות אחר החג והיה רגיל חניד צבית, והוכחתי אז שגיאותיו על פניו ולא נלא ונענה, ושזב צקס וננני לתת לו הסכונתי על חלק רביעי ונספרו ונלכת קודם אשר היה צדעתו אז להוליאו לאורה, ואני נחתי לו בלכזו צתנאי שיהקן את כל אשר עוות צספריו הקודמים, והנתיח לי שכן יעשה, אבל לא שוגר הנעמתו צזה כי את הסכונתי הדפים, ואת שגיאותיו לא תיקן):

שצ"ו לפ"ק (מצבת קודש ח"ד דף ע"ג ע"א), וכפי הנראה הוא אחיו של הגאון מו"ה יוסף במו"ה אברהם קלמנקש שנפטר בפראג בשנת שצ"ז כמ"ש בגלעד סימן פ"ט ח), והיה נקרא ג"כ בשם רבי אליהו מלובלין על שם עירו, ובהסמכות הגאונים על הדפסת ספר זכרון להג"מ יצחק שפירא (ובראשם הגאון מהר"ן שפירא ר"מ דק"ק קראקא בעל ס' מגלה עמוקות) נמצא ביניהם ג"כ הסמכת הג"מ אליהו במו"ה אברהם מלובלין אב"ד דק"ק לבוב, וכן נזכר גם כן בהסמכת ס' אור חדיש על ברכת הגדוה"ן להג"מ חיים באכנער מקראקא, שכתב שם ישחסכ"מ

ח) ושוב נלחמי שהדבר נוספת נהדיח שהגאון ר' אליהו קלמנקש האג"ד לנצ"ב, היה אחיו של הגאון ר' יוסף קלמנקש ז"ל מפרגא, והוא גם ברכת הניס סנדפס צוזנינו ושהגאון ר' נייכל ר' יוזפס דיין דק"ק קראקא (ונצ"ב דינו של הגאון צעל תוס' יו"ט, והוא צעל ס' סדר גיטין סנדפס צש"צ אכן העזר), וסס צלות זי"ן בדרון סס זעליג סס לכחוב צגינ"ל או צקו"ף הציא סס ונה סכתצ צזה הגאון וו"ה ילחק דרסן דק"ק קראקא שהיה ג"כ דיין ונוסדר גיטין צבות דינו של רצינו הצ"ח ז"ל פה קראקא, (והוא הגאון ר' ילחק איילינצערב שהי' אח"כ אג"ד ור"מ צק"ק ליסא, וכבר כתבנו אודותיו צנוקוס אחר) וז"ל: סס זעליק יס לכחוב צקו"ף, וכן ראיחי לנורי ורצי (הגאון הצ"ח) צהרצה גיטין ססידר פה קראקא שהיה כותב זעליק צקו"ף, וכ"ה צתרוונת הדסן ונציאו צצית יוסף, ופעס אחת כסלח גט אחר נלצוב וסידר אותו הגאון וו"ה אליהו ז"ל, והיה כותב צו זעליג צגינ"ל, והוצא הגט לפנינו פה קראקא כי פה ווסר הסליח הכאסון הגט לסליח סגי ולא היה הגאון וו"ה פה כי היה צלובלין ציונאל דסוקא, והי' קסה צעיני ונעיני חצירי שישנו עוני ליחן אותו הגט, והסכנונו ונלשון ונהר"י סצדיענד כשה וצפרע שהאסה היחה כונה סניס עגוהה, וכן כתבנו לאחיו הגאון מו"ה יוסף קלמנקש מפראג, עכ"ל ונהר"י דרסן. ועל זה סייס סס הגי"ו נייכל ר' יוזפס, ונורי ורצי ונהר"ס (הוא הגאון צעל תוס' יו"ט שהיה נקרא פה צסס ר' ליפמן סג"ל) כחצ וז"ל: «פה קראקא כותבין צגינ"ל יע"ט, וכן סוגר שהסאונים וו"ר ונהר"ס והגאון וו"ה יהושע ז"ל, הטהיגו סוב פה קראקא לכחוב זעליג צגינ"ל נאחר סכן. נורגל צנודיות אלו לקרותו כן, וכן חותמים כן רוצא דרוצא, ונראה שזה היה עעמו של הגאון מו"ה אליהו ז"ל מלובוב, עכ"ל צעל ברכת הניס סס: —

כלילת יופי

שהסכימו על הדפסת ספרו עור בשנת שצ"ו שלשה גאונים עמודי
 עולם והם: הג"מ וואל סירקש מקראקא (והוא רבינו בעל הב"ח ז"ל),
 והג"מ שלמה במו"ה יצחק סג"ל חתם ביריד לובלין שצ"ו לפ"ק
 והגאון הזה היה ג"כ אב"ד בלבוב, והיה נקרא בשם ר' שלמה חריף
 חתן בעל שארית יוסף, והשלישי היה הג"מ אליהו במו"ה אברהם
 מלובלין חתם בק"ק אפטא, יע"ש. והגאון הזה הניח אחריו גם כן
 בן גדול בתורה והוא הגאון מו"ה אברהם קלמנקש אשר משכן כבודו
 היה פה ק"ק קראקא אחד מן בי דינא רבה דפה בזמן הגאון מו"ה
 ליפמן סג"ל בעל תוס' יו"ט שה"י אב"ד פה קראקא, ובפנקס הדיינים
 של הרה"ג מו"ה מתת'י דלאקרוש שדויה ספרא מתא פה בזמן בעל
 תוס' יו"ט, נמצא הרבה פעמים חתום שמו בין שאר הגאונים בית
 דין הגדול דפה על פסקי דינים, שיצאו מהם, (כן מצאתי שם בסימן
 אלף רצ"ט חתום שמו על פסק דין מר"ח תמוז ת"י לפ"ק. ועוד שם
 בסימן אלף תשצ"ז חתום שמו על פס"ד מיום כ"ה סיון ת"י לפ"ק,
 ועוד שם בסימן אלף תתל"ו מיום כ"ה תשרי ת"א לפ"ק, ונוסח
 חתימתו שם: «נאם אברהם בלאאמ"ר הגאון במו"ה אליהו קלמנקש
 זצ"ל חתן הראש והקצין מו"ה זלמן ר' יעקב וואהלש זצ"ל» ועוד שם
 במקומות שונים) 3, ומן הגאון הזה נשתלשל גם כן משפחת
 קלמנקש

3) וראיתי להעתיק פה פסק דין אחד אשר חתום עליו הגאון ר' אברהם
 שהגאון ר' אליהו קלמנקש זין שאר הדיינים דפה שנולד בפנקס
 הקהל של הסופר ר' נחמיהו דלאקרוש בסימן אלף תשל"ז, שנעשה פה קראקא
 ציוס כ"ז סיון ת"י לפ"ק, אודות דין ודברים שהיה זין האלופים הגנאים
 של בית הכנסת הגדולה וההסוללה של הימים הראש והגנר נשיא העדה
 כנו"ה אייזיק ר' יעקליש יל"ו נולד אחד, ובין הקל"ן כ"ה חיים ישעיה'ס
 לורף יל"ו, (הוא חניו של הגאון הנודע נו"ה יוסף שמואל נקראקא האב"ד
 ור"מ דקיק פפדינו שהיה נקדם דיין הגדול פה קראקא והוא הנקרא צפי
 כל ר' שמואל ר' חיים ישעיה'ס ע"ש חניו), וכבר יודע ל"ז צ"ר ונרדכי
 קרענרש יל"ו, אשר צהי"ס נולד פני בית הכנסת הכל נולד ה"ב, כדון הנזכרות
 אשר היו ננוחים על גגות בית הכנסת על פני אורך בית הכנסת ננוערכ
 לנזרה, ולכל נזרה נקלחין את הגשמים, ונעשה ילא נלחנו צ"ד החי"נו
 שהרשות נתונה להגנאים לשנות ולהניח הנזרות על גגות בית הכנסת כמו

קלמנקש פה קראקא שהיו מנכבדי העיר וגדוליה בימים הראשונים והם באו רשומים בפנקסי הקהל דפה, ונפטר הג"מ אברהם קלמנקש פה

סירנו, על פני רוח צית הכנסת ונלפון לדרום, שיהי' ונקלחין וני הגשמים לרחוב אשר צין צית הכנסת וצין צחי השכנים היקרים הנ"ל כה"ר חיים וכה"ר ליב כהן הנ"ל צאופן שלא יהי' ונוש ונקלחין כנגד פחזי צחיהם למען שלא יקלחו וני הגשמים ונהלגרות לצחיהם וכו', ועל זה צאו על החתום צראש, הראש וננהיג דק"ק קראקא, נאם יהודה אצרהס ישראל הענדלס, (הוא היה חנוי זקנו של הרש"ג נו"ה רפאל סופר דיין דק"ק קראקא צהגאון צעל חלקת נחוקק כנזכר צהקדמתו לס' חלקת נחוקק טס):

ונאם יונה צלא"א הר"ר יחיאל ז"ל נורפשיק, (הגאון הזה נוצא צט"ז חושן נשפט סינון ע"ב צעיף וי'): :

ונאם הלעיר אצרהס צלא"א ונ"ו הגאון כנו"ה אליהו קלמנקש ז"ל חתן האלוק הראש כה"ר זלמן ר' יאקב וואלש ט"ן :

ונאם נתן נטע צלא"א ונ"ו הגאון כנוהר"ח ננחם ון יל"ו, (והגאון הזה הי' חתן נו"ה ישעיה ונהילדסהיים אשכנזי ונפה קראקא חתן צעל ונגלה עמוקות, וכבר זכרנו אותו לעיל צונזא העיר צהערה ט' טס) :

ועוד טס ילא פסק צ"ד שהתרגו הגבאים דצחכ"ס הנ"ל שיש רשות להקלין כה"ר חיים ישעיה'ס לורק הנ"ל ולצאי כחו הדריס צציתו וול צחכ"ס הנ"ל לעשות ונללכתו ונללכת הלורפים צכל הענינים צתוך אותו הנזוי צצנים לבין צחכ"ס הנ"ל, שלש פעמים צצנה, אף שונללכה זו ונעלה עשן אל צחיהם, וכבר ילא פסק ונללכתו צ"ד שונלד הדין אקור לרי חיים ישעיהם הנ"ל לעשות ונללכתו צנזוי טס, אונס עתה ונללו וצתס נגד רי חיים ישעיה'ס הנ"ל שנוחד לו לעשות ונללכתו צנזוי טס עכ"פ שלש פעמים צצנה. כל הנ"ל התחייבו א"ע האלופים הגבאים שיטתדלו שיטכינו עונסם הישיש הראש והגביר כנוהר"ר אייזיק ר' יעקיליש וצנו הראש והקלין נו"ה ונשה יל"ו, וצאי כחם להתחייב על הרינוי הנ"ל, כל זה ילא ונפי הדיינים הגבוהים צלירוק כבוד האלופים וננהיגי העדה הקדושה פה קראקא יוס ו' כ"ה סיון ת"י לפ"ק, נאם יהודה אצרהס ישראל הענדלס, ונאם אצרהס צלא"א ונ"ו הגאון נו"ה אליהו קלמנקש ז"ל חתן הראש והקלין כה"ר זלמן ר' יאקב וואלש ט"ן, ונאם יונה צהרר"י ז"ל נורפשיק, ונאם נטע נתן צהגאון כנו"ה חיים ננחם ון יל"ו, ונאם חיים צלא"א נו"ה יהודה ליב ז"ל אשכנזי: —

כלילת יופי

פה קראקא בעשרה מנחם תי"ב לפ"ק כמ"ש בפנקס הח"ק דפה : —
ודע כי בעיקר הדבר אם הגאון מו"ה אליהו קלמנקש ישב בלבוש
 שם בתוך אב"ד, אני נבוכ מאד כי לא נוכל להגביל זמנו מתי
 היה אב"ד שם, דאם נגביל זמנו ונאמר שנתקבל שם לאב"ד בחוץ
 לעיר שם אחרי מות הג"מ קאפל הכהן שנפטר בשנת ש"ץ כנרשם
 עליו במצבת קודש ונתמנה אחריו הג"מ אליהו קלמנקש וישב על
 כסאו שם עד יום ט' ניסן שצ"ו לפ"ק שאז נפטר לעולמו, הלא
 עינינו הרואות כי בזמן ההוא ישב על כסא הרבנות בחוץ לעיר שם
 רב אחר, והוא הג"מ מרדכי בהגאון מו"ה צבי הירש ז"ל שנפטר ביום
 א' דחג הפסח שצ"ו לפ"ק כמ"ש במצבת קודש ח"ב ס" כ"ו, ובתוך
 העיר שם היה עדיין חי אז האב"ד דשם הג"מ אברהם אשכנזי
 קאצינעלינבונן שנחקק על אבן מצבתו שם שהיה אב"ד בק"ק לבוב
 בתוך העיר משך כ"ג שנים ונפטר ו' אייר שצ"ו לפ"ק (מצבת קודש
 ח"ד דף ע"ג ע"ב), ושוב מצאתי בזה דברים להחכם ר"א כרמולי במ"ע
 "הכרמל" לשנת תרכ"ז (כהשרון שם צד ש"א וש"ב), והוא רצה בתחלה
 להוכיח שם שהג"מ אליהו במו"ה אברהם קלמנקש מלובלין נעשה
 אב"ד בלבוב בח"ל שם אחרי שנפטר הג"מ קאפל הכהן בשנת ש"ץ
 כנזכר במצבת קודש, ושוב העיר כי בספר זכרון מהדורא תנינא נזכר
 ר' אליהו זה חותם בק"ק אפטא בשנת שצ"ו ושם בעיר אפטא מת
 ביום א' ח' ניסן שצ"ו לפ"ק, וסיים שם, דמזה יש להוכיח כי המצבה
 אשר הוקמה בעיר לבוב על ר' אליהו זה איננה ציון קברו, כי לא מת
 ולא נקבר שם בלבוב ויע"ש, ועתה אחרי אשר נודע לנו שהג"מ
 אליהו נסע בסוף ימיו מלבוב לעיר אפטא, נוכל לשוב לקיים ההשערה
 הג"ל שנתקבל לאב"ד בלבוב שם מיד אחרי פטירת הג"מ קאפל כ"ץ.
 אבל לא ישב על כסאו שם רק זמן קטן, כי נסע משם לשבת כסא
 בק"ק אפטא ונפטר שם, ובלבוב נתקבל במקומו הג"מ מרדכי במו"ה
 צבי הירש הג"ל. — והנה נעלם מאתנו הסבה אשר הניעה את לב
 הגאון ר' אליהו קלמנקש ז"ל לעזוב את כסא הרבנות של העיר
 הגדולה לבוב, והלך לו לשבת כסא בעיר הקטנה כאפטא, ואולי היתה
 עיר אפטא עיר קבורת אבותיו ואבות אבותיו, ובעבור זה אוה למושב
 לו את העיר ההיא לחצוב לו ג"כ שם קבר, וע"פ ההשערה נראה לומר
 שנתקבל הגאון הזה אז לאב"ד לא בעיר אפטא בלבד רק על כל

הגליל

הגליל דקראקא, אשר העיר אפמא היתה עומדת אז כראש ערי הגליל, ושם היה מקום קביעות ישיבתו של הרב הגליל, ובזמן ההוא היתה ההכנסה של הרבנות דגליל קראקא מרובה יותר מן ההכנסה של הרבנות דלובוב בח"ל, וכיוצא בזה תמצא ג"כ אחר כך באמצע המאה החמישית אצל הגאון מויה שאול בן הגאון רבינו ר' העשל ז"ל, שבשנת תנ"א היה אב"ד בק"ק בריסק דלישא הקהלה הראשית של כל מדינת ליטא, ובשנת תנ"ח עזב את העיר בריסק וכל המונה, והלך לו לשבת כסא בעיר אפמא הסמנה כי נתקבל אז לאב"ד על הגליל דקראקא ובהר לו לשבת באפמא, ומשם נתקבל בשנת תס"א לאב"ד ולר"מ בק"ק קראקא כנודע, וכאשר מבואר אצלנו להלאה בתולדות בנו הג"מ אריה ליב (חתן הח"ץ) שהיה אב"ד בק"ק רישא, גלוגא, לכוב, ובסוף ימיו באמשטרדם :

והנה בדרך אנב ראיתי במ"ע, הכרמלי ב"השורן" שם שהעיר עוד החכם ר"א כרמולי, כי זאת לפנים בלובוב להקים מצבת אבן גם על חכמי העיר אשר מתו ונקברו במקומות אחרים, והביא ראיה לזה מן הרב רבי פתחיה בן הגיט דוד לידא שנזכר במצבת קודש שנפטר שם בערב ר"ח שבט שנת תפ"א, והוא נפטר ונקבר בפפד"מ ויע"ש. ואני בעברי דרך פפד"מ באזן החורף תרל"ד לפ"ק, בא אז לבקרני החכם כרמולי הנ"ל, בין שאר חכמי העיר, ובהמשך דברינו דברנו גם כן מזה, ואמרתי להחכם כרמולי הנ"ל, כי דבריו צודקים מאד בזה, והבאתי עוד ראיה מן הג"מ צבי הירש כמו"ה זכריה מענדל, שהיה אב"ד בלובוב בחוץ לעיר שם כידוע, והוא נזכר במצבת קודש ח"ב סימן ה' שנפטר בי"ב מנחם אב תמ"ו לפ"ק, וזה ללא אמת וללא נכון, כי הגאון הזה נפטר ונקבר בלובלין ולא בלובוב שהיה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק לובלין כמה שנים, ונזכר ג"כ בראש הסכמתו על ס' בית יהודה חדושים על השי"ם לגיסו הגאון מהריר"ן, שהגאון מהר"ץ הנ"ל, נאסף אל עמיו בק"ק לובלין, וגם פרט השנה תמ"ז הוא מעות כי עוד בשנת תמ"ט היה חי, ונפטר סביב לשנת ת"ן לפ"ק, ויבואר מזה עוד להלאה בהמשך תולדותיו : —

ועוד גדולה מזה הראיתי להחכם ר"א כרמולי הנ"ל, כי גם זאת לפנים בלובוב, להקים ג"כ מצבות אבנים ולחקוק עליהם שמות חכמי ישראל אשר לא מתו ולא נקברו לא בלובוב, וגם לא במקומות

כלילת יופי

אחרים, יען כי לא היו ולא נבראו ולא באו עוד לעולם, והעד על זה מצבת הגאון מופת הדור מו"ה אליעזר כמו"ה משה הכהן פרופס ז"ל שזכר במצבת קודש ח"ב סי' ד' ונחקק עליו שהיה בתחלה ר"מ ואב"ד בק"ק אמשטרדם, ואח"כ היה ר"מ בק"ק לבוב ונפטר ונקבר ביום ב' מנחם אב תנ"ח לפ"ק, ע"כ. והנה הגאון הזה לא היה ולא נברא כי לא נמצא שמו ושם אביו לא בין רבני אמשטרדם, ולא בין רבני ותופשי ישיבה בק"ק לבוב, ובשנת תנ"ח היה הר"מ והאב"ד בלבוב שם הגאון ר' משה חריף ז"ל כנודע, ובאמשטרדם היה אז הר"מ והאב"ד הג"מ משה יהודה כמו"ה קלונימוס הכהן הנקרא בשם ר' ליב חריף שנתקבל שם בשנת תמ"ה, ולפניו היה שם האב"ד הג"מ דוד לידא, שנתקבל שם בשנת תמ"א, ולפניו היה הג"מ מאיר שטערן שנתקבל שם בשנת תל"ז, ולפניו היה האב"ד שם הג"מ יצחק אייזיק ב"ר שטעון דעקינגין שנתקבל שם בשנת תכ"ה, ולפניו היה שם האב"ד הג"מ ליב כמו"ה דוד שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק ראטרדם, ולפניו הי' האב"ד שם הג"מ אברהם כמו"ה יהושע, (אשר בא בהסכמה על ס' אור חדש להג"מ חיים באכנער מקראקא), ומעתה צא ופרנס לי מתי הי' הג"מ אליעזר פרופס הכהן אב"ד באמשטרדם שם, והנך רואה דכל מה שכתב בזה בספר מצבת קודש בדותא הוא, ומי לידינו יתקע אם לא עשו זכרונות במצבות אבנים כאלה גם לשאר גאונים אשר בדו מלבם, וקראו בשמותם עלי אדמה, וקבעו גם כן זמן לפטירתם, ושוב נעתקו הדברים אח"כ בס' מצבת קדש זכרון לדורותם, וכל חכם וחוקר, אך לריק יבקר, כי יחפוץ להפיץ אור על תולדותם, ועד נצח לא יראה אור ולא יבא עד תכליתם, ודי בזה : —

ג. הגאון מו"ה שלמה חריף הלוי אב"ד דק"ק לבוב.

הרב הגאון רבינו שלמה כמו"ה יצחק סג"ל, אב"ד דק"ק לבוב והגליל, אבי זקנו של הגאון מו"ה יצחק אב"ד דק"ק פרעשבורג, כך כתוב בשער הס' שיח יצחק על התורה (ד' סדילקאב תקפ"ה), שחבר הרב המאוה"ג מו"ה יצחק אייזיק סג"ל מלבוב, שהיה אב"ד בק"ק לאבין סמוך לקונסטאנטין ישן, בהרבני מו"ה יואל זצ"ל, חומר

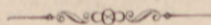
חומר מגזע הב"ח ז"ל, ומצד השני נכד להגאון מו"ה יצחק מגריידונג
 בהרב הגאון מו"ה דוד קאמניצער בהרב הגאון מו"ה שמואל קאמניצער,
 והרב הגאון מו"ה שמואל הנ"ל היה נכד להגאון רבינו מהרש"א ונכד
 להרב הגאון רבינו שלמה אב"ד דק"ק בלוב, אביו זקנו של הגאון מו"ה
 יצחק אב"ד דק"ק פרעשבורג, ובהקדמה שם ימפר בן הרב המחבר איך
 שאביו חבר כמה ספרים חדושים על ש"ס ופוסקים, ומת מיתה פתאומית
 בבית הרב המגיד דחויץ לעיר בלוב שם בחיותו יושב שם על מדין
 ויע"ש, אבל לא הביא שם מי הוא רבינו שלמה זה שהיה אב"ד
 בלוב, ובאיזה זמן היה שם, ואני אבא אחריו ואמלא את דבריו :

דע כי הגאון רבינו שלמה זה איש מבית לוי היה חתן הגאון הכהן
 הגדול בעל שארית יוסף ז"ל מקראקא גיסו של רבינו הרמ"א
 ז"ל, והיה נקרא בזמנו בשם רבי שלמה חרין, והוא אחד משלשה
 עמודי העולם שזכר הג"מ חיים באכנער מקראקא בספרו אור חדש על
 ברכת הנהנין שהסכימו שלשתן על הדפסת ספרו בשנת שצ"ו והראשון
 היה הגאון רבינו יואל סירקיש בעל הבי"ח, והשלישי היה הגאון מו"ה
 אליהו קלמנקש שדברנו ממנו לעיל, והגאון מו"ה שלמה חרין חתם
 שם בין שניהם. נאם שלמה בלא"א מו"ה יצחק ז"ל סג"ל ביריד
 לובלין, יע"ש. והיה אב"ד בלוב שם בזמן הגאון מו"ה יהושע בן
 מו"ה יוסף בעל מגיני שלמה שהיה ג"כ אב"ד בלוב שם, ומחותנם היה
 הגאון מו"ה אברהם שרענציל הכהן בעל שוית איתן האורחי אשר גם
 הוא ז"ל הופיע באור תורתו בלוב שם בזמן ההוא כנודע, ובסדר
 גיטין שלו כנדון שם מארדיש הביא שם את הגאון ר' שלמה זה
 בשם "מחותני", ועוד שם בשמות הנשים כנדון שם חוואליש, כתב
 "וכן כתבנו פה, והארכתי בתשובה והסכימו עמי האלופים מחותני
 כמותר" יהושע יצ"ו (והוא בעל מגיני שלמה), ומחותני כמ"ח שלמה
 סג"ל ז"ל, יע"ש. והנה כתב על הג"מ יהושע בעל מג"ש "יצ"ו
 ועל הג"מ שלמה סג"ל — ז"ל, כי הגאון מהרש"ס נפטר כ"ו חשון
 שצ"ח לפ"ק, והגאון מהר"י בעל מג"ש נפטר פה קראקא כ"ז אב ת"ח
 לפ"ק, כמ"ש בפנסק הח"ק פה, (וראה מזה בס' טיב גיטין להגאון
 מהר"ז מרגליות בשמות אנשים באות מ' ס"ק למ"ד, ובשמות הנשים
 באות ח' סק"ד), והנה כבר זכרנו שהגאון מהר"ש סג"ל היה אב"ד
 בלוב שם בזמן הגאון מהר"י בעל מג"ש, אך הדבר בספק אצלי אם

כלילת יופי

נהג נשיאותו בחוץ לעיר או בתוך העיר, והדבר ידוע שהג"מ יהושע היה ג"כ אב"ד בלבוך בחוץ לעיר שם, ובזמנו היה הגאון מו"ה מאיר ז"ק ז"ל אב"ד בתוך העיר, וכל זה מבואר בשו"ת איתן האזרחי בס"מ ט"ב, (והעתיק ממנו בס' ט"ב גיטין שמות אנשים באות ש"ן סק"ד אודות שם שלום שכנא), בעובדא דאי קלע קמיה דהגאון מהר"ם מלבוך ז"ל שהיה אב"ד בתוך העיר, שסידר גמ' א', ורצו הגאונים מו"ה יהושע ומו"ה אברהם שרענצילש לפוסלו, וכתב מהר"ם למהר"א שרענצילש שהגאון דחוץ לעיר (הוא הג"מ יהושע במו"ה יוסף בעל מגיני שלמה) שדא ב"י נרגא וכו', ועל זה השיב לו מהר"א שרענצילש שגם הוא כוון לדין זה לפסול הגמ' מטעם זה, והאריך בזה בתשובתו שם, ועוד הובא שם ג"כ תשובת הג"מ יהושע למהר"א ש בנדון זה, ולעיל מזה בתשובת מהר"א ש העתיק בגליון שם גם כן מכתב קטן מה שכתב לו הגאון מהר"ם ז"ל בנדון זה דבשעת הדחק ראוי להכשיר בזה, ולבסוף חתם שמו "מאיר", ושוב חזר מהר"א ש והשיב לו גם על זה, ויע"ש במ"ב גיטין, ואחרי ההצעה הזאת, יוכל להיות שהג"מ שלמה סג"ל היה רב אב"ד בלבוך בתוך העיר קודם הגאון מהר"ם, או שהיה אב"ד בחוץ לעיר שם קודם הגאון מהר"א בעל מגיש, ואין בידי להכריע כעת דבר זה, כי אין אתי במחיצתי כעת הספר שו"ת איתן האזרחי, וגם לא הסדר גיטין למהר"א שרענצילש להתכונן ולברר מתוכם כל פרט ופרט: —

ומתורתיו של הגאון מו"ה שלמה חריף סג"ל, כבר ידענו שהג"ח אחריו בן כמותו, והוא הג"מ יצחק ז"ל שהיה חתן הגאון רבינו מהרשי"א ז"ל (מ"ב גיטין שמות אנשים באות מ' ס"ק ל', ובשמות נשים באות ח' סק"ד), אשר ממנו נשתלשל בנים ונינים ונכדים גדולי הדור ואדירי התורה דור אחר דור, עד הגאון מו"ה יצחק ז"ל האב"ד דק"ק פרעסבורג, ועד הגאון מו"ה זלמן טרגליות מבראד (מ"ב גיטין שם), ועד הגאון מו"ה שמואל קאמניצער אבי זקנו של הרב המאוה"ג מו"ה יצחק אייזיק סג"ל מלבוך בעל ס' שיח יצחק על התורה שהכאנו לעיל, ודי בזה:

ד. הגאון מו"ה משולם זאלצבורג, אב"ד דק"ק לבוב, והגאון מו"ה יוסף במו"ה אליקים געץ והתן מהר"ם מלובלין, האב"ד שם אחריו.

אחרי נסיעת הגאון מו"ה יהושע במו"ה יוסף בעל מגיני שלמה, מלכוב, נתקבל במקומו לאב"ד ולר"מ בחוץ לעיר בלכוב שם הגאון מאור הגולה מו"ה משולם זאלצבורג במו"ה אברהם אשכנזי, והוא נזכר בשו"ת פני יהושע להגאון בעל מגיני שלמה בח"ב סימן ג' ששם ת' לפ"ק, וכן נזכר במצבת קודש ח"ב (דף י"ט ע"א), ושם העתיק מפנקס הקהל שחתם על פסק דין אחר ביחד עם הגאון מו"ה אהרן קלונימוס גראפין בהגאון מו"ה שמשון ז"ל, נכתב ביום ג' י"ב סבת **בזאת** לפ"ק ונפטר בשמיני לחדש השני בשנת ת"ה לפ"ק, (מצבת קודש ח"א סימן ל"ד), ונתקבל אחריו לאב"ד בחוץ לעיר שם הגאון מו"ה יוסף במו"ה אליקים געץ והתן רבינו מהר"ם מלובלין, והוא נזכר בשו"ת צמח צדק בסוף סימן מ"ב שהסכים עם הגאון המחבר בשו"תא דבי עגונות מק"ק ג"ש בשנת ת"ח לפ"ק, ובא ג"כ בהסכמה על הדפסת השי"ך על יו"ד בהדפסה הראשונה בשנת ת"ו לפ"ק, ונפטר בי' תשרי ת"יב לפ"ק, (מצבת קודש ח"א סימן מ"ג): **ובמה** שנוגע לתולדות הגאון ר' משולם זאלצבורג, הנה ראינו שגם הגאון הזה נהג נשיאותו בלכוב שם בימי הג"מ אברהם הכהן שרענצילש בעל שו"ת איתן האזרחי, והיו מריצים זה לזה הרבה שו"ת וספיקות בעניני גיטין כאשר באו הדברים ברוב ענין בסדר גיטין למטה"א שרענצילש והעתיק קצת מהם בס' טיב גיטין שמות אנשים באות י' סק"ה בנדון שם יעקב המכונה יקוש יע"ש. גם הניח אחריו הגאון ר' משולם בנים נינים ונכדים גדולים בתורה ובנדולה (א), ואחד מבניו

(א) ובפנקס של הרה"ג ר' נחמיהו דלאקרוס ספרא נוחא דפרי, נסיון אל"ף ושלשים, נמלא עם ספרונים הנכרס נרחא חידול ללמנת הננוח הגאון מו"ה משולם ז"ל, קבעה אח"כ נקום דירחה פה ק"ק קראקא אלל גתה וחתמה הקל"ן הנעלה מו"ה סמואל קג"ל אשכנזי, וזיחה נוטלת ויטחת נעסקי הלוחות

מבניו היה הרב הגדול מו"ה אברהם עבריל ז"ל אשר בא בקשר החיתון עם הרב הגביר שר ונגיד בישראל מו"ה שלום שכנא הכהן (חתן הג"מ יהושע בעל מגיני שלמה) שהיה פרנס הדור ומנהיג העיר פה קראקא והמדינה ונפטר בשנת תמ"ה (פנקס הח"ק פה), והוא היה לו בנין וחתנין רבנן, כנזכר בפנקסי הקהל פה. ועוד היום נמצא בעירנו איזה משפחות יקרות הנקראים בשם רש"ך על שמו, ומבניו הנודעים הם: הג"מ שמואל הכהן האב"ד דק"ק דובנא רבתי, והג"מ יהושע רש"ך רב"ד דפה ק"ק קראקא ונפטר בשנת תצ"ה (פנקס הח"ק פה). גם חתניו לוקחי כנותיו היו רבנים גדולים ומצוינים, ואחת מכנותיו היתה נשואה להרב המופלג מו"ה שמריה שמעריל בן הרה"ג מו"ה אברהם עבריל מלבוב בהגאון מו"ה משולם זאלצבורג הנ"ל, וקבע דירתו פה קראקא (ונפטר ג' אייר תמ"ד), והיא ילדה לו את הרב הגדול מו"ה יהודה ליב מקראקא אשר הוציא לאור ס' חדושי הלכות מהר"י בן לב על איזה מסכתות הש"ס בכרך בפ"ע בדפוס ווילמערסדארף בשנת תע"ט לפ"ק, וכל זה תמצא מפורש בשער הספר שם: "שהובא לדפוס ע"י האלוף התורני מ"ה יהודה ליב בהמנוח מו"ה שמריה בן הרב הגדול מו"ה אברהם עבריל בן הגאון הגדול המפורסם מו"ה משולם זצ"ל, אב"ד ור"מ דק"ק לבוב", ובחקדמתו שם חתם שם בסופו: "הק' יהודה ליב בהמנוח מו"ה שמריה חתן הנגיד המפורסם מו"ה שכנא חתן הגאון מו"ה יהושע אב"ד ור"מ דק"ק קראקא יצ"ו, ועוד להג"מ משולם הנ"ל גין ונכד שהיה גאון הגאונים ומאור עיני הגולה ושמו בקרבו, והוא הגאון רבינו משולם איגרא זצ"ל (חתן הג"מ יצחק הלוי איש הורויץ האב"ד דק"ק אה"ו), שהיה בילדותו אב"ד בקיק מיסמניץ ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק פרעסבורג, ושם מנוחתו, כבוד, והוא גיב גין ונכד להג"מ

הלוואות פה, וכרסם צפנקס עם עניוים ד' כ"ה אלול ת"ז לפ"ק, גאה הרבנית הנ"ל אל הצ"ד דפה וטענה שאלנד ונונה טער חונד אחד שחתם עליו ר' יצחק ציר אברהם אזלי כ"ץ, והתחיינה א"ע שנאם יונלל שמי"ח זה שלא יגיע לו שום היזק אף פרוטה אחת, ובסיוון שאלח זה עם נרעס גי"כ וון הלוואה טעמחה הרבנית הט"ל לפני עדים ציוס וי ט"ז אדר ת"ט לפ"ק, שכל בגדי החמודות שיש לה ושאר חפטים יקרים הכל נתן לה מחנה הקלין ר' שמואל קני"ל אשכנזי בתורת שלמה, ולאחר נותה שייך הכל למחנה הט"ל: —

להג'ט יהושע בעל מגיני שלמה הנ"ל, כנזכר בשער ספרו שו"ת רבינו משולם איגרא שנדפס מקרוב בווארשא, ונכרתו בתו של הג'ט משולם איגרא זצ"ל, היא אשת ידידי הרב הגאון הישיש פאר הדור מו"ה משולם הלוי איש הורוויץ נ"י האב"ד דק"ק סמאניסלוב והגליל בעהמח"ס שו"ת בר לואי, וכניו וכניו בניו כלם נכבדי ארץ ותופשי התורה, ומהם גם מחברי ספרים יקרים ויושבים על מדין במדינתנו בכמה קהלות ישראל ה' עליהם יחיו : —

ה. הגאון מו"ה מאיר במו"ה אברהם ז"ק האב"ד דק"ק לבוב בתוך העיר.

כבר הבאנו למעלה בתוך המשך דברינו הקודמים כי הגאון מו"ה מאיר במו"ה אברהם ז"ק שימש בכתר הרבנות בתוך העיר בלבוב שם בזמן שלשת הגאונים מהר"י בעל מגיני שלמה ומו"ה משולם זאלצבורג ומו"ה יוסף במו"ה אליקום געץ אשר שימשו גם הם בכל משך זמן ההוא בכתר הרבנות בחוץ לעיר שם בזה אחר זה והג'ט מאיר זק האריך ימים יותר מכלם כי נפטר כ' כסליו ת"ד לפ"ק, והנה גם הגאון הזה נודע למשגב שהיה אחד מגאוני וחכמי דורו, אור המאיר אשר רבים יאותו לאורו, עד שהגאון מהר"י בעל מגש יסדר פסקיה קמיה ביריד לובלין בשנת שצ"ט, וביקש ממנו להסכים עמו בשריותא דעגונה בחברת גאוני הועד דארבע ארצות גדולי הדור ועמודי העולם מו"ה משה ר' מענדלש האב"ד דק"ק פוזנא, ומו"ה ליפמן סג"ל, בעל תוס' יו"ט, (שו"ת פני יהושע חיב סימן ס"ג), ואף גם כמקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, וכאשר לא עמדו חבריו על דעתו של ר' מאיר, כנדון גט אחד שסידר בלבוב שם, ורצו חבריו הגאונים מהר"י בעל מג"ש ומהר"א שרענצילש הכהן לפוסלו, אז השיב להם הגאון מהר"ם ז"ק, במענה רך ובעונה יתירה שהוא מבטל דעתו מפני דעתם, ושוב צידד שעכ"פ בשעת הדחק ראוי להכשירו, (ראה מזה בספר טיב גיטין שמות אנשים באות שי"ן סק"ד מה שהעתיק בזה משו"ת איתן האזרחי סימן מ"ב), וכבר העירותי מזה לעיל בתולדות הגאון מו"ה שלמה חריף ז"ל : —

כלילת יופי

ודע כי הגאון מהר"ם ז"ק זכה ג"כ לבנים גדולי הדור ואדירי התורה, והם: בנו הבכור היה הגאון מו"ה אברהם ז"ק, והשני היה הרה"ג מו"ה שמואל, והשלישי היה הרה"ג מו"ה מרדכי, ושלישה אלה זרחה שמש תורתם ג"כ בעיר לבוב שם, ועיני אביהם הזקן הגאון מהר"ם ז"ל רואות. גם בת היה לו והיא הגבירה מרת פראדיל אשר הי' דירתה פה קראקא ונפטרה בחיי אביה ביום ב' דר"ה תי"ב לפ"ק, (ובפנקס הח"ק פה נרשמת האשה החשובה פראדיל בת הגי"מ מאיר יצ"ו אב"ד ור"מ דק"ק לבוב), ובפנקס הקהל פה"ק מצאתי, שבנו בכורו הגי"מ אברהם ז"ק הנ"ל לקח לו לאשה בזיוג שני את הגבירה מרת חוואליש בת הגאון מהר"ן ישעירא ר"מ דק"ק קראקא בעל מגלה עמוקות אשר היתה בתחלה אשת הגי"מ צבי הירש שור בן הגאון מו"ה חיים שור בעל תורת חיים, (והוא חבר ג"כ הקדמה קמנה בס' תורת חיים שנדפס פה קראקא בהדפסה הראשונה ובא על החתום: „נאם צבי בן המחבר הגאון הגדול כמו"ה אברהם חיים שור הנקרא הירש שור חתן הגאון הגדול ר"מ ואב"ד דקראקא כמו"ה נתן שפירא זללה"ה), והיה מחכמי וגדולי ק"ק קראקא ונפטר ונקבר פה בימי עלומיו ב"י"ב שבט שצ"ה לפ"ק (פנקס הח"ק פה), ואחרי מותו השאיר אחריו בת אחת ואלמנתו נשאת להגאון מו"ה אברהם ז"ק הנ"ל, וישבה תחתיו בלבוב שם, וילדה לו ג"כ בת אחת בשמה רוזה, ונפטר גם הוא בחצי שנותיו עוד בחיי אביו הגאון מהרים ז"ל בשנת ת"ה לפ"ק, ואז קמו האחים הגדולים הנ"ל מו"ה שמואל ומו"ה מרדכי בני הגאון מהר"ם ז"ק הנ"ל ונכנסו בפשר עם הגבירה מרת חוואליש הנ"ל אלמנת אחיהם הגי"מ אברהם ז"ל, והם וזיתרו לה על השבעת כתובתה, ומלבד זה נתנו לה עוד חמש מאות זהובים לטובת היתומה הקטנה רוזה הנ"ל אשר ילדה לבעלה אחיהם הגאון הנ"ל, ונגד זה התחייבה הגבירה האלמנה הנ"ל להניק את בתה הילדה רוזה בחנם בלי שכר, וגם למסל בגידולה בביתה ה' שנים רצופות, ואחרי כלות ה' שנים, יקחו האחים הרבנים הנ"ל את הילדה לביתם, ותגדל כביתם עד שתנשא לאיש וכל זה מצאתי בפנקס הישן דפה, הנכתב ע"י הרב הגאון מו"ה מתת' דלאקרוט שהיה ספרא מרתא פה בימי הגאון בעל תוס' יוט' שהיה אב"ד פה קראקא, ושם בס' תקנ"ח העתיק הנוסח זכרון ערות אשר נעשה בלבוב

בלבוב ע"י נאמני הקהלה שם, בנדון התקשרות הזוהי, והוא קיים שם
חתימת ידי העדים א):

ז. הגאון מו"ה נפתלי הירץ בהגאון מו"ה יהודה זעלקי מקראקא
אב"ד דק"ק לבוב בתוך העיר.

הגה כבר זכרנו למעלה שהגאון הישיש מהר"ם ז"ק ז"ל, האריך
ימים ושנים ונפטר בשיבה טובה בשנת תי"ד לפ"ק, ואולם
בפי הנראה כבר פרק מעליו עול הרבנות איזה שנים קודם לכן, ואולי
מחמת

א) וראיתי להעתיק זה ונפקס הקהל פה צמיון תק"ח ששם העתיק מה"ג
מו"ה ונתתי' דלאקרוט ספ"א נת' א, כתב הפטר שנעשה בלצוב סס
בין האחים האלופים בני הג"ו נאיר ז"ק ז"ל וצין גימטס הגבירה ונת
חואלים אלמנת אחיהם הג"ו אברהם ז"ק, וז"ל סס: "זכרון עדות שהיתה
בפנינו עדים ח"ו בחדר בשנת כ"ג ימים לחודש שבט ה"ה לפ"ק, איך שבאו
לפנינו האחים האלופים כנוהר"ר שמואל וכנוהר"ר נערכי בני הגאון מו"ה
נאיר י"ו, נאיר אחר, והאלמנה של אחיהם הגאון כנוהר"ר אברהם ז"ל היא
ונת חואלים בת הגאון מו"ה נתן ז"ל נאיר השני, ואנחנו לנו הוא עלינו ע"ס
כאנשים וקנו ונכל אחד נאחנו בק"ג א"ס וכתבו שטר זה בכל לשון של זכות
ויסוי כח בכל חופן היותר ונעיל לתקון חז"ל, בראשון וויתרו האחים הגדולים
המ"ל להאלמנה הנ"ל על השנעת כחונתה וגם יורשי בעלה הגאון ז"ל אשר
ילדה לו אשתו הראשונה אף שיגדלו לה יתנעו על השנועה, גם נתחייבו
האחים להוליא ולהניח ונתחת ידם חנוסה ונאות זהובים פוליש על רוחים
לטובת היתומה הנכרה הקטנה רוזה תחי' אשר ילדה ונת חואלים להגאון
נעה"א הנ"ל, והרצנית המ"ל התחייבה להניק את הילדה בחנם בלי שכר, וגם
לגדלה אחר כך בכל הלטרכותיה עד ה' שנים, ואחרי כלות ה' שנים יקחו
האחים הרבנים הגדולים הנ"ל את הילדה הנ"ל לניחם ותוגדל אללס עד שתנשא
לאיש, וקנינא ונשי הגדלים על כל הז' דכתוב ויפורש לעיל בנאח דכשר
לתיקניה צ"י והכל שריר וקיים. כאם שנעון בלא"ח מו"ה שאול ז"ל שנת פה
לצ"ב, וכאם יהודה ליב ספ"א נתח דק"ק לבוב, וכאם ונזה אברהם ונתתיהו
דלאקרוט ספ"א נתח דפה ק"ק קראקא י"ו":

כלילת יופי

מחמת זקנתו ותשות כחו לא היה עוד היכולת בידו לצאת ולבא
ולשאת עליו עול משא עבודת הצבור בלבוש שם, ובחר במנוחה
שאננה לשבת על התורה ועל העבודה בלי טרדות הנפש, ולכן מצאנו
כי עוד בשנת ת"ט לפ"ק כבר ישב שם בתוך העיר רב גדול אחר
בתיר אב"ד, והוא הגאון מו"ה נפתלי הירץ בן הגאון מו"ה יהודה
זעלקי מזי"א אשכנזי מקראקא וכן בתו של רבינו הגדול בעל הב"ח
ז"ל, ודבר זה בא מפורש בס' מצבת קודש ח"ב (דף י"ט ע"ב), שהעתיק
שם פסק בית דין שנעשה בלבוש בעשרה בתמוז ת"ט לפ"ק, והגאון
הנ"ל בא שם על החתום: "נאם נפתלי הירץ בן הגאון מו"ה יהודה
זעלקי אב"ד דתיך העיר פה לבוב", וברתוך הפסק דין שם נזכר ג"כ
שנעשה בצירוף מאור עינינו הגאון האב"ד מו"ה יוסף נ"י, (והוא הג"מ
יוסף במו"ה אליקום געץ וחתן מהר"ם מלובלין שהיה אז אב"ד בלבוש
בחוץ לעיר שם כנודע), ויפלא אפוא לפי זה נוסח המצבה של הג"מ
נפתלי הירץ זה שהעתיק בעל מצבת קודש שם בסימן ג' שנחקק
עליו שם: "ה"ה האלוף הדיין מו"ה נפתלי הירץ בהרב הגאון מו"ה
יהודה זעלקי נפטר זאת חנוכה תכ"ט לפ"ק, הרי מפורש שלא ישב
שם בתור אב"ד רק בתור דיין בלבד, ואולם כל מבין ומשכיר יבין
וידעה, כי בדברים כמו אלה יש לסמוך יותר על פנקס הדיינים שנכתב
ע"י סופר מומחה ונאמן הקהל, ומישבע ועומד לעשות מלאכתו כאמונה,
אבל נוסח המצבה בזה לא מעלה ולא מוריד. והנה אחרי שראינו
שחתם א"ע הג"מ נפתלי הירץ ז"ל בשנת ת"ט שהיה אב"ד בקיק
לבוב בתוך העיר, וזמן פטירתו היה בשנת תכ"ט, נתודע לנו מזה
שהיה ג"כ ביחד בלבוש שם עם רבינו הגאון בעל טורי זהב שהיה
בעל דורתו, ונתקבל לאב"ד בלבוש בחוץ לעיר שם איזה שנים אחרי
פטירת הג"מ יוסף במו"ה אליקום געץ שנפטר בשנת ת"כ כנודע.
ושוב מצאתי שהדבר מפורש בן בתורף פסק דין אחד שהעתיק בעל
מצבת קודש שם (כדף כ' ע"ב) מפנקס הקהל שם, בעובדא מק"ק
זאלקווא, אשר מכרו אז בית בק"ק לבוב בחוץ לעיר להגאון מו"ה
נפתלי הירץ בהגאון מו"ה יהודה זעלקי, ונתקיים הפס"ד שם גם כן
בכתב ידו וחתמתו של רבינו המ"ז וחתם שם ביום כ"ז מנחם אב
תכ"ד לפ"ק "נאם דוד הוא הקטן בלא"א הקצין מו"ה שמואל זללה"ה": —

וְמוֹדָה שְׂנוּגָע לְעֵינֵינוּ הִנֵּה כִּבְר יְדוּעַ שֶׁהַגָּאוֹן מוֹיִה יְהוּדָה זַעֲלָקִי מוֹיִ"א
 אִשְׁכְּנֹזִי אֲבִי הַגִּי'ט נִפְתְּלֵי הִירִץ הִיָּה חֲתָן הַגָּאוֹן רַבִּינוּ הַגְּדוֹל
 בַּעַל הַבֵּ"ח ז"ל, וְהִיָּה גִבֹּר מַגְדוּלֵי הַדּוֹר בּוֹמְנֹו, וְאֶחָד הַמִּיּוּחָד מִכָּבֵד
 הַגְּדוֹל נִמְוֵרִי קֶרְתָּא דַּפֵּה ק"ק קֶרְאָקָא בִּימֵי הַגָּאוֹנִים בַּעַל מַגִּינֵי שְׁלֹמָה
 וּבַעַל תּוֹס' יוֹם טוֹב, וְעַל הַרּוּב יֵשֵׁב בְּדִין בַּעֲוֹתָא חֲדָא עִם הַגָּאוֹן
 מוֹיִ"ה יְהוֹשֻׁעַ בַּעַל מַגִּינֵי שְׁלֹמָה שְׁחִיָּה ר"מ פֶּה קֶרְאָקָא בּוֹמְנֹו אֶחָד עִם
 הַגָּאוֹן מוֹיִ"ה לִיפְטָן סַגְלֵי בַּעַל תּוֹס' יוֹיִט, רָאָה לְדוֹגְמָא בִּשְׁוִי"ת פְּנֵי
 יְהוֹשֻׁעַ (לְהַגָּאוֹן בַּעַל מַגִּינֵי שְׁלֹמָה) ח"ב סִימָן ס' בְּנִדּוֹן עֲגוּנָה אַחַת
 מִקַּ"ק קֶרְאָקָא שְׁנַמְטַבַּע בַּעֲלָהּ בְּנִסְעוֹ לְקִיק פְּרָאָג, וְהוֹגְבָה עֲדוּת עֲלוּי
 פֶּה קֶרְאָקָא בְּיוֹם א' מ"ג לַמְבִי"ת ג' לַפ"ק, וְעוֹד שֵׁם בְּסִימָן כִּיָּה מְנִדּוֹן
 עֲגוּנָה א' שְׁהוֹגְבָה עֲדוּת פֶּה קֶרְאָקָא בְּכִית דִּין הַגְּדוֹל דַּפֵּה בְּיוֹם ה'
 י' סִיּוֹן ת"ז לַפ"ק, וּבִשְׁנֵיהֶם כָּאוֹ עַל הַחֲתוּם: «נָאִם יוֹשֻׁעַ, וְנָאִם יְהוּדָה
 זַעֲלָקִיל מוֹיִ"א אִשְׁכְּנֹזִי א), וְנָאִם צְבִי הִירֵשׁ הַכְּהֵן, וְהִנֵּה הַגִּי'ט יְהוּדָה
 זַעֲלָקִי

א) וְכֵן וְנִלְחֲזֵי גַם כֵּן שֶׁס הַגִּי'ט יְהוּדָה זַעֲלָקִיל וּזִי"א אִשְׁכְּנֹזִי חֲתוּם עִם הַגָּאוֹן
 מוֹיִ"ה יְהוֹשֻׁעַ צַעַל מַגִּינֵי שְׁלֹמָה עַל אִזִּיָּה פִּסְקֵי דִינִים סְנַעֲתָקוּ צִפְנִקָס
 הַקָּהֵל דַּפֵּה ע"י הַסּוֹפֵר הַרַ"ג ר' נִתְתִי' דְלֶאֱקֶרֶט צִהַגָּאוֹן מוֹיִ"ה יוֹסֵף ז"ל,
 וְסָס צִפְיָוֵן תְּרַכְיָט מוֹנָא פִּסְקֵי דִין אֶחָד אֲשֶׁר יֵלֵא נִבְיָת דִּינֹו שֶׁל הַגִּי'ט יְהוֹשֻׁעַ
 צַעַל מַגִּי'ט אֹר לִיּוֹם ו' ח"י סִיּוֹן ת"ו לַפ"ק, וְחֲתוּמוֹ סָס רַק שְׁנַיִם: נָאִם הַק'
 יוֹשֻׁעַ צַלָּא מוֹיִ"ה יוֹסֵף זַלְלֵה"ה, וְנָאִם יְהוּדָה זַעֲלָקִיל צִהַר"ר יֵלְחַק זַלְלֵה"ה,
 הַמְּכוּנָה זַעֲלָקִיל וּזִי"א אִשְׁכְּנֹזִי. — וְעוֹד סָס צִפְיָוֵן תְּרַכְיָט כַּעֲתָק סָס גִּי'ט
 פִּסְ"ד אֶחָד סְנַעֲשָׂה צְנוּחָצ צִלְחָא צִי דִינָא רַבָּה דַּפֵּה קֶרְאָקָא בְּיוֹם ו' ר"ח
 «נָחַם ת"ו לַפ"ק, וְחֲתוּמוֹ גִּי'ט נָאִם יוֹשֻׁעַ, וְנָאִם יְהוּדָה זַעֲלָקִיל וּזִי"א אִשְׁכְּנֹזִי,
 וְנָאִם צִרְכִּיָּה צִרְךָ צְנֵהרִי"א ז"ל שְׁפִירָא (הוּא הַגָּאוֹן הַנּוֹדַע צַעַל זֶרַע
 צִרְךָ). — וְדַע כִּי הַסָּס וּזִי"א שְׁחַתֵּם א"ע הַגִּי'ט זַעֲלָקִיל הַכֵּל הוּא כִּיּוֹי
 לְנַשְׁפָּחָה אַחַת עֲתִיקָה וְכַבְדָּה אִשְׁכְּנֹזִי, וְעוֹד צִסּוֹף הַנּוֹאָה הַסְּלִישִׁית וְנִחְתַּלַּת
 הַנּוֹאָה הַרְּבִיעִית וְאַלְף הַשְּׁשִׁי צִנְתָּ ס"ג לַפ"ק כִּכֵּר וְנִלְחֲזֵי מְנַשְׁפַּחַת צִית
 «מִזִּיא» צַעִיר פִּסְדִּי"ה, שֶׁהִיוּ מַגְדוּלֵי הַעִיר וּמַכְבְּדִיהָ, וְעַל תְּקוּתֹת הַקְּדוּמוֹנִים
 אֲשֶׁר כִּתְחַדְּשׁוּ עוֹד הַפַּעַם צוֹעֵד הַגְּדוֹל שֶׁהִיָּה צִנְתָּ ס"ג צַעִיר וּוִירְעִי"זא וְכַל
 גְּדוּלֵי וּפְרַכְסֵי שֶׁל וּנְדִיּוֹת אִשְׁכְּנֹזִי, אֲשֶׁר סָס עַנְוֹו וְתַקְּנוּ שְׁאֵין לְהַצִּיד צַעִיר
 אַחַת לְהַשְׁתַּרֵּר וּלְגַזֵּר צַהֲרָם עַל יַחִיד אֹו רַבִּים שְׁעוֹנְדִים תַּחַת מְנַשְׁלַת צִית
 דִּין צַעִיר אַחֲרָת, צָא סָס צַלָּשׁ הַחֲתוּנִים הַאֲלֹף וְהַגָּאוֹן מוֹיִ"ה שְׁמוּאֵל מוֹיִ"א,

כלילת יופי

זעלקי בא ג"כ בהסכמה על ספר עמק המלך שנדפס באמשטרדם בשנת ת"ז לפ"ק נכתב עליו שם: "הסכמת הגאון מו"ה יהודה זעלקיל מזי"א אשכנזי חתן הגאון הגדול מו"ה יואל ז"ל" (ג) וגם היה לו שורת ברצוא ושוב

בס"ק פפד"ו, ודבר זה נוכל בכתובים צפנקס הקהל בעיר פפד"ו סס, והעתיק וננו ג"כ בס' אור הישר בנדון הגב' עקליווא בשנת תקכ"ז סס בדף ה' ע"ג, ואני כבר העתקתי הדברים בקלרה בננוא לספרי זה בהערה ד' סס, וראה עוד לדוגמא צפ"ת חוט השני סימן פ' שנדפס סס ג"כ תשובה אחת ונהגאון מו"ה ונתתיהו מזי"א שהיה אב"ד בעיר איטונגין במדינת שווייץ בשנת ת"ד, וכן נוכל בנספח גלעד בסימן פ"ג בננוא חנן של הרה"ג מו"ה נשה חיים מזי"א צפראג בשנת תס"ב לפ"ק, וכן הרה"ג מו"ה אליהו תלמיד הגי"מ דוד אופנהיים ז"ל שהוליד לאור חדושי הריטב"א חולין כ"י, בדפוס פראג' חתם א"ע בסוף הקדמתו סס: "כאם אליהו בהרב מו"ה אשר מזי"א עק"ק פורדייץ בשנת תל"ה לפ"ק", וכן עוד הרה"ג:

(ג) ועתה נוכלתי עוד הסכמת הגאון הזה בראש גאוני ארץ פולניא על ספר נחלת לבי הנכונה בשם נחלי"ב על נוס' אבות (דפוס וויניציאה שנת היתה לפ"ק), שחבר הרב הגאון הנקובל מו"ה לבי הירש בן האלוף הקלין הישיש מו"ה שמשון עוף פירר ונחכני ק"ק קראקא, והעיד סס על הנחבר "שהיה נחשזבי תלמידי חותמו הגאון הגדול מו"ה יואל שהיה ר"מ ואב"ד בק"ק קראקא" (והוא רבינו צעל הב"ח ז"ל), וכל סס עה"ח בשנת ת"א: "כאם יודא בן הר"ר ילחק ז"ל הנכונה זעלקיל מזי"א אשכנזי", ואחריו כל ג"כ הסכמת הגאון צעל דנעק אליעזר על נוסכת חילין בעברו דרך ק"ק ווינא בשנת ט"ח לפ"ק לנכוע לארץ הקדושה, וחתם סס: "כאם אליעזר זעירא בל"א מו"ה שמואל הסקיד זללה"ה", ואחריו גם הסכמת הגאון מו"ה נרדכי צ"ר ילחק הכהן האב"ד דק"ק חונן בשנת ת"ב לפ"ק, ואחריו שלשה הסכמות האלה כל סס הסכמת הגאון מו"ה שמוחה צמו"ה גרשון הכהן האב"ד דק"ק צילגוראדי, וכתב על הנחבר סס: "שהוא חריף ונקי צפתרי תורה, ונשמתו שגורה וכדורה, ולא יחטיא אל השערה, ונ"מ לאו צדידי סניכנא בי קטלא קניא באגמא אנא. דיענא דלא ידענא, אלהן על האתנים נוסדי ארץ שלשה עמודי עולם הלא הנה: הרבנים האדירים והנוצחקים הנזכרים לנעלה, אשר הסכימו ידיהם קודם להציא את הספר היקר הזה לבית הדפוס". ועל זה כל עה"ח: "דברי לעיר שמוחה בכהר"ר גרשון הכהן זללה"ה". ודע כי גם

ושוב עם הגאון החרף מו"ה יצחק הלוי אחיו ורבו של רבינו המ"ה, כמבואר בשו"ת מהר"י הלוי סימן ל"ה, וקרא אותו שם בשם, אהובי מחורגני האלוף הגאון ר"מ ואב"ד כמו"ה יהודה זעלקיל יצ"ו, יע"ש:

ובנו הג"ט נפתלי הירץ האב"ד דק"ק לבוב תו"ה, למד בילדותו ג"כ אצל זקנו רבינו הבי"ח ז"ל, פה ק"ק קראקא, וגם לאחר שקבע ישיבתו בלבוב הריץ ג"כ משם כל ספיקותיו לזקנו הבי"ח ז"ל, וזקנו השיב לו על כל דבריו כמבואר הכל בשו"ת ב"ח החדשות בסימן נו"ן, ולחבת הקודש ראיתי להעתיק פה ג"כ קצת אמרי נועם מאשר כתב רבינו יואל בעל הבי"ח בסוף תשובתו שם לנכדו זה תוכחת מגולה ואהבה מסותרת כאשר ייסר איש את בנו, וכה דבריו שם: "ע"ד השאלה אשר שאלת, בתינוק שנדחה מילתו עד לאחר שלשים יום מפני חלשותו, אם פודין אותו כשהוא בכור ביום ל"א, או דצריכין להמתין בפדיונו עד לאחר שמלוהו, ועל זה השיב לו הבי"ח: דשאלה זו אינה צריכה לפני ולפני ולפנים ותלמוד ערוך הוא (ביבמות פ' החולץ דף ט"ז) דהאמר שם דשיהוי מצוה לא משהינן וכו', ושוב האריך שם הגאון ז"ל בפלפול בש"ס ופוסקים, וסוף דבריו שם להלכה ולמעשה דבנ"ד פשיטא דפודין אותו מיד ביום ל"א משום דשיהוי מצוה

שר הנוסכים הזה לאו קטלא קניא זאגנא הוה כאשר העיד על עלנו, כי הוא הגאון הנודע רבינו שנחה הכהן (חותן הגאון מו"ה יוסף אלמוטנינו נבילוגרדי) אשר נתפרסם שמו בכל הארץ ע"י חזרו הגדול "ספר שמות" אשר האיר עיני כל ישראל צעניכי גיטין, והיה נתקיפי קדנאי כאשר העיד עליו הגאון זעל שער אפרים בחסובה צמיון ק"ט שהסיג סס להגאון מהר"י אלמוטנינו, "שהאריך ללא לירך כי כבר נתפרסם פה ספר שמות שחבר חניו הגאון ז"ל אשר ראוי לסמוך עליו חף שלא נשעת הדחק עכ"ל. וראה נענו ג"כ צ"ש הגדולים" להגאון חיד"א נערכת ספרים זכות ס"ן ועכ"ז עיניך לזכות יצו ח"ך שהספיל עלמו כל כך נגד גאוני וחכמי זמנו עד שכתב עליהם שהם, עמודי העולם והוא חשב א"ע "לקטלא קניא זאגנא" ונעשה, חל חזי נאי ח"כא בין תקיפאי קדנאי, לענותינאי זכרתי, צזנתינו זה :

כלילת יופי

מצוה לא משהינן ג), וסיים שם בזה"ל: ומה שכתבת סברות להמתין בפדיון, תמה אני עליך, כמה דמיונות וסברות שכתבת לבנות ולסתור, ואין להם שורש ועיקר בתלמוד, ולא כן אלפינד כשהיית במחיצתי, ועל כן אם תשאל ממני עוד איזה הוראה תקצר בשאלתך, אם לא שיהיה לך איזה הוכחה וראיה מקובלת מן התלמוד, או מן הפוסקים, אז תעלה על הספר ובדיו וכו', ובכן אשא כפי לאל יתברך, שתאריך ימך, כה שואל זקנד, יואל סירקיש יום ג' ח' שבט שציו לפ"ק, עכ"ל רבינו בעל הב"ח שם. ודברים נמרצים כמו אלה באופן סדר התלמוד ע"ד האמת והישר בתלמוד ובפוסקים, כתב גם כן רבינו בהקדמתו לספרו הגדול ב"ח על הטורים ביו"ד ובחושן משפט, ובאבן העזר: —

ג) ובן פסק גם כן בשו"ת לונח לך דסינן קכ"ח דקונטרס אחרון שם נהגאון נו"ה יהודה ליב בן הנחבר, דכל כה"ג נלין אותו וייד לאחר שלשים יום אף דנשהינן לנול עד אחר כלות שני חדשים, ויע"ש. ובן הנחבר ס' לונח לך לא כאה ולא ידע שכבר קדונו בזה רבינו הנ"ח בתשובה זו שלא היתה צדפוס עדיין צינניו, כי ספרי שו"ת נרבינו הניח ז"ל נרפסו כלם צומן נאחר, הראשונות נפפד"נו בשנת תי"ז, והחדשות בעיר קארעץ בשנת תקנ"ה לפ"ק:

ז. תולדות רבינו הגאון הגדול מו"ה דוד סג"ל בעל טורי זהב
אב"ד ור"מ דק"ק לבוב.

א. רבינו דוד נשיא הלוי אשר האיר עיני הגולה בחבוריו "טורי זהב" על ארבעה חלקי השלחן ערוך, נולד סביב לאמצע המאה הרביעית מאלף הששי בעיר לאדמיר היא ווקאדמירא אשר בגליל וואהלין, והיא עיר מגורת אבותיו ואבות אבותיו. אביו היה רב גדול וחסיד נגיד ומצוה בקוראי שמו שמואל איש מבית לוי, ואביו זקנו היה הגאון מרנא ורבנא מו"ה יצחק בצלאלש אשר שמו נודע בספרי הפוסקים ובשו"ת קמאי וברטראי, והוא היה ר"מ ואב"ד בעיר ההיא עוד בזמן הגאונים הראשונים אשר באו להרביץ תורה בישראל בארצות פולין ורוסיא ליטא וואהלין במאה השלישית מאלף הששי, יהיה בזמן אחד עם הגאון מו"ה שלום שכנא (רבו של הרמ"א) שהיה ר"מ ואב"ד בק"ק לובלין, ועם הגאון מו"ה קלמן מוירמייזא שהיה ר"מ ואב"ד בק"ק לבוב, ואולם הוא ז"ל האריך ימים אחריהם והיה ראש וראשון לכל גאוני וחכמי דורו, וכלם חלקו לו כבוד, ודרשו מאתו דבר ד' זו הלכה, — ראה מזה בשו"ת ב"ח החדשות בסימן ע' אשר שם גרסם תשובה אחת ממנו בנדון עגונדה, ומה שאמרו עליו שם הגאונים מהרש"ל ומהר"ן שפירא מהורדנא בעל מבוא השערים, בתשובותיהם שם בסימן ע"א ובסימן ע"ה, וראה גם כן בס' נתיבות עולם להגאון מהר"ל מפראג מה שכתב עליו הג"מ יצחק כהן שפירא חותן מהר"ם מלובלין בתשובתו הנדפסת שם בנתיב הלשון פרק ט', — וגם הרמ"א בתשובה סימן צ"א וגיטו הגאון מהר"י כ"ץ מקראקא בעל שארית יוסף בתשובה סימן י"ז חרדו לדבריו ונתנו כבוד לשמו, ורבינו מהרש"ל שדר פסקיו קמיה וביקש ממנו הסכמת דעתו הרחבה (שו"ת רש"ל סוף סימן א' ובסוף סימן ט"ו, ח) ונכדו הגאון בעל טורי

(ב) ודע כי בזמן קודם נשכנר הימים עזרו קלת דברי רינות צין רבינו נהרש"ל וצין הגאון ר' יצחק ר' צלללש, כי הים צר פלוגתיים, אורות ספק דין אחד טיגל אז נפי הגאון ר' יצחק צלללש ז"ל בנדון עערופיא צועשה שהים נשנת ס"ו לפ"ק, שטוען סכר ון סר העיר סיהי

כרילת יופי

מטורי זהב היה מתכבד בעמרת תפארת זקנו זה ומביא גם כן מפסקיו בד' מקומות בביאוריו לד' חלקי הש"ע בשם אאז הגאון ר' יצחק ב"ר בצלאל, (ראה במטורי זהב או"ח טוף סימן קנ"ג, ובי"ד סימן קי"ג סק"ב, ובאבן העזר סימן קכ"ט ס"ק ל"ה, ובחושן משפט ריש סימן ג'). ומלבד זה הפליא גם כן לעשות הגהות על הש"ס ועל הרא"ש ועל המרדכי, בדרך

לו לזכו הרשות לנוכח יין שרף צמותו על נושך ג' שנים, ואחר כך נא ראובן והשיג את גבולו וירד לאונתו תוך הג' שנים ושכר מן שר העיר שם את הרשות מנכירת היין שרף על לאחר כלות ג' שנים הכ"ל והלכה, וכאשר נודע הדבר לשמעון נבע את ראובן שיעמוד עמו למשפט ע"פ דו"ר תו"ק, ונחרו שניהם להגיע טענותיהם לפני הגאון מו"ה ילחק ר' צללאל, ועשו ע"ז ק"ס לאחר ולקיים כל מה שיגזור עליהם הגאון הכ"ל, ופסק הגאון שהדין בזה עם שמעון, ומחויב ראובן להחזיר לו הרשות מנכירת היין שרף, וגם כל מה שהעלה בזה יותר משכירות הראשון גם כן יפסיד ראובן, וכאשר הובא פסק דין זה לפני הגאון מהרש"ל, הרצה להשיב עליו בכל חוקף ועוז, והעלה בתשובתו להפך שהדין בזה עם ראובן, ולא זכר בתשובתו את שם הגאון ר' ילחק הכ"ל בפירושו, רק קראו בשם "המורה", והעיר עליו כל חמתי, וכתב דמלבד שלא פסק בזה כדון וכהלכה, עוד עבד איסורא על שהיה דן יחידי ועבר על דברי חכמים שאמרו, אל תהי דן יחידי, והוא לא עשה ככה, והנה חבר מהרש"ל ע"ז קונטרס גדול ורחב הכולל ב' תשובות גדולות, והם נדפסות ובאות בשו"ת רש"ל סימן ל"ה וסימן ל"ו, ובסוף תשובתו שם נקיים: "ואני לא נקראתי לעת עתה לחייב רק להליל ולזכות וכו', וכתלי בית המדרש יעידו עם רבותי לזכותי, ויאמרו דברי התלמיד ישר, שעד הנה אני העני אשר הפכתי במרה זו, על כן כל נוי שיבא ויטלנו שלא כדון וכהלכה, יהי דינו חרוץ כרשע, צננת הדין הקשה, והוא סוד הפח"ד המרוצז ליודעים, דברי שלמה לוריא":

והנה רבינו מהרש"ל שלח אז תשובתו זאת לקראקא, אל הבהן הגדול הגאון מו"ה יוסף כ"ץ צעל שארית יוסף, עם הנקשה שהוא יבא ויכריע ביניהם ככהן שדעתו יפה, ועל זה השיב לו הבהן גם הוא תשובה גדולה ורחבה (והיא נדפסה בשו"ת שארית יוסף סימן י"ז), ושם הוכיח לו שנגתו על פניו, כי הוא לא כוון יפה בזה, ושהדין בזה עם הגאון ר' ילחק צללאל בכל דבר הן צעיקר הדין והן צננת שהיה דן יחידי כיון דקבלו עלייהו שני הלדדים

כדרך כל גאוני דורו בעת ההיא כמו הגי'ט שכנא מלובלין, ומהר"ן מהורדנא, ומהרש"ל, והרמ"א ז"ל כגודע, (ראה מזה בחדושי מהר"י הלוי לנכדו הגאון ז"ל בחדושיו למסכת ע"ז דף ו' ע"א, ובספר תפארת שמואל למהרש"ק (דף ל"ט ע"א) בחדושיו על הרא"ש במסכת ברכות שם, ובספר של"ה ח"ב מס' פסחים דף כ"ג ע"א בענין גוסס ההגדה) — ותלמידו המובהק אשר יצק מים על ידו הויה הגאון מו"ה יהודה ליבא ברבי חנוך ז"ל אשר בזמן אחרון מלא את מקום רבו והויה גם כן אב"ד ור"מ בק"ק לאדמיר שם, ונקרא בספרי הפוסקים בשם מהר"ל מלאדמיר על שם עירו (ראה מזה בשו"ת ב"ח בסוף סימן ע'), ונדפס ממנו ג"כ תשובה אחת בגדון עגונה בשו"ת הביח סימן פ"ט ועוד לו איזה

הלדדים, והאריך נאלד בתשובתו שם, לכתור כל דברי ונהרש"ל זזה בכל פרט ופרט בדברים נכונים, ולא נשא לו פנים, (ואז לא היה לנוח עיני הסהן גוף הפסק אשר כתב זזה הגאון ר' יחזקאל בללאלט, כע"ס בעמנו בתשובתו שם), וניד בתחלת תשובתו שט נא בתוכחה לנגדו וכתב: "ונה סהרטיב ועלת כבודך את הנליטה, ונאת בקפילה, לתפוס את הנורה טענר על עלת חכמים, שאננו אל תפי דן יחיד, אהובי לפוס חורפא לא דקדקת, דשם תיירי גדלא קבלו עלייהו" וכו', ועוד לו באמצע התשובה שם: "וגם ויה ספירט ועלת כבודך וכתבת, שיש כאן ד' טעות, ונליחה, והסך בחכמה, ויורד לאוננות, ופירחא, אהובי, שם של ד' צנוקס שאין ראוי לכתוב עוה, יגוד ויגנוז, כמו שאפרט בעזה"י, וכו'. ובסוף התשובה שם נסיים ג"כ זזה הלסון: "ונה שכתב ועלת כבודך דניי שאינו פוסק כך ילקה צונדת הדין הקסה הנרונז לידועים, אהובי הזהר במדת הפחד כי היא מדתו שר יצחק, וטלוס נונני אהובך יוסף כהן", (וכונת הגאון בעל שארית יוסף זזה על הגאון ר' יחזקאל בללאלט שלא פסק כנהרש"ל זזה, וננינו לא יירא ולא יפחד כלל נאזהרתו של ונהרש"ל זזה, והספוד הוא שיותר יש לו לנהרש"ל להזהר נפחד יחזקאל וד"ל), וכל זה מובא ג"כ בקלרה צטורי זהו חוסן נטפט צריס סימן ג', וגם הוא עמוד שם לינין לקו של זקנו הגאון ר' יחזקאל ב"ר בללאלט והעלה שכדין עשה צוה שהיה דן יחיד נטוס דכל שנאו לפניו הצעלי דיניס נסחס הוי קנלוהו צפירוט, והביא ראיה לזה נעונדא דירוטלני פ"ק דנסהדרין, וכן פסק גם חותמו הגאון רבינו הצ"ח ז"ל שם ויעש"ה:

כלילת יופי

איזה תשובות בספר שוית הינוך בית יהודה שנדפס בפסד"מ בשנת
תס"ח ע"י אחד מיוצאי חלציו (ראה בהקדמה שם): —

ב. וְהִנֵּה לְהַגְאֹן רַבִּינוּ יִצְחָק בֶּעֲלֵאֱלֹשׁ הָיוּ לוֹ שְׁנֵי חֲתָנִים לִזְקָחֵי
בְּנוֹתָיו, אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם בִּרְיָ יַעֲקֹב, וְהָאֶחָד הַגְּאֹן הַגְּדוֹל
הַנִּקְרָא בְּשֵׁם ר' אַבְרָם פּוֹלָאָק, אֲשֶׁר נִמְנָה בֵּין הָעֵשְׂרָה הָרִאשׁוֹנִים
גְּאוּנֵי עוֹלָם אֲשֶׁר הִסְכִּימוּ עַל הַדְּפִסַּת ס' מַחֲנוֹת כְּהוֹנָה פ"י עַל הַמְּדַרְשׁ
רַבָּה, וּבְרֵאשֵׁם הַכֶּהֱן הַגְּדוֹל הַגְּאֹן מַהֲר"י כ"ץ מְקַרְאָקָא בְּעַל שְׂאֵרֵי
יוֹסֵף, וּבִשְׁנַת שְׁלֹשׁ הָיָה רַמְ"ט וְאַבְיָד בְּק"ק לֹבְמֵלָא (ג), וְחִירֵשׁ שֵׁם
תִּקְנָה

ג) וּמֵתוּלְדוֹתָיו שֶׁל הַגְּאֹן מְוֵהֲר"ר אַבְרָהָם פּוֹלָאָק חָזַן רַבִּינוּ יִצְחָק בִּרְיָ
בְּלֵאל ז"ל, נוֹדַע לָנוּ, כִּי אֶחָד הַמְּיֻשָּׁד מִיּוֹלָאֵי חֲלִצֵי

הֵיחָד הַרַב הַגְּאֹן הַמְּקוֹבֵל מו"ה יְהוּדָה לִיב מְוֵה"ה יוֹסֵף ז"ל עִקְ"ק פִּינְסַק אֶשֶׁר
הֵיחָד אֲבִי רַמְ"ט זַנְטָה קַהֲלוֹת קְדוֹשׁוֹת מַמְדִּינּוֹת לִיטָא, וְסִימָן נוֹדַע זַנְטָה עַל
יְדֵי סְפָרֵי הַיְקָרִים אֶשֶׁר זָכָה לְהוֹלִיֵא כָּלֵם לְאוֹר הַדְּפוּס מְחִייו, וְהֵם: ס' קָהָה
חֲכֵמָה, וְס' דָּרְךְ חֲכֵמָה, וְס' דַּעַת חֲכֵמָה הַנִּקְרָא ג"כ בְּשֵׁם דְּרָבֵי חֲכָמִים, וְס'
מְקוֹר חֲכָמָה עִם ס' קוֹלֵת זְלוֹלָה, וְס' כְּבוֹד חֲכָמִים. וְכַסּוֹף הַקְּדוּמָה לְסִפְרֵי
דַּעַת חֲכָמָה חֲסֵם א"ע: „כַּאֲשֶׁר הֵק' יְהוּדָה לִיב בְּא"ח מְוֵה"ה יוֹסֵף ז"ל בֶּן הַרַב
הַגְּדוֹל זְדוּרֹו כְּמוֹהֵי יְהוּדָה לִיב פְּרֵלְאוֹוֶעֶר זְלֵה"ה עִקְ"ק פִּינְסַק מְגוּזַע הַגְּאֹן
הַגְּדוֹל זְדוּרֹו כְּמוֹהֵי יִצְחָק בִּרְיָ בְּלֵאל ז"ל וְנִלְדַעְנִיר וְחֲתָנוּ הַגְּאֹן הַגְּדוֹל כְּמוֹהֵי
אַבְרָהָם פּוֹלָאָק ז"ל, וְכֵן חֲסֵם א"ע בְּכּוֹף הַקְּדוּמָה לְסִפְרֵי קָהָה חֲכָמָה הַנִּדְפָס
בְּפִסְד"מ בְּשַׁנַּת תַּע"ג. לְפָק, גַּם אֲחִיו וְבֶן אֲחִיו הָיוּ מְתוֹפְשֵׁי הַתּוֹרָה וּמְיֻשָּׁנֵי עַל
מִדְיָן, וְכַסּוֹף דַּעַת חֲכָמָה שְׁעַר הַעֲבוּדָה פ"ה (דָּף מ"ג ע"ג), הֵנִיחַ שֶׁס קָלַת
חֲדוּשֵׁי תוֹרָה וְהֵם שְׁשׁוּנַע מְהַרְבַּב כְּמוֹהֵי דוֹר שִׁיח"י בֶּן אֲחִיו הַרַב הַגְּדוֹל כְּמוֹהֵי
זַנְטָה זָכַר שִׁיח"י דִּיין מְלוֹיִן בְּק"ק זְאֵלְקוֹיָא, וְסְפָרֵי הַמְּחַמְדִּים נִתְפַּשְׁטוּ בְּרֹב
חֲסוּלוֹת יִשְׂרָאֵל עוֹד מְחִייו, (כַּאֲשֶׁר הֵעִיד זַנְטָה בְּהַקְּדוּמָה לְס' דַּעַת חֲכָמָה שֶׁס),
כִּי הֵם וְנִלְחִים חֲכָמָה וְמוֹסֵר וִירְאֵת ד', אֲשֶׁר הוֹכִיחַ זַנְטָה בְּמוֹעֲלוֹת וְדַעַת,
לִיחִידִים וְלְרַבִּים, וְהַגְּדוֹל לְדַקְחוֹת וְחִסְדוֹתָיו לֹא נִשָּׂא פָּנָיו לְשׂוֹם אֲדָמָה זְעוּלָה,
וְגַם גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל וְנִתְהַיָּגוּ הַדוֹר זַנְטָה לֹא זָכַר זַנְטָה, וְהוֹכִיחַ אֹתָם עַל פְּתִיחַם
כִּי יִתְנוּ עֵינָי וְלֹב לְהַרְגֵם קֶרֶן הַתּוֹרָה, וְלִהְיוֹת הַדַּת עַל תְּלָה. וְגַם הוֹרָה דָּרְךְ
וְנִתְיָבָה, לְכָל זַעֲלֵי חֲסוּנָה. וְגַאֲוִנֵי זַנְטָה הֵנִיחַ רָאוּ כִּי בְּאֵמוּנָה הוּא עוֹשֶׂה,
וְיִקְבְּלוּ אֶת כָּל דְּבָרָיו בְּאֵהֶם, וְכִנֵּר הַזְּכִירוּ לְשַׁבַּת הַרַב הַמְּקוֹבֵל הַגְּדוֹל מְוֵה"ה
וְנֵשֶׁה בֶּן מְנַחֵם מְפָרָאָג בְּסְפָרֵי וְיִקְהַל וְנֵשֶׁה" עַל עֵינֵי קְבֵלָה (בְּדָף י"ג ע"ג).

תקנה אחת לטובת הכלל שנתקנה עוד מקדם בשנת שי"ח, ונתקיימה התקנה אח"כ ג"כ על ידי הגאון ר' יואל סירקש בעל הב"ח ז"ל אשר ישב על כסאו בק"ק לובטלא שם בשנת שס"א (שו"ת ב"ח סימן ד'). והשני היה הרב החסיד הקצין והנדיב מו"ה שמואל הרמתי איש מבית לוי אשר היה לו תורה וגדולה במקום אחד, והוליד ג"כ שני בנים גאוני ארץ ועמודי החוראה, הראשון הגאון מו"ה יצחק הלוי, והשני הגאון מו"ה דוד הלוי, אשר שניהם הרימו קרן התורה בכל מדינות פולין ורוסיא בהחזקת ישיבות גדולות, ובחבורים יקרים ונפלאים, והגאון ר' יצחק הלוי האיר עיני חכמים בהלכה בחדושו אשר חידש בעומק שכלו בחריפות ובבקיאות עד להפליא, וגם בתשובותיו אשר השיב לשואליו דבר. והמה באו בדפוס בזמן אחרון ונקראים בשם "חדושי מהרי"י

יותר מזה תראה את אשר כתב עליו הגאון עהר"ם חגיז כי זכה לראותו פא"פ נדי גלותו נחוץ לארץ לירושלים עיר הקודש, והציאו בספרו "משנת חכמים" צומעת התלמוד סימן כ"ט וז"ל שס: "הן הקרה ד' לפני היום ספר אחד נרכ להושיע העוכית הגדול הנפורסם בספריו צעל דעה, דרך, נקוד חכמה, זקן זה שקנה חכמה, שזכיתי להכיר אותו נדי עצרו דרך ק"ק וויניליאה לעלות לארץ ישראל תוב"ג, וגם שס כתן עיניו לחכמים, והדפיס ספר נוסף על דברי חכמים צנוקר השכל, ונאמלע זללכת שונים זו צא לידי אחד נוספריו זה ספר דעת חכמה, ונחוכו ראיתי הולך ואור ונאיר להם לישראל בפתיחת ארבעה שערים" וכו' עכ"ל. — וניני חורפו היה נשכן כבודו בק"ק צוחאוי צנדינת רייסין, אך צנכת ח"ך לפ"ק, צליל א' כ"ה כסליו היה שס עת לרה ליהודים, כי נהרגו צלילה ההוא קרוב לשלש נואות נפש נאחצ"י וצחוכס ג"כ הרבה גדולים צחורה וציראה, והוא נולע נחוך ההפכה עם אשתו וצחו כי ה' הילל אותם עיפ נס (בהקדמתו לס' קנה חכמה), ואח"כ קצע צית נדרשו בק"ק פינסק, ושס הציץ תורה צרנים, גס היה דרשן ונוכית והלך נעיר לעיר הלוך ונסוע לדרוש צנוקהלות עם ד' דברי נוסר ותיכתת חיים צדצרים הוילאים וון הלצ, ורבים השיב מעון, וצנאו לקיק אלטונא והנצורג להדפיס שס ספרו היה לו טעשועים שס עם הרצ הגדול צחריפות וצנקהלות צחורה וצחסידות כנז"ה לצי הירש צנז"ה יעקב, (הוא הגאון הנודע אח"כ צסס חכס לצי), חתן הגאון מו"ה נשלס זלמן ניינארק האצ"ר דג' קהלות שס, ועל ידו נולא ננחס וחזוק צנית הנדרש הגדול הוא הקלוז דק"ק אלטונא אשר

כלילת יופי

מהר"י הלוי, ושו"ת מהר"י הלוי, שני ספרים יקרים מעמי הכמות ורבי האיכות, וכן נדפס ממנו ג"כ תשובה אחת בט"ז אור"ח בסימן כ"ד, ועוד לו תשובה אחת בט"ז י"ד בסימן כ"ז, וכן הביא מדבריו ג"כ במ"ז חושן משפט בסימן ג', וכן בתשובת הט"ז הנדפסת בשו"ת ב"ח החדשות בסימן ע"ח, ועוד לו תשובה אחת בשו"ת גאוני כתראי בסימן כ', והרבה מתשובותיו נשארו עוד בכתובים תחת יד המוציא לאור ספר שו"ת חינוך בית יהודה כמבואר בהקדמה שם, והוא ז"ל הופיע באור תורתו בק"ק לאדמיר עיר מולדתו, ואח"כ בק"ק העלמא, ובק"ק לבוב, ועוד בימי עלומיו בשנת שס"ד הראנו בתורתו נפלאות (חדושי מהר"י הלוי סוף מסכת חולין), ובכל מקום אשר קבע בית מדרשו הרביץ תורה בישראל והעמיד תלמידים הרבה, והוא היה גם בן רבו המובהק של אחיו הצעיר ממנו, והוא הגאון מיה דוד סג"ל אשר זכה וזיכה את הרבים בחבוריו "טורי זרוב" על ד' חלקי הש"ע אשר

אשר הגאון הח"ץ ענוד אז נלאש הישיבה עם (בהקדמותו לס' דעת חכמה סס) ובסוף ימיו נקע לארץ הקדושה להטהלך עם לפני ד' בתוככי ירושלים עה"ק, ועם ונחתו כבוד. והוא ז"ל הכיח אחריו בן כנומו והוא הגאון חסד"ק ובקי עו"ה אליהו ז"ל, אשר אור תורתו היה זרח ג"כ בק"ק פינסק צעיר ונגורי אביו, וכבר הזכירו גם אביו לשבח בספרו "דעת חכמה" שער השנת פרק ג' (דף ו' ע"ב), וגם הג"ו אליהו זכה לזן ולבנתו, וזו היה הגאון הנפורסם עו"ה נטשה ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק זיטאוויר ובכונה קהלות ישראל וראש הגליל דק"ק אוקטרא, ונתן היתה אשת הגאון עו"ה אהרן פינס ז"ל והוא אביו הרב הגאון הנוצח עו"ה אליהו נגזע פינס שהיה עו"ה ונ"ץ בק"ק שקלאז, והוא צעודנו ציני ילדותו, כבר היה בקי בכל סדרי הש"ס צע"מ, והראה גדול בקיאתו וחריפתו בספרו "תנא דבי אליהו" ונעט הכמות ורב האיכות אשר הוליא לאור בזלוקווא בשנת תקי"ג, ועשה ג"כ הגהות ונראה עקוונות על רבותיו צעלי הסימ' שבכל הש"ס, (דוגמת הגהות הלבוש עם הוספות ותקונים ונעלי ופרשי הים), והיה אז עדיין צעיר לימים כנראה מהסכמות דודו הג"ו נטשה סג"ל האב"ד זיטאוויר על ס' תנא דבי אליהו סס, ונהקדמות זקנו אביו אביו הרב הגאון עו"ה יעקב פינס רב"ד דק"ק סלוק שהיה ג"כ נגזע הסימ' והנעלה בין וכבר להגאון עו"ה יצחק כהן שפירא האב"ד דק"ק קראקא חותן נהר"ם ונלוצלין ז"ל, ודי בזה: —

אשר נדפסו בזה אחר זה, ונתפשטו ונתפרסמו ככל תפוצות ישראל, ולאורם אנו הולכים, שהלכה כמותו ברוב המקומות, שהוא גדול שבאחרונים וראשון שבראשונים שאין למעלה ממנו, (לשון רבינו בעל חדושי פני יהושע בהסכמתו על הט"ז אהעז שנדפס באחרונה, היא מ"ח ניסן תצ"ג בהיותו אז אב"ד ורי"ט בק"ק ברלין והמדינה), וכל חכמי וגאוני הזמן דור דור ודורשיו קיימו וקבלו את דבריו באהבה וברצון, ומפיהם אנו חיים עד היום הזה: —

ג. ורבינו דוד הלוי עוד בהיותו צעיר לימים רך וענוג בבית הוריו היקרים, כבר ראו בו כי לגדולות נוצר, כי היה אחד המיוחד מבני עליה הפליא עצה, והגדיל תושיה (לשון הגאון בעל שו"ת בית יעקב בהקדמתו שם), ומלבד מורו הגאון ר' יצחק הלוי ז"ל, היו לו עוד מורים גדולים אחרים אשר למד לפניהם בישיבה, ועם גודל שקידתו ועוצם עיונו וחדוד שכלו הנפלא נעשה לארי שבחבורה, ויצא שם דוד בכל הארצות עד שהתחתן עמו הגאון האדיר רבינו יואל סירקיש אשר בנה בית חדש בישראל (כ"ח על ארבעה טורים), והיה ג"כ רבן של כל בני הגולה, בהחזקת ישיבות גדולות וחשובות, ובהאיר עיני כל ישראל בשאלות ותשובות, וזכה ג"כ לשני בנים גדולים בתורה ובגדולה, האחד הגיט יהודה ליב אב"ד דק"ק חענטשיץ, והשני הגיט שמואל צבי הירץ האב"ד דק"ק פינטשוב, ונכספה וגם כלתה נפשו להשיא גם את שתי בנותיו העדינות והגבירות אשר שם האחת אסתר ושם השנית רבקה, לתלמידי חכמים אשר יצליחו גם הם להיות אדירי התורה ומורי הוראות בישראל (שו"ת ב"ח סימן ע"ח), וכבר נתן את בתו הבכירה הגבירה מרת אסתר לחתנו הגאון מו"ה יהודה זעלקיל מו"ה אשכנזי דיין הגדול דק"ק קראקא, אשר כבר דברנו אודותיו במקום אחר, (ונפטר פה קראקא ח' ניסן ת"ח לפ"ק כנזכר בפנקס הח"ק דפה), ותלד לו את הגאון מו"ה נפתלי הירץ שהיה ג"כ תלמיד הב"ח ונתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק לכוב תוך העיר כנודע, וכאשר מצא שנית רבינו יואל בעל הב"ח ז"ל את שאהבה נפשו, הלא זה דוד אשר יענו עליו במקהלות, כי עמו חזרו לנו האשכולות, מה מאד היה שיש ושטח לקראתו ולא אחר לתת לו את בתו השניה הגבירה מרת רבקה לאשה (שו"ת מהר"י הלוי סימן מ"ח), ותכל נפש דוד לבא לבית חותנו הגאון האדיר ז"ל, ושם הוסיף אומץ בלמודים

כלילת יופי

בלמודים, בדביק חברים ובפלפול התלמידים אשר שמשו עמו ג"כ אז בישיבה אחת לפני רבינו הגדול הב"ח ז"ל בעודנו בימי חורפו, ומחם הגאונים המצוינים מו"ה מנחם מענדל קראכמאל בעל שו"ת צמח צדק שנתקבל בתחלה לאב"ד בק"ק קרעמזיר ואח"כ בק"ק ניקלשבורג וכל מדינת מעהרין, ומו"ה מנחם מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש הנקרא בשם ר' מענדלן באם מקראקא, שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק ספר"מ ג.) ומו"ה

ג) אורות הגאון ר' מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש האב"ד דק"ק ספר"מ, כבר דברנו הרבה בספרי "קריית מלך רצ" אשר חזרתי על חכמי וגדולי קראקא, כי גם הוא ז"ל היה נחכמי וגדולי עירנו צטרס שנתקבל לאב"ד בק"ק ספר"מ. ולמען ידע הקורא מי הוא זה ארשום בקצרה גם פה, דע כי הגאון הזה נולד פה קראקא באוכלע הנאה הרביעית מאלף הששי, והיה נקרא צפי כל צמס ר' מענדל צאק, על שם נשפתחו, ונפנקס של בית הכנסת גבוה פה"ק י"ו מאלחס שם הרבה גדולים מנכבדי יקירי העיר ואלילים פה בזמן קדמון שהיו נקראים ג"כ צמס הכיני הזה, והיא נשפתה עתיקה וכבדה, והוא ז"ל היה אחד מתלמידי רבינו הגדול הב"ח ז"ל אשר נתן ג"כ מהודו עליו, וסונך אותו בסניכת ההוראה, ושוב נתקבל לאב"ד ולר"ג לעיר הגדולה ספר"מ, ושם סונך גם הוא ז"ל בשנת ת"ך לפ"ק את הגאון הנודע בעל שו"ת חות יאיר בסניכת ההוראה שהיותו עוד ציני נחרותו (שו"ת חות יאיר סימן קיט"ט), וחבר ג"כ חדושים ופסקים ותשובות עד למרבה, ומרוב טרדותיו לא הספיק עמו הזמן להוליסם לאורה, ולא זכינו לראות מנונו דפוס רק שלשה תשובות בלבד: א) בשו"ת חוט השני צימן כ"ב שם תולא מנונו תשובה אחת אשר הסיב צעיני קידושין להגאון ר' שמשון זכרך האב"ד וירמייזא אבי הגאון בעל חות יאיר, ניוס כ"ד, ניסן תכ"ב לפ"ק. ב) בשו"ת חינוך בית יהודה צימן נ"ה שם נרפס מנונו תשובה אחת אשר הסיב צעיני איסור והיתר להגאון מו"ה חנוך האב"ד דק"ק איטובנין, ניוס כ"ח ניסן תכ"ב לפ"ק. ג) בשו"ת נחלת שבעה סימן ס"ג שם תשובה אחת מנונו אשר הסיב להם הנוחזר צעיני שצירת העלמות, ניוס כ"ג כסליו תכ"ג לפ"ק, (ונש"ת מאמר נרדכי לנהר"ם נדיסלדארך צימן נ"ז שהסגותיו על הרבה תשובות של סי' שו"ת נחלת שבעה כתב שם צזה"ל: "בצימן סי' ב תשובה הגאון מו"ה מענדל בעל נחל לרק כתב: וראיתי צספר חדש ושמו שפתי כהן שכתב צימן כ"ג וכו'", עכ"ל בעל מאמר נרדכי. ונמח"ס שגה נרואה והחליף נברא

ומו"ה צבי הירש כ"ץ בהגאון מו"ה יוסף ז"ל בעל ספר נחלת צבי על
 יש"ע אר"ה ואבן העזר, ומו"ה שמשון ב"ר יונה ר' אברליש מפראג
 שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק שנייטוך ונדפס ממנו תשובה אחת
 בהלכות גדה אשר הציע לפני הגאון מהר"ש קאיידנובר בספר יש"ת
 אמנות שמואל בסי' כ"ג, ומהר"ש קאיידנובר השיב לו שם, בענוה גדולה:
 „מה אני ומי אני כי מששתי את כלי והוא ריק ויבש אין בו לחלוחית
 של תורה, ומעכת"ה איננו צריך לא לגמרא דידי ולא לסכרא דידי,
 כי כחשיכה לו אורה וכו' ע"כ. ועוד רבים כיוצא בהם אשר ישבו
 סביב לשלחן הטהור של רבינו הב"ח ז"ל, ואולם רבינו דוד הלוי
 הגדיל מהם כי שימש לפני רבו וחיתנו, עומדות ויושבות, ולמד לפניו
 בשקידה

בגזרא, כי התשובה היא שדפסה צשו"ת כ"ש צמיון ס"ג שם איננה להגאון
 צעל לנח לרק שהיה אב"ד דק"ק כ"ש והמדינה, רק עהגאון ר' מענדל צאס
 נקראקא שהיה אב"ד דק"ק פפר"יו סכן חתם אי"ע שם צסוף התשובה „הלעיר
 ונחם מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש חונה פה ק"ק פפר"יו יע"ש, ולאחר
 חתימה זו כתב שם הרב צעל נחלת שבעה שים צירו עדות זכתב ונר סוכא
 אחד שהרב הגדול נהר"ס דק"ק כ"ש, [והוא צעל לנח לרק] חולק על זה
 ויע"ש. וגם הגאון ר' גשה רבקה צעל צאר הגולה הליע לפניו שאלתו בנעשה
 שאירע צאנשטרס שאלאו נחטו תשובה בהנמס ולא ילא לחוץ וכו', והורה
 להיתר, ושלח דבריו להגאון נו"ה מענדל ר"ו וצ"ד דק"ק פפר"יו והסכים
 עמו להיתר (באר הגולה ציר"ד סיוון נ"ח סעיף ח' ס"ק ט"ו), ונזכר ג"כ
 צשו"ת פנים נאירות להגאון נהר"ס א"ש ז"ל צח"צ סיוון ק"ב ויע"ש, וכן
 השיב גם כן תשובה ארוכה אודות עגונה אחת והיתה תשובתו לנראה עיני
 הסהן הגאון נו"ה אפרים כהנא מווילנא צעל צו"ת שער אפרים כנזכר שם
 צמיון ק"ד ויע"ש: —

חתנו של הגאון ר' מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש נפפד"יו, היה הגאון הטורע
 נו"ה נאיר שטערן צנו"ה יהודה ליווא ז"ל, והוא היה נחמתו של
 הגאון ר' גרשון אשכנזי צעל ענדת הגרשוני, וסקל וטרי עמו בחליפות
 נכתבי שו"ת כנזכר צספרו שם (שו"ת ענדת הגרשוני סיוון ק"ד), וכיני
 חורפו היה אב"ד ור"י צק"ק פולדא, ואז צא בהסכמה על ס' ספרא דלניעותא
 דיעקב להגאון הנקונל ר' יעקב טענירלש מווינא (ונראה מהסכמתו שם שהי'
 לו ג"כ עסק צנכרות, והיה כמו חלניד חנר לר"י טענירלש צנכמות הקבלה):
 ואולם

כלילת יופי

בשקירה רבה ובהתמדה גדולה כידוע ומפורסם לכל העולם, (מתורף דברי גאוני הועד של ארבע ארצות בהסכמותיהם לספר מגני זהב), וגם בכל ימי משך שבתו בבית חותנו אשר שם שקד על דלתות התלמוד והפוסקים בעיון רב עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולה, וכבר היה למופת הזמן, עדיין היה נוהג ענוה בעצמו, והריץ כל שאלותיו וספיקותיו לפני אחיו הגדול הג"מ יצחק הלוי ז"ל כתלמיד לפני הרב (שו"ת מהרי" הלוי סימן ט"מ), וגם הציע לפניו כל הגיוני לבו בדברים הנוגעים להרמת קרן התורה במועצות ודעת, ובענין סדר הלמוד

ואולם צננת תל"ז לאחר שנחגרוו הסיודים מפולדא, נתקבל לאצ"ד ור"ג צקהל אשכנזים שנאנשטרדם, לאחר נות הגאון האצ"ד דעס נו"ה ילחק אייזיק צ"ר שנועון דעקינגין ז"ל, וצננת תל"ח צעת הדפסת ה"ך עס צאנשטרדם עס העתקה לשפת אשכנזית ע"פ רשיון והסכמה מנוטהיגי ומגאוני די ארנות פולין, היה הגאון הזה מסייע ידי עושי ונלוה והיה עומד כנצ לצאר ולפרש כל סתום וכל חתום, כי כל דבר הקשה בהעתקה הניאו אליו כעצוהר בהקדמת הנועתיק ספ. והנה לפ"ד החכם המוסיקי לס' לונח דוד נפטר הגאון משה"ס שטערן צננת ת"ג צעברו דרך עיר נידרווייזיל, ואס לאנין לו צזה שוב לא נוכל לתת אמון גם לשאר דבריו צמה שהוסיק ומירש עוד עס שהגאון הזה נתקבל צעת ה"ה לאצ"ד ולר"ג צק"ק קראקא, וצנסיעתו אז מנאנשטרדם לקראקא ונת צאס הדרך, (וכנשך אחריו צזה גם החכם המנדקדק ר' מנחם מן הלוי מנאנשטרדם צנפרו "שאריית ישראל" פרק ל"ד צחשנון הרצנים מ"ק"ק מנשטרדם), וזה דבר שאי אפשר לאמרו שהרי צעת ה"ה היה הגאון נו"ה ילחק חריף עדיין חי והוא היה יושב על הכסא פה קראקא לאצ"ד ולר"ג כנודע שהוא היה רבן של הגאוניס המנוינים נו"ה אצרהס צרודא ומנו"ה גבריאל מ"קראקא ז"ל, וצננת תל"ט כ"ג צנט צא בהסכמה על ספר שו"ת "אמונת שמואל" צועד הגליל שהיה אז צק"ק וואדיסלאב, וצקוף שנת ת"ג עו"ב אלול היה ג"כ צועד יערקלוב ציחד עס שאר גאוני ד"א פולין שהסכימו אז על ספר "קנה חכמה", וצננת תנ"ג י"ז חשרי א' דחיה"ג סוכות נתן הסכמתו על ס' שנתא דריגלח הנקרא צעס "עטרת לבי", ונפטר אז ציום אחרון דחיה"ג סוכות ציום הושענא רבא כ"א חשרי תנ"ג לפ"ק (פנקס הח"ק פה), ונענתה לא ופרנס לי מתי נתקבל משה"ס שטערן לאצ"ד ולר"ג צק"ק קראקא, ושנא חאמר דעדיין אפשר לתת אמון לדבריו שנחקבל צאנת משה"ס לקראקא, אך

הלמוד להעיר אוזן השומעת, ואחיו ז"ל ראה ושמח לקראתו, ועל הכל השיב תשובתו, ובאהבה ובכבוד גלה צדקתו, עד דוד הגדיל ממנו לפי דברתו (שם בסימן נו"ן), ומה נעמו אמרותיו אשר המיץ לו פעם על ישאלה אחת אשר ערך לפניו רבינו ז"ל וחתם שמו לבסוף „דוד הוא הקטן בן לאי"א החסיד מו"ה שמואל הלוי ז"ל חתן הגאון מופת הדור כמ"ה יואל בעל המחבר ב"ח, ועל זה השיב לו אחיו ז"ל: „דוד הוא הקטן בעיניו, וגדול הוא בכל עיניו, חסיד ועניו, ה"ה אדוני אחי חביבי ידידי רדידי, צמידי חמידי, נאוה תהלה לאמרי פניגיו, אב בחכמה ורך בשני

טעה בזמן שלא היה זה נשנת ת"ע, רק נשנת תמ"ג לאחר פטירתו של ר' יצחק חריף שאז נקרא נהרמ"ש לצא לקראקא, ונסע צאנשטרדם ונתן צאנשט הדרך ולא צא לעיר חפצו זה, הכה גם זה לא יתכן כלל, כי הנני להראות לך כי עוד נחלת שנת תמ"א צעוד שהיה ר' יצחק חריף עדיין אצ"ד פה קראקא, כבר לא היה נהר"ש שטערן אצ"ד צאנשטרדם, ורק רב אחר יש על כסאו שם, והוא הגאון נו"ה דוד לידא שהיה מלפנים אצ"ד ורי"ע זק"ק נוגלל, ונשנת תמ"א היה כבר אצ"ד ורי"ע זק"ק צאנשטרדם זקבל אשכנזים שם, כנזכר בהסכמת הגאון נו"ה אהרן תלמידי האצ"ד וירמייזא על ספר עיר דוד שחבר הגאון נהרד"ל הי"ל, וניוס ד' משפטים תמ"א לפ"ק, שכתב עליו שם שהגאון הנזכר היה נחלה אצ"ד ורי"ע זק"ק נוגלל ואגפיה, ומקורו נתקבל לאצ"ד ורי"ע זק"ק צאנשטרדם, וקרוי נאד לומר שנתקבל עוד לאצ"ד לק"ק צאנשטרדם בסוף שנת ת"ע שכן נראה בהסכמת הגאון הנקובל ר' יצחק נפוזן שם וניוס ג' ח"י ננחס ת"ע לפ"ק, שכתב שם על הנזכר שהוא אצ"ד ורי"ע זק"ק צאנשטרדם, ועכ"פ נשנת תמ"א כבר יש על כסאו צאנשטרדם שם, ונשנת תמ"ג נתן שם הסכמתו על ס' נראות הדיק שנרפס צאנשטרדם שם נשנה הדיק, וכן ערך ג"כ אז תשובתו הגדולה נדון ענוה אחת אשר הליע לפני הגאון נהר"ש זיסקינד נרוטנבורג נחדש תשרי תמ"ג לפ"ק, והיא נרפסה נשנית נהר"ש זיסקינד נרוטנבורג, ושם צא על החתום „לאש דוד בלא"א נו"ה אריה ליב זלללה"ה, פה ק"ק צאנשטרדם, ושם נרפס ג"כ תשובת נהר"ש זיסקינד נה שהשיב לו על תשובתו ג"כ בלרכה, ובסוף תשובתו שם צא על החתום „ניוס ה' כ"ו תשרי תמ"ג לפ"ק פה ווינענהויזן נרדכי זיסקינד נרוטנבורג. ועוד תנולא הסכמת ר' דוד לידא האצ"ד זיסקינד נרפס נראש ס' נחמי עוביה על ה"ל שחיות ונדיקות שנרפס צאנשטרדם

כלילת יופי

בשניו האלוף הנעלה לשם ולתהלה קנקן מלא בעיון ובפלאולא. כמו"ה דוד שיחי"י, וסיים שם, נאם יצחק לוי יושב אוהל פה ק"ק העלם" (שם סימן מ"ה). ועוד תשוב ותראה אמרות מהורות, נכבדות ויקרות. יותר מאלה יוצאים מפה קדוש מה"י הלוי לאחיו רבינו ז"ל על שאלה אחרת וז"ל: "ויצא שם דוד בכל הארצות וחי עמו שככל מקום כמותו הלכה, כי יערוך המערכה, יצא כגבור הדור כהלכה, זכאי למלוכה, לשם טוב זכה, אשרי העם שלו ככה, מאלקיו ישא ברכה, ה"ה אהובי אחי משיב רוחי, מחליף כחי, האלוף הנעלה, לשם ולתהלה וכו' כמותר" דוד

צטת תנו"ג, וכל סס עה"ח ציוס ד' י"צ תשרי קודם חג הסוכות תנו"ג לפ"ק. וגם אז היה הגאון ר' יצחק חריף האצ"ד בקראקא עדיין חי שהרי ציוס א' דהו"ע סוכות ד' ימים קודם נותו כתב הסכמתו אז על ס' שנתא דריגלא וככ"ל. והקד רואה וכל זה שהגאון ר' שאיר שטערן נפטר עוד קודם הגאון ר' יצחק חריף. ונעשה בין תנין שדברי צעל הנוסיף לספר לזנח דוד צו"ש דמהרנ"ש נתקבל לרב או לר"י ונאנטטרס לקראקא, הם בטליה, לא שרירין ולא קינין, ואולי שמועה שנוע וטעה, כי אולי נתפרסם אז שנתקבל אז מהרנ"ש לאצ"ד בגליל קראקא, וזה יוכל להיות, כי כן נאלמו גם לפניו בהיות הגאון נרו"ה פייבוש וקראקא (רבו של רבינו הניח ז"ל) אצ"ד פה קראקא נשנת ס"ס עד שנת שפ"ח היה אז אצ"ד ניוחד בגליל קראקא והוא הגאון נרו"ה ונשה ז"ל הנוצח צו"ת מהר"ם ונלונלין סינון פ"ח, וגם לאחריו בהיות הגאון נרו"ה אריה יהודה ליב (בן בנו של רבינו הניח ז"ל) אצ"ד פה קראקא נאלמע שנת תנ"ו עד שנת תס"א שאז נסע מפה לשנת על כסא דריסק דליטא, גם אז נתקבל אצ"ד ניוחד בגליל קראקא והוא הגאון נרו"ה שאלו בן הגאון רבינו ר' העשל ז"ל, אשר היה נקודם אצ"ד דריסק דליטא, ונשנת תנ"ח נתקבל לרב בגליל פה, ורק אחרי נסיעת ר' ליב ה"ל לשנת על כסא דריסק, אז ננונו עליו לאותינו דריסא להיות אצ"ד גם בק"ק קראקא כנודע, וכל זה ננואר אללנו צנקוס אחרי, ורואה מזה צנווא העיר בהערה ה' שם

— ואכ"י להאריך בזה: —

והנה הגאון מהר"ם שטערן הניח אחריו ג"כ זרע ציך פרי קודם בן יחיד הרב הגדול נרו"ה ונענדל שטערן, אך בעמות לא האריך ימים, ונטרם הניע לכלל כ"ה שנים נפטר והלך לעולמו עוד בחיי אמו הגבירה הרבנית צה הני"ו ונענדל באם וקראקא ואלמנת הני"ו שאיר שטערן ונאנטטרס, ומתנה

דוד הלוי יצוי, עיש זוגרתו היקרה והחשובה, מנקבת בור באר מים חיים נקובה, מצור דבש ומסלע חזק חצובה, הצנועה מרת רבקה תחי, וזרעו לברכה, אלף פעמים ככה, יצו ה' אתם את הברכה, אכ"ר, אהובי אחי ידידי, ראיתי כתיבת ירך נוטפות מור עובר אלי תמיד על פני יחלוף כליל, ועמרת לראשי אענדנו, ולרגעים אפקדנו, וביום פקדי ופקדתי את דבריך דברי אלקים חיים אשר הם ערבים עלי, דברי דודיך טובים מיין המשומר, בענוה וכיראה הם נדברים כמשפט לאוהבי שמו יתברך, אשר כל דבריהם בנחת נשמעים למבינים ויודעים, ויושבי נטעים כמוך כמזהם יהי' דבריך תמיד, כן דברת ויפה דברת, על כן נתיקרת בעיני ובעיני כל רואיך הרועים אתך כהתהלךך עם העומדים לפני בעזה", ומה גם עתה כי הוספת והגדלת בי שמחה בהודיעך אותי כל ענייך על נכון, וביחוד התמדת למורך ורוב שקידתך עד דלתות שערי חכמה, ותבא אל חצר המלך פנימה, ותתהלך לארכה ולרחבה ברוחב בית לבבך. והנה הודעתני הכל אחת מהנה לא נעדרה ממני

היה הרב הגדול נו"ה שלמה זלמן דעלם נחושני ק"ק פסדינו, ויהי נספוק חזיה הגאון נהר"ס זאס נקראקא לשנת על כסא הרבנות בק"ק פסדינו, לקח עמו אז קוצץ התשובות כתב יד ונרבו הגאון רבינו הצ"ח ז"ל, ומרוב עבודתו לא היה ספוק צידו להוליאם לאורה, ולאחר פטירתו זא הקוצץ הזה ליד חתנו נהר"ס שטערן וגם הוא לא היה יכול להצילם לבית הדפוס כי נטרפה לו השעה, וכשאר נכתובים עד שנת תנ"ו לפ"ק, שאז התעוררה הגנייה הרבנית הנ"ל אלמנת נהר"ס שטערן ונתנה קוצץ התשובות הזה לבית הדפוס, ועל ידה ובסיועה חתנה הרב ר' שלמה זלמן דעלם ילא המנור הזה לאור עולם בשם "שו"ת הצ"ח", וכדפס נפסדינו בשנת תנ"ז לפ"ק, וכל זה זא נספוק בדברי הרב נהר"ס זלמן דעלם בהקדמתו שס, ובדברי הגאון נו"ה יוסף שנואל נקראקא הנקרא ר' שנואל ר' חיים ישעיה'ס האנ"ד דק"ק פסדינו בהסכמתו שס. — ודע כי ונלחתי עוד נלך נחמד נשרשי הגאון נהר"ס זאס נקראקא, והוא הרב הגדול נו"ה יוס עוב צונקלא צנו"ה יונה ז"ל נפראג, אשר הוליא לאור סו"ת "נעיל לדקה" נזקנו הגאון נו"ה יונה לנדקופר ז"ל נפראג שהיה נחלנידי הגאון ר' אברהם צרודא ז"ל, והדפיכו צפראג בשנת תקי"ד, ושם נשער הספר נרשם עליו שהוא גם כן ניין וכנך להגאון הגדול נו"ה נענדל זאס ז"ל, שהיה אנ"ד ור"מ בק"ק פ"פ דניין : —

כלילת יופי

ממני לידע כי גם לך לבב לישר המעוקל, ולפנות דרך מסוקל, חמור
 כקל אצלך נקל, ובכנ פנתי אל רהבים אהבת דבריך לעיין בהם ולהשיב
 דבר, עד כה דבריו הנחמדים. וכאשר נפרד רבינו מכית חותנו הגאון
 הב"ח ז"ל, להרביץ תורה במקום אשר בחרו בו, הריץ שוב כל שאלותיו
 וספיקותיו מרחוק לפני חותנו הגאון ז"ל, וכל דבר הקשה הקריב אליו.
 וגם כל תשובותיו אשר השיב לאחרים, הציע לפניו לראות היעמדו
 דברי דוד בהוראותיו, והב"ח ז"ל הסכים עמו תמיד להלכה ולמעשה,
 וראה לדוגמא בשות ב"ח הישנות בסוף סימן צ"ב ובסימן צ"ג, ובש"ת
 ב"ח החדשות בסימן י"ז ובסימן ג"ד, והא לך לשון הזהב של רבינו
 הב"ח ז"ל אשר כתב פעם לחתנו רבינו המ"ז בתחלת תשובתו אליו:
 עוקר הרים ומחנן זו בזו בפלפולא, כהיכלו אומר כבוד כולו, קול לו
 וקול אליו, קדוש יאמר לו, הוא חתני ר"ט ואביד האלוף כמודה"ר
 דוד סג"ל, נרו ונר זרעו יאיר עד ביאת הגואל" (שו"ת ב"ח סימן ק"ג),
 וכל כך היה גדול ונכבד בעיניו עד דשדר גם כן פסקיה קמיה וביקש
 ממנו הסכמת דעתו בשריותא דאתתא בנדון עסק קידושין (שו"ת ב"ח
 החדשות סימן ע"ט). ומלבד זה שקל ושרי רבינו ז"ל הרבה פא"פ גם
 עם שאר גאוני קשישאי, עם הגאון מהר"ם יפה בעל הלבושים (ט"ז
 יורה דעה סימן ס"ג סק"ו, ובסוף סימן ל"ט סוף ס"ק כ"ג), ועם הגאון
 מו"ה משה חריף הראשון (ט"ז או"ח סימן ת"ל סק"א), ועם הגאון
 מהר"ן שפירא השני בעל מגלה עמוקות (ט"ז אהע"ז סימן קכ"ט ס"ק
 כ"ה), וגם עם שאר גדולי וחכמי זמנו, עם הגאון רבינו ר' העשל ז"ל
 בהיותו אצלו בק"ק לובלין (ט"ז אהע"ז סימן קנ"ו סק"ח, ובשו"ת גאוני
 בתראי סימן ז'), ועם הגאון הישיך ז"ל כשהיה רבינו אצלו באכסניא
 שלשה ימים, והשיך בעצמו ספר שנהג בו כבוד גדול, אף כי השיב
 עליו, וגם רבינו המ"ז שמח עמו בחברתו ונתקיים "ואת והב בסופה"
 (בהקדמה לספר נקודות הכסף), ועם הגאון מו"ה יונה קראכמאל ז"ל
 דיין הגדול דק"ק קראקא (ט"ז חושן משפט סי' ע"ב סעיף ט'), ובחליפות
 מכתבי שו"ת עם הגאון מו"ה נפתלי כ"ץ האביד דק"ק לובלין (ט"ז
 או"ח סימן תרפ"ד), ועם הגאון מו"ה יהושע ר"ט דק"ק קראקא והוא
 בעל מגיני שלמה (ט"ז אהע"ז סימן קכ"ט סק"ה), וכן נדפסו ממנו הרבה
 תשובות להלכה ולמעשה בשו"ת גאוני בתראי ובשו"ת ב"ח החדשות
 בסימן ע"ח, ובשו"ת פני יהושע ח"א בחלק אהע"ז סימן י"א, ופסקי

דינים להלכה ולמעשה נדפסו ממנו ג"כ בשו"ת "שאנת אריה וקול שחל" שחבר בנו חורגו הגאון מו"ה אריה יהודה ליב (בהגאון מו"ה שמואל צבי בן רבינו הבי"ח ז"ל) שהיה אח"כ אב"ד ור"מ פה ק"ק קראקא, ובסוף ימיו בק"ק בריסק דליטא, ואולם עוד נשארו הרבה מתישבותיו בכתובים אשר לא זכינו עוד לאורם, ויבואר מזה עוד להלאה:

ד. **מקום** משכן רבינו, לאחר שנפרד מבית חמיו הגאון ז"ל, עם ישיבתו הרמתה, ידוע כי מקדם קדמתה היתה עירנו פה קראקא קרית חנה דוד, ופה קבע בית מדרשו לתורה ולתעודה בעיר גדולה לאלקים רבתי עם רבתי בדעות, וכזאת סיפר לנו רבינו ז"ל בעצמו בספרו מ"ז על שיע אורח חיים (סוף סימן קנ"א) ז"ל: "ואני בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא עם ביתי ובית מדרשי שהיה למעלה מן בית הכנסת ונענשתי הרבה במיתת בנים ותליתי בזה, עכ"ל. ואם אמנם כי דאבה נפש רבינו מאד במיתת בניו הקטנים, מצא אח"כ נוחם לנפשו כי הוליד אחר זה בנים חיים וקיימים גדולים בתורה ובחכמה, וגם בני בנים נולדו על ברכיו, וכלם היו תלמידי חכמים מובהקים ומחברי ספרים יקרים, גם נינים ונכדים לו תופשי תורה ויושבי על מדין דור אחר דור עד זמננו זה, כאשר תראה להלאה בסוף המשך דברינו. והנה אח"כ נתקבל רבינו לאב"ד ולר"מ בק"ק פאטליטשא. הסמוך לעיר ראווא, ובשנת שיע"ה כבר ישב על כסאו שם, ובעת ההוא, והוא עודנו בימי עלומיו, כתב שם תשובתו הגדולה אשר ערך אז בהיתר עגונה אחת לשלחה לחותנו הגאון הבי"ח ז"ל, בהיותו אז עדיין אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דליטא (שו"ת ב"ח סימן צ"ד), ובהיות העיר פאטליטשא קטנה, ואנשים בה מעט לא היה לאל ידם לתת לרבינו די ספוקו לכלכל ביתו בכבוד, ולמד שם מתוך דוחק ועוני גדול, והוא לא היה נסה כאלה, כי בימי כחרותו היה רך וענוג בבית אביו הרח"ג הקצין ז"ל, אשר היה לו הון ועושר בביתו, וגם אח"כ בהיותו סמוך על שלחן חותנו רבינו הבי"ח ז"ל, גם אז לא ידע מחסור, כי רבינו בעל הבי"ח נתן לו כל די מחסורו בלחם ושמלה וכל משאלות לבו, כי רבינו הבי"ח היה חש על נדיבות, וכל הליכות ביתו היו מתנהגות בעת ההוא ברום מעלות הנדיבות, וביתו הי' פתוח לרוחה עד שחרבה כחורי חמד מכני הישיבה היו גם כן מאוכלי שלחנו, ואם אמנם

כלילת יופי

אמנם כי ראשיתו היה מצער מאד כי גם הב"ח ז"ל למד בנערותו מתוך דוחק ועוני, אבל אח"כ הרים ד' את קרנו, ונתקבל לאב"ד ולר"מ בקהלות גדולות וחשובות ויברכהו ד' בהון ובעושר (בהקדמת בנו לס' ב"ח על טור או"ח, ובפנקס הצדקה פה שנמצא בבית הכנסת של הרמ"א ז"ל), ובשנת שע"ט כאשר נתקבל רבינו הב"ח לאב"ד ולר"מ בק"ק קראקא והגליל, עבר דרך עיר פאמליטשא מקום משכן חתנו הגאון בעל הט"ז לראות בשלומו ובשלום אשתו היא בתו קודם פרידתו, ושם ראה לדאבון לבו את גודל עניו ומרודו של חתנו מחמד עינו, ויהי כאשר בא הב"ח לקראקא וישב פה על כסא כבודו ערך מכתבו לחתנו בעל הט"ז עם קצת דברי נחומים, וכה היו דבריו אליו: "עת הייתי אצלך בק"ק פאמליטשא, ראיתי את עניך ומאד צר לי כי לא תוכל לשבת על התורה במנוחה, אך אקוה כי ירחיב ד' את גבולי ואשלח לך מתנה" וכו'. והב"ח קיים אח"כ הכמחתו כי שלח לו מתנה הגונה עם שו"ת אחת לדינא (מצבת קודש ח"ג סימן א' בשם אביו הגאון ר' נפתלי הירץ ז"ל רב"ד דק"ק לבוב שהעיד שראה דבר זה בכתב יד רב"ח ז"ל בעצמו. אצל הגאון ר' זלמן מרגליות מבראד). והנה רבינו בעל הט"ז בראותו כי צר לו המקום לשבת שם, נסע מן העיר ההיא הלוך ונסוע למדינות פולין גדול ויש אהלו בק"ק פוזנן המעוטרה, ושם ישב על טרין בין מלכא למלכא, כאשר סיפר בעצמו בתשובתו לחותנו הגאון ז"ל (שו"ת ב"ח החדשות סימן י"ג), ומשם דוסיע באור תורתו בכל ארץ הגליל ההיא, וברבות הימים דאחר פטירת חותנו הגאון ז"ל, נתקבל רבינו לאב"ד וכו"מ בק"ק אוסטרא אשר בגליל וואהלין ארץ מולדתו, והעיר ההיא כבר היתה נודעת עוד מימי קדם קדמתה למקום תורה וחכמה ע"י רבותינו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל ששימשו שם בכתר הרבנות והרביצו תורה בישראל כנודע, ובשבת רבינו על כסאו שם נהרו אליו תלמידים רבים קרובים ורחוקים, ומהם גם ת"ח מובהקים, מכל קצוי ארץ אשר באו כלם לשאוב טים חיים ממעין חכמתו העמוקה, ולהתענג מנועם זיו חרושיו הנפלאים, ומפלאוליו העצומים, אשר חדש ברוב עיונו וכחידוד שכלו בתלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא, וכאשר שמעו דבריו כי נעמו הפצירו בו מאד להוציא לאור הדפוס ספרו היקר "טורי זהב" על טור וש"ע יורה דעה לרוות צמאון המשתוקקים

לדבר ד' זו הלכה ברורה ופסוקה, ורבינו ז"ל נענה למבוקשתם והדפיסו בלובלין בשנת ת"ו לפ"ק (ראה מזה בהקדמת בעל המ"ז שם), והנה אח"כ בזמן גזירות הקהלות בשנת ת"ח ות"ט שאז היה הרג רב וחורבן גדול ברוב מדינות פולין (ואח"כ בשנת תמ"ו גם במדינות ליטא) ע"י הצורך חמיל ימ"ש, כנודע, וברחו אז רבים מגדולי ארץ פולין ממקומם ונקבצו כלם ובאו לעיר לובלין מקום משכן הגאון הנודע מו"ה העשל ז"ל שהיה אב"ד שם בעת ההיא, ובשנת ת"י בחודש כסליו היה גם רבינו המ"ז בתוך הגולים שם מחמת המציק מכת המדינה, כאשר סיפר בעצמו שהיו שם ג"כ כמה גאונים בעלי תריסין מלבד מארי דאתרא אביר הרועים הרב המובהק מו"ה העשל ישי"י, ושם באה לפניהם שאלה בעסק עגונה א' שנהרג בעלה עם בנה ביום הדג רב בק"ק שעברשין (מ"ז אהע"ז סימן קנ"ז סק"ה, ושו"ת גאוני בתראי סימן י"ז), וגם אח"כ עוד לא שקמה הארץ בגליל וואהלין שם מקוד תרועת מלחמה ומנוסת חרב, ורבו אז חללי חרב וחללי רעב בכל ארץ פולין ונתבטלו רוב הקהלות (שו"ת אמנות שמואל סימן מ"א), וכן רבו אז ג"כ השאקות בעניני עגונות, (ראה מזה במ"ז אכן העור סימן י"ז ס"ק ס"ד מה שהביא שם מן המלחמות שנתהוו כגזירות הרעות משנת ת"ח והלאה), ובזמן הרע ההוא היה גם רבינו דוד בעל המ"ז במצור ובמצוק מאד, נודד ממקומו ומביתו, ועינה בדרך כחו, כי היה חונה עם כל בני ביתו על פני השדה, ושם ערך ג"כ תשובתו בנדון עגונה א', וטרח מאד להתירה מכבלי העיגון, וכתב שם שלא היה יכול לעיין מזה בספרי הפוסקים, יען כי נתבטלו כמעט כל ספרי הקודש מפני הגזירה, ולא היה בידו שום ספר זולתי גמרא וטור, ועכ"ז התיר אז את העגונה שם, (שו"ת ב"ה החדשות סימן ע"ח) :

ה. וְהַנְּהָה כְּכֹהֵן נֹדֵד שְׂבִימֵי הַמְּהוּמוֹת וְהַמְּבֻכּוֹת כֹּאֲשֶׁר פִּיר הַתְּפוֹרְרָה הָאָרֶץ וְנִעְשָׂה חוֹרְבָן גָּדוֹל בְּרֹב מְדִינֹת פּוֹלִין וְלִיטָא מִשְׁנַת ת"ח וְהַלֵּאָה שְׁנֵהֲרֹגוּ שֵׁם אֱלֹפִים וְרַבְבוֹת מִיִּשְׂרָאֵל, וּבְתוֹכָם כְּמָה גְּאוֹנִים וְתוֹפְשֵׁי יִשׁוּבוֹת, וְנִחְרְבוּ ג"כ הַרְבֵּה קְהָלוֹת גְּדוֹלוֹת וְחֹשׁבוֹת עַד שֶׁחֲכָמֵי הַדּוֹר הָהוּא קָבְעוּ יוֹם צִום וּבִכְיָה לְדוֹרוֹת כֻּל מְדִינֹת פּוֹלִין עַל חוֹרְבָן הַשְּׁלִישִׁי וְעַל עַם ד' כִּי נִפְלוּ בַחֲרָב, בְּיוֹם עֶשְׂרִים בְּסִיוֹן כְּנֹדֵעַ, (ראה מזה במגן אברהם בהל' תענית סימן תקס"ח סק"י, ובסוף סימן תקי"א) אִז נִבְחָלוּ אֱלוֹפֵי יְהוּדָה, וְכָל גְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל נִמְוָגוּ, מְדַאֲבוּן נִפְשׁ

כלילת יופי

ולב. ויהי בראותם כי אזלת יד, כי הארץ עוד לא שקמה מתרועעת
מלחמה ומלהט החרב המתהפכת, התעוררו רבים מהם לעזוב את הארץ
השוממה, ולהיות נדודים ממקומם ובקשו למצוא מפלט למו בארץ
לא להם, ומהם הגאונים ר' יונה תאומים בעל קיקיון דיונה, ור' שמואל
קא"ידנובר בעל ברכת הזבת, ור' חיים בוכנער מקראקא בעל אור חדש,
והמה קבעו תחלת ישיבתם במדינת עסטרייך, והגאונים בעל שער
אפרים ורבינו בעל הש"ך קבעו מקום ישיבתם במדינת מעהרין, והגאון
מ"ה חנוך דרשן מפוזנן בעל ראשית בכורים, (ותשובותיו נדפסות בס'
שו"ת חינוך בית יהודה דפוס אמשטרדם תס"ח לפ"ק, והוא היה בתחלה
תופש ישיבה ואב"ד בק"ק גניזין), גם הוא הלך בגולה ביום חרון אף
ד' ונתקבל לאב"ד בק"ק איזונגין במדינת ריז (והוא בא בהסכמה על
ס' נחלת צבי על ש"ע אבן העזר וחתם שם: "גאם חנוך בן החסיד
מ"ה אברהם זצ"ל אשר הגלה מארץ פולין בריש גלוותא, החונה
היום פה ק"ק איזונגין חותם יום א' כ' תמוז ת"ט לפ"ק), והגאון
בעל בית הלל, ועוד שאר גאונים זולתו אשר נסעו מזה לארץ אשכנז
ונתקבלו כלם לרבנים ולראשי מתיבתא שם במקומות שונים, ורק
קצת מהם חזרו ושבו בסוף ימיהם למדינות פולין כאשר שקמה הארץ,
ומהם מהר"ש קא"ידנובר בעל ברכת הזבת, הוא נתקבל בסוף ימיו
מפסד"ט לקראקא, וכן הגאון בעל בית הלל נתקבל שוב מהמבורג
ואלזנא לזאלקווא ושם מנוחתו כבוד). והנה במשך שנות הזעם האלה
נסה גם רבינו בעל טורי זהב, לעזוב גם הוא את ארץ מולדתו,
ולנסוע ג"כ למדינות אשכנז עם התקוה כי אולי משם יבא עזרו מעם
ד' למצוא מקום מנוחה לשבת על התורה ועל העבודה, באחת מערי
יהודה, ולהרביץ תורה בישראל כדרכו בקודש מנעוריו ועד כה, ויהי
דוד נחפו ללכת דרך ארץ מעהרין, ובכל מקום בואו חרדו כל גדולי
העיר לקראתו, וכלם היו מבקשים את פני דוד ליהנות מאור תורתו,
ובל דבר הקשה הביאו לפני הדרת גאונו, להחריץ עליו משפטו
ודינו, (ראוה מזה במ"ז אר"ה סימן רס"ג סק"כ, אודות השאלה אשר
הציעו לפניו אנשי קיק שטייניץ במדינת מעהרין, בדני עירובין,
ותשובתו אשר השיב להם בזה להלכה ולמעשה, וכן מדי עברו דרך
עיר העלישוי, גם שם נשאל דוד אודות תלמיד אחד של הגאון ר'
גרישון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני שכרח מפליטי חרב שבמדינות

פולין

פולין, ובא לק"ק העלישיוא, ואשתו נשכית בין הקדרויים, ובאו עדים והעידו שנשתמדה מחמת אינס, ונדיב אחד רצה להתחתן עמו ולתת לו את בתו לאשרה וליתן לו גם כן נדוניא הגונה רק שהיה לבו מהסס אם הוא מותר לישא אשה אחרת מחמת חרם רגמה, ובכוא רבינו המ"ז להעלישיוא נשאלה שאלה זו לפניו, והורה שמותר ליקח אשה אחרת, ואינו צריך ג"כ לזכות גם לאשתו הראשונה ע"י אחר, וחלקו על הוראתו אז איזה רבנים במדינה שם, ובראשם הגאון בעל צמח צדק שהיה אז אב"ד דג"ש והמדינה, ואמרו שאפילו זיכוי גם ע"י אחר לא מהני בזה, והגאון בעל עבודת הגרשוני חתן בעל צמח צדק שהי' אז אב"ד דק"ק פרוסטיץ במדינת מעהרין שם, הוא עמד אז לימין צדקו של רבינו בעל המ"ז והכריע דעכ"פ מהני בזה זיכוי גם ע"י אחר, וערך תשובתו בזה לחותנו בעל צמח צדק, אבל לא הסכים עמו בזה, כמבואר כל זה בשו"ת עבודת הגרשוני בסימן ל"ו, וסוף הדבר מה הוה עלה תמצא שוב בשו"ת צמח צדק בסימן ע"א. ויהי בנסוע רבינו המ"ז במדינה שם מעיר לעיר והיה נדוד ממקומו ימים רבים, ולא מצא מנוח לקבוע מקום לשבת כסא ולהרביץ תורה בישראל כאשר קותה נפשו, ובהצר לו זכר ד' לדוד את כל ענותו, והעיר את רוחו לחזור ולשוב אל ארץ פולין אחרי כי שקטה הארץ מעט, ויביאהו אל המנוחה ואל הנחלה, וישימהו לנגיד על נחלתו במקהלות עם ד' אשר בעיר לבוב המעוטרה, הנודעת עוד מימים קדמונים לעיר גבורים, מלאה חכמים וסופרים, שם מקור החכמה ומעין התבונה, שם אבן פנה ויסוד האמונה (לשון רבינו הבי"ח בתשובה סימן ע"ב), והיה זה איזה שנים אחרי פטירת הגאון ר' יוסף ב"ר אליקים געץ חתן מהר"ם מלובלין שנפטר שם ב' תשרי ת"כ לפ"ק, וגם אחרי פטירת הגאון ר' מאיר ב"ר אברהם ז"ק שנפטר שם כ' כסליו ת"ד לפ"ק, שהיו שניהם רבני לבוב, הראשון בחוץ לעיר והשני בתוך העיר שם, כנודע, ונתקבל הגאון רבינו דוד בעל המ"ז לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב בחוץ לעיר שם, ונתגדל כבודו שם, לשבת על התורה ועל העבודה, השקט ובטח בתוך קהל ועדה, מתוך עושר ומתוך רחבת לב, כי גם כל ערי הגליל דלבוב וכל מדינת פאדאליא היו כלם סרים

כלילת יופי

למשמעת הרב דלכוב (ראה מזה בשו"ת מהר"ם מלובלין סימן פ"ח),
 ונתקיים ברבינו ז"ל מאמר חז"ל: "כל המקיים את התורה מעוני סופו
 לקיימה מעושר", וכבר הראינו במקום אחר, כי בזמנו היה ג"כ אב"ד
 בתוך העיר שם הגאון מו"ה נפתלי הירץ בן בתו ותלמידו של רבינו
 הב"ח ז"ל, ונמצא כתוב בפנקס הקהל שם, כי בשנת תכ"ד נמכר אז
 בית אחד בק"ק לבוב בחוץ לעיר, להגאון ר' נפתלי הירץ הנ"ל ע"פ
 פסק בית דין, ונתקיים הפסק ההוא ג"כ בכתב ידו וחתירתו של רבינו
 המ"ז, ובא על החתום כיום כ"ז מנחם אב תכ"ד לפ"ק, נאם דוד הוא
 הקטן בלא"א הקצין מו"ה שמואל זללה"ה, ובאותה השנה היה ג"כ
 רבינו אחד מראשי הועד באסיפת גאוני ד' ארצות פולין, אשר התועדו
 יחדו בלובלין ביריד גראמניץ כיום י"א ניסן תכ"ד לפ"ק, אשר שם
 באו ג"כ בהסכמה על הדפסת ס' עמודיה שבעה להג"מ בצלאל דרשן
 דק"ק סלוצק, ובא שם על החתום כהזכרת גם שם עיר מולדתו, נאם
 דוד הוא הקטן בלא"א הקצין מו"ה שמואל זללה"ה מלאדמיר, חונה
 בק"ק לבוב בחוץ לעיר, ובתחלת שנת תכ"ז לפ"ק, בא ג"כ על החתום
 על פסק דין אחד בפנקס דר"א בלבוב שם כמ"ש במצבת קודש בסוף
 חיב, ורבינו זכה גם כן לאריכות ימים זקן ויושב בישיבה, והאריך ימים
 על כסאו בלבוב שם, בתורה ובגדולה, גם בניו ובני בניו היו כלם
 אדירי התורה ותופשי ישיבות ברום המעלה, כפי אשר תראה להלאה,
 וכבר ידוע כי בסוף ימיו נשמע קול רעש גדול במחנה העברים אודות
 המשיח השקר שיץ שר"י, ואז שלח רבינו המ"ז אליו את בנו הגאון
 מו"ה ישעיה סנ"ל, ואתו עמו גם בנו חורגו הגאון הנודע מו"ה ליב
 בעל שו"ת "שאנת אריה וקול שחל", שניהם נכדי רבינו יואל סירקיש
 בעל הב"ח ז"ל, לתהות על קנקנו של השי"ן, והם עשו שליחתן
 והביאו ג"כ אגרת שלומים ומנחה ודורן אשר מסר בידם השי"ן לכבוד
 אביהם הגאון ז"ל כמבואר הכל בס', ציצת נובל צבי"י להגאון ר' יעקב
 ששפורט, והדברים עתיקים. ויקרבו ימי דוד למות ויצו אל ביתו ויגוע
 ויאסף אל עמיו בלבוב שם זקן ושבע ימים כיום עשרים ושישה
 בחודש שבט תכ"ז לפ"ק, — ומספד גדול עשו לו במותו, כי לא

הניח אחריו בישראל כמותו:

ואלח

ואלה הדברים אשר באו חרותים על אבן מצבתו בלבוש שם :

"ביום כ"ו שבט שנת תכ"ז לפ"ק, נטמן הגאון הגדול מאור הגולה, הרב הגדול בעל טורי זהב, מורינו ורבינו מו"ה דוד בן מו"ה שמואל הלוי, מחבר חבורים יקרים, באור תורתו האיר לדור דורים, על כל השלחן ערוך וארבעה טורים, הן בעודנו בחיים כבר זכה, כי נפסקה כמותו הלכה, הוראתו שלמה זכה וערוכה, תנצב"ה":
(וילנא קודש ח"א סימן ע"ח).

העיר לאדמיר, הרה וילדה, העיר קראקא גדלה שעשועיה,
אויה נא לה! אמרה לבוב, כי אבדה כדי חמדתה:
(כעין וילנא חז"ל כד נח נפטי' דר' זירא, מו"ק כ"ה ע"ב, ונגילה ד' ע"ה).

ז. וְהִנֵּה קוֹרָא יִקְרָא! אִם תִּרְצֶה וּתְשִׁים עֵין וּלְבָב עַל כָּל מַעֲשֵׂה תִּקְפוֹ
וּגְבוּרָתוֹ שֶׁל רַבִּינוּ זִיל, כֵּן עוֹד תַּחֲזֶה, כִּי מַלְבָּד חֲבוּרֵינוּ
טוֹרֵי זֶהב הַנִּפְלְאִים אֲשֶׁר חָבַר עַל ד' חֲלָקֵי הַשֵּׁעַ הַנּוֹדְעִים לְשֵׁם
וּלְתַהֲלָה, וּמַלְבָּד רַבֵּי תְּשׁוּבוֹתָיו אֲשֶׁר הָאִיר בָּהֶם כָּל בְּנֵי הַגּוֹלָה, עוֹד
אֲחַז צְדִיק דְּרָכּוֹ דֶּרֶךְ הַקֹּדֶשׁ לְרוּמָם גַּם כֵּן דָּגַל הַתּוֹרָה בַּחֲזוּקַת
יְשִׁיבוֹת גְּדוּלוֹת וְנִכְבְּדוֹת, וְלִהְיֶשׁוֹת מִנְחָל עֲדָנוּ כָּל צַחָה צִמָּא לְדַבֵּר
ד' זו הַלְכָה כְּרוּרָה בַּתְּלִמּוּד וּבַפּוֹסְקִים בַּעֲיּוֹן וּבַשְּׂקִידוֹת, וְדֶרֶךְ גַּם בְּזֶה
בַּעֲקֻבוֹת חוֹתְנֵנוּ רַבִּינוּ הַגְּדוֹל הַבֵּי"ח זִיל, וּבְכָל מְקוֹם בּוֹאֵן קָבַע יָשָׁם בֵּית
טְדֵרְשׁוֹ לְהַרְבִּיץ תּוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וּזְכָה לְהַעֲמִיד תַּלְמִידִים הַרְבֵּה אֲשֶׁר
גָּדְלוּ וְהִצְלִיחוּ וְנַעֲשׂוּ פִּאֵרֵי הַדּוֹר וּמּוֹרֵי הוֹרָאוֹת בְּיִשְׂרָאֵל, וּבַעֲת אֲשֶׁר
נִהְיָ רַבִּינוּ הַטַּי"ז אֶת יְשִׁיבוֹתוֹ הַגְּדוּלָה בַּק"ק לְבוֹב הַמַּעֲוִטְרָה, הִיתָה פֶּה
בַּק"ק קְרָאקָא הַבִּירָה, גַּם כֵּן יְשִׁיבָה גְּדוּלָה וּמַפְאֻרָה, אֲשֶׁר עֲמְדָה אִז
תַּחַת דָּגַל רַבִּינוּ הַגְּדוֹל שֶׁר הַתּוֹרָה, מו"ה הַעֲשֵׁל לֹבְלִין זִיל מְאֹד
הַגּוֹלָה, אֲשֶׁר הָיָה בְּזִמְנֵן הַהוּא אֲבִי"ד וּר"מ פֶּה קַק"ק וְהַגְּלִיל אַחֲרֵי
פְּטִירַת הַגְּאֹן מו"ה לִיפְמָן סַג"ל בַּעַל תּוֹס' יוֹם טוֹב, וְהִלְכוּ אִז הַתַּלְמִידִים
מִחֵיל אֶל חֵיל, וּקְנֵאת סוֹפְרִים הַרְבֵּתָה תּוֹרָה וְתוֹשִׁיָה בְּיִשְׂרָאֵל. וְהִנֵּה אֵין
פֶּה הַמְּקוֹם לְחִשׁוֹב וּלְמַנּוֹת כָּל תַּלְמִידֵי רַבִּינוּ זִיל אֲשֶׁר הַעֲמִיד בִּילְדוֹתוֹ
וּבַקְּנֻתוֹ, אַחֲרֵי כִּי רַבִּים הָמָּה וְלֹא יִכִּילֵם הַגְּלִיּוֹן בְּזֶה, וְאוּלַם אֲמַרְתִּי
לְחִשׁוֹב פֶּה עַכ"פ אִיזָה מֵהֶם לְדוֹגְמָא מִן הַגְּדוּלִים וְהַמַּצְוִינִים שְׂבַחָם,
וְאֵלֹ

כלילת יופי

ואלו הם: א) הגאון מו"ה שמואל כמו"ה דוד הלוי אב"ד דק"ק באמבארב והמדינה, הנודע על ידי ספרו היקר "נחלת שבעה" מהדורא קמא שנתפשט בכל תפוצות ישראל, ועוד לו ספר נחלת שבעה מהדורא בתרא שנדפס אח"כ והוא יקר במציאות. גם חבר ספר שו"ת בקוראי שמו גם כן ס' נחלת שבעה ונדפס ע"י בנו לאחר פטירתו, והוא היה תלמיד מובהק לרבינו המ"ו (ראה מזה בשו"ת נחלת שבעה שם בס"י מ"ב ט"ו ס"ט ע"ג), וכן היה ג"כ תלמיד להגאון הנודע מו"ה שעפטיל סג"ל הורו"ץ בן הגאון בעל השל"ה ז"ל כמ"ש בעצמו בספרו נחלת שבעה במשפטי הכתובה במחודשים בסימן י"א שם, והר"ץ ג"כ שאלותיו וספיקותיו להגאון מהר"ש קאידנובר בעל ברכת הזבח כמבואר בספרו שם במקומות שונים, וגם בשו"ת אמונת שמואל סימן מ"ה. ב) הגאון מו"ה ישראל כמו"ה שמואל מטרניפאל שהיה אב"ד ור"ט בק"ק לאדמיר ובק"ק לויצק, והוא היה ג"כ בן דודו של רבינו המ"ו. והנה אם אמנם שלא נמצא מהגאון הזה שום זכרון בספר, אבל מי ממוראי הדורות לא ידע יקר תפארת גדולתו שהיה ראש וראשון בין גאוני וחכמי דורו ולא נעשה שום ועד זולתו, ובשנת תל"ג בא בהסכמה בין גאוני קשישאי על ס' לקט שמואל שנדפס בוויניציאה שנת תנ"ד, ובשנת תל"ז היה אחד מראשי הועד של גאוני ארבע ארצות ביריד יערסלוב אשר באו בהסכמה ובעצה אחת ליתן רשות והורמנא להעתיק הני"ך לשפת אשכנזית ולהדפיסו באמשטרדם, ובשנת תל"ח בא שנית להסכים על העתקת הני"ך הנ"ל, גם כן בועד לובלין ביריד גראמניץ, ועמד שם בראש הועד למנהיגי הדור דארבע ארצות, ועוד בא בהסכמה בין גאוני ד' ארצות שהסכימו על ספר קנה חכמה בועד יערסלוב בשנת ת"ט לפ"ק, וכמו כן בעת שנתנו הסכמתם על הדפסת ס' עולת תמיד ועולת שבת על ש"ע או"ח שנדפס באמשטרדם בשנת תמ"א לפ"ק, ואז היה אב"ד ור"ט בק"ק לאדמיר, ובשנת תמ"ג בא בעצה אחת עם גאוני ד"א בועד לובלין ביריד גראמניץ, שנתנו שם תוקף הסכמתם להדפיס ס' מגיני זהב נגד ס' נקודות הכסף של הגאון הש"ך ז"ל, ואז היה אב"ד ור"ט בק"ק לויצק, וכתב שם שהוא תלמידו וש"ב של הגאון בעל המ"ו זצ"ל. ג) הגאון מו"ה מנחם מענדל כמו"ה צבי הירש רמ"ד מפוזנן, שהיה בתחלה אב"ד ור"ט בק"ק העלישו"א במדינת מעהריץ, ואח"כ בשנת תנ"ב היה ר"ט ואב"ד בק"ק זמיגראד.

ואז הסכים על ס' מגן אברהם כהדפסה הראשונה, ובשנת תנ"ח היה
 ר"מ ואב"ד בק"ק ווענגראב, ואז הסכים על ס' חקי חיים על דיני ש"ע
 אורח חיים מהרב בעל לחם הפנים חתנו שכ' המגן אברהם, והאר"ך
 ימים על כסאו שם גם בשנת תע"ח שאז הסכים שוב על ספר חקי
 דרך על דיני אהע"ז ג"כ מבעל לחם הפנים הנ"ל, והגאון הזה חבר
 ס' צנצנת מנחם על אגדות הש"ס ובא בדפוס, וכתב שם בסוף
 ספרו שלמד בתחלה בישיבת הגאון רבינו ר' העשל אבדיק קראקא,
 ואח"כ למד בישיבת הגאון מו"ה דוד בער ט"ז אבד"ק לבוב. (ד' הגאון
 מו"ה אריה יהודה ליב בן הגאון מו"ה שמואל צבי הירץ אבד"ק
 פינששוב בן רבינו הגדול הב"ח ז"ל, והוא בן חורגו של רבינו המ"ז,
 כי לעת זקנתו של רבינו מתה עליו רבקה אשרתו הרבנית בת הגאון
 בעל הב"ח, ולקח לו לאשה את גיסתו אשת גיסו הגאון ר' שמואל
 צבי הירץ הנ"ל, והנה הג"מ אריה יהודה ליב נתגדל בביתו של רבינו
 ולמד ג"כ בישיבתו הרמתה עד שנעשה לארי שבחבורה, ועלה ונתעלה
 במשך הזמן עד שנתקבל להיות אב"ד ור"מ בקהלות הגדולות
 והמפוארות שבמדינות פולין וליטא, גם החליף תשובותיו עם גדולי
 וחכמי דורו, ואשר רק קצת מהם נדפסו לאחר פטירתו ע"י נכדו
 הרה"ג מו"ה אברהם נתן נטע מייזליש האב"ד דק"ק ווישניץ דליטא,
 ונקראים בשם "שאנת אריה וקול שחל", וקצת מהם נדפסו בשו"ת
 גאוני בתראי (ראה שם בסימן נ' ג', נ"ח, נ"ט), ועוד לו תשובה אחת
 בס' שו"ת שבות יעקב סימן ק"ז, ובימי עלומיו נתקבל לאב"ד ולר"מ
 בק"ק סוויר, ומשם שלח תשובתו אשר כתב בעסק עגונה אחת לאבי
 חורגו הגאון בעל המ"ז, והיא נדפסה בספר "שאנת אריה וקול שחל"
 בסימן ו', ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק סמאבניץ ומשם שלח
 תשובתו אשר כתב בדיני טמונות להגאון מהר"ש קאידנובר והיא
 נדפסה בשו"ת אמונת שמואל סימן כ"ה, ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק
 זאמושטיש ושם נתן הסכמתו בשנת תמ"ט על ספר צפנת פענח חדש
 שחבר הרב ר' יוסף ב"ר משה דרשן דק"ק פרעמיסלא (דפוס פאד"א),
 ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק טקטין ושם בא בהסכמה על ספר
 כתינת פסים על הגדה של פסח מהדרשן דק"ק פרעמיסלא הנ"ל,
 (דפוס אמשטרדם), ובאמצע שנת תניו נתקבל משם לאב"ד ולר"מ
 פה ק"ק קראקא, ואז הסכים על ס' הלכה ברורה על ש"ע או"ח, ובשנת

כלילת יופי

תס"א נתקבל מפה לאב"ד ולר"מ בק"ק בריסק דליטא ואז הסכים על ספר ראש יוסף על מסכתות הש"ס, והאריך ימים על כסאו שם גם בשנת תע"ג שאז הסכים ג"כ על ספר ברית שלום על התורה כנודע, ואחרי פטירתו ישב על כסאו בבריסק שם גם בנו גם בן בנו הגאונים ז"ל כמבואר בס' ברית שלום שם, ודי בזה : —

ה. והנני לחשוב פה גם כן מעט מתולדות רבינו מכניו ובני בניו מנינו ונכדיו כפי אשר נודע לי מפי סופרים ומפי ספרים דור אחר דור עד זמנינו זה. דע כי לרבינו בעל טורי זהב היו לו שלשה בנים גדולים בתורה ובחכמה, וכת אחת נשואה ג"כ לרב גדול בתורה ובחכמה, בנו הראשון היה הרה"ג ארי שכחבורה מו"ה מרדכי סג"ל, ובנו השני היה הרה"ג החסיד מו"ה שלמה סג"ל, ושניהם היו מכון שבתם בשבת אחים בק"ק לבוב שם בקרית חנה דוד אביהם האב"ד דשם, והיו עוסקים בתורה יומם ולילה, ושניהם נהרגו על קדוש השם בעלילה, עוד בחיי אביהם הגאון מאור הגולה, בין שאר הקדושים שנהרגו ביום חרוץ אף ד' שהיה בעיר לבוב בשנת תכ"ד, בחוץ לעיר ביום שבת קדש ח' אייר, ובתוך העיר מן ח' אייר עד כ' סיון, (מצבת קדש חיב סימן ל"ט וח"ד סימן ל"ט), ובנו השלישי היה הגאון מו"ה ישעיה סג"ל והוא ז"ל האריך ימים גם לאחר פטירת אביו ז"ל, וכבר זכרנוהו למעלה כי אותו שלח אביו רבינו הט"ז ביחד עם בנו חורגו ותלמידו הגאון מו"ה אריה ליב לתחות על קנקנו של השי"ץ שר"י, והגאון ר' ישעיה זה היה חותן משה והוא הרב הגאון מו"ה משה כהרא"ש ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק שינאווי בעהמח"ס ויקהל משה על התורה, ונדפס קצת ממנו בתוך ספר דברי דוד מרכינו הט"ז לבאר פי' רש"י על הרגורה שנדפס בשנת תמ"ט בדפוס דיהרנפורט, ועוד יבואר מזה להלאה, וכתו של רבינו המ"ז היתה אשת הרב הגאון מו"ה גד, והיא ילדה לו את הגאון הגדול מו"ה יואל אב"ד ור"מ בק"ק שעברשין והוא בעהמח"ס מגיני זהב להצדיק דברי זקנו רבינו המ"ז על ש"ע יו"ד מרוב ההשגות אשר השיג עליו רבינו השי"ך ז"ל כספרו נקודות הכסף, והסכימו עליו גאוני ד' [ארצות בועד לובלין ביריד גראמנין ביום ד' י"ב אדר תמ"ג לפ"ק, ויבואר גם מזה להלאה, ובשנת ת"ן בא בהסכמה בין הגאונים שהסכימו על הדפסת ספר כתונת פסים לחרב ר' יוסף ב"ר משה, דרשן דק"ק פרעמיסלא, ושם

בא על החתום: "נאם הצעיר יואל בלא"א הרב הגדול מו"ה גד ז"ל
 חונה בק"ק שעברשין יצ"ו, ובנו היה הרב הגאון מו"ה משה גד אבי
 הגאון מו"ה יואל ז"ל בעהמח"ס "חדושי הלכות", על סדר נזיקין
 (דפוס אלטונא שנת תצ"ו). גם חבר חרושים והנהות לספר המ"ז על
 ש"ע אבן העזר ונקראים בשם "דברי המגיה", ובשנת תצ"ו הסכימו
 עמו הגאונים בעל פני יהושע ובעל כנסת יחזקאל, ולא עלתה בידו
 להרפסם כחיו כי נטרפה לו השעה, ונדפסו לאחר פטירתו על ידי
 בנו הרב הגדול מו"ה גד ז"ל בהסכמת הגאון בעל נודע ביהודה ושאר
 חכמי הדור ההוא. — ומלבד אלה היו לו עוד נינים ונכדים גדולי הדור
 ומחברי ספרים, ומהם הגאון מו"ה דוד במ"ה יעקב אב"ד ורי"מ דק"ק
 שערשאב דליטא, והוא בעהמח"ס חומות ירושלים, על תחלת ש"ע
 או"ח ונדפס בפפד"א בשנת תקס"ז (איצרות חיים באות ח'), והוא
 היה נין ונכד להגאון המ"ה, ובנו היה הרב הגאון המפורסם מו"ה שלום
 אב"ד דק"ק קאמין קאשירסק הסמוך לברסק דליטא, והוא אבי הרב
 הגאון מו"ה צבי הירש חר"ף ז"ל אשר אור תורתו היה זורח בק"ק
 גיעשוויז דליטא, ובנו הרב המאוה"ג מו"ה אברהם יהושע נר"ו הוא
 יושב כעת על כסא ההוראה אב"ד ומ"ץ בס"ק פאקרא"י הסמוך לק"ק
 קאוונא. ועוד נינים ונכדים לו גם בגלילות גאליציען ומן הנודעים לנו
 בזמננו זה. הם הרב הגאון מו"ה צבי הירש הלוי האבד"ק דאמבראווא
 הסמוכה לק"ק טארני, ושם מנוחתו כבוד ונחקק על מצבתו שם שהוא
 מנכדי רבינו דוד הלוי בעל מורי זהב, והוא אבי שני האחים הגדולים
 פארי הדור: הא' ש"ב הגאון החר"ף מו"ה יעקב הלוי זצ"ל, שהיה אבד"ק
 וואלברום במדינת פולין, ואח"כ נעשה ראב"ד פה ק"ק קראקא. והשני
 ש"ב הגאון הנודע מו"ה יוסף הלוי זצ"ל אבד"ק זבאראף במדינת
 אונגארן שהיה נקרא בשם ר' יוסף חר"ף, ונכדו בן בתו הוא ידידי
 וחכיבי הרב הגאון מופת הדור מו"ה צבי הירש ווייס נר"ו, יושב כעת על
 כסא הרבנות בק"ק דאמבראווא הג"ל במקום אבי זקנו הרה"ג מו"ה צבי
 הירש הלוי ז"ל. וכן הרב הגאון מו"ה אביגדור הלוי הורויץ האב"ד
 דק"ק קאמינקא חתן הגאון ר' משה צבי הירש מייזילש האב"ד דק"ק
 זאלקווא, (כפי עדות בנו הרב מו"ה יצחק שמשון הורויץ בהקדמתו
 לשו"ת גאוני בתראי דפוס משערנאוויץ). וגם הרב הגאון מו"ה שמעון
 הלוי שמערן האב"ד דק"ק דאמבראווא בעהמח"ס שם משמעון (דפוס
 לבוב

כלילת יופי

לנוכח בשנת תר"ה, וראה בהקדמת בנו שם), הם היו ג"כ מנכדי רבינו בעל מו"ה, ומלבד כל אלה יש עוד בזמננו זה הרבה משפחות יקרות ונכבדות הנפוצים בערי פולין ורוסיא ובמדינת ליטא ובארץ אשכנז, מבני לוי המתחסיים שהם מזרעו של רבננו דוד נשיא הלויים בעל ספרי, טורי זהב" אשר מפיחם אנו חיים בכל תפוצות הגולה עד היום הזה: —

ה. **ועתה קורא יקר!** סלח נא אם אעצרך עוד מעט פה, כי הנני להציע לפניך גם כן את אשר קרה לכל ספרי רבינו ז"ל חמשה ספרי מיז על ד' חלקי השיע, וגם שאר חבריו היקרים, את כל אשר עברו עליהם, וכל גלגולי דברים איך יצאו לאור הדפוס, כי לא בפעם אחת נדפסו כלם, רק כזה אחר זה בזמנים שונים ועל ידי אמצעות שונות, ואתה הסכת ושמע: —

ב) **ספר המיז על שיע** מטור יורה דעה, זה יצא ראשונה לאור עולם עוד בחיי רבינו המחבר, והוא ז"ל בעצמו הביאו לבית הדפוס בלובלין בשנת ת"ו לפ"ק ע"י הפצרת חבריו ותלמידיו בהיותו אב"ד ור"מ בק"ק אוסטרא כאשר סיפר בהקדמתו שם, ונתפשט מיד בכל תפוצות ישראל, וכל חכמי הדור, ובדולי המורים ראווה ושטחו לקראתו, גם קיימו וקבלו את רוב דבריו בהוראה להלכה ולמעשה, ואם אמנם כי בזמן ההוא באותה השנה קם גם רבינו השיך ז"ל והוא הגאון מו"ה שכתי בהגאון מו"ה מאיר כהן אשכנזי, והוציא לאור את ספרו שפתי כהן על שיע יו"ד אשר טרח ויגע בו הרבה בהיותו שוקד על דלתות התורה עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולו בקרית ווילנא — והיא עיר מגורת חותנו הגביר הרב הגדול ראש ומנהיג מו"ה זאב וואלף ר' יצחק ר' בונמש נכד הרמ"א ז"ל — והדפיסו פה קראקא ג"כ בשנת ת"ו לפ"ק בהסכמות י"ח גאוני ארץ מכל מדינות פולין ורוסיא וואהלין וליטא, וגם ממדינת עסטרייך, ובכללם היו ג"כ הגאון הישיש ר' ליפמן סג"ל בעל תוס' יום טוב שהיה אז אב"ד דק"ק קראקא, ושני רבותיו הטובהקים הגאון ר' יהושע בעל מגיני שלמה ריט דק"ק קראקא, והגאון רבינו ר' העשל ר"מ דק"ק לובלין, וכלם נתנו עדותם עליו כי הפליא לעשות בחבורו, וגם אחי חמיו הגאון מו"ה משה ר' יצחק ר' בונמש בעל מהדורא בתרא שהיה אז אב"ד ק לובטלא, ונתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק לובלין והוא חתן רבינו מהרש"א

ז"ל, העיד עליו בהסכמתו שם: "שהוא ספר נפלא ונחמד בעיני כל רואיו, והאיר עיני ישראל בפרושיו ובהוראותיו, ובעבור זה נתנו לו רשות והורמנא להדפיסו ולהפיצו בישראל לזכות הרבים, אבל יען היותו אז עדיין רך בשנים, ושאר חכמי הדור היו כלם זקנים וישישים ממנו, ומחס כהנו פאר גם כן בקהלות גדולות ומפוארות בישראל, על כן לא אבו שמוע לו, ולא רצו כלל לסמוך עליו לא על פרושיו ולא על הוראותיו, לא להקל ולא לחמיה. ראה לדוגמא בשו"ת נחלת שבעה (סימן ס"ג שם) נדפס תשובה אחת מהגאון מו"ה מנחם מענדל ר' יצחק ר' אביגדורש ז"ל שהי' נקרא בשם ר' מענדל באם מקראקא, תלמיד הב"ח ואב"ד בק"ק פפד"מ שכתב שם בזה"ל: "וראיתי בספר חדש ושמו שפתי כהן בסימן נ"ג שכתב שם דבשבירת הגוף משערינן באגודל מלבד מה שהוא בגוף כבוכנא באסיתא שאינו מצטרף, וכן משמע מלשון הרב ושאר אחרונים עכ"ל, ואני לא ידעתי איזה לשון מצא דמשמע ליי מיני' שהבוכנא אינו מצטרף, ונחפוך הוא כי נראה לי מצד הסברא ומצד לשון הפוסקים שיש למדוד מן הבוכנא וכו' ויע"ש שדחה דבריו בשתי ידים, והנה התשובה ההיא כתבה הגאון ר' מענדל באם אב"ד מפפד"מ, שם ביום-כי"ג כסליו תכ"ג לפ"ק כמבואר שם בסוף תשיבתו, ובאותה השנה נפטר ג"כ רבינו הש"ך ז"ל לעולמו בק"ק העלישווא בן מ"א שנים כנודע, וכבר עברו מעת שנדפס הש"ך על יו"ד בשנת ת"ו עד שנת תכ"ג, כמו שבע עשרה שנה, ועדיין הוא קורא אותו בשם ספר חדש, ומלבד זה התמררו עליו אז קצת מחכמי הדור ההוא, על אשר מלאו לבו לגלות דעתו ברבים בעניני ההוראה, והוא עודנו צעיר לימים בן עשרים וארבע שנים, ועוד רבותיו חיים וקיימים, והוא עדיין לא מלאו ימיו ולא יצא טבעו בעולם כהחזקת ישיבות גדולות, וגם לא כהן פאר להיות אז יושב על כסא הרבנות באחת מן הקהלות כנודע, ומרוב קנאתם ורוגזם היה ג"כ בדעתם לצאת כחרס לקראתו, אך לא עלתה בידם, ועכ"פ רצו שיהי' ספרו מונח בקרן זיוות, ולא יגעו בו ידי המורים בעם להורות מתוכו איזה דין להלכה ולמעשה (ד), עד

לאחר

(ד) והנה תראה עד כמה גדלה אז הקנאה על רבינו הס"ך ז"ל ועל ספרו עד כי חסנו וחסנותו, ונקטו עלילות, וחשבו לנלוז איזה חולניות

לדחות

כלילת יופי

לאחר פטירתם שאז קם דור חדש בישראל אשר לא ידעו קנאה ורוגז, ואז קבלו גם את דברי רבינו הש"ך ז"ל באהבה וברצון להלכה ולמעשה, וגם גאוני ארץ הלכו לאורו, (בהקדמת הר"ר יקותיאל מוויטמנד בהעתקתו את הנ"ך לשפת אישכנזית בשנת תל"ש), וקודם לזה שמו כל מעיינם רק בספר המ"ז, וכל הרבנים ומוצי הורו מתוכו כל עניני ההוראה להלכה ולמעשה, כי הכירו אותו לזקן ויושב בישיבה, וכבר יצא מבעו בעולם ע"י גדולי תלמידיו אשר האירו אז פני

לרשות את ספרו ונתוך הקהל, ונאו טענות כי לא צכל ונקוס כוון כהלכה בהוראותיו, ועוד לא ונלאו יניו לסמוך עליו בהכרעותיו, וגם צאו בעלילה, כי לפעמים התלצט את עלונו טעלית שאינו שלו וחצר ספרו ונהוראות רבותיו, וכל כונתם היה שלא יונשכו העורים אחריו להחשיכו לפוסק, ולא יסניכו עליו בהוראה צנה שנוגע להלכה ולמעשה, ויהי נורל ספר הש"ך על יו"ד כגורל הספר נחלת לצי על או"ח שחצר הגאון עו"ה לצי כ"ץ בהגאון עו"ה יוסף ז"ל (תלמיד רצינו הצי"ח ז"ל), אשר הדפיסו גם כן פה קראקא צעת שהדפיס פה בעל הש"ך את ספרו על ש"ע יו"ד, והוא היה הנופרט הראשון אשר ילא אז לאור על הש"ע או"ח, ועכ"ז לא נתקבל לרזון ולא נחפשו ספרו כלל צונחנה העברים להורות ונחוכו להלכה ולמעשה, יען כי מיד צלאתו לאור הדפוס, ילאו עליו עוררין דלאו צר סונכא הוא, והעלילו עליו שלא כוון יפה לצרר צכל ונקוס כל דין על צריו, ועל הדברים הנכונים אשר ונלאו צו אמרו עליו כי גוצים הם אתו ונחדוסי אציו הגאון ז"ל אשר נפלו לו נחלה, ונהס לקח וחצר ספרו "נחלת לצי", ולשוף התאנוץ אחיו הגאון ז"ל בהסכמתו לספר נחלת לצי על ש"ע אצן העזר, אשר טס צא והעיד על דקת אחיו הנוחצר, ולוח כי ספר הכ"ץ על או"ח איננו וננחלת אצות כלל רק ונחדוסי אחיו הנוחצר ונאשר חנן אותו ד', כי שוונע לא היה לו, ולכן לא נתקבל ס' הכ"ץ בקהל, ולא נדפס עוד פצס טנית ונאז ועד עתה, אין דורט ואין ונבקט, וכן אירע אחר כך כזאת גם לט' עולת תמיד על ש"ע או"ח אשר חצר הגאון עו"ה שנואל צו"ה יוסף ז"ל דיין דק"ק קראקא (חתן טרה"ג ע"ה טייס אורגלר ז"ל ונחכמי וגדולי העיר פה, וגם רב צנית הנכסת של ר' וואלף פאפר פה קיק קראקא, ונפטר יום צ' ט"ו חשוון תמו"ט לט"ק) ונדפס צאונשטרכט צטנת תמו"א, ואס כי נחחלת לאתו לאור הדפוס נתקבל לרזון סצר עולת התמיד, ונעיני כל היה חניב וחמיד, (ראה מזה בהקדמת נן הנוחצר ונן

אצרהס

פני תבל בתורתם. והנה בימים ההם גם רבינו הש"ך ז"ל לא נח ולא שקט במעונו, ולן בעומקה של הלכה, וחבר בנתיים את ספרו נקודות הכסף אשר בו כתב רבי השגותיו על הוראותיו של רבינו המ"ז, ויהי דבריו בזה עם רבו הגאון הנודע רבינו ר' העשל זצ"ל, (עיין מזה בנקודות הכסף בסימן פ"ב), ועם מחותנו הגאון מהר"ש קאיינדנובר בעל ברכת הזבח, (עיין מזה בשו"ת אמונת שמואל סימן כ"ג), וזה האחרון התמרמר גם על שניהם יחדיו על ס' המ"ז ועל ס' הש"ך, וכתב בפירושו להרב

אברהם). אכן כאשר נדפס הספר הנפלא „נגן אברהם“ אשר זו צלו ג"כ הרבה שנות עליו, והורס עליו צלצב הרבה פעמים דלא כעולת התורה, וניי אז ציטל התורה, ולא נדפס עוד פעם שנית וניי אז ועד עתה, והספר נגן אברהם נתקבל צמקומו צאהבה, ונקצעה הלכה כמותו בכל תפלות ישראל עד היום הזה. וכזאת וכזאת קשנו לעשות ג"כ עם ספר הש"ך על יו"ד, ואף גם שני נחותיו אוהביו ורעיו ונגדולי הדור ההוא, והם הגאוני מו"ה שמואל קאיינדנובר בעל ברכת הזבח, ומו"ה גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני, גם הם צראתם כי נתקבל ספר הש"ך על יו"ד לפיסק ונלא חן צעיני כל תופשי התורה ומורי הוראות צישראל, נתקאלו צו וצספרו, וצדקו אחריו וילאו להשיגו צכל עת ונלא, והראשון היה ונהר"ש קאיינדנובר דמלצד אשר השיג עליו צכל נקוס אשר ונלא, (ראם לדוגמא צשו"ת אמונת שמואל סימן כ"ג שכתב: „ומחותני ז"ל בש"ך יו"ד סימן קפ"ז ס"ק כ"ט ישגג בזה, והוכחתי אותו על פניו ז"ל“. ועוד סס צסינון מו"ה: „ומחותני בעל הש"ך ישגג בזה בספרו ש"ך יו"ד ס"ף סימן ק"ח“. ועוד צתשובה אחרת אשר השיג לצעל נחלת שצעה כתב וז"ל: „ומה ישמביא מעלתו ראייה מדברי הש"ך ליתנהו להני כללא דכ"ל מחותני גר"ו בעניני ספק ספיקא“ [שו"ת נחלת שצעה סימן כ"ג], ורי צזה), אלא שחמד אותו ג"כ כי וננו לקח וסס צספרו, סכן כתב צתשובה: „מה שהציא נחותני שפתי כהן ז"ל צסינון קפ"ז להשיג על הצ"ח צפירוש הנודכי, מאתי יצאו הדברים ת"ל, (שו"ת אמונת שמואל סימן כ"ג), ויותר ונזה כתב צתשובה אחרת להרב צעל נחלת שצעה: „ומעלתו סס לצו אל האחרונים ספרי המ"ז והש"ך, ואני לא כן אכני עמדי, עיקר עסקי ת"ל צש"ס וצפוסקים הראשונים, ועד שאני ונגרני גרני צאחרונים נאכל צשרא אפתורא דהצב צש"ס וצפוסקים הר"ף והרמב"ם והרא"ש שהם יחד שחל תלוי צו, כי האחרונים ונלצלים הדעת והזכרון, כי ת"ל כל מה שהעלו

כלילת יופי

להרב בעל נחלת שבעה תלמיד בעל המ"ז בזה"ל: „מעלתו שם לבו אל האחרונים ספרי המ"ז והשיך, ואני לא כן אנכי עמדי עיקר עסקי ת"ל בפוסקים ראשונים ובשים וכו', כי האחרונים מבלבלים הדעת והזכרון וכו', ומי שהוא בבית מדרשינו אראה לו חבילות מעיות בכל דף מספריהם על כן אין עסקי עמהם ת"ל, ויש למעלתו למכור ספריהם ולקנות ד' טורים עם הב"י" (שו"ת נחלת שבעה סימן נו"ן), ואולם לא עשו דבריהם רושם כלל, כי היו דבריהם בכתובים ולא נודעו

על ספריהם עד הרוב, הדברים הנכונים באו מפי מו"ר ז"ל, ומבית מדרשינו, ומה שאינו ברור הוא מדעת האחרונים, ומי שהוא בבית מדרשינו אראה לו חבילות מעיות בכל דף מספריהם, על כן אין עסקי עמהם ת"ל, ודי בזה, ולכן יש למעלתו למכור ספריהם ולקנות ד' טורים עם הב"י יוסף" עכ"ל, (שו"ת נחלת שבעה סימן נו"ן):

והנה אם תשאל אותי ירד יקר! ותדרוש מנני להודיעך, אם עשו דברי הגאון מהר"ם קאיינדובר איזה רושם בלב הרב צעל נחלת שבעה, להסיח דעתו מספרי המ"ז והס"ך שלא להורות הוראה נחוץ ספריהם או לא, וגם אם תתפעל ע"י זה למכור את ספריהם ולקנות תמורתם ד' טורים עם הב"י יוסף כפי אשר יעץ לך, או לא, הנה על שאלתך הזאת לא אוכל לענות לך ונאווה, כי לא פורט לנו מה ענה לו הרב צעל נחלת שבעה על דבריו בזה, ונולד זה עתה הוא ג"כ צעיתי לחקור על זה, כי מה צלע לנו אם נדע, שרצ אחד קבל את דבריו או לא והוא דעת יחיד, ואנחנו לריכים לדעת הקהל בזה, אך אם תחזור ותשוב ותשאלני להודיעך אם דברי הגאון הזה עשו איזה רושם בלב כל קהל עדת ישראל, או לא, על השאלה הזאת אוכל לענות לך עד מהרה, קושט אנרים אמת, כי כונו שידענו מוכר שלא עשו שום רושם בעולם דברי רבינו מהר"ם ונולדו בן חתונה בנה שקרא חגר צוננו על מחברי השלחן ערוך בעליוס רבינו צ"י והרנ"א ז"ל, וזוה שלא לפסוק הוראה נחוץ דבריהם, והדבר ידוע שכל דבריו בזה לא הועילו ונאווה, ושום איש לא שח לנו עליהם מפני שכבר זכו הב"י והרנ"א שנקבעה הלכה כמותם בכל מקום ובכל זמן, והם רבותינו של כל בני הגולה ונאז ועד עתה כו"ש הרנ"א מפאטרו בחשונה סימן ל"ז, ובעל נשחת ציינון סימן ק"ט ובעל לנח לרק סימן ט"ו, (וראה נזה בהערותינו לנוצח באת ג' בתולדות הרנ"א שם). כונו כן לא עשו רושם כלל בעולם ג"כ כל דברי מהר"ם קאיינדובר בנה שקרא

גודעו בקהל, ובהאריך הזמן יותר משלשים שנה, וכבר היו רגילים המורים להורות מתוך הס' טורי זהב, וגם דברי רבינו הש"ך נתקבלו בכל תפוצות ישראל במשך הזמן הוא ושניהם כאחד היו טובים מועילים להבין ולהורות, והנה פתאום בשנת תל"ז נתגלה בדפוס פפד"א הספר נקודות הכסף מרבינו הש"ך ז"ל אשר הוציא לאור בנו של בעל הש"ך והוא הגאון מ"ה משה כ"ץ ז"ל, עם קצת הגהות משלו להשיג על ספר הט"ז, והי כאשר ראו המורים כי ירה הש"ך כל הצי השגותיו

תגר גם הוא שוב על נפרטי הש"ע, והס הט"ז והס"ך ולוח שלא לפסוק הוראה נותן ספריהם, כי כל תופשי התורה לא שנועו לו, ולא הסגינו כלל לכל דבריו זה, ועוד ציינו כבר נהגו כל גדולי המורים לפסוק כל הוראותיהם נתיך ספרי הט"ז והס"ך, וכל חכמי ישראל חזרו עליהם לקנותם צכסף ונלא, וחפשו אחריהם כונטמונים, עד שהתעוררו הונדסיסים להדפיסם פעם אחר פעם ופני שיד הכל ונעשנושים זהם כנודע. — והגאון ר' גרשון אשכנזי צעל עזרת הגרשוני שגם הוא ז"ל היה נחמתו של רבינו הש"ך, והיו ג"כ חברים ורעים אהובים, ומדי דברו עמו בחליפות נכתבו שו"ת שהי' ביניהם הראה לו בכל פעם כל אותה אהבה וידידות כמזכיר בשו"ת עזרת הגרשוני סימן קט"ז וסימן קי"ח, וגם רבינו הש"ך לעינתו, התכבד בלהשתחו, והביא וננו ג"כ בספרו ש"ך יו"ד סימן ל"ח סק"ב, ועכ"ז ראינו על הרוב, כי כאשר איזה שואל הליע לפניו דבר מהוראות הש"ך היה נקל צעיניו לרשיג עליו, ולדחות דבריו ונהלכה, והוא ז"ל כבר ראה צעיניו כי נתפשט הלמוד בקביעות בספרי הט"ז והס"ך על ש"ע יו"ד, בכל קהלות ישראל, והיו סוונכים על הוראותיהם כאלו נתנו נסנינו, ולא הועילו כלל דברי נעריש קאידנוצר צוה שלח שלח יורו המורים נתיך ס' הש"ך, שכבר נקבעה הלכה כמותו, בכל נקום ובכל זמן וכל ישראל הולכים לאורו, ועל כן תנאל גם להגאון ר' גרשון אשכנזי, בראותו כי רבינו הש"ך שהי' חזרו ונחמתו, האיר עיני הגולה בספרו, וזכה יותר וננוני, ולהפיס דעת עלמו לא היה יכול לעמוד צנילין וכתב פעם בתשובה אחת צדין צדיקת הושט צזה"ל: „והוא כמו שפסק מהר"ר שבתי כהן, בספרו ש"ך אשר רוב הרבנים אשר אין בידיהם ספרים לעיין בהם פוסקים אחריו, עכ"ל, (שו"ת עזרת הגרשוני סימן ט"ז), ובתשובה אחרת אשר הציב לבנו הגאון מו"ה משה אשכנזי צדין כיטל הנרה, כתב שוב וז"ל: „והנה לדינא אען ואומר אם היו דברי הש"ך ניוקדים

כלילת יופי

השגותיו על הוראותיו של רבינו המ"ז, וירפו ידיהם, כי לא היו יודעים עם מי הצדה, ואל מי מקדושים יפנו, ואז נבהלו אלופי ישראל וגדוליהם גם הם, כי מורא עלה על ראשם פן יעלה על לב המורים לדחות דברי המ"ז מהלכה ולהורות בדברי הנקודות הכסף מפני שהוא אחרון, על כן קם והתעורר מתוכם ארי שבחבורה הגאון המובהק מויה יואל כהרב הגדול מויה גד זצ"ה, אב"ד ור"מ בה"ק שעברשין, והוא נכדו של רבינו המ"ז, וחרב ספר מגיני זהב אשר בו בא להגן ולישב דברי זקנו הגאון ז"ל מרוב ההשגות של בעל נקודות הכסף, והציע דבריו גם לפני גאוני הועד דארבע ארצות בלובלין, והם נתנו תוקף הסכמתם לדבריו בראש ספר מגיני זהב, ויעצו לו להדפיסו ולהפיצו בישראל, ואף גזרו אז בגזרה חמורה ובאזהרה גדולה לכל קהל עדת ישראל שלא להוציא דברי רבינו בעל המ"ז מחזקתם, וכן הוא תורף דבריהם שם: "איך שבאו להכריע בהחלטה גמורה לפסוק כבעל המ"ז ושלא להשגיח כלל על השגות בעל נקודות הכסף אף באותן מקומות שלא יישב אותם נכדו הרב הג"ל מפני שהיה טרוד מאד במשנתו ולא היה סיפוק בידו לישב כל דבר על אופניו, וכל בעל נפש יעיין בעצמו לישבם, וידונו את דברי בעל המ"ז מעוטם אחרי רובם כאשר גתישבו ע"פ נכדו הג"ל, כללו של דבר שאין להוציא דברי בעל מ"ז מחזקתם

ויוקדים על אדני האמת, וראי יפה כונת, ודין אמת דנת, אבל לעמיד במתיחה מכבודו של הש"ך רא כוון יפה בזה, והחסם ונכתישו" וכו' עכ"ל, (סס סימן י"ז). ועוד תנאלא הרבה כיולא גזה צנוקונות סוניס, ואין פה

הנקום להאריך בזה: —

ודע כי עווי צחיי רבינו הש"ך ז"ל כאשר ילא ספרו הספלא על ש"ע יו"ד לאור עולם, נוננו עליו אז גם כן הרבה וננעלי תריסין אשר לנשו קנאה עליו על היותו עוד לעיר ליוניס, ועשו להם אגודה אחת לחסם ולצקר את ספרו החדש ונראשו ועד קופו, אולי ינאלאו צו איזה נוקום לר אשר יוכלו לכבוש אותו ועסם להסיגו ולחספו, ולהראות לו שנגתו על פניו צאופן שלא יהי צפיו שום ונענה להלריק את עלונו, ולחחר העיון והחפוש צאו אל נוקום אחד אשר דוננה להם כי סס ונלאו איזה תויהא צדבריו צונה סכתב צספרו ש"ך יו"ד (סימן רנ"ב ס"ק י"ט), ולא ונשרו והרילו דצריהם צנוכתב אל הש"ך צעלנו עס הפליאה אשר ונלאו עליו, וכלשון ערנרת גדולה, כצנוריס סכנר

מחזקתם מחמת השגות בעל נקודות הכסף מדין שהוא אחרון, מפני שני טעמים, האחד שהוא זקן ויושב בישיבה, ומחזק למופלג וגדול הדור

תפקו אותו ואין נידם ונליל, ויהי מוכרח להכניע מפניהם, ולאמר, זרם דברים שאמרתי טעות הם צדי, אבל לא כן היה, כי גם רצינו הס"ך ראה והזין את זאת, וכרוז גדלו הסיז להם בכל תוקף ועז, ככהן טדעמו יפה לעקור ולטעת, והראה להם כי כל דבריו לודקים, ושפתי כהן ישמרו דעת, אבל דבריהם כאפס ואין נחשנה ואינם נוסים כלל לאזן השמוענת. וזה לשון החטובה אשר הסיז להם רצינו הס"ך ככתב ידו:

„ב"ה.

למאן דחריפי ליה סכיניה, שעתיה תרמיניה, הוא ניהו האלוף בוצינא דנהורא, כשרגא בטיהרא, מכוונין שמעתתיה מעילאה ותתאה, ואורייתא מכרין עליו בשוקי בראה, כבוד מויה בונם הלוי יצ"ו.

(הגהון הזה מוכח בשו"ס למה לרק כסיון קט"ז).

הנה ראיתי דברך אשר כתבת אלי בהסכמת חבריך ורבותיך, וחשבתם כי צד צדוני בצפור, והרבית להטיח דברים, ולהפליא פלאי פלאות, וכל דבריהם כאין נחשבו לי, ואני הנני יוסף להפליא עליכם שאתם משיגים עלי בלי עיון היטב, הטרם תדעו כי יגתי עצמי הרבה בעת אשר חברתי ספרי "שפתי כהן", ולא כתבתי שום תיבה או אות אחת עד שבררתיו תחלה כסולת נקיה במתון בפלפול חברים ולומדים גדולים כאשר ידוע בלי ספק, ולכן במטותא מנייכו, כי אתי פסקי דידי לקמייכו לא תדונוהו במהירות, רק הדק היטב, היטב הדק, והאמת תראו אחרי שתדקדקו בדברי אלה.

וטרום אהלה לדבר אברך את ד' על אשר אתם מודים לי לענין הדין, ואינכם משיגים עלי רק כמה שכתבתי שהבית יוסף לא סבירא לי הכי ותמהתי עליו, ואתם אומרים שגם הבית יוסף ז"ל סבירא לי הכי ומודה דרבני, ותמיהתי אינה תמיה, אבל באמת כל מעינין ישפוט בצדק שיפה כונתי בהבנת דברי הבית יוסף, ואביא כמה ראיות לדברי, ומתחלה אעתיק לשון מכת' וז"ל: "ותמהני עליך הפלא ופלא שכתבת בספרך ביו"ד סימן רמ"ב ס"ק י"ט בשם הרשב"א, ותמהת על הבית יוסף בהו"מ סימן ז', הלא הבית יוסף כתב בשם הרשב"א דרביעית אסור, ועל זה כתב ואינו נראה לי כו', ומה מאד נמלצו לחכי דברי מחותנך מהריש כו', ומ"מ מה שכתבתי לדעת הבית יוסף הוא ברור כשמש, ויהי אך

כלילת יופי

הדור, והשנית הוא חבור נכדו הרב הנ"ל המישב השנות נקודות הכסף הנ"ל ברוב השנותיו, והרוצה להכריע ולהכניס ראשו בין ההרים, עליו להביא ראיה, ובתנאי כפול שיה" הוא רב גבורה ויודע להכריע בראיות מוכרחות ואז יעשה כשמעתיה הנראה לדעתו, ולא לדחות בגילתא דחיתתא דברי הזקן, וכדי להיות למשמרת לדורות הבאים, כאו על החתום גאוני ד' ארצות בהרמועדות קודש בלובלין ביריד גראמניץ ביום ד' י"ב אדר תמ"ג לפ"ק, וחתומים עליו ארבעה גאונים ראשי וקני הדור ההוא הגדולים והמצוינים, הלא המה: "הגאון מו"ה יצחק בן רבי אברהם ז"ל אב"ד דק"ק פוזנץ ורב על כל מדינות פולין גדול, והגאון מו"ה צבי הירש במו"ה זכריה זצ"ל, האביד דק"ק לבוב והגליל, והגאון מו"ה ישראל במו"ה שמואל ז"ל מטרניפאד האב"ד ור"מ דק"ק לויצק, והוא תלמידו וש"ב של בעל מו"ה והגאון הגדול מו"ה יוסף יוסקי ז"ל האביד דק"ק שידלוב ואגפיה", ע"כ בהסכמתם שם ל"ס מגיני זהב:

והנה אם אמנם כי לא יצא אז הס' מגיני זהב לאור עולם ונשאר בכתובים אחרי מות המחבר קרוב לארבעים שנה, ובמשך זמן רב הזה נאבד הרבה מהם ורק מעט מזעיר נדפס אח"כ בפראג בשנת ת"פ לפ"ק ע"י בן בנו הרב הגאון מו"ה יואל ז"ל, בעהמח"ס חדושי הלכות

שיהיו דבריך אינם מכוונים כלל, והוצערתי זה לפני חברי ורבותי והסכימו לאמיתת דברי ע"כ לשונך, אות באות, והנה כל אשר הריחו אלקים בתורת אמת יראה בעיניו דכונת הבית יוסף להשיב על כל דברי הרשב"א וכו', (והנה רבינו הש"ך ז"ל האריך שם בתשובה זו בהרבה ראיות ברורות שצדקו דבריו ולא ראיתי נחוץ להעתיק כל התשובה פה עם פלפוליו, כי אין זה מענינינו, ובסוף תשובתו שם בא על החתום) "הכ"ד אהובו דטר הטרוד שבת"י בלא"א הגאון מו"ה מאיר כ"ץ זללה"ה:

(התשובה הנ"ל כנראה נכתב יד רבינו הש"ך ז"ל בעלמו בין כתבי שו"ת של הגאון מו"ה לני הירש מזאלקווא, אחד נחכני וגדולי הקלויז דק"ק בראדי שהחליף תשובתו עם הגאון נאור הגולה בעל חדושי פני יחוסע, ונשנת תרל"ה, כאשר נדפס בלונדון ספרו "אור לני" על התורה, ושו"ת שלו, נדפס גם בחלק התשובות נסיען י"ג גם כן תשובת רבינו הש"ך ז"ל הנ"ל באריכות, והנענין ירשנה נוסס): —

הלכות על סדר נזיקין, בכך זאת דברי הגאונים אשר יצאו אז מבית
היעד הגדול של ארבע ארצות בלובלין, הכו שרש בלב כל המורים
בעם, כי נתפרסמו הדברים ברבים, ובעבור זה נשאר דברי רבינו המ"ז
בתקפם ובחזקתם, ורא נדחו מהלכה ע"י השנות בעל נקודות הכסף
ואף במקום שלא היו נראין דבריו כל כך במושכל הראשון, עכ"ז
קיימו חכמים את הוראותיו ומרגלא בפומייהו לומר עליהם "כבר
הורה זמן", וגם הגאון מהר"ש קאיידנוכר אשר ידענו כי לא מצאו
ספרי המ"ז והש"ך גם שניהם חן בעיניו, ולא היה עסקו עמהם כלל,
בכל זאת כאשר הציע השואל את דבריהם לפניו ולא ישרו בעיניו
חלק כבוד לדברי המ"ז יותר מלדברי הש"ך, כי על דברי הש"ך כתב
פעם להרב בעל נחלת שבעה: "מה שמביא מעלתו ראה מדברי הש"ך,
ליתנהו להני כללא דכייל מחותני נ"י בעיני ספק ספיקא" עכ,
(שו"ת נחלת שבעה סימן נ"ב), ועל דברי המ"ז כתב אליו: "אהובי
אף שחרבה יש לפקפק על המ"ז רבו דמעלתו שהחמיר בזה נגד דברי
הגאונים, וגם יש ראיות אחרות להתיר מ"ט כבר הורה זקן,
ואסר" יע"ש, (שם בסימן מ"ג), ובשו"ת אמונת שמואל בסימן ל"ד,
במה שהתמרמר שם הרב השואל על רבינו המ"ז על שמקיל יותר מדאי
בענין הלעטת האזות יותר מכל הקודמים לפניו, ועל זה השיב לו
מהר"ש קאיידנוכר בסוף דבריו שם: דמי שאין לבו נוקפו, ורוצה
לסמוך בהפסד מרובה על דברי המ"ז בכחא דהתירא הרשות בידו,
ואין בדינו למחות מאחד שכבר הורה זקן" ויע"ש, ובשו"ת אבן
השוחם בסימן מ"ח בענין עגלים שיש להם נקב מפולש בטחול בראש
העב וניכר שנבראת כן, ורבינו המ"ז ביו"ד בסימן מ"ג הורה בזה להתיר
(ובנקודות הכסף שם השיג עליו והורה לאסור), ושאל המחבר בעל
אבן השוחם את הגאון מו"ה יצחק ז"ל האב"ד דק"ק פוזנן לאן דעתו
נוטה בזה, והשיב לו הגאון ז"ל: אודות הטחול בעירו מה שנתהוה, כבר
הורה זקן, ואף שמעולם לבי מגמגם בהוראה זו, ומלתא דתמיה הוא
מה שלא נזכר בתלמוד להדיא מ"מ ראיותיו חזקות" יע"ש, וכן הוא
ב"ב בשו"ת מע"כ צדקה בסימן י"ז: "נשאכתי ע"ד הנקבים המצויים
להיות בטחלי העגלים דשכיחי טובא, ואמרת, אחרי שכבר הורה
זקן" הגאון בעל מ"ז להתיר, כדאי וכדאי הוא לסמוך עליו, והשנת
הש"ך בנקודות הכסף שלו אינו מובן לי כלל, ויע"ש, ומהו לדינא

כלילת יופי

נחלקו רבנותא בזה, ומהם בעל פרי חדש ביו"ד שם, ומרן המגן אברהם בגליון הט"ז יורה דעה שלו כפי אשר העתיק משמו חתנו הרב בספרו לחם הפנים ביו"ד שם, ובספרו חקי דעת באות ט' סק"ה, שהם חולקים על הוראת הט"ז בזה, ובשו"ת חנוך בירת יהודה בסימן מ"ג הגיה הדבר בצ"ע, והגאון האחרון בעל תבואות שור בסימן מ"ג שם, הסכים בזה עם בעל נקודות הכסף ויע"ש; וכן אתה מוצא גם כן להגאון מו"ה גרשון אשכנזי בעל שו"ת עבודת הגרשוני, שבימיו נדפסו ספרי הט"ז והש"ך על הש"ע יו"ד, ותפיש כמה פעמים על דברי הש"ך אע"פ שהיה מחותנו וגם אוהבו ומכבדו, כמבואר בספרו עבודת הגרשוני במקומות שונים, וכן עשה ג"כ קצת הישגות על דברי הט"ז בגליון הט"ז שלו, ונדפסו אח"כ בספרו, הדרושי הגרשוני שהוציא לאור נכדו בפסד"מ בשנת ת"ע לפ"ק, והנה כאשר תשים עין בקרת עליהם, תראה ההבדל שביניהם, כי בהשגותיו על הש"ך לא היה נזהר כל כך בלשונו לכתוב עליו בדרך כבוד רק דחה דבריו כלאחר יד, ולא נשא לו פנים, אבל בהשגותיו על דברי הט"ז, היה נזהר מאד בלשונו לבל יפגע ח"ו בכבודו, וכתב על הרוב בלשון "תמהני", או "איני מבין דבריו", וכדומה, ופעם כתב עליו ג"כ בזה הלשון: "והנה בער אני ולא אדע שיחת חולין של הרב ז"ל, ומכל שכן שדבריו אלו הם דברי תורה וללמוד אני צריך" וכו', (הדרושי הגרשוני יוד סימן שט"ז סעיף ג'), וכיוצא בזה תמצא עוד שם במקומות שונים, ואין להאריך בזה (ה): —

והגה

(ה) ודע כי כאשר צינתי בספרים מלאתי ראיתי גם להגאון עו"ה חיים כהן ראשפורט ז"ל האצד"ק לצוב טילא צי פעניים ללחום מלחמת ד' צנצורים ולסיות מנגן לדוד נגד שני שרי זנבות ישראל באוני ארץ אשר קמו להשיג ע"ד הטורי זסז, בכל חוקף ועז, ורלו לדמות דבריו מהלכה, והוא ז"ל צא וקיים את דבריו. (א) נגד רבינו צעל הסיך בספרו נקודות הכסף צו"ד סימן ל"ב שהשיג על הוראת הט"ז שם סק"ה צדין עוף שנפל לאור ומנלאת הריאה ירוק שאין חוששין לה, וע"ז האריך צעל הסיך צנקודות הכסף שם להציא השגות גדולות על כל דברי הט"ז צזה, ובסוף דבריו סיים דכל מה שכתב שם לדמות דברי הט"ז מהלכה הוא צנור ולחמת עד כאן, והנה הגאון צנינו חיים כהן מלצוב כאשר למד עם התלמידים ספר הט"ז על ש"ע

והנה לאחר שנתפשטו ספרי המ"ז והש"ך על הש"ע י"ד בכל תפוצות ישראל כל אחד בכרך בפני עצמו ונקבעה הלכה כמותם בכל מקום עד שכל מורה הוראה בישראל היה צריך להיות בקי בדברי שניהם בכל פרטי סעיפיהם, למען דעת איך יורה להלכה ולמעשה בכל עניני ההוראה המוטל עליו (ו), ולכן בכדי להקל על המעיינים התעוררו המדפיסים לחבר את האהל להיות אחד, ועוד בשנת תל"ז חברו לה יחדיו שני החבורים האלה, והדפיסו בוויהלמערשדארף, את הש"ע באמצע, ומצד אחד המ"ז ומצד השני הש"ך ועל השער קראוהו בשם "אשלי רברבי, על שם החבורים משני המאורות הגדולים שם

י"ד בעיון, והגיע לסינון המ"ל, הראה לעין כל כי לדקו נאד דברי המ"ז סס, ועיכ ילא כגזור נלחמה והאריך בתשובתו (בספרו שו"ת ר"ח כהן חלק י"ד סינון י"ד) לדמות ונעליו כל הסגות צעל הס"ך בנקודות הכסף שלו בכל פרט ופרט, וכיום דבריו צפוף התשובה סס "וונ"ש הנקודות הכסף צפוף דבריו וז"ל, וא"כ נה ש האריך הצעל המ"ז לתמוה על הטור לק"ו נשני עעמיס, חדל דלהרשצ"א אף ירוק ככרתי טריפה, ועוד דלהר"א ש אף כנראה געל כשר וכו"ש והוא צרור ואמת ע"כ, ולפי נה שניארנו הנה צשתיס לא עלתה לו, ונה ססייס וכתיב: "והוא ברור ואמת" לענ"ד הוא בבירור לא אמת", עכ"ד ונהר"ח כהן בתשובה סס, (3) נגד רנינו חכס לני בתשובותיו צסינו ע"ג סס שילא להשיג ע"ד רנינו המ"ז ציו"ד סינון קל"א סק"ד צונה שהורה להקל בתשובה על השאלה סס צאטה שונללה קרטיין צנדיקתה שלא צשעת וקת, והאריך הח"ץ בתשובה סס לדחות כל דברי המ"ז סס ונהלכה ושלין לסמוך עליהס כלל, והנה גס לנגדו ילא הכהן הגדול רנינו חייס כהן המ"ל בספרו סס חי"ד סינון ל"ה, והאריך סס להלדיק כל דברי המ"ז, ולדחות ונעליו כל הסגות הח"ץ סס צזה, ואחרי שהשיב על כל פרט ופרט, לקייס הוראת היתר של רנינו המ"ז סס סייס צזה"ל: "הלכך אצינא דנה ססייס הגאון הח"ץ בתשובתו סס, וז"ל, סוף דבר דברי תשובה זו (נרנינו המ"ז) אין להס על נה שיסמוכו, והסמוך עליו נחיר איסור כרת, עד כאן, לפיענ"ד דברי התשובה של הגאון המ"ז יש להם על מה שיסמוכו, ודברי הגאון "חכס צבי", פורחים באויר" עכ"ל ונהר"ח כהן בתשובתו סס:

(1) ראה נזה צשוית ונאמר נרדכי להגאון ונהר"ס האצ"ד דק"ק דיסלדארף צסינו כ' סס, שחפסו עליו סס דליך ונלאו לצו להחיר צדין אחר נרדכי

כלילת יופי

שם האחד טורי זהב אשר חברו הרב הגדול נר ישראל ראש הגולה וראש מתיבתא ה"ה הגאון הגדול המופלג בדורו כמו"ה דוד בן מו"ה שמואל סג"ל זצ"ל, אשר אור תורתו היה זורח בישיבת תחכמונים בק"ק אוסטרא; ושם השני שפתי כהן, אשר יסדו וגם חברו המאור הגדול הרבני פ"ה ע"ה ג"י מזה בן מזה מו"ה שבתי נר"ו, בן הגאון הגדול מו"ה מאיר בן האלוף מו"ה משה כ"ץ ז"ל, חתן האלוף התורני הראש ומנהיג מו"ה וואקף נר"ו מוויילנא בן התורני החכם הגדול מו"ה יצחק ר' בונמש נר"ו מק"ק פינסק, (ור' בונם זה הוא הרב ר' בונם מיזלש בן הגאון מו"ה אברהם מיזלש פו"מ דק"ק קראקא, וחתן של הרמ"א ז"ל כמבואר אצלינו בתולדות הרמ"א), ובמעבר לדף זה הדפיסו ג"כ כל י"ח הסכמות מן הגאונים שהסכימו עם רבינו הש"ך להדפיס ספרו בדפוס הראשון, וכתבנית הזה נדפסו ג"כ עוד הפעם אח"כ בפראג בשנת תנ"ד, ואולם אחר כך, הגם כי הדפיסו גם להלאה בדפוסים שונים עד זמנינו זה שני החבורים אלו ביחד, אבל השימו מן השער כל יחוסו של רבינו הש"ך ז"ל מצד אביו ומצד חותנו, וגם כל ההסכמות מן הגאונים השימו, בחשבם כי אך למותר הוא, וכזה עשו שלא כחוגן, כי בדברים כמו אלה אין לשנות מאומה ממה שנמצא בדפוסים הקודמים כידוע לכל מבין ומשכיל. והנה כמישך הזמן קמו אחריהם גדולי ישראל דור אחר דור, ועשו גם כן חבורים לברר סברותיהם, וגם לפרש ולבאר כל אומר וכל הגה וחדושי דינים היוצאים ממשמעות דבריהם, ועל כלם הפליא לעשות בזה הגאון המובהק מו"ה יוסף תאומים ז"ל מ"מ ומ"ץ בק"ק לבוב בחוץ לעיר ובסוף ימיו אב"ד בק"ק ספד"א, בחבורו הנכבד "פרי מגדים", הכולל שני חבורים נחמדים על חלק ראשון מש"ע יו"ד, האחד על המ"ז בקוראו שמו "משכנות זהב", והשני על הש"ך בקוראו שמו "שפתי דעת", עם פתיחות יקרות. מדובר

נדיני הריאה, והדבר נוספת להדיח צטורי זהב לאסורה והנחצר עם הודם ולא גוש שנעלם נומנו דין זה, של רבינו הס"ז, אך הסתכל וכחצ זה"ל: "להיות כי עיקר תלמודינו נס"ך, אשחמטו ונכחי דברי הטורי זהב, ולכן אני חוזר ונדברי הרשונים צוים שהוריתי להסיר אפילו לכתחלה, ואם אונס כי לעניות דעתי יש להשיב על כל דבריו, אבל אני יקל ראשו נגד רבינו הס"ז שהוא שר התורה המזריח לעולם כלו בתורתו" ע"כ: —

מדובר בהם נכבדות, ונתקבלו ספריו גם כן בעיני כל חכמי הדור,
והנה הנם בכל תפוצות ישראל: —

3) **ספר טורי זקב על ש"ע** ממור אורח חיים, והוא נשאר בכתובים
שנים רבות אחרי פטירת רבינו המחבר ז"ל עד שנת תנ"ב,
שאז יצא לאור בדפוס דיהרנפורט ביחד עם ספר מגן אברהם על ש"ע
או"ח אשר חבר הגאון מו"ה אברהם אבלי הלוי בן הקדוש מו"ה חיים
ז"ל מק"ק גומבין דיין מצוין בק"ק קאליש, ונדפסו שניהם יחדיו בסיועת
ראשי ומנהיגי ד' ארצות שבמדינות פולין, ובהסכמות רבני וגאוני דד'
ארצות, וכבר העיד לנו הגאון הגדול מו"ה יוסף שמואל מקראקא
האב"ד דק"ק ספד"מ, בהסכמתו שם, כי עיד בזמן קודם לזה כבר
התעוררו ראשי ומנהיגי דד"א, והתנדבו סך עצום להוציא לאור ספר
הט"ז על ש"ע או"ח ע"פ עצת הרבנים הגאונים דד"א, אשר מאד
כלתה נפשם לראות את דברי רבינו גם על הש"ע או"ח בדפוס, לרוות
צמאון המשתוקקים לחכמת תורתו, ולשכנע מטוב הוראתו, ואולם כל
תקותם נשארה מעל, כי השליח אשר בידו נמסר ספר הט"ז להביאו
לבית הדפוס מעל בשליחתו, כי התחיל להדפיס ואח"כ רפו ידיו,
ולא הוציאו לאורה, ונשאר בכתובים ככתחלה, והיה מונח זמן רב אצל
המדפיס הרב החכם מו"ה שבתאי משורר מפראג בעל ס' שפתי חכמים,
וספר שפתי ישנים, שרזיה לו בית הדפוס בעיר דיהרנפורט הסמוך
לברעסלא, אשר מאז בא הספר ט"ז על או"ח לידו, מאת יורשי רבינו
ז"ל והוא הגאון מו"ה משה בהרא ש"אב"ד ור"מ דק"ק שינאווי שהי'
חתן הגאון מו"ה ישעיה סג"ל בן רבינו ז"ל (והיה נקרא ר' משה
בהרא"ש על שם אביו הגביר החכם הכולל ר' איצק שפרינצעס
מקרעמניץ), והוא ירש כל ספרי רבינו ז"ל אשר השאיר אחריו בכתובים,
ובכללם גם ספר דברי דוד על התורה, ושלושה ספרי הט"ז על או"ח
וחושן משפט ואבן העזר, וטרח מאד להעתיקם ולסדרם יפה עד
שיהיו ראויים להוציאם כלם לאורה, אך מחמת הוצאות הדפוס כי רבו
מאד לא הדפיס אף אחד מהם כמבואר בהקדמתו לספר דברי דוד
על התורה שם, ויבואר עוד להלאה. והנה כאשר ארכו הימים ולא
נדפס, וראו חכמי הדור כי עוד חסר פירוש מספיק על הש"ע הראשון
מטור או"ח, ושאר ג' חלקי הש"ע כבר נתפרשו בטוב מעם ע"י גאוני
ישראל, והם הסמ"ע והט"ז והש"ך והחלקת מחוקק, (ואם אמנם כי כבר
נדפס

כלילת יופי

נדפס עוד בשנת ת"ז ספר נחלת צבי ועמרת צבי על הש"ע או"ח
 מהגאון מו"ה צבי כ"ץ בהגאון מו"ה יוסף ז"ל, שהיה תלמיד הב"ח ז"כ, אך
 לא נתקבל ספרו לרצון בעיני חכמי הדור, כי לא מצאו בו פירוש
 מספיק, וגם יצא עוררין כי מנחלת אביו הגאון ז"ל הוא, כנודע
 ליודעי דת ודין, על כן קמו והתעוררו גדולים חקרי לב למלאות
 החסרון הזה ולחבר ג"כ פירוש מספיק ובאור רחב על הש"ע הזה,
 והראשון היה הגאון מו"ה אברהם אבלי גוטבינר דיין דק"ק קאליש
 אשר בעודו צעיר לימים ועד השלשים לא בא, וכבר חבר ספרו
 הנפלא והמפואר על הש"ע או"ח, מרישא עד גמירא, אשר קראו בשם
 „נר ישראל“ (ושמו נאה לו, כי כל ישראל הולכים לאורו), ובנו הרב
 הגדול מו"ה חיים סג"ל קרא אותו בשם „מגן אברהם“, וזה שמו זה
 זכרו לעולם, והיה בדעת הגאון המחבר להדפיסו עוד בחייו, ועוד בשנת
 תל"א לקח עליו הסכמות מכל גאוני מדינת פולין גדול, והם כלם
 הפליגו בשבחיו כי כלו מחמדים והסכימו עמו להדפיסו ולהפיצו בישראל,
 ואחיו הרב הגדול מו"ה יהודה הלוי גוטבינר מיקורי ונכבדי פה ק"ק
 קראקא, חתן הרב הגדול החסיד מו"ה אייזיק ר' מארדיש מקראקא,
 גם הוא התאמץ ונסע לאמשטרדם להדפיסו שם, אבל נטרפה לו
 השעה, ונפטר לעולמו, ולא בצע מעשהו, ונשאר הס' בכתובים ביד
 המחבר בכתחלה, ובנתיים נדפס כאמשטרדם בשנת **אמ"ת** לפ"ס
 ע"פ הסכמות גאוני ד' ארצות ספר עולת התמיד ועולת שבת שחבר
 הרב הגאון מו"ה שמואל במו"ה יוסף ז"ל (חתן הרב הגדול ראש ומנהיג
 פה קראקא מו"ה חיים אורגלר זצ"ל) אחד מדייני העיר קראקא. אב
 בחכמה ורך בשנים, ונתקבל ספרו לרצון ובעיני כל היה יקר מפנינים,
 אבל לא ארכו הימים ומרן בעל מגן אברהם חפש ובדק אחריו ולא
 נשא לו פנים, והתעשיק עמו בכל מקום בואו להכריע בדינים, ובעומק
 שכלו ובעוצם עינו הראה לתלמידיו כי לא דק היטב ברוב הענינים,
 והעלה דלא כעולת תמיד ודלא כעולת שבת, (ראה מזה בהקדמה
 לס' מגן אברהם), ומני אז ביטל עולת התמיד, ונשבת עולת השבת,
 ולא נדפס עוד פעם שנית והוא יקר במציאות גם בזמננו זה, ומלבד
 זה התעוררו גם כן גדולי ישראל במדינת אשכנז לחבר פירוש על
 הש"ע או"ח, והם הגאון ר' אליה שפירא בעל אליהו זוטא, וניסר
 הגאון ר' יעקב רישר בעל מנחת יעקב, שניהם מן היושבים ראשונה

בב"ד מו"ש בק"ק פראג, והראשון חבר ס' אליהו רבה על הלבוש או"ח (והמוציאו לאור העמידו אח"כ על הש"ע כנודע), והשני חבר ספר חק יעקב גם כן על כל הש"ע או"ח, ולא הדפיס ממנו כי אם על הלכות פסח בלבד כמבואר בהקדמתו שם, ובזמן שהוא חבר ג"כ הגאון המובהק בעל שו"ת חות יאיר ספרו "מקור חיים" על כל הש"ע או"ח, וגם לקח עליו הסכמות מגאוני ופארי הדור עוד בשנת תל"ח ותל"ט, וקדם והדפיס כל הסכמות וגם הקדמה שלו לספרו זה שם בסוף ספרו חות יאיר, אבל גוף הספר לא נדפס, ולא נודע בקהל עד היום הזה, וגם הגאון המקובל המפורסם מ"ה דוד לידא נשיה תלמיד מובהק להגאון הנודע רבן של כל בני הגולה רבינו העישל לובלין זצ"ל האבד"ק קראקא, כמבואר בראש ספרו "עיר דוד" על דרושים, ובימי חורפו היה אב"ד ור"מ בכמה קהלות קדושות במדינות פולין ובמדינת ליטא, ואח"כ נתקבל למדינת אישכנז והיה אב"ד ור"מ בק"ק מגענצא, ובשתי גלילות אשר ישם נמצא, ובסוף ימיו היה אב"ד ור"מ בק"ק אמשטרדם, גם הוא חבר חבור יקר ונחמד "באר מים חיים" על כל הש"ע אורח חיים, ובשנת תמ"א הסכימו עליו כל גאוני וחכמי זמנו, ובראשם שני גאוני ארץ פארי הדור הגאון מו"ה גרשון אישכנזי האבד"ק מיץ בעל עבודת הגרשוני, והגאון מו"ה אהרן תאומים אבד"ק ווירמיווא, ובסוף ימיו בק"ק קראקא בעל ספר מטה אהרן, כמבואר בהסכמותיהם בראש ספרו עיר דוד אשר חבר על דרושים, ושם הפליגו מאד בשבחיו, הראשון כתב עליו: "דאף שהוא לא ראה מן החבור הנ"ל, רק אפס קצתו, אבל כבר אתמחי גברא שהוא יחיד מומחה לרבים" וחכמתו בחוץ תרונה על ידי ספרו הנחמד "מגדול דוד" אשר בנה לתלפיות, והראה ידו החזקה בנסתרות וככתבי האר"י ז"ל, ומן הנסתרות אנו למדין על הנגלות. והשני כתב עליו שם: "לדוד ברוך, בחבורו הנעים על השלחן ערוך, אשר בו הפליא עצה הגדיל תושיה בדברים נכוחות, עוקר הרים וצחיחות" ע"כ. וכמו כן הסכימו אז כלם גם על ספרו עיר דוד שהוא חבור גדול ונכבד על דרושים, ואולם בשניהם לא עלתה בידו להוציאם לאורה, ורק אחרי ארך הזמן לאחר פטירתו, נדפס ספרו עיר דוד על דרושים באמשטרדם בשנת תע"ט ע"י בנו הגאון מו"ה פתחיה לידא האבד"ק יאס והמדינה, אבל ספרו על השלחן ערוך או"ח לא נדפס, ולא נודע ממנו מאומה

כלילת יופי

עד היום הזה, (ומכל הנגלות שלו לא זכינו לראות ממנו רק תשובה אחת גדולה ורחבה אשר בה צלל במים אדירים בש"ס ובפוסקים, והיא נדפסה בספר שו"ת טהר"ם זסקינד בסימן ד'): —

וְגַם במדינת ליטא קם אז הגאון הגדוד המהובל מו"ה יהודה יודל האב"ד ור"מ דק"ק קאוול"י. (ז) וחבר גם בן פירוש

(ז) הגאון הנקובל מו"ה יהודה יודל האב"ד ור"מ דק"ק קאוול"י, היה צמנו באון ישראל וקדושו רכנו ופרשו, ורבים נאמתו לאורו, והוא נא בהסכמה בין הגאונים הנוכחיים על ספר כחונת פסים הנקרא ג"כ בשם חלוקת דרבנן על הגדה של פסח ונהרצ הנקובל מו"ה יוסף ז"ר נטש ז"ל דרשן ודיינא דק"ק פרעמיסלא (נדפס צאנשטרס בשנת „דחלוקת דרבנן" לפ"ק), וחתם ע"ס: „נאט יהודה הקטן המוכנה יודל חונה זק"ק קאוול"י יל"ו", וחבר גם כן שני ספרים גדולים וכבדים, האחד ספר קול יהודה על כל הש"ע אח"ת, והשני על האשר"י שעל כל הש"ס, ושניהם היו מוכנים צידו להוציאם לאורה (בהקדמת הגאון ר' נטש בהרא"ש האב"ד דק"ק שינאווי לפ" דברי דוד והגאון צעל הט"ז על התורה), אבל לא זכה הגאון ז"ל לראות אותם בדפוס בחייו, וגם לאחר פטירתו לא נאו לדפוס לעולם, אבל נגד זה זכה לראות בחייו שני זכים גם בני זמננו כלם גאונים גדולים אשר הארץ האירה ונכבוד תורתם וחקמתם, ננו הראשון היה הגאון הנקובל מו"ה יוסף שהיה אב"ד ור"מ דכולא גלילא דק"ק ניינסק, ובסוף ימיו נתבקש ציטיבה של וועלה זק"ק דונא רבתי, והוא היה רבו המובהק של הרב הנקובל מו"ה לני הירש קאיינדובר בעל ספר קב הישר כנצואר בהקדמתו ע"ס, וחבר ג"כ כונה פרקים צחכמה זנוסר, והדפיסם חלמיו בעל קב הישר בחלק ב' בספרו ע"ס, — חתנו היה הרב הגדול מו"ה אהרן צמו"ה יעקב הלוי אשר אותו שלח הגאון הישיש מו"ה יהודה יודל האב"ד דק"ק קאוול"י להתחבר עם הגאון ר' נטש בהרא"ש האב"ד דק"ק שינאווי חתן הג"מ ישעיה סג"ל בן רבינו הט"ז אשר כבר נשתתף עמו להדפיס את ספרו ביחד עם ספר הט"ז על ש"ע אורח חיים, ולמרות רלונו לא נתקיימה ונחשבתו בזה ונסבות שונות, ונדפס צנוקונו ע"ס הס' דברי דוד ונהט"ז על התורה כנזכר בהקדמתו ע"ס, וננו השני של הג"מ יהודה יודל ונקאוול"י, היה הגאון הנקובל מו"ה נטש זאב שהיה אב"ד ור"מ בגלייל העליון סביב לק"ק ניינסק, והוא היה חתן הגאון מו"ה אליעזר מרגליות האב"ד ור"מ דק"ק לובנלא בן הגאון הגדול נאור הגולה מו"ה ונחם

ווענדל

פירוש מספיק על כל הש"ע או"ח בקראו שמו "קול יהודה", והיה בדעתו גם כן להוציאו לאורה, וכאשר נודע לו מן המ"ז על האו"ח, שלח שלוחו ונשתתף עם הגאון מ"ה משה בהרא"ש האב"ד דק"ק שינאווי שהיה חתן הגיט ישעיה בן רבינו המ"ז כאשר כבר זכרנוהו למעלה, ונתרצו שניהם. להרפס את הש"ע או"ח עם שני הפרושים יחדיו

ונענדל מרגליות אב"ד ור"מ דק"ק פרעמיסלא, (אשר הגאון צעל לנח לך שר פסקי קמיה להסכים עמו בשריותא דעגונה בשנת ת"ח לפ"ק כנזכר בשו"ת לנח לך סוף סימן נ"ב), והגאון ר' נשה זאב הכ"ל המריץ ימים, ובשנת תק"א בא בהסכמה בין גאוני מדינת ליטא על ספר ראש יוסף על איזה נוסכחות הש"ס ונהרצ מו"ה יוסף צנו"ה יעקב האב"ד ק סעלן, ובשנת תע"ה בא ג"כ בהסכמה על ספר אהל יעקב על אגדות הש"ס ונהרצ מו"ה יעקב כהנא שפירא אב"ד דק"ק טוועטין, ובפנים הספר שם הביא בן המוצר קלת חדושי תורה ויה שמוע נפיה קדוש הגאון נהר"ם זאב הכ"ל, והוא היה ג"כ רבו המובהק של הרב החכם המוכן הגדול מו"ה יהונתן צנו"ה יוסף נק"ק דאזינאי ומדינת ליטא אשר עשה "ישועה בישראל" חנור נחמד ויקר על הלי קדוש החדש להרמז"ם ז"ל שדפס בשפ"ו בשנת ת"פ לפ"ק, ובסוף הספר שם בדף כ"ז ע"ב מביא שם דבר יקר ויה שמוע מפי רבו הגאון ז"ל, — וכן וכך לו הרב הגאון מו"ה לבי הירש בהגאון מו"ה יהודה יודל נק"ק טיימקאוויץ הסמוך לק"ק סלובק צעהמ"ס "מרי לבי" חדושי הלכות על הש"ס שדפס בזאלקווא בשנת תק"ד לפ"ק: —

ידע כי גם הגאון נהר"ם זאב הכ"ל זכה לראות בחייו שני צנים גדולי הדור ואדירי התורה, שם האחד אליעזר הוא הגאון מו"ה אליעזר שהי אב"ד ור"מ בק"ק מאהלוב, ובא גם הוא בהסכמה בין הגאוניס המסכמיים על ספר אהל יעקב הכ"ל בשנת תע"ה אחרי הסכמת אביו שם לקיים נילי דאבות. והשני היה הגאון מו"ה מנחם ונענדל ז"ל והוא אבי הרב הגאון מו"ה יוסף ז"ל אשר בנו הרב הגדול מו"ה אליעזר היה אבי הגאון הגדול מאור הגולה מו"ה נשה זאב שהיה אב"ד ור"מ בק"ק טקטין, ובק"ק ביאליסטאק, והוא מגאוני קשישאי מדור שלפנינו, צעהמ"ס ס' נראות הלוואות על תקנות עגונות, וס' חדושי נהרמ"ז על רבינו יהונתן לונס' עירובין, וספר אגודות אזור על דרושים, ועוד לו ס' שו"ת להלכה ולנועשה הנקרא ג"כ בשם אגודות אזור, והוא נשאר בכתובים תחת יד בנו הרב המריץ הגביר מו"ה שמואל ילחק

כלילת יופי

יחדיו מצד אחד "המ"ד ומצד השני ספרו "קול יהודה", ואת הרב הגדול המובהק מ"ה אהרן הלוי שהיה חתן בנו הגאון המקובל מו"ה יוסף אב"ד ורי"ט דגליל מינסק, שלח לפניו להורות ולהראות סדר ההדפסה בבית הדפוס אשר בדיהרנפורט, וגם צרור הכסף נתן בידו וצוה אותו למחר ולהחיש מעשהו ולהוציא לאור הדפוס את הש"ע או"ה עם שני הפרושים הנ"ל יחדיו זה לעומת זה, אך לא נתקיימה מחשבתו, ולא נעשתה כפי עצתו, וע"י סבות שונות לא נדפס לא זה ולא זה, ועם הכסף

ילחק יעצ"ן ז"ל סנפטר צוילנא בשנת תרנ"ד, וקם בנו תחתיו ה"ה היקר והנכבד נו"ה דוד יעצ"ן צרודא נר"ו, והוליא ספר זה לאורה חדש ונקרוב בדפוס ויילנא לזכות הרבים : —

והגה אחרי הדברים האלה, בא לידי ס' "קריה נאונה" להחכם שי"ף נווילנא וראיתי לו שם צעמוד ל"ז בהערותו, שנכח שם להגאון נו"ה יסודת יודל ונקאוולי, ארבעה צנים, ונלכד שני צניו הגאונים הנזכרים נו"ה יוסף ונו"ה זאב, היו לו עוד שני צנים גאונים נו"ה אריה ליב האצ"ד ק"ק סלולק, ונו"ה נשה האצ"ד דק"ק פוזנן, ויע"ט, ואולם לא הביא שום נקוד לדבריו נאין הוליא דבר זה, ונדברים כונו אלה הנה על הכותב להביא ראיה לדבריו נשי סופרים ונשי ספרים ולא לכתוב בכתם צלי ליונים ונראה נקומות. ובפרטות הנני להראות לך כי פה צ"ד לא כוכל כלל לתת אמון לדבריו ונבלי ראיה צרורה, כי צנה שהוסף כאן שני גאונים הנ"ל שהם ג"כ צני הגיג יודל ונקאוולי, הראשון היה אצ"ד צק"ק סלולק, והשני היה אצ"ד צק"ק פוזנן, יש לפקפק טובה, כי על הראשון יש לטעון, הגם שנלחנו צין רבני ק"ק סלולק גאון אחד צנס ר' אריה ליב שהי' אצ"ד שם, ואח"כ נתקבל נשם לאצ"ד צק"ק סורדנא, והוא בא בהסכמה על ס' זרע צירך שלישי על נוסכת צרכות צהיחיו עוד אצ"ד צסלולק שם, אבל לא היה הגאון הזה כלל בן הג"נ יודל ונקאוולי, רק בן הגאון נו"ה נתן טעם האצ"ד טרכינגראד, וחתן הגאון נו"ה זכריה ונענדל ז"ל צעל באר היטב כידוע. ואם תשיב ותאמר, כי יוכל להיות שהיה שם לפניו או לאחריו ג"כ גאון אחר צנס ר' אריה ליב שהיה אצ"ד צסלולק שם, ושהיה בן הגאון ר' יודל ונקאוולי, הנה על האומר דבר זה לריך להביא ראיה לדבריו טכן הוא, — ועל השני יש לטעון יותר, כי אף אם נניח שהיה להג"נ יודל ונקאוולי ג"כ בן צטמו ר' נשה, אבל הי אפשר לומר שהיה אצ"ד צק"ק פוזנן, כי לא נלחנו צין כל רבני ק"ק פוזנן אשר נלכו

הכסף שד הגאון מקאוולי התחילו להדפיס שם בדיהרנפורט בשנת תמ"ט הם' דברי דוד" על התורה מהגאון המ"ז, ונגמר בשנת ת"נ לפ"ק, וכל זה נעשה מבלי ידיעתו של הגאון-מקאוולי כמבואר הכל בהקדמת הרב מו"ה אהרן הלוי בראש ספר דברי דוד שם, והם' מ"ז על או"ה עודנו נשאר בכתובים ביד הרב המדפיס שם, וכנורל ס' המ"ז על או"ה היה

שם זה אחר זה בכל זמן ומשך שנות הנאה הניח שמו זה הגאון ר' יודל וקאוולי ובניו הגאונים ז"ל, שום רב אצ"ד צפוזקן שם שהיה שמו ר' נשה, והיינו נשנת של"ט — שאז היה שם האצ"ד הזקן ר' נשה ר' נענדל ר' אציגורטש כנצואר צו"ת פני יהושע ח"צ סימן ס"ג, — עד שנת תל"ט, כנצואר אל"ינו צנקוס אחר, צחצון כל רבני פיזקן, צאריכותו וארשום פה ג"כ בקלור ננרץ, והנה נודע דלאחר פטירת הגאון ר' נשה ר' נענדל ר' אציגורטש הכ"ל צפוזקן שם, נחקבל צנקומו הגאון ר' טעפטייל סג"ל הורויץ צן השל"ה, ושם נתן הסכמותו צסנת ת"ו על הדפסת הש"ך על יו"ד, כנודע, וצסנת תכ"ח ישב על כסא פוזקן שם הגאון הנקובל ר' ילחק נווילנא הנצוא צונגן אברהם סימן א', ואחרי פטירתו שם נחקבל צנקומו לאצ"ד שם הגאון נוו"ה ישעיה סג"ל הורויץ צן ר' טעפטייל הכ"ל נפסד"ו, וצסנת תנ"ז ישב על כסאו שם, ואחרי פטירתו נחקבל שם לאצ"ד הגאון נוו"ה נפתלי הכהן נאוסטרא צעל סניכת חכמים, וישב על כסאו שם עד אונלע סנת תס"ד שאז קצע נשס לסנת על כסא פסד"ו לאחר פטירת הגאון ר' שנאול ר' חיים ישעיה"ס שהיה אצ"ד שם, ונחקבל אז לאצ"ד צפוזקן שם הגאון ר' יעקב צהגאון הנקובל נוו"ה ילחק הכ"ל, וחתנו של הגאון ר' נפתלי הכהן הכ"ל, והאריך על כסאו שם גם צסנת תפ"ד שאז נתן שם הסכמותו על ספר יפה נראה עם חדושי כבוד חכמים על אגרות ירושלמי ועל ספר דרש נשה על התורה, ואחרי פטירתו נחקבל לאצ"ד שם גיטו הגאון אצ"ד דק"ק צרודא נוו"ה נרדכי צהגאון נוו"ה נפתלי הכהן הכ"ל, (חותנו של הגאון נוו"ה יעקב ענדין הקרא צסס יעצ"ץ) וישב על כסאו שם גם צסנת תל"ג שאז צא צהסכמות על ס' שו"ת אבן השוהם, ונעשה לא ופרנס לי נתי היה שם צפוזקן אצ"ד ר' נשה צהגאון נוו"ה יודל וקאוולי, שנזכר צספר קריה נאננה שם? וראה נזה ג"כ להלאה צתולדות הגאון נוו"ה נרדכי זיסקינד נרוטנבורג צעל שו"ת נהר"ס זיסקינד נה סכתנתי צזה :

כלילת יופי

היה ג"כ גורל הספר מגן אברהם, אשר גם הוא נשאר בכתובים זמן רב לאחר פטירת המחבר, והיה ג"כ תחת רשות אחרים, וע"פ תוקף גזירת ופקודת ראשי רוזני ומנהיגי ד' ארצות הושב הספר מגן אברהם בחזרה בעודנו בכתב יד ליד הרב מו"ה חיים סג"ל בנו של בעל מגן אברהם, והי מקץ שנתיים ימים בשנת תנ"ב לפ"ק העיר ה' את לב

ומדי העצמתי עיני צפי קריה נאמנה להחכם סי"ף הכ"ל, לא יכולתי לעזור צנלים, והנני אומר, אם אנוס לא אכחד כי החכם הנחנך הזה הפילא לעשות בחזרו היקר ק"כ אשר שם לפנינו, ונפרט כי הוא הראשון אשר העיר ד' את רוחו לחקור ולתור בתולדות רבני וגאוני ק"ק ווילנא עיר מגורו וזמן ראשון עד זמן אחרון, ונוננו ראו וכן עשו שאר יחידי סגולה נחכמי הזמן ויקונו גם הנה להיזכר ליונים להרבה גאוני פארי הדור גם בשאר קהלות העתיקות צערי יהודה אשר בארצות פולין ואשכנז, אך עכ"ז הנועין צעין צקורת נספרו שם ונראשו ועד קופו יראה ויבחן כי עוד לא ילא הנחנך ידי חובתו לרווח למאן כל הנשתוקקים לדעת כל דבר עד תכליתו, כי צהרבה רבנים היו דבריו נעטים, והיה רק כנועיר, והתחיל ולא גמר, ולא נתן לפני הקורא הנושכיל צנין שלם, ואם כי בתולדות הרבנים האחרונים אשר ישנו צוילנא שם צתור אצ"ד או צתור עורה לך, הרחיב הדבור בהם עד שלפעננים הפריז ג"כ על הנדה, אכן בתולדות הרבנים הראשונים נשם אשר היו נאורי הגולה וכל הארץ האירה ונצודם, קלר נאלד צנוקם שהיה ראוי לו להאריך בהם יותר, ולדוגנא תראה אלל הגאון הגדול מו"ה ילחק צנו"ה אצרהם ז"ל שהיה אצ"ד דק"ק ווילנא ונשם נחקבל לאצ"ד צק"ק פוזנן (והוא היה נקרא צזנו ר' ילחק הגדול על שם שהיה הגדול צדורו צנגלה וננסתר כידוע), והוא אשר שאל ונונו רבינו צעל נגן אצרהם צראש נספרו שם כנודע, והנה לא זכר הנחנך שהיה הגאון הזה תלמיד ננוסה להגאון מו"ה יונה תאוניס צעל קיקיון דיונה, ושהיה צתלה אצ"ד ור"מ צק"ק לוילק צטרס ננתקבל לוילנא, ושהיה לו ג"כ אולר הספרים גדול, ונחוכם גם כתבי יד מן הראשונים, וגם לא זכר נאוונה ננציו וננחניו לוקחי צנותיו, נני היו? ואיה אפוא היה נקוט נחנכות? (וכל זה ינאל הנועין הכל נופרש צאר היעב צספרי זה להללם צתולדות תרי ר' ילחק ריש גלותא):

ומלבד זה גם צחצחון הרבנים אשר ישנו על הכפא צוילנא שם לא דק ולא קלצ אל הנטרה, נכתב שם צלד ז"ה כי לאשר ננתקבל הגאון ר' ילחק

לב הרב המדפיס ר' שבתי משורר מפראג להווילנא ז'הב מכיסו ולהוציא לאור את הספר טורי זהב על האו"ח בבית הדפוס אשר לו בעיר דיהרנפורט, ובעת ההיא נודמן ובא לכיתו ג"כ הרב מו"ה חיים סג"ל ובידו הס' מגן אברהם בכתב יד מאביו הגאון ז"ל, גם מכרתב מליצה מהגאון

הס"ל מווילנא לפוזנן, נתקבל לאצ"ד צנקונו צוויילנא שס הגאון ר' נשה צ"ר דוד, שהיה נקרא צסס ר' נשה קרענענער (ונסתפק שס המנצח אס היה הגאון הזה יליד וויילנא או צן עיר אחרת, ואני הראיתי צנקוס אחר שהיה יליד קראקא), והנה נעלס נננו, כי צין הגאון ר' ילחק להגאון ר' נשה קרענענער ישב על כסא וויילנא שס גאון אחר צתור אצ"ד ור"מ והוא הגאון הגדול נ"מ נחנן ז"ל שהיה צן דודו ואהב נאנן להגאון הדרשן נ"מ אריה ליב האצ"ד ק צוסק צעהנחיים לב אריה על התורה ועל מנש נוגלות ושס צקוף ספרו צדף האחרון צהדושויו על נוגלת אסתר הציא דצר צסס אמרו צזה"ל: "נה ששנעתי נפי אהובי נאנני הרב הגדול צדורו כנו"ה נחנן אצ"ד ור"מ דק"ק וויילנא" עכ"ל, והגאון הזה היה צתחלה אצ"ד ור"מ צק"ק לאדנעיר, וצשנת חכ"ד י"א ניסן היה צועד הגאונים דארצע ארלות צלוצלין ציריד גראנעניץ אשר שס הסכיעו כלס על הדפסת ס' ענודיה שצעה להרב נ"מ צללאל דרשן דק"ק סלוק, ונא שס ראשון על החתום נארי דאתרא הגאון נ"מ נשה צנ"מ ילחק נקראקא האצ"ד ק לוצלין והוא צעל ניהדורא צתרא וחתן צבינו ניהרש"א ז"ל, והסני הגאון נ"מ דוד צנ"מ סמואל ז"ל האצ"ד ק לבוצ, והוא צבינו צעל סט"ז חתן ה"מ ז"ל, והשלישי הכי נכבד הגאון נ"מ נחנן צנ"מ סלנע נפתלי ז"ל, האצ"ד ק לאדנעיר, והוא הגאון הנ"ל, ואחריהס צאו שס ג"כ הסכנות גאוני נדינת ליטא, וצראשס הגאון ר' ילחק צנ"מ אברהם הנ"ל האצ"ד דק"ק וויילנא ויע"ס, והנה אחרי שנתקבל הגאון ר' ילחק זה אח"כ מווילנא לק"ק פוזנן, אז נתקבל לאצ"ד צוויילנא שס הגאון ר' נשה קרענענער סלנע נפתלי האצ"ד ק לאדנעיר הנ"ל, ואחרי פטירתו כפי הנראה סביב לשנת תל"ב או תל"ג אז נתקבל צנקונו לאצ"ד צוויילנא שס הגאון ר' נשה קרענענער הנ"ל, ועל שני הגאונים האלה ר' נחנן נלאדנעיר ור' נשה קרענענער, הוא סכונן הרב צעל צית לחס יהודה על ס"ע יו"ד סוף סינן רס"ה צאנור: שנעתי כשהייתי צעיר ואס צישראל ק"ק וויילנא שורה הגאון נ"מ נחנן ז"ל או הגאון נ"מ נשה ז"ל וכו', ע"כ. והחכס ס"ף צספרו קריה נאננה שס צלר ק"א, הודה ולא צוס לוונר כי לא ידע את הגאון ר' נחנן, וגס לא היה

כלילת יופי

מהגאון אב"ד מדינת פולין גדול היה אתו, ועוד כתבים ופסקים
מגאוני דר' ארצות, ועל ידי רוב הפצרתו ובקשתו נאות לו הרב המדפיס
ר' שבתי משורר הנ"ל להדפיס שני החבורים יחדיו מזה אחד ומזה
אחד והשלחן ערוך באמצע, וקראו את ס' טורי זהב בשם "מגן דוד",
ואת הס' נר ישראל בשם "מגן אברהם", ובשם הכולל ס' "מגיני ארץ",
וכל זה נעשה ע"פ רשיון והסכמות מכל גאוני הזמן ההוא, והדפיס
ג"כ בתחלה ד' הסכמות אשר נתנו גאוני מדינת פולין גדול לבעל
המגן אברהם בעצמו בשנת תל"א, ואחריהם באו ג"כ ט"ז הסכמות
מכל הגאונים המצוינים משנת תנ"ב אשר נתנו כלם עדותם על
שניהם על הט"ז ועל המג"א, ונמנו וגמרו כי ראוי והגון הדבר לחברם
יחדיו ולהדפיסם זה לעומת זה, ולהורות להם דבר ה' זו הלכה, וראיתי
להעתיק פה ג"כ דברי פי חכם וגאון עולם מו"ה יוסף שמואל מקראקא
האב"ד דק"ק ספדי"מ, מאשר כתב עליהם בהסכמתו שם, וז"ל: "באשר
ישהאלוף התורני מו"ה שבתי משורר יצ"ו, שלח אלי בויגן אחד מן
הספרים המהוללים שני מגינים האחד הוא הטורי זהב על או"ח וקראו
בשם מגן דוד, והשני נקרא בשם מגן אברהם, מה שחבר המנוח התורני
מו"ה אברהם מק"ק קאליש, והנה הספר טורי זהב אינו צריך הסכמה
משום אדם בעולם, באשר המפורסם אין צריך ראיה, כי רבן של כל
בני

היה יכול לכוון על איזה גאון ר' נש"ט ירעות, ולאנחנו נודה לד', כי עזרנו
לדבר לפניך פה, וני היו שני הגאוניס האלה, ונתשונתי לחכם אחד הארכתי
יותר בצירור הדבר, ופה אין הנקום להרחיב הדבור הזה:

ועוד הביא צעל קריה נאונה בסקפרו שם צלד ל"ז את הגאון נו"ה שנסון
ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק ווילנא שם אחרי נות נש"ט הגאון ר"מ
קרענער ה"ל, וזה כפי קבלת זקני ווילנא, וסייס שם ע"ז: "אבל לא
כנלמא נלכתו צדית הקצרות", עכ"ל. והנה גם פה נעלם נוננו כי הגאון ר'
שנסון זה לא נפטר ונקבר כלל בעירו צוילנא שם, כי צקוף יניו נסע
לארץ ישראל ונפטר ונקבר בירושלים עה"ק ושם ננוחחו כבוד כננואר בס'
דרוש שמואל על התורה (להרצ ר' שמואל פייבוש כ"ץ ננוגרסי ווינא בן בנו
של רבינו הסמ"ע ז"ל) בדרוש לפרשת אמור שם, וגם בדרוש לפרשת קרח
הביא קלת חדושי תורה נשמו ויע"ט, ולעת עתה די צזה, ואי"ה בזמן אחר
שוב אשוב לדבר על יתר דבריו בסקפרו הק"נ שם:

בני הגולה היה, וכבר נתפרסמו ספריו וחבוריו בכל תפוצות ישראל, ואתם עמם הייתי בעצה אחת, באשר קציני ומנהיגי ד' ארצות במדינות פולין יע"א, התנדבו סך עצום לסיועת הדפוס המורי זהב על האו"ה, והתחילו להדפיס, ואח"כ שלוחם הוא דעות זה פעמים, והנה זה היום שקייננו, מצאנו ראינו שנתגלגל זכות ע"י זכאי ה"ה מו"ה שבתאי הנ"ל, שיוגמר בבית הדפוס, ויתפרסם עוד הכמתו ותורתו של דוד בספרו החשוב, "מורי זהב", והספר מגן אברהם, הנה המחבר ההוא, הייתי מכירו היטב, כי כל ימיו היה כל עסקיו רק בתורת ד' יומם ולילה ולמד לשם שמים ולא לשם יחורא להתפאר במעשה ידיו, וכונתו לא היה לומר קבלו דעתי ולקבוע הלכה כדעתו וכסברתו, רק בדרך משא ומתן והמעיון יבחר, גם עיינתי במעט מועיר אשר היה לפני, וראיתי כי דבריו בנויים על פי שכל זך ונקי מחדש הדושים, ולא כמעתיק מספר אל ספר, ומסתמא אין בכלל הספר אלא כעין הפרט, וככן הנני מסכים להוציא לאור תעלומות שני הספרים הנ"ל, ומלאה כל הארץ דעה, ועז בעה"ח ביום ד' ג' אדר תנ"ב לפ"ק גאם הק' יוסף שמואל מקראקא באאמ"ו מו"ה צבי הירש זצ"ל, חונה פה ק"ק ספד"מ"י, ושל יער הספר נדפס בזה"ל: "ספר מגיני ארץ והוא חבור נחמד על השיע מפור אורה חיים אשר חברו שני המאורות הגדולים, ביום ובלילה מושלים, אשר שם האחד פי ד' יקבנו מגן דוד היה הגאון המופלג בדורו כמ"ה דוד ז"ל בעהמ"ח ספר מורי זהב, ושם

(פ) הגאון האדיר הזה אשר חסס א"ע נסס יוסף שמואל נקראקא היה נרע ונפורסס בזמנו נסס "רבי שמואל ר' חיים ר' יעניס"י, והיה יסיד דורו כרפיחו ונקיחתו כדקתו ונענותותו, ונטרס סנתקבל לאז"ר ולר"ג בק"ק ספד"מ היה אחר הנייחד נגדולי ומכני עירנו פה ק"ק קראקא ויסג על נדין צי דינא רבה פה לערך כיו שנים ונסנת תכ"ד עד סניצ לסנת תין לפ"ק, ואז נקע וזה לסנת על כסא הרבנות בק"ק ספד"מ ונפטר סס נסנת תס"ד, ואפס ק"ה ונענעסה תקפו ונבורתו של הגאון הזה תראה נספר סס הגדולים להגאון חיד"א נח"א נלות יי סכתב סס נקלור ננרץ כדרכו נזה"ל: "מו"ה יוסף שמואל נקראקא, אז"ר בק"ק ספד"מ, הוא הגאון אשר הפליא לעשות סהגהותיו לתלמוד ורס"י ותוס' והרש"ש והרבה לזכות הרבים להכיב ליונים ועורה נוקס נס"ס ונרוננ"ס ככל התלמוד עשר ידות וננה סהיה קורס

כלילת יופי

ושם השני מגן אברהם ה"ה המאור הגדול מעוז ומגדול, בישראל גדול
 שמו כמו"ה אברהם סג"ל גומבינר ז"ל. ד"ן מצוין דקרתא רבתא ק"ק
 קאליש יע"א, זכותם יגן עלינו, נדפס פה ק"ק דיהרנפורט בשנת תנ"ב
 לפ"ק — והנה מן הנפלא לראות כי מיד בצאת הספר מתחת מכביש
 הדפוס עם שני המגנים האלה, עד מהרה נתפשטו ונתפזרו בכל קצוי
 ארץ, וכל חכמי הדור קיימו וקבלו את דברי שניהם להלכה ולמעשה,
 ובכל תפוצות ישראל עשו להם ג"כ אגודות אגודות גדולים וקמנים,
 וקבעו להם שעורים תמידים כסדרן ללמוד וללמד מתוכם הלכות ודינים,
 וכל כך נתפשט הלמוד בהם עד שהגאון בעל חס יעקב חשב אך
 למותר להדפיס שוב ספרו אשר חבר על כל השי"ע או"ח והדפיס רק
 על הלכות פסח בלבד וכמי ש בעצמו בהקדמתו שם, ובזמן קצר בשנת
 תניו לפ"ק בא ג"כ הגאון מו"ה פנחס אויערבאך חד מבי דינא רבה
 דפה ק"ק קראקא (חתן הגאון מו"ה יוסף שמואל מקראקא אב"ד דק"ק
 ספר"ט) וחבר עליהם ג"כ ספרו "הלכה ברורה", על שי"ע או"ח אשר
 בו בא לפרש ולבאר דברי שניהם, ועל הרוב ג"כ להכריע ביניהם
 במקומות שהם סותרים זה את זה, במה שנוגע להוראה להלכה ולמעשה,
 וכמו כן נתחברו עליהם עוד חבורים שונים מגאוני ישראל דור אחר
 דור אשר באו ג"כ לפרש כונת עומק סברותיהם, וגם לתקן הרבה
 מעותים שנפל בדבריהם ע"י רוב העתקות כנודע, ולבאר דברי רבינו
 חט"ז במקומות שונים אשר הם מקושי החבנה מחמת חסרון איזה
 תבות וגם איזה שורות שהשיטת המעתיק בשעת הדפסתו מגוף כתב
 יד

דפוס אונטרדס סנת או"ת לעונה, ושנעתי טענה ונשנתו כל הסיס ו"ג
 פעניים וחקר וחקק וזיקק הסיס וקיים ודרכת ב"ם, ונקדש ב"ם, ולזה לבנו
 חתן הרב צעל כוס ישועות להדפיס התלמוד על פי הגהותיה, והדפיס קלחו
 צאונטרדס וכלו צפראנקפורט, ושנעתי נפלאות על הרב הזה שלמד כ"ה שנים
 תורה ונועוד ולמד תורה לשונה, והיו דבריו נשנעים נשנים כאחד וכן הראשונים
 ז"ע" עכ"ל צ"ל שה"ג. ויותר נזה חקא נפלאות ונקודות יוני חייו, בתולדותיו
 אשר כתבתי בצרכים נספרי, קרית ונלך רנ" אשר לי על גדולי וחכמי קראקא,
 והוא עודנו נכתובים, ולכבודו של אותו לדיק עשיתי לו נודר בפני עצמו,
 והנני מוכן להדפיסו נספרו זה בזמן קרוב לשנת לב עליזי קדמוניותו,
 בלות ד' דרכיו : —

ידו של רבינו שלא היה יכול לקרותן מפני שנקבו הדפין בסופן, ולא נודע הדבר עד שנדפס חצי הספר כמ"ש הרב המדפיס בהקדמתו שם, וכמו כן לכאר ג"כ דברי מרן המג"א אשר כתב דבריו בקצור נמרץ מאד, ולפעמים צריך עיון רב להבין עומק כונתו, (וכבר נתחבר עליו חבור מיוחד יקר ונחמד מבעל מחצית השקל כנודע), ובמשך הזמן נדפסו על המגנים, חדושים והגהות מגדולי המחברים, ומהם, ספר נתיב חיים מבעל קרבן נתנאל, וספר היקר מבעל תוספת שבת, וספר הגהות מבעל לכושי שרד על יורה דעה, וספר דגול מרכבה מבעל נודע ביהודה, וספר מקור חיים מבעל חות דעת, ועל כלם הפליא לעשות גם בזה הגאון הנודע מו"ה יוסף תאומים מלבוב בספרו הנכבד "פרי מגדים", הכולל גם כן שני חבורים יקרים על כל הש"ע או"ח. האחד על המ"ז בקראו שמו משבצות זהב, והשני על המג"א בקראו שמו אשל אברהם, וצירף עמהם ג"כ פתיחות יקרות, עם הערות וחקירות, חדשות ונצורות, להעיר לב המעיינים: —

ג) **ספר** טורי זהב על ש"ע חושן משפט, כבר היה נגמר ביד רבינו ז"ל עוד בעת שהדפיס ספרו המ"ז על היורה דעה, ובסוף הקדמתו לי"ד שם התפלל ג"כ תפלה קצרה שיזכרו ד' לפריסם גם ביאורו על ש"ע חו"מ אשר כבר הוכן בידו עם דברים חדשים ומתוקנים בעזה"י, וגם בספרו דברי דוד על התורה הביא לפנינו ג"כ קצת דברים ממה שכתב מכבר בספרו המ"ז על הי"ד וכספרו המ"ז על החו"מ, וגראה אפוא מזה דשני החבורים האלה על הי"ד ועל החו"מ כבר בראשונה, ובמשך הזמן אח"כ הוסיף לחבר ג"כ ספרו המ"ז על האו"ח ועל האבן העזר, ואולם מן השמים עכבוהו שלא יצא ספרו המ"ז על החו"מ לאורה בחייו, ונשאר בכתובים גם הוא שנים רבות אחרי פטירתו, עד שנתגלגל ובא מחצית החבור הזה על חלק ראשון מחו"מ מתחלתו ועד סוף סימן רמיו, ליד גדול אחד בארץ אשכנז, והוא הוציאו לאור בעיר הזמבורג והדפיסו בכרך מיוחד בלי הש"ע בשנת תנ"ב לפ"ק, אשר בשנה הרוא יצא לאור גם המ"ז על האו"ח ביחד עם הס' מגן אברהם בדפוס דירנפורט ע"י המדפיס הרב ר' שבתאי משורר מפראג בעל שפתי חכמים כנודע, ואולם המ"ז על החו"מ נדפס אז גם עם הגהות יקרות ונכבדות אשר שת נוספות עליהם הרב המוציא לאור

כלילת יופי

אשר בא לבאר דברי רבינו ז"ל במקומות שונים הצריכים ביאור, וגם הוסיף עליהם קצת חדושים מהגאון מהר"ש קאיידנוכר בעל כרכת הזבח, וגם מהגאון מו"ה יונה תאומים בעל קיקיון דיונה מאשר מסר לידו החכם הנכבד והנעלה מו"ה שלמה זלמן יצ"ו נכד בעל קיקיון דיונה, בהיותו עומד נצב על מלאכת הגהה בבית הדפוס בהומבורג שם ט). והנה הרב המוציא לאור הראנו גם כן בתורתו נפלאות בהגהותיו היקרות אשר הכניס על הרוב בתוך דברי רבינו בשם "אמר המגיה", והוא בא פעם לפרש ולבאר, ופעם גם כמשיב ידו על דברי רבינו ז"ל, ומדבריו של ברבי ניכר שהיה גאון הרוד ופלאו, סיני ועוקר הרים, אבל לא הודיע את שמו בשערים, רק כתב על השער שם: "הובא לבית הדפוס ע"י אחד מקטני תלמידי עבדי ד'", וגם בהקדמתו שם העלים את שמו, אך בסוף הספר שם חזר בו ונתרצה ונתפייס ע"י בקשת והפצרת תלמידיו וחבריו להודיע שמו ברבים, למען דעת מבטן מי יצאו ההגהות שכתוך הם' ט"ז, וחתם שמו בזה"ל: "נאם צבי הירש בא"א מ"ו הרב המובהק כמו"ה יעקב נר"ו בהרב המובהק כמו"ה בנימן זאב וצל"ה", בן כתו של הגאון הגדול חסיד שבכהונה כמו"ה אפרים הכהן בעל ס' שער אפרים, חתן הרב הגדול אב"ד דק"ק אלטונא והמבורג

ט) גם הרב הגדול הזה מו"ה שלמה זלמן נכד בעל קיקיון דיונה, אשר הגאון הס"ץ היה ידיו וסיפר שם בשמו שיהיה ג"כ נוסיעי ננלאכת הגה"ה לט' הט"ז בבית הדפוס שם, איננו נוזר לנו, וכבר הסכנו אותו ונלפניס על ידי ספרו אשר הוליא לאור עוד בשנת תנ"ג בהיותו בחור ציני עלוניו, והוא ספר "נראות הלדק", ונעט הכמות אשר חנר ונדק להראות נוקוס על יס התלמוד, ועל ספר הסל"ה, ונדפס באונשטרדס בהסכמות שני גאוני ורנני ק"ק ספרדיים שם מו"ה ילחק אנהב ומו"ה יעקב ששפורט, ובהסכמות הגאון ר' דוד לידא האב"ד דק"ק אשכנזים שם, ובהקדמתו שם נזכר ג"כ סדר יחסו בזה"ל: "הנחור כנר שלמה זלמן בן הקלין מו"ה ילחק זעקלי יצ"ו, בן הקלין הננוח הסדיב והטפסר מו"ה ישראל נוסה יוסף נאדין זל"ל, חתן הגאון הגדול הנפורסס מו"ה יוכז לנשפחת תאומים נפלאג בעל הנחנר ספר קיקיון דיונה": —

והמבורג כמו"ה משלם זלמן נייטארק, העומד על משמרת בית המדרש הגדול הקלויז אשר בק"ק אלטונא בשנת במקדשו לפ"ק, ע"כ. ונדוע לנו אפוא מחתימתו שהוא הגאון הנודע כפי כל בשם "חכם צבי", והוא צבי ישראל והדרו, אשר רבים נאותו לאורו, והוא מלא ג"כ אחר כך גם מקום חותנו הגאון ז"ל שנתקבל לאב"ד שם בק"ק אלטונא והמבורג, ומשם נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק אמשטרדם בקהל אישכנזים, ובסוף ימיו היה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל, ושם מנחתו כבוד. וראיתי להציג עמך בזה ג"כ קצרת אמרות מהורות נחמדות ויקרות מאשר כתב שם הגאון הזה אודות הגהותיו אשר הוסיף בתוך דברי המ"ז על חוט מרכינו ז"ל, ואלה דבריו שם: "אמר המגיה אלקים יראה לי את עניי ואת יגיע כפי בכל העמל שעמלתי אני עד הוציאי לאור משפט הספר הזה ומעשהו, הוא ההעתק אשר היה לפני הן הסר הן יתיר או חליף תקנתי כאשר השיגה ידי יד כהה בעזר החונן לאדם דעת, כי ד' יתן חכמה בכלי מפוארה, בכלי מהור, מהור גברא רבא ויקרא הרב הגדול הגאון המחבר זצלה"ה, שפתותיו שושנים, אמרותיו אמרות מהורות יקות מפנינים, כי סליק רב לעילא השאר אחריו ברכה, והאיר עיני ישראל בחבוריו. ויעש לו בתים בנויים על ארבעה טורי אבן טורי זהב, והן נפשי יודעת טאד, מעוט ערכי ושפל מצבי, כי אינני כדאי להתערב עם פחות אחד מקמני תלמידי הרב ז"ל אף כי להשיב על דבריו, אכן מאת ד' היתה זאת ונאמנים עלי החכמים השלמים היושבים לפני ד', בבית מדרשינו הגדול יציא, המה יתנו עדיהן כי לא הבאתי בהגהותי אלו שום דבר טמא שהיה כתוב אצלי מאז ומקדם, לבר זה ראה אשר חנני ד' יתברך ויתעלה וחדשתי מדי עברי בין בתרי טורי זהב", עד כה דבריו הנחמדים :

והנה כבר נודע כי רבות בשנים עוד נטרם שנדפס ספר המ"ז על החו"מ, כבר נתפרסמו בעולם שני חבורים יקרים ונכבדים הסמ"ע והש"ך על כל השי"ע חו"מ מתחלתו ועד סופו, והיה כל אחד בדרך בפני עצמו, ואולם הלומדים והמורים עם תלמידיהם היו רגילים מעולם ללמוד השי"ע חו"מ רק עם פי' הסמ"ע בלבד מעת שנדפס בפעם

כלילת יופי

בפעם הראשונה בשנת שס"ו והלאה, כי הוא פירוש מספיק מאד, ואף גם לאחר שנדפס הש"ך על חו"מ בשנת תכ"ג לא שמו אל לבם ללמוד ג"כ מתוך ספרו בקביעות, מפני האריכות, והיו עליהם למורה ללמוד שניהם יחדיו, וכגורל הש"ך היה ג"כ גורל ס' המ"ז עד חו"מ שנדפס ג"כ בכרך בפ"ע בשנת תנ"ב, כי המורים והתלמידים לא קבעו תלמודם בו, והיו בעיניהם שני ספרים אלו הש"ך והמ"ז על חו"מ דוגמת שאר ספרי שו"ת אשר אינם עשויים ללמוד מתוכם בקביעות, רק לעיין בתוכם לפרקים. אמנם גדולי ישראל, והיושבים על מדן המה שמו עין עיונם גם עליהם, בשביל דברים שנתחדשו בהם, ונמשך דבר זה ימים רבים, ובשנת תע"ב קם הרה"ג מו"ה בנימן זאב דיין דק"ק פינמשוב, ורצה למלאות חסרון זה, וחבר ס' מסגרת השלחן וקבץ בתוכו כל חדושי דינים של ספרי הש"ך והמ"ז, וגם משאר ספרי הפוסקים האחרונים, וספרי שו"ת הבאים אחריהם, והכל לתועלת רבים, והדפיסו בגרליץ בשנת תע"ג בהסכמות הגאונים בזמן ההוא, ואולם לא ארכו הימים עד שהתעוררו המדפיסים לחבר את הסמ"ע והש"ך ולהדפיסם בכרך אחד, והציגו בדפוס זה לעומת זה והש"ע באמצע, וקראוהו בשם "תורת כהנים" על שם המחברים שהיו שניהם כהנים, אך את הלוי עזבו ולא חברו גם את ספר המ"ז עמהם במחברת אחת, ונשאר בכרך מיוחד כמקדם עד שנת תק"א שאז התעוררו המדפיסים להדפיס בהומבורג עוד הפעם את הש"ע חו"מ כלול בהדרו, והם הדפיסו גם כן את הסמ"ע ואת הש"ך זה לעומת זה כמקדם, אבל הוסיפו עוד להדפיס עמהם גם ספר המ"ז עד סוף סימן רמ"ו עם הגהות טבעל חכם צבי, וגם ס' באר הגולה מהרה"ג ר' משה רבקש, ארבעה חבורים אלה נסכו אז ארת השלחן אשר לפני ד', וכל זה עשו למלאות רצון גאוני הזמן ההוא, ובראשם הגאון בעל פני יהושע שהיה אז אב"ד ור"מ בק"ק ספרד"מ כמכואר בהסכמותיהם שם, והמדפיסים שם השמיטו מן השער השם "תורת כהנים", והציגו במקום השם "אורים ותומים", יען כי נדפס אז החו"מ עם כל המפורשים בשלימות, ונלוו עם הכהנים גם לוי וישראל, ולא יאות לו עוד השם תורת כהנים. ואולם בשנת תקכ"ז נדפס בעיר פיורדא עוד הפעם הש"ע חו"מ עם ארבעה החבורים האלה הסמ"ע והש"ך המ"ז ובאר הגולה

הגולה, והוסיפו עליהם גם הספר מסגרת השלחן, ועכ"ז הציגו בשער
הס' את השם "תורת כהנים" כאשר נקרא מקדם, וכל זה נעשה ע"פ
רשיון והסכמת הגאונים בעל זכרון יוסף, ובעל קרבן נתנאל, ובי דינא
רבה דק"ק ברלין, כמבואר בהסכמותיהם שם, אבל גם אז לא נדפס
מן המ"ז רק עד סוף סימן רמ"ו, שהוא חלק ראשון כפי אשר נדפס
מקודם בהומבורג בכרך בפ"ע על ידי הגאון חכם צבי, כי לא היה
נמצא בידו אז יותר מזה וכנ"ל: —

(ד) **ספר ערך לחם**, והוא חלק שני מחדושי המ"ז על ש"ע חו"מ
מתחלת סימן רמ"ז עד סוף הש"ע, אשר לא היה נמצא
ביד הגאון חכם צבי בעת שהדפיס חלק ראשון מהמ"ז, ולא ידע
הגאון ז"ל, כי בזמן ההוא היה נמצא גם חלק שני מהמ"ז על חו"מ
אשר בשם ערך לחם יכונה, אצל הגאון מ"ה משה בהרא"ש ז"ל האב"ד
דק"ק שינאווי שהיה חתן בנו של רבינו המ"ז ז"ל, אשר בידו היו כל
ספרי רבינו ז"ל אשר השאיר אחריו בכתובים כמו שזכרנו מזה לעיל,
וזנה אחרי מות משה הגאון משינאווי ז"ל נתגלגל גם ספר ערך לחם,
והוא המ"ז על חלק שני מש"ע חו"מ, ובא ליד הרב הגאון מ"ה אברהם
צבי דיין דק"ק ליסא, והוא ז"ל בראותו כי הלומדים והתלמידים אינם
שמים אל לבם ללמוד החו"מ עם חדושי המ"ז והש"ך, ועיקר למודם
הוא מתוך הסמ"ע, כלכד, ראה ונתון אל לבו והתאמץ עוד בשנת
תע"ו לחבר את המ"ז והש"ך במחברת אחת, ולהדפיסם בכרך אחד,
וכאשר עשו מקדם המדפיסים עם הש"ע י"ד שהדפיסו בוויהלמרשדארף
בשנת תל"ז את המ"ז והש"ך זה לעומת זה בכרך אחד והש"ע באמצע,
כן חשב גם הרב הגאון מהר"א צבי הנ"ל לעשות כמו כן עם הש"ע
חו"מ, והיינו להדפיס מצד אחד המ"ז ומצד השני הש"ך והש"ע
באמצע, ולהוסיף ג כ נוסף משלו מחדושו אשר חידש על החו"מ,
זעמד והדפיס דף אחד לדוגמא, ושלחו לכל רבני וגאוני דורו, ומהם
להג"מ יחיאל מיכל בעל יופי מכלל אבד"ק ברלין, ולהג"ט מידכי
אבד"ק ליסא, ולהג"ט גבריאל מקראקא אבד"ק ניש והמדינה, ולהגאון
בעל כנסת יחזקאל ולהגאון בעל פנים מאירות, וכלם יחדיו הסכימו
עמו כי ראוי ונכון הדבר לעשות כן לזכרת רבים וכן שלמים, אבל

כלילת יופי

מן השמים לא הסכימו עמו לעשות כדבר הזה, ובכל השתדלותו לא היה ספוק בידו להביאו לבית הדפוס. עד שמרת פתאום בשנת תיק לפ"ק, ובא הספר ערך לחם מהמ"ז ליד בנו הרב הגדול מו"ה שמואל זנוויל רבי"ד דק"ק שמערליץ, והוא השתדל כי הובא ספר זה, שהוא ח"ב מהמ"ז על חו"מ בצרוף ח"א, לבית הדפוס בברלין בשנת תקכ"א לפ"ק, בהוצאות נדיב אחד מק"ק המבורג כמבואר בהקדמתו שם. ובמרוצת הזמן הכניסו המדפיסים גם חלק שני מהמ"ז וחברו אותו אל השיע חו"מ בכרך אחד עם הסמ"ע והש"ך כמו שעשו עם חלק הראשון מהמ"ז, וכן הוא בכל הדפוסים המאוחרים עד היום הזה :

(ס) **ספר** „טורי זהב“ על ש"ע אבן העזר, והוא נשאר בכתובים ביד יורשי רבינו ז"ל זמן רב קרוב למאה שנים, והחבור הזה היה נעשה בשני מהדורות בכתב יד המחבר, מהדורא קמא ומהדורא תניינא, בשינוי דברים קצת במקומות שונים. ומהדורא תניינא היה למראה עיני הגאון בעל בית שמואל בעת שעשה מהדורא כתרא לספרו הנכבד בית שמואל על ש"ע אבן העזר לאחר שנתקבל לאבי"ד ור"מ בק"ק פיורדא כמ"ש בהקדמתו שם, והביא הרבה פעמים מדברי המ"ז בספרו שם אשר הדפיס מחדש בפעם שנית, ואולם ספר המ"ז בעצמו נשאר עוד בכתובים ביד יורשי המחבר דור אחר דור עד שנתגלגל ובא ליד הרב הגאון מו"ה יואל בעהמ"ס חרושי הלכות עד סדר נזיקין והיא היה בן הרב הגאון מו"ה משה גד בן הרב הגאון מו"ה יואל אב"ד ור"מ דק"ק שעברשין בעהמ"ס מגיני זהב, בן הרב הגאון מו"ה גד זצ"ל חתן רבינו המ"ז ז"ל, וסיפר הגי"מ יואל בעל חרושי הלכות הג"ל בהקדמתו בספרו שם, שהיה בידו ב' מהדורות מהמ"ז על אבן העזר, ואח"כ נגנב ממנו מהדורא תנינא ונשאר בידו רק מהדורא קמא, וטרח מאד לתקנו ולסדרו שיהי' ראוי להוציאו לאור הדפוס והוסיף עליו ג"כ הגהות יקרות ונקראים בשם „דברי המגיה“ ויען כי בספר המ"ז מהדורא קמא היה חסר בראשו חרושי רבינו המ"ז מכל סימן א', וגם מן סעיף א' של סימן ב', טרח הגי"מ יואל ז"ל להשלים גם כן את החסרון הזה עם החרושים אשר חידש שם מדעתו, ובשנת תצ"ג התעורר גם כן להביאו לבית הדפוס, וכבר לקח עליו הסכמות מן

הגאונים

הגאונים בעל כנסת יחזקאל, ובעל חדושי פני יהושע, י) אבל לא עלתה בידו, כי לקח אותו אלקים בנעוריו, ובא הספר לנחלה ליד בנו הרב הגדול מו"ה גד, והוא הוציאו לאור עולם עם ההגהות מאכיו ז"ל בדפוס זאלקווא בשנת תקי"ד בהסכמות גאוני הדור ההוא, ובתיכם גם הגאון הנודע ביהודה מו"ה יחזקאל סג"ל לנדא, ואלה דברי הגאון נוב"י בהסכמתו שם: "חמדה גנוזה היה טמון ומכוסה, כמה שנים חלפו, ועברו דורות אשר לא ראו אור בהיר ומבהיק חלק המ"ז על ש"ע אבן העזר, שמוע שמענו וקצת ראינו בס' בית שמואל שזכה ליהנות מאורו, ועתה זכות הגאון המחבר עמדה לו שיושלמו כל ארבעה טורים אשר כבר לו שם בשלשה, ועתה יצא כנגדם גם חלק הרביעי, והוא ספר המ"ז על אבן העזר, וכל המעיין בו מחזה שדי יחזה", עכ"ל הגאון שם. והנה ההגהות שעשה הרב הגאון מו"ה יואל בעל חדושי הלכות, נדפסו בפנים הספר, והם דוגמת ההגהות של הגאון הח"ץ בספר המ"ז על ש"ע חו"ט שנדפסו ג"כ בפנים הספר שם, ושניהם באו על הרוב לפרש ולבאר דברי רבינו ז"ל במקומות שונים הצריכים באור, ואולם

ההבדל

י) וזה לטון הגאון רבינו בעל חדושי פני יהושע בהסכמתו להמ"ז על ש"ע אבן העזר: "דברי פי חכם כדרבינויות וכונסניות נעועים, נתנו נרוצה אחר ה"ה כבוד הגאון המפורסם מו"ה דוד זצ"ל אבי התעודה, בעל המחבר טורי זהב, שכבר נתפרסמו חבוריו והוראותיו בכל תפוצות ישראל, ולאורו אנו הולכים, ישלכה כמותו ברוב המקומות, שהוא גדול שבאחרונים וראשון שבראשונים שאין למעלה ממנו, אך שחלק אחד השייך לש"ע אבן העזר עדיין היה ספון וגנוז, ואף שהרב הגדול הנחמד בית שמואל, הניח דבריו לפעמים בדרך קלרה, אין זה נוספיק לרווח הלוגאים לשתות את דבריו ונחל מים חיים נזלים, כאשר העניק והרמיז בדבריו, וכחיוס קס נלך ונשרטיו, נין וכנד לבעל המ"ז ה"ה הרב מו"ה יואל כר"ו, והוליא לאור תעלונה נשפט הספר בצרכה, ונרמ ויגע לנקותו מכל השגיאות, וכך עלה בנחשבתו לקצבו בדפוס, לכן הכני נחתן ידי ואלנעתי עם כבוד הנאורות הגדולים שכבר קדמוני שיוצא הספר לבית הדפוס, הכ"ד היום יום שנעל עשר עטרות ר"ח ניסן תל"ג לפ"ק הק' יעקב יושיע

נקראקא חונה בקיק ברלין והמדינה":

כלילת יופי

ההכרל שביניהם הוא כי הגאון הח"ץ כרוב גדלו הרהיב עוז בנפשו ובא לפעמים ג"כ להשיב על דברי רבינו, אבל הרב הגאון מו"ה יואל בא תמיד לישב דברי רבינו זקנו ז"ל, ובפרט במקומות שהשיג עליו רבינו בעל בית שמואל, בעת שהי' הס' מ"ז על אבן העזר בכתב יד בידו, ואשר התפלא הגי"מ יואל בהגהותיו שם על רבינו בית שמואל על שהביא לפעמים דברים בשם רבינו המ"ז מה שלא נמצא כלל בספר המ"ז שלפנינו שם, הנה בעינינו לא יפלא כלל, לפי שידענו שהב"ש העתיק דברי המ"ז מן מהדורא תנינא שהיה נמצא בידו בכתב יד רבינו המ"ז, ומה שנדפס הוא ממהדורא קמא שנשאר ביד הגי"מ יואל כמ"ש בעצמו בהקדמתו לספרו חדושי הלכות, כי מהדורא תנינא נגנב ממנו וכמ"ש לעיל, וראה מזה בספר טיב גיטין למהר"ז מרגליות שמורת הנשים באות כ' סק"מ). ודע עוד דמה שנדפס בשו"ת שאגת אריה וקול שחל בסימן ד' קצת באור להשי"ע אבן העזר סימן קכ"ט, וגם סדר השמות ע"פ א"ב, הוא גם כן מרבינו המ"ז, ומה שנקבעו שם בדפוס בשם הגאון מו"ה אריה יהודה ליב ז"ל בנו חורגו של בעל המ"ז, הוא ללא אמת וללא נכון, כאשר נראה בעליל שהוא העתיק אות באות מספר המ"ז (לשון הטיב גיטין שם) :

והנה ידוע כי כבר נתפשטו בעולם שני החבורים הנפלאים החלקת מחוקק והבית שמואל זמן רב עוד במרס שנדפס המ"ז על אהע"ה, כי החלקת מחוקק נדפס בשנת ת"ל לפ"ק, והבית שמואל נדפס ראשונה בשנת תמ"ט, ואח"כ עם מהדורא בתרא בשנת תנ"ד לפ"ק, והיה כל אחד בכרך כפ"ע בצד הש"ע, ורק אח"כ בשנת תפ"ד חברו לה יחדיו, והדפיסו החלקת מחוקק מצד אחד והב"ש מצד השני והשי"ע באמצע, ונקרא בשם הכולל "אפי רברבי", ואולם לאחר שנדפס המ"ז גם כן בכרך כפ"ע עם הש"ע, התעוררו אחיכ המדפיסים לעשות גם בזה כמו שעשו המדפיסים הקודמים עם המ"ז על הש"ע חו"מ, וחברו גם עתה את המ"ז על אבן העזר להדפיסו בכרך אחד אצל השי"ע עם החלקת מחוקק והב"ש כנדוע: —

(1) **ספר** הגהות וחדושים של הגאון רבינו המ"ז על ש"ע יורה דעה, דפוס האלי בשנת רת"ע לפ"ק, (ברשימת אוצרות חיים להחכם המנוח ר' חיים טיכל מהמבורג) :

(ז) **ספר דברי דוד** לבאר דברי רש"י ז"ל על התורה ונקרא גם כן בשם "טורי זהב", כבר זכרנו למעלה שיצא לאור בשנת תמ"ט בדפוס דיהנפורט בהוצאות הגאון הגדול מו"ה יהודה יודל האב"ד ור"מ דק"ק קאוולי אשר נתן מכספו להדפיס ספרו קול יהודה ביחד עם הספר ט"ז על ש"ע או"ח, אבל לא נתקיימה מחשבתו בזה, ונדפס תמורתו הס' דברי דוד מהגאון הט"ז ע"י משה ואהרן ה"ה הרב הגאון מו"ה משה בהרא"ש האבד"ק שינאווי חתן הג"מ ישעי' סג"ל בן רבינו הט"ז, ונדפס ג"כ ממנו שם בסוף ס' בראשית ובסוף ס' שמות ובסוף ס' במדבר קצת חדושי תורה אשר העתיק מספרו הגדול "ייקהל משה" אשר חבר על סדרי התורה, ואתו עמו היה ג"כ הרב הגדול מו"ה אהרן במו"ה יעקב הלוי מתושבי ק"ק פינסק והוא חתן בנו של הגאון מו"ה יודל אב"ד דק"ק קאוולי, ונדפס גם ממנו קצת הגהות וחדושי תורה בגליון ספר בראשית שם, וכל גלגולי דברים בזה תמצא הכל בפרטות בהקדמותיהם לס' דברי דוד שם: —

(ח) **ספר תשובות דוד**, הוא קובץ גדול מן התשובות אשר השיב רבינו ז"ל ליחידים ולרבים וכן שלמים, לשואל כענין ומשיב כחכמה, למשה מסיני נמסרים, וכו' מבוארים, כל הדברים החמורים, אשר ישנן בפוסקים ובבית יוסף ובכל חלקי הש"ע (לשון הג"מ משה בהרא"ש אבד"ק שינאווי בהקדמתו לספר דברי דוד שם), וחבור זה נשאר בכתובים ולא בא בדפוס לעולם, מלבד איזה תשובות אשר באו בדפוס בשו"ת ב"ח החדשות, ובשו"ת גאוני בתראי ובשו"ת פני יהושע, כאשר זכרנו מזה למעלה. וכפי הנראה היה חבור התשובות הזה בכתב יד גם למראח עיני גדולי ישראל, וגם מרן בעל מגן אברהם ראהו, והעתיק מדבריו בהלכות פסח בסימן תס"א סק י"ג בדין מצה נפוחה, וע"י שם שהעתיק מלשון רבינו באריכות מה שלא נמצא כן בספר הט"ז שנדפס לפנינו בצד הש"ע שם, וכבר העיר על זה הרב בעל חק יעקב שם בסימן תס"א ס"ק י"ט, והעיד שראה אח"כ בתשובות הט"ז בכתב יד עצמו כל הלשון הזה ממש כמו שהעתיק בשמו מרן המגן אברהם שם: —

(ט) **קונטרס אחרון** לספר הט"ז על יו"ד שחבר רבינו ז"ל מיד לאחר גמר ספרו, והוא מחזיק דף אחד אשר בו בא להשיג עד רבינו הש"ך על יו"ד שנדפס באר"י פעם שנת בקד"ש לפ"ק

כלילת יופי

לפ"ק, ואינו מזכיר שם לא את המחבר ולא את שם הספר, רק כתב בסתם כי נדפס ספר אחד על יו"ד, והוא משיג עליו, — והנה הקונטרס הזה אינו בנמצא כלל כי לא נדפס רק פעם א' ונספח בסוף ספר המ"ז על יו"ד בדפוס הראשון. (והיה למראה עיני הגאון חיד"א ז"ל) והרב בעל פרי חדש כתב ג"כ שלא הגיע לידו ולא ראה את הקונטרס הזה מעולם, וגם אנחנו לא זכינו לראותו עד כה, וכבר ידוע כי מסבת הקונטרס הזה נתעורר רבינו הש"ך ז"ל לעשות ג"כ ספרו "נקודות הכסף" אשר בו בדק אחרי כל דברי רבינו המ"ז על יו"ד, והשיג עליו ברוב המקומות כאשר כתב בעצמו בהקדמתו שם (שם הגדולים להגאון חיד"א במערכת ספרים אות ט'), ובנו הגאון מו"ה משה כ"ץ ז"ל הוציאו לאור בשנת תל"ז עם קצת הגהות משלו, ואחריו בא שוב הגאון מו"ה יואל האבד"ק שעברשיץ ישהיה נכד לרבינו המ"ז וחבר גם כן נגדו ספרו "מגיני זהב", אשר בו בא להיות מגן לדוד זקנו בעל טורי זהב, כאשר כבר זכרנו מזה לעיל בתוך המשך דברינו, ודי בזה:

והנה הצגתי לפניך קורא יקר! את אשר מצאה ידי בעזה"י לכתוב לך כעת מתולדות האדם הגדול הזה, מקורות ימי חייו, ומבניו וניניו ונכדיו הגאונים, ומתלמידיו הגדולים והמצוינים, ומקורות ספריו הנחמדים מזהב, ויקרים מפנינים, ואקוה כי ימצאו הדברים חן בעיניך, ובעיני כל עליוי קרמוניות, ואני אודה לדי' חסדו, כי זכיתי לעשות עטרה לראש צדיק, זכרון וניר לדוד ולזרעו עד עולם: —

ה. תולדות הגאון מו"ה צבי הירש במו"ה זכריה מענדל
 האב"ד דק"ק לבוב והגליל, ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק
 לובלין והגליל. —

הגאון הגדול מו"ה צבי הירש במו"ה זכריה מענדל ז"ל, היה מגידולי
 ומגדולי ס"ק קראקא בימי הגאון מו"ה ליפמן סג"ל בעל תוס'
 יו"ט שהיה אב"ד פה קראקא משנת ת"ד עד שנת תי"ד לפ"ק, אביו
 הרב הגאון ר' זכריה מענדל היה מפורסם בדורו ג"כ לאיש מופת
 וצדיק כביר, וכפי הנראה היה גם הוא מתושבי העיר קראקא והיה נקרא
 בפי כל בשם ר' מענדל קלויזנר כמבואר בפנקס הקהל פה (א), והוא
 היה

(א) ואחיו של הרב הגאון ר' מענדל קלויזנר היה ג"כ תלמיד חכם מופלג
 ושמו ר' אברהם ז"ל, והוא היה אביו של הרב הגאון מו"ה
 שמואל צנו"ה ישראל ז"ל האב"ד קראקא, צעהנח"ס צית שמואל על התורה
 (נדפס בזאלקווא תל"ט) ובסוף הקדמתו שם כתב שהוא נכד להראש והקלין
 מו"ה שמואל רייכלס נוגע חיות, ומלך אמו הוא נכד להגאון רבינו צעל הב"ח
 ז"ל ומלך אביו אמו הלל הוא הרב התורני הנוטח מו"ה אברהם ז"ל אחיו של
 הרב מו"ה מענדל גלזכיר (?) אביו של הרב הגאון מו"ה אריה ליב זל"ל
 שהיה אב"ד קראקא והגליל עכ"ל. וכראה כי הכוונה גלזכיר נעתיק או נדפס
 שם בשגושו, ול"ל קלויזנר, כי כבר זכרנו שהיה נקרא צפי כל ר' מענדל
 קלויזנר כמבואר בפנקס הקהל דפה, ודע כי הרב ר' זכריה מענדל פודשיץ
 נק"ק צוטשטאטס צעהנח"ס זכריה נש"ס (נדפס צפסד"א תקל"ט) שהיה בין
 וכבר להרה"ג ר' מענדל קלויזנר הנ"ל העיר בהקדמתו שם על זקנו זה שני
 דברים: (א) שנסוף ימינו נסע לארץ הקדושה ונתקבל שם לנשיא ושם ג"כ
 יינחתו כבוד, (ב) ועוד העיר ששמע נפי הגאון מו"ה פנחס הלוי הורוץ
 (צעל הפלחה) בעצרו דרך עיר פסד"א לנוכח שבתו שנתקבל לאב"ד בק"ק
 פסד"א, איך ששמע נאצותיו גאוני ארץ שבימי ר' זכריה מענדל הכ"ל היו
 קוראים אותו בשם, זכריה הכני"א עכתי"ד. והנה אפונה נאד אס יש
 לסנוך על עדותו של העצור הזה צפני דברים האלה, ואם אנוס שאין כאן
 כ"ו לדיכא, אבל דברים כמו אלה יש כ"ו לבצר האונת נחוך הסקר, וכאן
 האונת יורה דרכו, כי ונה שכתב צפס הגאון צעל הפלחה שהיו קוראים אותו
 צפס

כלילת יופי

היה לו שלשה בנים כלם גאונים מצוינים ופארי הדור. וגם שתי בנות
גבירות ועדינות, בנו הראשון היה הרב הגאון מו"ה אריה לייב שהיה
נקרא בפי כל ר' לייב ר' פישלש על שם חיתנו הרב הגאון מו"ה
פישל ז"ל מלכוב, והיה בתחלה אב"ד ור"מ בק"ק ווינא ובק"ק פרעמיסלא
ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ פה ק"ק קראקא אחרי פטירת רבינו הגדול
ר' העשל לובלין זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ פה ונפטר כ' תשרי תכ"ד
לפ"ק, ובשנת תכ"ה כבר ישב הגי"מ אריה לייב על כסאו פה כנוזר
בפנקס

זשס "זכריה הנביא", רחוק להאמין אם ילא דבר זה נפסי הגאון ז"ל, יען
שהדבר ידוע גם לתנוקת של צית רנן כי נעטת ספסקה הנצואה מישראל,
אין עוד נביא, וההמון לא היו קוראים לסוס איש אפילו בדרך הגזנה זשס
נביא, אף לנני נקדושים שהיה שנוס זכריה או ישעיה, עונדיה או ירמיה,
וכדוניה ונעמות הנביאים, ולאלה אנשי נופת אשר קמו בתוך בני ישראל מן
השרידים אשר רוח ד' נוסקה גם לפעול ישועות בקרב הארץ ע"י תפלתם
או ע"פ קבלה נעשיות, היו רגילים לתת להם הכנוי "זעל נס" או "זעל
ש כ"י, כמו רבי נאיר זעל נס הידוע, ורבי עקינא זעל נס נפראנקפורט
(ראה נהט זנ"ע "יסורן" זנכתנ יידי הרה"ג ונהרש"ל כהן ראפורט ז"ל
רנ"ד דק"ק פראג אשר כתב אלי ציוס ד' ונכתס תרי"ג לפ"ק), וכן היה ג"כ
הרבה ונעלי שנות כמו רבי אלחנן זעל שס שהיה אב"ד דק"ק ווינא (הנזכר
זשער הספר ענוק הונלך על הרוזנ"ס שחצר נכדו הרה"ג ונ"ה זלמן וואלף
האבד"ק אונקדארף) ורבי אליהו זעל שס, שהי' אבד"ק חעלס (זקנו של
הגאון חכס לני שהציאו זשו"ת שלו זכיוון ל"ג שס שהיה זקי זכסר ילירה
ונרא גנרא), ורבי אליהו זעל שס השני שהיה אב"ד ור"מ זק"ק ווירנניזא *

והוא

* ואין זה ר' אליהו זעל שס שהיה זקנו של זעל חכס לני שהביא זשזוכותיו זכיוון
ל"ג שס, כאשר זשז חכס סי"ף וווינא זכסרו "קריה נאונה" לר כ"ה, כי שניס
היו, והראשון שהיה זקנו של זעל "ח"ן", היה אב"ד זכ"ק חעלס ולא נולא וננוו שוס
חבור, ורק שנוענו זשלאות וננוו אשר עשה לפענוים זכח קבלה נעשיות לעה הלורך והסכנה,
כפי אשר סיפר עליו נכדו הרה"ג וויה יהודה לייב הכהן זכהגאון וויה אפרים כהנא זעל
שו"ת שער אפרים, והביאו ג"כ זשס הגדולים זנוערכת גדולים זכאות א', — והשני היה
אחריו זנוון והוא היה אב"ד ור"מ זווירנניזא זכסוף יניו פרק ונעליו עול הרבנות ועול
הישיבה וזכר ספר אדרה אליהו וס' ונכלל יופי, והכל ע"ד הקבלה : —

בפנקס הקהל המונח רחתי ידי, ושם בא על החתום על פסק דין אחד שיצא מבית דינו ביום ה' י"ד סיון תכ"ה לפ"ק, (ושם חתם אחריו גם דיין אחד הג"ט יצחק הכהן דרשן דק"ק קראקא בעהמח"ס תולדות יצחק על התורה, והוא היה חותן משה הגאון ר' משה ב"ר שמואל מחליש, דרשן ודיין בקראקא בעהמח"ס דרש משה), ובפנקס בית הכנסת גבוה דפרי נמצא ג"כ ממנו פסק דין אחד מיום ה' ר"ח שבט תכ"ז לפ"ק, ובשנת תכ"ו הדפיס פרי קראקא ספרו תקוני תשובה ומובא בס' דעת חכמה פ' כ"א משער התשובה, (ושם בפרק שביעי דף כ' ע"ב הביא ג"כ קצת חדושי תורה משמו, וכן נדפס ממנו קצת חדושי תורה ג"כ בס' דרוש שמואל על התורה בס' שלח שם), ובשנת ת"ל בא בהסכמה על ספר חלקת מחוקק על יש"ע אבן העזר שנדפס

והוא היה תלמיד להגאון ונהר"ל ונפלא (כמבואר בהסכמתו על ספר גדולת נורכי ואגודת אזור על הנורכי נשנת ש"ה לפ"ק), ורבי יואל זעל סס וזאמוסץ הראשון וגם השני (הראשון מונח בס' קצ הישר פרק ס"ט ונשנת תנ"ב, והשני שהיה נכד הראשון הוא צעהנח"ס ופעלות חלקים), ועוד כיוצא בהם שהיו נקראים בכנוי זעל סס, אבל צ"ס נביא לא נקראו ועולם, ונפרט צנה שנוגע להג"ו זכריה ונענדל הנ"ל שגא ונפורט לפנינו בפנקס הקהל דפה שהיה נקרא צפי כל צ"ס ר' ונענדל קלויזנר. — וגם ויה שהעיד שר' זכריה ונענדל ה"ל נתקבל בסוף ימיו לנשיא בארץ ישראל ונפטר ונקבר שם. גם על עדות זה יש לפקפק הרבה, כי לא נמלא דבר זה צ"ס ונקום לא נכתב ולא נדפס, ובפנקס הקהל דפה ג"כ לא נמלא רנוז וזה, וגם צניו וצני צניו לא זכרו וזה ונאומה כפי הונוה צימ"ס ההם להתיחס על סס אציו או אציו אציו אשר זכה לנא לארץ ישראל ולהקבר בארמון קדש סס, והרי לפנינו בן צמו הרב הגדול מו"ה אצרהס בן הגאון ונהר"ר אשר הוליא לאור הדפוס הספר בית יורה על הש"ס ונאציו הגאון ז"ל, ובהקדמתו סס קיפר וניחוס בית אציו הרבנית שהיתה צת הג"ו זכריה ונענדל הנ"ל, ונגדולת שלשה צניו הגאונים ז"ל, ואלו היה הג"ו זכריה ונענדל הנשיא שנארץ ישראל, באין ספק שלא היה שותק ונלהזכיר זה סס, והוא היה נכדו הקרוב לו גם צמון שהיה בן צמו, והיה חי כמו ונא שנים לפני הונחבר ס' זכריה ונענדל, והיה יודע לספר ונמנו יותר ונהונחבר הזה, וע"כ אין לסמוך על קבלתו צזה, ושבו ראיתי שגם שאר דבריו בהקדמתו סס לריבין צדיקה, ואכ"ו להאריך צזה:

ולאפיס

כלילת יופי

שנדפס פה קראקא ע"י בן המחבר הגאון מו"ה רפאל סופר דיין דפה, ונפטר הגאון ר' ליב ז"ל ביום ש"ו אייר תל"א לפ"ק, ויתר תולדותיו מבניו וניניו ונכדיו גם מחתניו לוקחי בנותיו, הכל תמצא מפורש אצלנו מכבר בספרי "קדית מלך רב" על גדולי קראקא (ז). בנו השני של הרב ר' ר

3) ולהפנים דעת כל קורא ושכיל אשר כלתה נפשו לשמוע חדשות ונלורות בתולדות גדולי ישראל, אנרחי להעתיק פה בקלרה ג"כ ונתולדות הגאון הזה ונכניו וניניו ונכדיו עד היום הזה. דע כי הגאון ר' אריה ליב האזנ"ק קראקא היו לו שני בנים ושני חתנים לוקחי בנותיו, וכלם היו גדולי הדור ואדירי התורה, בנו הראשון היה הגאון מו"ה זכריה ונענדל הנודע ע"י טפרו צאר היטב על ש"ע יו"ד וח"ו, והיה נקרא פה בשם "ר' ונענדל בן הגאון", והוא היה לו תורה וגדולה במקום אחר, גם בית אבנים בניו לתלפיות היה לו ברחוב היהודים פה קראקא (פנקס הקהל פה), ואחרי נות אביו הגאון ז"ל, אז קבלו פרנסי וונהיגי עדת קראקא לאצ"ד בנקומו את הגאון ונהי"ם קאיידנובר בעל ס' ברכת הזבח, שהי' בתחלה אנדיק פפד"ו, ואת הגאון ר' זכריה ונענדל הכ"ל קבלו אז לרב ולמו"ץ בבית הכנסת הגבוה דפה, שהיה להם רב מיוחד ונלכד רב העיר והגליל, (פנקס הקהל סס), ובשנת תל"ד היה עדיין רב ומו"ץ בבית הכנסת סס כנוצאר בפנקס בית הכנסת גבוה דפה, ובמשך הזמן נתקבל ונפה לאצ"ד ולר"ו בק"ק טורדין, ובסוף שנת תמו"ח היה צועד יערסלוב צין גאוני ד' ארלות שהסכימו סס על הדפסת ס' תולדות ילחק על התורה להג"ו ילחק דרשן וקראקא, ובסוף שנת תמו"ט נתן סס הסכמתו על ס' לפנת פענח חדש, ונעיר טורדין נתקבל שוב לאצ"ד ולר"ו בק"ק בעלז והגליל, ושם נתן הסכמתו על ספר כחונת פסים הנכונה בשם חלוקא דרבנן על הגדה של פסח ונהרצ בעל לפנת פענח הכ"ל, ובא שט עה"ח: "כאם הק' זכריה ונענדל בן הנאום"ג מו"ה אריה ליב ז"ל החונה בק"ק בעלז", — והנה גם להגאון הזה היה לו בנים וחתיניו רבני, בנו היה הרב הגאון מו"ה אריה ליב ז"ל והוא אביו הרב הנאום"ג מו"ה יוסף אנד"ק ייסלינג וק"ק בוחאווי ודיין דק"ק לובלין בעהמח"ס חותם ה', ושני חתניו לוקחי בנותיו של הגאון ונהרצ"ו בעל צאר היטב, האחד היה הגאון הנודע מו"ה שאול וקראקא בן רבינו הגדול מו"ה העשל לובלין ז"ל שהיו שניהם רבני ק"ק קראקא כנודע, (ויבואר ונתולדותיהם להלאה בספרי זה), והשני היה הרב הגאון מו"ה אריה ליב (בן הגאון מו"ה נתן נטע אנד"ק טרניגארד)

ר' זכריה הנ"ל היה הגאון מו"ה צבי הירש אשר בשבילו באנו לדבר
 כעת, ובימי חורפו זרחה שמש תורתו פה ק"ק קראקא והיה נקרא בשם
 ר' הירש ר' מענדלש על שם אביו הרה"ג ז"ל, ולאחר שנתפרסם שמו
 בעולם ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל היה נקרא בפי כל
 בשם רבי ר' הירש, ונדבר אודותיו להלאה : —

ובנו

שהיה אב"ד דק"ק סלונק ושם בא בהסכמה על ס' זרע צידך שלישי על מס'
 ברכות ומס' הק' אריה לבי החופ"ק סלונק, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק
 הורדנא, ונפטר שם בשנת תפ"ט, ובנו הרב הגאון מו"ה זכריה מענדל מלא
 אח"כ את מקומו שם והיה אב"ד ור"מ בק"ק הורדנא שם משך שבע עשרה
 שנה ונפטר בשנת תק"ו, — ונולד אלה כנלאו עוד הרבה משפחות יקרות גם
 בצוננו זה המתיחסים שהם ונבני בניו של ר' זכריה מענדל צעל באר היטב,
 וגם פה צעירנו הכרתי עוד ציוני ילדתי איש לדיק תמים הרב המובהק זקן
 ויושב ציפיצה מו"ה יוסף זכריה מענדל ז"ל אחד מדייני העיר פה, שהיה ג"כ
 בין וכד להגאון צעל באר היטב הנ"ל, ומבניו ונבני בניו מהם נשארים פה,
 ומהם נסעו וזה וקצבו מקום ונורחם בק"ק לוצ'ין עד היום הזה : —

ובנו השני של הגאון ר' אריה לבי אב"ד מקראקא היה הרב הגביר נגיד ונלה
 מו"ה אפרים פישל שהיה פרחם הדור וכשיא העדה בק"ק לאדניר והנדינה
 ונאון דב"י דר' ארלות, ובשנת תמ"ד בא בהסכמה בין שאר רוחני וקליני ומנהיגי
 ד' ארלות בועד יערסלוב אשר הסכימו שם על הדפסת ס' עין יעקב עם כל
 המפרשים באנשטרדם (ע"י הגאון ר' יצחק נאיר פרענקיל), והוא ז"ל היה לו
 ג"כ שני בנים גדולים בתורה ובגדולה, בנו הראשון היה הרב הגאון מו"ה
 יעקב שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לאדניר והגליל, והוא בא בהסכמה בין גאוני
 ד' ארלות בועד יערסלוב ביום כ"ד תשרי תע"ג לפ"ק שהסכימו שם על הדפסת
 ספר ברית שלום על התורה, ובשנת תע"ה בא בהסכמה על ספר לחם הפנים
 על יו"ד כנזואר להלאה, ובנו השני היה הרב הנגיד מו"ה דוד טעניל שהיה
 ג"כ ראש ומנהיג בק"ק לאדניר והנדינה, והוא בא בהסכמה בין רוחני קליני
 ומנהיגי ד' ארלות בועד ק"ק רילוואל ח"י אלול תפ"א לפ"ק שהסכימו שם על
 ספר דונשק אליעזר על התוספתא והרב מו"ה אליעזר צנו"ה יהודה ראש ומנהיג
 בק"ק פינטשוב, ובא שם על החתום „נאם דוד טעניל בלא"א הרב הנגיד מו"ה
 אפרים פישל ונלאדניר, וכן נולדתי את שני חתום ג"כ בפנקס הקהל (של
 הרה"ג מו"ה יהודה ונלוב ספרא ונחא דפה צדק ר"צ ע"ב שם), על פסק

כלילת יופי

ובנו השלישי היה הרב הגאון מו"ה דוד מעביל ז"ל שהרביץ תורה בק"ק בריסק דליטא, והיה נקרא בפי כל בשם ר' מעבילי בריסקר, ונדפסו חדושויו בספר אסיפת יהודה שנדפס בשנת תקכ"ג בפפדי"מ על ידי נכדו הרב הגדול מו"ה יוסף יהודה ליב בן הרב החרף מו"ה ישראל איסר הלוי מקיק שערשאב, וניניו ונכדיו כלם מצאו קן להם בערי יהודה אשר במדינות פולין וליטא. עד היום הזה, — ושתי אחיותיהם הגבירות מרת מלכה ומרת חיה בנות הג"מ זכריה מעגדל קלויזנר

דין אחד שילא נצית הועד של הגאונים הרבנים דארבע ארלות ציריך יערסלוב ני"ס ו' טו"צ ונחשון תע"ח לפ"ק, ונתקיים שם הפס"ד ג"כ ע"פ חוקף רוזני וקליני וננהיגי דד"א, ונחוס זא ג"כ על החתום הקלין ר' דוד טעביל נהרב הנגיד נו"ה אפרים פישל ונלאדניר. והנה הרב הגביר ר' פישל ונלאדניר הכ"ל האריך ימים בגדולתו גם עד זקנה ושינה, ונשנת תע"ה היה עדיין חי כנראה נראש ס' לחס הפנים על יו"ד שנדפס צעיר הענא ע"י זן הנחצר בשנת תע"ו בהסכמות גאוני הזנון שהוא, ונחוס נדפס ג"כ "הסכמת הרב הגאון נו"ה יעקב נר"ו אצ"ד ור"נו צק"ק לאדניר והגליל בהקלין הנגיד הונפורסס נו"ה פישל נר"ו נאנון בית ישראל דד"א ילי"ה בהננות הגאון הונפורסס נו"ה אריה ליב ז"ל אשר אור תורתו היה זוכה בק"ק קראקא והגליל, ובהסכמותו שם כתב כי הזנון ד' אותו לק"ק קראטטין על שנתת בנו שיחי, וזא אליו הרב הגדול נו"ה יקותיאל קויפנאנן הכהן דיין נלוין צק"ק הכ"ל, וניקט ונונו להסכים עמו על ספרו לחס הפנים, ויאח לו, ועל זה זא שם על החתום ציוס טו"צ ונחוס תע"ה לפ"ק "נאס הק' יעקב נהרב הנגיד נו"ה אפרים פישל נר"ו החונה פה ק"ק לאדניר והגליל, וננו היה הרב הגאון נו"ה שאול האצ"ד דיקיק צרעסטליקי, והוא זא בהסכמה על ס' עטרת לבי על ס"ע חו"נו שנדפס ציעסניץ שנת תפ"צ בהסכמות גאוני הזנון שהוא, ונחוס גם "הסכמת הרב נו"ה שאול אצ"ד דק"ק צרעסטליקי נהרב הגאון נו"ה יעקב ונלאדניר וכנר להרב הנגיד נו"ה אפרים פישל נאנון בית ישראל דד' ארלות יל"ו, וע"ז זא שם עה"ח ציוס ד' אדר תפ"ח לפ"ק, "הק' שאול נהרב הנאווה"ג נו"ה יעקב ונלאדניר, חונה פה ק"ק צרעסטליקי יע"א", והרב הגאון הזה הוא דור רביעי להגאון נו"ה ליב נקראקא: — ודע כי גם הגאון הנודע נו"ה יוסף הויכגילעהרטער ז"ל האצ"ד דק"ק זאנושטן צעהנח"ס ונשנת חכמים היה ג"כ כין וכנר להגאון נהכ"ל נקראקא

קלויזנר הנ"ל, הראשונה הגבירה מרת מלכה היתה אשת הקצין והנדיב מו"ה ישכר בער פאפרש כ"ץ ז"ל, מנכבדי יקורי העיר קראקא, ובימי רבינו הב"ה, ומהר"י בעל מגיני שלמה, ומהר"ם בעל תוס' יו"ט שהיו רבני העדה פה), והוא היה בן הרב הגביר הנכבד ראש הנדיבים הקצין מו"ה בנימן וואלף פאפרש כ"ץ ז"ל, אשר בנה בית הכנסת מהגו פה

נקראקא נולד אזי אביו הגאון נרו"ה נסה חיים האב"ד דק"ק לבוב והגליל, שהיה דור רביעי להגאון נהר"ל האב"ד קראקא הכ"ל, וזה כפי אשר העיד על עלונו בחתימתו בסוף הקדמתו לספרו נשנת חכמים שס סתתס א"ע בזה"ל: «נאם יוסף בהגאון הננוח נרו"ה יעקב יאחק זללה"ה בהגאון הננוח נרו"ה נסה חיים האב"ד דק"ק לבוב והגליל יע"א, אשר בהררי קדש יסודתו, יולדתו והורתו, נוצרע קדש נלצתו, רביעי בקודש נהגאון נאור הגולה נרו"ה אריה ליב נקראקא זללה"ה, ע"כ : —

ועתה טוב נשוב לדבר נועט גם נשתניו לוקחי נותיו של הגאון נהר"ל האב"ד נקראקא, והנה חתנו הראשון היה הגאון נרו"ה שנואל בן הרב הגביר נגיד וננו"ה אור טרגא פייבוט ננו"ה יהודה ליב ז"ל ראש וננהיב בק"ק וואדיסלוב, והוא רבינו זעל צית שנואל אשר האיר עיני כל ישראל בספרו הנ"ס על כל הש"ע אבן העזר, ובימי חורפו היה תלמיד לרבינו הגדול נרנא ורננא נרו"ה העשל לובלין זל"ל האב"ד קראקא (נ"ס בשמות אנסיס בסוף סינון ק') ואח"כ נולד אלל חותנו הגאון ר' ליב ז"ל בהיותו אב"ד פה קראקא אחרי נות הגאון ר' העשל הכ"ל, (נ"ס אבן העזר סינון יא סקי"), ושוב נתקבל הגאון ר' שנואל הכ"ל לאב"ד בק"ק טידלוב, ונשנת חנו"ע הוליא לאור ספרו הנכבד הנ"ס, (בהסכמת הג"ע אהרן תאוניס נדי עברו דרך עיר צרעסלא לנכון שנתו לק"ק קראקא והגליל), והוא נהדורא קנא, ואח"כ נתקבל לאב"ד ובר"ע בק"ק פיורדא צנדינות אטכנו ושס חזר עוד הפעם על דבריו הראשונים צינון רב עם תלמידים נוננהקים וגרע והוסיק כנה דברים והדיפס ספרו שנית צנהדורא צתרא כנצואר בהקדמתו שס, (וראה נזה צסס הגדולים להגאון חיד"א צח"א וצח"ב, ובספר עיב גיטין לננהרא"ז נרגליות בלקוטי שנות סקי"ח), ונמן נסיעתו לשנת על כסא הרצנות בק"ק פיורדא היה בשנת תכ"א, ונעברו אז דרך עיר צרעסלא נתן שס הסכמתו על ספר נמן אנהס צהדפסא הראשונה, ונא על החתום שס ציוס צ' צ' אלול תכ"א לסיק, הק' שנואל צלח"א נרו"ה פייבוט זל"ל ויהי נכסוע לנכון שנתו לק"ק

כלילת יופי

פה קראקא, ונקרא על שמו עד היום הזה, ומן הרברים הנוגעים להמשפחה הנכבדה הזאת פה בעירנו, נמצא מהם הרבה בפנקס הקהל פה, (של הסופר הרה"ג ר' מתתיה דלאקרוש בהגאון מו"ה יוסף ז"ל, שהיה ספרא מתא פה בימי הגאונים מהר"י בעל מג"ש ומהר"ם בעל תוס' יו"ט), וגם בפנקסי בית הכנסת של ר' וואלף פאפריש הנ"ל במקומות שונים

פירדא, ונסתת תנ"כ כבר ישב על כסאו שם ואז נא בהסכמה על ס' שו"ת נחלת שבעה סנדפס צפירדא שם ונא על החתום שם ציוס א' ג' סיון תכ"ב לפ"ק, ונסתת תנ"ד נא בהסכמה על ס' עלה דיונה שחבר נחתנו הג"ע יונה האז"ר דק"ק ערלא גגליל קראקא, וכן נוכל נזכיר עוד הרבה הסכמות על ספרים שונים אשר נתן נהודו עליהם זהיוו אז"ר צפירדא נקום הדפוס, ונסתת תנ"ז כ"ז שנת תולד שוב הסכמות על ספר עיר צנימן על אגדות הש"ס (דפוס פשד"א ת"ת), וכחצ עליו שם "הסכמת הגאון נו"ה שנואל אז"ר דק"ק שידלוב", ונראה אפוא מזה שחזר אח"כ לנדינות פולין אך מולדתו, ועדיין הדבר לריך צקור, ואכ"נ להאריך בזה:

והנה נלמד ספרו הנ"ש חבר ג"כ שו"ת להלכה ולנועשה ונדפס נזכיר תפוצה אחת בשו"ת חנוך בית יהודה צנימן קל"א, ושקל וערי ג"כ צחליפות שו"ת עם הגאון בעל חק יעקב ושנות יעקב, (שם הגדולים צמזכרת גדולים צאות ש'), וננו הים הגאון נו"ה יוסף ז"ל אשר נלא אחריו ג"כ בתורה ובגדולה, וליוסף יולר שני צנים אשר נתעלו לגאונים ונלוינים, האחד היה הגאון נו"ה נתן נטע והוא אזי הגאון הנפורסם נו"ה נשה אז"ר ור"נ דק"ק נוואהרדאק והגליל, צנדינת ליטא שהיה חתן הרב הגביר הישיש הכבוד נו"ה שלמה שהיה ראש וננהיג בק"ק הורדנא צהרב נו"ה חיים ז"ל בהגאון נו"ה נשה ננזע לצי אז"ר ור"נ בק"ק הורדנא (שהיה בן צנו של רבינו הג"ע העשל ז"ל) צעהנח"ס תפארת לנושה על יו"ד, ובסוף הספר שם נדפס שם קלת חדושי תורה ונהגאון נו"ה נשה האז"ר נוואהרדאק. — וננו השני היה הגאון הגדול נו"ה שנואל שהיה אז"ר ור"נ דגליל עליון דק"ק עייסקא ובק"ק אמרד ונגליל הורדנא, והוא צעהנח"ס שו"ת תשובת שנואל סנדפס צנזננו ע"י בן צנו צדפוס ווילנא צנסת תרי"ט לפ"ק (ראה מזה בהקדמה שם, ובסוף ס' תפארת לנושה הכ"ל): — וחתנו השני של הגאון ר' ליב אז"ר נקראקא, היה הגאון נו"ה יהושע פייבל תלוינים בן הגאון בעל קיקיון דיונה, והוא היה אזדיק פרעמיסלא והגליל, וגם הוא היה לו תורה וגדולה צנקוס אחד

והאריך

שונים, ואחורתם השניה הגבירה מרת חיה היתה אשרת הגאון מו"ה יהודה במו"ה ניסן ז"ל, והוא נודע ביהודה ע"י ספרו בית יהודה הנקרא ג"כ בשם מהר"י ר"ן, והוא חרושי הלכות על רוב הש"ס, ונדפס בשנת תנ"ח בעיר דעסוי ע"י בנו הרב הגדול מו"ה אברהם תלמיד הגאון מו"ה דוד אופנהיים ז"ל כמבואר בהקדמתו (שם). ובימי חורפו בשנת תכ"ד היה אב"ד ור"מ בק"ק עלקיש ושם הסכים על ספר עמודיה שבעה (להרב ר' בצלאל דרשן דק"ק סלוצק), ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק קאליש (בחי הגאון בעל מגן אברהם ז"ל שהיה אז אחד מדייני העיר שם), ובשנת תמ"א כ"ה אייר, היה ביעד אחד עם הגאונים דמדינת פולין גדול אשר התועדו בק"ק עיר חדשה ושם באו בהסכמה על ספר נחלת בנימן (דפוס אמשטרדם תמ"ב) ובשנת תמ"ט בא בהסכמה על ספר בית אהרן (דפוס ספר"א ת"ן), ובשנת תנ"ב בא בהסכמה על ס' מגן אברהם בהדפסה הראשונה, וכן תמצא הסכמותיו ג"כ על שאר ספרים רבים ונכבדים שנדפסו בימיו, ולע"ע די בזה :

וּנְחֻזָּר ונשוב אל הגאון מו"ה צבי הירש הנ"ל הנקרא בשם ר' הירש ר' מענדלש, והנה כבר זכרנו למעלה שהוא ז"ל היה בימי

חורפו

והאריך ימים בגדולתו עד זקנה וטינה, ונתחלת שנת תצ"ג ה"ס—צ"ח עד גאוני ד' ארלות צועד יערסלוב ושם הסכים על ס' גרית שלום על הסוירה, ובסוף שנת תע"ו בא בהסכמה על הדפסת ספר שליח דפוס פשי"א צענזר דרך עיר צרעסלא, והוא ז"ל היה נר פלוגתים דהגאון מהר"ם אב"ד דקיק א"ש צעל סו"ת פנים נאירות, (והדפיס גרו חנור קטן מלא הסגות ודברי קטטורין על ספר סו"ת פנים נאירות, והוא יקר נאד צעליחות אחד צעיר צרעסלא), וגם הוא היה לו שני צנים גדולים, ונת אחת, צנו הראשון היה הרב הגאון מו"ה אריה ליב תאוויס אב"ד דק"ק קרעסוב, ושם ננוחתו כבוד, והוא אביו זקנו של הגאון האדיר מו"ה צרוך פרענקיל תאוויס ז"ל האב"ד ק"ק לייפיק צעענח"ס צרוך טעם וס' עטרת חכמים, וצנו השני היה הגאון הנודע בשם איש ח"י מו"ה חיים יונה תאוויס אב"ד דק"ק צרעסלא, והוא אביו הגאון מו"ה יצחק יוסף תאוויס אשר ציוני חורפו היה אב"ד צק"ק סלובק, ובשנת תק"כ צא שם בהסכמה על ס' נרי לני חרושי הלכות (דפוס זאלקווא תק"ד), ונעם נתקבל לאב"ד ולר"מ פה ק"ק קראקא והגליל, וסוד נסע מפה לנאלות ונקום אביו הגאון ז"ל אב"ד צק"ק צרעסלא, והאריך ימים על כסאו

כלילת יופי

חורפו מתושבי ק"ק קראקא ומגדוליה, וד' בירך אותי כי היה לו תורה וגדולה במקום אחד, כי גם במסחר שלח ידו, ונמצא בפנקס פה בסימן אלף ותרכ"ז נוסח שטר מכירה איך שמכרה הגבירה מרת מלכה אשת הקצין ר' בער פאפרש כ"ץ ז"ל בן הנדיב ר' וואלף פאפרש ז"ל, לאחיה הרב הגאון מו"ה צבי הירש יצ"ו בהמנוח הרב כמוה זכריה מענדל קלויזנר זללה"ה, את חזקת הכיפה אשר היה לה במקום קראקא, וגם כל הסחורות עם הארגזים ומנעולים וכל הבנינים שיש בהכיפה הנ"ל, והודית שקבלה ממנו כל דמי המכירה עד פיוטה אחרונה, וכל זה נעשה בקגא"ס ביום ה' ד' אלול ת"מ לפ"ה, נאם מתתיה דלאקרוש ספרא מתא פה. וכן נמצא עוד בפנקס שם בסימן נ"ג, איך שהיה להרב הגאון מו"ה צבי הירש בהרב הגאון מו"ה זכריה מענדל קלויזנר ז"ל, איזה עסקים ודין ודברים עם הרה"ג מו"ה יששכר בן הרב ר' נתן אשכנזי מהילדסהיים שהיה דירתו פה והיה מחותנו של הגאון מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות, והגאון מו"ה ליפמן סג"ל בעל תוס' יו"ט שהיה אז אב"ד פה כתב בעצמו כתב הפשר ביניהם ובא ג"כ עה"ח

שם

סס גם נשנת תקנ"ח שאז נא בהסכמה על ס' שאילת שלום ועל ס' שנלת בנינו שנדפסו אז נדיהרנספורט הסוונך לנרעסקלא, וחתמו היה הגאון נו"ה שאול אבד"ק שפד"א צעהנח"ס כסא דהרסקאל, (בהגאון הנודע נו"ה לני הירש ז"ל האבד"ק צללין), אשר כבר נודע ונענינו בספרי בעלי אסופות, צזוננו זה, ונחו של הג"נ יהוסע פייצל תלוינים הכל היתה אשת הרב הגאון נו"ה שלמה האב"ד דק"ק פינטשוב, צעהנח"ס ויקהל שלמה ונשנת תקי"ד היה צועד הגאונים דגליל קראקא שהיה בק"ק סטאצניץ שענודו סס ליעין לרקו של הגאון הגדול מו"ה יהונתן זליל, כנזכר בספר לוחות העדות, והיה ג"כ אב"ד בק"ק שדה חרש ושם נתן הסכמותו על ס' צרכת יעקב על חו"ו, ואז היה ג"כ נאמן בית ישראל דגליל קראקא, וחתמו הרה"ג נו"ה אריה ליבוש הכהן (בהגאון נו"ה אלעזר הכהן אבד"ק וואדיסלוב) נלא את ונקונו אחריו סס והיה גם כן אב"ד דק"ק שדה חרש סס, והוא אחי אביו של הרה"ג נו"ה שלמה הכהן ראדינאוויץ ז"ל האב"ד דק"ק ראדונסק צעהנח"ס תפארת שלמה ח"א על סדר זמנים ומועדים, וח"צ על סדרי התורה שנדפסו צזוננו ע"י בניו הרבנים שחיו, (ראה נו"ה בהקדמה סס), וזהו ונה שרליכו לזכר: —

ואל

שם ביום ה' י"ג מנחם בקראקא לפ"ק, (שהיא שנת ת"ד), נגאם
יום טוב נקרא ליפמן בלא"א הר"ר נתן זללה"ה סג"ל העלער":

ורבותיו של הגאון ר' הירש ר' מענדלש נודע לנו מפי סופרים
ומפי ספרים, שלמד בילדותו בישיבת הגאון רבינו בעל
הביח ז"ל שהיה אב"ד ור"מ פה קראקא (מסוף שנת שע"ט עד כ'
אדר ת' לפ"ק), בחברת שאר בני עליה מבני גילו מגדולי התלמידים
האחרונים שהעמיד רבינו בעל הביח ז"ל פה בזקנתו ומחם ג"כ הגאון
מו"ה גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני, והגאון מו"ה מנחם מענדל
אויערבאך בן הקצין מו"ה משולם זמן פישאהאף מווינא, בעל עמרת
זקנים, ושלשת החברים האלה למדו ג"כ בישיבה אחת אצל הגאון
החריף מו"ה יהושע במו"ה יוסף ז"ל בעל מגני שלמה שהיה ר"מ פה
ק"ק קראקא, וכן היו שלשתן גם כן תלמידי הגאון מו"ה מנחם מענדל
קראכמאל האב"ד דק"ק נ"ש והמדינה בעל שו"ת צמח צדק שהיה ג"כ
תלמיד רבינו הביח ז"ל, מן התלמידים הראשונים, ואף הוא ז"ל היה
משכן כבודו בימי חורפו פה ק"ק קראקא והיה אחד מן היושבים על
מדין בין כתורת הדיינים דפה, ונבחר לפעמים לשבת ג"כ בתוך הועד
של הרבנים הגאונים דד' ארצות פולין בירידי לובלין ויערסלוב, כמ"ש
בעצמו בשו"ת צמח צדק בסימן ט"ו, והנה רמצא ג"כ בשו"ת צמח
צדק סימן מג בראש התשובה שם שכתב: "רתרווייהו רבנן, הודם
כזית רענן, יפיעו מעיינותם חוצה כנחלי רענן, תלמידי הותיקים כמ"ה
הירש וכמ"ה מענדל שיחי", עכ"ל, וקרוב בעיני מאד שכוון על שני
החברים הנ"ל הגאון ר' הירש ר' מענדלש, והגאון ר' מענדל אויערבאך
בעל עמרת זקנים, שהיו שניהם תלמידיו, וגם הגאון ר' גרשון אשכנזי
היה תלמידו כמבואר בספרו שו"ת עבודת הגרשוני בסימן ל"ו, (וראה
מזה להלאה בספרי זה בתולדות הגאון בעל עבודת הגרשוני), והנה
שלשת החברים האלה היו כלם מגדולי נכבדי עירנו בזמן אחד ופה
היה ג"כ בית מדרשם קבוע כטרם שנתקבדו לכהן פאר בקהלות גדולות
במקומות שונים, ושנים מהם היו ג"כ מן היושבים על מדין כבי דינא
דבה פה בימי מהר"י בעל מג"ש, ומהר"ם בעל תוס' יו"ט, והם הגאון
ר' גרשון אשכנזי שהיה חתן הקצין ר' ליב פאס בן הקצין מו"ה הירש
פאס טיקורי העיר פה, ועל שם חמיו היה נקרא פה בשם ר' גרשון
פאס כמבואר בפנקס הקהל פה בסוף סימן אלף קנ"ה (וראה מזה ג"כ
בשו"ת

כלילת יופי

כשו"ת צמח צדק בסימן ק"ז, ושוב נתקבל מפה לאב"ד בק"ק פרוסטיץ
 ובחדש שבט ת"י לפ"ק כבר ישב על הכסא שם (שו"ת צמח צדק
 סימן מ"ה), ואז כבר מתה עליו אשתו הראשונה ולקח לו את בת רבו
 הגאון בעל צמח צדק לאשה, ומק"ק פרוסטיץ נתקבל לאב"ד בק"ק
 הענא, ואחרי מות חותנו בעל צמח צדק בניקלשבורג מלא ר' גרשון
 את מקומו שם ונעשה אב"ד ור"מ בק"ק נ"ש והמדינה, ומשם עלה
 ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק ווינא וכל מדינת עסטרייך, ובשנת ת"ל
 שנתגרשו משם כל קהל עדת ישראל והיה גם הוא בתוך הגולים,
 ונתקבל אז לאב"ד ולר"מ בק"ק מיץ לאחר פטירת הגאון בעל קיקיון
 דיונה, ושם מנוחתו כבוד, וחברו הגאון ר' מענדל אויערבאך בעל
 עמרת זקנים שהיה נקרא פה בשם ר' מענדל דיין, היה דר פה בבית חמיו
 הקצין והגביר מו"ה יהודה ליב בן הרב הגביר ר' משה ר' יעקב כ"ץ זללה"ה
 (כמבואר בפנקס הקהל דפה בסימן רצ"א, ובסימן אלף תשל"ה) ואח"כ
 במשך הזמן עקר דירתו מפה וחזר ושב לעיר מולדתו ווינא לבית
 אביו הקצין ר' זלמן פישחאף שהיה עדיין חי, והרביץ שם תורה ברבים
 גם אחרי מות אביו, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק קראטאשיץ
 במדינת פולין גדול ושם מנוחתו כבוד: —

והגאון ר' הירש ר' מענדלש עלה לגדולה אחרי ארך הזמן
 אחרי מות הגאונים הרבנים דק"ק לבוב היא העיר הגדולה
 אשר שמשו שם שני המאורות הגדולים ה"ה הגאון רבינו בעל מורי
 זהב, שהיה אב"ד בלבוב בחוץ לעיר שם, ונפטר בשנת תכ"ה, והגאון
 מו"ה נפתלי הירץ בהגאון מו"ה זעלקי מקראקא שהיה אב"ד ברוך
 העיר שם ונפטר בשנת תכ"ט, ואז קבלו בני העיר את הגאון מו"ה
 יהודה יודל בן מהר"ם ר"ה מלובלין, לאב"ד ולר"מ בחוץ לעיר שם,
 (ולא נודע לנו ממנו כעת מאומה כי אם שמו ושם אביו ושם עירו
 בלבד). — ואת הגאון ר' הירש ר' מענדלש הנ"ל קבלו אז לאב"ד ולר"מ
 בתוך העיר שם, וגם כל ארץ הגליל דלבוב ה"י אז תחת ממשלתו,
 ושני אלה הגאונים באו בהסכמה בזמן אחד בשנת תל"ב על ס' לב
 אריה על התורה, מהג"מ אריה ליב האבדיק בוסק במדינת פולין (דפוס
 ווילנערסדארף תל"ד), ונדפס שם הסכמת הרב הגדול דק"ק לבוב דתוך
 העיר, ובא על החתום, נאם צבי הירש בא"א החסיד מו"ה זכריה החונה
 בק"ק לבוב, ושוב נדפס הסכמת הרב הגדול דק"ק לבוב בחוץ לעיר.

ובא על החתום יום שני בצום גדליה תל"ב לפ"ס פה ק"ק לבוב בחוץ לעיר הק' יהודה המכונה יודל בלא"א מהר"ם ר"ה מלובלין חונה בק"ק הג"ל, ובשנת תל"ג באו גם כן שניהם בהסכמה על ס' לקט שמואל להרב מ"ה שמואל פייבוש כ"ץ ממגורשי ווינא (דפוס וויניציאה תניד) בהיותם שניהם בגולה ביום ט"ז אייר תל"ג לפ"ק עם שארית פליטת קהל עדתם אשר ברחו אז לנפשם מחמת המציק כי בא צר ואויב בשערי רחובות היהודים בתוך העיר ובחוץ לעיר ועשו שם חורבן גדול, ואח"כ כאשר שקמה העיר חזרו ושבו לבתיהם כמקדם, ובשנת תל"ז היו ג"כ שניהם יחדיו בועד יערסלוב בין גאוני ד' ארצות פולין, ושם באו בהסכמה אחת על הדפסת הג"ך באמשטרדם עם ההעתקה לשפת אישכנזית, ושניהם באו שם על החתום זה אחר זה, ומחתימתם שם נראה שהיה אז כסא הרבנות דתוך העיר גדול יותר מן הכסא דחוץ לעיר שהגאון ר' הירש ר' מענדלש היה רב העיר והגליל, והגאון מהר"י מלובלין היה רק אב"ד דח"ל בלבד וכנ"ל: —

והנה באין ספק כי הגאון ר' הירש ר' מענדלש חבר ג"כ שו"ת וספרים יקרים בהלכה ובאגדה כמו שאר חכמי וגאוני דורו, אבל אנחנו לא זכינו לאורם כי לא באו לדפוס ובמשך הזמן נאבדו, ואין זכרון למו, ואף גם בספרי חכמי זמנו לא נמצא ממנו דבר, זולת קצת חדושי תורה במילי דאגדתא נדפס משמו כספר דרוש שמואל על התורה בפרשת אמור, אך עכ"ז נראה לעין כל ישהיה בזמנו גאון צבי תפארת ישראל פאר הדור והדרו, כי זכה וזיכה את הרבים בתורתו ובצדקתו במשך זמן כל ימי חייו, וכל כך היה גדול ונכבד בעיני כל חכמי וגדולי זמנו עד שלא עשו בימיו שום ועד מבלעדה, והרבה פעמים חלקו לו כבוד להיות הוא ראש הועד לגאוני ד' ארצות בועד יערסלוב, כן תראה בהסכמות הגאונים בשנת תל"ז על הדפסת הג"ך באמשטרדם בהעתקה לשפת אישכנזית שהיה הוא ז"ל ראש הועד שם, וכן בהסכמות גאוני הועד בשנת ת"מ על ספר קנה חכמה, ובהסכמות גאוני הועד בשנת תמ"א על ספר בית יהודה לגיסו הגאון מהר"י ר"ן, בכלם היה הוא ראש הועד, וכן נדפס ממנו עוד הרבה הסכמות על ספרי חכמי זמנו בהיותו בועד אחד עם גאוני ד"א, כמו על ספר עולת תמיד על ש"ע או"ח בהיותו בועד פינמשוב, ועל ספר כסף נבחר (להרב ר' זעליג טרגליות דיין דק"ק קאליש), בשנת תמ"ג בועד לבוב

כלילת יופי

לכוב, ובאותה השנה היה ג"כ בועד הגדול בעיר לובלין ביריד גראמניץ שהתועדו שם כל גאוני ד"א פולין ונתנו תוקף הסכמתם על הדפסת ספר מגיני זהב להצדיק דברי רבינו המ"ז נגד השנות מרבינו הש"ך בספרו נקודות הכסף, ודי בזה : —

ודע כי בזמן שישב הגאון ר' הירש ר' מענדלש על כסא הרבנות בק"ק לכוב, ישב אז על כסא הרבנות בק"ק לובלין הגאון הגדול מו"ה נפתלי הירש במו"ה בנימן וואלף חתן הגאון רבינו ר' העשל זצ"ל אבד"ק קראקא, והי' נקרא בשם ר' הירש ר' העשלש על שם חמוי הגאון הנ"ל, (והגאון הזה היה ג"כ מחותנו של הגאון מהר"ש קאייידנובר, והביאו בספרו ברכת הזבח על מסכת זבחים דף ל"ג ע"ב, וכן גרסם ממנו ג"כ קצת חדושי תורה במילי דאגדה בספר דרוש שמואל על התורה במקומות שונים, וגם תלמידו הרה"ג מו"ה יוסף האבד"ק סעליץ הכי'א דבר חדוש משמו בספרו ראש יוסף על הש"ס), ושניהם באו בהסכמה אחת בשנת תל"ח בועד גאוני ד"א בלובלין על הדפסת הנ"ך באמשטרדם בהעתקת לשון אישכנזית, ואח"כ גם בועד פינטישוב בהסכמתם על ספר עולת תמיד, ובשנת ת"מ בועד יערסלוב בהסכמתם על ס' עולת תמיד, ובתחלת שנת תמ"א, גם כן שם בועד יערסלוב בהסכמתם על ס' בית יהודה הנקרא מהר"י ר"ן, וכפי הנראה נפטר הגאון ר' הירש חתן הגאון מו"ה העשל זצ"ל, בלובלין שם סביב לשנת תמ"ג או תמ"ד לפ"ק, כי לא נודע לנו כעת בכירור שנת פטירתו, אך זאת נודע לנו בכירור, כי לאחר פטירתו שם נמנו וגמרו אז ראשי ומנהיגי העיר דק"ק לובלין, וקראו את הגאון ר' הירש ר' מענדלש האבד"ק לכוב, לבא אליהם ולשכון כבוד בעירם ולשבת על כסא הרבנות בק"ק לובלין והגליל, ובשנת תמ"ה כבר ישב על כסאו בלובלין שם, ובאותה השנה היה בועד יערסלוב עם גאוני ד"א אשר שם הסכימו על ס' נחלת עזריאל על התורה, (להרב ר' עזריאל במו"ה משה הלוי אישכנזי האבד"ק טרניגראד דפוס פז"א תנ"א), ובא שם על החתום: "גאם צכי הירש בא"א מו"ה זכריה ז"ל, החונה בק"ק לובלין והגליל", ולאחר שנסע הגאון ר' הירש הנ"ל מלכוב ללובלין נתקבל במקומו בלכוב שם לאב"ד ולר"מ בשתי הקהלות הגאון מו"ה משה פנחס הנקרא בשם ר' משה חר"ף, והוא עם הגאון ר' הירש הנ"ל (שנתקבל לאב"ד בלובלין) היו שניהם יחדו בועד יערסלוב

בשנת

בשנת תמ"ה בין גאוני ד"א שהסכימו אז על ס' נחלת עזריאל הנ"ל וחתם ראשון הגימט צבי הירש, ושני לו נאם משה מלבוב, ואח"כ בסוף שנת תמ"ז הסכימו בועד יערסלוב על ס' נחלת חיים על התורה, וגם אחר זה בסוף שנת תמ"ח בועד יערסלוב שהסכימו אז גאוני ד' ארצות על ספר תולדות יצחק על התורה (דפוס פפדי"א תנ"א), באו גם כן שניהם על החתום שם, ואולם בפעם ההיא חלקו כבוד להגאון מהר"ם חריף האבד"ק לבוב שם, ובא ראשון על החתום שם: „נאם משה מלבוב“, ואח"כ „נאם צבי הירש החונה בק"ק לובלין והגליל". והנה כפי הנראה לא ארכו לו ימי נשיאותו בלובלין שם כמו בלבוב, וכפי ההשערה נפטר הגאון ר' הירש ר' מענדלש בלובלין שם סביב לשנת ת"ן או תנ"א לפ"ק ג), כי לאחר פטירתו נתקבל מיד בלובלין שם לאב"ד

ג) ואל תשגיח צזה על דברי המחוקק אשר חקק צמלנת אצן צלצוב שם וסעתיק וננונו ג"כ צעל מלנת קדש צח"צ סינון ה' „שהגאון ווייס לבי הירש צנו"ה זכרית שהיה אב"ד צק"ק לנצוב צחוץ לעיר נפטר ונקבר שם ציום י"ב ונחם תט"ו לפ"ק", כי כל דבריו צזה, הם ללא אמת וללא נכון, ונלמד אשר לא ידע כי הגאון הזה לא היה אב"ד צחוץ לעיר צלצוב שם רק צחוץ העיר כנצואר צהסכמותיו לם' לצ אריה על התורה ולם' לקט שמואל שהצאנו צפנים, עוד טעה צשמים צנוקוס וצזנון, טעה צנוקים, שכבר כתבר שהגאון הזה לא נפטר ונקבר צלצוב רק צלובלין סכן צא הדבר מפורש ג"כ צראש הסכמותו לם' צית יהודה שכבר גיסו הגאון ונהר"י ר"ן, שהג"ו לבי הירש האבד"ק לנצוב נאסף אל עניו בק"ק לובלין. וגם טעה צזנון, שהדבר גלוי וידוע לעין כל שהגאון הזה לא נפטר צשנת תט"ה, והטעות הזה אי אפשר כלל להלמו, ושנא תאמר שעדיין אפשר לתקן טעות זה ע"י חלוק אמת אמת והוא דצנוקוס תט"ו ל"ל תנ"י, גם כן לא ילדק, שהרי עינינו הרואות כי עוד צשנת תמ"ה היה חי כנצואר צהסכמותו לם' צזר תולדות יצחק על התורה שהצאנו צפנים, ואולם האמת עד לעלמו כי כפי אשר שערנו כן הוא שהגאון הזה נפטר צלובלין שם סביב לשנת ת"ן או תנ"א, כי לאחר פטירתו ראינו שנתקבל צנוקוס צלובלין שם לאב"ד ולר"ע הגאון ווי"ה נודכי זסקינד רועצבורג נק"ק הורנא (צעל שו"ת נצחים זסקינד), ונשנת תנ"א היה עדיין אב"ד ור"ע בק"ק הורנא ונשנת ההיא היה בועד ק"ק חאנעק צין הגאונים דחגטה ראשי קהלות דנדינות ליטא אשר הסכימו שם על הדפסת ס' דעת חכמה

כלילת יופי

לאב"ד ולר"מ הגאון מו"ה מרדכי זיסקינד רוטנבורג מק"ק הורדנא, והוא הנידע ע"י ספרו שות מהר"ם זיסקינד, ובשנת תנ"א היה עדיין אב"ד ור"מ בק"ק הורדנא, ואז בא בהסכמה על ספר דעת חכמה בין גאוני הועד דחמשה ראשי הקהלות דמדינת ליטא, בק"ק האמסק בשנת תנ"א לפ"ק, ובשנת תנ"ב כבר ישב על הכסא בלובלין שם, ואז נתן הסכמתו על ס' מגן אברהם בהדפסה הראשונה כידוע: —

ומתולדותיו של הגאון ר' הירש ר' מענדלש נודע לנו שהיו לו שני בנים גדולים ומצוינים בתורה ובגדולה אשר בנו בתים בישראל, בנו הראשון היה הרב הגדול הגביר נגיד ומצוה מו"ה יהושע העשל לכוב, אשר עוד בחיי אביו הגאון ז"ל, כבר היה ראש ומנהיג פרנס הדור ונשיא העדה בק"ק לכוב והמדינה, והוא ואביו שניהם יחדיו היו בועד אחד בהתאסף ראשי ומנהיגי המדינות בצרוף הרבנים הגאונים דר"א בועד לובלין בחדש אדר תלי"ח לפ"ק, אשר שם עמדו למנין ונמנו וגמרו לתת רשיון והסכמה להדפיס באמשטרדם הנ"ך עם ההעתקה לשפת אשכנזית, ובין הגאונים המסכימים שם חתם ג"כ הגאון אב"ד דק"ק לכוב, „נאם הק' צבי הירש החונה בק"ק לכוב והגליל", ובין המנהיגים המסכימים שם בא גם כן בנו על החתום „נאם יהושע העשל בן המאור הגדול מו"ה צבי הירש אב"ד ור"מ דק"ק לכוב והגליל", וניניו ונכדיו המה הרה"ג החר"ף מו"ה מאיר ז"ל, ובנו הרב הגאון מו"ה יהושע העשל ז"ל שהיה מ"מ ומ"ץ בק"ק בוחאב ישן בעהמח"ס מצמיה ישועה על המרדכי, ונדפס בעיר נאוידוואהר בשנת תקמ"ב לפ"ק. — ובנו השני של הגאון ר' הירש הנ"ל היה הרב הגאון הגדול מו"ה מרדכי אב"ד דק"ק לוצקא, אשר בתו הגבירה הרבנית מרת מלכה אשת הרב הגאון מו"ה צבי הירש הלוי איש הורויץ האבד"ק משארסקוב היתה אם שלשת הבנים האחים הגאונים אשר האירו פני תבל בתורתם ובחכמתם ה"ה הגאון מו"ה חיים הלוי איש הורויץ (והוא נפטר לעולמו בהיותו עוד צעיר לימים), והגאון הנודע מו"ה שמואל

חכמה וחסד סס: „נאם מרדכי זיסקינד צהר"ר נחש רוטנבורג המונה בק"ק הורדנא", ובשנת תמ"ב כבר ישב על כסאו בק"ק לובלין סס, ואז נתן הסכמתו על ספר „נגן אברהם בהדפסה הראשונה ונא סס על החתום: „נאם מרדכי זיסקינד צהר"ר נחש רוטנבורג המונה בק"ק לובלין וסגל"ע ע"כ, וכל זה נזכר ואנת צלי שום ספק:

שמואל שמעלקי הלוי איש הורויץ ז"ל האב"ד דק"ק ניש והמדינה, (ובזמננו נרפס ממנו חבור קטן נקרא נזיר השם, ובנו היה הגאון החריף מו"ה צבי יהושע הלוי הורויץ האב"ד ק מרעביטש ונרפס בזמננו גם ממנו חבור קטן נקרא בשם חדושי הריב"ש), והגאון האדיר רבינו פנחס הלוי איש הורויץ ז"ל האב"ד דק"ק פפד"מ, והוא אשר האיר עיני כל ישראל בחבוריו הנפלאים ס' הפלאה וס' המקנה וס' פנים יפות וש"ת גבעת פנחס (ראה מזה בהקדמת ספר הפלאה על מסי כתובות) ובנו הגאון החריף מו"ה צבי הירש הלוי איש הורויץ בעל ספר מחנה לוי הוא מלא את מקום אביו הגאון ז"ל לשבת על כסא הרבנות בק"ק פפד"מ שם, והוא התחתן עם הגאון מהר"א קליר בעל ספרי אור חדש, ועם הגאון מהרא"ז טרנגליות מבראד בעל ספרי בירת אפרים, אשר מהם נשתלשל ג"כ בנינים ונצינים, מהם תופשי תורה ומחברי ספרים, ומהם נשיאי העדה וקצינים וגבירים, העומדים לנש גם בזמננו זה, (ראה מזה ס' חקר הלכה להרב מהר"א הלוי הורויץ אב"ד ק ווינא, ובס' שארית צבי להרב מהר"ץ הלוי הורויץ מבראד): —

ט. הגאון מו"ה משה במו"ה ישראל ז"ל הנקרא בשם ר' משה חריף האב"ד דק"ק לבוב והגליל.

כבר זכרנו למעלה כי לאחר שנסע הג"מ צבי הירש במו"ה זכריה מענדל, מעיר לבוב, לשבת על כסא הרבנות בק"ק לובלין, נבחר הגאון מו"ה משה מלבוב הנקרא בפי כל בשם ר' משה חריף לאב"ד ולר"מ בשתי הקהלות בלבוב שם, ומן הנודע לנו מעט מתולדות האדם הגדול הזה ארשום פה בקצרה: הגה הגאון הזה כפי הנראה היה מקום לידתו גם כן בעיר לבוב שם, וזה כפי המוכן מחתימתו, כי בכל הסכמותיו אשר נתן חתם א"ע "נאם משה מלבוב", וכנראה שחרתם כן על שם עיר מולדתו, והיה מגוע גדולי וגאוני עולם, נכד להגאון המפורסם מו"ה שעפמיל סג"ל הורויץ שהיה אב"ד בק"ק פפד"מ וא"כ בק"ק פוזנן ומדינת פולין גדול, ובסוף ימיו בעיר מליכה ווינא ושם מנוחתו כבוד, ונודע ביהודה ובישראל גדול שמו ע"י ספרו הנכבד "ווי עמודים", אשר חבר להיות סניף להחבור הגדול "הישל"ח" שחבר אביו הג"ון הנודע רבינו ישעיה סג"ל הורויץ זצ"ל ומלבד

כלילת יופי

זמלבד זה חבר ג"כ, סדר גיטין", ונשאר בכתובים ביד יחידי סגולה,
 והוא היה חתן הגאון מו"ה משה חריף ז"ל הראשון, (המובא במ"ז
 או ה סימן ת"ל סק"א), אשר גם הוא ז"ל חבר ס' סדר גיטין על שמות
 אנשים ונשים ונשאר בכתובים ביד הגאון מהרא"ז מרגליות מבראד,
 והעתיק ממנו הרבה בספרו טיב גיטין במקומות שונים, והגאון מהר"ם
 חריף השני האבד"ק לבוב, היה חתן הרב הגאון מו"ה שמעון הכהן
 שהיה אבד"ק יאזלאוויץ בן הגאון המפורסם מו"ה אברהם שרענציל
 הכהן שחבר ס' שו"ת איתן האזרחי, (טיב גיטין בשמות אנשים באות
 ס' סק"ד), והוא ז"ל הרביץ תורה בק"ק לבוב שם (כימי הגאונים מו"ה
 יהושע במו"ה יוסף בעל מגני שלמה שהיה אב"ד בלבוב בחוץ לעיר,
 והגאון מו"ה מאיר במו"ה אברהם ז"ק שהיה אב"ד שם בתוך העיר),
 ועיר מולדתו היה פה קראקא והיה בן להגאון הישיש מו"ה ישראל
 יחיאל הכהן שהיה מחכמי וגאוני ק"ק קראקא כימי הגאון האב"ד דפה
 מו"ה משולם פייבוש מקראקא ז"ל שהיה רבו של הגימ אברהם
 שרענציל הנ"ל, ומצאתי בפנקס בית הכנסת הגבוה דפה קראקא פסק
 דין אחד מראשי בי דינא רבה דפה, מיום ד' ה' מנחם שס"ה לפ"ק,
 וחתם ראשון "גאם ישראל יחיאל הכהן", ואחריו עוד חמשה דיינים
 גאונים מצוינים, בימים ההם, והוא היה ג"כ חותן הרב הגביר נשיא
 העדה שר וגדול בישראל מו"ה אייזיק ר' יעקלש ז"ל פו"מ דסיק קראקא,
 אשר בנה בית הכנסת המפוארה פה בשנת קד"ש לפ"ק ונקראת על
 שמו עד היום הזה, ואשת הגאון מהר"ם חריף השני האבד"ק לבוב,
 היתה הגבירה מרת געלא אשר היתה נקראת כן לזכרון שם קרובתה
 אישה חשובה אחת מארץ לועז אשר היתה אחותו של אבי זקנם
 הגאון מו"ה מאיר וואהל ז"ל מכריסק דליטא, (טיב גיטין שמות הנשים
 באות ג' סק"ז), וחתן הגאון מהר"ם חריף זה היה הגאון הגדול מו"ה
 גפתלי הירץ אשכנזי אשר מלא ג"כ את מקומו, וישב על כסאו
 אחריו בלבוב שם, כאשר יבואר להלאה:

והנה הגאון מהרא"ז מרגליות יספר בהקדמתו לספרו טיב גיטין שם,
 כי זכה שבא לידו אוצר נחמד ספר סדר גיטין מהגאון מו"ה
 שעפמיל ז"ל, בכתובת ידו ממש אשר העתיק סדר השמות של הגאון
 מהרש"ל ז"ל שהיזה אז בכתב יד והיה כותבו ומגיהו ומוסיף והולך
 תוספות שמות חדשים שלא נקבו בסדר מהרש"ל ז"ל, ונכדו של רבי
 שעפמיל

שעפטיל הוא הגאון המפורסם מהר"ם חריף השני האבד"ק לבוב העתיק על כל דף הגהות הגאון מו"ה שלומיציא תלמיד מהרש"ל, ומן ספר ד"מ ומן ספר זכרון משה, וגם סדר השמות מאבי חותנו הג"מ אברהם שרענציל בעהמח"ס שו"ת איתן האזרחי אשר נדפס זה לא כבירה, והגאון מהר"ם חריף צבי ואוטיף מדיליה בגליון הספר כמה דברים מהודשים, עכ"ל מהרא"ז מרגליות בסוף הקדמתו שם, ובפנים הספר טיב גיטין שם העתיק כמה דברים חדשים לדינא בשם הגאון מהר"ם חריף זה, ומלבד זה חבר הגאון מהר"ם חריף עוד תשובות ופסקים להלכה ולמעשה ונשארו גם הם בכרתוכים ביד יחידי סגולה, וקצת מהם היו ג"כ למראה עיני הגאון מהרא"ז מרגליות כמבואר בספרו טיב גיטין שמוט אנשים באות ח' סק"י וע"ש:

ודע שהגאון מהר"ם חריף זה היה הראשון אשר נתקבל להיות אב"ד הכולל בשתי המהלות בלבוב שם בתוך העיר ובחוץ לעיר, כי בעת ההיא התאחדו יחדיו שתי הקהלות דשם ועשו להם אגודה אחת למנות עליהם מני אז והלאה רק רב אחד שיהי' האב לשני בתי דינים שיהיה להם בתוך דועיר ובחוץ לעיר, בלבוב שם, וזאת היתה סביב לשנת תמ"ד לפ"ק אחרי נסיעת הג"מ צבי הירש כמו"ה זכריה מענדל, מלבוב לק"ק לובלין, וכבר זכרנו מזה למעלה וגם במבוא העיר, והנה הגאון מהר"ם חריף נהג נשיאותו ברמה בלבוב שם הפליא עצה והגדיל תושיה, ושטעו הלך בכל המדינות, והיה תמיד אחד מראשי בית הועד של הגאונים דד' ארצות פולין, ובשנת תמ"ה היה בועד אחד עם גאוני ד"א ביריד יערסלוב ושם בא בהסכמה על ס' נחלת עזריאל על התורה, ובשנת תמ"ז הסכים בועד הגאונים ביריד יערסלוב על ס' נחלת חיים על התורה, ובשנת תמ"ח הסכים בועד יערסלוב שם על ספר תולדות יצחק מקראקא על התורה, ואז היה הוא ז"ל ראש הועד שם, וחתם ראשון, ואחריו בא על החתום הג"מ צבי הירש כמו"ה זכריה שיהיה אז אב"ד בק"ק לובלין, ועוד שאר הגאונים שהיו עמו בועד ההוא, ועד העת ההיא חתם א"ע בכל מקום, נאם משה מלבוב, ובשנת תנ"ג הסכים בועד יערסלוב על ס' שו"ת בית יעקב, והיה שם ג"כ ראש הועד ובא ראשון על החתום שם "נאם הצעיר פנחס משה מלבוב" (שאו גירוסף לו גם השם פנחס על שמו), ואחריו באו על החתום שם הג"מ נפתלי הכהן האב"ד דק"ק פוזנן והגליל

כלילת יופי

והגליל, והגאון מהר"ם זיסקינד, האב"ד דק"ק לובלין והגליל, ועוד
גאונים אחרים אשר היו שם באותו הועד, ובשנת תנ"ז כ"ב כסליו
בא על החתום על פסק דין אחד שנמצא כתוב בפנקס דר"א המונח
בעת בלבוב שם, והעתיק ממנו בסוף ספר מצבת קדש ח"ב בסימן
א' ויע"ש, ונה נפשי' דרב האי גאון ז"ל בסוף שנת תסיב לפ"ק ושם
בעיר לבוב חלקת מחוקק ספון, ועל אבן מצבתו שם נחקק בנוסח הזה:

„וימת משה ספרא רבא דישראל אור ליום כ"ו אלול
תס"ב, במצאי שבת וילך משה רבינו ומורינו הגאון
מאור הגולה מו"ה משה פנחס במו"ה ישראל חריף
ז"ל, שהיה אב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל, וכל בית
ישראל יבכו להאי שופרא דבלי בעפרא, דקרי ותני
בכולא תלמודא ותוספתא וספרא, ובזכות זה תנצב"ה“:

— (נלכת קדש ח"א סימן ס"ה): —

ומתולדותיו של מהר"ם חריף ז"ל נודע לנו, כי מלבד בתו הגבורה
הרבנית שהיתה אשת הגאון מו"ה נפתלי חריף אשכנזי
אשר ישב על כסא לבוב שם אחרי מות חותנו ז"ל, היו לו ג"כ שני
בנים גדולים ומצוינים, האחד היה הרב הגאון מו"ה ישראל חריף ז"ל
אשר גם הוא היה משכן כבודו בק"ק לבוב שם ונפטר ביום ה' כ"ג
אב שנת ת"ץ לפ"ק (מצבת קדש ח"א סימן צ'), ובנו השני היה הרב
הגאון מו"ה צבי הירש שהיה אב"ד ור"מ דק"ק יאברוב והוא בא
בהסכמה על ס' זרע בירך שלישי על מס' ברכות (להרה"ג מו"ה בירך
האב"ד קלימינסוב בן בתו של הגאון מו"ה בירך שפירא בעל זרע
בירך ראשון ושני שהיה דיין ודרשן בק"ק קראקא), ונכתב עליו שם
„הסכמת הרה"ג מו"ה הירש בהגאון הגדול מו"ה משה חריף ז"ל, אב"ד
דק"ק יאברוב, ובצורף כבוד האלופים מנהיגים ודיינים דק"ק הגליל, ובא
שם על החתום ביום כ"ב למב"י שנת תפ"ו לפ"ק, „הק' צבי הירש
מלבוב החונה בק"ק יאברוב“, ואחריו באו על החתום שם הרב מו"ה
אריה ליב במו"ה פתחיה אלטשולער, ובנו הרב מו"ה דוד אלטשולער,
(והוא בעל מצודות דוד ומצורת ציון על הנ"ך), ועוד שאר חכמי
וגדולי העיר שם, ונפטר הרב ר' צבי הירש הנ"ל ביום ה' כ"ו תמוז
בשנת תצ"ז לפ"ק, (מצבת קדש ח"א סימן פ"ט ישם), ומנינו ונכדיו
של

של הגאון מהר"ם חריף, בזמננו זה, נחשבו גם בני משפחת בית יוסף הויכגילעהרטער והוא הגאון המפורסם האבד"ק זאמושטין והגליל, בעהמח"ס משנת חכמים, ובניו הרכנים הגאונים מו"ה חיים ומו"ה יצחק ז"ל, וחתנו הרה"ג מו"ה משה בהגאון מהר"ץ ז"ל האבד"ק אלמונא והמבורג, אשר משלשה אלה נדפסו ג"כ הדושים נפלאים בסוף ספר משנת חכמים שם ונקרא הקונטרס בשם "חוט המשולש" ובהקדמת הספר שם העיד המחבר על עצמו שהוא נכד להגאון מהר"ם חריף ז"ל, וכן הוא ג"כ בשער הספר זכרון יצחק שחבר בנו הרה"ג מו"ה יצחק הגיל אשר מלא ג"כ את מקום אביו לשבת אחריו על כסא הרבנית בק"ק זאמושטין שם, וענף עץ אבות מן המשפחה הנכבדה הזאת, נמצא ג"כ בעירונו פה מזמן כביר עד היום הזה כנודע: —

י. הגאון מו"ה נפתלי הירץ במו"ה ישראל אשכנזי ז"ל, האב"ד דק"ק לבוב והגליל.

הגאון הגדול מו"ה נפתלי הירץ אשכנזי, היה חתן הגאון מהר"ם חריף שהיה אב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל, ועד שלא שקעה שמשו של מהר"ם חריף כבר זרחה שמשו של חתנו הגאון ר' נפתלי הירץ אשכנזי, וכימי חורפו כבר הופיע באור תורתו בכל ארץ הגליל במחוז וואהלין בהיותו אב"ד ור"מ בק"ק קאוולי יע"א, ובשנת תנ"ח היה בועד אחד עם הגאונים דגליל וואהלין אשר התאספו יחדיו בק"ק טיהאוויץ, ושם באו בהסכמה על ספר עיר בנימן על אגדות הש"ס ובא עד החתום שם "נאם הק' נפתלי הירץ במו"ה ישראל ז"ל אשכנזי חונה בק"ק קאוולי יע"א", ואחרי מות משה חותנו הגאון מהר"ם חריף בלבוב בסוף שנת תס"ב, אז בחרו בו ראשי ומנהיגי עדת לבוב לאותיביה ברישא, וקראוהו לבא אליהם להיות אלוף עירם למלאות מקום חותנו הגאון ז"ל, ונתקבל באהבה וברצון לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל, וישב על כסאו שם כמו עשר שנים עד שנת תע"ב לפ"ק שאז נפטר לעולמו כאשר יבואר להלאה, והנה חפשו את הגאון הזה בכל מקום אם נמצא ממנו איזה הסכמה על ספרים חדשים וגם ישנים שנדפסו בזמנו במשך כל ימי נשיאותו על כסא לבוב שם, ולא

כלילת יופי

ולא מצאנו את שמו חתום בין המסכמים לא בפני עצמו ולא בין הסכמות הגאונים דארבע ארצות, בהיותם יחדיו ביריד יערסלוב כמנהגם מדי שנה בשנה, כנודע, ונראה אפוא מזה שהגאון הזה חזר וגדר בערו לעת זקנתו להיות מן הצנועים המושכים את ידיהם מלכא בהסכמה על שום ספר חדיש או ישן, יען כי ראה בעיניו גודל המכשלה שהיה בזמנו מהדפסת הספרים ממינים שונים, הן בדרוש, או בהלכות ודינים, וגם בעניני קבלה, אשר על הרוב לא היה רוח חכמים נוחה מהם, וכאשר כבר צוח על זה הגאון מו"ה שמואל ר' חיים ישעיה'ם מקראקא האב"ד דק"ק פזד"מ בהסכמותיו לס' מקור חיים על דרוש, ולס' הלכה ברורה על חזרות ודינים, ולס' אשל אברהם על חכמת הקבלה, וכמה יחידים סגולה מגדולי דור דור ודרושו אשר גדרו גם הם בעדם לבלתי תת ידם בהסכמה, ועכ"ז יצאו לפעמים חוץ לגדרם, אם לצורך השעה או לגדול הפצרת המחבר, אמנם הגאון ר' הירץ הנ"ל, לא היה רוצה לצאת חוץ לגדרו בשום פעם, והיה תמיד נחבא אל הכלים, וכעבור זה לא תמצא שמו בין המסכמים, אבל על כל זה כבר נודע לנו האיש הגדול הזה מפי סופרים ומפי ספרים שהיה בזמנו גאון הגאונים ועמרת תפארת ישראל, ועוד כתרם שנתקבל לאב"ד בלבוב, כבר היה מפורסם בדורו בחריפתו ובצדקתו, והיה נקרא בפי כל בשם רבינו ר' הירץ, ונדפס ממנו ג' קצת חדושים נפלאים, בחריפות ובקיאות אשר היו למראה עיני מחותני הגאון רבינו בעל חדושי פני יושיע, והזכירם בחדושיו בסוף מסכת קדושין דף פ' ע"ב וסיים שם, ולהא מלתא הוינא בר מזלא דמחותני הגאון המנוח מו"ה נפתלי הירץ ז"ל אב"ד דק"ק לבוב והגליל, וכבר נדפס בשמו בדרך חריפות עב"ל הגאון ז"ל, וגם כל גדולי זמנו חרדו לקראתו, ובכל מקום כואו פזרו לו מלא חפנים כבוד, והיו שותים בצמא את דבריו, ראה לדוגמא בס' אבני שוהם המחובר לספר נחלת יעקב על התורה בס' וארא סימן ה' שכתב המחבר שם "והייתי בק"ק שידלוב באותו פעם שהיה שמה הגאון המפורסם מו"ה הירץ זצ"ל, שנאסף אל עמיו בק"ק לבוב, והיינו יחד בשלחן גבוה של דודי הגביר המפורסם אביר הרועים מו"ה יצחק זצ"ל, ואמר לנו באור על המאמר שבמדרש רבה הנ"ל, ולפי שראיתי מאמר קדושין שלו כבר נדפס על המאמר הנ"ל לא הדפסתי שנית" ע"כ, ועוד שם בס' ברכה סימן ג' הביא המחבר

שם ג"כ לתרץ מדרש תמוה מה ששמע בשם הגאון מו"ה הירץ ז"ל, אב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל, וכן נדפס ממנו ג"כ קצת חרושי תורה בספר עיר דוד מהגאון מו"ה דוד לידא האב"ד דק"ק אמשטרדם שנדפס ע"י בנו הגאון מו"ה פתחיה ז"ל, ושם במאמר בית ישראל חדר א' (דף ס"ח ע"א), כתב: "ומדי דברי זכור אזכרנו מה ששמעתי מש"ב הרב הגאון הגדול מו"ה נפתלי הירץ ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל" יע"ש, וגם בס' עדות ביוסף על התורה (מהרה"ג מו"ה יוסף סג"ל איטינגא) פ' תולדות סימן נ"א וסימן נ"ו הביא חרושים נפלאים בשמו, וכן נזכר הגאון הזה ג"כ בספר החכמה עם פירוש אסירי התקוה שחבר הרה"ג מו"ה אליעזר דיין דק"ק קראקא (דפוס נייאוויט תק"ח), ושם בהקדמה הביא המחבר שחותנו הרב הגביר פו"מ דק"ק קראקא מו"ה ליב קרעגילש ז"ל הוא מגזע היחס והמעלה, מצד אחד הוא נכד הגאון הדרשן הגדול בעל המחבר ס' זרע בירך, ומצד השני הוא בן דודו של הגאון המפורסם מו"ה נפתלי הירץ ז"ל, שהיו אב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל יצ"ו, יע"ש, ודי בזה:

רדע שגם הגאון הזה היה נוהג נשיאותו ברמה בשתי הקהלות בלבוב שם בתוך העיר ובחויץ לעיר כמו חותנו הגאון מהר"ם חרף ז"ל, והוא היה רודה גם בכל ארץ הגליל, ובאסיפת הרבנים הגאונים דגליל לבוב במקום הקבוע להם היה הוא ז"ל הראש והראשון בכל עת הועד על פיו יצאו ועל פיו יבואו, ומצאתי בפנקס הקהל מפה קראקא (של הרה"ג מו"ה יהודה מלבוב, ברף רי"ב ע"א שם) פסק דין אחד אשר יצא מפי בית דין הגדול של רבני הגליל דלבוב בועד קודש שהיה להם בק"ק סטרעליסק ביום ב' י"א אלול תס"ח לפ"ק, וחתומים עליו כל רבני הגליל, ובראשם הגאון אב"ד ור"מ דק"ק לבוב, וכא ראשון על החתום שם: "נאם נפתלי הירץ אישכנזי החונה בק"ק לבוב והגליל, ונאם אברהם החונה בק"ק זאלקווא, ונאם הצעיר צבי יכונה הירש החונה בק"ק ליסקא, ונאם יעקב אברהם בלא"א מהר"י זאלקוויר" ע"כ: **והנה** נמשכו ימי נשיאותו עד תחלת שנת תע"ב לפ"ק שאז נתבקש הגאון ז"ל לישיבה של מעלה, ובעיר לבוב שם מקום מנוחתו, ועל אבן מצבתו שם נחקק בנוסח הזה:

"פה נגנז ארון הקדש, אשר היה מלא ונדוש, בתורת ד' ובמצותיו, לא הניח כלום מספר התורה, שלא גמרה, ה"ה הגאון

כלילת יופי

הגאון הגדול החסיד אדונינו מורינו ורבינו מו"ה נפת לי
הירץ במו"ה ישראל זצ"ל, חתן הגאון הגדול מו"ה
משה חריף, שהיה אב"ד ומ"ץ בק"ק לבוב והגליל וראשון
לגזברי הקדש כר' פנחס בן יאיר נתבקש בישיבה של
מעלה בשבת קדש ח"י מרחשון תע"ב לפ"ק :
(עלמס קדש ח"י סימן ס"ג) :

והנה הגאון הנ"ל הניח אחריו גיב שני בנים גדולי הדור, האחד
היה הרב הגאון החריף מו"ה ישראל אשכנזי שהיה חתן הגאון
הגורע מו"ה ברוך כהנא ראפפורט שהיה אב"ד דק"ק פיורדא ונתקבל
אח"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק הורדנא והגליל, ונדפס גם ממנו קצת חדושי
תורה בספר עיר דוד במאמר הנ"ל (דף ס"ח ע"ב) ויע"ש, והשני היה
הגאון המפורסם מאור הגולה מו"ה צבי הירש שהיה אב"ד ור"מ בק"ק
הלברשטאדט והוא חתם א"ע בכל הסכמותיו על שם אביו הגאון
ז"ל, (ראה לדוגמא בהסכמתו לספר עטרת צבי על חו"מ להרב מו"ה
צבי במו"ה עזריאל מוילנא משנת תפ"ב ובהסכמתו לספר יופי מכלל
על אגדות ירושלמי מהגאון מהרי"מ אבד"ק ברלין משנת תפ"ה,
ובהסכמתו לס' קרבן העדה על הירושלמי מועד משנת תק"ב), והוא
אביו הגאון החריף המפורסם מו"ה שלמה דוב בעריש האב"ד דק"ק
גלוגא רבתי שהיה חתנא דבי נשיאה להגאון רבינו יעקב יושיע
מקראקא בעל חדושי פני יושיע, (ונדפסו ממנו קצת חדושים נפלאים
בראש ס' חדושי פני יושיע לסדר נשים), ובנו היה הרב הגאון הישיש
מו"ה אהרן יושיע אליה הערצפעלד ז"ל שהיה אב"ד בק"ק ראוויטש
יותר משלשים שנה ונפטר שם ג' אלול תר"ו לפ"ק :

יא. הגאון מו"ה יואל במו"ה יצחק אייזיק היילפרין שהיה
אב"ד דק"ק אוסטרא, והגאון מו"ה צבי הירש אשכנזי במו"ה
יעקב ז"ק ז"ל, הנקרא בשם חכם צבי שהיה אב"ד דק"ק
אמשטרדם, ונתקבלו לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל. —

א. אחרי האסף אל עמיו הגאון מו"ה נפתלי הירץ אשכנזי בק"ק
לבוב, נמנו ונמרו ראשי ומנהיגי העדה שם להביא ממרחק
אדם גדול אחד דגול מרבכה זקן ויושב בישיבה למלאות מקום כסא
של

של הגאון הנ"ל וקראו אז את הגאון הגדול מו"ה יואל בהרב הגאון מו"ה יצחק אייזיק מגזע היילפרין שהיה אז משכן כבודו אב"ד ור"מ בק"ק אוסטרא והגליל, ויבקשו ממנו כי בא יבא אליהם לפאר כהן בעדתם הגדולה ולהיות להם לאב"ד ולר"מ בשתי הקהלות בלכוב שם, והוא נענה למבוקשתם וקבל המשרה הזאת באהבה וברצון, והנה גם הגאון הזה אע"פ שלא מצינו ממנו שום חבור להעיד על גדלותו, עכ"ז המפורסם אין צריך ראייה, וע"י גודל יקר תפארת גדולתו, תורתו וצדקתו, היה מפורסם בכל קצוי ארץ, ועוד בשנת ת"ן כאשר הופיע באור תורתו במדינת ליטא, והיה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק לויצק היה אחד מראשי הועד של הגאונים דארבע ארצות פולין ביריד יערסלוב שנמשך אז מסוף שנת ת"ן עד אחר התחלת שנת תנ"א, וביום ד' ג' מרחשון תנ"א הסכימו שם על הדפסת ס' בית הלל על ש"ע יו"ד זאבן העזר, ובאותה השנה נתקבל משם לאב"ד ולר"מ בק"ק פינסק והגליל, והיה ג"כ אחד מראשי הועד של הגאונים דחמשה ראשי קהלות דמדינת ליטא, ובועד הגדול שהיה להם בק"ק האמסק בטו"ב אדר תנ"א לפ"ק, אשר שם הסכימו על ספר דעת חכמה להגאון טהרי"ל מפינסק, בא שם עה"ח "נאם הק' יואל בא"א מורי ורבי הגאון מו"ה יצחק אייזיק היילפרין חונה בק"ק פינסק", ובשנת תנ"ב כאשר נתקבל הגאון מו"ה נפתלי הכהן בעל סמיכת חכמים, מק"ק אוסטרא לשבת על כסא הרבנות בק"ק פוזנז והגליל, (אחרי פטירת הגאון מו"ה ישעיה סג"ל הורו"ץ שהיה אב"ד שם), אז נקרא הגאון מו"ה יואל היילפרין מק"ק פינסק לבא לק"ק אוסטרא להיות שם לאב"ד ולר"מ, ויבק"ק פינסק נתקבל אז לאב"ד ולר"מ הגאון מו"ה יצחק מא"ר פרענקיז בהגאון בעל קיקיון דיונה, שהיה בתחלה אב"ד דק"ק סלוצק כמבואר בהסכמתו לס' דעת חכמה לטהרי"ל מפינסק, ובהסכמתו לס' כבוד חכמים על אגדות ירושלמי, ובאותה השנה היה ביחד עם גאוני ד' ארצות בועד יערסלוב שהתועדו יחדיו שם בסוף שנת תנ"ב ונמשך הועד עד אחר התחלת שנת תנ"ג, ושם הסכימו על ספר שו"ת בית יעקב, ובא עה"ח שם, "הצעיר יואל בא"א החסיד מו"ה יצחק אייזיק היילפרין, החונה בק"ק אוסטרא, ובשנת תנ"ח היה ג"כ ראש הועד באסיפת הגאונים דגליל וזאהל"ן, בק"ק טירהאוו"ץ אשר שם הסכימו על ספר עיר בנימן על אגדות הש"ס, וסביב לשנת תע"ג נתקבל לאב"ד

כלילת יופי

לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל אחרי מות הגימ נפתלי הירץ אשכנזי ז"ל, ועוד בטרם נסעו לשם כבר פרש מצורתו על העיר לבוב, ובכל הסכמותיו אשר נתן בשנת תע"ג, חתם א"ע שהוא חונה בק"ק אוסטרא, ומצפ"ב בק"ק לבוב והגליל, כן תמצא חתימתו ראשון לגאוני הועד דר' ארצות בריד יערסלוב בשנת תע"ג שהסכימו אז על ספר ברית שלום על התורה, וכן הסכים באותה השנה ג"כ על ספר פני משה על אגרות הש"ס להרה"ג מהר"מ כ"ץ ר"מ דק"ק פרעמיסלא (דפיס ווילמערשדארף תע"ו) ועל שני הספרים האלה בא על החתום: „נאם הצעיר יואל היילפרין החונה בק"ק אוסטרא ומצפ"ב לק"ק לבוב והגליל". וכן עוד על שאר הספרים חדשים וגם ישנים אשר נדפסו בזמנו עם הסכמותיו משנת רנע"ג לפ"ק, אכן כפי הנראה לא בא הגאון הזה למחוז הפצו לשכון כבוד בעיר לבוב, כי נטרפה לו השעה, ונפטר ונאסף אל עמיו עוד בטרם אשר שם לדרך פעמיו, כי בקשנוהו וחספשוהו בכל מקום ולא מצאנו אותו חתום בשום הסכמה אחרי שנת תע"ג לפ"ק, ובעיר אוסטרא נתקבל אז אחריו שם לאב"ד הגאון מו"ה בצלאל הכהן אשר בא למלאות מקום כסא של אביו הגאון מהרנ"ך בעל סמיכת חכמים אשר היה שם מקדם אב"ד ור"מ בטרם שנתקבד לאב"ד בק"ק פוזנן ומשם לק"ק פפדיט כנודע ה):

והעיר

ה) וכפי הנראה הי' נשכן כבודו של הגאון מו"ה נפתלי הכהן בעל סמיכת חכמים, בקוף ימיו בטרם נסיעתו לארץ הלגי (ונפטר באם הדך) גם כן צעיר אוסטרא ונקום אהלו בתחלה, כי לאחר ההצעה הגדולה שהי' נשנת תע"א צעיר פפדיט ונקום תחנתו שנשרפו עם כל צתי היהודים עד שלא נשאר אף אחד ונהס, (ראה נזה בהקדמת ונהר"ס ט"ף בהדפסה הראשונה, ובהקדמת הגאון ונהרשט"ך על ספרו כוס ישועות, ובהסכמת הגאון ונהר"ל האנד"ק ונגלל על שו"ת הרנ"א דפוס הענא חע"א לפ"ק) ולא הוכרה הגאון ונהרנ"ך לעזוב את העיר פפדיט מיראת נושיל העיר עם אשר רלה לתפסו צנית האקורים על כי ונציתו ילחה ההצעה, ואולם בזמן קלר כנחתה העיר על חלה ונתקבל הגאון רבינו הגדול מו"ה אנדריס צרודא ונעיר ניץ לאב"ד ולר"מ בק"ק פפדיט סס, ונהרנ"ך נולט את נפשו ונעס וחזר לנדיכות פולין וקבע אח"כ אהלו צעיר אוסטרא, אשר בנו הגאון מו"ה צללל כ"ץ נתקבל לאב"ד דעס, ונקלח הסכמותיו אשר נתן ונהרנ"ך ז"ל אחרי שריפת העיר

פפדיט

ב. והעיר לבוב נבוכה, לקול הבשורה, כי נמלה העטרה, והעדה
 נשארה, בלי רב ומורה, כי הגאון מו"ה יואל הנ"ל נפטר
 והלך לעולמו, ומי יבא אחריו למלאות מקומו, אך לא ארכו הימים
 וד' פקד גם העיר לבוב לטובה, וניחם את תושביה, ועוד בשנת תע"ד
 שלח לפניהם איש אשכולות, איש אשר רוח אלקים בו, קדוש יאמר
 לו, גאון הגאונים ורבן של כל בני הגולה מו"ה צבי הירש אשכנזי
 בהרב המובהק מו"ה יעקב ז"ק ז"ל, אשר כנר האיר כל ישראל בספרו
 שו"ת אשר נקרא בישראל בשם "חכם צבי", והוא היה אז משכן
 כבודו אב"ד ורי"מ בק"ק אמשטרדם בקהל אשכנזים שם, ובשנת תע"ד
 כאשר גמר והחליט בדעתו להניח את כתרו באמשטרדם ולעזוב את
 העיר ואת כל המונה, ולקבוע ישיבתו בארץ אחרת, (מפני המחלוקת
 שהיה אז באמשטרדם שם כאשר יבואר להלאה, ונזכר ג"כ קצת מזה
 בהקדמת ספר רמת שמואל על הש"ס להרה"ג מו"ה שמואל במו"ח
 בועז סג"ל דיינא דק"ק ליסא דפוס אמשטרדם תע"ד), אז העיר ד'
 את רוחו ונתן אל לבו ללכת ארצה פולניא כי שם ימצא מנוח
 לשבת על התורה ועל העבודה כאות נפשו באין מפריע, ויסע מעיר
 לעיר הלוך ונסוע, עד בואו לבובה, המלאה לה חכמים וסופרים,
 ונכענים נכבדי ארץ, ומיד בבואו לחון את פני העיר, שמחו כל אנשי
 העיר לקראתו, וענו ואמרו נשיא אלקים אתה בתוכינו, קצין תהי'
 לנו לתורה ולתעודה, ועל פיך תישק כל העדה, ועטרוהו וקבלוהו עליהם
 לאב"ד ולרי"מ ולמשול על העיר ועל כל ארץ הגליל שם בחכמתו
 ובצדקתו, והעיר לבוב צהלה ושמחה:

ג. והנה סיבת המחלוקת אשר בעבורה עזב הגאון הח"ץ את העיר
 אמשטרדם ואת כס כבודו שם כבר סיפר לנו בנו הגאון
 ד' יעקב עמדין הנקרא בשם יעב"ץ בספרו תורת הקנאות הנדפס
 באמשטרדם ונעתק ג"כ בקונטרס מגילת ספר שלו הנדפס בסוף ספר
 גחלת יעקב להגאון מהר"י מליסא (שהיה נין ונכד להגאון הח"ץ ז"ל)
 אשר שם כתב ג"כ תולדות אביו הגאון ז"ל בארוכה, ואנחנו נרשום
 פה

פשר"מ, היה ח"ס ל"ע "אור נוכל נאם נפתלי הכהן", ראש לדונאט
 בהסכמותיו לסי' נסגרת השלחן על חיי"ע דפוס צרלין תע"ג לפ"ק, ולסי' הלכה
 נדרסה על ס"ע אר"ח, וניוס י"ח סיון תע"ד לפ"ק: —

כלילת יופי

פה הדברים בקצרה גם בתוספת נוסף קצת כפי הצורך לעניננו, והנה
 כבר נודע שהגאון הזה היה בן להרב הגדול מו"ה יעקב זיק (שהיה
 תלמיד הגאון מו"ה יעקב מלובלין אבי הגאון רבינו הגדול מו"ה העשל
 ז"ל האבד"ק קראקא), אשר היה חתן הגאון מו"ה אפרים הכהן מווילנא
 בעל שו"ת שער אפרים, ובילדותו למד אצל אביו ואח"כ למד בישיבת
 אבי אמו הגאון בעל שער אפרים, בהברת דורו אחי אמו הרה"ג
 מו"ה יהודה ליב ז"ל אשר הוציא לאור הס' שו"ת שער אפרים מהגאון
 אביו ז"ל בשנת תמ"ח בעיר זולצבאך (ראה בהקדמתו שם), עד
 שנתגדל ונעשה ארי שבחבורה, ובעודנו בימי חורפו נתקבל לאב"ד
 בק"ק שאראי אשר בארץ באסניא, ומסבות שונות נסע משם הלך
 ונסוע מעיר לעיר עד בואו לעיר ברלין ושם התחתן עמו הרב הגדול
 מו"ה זאב וואלף מירלש בן הרב הגאון מו"ה משלם זלמן מירלש
 האב"ד דג' קהלות אלטונא, המבורג, וואניזבעק, ונתן לו את אחותו
 הגבירה מרת שרה לאשה, והגאון הח"ץ אמר לדבק טוב, כי היה חפץ
 לישא בת גדולים וטובים ומגזע היחס והמעלה, והגאון ר' זלמן
 מירלש הג"ל היה מגזע הנבחר ומשלשלת היוחסין בנו של הרה"ג
 המפורסם מו"ה דוד ניימארק שהיה ממשפחת מירלש המפורסמת
 מחסידי ק"ק ווינא הישנה קודם הגירוש המלאה לה אנשים נכבדים
 גדיבי ארץ אנשי מעשה וחסידי גדולים בעלי תורה מופלגים (מנילת
 ספר שם), וכבר נזכרת המשפחה היקרה מירלש מווינא ג"כ בהקדמה
 לספר עין יעקב מהגאון ר' יצחק מאיר פרענקיל בהגאון בעל קיקיון
 דיונה, שהיה חתן הרב הגדול נגיד ומצוה מו"ה משה מירלש מווינא,
 והרה"ג מו"ה דוד מירלש הנ"ל היה ג"כ חותנו זקנו של רבינו הגדול
 הגאון מו"ה אברהם ברודא ז"ל, והיה לו להגאון ר' זלמן מירלש הנ"ל
 תורה וגדולה במקום אחד, ובשנת ת"ל שהיה אז הגירוש הכללי מעיר
 מלוכה ווינא ומכל מדינות עסטרייך הלך גם הוא בגולה עם כל בני
 ביתו וכל משפחת בית אביו בתוך הגולה אשר הגלתה אז עם הגאון
 בעל עבודת הגרשוני שהיה אז אב"ד בווינא, ואח"כ נתקבל לאב"ד
 בק"ק מיץ, והם כל בני משפחת מירלש קבעו מקום דירתם בעיר
 ברלין, ובעת ההיא היה יושב על כס הרבנות בק"ק אלטונא והמבורג
 הגאון בעל בית הלל, אך אח"כ במשך איזה שנים נתקבל משם
 לאב"ד ולר"ט בק"ק זאלקווא, ואז נתקבל במקומו הג"מ זלמן מירלש

הנ"ל

הגיל לאביד ולרמ בני קהלות שם אלמונא, המבורג, וואנזיבעק, והארץ ימים על כסאו שם גם עד זקנה ושיבה, ובנו הרב הגדול הנגיד מו"ה זאב וואלף מירלש שהי' ג"כ ממגורשי ווינא נשאר בברלין שם, והיה מגדולי העיר ההיא ומנכבדיה, והוא הוציא לאור מחדש עוד בחיי אביו הגאון ז"ל את ספרי המורים עם הב"י, והוסיף עליהם גם ס' בדק הבית וס' דרכי משה, והדפיסם בברלין בשנת תס"ג בהסכמת הגאונים ובראשם הגאון רבינו אברהם ברודא שהיה אז ריש מתיבתא בק"ק פראג ואבי"ד דמדינת פיהם, וכתב שם בהסכמתו כי העיר ד' את רוח האלוף התורני בנן של קדושים מו"ה זאב וואלף בן הרב המאוה"ג זקן ויושב בישיבה מו"ה זלמן נריו אביד דק"ק המבורג יצ"ו, נכד חמי זקני המפורסם בתורה וביראה כבוד מו"ה דוד מירלש זצ"ל עכ"ל, וכבר דברנו אודותיו הרבה במקום אחר, ואין פה המקום להאריך בזה:

והנה הגאון החי' אחר קחתו את הגבירה שרה לו לאשה, הלך לו כבית חמיו לק"ק אלמונא, והיה שוקד שם על התורה ועל העבודה, והרביץ תורה ברבים בבית המדרש הגדול הקלויז אשר הוקם באלמונא שם אז לתורה ולתעודה, ועוד בחיי חותנו הגאון האב"ד דשם הופיע שם כאור תורתו, וקבע לו ישיבה גדולה בפני עצמו עם תלמידים הגונים, חכמים ונבונים, בחורי חמד ואנשי שם גם שב גם ישיש הצמאים לשמוע דבר ד' זו הלכה ברורה (בהקדמתו לספרו שו"ת חי' שם, וראה ממנו ג"כ בהקדמת ספר דעת חכמה להגאון המוכיח מהר"ל מפינסק), ואף גם לא הניח ידו מלהשיב דבר לכל אשר שאל ממנו להלכה ולמעשה עוד בחיי חותנו הגאון ז"ל כאשר כן תראה בשו"ת אבן השוהם בסימן נ"ה אשר שם נדפסה תשובה אחת מהגאון ר' זלמן מירלש ז"ל דהאב"ד אלמונא והמבורג אשר השיב בשנת תנ"ב בנדון קדושין בעד אחד, וכתב שם בסיום דבריו ששלח תשובתו בזה בצרופה תשובת חתנו הרב נר"ו, והנה באותה השנה שנת תנ"ב הוציא לאור בדפוס הומבורגי את הספר "מורי זהב" על חושן משפט ח"א שהיה בכתב יד, והוסיף עליו ג"כ חדושים והנחות נפלאות אשר הכנים על הרוב בתוך דברי רבינו המ"ז בשם "אמר המגיה", והוא בא פעם לפרש ולבאר דברי רבינו המ"ז, ופעם כמשיב ידו על דבריו, ומרוב ענותנותו לא הודיע את שמו בשער הספר

כלילת יופי

הספר שם, רק נרפס שם „הובא לבית הרפוס ע"י אחד מקמני תלמידי עבדי ד", וגם ברוקדמתו שם העלים את שמו, אך בסוף הספר שם חזר בו ונתפיים ע"י בקשת והפצרת גדולי תלמידיו להודיע שמו ברבים למען דעת מבטן מי יצאו ההגהות שבתוך הספר מ"ו, ואז בא על החתום שם בזה"ל „נאם צבי הירש בא"א מורי ורבי הרב המובהק כמו"ה יעקב נר"ו בהרב המובהק כמו"ה בנימן זאב וצללהיה, בן בתו של הגאון הגדול חסיד שבכהונה כמו"ה אפרים הכהן בעל ספר שער אפרים, חתן הרב הגדול אב"ד דק"ק אלטונא והמבורג כמו"ה משלם זלמן נייטארק, העומד על משמרת בית המדרש הגדול הקלויז אשר בק"ק אלטונא בשנת „במקד שו" לפ"ק" ע"כ:

ד. **ואחרי** מות חיתנו הגאון ז"ל נתקבל מיד במקומו הגאון הח"ץ לשבת על כסאו אחריו בג' קהלות שם באלטונא, המבורג, וואנזיבעק לאב"ד ולר"מ ולנהוג נשיאותו ברמה, אך יען כי הרבה מיחידי סגולה אשר בעיר אלטונא נטו ג"כ להושיב בראש את הגאון מוה משה מרוטנבורג בן הגאון הנודע מהר"ם זיסקינד ז"ל בעל ספר שו"ת מהר"ם זיסקינד, והוא היה כבר אב"ד בכמה ראשי קהלות במדינות ליטא, וכעת ההיא אוה למושב לו שם בק"ק אה"ו, ובעבור זה למען השלום נעשה פשרה ביניהם ששניהם ישמשו יחדיו בכתר הרבנות בעיר אלטונא שם כל אחד חצי שנה. ונמשך דבר זה עד שנת עת לפ"ק, ואולם בכל ימי משך זמן נשיאותם ביחד שם באלטונא לא היו נוחים זה לזה בהלכה, ולפעמים פרצה ג"כ ריב ומחלוקת ביניהם ב יניי ההוראה, ובפרט בשנת תס"ט. שאז יצאה הוראה מפי הגאון הח"ץ להתיר תרנגולת שלא היה נמצא לה לב, מטעם שאי אפשר לשום נכרא לחיות אפילו שעה אחת בלא לב והיה כאחד הכריאים (ישות חכם צבי סימן ע ד), ועל זה יצא לנגדו בר פלוגתיה הגאון מו"ה משה מרוטנבורג הנ"ל אשר היה ג"כ אב"ד שם, ואסר את התרנגולת, אחרי שהאריך לסתור כל ראיותיו של הח"ץ וירה עליו ג"כ חצי השגותיו מכלי הזכיר את שם המתיר בזה, רק בשם חכם אחר, (שו"ת מהר"ם זיסקינד סימן ל"ג), וכדי בזיון וקצף היה דבר זה להגאון הח"ץ עד אשר נלאה נשוא, ועזב את משרת הרבנות והלך וישב לו בבית המדרש הגדול שם באלטונא מקום אהלו בתחלה, אבל ד' אטר לצרותיו די ויהי בשנת ת"ע באמצע

זמן החורף בערב שבת קודש פרשת בשלח בא אליו כתב רבנות מק"ק אמשטרדם, והגאון הח"ץ היה יושב אז בבית הכנסת שם מעוטף במלית ותפילין וקורא שמו"ת פרשת השירה מתוך הספר תורה, והובא אליו האגרת בבשורה כי נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק אשכנזים אשר באמשטרדם הגדולה, והגאון הח"ץ נענע להם ראשו, כי בחר לו לשבת בעיר ההיא גם מטעם היות שם בית הדפוס נאה ומהודר, ויהי ג"כ יכולת בידו להדפיס שם את ספרו הנכבד שו"ת הנקרא על שמו "חכם צבי" כאשר קותה נפשו זה מכבר להוציאו לאורה, ולא אחר הגאון ז"ל לבא שמה עם כל בני ביתו בשנת ע"ת רצון לפ"ק, ואנשי דעיר וגדוליה קבלוהו שם באהבה ובכבוד גדול (3), ובשנה הרוא הסכים שם על הפירוש ישחבר

(3) ואחרי נסיעת הגאון הח"ץ מק"ק אלטונא לאמשטרדם נשאר הגאון מו"ה משה נרוטנבורג שהיה צר פלוגתי של הח"ץ, לנדו האב"ד והר"מ צג' קהלות אלטונא, הנעדרו, וואנזיצעק סס, ואולם לא האריך ימים על כסאו סס כי כפי הנראה נפטר והלך לעולמו סביב לשנת תע"ג, ואחרי פטירתו השתדלה אשתו הרבנית הגבירה להוליא לאור הדפוס שו"ת מהר"ם זיסקינד ממותנה הגאון ז"ל אשר נכללו בהם ג"כ קלת שו"ת גם מנעלה הגאון מהר"ם נרוטנבורג, ובג' קהלות סס נתקבל ניר זמקונו לאב"ד ולר"מ הגאון הגדול מו"ה יחזקאל לבית קאלינאלינפויגן בעל שו"ת כנסת יחזקאל שהיה תלמיד מובהק להגאון מהר"ם זיסקינד, והוא ז"ל האריך על כסאו סס לערך כ"ו שנים ונפטר בשנת טובה זיוס כ"ג תמוז תק"ט לפ"ק, ובשנת תע"ה נתן הסכמתו על הספר שו"ת מהר"ם זיסקינד נרצו הגאון ז"ל, ושם הפליג ג"כ בשנתו של צנו הג"מ משה נרוטנבורג שהיה לפניו אב"ד בק"ק אה"י סס, וכתב עליו שהוא צרא כרעא דאצוה, וכי גם מוננו שמוע חדושים נפלאים נהיותו אוכל נשרא שמינה אפתורא דהנא של אצו הגאון מהר"ם זיסקינד ז"ל שהיה אב"ד לובלין, ולכן הסכים עם הספר להוליאו לאורה ויע"ש: — והנה בהיותי עוסק בענין זה הובא לפני חבור קטן הנקרא בשם "תולדות יעצ"ץ", וראיתי כי נכלל בו ג"כ קלת מותולדות אצו הגאון הח"ץ, וכאשר העברתי עיני צו, נראשו ועד סופו, ראיתי כי הוא חבור נאה וסודרו עולה יפה, אך עכ"ז מלאתי מקום לעורר על איזה דברים אשר הסכם המחבר לא עונר עליהם, והנני פורטם פה: א) צלד אי כתב המחבר "שהרב מו"ה יעקב אבי גאון הח"ץ היה תלמידו של הרב מו"ה יעקב אב"ד בעיר

כלילת יופי

שחבר הגאון ר' אליה פולדא על הירושלמי מסדר זרעים ועל מסכת שקלים שנדפס אז באמשטרדם שם, וכן בא בהסכמה אז גם כן על

ספר

צעיר לובלין בן מו"ה העשל אב"ד בקראקא ע"כ, וזה טעות כי הרב מו"ה יעקב שהיה אב"ד בלובלין לא היה בנו של ר' העשל שהי' אב"ד בקראקא, רק אביו של ר' העשל כנודע, ואביו של ר' יעקב האב"ד לובלין היה שמו ר' אפרים נפתלי הנקרא הירש, שכן חתם א"ע בסוף תשובתו הנדפסת בספר גאון לבי הראשון אשר השיב עם להגאון ר' חייקא האב"ד דק"ק הרובשוב עם בשאלה השניה, וכן בסוף תשובתו הנדפסת בשו"ת גאוני בתראי בסימן כ"ז שם, ולא יתכן לוותר שהטעות הזה נפל בדפוס בם' תולדות יעב"ץ שם, ובנקום "בן" ל"ל "אביו", דא"כ מדוע לא תיקן אותו הנוסח ב"ן תקוני הטעות שבסוף הספר שם, (3) בל"ג ג' העתיק שם "נדברי הגאון יעב"ץ וזה שסיפר על אביו הגאון הח"ץ, לבו ביום שנית חנוני הגאון ר' זלמן עירלב שהיה אב"ד ק"ק אה"ו, קבלו אז קהל הנוצורג וקהל וואלזיבעק את הגאון הח"ץ ניד לאב"ד עליהם, אך קהל אלטונא נחלק לשני נחמות ויחלקו את הנשיאות בינו לבין הרב ר"מ? ששה חדשים לזה וששה חדשים לזה" ע"כ, והנה פה עשה הנוסח סימן השאלה אחרי הרב ר"מ (?), כי לא ידע ניי האיש הר"מ הזה, ועל איזה ר"מ כוון הגאון יעב"ץ, ולדעתנו הדבר צדור נאלד שכוון בזה על הגאון מו"ה נשה נרוטנבורג (בן הגאון נהר"ם זיסקינד) אחרי שכתבר לבו שהוא היה ג"כ אב"ד בק"ק אה"ו שם צעת ההיא, והוא היה בר פלוגתי של הח"ץ כנ"ש בפנים, והגאון יעב"ץ שלא רלה להזכיר שמו בפירוש מפני הכבוד לכן הזכיר אותו ע"פ ראשי תיבות בשם ר"מ, והמנין יבין נעלמו.

(ג) בל"ג כ"ז סימן קס"ד הניא שם הנוסח נועד דארבע ארלות דנדינות פולין, וכתב: "העיירות אשר ישנו בהם הרבנים היו קראקא, פוזנן, לבוב ולובלין, והנה שפטו צעת ההיא בישראל בארץ פולין ואוקריינא ורוסיא ואשכנז, ונלודתם היתה פרוקה על ארלות איטליא צעהנען ונעהרין, ועל פיהם נתנו כל הרבנים והפרנקים והמנהיגים של הארלות האלה" עכ"ל, והנה כל דבריו בזה שלא בדקדוק כאמרו, וגם לא פירש כונחו בנה שחשב ארבעה נקוות האלה, האם כאמר שחשב דרך הרבנים נערי קראקא, פוזנן, לבוב ולובלין הנה לבדם נשאו הנשורה על שכנים להתועד יחדיו צנתי הועד שלהם, ושאר הרבנים של נדינות פולין לא התערבו עמם בועד ההוא, הנה דבר זה לא יתן להאמר כלל, שהרי עיינו הרואות דגם כל הרבנים הנלויים נשאר קהלות

ישרון

ספר שו"ת הרמ"א שנדפס מחדש באמשטרדם שם על ידי חתנו הרב
הגאון מו"ה אריה ליב בהגאון מו"ה שאול האבד"ק קראקא בן רבינו
הגדול

ישרון שבדיניות פולין, גם הנה היו מקראי מועד להיות מן המנויין עמהם
בחן הועד לכל דבר שבקדושה, ואם נחכוון לומר, דצאלו ד' מקומות היו להם
בתי הועד קבועים ששם התועדו יחדיו כל רבני ומנהיגי ד' ארלות להתייעץ בכל
עניני הקהלות והמדינות, גם צזה לא קלע אל המטרה, כי הדבר ידוע שבתי
הועד שלהם בקציעות היה רק בלוצלין וביערסלוב, וגם אח"כ במשך הזמן כאשר
נחטבל מקום הועד בלוצלין, עדיין נשאר מקום הועד בקציעות בירידי יערסלוב
עד זמן אחרון כידוע, ולפעמים הי' ג"כ הועד בערי לבוב, פינטשוב, פילץ, סטאזניץ
וקוסטנטיין, ובשאר ערי יהודה, אבל לא בקציעות רק ע"פ איזה קצה לפי המקום
ולפי הזמן להוראות שעה וכדומה, וכאשר כבר הרחצנו הדבור צזה במאמר
"ארבע ארצות" בספרי זה ואכינו. ונה שכתב עוד, שהם שפטו את העם גם
באשכנז, ומגודתם היתה פרוסה גם על ארלות איטליא בעהמען ומעשרין,
הנה גם דבר זה כמו זר יחשב ואי אפשר כלל להולמו, כי מי שם את גאוני
ד' ארלות פולין לשטים ושופטים גם במדינות אשכנז, בארץ לא להם? וגם
מי נתן להם העז וההנשרה לפרוש מגודתם גם על ארלות איטליא בעהמען
ומעשרין? אחנהה, ובפרט שכבר נודע כי כל הארלות האלה היו להם מושלים
מקרבם, ורבני המדינות שלהם היו כלם גאוים ומליינים אשר לא היו כפופים
וגם לא היו לריכים כלל לגאוני ד' ארלות דומדינות פולין כידוע, — (ד) בלד
ס"ג בסימן ר"פ הניא המחבר שם אודות הרב ר' נשלים זלמן בן הגאון
מו"ה יעב"ץ ז"ל שהיה אב"ד בעיר לונדן בקהל המבורגער שם, וחתימתו
בסכמתו לס' כסא מלך שכתבה ציוס ו' כ"ב אייר תקכ"ט בלונדן "החוכה
חוך אמוני עם סגולה בק"ק המבורגער ומל"פ בק"ק לונדן והמדינה", וע"ז
כתב המחבר שם: "ולא ידענו אם נחקבל לרב בכל הקהלות שבלונדן ועמד
בראש העדה בכללה, או אם רק קהל המבורגער שבלונדן לבד עמד תחת
שטריו" עכ"ל, ואנחנו ידענו בבירור שלא היה הגאון הזה רב אב"ד על כל
העיר רק רב אב"ד בבית הכנסת המבורגער אשר בלונדן שם בלבד, והרב
הראשי אשר עמד אז בראש כל הקהלות בלונדן ובכל המדינה היה הגאון
הנודע מו"ה דוד טעבלי שיק ז"ל מפפרי"ו, ושני אלה הרבנים נזכרים במכתבי
דייני ק"ק פפרי"ו הנדפס בס' אור הישר נדון הגט ומקליווא דף כ"ח ע"ב,
וכתבו שם על הרב ר' טעבלי שיק שהוא הרב אב"ד לונדן, ועל הרב ר'
זלמן

כלילת יופי

הגדול מ"ה העשל זצ"ל, וחרתנו זה מלא גם כן את מקומו בזמן
אחרון

זמן ז"ר יעב"ץ כתבו שהוא הרב אצ"ד דצית הכנסת המזכיר דק"ק לונדן
יע"ט, ומתחמתו אשר חתם א"ע צסוף הסכמתו לס' כסא ונ"ך צטנת תקכ"ט
שהוא חונה בק"ק המזכיר ומל"פ בק"ק לונדן והמדינה, נמי יש להוכיח
שהיה רק אצ"ד בק"ק המזכיר ולא בכל העיר, כי צאם היה הרב הראשי
על כל העיר לא היה מזכיר כלל במתחמתו קהל המזכיר, וגם לא היה
כותב ומל"פ בק"ק לונדן והמדינה. רק היה חותם א"ע צתם "חונה בק"ק
לונדן והמדינה", אלא ודאי שלא הי' רק רב צצית הכנסת דהמזכיר שם
בלבד, ואולי מדעתו כי היו דבריו נשמעין ג"כ לכל אנשי העיר והמדינה
לגודל יקרת ערכו, וערך אצותיו הגאונים ז"ל, נהג סלסול צעלנו וחתם:
"ומל"פ בק"ק לונדן והמדינה", והנה כאשר כתבתי, כן עוד תחזה, כי גם
צמנין הרבנים אשר נהגו נשיאותן בק"ק אשכנזים בלונדן שם צזה אחר זה,
לא נמנה ציניהם רק ר' טעבלי שיק, ולא ר' זלמן צ"ר יעב"ץ סג"ל, וזה נפני
שלא היה הוא הרב הכולל על כל העיר לונדן רק רב מיוחד צצית הכנסת
דהמזכיר בלבד וכנ"ל:

ודע כי נמי לזו אשר צאו האשכנזים לגור ולהאחז צעיר לונדן וכל ארץ
אנגליה, הי' להם תמיד שם שני רבנים, והרב הראשי אשר נמנה לאצ"ד
על כל העיר ועל המדינה, היה מקומו קצוע על התורה ועל העבודה צצית
הכנסת הגדולה אשר צנו להם ניד צצואם לעיר לונדן ושם היו מתפללים
המקהלה הגדולה, והמקהלה השניה נעדת האשכנזים אשר צאו אח"כ וקבעו
להם מקום תפלתם צצית הכנסת אשר ענד צצית הק"ן מו"ה מרדכי נק"ק
המזכיר (ועל שמו נקרא צית הכנסת המזכיר) גם הנה נינו עליהם רב אצ"ד
אחר להורות להם הדרך אשר ילכו צו כדת של תורה, כאשר יבואר להלכה,
וכבר כתבנו נזה צמקים אחר נדי דברי נמכתי ורבני ארץ האי היא נדינת
אנגליה נעת אשר השיגו היהודים הרשיון לשוב ולהאחז צארץ ההיא כיני
קדם, ע"י השתדלות הגאון הקמס הגדול ר' ננטה צן ישראל אשר דבר עוב
עליהם לפני קראמועל נשיא הארץ ושאר גדולי המדינה, ופה אבא צקצרה
ואגע רק צראשי דברים, דהנה צצר נודע כי אצ"י הספרים הנה היו
הראשונים אשר צנו לגור ולהאחז צארץ אנגליה, וניד צצואם לעיר לונדן
ונעשו לקהל ועדה צנו להם שם צית הכנסת הגדולה אשר קראו צסם "הצ"י
שונים", ונמי אז נינו עליהם ג"כ רבנים מוצהקים ונקרב אחיהם, להורות
להם

אחרון בשנת תק"א לפ"ק, והיה גם הוא אב"ד ור"מ בק"ק אשכנזים שבאמשטרדם

להם חקי חלקים ותורותיו, ומגדולי הרבנים המלוינים מן הנודעים לנו אשר נהגו נשיאותן שם בזה אחר זה, הנה הגאון מו"ה יעקב ששפורט (שהגאון מו"ה אהרן ז"ל שהיה בין וכד להרמז"ן ז"ל), צעהנחיס שו"ת אהלי יעקב וס' לילית נוצל לזי והוא ז"ל בא ראשונה לעיר לונדן בחצרת הרב ר' מנשה בן ישראל, ומינו אותו לרב אב"ד עליהם, והוא היה הרב הראשון לעדת הספרדים בלונדן שם, ושבו נסע משם לאמשטרדם, כי נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק ספרדים שם בחצרת הגאון הנקובל מו"ה יצחק אנוב שהיה מוכר ג"כ אב"ד ור"מ שם, (וכבר נודע כי ק"ק ספרדיים שבאמשטרדם היו להם על הרוב שני רבנים אשר השתמשו שניהם בכתר אחר שם), ובלונדן שם נתקבלו במקומו עוד שני רבנים אחרים זה אחר זה, אבל לא היו מלוינים כל כך בדורם, ואחריהם בא שלמה הוא הגאון הנקובל מו"ה שלמה צמורה יעקב איליון ונתקבל לאב"ד ולר"מ לעדת הספרדיים בלונדן שם, ובשנת תשי"ו עדיין הי' יושב על כסאו שם, ונעת התיא"ה הי' לו חליפות מכתבי שו"ת עם הגאון חכם לזי בהיותו עוד מרבץ תורה רבנים צבית הנדרש הגדול אשר בעיר אלטונא כמזכיר צמורה ח"ץ צמיינן א', והגאון הח"ץ השיב לו שם בכבוד גדול וכתב אליו: "אני איני כדאי ששלח מעכ"ת אלי ואיננו לריך למודעי, כי עמו עז ותושיה כשנעמי ורעי, אך ענותו תרביני אחיה דעי גם אני, ולהפקת רעונו כי אין מוסרין לגדול, אונתי עם הספר יראה להיכן דעתי הקלרה נוטה" וכו' עכ"ל, ואולם אח"כ במשך הזמן עזב גם הוא את העיר לונדן ואת כס כבודו שם, כי נקרא לכהן פאר בק"ק ספרדים אשר באמשטרדם לנלאות מקום של הגאון מו"ה יעקב ששפורט שנפטר והלך לעולמו, (הגאון נהר"ש איליון היה אב"ד שם בחצרת הגאון מו"ה שלמה די אוליוריה צעהנח"ס אילת אהבים, ואחרי מותו היה ר' שלמה איליון לזכו אב"ד שם, והאריך על כסאו שם גם בשנת תע"ט שאז בא בהסכמה על ס' עיר דוד והגאון ר' דוד לידא ז"ל שנרפס בשנה התיא"ה באמשטרדם שם, ועל הדפסת האלפסי באמשטרדם שם בשנת ת"פ ע"י הרה"ג מו"ה יוסף דיין דיק"ק אמשטרדם, ובינוני מלכו בק"ק אשכנזים באמשטרדם שם ארבעה באונים מלוינים זה אחר זה, והם הגאון ר' ליב חריף והגאון ר' ליב קאליש והגאון הח"ץ והגאון מו"ה אברהם צרלינר בן הקלין מו"ה יודא ז"ל שהיה בחמלה אב"ד"ק הלצרטארט ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק אמשטרדם בקהל אשכנזים שם,

וגם

כלילת יופי

שבאמשטרדם שם, והוא הנחיל את כסאו גם לבנו גם לבן בנו
כמבואר אצלנו בתולדותיו להלאה. והנה הגאון הח"ץ ישב על כסאו
באמשטרדם

וגם הוא בא בהסכמה על ס' עיר דוד הכ"ל בשנת תע"ט, ובלונדן נתקבל
שם במקומו לאב"ד ולר"י זק"ק, שערי שמים" אשר לעדת הספרדים החכם
הכולל הגאון מו"ה דוד גיטו זעל ספר נוטה דן המוכנה שם "כוזרי שני"
ושנת תס"ג כבר ישב על כסאו שם כמבואר בקוף ספרו נוטה דן בסימן
סס"ג שם, וגם החכם הגדול הזה נכבד ויקר מאד בעיני הגאון החכם
לבי, והיה חפץ ביקרו, וגם היה מונן בעדו, וכאשר ילאו עליו עוררין בשנת
תס"ה, אודות הדורש אשר דרש דברים צבית הכנסת שערי שמים בלונדן שם,
אז ערכו הגבירים פרנסי ומנהיגי העדה דשם את תורף דרשתו לפני הגאון
הח"ץ ובקשו ממנו להגיד להם חרות משפטו על שרש הדברים אם לא נמלא
עולתה שם, ואז ענה להם הגאון כי טוב פתח הרב בדרשתו, ודבר ד' אמת
בפיו, והן הן מן הדברים העומדים ברומו של עולם, והפליג מאד בשבח
של החכם הדורש הרה"ג הכ"ל כאשר באו הדברים מפורשים ברוב ענין בשו"ת
ה"ץ בסימן י"ח שם, — והנה בתחלת ימי נשיאותו של הרה"ג מו"ה דוד
גיטו זק"ק ספרדיים בלונדן שם, כבר נקבלו ונאו גם אחז"י מן האשכנזים
לגור בארץ ההיא, ורובם קצו ושכנסו לגור בעיר לונדן, ונעשו גם הנה לקהל
ועדה שם, ובנו להם ג"כ בית תפלה לד' הוא בית הכנסת הגדולה של
האשכנזים בלונדן שם הצרי לתלפיות עד היום הזה, והם נינו עליהם לרב
אב"ד ולר"י את הרב הגדול מו"ה אורי פייבוש המבורגער, איש אשכולות
מקרב עדתם, והוא היה הרב הראשון לעדת האשכנזים הגדולה בלונדן שם,
ועדת האשכנזים השניה העומדים צבית ד' של הקטין הנכבד הגביר מו"ה
מנדכי המבורגער בלונדן שם, הנה קבלו עליהם אז לאב"ד ולר"י את הרב
הגדול מו"ה יוחנן צמורה יחמק הנקרא ר' חילק ר' הילל ז"ל נק"ק העלישוי,
ובקונטרס, "תשובות הגאונים" שנרפס באושטרדם בשנת תס"ז שם תולא קלת
דברים המוגעים לשני הרבנים האלה, כי שם נרפס השאלה אשר הליע הרה"ג
מו"ה אורי פייבוש המבורגער האב"ד דק"ק אשכנזים בלונדן שם, בנדון חרם
דר"ת על המוליא לעז על הגט לאחר נתינתו, וזיוס ג' כ"א אלול תס"ו ערך
דבריו לפני גאוני זמנו, והם השיבו לו תשובתם כל אחד לפי דעתו, וכדפסו
שם, ונראשונה באה שם תשובה קלרה, ונהרב המורה, החכם הגדול מו"ה דוד
גיטו זעל נוטה דן האב"ד דק"ק ספרדים בלונדן שם, ובא על החתום: "כ"ד

באמשטרדם שם השקט ושאנן ג), והיה שוקד על התורה ועל העבודה
 כדרכו בקודש תמיד עם ישיבה גדולה, וגם הוציא לאור בבית הדפוס
 שם את ספרו היקר שו"ת "חכם צבי" אשר נתקבל באהבה וברצון
 בכל תפוצות ישראל עד היום הזה, אך בשנת תעיד פתאום פרצה אז
 בק"ק אמשטרדם מחלוקה גדולה בינו ובין חכמי הספרדים אודות
 הספר "דברי נחמיה" שחבר ספרדי אחד בקוראי שמו נחמיה חייא
 חיון, אשר הגאון החי"ץ מצא בתוכו דרשות של דופי, וכי נבלע בו
 ג"כ

עצרו נאמן צלהצחו דוד נינו נשרת ק"ק ספרדים, ואח"כ נדפס שם תשובת
 הגאון הנפורסם רבן של כל בני הגולה נו"ה אריה יהודה לבי הכהן האבד"ק
 אנשטרדם הנקרא צפי כל צטס ר' לבי חריף (והוא השיב תשובתו ציוס ג'
 כ"ז תשרי תס"ז לפ"ק), ואח"כ צא שם תשובת הגאון הגדול נו"ה לבי אשכנזי
 אב"ד ור"נ דק"ק אלטונא והנצורג הנקרא צפי כל צטס "חכם לבי" (והוא
 השיב תשובתו ציוס ג' ז' תשרי תס"ז לפ"ק), ונאחרונה צאה שם תשובת הרב
 הגאון נו"ה יהודה לבי האב"ד דק"ק ראטרדם, והרה"ג נו"ה יוחנן ונהעלישוי
 שהיה אז האב"ד ור"נ דבית הכנסת הנצורגי צלונקן שם הוסיף ג"כ נוסף
 ונשלו שם לכבוד עטרת תפארת הגאונים הרבנים הנ"ל, והוא ז"ל הביא ג"כ
 כל התשובות הנ"ל לבית הדפוס באמשטרדם צטנת תזל כטל לפ"ק, ודי
 צזה כעת:

ג) ובעת ההיא הי' נשרת הרבנות של ק"ק אשכנזים שבאמשטרדם שם כצר
 גדולה ונשאה כונו צשאר קהלות הגדולות והנכבדות צארלות פולניא
 ואשכנז, וכצר דצרכו ונה צנוקוס אחר נדי עסקנו צחולדות הרבנים של ק ק
 אנשטרדם ציחור, ושם הראתי לדעת שגם נוקודס שנתקבל הגאון "חכם לבי"
 להיות אב"ד שם, כצר ישנו שם על הכסא גאונים גדולים ונלוינים שנדור,
 ואם אונס כי צראשונה היתה עדת האשכנזים קטנה נגד עדת הספרדים
 הצכירה באמשטרדם שם אשר הונה, הספרדים, היו הראשונים שצאו לגור
 צארץ הולאנדי וקצעו ונשכנס צעיר אנשטרדם, ונעשו לקהל ועדה שם עם
 פרנסים ורבנים ונרציני תורה לחלנידים וקרב אחיהם, ונקרא קהל עדתם
 ג"כ צטס "תלמוד תורה", כנודע, ואולם אחצ"י האשכנזים הונה צאו לגור צארץ
 ההיא זונן רב אח"כ, וצתחלת צנת של"ו צראש השנה ההיא עשו להם
 ונין הראשון להצפלל ולהתנהג ע"פ ונהגי אשכנז, ושאלו להם צ' ספרי תורה
 וק"ק ספרדים שם, ונעשו גם הונה לקהל ועדה, ונקרא צטס "קהל אשכנזים"
 והיתה

כלילת יופי

ג"כ ארסו של שבתאי צבי שר"י, (וראה מזה ג"כ בספר זכר החיים והוא דרושי הגי'מ חיים כהן ראפפורט אבד"ק לבוב, ובראש הלוקומים שבסוף הספר שם הביא שם ג"כ הויכוח שהיה לו להגאון החיץ עם חכמי הספרדיים אודות הרבה דברים שאינם נכונים שנדפסו בספר דברי נחמיה שם, והספרדיים עמדו לימין המחבר שם, ואולם הגאון ר' חיים כהן ז"ל הראה גם הוא שם כי לא צדקו דברי נחמיה ויע"ש), ועי'ז נחלק גם לב העם שם לשנים, ומשפחות היו מתגרות זו בזו, ובראות

והיתה איפוא ראשיתה נלעזר נאד אזל אח"כ נתגדלה על רעותה, כעצואר צספר שארית ישראל שחבר צשפת אשכנזית החכם מו"ה נחמס מן הלוי מאונשטרדם (דפוס אונשטרדם תק"ג), ואנחנו נבא פה בקלרה, וגם נתוספת צירור קצת, כי צעוד שהיתה העדה קטנה היה להם לרצ ולמורה הרב ר' משה וועלי, והוא היה הרב הראשון לעדת האשכנזים שם, וזה האיש משה לא ידענו מי היה, כי לא נודע שמו צשערים, ואחריו נתמנה שם לרצ אנ"ד הרב הגאון המופלג צחקיות מו"ה אברהם צן החבר ר' יהושע ז"ל, והוא צא צהכונה על ספר נוקור חיים להג"ו חיים צוכנער נוקראקא, (דפוס אונשטרדם תל"א) ושצו נתקבל צנוקונו אח"כ שם הרב הגאון מו"ה יצחק אייזיק צמו"ה שנסון דעקינגין ז"ל, ויהי צשנת ת"ח לפ"ק שהיתה אז עת לרה ליעקב צכל מדינות פולין שנהרגו אלפים ורצצות נוישראל, ונחרצו ג"כ הרבה קהלות ע"י לורר היהודים חנויל יע"ש כנודע, ואז צאו לאונשטרדם, ספינות ונללות עם גולי פולין אנשים וכשים וטף אשר צרחו לכפשם ממונת הנליק וצתוכס ג"כ הרבה חלונדי חכונים ויחירי סגלה ונתיצצו צאונשטרדם, והתאנלו גם הנה להיותם לעדה נויחדת צפני עלונה שם צכדי להציק צנעוז מנהגי פולין כנעקדם, ונינו עליהם ג"כ רב אצ"ד מיוחד, והוא הרב הגאון מו"ה יהודה ליב צמו"ה שלמה ז"ל, והיה אדם גדול צתורה וצחכונה, וצשנת ת"ל השיגו גם עדת האשכנזים הרשיון מן הוונשלה לצנות להם צית הצנסת גדולה ונפוארה, והי' אז צעיר אונשטרדם שלשה קהלות ישראל, ולכל קהל וקהל רב אצ"ד מיוחד, ושלשתן צאו צהסכמותיהם על ס' נוקור חיים להג"ו חיים צוכנער הכ"ל, ועל ספר קיקיון דיונה (דפוס אונשטרדם תל"א לפ"ק), וצאו על החתום, יצחק אנהצ צק"ק ספרדיים, וכאם יצחק אייזיק צלא"א כ"ה שנסון זללה"ה דעקינגין חונה פה ק"ק אונשטרדם צקהל אשכנזים, וכאם יהודה ליב צמו"ה שלמה ז"ל חונה פה ק"ק אונשטרדם צקהל גולי פולין, ואולם

צנשך

וכראות הגאון כי אין שלום בעיר ואיש המחלוקת גברה שם מיום ליום, יעץ בלבו לעזוב את העיר ואת כס כבודו, ויסע מעיר לעיר וממדינה למדינה ויעבור דרך ארץ האי היא מדינת בריטאניא הגדולה עד בואו לעיר לונדון בירת הממלכה, ושם השתעשע עם חכמי וגדולי העיר, ומשם נסע דרך עיר עמדת עד בואו למדינות פולין, והוא ארץ מגורי אבותיו ואבות אבותיו משנים קדמוניות, ונתקבל לאבי"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל (וראה ממנו ג"כ בספר שארית ישראל פרק ל"ד) ושם

במשך זמן קצר אחר זה התאחרו קהל עדת האשכנזים וקהל גולי פולין להיותם קהל אחד, ושיחזיקו כלם בננהגי אשכנז, ולמנות עליהם רק רב אחד, ומני אז נעשה ק"ק אשכנזים שם לקהלה גדולה ונפוארה, יותר נקחלת הספרדים שם, ובשנת תל"ז קבלו עליהם לרב אב"ד את הגאון הגדול חכם ומוקבל מו"ה נחירי שטערן צמו"ה יודא ליווא ז"ל (חתן הגאון מו"ה נענדל זאס ז"ל האב"ד פפד"ו), ושמו נודע בשערים בתורתו ובחכמתו, ובתחלה היה אב"ד ור"מ בק"ק פולדא ושם נתן הסכמותיו על ספר ספרא דלניעותא דיעקב להגאון הנקובל ר' יעקב טענרלש מווינא. וגם הי' לו חליפות נכתיבי שו"ת עם נוחותו הגאון ר' גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני (שו"ת עבודת הגרשוני סימן קי"ד), ואחרי שנתגרשו היהודים נעיר פולדא נתקבל לאב"ד ולר"מ בקהל אשכנזים באונשטרדם שם, ובשנת תל"ח כאשר נדפס באונשטרדם שם ה"ק עם העתקה לשפת אשכנזית הי' עומד נכבד לזכר ולפרט כל סתום וכל חתום, וכל דבר הקשה בהעתקה הביאו אליו כעצוה בהקדמות הנעתיק שם, ובשנת ת"ו נסע ונשם כי נתקבל להרביץ תורה צוהדות פולין בגליל קראקא, ונפטר זאס הדך בק"ק נידרוויזל כעצוה בסקף ספר לונה דוד צוקספות שם (וראה ונה שכתבנו אודותיו בתולדות הט"ז בהערה ג'), ונתקבל צוקומו לאב"ד ולר"מ בק"ק אשכנזים שם הגאון הנקובל הנודע מו"ה דוד לירא צמו"ה אריה לייב ז"ל מלצוב, (תלמיד רבינו הגדול ר' העשל ז"ל), והגאון הזה היה ונילדי וננידולי ארץ פולין ובימי חורפו הרביץ תורה צכנה קהלות צוהדות פולין וצוהדינת ליטא, ושם נסע לצוהדות אשכנז ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק מנאלא והגלילות, ונשם נתקבל לאב"ד בק"ק אונשטרדם, ובשנת תנ"א כבר ישב על כסאו שם, ובתחלת שנת תנ"ב הי' לו חליפות נכתיבי שו"ת עם הגאון ונהר"ם זיסקינד מרוטנבורג (ראה ונה צוה"ת ונהר"ם זיסקינד סימן ד'), ונלכד זה היה ג"כ נפורקס צדורו בתורתו ובלדקתו ע"י

כלילת יופי

וישם נהג נשיאותו ברמה, אך בעונות הדור לא האריך ימים על כסאו
 שם רק קרוב לארבע שנים מסוף שנת דע"ת עד אמצע שנת
 תע"ח לפ"ק שאז נתבקש בישיבה של מעלה ביום ב' דר"ח אייר
 תע"ח לפ"ק בהיותו כבן נ"ה שנים, ומנוחתו כבוד בקיץ לבוב שם,
 והוא לך בזה לשון בנו הגאון יעב"ץ ז"ל בספרו תורת הקנאות: "מלחמת
 ג' ח'יש' (הוא התועב 'נחמיא' חיון 'שר' תלמיד של ש"ץ שר"י) היתה
 בשנת תע"ד לפ"ק, ובשבילה עקר אבי מורי הגאון החסיד זצ"ל
 ממקום

חזרוי היקרים אשר חנך צפרד"ס, והס' ס' אנגל דוד וס' עיר נקלט וספר
 עיר דוד אשר כל אלה ילאו לאור הדפוס, וחנך ג"כ חזורים יקרים גם צנגלות
 ונהס שו"ת להלכה ולמעשה בפלפולא חריפתא וגם חזור יקר על כל הש"ע
 אר"ח, אך לא נדפסו, וכבר כתב עליו הגאון צעל עזרת הגרשוני בהסכמתו
 לס' עיר דוד "כי אחרי שהראה ידו החזקה צנכתרות וצנכני האר"י ז"ל הנה
 מן הסכתרות אנו לנדין ג"כ על הסגלות ע"כ, ואולם תכל הסגלות שלו לא
 זכינו לראות רק תשובה אחת וננו אשר צאה צדפוס צשו"ת ונהר"ם זיסקינד
 צק"מ ד' סס, אשר צה הראה ידו החזקה גם צנגלות (וראה נה סכתצנו
 אודותיו צתולדות הע"ז סימן ח'), והנה גם הגאון הזה לא יצב על כסאו
 עס ינוים דברים, כי סניצ צנגת תנ"ה עזב את העיר אנשטרדם ואת כל
 המונה צשניל המחלוקת שהיה עס, וחזר ושב לנדינות פולין אך מולדתו,
 ונפטר עס, וצנגת תנ"ה כתקבל צוקומו צק"ק אשכנזים צאנשטרדם עס
 לצ"ד ולר"י הגאון הגדול ונ"ה נשה יהודה צנו"ה קלונימוס הכהן ז"ל שהי'
 נקרא צפי כל צסס ר' ליב חריף, והוא יצב על כסאו עס נשך כיצ סניס,
 וגם הגאון הזה חנך ספרים ושו"ת הרבה כי היה נפורסס צדורו לרצן של
 כל צני הגולה, וכל דבר הקשה הקריצו אליו, ואולם אצננו לא זכינו לראות
 וננו צדפוס רק שתי תשובות צדברים הנוגעים להלכה ולמעשה, א) צשו"ת
 "אצן השוה"ס" צק"מ ליו נדפס עס וננו תשובה גדולה ורחנה, וצחוק תשובתו
 עס היה לו ויכוח דברים על תשובת צעל עזרת הגרשוני אשר הליעו לפניו
 אז נאשר השיצ גם הוא צנרון השאלה שהיה עס, וצקוף התשובה צא על
 הצחוס ציוס ג' כיא כסליו תנ"ט לפ"ק, צ) צקוטרס "תשובות הגאונים"
 הנדפס צאנשטרדם סנת תק"ז לפ"ק ע"ד חרס דרצינו חס על הולאות לעז
 על הגט, ונדפס עס צחחלה צזה תשובת הגאון ר' ליב חריף נאנשטרדם ניוס
 ג' כיז חשרי תק"ז לפ"ק, ואח"כ נדפס גם תשובת הגאון חכס לצי שהיה

ממקום כבודו ק"ק אמשטרדם. לפי שהגישו עצמותיהם בערכאות ולא רצה שיתחלל שם שמים בין האומות, וכן פנה הודו זיוו והדרו, והלך לו לארץ פולין, ונתקבל שם במדינת לבוב והגרליל, ונחה נשיאותו ברמה, גם כל השררות שם עשו לו כבוד גדול שלא נעשה לאדם מעולם באותה מדינה, והיה לו כח ורשיון ממש לדון דיני נפשות עד כי הירגה איטתו מוטלת על הבריות, ושמעו הולך וגדול בין ישראל והעמים באותו מחוז, גם תקן שם תקנות טובות רבות וחשובות, באופן

אז אצ"ד ור"נ צק"ק אלטונא והענורג. ניוס ג' ז' תשרי תס"ז לפ"ק, ונקדור השטובות ונהם שראינו סהקדימו להרפסם תשובת הגאון ר' ליב חריף הנאמרת בזמן נתשובת הגאון הס"ץ, וגם ונהם סכתנו סס רבני ק"ק אשכנזים והספרדים שזלונדן סס, נראה שסנכו עיקר על תשובת ר' ליב חריף ז"ל מפני שהוא היה אז גדול ונמוין צדורו יותר מן הגאון הס"ץ ז"ל, כי לר' ליב חריף נתנו סס הרצות וכתנו עליו שהוא "הגאון רבן של כל בני הגולה", ולהס"ץ נתנו האלפים וכתנו שהוא "הגאון אצ"ד ור"נ דק"ק אלטונא והענורג". והנה בזמן החורף הוא ציוס א' י"ד טבת תס"ז נפטר הגאון הסהן הגדול ר' ליב חריף הנ"ל צאונשטרדם סס זקן ושבע ימים, ושס ונוחתו כבוד, ואחרי גויעת האר"י ז"ל נקרא הגאון נו"ה שאל בן רבינו הגדול נו"ה העשל ז"ל, לשנת על כטאו צאונשטרדם סס, והוא היה בתחלה אצ"ד ור"נ צק"ק צריסק דליטא ואח"כ צק"ק קראקא על נקוס אציו הגאון ז"ל הנ"ל, וסביב לשנת תס"ד נסע ונקראקא ונחר לשנת בגולה צעיר צרעסלח עד שנת תס"ז שאז נקרא לנח אונשטרדנה, והיה צנכוע לנחוז חשלו, פגעה בו מרת הדין צאס הדרך ונפטר לעולמו ונקבר צק"ק גלוגא ציוס ה' י"ז אייר תס"ז לפ"ק, (פנקס הס"ק פה קראקא), והנה צערך שנה ונחלה ונאמלע זונן החורף של שנת תס"ז עד אמלע זונן הקיץ ונסנת תס"ח נשאר הכסא של ק"ק אשכנזים צאונשטרדם סס פנוי ונכלי יושב עליו, וצין ונלכא לנלכא עונדו. ארבעה דיינים הנלויכים סס, צנוקוס רב לכל דבר שנקדושה כענזאר צהסכנותס אשר נתנו על ספר עין יעקב שנדפס ונחדס בצרלין בשנת תס"ט, ונחו סס על החתום צערב ר"ח נרחשון תס"ח לפ"ק, "נאס יהודה ליב בלא"א נו"י נו"ה אפרים אשר אנטייל ז"ל הענורגער שפיץ, ונאס יוסף צהר"ר ראובן יהודה כ"ץ זללה"ה, ונאס ילחק צהקדוש הר"ר שלמה זל"ל הי"ד ונאונשטץ, ונאס הק' זעירא דונן חצריא רבני ישיבה דק"ק פזנקן, פנחס זעליג בלא"א נו"ה נושה זל"ל ספרא ודיינא צק"ק

כלילת יופי

באופן שהיו אנשי ק"ק לבוב מרימים ראשם אחרי שירדו פלאים
 וכלם היו מתברכים בו, ואולם עונות הדור גרמו שלא זכו להשתמש
 בכלי קודש זמן רב, כי פתאום שקעה שמשו, וגר אלקים כנה, וגרם
 יללה רבה, וכל אנשי העיר היו בוכים ומתאבלים, אבל יחיד מספר
 תמרורים, ושרי פולין גם הם התאוננו עליו והצדיקו דין שמים,
 באמרם שלא היו היהודים כדאים וראויים לאדם גדול כזה בעוה"ר.
 ואילו היו זוכים היה עוקר גם אותן המינים של שברתי צבי שר"י
 המצויים

צ"ק אונטרדס", וצאנזע זונן הקיץ בשנת תס"ח לפ"ק, צא גור אריה לשנת
 על נקום כסא של הארי הגדול ר' ליב חריף הכ"ל, כי נתקבל לאצ"ד ולר"נ
 צ"ק אשכנזים עס הגאון הגדול מו"ה ליב קאליש צעהנח"ס "גור אריה"
 וחדש ונחם אז כבר ישנ על כסאו שס, וגם הוא צא בהסכמה על הספר
 עין יעקב הכ"ל וצא עס על החתום ביום ה' ו' אז תס"ח לפ"ק "נחם הלעיר
 צאלפי יהודה אריה ליב המונה צ"ק אונטרדס". (זה סותר למה שכתב צא
 החכם המדקדק צעל שארית ישראל בספרו עס פתיק ל"ד שהגאון הזה צא
 לאונטרדס צ"ח חלול תס"ח). והנה גם הגאון גור אריה הזה היה נילידי
 ומגידולי ארץ פולין כמד לרבותינו צעל הצ"ח וצעל הת"ח ז"ל, ובימי חורפו
 הרציץ תורה צרכים צארץ מולדתו צעדינות פולין גדול והיה רב אצ"ד צ"ק
 לוצזענץ נשך כ"צ שנים, ועס החזיק ג"כ ישיבה גדולה והעמיד תלמידים
 הרבה, ונני אז נתפרסם גדול יקר תפארת גדולתו ולדקתו גם צערחי ארץ.
 ועל גדול לדקתו העיד עליו ג"כ נוחתו הר"ג מו"ה יעקב סג"ל ונ"ץ דק"ק
 לוצזענץ עס צספרו "עס יעקב" (דפוס ספר"ח תע"ו), ועס צערך ענה וסגופים
 סינון כ"ג כתב: "שהגאון גור אריה הכ"ל היה נזהר מאד ונלחת קבלה לשי"ב,
 ובכל ימי נשך כ"צ שנים שהיה אצ"ד צ"ק הכ"ל לא נתן קבלה כי אם
 לארבעה בחורים נחנדים, ודוקא לבחור שהיה לווד בחן ישיבתו, והיה יודע
 לפרוק ולהקשות ולהבין ונעתו סברות וחדד לדבר ד"י ע"כ, וגם אח"כ צענתו
 על כסאו צ"ק אונטרדס גם עס נתן עין ולב לרווח קרן התורה, ויסד
 עס ג"כ ישיבה גדולה ונפארה להרציץ תורה צרכים עס בחורי חוה, גם
 כתב שו"ת וספרים צהלכה וצאגדה, וקלת חדושי אגדה נדפס וננוו צהקדוה
 הנוליא לאור נחדש ס' שנע שלונה על התורה ונהגאון ר"ש אלגזי (צדפוט
 אונטרדס ת"ע לפ"ק) צהסכמות הגאון הכ"ל, ועס צהקדוה הרב מו"ה שנעון
 כ"ץ ונאונטרדס כתב כי על פקודת הגאון הכ"ל הציא הספר שנע שלונה

המצויים שם" ע"כ, וזאת אשר נחקק על מצבת אבן קבר איש האלקים אשר מנוחתו כבוד בק"ק לבוב הנקראת לעמבערג במדינת גאליציען:

"בירח זיו, ניטל זיו הרגורה, ויצא ממנה כל הדרה, בימי ביכורי ענבים, ניטל האישכול ומתה פרישות ומהרה, ונגנזה האורה, בוצינא קדישא דנהורא, עמודא דנורא, חד בדרא, מה לדור ישאבד מנהיג וקברניט של מלכים, שר הבירה, אדונינו מורינו ורבינו הרב המובהק הגאון הגדול החסיד המפורסם כמו"ה צבי הירש בהרב המובהק כמו"ה יעקב זצ"ל, אשר הופיע באור תורתו בק"ק אמשטרדם והמבורג, ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב עם הגליל, ועלה אל האלקים בליל יום ב' דר"ה אייר תע"ח לפ"ק תנצב"ה":

ה. וְהִנֵּה הַגֹּאֵן הַחַיִּץ הַנִּית אַחֲרָיו חֲמֵשֶׁה בָּנִים וְחֲמֵשׁ בָּנוֹת, וּבִשְׁנַת תְּקִיבָה הָיוּ כֻלָּם עֲדִינָן בַּחַיִּים (מגילת ספר שם), וּאֲנַחְנוּ פֹּה נִדְבֵר

הכ"ל לבית הדפוס, וגם הביא שם קלח נחדוסי תורה ויה שמוע נמנה, ונשאר חזריו לא ילא לאור רק הס' "גור אריה" והוא חדוסי הלכות שנדפס באונשטרדם שם ע"י זנו הרב ז"ל, וחתנו היה הרב הנגיד הנפורסם אביר הרועים מו"ה יחזק ז"ל אשר זנו הרב הגדול מו"ה יואל ז"ל ה' אבי הגבירה הרבנית וורת יעלה אשת הגאון הנודע מו"ה אלעזר אבד"ק טריטט צעל ספרי שנין רוקח ושאר ספרים יקרים, (ראה מזה בהקדמה לשו"ת שנין רוקח ח"א, ובהקדמת זנו הגאון מו"ה בנימן וואלף ז"ל האבד"ק קעלין לספרו שערי תורה ח"א), והנה הגאון גור אריה ז"ל לא ישב על כסאו באונשטרדם שם רק כשנה ונחלה, כי צעונות הדור שקעה שמשו שלא צעונותו וציוס ז' כסליו ע"ר"ה לרה לפ"ק נתקם ציטיצה של ועלה, והלך לעולמו לדאנון נפש כל עדת האשכנזים באונשטרדם שם, ואולם ראשי וננהיגי העדה דסס חשו ולא התנועהו צכדי שלא לנטל היטיצה הכללית אשר יסד הגאון הכ"ל באונשטרדם שם, ע"כ התעוררו עד נהרה ונקשו לנו איש אשכולות כי יבא נגיד לכהן פאר צעדתם ולשבת על כסא הגאון גור אריה הכ"ל, ולהנהיג ג"כ שם יטיצתו הינוחה להרציץ תורה צבאים, והנה הקרה ד' לפניהם את הגאון הגדול מו"ה צבי אשכנזי הנקרא צסס "חכם לבני" שהיה אז אב"ד ור"מ בק"ק אלטונא והעבורג

כלילת יופי

נדבר רק משלשה בנים ומשתי בנות הנודעים לנו בשם, ונקומ מיהא פלגא, ואלו הם: בנו הראשון היה הגאון הנודע בכל תפוצות ישראל מו"ה יעקב עמדן הנקרא ג"כ בשם יעב"ץ והוא היה חתן הרב הגאון מו"ה מרדכי ב"ץ האבד"ק ברודא, ואח"כ בקק פוזנ' והגליל בהגאון מו"ה נפתלי הכהן, האב"ד דק"ק פפד"מ בעל סמיכת חכמים, כמבואר בראש הסכמתו לספר "פי שנים" פירוש הרא"ש על סדר זרעים שהוציא לאור הרה"ג מו"ה אלישע רב"ד דק"ק הורדנא, בדפוס אלמונא בשנת תצ"ה, ונדפס שם "הסכמת הרב הגדול החכם השלם מו"ה יעקב נר"ו שהיה אב"ד דק"ק עמדן בעהמ"ח ספר "לחם שמים" בן הגאון הגדול המפורסם בדורו כמ"ה צבי אשכנזי זצ"ל, וחתן הרב הגאון הגדול המפורסם מו"ה מרדכי נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק פוזנ' והגליל, ובא עה"ה שם תולעת יעקב בהגאון החסיד המפורסם כמ"ה צבי אשכנזי ז"ל, באלמונא מולדתו ארץ מגורי אביו תטי"ח לפ"ק, ואחרי מות אשתו הראשונה נשא ישוב את ברת אחיו הרה"ג מו"ה אפרים אשכנזי לו לאשה, ורבינו יעב"ץ ז"ל מלא אחרי אביו בתורה ובחכמה ובגדולה, והיה ג"כ קנאי בן קנאי נגד כת הארורה שיץ ישר"י, כמו אביו הגאון ז"ל, אבל זכה לאריכות ימים יותר מאביו כי הגיע לגבורות ונפטר ז"ל

ז"ל

והענין (ביחד עם הגאון נ"ה נסה נרוטנבורג בן הגאון נהר"ס ז"סקינד) והם שלחו אליו ליר נ"יחד עם כתב הרצנות אשר כתבו וחתמו ונתנו לו, וביום ו' עשיק פי בשלח בשנת ע"רת ר"טן לפ"ק, קבל הגאון הח"ץ את נוסחת הרצנות עליו, ולא אחר לבא שנה, לשנת שס על התורה ועל העבודה, כאשר קותה נפשו ונאז ונקרס, והעיר אנשטרדם להלם ושנחה: —

והנה הלגתי לפניך פה קורא יקר את כל הגאונים הנ"לונים אשר שנוסו בכתב הרצנות בק"ק אשכנזים באנשטרדם שס לפני נ"לך הגאון חכם לבי ז"ל שס, וכל זה להוליא ונלכ חכם אחד, והוא הרב הנופלג נ"ה רפאל נטע ראבינאו"ץ בעל "דקדוקי סופרים", אשר אונר עם הספר והחליט בדעתו כי צערס בא הגאון ח"ץ ז"ל לשנת על כסא הרצנות שס לא היה יושב על הכסא שס שום גאון נ"ליון כמוו ח"ץ ז"ל, והנה עינך לטובח יצטו, כי לא דבר נכונה בזה, ובתשובתי לחכם אחד הארכתי בחולדות כל הרצנים דק"ק אשכנזים באנשטרדם אשר ונלכו שס זה אחר זה ונזנן ראשון עד זמן אחרון (עד זמן כשיאותו של שנואל הרנתי ה"ה הרב הגאון נ"ה שנואל צבריכשטיין

ז"ל

זקן ושבע ימים בן שמונים שנה ביום ו' עש"ק א' דר"ח אייר תקל"ו
 באלטונא שם, והוא חבר ג"כ ספרים רבים ונכבדים אשר הרבה מהם
 יצאו לאורה, והרבה מהם נשארו בכתובים, ואף הוא ז"ל זכה לשלשה
 בנים גדולים בתורה ובחכמה. וגם לבת הנשואה ג"כ לת"ח, בנו האחד
 היה הרב הגאון מו"ה משלם זלמן שהיה אב"ד בבית הכנסת המבורגער
 אשר בעיר הגדולה לונדון, ונמצא ממנו מכתב דברי ידידות אשר
 השיב לאביו הגאון יעב"ץ ז"ל, בספר אור הישר (דף ע"ח ע"ב) אודות
 הגט מקליווא, השני היה הגאון הגדול מו"ה מאיר האב"ד דק"ק
 קוסטאנטין ישן, אשר תשובותיו נדפסות ובאות בספר שו"ת, וריעות
 האהלי, והשלישי הרה"ג מו"ה אריה יהודה ז"ל הנזכר בסוף ספר מור
 וקציעה ח"ב, ובת רבינו יעב"ץ היתה אשת הרה"ג מו"ה אריה ליב
 בהגאון מו"ה שאול האבד"ק אמשטרדם, ונדפס ממנו קצת חדושי
 תורה בסוף ס' בנין אריאל ח"ב הנקרא בשם בית תלמוד, ולכלם היו
 ג"כ בנים נינים ונכדים המתיחסים למשפחת בית יעב"ץ ז"ל, עד היום
 הזה. — ובנו השני של הגאון הח"ץ ז"ל היה הרה"ג מו"ה אפרים אשכנזי,
 והוא אשר זכרנוהו למעלה שבתו הגבירה היתה אשת אחיו הגדול
 רבינו יעב"ץ ז"ל בזיוג שני, ונפטר ביום ב' ג' ניסן תקל"ב לפ"ק,
 מצבת

ז"ל שהיה אב"ד שם, ונפטר בשנת תקל"ט), ושם נאמרו דברים רבים על כל
 העלם ונעיני החכם הנודקק מו"ה ונחם מן הלוי ונאמטטרדם בעל ס' שארית
 ישראל בשפת אשכנזית בני"ש נספרו שם צפרק ל"ד אודות הרבנים ונאמטטרדם
 (אשר נלכו שם וזונון ראשון עד התחלת זמן נשיאותו של הגאון ר' ליב
 בהגאון מו"ה שאול נקראקא וחתן הגאון הח"ץ שנתקבל לאב"ד שם צרי"ח
 תנוז ת"ק לפ"ק), והנאמרו כי החכם הנודקק הזה לא דקדק ולא כוון יפה
 צרוב דבריו שכתב שם (ונלמד נשיאות הדפוס שנפלו בהדפסה הראשונה
 באונטטרדם שם בשנת תק"ג), ולפעמים כתב ג"כ דברים רק כפי דמיונו ונבלי
 שום חקירה ודרישה, וכאשר תראה ג"כ בנדון הגאון הח"ץ שכתב שם: "שהגאון
 ז"ל נתקבל לאב"ד בק"ק לזנו, והאריך ימים שם ונפטר בשיבה טובה" ע"כ,
 והכל יודעים כי הגאון ז"ל לא האריך ימים על כסא לזנו שם רק קרוב
 לארבע שנים ונסוף שנת תע"ד עד ז' דר"ח אייר תע"ח לפ"ק, וגם לא נפטר
 בשיבה טובה, כי לא הגיע גם לינוי הזקנה, כי נתקם בשיבה של ונעלה
 נשיאותו כגון כ"ח שנים בני"ש נפנים: —

כלילת יופי

(מצבת קודש ח"א סימן קי"ג). — ובנו השלישי של הח"ץ ז"ל היה הרב הגאון מו"ה נתן אשכנזי מבראדי, אשר בנו הרב הגאון מו"ה משה יעקב ז"ל האב"ד דק"ק זבארוב היה אבי הגאון מאור הגולה מו"ה יעקב זצ"ל האבד"ק ליסא, בעהמח"ס חות דעת ונתיבות המשפט מקור חיים ותורת גיטין ועוד שאר ספרים יקרים, ויש תחת ידו ג"כ ס' פרי חדש על יו"ד אשר קנתי בימי חורפי מעובון הרה"ג מו"ה צבי דוד הלוי ז"ל האב"ד דפה קראקא שהיה ג"כ גין ונכד להגאון הח"ץ, ומצאתי בגליונות שם הרבה הגהות כתובים באצבע איש האלקים הגאון הח"ץ ומכנו הגאון מו"ה נתן ז"ל, ושתי בנותיו של הגאון הח"ץ האחת היתה הגבירה מרת מרים אשת הגאון הנודע מו"ה אריה ליב מאמשטרדם (בהגאון מו"ה שאול בן רבינו הגדול מו"ה העשל זצ"ל אבד"ק קראקא), והשנייה היתה אשת הגאון מו"ה יצחק ז"ל האבד"ק ביאלי בהגאון מהר"ם אבד"ק א"ש בעל שו"ת פנים מאירות, והוא נזכר בשו"ת מאמר מרדכי למהר"ם מדיסלדארף בסימן ס"ג שם בתשובת גיסו הגאון ר' ליב מאמשטרדם הג"ל ד), ומלבד הגאון מהר"י בעל חות

ד) הגאון מו"ה ילחק (בהגאון בעל פנים מאירות) שהיה חתן הגאון חכם לבי ז"ל, היה ציוני חורפו אב"ד ור"י ציקי נעשוויז, ונעס הכיץ ש"לוחיו וספיקותיו להגאון הגדול מו"ה חיים כהן ראשפורט ז"ל שהיה אז עי"ן אב"ד צק"ק סלובק צערס שנתקבל לאב"ד צק"ק לנזו והגליל, כנצואר צס' שו"ת רבינו חיים כהן סדרפס צזנזינו צלצו, בחלק אצן העזר עס צס"י סי"ט, ועס נא ג"כ צשאלה לפניו אס רשאים לסקר גיטי נשים צעירו נעשוויז עס, והננכר השיב לו עס דצטעת הדחק רשאי, אך צתנאי סיככים לזו גס השואל צעלמו והוא הגאון ר' ילחק הכ"ל ואלרף ענוו צלרופי דרצנן עוד רצ אס, או אחיו הרב מו"ה יהודה צהגאון בעל פנים מאירות או אס דודו הרב הנאזו"ג מו"ה נעס אבד"ק נייר אחיו של בעל פנים מאירות, ע"כ, (וכל זה הי' עוד צמיי הגאון ונהר"ס א"ש בעל פנים מאירות סנפטר כ"ז סיון תק"ד לפ"ק כנ"ש צנו הרטי"ג ר' יהודה הכ"ל צהקדנמו לכסר אור הגנוז), ונסיף ס' שו"ת ר"ח כהן הכ"ל צקונטרס הנקרא צעס "שאלת חכס" נדפס גיכ צשובה אחת גדולה ורצנה ונהגאון ר' ילחק צהגאון בעל פנים מאירות הכ"ל צהיתו עוד אב"ד צק"ק נעשוויז, ואלס אח"כ נחקבל נעס לאב"ד ולר"י צק"ק ביאלי (כנ"ש צתשובת גיסו הגאון מו"ה ליב אבד"ק אונטרערס

חות דעת שזכרנו שהיה נין ונכד לרהגאון הח"ץ התייחדו עוד רבים
מנאוני וחכמי הדור המפורסמים, ומהם רבינו בעל ישועות יעקב
האבד"ק לבוב, וידידי הגאון הנודע בשערים ר' בעריש אישכנזי האבד"ק
לובלין, ורב חביבי הגאון החסיד אור ישראל וקדושו מו"ה חיים
הלברישטאם זצ"ל האבד"ק צאנז, שהם כלם ניני ונכדי של הגאון
הח"ץ ז"ל, ועוד תמצא מניניו ונכדיו ג"כ להלאה בתולדות חתנו
הגאון ר' ליב מאמשטרדם, מבניו ומחתניו לוקחי בנתייז הכל מפרש
באר היטב עד זמנינו זה: —

יב. הגאון מו"ה שמחה כהן ראפפורט האבד"ק לובלין,
ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל.

אחריו האסף אל עמיו הגאון "חכם צבי" בלבוב שם, בר"ח אייר
תע"ח לפ"ק, נקרא מיד הגאון מו"ה שמחה כהן ראפפורט
שהיה אבד"ק לובלין (והוא בן הגאון מו"ה נחמן כהן ליפשיץ ז"ל
האב"ד דק"ק דובנא) לבא ולכהן אחריו שם לאב"ד ולר"מ ולשבת
על הכסא אשר כבר ישבו עליו שם מאז ומקדם גם אבותיו הגאונים
גוחי נפש ז"ל, והם אבי אמו הגאון מו"ה יוסף במו"ה אליקום געץ
שהיה אב"ד בק"ק לבוב בחוץ לעיר שם, והוא נזכר בשו"ת צמח צדק
בסוף סימן מ"ב שהסכים שם עם הגאון המחבר בשו"תא דב' עגונות
מק"ק נ"ש בשנת ת"ח לפ"ק, ובשנת ת"ו נתן שם הסכמתו להגאון
בעל היש"ך על יו"ד בהדפסה הראשונה, והוא היה התן רבינו מהר"ם
מלובלין אשר גם הוא ז"ל היה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב שם בפרם
שנתקבל לאב"ד בק"ק לובלין כנודע: —

ולהגאון

הנדפסת בשו"ת נחמד ונרדכי נדיסלדורף צסינן ס"ג כתי"ש צפנים), אשר
סס ה' ג"כ נסבן כנודו של אחיו הר"ג נו"ה יודוס הכ"ל שהיה חתן
הגאון המדיף נו"ה נפתלי הי"ך נזאלקווא אשר חזוטי צלו צס' אור יקרות
כנודע צבער סס' אור הגנוז לנעל פנים נאירות סנדפס צפירודא צנסת
תקכו לפ"ק: —

כלילת יופי

ולדגאון מו"ה שמחה הכהן, היו לו ג"כ שני בנים גאוני ארץ, הראשון היה הגאון הנודע מאור הגולה מו"ה חיים כהן ראפפורט, אשר היה בימי חורפו אב"ד ור"מ בק"ק זיטל ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק סלוצק, ומשם לק"ק לבוב והגליל, והוא בעל המחבר ס' "שו"ת מהרי"ח כהן" וס' זכר החיים הנקרא ג"כ בשם "דרושי מהר"ח כהן", והשני היה הרב הגאון מו"ה בנימין הכהן ראפפורט בעהמ"ס "גבולות בנימין על התורה א), והוא נזכר ג"כ בשו"ת מהר"ח כהן בחלק אבן העזר

א) ובעת כותבי הונא לפני חזור קטן נקרא בשם "תולדות אנשי סס", שחזר הרב ר' דוד טעבלי האפרתי נק"ק הרדאק דוויטעפסק, והעצתי עיני בחולדות הגאון זעל תוס' יו"ט סס, ורליתי טרוז דצרוי הס כזר ידועיט לכל ע"י ספר ונגלת איזה שחזר זעל תוס' יו"ט זעלמוי, וע"י שאר סופרי דור דור ודורטיו, והועט אשר הוסיף וחדש סס הנחזר ונשלו לריך צדיקה, ואין פה הנוקם להאריך ולהראות על כל שגיאותיו, רק צנה שגוגע לעינינו, והנה ראה זה ונלחתי סס בהערה כ"א שכתב שגס הגאון עו"ה נחמן הכהן ליפשיץ אזי הג"ו שנחה הכהן היה ונגזע זעל תוס' יו"ט, והוסיף לומר עוד שהג"ו נכיון הכהן זעל ספר גבולות נכיון היה זנו של הג"ו נחמן הכהן ליפשיץ ואחיו של הג"ו שנחה הכהן ראפפורט ע"כ, והנה על הראשון שכ' כי ר' נחמן הכהן היה ונגזע התוס' יו"ט, לא הביא שום נקוד לדבריו ואין הוליא דבר זה, ובנה שהוסיף נדון ר' נכיון הכהן שגס בדואה, כי הדבר ידוע שהג"ו נכיון זעל גבולות נכיון לא היה צן ר' נחמן הכהן רק צן ר' שנחה הכהן ואחיו של הג"ו חיים כהן ראפפורט, והוא נזכר ג"כ בשו"ת מהר"ח כהן בחלק אבן העזר סינין א' כו"ט שפניה, (והספר גבולות נכיון איננו תחת ידי), צ) ועוד הביא סס בהערה כ"ג שהג"ו שנחה הכהן הוא אזי הגאונים עו"ה חיים כהן ראפפורט האב"ד דק"ק לבוב, ועו"ה צרוך כהנא ראפפורט האב"ד דק"ק פיורדא וכו', ע"כ, וגם זה הוא טעות גדול כי הג"ו צרוך כהנא ראפפורט שה"י אב"ד דק"ק פיורדא לא היה זנו של ר' שנחה הכהן רק זנו של הרב ר' ונשה ואיר כהנא ראפפורט כו"ט להלאה בהערה השניה, ג) ובאותו דף סס ונלחתי עוד שגיאה גדולה והיא שגיון לדוד שכתב בהערה כי סס: "שהרה"ג עו"ה יעקב אורי שרגא פייבל האב"ד זלצטויי צעהנח"ס צית יעקב אש וס' רשפי אש, היה ג"כ ונגזע זעל תוס' יו"ט, והוא אחיו של הרב הגאון הגדול הנפורסס עו"ה נחמס נחום אב"ד

העזר כסימן א' שהציע שם שאלתו לפני אחיו הגאון ז"ל, ואחיו השיב לו בכבוד גדול, — וגם הגאון ר' שמחה הכהן אביהם חבר גיב שו"ת וחדושים בהלכות ובאגדות, ומכלם לא יצא לאור רק שלש דרשות הנדפסות בס' זכר החיים מבנו הגאון מהר"ח כהן, בסימני ט"ז מ"ז י"ג, מן הדרשות שדרש ברבים בק"ק הורדנא בשנת תס"ב ובשנת תס"ג ובשנת תס"ה, ובימי חורפו ה' הגאון ר' שמחה גיב אב"ד ורי"ט בק"ק דובנא מטלא מקום אביו הגאון מר"ה נחמן כ"ץ ליפשיץ ז"ל, ובשנת תמ"ט בא שם בהסכמה בין שאר גאוני ארץ על ס' צפנת פענח חדש (דפוס פפד"א תנ"ד), וחתם שם „נאם שמחה בא"א הרב הגדול מר"ה נחמן זללחה"ה ראשפורט החונה בק"ק דובנא, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"ט בק"ק הורדנא במדינת ליטא (למלאות מקום הגאון מהר"ם זיסקינד מרוטנבורג שהיה אב"ד שם ונתקבל לאב"ד בק"ק לובלין והגליל), ושם בא בהסכמה על ס' כתונת פסים על הגדה של פסח הנקרא גיב בא בהסכמה דרבנן מבעל צפנת פענח הגיל (דפוס אמשטרדם תנ"ה). וה"א אז בועד הגאונים דר' ארצות וחתם א"ע „נאם שמחה

דק"ק ניקלשבורג ז"ל ונחצר ס' זכרון ונחס" ע"כ, והנה גזה עשה הנחצר צדצר שתיטקות של צית רצן לא היו עועין בו, כי כל ניי טיש לו ידיעה קלת צחולדות חנשי סס, יודע כי צכל רצני וגאוני העיר ניקלשבורג נזמון ראשון עד זמן אחרון לא היה ננלא ציניהס רצ אחד שהיה שנו ר' ונחס נחוס ושחצר ס' זכרון ונחס, רק צדור שלפניו היה יושב על הכסא סס הרב הגאון ר' נחוס טרעצניטש ונילידי פראג והוא נתקבל לאב"ד צניקלשבורג סס והנדינה אחרי גות הגאון ר' ונרדכי צנעט ז"ל כידוע, והוא נפטר סס צשנת תר"צ, ונדוע שנו ע"י ספרו „סלוס ירושלים" על הירושלמי וספר „הקובץ" על הרמב"ם, אבל צכל הדורות שלפניו ושלפני פניו לא היה סס כלל אב"ד צשס „ר' ונחס נחוס ונחצר ס' זכרון ונחס", וחולס הדצר אשר הביא את הנחצר לידי שגיאה זו הוא, שהוא ראה צס' זכרון ונחס שנדפס על ונחצרו „שהיה אב"ד צק"ק גי"ש" והכוונה סס לוונר שהיה אב"ד צק"ק עיר חדס שיקראת צשס „כייאטעאט", ולפי שנדפס צקלור ססס „ק"ק גי"ש", שהוא ראשי תיבות של העיר „כייאטעאט", סצר הנחצר שהכוונה היא על העיר „ניקלשבורג" לפי שהיא נוליינת גי"כ על הרוב צראשי תיבות „גי"ש", וצזה שנה צרוחה, וועתה יעול הנחצר כל ונה שחידס צזה : —

כלילת יופי

שמחה בן הרב הגדול מו"ה נחמן כ"ץ ראפורט, החונה בק"ק הורדנא,
 והארץ על כסאו שם גם בשנת תע"ג שאז בא בהסכמה על ס' ברית
 שלום על התורה, ובא על החתום שם ביום ד' ט"ז אדר תע"ג, נאם
 שמחה כהן ראפורט החונה פה ק"ק הורדנא, וסביב לשנת תע"ד
 נתקבל משם לאב"ד וקר"מ בק"ק לובלין והגליל, (למלאות גם שם
 מקום כסא של הגאון מהר"ם זיסקינד מרוטנבורג הנ"ל שהי' אב"ד
 שם), ואז נקרא הגאון מו"ה ברוך כהנא ראפורט האב"ד דק"ק פיורדא
 למלאות מקום הג"מ שמחה הכהן הנ"ל בק"ק הורדנא שם כמבואר
 בהסכמתו לספר הלכה ברורה על שיע' או"ח (דפוס ווילמערשדארף
 תע"ז), ושם בא על החתום ביום אסרו חג דפסח תע"ד, נאם ברוך
 כהנא ראפורט החונה בק"ק פיורדא ומצ"פ על ק"ק הורדנא והגליל
 במדינת ליטא, ואולם אח"כ חזר בו ונשאר על כסאו בפירדא שם
 עד יומו האחרון ונתבקש בישיבה של מעלה בשנת תק"ו לפ"ק (3),
 ובק"ק הורדנא נתקבל אחרי איזה שנים לאב"ד הגאון מו"ה אריה ליב
 שהיה

(3) הגאון נו"ה ברוך כ"ץ ראפורט שהרב נו"ה נטע נאיר ז"ל, האב"ד
 דק"ק פיורדא, היה זקן ויושב בישיבה, והיה עוסק כל ימיו בחנויות
 ובקנינים כאשר העיד עליו הגאון רבינו יהונתן ז"ל בעל התועים בדרוש
 הספר שעשה עליו ציית הכנסת בק"ק ניץ בשנת תק"ו לפ"ק, (והוא נקשרו
 יערות דגש ח"א דרוש י"3), והיה לו ג"כ בנין וחתיך רבן, צנו היה הרב
 הגאון נו"ה אריה ליב כ"ץ ראפורט שהיה אב"ד דק"ק היילפעלד ונדינת
 ווירלנבורג, ובשנת תקכ"ד כ"ג שבט זא שם בהסכמה על הדפסת ספרי האלפסי
 עם כל הנופרטים בפרט זולנזאך וחתם שם: "נאם אריה ליב כהנא ראפורט
 חונה בנדינת ווירלנבורג והגליל", (והגאון חיד"א ז"ל בעצרו דרך עיר היילפעלד
 השתעשע שם עם הרה"ג הנ"ל כע"ס צמם הגדולים בנערכת גדולים ארת
 ז'), גם חתניו לוקמי בנותיו היו גדולים בתורה ובחכמה, האחד היה הרב
 הגאון נו"ה ישראל אשכנזי בן הגאון נארה"ג נו"ה נפתלי הירץ אשכנזי ז"ל
 האב"ד דק"ק לבוב (ראש עזה בפי עיר דוד בדרוש בית ישראל דף ס"ח ע"ב),
 והשני היה הרב הגאון נו"ה שמואל שפירא ז"ל שנפטר בדוני ימיו בשנת
 תק"ו, והגאון רבינו יהונתן ז"ל בחתום עליו ג"כ בהספרו בק"ק ניץ שם
 בחדש אב תק"ו לפ"ק, והעיד שם על גדולתו כי הרביץ תורה בישראל בתלמידים
 למאות ולאלפים, והיה ישר בלמודו וחסיד בכל מעשיו ולית ענותן כוונה,
 יערות

שהיה אבדיק סלוצק כמבואר בהסכמתו לס' זרע בירך שלישי על מס' ברכות, וכבר דברנו אודותיו במקום אחר, ואכ"מ: —

והגאון מו"ה שמחה כהן ראפפורט נהג נשיאותו ברמה בק"ק לובלין שם עיר מלאה חכמים וסופרים, ובשנת תע"ו נתן שם הסכמתו על ספר הישלה (דפוס פפד"א תע"ז) ובא שם על החתום בין כסא לעשור תע"ו לפ"ק, נאם שמחה בן הרב הגדול מו"ה נחמן כ"ץ זללהיה החונה בק"ק לובלין והגלילי, ואולם בשנת תע"ח לאחר פטירת הגאון מאוה"ג, חכם צבי ז"ל בק"ק לבוב, ביום ב' דרי"ח אייר תע"ח לפ"ק, אז קראו ראשי ומנהיגי העדה דשם את הגאון רבינו שמחה הכהן הנ"ל לבא אליהם לכהן פאר בעדתם ולהיות אב"ד ורי"מ בק"ק לבוב והגליל למלאות מקום הגאון הח"ץ ז"ל, והגאון ר' שמחה נענה

(יערות דגש ח"א דרום י"ג), והנה לאחר פטירת הגאון ר' צרוך ז"ל בק"ק פיורדא שס, נתקבל אז הגאון רבינו יהונתן ז"ל לאב"ד ולרי"מ ונקומו שס, והגאון ז"ל טעה מחד לקצוע ונקוס ישיבתו צפיורדא שס יען כי שס היה ונקוס הדפוס, ויושביה היו ג"כ חכמים גדולים אשר היה יכול לישא וליתן ענינם ולזכר כל הספיקות ותשועה צדק יועץ, אך ערבה כל טעותו ונפני כי אנשי ק"ק ניץ לא הניחו אותו ללכת ועירס קודם זמן המוגבל, (בהקדמתו לס' כרתי ופליתי), ולכן נשאר על כסאו צוין שס עד זמן הקיץ בשנת תק"י, שאז כבר נפטר זאלטונא הגאון מו"ה יחזקאל קאליניעלנבוין צעל ספר כנסת יחזקאל שהיה אב"ד צג' קהלות אלטונא, המבורג, וואלזינעק, ונתבקש צישיבה של וועלה ציוס כ"ג תמוז בשנת תק"ט, והגאון רבינו יהונתן ז"ל עשה עליו הספד גדול צבית הכנסת דק"ק ניץ ציוס ח"י אב תק"ט לפ"ק (יערות דגש ח"ב דרום ז'), וכחז שס כי יעד יום וניחד לאצל ולזכי ולנאספד על שארו הגאון חננת ישראל הזקן שצדור כנויה יחזקאל זללהיה, האב"ד דק"ק המבורג, ויע"ט, ובשנת תק"י ננוו וגנורו ראשי וננהיגי ג' קהלות אה"ו הכ"ל, וקבלו אז את הגאון רבינו יהונתן ז"ל לאב"ד ולרי"מ צג' קהלות שס, ובאנוע זמן הקיץ נסע הגאון ז"ל ועיר ניץ הלוך וכסוע לק"ק אה"ו, ובעברו דרך עיר ונהיים נתן שס הסכמתו על הדפסת סדרי הונטניות עם פירוש הרע"ב ותוס' יו"ט (דפוס זולנאך תקי"ח), ובא שס על החתום „דבני החתום פה ונהיים ה' אב תק"י לפ"ק, הקי' יהונתן צהרב הוננו ונהר"ן זללהיה, אנכי צדך ה' נחני ונק"ק ניץ לק"ק אה"ו יע"ח: —

כלילת יופי

נענה למבוקשתם מיד, כי נכסף לשבת על כסא אבי אמו הגאון מו"ה יוסף במו"ה אליקים געץ ז"ל שהיה מקדם אב"ד בלבוב שם, ויצא הגאון מעיר לובלין וילך לבוכה קרית משוש תפארתו (ג), אבל לדאבון נפשו לא נתקיימה מחשבתו, כי חלה באם הדרך ונפטר והלך לעולמו בעיר שעברשין ביום ז' אב תע"ח. לפ"ק, ושם ג"כ מנוחתו כבוד כידוע:

והנה כאשר באה השמועה לק"ק לבוב, כי נשבה ארון הקדש והגאון ר' שמחה נרתבקש בישיבה של מעלה בדרך נסיעתו אליהם לבוכה, נמס כל לב וערבה כל שמחה כי ניטל מהם נזר תפארתם, הודם והדרם, והתאבלו עליו ימים רבים, וכשביל כבודו לא רצו לקבל עליהם רב אחר לשבת על הכסא שם עד תום כל הישנה שנת פטירתו, וכסא הרבנות בלבוב שם היה פנוי עד סוף שנת תע"ט לפ"ק, (ולכן תראה כי בין הסכמות הגאונים אשר לכה בן המחבר סי' מאמר מרדכי על התורה שהוציא לאור בשנת רנע"ט, לא נמצא שם הסכמה מן רב אב"ד לבוב רק מן הריש מתיבתא דישם בלבד הוא הגאון מו"ה יהודה ליב בהרב מו"ה אליעזר ז"ל שבא שם עה"ח ביום כ"ג אדר תע"ט לפ"ק, והוא עצמו מהר"ל סג"ל אימיננא שנתקבל בזמן אחרון ג"כ לאב"ד בלבוב שם, אחרי נסיעת רבינו בעל פני יהושע ז"ל מלבוב לק"ק ברלין בשנת ת"ץ כנודע), וכפי הנראה כבר היה נחשב הגאון ר' שמחה בעיני אנשי ק"ק לבוב למרא דאתרא ולאב"ד שלהם, מיד מן הקבלה ואילך, אע"פ שלא בא לשערי העיר לבוב

(ג) ובעיר לובלין נתקבל גם לאב"ד ולר"נ (אחרי נסיעת הג"נ שנתה הכהן ראפפורט נעס) טגאון הגדול נו"ה נאיר בהרצ נו"ה בניין וואלף ז"ל, שהיה אז אב"ד דק"ק אפטא, כנבואה נראש הסכמותו לס' זרע צירק שליטי, וגם בהסכמתו לספר דרש נוטה להרצ ר' נוסה דרשן וקראקא, ולאחר פטירתו של ר' נאיר ז"ל נתקבל לאב"ד ולר"נ בק"ק לובלין גם הגאון הגדול נו"ה יצחק אייזיק הלוי בהרצ נו"ה יהודה אריה ליב ז"ל, ושם נא בהסכמה נערב ר"ח שנת תל"ג על ס' בית לחם יהודה על ש"ע יו"ד (והגאון נו"ה חיים כהן ראפפורט ז"ל אב"ד לבוב נחננס עליו בהספרו נספרו הדוכסים הנקרא נעס "זכר חיים" נדרוש כ"ג עס), ושאר רבני וגאוני לובלין אשר נהגו נשיאותם עס לפניהם ולאחריהם יבואו אי"ה ננוקס אחר ננלות ה' דרכינו: —

לבוב ולא ישב על כסאו שם, מפני כי נטרפה לו השעה ונפטר כאם הדרך, ועל זה תעיד ג"כ נוסחת המצבה של בנו הגאון מו"ה חיים כהן ראפפורט בעיר לבוב שם, שנחקק על האבן שם בזה"ל :

פ"ג הרב מו"ה חיים בן אדונינו מורינו ורבינו הגאון מו"ה שמחה כהן ראפפורט שהיה אב"ד פה ק"ק לבוב והגליל יצ"ו, והרב מו"ה חיים ממלא מקומו והיה ג"כ אב"ד דפה והגליל משנת תק"א עד שנת תקל"א לפ"ק :

וזמזומא הדברים האמורים למעלה נתברר לנו ב' דברים : א) שהגאון ר' שמחה ז"ל היה בתחלה אב"ד בהורדנא, ואח"כ בסוף ימיו היה אב"ד בלובלין, (ודרך בזה בעקבות הגאון מהר"ם זיסקינד ז"ל, שגם הוא היה בתחלה אב"ד בהורדנא ואח"כ בלובלין כידוע), ומעיר לובלין נתקבל לאב"ד בק"ק לבוב והגליל, ונפטר באמצע הדרך ולא בא לעיר חפצו בה, וכל זה שלא כדעת קצת מסופרי זמנינו שהחליטו שהיה בתחלה אב"ד בלובלין ואח"כ בהורדנא ומשם נקרא לבא לבובה, והנה עניןך לנוכה יביטו שלא כווננו יפה בזה, ב) שהגאון ר' שמחה ז"ל לא נפטר בשנת תע"ז כאשר נחקק עליו בטעות על אבן מצבת קבורתו בעיר שעברשין שם, "שנפטר ז' אב רגע' לפ"ק", שהרי בכל שנת תע"ז, וגם אחר כך עד ב' דר"ח אייר תע"ח לפ"ק, היה עדיין הגאון "חכם צבי" ז"ל בחיים אב"ד ור"מ בלבוב שם, ואיך הלב יוכל לחשוב שקבלו ראשי עדת לבוב בשנת תע"ז את הגאון ר' שמחה לבא מעיר לובלין ללבוב לשבת על הכסא שם בעוד רבם הגאון הח"ץ חי? ובע"כ שזה היה מעשה בשנת תע"ח בזמן החיין לאחר פטירת החיין ז"ל, ועל מצבת הג"מ שמחה ז"ל, בעיר שעברשין שם צ"ל : שנפטר ז' אב תע"ח לפ"ק, וז"ב :

ודע שראיתי ג"כ לקצת סופרי זמנינו שכתבו כי לאחר פטירת הגאון ר' שמחה בעיר שעברשין נתקבל מיד בנו הגאון מו"ה חיים כהן ראפפורט ז"ל לאב"ד במקומו בלבוב שם, והנה מה מאד שגו ברואה בדבר זה, וכמדומה שנוסחת המצבה בלבוב הגיל המעתם, שהם ראו שנחקק שם שהרב מו"ה חיים ממלא מקום אביו היה בלבוב שם, וסברו שבא למלאות מקומו מיד לאחר מות אביו, ובאמת לא כן היה, שהרי מסורש ג"כ שם שר' חיים ז"ל נתקבל לאב"ד שם בשנת

כלילת יופי

בשנת תק"א, וכבר ידוע שאביו הג"ט שמחה נפטר עוד בשנת תע"ה וכנ"ל, ונמצא שהיה הפסק ביניהם יותר מכ"ב שנים, וגם מלבד זה ידענו מכבר כי ככל משך זמן ההוא היינו משנת ת"פ עד שנת תק"א ישבו על הכסא בלבוב שם ד' גאוניו מצוינים אחרים, כאשר באו כלם רשומים אצלנו בתולדותיהם להלאה זה אחר זה, והאחרון מהם היה הגאון מו"ה אריה ליב מרישא חתן הגאון הח"ץ ז"ל אשר בשנת תצ"ט נתקבל לאב"ד בק"ק לבוב, ובאמצע זמן הקיץ משנת ת"ק נתקבל שוב מק"ק לבוב לאב"ד בק"ק אמשטרדם, כאשר יבואר בתולדותיו להלאה. — וגם מן הגאון ר' חיים כהן ראפורט ידענו ג"כ שבמשך זמן הנ"ל הרביץ תורה גם הוא ז"ל בקהלות שונות במדינות פולין, והיה בתחלה אב"ד ור"מ בק"ק זיטל (כמבואר בספר שו"ת שלו חלק אבן העזר סימן פ"ב משנת תפ"ט, ועוד שם בחלק חו"מ סימן א'), ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק סלוצק, והאריך על כסאו שם עד תחלת שנת תמ"א, שאז כבר עזב הגאון ר' ליב מרישא הנ"ל את העיר לבוב וקבע בית מדרשו בעיר אמשטרדם, ונתקבל במקומו בלבוב שם הג"ט חיים הכהן הנ"ל מעיר סלוצק לשבת על כסא לבוב, ואז מלא את מקום אביו הגאון ר' שמחה הנ"ל אשר למענו הוכן ג"כ הכסא שם לשבת עליו עוד בשנת תע"ה, ולא עלתה לו, ולבנו הג"ט חיים ז"ל עלתה לו, וכל זה ברור ואמת, והאריכות בזה אך למותר: —

יג. הגאון מו"ה משה חיים מלבוב אב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל.

הגאון הגדול מו"ה משה חיים אב"ד דק"ק לבוב והגליל, מורע קודש מצברתו רביעי בקודש מהגאון רבן של ישראל ומאור עיני הגולה מו"ה אריה ליב מקראקא, ונכד להגאון מהר"ם מלובלין ולהגאון מו"ה משה חריף ולשאר גאוניו אשר יצא קום ככל הארץ, כך כתב נכדו הגאון מו"ה יוסף האבנלעהרמער ז"ל האב"ד דק"ק זאמושטץ בסוף הקדמתו לספרו משנת חכמים שאביו הגאון מו"ה יעקב יצחק שהיה ג"כ אב"ד בק"ק זאמושטץ היה בן הגאון מו"ה משה חיים האב"ד דק"ק

דק"ק לבוב והגליל, וכן נשנה הדבר ג"כ בשער הספר זכרון יצחק שחבר בנו הרב הגאון מו"ה יצחק האב"ד דק"ק זאמושטיץ ממלא מקום אביו הגאון בעל משנת חכמים אשר גם הוא ישב על כסא אביו הגאון ר' יעקב יצחק ז"ל האב"ד זאמושטיץ בן הגאון מו"ה משה חיים ז"ל האב"ד דק"ק לבוב והגליל : —

והנה בהשקפה הראשונה לא ידענו מתי היה הגאון ר' משה חיים הג"ל אב"ד בק"ק לבוב שם, ובאיזה זמן נהג שמה נשיאותו. כי לא מצינו זכרו בשום מקום באיזה ספר או באיזה הסכמה אשר יהי לנו לעינים, ולהרחקות משם על זמנו ועל מקום כבודו בלבוב שם, כי גם את שמו ושם עירו לא נודע לנו רק מפי בנו ומפי בן בנו, כי בנו הגי"מ יעקב יצחק שהי' אב"ד זאמושטיץ חתם א"ע ברוב הסכמותיו "נאם יצחק כהרב מו"ה משה חיים זל החופ"ק זאמושטיץ", ראה לדוגמא בהסכמותיו לס' ברכת אברהם (דפוס זאלקווא תקי"א), ולספר עמרת צבי על התורה (מרח"ג מו"ה נח צבי דרישן דגליל לבוב, בשנת תקכ"ג) ולס' גינת ורדים (מהרב בעל פרי מגדים בשנת תקכ"ו) ולס' תוספת שבת (מהרב מו"ה רפאל מייזליש בשנת תקכ"ז). וכדומה להם, ולא זכר בשום מקום בחתימתו שהי' אביו אב"ד בק"ק לבוב, ורק בנו הגאון בעל משנת חכמים הוא זכר בסוף הקדמתו לספרו שם שאביו אביו הגי"מ משה חיים ז"ל היה אב"ד בק"ק לבוב והגליל וכמו שזכרנו לעיל, אבל זולת זה לא ידענו ממנו מאומה, ושוב חפשתי גם בספר מצבת קודש כי אולי העתיק שם נוסח אבן מצבתו ויהי' אפוא הנקל בידינו להפיץ אור על מקומו וזמנו אבל מלבד שגם הוא לא זכר שום רמז ממנו, עוד עקם עלינו את הדרך, ודחק לנו את השעה עד שלא הניח כלום להגאון הזה לשבת על כסא הרבנות בלבוב שם אף זמן קטן, כי במצבת קודש (ח"ד דף ט"ז ע"ב) חשב ומנה שם כי לאחר פטירת הגאון מהר"ם הריף בשנת תס"ב נתקבל במקומו חתנו הגי"מ נפתלי הריץ אישכנזי ונפטר בשנת תע"ב, ואחריו נתקבל במקומו הגאון בעל "חכם צבי" אשר בא בעת ההיא מאמשטרדם וישב על כסא הרבנות בלבוב שם, ונפטר בשנת תע"ה, ונתקבל אחריו הגאון בעל פני יהושע לאב"ד שם, ושוב נסע משם לק"ק ברלין לשבת שם על כסא הרבנות, עכת"ד בעל מצבת

כלילת יופי

קודש. ואנחנו נחשוב עוד להלאה, כי לאחר נסיעת בעל פני יהושע לברלין נתקבל מיד במקומו לאב"ד בלבוב שם הגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל אימינגא, והוא נהג נשיאותו שם עד סביב לשנת תצ"ט, והוא בא בהסכמה בשנת תצ"ו על ס' בית שמואל על התורה שנדפס בזאלקווא בשנת תצ"ט, ואחרי פטירתו נתקבל לאב"ד בלבוב שם הגאון מו"ה אריה ליב מרישא (כהגאון מו"ה שאול מקראקא בן רבינו הגדול מו"ה העשל זצ"ל) שהיה בשנת תצ"ט אב"ד בק"ק גלוגא רבתי, ובשנה ההיא נתקבל לאב"ד בלבוב שם ובשנת ת"ק כבר ישב על כסאו שם, וכאותה השנה נתקבל לאב"ד בק"ק אמשטרדם, (אחרי שנסע משם הגאון האב"ד ד"ש מו"ה אלעזר מקראקא, לארץ הקדושה), ובלבוב נתקבל במקומו לאב"ד שם הגאון ר' חיים כהן ראפפורט ז"ל והוא נהג נשיאותו שם משנת תק"א עד שנת תקל"א כנודע, וכל זה גלוי וידוע לכל מעיין וחוקר אשר עיניו פקוחות על כל דור דור ודורשיו, ואחרי כל החזון הזה הלא בצדק ישאל אפוא כל קורא מישיביל מתי היה גם הגאון ר' משה חיים הנ"ל אב"ד בלבוב שם, ובאיזה זמן נהג נשיאותו? —

ואורי תחשוב בלבבך דעדיין אפשר להקדים זמנו שהי' אב"ד בלבוב שם שנה או שנתיים עוד לפני התמנות הגאון מהר"ם חריף לאב"ד שם והיה זה בשנת תמ"ד או תמ"ה לאחר נסיעת הגאון ר' הירש ר' זכריה מענדליש מלבוב, לשבת על כסא הרבנות בק"ק לובלין, ומהר"ם חריף נתמנה לאב"ד שם אחרי פטירת הגאון רמ"ח ז"ל, ואולם דבר זה אי אפשר להעלות על הדעת כלל, דמלבד שהדבר ידוע דמהר"ם חריף נתמנה לאב"ד בלבוב שם מיד אחרי נסיעת ר' הירש הנ"ל ללובלין, עוד זאת קשה הדבר לאמרו מצד אריכות הזמן דהרי לאחר יטמונים שנה אנו מוצאים את בנו של ר' משה חיים ז"ל והוא הרה"ג מו"ה יעקב יצחק יושב על כסאו בק"ק זאמושטין וכותב וחותם בס"ו בתמו בשנת תקכ"ו הסכמתו על ס' תוספת שבת להג"מ רפאל מיוזלש כאשר זכרנו לעיל, ואיך יסכים זה עם הקדמת הזמן אשר הנכלנו לאביו הגאון ז"ל, — ולכן נראה לי ע"ד ההשערה קרובה מאד להגביל זמנו של הגאון רמ"ח ז"ל שהוא ישב על כסא לבוב שם אחרי פטירת הגאון בעל "חכם צבי", (וגם אחרי פטירת הגאון ר'

שמחה כהן ראספורט שנתקבל אחריו לאב"ד בלכוב שם ונפטר באם הדרך בעיר שעברשין כנודע), וקודם התמנות הגאון בעל פני יהושע, וזאת היתה סביב לשנת ת"פ או תפ"א, והיה שם הגאון ר' משה חיים ז"ל אב"ד זמן קטן, ולא נוכל להגביל משך זמן נשיאתו בצמצום. כי אולי ישב על הכסא שם שנה אחת או שנתים, או אולי רק חודש ימים או ב' חדשים, ונפטר והלך לעולמו, ונתקבל במקומו לאב"ד שם הגאון בעל פני יהושע, וזה יסכים מאד עם הזמן של בנו הג"מ יעקב יצחק ראב"ד דק"ק זאמושטיץ שהיה חי בשנת תקכ"ו וכנ"ל: —

ובינותי בספרים לחפש ולתור אחרי הגאון רמח זה, אולי אמצאנו באיזה מקום, ואתכונן משם ג"כ על זמנו, והנה ראה זה מצאתי בס' מאמר מרדכי על התורה שנדפס בשנת תע"ט, ומחברו היה הג"מ מרדכי כמוה יהודה ליב מלכוב האב"ד דאב"ד, ושם בין הסכמות הגאונים נדפס ג"כ ב' הסכמות משני גדולי הדור אשר הסכימו שניהם עם בן המחבר להביא הס' הנ"ל לבית הדפוס, ובאו על החתום שניהם בשנה אחת, וביום אחד, הראשון מהגאון מו"ה יהודה ליב הלוי ריש מתיבתא דק"ק לבוב, ובא על החתום ביום כ"ג אדר תע"ט לפ"ק, "נאום הק' יהודה ליב בלא"א המאוה"ג מו"ה אליעזר סג"ל חונה פה ק"ק לבוב יצ"ו" (א), והשני מהגאון מו"ה משה חיים בן הקצין מו"ה אלעזר ז"ל האב"ד דק"ק קטארני ומצ"פ לק"ק זלאטשוב, ובא ג"כ על החתום שם ביום כ"ג אדר תע"ט לפ"ק, "נאום הק' משה חיים בן המנוח הקצין המפורסם מו"ה אלעזר מלכוב, חונה בק"ק קטארני ומצ"פ

(א) ואל תחנה על שלא נכלל בספר גאונר מרדכי על התורה שם ג"כ הסכמה מהגאון אב"ד דק"ק לבוב, כי צעת שהיה היה בלבוב שם בין מלכא ללכא, דזה היה נעשה צעת תע"ט אחרי נות הגאון "סכס לב"י, שהיה אב"ד שם ונפטר ביום ז' דר"ח אייר תע"ח, ולא נתקבל כ"כ נהרה אב"ד אחר בנוקומו, והיה הסכא פנוי שם צעת שהיה, ונענוה זה לקח בן הנחמד סג"ל הסכמה שם רק מן הגאון ר' יהודה ליב הלוי בלבד שהיה ריש מתיבתא שם, והגאון הזה הוא עלנו מהר"ל הלוי איטונגא אשר נתקבל אח"כ גם כן לאב"ד בלבוב שם אחרי נסיעת בעל פני יהושע ונכבד לבדליון, כאשר תראה בתולדותיו להלכה:

כלילת יופי

ומצ"פ לק"ק זלאמשוב", ע"כ. וקרוב בעיני מאד שזה הוא הגאון רמ"ח בעצמו אשר אותו אנחנו מבקשים, והוא הוא לפי הנראה נתקבל סמוך לזמן ההוא להיות אב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל, ונראה ג"כ מדברי הסכמתו שם שהיה מגידולי ומגדולי ק"ק לבוב עוד בטרם שנתקבל לאב"ד שם, וכן נראה מחתימתו שם שזכר גם שם עירו שהוא "מלבוב", וכבר הגבלנו זמנו לעיל שהיה זה סביב לשנת ת"פ או תפ"א, אך משך זמן נשיאותו שם בצמצום אין בידינו להגביל. כי אולי לא נהג נשיאותו שמה רק שנה אחת או חודש אחד, ונפטר בקוצר ימים ונתקבל אח"כ במקומו רבינו בעל פני יהושע לאב"ד שם, וכמ"ש לעיל, והנך רואה מעתה שהדברים מכוונים כמו ששיערנו בזה לפי המקום ולפי הזמן, ודי בזה:

ומה שנוגע לתולדותיו מבניו וניניו ונכדיו, כבר ידענו מבני הגאון ר' יעקב יצחק אשר אור תורתו היה זורח אב"ד ור"מ בק"ק זאמישטיץ, והוא היה גאון מפורסם בדורו, פאר הזמן ובתרו, ורבים מגדולי הדור היו משכימים לפתחו לשמוע חכמתו, והיו מתכבדים לפאר את ספריהם עם נועם זיו הסכמתו, כמו הגאון מו"ה יוסף תאומים בעל פרי מגדים בספרו גינת ורדים, והגאון מו"ה רפאל מייזלש בספרו תוספת שבת, ועוד כיוצא בהם, גם היה עתיר נכסין תורה וגדולה במקום אחד, כי היה חתנא דבי ריש גלותא ה"ה הרב הגביר שר ונגיד בישראל מו"ה אברהם רבי חיי"ש מלובלין שהיה פרנס הדור דארבע ארצות פולין (והוא אביו של הגאון המפורסם מו"ה חיים זללה"ה שהיה אב"ד דק"ק לובלין והגליל, הנזכר בספר לוחות העדות, והיה זקן ויושב בישיבה, וחידש ג"כ הרבה חדושים בהלכה ובאגדה וקצת מחדושיו נדפסו בס' משנת חכמים שחבר בנו בן פורת יוסף כאשר יבואר להלאה, ונאסף אל עמיו סביב לשנת תקל"א ומנוחתו כבוד בק"ק זאמישטיץ שם, והניח אחריו בן אחד ושלוש בנות, בנו היה הגאון הנודע מו"ה יוסף חריף שהי' נקרא בשם ר' יוסף האכנידערהרשער בעהמח"ס משנת חכמים על ספר המדע ואהבה להרמב"ם ז"ל, אשר הוציאו לאור בלבוב בשנת תק"ן לפ"ק, ובסופו נלוה עמו ג"כ קונטרס "חוט המשולש", הכולל חדושים מתלתא גברי רבכ"י והם חתנו, ושני בניו הגדולים אשר נדבר מהם להלאה, ועוד לו ספר

אותות

אותות למועדים, והוא ח"ב מספרו משנת חכמים הנ"ל והוא נשאר בכתובים ולא בא לדפוס עד כה. — ושלש בנותיו של הנ"מ יעקב יצחק הנ"ל, הראשונה הגבירה מרת חיה היתה אשת הגאון מו"ה חיים ז"ל האב"ד דק"ק לובלין הנ"ל (הנוכח בספר לוחות העדות), והשניה הגבירה מרת אסתר היתה אשת הרב הגאון אב"ד דק"ק ראווני, והשלישית הגבירה מרת הדסה היתה אשת הרב הגאון מו"ה אלעזר הלוי לנדא אב"ד קטורבין (בן הרב הגביר מו"ה יוסף הלוי לנדא פו"מ דגליל קראקא), ומנוחתו כבוד בקברות אבותיו נוחי נפש ז"ל בק"ק אפטא :

והגאון מו"ה יוסף הנ"ל בעל משנת חכמים היה חתנא דבי נשיאה כי לקח לו לאשה את הגבירה מרת ציפורה בת דודו אחי אמו הגאון מו"ה חיים ז"ל האב"ד ק"ק לובלין הנ"ל, ובימי עלומיו הי' דג"מ יוסף ז"ל אב"ד בק"ק יאמפלא הסמוך לק"ק בראדי, והי' כי זקן יצחק אביו הגאון ז"ל בק"ק זאמושטיץ, וירא כי קרוב יום פקודתו קרא לבנו ליוסף, כי יבא אליו למלאות מקום כסאו אחריו, ויצוהו, כי לא יעזוב את העיר זאמושטיץ כל ימיו, וגם אם יקראוהו לכהן פאר בקהלות דיותר גדולות ונכבדות בישראל לא ילך, רק ישאר על כסאו בק"ק זאמושטיץ שם, ויעש יוסף ככל אשר צוהו אביו, כי מיד לאחר פטירת אביו ישב הוא על כסאו אחריו, והיה אב"ד ור"מ בק"ק זאמושטיץ שם משך ל"ה שנים, ובמשך הזמן ההוא כאשר נתפרסם שמו בכל הארץ, נקרא בשנת תק"ן לבא אמשטרדמה להיות אב"ד ור"מ בק"ק אשכנזים שם. (לאחר מות הגאון האב"ד מו"ה שאול ז"ל שנפטר שם ז' תמוז תק"ן לפ"ק) ולא אבה ללכת שם, וגם אח"כ בשנת תקנ"ט נקרא ג"כ לבא לקראקא להיות אב"ד פה והגליל (לאחר מות הגאון האב"ד מו"ה יצחק הלוי ז"ל שנפטר פה י"א סיון תקנ"ט לפ"ק), ולא קבל עליו גם המשרה הזאת, ונשאר על כסאו בזאמושטיץ שם ונפטר כשיבה טובה ברח"ט ניסן תקס"ז לפ"ק: —

וריוסף יולד גם הוא שני בנים גדולים כתורה ובחכמה, ואולם נולדה לו גם בת בתחלה, והיא הגבירה מרת פייגלא שהיתה אשת הרב הגאון מו"ה משה בן הגאון מאור הגולה מהר"ן גלוגא ז"ל שהיה אב"ד

כלילת יופי

אב"ד בנ' קהלות אלטונא, המבורג, וואנזיבעק, בעהמח"ס שו"ת »תפארת צבי«, ונדפס מהרב ר' משה ז"ל חרושי תורה כפלפול ובסברא בקונטרס חוט המשולש בסוף ספר משנת חכמים, וכימי עלומיו היה אב"ד בק"ק מאמשוב ובסוף ימיו קבע ישיבתו בק"ק בראדי, ונפטר שם זקן ושבע ימים בן פ"ד שנים בשנת תרי"ט לפ"ק, ובנו היה הרה"ג מו"ה אברהם יעקב שהיה נקרא ר' יעקב בהרב, והיה כימי חורפו אב"ד בק"ק מיישוויץ, ואח"כ היה משכן כבודו בק"ק בראדי, והוא אבי הרה"ג מו"ה יוסף גילעהרטער האבד"ק הרובשוב, ודי בזה: —

רשני בני יוסף הגאון בעל משנת חכמים, הראשון היה הרה"ג מו"ה חיים שהיה חתן הרה"ג מו"ה יצחק ז"ל האב"ד דק"ק טארני, והשני היה הרה"ג מו"ה יצחק בעהמח"ס זכרון יצחק, והוא היה חתן דודתו הגבירה מרת הדסה אשת הרה"ג מו"ה אלעזר הלוי לנדא האב"ד דק"ק טורבין הנ"ל, — והנה הרב מו"ה חיים הנ"ל היה חד מבני עליה, ועוד כימי עלומיו בהיותו כבן י"ט שנים נתקבל לאב"ד בק"ק אוסטראווצי ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק הרובשוב, ואח"כ חזר ושב לק"ק זאמושטין בעיר מגורת אבותיו, כי שם היה לו בית חומה בנוי לתלפיות, אך במשך הזמן כאשר נחרבה העיר שמה ע"י מלחמת הצרפתים וגם ביתו נשרף, נסע משם עם אמו וכל בני ביתו ונתקבל לאב"ד בק"ק גראבאוויץ, אבל לא ארכו לו דומים שם, כי פתאום פגעה בו מרת הדין ונפטר שם במגפה ביום כ"ד אדר תקס"ט לפ"ק, והוא לא הגיע לשנת הארבעים, ואחריו גם אשתו הרבנית מרת פייגלא בת הרב דק"ק טארני, וגם אמו הזקנה הרבנית מרת ציפורה אשת הגאון בעל משנת חכמים שלשתן מתו במגפה בירח אחר הוא חדש אדר תקס"ט, וגם בניו מתו אז במגפה, ולא נשאר לו רק בן יחיד אשר נתגדל בק"ק זאמושטין בבית דודו הרה"ג מו"ה יצחק ז"ל בעל זכרון יצחק, והוא הרב הנגיד מו"ה משה יעקב ז"ל, מיקורי ק"ק קראקא כי הי' חתן הגביר מוקיר רבנן מו"ה אליקים געציל ראקובר ז"ל מטה"ק, נשיה נכד להרה"ג מו"ה אליקים געציל מקראקא שהיה אב"ד בק"ק ראקוב ורב"ד פה קראקא ונפטר פה בשנת תקי"ח כמבואר בפנקס הח"ק פה, והנה טחרושי הרה"ג מו"ה חיים ז"ל מאשר חידש בילדותו כבר באו בדפוס בקונטרס »חוט המשולש«, בסוף ספר משנת חכמים בעניני

בעניני עד אחד נאמן באיסורין, ועוד נדפס קצת מחידושי ג"כ בסוף ס' זכרון יצחק ח"א, אך מלבד כל זה הניח אחריו בכתובים ג"כ חבור גדול הכולל חדושים נפלאים על הרבה סוגיות הש"ס, והוא כעת תחת יד יורשי בנו הרב ר' משה יעקב ז"ל הנ"ל פה ק"ק קראקא: —

רבנו השני של הגאון בעל משנת חכמים, והוא הרה"ג מו"ה יצחק ז"ל, הנה הוא היה צעיר לימים בקחתו את רבקה בת דורתו הגבירה מרת הדסה לאשה ונתגדל ועלה למעלה בתורה ובגדולה, ואותו אהב אביו הגאון ז"ל כי בן זקונים היה לו, והביא ג"כ מחדושי בדפוס בקונטרס חוט המשולש בסוף ספרו משנת חכמים, ובמשך הזמן חבר הרב ר' יצחק ז"ל גם כן חבור מיוחד בקראו שמו "זכרון יצחק" הכולל ב' חלקים ח"א על שו"ת וח"ב על התורה וחמש מגלות, והביאו בעצמו לבית הדפוס, ובימי עלומיו היה אב"ד בק"ק העלמא, ואחרי מות אביו ז"ל נתקבל למלאות מקומו להיות אב"ד בק"ק זאמושטין שם (3), והוא לא ה" לו בנים כי אם בנות וחתנין רבנן כמבואר הכל בהקדמת ספרו שם, ונאסף אל עמיו בשנת תקפ"ה לפ"ק ומנוחתו כבוד בקברות אבותיו בק"ק זאמושטין שם: —

(3) וכל זה סיפר הרה"ג ז"ל בעלנו בהקדמתו לספרו זכרון יצחק סס, שכתב סס כדברים האלה: "ונעת לדעה נחתי, עיני ולבי לדי נשאתי, לחכמי דעה וזניה, נחורתי ד' נאונה, וברחמינו שונע נקולי, והיה צעזר לי, וחדשתי כונה חדשים, וגם הגזיה את קרני, ולרב ולמורה שונני, צעיר מעלמא הנפוארה, ונעט לא עונדתי, כי נפל תפארת, אדוני אבי מורי, והלך לענוה ולנחלה, לננקום אהלו נחלה, וכחונסה ושלטים שנה, נהג נשיאותו באנונה, צעיר זאמושטין הנעוטרתי, וננקומו הטהור השינוני, ובכרתו הגדול עטרוכי, וטרם הולכיחו לקבורה, שמוני לרב ולמורה, ולאני לחשו הנצטרים שלא יחלו אחרים, את כסא כבודו, נחתי צנו לצדו, וכה עשו אבותיהם, כשקבלו את אבי לרב עליהם, ישלם ד' פעלם, ויהי' שלום נחילם שלום בארונותיהם" עכ"ל הרה"ג הכ"ל.

יד. תולדות רבינו הגאון הגדול מו"ה יעקב יהושע מקראקא בעל הרושי פני יהושע. שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב, ברלין, מיין, פראנקפורט דמיין, ושם מנוחתו כבוד.

בשנת ה' אלפים תיט ליצירה, נולד פה קראקא, הגאון הגדול שר התורה, מו"ה יעקב יהושע אשר זכה וזיכה את הרבים בחבוריו היקרים, המאירים כספרים, ד' חלקי ספרי „פני יהושע“, חרושים נפלאים על ד' סדרים, אשר נתקבלו באהבה בכל תפוצות ישראל מאז ועד היום הזה, אביו היה הרב הגדול נגיד ומצוה מו"ה צבי הירש ז"ל אשר היה לו הון ועושר בביתו, ותורתו היתה אומנתו, ואמו הגבירה היתה כרת בתו של רבינו יהושע חריף (רבו של רבינו הי"ך ז"ל) בעהמח"ס מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע, שהיה ריש מתיבתא פה קראקא ונפטר כ"ז אב בשנת ת"ח לפ"ק. — והמה קראו את בנם היולד ג"כ בשם „יהושע“, כשם זקנם הגאון ר' יהושע בעל מגיני שלמה, אך במשך הזמן ניתוסף לו ג"כ שם יעקב, ובכל מקום חתם א"ע „נאם יעקב יהושע מקראקא“, ובימי ילדותו בהיותו עוד עלם רך וענוג נתחנך בבית אבותיו היקרים, ולקח לקח טוב מפי הורים ומורים, וכה נתגדל פה בתורה ובחכמה על ברכי חכמי וגדולי עירונו, בחברת שאר בני עליה ממשפחתו הרמה והנשאה שהיו ג"כ מגיני ונכדי של הגאון מהר"י בעל מגיני שלמה זקנו, אשר שקדו פה על דלתות התלמוד והפוסקים בעיון ובשקידה גדולה עד אשר במשך הזמן נעשו לגדולי הדור ואדירי התורה, ואלה אשר נשארו פה כגדלותם נתקבלו אח"כ להיות יושבים על מדין ולמורי הוראות, כבי דינא רבה פה בעירונו, והרבה מהם נסעו מזה כי נתקבלו לאב"ד ולר"מ בקהלות אחרות להרביץ תורה בישראל, והמה באו בכתובים בפנקסי הקהל דפה במקומות שונים ח), ורבינו יהושע בהיותו עוד עלם קטן

ח) ובתולדות הגאון רבינו נהר"י בעל מגיני שלמה אשר כתבתי מכנה, חסדתי שם כל ניניו ונכדיו אשר היו חנסי שם בחורה ובגדולה דור אחר דור עד זמן אחרון, ופה ארשום בקלרה רק איזה נהם כפי הדרך לענייננו; דע כי לרבינו נהר"י בעל מג"ש היו לו שלשה בנים גדולים, הראשון היה

קטן יניק וחכים, ראה פה את פני משה הוא דודו הזקן הרב הגאון מו"ה משה בהגאון מהר"י בעל מג"ש ז"ל אשר היה לו תורה וגדולה במקום אחד, גם בנין וחרטום רבני, והיה גיב דיון ראשון פה קראקא בערך ארבעים שנה משנת ת"ח עד שנת תמ"ה לפ"ק, ונתקבל גיב להיות אב"ד בכמה קהלות גדולות וחשובות, ולא רצה לקבל מחמת ענותנותו

היה הרב הגאון מו"ה נטשה ז"ל שהיה דיון וראש צ"ד פה קראקא יותר מארבעים שנה ונפטר פה ציוס כ"ה אייר תנ"ח לפ"ק, (פנקס הח"ק פה), וזכו השני היה הרב הגאון מו"ה חיים ז"ל שהיה אב"ד ור"מ צדיק קאלחאנעף ובקוף שנת תל"א בא בהסכמה על ספר לב אריה על התורה ונפטר בשנת תל"ג (נולדת קודם ח"א סימן ג"א), וזכו השלישי היה הר"ה מו"ה יהודה ליב ז"ל שהי' בן זקונים לרבינו ז"ל ונפטר בקולר שנים ציוס ו' כ"ד מנחם תכ"ד לפ"ק (פנקס הח"ק פה), ונזרעו של הר"ה מו"ה נטשה הנ"ל בן רבינו צעל מוג"ש, נודע לנו כי זכו הרב מו"ה מרדכי ז"ל נפטר פה עוד בחייו ציוס י"ז אלול תכ"ד לפ"ק, והניח אחריו שני בנים קטנים והם הר"ה מו"ה יהושע והר"ה מו"ה אליקים געץ, והם נתגדלו פה על צרכי זקנם אזי אביהם הר"ה מו"ה נטשה הנ"ל אשר היה לו הון ועושר צדיק, והר"ה מו"ה אליקים געץ נסע מפה עודנו ציוני עלוניו וקבע ישיבתו צד"ק פוזנך עקום ונשכן חנוני הראש והגביר מו"ה אברהם ראש ז"ל פו"מ דק"ק הנ"ל, ונתקבל סס לדיין ובני ישיבה צד"ק פוזנך, ובשנת תע"ה הוליא לאור בדפוס אמטרדס הספר מוגיני שלמה, ואח"כ גם ספר שו"ת פני יהושע שניהם נאזי זקנו הגאון ז"ל (וראה מזה בהקדמתו סס), — ולרבינו צעל מוג"ש היו לו גיב ארבע בנות גבירות ועדינות, הראשונה היתה אשת הרב הנגיד מו"ה פנחס סג"ל אשר הי' מוכשרי העיר פה עוד בחיי חותנו הגאון ז"ל כנצואר בפנקס הקהל פה, והיא נפטרה ז' תשרי תכ"ד כנ"ש בפנקס הח"ק פה, (וכנודוה שהיא היתה אמו זקנתו של רבינו יעקב יהושע ז"ל צעל חדושי פני יהושע), — ובתו השניה היתה אשת הרב הגביר מו"ה אברהם סג"ל ראש ומנהיג פה ק"ק קראקא והמדינה, וזכו היה הגאון מו"ה שמואל סג"ל (מתאז דבי נשיאה ה"ה הגאון המקובל מו"ה יחזק ז"ל האבד"ק פוזנך ומדינת פולין גדול) והוא נתגדל פה בבית אביו הגביר ז"ל לתורה ולתעודה, ונתקבל לאב"ד ולר"מ צדיק מעזריטש ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ צדיק רישא והגליל ובתחלת שנת תס"ב בא בהסכמה ב"ן גאוני הועד דד"א פולין ציריד יערסלוב, על ספר מוגיני שלמה מרבינו

הגאון

כלילת יופי

ענותנותו וכמבואר בהקדמת ספר מגיני שלמה שהוציא לאור בן בנו
הרה"ג מו"ה אליקום געץ ז"ל שהיה דיין ובני ישיבה דק"ק פוזנאן,
וכבר דברנו אודותיו במקום אחר בתולדות אביו הגאון מהר"י בעל
מג"ש ז"ל ואכ"מ: —

יִדְדֵי ד' את יהושע וילך הלוך וגדול בתורה ובגדולה יתר על כל
בני גילו עד שנעשה למופת הזמן, ובעודו בימי עלומיו יצא
שמו

הגאון ז"ל שהיה אזי זקנו, ולו ג"כ תשובה אחת גדולה ורחבה והיא כדפסה
צו"ת אבן השוהם צבימן ד', ואחותו הגבירה הייתה אשת הגאון מו"ה צבימן
זאב וואלף ז"ל צעהנמ"ס «עיר צבימן» אשר ציני חורפו היה צ"ת מדרשו קבוע
פה ק"ק קראקא צ"ת חנוני הגביר מו"ה אברהם סג"ל הנ"ל פו"נ דפה,
ובנוסף הזמן נתקבל לאצ"ד ולר"נ צק"ק זניגראד, ונשם נתקבל לאצ"ד ולר"נ
צק"ק דעסוי והונדינה, ובסוף ימיו פרק וועליו עול הרבנות וקבע צ"ת מדרשו
צק"ק ניץ העיר הגדולה ושם בא בהסכמה בתחלת שנת תע"ח על ס' קול
הרנוז על טהה סדרי ונשנה ונהג"נ ונשה זכות ז"ל (דפוס אונטרדס תע"ט), —
ובתו השלישית של רבינו צעל מו"ה א"ש הייתה אשת הרב הגביר נגיד ומורה מו"ה
שלום שכנא הכהן שהיה פו"נ וכשיא העדה פה ק"ק קראקא והונדינה, ולו
שלשה בנים גאונים ונליכים ה"ה מו"ה שמואל הכהן מו"ה אברהם כהנא
מו"ה יהושע כ"ץ אשר שלשתן נתגדלו בתורה ובחכמה צ"ת אביהם הרב
הגביר ז"ל פה קראקא ונקראו על שמו צעל רש"ך, כנודע.

והגה הגאון מו"ה שמואל הכהן הנ"ל נתקבל לאצ"ד ולר"נ צק"ק דובנא רצ"ו,
ואחיו הגאון מו"ה אברהם כהנא הנ"ל נתקבל לאצ"ד ולר"נ צק"ק
אונטרדס והגליל, (ושם בא בהסכמה בשנת תפ"ד על ס' יפה נראה על אגרות
ירושלמי דפוס אונטרדס תפ"ז), ואחיהם הגאון מו"ה יהושע כ"ץ הוא נשאר
פה, והיה עומד בראש צי דינא רבה דק"ק קראקא יותר משלשים שנה וכפטר
ציוס צ' י"א כסליו תל"ה לפ"ק, — ולהגאון מו"ה שמואל הכהן הנ"ל הי'
לו ג"כ שלשה בנים והם: הראשון היה הרב הגאון מו"ה ישראל כ"ץ מלצובז'
והשני היה הרב"ג מו"ה נורדכי כ"ץ והשלישי הי' הרב"ג מו"ה ליב כ"ץ אשר
צנו הרב הגדול מו"ה שכנא כ"ץ היה אזי הרב"ג החריף הנגיד מו"ה רפאל
כ"ץ ז"ל שהיה חר נצי דינא רבה דפה וכפטר ציוס כ"ג ונחם תקי"ח לפ"ק, —
ואחת מננותיו של הרב הגביר רש"ך ז"ל חתן רבינו צעל מו"ה א"ש הייתה אשת
הרב הנגיד מו"ה שמואל שוועריל (בן הרב מו"ה אברהם עזריל צהגאון
מו"ה

שמו למרחוק, והתחתן עמו הגביר המפורסם מו"ה שלמה סג"ל לנדא ראש ומנהיג בק"ק לבוב ונתן לו את בתו הגבירה מרת לאה לאשה, ומני אז עזב רבינו את עיר מולדתו ואת בית אביו והלך לו לעיר לבוב מקום משכן חותנו הגביר ז"ל, ובהיותו בבית חותנו הוסיף אומץ בלמודים, הדבוק חברים ובפלפול התלמידים, בהשקט ושאנן כאשר נכספה וגם כלתה נפשו, ואנשי ק"ק לבוב, גם הם פזרו לו מלא חפנים כבוד, ומינו אותו ג"כ לראש ולמנהיג עליהם, והיה לו תורה וגדולה במקום אחר, והיה אך שמה, ואולם ביום ג' כסליו תס"ג לפ"ק נהפך שמחתו לאבל, כי הארץ רעשה בעיר לבוב ונפלו שם היבה בתים גדולים מחמת כמה חביות שר אבק שרפה שהי' שם ונהרסו הכתים ונהרגו לו נפשות מ ישראל, ובתוכם גם אשתו הגבירה מרת לאה ובתה הי"לדה גיטל, ואמה הגבירה מרת רייזיל עם אביהם הזקן הרב

עו"ה נשלם זאלצבורג האד"ק לבוב ז"ל) והוא נפטר בקולר שנים ציוס ג' אייר תע"ד לפ"ק כנזכר בפנקס הח"ק פה, והניח אחריו בן גדול בתורה ובחכמה והוא הרה"ג מו"ה יהודה ליב נקראקא אשר גם הוא ז"ל היה ונגדולי ונגדולי קראקא ושוב נכע עפה לונדינות אשכנז ושם הוליד לאור צננת תע"ט ס' חדשי הלכות ונה"י בן לב ונהרש"ך בכרך צפ"ט, (וראה מזה בהקדמתו פה), — ונתו הרביעית של רבינו צעל ונג"ש היתה אשת הרב הגאון מו"ה י"חק אייזיק נפרעוויסלא והוא אבי הרב הגאון הגדול מו"ה יהודה ליב הנקרא צעט ר' ליב שידלוב, כי ציני עלומיו נתקבל לאצ"ד ולר"י בק"ק שידלוב, ויש שם על כסאו יוניס רביס, ונשנת תע"ב צא שם בהסכמה על ס' וגיני שלנוס ונאצי זקנו הגאון ז"ל, ובסוף שנת תע"ג נתקבל לאצ"ד ולר"י פה ק"ק קראקא והגליל, ונהג פה נשיאותו ברעה, והוא היה לו תורה וגדולה צנוקס אחר ונתקס צישינה של נעלה סניב לננת תליא או תל"י, והניח אחריו ששה צנים גדולים פארי הדור, היה הרב הגאון מו"ה יהושע אצ"ד שידלוב, והרב הגאון מו"ה י"חק אייזיק אצ"ד טארכני, והרב הגאון מו"ה יוסף אצ"ד פינטוב, והרב הגאון מו"ה דוד שמואל שנעלקא אשר נתקבל לאצ"ד ולר"י בק"ק קראקא והגליל לאחר פטירת אביו הגאון ז"ל, והרב הנגיד מו"ה שמואל פוינ בק"ק טעאשוב, והרב הנגיד מו"ה נרדכי פו"י בק"ק אפטא, וכבר דברנו אודותיו הרבה, בתולדות רבינו ונה"י צעל ונג"ש אשר חנתי, ופה אין הנקוס להאריך יותר:

כלילת יופי

הרב מויה שמעירל כ"ץ זיל כלם נהרגו ביום חרוץ אף ד' בעת נפילת
הבתים בלבוש שם, כמבואר הכל בספר מצבת קודש, וגם בהקדמת
רבינו לספרו "פני יהושע", לסדר נשים, ושם יספר רבינו ג"כ מחסדי
ד' אשר עשה עמו עד להפליא, כי הצילו בדרך נסי, וגם מנדרו אשר
גדר בעת צרתו בהיותו גם הוא בתוך ההפיכה במעמקי האדמה, וגם
כל גלגולי דברים איך שבא לחבר ספרו היקר פני יהושע, אשר
האיר עיני חכמים בלמוד החדש הטוב והמועיל בעומק העיון ובסברא
ישרה לאמתו של תורה, וכל ישראל הולכין לאורו מני אז עד היום
הזה, וזה לשונו שם בהקדמתו, והנה קבלתי עלי לחובה ונדרתי בדבר
הנדור ביום צרתי יום ג' כסליו שנת תס"ג לפ"ק בק"ק לבוב, שלו
הייתי בביתי ורענן בהיכלי, עם חברים ותלמידים המקשיבים לקולי,
ופתע פתאים היתה מעיר לגל ההפוכה כמו רגע לא חלו בה ידי, וקול
זעוה לא שמענו, כי אם קול הבערה אשר יצאה לחלק, ומראה
האש הגדולה והמתלקחת אשר עלה בארמנותינו ובחלונינו ע"י כמה
חביות גדולות ונוראות מלאים אבק שרפה, שהיה לשרפת אש עד
שנהרסו הבתים ממגורתם, כמה בתים גדולים ובצורות חומרה עד
לשמים, הושפלו עד לעפר ערו ערו עד היסוד בהן ונהרגו כששה
ושלשים נפשות קדושים מישראל, ובתוך החללים גם כן מגרי ביתי
זו אשתי הראשונה נ"ע ואמה ואבי אמה עד שהגיע ג"כ לצרת הבת
בתי הקטנה אחת היתה לאמה וחכיבה עלי ביתר שאת, וגם אנכי
הייתי מן הנפילים מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ובאתי בעמקי מצולה
בארץ התחתית ממש כבתוך המכבש מחמת כובד משא הגלי גלים
שנפלו עלי וקורות בתינו יותר מקורת בית הבד ולא נתנוני השב
רוחי, ואברי אינם ברשותי, אמרתי נגזרתי, ברמי ימי אלכה, סקדתי
יתר שנותי, לא אביט אדם עוד עם יושבי חלד ומתיירא הייתי שלא
יעשה ביתי קברי וכו', אמנם בחטלת ד' עלי לא נתנני אלקים להרע
עמדי וכמו ערך שלישי או רביע שעה אחר שישקט וסר מזעף קול
המפולת, וכבר יצאתי מכלל ודאי סכנת נפשות לידי ספק, אז אמרתי
עודני בתוך הגל, אם יהי אלקים עמדי ויוציאני מן המקום הזה
לשלום, ויבנה לי בית נאמן להרבות גבולי בתלמידים, לא אמנע
עצמי מכותלי בית המדרש ולשקוד על דלתי דעיון בסוגיות הש"ס
והפוסקים וללון בעומקה של הלכה אף לינית הרבה בענין אחד, ובוה

חשקה

חשקה נפשי לילך בעקבות אבותי ה"ה אבי אמי רבתא הגאון המנוח המפורסם מו"ה יהושע זצ"ל, אשר שמו בקרבי האב"ד ור"מ דק"ק קראקא, שחבר ספר מגיני שלמה לישב קושיות התוס' על רש"י ז"ל, ולישב מה שמניחין התוס' בתימא, ובעת ההיא עדיין לא זכינו לאורו של הספר הנ"ל רק מאשר אבותינו ספרו לנו למשמע אוזן תאבה נפשי ללכת גם אני בדרכיו, אני מרם אכלה לדבר הדברים בלבי שמע ד' בקול עניי ונתן לי מהלכים בין העמודים כמין שביל ממש עשה לי, ויצאתי בשלום בלי פגע, וחבל לא היה בי, אז ידעתי נאמנה כי מאת ד' היה הדבר ממש במקום שאין מצילין, ומאז והלאה שמתו הדברים אל לבי שיהא עיקר למודי בדבר הלכה בסוגיות הש"ס והפוסקים, ושלא להעלות על הכתב שום דבר בעניני הדרוש כי שאר למודים הם רחוקים ממרכז למוד האמת אם לא לעתים רחוקים, רק כל זמן שנתחדש לי שום דבר בסוגיות הנמרא ופירוש"י ותוס', והיה הדבר נוטה בעיני שהוא על צד למוד באמיתות לפי דרך קדמונינו ורבותינו אותה אבחר ואקרב לכתוב בספר הזכרונות וכו', הכ"ד זעירא דמן חברי"א איד מוצל מאש נאם יעקב יושיע מקראקא בלא"א מו"ה צבי הירש זללה"ה, עכ"ל רבינו ז"ל בהקדמתו שם, והנה לא אחר הגאון לשלם את נדרו אשר נדר לאביר יעקב בעת צרתו, ובכל מאמצי כחו החזיק במעוז התורה להגדילה ולהרחיבה, הפליא עצה והגדיל תושיה להרכיב תורה בישראל ולהעמיד תלמידים הרבה, והיה רבן של כל בני הגולה, גם חבר ספרים רבים גדולים ונכבדים אשר קצתם יצאו לאור הדפוס והם ד' חלקי „פני יהושע“ אשר נתפשטו ונתקבלו בכל תפוצות הגולה, וקצתם נשארו בכתובים ולא יצאו לאורה ולא נודע מהם מאומה עד היום הזה, ויכואו כלם רשומים להלאה בתוך המשך דברינו: —

והנה במשך הזמן העתיק רבינו את אהלו של תורה מעיר לבוב כי נתקבל לאב"ד בק"ק ליסקא, עיר קטנה, אבל ישיבתו הרמתה היתה שם גדולה מאד כי נקבצו ובאו אליו תלמידים גדולים וחשובים מכל קצוי ארץ לשאוב מים חיים ממעיני יהושע, ובלבוב שם הרביץ אז תורה בישראל הגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל איסונגא בהגאון מו"ה אליעזר הלוי ז"ל, והוא ישב בעת ההיא בלבוב שם בתור ריש מתיבתא, ובשנת תע"ט בא שם בהסכמה על ספר מאמר מרדכי על התורה

כלילת יופי

התורה, ובזמן אחרון נתקבל שם ג"כ לאב"ד בק"ק לבוב והגליל כאשר יבואר להלאה בתולדותיו א"ה, (והוא אבי המשפחה הרוממה "בית איטונגא" העומדת לנס ברום המעלה בתורה ובגדולה גם בזמנינו זה בק"ק לבוב שם, כי הוא אבי זקנו של הגאון הנודע מופת הדור מהר"ם זאב סג"ל איטונגא זצ"ל בעהמח"ס מפרשי הים ושו"ת מאמר מרדכי כמבואר בהסכמתו לס' שו"ת רבינו חיים כהן ראפורט שנדפס בלבוב בשנת תרכ"א לפ"ק). — ודע כי בימי רבינו, שמשו בכתר הרבנות בק"ק לבוב שם ד' גאוני מצוינים בזה אחר זה, והם הגאון מהר"ם חריף ז"ל שנפטר בשנת תס"ב ואחריו חתנו הגאון מו"ה נפתלי הירץ אישכנזי שנפטר בשנת תע"ב ואחריו הגאון "חכם צבי", שנפטר בשנת תע"ה ואחריו הגאון מו"ה משה חיים מלבוב אשר לא ישב על הכסא שם רק זמן קטן כי נטרפה לו השעה ונפטר והלך לעולמו, ואחרי פטירתו בשנת תפ"א או תפ"ב קראו ראשי ומנהיגי העדה דק"ק לבוב שם את רבינו הגאון בעל פני יהושע, כי בא יבא לשכון כבוד בעירם, ונתקבל לאב"ד ולר"ט בק"ק לבוב והגליל, והוא היה אז בן ארבעים ואחת, ועל ישיבתו הרמתה אשר נהג עמו ללבוב, גתוספו עוד תלמידים רבים מרחוק ומקרוב אשר באו ללמוד בבית מדרשו בלבוב שם, והוא הורה להם דרך ונתיבה בסוגיות התלמוד והפוסקים, וגם לא הניח ידו מלגמור שם כל חבורי הוקרים והמפוארים, והיה לו ג"כ חליפות שוית עם גאוני והכמי זמנו אשר בקשו פניו, "פני יהושע", להשיב להם דבר ד' זו הלכה בענינים הנוגעים לדינא, והוא השיב להם תמיד בארחבה, ובכבוד ובענוה יתירה, — ראה לדוגמא בסוף ס' "אור צבי" מהגאון מו"ה צבי הירש מזאלקווא, שהיה מחותנו של רבינו בעל פני יהושע (והוא היה בתחלה אב ד בק"ק גלאגור, ובסוף ימיו היה ראש ישיבה בהקלווי דק"ק בראדי ונפטר שם בשנת תקכ"ו), ושם בחלק התשובות בסימן ב' נדפס שם תשובה אחת מרבינו ז"ל אשר השיב בהיותו אב ד בק"ק לבוב להרב המחבר שם בדיני חמץ, וכן בסימן ד' שם הביא המחבר ג"כ בשם תשובת רבינו הגאון ז"ל מה שהשיב לשואליו דבר ויבואר עוד להלאה: —

והנה כפי הנראה נמשכו ימי נשיאותו של רבינו על כסא הרבנות בלבוב שם, בערך תשע שנים, והיינו מסביב לשנת תפ"ב עד סוף שנת ת"ץ לפ"ק, כי בעת ההוא בקשו למו ראשי ומנהיגי

עדת ברלין אדם גדול מגאוני הזמן כי בא אליהם לכהן פאר בקהלתם, אשר כבר התנוססה אז לשם ולתהלה כמו שאר קהלות הגדולות שבישראל, וכבר ישבו על הכסא שם ארבעה גדולי הדור בזה אחר זה, היה הגאון המקובל מו"ה שמעיה איש האלקים שהיה אב"ד בק"ק ברלין והמדינה ונפטר שם בשנת תס"ט, ואחריו נתקבל לאב"ד שם הגי"מ אהרן בן הגאון בעל גחלת בנימן ונסע משם בשנת תע"ד ונתקבל במקומו לאב"ד שם גיסו הגאון המקובל מו"ה יחיאל מיכל בעל יופי מכלל, שהיה בתחלה אב"ד בק"ק זלאטווי ור"מ בבחמ"ד דק"ק ברלין והוא היה חתן הגאון בעל גחלת בנימן וכן בתו של הגי"מ שמעיה הג"ל, ונפטר שם בשנת תפ"ח, ואחריו פטירתו נתקבל לאב"ד שם הרב הגאון מו"ה משה לבוב ז"ל שהיה בתחלה אב"ד לייפניק, ואולם להיותו עוד צעיר לימים לא הי' דעת הקהל נוחה ממנו, וגם רבים קמו עליו והביטו אחרי משה, ובעבור זה היה מוכרח לרדת מכסאו שם באמצע זמן הקיץ בשנת ת"ץ ונתקבל לאב"ד בפ"פ דאדר ובסוף ימיו נתקבל לאב"ד על כל מדינת מעהרין, (וכבר דברנו ממנו ב"שער העיר" הערה ג'), ואז קראו ראשי ומנהיגי העדה דק"ק ברלין את רבינו הגאון בעל פני יהושע, וקבלו אותו לאב"ד ולרי"מ בק"ק ברלין והמדינה ובתחלת שנת תצ"א בא לשבת על הכסא שם :

ורבינו יהושע בן גו"ן שנה היה בכואו לברלין, ושלוש שנים מלך שם (ובשנת תצ"ג ברי"ח ניסן נתן שם הסכמתו על הדפסת ס' טורי זרח על ש"ע אבן העזר), ונהג את קהל עדתו שם בחכמה ובתבונה ובדעת, וגם הרביץ תורה לתלמידים הרבים אשר נקבצו ובאו ללמוד ג"כ בישיבתו שם כדרכו בקודש מאז ומקדם, ואולם בראותו כי לפעמים היה מוכרח ג"כ לבטל מלמוד הישיבה, כי היה מוטל עליו להיות נדוד סביתו ולנסוע מעיר לעיר לפקה ג"כ על עסקי המדינה בכלל ובפרט, וכבר קרה לו כזאת גם בהתחלת הזמן (ראה לדוגמא בשו"ת שתי הלחם להגאון מהר"ם חאגיז בסימן לא, שכתב שם דבתחלת שנת תצ"ג לא היה הגאון רבינו יהושע האב"ד בברלין, מצוי בביתו שם, ובאו הדיינים דשם מהר"ם מליסא ומהר"ש זיינוויל מהלברשטאט לחשיב חות דעתם בדין שלא בפניו ויע"ש), ע"כ לא נחה דעתו לשבת על הכסא שם עוד כהלאה, ובעת ההיא נפטר בעיר טיץ שם הגאון האב"ד מו"ה יעקב רישר בעל ספר חק יעקב ומנחת

כלילת יופי

ומנחת יעקב, ואז שלחו ראשי עדת מיץ כרתב הרבנות אל רבינו הגאון ז"ל, וחלו את פניו כי יבא אליהם לכהן פאר בעדתם, והגאון נענה מיד למבוקשתם ונסע מברלין והלך לו לעיר מיץ בשנת תצ"ד, ושם שימש בכתר הרבנות משך שש שנים רצופות משנת תצ"ד עד אמצע שנת ת"ק לפ"ק, שאז נפטר בק"ק פיפ דמיין הגאון הכהן הגדול מהרי"ך ז"ל בעל שו"ת "שב יעקב" שהיה אב"ד שם, ונתקבל במקומו רבינו בעל פנ"י לאב"ד ולר"מ בק"ק פפדי"מ, ובשנת תקיא כבר ישב על כסאו שם, ואז בא בחסמ"מ על היש"ע חושן משפט שנדפס אז מחדש עם הסמ"ע והשי"ך ועמהם גם הט"ז, ואחרי הסכמתו שם בא ג"כ הסכמת בנו הגאון מו"ה יששכר דוב בעריש ז"ל שהיה אז כבר אב"ד ור"מ בק"ק פודהייץ, ונדבר ממנו להלאה:

ובשבת רבינו על כסאו בפפד"מ גם שם היה עינו ולבו כל הימים רק להרים קרן התורה, ולהפיץ תושיה בישראל, וקנאת הסיפורים אשר היו בין התלמידים אשר שקדו על דלתות בית מדרשו, גרמה כי נתגדלה ונתרחבה הישיבה שם כל כך עד אשר ראו אלופי העדה ויחדי סגולה שם כי נחוץ מאד למנות עוד ראש ישיבה אחר שם נוסף על רבינו ז"ל, ואז נתנו עיניהם בבנו הגאון החריף מו"ה אריה ליב בעל ספר פני אריה על מס' ב"ק, ומנוהו לחיות גם הוא ריש מתיבתא בפפד"מ שם ויבואר מזה ג"כ להלאה, ורבינו ז"ל מלבד טרדות הישיבה היו טרוד לעת זקנתו גם כסדור חדושיו שיהיו מוכנים לבית הדפוס, וגם להשיב תשובות לכל הדורשים מאתו דבר ד' מרחוק ומקרוב, (ואחת מתשובותיו אשר השיב בפפד"מ שם באה בדפוס בס' שו"ת מאמר מרדכי למהר"ם מדיסלדארף בסימן נ"ו שם), ומלבד כל זה היו עיניו פקוחות גם כן בעסקי הכלל לגדוד גדר ולעמוד בפרץ (ג), וחי

3) והנה כבר ידוע כי צננת תקי"א ותק"י"ב עזרו דברי רינות ונחלוקות גדולות בין רבינו הגאון צעל פני יהוסע, ובין רבינו הגאון הגדול נו"ה יהונתן אייבנשיץ ז"ל צעל התונים והפליתי לאחר שנתקבל לאב"ד ולר"מ צבי קהלות אלטונא הנצורה וואלדסנעק, צדון הקניעות שלו סילאו עליהן עוררין, וכל גדולי הדור ענודו אז ליניין לדקו של הג"נ יהונתן ז"ל, אך הכי חרי גיסי הגאון נו"ה אריה ליב נריסא האצד"ק אנטערדס חתן הגאון החכם צבי ז"ל, וגיסו הגאון נו"ה יעקב אצד"ק עונדן הנקרא נסס ר' יעב"ץ בן הגאון

ויחי יעקב יהושע מורנו ומאורנו בפפד"מ שם שבע עשרה שנה
וינוע ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים בשנת תקמ"ז לפ"ק, ומנוחתו
כבוד בפפד"מ שם:

העיר קראקא, הרה וילדה, העיר לבוב גדלה שעשועיה,
אוייה נא לה! אמרה פפד"מ, כי אבדה כלי חמדתה: —

ואלה הספרים אשר חבר רבינו ז"ל, אשר מהם נדפסו, ומהם נשארו
בכתובים ולא יצאו לאורה עד היום הזה:

(א) **ספר** פני יהושע ח"א חרושים על מס' ברכות ועל סדר מועד
נדפס בראשונה בפפד"מ בשנת תקי"ב ואח"כ נדפס עוד
הרבה פעמים בדפוסים שונים ובאחרונה בק"ק לבוב בשנת כת"ר לפ"ק:

(ב) **ספר** פני יהושע ח"ב חרושים על סדר נשים והם ג' מסכתות
כתובות, גיטין וקידושין, ובסופו ג' קונטרס אחרון על
מסכתות הנ"ל מהני מילי מעליותא שנתחדשו מתוך החיבור במידי
דנפקא מיניה לדינא וכל זה יצא ראשונה בדפוס אמשטרדם בשנת
תצ"ט ואח"כ נדפס עוד הרבה פעמים בדפוסים שונים ובאחרונה בק"ק
לבוב בשנת כת"ר עם תוספת חרושים והגהות מאת הגאון הנודע
מו"ה ברוך פרענקיל זצ"ל האב"ד דק"ק לייפניק: —

(ג) **ספר** פני יהושע ח"ג והוא חרושים על מסכתות בבא קמא
ובבא מציעא, נדפס בראשונה ע"י בנו הגאון מו"ה נתן ז"ל
האב"ד ק"ק דאבריימיל, בדפוס פפד"מ בשנת תקמ"ז, ואח"כ נדפס עוד
הרבה

הגאון החכם לצי ז"ל, הנה החזיקו אז ציד הגאון רבינו צעל פני יהושע ז"ל,
וכתבו ונרחות זה על זה כנצואר הכל בפרטות צב' לוחות העדות וצב' שצרי
לוחות, ועוד בפרטים שונים, ואולם אין דעתי נוחה כלל להרחיב הדבור הזה
ולעורר את הישנות כאשר עשה סופר אחד בזמנינו בפרו "קורות היהודים",
אשר הרהיב עוז בנפשו לנא ולהכריע ציניהם ורץ כל צרי אחרי "שצרי לוחות"
ללא אונת וללא נכון, והכל יודעים כי השגחה ונקלקלת הסורה, וכל קורא בלדק
ישיב ויבין כי בדברים כאלה הסתיקה יפה, ואין לדבר ואין להרחיב כלל
אחרי נשתן של תלמידי חכמים וגאוני עולם, אשר האירו פני תבל בתורתם,
ועד היום הזה אלו שומים בלגא ונצאר חכמתם: —

כלילת יופי

הרכה פעמים ובאחרונה נדפס בלבוב בשנת כ"ר, ג"כ עם חדושים והגהות מהגאון מו"ה ברוך פרענקיל זצ"ל האבד"ק לייפניק: —

(ד) **ספר פני יהושע ח"ד** על מסכתות חולין, מכות, שבועות ולקוטים ומהדורא בתרא על סדר מועד, וחדושים על טור חושן משפט, ומחובר עמו ג"כ ספר פני אריה חדושים על מס' בבא קמא שחבר בנו הגאון מו"ה אריה ליב ז"ל שהיה אב"ד דק"ק הנובר והמדינה, ונלוה עמו ג"כ קצת השנות עליו מהרב הגאון מו"ה יהודה ליב פרידבורג דיין דק"ק פיורדא, וגם התשובות שהשיב על קצתם הרב הגאון מו"ה בעריש בן הגאון בעל פני אריה, ועל קצתם השיב ג"כ בעל פני אריה בעצמו שם, וכל זה נדפס בתחלה בדפוס פיורדא בשנת תק"מ, ואח"כ גם בדפוסים אחרים ובאחרונה בדפוס לבוב בשנת כ"ר לפ"ק:

(ה) **ספר פני יהושע ח"ה** חדושים על מסכת בבא בתרא, — כן כתב רבינו המחבר בהקדמתו לסדר נשים שם, שסידר חדושו על סדר נזיקין לפי סדר הכבות יע"ש, ומדבריו של ברבי ניכר שחבר ג"כ חדושים על מס' ב"ב שהיא ג"כ בכלל הכבות, וכן כתב בפירוש בחדושו למס' גיטין דף ג' ע"א, שכבר האריך לבאר הסוגיא דשיעבודא דאורייתא בחדושו למס' ב"ב ס"פ גמ פשוט יע"ש, ואולם אנו לא זכינו לראות בדפוס רק על מס' ב"ק וב"ט אבל על מס' ב"ב נשאר בכתובים ובמשך הזמן נאבד מאתנו וחבל על דאבדן: —

(ו) **ספר מנחת עני**, והוא חדושים על ג' מסכתות עירובין, נדה, יבמות, (כן כתב רבינו בהקדמתו לסדר נשים שם), ולא בא בדפוס:

(ז) **ספר כלל גדול** והוא חבור נחמד ויקר על עניני רובא וחזקה, (הביאו רבינו בחדושו למסכת כתובות סוף פ' המדירו), וגם ספר זה לא בא בדפוס:

(ח) **ספר שאלות ותשובות** להלכה ולמעשה אשר השיב רבינו ז"ל בענינים הנוגעים לדינא, (הביאו רבינו בקונטרס אחרון למס' כתובות בסימן ע') ולא זכינו לאורם. רק לב' תשובות בלבד אשר באו בדפוס בזמן אחרון, אחת ארוכה בדיני טומאת כהנים והיא נדפסה בשו"ת מאמר מרדכי למהר"ם מדיסלדארף בסימן נ"ו, ואחת קצרה

קצרה בדיני חמץ בפסח, והיא נדפסה בסוף ספר אור צני בחלק
 התשובות בסימן ב', וכבר זכרנו מזה לעיל בתוך המשך דברינו:
 (ע) פירוש רח"ב על התורה אשר לא בא לירי גמר כי נטרפה לו
 השעה לרבינו המחבר (כמבואר בנוספות לס' צמח דוד ח"א), ולא
 זכינו לאורו עד היום הזה:

ומה שנוגע לתולדותיו של רבינו ז"ל, הגה כבר זכרנו למעלה במרוצת
 דברינו משלשה בניו הגדולים אשר היו כולם פארי הדור ואדירי
 התורה עוד בחייו, וגם בת היה לו ישחיתה נשואה ג"כ לגדול הדור
 שהיה נקרא "חתנא דבי נשיאה של רבינו בעל פני", והנני לרשום
 פה ג"כ קצת מתולדותיהם דור אחר דור עד זמנינו זה, והנה בנו
 הראשון היה הגאון מו"ה נתן ז"ל האב"ד דק"ק דאברמיטל, וכבר זכרנו
 אותו לעיל שהוא הוציא לאור ס' "פני יהושע" על סדר נזיקין בשנת
 תקט"ז, וחתנו היה הרב הגדול מו"ה שמחה מדאברמיטל (כהגאון
 מאפסא ז"ל) שהיה הותן הרהיג החרף מו"ה יהושע אפרים האב"ד ק"
 ליענסק בן הרה"ג מו"ה יהודה צבי מלבוב בעהמח"ס שו"ת מנחת יהודה
 (ראה מזה בהקדמתו שם), ובנו השני היה הגאון מו"ה ישכר דוב
 בעריש האב"ד דק"ק פודהייץ, וכבר הכאנו ממנו למעלה שהוא היה
 מגאוני הזמן עוד בחיי אביו הגאון ז"ל, ובא ג"כ בהסכמה בשנת תק"א
 על הדפסת הש"ע חושן משפט עם ג' המפורשים הסמ"ע והש"ך והמ"ז,
 אחרי הסכמת אביו הגאון ז"ל אשר נרתן הסכמתו שם מיד בתחלת
 ביאתו לשבת על כסאו בפפד"מ שם, ונדפס ג"כ מהגאון ר' בעריש
 ז"ל תשובה אחת בחריפות ובקיאות בס' שו"ת ר' חיים כהן ראפפורט
 בסוף הספר שם בקונטרס הנקרא בשם "שאלת חכם" ותוכן התשובה
 שם הוא על הענין המבואר בשו"ת נוב"י קטא בסימן ע"ב נדון
 המעשה שהיה בק"ק בראדי, ובהיות הג"מ בעריש הג"ל אז בבראדי
 שם, נשאל ג"כ על זה וצידד שם להתייר, ובסוף התשובה שם בא
 על החתום "ביום א' כ"ד תשרי תק"ד לפ"ק נאם הק' ישכר דוב
 באמ"ו הגאון מו"ה יעקב יושע נר"י, (וכן נדפס ממנו ג"כ קונטרס
 "חזקת אבהתא", בספר תשע שיטות למהר"ץ שחבר בנו הגאון ז"ל,
 ובעונות הדור לא האריך ימים כי בעברו דרך עיר ברו"ץ חלה ונפטר
 שם ביום כ"ב חשוון תק"ה לפ"ק, והניח אחריו בן כמותו והוא הגאון
 הגדול מו"ה צבי הירש ראזאניש בעהמ"ח ספר "תשע שיטות" (נדפס
 בלבוב

כלילת יופי

בלבוב תק"ס לפ"ק, שנתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל אחריו
 פטירת הגאון המקובל מהר"ם זאב זצ"ל שהיה אב"ד בלבוב שם.
 (ובהיות אז בנו הגאון בעל ישועות יעקב עדיין צעיר לימים ונתקבל
 בנתיים לאב"ד בק"ק זאלקווא, קבלו אז ראשי עדת לבוב לאב"ד את
 הגאון מהר"ץ ראזאניש למלאות מקום כסא של אבי אביו הגאון
 רבינו בעל פני יהושע זצ"ל). והיה לו תורה וגדולה במקום אחד,
 ואשרנו הגבירה מרת יהודית החזיקה בית הרפוס בלבוב שם כנודע.
 ונפטר הגאון מהר"ץ ראזאניש בלבוב שם ביום כ"ז כסליו תקס"א לפ"ק:
רבנו השלישי של רבינו בעל פני יהושע היה הגאון החריף מופת
 הדור מ"ה אריה ליב ז"ל, שחבר ספר פני אריה ולבו היה כלב
 האריה, וכבר זכרנו למעלה שעוד בימי חורפו נתקבל לריש מתיבתא
 בק"ק פ"פ דמ"ץ כהיות אביו הגאון ז"ל אב"ד שם, ואח"כ נתקבל
 לאב"ד בק"ק הנובר והמדינה, ובישנת תקכ"ג נתן שם הסכמתו על ס'
 עמרת צבי על התורה (מהרב מ"ה נח צבי דרשן דגליל לבוב), ואף
 הוא ז"ל היה מן הגאונים אשר עמדו לימין צדקו של הרב הגאון
 מ"ה ישראל ליפשימץ האב"ד דק"ק קליווא אודות הגט שסידר
 בקליווא שם בסוף שנת תקכ"ו לפ"ק וערערו עליו חכמי ורבינו בי
 דינא רבה דק"ק ספר"ט, ואז עמדו כל גדולי הדור לנגדם, וקמו בעזרת
 ישראל, ונדפסו כל תשובותיהם בזה כספר שו"ת אור ישראל אשר
 חבר הגאון מהר"י ליפשימץ הנ"ל, ושם בסימן כ"א נדפס ג"כ תשובת
 הגאון מהר"ל בעל פני אריה כהיותו כבר אב"ד בק"ק הנובר, מה
 שהשיב להרב המחבר בזה שם, ואולם גם בימי חורפו כהיותו עוד
 ריש מתיבתא בספר"ט שם היה לו ג"כ חליפות מכתבי שו"ת עם
 הרב הסחבר בעל שו"ת אור ישראל הנ"ל ונדפסו ממנו ב' תשובות
 גדולות ורחבות כספר הנ"ל, — ראה שם בסימן נ"ז תשובה גדולה
 ממנו בה' נדה, ובא שם על החתום "ביום ו' אדר תק"ח לפ"ק נאם
 הק' אריה ליב באאמ"ו הגאון המפורסם מהר"י נר"ו העומד על התורה
 ועל העבודה פה מותבא רבה ק"ק ספר"ט יע"א, ואאמ"ו הרב הגאון
 נר"ו פורס בשלומו הטוב ע"כ, ועוד שם בסימן נ"ט נדפס ג"כ ממנו
 תשובה אחת בדיני מחיקת השם, ובסוף תשובתו מסיים שם "הכ"ד
 ש"ב הכותב בהסכמת אאמ"ו הגאון המפורסם האב"ד נר"ו, נאם הק'
 אריה ליב באאמ"ו הגאון המפורסם מהר"י נר"ו, יושב באוהל של תורה
 בישיבה

בישיבה הרמה פה מותבא רבה ק"ק פ"פ דמ"יין יע"א יום ז"ך מבת
 תק"ו לפ"ק, ובסוף דבריו כתב "כבוד אאמ"ו הגאון המפורסם רבן של
 כל בני הגולה מהר"י נר"ו פורס בשלומו הטוב ע"כ, ובשנת תקל"ה
 בא בהסכמה על ס' פני יהושע ח"ד, שנדפס בפ"ורדא בשנת תק"מ,
 ביחד עם ספרו פני אריה על מס' בבא קמא, ועם קצת חדושים גם
 מבני הרב הגאון מ"ה בעריש ז"ל, — ומצורף עמהם ג"כ קצת חדושים
 ונם השנות מהרב הגאון מ"ה יהודה ליב פרידבורג ז"ל ד"יין דק"ק
 פיורדא, אשר כתב להשיג על ס' פני אריה הנ"ל, ואף גם מה שחזרו
 והשיבו עליהן הגאון בעל פני אריה בעצמו, וגם בני הגיט בעריש
 הנ"ל, — ונפטר הגאון בעל פני אריה בק"ק הנובר שם בחדש אדר
 בשנת תקמ"ט לפ"ק, ונתקבל אחריו במקומו שם בנו הר"ה ג מ"ה
 בעריש הנ"ל לאב"ד ולר"מ בק"ק הנובר והמדינה, והוא היה לו שני
 בנים האחד היה הנגיד והקצין הגביר מ"ה יוסף בערענד מיקרי נכבדי
 ק"ק הנובר, והשני היה הרב הגאון מ"ה שמואל בערנשטיין שהיה
 אב"ד בק"ק אמשטרדם והמדינה, ממלא מקום חותנו הרב הגאון מ"ה
 יעקב משה ז"ל (בהגאון מ"ה שאול ז"ל) שהיה ג"כ אב"ד ור"מ דק"ק
 אמשטרדם בקהל אישכנזים שם, והאריך ימים עד כסאו שם גם בשנת
 תקצ"ו שאז בא בהסכמה על ספר ארצות החיים שחבר ידידי הר"ה ג
 מ"ה מאיר ליבוש מלבי"ם ז"ל ובא שם על החתום, ביום א' ששה
 ימים בחודש אדר ראשון תקצ"ו לפ"ק נאום שמואל החופ"ק אמשטרדם
 והמדינות, ובנו הוא הרב מ"ה בעריש בערינשטיין ג", אשר בימי
 חורפו היה חד מבי דינא רבה דק"ק אמשטרדם, ואח"כ נתקבל לאב"ד
 בק"ק האג קרית מלך רב, ועדיין הוא יושב על כסאו שם גם
 בזמנינו זה: —

ובתו של רבינו בעל פני יהושע היתה אשת הגאון הגדול מופת
 הדור מ"ה שלמה דוב בעריש ז"ל, שהיה אב"ד ור"מ בק"ק
 גלוגא רבתי, והוא בעודנו בימי עלומיו סמוך על שלחן חותנו רבינו
 בעל פנ"י, כבר הופיע באור תורתו וחידש חדושים נפלאים אשר קצת
 מהם נדפסו בראש ספר פני יהושע לסדר נשים בשם "התנא דבי
 גשיא"ה של הגאון המחבר נר"ו, ובשנת תקכ"ז בא גם הוא ז"ל לעזרת
 ישראל הגאון מהר"י ליפשיטין ז"ל האבד"ק קליווא בנדון הגמט מקליווא,
 נדפסה תשובתו ג"כ בספר שו"ת אור ישראל בסימן ט"ז, וחתם שם
 ביום

כלילת יופי

„ביום א' מ' אדר ראשון תקכ"ז לפ"ק, נאום שלמה דוב החופ"ק גלוגא".
 אביו היה הגאון הנודע מו"ה צבי הירש האבד"ק הלברשטאט והמדינה
 בן הגאון מאור הגולה מו"ה נפתלי הירץ אישכנזי שהיה אב"ד ור"מ
 בק"ק לבוב והגליל (ובעבור זה תמצא שרכינו בעל פני יהושע בחדושי
 לסוף מס' קידושין דף פ' ע"ב קרא שם את הגאון מו"ה נפתלי הירץ
 האבד"ק לבוב בשם „מחות גי", וזה כפני שבן בנו, הג"מ בעריש
 הנ"ל היה חתנא דבי נשיאה של רבינו ז"ל), ובנו של הג"מ דוב בעריש
 ז"ל היה הרב הגאון הישישי מו"ה אהרן יהושע אליהו הערצפילד,
 שהיה אב"ד בק"ק ראוויטש יותר משלשים שנה, ובשנת תקפ"א בא
 במכתב ע"ד הסכמה על ס' תשועת חן על מגילת אסתר (מהרב מו"ה
 משה מייזל האבד"ק דיהרנפורט), ובשנת תקפ"ב על ספר יקרא דחיי
 (מהרב מהר"ל דמשק דיין דק"ק קראקא), והאריך ימים על כסאו שם
 גם בשנת תר"א שאז בא בהסכמה על ספר דבר שמואל (מהרב מו"ה
 שמואל הלוי רב"ד דק"ק קראטאשין), ונפטר זקן ושבע ימים ג' אלול
 תר"ו לפ"ק, (והניח אחריו גם הוא ז"ל הרבה כתבי קודש בהלכה
 ובאגדה וקצת מהם נמסרו לידי במתנה מאת בנו, אשר לאחר פטירת
 אביו ז"ל עבר דרך עירנו פה קראקא והי' רגיל בביתו, ועיינתי בהם
 וראיתי שהם קיצור פסקי דינים מאשר רשם לעצמו למזכרת מה
 שהורה להלכה ולמעשה בכמה עובדות שבאו לפניו מדי שבתו על
 כסא הרבנות בק"ק ראוויטש שם, ועדיין הם תחת ידי), והנה מלבד
 כל אלה נמצאו עוד בזמנינו זה במדינתנו, ובפרט בעיר לבוב, הרבה
 משפחות יקרות ונכבדות המתייחסים לגזע רבינו הגדול בעל פני
 יהושע ז"ל, ואני לא באתי לחשוב פה רק מן המצוינים והנודעים
 לי בשם, ודי בזה:

שו. תולדות הגאון הגדול מו"ה יהודה ליב הלוי איטונגא
בהגאון מו"ה אליעזר הלוי ז"ל אבדיק לבוב והגליל.

אחרי נסיעת רבינו בעל פני יהושע מלבוב לברלין בתחלת שנת
תצ"א, נתמנה מיד במקומו אז לאב"ד בלבוב שם הגאון מו"ה
יהודה ליב סג"ל איטונגא בן הגאון מו"ה אליעזר הלוי ז"ל, וכבר זכרנו
בהמשך דברינו הקודמים, כי כבר זרחה שמש תורתו וחכמתו של
הגאון הזה בעיר לבוב שם עוד בטרם שנתקבל בעל פני יהושע
לאב"ד שם, ועוד בשנת תע"ט היה שם בית מדרשו קבוע בתור ריש
מתיבתא דק"ק לבוב כמבואר בראש הסכמתו לספר מאמר מרדכי על
התורה שנדפס בשנת תע"ט לפ"ק, ונציג פה ג"כ מעט מן הנודע
לנו מתולדותיו, וגם קצת מתולדות אחיו ותלמידו הרה"ג מו"ה יוסף
הלוי מגלוגא בעהמחים עדות ביוסף על התורה שנדפס בזולצבאך
בשנת תק"א: —

והנה מראש צורים אראנו שהגאון מהר"ל סג"ל איטונגא היה מילידי
ומגידולי ארץ מעהרין שהיא ארץ מגורי אביו ואבי אמו, אביו
הגאון מו"ה אליעזר הלוי נולד במדינת בעהמען לאביו הרב הגביר
הקצין המפורסם מו"ה אברהם ליכטענשטיין ז"ל, שהיה ראש ומנהיג
בק"ק פראג והמדינה, ושמו נודע בשערים, על ידי צדקת פזרונו אשר
פור במחנה העברים, וגם ע"י שהציל נפשות רבות אלפים ורבבות
מישראל, זרחה אור לישרים, וכנו הגאון מו"ה אליעזר נשא לו אשה
ממדינת מעהרין בת נדיב וקצין הרב הגדול מו"ה יוסף כמו"ה זכריה
מווינא, אשר בנה בית עולמים, בלבו התמים, ועדיין בית מדרשו
קבוע בק"ק קרעמזיר אשר במעהרין המדינה, (בהקדמת ס' עדות ביוסף
על התורה שם), והגאון מו"ה אליעזר בעודנו בימי חורפו כבר נתפרסם
שמו בעולם בתורתו ובצדקתו, והיה נמנה בין גאוני דורו, נר ישראל
ואורו, ונתקבל לאב"ד ולרי"ט בק"ק העלישוויא אשר היתה אז קרית
משוש מלאה חכמים וסופרים, וגאוני ארץ ישבו על הכסא שם
מלפנים, ומהם רבינו הש"ך ז"ל (אשר ישם ג"כ מנוחתו כבוד), ואחריו
הגאון מו"ה משה יצחק יהודה ליב שהיה אב"ד שם וגם על כל מדינת
מעהרין (והוא בא בהסכמה על ספר לב אריה על התורה ביום א' ד'
תמו תל"ג לפ"ק), ואחריו הגאונים מו"ה מנחם מענדל מפוזנ בעל
צנצנת

כלילת יופי

צנצנת מנחם שהיה מלפנים אב"ד ור"מ בק"ק העלישוויא ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק זמיגראד, (כמבואר בהסכמתו על ס' מגן אברהם בהדפסה הראשונה מיום ו כ"ב טבת תנ"ב לפ"ק) ומ"ה ליב צונץ שהיה ג"כ אב"ד בק"ק העלישוויא שם, ואח"כ נתקבל משם לאב"ד בק"ק פינמישוב (כמבואר בס' בגדי אהרן על התורה פ' ויצא בהגהות בנו שם), ועוד כיוצא בהם כלם גבורים וכלם גאונים וכלם הרביצו שם תורה בישראל, והג"מ אליעזר אשר בא למלאות מקומו ולשבת על הכסא שם, גם הוא הלך בעקבות הראשונים ונתן עין ולב להרחיב גבולו בתלמידים, וכל ימיו מסר נפשו על התורה ללמוד וללמד בעיון רב ובשקידה גדולה, וקיים בעצמו אדם כי ימות באהל (כדוקדמת בנו לס' עדות ביוסף שם), גם חידש הרבה חדושים וחבר ספרים יקרים בהלכה ובאגדה וכלם נשארו בכתובים ולא באו לדפוס רק קצת מדברי אגדה שחביא בשמו בנו הרב ז"ל כספר עדות ביוסף שם במקומות שונים, ומלבד גודל חריפתו ובקיאתו היה ג"כ צדיק כביר וקדוש יאמר לו, ובסוף ימיו נתקבל ג"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק קראקא והגדיל, אך בעונות הדור נטרפה לו הישעה כי כאשר הגיע לידו כתב הרבנות מראשי ומנהיגי ק"ק קראקא, כבר היה חולה ומוטל על ערש דוי, ולאחר ד' ימים נפטר והלך לעולמו ונתבקש בישיבה של מעלה ביום כ' כיו תשרי ע"ת צרה לפ"ק, ונקבר סמוך לקברו של רבינו הישך ז"ל ושם מנוחתו כבוד, (ראה מזה בשער הספר עדות ביוסף על התורה, וגם בפנים הספר שם בפרשת בראשית סימן ט'):

והנה באותו צדיק לא נאמרה בו מיתה כי הניח אחריו שני בנים גדולים בתורה ובחכמה, בנו הראשון היה הגאון הגדול מאור הגולה מ"ה יהודה ליב הלוי איזונגא, אשר כשבילו באנו לדבר פה, והוא נתחנך בימי ילדותו על ברכי אביו הגאון ז"ל לתורה ולתעודה, וגם שימש לפניו בישיבה בשקידה גדולה בדבוק חברים ובפלפול התלמידים עד אשר הגדיל והיה לגאון ולתפארת ישראל כאשר בואר להלאה: —

ובנו השני הנולד לו לעת זקנתו היה הרב הגדול הדרשן הנפלא מ"ה יוסף הלוי איזונגא בעל ס' עדות ביוסף על התורה, והוא בילדותו כבר שית כבר שבע היה ג"כ יניק וחכים טובא, וכביר מצאה

ידו לחדש חרושי דאורייתא מדי יום ביומו לשמחת לב אביו הזקן א) —
 ראה לדוגמא בספרו עדות ביוסף פרשת בלק סימן שמי"א מה שחידש
 בהיותו בן שבע שנים על הפסוק מה טבו אהליך יעקב, ואביו הגאון
 ז"ל קלסיה מאד, — ויהי לו לב מבין ושכל זך להבין ולהשכיל גם
 בתלמוד ובפוסקים, ולמד בישיבה שם בדבוק חברים ובקנאת סופרים,
 כי בעת ההיא למד בישיבה שם גם נכד דודתו היה הגאון הגדול
 רבינו יהונתן ז"ל בעל התומים והפליתי, אחרי כי נשאר אז יתום
 מאביו בעודנו קטן מופלא סמוך לאיש, כי אביו הרב הגאון מו"ה נתן
 נטע במו"ה זעליג מקראקא שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אייבעשיץ במדינת
 מעהרין נפטר שם בקוצר ימים, ז) ובנו הג"מ יהונתן היה אז בן י"ב
 שנים

א) וזה לשונו של הגאון נהר"ל סג"ל איטונגא אב"ד ק"ק לבזו והגליל, בהסכמתו
 לספר עדות ביוסף שחבר אחיו הרה"ג מו"ה יוסף הלוי איטונגא :
 "הנה הוזכר הזכרתי את יוסף אחי שכתב אלי אצו הגאון הננוח רבינו
 הגדול זללה"ה דע שצני הקטן לאלף דור ודורשיו גדול יהי"ה אי"ה,
 עולה למעלה מדי יום ציונו לחדד ולחדש הנלחות גדולות אשר לא שמעה
 ארץ ונעולם ונוש כיוסף פותר חלום, וכל דבר הקשה ראוי להציאו אליו,
 בן פורת יוסף צוחן צונתק חכו, לא יסקול לו כסף ונחירו וערכו עד כאן,
 והנה אחרי מות אצו הגאון מו"ר זללה"ה לקחתי אחר עניי נתיחתי, וראיתי
 שיותר חילו לאורייתא וכתב אצו, ועכסיו דעתו להדפיס דבר חדש על
 הסורה, וראיתי איזה עלין ואשתוונס כשעה חדא, ונקום שצוונדים גדולי הדור
 והניחו צחיקו, הוליא יוסף אחי ונחיקו, והנה שנה כצטרו, צלי ספק ראוי
 לשונת את צני דורו, הוא אחי ידיד נפשי הרב הגדול מו"ה יוסף הלוי כ"י
 ויקרא שנו "עדות ביוסף", וכו', כתנתי פה ק"ק לבזו יוס' א' י"ב חלול כי
 תצ"א לנלחננה של תורה לפ"ק, הק' יהודה ליב הלוי איטונגא הסופ"ק
 לבזו יע"א" —

ב) הרב הגאון מו"ה נתן נטע האב"ד ק"ק איינעשץ, היה נילידי ומגידולי פה
 ק"ק קראקא, ומכדי רבינו הגאון הנקובל נהר"ן ספירא צעל ונגלה
 עמוקות זל"ל, וכבר דברנו אודותיו בצפרי אשר חברתי על גאוני קראקא
 בתולדות צעל ונגלה עמוקות (אשר היה ריש נתינתא ודרשן פה קראקא ציני
 רבינו הצ"ח ז"ל, ונפטר י"ג אב של"ג לפ"ק), ולהפיס דעת הקוראים עליו
 קדמוניות אונתי לרשום פה ג"כ בקלרה נעט נחולדותיו אשר נתינו וכדיו
 הנה

כלילת יופי

שנים ושלחוהו אז אנשי העיר הגיל ללמוד בישיבה אצל הגאון המפורסם מו"ה מאיר ב"ר יצחק ז"ל בעל שו"ת פנים מאירות שהיה אז אב"ד ור"מ בק"ק פרוסמיץ ואור תורתו הי' זורח גם בק"ק ווינא בבית מדרשו

הנה מראשי וכבדי עירנו פה גם זמנינו זה, וגם קלת מתולדות בנו הגאון האדיר רבינו יהונתן ז"ל בעל התומים והפליתי, אשר היה מאוכן של ישראל, וכל ישראל שותים בלמא את דבריו עד היום הזה, ולחה הסכת ושנוע: דע כי הרב הגאון מו"ה נתן כטעם הג"ל נולד ונתגדל פה בצית אביו הרב הנגיד מו"ה זעליג ז"ל, לתורה ולתעודה, ובעודו ציני ילדותו כבר היה יניק וחכים טובא, בהיות לאביו ורבא, וגם בסתרי רזי התורה, דבקה נפשו הטעורה, להגות בהם בשפה ברורה, ע"פ כחצי קודש של אביו זקנו בעל מנגלה עמוקות, עד כי עלה למעלה, בתורה ובגדולה, והתחתן עמו הגאון המפורסם מו"ה אריה ליב לונץ שהיה אז אב"ד ור"מ בק"ק פינעטשוב א), ולקח אותו לביתו ונתן לו את חתו לאשה והיא ילדה לו שם שלשה בנים גדולים, בנו הראשון נולד לו בשנת ת"ן לפ"ק והוא הגאון המפורסם מו"ה יהונתן ז"ל שהיה חד צדק צולטא דהקורא ושמו ילא ונסוף העולם ועד סופו, ע"י שהרביץ תורה בישראל והעמיד תלמידים הרבה גדולי הדור ואדירי התורה, וגם ע"י שהאיר עיני כל ישראל בחבוריו הנכבדים סי' כרתי ופליתי וסי' אורים ותומים וספר תפארת ישראל וסי' בני אהבה וספר יערות דגש ועוד שאר חבורים יקרים וכחנודים בהלכה ובאגדה כפי אשר יבואר להלכה, — ובנו השני היה הרב הגדול מו"ה יהודה ליב ז"ל והוא אביו הרה"ג המריק מו"ה יעקב ז"ל נק"ק וואדיסלוב, אשר לנד צילדותו בישיבתו של דודו הגאון רבינו יהונתן ז"ל, ובמשך הזמן הוליא לאור הדפוס בעיר קארלסרוה הס' יערות דגש צי חלקים נרבינו

א) ולחגאון מו"ה ליב לונץ האבד"ק פינעטשוב היו לו ג"כ שני בנים גדולים, האחד היה הגאון המפורסם מו"ה נפתלי הירן אשר נולא את נקום אביו והיה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק פינעטשוב שם, והוא היה חסן הרב הגביר שר ונגיד בישראל מו"ה נחום מלוצניר אילנא רבה אשר ללו נאה ופירותיו מחוקים ואמם הנזים של תורה אלליהם בכל נדיבות פולניא וכל הגלילות יהודה וישראל (לשון הרה"ג מו"ה שמריה זלמן ז"ל בספרו אבני שוהם המחובר לסי' נחלה יעקב על התורה בפי' נח סימן י"ג, וע"ש שהביא חידושי תורה משנו), — והשני היה הרב הגאון מו"ה שמונה ז"ל האבד"ק סטריא, (וכן דודו הרה"ג מו"ה ליב שאומים בהגאון מו"ה אהרן דרשן האבד"ק קראקא הביא דבר חידוש משמו בהנהוסי לסי' בגדי אהרן על התורה בפי' וילא שם): —

מדרשו של הגאון והגביר המפורסם מו"ה שמשון ווערטהיימער ז"ל, כנודע, והגימ' יהונתן קבל מתורתו של ר' מאיר בהיותו עוד עלם רך וצעיר לימים (ראה מזה בס' אורים ותומים הו"מ בריש סימן כ"ה וגם בס' ^{בס'}

נרבינו ז"ל, לזכות הרבים, וראה מזה בהקדמתו סס, — וננו השלישי היה הרב הגאון המנוסה מו"ה אהרן אייזענשץ ז"ל שהיה נקרא צפי כל צמס ר' אהרן פירר, והוא היה לו שני בנים האחד היה הרב הגאון מו"ה נתן נטע האצ"ל ור"מ דק"ק פרטשענדורף, והוא אבי הרב הנגיד הישיש הנכבד מו"ה יהונתן אייזענשץ שהיה נקרא פה צמס ר' יונתן מלכה"ס, והיה מיקירי עירנו, וכינוי וכדיו הם ג"כ ממוצאי עירנו פה, והסני היה הרב הגביר הראש והקלין מו"ה לצי הירש ז"ל שהיה מראשי נכדי העיר פה והוא אבי הנגיד המפורסם הרב הגביר מו"ה יהונתן געלדווערטע ז"ל שהיה נקרא פה צמס ר' יונתן חלפן זקן נכבד ועתיר נכסין וממחנכו של הגאון המפורסם מו"ה שאול לכרא ז"ל האצ"ל דפה, וכינוי וכדיו הם כלם מראשי נכדי העיר פה צמסנו זה ד' עליהם יחיו, וכל אלה הם מלאכי מוטעי פרי קודש הלולים מהגאון המנוביל מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות שהי" ר"מ פה ק"ק קראקא, והוא ז"ל היה בן בנו של הגאון הנודע מהר"ן שפירא הראשון שהי" ר"מ בק"ק הורדנא ומגאוני קשישאי והוא בעל מנצח השערים על ס' שערי דורא וספר אגורי שפר על התורה, ומנצח ג"כ צמ' מגלה עמוקות על התורה במקומות שונים 3), והנה הגאון רבינו יהונתן ציני ילדותו נתגדל על צרכי אביו הרה"ג מו"ה

3) ודע כי בסדר היחס הזה עשה בו אדם גדול אחד מרבני קשישאי והוא הרב הגאון מו"ה אליעזר ליפשיץ האבד"ק נייאוויט, כי בספרו שו"ת "השיב ר' אליעזר" בסיומן ב' הליע עם שאלהו באריכות לפני הגאון רבינו יהונתן ז"ל בחודש מנחם תק"ב וכתב עם בראש דבריו בזה"ל: "והנה כבר שנתו הדברים בשי זמתי הגבירה הרבנית החי' שהיא קרובהו דהוד פנייה, שהיא ג"כ נין וכד לומר אבי זקנו הגאון בעל מגלה עמוקות ז"ל וכו' ומלדי ג"כ הוד פנייה הוא שארי ופארי שומר אבי זקני הגאון הגדול מו"ה נטע דרשן שפירא אב"ד דק"ק לובלין שחבר ספר מנצח השערים על ש"ד, וספר אגורי שפר, היה שני בשני עם מר אבי זקנו הגאון בעל מגלה עמוקות, גלל בן אמרתי וממרחי בדעתי לשאול ממנו שאלה" וכו' עכ"ל, ובמהכ"ח עשה בשמים, אי' שהדבר ידוע שהגאון מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות לא היה שני בשני עם הגאון מהר"ן שפירא בעל מנצח השערים וספר אגורי שפר, רק בן בנו היה, והוא מוכירו הרבה פעמים בספרו מגלה עמוקות על התורה במקומות שונים שסם אבי זקנו הגאון זללה"ה, — וזאת שנים ידוע שהגאון בעל מנצח השערים על ש"ד לא היה נקרא כלל צמס ר' נטע דרשן, וגם לא היה יועלם אב"ד

בס' יערות דבש היא בדרוש ד' שכתב שם על הגאון בעל פנים מאירות שהיה אלוף נעוריו, ואולם לא ארכו לו הימים שם כי נכספה וגם כלתה נפשו לבא לק"ק הערישויא להסתופף שם בבית דודו זקנו

נר"ה נטע ז"ל ויפח צלפיו כשנת חיים תורת ד' ודעת מוסר, וכאשר נתקבל מהר"ן ז"ל לאב"ד ור"מ צק"ק אייבעשיץ צמדינת וועהרין היה אז בנו הג"מ יחונתן עדיין עלם קטן רך וענוה, ובזמן קלר כבר היה שמו מפורסם ומהולל צפי כל אנשי המדינה שם, שהוא מופת הזמן ויהי' לעטרת תפארת ישראל, כי בלמודו בישיבה הגדולה אלל אביו הרה"ג ז"ל הראה נפלאות בתורתו ובחכמתו ביתר שאת על כל בני גילו, אך לדאבון נפשו מת עליו אביו שם בקולר ימיו, ועודנו באביו יקטפנו ולא היה זמן. לשמשו כראוי הן בגולה והן בנסתר רזי החורה הנסורה צידו נפי זקנו הגאון הנקובל איש חלקים קדוש צעל ונגלה עמוקות ז"ל פה שלישי להאר"י ז"ל, ואתו תמות חכמה צעונות הדור (לשון רבינו בהקדמתו לס' כרתי ופלתי שם), ובפנקס הח"ק דק"ק אייבעשיץ אשר בחוכו נרשמו כל הותים ונסנת תמיז והלאה (כי פנקס היסן שם נאנד באורך הזמן), נמלא כתוב שהרב נר"ה נטע הנ"ל ישב על כסא הרבנות בק"ק אייבעשיץ שם רק שנה אחת ולא יותר, כי נטרפה לו השעה ונפטר והלך לעולמו בהיותו רך בשנים, ובנו הג"מ יחונתן היה כבן י"א שנים צבואו עם אביו הרב ז"ל לק"ק אייבעשיץ, ולאחר פטירת אביו, בהיותו כבן י"ב שנים, שלחורו בני העיר שם ללמוד בישיבה אלל הגאון נר"ה ונאיר ז"ל צעל פנים נאירות, — וכל זה הודיע לי ידידי הרב הגאון החריף נר"ה צער אופנהיים ז"ל האב"ד ק אייבעשיץ בא' ונכתבו אלי בזמן החורף שנת תרי"ד לפ"ק, שאז הי' לנו חליפות נכתבו ש"ת בפלפולא דאורייתא, צענינים סונים, ובקשתי וננוו אז להודיעני זמן פטירת אביו זקני הרב הגאון הנקובל נר"ה אשר לעונל ז"ל שהי' ג"כ אב"ד ור"מ צק"ק אייבעשיץ ושם ננחתו כבוד, ובנו הרה"ג נר"ה נשה ז"ל ספרא ודייגא פה קראקא היה אביו אעני הלדקת ונרת נייכלס כ"ע, והיא חשקה נפשה לדעת אז יום פטירת אביו אציה הרה"ג הנ"ל, והנה בנכתב התשובה

בק"ק לובלין, רק היה נקרא בשם ר' נתן שפירא ועל הרוב בשם ר' נתן ונהודגא על שם עירו, כי הופיע באור ורדתו בק"ק הודגא הגדולה אשר צמדינת ליטא, והיה ננאנוי קשיאזי בזמן אחד עם הרמ"א ונהרש"ל ונר"ה יוסף כהן צעל שארית יוסף ונר"ה ילחק כהן שפירא וקראקא חותן נהר"ם ונלובלין ז"ל, כנודע:

זקנו הרב הגאון החריף מו"ה אליעזר הלוי ז"ל שהיה אב"ד בק"ק הנ"ל ונתגדל שם על ברכיו (עדות ביוסף פ' שמות סימן קנ"א), ועלה ונתעלה ג"כ בתורה ובגדולה עד אשר היה למופת הזמן בחריפתו ובקיאתו

החסונה אשר ערך אליו אז ידידי הרה"ג ר' צער אופנהיים העתיק לי ג"כ צדק אגב מן הפנקס שם ונודון הרב ר' נטע אזי הג"ע יהונתן הכ"ל והודיעני ג"כ כי ע"פ פקודתו הולילו אז מועעוקי האדניה את מלכת אגב של הרב ר' נטע ז"ל אשר כבר היה נטבע צארץ, ואני לא רליתי אז להטריח אותו להעתיק לי נוסח הנוכח הזה, וצנתיס כפטר והלך לעולמו, ואחרי ארך הזמן נתחלת שנת תרל"ב שלח לי בנו ידידי הרב סחכס מו"ה דוד אופנהיים ז"ל העתק ונוסח הנוכח הזה שנתקק שם צזה הלשון:

נטע נעמן, דרדע והימן, שבחו כפעמן ורמון, צנצנת המן, בית ישראל ישאו קול בכיה, מאין דומיה, נהי ונהיה, שבר ושאיה, על פטירת צדיק תמים, גוטר הכרמים, רך בימים, ואב לחכמים, ה"ה הרב המופלא אב"ד ור"מ פה ק"ק אייבעשיץ מו"ה נטע זצ"ל, במו"ה זעליג מקראקא, אשר הרביץ תורה בכמה קהלות, והעמיד תלמידים הרבה גדולי הדור ומורי הוראה, שהלך לעולמו, והניח את מקומו, לא נמר ריחו וטעמו, בישיבה של מעלה ד' עמו, ועלה לשמים ביום שלא נאמר בו כי טוב הוא יום ב' י"ב מרחשון תס"ח [תס"ב] לפ"ק, ת נ צ ב " ה : —

ונראה צעיקי לזרור כי פרט השנה הנזכר צונצנת הרב ר' נטע הכ"ל נתקק או נעתק שם צטעות וצנקוס תס"ח ל"ל תס"ב, כי כן הוא ע"פ השסון, דאחרי שכבר ידענו שהג"ע יהונתן ז"ל נולד צשנת ת"ן, וא"כ אלו היה כפטר אזיו צשנת תס"ח הרי שהיה אז הגאון ר' יהונתן כנן י"ח שנים, והוא כבר צגוצרין גדול צתורס וצשנים, ונאין ספק גס כשוי אשה כפי ההוג אז צינים ההס, והרי זה קוטר לונה שכרשס עליו צפנקס הח"ק דק"ק אייבעשיץ שס שהיה רק כנן י"ב שנים צעות אזיו עליו, וא"כ צע"כ שונת צשנת תס"ב ולא צשנת תס"ח וכניש וזה צרור, וגס ונלנד זה ידענו ג"כ ונפי עלנו שהיה עדיין קטן כשנפטר אכיו, סכן וצוצאר צספרו יערות דבס ח"א צדרוש הספר טעשה צק"ק ויץ על וות חוניו הגאון מו"ה יחק ספירא ז"ל שנפטר צפראג סכתצ שס ״וונדי דצרי צו זכור אזכרנו עוד לעורר אצל יחיד, וני יחוס סוץ ונני כאשר אונתי שהוא וננש אזי וותרתי דיזיה הוא, כי הוא אשר לקחני ונצית

כלילת יופי

ובקיאתו, ואח"כ הופיע באור תורתו בק"ק פראג המעוטרה בבית חותנו הגאון המפורסם מו"ה יצחק שפירא ז"ל, ובמשך הזמן נתקבל לדרשן בק"ק פראג שם, ובשנת תקיא נתקבל משם לאב"ד בק"ק מיץ, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"ם בני קהלות אלמוגא המבורג וואנדסבעק כנודע: ודרב

נזית אזי באשר אזי ואני עזיני זילדותי, והוא נתן לי את צתו לאשה וגדלני והלביני לא חסר לנפשי נאומה. וא"כ אפוא חונת הן לאב עליי עכ"ל רבינו ז"ל ועיי"ש בדרוש ז', הרי לך נספד שיהיה על עלמו שנספר אזי הרב ז"ל, עוד זילדותו נמשך בטרם נשאל אשה:

ומה שנוגע לקורות ימי חיי רבינו יהונתן אחרי נזית אזי הרב נהר"ן ז"ל שנשאר אז עלם קטן ונפלא סמוך לאיש כבר הנחנו לעיל ונה שנספד עליו בפקק הח"ק דק"ק אייבעשיץ דבני העיר שלחמה נמשך ללמוד בישיבת הגאון נהר"ם א"ש בעל שו"ת פנים נאירות, אשר היה אז עדיין אב"ד דק"ק פרוסטיץ במדינת נהר"ן וישיבתו היתה קבועה בק"ק ווינא בנית נדרשו של הגאון והגביר מו"ה שמשון ווערטהיינער ז"ל, ולכן תמלא שכל נקום שרבינו נזיח את שם הגאון בעל פנים נאירות כתב עליו «אלוף געורי», כמו בנספרו אורים ותומים על חו"מ דיש סינון כ"ה, וכן בנספרו יערות דגש ח"א בדרוש ד' אשר נהנמש עליו בהספרו בנית הנכסח בק"ק ניץ ביוט ז' אז תק"ד לפ"ק, וכה אמר בקינתו שם: «האחרון הכניד אשר לירם אחזכי בשנעי, הוא הגאון הנפורסם בעולם בתורה וזיראה אלוף געורי, אשר למדתי אללו כבוד הרב מו"ה נאיר הרב דק"ק אייבענשטאט ז"ל» ע"כ, ונמשך נספד רבינו ללמוד בישיבת דודו זקנו הגאון מו"ה אליעזר הלוי איטונגא שהיה אב"ד ור"מ בק"ק העלישיאל, וכתגדל שם על ברכיו כנ"ש בפנים, ואחר שהתחתן עמו הגאון הנפורסם מו"ה יצחק שפירא נק"ק פראג ונתן לו את צתו הגבירה נרת עלקלי לאשה קבע רבינו בית נדרשו בפראג שם בנית חנוי הגאון ז"ל, וכפי הנראה בא לשם נשנת ע"ת רלוך לפ"ק, וזאת היתה נחמים ימים אחרי הרעש והנחלוקת שהיה שם בפראג בין גדולי וחכמי העיר בנדון אשה אלמנה א, שהיתה נינקת חנירו והרופאים שפטו שחלנה היא ארסי ונחלקו שם בעלי חריסין אם היא נותרת להנשא תוך כ"ד חדש או לא, שרבינו הגדול מו"ה אברהם ברודא שהיה אז ריש נתיבתא בפראג שם הי' מן האוסרין, והגאון מו"ה וואלף שפירא שהי' ראב"ד שם ואחו עמו כל חכמי העיר וגדוליה היו מן הנתיבין, והגאון חכם לני שהי' אז אב"ד הנכבד הטכיס ג"כ עושה וילא

והרב הגדול מו"ה יוסף הלוי הג"ל אחרי כי נשאר קמץ אחרי פטירת אביו הגאון ז"ל, לקח אותו אחיו הגדול, הגאון מהרי"ל אישונגא למחיצתו, להיות מאוכלי שלחנו, ושם למד ג"כ בישיבתו עד

וילא הדבר להמירא, וזה היה נעשה בתחלת שנת תס"ח כמזכיר שנות חכם בני צראש קימון ק"ה, וכאשר בא הג"ע יהונתן לפראג לא מלא עוד שם חת רבינו הגדול והמירא צדוק ז"ל, כי נסע משם לשנת על כסא הרבנות בק"ק מיץ, והשתעשע רבינו יהונתן עם גדולי תלמידיו אשר נשארו צפראג שם, והם הגאונים מו"ה שמואל קראקאווער ומו"ה יונה לנדוספר בעל שו"ת מעיל דקה, וכל זה תולא מנאר בספר בני אהבה בסוף הספר שם בקיום תשובתו הראשונה, ג):

ונשנת

ג) וראיתי להעתיק פה בדרך חב"ב נוסף בני אהבה גופא דענדא מה שספר רבינו שם בסוף תשובתו אשר השיב להגאון מו"ה עקיבא ליגר הראשון ז"ל האבדיק פדעשבורג בתחלת שנת תק"ה כדון מינקס הכירו אשר העידו עליה הרופאים שחלב שלה היה חרסי ח"ל שם: „וזה שנעלמו חושש לדעת האוסר האובא בתשובות שבות יעקב, הנה דעת האוסר שם הוא רבינו הגדול ר' אברהם ברודא ז"ל, וזהו הוא שנחלק עם „חכם לבי“, ודא ודא אחת היא, וכבר ילא אז הדבר בהיתר מכל חכמי הדור ולית דחש לדברי רבינו הג"ל, ואינא לנעלמו כי שמי שנים לערך לאחר שנעשה הדבר ההוא בחסי לפראג, וכבר נסע הגאון הג"ל למיץ, וכל בית חמי והם הגאונים מו"ה וואלף שפירא ובנו בעל אליה זוטא וחתנו בעל שבות יעקב וחמי זקני הרכ מו"ה מיכל ובנו חמי הגאון מו"ה יחזק שפירא כלם היו מן המתיירין, וחתם פקודת הגאון מו"ה וואלף הג"ל נעשה חסונה האשה אשר ר' יואל פעשוני ז"ל, והיו שפתי הגאונים הג"ל עדיין מרחשין ונהאי פלפולא, ודברתי עם גדולי תלמידי רבינו הג"ל הלא הנה הגאון מו"ה שמואל קראקאווער והגאון מו"ה יונה לנדוספר (הוא בעל שו"ת מעיל דקה) והבדיק, וגם הם היו רע בעיניהם על שתקע רבינו את עלמו לדבר הלכה זו ביותר לאסור האשה הג"ל מה שרבים מנחמי הדור נחלקו עמו והכזו אתה, וזה"כ נחסי אל לבי כי הרופאים שהעידו על האשה הג"ל שחלב שלה היה חרסי וממיה לילדים היונקים, שקר דברו בזרון לבם, כי מהרסים לימודי הטבעיות, יען כי החלב היה מיץ ובהירות מזורזין ויולאים וממפונות ועורקים אשר להם מולא, ובאים מן הלב, ואם כחלב האם להזיק את הולד בע"כ אשה זו יש לה בוורידין ועורקים שלה חרס גדול ממש כל ימי ההנקה, ואיך אפשר שלא זיק להאשה, ועכ"פ לריכה להיות כנועה ומוכה שחין, ושחין מורחה, וכפי ששמענו הנה האשה הג"ל היא רשנה ורענה אין בה שכולה, ולא היו ימים מועטים עד שבאה האשה הג"ל לפראג, ובאה ג"כ לביתי לבקר את זוגתי הרבנית ז"ל כי היה לה קלה קרובה עונה, וגם ר' זלימן רופא ז"ל מזמן שם כי גם הוא היה קרובה, ואל אמרתי לו הכר נא על פי רפואות אם יש אפשרי שיהי לאשה זו חרס כחלב שלה והיא בריאה ושלימה מנוקה מכל מום, ואמר שחין אפשרות לדבר זה, והרופא שאמר זאת כחש ובה בשכרו, ואחר כך הלעתי הדברים ג"כ

כלילת יופי

עד שנת תע"ז שאז נסע לק"ק גלוגא רבתי על אפריון שלו כי שם
לקח לו לאשה את בת הרה"ג מו"ה אייזיק פרגער אב"ד דשם,
(שהיה ג"כ חותן הגאון מו"ה יחיאל מיכל ז"ל בעל נזר הקודש),
וקבע

ובשבת רבינו צביה חנוי נפדאג סס הרניץ תורה צרכים נותן עוטר וכבוד
כי חותנו הגאון ז"ל ואשתו הגזירה נרת נאטי בת הגזיר והסניב
מו"ה נרדכי כהן פו"ע דק"ק הונורג, החזיקו אותו צביה נאטי נאטי וכל מחסורו
היה עליהם, למען יהיה לנו פנוי לשנת על התורה ועל העבודה, ואולם
אחרי עזרו עליו סס כשתי שנים העיר די את רוחו לכסוע נאטי לק"ק
הונורג לשנת צאהל של תורה צביה אצי חמותו הגזיר מו"ה נרדכי כהן
הי"ל אשר הקים סס עולה של תורה להחזיק על שלחנו גדולי ישראל ליתן
להם הון ועושר ונחיה וכלכלה, וזכה להקים חתני רבנן גדולי ישראל, וצבעור
זה קבע סס גם רבינו צביה נרדשו, ויסז סס השקט ושאנן כשתי שנים
לנפות צננות תע"ג ותע"ד, ובמשך זמן שנתו סס הוסיף אונץ צלמודים
וקנה שלימות צתורה (צהקדמותו לספר כרתי ופליתי), ואח"כ חזר ושג לעיר
פראג לבית חותנו הגאון ז"ל, ובמשך הזמן נתנוה לדרשן סס, וצננת תקיח
כתקבל נאטי לאצ"ד ולר"נו צק"ק נייץ הנועטרה (אחרי נסיעת רבינו בעל
פני יהושע נאטי לק"ק פפד"ת), וסס נאספו אליו כל בני לוי לוי חן אשר
לדי תלמידים הגונים ונקלות הארץ, והוא הורה להם סדר הלמוד צעיון
צתלמוד

לפני חנוי הרופאים צהקאדענויע צפראג, ואזרו כן דברה, שדבר זה אי אפשר רק לפעמים
החלב שזן או כחוש ביותר ונקלקל ועי התינוק וגורם סכנה זהו רפואתו בקל, וכן לפעמים
האשה כעסקים ותמן בעת כעסק לתינוק לינק ותזיק לילד, אבל זולמו רחוק צויליאות, ואזרחי
אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים אשריך רבינו (אברהם ברודא) חס הסמיקות שלך בק, הודאוח
על אחת כונה וכונה, ולדעתי חף הוא בלבו לא האמין לקול הרופאים ורופאי חילל היו, ולכך
תקע עלונו ביותר נכפי מרת חנוים, ובאמת לריך ישוב צעדות הרופאים כי באו צשכרס" עכ"ל
רבינו סס, והעסקתי כל דבריו צאריכות להראות לדקם רבינו וגודל ענותנותו נגד רבינו הנדול
מו"ה אברהם ברודא ז"ל, כי היה חפץ בהלדקו וערח לדון אותו לכף זכות עד שהעלה להכריע
שהדין עמו נגד כל הכי רבוחא באוני ק"ק פראג אשר חשב סס, אע"פ שהיו כלם קרוביו ונחוחתיו
נושטפחה בית חנוי הגאון ז"ל, — ואולם אשר יפלא בעיני קלם הוא על שלא זכר רבינו סס
נחואנה גם נדעה הגאון נשורסס נאור הגולה מו"ה דוד אופנהיים ז"ל שהיה אב"ד ומארי
דאחרא צק"ק פראג סס בעת ההיא, והי"ג ג"כ ראש הודבדים בכל נקוס צדורו אז, ולנוה נעשה
הדבר צפראג סס הכל ע"פ סקודת הג"ו וואלף שפירא ז"ל שהיה רק ראש צ"ד סס, וכבר
נודע שהוא היה אז ג"כ חנוי של הג"ו דוד אופנהיים ז"ל ? : —

וקבע שם בית מדרשו, והי' לו שעשועים בפלפולי דאורייתא עם הגאון מו"ה נפתלי כ"ץ מפראג שהי' אז אב"ד בגלוגא שם (כמבואר בספרו ערות ביוסף במקומות שונים), והיה גיב נאה דורש בדברים יקרים

בתלמוד ובפוסקים ע"ד האמת והישר, וגם חזר שם ספרו הגדול והנכבד "אורים ותומים" על הש"ע חושן משפט אשר זו הראה כפלאות פלאי פלאות להאיר עיני חכמים זהלכה, אבל לא הי' ידו נשגת להוילאו לאור עולם נפני גדול הולאות הדפוס, וגם שלא הי' אז צעיר מיץ שם נקום הדפוס ד), ובשנת תק"ו

ד) הספר הנכבד "אורים ותומים" על ש"ע חושן משפט יאל לאור אחרי פטירת רבינו הנחבר ז"ל על ידי נכדו הרב הגאון מו"ה ישראל האבד"ק ליכטנשטיין, בדפוס קארלסרוה בשנת תקל"ה, ובשנת תקס"ח קם הרב הגאון מו"ה דוד הכהן מ"ץ דק"ק פנארין, והוילא לאור בלבוב ספרו "אהבת דוד ויהונתן" אשר בו בא לבאר ולפרש כל סתום וכל חתום בדברי רבינו ז"ל, וגם ליטב קלת השגות מה שהשיג הגאון מו"ה אריה ליב הכהן בעל קלות החושן על דברי רבינו בס' אורים ותומים, ואלה דברי דוד בהקדמתו לס' אהבת דוד ויהונתן שם, "בחסדי ד' כי לא חננו, ולא כלו רחמינו הנה בכל דור ודור שולה לנו אנשים חכמים שושנים, ששונים לנו חדשי תורה, ובדורות האחרונים הופיע הקב"ה אור תורתו על ידי הרב הגאון הגדול רבן של כל בני הגולה חסידא ופרישא בולינא קדישא רבינו יהונתן גבר ענותן, ובכל דור ודור לונח ב"כ קוץ ודרדר המה אנשים בורים אשר לא עעמו עעונה של תורה ולא זכו לעמוד בה, המה חסרי עזע ונחזיקים את עלונם לחכמי חרשים כהיונן ודרדע, ושואלים באורים ותומים ונוטלים, ונוס בקדשי שמים בניי שפתים נשנתו נביאים הראשונים בעלו אורים ותומים, גלל כן אמרתי אקורה נא ואראה לבאר את דבריו, ודי העיר את רוחי ונתן לי כח ללאוד ולעיין היעב באורים ותומים, וראיתי כי דבריו אורים ותומים נואירים כספירים, ונחוקים מרעב ונזפת לופים, והעועס דבשו יאירו עיניו, וסדר דבריו בהריפות חכמות ותבונות, כלאה השונש בגבורתו, ונעין הנחבר נוילא לאורה תעלוניה, וברוב פלפולו נחלים נובעים ונזקור חכמה, עוב לנאכל ונחמד למראה, לו נגלו חנשים שערי בינה, — והנה ראיתי גם כן בספר קלות החושן שדבר בחכמה, ונכנה יונה וקדמה, ופיו נונלל דברבן על הרב הש"ך ונל הרב רבינו יהונתן ז"ל, ולא יאל ידי חובתו, כי כונה פעמים ראיתי שבנקום גדלותו עליהם, שם נואל ענותותו שלא ירד לענוק דבריהם, ואף שלפעמים גם אני ככהן השאל באורים ותומים, ונכל נקום פני כלפי הנשאל ברתח ובזיע כראוי לאיש חקר חכונה ונרעי ובשפלות רוח אני מדרב לפי שידוע אני שכלי הדל" עכ"ל שם, והנה בדברים האלה כתב ג"כ הרב הנחבר הזה בהקדמתו לחלק שני נספרו אהבת דוד ויהונתן אשר הוילא לאור ח"כ בדפוס זאלקווא בשנת תקס"ה, ושם סיפר ג"כ כי לאחר הדפסת ספרו חלק ראשון היה בק"ק סעריא נקום נשכן הרב בעל קלות החושן, וראה שם כי הרב נוטר לו שנהא בעבור ההשגות שהשיג עליו, ובאותה שכונתו היה לעוב כי רק את האמת אהב ולא חנופה ושקר עכס"ד שם, והנה רואה אכבי בדברי דוד האחרונים האלה כי אהבת דוד ליהונתן קלקלה את השורה, והיא שגרונה לו

כלילת יופי

יקרים ומחודדים, ונסע מעיר לעיר וממדינה למדינה להשמיע דרשותיו ברבים כאשר כתב בעצמו בהקדמתו לספרו שם, — ומה שנוגע למשפחתו משפחת בית יוסף הגה מצאנו הרבה מהם שהיו ג"כ מגדולי ישראל

תק"ו נקרא רבינו לזא לק"ק פיורדא לשנת שס על כסא הרבנות אחרי מות הגאון האב"ד דעס ונו"ה נרוך כהנא ראפפורט שנפטר שס ציוס אסרו חג דפסקת תק"ו לפ"ק, (ורבינו יהונתן נתחננס עליו בהספרו בק"ק מיץ צמדש אז תק"ו לפ"ק כנובאר נספרו יערות דגש ח"א דרוש י"ג), והוא ז"ל נענה למוקדמתו אז יען כי שס היה נקום הדפוס וגם יושביה היו חכמים גדולים ואולם אנשי ק"ק מיץ עכצו צידו אז שלא ללאת נקיר העיר וחולה תוך הזמן שנתקשר עונתם להיות אללס, ובשנת תק"י, שאז כבר נשלם הזמן, נתקבל רבינו לאב"ד ולר"נ ג"ג קהלות אלעווא, העבורה, וואלדנסעק אחרי מות הגאון האב"ד שס ונו"ה יחזקאל קאלינעלכנוגן צעל שו"ת כנסת יחזקאל שה"י זקן הדור ונשיאו ונפטר שס ציוס כ"ג תמוז תק"ט לפ"ק, (ורבינו נתחננס עליו בהספרו בק"ק מיץ ציוס ח"י אז תק"ט כנובאר נספרו יערות דגש ח"ב דרוש ז' וכתב עליו שס שהוא שארו הקרוב אליו, וזה נפני שגס הגאון ונכר"ח צעל כנסת יחזקאל היה ונכדי הגאון הנוקבל ונכר"ן שפירא צעל ונלה עמוקות כאשר העיר על עלמו בהסכמותו על האלפסי עם חדושי אנשי העם

לדבר קשות נגד כבוד הגאון צעל קלות החושן אשר לא כרה, ובאותה שכל ושיין בספר הנכבד והיקר קלות החושן לא ינלא שום דבר קל שיהי' ח"ו אחיה פגיעה בכבוד רבינו הש"ך ורבינו יהונתן ז"ל, ואם השיב עליהם לפעמים ויה בכך, והלא כך הוא דרכה של תורה זה בנות זה סותר זה נוהיב זה נוספק ואלו ואלו דברי אלקים חיים, ואשר נער שנאה, על הנוהכר ספר אהבה דוד ויהונתן ג"כ לא הי' בעבור השגות שהשיב עליו, רק בעבור שבא עליו כלשון חי כבוד ובלשון נודעה גדולה, אשר אין זה מיוחד חכמים, והנה הונלא שגס הגאון ונאה"ג ונו"ה יעקב האב"ד ליסא, השיב על צעל קלות החושן נספרו נתיבות הנושפט על ח"ו כונה פעמים, ובעל קלות"ח לא די שלא נער לו שנאה אלא שהוסף עוד אהבה על אהבתו ונכר ג"כ קונטרס „ונסוב נתיבות" להסיר ונעליו השגותיו והכל בדרך כבוד כבוד, — ואשר אמר בעל אהבת דוד ויהונתן על עלמו „הגם שלפעמים גם הוא ככהן השוחל באורים וחווים, וכל נקום פניו כלפי הנשאל ברשת ובזיע כראוי לאיש חסר תבונה ונדע", אומר אני כמו שהראה את ענותותו והיה חושב את עלמו כנגד לגבי ענק נגד רבינו הגאון צעל אורים וחווים, עד שבא לרבר נגדו ברשת ובזיע, כראוי לרבר לפני מורו של ישראל, כמו כן היה ראוי לו לחשוב את עלמו גם כן כנגד לגבי ענק גם נגד הארי החי רבינו הגאון צעל קלות החושן שהוא ג"כ מורו של ישראל והנושפטס אין לרדך רחיה, וד"ל:

ישראל המצוינים, וכלם נזכרים בשם בספרו עדות ביוסף על התורה
במקומות שונים, והנני חושבם פה לפניך, הגאון הקדוש מו"ה אהרן
דרשן בעל ס' מטה אהרן שהי' האב"ד בוורמייזא ובסוף ימיו בק"ק
קראקא

הסס ונהגאון נהר"ן שפירא, שטרפס צאונטררס נשנת ת"פ ע"י הרמ"ג נו"ה
יוסף ז"ל דיין דק"ק אשכנזים צאונטררס (ס), ואס אונס כי הגאון צעל
כנסת יחזקאל ליה קודם אמתו וגם זיקש אמת ראשי וננהיגי ג' קהלות הג"ל כי
יעשו עמו צטובה ויוסיצו אחריו על הכסא סס לאצ"ד ולר"נ אה צנו הרב
הגאון נו"ה דוד קאלינעלנצוגן שהיה אז אצ"ד דק"ק קידאן, ואולם סס לא
אצו שנוע לו לנלא את צקשתו צדצר זה, כי סס רלו לפאר את הכסא סס
ולשוסיצ עליו איש דגול מרצבה וחד צדרא, איש אשר יהי' פי שנים צרוחו,
זכל חכמי ישראל יהי' נשכיניים לפתחו, והנה צעת ההיא היה חונה ג"כ
צק"ק אלטונא סס איש אשכולות, אשר עלה צנעלותו, ה"ה הגאון הנודע נו"ה
יעקב ענדן ז"ל הנקרא צסס יעצ"ץ והוא היה צנו של הגאון חכס לצי אשר
היה נקדס ג"כ אצ"ד ור"נ ג' קהלות סס, (ונתקבל נסס לאצ"ד צק"ק
אונטררס כנודע), וגם חתא דצי נשיאה ונהגאון נו"ה נרדכי הכהן האצ"ד
דר"נ דק"ק פוזנן והנדינה, והג"נ יעקב היה נקדס אצ"ד צק"ק ענדן
ואח"כ קצע צית נדרשו צק"ק אלטונא עיר נולדתו ושס היתה תורתו אוננתו,
וצצר ג"כ חבורים יקרים, נאירים כספירים, והי' לו ג"כ תורה וגדולה צנוקוס
אחה, גם צנין וחתנין רצנן, ואחרי כל השגח הזה לא צחרו צו ראשי וננהיגי
ג' קהלות לננתו לאצ"ד ולר"נ ולהוסיצו על כסא אציו אשר היה נקדס
ג"כ אצ"ד סס, וצחרו יותר צהגאון רצינו יהונתן ז"ל להיות אלוף לראסס
שהיה אז יחיד צדורו נר ישראל ואורו, לדיק כציר ורצן של כל צני הגולה,
והנה גם רצינו יהונתן נענה לנצוקשתס ושנח לקראתס, כי אה לנושצ לו
צק"ק אה"ו, יען כי כצר הרציץ תורה צרבים סס עוד צימי עלונו צהיותו
נצקתוסף צצית אצי חנותו הגציר ר' נרדכי כהן ז"ל צק"ק הנצורג סס והיה
קן הנקוס עליו, וצק"ק אלטונא סס היה ננלא ג"כ אז נקוס הדפוס ויהי'
נקל צידו להדפיס סס כל חצוריו כפי אשר קותה נפשו לזה נלא ונקדס, ויהי'
צאנלע זנן הקיץ צשנת תק"י נסע רצינו נועיר וייץ הלוך ונכוע לק"ק
הנצורג וצעצרו דרך עיר וננהיים כתצ סס הסכנותו על הדפסת סדרי הנשכיות
עס פי' הרע"ב ותוס' יו"ע (דפוס זולנצאך תק"א) וצא סס על החתום
דצרי החתום פה וננהיים ה' אצ תק"י לפ"ק הקי' יהונתן צהרב הננח ונהר"ן
זללה"ה

כרילת יופי

קראקא, הוא היה דודו (שם בסימן ע"ה ועוד במקומות שונים), ואחות
אהרן שהיתה דודתו היא היתה אשת הגאון מו"ה ליב צונץ שהיה
אב"ד בק"ק העלישוויא ואחייב בק"ק פינמשוב (שם בסימן מ"ו), והגאון
הגדול

זלכה"ה חכמי צדק ד' נחמי עק"ק ניץ לק"ק אה"ו יע"א", וכבוד גדול נעשה
לו בצואו לשערי העיר המצורג, אשר לא נעשה כן לכל הרבנים שהיו לפניו,
והג"ו יעקב עמנון ראש את כל הנעשה שם, ויהי ענין את רבינו, כי היטב
חרה לו, על כי צא בגזלו, והוא נשאר לצדו צדד עין יעקב ויהי כנחשית.
ורבינו ישב על הכסא שם בצנוחה שאננות, ותהי ראשית ונלאתו ונלאת
הקודש להחזיק את ישיבתו הרומה בכל תוקף ועוז, להרציף תורה צישראל,
ולספיץ חולה ועיינותיו, ולכל למה לנח לצדד ד' הזיל מים נדלותיו, גם
דרוש דרש רבנים בכל עת צדדרי כצושים ותוכחת מוסר עד אשר רבים השיב
מעון צועם נדברותיו, ככה עשה כל הימים, וגם ביתו היה תמיד בית
ועד לחכמים:

והנה רבינו ציקס ליטב צלחה, ואולם יעקב לא ציקס ליטב צלחה הוא
הג"ו יעקב עמנון ז"ל, כי לא נח ולא שקט ויקו לנולד איזה תואנה
על רבינו אשר על ידה יוכל ללאת מנחצורו ולתגר בו מלחמה, באמרו כי
נלחמת ד' הוא נלחם, ואחרי כי צננת תקי"א ילאו אז איזה קניעות מנח"י
רבינו ז"ל, אז נלאת שעת הכושר לחפש אחר חסדנות, ולעורר על רבינו בקול
רעש גדול, כי נלאת צהם נחשבת פגול ח"ו, ונחרות אפו צו דרך קסמו
כאויב לרדפו ולהדפו עד חרונה, וקרא לו לעזרה גם את גיסו צעל אחותו
הגאון מו"ה אריה ליב האצד"ק אונשטרדס, ואת הגאון רבינו צעל חדושי
פני יהושע האצד"ק פפדי"ו, כי הנה ירעשו ננכתניהם על רבינו יהונתן
מנח"ו, והג"ו יעקב נלחם עמו צפנים צק"ק אה"ו שם, ויחץ את העם לשיני
מחנות, ואש המחלוקת גברה אז ניוס ליום, עד שהיו נשפחות מנחרות זו
צו, ושלשת הגבורים האלה נתנו את כבודו לשמלה ונקשו ג"כ להדיחו נעל
פני כל הארץ, אך לא עלתה צידם, כי שונע לא היה להם, וכל דבריהם
היו לאפס ולאין, יען כי כל חכמי וגאוני הדור ההוא ונכל עיר ועיר ונכל
נדינה ונדינה הנה עמדו כלם ליונין לרקו של רבינו יהונתן ז"ל, וד' עניהם.
כי ילאו כלם כאיש אחד חברים בכל תוקף ועוז להפך את עלתם ולקלקל את
נחשבתם, והלדיקו את הלדיק צרוצ נכתניהם אשר הריבו אז אל הגאון רבינו
יהונתן ציראת הכבוד כאשר צאו כלם צדפוס צם' לוחות העדות אשר ילא לאור
צאלטונא

הגדול רבינו יהונתן ז"ל בעל התומים והפליתי היה נכד דודתו הנ"ל
 (שם בסימן קנ"א), ויבואר מזה עוד להלאה, וניסיו היו הגאונים מו"ה
 יחיאל מיכל מגלוגא בעל ס' גזר הקודש על המדרש רבה (שם
 פ')

באלטונא שם בשנת תקט"ו לפ"ק, ואחרי הרעש ואש הנחלוקת אשר צערה
 נושך ארבע שנים לרופות — ומאנלע שנת תקי"א עד אנלע שנת תקט"ו —
 אז קם הסער לדעומה כי נגלתה לרקת רבינו לעיני כל ישראל, ויניץ יחונתן
 רעומה, ואף גם זאת כי צעת הסיא נפטרו והלכו לעולמם ג"כ שני הגאונים
 מראשי מתנגדיו והם הג"מ ליב מאונשטרדם ורבינו הגאון צעל פני יחושע
 מנפד"מ, ויותר יעקב לצדו (הוא הג"מ יעקב עונדן), ואם אמנם כי הוא
 ז"ל עוד לא נח ולא שקט צועונו, והדפיס צנית הדפוס אשר הי' לו צניתו
 באלטונא שם עוד איזה ספרים קטנים ונלאים צוז וקלון על רבינו יחונתן
 ועל כל חלעידיו הגאונים ז"ל, וגם הדפיס ס' "שצרי לוחות" אשר חצר נגד ס'
 לוחות העדות, אבל כל דבריו היו פורחים באויר ולא עשו שום רושם כלל
 במחנה העצרים, ובפרט כי כל חכמי ובאוי הדור ההוא ילאו חרם לקראתם
 ואסרום לבא בקהל כוודע: —

והגה הנפלא לראות צזה כי גם צנושך שנות הזעם צעת אשר רדפו את רבינו
 נניית ונחוץ וההשערה ללהב ילאה, וצעת אשר מתנגדיו קמו ונקשו
 לשלול עוננו כל חלק ונחלה, להסיר הנוכפת ולהרים העטרה, גם אז התכבדו
 עמו ראשי קהלות הקודש היותר גדולות והנכבדות שבאשכנז, והראו לו כל
 אותות אהבה ויראת הכבוד, ויקראו אותו בקריאה של חנה כי צא יצא אליהם
 לכהן פאר צעדתם, ולהיות להם לאצ ולפטרון על העיר ועל המדינה, כן
 תראה כי בשנת תקי"א צזנון הקיץ נקרא מן העדה הגדולה והעתיקה שצעיר
 קראקא, להיות אבי"ר ור"מ פה ק"ק קראקא והעדינה, לנלא מקום אצותיו
 הקדושים מקום אבי זקנו הגאון הנקובל צעל מגלה עמוקות ז"ל כנצואר
 צונכת צרנים הגאונים צי דינא רבה דק"ק קראקא ניוס ה' ז' אצ תקי"א
 לפ"ק, וכחצו שם, שהסכימו על זה כל צני הקהלה, להיות לנו לשם ולתהלה,
 להחזיר העטרה ליושנה כצחלה, והתכבדו עמנם כבוד הקהל ויחידי סגולה,
 לצקש מוא אדוננו הגדול הוואייודא שר הלבא יר"ה, צרנו דברים וצרכוי
 כספים, ולחזיל זהב וניכסם, ועלתה צנחשנת כבוד הקהל יל"ו לכחוב תיקף
 וניד שער רבנות וכו', ועל זה חתמו שם כל ראשי הדיינים דפה (לוחות
 העדות דף ל"ה ע"א דפוס אלטונא), וגם אח"כ בשנת תקי"ג נקרא רבינו ג"כ
 להיות

כלילת יופי

פ' בראשית סימן א' ומו"ה שלמה יום טוב האבד"ק ליבטנשטאט
 (שם בסימן י"ד), והגאון הגודע מו"ה יצחק סג"ל לנדא שהיה אז
 עדיין אב"ד דגליל לבוב (שם בסימן רמ"ז), והגאון מו"ה צבי הירש
 מנ"ש

להיות לאב"ד ולר"מ צד"ק ניקלשפורג והעדינה (לאחר מות הג"מ ישכר
 צעיר עסקלש שהיה אב"ד"ק כ"ט והעדינה, ונכון שנתו היה צעיר וינא,
 וכפטר סס ציוס כ"ו אדר ראשון תקי"ג לפ"ק, ורבינו יחונתן נתחננס עליו
 בהספדו צד"ק אלטונא כנצואר צספרו קסת יסונתן דרוש ג'), וכל זה הוא
 מפני שלא רנה לפסוק מוסנתו ולעזוב את ישיבתו הגדולה והנפוארה אשר
 כבר נולדה קן לה שס מיד בתחלת צואו לג' קהלות שס, כי נקבלו וצאו
 לישיבתו אז תלמידים גדולים ומסובים מכל קלוי ארץ לשאוב וי"ס חיים מועיץ
 חכמתו העמוקה, ובתוכס גם הרבה צעלי תריסין גדולים חקרי לב אשר צאו
 לשמוע דברי אלקים חיים מפה מפיק מרגליות, ואף גם זאת כי כל צחורי
 חונד מנכי עליה אשר שקדו שס על דלתות צית מדרשו, מלאו כלס מנגן ומחסה
 צצתי הגצירים והקנינים ג' קהלות שס אשר נדבה רוחס הטורה להספיקס
 צלחס ומנלה די והותר, ובעצור זה לא פסקה הישיבה שס גם צטנות המחלוקת,
 כי רבינו ז"ל כל ישעו וכל חפלו היה כל הימים להגדיל תורה ולהאדירה,
 וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ, והיה עונד תמיד על הנוסער ללמוד
 וללמוד ולהרציץ תורה צישראל, ומסר נפשו עליה גם עד זקנה ושיבה, וכל כך
 גדלה תשוקתו בהצלת תורה צרבים, יומס ולינה, עד שלא לקח לו מועד
 וזמן לכחוב גיכ תשובות להשואלים מנחתו דבר די זו הלכה, ע"כ תשובותיו
 מועטים, כי לא השיב רק לעתים רחוקות כמ"ס צעלנו צסוף תשובתו אשר
 השיב להג"מ עקיבא איגר הראשון שהיה אב"ד"ק פרעסבורג צטנת תקי"ח, והיה
 נדפסה צסוף ס' צני אהונה שחצר רבינו ז"ל, (וראה מזה ג"ב צטו"ת השיב
 די אליעזר צקינן צ' שלא נוולא שס תשובת רבינו ז"ל על השאלה שסאל
 מננו הרב הנוחצר שס, וכתב שס כי רבינו החלל לפניו שנתחלה לא היה
 הזמן מוסכים עמו לעיין צדבר היטב ולהשיב לו, ואח"כ יד הנחורים והסגנים
 הי' ידס צמעל כי כחשו וגס נכחו מננו את מכתב השו"ת אשר ערך לפניו).
 ואף גם זאת כי לא לקח ג"כ זמן לקדר את חצוריו היקרים לבית הדפוס
 צאלטונא שס כפי אשר כלתה נפשו לזה מוכצר, כי להיותו טרוד מאד צנירס"י
 דמה הדבר מזמן לזמן צאמרו כי עוד חזון למועד, אך לעת זקנתו צראתו
 כי קרבו יוני שקודתו, אז קס והתעודד והוליא לאור הדפוס צאלטונא שס

מנ"ש אשר אור תורתו היה זורח בק"ק ברודא, (שם סוף סימן ש"ו),
והרב הגדול מו"ה ליב וויזיל שהיה בעל אחותו הגבירה, (שם בסוף
סימן קע"א), וחתנם היה הרב החרף מו"ה יוסף וויזיל בק"ק הלברישטאט,
שם

צטנת תקכ"ג את ספרו הנכבד והיקר כרתי ופליתי על ס"ע יו"ד ח"א צאנז
„שים לספר הזה דין קדיננה נגד ספרו הגדול אורים ותווים על ס"ע חו"נו
נפסי שהוא דבר השווה לכל נפש, קטן וגדול, עם ירשנו לדעת הנועשה אשר
יעשון והדרך אשר ילכו בה", עכ"ל בהקדמתו לספרו כרתי ופליתי שם:
והא לך עוד קורא יקר! לשון הזהב של רבינו ז"ל אשר כתב ג"כ בהקדמתו
שם: „והנה ידעתי וגם ידעתי ונה שכתב רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל בכתבו,
והוא מתנבא בתוך הצית שירנו שוכאיו עד שיעלינו עין לקרות בחצרו הגדול
והנורא היד המזקה", ויכתירו פניהם לגשת אל הקודש, אונס ברוב הימים
כאשר יהיה נשכח הקלס והשנאה יהי יד הכל שוים צספר הכ"ל לעיין בו,
ולא ינוש ונונו חנידי, והנה ונה שאירע לאננות העולם סימן לבנים צסימנים
לאורייתא כי אף שנשנים הללו העשונשים וצאים ישינו חצורי לנקלה נצלי
בו חפץ ואין בו מנוס, אונס כאשר יעברו ימי שטנה גם שנאחס גם קנאחס
יאצרו, ושנתה קול תרועת אויב ולא ישאו עוד חירוף וגידוף ולא ילמדו
מלחנות איש צריעהו צקשת ובחלים מן שחוט לשונם, אז ישיבו וילמדו מתוך
החצור הכ"ל וצאחצו יטנו חנידי לאכול נפצרו ולצצוע נטובו אי"ה", ע"כ
דבריו הנחנודים, ודבר ד' הוא חנות צפיו של אותו לדיק, כי כאשר נבא כן
היה לא נפל דבר ארלה, כי נתקבלו כל חצוריו צאהנה וכחפצטו וכרפסו
הרנה פעונים זה אחר זה, והנה הנס בכל תפולות ישראל, וכל חכמי וגדולי
ישראל שותים צלנא את דבריו, וכדבר איש האלקים הגאון הנפורסס מאור
הגולה וצהר"ם צנעט ז"ל האצד"ק כ"ס והנדינה בהסכנתו לספר צני חסונה
שחבר רבינו ז"ל על הרמב"ם וס"ע אכן העזר, אשר זה יכתוב ידו שם:
רבינו יחונתן וצללה"ה הוא רבן של כל בני הגולה, והוא אחד מנושאי
כליו של הרמב"ם ז"ל על הלכות אישות וגירושין, יבום וחליצה, ודברי
רב מפורסם וגדול כזה איצ לחזק, כי כבר נתפצרו ישמעתי בעלמא
ע"י תלמידיו הרבנים המובהקים וגדולי הדור ישעמיד לאלפים, והאי
רנא רב נחוראי הוא, המאיר עיני חכמים בחלכה, ואלמלא נשתכחה
התורה, הוא מהדרה בפלפוליו בספרים שחבר הלא המה ספר כרתי
ופליתי, בינה לעתים, אורים ותומים, ויערות דבש" עכ"ל הגאון ז"ל,

כלילת יופי

(שם בסימן ש"ז), — וליוסף יולד ג"כ בן מופלג בתורה יניק וחכים
 כמר אברהם הלוי אשר למד עמו בצוותא חדא בימי בחרותו (שם
 בסימן מ"ז), — ומן החבורים גודע לנו ג"כ כי מלבד ספרו, עדות
 ביוסף על התורה חבר ג"כ ספר יפה מראה על אנדות הש"ס (עדות
 ביוסף שם סוף סימן ע"ט), וס' חרושי הלכות על שישה מסכתות
 ובתוכם גם מס' יבמות (בהקדמתו שם), וגם היה מונח בבית גנזיו
 אוצר נחמד קובץ כתבי קודש אשר נפל לו לנחכה מאביו הגאון ז"ל,

אך

ורי זזה, — והנה כמו שנה אחר הדפסת ספר כרתי ופליתי נתקטף רצינו
 יסוכתן ציטינה של ונעלה, ויגוע ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ציוס כ"א
 נחדש אלול שנת תקכ"ד לפ"ק, ושם חלקת מחוקק ספון: —

ומתולדותיו של רצינו ז"ל ידענו כי היו לו שלשה בנים, ואולם אנחנו נחשוב
 פה רק שנים אשר תורתם היתה איוונתם, האחד היה הרה"ג
 החריף נו"ה נרדכי אשר אז נחכמה ורך בשנים, ורצינו התפאר בו
 בקוף הקדמתו לספר כרתי ופליתי, וכתב עליו שם, שעליו לאמר "בן חכם
 ישונח אז", ואף הוא ז"ל חידש חרושים רבים נחריפות ונקיאות על ש"ע
 יו"ד ושלחם ליד אציו הגאון ז"ל, ורלה להדפיסם, אך מפני דחק השעה
 והזמן נשארו נכתובים, והדפים רק סכסך אחד נחרושו על יו"ד לאחר סיוס
 הקדמתו שם: —

והשני היה הרב הנאוה"ג נו"ה נתן נטע אייבעשיץ, והוא היה לו שני בנים
 הראשון היה הרב הגאון נו"ה ישראל ז"ל שהיה אב"ד בק"ק ליכטנשטאט,
 והשני היה הנגיד והקדין נו"ה גבריאל אייבעשיץ אשר נוכח שבתו היה בק"ק
 דרעזרען ויבואר ונהם עוד להלאה, — וגם נת הי' לו לרצינו ז"ל אשר
 היתה אשת הרה"ג החסיד נו"ה בנימן וואלף פרענקיל ז"ל והוא מונח נספרו
 כרתי ופליתי על יו"ד זזה ונתנות כהונה סימן ס"א סקיו, (ושם סיפר רצינו
 ננונו עובדל א' זזה"ל: "כשעשה חתני הרב החסיד הנפורסם נו"ה בנימן
 וואלף פרענקיל ז"ל פדיון הבן לבנו הילד ד' יאריך ימיו והוא הנמור המופלג
 ונעולה כ"ה זעליג יל"ו לקח אז בהנה ונעלו, ונותרה לנטח ליקח ננונו נטר
 לנעורה, והיה רולה לתת ונתנות כהונה להסכן שפודה ננונו את בנו הילד
 הנ"ל, ואמר לנה איחוש שהוא רק כהן חזקה והלא אני פודה את בני ננונו,
 ושוב נחמרט. דלולי הוא בכלל דאין ליתן כל ונתותיו לכהן אחד דהיינו
 הפדיון וגם הנתנות הנ"ל, ולכך נתן הנתנות לחמי הגאון הנפורסם נו"ה

ילחק

אך כלם נשארו בכתובים ולא יצאו לאורה מלבד ספרו עדות ביוסף
 על התורה שהדפס עוד בחייו, אשר על ידו נודע לנו חדשות
 ונצורות במה שנוגע לעשרת תפארת משפחת בית הלוי אימונגא
 המפוארה והעתיקה, ודי בזה: —

ועתה

יחזק ספירא ז"ל שאלכן בשביל אשתו חמותי הרבנית מרת זאטי בת חנוי
 זקני הנגיד מו"ה נרדכי כהן ז"ל עכ"ל): —

ואלה הספרים אשר חזר רבינו ז"ל:

א) ספר בינה לעתים על כל הס"ע אר"ח כנצואר בהקדמתו לס' כרו"פ טס,
 (וספר הזה נשאר בכתובים ולא ילף לאור הדפוס, ואולם נאלצתי
 בספר אולרות חיים לר' חיים ויכל מהמנצורג שגרסם טס צלות ז', "זיכה
 לעתים מהגימ' יהונתן אייבעשיץ דפוס ווין תקכ"ז", וכמו כן חשז גם הגאון
 מהרים זנעט את הס' זיכה לעתים ורבינו ז"ל, וכן הספרים שגרפסו, והדבר
 לריך זדיקה):

ב) ספר ברתי ופליתי על הס"ע יו"ה, והוא ילף לאור ע"י רבינו זעלמו
 זאלטונא טס זשנת תקכ"ג, ואולם לא נדפס וננוו רק חלק א'
 זלזד, והשאר נשאר בכתובים:

ג) ספר תפארת ישראל על הלכות נדה נדפס זעיר קארלסרוא זשנת תקל"ו
 ע"י נכדו הרב הגאון מו"ה ישראל האנד"ק ליכטנשטאט זהרב מו"ה
 נטע אייבעשיץ הכ"ל, ונתוספת חרושים אשר הוסיף זשלו, וזסיף הספר טס
 הוסיף ג"כ קונטרס הספיקות זשלו: —

ד) ספר אורים ותומים זי חלקים על ט"ע חו"מ נדפס ג"כ זעיר קארלסרוא
 זשנת תקל"ה ע"י נכדו הרה"ג מו"ה ישראל האנד"ק ליכטנשטאט הכ"ל, —
 וזשנת תקס"א נדפס זלזוז ספר אהנת דוד ויהונתן ח"א זשהרב הגאון מו"ה
 דוד הכהן ז"ץ דק"ק פנארין כולל חרושים והגהות זכאר ולפרט זכרי רבינו
 זס' אורים ותומים ח"א, וזשנת תקס"ח נדפס טוז זזאלקווא ח"ב זס' אהנת
 דוד ויהונתן ג"כ זשהרה"ג הכ"ל על ח"ב זס' אורים ותומים:

ה) ספר בני אהובה על הרענ"ס וש"ע זנן העזר נדפס זפראג זשנת תקע"ט
 ע"י נכדו הקל"ן מו"ה גבריאל אייבעשיץ זתוסבי ק"ק דרעזען
 הכ"ל, ונתוספת חרושים והגהות זן הנועתיק והמוניה הרב הנואה"ג מו"ה אורי
 זדרעזען זכאר ולפרט זכרי רבינו זהרבה זקוומת הלריכין זיאר: —
 ספר

כלילת יופי

ועתה שוב נשוב אל הגאון מו"ה יהודה לייב איזנאג ז"ל, והנה כבר זכרנו לעיל, כי עוד בחיי אביו הגאון ז"ל היה לנאון ולתפארת ישראל, ועד שלא שקעה שמשו של ר' אליעזר הגדול כבר זרחה שמשו

(ו) ספר חרושים על הלכות יו"ט להרמב"ם, נדפס בצרלין בשנת תקמ"ט ע"י הרב המריף נו"ה יוסף צנוריה חיים ז"ל ונטראפוי: —

(ז) ספר ישר האלה על הלכות פסח נדפס בווארשא בשנת תקע"ו, עם תוספת חרושים מהגאון נו"ה אריה לייבס לונץ האנד"ק פלאנק ונשכן כבודו היה נק"ק ווארשא, ונקראים בשם נו"ן האלק, ובסופו ג"כ קונטרס "עשרים גרה" וננו: :

(ח) ספר המדע על הלכות רבית נדפס בפראג בשנת תקע"א. ע"י הרה"ג נו"ה שנייען קרונוויה רב"ד נק"ק פעסט עם תוספת חרושים משלו, לבאר דברי רבינו ז"ל, וקרא לחרושי רבינו בשם כרחי, ולמדושי אשר הוסיף עליו קרא בשם פליתי, ועוד הוסיף עליו קונטרס "כלל דרבי"א" נראש הספר שם:

(ט) ספר יערות דביש צ' חלקים כולל דרשות והספרים, נדפס בקארלסרוה ע"י צן אחיו ותלמידו הרב המריף נו"ה יעקב צן הרה"ג נו"ה יהודה לייב ז"ל ונק"ק וואדיסלאב:

(י) ספר קשת יהונתן עם חצי יהונתן שני חבורים נפלאים הראשון כולל דרשות והספרים, והשני חרושים נפלאים צנוגיות הש"ס בענינים טובים, ושניהם נדפסו בצנזר בשנת תקמ"ד ע"י תלמידו הרב המריף נו"ה נשה צנז"ר יעקב ז"ל ונק"ק קוטנא: —

(יא) ספר תפארת יהונתן חזון נפלא על כל התורה נדפס עם תוספת קלת חרושים ון הונעתיק והוגיה הרב הנאה"ג נו"ה אורי בהרב הגאון נו"ה יהודה לייב נו"ץ דק"ק דרעזדען לבאר ולפרש דברי רבינו:

(יב) ספר אהבת יהונתן על כל ההפטרות וכל השנה ובסופו גם מאמר אלון צכות על ונגילת איכה, נדפס וינד לאחר פטירת רבינו, ע"י הרב המריף נו"ה דוד צנז"ר יוסף וואדבורג ז"ל, וכל אלה הספרים נתפשטו וכרפסו איזה פעמים בדפוסים טובים לרווח לנאון הונשחוקקים להם, ונלכד כל אלה נשאר עוד צכתונים הרבה חרושים בהלכה ובאגדה, וגם הרבה חלוקא דרנן אשר דרש רבינו בצדדים לפני התלמידים בכל המחלת הזמן כפי הכבוד אז בלמוד הישיבות, ולא ילאו לאורה עד היום הזה: —

שמישו של רבי יהודה נשיאה, כי אביו מסר לו סדרי חכמה וסדרי נשיאות, ובימי חורפו הרביץ תורה בישראל במדינת מעהרין ארץ מולדתו, ומשם הופיע באור תורתו גם בארץ רוסיא (היא מדינת גאליציען) עד שנתקבל לריש מתא ולריש מתיבתא בק"ק לבוב המעוטרה עיר ואם בישראל, וכפי הנראה נתקבל שם עוד בזמן נשיאותו של הגאון חכם צבי ז"ל שהיה אב"ד שם ונפטר בשנת תע"ח לפ"ק, ואז כבר ישב שם הגאון מהר"ל איטונגא בתור ריש מתיבתא, ובשנת תע"ט שהיה בין מלכא למלכא בא בהסכמה על ס' מאמר מרדכי על התורה (שחבר הרה"ג מ"ה מרדכי במ"ה יהודה ליב מלכוב האבד"ק דאבר"י), וחתם שם "ביום כ"ג אדר תע"ט לפ"ק נאם הק' יהודה ליב בלא"א המאוה"ג מ"ה אליעזר סג"ל זצ"ל החונה פה ק"ק לבוב יצ"ו, וגם אח"כ בשבת רבינו בעל חדושי פני יהושע על כסא הרבנות בלבוב שם גם אז היה הגאון מהר"ל עדיין ריש מתיבתא שם, ונשא ג"כ מעט גם בעול הרבנות בעסקי הקהל למוכת הכלל כנראה מהסכמתו אשר נתן על ס' טעמי המסורה להרה"ג מ"ה יהודה ליב מיזלש מקראקא (דפוס אמשטרדם תפ"ח), שכתב שם "עם היות שטרוד אני בטרדא דרשות הרבים ובפרט כעת שהזמן גרמא כו' מ"מ סמכתי על כבוד מחותני הגאון מ"ה אברהם במ"ה מרדכי האבד"ק זאלקווא" וכו', וכא שם על החתום, ביום ה' כ"ג אלול תפ"ז לפ"ק, נאם הק' יהודה ליב הלוי איטונגא החונה פה ק"ק לבוב יצ"ו, והנה שם נדפס עליו בראש הסכמתו שהיה "אב"ד בק"ק לבוב", וזה אינו אלא תואר הכבוד בלבד שהרי באותו זמן היה עדיין הגאון בעל פני יהושע אב"ד בלבוב שם, כנודע, ואשר לא בא בהסכמה על ס' טעמי המסורה שם זהו מפני שלא היה אז הגאון בעל פני יהושע בביתו בלבוב שם כי נסע ליריד יערסלוב לבית הועד של גאוני דד' ארצות פולין אשר התחיל תמיד מר"ח אלול ונמשך עד חודש מרחשון, וכזאת תראה מתוך הסכמתו על ס' דרש משה על התורה להרה"ג מ"ה משה דרשן מקראקא שסיים שם בסוף הסכמתו, ולהיותי מוקף חבילי טרודין מרדת מצוה בועד קודש פה יערסלוב ע"כ דברי מועטין, הכ"ד המדבר לכבוד התורה ביום ב' ב' אלול תפ"ז לפ"ק, נאום הצעיר יעקב יהושע מקראקא החונה בק"ק לבוב והגליל יצ"ו, ואולם בתחלת שנת תצ"א שאז עזב בעל פני יהושע

כלילת יופי

יהושע את העיר לבוב ונסע לעיר ברלין, אז נתקבל הגאון מהרי"ל איזונגא גם לאב"ד בלכוב שם, ובאותה השנה בא בהסכמה על ס' עדות ביוסף על התורה שחבר אחיו ותלמידו הרב ר' יוסף איזונגא, וחתם שם ביום א' י"ב אלול תצ"א לפ"ק, ואז כבר ישב על הכסא שם בתור «אב"ד דק"ק לבוב והגליל», ובשנת תצ"ו כ"ח סיון בא ג"כ שם בהסכמה על ס' בית שמואל על התורה (דפוס זאלקווא תצ"ט):

והנה, הנפלא לראות מצדקת הגאון הזה, דאף שהיה גאון מפורסם בדורו, וכל רו לא אניס ליה עכ"ז במקום גדולתו שם אתה מוצא גם ענותנותו, ואר"י נעשה שואל, כי לפעמים לא רצה לסמוך על דעתו הרחבה בלבד בענינים הנוגעים להלכה ולמעשה, והציע דבריו לפני גיסו ומחותנו הגאון מו"ה חיים כהן ראפורט ז"ל אשר היה אז עדיין אב"ד בק"ק סלוצק במדינת ליטא, וביקש ממנו ג"כ הסכמת דעתו דעת תורה ודעת נוטה ככהן שדעתו יפה, כן תראה בשו"ת «ר' חיים כהן» (דפוס לבוב תרכ"א), כחלק חושן משפט סימן ו' שם נדפס ממנו תשובה אחת גדולה ורחבה מה שהציע לפני הגאון המחבר וסיים שם בסוף תשובתו «אף שכתבתי כאן בקצור, בספרו הארכתי הרבה בזה, וכאן אני סומך על כבודו הרמה לעיין בזה היטב ולהשיבני דבר, נאם חיים יהודה ליב הלוי איזונגא החונה בק"ק לבוב יצ"ו, ושם בסימן ז' נדפס ג"כ תשובת המחבר אליו בזה"ל: «אשיב לשואל כענין, וכהלכה משיב, ה"ה גיסי ומחותני, עמוד הימיני, גי' פ"ה המאור הגדול הגאון המפורסם בדורו לשבח כבוד שמו מפארים מו"ה ליב נשיא הלויס גרו יאיר ויזרח», ואחרי שהאריך שם בתשובתו בא בסוף על החתום «נאם חיים באאמ"ו הגאון המפורסם כמו"ה שמחה כ"ץ זללה"ה ראפורט החונה פה ק"ק סלוצק יצ"ו, ובשנת תצ"ח ביום ו' כ"ז למב", הציע עוד הפעם הגאון מהרי"ל איזונגא תשובתו לפני גיסו ומחותנו הג"ט חיים כהן ראפורט, בעניני איסור והיתר, ומת"ח כהן השיב לו ג"כ תשובתו בארוכה והיא נדפסה בשו"ת «ר' חיים כהן» כחלק יוד שם בסימן ז' אבל תשובת מהרי"ל איזונגא לא נדפסה שם כי נאכרה באורך הזמן כמבואר בהקדמת נכד נכדו של הגאון המחבר שם, — והנה כפי הנראה נח נפשי' דרבינו מהרי"ל איזונגא סביב לשנת תצ"ט לפ"ק כי בחדש טבת תצ"ט כבר נתקבל במקומו לאב"ד בלכוב שם הגאון מו"ה אריה

ליב מרישא (כהגאון מו"ה שאול בן רבינו הגדול מו"ה העשל זצ"ל מקראקא) שהיה אז עדיין אב"ד דק"ק גלוגא רבתי, כמבואר בהסכמתו לס' בית שמואל על התורה אשר שם בא עד החתום, ביום י"ב טבת תצ"ט נאם אריה ליב החונה בק"ק גלוגא רבתי ומצ"פ בק"ק לכוב והגליל": —

רדע כי מכל הספרים אשר חבר הגאון מהר"ל איטונגא בהלכות ובאגדות, ומכללם גם ספרו "שאלות ותשובות" אשר זכר בעצמו בסוף תשובתו להגאון ר' חיים כהן ראפורט הנ"ל והודיע לו "כי שם האריך יותר בכיבוד הדברים", הנה מכלם לא יצא לאור הדפוס אף אחד מהם ואנו לא זכינו לראות ממנו רק תשובה אחת אשר באה בדפוס בספר שו"ת ר' חיים כהן שנדפס בזמננו וכמ"ש לעיל, וגם קצת מדברי אגדה שהדפיס בשמו אחיו ותלמידו הרה"ג מו"ה יוסף הלוי איטונגא בספרו עדות ביוסף על התורה במקומות שונים, — ומה שנוגע לגדולת יקרת משפחתו לבית אבותיו, כבר הבאנו לעיל את אשר העד העיד לנו אחיו הרב הנ"ל בספרו עדות ביוסף שם כי הגאון ר' אהרן דרשן האב"ד מקראקא בעל ספר מטה אהרן היה דודם, והגאון מו"ה ליב צוניץ האב"ד מפנינשוב היה בעל דודתם, והגאון מו"ה יהונתן בעל התומים והפליתי היה נכד דודתם, ועוד ועוד, ואולם לא אכחד כי בעיקר עדותו בזה יש לפקפק טובא, כי לא פורש לנו באיזה אופן היה ר' אהרן דרשן בעל מטה אהרן דודם, כי לא נוכל להחליט שהיה אחי אביהם או אחי אמם, אחרי שכבר נודע שאביו של ר' אהרן דרשן היה שמו ר' משה תאמ"ס, ואביו של ר' אליעזר איטונגא אביהם היה שמו ר' אברהם ליכטנשטיין כנ"ל, וגם היה איש מבית הלוי, ור' אהרן דרשן לא היה מן הלויים, ושם אבי אמם היה ר' יוסף במו"ה זכריה מווינא? אם לא שנאמר שהיה ר' אהרן דרשן דודם מצד שהיה אחי אביהם או אחי אמם רק מן האם ולא מן האב, וכל זה היה לו לפרש ואין להאריך בזה: —

ומתולדותיו של אותו צדיק ידענו בדרך כלל שהוא אבי כל תופשי תורה ונכבדי ארץ המתיחסים מצד אבותם למשפחת בית הלוי איטונגא בעיר לכוב שם ובכל המדינה, ובפרטן אתה מוצא שהיו לו להגאון הזה שני בנים גדולים בתורה ובחכמה, בנו הראשון היה הרב הגאון החרוף מו"ה אהרן הלוי איטונגא שהיה בתחלה

כלילת יופי

בתחלה אב"ד בק"ק יאברוב, ובשנת תקי"ח נתן שם הסכמתו על ספר מענה אליהו על מס' בכא מציעא, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק רישא והגליל ושם נתן הסכמתו על ס' גינת ורדים להגאון בעל פרי מגדים ביום ג' ז"ך תשרי תקכ"ו לפ"ק, והוא היה התנא דבי נשיאה מהגאון מ"ה חיים כהן ראפפורט הג"ל, ונדפס ממנו ג"כ תשובה אחת גדולה ורחבה בהריפות ובקיאות בספר שו"ת ר' חיים כהן בחלק יו"ד בסימן ט' אשר הציע לפני המיו הגאון המחבר שם, ובסוף תשובתו בא על החתום שם "נאם אהרן באאמיו הגאון המפורסם מ"ה יהודה ליב זצ"ל איטונגא חותם פה ק"ק יאברוב ביום הששי לסדר עקב י"ט מנחם תקי" לפ"ק", ובסימן מ"ט שם נדפס ג"כ תשובת הגאון המחבר מה שרשיב לחתנו הגאון מ"ה אהרן נשיא הלוי הג"ל באהבה ובכבוד גדול. — ובנו השני של הגאון מהרי"ל איטונגא היה הרב הגאון החריף מ"ה יוסף הלוי איטונגא שדו"ה אב"ד דק"ק ראהמינן והוא היה חתנא דבי נשיאה מהגאון הגדול מ"ה יצחק סג"ל לנדא שהיה אב"ד דגליל לבוב, ואח"כ בק"ק קראקא והגליל, ונמצא ממנו מכתבים בספר לוחות העדות דף ג"ה ע"א, מה שהשיב להגאון רבינו יהונתן זל בעל התומים והפליתי ביום ג' ט"ז שבט תקט"ז לפ"ק, בהיותו אז בבית המיו הגאון מ"ה יצחק סג"ל לנדא הג"ל פה ק"ק קראקא, — ומלבד זה היו לו לרבינו מהרי"ל איטונגא עוד בנים גינים ונכדים גדולי הדור ואדירי התורה דור אחר דור עד הגאון הגדול המפורסם מ"ה מרדכי זאב הלוי איטונגא זצ"ל בעהמ"ס מפרשי חים וס' מגן גבורים ושו"ת מאמר מרדכי (ראה מזה בהסכמתו לס' שו"ת ר' חיים כהן) והוא הופיע באור תורתו בק"ק לבוב עיר מולדתו ומצודתו היתה פרוסה בירושלים עיר הקודש דכולל עסטרייך, ובשנת תרי"ז נתקבל ג"כ לאב"ד פה ק"ק קראקא והגליל, ואני הייתי נושא ונותן עמו אז בעסק זה ע"י מכתבים לבקשת ראשי ומנהיגי העדה דפה, וברתחלה סבר וקבל, אך אח"כ חזר בו להפצרת אוהביו וקרוביו וכל בני משפחתו הנכבדה ונשאר בלבוב שם ונתבקש בישיבה של מעלה בשנת תרכ"ג לפ"ק, ובנו הוא ידידי הרב הגאון פאר הדור מ"ה יצחק אהרן הלוי איטונגא נר"ו שהיה אב"ד דק"ק פרעמיסלא, והוא ג"כ נשיא ארץ הקדושה כמו אביו הגאון ז"ל, ומשכן כבודו על התורה ועל העבודה ג"כ בק"ק לבוב שם עיר מולדתו ודי בה: —

טז. תולדות הגאון הגדול מו"ה אריה ליב בהגאון מו"ה שאול מקראקא, שהיה אב"ד ורי"ט בק"ק רישא, גלוגא לבוב, אמשטרדם ושם מנוחתו כבוד.

אחרי פטירת הגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל איטונגא נתקבל במקומו לאב"ד בלבוב שם הגאון מו"ה אריה ליב בהגאון מו"ה שאול מקראקא בן הגאון רבינו הגדול מו"ה העשל לובליץ זצ"ל, והוא היה חתנו של הגאון חכם צבי ז"ל, ובא למלאות מקום כסאו של חותנו הגאון הח"ץ שהיה ג"כ אב"ד בלבוב ונפטר שם בשנת תע"ח כנודע. הגאון מו"ה אריה ליב היה בנתיים אב"ד ורי"ט בכמה קהלות תהלות ישראל כפי שנרשם עליו בראש הסכמתו לספר חקי דרך על ש"ע אבן העזר להרב בעל לחם הפנים חתן המגן אברהם ז"ל, ושם נאמה "הסכמת הגאון מו"ה אריה ליב בהגאון מו"ה שאול מקראקא, אב"ד בק"ק רישא ובק"ק לבוב ובק"ק אמשטרדם" ושכח לחשוב שהיה ג"כ אב"ד בק"ק גלוגא רבתי בטרם שנתקבל לאב"ד בק"ק לבוב והגליל, ויבואר מזה להלאה, והנה כבר דברנו אודותיו הרבה בספרי, בתוך המשך תולדות אבותיו הגאונים רבינו הגדול מו"ה העשל ובנו הג"מ שאול ז"ל, אשר שניהם היו רבני ק"ק קראקא (ח), והנני לדלג פה ולהעתיק

(ח) הגאון מו"ה שאול בן רבינו הגדול מו"ה העשל זצ"ל לא עלה לסנת על כסא אביו פה קראקא ניד לאחר פטירת אביו, רק לאחר ששה ושלישים שנה, כי רבינו הג"מ העשל נפטר פה ביום כ' חשרי תכ"ד לפ"ק, ובנו הג"מ שאול נתקבל לאב"ד פה בתחלת שנת תס"א לפ"ק, ובנתיים ישנו על הכסא פה חנוסה גאונים ונוזינים אחרים, וגם כמה שנים צין מלכא לנלכא שהיה הכסא פה פנוי וצלי רב יושב עליו, ואז עמדו הדיינים הגדולים פה בנוקם רב אב"ד לכל דבר שנקדושה, והם הנקראים צנס, בי דינא רבני, והם היו כח הראשונה וגי' כחות הדיינים שהיו אז פה קהלתנו, והזקן שניניהם היה לו תואר ראש צ"ד כנצואר צפנקס הדיינים דפה, והנה אחרתי לרשום פה בקלרה לעיני הקורא שנות הגאונים הנוזינים אשר שמשו פה בכח הרבנות בכל ימינו ונשך ל"ו שנים ונעת שנפטר רבינו הג"מ העשל ז"ל עד שנתקבל בנו הג"מ שאול לאב"ד פה, והנה ניד לאחר פטירת רבינו הג"מ העשל

כלילת יופי

ולחעתיק רק תורף הדברים בקצרה מה שנוגע להגאון מו"ה שאול מקראקא, עד שנבא לדבר בארוכה ג"כ מתולדות בנו הג"מ אריה ליב שהיה אב"ד בק"ק לבוב והגליה, ומבניו וחתניו, ניניו ונכדיו הגדולים והמצוינים עד זמננו זה: —

והנה בספרי שם הראיתי לדעת שהגאון מו"ה שאול מקראקא בן רבינו הגדול ר' העשל זצ"ל, זכה ג"כ לשתי שלחנות כי הי'

לו תורה וגדולה במקום אחד כמו אביו הגאון ז"ל, והוא היה חתן הרב הגאון הנגיד מו"ה זכריה מענדל מקראקא בעל ס' באר היטב בן הגאון הנודע מו"ה אריה ליב זצ"ל האב"ד קראקא (שהיה חותן רבינו בעל בית שמואל כנודע), וכימי עלומיו נתקבל לאב"ד בק"ק לאקטש, ובמשך הזמן נסע משם לק"ק בריסק דליטא, שהיא עיר מולדת משפחת בית אמו הגבירה הרבנית מרת דינה בת הרב הגביר מו"ה יהודה וואהל בן הישר הגדול המפורסם הגביר מו"ה שאול וואהל ז"ל אשר משכן כבודו היה בק"ק בריסק שם, והגאון מו"ה שאול

העשל ז"ל זכתה תכ"ד נתקבל מיד צנוקונו לאב"ד פה הג"מ אריה ליב צנו"ה זכריה מענדל ז"ל שהיה נתחלה אב"ד בק"ק ווינא ונדינת עסטרייך (והוא היה חותן רבינו בעל בית שמואל כנודע) ונפטר פה ציוס ט"ו אייר תל"א לפ"ק, ונתקבל אחריו לאב"ד פה הגאון מו"ה שמואל קאיינדנר בעל ס' ברכת הזנה שהיה נתחלה אב"ד פפ"נו ונפטר ציוס י"ט תמוז תל"ו לפ"ק צעיר חנעלניק זהותו שם צנון הועד דגליל קראקא, ונתקבל אחריו לאב"ד פה הגאון מו"ה ילחק חריף שהיה נתחלה אב"ד דק"ק אפטא, ונפטר פה ציוס הוטענא רבה תני"ג לפ"ק, ואז נתקבל אחריו לאב"ד פה הגאון מו"ה נשה מנזע לבי בעל ספר תפארת לנשה על יו"ד (והוא בן צנו של רבינו הג"מ העשל ז"ל כנודע), שהיה אז אב"ד בק"ק הורדנא, ואולם לא צא לנשת על הכסא פה כי נטרפה לו השעה ונפטר בק"ק הורדנא שם, ונשא הכסא פה פנוי ונשת תנ"ג עד חנעל שנת ת"ן לפ"ק, והיו אז הדיינים, בי דינא רבה" דפה צנוקוס רב, והרב הגאון מו"ה נשה בן רבינו בעל מניני שלמה היה אז ראש צ"ד פה, וגם בכל ימי ונמשלת שלשת הגאוניס היכל, והוא נפטר ציוס כ"ח אייר תנ"ח לפ"ק, ונתמנה אחריו לראש צ"ד פה הרב הגאון מו"ה נשה צנו"ה נפתלי הירש טור שהיה נקרא בשם ר' נשה ר' ענזילש ונפטר ציוס ה' אז תכ"ד לפ"ק, ונתמנה אחריו הרב הגאון מו"ה ונדכי דייכעס לרב"ה והוא

שאל קבע ג"כ משכנו שם ונתקבל לאב"ד ולר"מ בהקלוזי של זקנו
השר הנ"ל (אשר מלפנים היה הרה"ג מו"ה אברשקי בן השר ג"כ
אב"ד ור"מ בהקלוזי שם), וזאת היתה בימי הגאון ר' מרדכי גינצבורג
שהיה אז אב"ד ור"מ בק"ק בריסק שם, ואחרי פטירתו בשנת תמ"ח
(כמבואר בס' צמח דוד סוף ח"א) נתקבל הגר"ש הנ"ל להיות אב"ד
ור"מ גם על העיר בריסק במקומו שם, ובשנת תנ"א כבר ישב על
הכסא שם, ואז נתן הסכמתו על ס' דעת חכמה בועד הגאונים דחמשה
ראשי קהלות דמדינת ליטא בק"ק האמסק במי"ב אדר תנ"א לפ"ק,
והוא היה שם ראש הועד בעת ההיא, ובשנת תנ"ב נתן הסכמתו על
הדפסת ס' מגן אברהם עם המ"ז בדיהרנפורט בהדפסה הראשונה,
ובשנת תנ"ח ביום כ"ה תמוז נתן הסכמתו בבריסק שם ג"כ על ס'
שם משמואל על התורה להרב מו"ה שמואל במו"ה משה האבד"ק
וויסלאוויץ (דפוס פפדיא תנ"ט), והתם שם "הק' שאול החונה בק"ק
בריסק דליטא", וסביב לשנת תנ"ז נסע מבריסק דליטא כי נתקבל
אז

והוא בא ראשון על החתום בהסכמת הגאונים כי דינא רבה דפה ציוס
ג' כ"ד טבת תמ"ה לפ"ק על ספר נוקור חיים להג"ע חיים קראכנאל דרסן
דק"ק קראקא, (דפוס פיורדא תנ"ו), והנה באונלע שנת תנ"ז נתקבל לאב"ד
פה הגאון מו"ה אהרן דרסן צמ"ה ונטה תאוונים ז"ל בעל ספר ונטה אהרן
שהיה אז אב"ד בק"ק ווירגייזא, אבל לא בא בזמנו כי סגות שונות עכנורו
בדרך כסיעתו אז קרוב לשלש שנים ונא לקראקא באונלע שנת ת"ן לפ"ק, ולא
ישב על הכסא פה רק נשך ארבעה חדשים, כי נקטעו בזמן הקיץ לועד
הגליל דקראקא אשר היה אז צעיר חונעלניק כהרג סס צעונות הדור ציוס
שנת קודם צ' ונחם אז ת"ן לפ"ק, ונקצר צעיר פינטעטוב כנפורט הכל
בפנקס החי"ק פה, ונוני אז היה טוב הכסא פנוי עד אונלע שנת תנ"ו לפ"ק
שאז בא הג"ע אריה יהודה ליב (בן בנו של רבינו הב"ח ז"ל) שהיה אז
אב"ד קטקוין, לשנת על כסא הרבנות פה, (כננואר בהסכמתו לס' הלכה
צדורה על ש"ע אר"ח) והוא היה חונה על דגלו פה עד תחלת שנת תס"א
שאז נקטע ופס לק"ק בריסק דליטא, ונא צוקונוו הג"ע שאול בן רבינו הג"ע
העשל ז"ל שהיה בתחלת רב הגליל דקראקא ונתקבל אז להיות ג"כ אב"ד
ור"מ גם בק"ק קראקא עם הגליל סס, וישב על כסא אב"ד רבינו הג"ע

העשל ז"ל וכנ"ס צפנים: —

כלילת יופי

אז לאב"ד הכולל על כל ערי הגליל דקראקא בתור רב מדינה, וכן
 נרשם שם בראש הסכמתו על ס' שם משמואל הנ"ל, הסכמת הגאון
 מו"ה שאול אב"ד דק"ק בריסק דליטא ורעת עתה נתקבל בהוד
 תפארתו לגליל קראקא, ובסוף שנת תנ"ז כבר ישב בין גאוני הועד
 דד' ארצות פולין ביריד יערסלוב אשר היה נמשך עד אחר תחלת
 שנת תנ"ח, ואז הסכימו שם על הדפסת ספר אהל יעקב על אנדות
 הש"ס ביום ח' תשרי תנ"ח לפ"ק, ובא שם על החתום "הק' שאול
 החונה בגליל ק"ק קראקא, ובאותה השנה נתקבל ג"כ לאב"ד ולר"מ
 בק"ק אפטא, והו' לו מני אז ב' ממשלות ביחד כי משל ממשל רב
 על כל ארץ הגליל דקראקא, וגם על העיר אפטא ואגפיה אשר שם
 אזה למושב לו ושם נהג ג"כ ישיבתו הרמתה, וכן חתם א"ע בהסכמתו
 לספר נחלת יעקב על התורה בסדר ע"פ התורה אשר יורוך בשנת
 תנ"ח לפ"ק "הק' שאול בהרב המופלג המפורסם מו"ה העשל זצ"ל
 החונה בגליל קראקא ובק"ק אפטא והגלילות, וכן נדפס בראש
 תשובתו הנדפסת בשו"ת שכות יעקב ח"א סימן ק"ה, העתק תשובת
 אב"ד ור"מ דק"ק אפטא והגלילות דקראקא. ובסוף תשובתו שם בא
 על החתום, הק' שאול החונה בגליל קראקא ובק"ק אפטא, ובשנת
 ת"ס בא ג"כ בהסכמה על ס' כבוד חכמים על אנדות ירושלמי וחתם
 גם שם חונה בגליל קראקא: —

ודע כי בכל אותן השנים שהיה הגאון ר' שאול אב"ד בגליל
 קראקא היה אז האב"ד בתוך העיר קראקא הגאון מו"ה אריה
 יהודה ליב נכד רבינו הב"ח ובנו חורגו של הגאון בעל הט"ז, והוא
 בא לקראקא באמצע שנת תנ"ו לפ"ק וישב על הכסא פה עד שנת
 תס"א שאז נתקבל מפה לאב"ד ולר"מ בק"ק בריסק דליטא, ואחר
 שנסע מפה לעיר בריסק אז נתקבל הגאון ר' שאול שהיה רב הגליל
 גם לאב"ד ולר"מ על העיר קראקא במקומו, ואולם עד תום כל שנת
 ת"ס חנו שני הגאונים הנ"ל עדיין כל אחד במקומו, הגר"ש בגליל
 קראקא והגיט ליב בעיר קראקא וכנ"ל, כמבואר בהסכמות שניהם על
 ספר מגן אברהם עם הט"ז בהדפסה שניה מחודש אלול רת"ס לפ"ק,
 שנרשם שם על הגר"ש שהוא אב"ד קאפטא וגליל קראקא, והגיט
 ליב היה עדיין אז אב"ד בקראקא, והנה תמצא בראש ס' ראש יוסף
 שנדפס שם ג"כ הסכמות הגאונים דחמשה ראשי קהלות דמדינת
 ליטא

ליטא שהיו בוועד אחד בק"ק סעלץ ביום ג' כ"ו שבט ת"ס לפ"ק ואז היה שם ראש הוועד הגאון ר' שאול, ובא עה"ח "נאם שאול החונה בק"ק קראקא ונבחר לעת עתה לק"ק בריסק דליטא", ונראה אפוא לעין כל שיש שם בחתימתו דילוג אות א' בהעתקה או בדפוס וצ"ל החונה בגק"ק, וזה האות ג', יורה על הגליל — שכן חתם א"ע בקצור כזה ג"כ בסוף הסכמתו לספר נחלת יעקב על התורה החונה בגק"ק קראקא, וכונתו ג"כ על הגליל — שהרי בחודש שבט ת"ס לא הי' עדיין הגר"ש אבי"ד בתוך העיר קראקא רק בגליל קראקא והג"ט ליב היה בתוך העיר, וכנ"ל, ורק אח"כ בשנת תס"א שאז עזב הגאון ר' ליב את העיר קראקא והלך לו לעיר בריסק כמבואר בהסכמתו לס' ראש יוסף הג"ל, אז נתקבל הגר"ש לאה"ד גם לק"ק קראקא למלאות מקום אביו הגאון ז"ל (3), — ואולם גם הוא לא ארכו לו ימי ישיבתו

(3) והנה תראה כי גם לאחר שנפרד הגאון ר' שאול ז"ל נק"ק צריסק דליטא, וכבר ישנן שנתים ימים על כסא כבודו בגליל קראקא, גם אז היה גדול ונכבד צעירי כל אשפי העיר צריסק, וגם אז היה אהוב ורנני צעירי כסא כל כך עד שנחרוהו שנת ת"ס להיות נוצרר שלהם לשנת צועד דמונשה ראשי קהלות של מדינת ליטא אשר הי' להם צעיר סעלץ, כנצואר בהסכמתו על ספר ראש יוסף מדוסיס על הש"ס שנדפס שם הסכמות גאוני הוועד דומינת ליטא בק"ק סעלץ ביום ג' כ"ו שבט ת"ס לפ"ק, והיה שם ראש העיר הגר"ש סי"ל, וחתם שם "נאם שאול החונה [גליל] ק"ק קראקא ונבחר לעת עתה צק"ק צריסק דליטא", והיה אז צעיר צריסק שם צין מלכא לנלכא, כי לאחר שהלך מנחתם הגר"ש סי"ל שנת תכ"ח קבלו אז לאצ"ד את הגאון הנודע ר' דוד אופנהיים ז"ל האצ"ד ק"ק נ"ש והענדינה, ואולם לא צא לשם רק לק"ק פראג כנודע, וגם הגאון ר' ליב נכד הצ"ח ג"כ לא עזב את העיר קראקא כל שנת ת"ס, רק שנת תס"א נסע מפה לשנת על כסא צריסק דליטא, וכו"ש צפניה. — ודע שקל"ת סופרי זונננו כאלו צנצן וכלאו לנלוא פשר דבר צעירי מנחתם הרבנות של הגאון ר' שאול ז"ל שהיה צחלה אצ"ד צק"ק צריסק ואח"כ בק"ק אפעא, וע"ז הקשו דאיך עזב את כסאו צעיר הגדולה והלך לו לשנת צעיר הקטנה? ונכנסו בדוחקים ע"פ השערות מודעות ללא אמת וללא כוון, וגם צונן נסיעת הגאון ר' ליב סי"ל מנעיר קראקא לצריסק דליטא כנזכר קל"ת, ולא עלה צידם דבר צרור, ואולם לפת"ש צפניה הכל צא

כלילת יופי

ישיבתו פה כי לא ישב על הכסא רק שלש שנים, ובשנה הרביעית
 שהיא שנת תס"ד עזב את העיר פה ואת כל המונה ובחר לו לשבת
 בגולה בעיר ברעסלא אשר בשלעזיען המדינה, וישב שם כשלוש
 שנים בתור איש פרטי, וברויותו שם כתב תשובתו הגדולה הנדפסת
 אח"כ בסוף שו"ת הרמ"א אשר הוציא לאור בנו הג"מ אריה ליב
 בדפוס אמשטרדם בשנת תע"א בהסכמת חורתנו הגאון הח"ץ שהיה
 אב"ד שם בעת ההיא, ובסוף התשובה שם מסיים "דברי הנדחה מפני
 השעה ויושב בגולה ומצפה לישועה הק' שאול הרובץ בק"ק קראקא
 והגליל, וחתם פרה ברעסלא", ע"כ, והנה אם אמנם כי לא נזכר שם
 פרט השנה, אבל זאת נודע לנו ממקום אחר, כי כבר בשנת תס"ד
 כבר חלף והלך לו מעיר קראקא וישב בעיר ברעסלא, כי בסוף השנה
 ההיא נתן הסכמתו שם על ספר חמדת צבי פירוש על מאמרי הזוהר
 להרב המקובל מרח"ץ האמש מקראקא ושם בא על החתום "ביום
 כ"ד אדול תס"ד לפ"ק פה ברעסלא נאם הק' שאול החונה בק"ק
 קראקא והגליל", ובשנת תס"ה ח' ניסן נתן שם הסכמתו ג"כ על ס'
 "גפתלי שבע רצון" על התורה וחתם שם ג"כ כנ"ל, ובאמצע שנת תס"ז
 נקרא מעדת האשכנזים שבאמשטרדם לבא אליהם ולכהן פאר בעדתם
 בתור אב"ד ור"מ, (אחרי מות הכהן הגדול הגאון ר' ליב חריף שהיה
 אב"ד שם ונפטר ביום א' י"ד טבת תס"ז לפ"ק) והגאון ר' שאול הי'
 נרצה למבוקשרתם, ויסע מברעסלא עיר מגורתו הלך ונסוע לבא
 למחוז הפצו, אך ד' לא צוה ויהי בהיותו באם הדרך חלה את חליו
 ונפטר והלך לעולמו ונקבר בעיר גלוגא ביום י"ז אייר תס"ז לפ"ק.
 ובכא

על נכון ואין כאן לא קושיא ולא תיזתא, והעיקר כי הגאון ר"ס לא עקר
 דירתו בתחלה ונזריסק להיות רב באשטא, רק להיות רב נדינה על כל ערי
 הגליל דקראקא, והיה זה באולע שנת תכ"ח לפ"ק, כנצואר צראש הסכמתו
 לב' שם ונשואל על התורה, ויסינתו ה"י בקציעות בק"ק אשטא, ויען כי צנת
 הסיא ה"י חקר להס אצ"ד וניחד באשטא שס, קבלוהו ראשי וננהיגי העדה
 דעס להיות ג"כ אצ"ד פרטי צעיר שונה, וה"י לו הרצנות ועיר אשטא רק
 סניף להרצנות שה"י לו על כל הגליל דקראקא, ואולם נשנת תס"א שאז נסע
 הגאון ר' ליב הג"ל ונקראקא לנזריסק אז בא הגר"ש לקראקא לננת על כסאו

אחריו פה וז"נ: —

זכבא השמועה לכאן הספידורו מספר רב ונכתב בספר לזכרון יום
פמירתו בפנקס הח"ק דפה: —

והנה מן הגאון ר' שאול ז"ל לא נמצא שום חבור בדפוס שיהי'
לו לזכרון, מלבד קצת תשובות הנדפסות ממנו בספרי חכמי
זמנו כמו בשו"ת יד אליהו בסימן י"ח ובשו"ת שבות יעקב בסימן ק"ז,
ותשובתו הנדפסת בסוף שו"ת הרמ"א דפוס אמשטרדם שזכרנו לעיל,
ובימי חורפו בהיותו פעם בועד גאוני ד"א פולין ביריד יערסלוב לקח
ג"כ דברים עם הגאון מהר"ם הריף האבד"ק לבוב כמבואר בספר מיב
גיטין למחר ז' מרגליות, וזולת זה לא נמצא ממנו שום חבור מיוחד,
אבל נגד זה הניח אחריו הגאון ז"ל שם טוב מבנים ובנות כפי אשר
נרשום פה בקצרה, בתו האחת נודעת לנו שזיהתה נשואה להג"מ יושיע
פלך בן הגאון מו"ה מאיר דרשן ז"ל, והוא היה אחד מראשי חכמי
בני ישיבה דק"ק פוזנז, ובשנת תס"ח בא בהסכמה על הדפסת העין
יעקב עם כל המפרשים בעיר ברלין, ובא עה"ח נאם הק' פלך בלא"א
האלוף מו"ה מאיר ז"ל דרשן חתן הגאון המפורסם מו"ה שאול אבד"ק
קראקא יצ"ו, ושני כנים גדולים היו לו להגאון ר' שאול ז"ל, בנו
הראשון היה הגאון הנודע מו"ה יהושע העשל אשר היה חתן הרב
החריף הגדול הנגיד מו"ה נפתלי הירש במו"ה בנימן ז"ל אבי הגאון
מו"ה דוד מירלש האב"ד דק"ק דעסא ואח"כ בק"ק ברלין והמדינה
בעהמח"ס קרבן העדה על הירושלמי, (ובשנת תק"ב בא הג"מ העשל
ז"ל בהסכמה על ס' קרבן העדה לגיסו הגאון הנ"ל ובא על החתום
שם הק' יהושע העשל בהגאון מו"ה שאול זצ"ל נכד הגאון המפורסם
מו"ה העשל ז"ל אב"ד דק"ק קראקא חתן הרב הנגיד החריף המפורסם
מו"ה הירש במו"ה בנימן זצ"ל, החונה בק"ק ווילנא), והגאון הזה עלה
למעלה בתורה ובגדולה עוד בחיי אביו הגאון ז"ל, ואחרי איזה שנים
אחרי מות אביו נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק ווילנא עיר ואם בישראל,
ובשנת תע"ג כבר ישב על כסאו שם, ואז בא בהסכמה על ס' ברית
שלום על התורה בתוך להקת גאונים וישישים שם, ובחכמתו
ובתבונתו נהג את קהל עדתו, וביתו הי' בית ועד לחכמים, והאריך
ימים בטוב ובנעימים עד זקנה ושיבה ונפטר והלך לעולמו ביום כ"ו
אלול בשנת תק"ט לפ"ק, ומנוחתו כבוד בק"ק ווילנא שם, וגודל יקר
תפארת גדולתו וחכמתו כבר בא מפורש ברוב ענין בס' "קריה נאמנה"
להחכם

כלילת יופי

להחכם שי"ף על חכמי וגדולי קרית ווילנא, אך לא הודיע לנו שם אם הגאון הזה הניח אחריו איזה חבור בכתב יד בהלכה או באגדה, גם אם הניח אחריו בנינים ובנות גינים ונכדים או אולי הירד מחשוכי בנינים, כל זה העלים מאתנו ולא הגיד לנו מאומה, ולכן גם אנחנו לא נדע להטיף עליו יותר מאשר כתבנו בזה :

ונשים מדברותינו עתה על אחיו הצעיר ממנו בשנים, והוא בן שני להגאון ר' שאול ז"ל, והוא הגאון מ"ה אריה ליב אשר בשבילו באנו לדבר פה, והנה גם הוא כמו אחיו הגדול היה גיב בילדותו חד מכני עליה כי נתגדל על ברכי אביו הגאון ז"ל לתורה ולתעודה, ובעבור זה בחר בו הגאון הנודע החכם צבי" שיהיה אז אב"ד ור"מ בק"ק אלטונא והמבורג ואח"כ באמשטרדם, ונתן לו את בתו הגבירה מרת מרים לאשה, והיה חביב בעיניו מאד מפאת תורתו וחכמתו, ומפאת כי זרע קודש מצבתו, וחבה יתירה הראה לו בהסכמתו אשר נתן לו על הדפסת שו"ת הרמ"א אשר הוציא לאור מחדש בדפוס אמשטרדם בשנת תע"א שכתב שם, כי נדבה רוחו של התני היניק וחכים האלוף המרום התורני האברך בנן של קדושים מ"ה אריה ליב בהגאון הגדול מ"ה שאול ז"ל שיהיה אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דליטא ובק"ק קראקא והגליל מטרפולין של מדינות פולין עכ"ל, וכן נזכר ג"כ לשם ולתהלה בתוך הס' שו"ת "הכס צבי" בסימן ע"ו בתחלת תשובתו של הגאון המקובל מ"ה נפתלי הכהן האבד"ק פפד"מ אשר השיב שם להגאון הח"ץ בשנת תס"מ יע"ש :

ובמשך הזמן נתקבל הגאון ר' ליב לאב"ד ולר"מ בק"ק רישא והגליל שהיתה בימים ההם אחת מן הקהלות החשובות שבמדינות פולין, וגאוני עולם ישבו כסאות למשפט שם, ומלפנים היה הגאון מהר"ש קאיידנובר בעל ברכת הזכה אב"ד ור"מ שם, ובישיבתו שם שימש לפניו הגאון הנודע מ"ה גבריאל מקראקא האבד"ק מיץ, ובקיץ נ"ש והמדינה, (בהסכמתו לס' תפארת שמואל למהרש"ק ז"ל), ובשנת ת"ס ישב על הכסא שם הגאון החריף מ"ה שמואל הלוי מקראקא בן בתו של רבינו בעל מגיני שלמה (והוא בא בהסכמה על הדפסת ספר מגיני שלמה, בהיותו בועד אחד עם גאוני ד"א ביריד יערסלוב בעשור לחדש מרחשון ת"ס לפ"ק, ונדפס ממנו ג"כ תשובה ארוכה בס' שו"ת אבן השוהם בסימן ד' משנת תנ"ט בהיותו אז עדיין אב"ד בק"ק

בק"ק מעזריטשא, והג"מ ליב ישב על כסאו אחריו בק"ק רישא שם ימים רבים, ובשנת תפ"ד הסכים שם על ס' תולדות יעקב על התורה להרב הגדול מו"ה יעקב איילונבערג מקראקא, וכתב שם בהסכמתו „שהוא סומך בזה על מחותנו הגאון הגדול מו"ה יהודה ליב האב"ד דק"ק קראקא, ובסוף שנת תפ"ח הסכים ג"כ שם על ס' חקי דרך על ש"ע אבן העזר מהרב בעל לחם הפנים התנו של בעל מגן אברהם וכבר זכרנו מזה לעיל: —

י"ה כי ארכו לו הימים לשבת בעיר רישא שם נעתר לבקשת ראשי ומנהיגי עדת גלוגא רבתי אשר בקשו פניו פני אריה לבא אליהם ולהיות להם לאב"ד ולר"מ, אחרי מות הגאון מו"ה נפתלי הכהן מפראג שהי' אב"ד שם, והיה זה סביב לשנת תצ"ט לפ"ק, ואולם באותה השנה נעתר ג"כ לבקשת אלופי העדה דק"ק לבוב, אשר גם הם בקשו אותו כי יבא אליהם לשכון כבוד בעירם ולשבת על כסא הרבנות שם אחרי מות הגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל איזונגא שהי' אב"ד שם כנודע, והגאון ר' ליב נרצה ג"כ למבוקשתם, ויסע מגלוגא ויחן בלבוב, וכפי הנראה אחז הגאון ז"ל בזה וגם מזה לא הניח ידו, ותדרי המשרה על שכמו משתי הקהלות הנזכרות בכת אחת והיה מושל ממשל רב בק"ק גלוגא רבתי וגם בק"ק לבוב והגליל בזמן אחד, כן תראה כי בזמן החורף בשנת תצ"ט היה יושב על כסאו בק"ק גלוגא רבתי, ושם בא בהסכמה על ס' בית שמואל על התורה שנדפס בזאלקווא בשנת תצ"ט, ובא שם על החתום „נאם אריה ליב חונה בק"ק גלוגא רבתי ומצ"פ לק"ק לבוב והגליל, (ושם נדפס ג"כ הסכמה מהג"מ יהודה ליב סג"ל איזונגא האבדיק לבוב מיום כ"ז אייר תצ"ז), ובר"ח מרחשון בשנת ת"ק מצאנו אורנו ג"כ יושב על כסאו בק"ק לבוב ושם בא בהסכמה על ספר נצח ישראל על השם, שנדפס בפפדיא בשנת תק"א, וחתם שם שוב בהפך „נאם הק' אריה ליב החונה בק"ק לבוב והגליל ומצ"פ בק"ק גלוגא רבתי, ואולם סוף דבר היה כי רק זמן קטן אחז ברסן הממשלה על בני קהלות האלה, אבל אח"כ רוח אחרת היתה אתו, ועוד באותה השנה עזב את שתיהן יחדיו, כי הי' נרצה יותר לבקשת עדת האשכנזים אשר באמשטרדם אשר קראו אותו אז בקריאה של חבה לבא אליהם להיות להם לאב"ד ולר"מ על העיר ועל המדינה מיד אחרי שנסע מאתם הגאון מו"ה

מו"ה אלעזר מקראקא (שהיה אב"ד זר"מ בקהל עדת האשכנזים שם) לארץ הצבי בשנת ת"ק לפ"ק, ואז נתקבל במקומו בק"ק גלונא רבתי לאב"ד ולרימ הגאון מו"ה יעקב יוקל סג"ל הורו"ץ שהיה אבד"ק בראדי (והוא אבי הגאון מו"ה יצחק הלוי הורו"ץ האבד"ק המבורג), ושם בא בהסכמה על ספר חקי דרך ביום ו' מבת תק"ג לפ"ק, ובק"ק לבוב נתקבל אז במקומו לאב"ד ולרימ הגאון הנודע מו"ה חיים כהן ראפפורט אשר הוא ז"ל האריך ימים על כסאו שם כנודע: —

והגאון מו"ה אריה ליב אזה למושב לו בקהל עדת האשכנזים אשר באמשטרדם הגדולה שהוא מקום כסא של חותנו הגאון האדיר הח"ץ שהיה גיב אב"ד באמשטרדם שם כשנים קדמוניות עוד במרס כואו ללבוב, וגם אביו הג"מ שאול ז"ל היה נקרא גיב מעדת האשכנזים שבאמשטרדם להיות לאב"ד שם אך לא עלתה בידו כי נפטר באם הדרך כמובא למעלה, וע"כ בא הגאון ר' ליב למלאות מקומו ובתחלת שנת תקא ביום כ"ד תשרי כבר ישב על כסאו שם, ובו ביום הסכים אז על הרפסת ספר קרבן אהרן על הספ"א שנדפס מחדש בעיר דעסא בשנת תקב, והאריך על כסאו שם משך חמש עשרה שנים, ובכל ימי משך שבתו שם הרביץ תורה בישראל, וגם הקים שם בית המדרש הגדול תל שהכל פונים אליו לתורה ולתעודה (בהקדמת בנו הג"מ שאול ז"ל בספר בנין אריאל), וכבר נודע מן המחלוקת ודברי ריבות שעברו בינו ובין הגאון רבינו יהונתן ז"ל בעל התוס' והפלי"ת, נדון הקמיעות שקרא עליהן ערער גיסו הגאון ר' יעקב עמדן בהגאון הח"ץ ז"ל, ונלווה עמהם אז גם הגאון רבינו בעל פני יחושע זצ"ל, כמפורש הכל באריכות בס' לוחות העדות ובספר שברי לוחות, ועוד בספרים שונים, אך כל גאוני הזמן ההוא עמדו אז לימין צדקו של רבינו יהונתן ז"ל והצדיקו את הצדיק, ואנחנו אין לנו עסק בנסתרות, ע"כ נחדל מלדבר מזה, — ונפטר הגאון מו"ה אריה ליב והלך לעולמו בליל שביעי של חג הפסח בשנת תקט"ו ונקבר למחרתו ביום אחרון של החג ומנוחתו כבוד באמשטרדם שם: —

והנה גם הגאון ר' ליב כמו אביו הגאון ר' שאול ז"ל לא הניח אחריו שום חבור בדפוס לא בהלכה ולא באגדה, ורק איזה תשובות נדפסות ובאות ממנו בס' שו"ת מאמר מרדכי להרב מהר"ם מדיסלדארף, ושם בסימן ס"ב השיב תשובה ארוכה להרב המחבר שם

שם, ביום ט"ב אלול תקי"ד לפ"ק, ועוד לו שם תשובה אחת קצרה בסוף סימן ס"ג אשר השיב להמחבר שם שהוא מסכים ג"כ עמו בשריותא דאתתא דשריא להנשא לכולא עלמא, ובתוך תשובתו שם הביא גם כן את גיסו הרב הגאון מו"ה יצחק אבד"ק בייאלי בן הגאון הנודע מו"ה מאיר א"ש זצ"ל (בעל שו"ת פנים מאירות), וכמדומה לי שעוד לו תשובה אחת נדפסת בספר שו"ת דברי דוד מילדולה מחכמי קיק ספרדיים שבאמשטרדם, ועוד נדפס ממנו ג"כ פלפול עצום בחרופות ובקיאות אשר שמע מפיו הגאון מהר"ם מרגליות בעל פני משה על הירושלמי והביאו בתוספותיו לירושלמי ריש פרק ב' דסוטה במראה הפנים שם בריה קטנה שזינתה, ועוד נדפס ממנו דבר חרף לישב דברי הרמב"ם בה' תפלה אשר מצא בכתובים בנו ותלמידו הג"מ שאול ז"ל והביאו בספרו בנין אריאל בסוף חיב הנקרא בשם בית תלמוד, אבל חבור מיוחד לא השאיר אחריו, ונגד זה השאיר אחריו גם הוא כמו אביו ז"ל זרע בירך ד' בנים ובנות אשר בנו בתים בישראל והנני חושבם פה לפניך בקצרה:

בנו הראשון היה הגאון מו"ה שאול (אשר קרא אותו בשם אביו הגר"ש ז"ל), והוא בעהמח"ס בנין אריאל הכולל ב' חלקים, חיב נקרא בשם חדרי תורה, על כל סדרי התורה ועל חמש מגלות, וח"ב נקרא בשם בית תלמוד חדושים על הש"ס (נדפס באמשטרדם בשנת תקל"ח), ובילדותו היה עתיר נכסין הון ועושר בביתו, וכאשר ירד מנכסיו קבל עליו עול הרבנות, ונעשה בתחלה אב"ד ור"מ בק"ק לאקטש ואח"כ נתקבל לאב"ד ולרי"מ בק"ק דובנא רבתי על מקום כסא של חיתנו הגאון מו"ה אביהם כהנא ז"ל שהי' ג"כ אב"ד בדובנא רבתי שם, ואחרי פטירת אביו הגאון ר' ליב ז"ל נקרא לבא אמשטרדמה לשבת על כסא אביו ז"ל בקהל עדת האשכנזים שם, (בהקדמתו לס' בנין אריאל שם), והיה שם אב"ד ור"מ בשלשים וחמש שנים, ובכל ימי משך הזמן ההוא הרביץ תורה ברבים שם בבית המדרש הגדול אשר הקים אביו הגאון ז"ל באמשטרדם שם, ללמוד וללמד שיעורין תמידין כסדרן מדי יום ביומו, שם ופוסקים בעיון, וביום השבת במילי דאגדתא (בהקדמה שם), ונפטר גם הוא ז"ל שם בשיבה טובה בן עי"ג שנים ביום שבת קודש לעת מנחת ערב ז' תמוז תק"ן לפ"ק. והנה מלבד ספרו היקר בנין אריאל אשר הוציא לאור בחייו, נמצא עוד

כלילת יופי

עוד ממנו הרבה תשובות גדולות ורחבות נדפסות ובאות בספרי חכמי
 זמנו, כמו בס' שו"ת זכרון יוסף למהר"י שמינהארט אבד"ק פיורדא,
 ובשו"ת נודע ביהודה מהדורא תנינא, וגם בס' שו"ת אור ישראל ובס'
 אור הישר בנדון הגט מקליווא, גם נמצא ממנו קצת חדושים נדפסים
 בגליון המשניות דפוס אמשטרדם, וחדושים על התורה הנקראים בשם
 "חצר החדשה", — והניח אחריו ג"כ שני בנים גדולים בתורה וכת
 אחת, הבת היתה נשואה להג"מ אברהם כהנא שהיה אב"ד דק"ק
 ברעסטיץ והוא אביו של הג"מ יעקב כהנא ז"ל שהיה מחכמי וגדולי
 ק"ק ווילנא ונדפס ג"כ ממנו חבור נחמד ויקר הנקרא בשם "גאון
 יעקב" על מס' עירובין, (ראה מזה בס' קריה נאמנה צד רל"ט), והבנים,
 בנו הראשון היה הרב הגאון מו"ה יעקב משה (חתן דודו הג"מ צבי
 הירש אבד"ק ברלין) והוא היה בתחלה אב"ד דק"ק ווילעוזן ונדפס
 ממנו ג"כ קצת חדושים בסוגיות הש"ס בספר בנין אריאל ח"א בסוף
 קונטרס בית מועד, ואחרי מות שאול אביו הגאון ז"ל נקרא לשכת
 גם הוא על כסא אביו להיות אב"ד ור"מ בק"ק אמשטרדם והמדינה,
 ובשנת תקנ"ד נתן שם הסכמתו על ס' דרכי דוד מילדולה עד התורה,
 והאריך ימים על כסאו שם ונפטר גם הוא בשיבה טובה בן ע"א
 שנים ויגוע ויאסף אל עמיו ביום ב' ט"ו אדר שני ביזמא דפורים
 בשנת תקע"ה לפ"ק, וחתנו היה הגאון ר' שמואל בערינשטיין (כהגאון
 מו"ה בעריש אבד"ק הנוכר כהגאון מו"ה אריה ליב בעל פני אריה בן
 רבינו הגדול בעל פני יהושע זצ"ל) והוא מלא את מקומו וישב ג"כ
 על כסאו כאמשטרדם שם, ובשנת תקצ"ו נתן שם הסכמתו להגאון
 מלבי"ם ז"ל על ספרו ארצות החיים על ש"ע או"ח כנודע, — ובנו
 השני של הג"מ שאול היה הרב הגאון מו"ה אריה ליב (חתן דודו
 זקנו הגאון יעב"ץ ז"ל), והוא היה ג"כ מליץ ומשורר ושר שיר ידידות
 לכבוד אביו הגאון ז"ל בעת שהוציא לאור את ספרו בנין אריאל על
 התורה, ונדפס שם בראש הספר בחלק א', גם מצינו ממנו דבר חריף
 בסוגיא דריש פרק לא יחפור במס' ב"ב, והוא נדפס בס' בנין אריאל
 בסוף ח"ב הנקרא בשם בית תלמוד, וכתב עליו שם הגאון המחבר
 ,אלה הם דברי בני הצעיר החריף והשנון המושלם מו"ה אריה ליב
 נר"ו חתן דודי הגאון המפורסם סבא קדישא מו"ה יעקב ישראל ז"ל
 המכונה בשם יעב"ץ, ע"כ ודי כזה:

ונדבר עתה מן הבן השני של הגאון ר' ליב אמשטרדם, והוא
 הגאון הגדול החכם המפורסם מו"ה צבי הירש (אשר קרא
 אותו בשם חותנו הגאון הח"ץ ז"ל) אשר היה נודע בתורתו ובחכמתו
 בכל קצווי ארץ, וגם הוא שר בשירים לכבוד אחיו הגדול דהג"מ
 שאול האבד"ק אמשטרדם בעת שהוציא לאור ספרו בנין אריאל,
 ונדפס ממנו שיר ידידות בראש חלק ראשון שם בהיותו אתו במחיצתו
 בק"ק אמשטרדם שם, ועוד נדפס ממנו שיר חדש בראש חלק שני
 שם אשר שלח לאחיו הגאון המחבר, ממכון שבתו בק"ק ברלין יצ"ו,
 והנה הגאון הזה לאחר מות אביו נתקבל לאב"ד בק"ק לונדן בקהל
 עדת אישכנזים שם, ובשנת תקי"ט הי' לו משם חליפות מכתבי שו"ת
 עם הרב הגאון מהר"ם אבד"ק דיסלדארף נדון סידור גט אחד ע"י
 שליח, ונדפסו תשובותיו בזה בשו"ת מאמר מרדכי למהר"ם מדיסלדארף
 כסימן ס"ד וכסימן ס"ה שם, ובשנת תקכ"ד נתקבל מעיר לונדן לאב"ד
 ולר"מ בק"ק הלברשטאט והמדינה, ובשנת תקל"ג נתקבל משם
 לאב"ד ולר"מ בק"ק ברלין והמדינה, ובשנת תקמ"ה נקרא לבא לק"ק
 מיץ המעוטרה לשבת שם על כסא הרבנות אחרי גזיעת הארי הגאון
 בעל שאנת אריה שהיה אב"ד שם (כך נרשם עליו בראש הסכמתו
 לספר מספר צבאם להרה"ג מו"ה צבי הירש מירלש האבד"ק שווערין,
 ונדפס כברלין בשנת תקמ"ה), ואולם לא הלך לשם ונשאר במקומו
 על כסאו כברלין שם ונפטר זקן ושבע ימים בן ע"ט שנים ביום ב'
 ד' אלול תק"ס לפ"ק, והניח אחריו חבור מיוחד הנקרא בשם "עטרת
 זקנים" על אנדרת הש"ס ומדרשים, ונשאר בכתובים אצל נכדו הרב
 מו"ה אריה ליב בן בנו הג"מ שאול אבד"ק פפדיא בעל ספר כסא
 דהרסנא כמבואר בהקדמתו לספר אור עינים לר' שלמה ב"ר אברהם
 פניאל, והנה מכבד תשובותיו הנדפסות ממנו בס' שו"ת מאמר מרדכי
 מדיסלדארף שזכרנו לעיל, עוד לו תשובה אחת אשר השיג ע"ד
 הגאון מהר"ח לנדא האבד"ק פראג בעל שו"ת נודע ביהודה במה
 שהתיר הגלוח בחול המועד ע"י פועל עני שאין לו מה לאכול, והיא
 נדפסה בס' בנין אריאל ח"ב הנקרא בשם בית תלמוד בחדושי שיעל
 מס' מועד קטן, ועוד לו תשובה אחת בחריפות ובקיאות אשר השיב
 בענין קדושי קטן והיא נדפסה בשו"ת בית אפרים למהר"ז מרגליות
 בחלק אבן העזר שם, ועוד לו הגהות יקרות אשר כתב על ספר
 יוחסין

כלילת יופי

יוחסין ועל ספר החינוך ועל פירוש מס' אבות מדודו הג"מ יעב"ץ ז"ל.
 וגם הוא הניח אחריו שני בנים גדולים, בנו הראשון היה הגאון החריק
 מ"ה שאול אבד"ק פפדי"א (חתן הג"מ יצחק יוסף תאומים שהיה
 אבד"ק קראקא ואח"כ בברעסלא) והוא הנודע ע"י ספרו כסא דהרסנא
 שהוציא לאור כולל הדיושים והגהות על ספר בשמים ראש, ועוד חבר
 ספר השג יד והוא חרושים על הש"ס, וגם הגהות על ספר אור זרוע
 הגדול והמה נשאר בכתובים תחת יד בנו הרב מ"ה אריה ליב הנ"ל
 (כמבואר בהקדמתו לספר אור עינים), וגם חבר ספר מצפה יקתאל
 והוא השגות רבות על ס' תורת יקותיאל על ש"ע י"ד מהג"מ רפאל
 הכהן האבד"ק אלטונא והמבורג, ואולם בחבור זה גרם רעה גדולה
 לעצמו כי משך עליו על ידי זה מחלוקה גדולה ושנאה כבושה מכל
 גאוני הזמן ההוא, וגם דייני ק"ק אלטונא והמבורג יצאו אז בחרם
 לקראתו, בקנאם את קנאת רבם ואלוף עירם בעל ספר תורת יקותיאל
 שהיה אב"ד שלהם, ושוב יצא אח"כ עוררין גם על ס' בשמים ראש
 אשר הוציא לאור עם הגהותיו כסא דהרסנא, באמרם כי הוא כלו
 מזויף מתוכו ואיננו לרבינו הרא"ש רק דברי עצמו הם, כי באו בתוכו
 דברים זרים ומרים אשר אסור לשמעם, וכל כך גברה המחלוקה עליו
 עד שאנשי פראנקפורט דאדר דחו אותו מכסא הרבנות שם, והוכרח
 לעזוב את העיר. והיה נודד מכיתו והלך בגולה מעיר לעיר ומדינה
 למדינה עד בואו לעיר לונדן ושם חלה את חליו ונפטר ביום כ"ג
 מרחשון תקנ"ה לפ"ק, ובנו הרב החריק מ"ה אריה ליב מרוב מרירות
 נפשו על אביו כי מת גלמוד בארץ לא לו, הלך גם הוא שחוח והיה
 נע ונד בארץ ימים רבים עד בואו לעיר פ"פ דמיין, ושם חלה את
 חליו והובא לבית החולים ונפטר שם ביום כ"ז מרחשון תקע"ו לפ"ק,
 (ויתר תולדותיו וקורותיו תמצא מפורש באריכות בספר העורכים ובני
 יונה להחכם ר"א כרמולי), ובנו השני של הג"מ צבי האבד"ק ברלין
 היה הרב הגאון מ"ה שלמה שהיה אבד"ק לונדון והמדינה, והוא נהג
 נשיאותו שם ברמה בהשקט ובטח, גם עושר גם כבוד היה לו עד
 זקנה ושיבה ונפטר שם בשנת ת"ר לפ"ק, והרה"ג הזה נתן את כל
 בניו פליטים למדינות פולין עם כסף רב ופקד עליהם להשתקע
 ולקבוע דירתם שם ולא ישכנו בארץ בריטאניא מטעמים כמסוים,
 ושנים מהם קבעו ג"כ משכנם פה קראקא והתחתנו עם קרוביהם מ"ו ח

של הרה"ג מו"ה צבי דוד הלוי אב"ד דפה שהיה בן בתו של הגאון ר' ליב מאמשטרדם, והם היו כלם מאנשי שם ונכבדי העיר פה ממשפחת בית אבי זקנם הגאון האדיר רבינו הגדול ר' העשל זצ"ל אשר אור תורתו וחכמתו היה זורח פה בעירנו, ופה חלקת מחוקק ספון כנודע: —

גם שתי בנות היו לו להג"מ ליב מאמשטרדם, הראשונה היתה אשת הרב הגאון הגדול מו"ה שאול הלוי שהיה אב"ד ור"מ בק"ק האג עיר כחיי חותנו הגאון ז"ל, כפי אשר סיפר הגאון בעצמו בתחלת תשוכתו הנדפסת בשו"ת מאמר מרדכי בסימן ס"ב, אשר כתב בשו"ב אלול תקי"ד "כי היה מתגורר בק"ק האג בבית חתנו הגאון האב"ד שם לעסוק שם ברפואות הגוף", ומחרי"ש הלוי זה בא ג"כ בהסכמה בשנת תקל"ח על ספר בנין אריאל לגיסו הג"מ שאול האב"ד מאמשטרדם, ועוד תמצא הסכמותיו ג"כ בספרים שונים, ולא נודע לנו כעת מאומה אם הניח אחריו בנים או בנות, — ובתו השנייה היתה נשואה להרב הגאון המפורסם מו"ה יצחק הלוי מלכוב (והוא בן הג"מ מרדכי הלוי שהיה מלפנים אב"ד דק"ק קאמינקא ובסוף ימיו היה ריש מתיבתא בק"ק לכוב והוא בן הגאון הקדוש מו"ה יהושע רייצעס הלוי שנהרג על קדוש השם בעיר לכוב בשנת תפ"ח ביחד עם אחיו הגדול הגאון הקדוש מו"ה חיים רייצעס הלוי ר"מ דק"ק לכוב), ובימי חורפו היה אב"ד ורי"מ בק"ק לעשנוב ואז נתן הסכמתו על ספר תכונת השמים שנדפס באמשטרדם, ובא על החתום בהיותו אז ג"כ באמשטרדם שם בבית גיסו האב"ד דשם ביום כ' דר"ח אדר שני תקט"ז לפ"ק, ובשנת תקי"ז נתן שם הסכמתו ג"כ על ס' סאה סולת ומרפא לנפש ואורח לחיים להרב ר' רפאל מנורצי שנדפס גם כן באמשטרדם שם, ובשנת תקכ"ט כבר היה אב"ד ורי"מ בק"ק העלמא ואז נתן הסכמתו על ספר שו"ת גבעת שאול, ובתחלת שנת תקל"ח בא לשכון כבוד בעיר קראקא כי נתקבל אז לאב"ד ולרי"מ על העיר פה והגליל, ואז נתן הסכמתו הראשונה על ס' שיח יצחק על התורה אשר חבר חכם אחד מתושבי קראקא, ועוד לו הרבה הסכמות בספרים שונים, וכמרומה שהסכמתו האחרונה היה בשנת תקנ"ו על ספר מעשה חושב הדושי הלכות על מס' ביק ושבעות מהרה"ג מו"ה יוסף אבד"ק פילץ (שהיה בסוף ימיו חד מבי דינא רבה דפה ק"ק קראקא) ונפטר הגיט יצחק הלוי פה ביום

כלילת יופי

ו' עשק י"א ניסן תקני"ט לפ"ק, ולא נמצא מן הגאון הזה בדפוס רק שתי תשובות, אחת בס' בית יעקב והוא חבור קטן על ענינים שונים (דפוס לכוב תק"ן), ובסוף הספר שם בקונטרס סלע המחלוקת נדפס שם תשובתו אשר השיב להרב הגאון אבד"ק אפטא אשר ישב אז על כסא הוראה בק"ק סאחאטשוב, ובא שם עה"ח אור ליום א' ד' תמוז תקמ"ט לפ"ק, ועוד לו תשובה אחת בשו"ת פרי תבואה למהר"ל מרגליות בסימן נ"ב, מה שהשיב באריכות להגאון המחבר שם, ובס' שו"ת כתר בהונה בסימן נ"ט הביא ג"כ ׀שהג"מ יצחק הלוי אבד"ק קראקא ערך אליו שו"ת בגדון עגונה דאתתא וביקש ממנו להסכים עמו בשריותא, אבל גוף תשובתו לא נדפס שמה ויע"ש: —

ואלה תולדות יצחק הלוי ז"ל בנו הראשון היה הגאון המפורסם מו"ה מרדכי הלוי, אשר היה מופת הדור והדרו עוד בחייו אפיו הגאון ז"ל, ובימי ילדותו היה אב"ד ור"מ בק"ק זלאזיץ ושם נתן הסכמתו על ספר גבעת שאול בשנת תקל"ד ונדפס ממנו ג"כ קצת חדושי תורה בפנים הספר שם, וגם בקונטרס אחרון שם, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק טקמין והגליל ושם נתן הסכמתו על ספר דברי קהלת להרב מרדכי ליכטשטיין מק"ק פלונסק (דפוס נאוודוואהר תקמ"ה) ובא עה"ח ביום י"ב מרחשון תקמ"ה לפ"ק, וכן בא בהסכמה ג"כ על ספר שירי תהלה להרב הטליץ מו"ה זאב וואלף הכהן בוכנער מבראדי (דפוס ברלין תקס"ח), ובנו הרב הגאון מו"ה אריה ליב הוציא לאור בהסכמת אביו הגאון הג"ל בשנת תקס"ו בעיר ביאליסטאק הס' ׀אסיפת גאונים׀ והוא שו"ת שעברו בין זקנו הגאון רבינו ר' העשל זצ"ל, ובין הג"מ משה בעל חלקת מחוקק, — ובנו השני של הגאון מו"ה יצחק הלוי היה הרב הגאון החכם השלם מו"ה צבי דוד הלוי והוא נתקבל בימי חורפו לאב"ד בק"ק שעברשין ג) עפ פקודת אביו הגאון ז"ל, ואולם שבתו על הכסא שם היה מעט, כי מיד אח"כ נסע

ג) העיר שעברשין אשר זה צמר לו הרם"ג מו"ה לבי דוד הלוי להיות אב"ד שם ציעי חורפו, היא עיר קטנה צנדינות פולין, אבל עיר עתיקה וקדמוניה היא, וגאוני ארץ ישנו על הכסא שם זמנן ראשון עד זמן אחרון, ונצלי להאריך הרבה אנתי לחשוב מה צקלרה עכ"פ איזה מהם לדוגמא, והנה הראשון הנודע לנו שם' אב"ד ור"מ בק"ק שעברשין שם, היה הגאון הנודע ר' נענדל ר'

נסע משם וקבע ישיבתו פה קראקא אצל אביו הגאון ז"ל לשאת עמו בעול הרבנות לעת זקנתו, והי' נקרא פה בשם "הרב משעברשין", ואחרי מות אביו הגאון ר' יצחק הלוי נתמנה לראש ב"ד פה בהסכמת הגאון המפורסם מופת הדור מו"ה ליבר הריף זצ"ל שהיה אז ריש מתיבתא ודיין הגדול פה"ק יצ"ו, ובמשך הזמן נתקבל פה רב אחר לאב"ד בק"ק קראקא והגליל והוא הרב הגאון והגביר מו"ה משה שלמה זלמן שהיה נקרא בשם הרב מקארעץ ומקום תהנותו היה בעיר ווארשא (והוא היה אחיו של הגאון מהר"ץ גלוגא בעל ישות תפארת צבי שהיה אבד"ק אלטונא והמבורג), ואולם לא ישב על הכסא פה כי מיד לאחר דרישתו הראשונה נתעוררו עליו ריב ומחלוקת ע"ד הרבנות, ובעבור זה היה נחפז לשוב ולנסוע לביתו לעיר ווארשא וישב שם עד יום פטירתו והי' נקרא בפי כל בשם "הרב מקראקא", ובכל ימי משך שבתו בעיר ווארשא היה הרה"ג מו"ה צבי דוד הלוי במקום רב פה

אציגדורס והוא ז"ל צהסכנוה על הס' ונתנות כהונה פי' על המדרש רנה אשר נחברו הג"מ יששכר צער הכהן ז"ל היה ג"כ נתיסגי העיר שעברשין, והציאו סס צפירושו צנדרס קדר ויקרא פרטה צ' טכ' סס "להצנת וואנר זה עורכני ראש הישיבה מו"ה מענדל ר' אציגדורס יל"ו" ע"כ, והגאון הזה נתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק לאדמיר ונסוף יעני בק"ק קראקא ונפטר פה כ"ה ונחט שני"ט לפ"ק (פנקס הח"ק פה), ואחריו היה אב"ד סס הג"מ דוד צמו"ה יעקב צעל הפירוש על התרגום יונתן וירושלמי על התורה סנדפס צפראג טנת סס"ט, והוא ז"ל צהסכנוה צנת סס"צ צין טנים עטר כטיאי ישראל ונאורי הגולה על ס' "תקוני הזבח" להרב מהר"ם צרוינסווייג (דפוס פראג סס"ד), ואחריו היה אב"ד סס הגאון מו"ה יוסף דלאקרוב צהגאון מו"ה נתתי' ז"ל, והוא אחד מנצטעה עמודי עולם אשר הסכימו על ס' "יש נוחלין" סנדפס צנתטעו ע"י צן המצטר שהיה ג"כ נתיסגי שעברשין, ונצנת ט"ח צזמן גזירת הקבלות צנדיכות פולין נצנטטלה הקבלה גם צעיר שעברשין סס, ע"י ההרג רצ טענעה סס ציוס חרון אף ד' (כנצוצאר צטורי זהב אכן העזר סימן קמ"ז סק"ח וצטו"ת גלוני צתראי צסימן י"ז), ואחרי טעקטטה הארץ ננעט, וחצרו ונתיסצנו צעיר טנעה, ונו להס ג"כ רבנים גדולים כנעקס, ונעהס הג"מ יהודה איש שעברשין, ונצנת חכ"ד י"א ייסן ז"ל צהסכנוה על ס' עמודיה טנעה צועד לוצלין וחחס סס, כאס הלעיר צאלפי יהודה סמונה צק"ק שעברשין נצורר ננעטע קבלות" ואחריו היה אב"ד

כלילת יופי

פה בעירנו, ורק לאחר מות הרב ר' משה שלמה זלמן בווארשא עלה הרב מהרצ"ד הלוי לשבת על כסא אביו פה בתור אב"ד למרות כל שונאיו הרבים אשר עמדו לשמנה לו ימים רבים בדבר משרת הרבנות, (אך אח"כ בראותם כי לא יכלו לו השתדלו בכל עוז לעכב עכ"פ שלא למסור לו כתב הרבנות כל ימיו) וזקנינו ספרו לנו על הרה"ג הזה כי היה בעל נפש טובה ורוח נדיבה, טוב ומטיב לרעים ולטובים, גם פזר נתן לאביונים, וביתו הי' פתוח לרוחה כביתו של אברהם אבינו, וכל איש צר ומצוק מצא בביתו מגן ומחסה, (והוא היה לו גם כן חליפות שו"ת להלכה ולמעשה עם הגאון מפיעטרקוב בעל שו"ת ברית אברהם כמבואר בספרו שם בחלק אבן העזר סימן ס"ד), ונפטר פה זקן ושבע ימים ביום י"ד טבת תקצ"ב לפ"ק, ובניו ובנותיו וניניו ונכדיו, רק מעט מהם נשארו פה, והרוב מהם נסעו מזה כי באו בקשר החיתון עם גדולי נכבדי ארץ במדינות פולין וליטא ונישאו שם במקומות שונים הם ובניהם אחריהם עד היום הזה: —

סס הרה"ג נו"ה אשר בן הקלין הקדוש נו"ה ילחק הי"ד ז"ל נחשנטיין, ונסכת חל"ג זא סס זהסכנה על ס' לקט טנואל, ונסכת חל"ז זא ג"כ זהסכנה צועד יערסלוב על הדפסת סג"ך צאנשטרס עם ההעתקה לשפת אשכנזית, ושזב נתקבל משס לאצ"ד בק"ק צעלזא, ונסכת ת"ן זא סס זהסכנה על ס' כחוכת פסיס על הגדה של פסח (דפוס אונטררס חכ"ה), וכן זא ג"כ זהסכנה צועד יערסלוב על ס' נחלת עזריאל על התורה (דפוס ספדי"א חכ"ה), וצעיר טענרשין נתקבל אחריו לאצ"ד סס הרה"ג נו"ה יואל צערצ נו"ה גר ז"ל צעהנח"ס "נגיני זה"ב צנסכת תנו"ג, והוא נכד רבינו צעל הטי"ז, ונסכת ת"ן זא סס זהסכנה על ס' כחוכת פסיס סג"ל, ואחריו היה אצ"ד סס הרה"ג נו"ה יהודה ליב כו"ך, ונסכת חס"א זא סס זהסכנה על ס' לקח טוב ונהרב נו"ה אליעזר ליפנאך צנו"ה נכלי ז"ל, ואחריו היה אצ"ד סס הג"ו אהרן טנואל צנו"ה עזריאל לענול ספירא, ונסכת חפ"ב זא סס זהסכנה על ס' דנטק אליעזר ונהרב נו"ה אליעזר ופינטשוב, וצונן אחרון היה אצ"ד סס הרה"ג נו"ה יהודה ליב נרגליות צעהנח"ס ספר קרבן ראשית ושו"ת פרי תבואה, ושזב נתקבל משס לקי"ק פ"ס דאדר, ואז זא צנו הרה"ג נו"ה אשר זעליג נרגליות, ונלא אח נקומו אחריו בק"ק טענרשין סס, ודי צזה: —

יז. תולדות הגאון הגדול מו"ה חיים כהן ראפפורט
 אב"ד דק"ק לבוב והגליל.

כבר זכרנו לעיל בהמשך דברינו הקודמים כי אחרי נסיעת הגאון ר' ליב בהגאון מו"ה שאול מקראקא ז"ל, מעיר לבוב לק"ק אמשטרדם באמצע זמן הקיץ בשנת ת"ק לפ"ק, אז נתקבל במקומו לאב"ד בלבוב שם הגאון מאור הגולה מו"ה חיים כהן ראפפורט בהגאון מו"ה שמחה זללה"ה, ובשנת תק"א כבר ישב על כסאו שם, וכבר הקדמנו ג"כ בראש ספרנו זה בשער העיר בסוף סימן א' דבמשך כל המאה הששית ההיא, היינו משנת תק"א עד שנת ת"ר לפ"ק ישבו על הכסא בלבוב שם חמשה גאוני מצוינים בזה אחר זה והם הג"מ חיים כהן ראפפורט והג"מ שלמה בר"מ בעל מרכבת המשנה, והג"מ מרדכי זאב בר"מ (אבי הגאון בעל ישועות יעקב), והג"מ צבי הירש ראזאניש, והגאון רבינו יעקב אורנשטיין בעל ישועות יעקב. ועתה אנפסא ידי לכתוב פה ג"כ קצת מתולדותיהם בקצרה, כפי אשר נודע לי כעת מפי סופרים, ומפי ספרים, וראשון תחלה נאמר, הוא הגאון מו"ה חיים כהן ראפפורט ז"ל, והנה כבר ידוע שגם אביו הגאון מו"ה שמחה הכהן ראפפורט ז"ל אשר היה בימי חורפו אב"ד דק"ק דובנא ממלא שם מקום אביו הגאון מו"ה נחמן הכהן ליפשיץ ז"ל, ואח"כ היה ג"כ אב"ד בק"ק דוורדנא ובק"ק לובלין, גם הוא ז"ל נתקבל בסוף ימיו לאב"ד ולרי"ט בק"ק לבוב והגליל (אחרי מות הגאון החי"ן בר"ח אי"ר תע"ח לפ"ק), והגאון ר' שמחה, שמח מאד לקבל עליו המשרה הזאת, והיה נחפו לנסוע מלובלין, ולכא לעיר לבוב, כי נכספה וגם כלתה נפשו לשבת שם על כסא אבות אבותיו הגאוני ז"ל, כי גם אבי אמו הגאון מו"ה יוסף בר"א אליקום געץ, וחמיו הגאון רבינו מהר"ם מלובלין, גם הם ישבו על הכסא שם בזמנים שונים כידוע, אך לראב"ן נפשו לא נתקיימה מחשבתו בזה, כי כהיותו באם הדרך פגעה בו מדת הדין ונפטר והכך לעולמו בעיר שעברשין ביום ז' אב תע"ח לפ"ק, ושם ג"כ מקום מנוחתו, (וראה מזה לעיל בתולדותיו בסימן י"ב): והנה בנו הגאון ר' חיים כהן ראפפורט לא בא למלאות מקומו בלבוב שם רק לאחר עשרין ותרתין שנים, כי כמות עליו אביו היה אז עדיין צעיר לימים, ואז הופיע באור תורתו כמדינת ליטא.

כלילת יופי

ומיד אחר הנשואין שלו היה בית מדרשו קבוע ללמוד וללמד בק"ק סלוצק, א) ושם הרביץ תורה ברבים עד שנתפרסם שמו למרחוק ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק זיטל, ושם הוסיף אומץ בלימודים עם תלמידים גדולים ומובהקים, ושם הניף גיב ידו להשיב תשובות גדולות ורחבות לקרובים ולרחוקים, (ראה מזה בספרו הנקרא על שמו ישות רבינו חיים כהן, בחלק חו"מ בסימן א' וגם בחלק אבן העזר בסימן פ"ב, מה שהשיב הגאון ז"ל ביום ג' תמוז תפ"ט בהיותו עוד אב"ד בק"ק זיטל שם), ואח"כ נתקבל משם לאב"ד ולר"מ בק"ק סלוצק אשר היתה אז עיר מלאה חכמים וסופרים, והוא עמד שם בראשם להרביץ תורה בישראל, וגם להשיב תשובותיו לכל גדולי ישראל אשר שאלו מאתו דבר ד' זו הלכה ברורה, (ראה מזה בספרו ישות הג"ל בחלק או"ח בראש סימן א', ובחלק חו"מ סימן ז' וגם בחלק אבן העזר בסוף סימן מ"ב מה שהשיב שם הגאון ז"ל מתרת י"ב בשנת תצ"ד בהיותו אב"ד בק"ק סלוצק, וכן בספרו "זכר החיים", הכולל דרשות והספדים, תמצא גיב בסימן י"ט שם דרוש אחד אשר דרש הגאון ז"ל בק"ק סלוצק שם בשבת הגדול בשנת תצ"ח לפ"ק), ובסוף שנת ת"ק לפ"ק לאחר שנתקבל הגאון ר' ליב בהגאון מו"ה שאול ז"ל, מקרית לבוב לעיר אמשטרדם (בר"ח תמוז ת"ק לפ"ק), אז שלחו ראשי ומנהיגי עדת ישורן דק"ק לבוב והגליל וקבלו אותו מעיר סלוצק, והביאוהו לכהן פאר בעדתם ולשבת על כסא הרבנות בק"ק לבוב שם למלא מקום

א) בישות רבינו חיים כהן חלק יו"ד בסימן ז' בתוך תשובתו להגאון ונהרי"ל סג"ל איטונגא האנד"ק לבוב, כתב ע"ס: "גם זכרתי כד הוינא עליא תיכף אחר כשואין שלי, היה ע"ס צבית ונדרטנו ספר הט"ז של גאון אחד ושמו היה ר' שלמה חריף שהיה אב"ד בק"ק סלוצק ע"ס, והיה לו ע"ס כע"ס הגדולים, והיה נכתב בגליון הט"ז נכתב יד הגאון ה"ל גיב הסנה על פסק הט"ז ה"ל, ואיני זוכר כעת טעמו" וכו', עכ"ל ויע"ש, (והגאון ר' שלמה חריף זה כודע לנו גיב שהוא היה בן הגאון הגדול נו"ה אלמנן נזאלקווא ז"ל, ונשנת תס"ג ביום ג' חנוכה צא בהסכמה בין שאר גאוני ארץ על ספר נתיב הישר על התורה שדפס צדיהרנפורט נשנת תע"ג וצ"א ע"ס על החתום "כאם העביר שלמה צל"א נו"ה החסיד כנו"ה אלמנן נזאלקווא חונה פה ק"ק סלוצק יל"ו):

מקום אבותיו הגאונים ז"ל, ובבואו לחון את פני העיר לבוב חדרו לקראתו כל אנשי העיר וגדוליה, ותרב שמחת לכם בראותם כי שוכן בקרבם קדוש ישראל, גאון הגאונים ורבן של כל בני הגולה, והוא היה מוכתר בארבעה כתרים כתר תורה, וכתר כהונה, וכתר גדולה, וכתר שם טוב עלה על גביהן, הוא היה לו לב אמיץ בגבורים, אשר לפני מלכים יתיצב, ובקנאתו לד' ותורתו, התווכח ג"כ עם כת הארורה שבתו צבי שר"י, לעיני העמים והשרים באקאדעמיע אשר בלבוב ויוכל להם, הוא היה ראש המדברים בכל מקום גודר גדר ועומד בפרץ ולא גשא פנים לשום איש, וגם הגאון הגדול רבינו יהונתן ז"ל בעל התומים והפליתי ערך אליו בקשתו, להיות בעזרתו, ולהכריע ככהן שדעתו יפה בדבר המחלוקת הידועה שעברה אז בינו ובין אנשי ריבו נדון הקמיעות אשר יצאו עוררין עליהן בשנת תקי"א ותקי"ב, כמבואר בס' לחות העדות דף ס"א ע"ב (דפוס אלמונא תקט"ו), ושם נדפס ג"כ תשובת ד"ה כהן ז"ל אשר השיב לרבינו יהונתן ז"ל בקצרה על זה ויע"ש, והנה רבינו חיים כהן הרביץ תורה בישראל ועשה משפט וצדקה וגם גהג את קהל ערתו בחכמה ובתבונה ובדעת, והאריך ימים על כסאו שם משך שלשים שנה וצופות מתחלת שנת תקי"א עד יום ג' י"ג תמוז תקל"א לפ"ק, שאז נתבקש רבינו בישיבה של מעלה ונפטר והלך לעולמו זקן ושבע ימים ומנוחתו כבוד בלבוב שם, ונוסח אכן מצבת קבורתו, כבר העתקנו לעיל בתולדות אביו הגי"מ שמחה כהן ראפפורט ז"ל:

ודע כי רבינו חיים כהן ז"ל הגיה אחריו ברכה חדושי הלכות וחדושי אנדות הרבה מאד, וגם קיבץ גדול משו"ת אשר השיב לחשוואלים בענינים הנוגעים להלכה ולמעשה, וכלם נשארו בכתובים ביד יורשיו אחריו ולא באו בדפוס זמן רב, ורק חדש מקרוב האירו לנגד עינינו בדפוס שני ספרים יקרים ונכבדים מרבינו הגאון ז"ל האחד נקרא בשם "שו"ת רבינו חיים כהן, הכולל שו"ת מארבעה חלקי הש"ע בחריפות ובקיאות עד להפליא, והיו מונחים ת"י הרב הגדול הגביר מו"ה נפתלי הירץ בערנשטיין פו"מ דק"ק לבוב, ונקבצו יחדיו ע"י הרב הגדול החריף מו"ה ראובן הכהן ראפפורט דיין דק"ק טארנאפאל, ונדפסו בלבוב בשנת תרכ"א ע"י הרבני המופלג הנגיד הנכבד מו"ה אברהם יצחק מענקיש מדפוס בלבוב שם, אשר שלשה אלה הנזכרים המה מניני ונכדי רבינו המחבר. ז"ל כמבואר בשער הספר ובהקדמה שם

כלילת יופי

שם. וספר השני נקרא בשם "זכר החיים", והוא כולל דרשות והספדים מהגאון המחבר, ונכלל בו ג"כ ג' דרשות מהגאון ר' שמחה כהן ראפורט אבי המחבר, ונדפס ג"כ בלבוש שם בשנת תרכ"ו לפ"ק ע"י הרב החר"ף ר' ראובן כהן ראפורט הנ"ל, — וגודל יקר תפארת גדולתו של רבינו חיים כהן ז"ל ראינו מתוך ספרו הגדול שו"ת הנקרא על שמו, אשר גאונים גדולים ומפורסמים הציעו לפניו שאלותיהם וספקותיהם בהכנעה רבה ובענוה יתירה, ועיניהם היו נשואות רק על תשובותיו היקרות בדברים הנוגעים לדינא, ומהם מחותנו הגאון מהר"ל סג"ל איזונגא, ומחותנו הגאון מהר"ש בעל מרכבת המשנה אשר שניהם היו ג"כ רבני לבוב, הראשון לפניו והשני לאחריו כנודע, ומלבד זה היה לו ג"כ חליפות שו"ת ברצוא ושוב עם שאר גאוני וחכמי זמנו, עם גיסו הגאון החסיד מו"ה יחיאל מיכל האבד"ק פרעמיסלא, ועם הגאון מהר"ח סג"ל לנדא האבד"ק פראג בעל נוב"י, ועם הגאון מו"ה יצחק סג"ל הורוויץ האבד"ק גלוגא, ועם הגאון מו"ה דוד מעביל מבראד האבד"ק הורחוב ואח"כ בק"ק ליסא, ועם הגאון מו"ה יצחק האבד"ק זאמושטין, ועם הגאון מו"ה יצחק כהגאון בעל פנים מאירות האבד"ק נעשוויז ואח"כ בק"ק ביאלי, ועם הגאון מו"ה דוב בער ר"מ דק"ק לבוב, וכמוהם עוד הרבה: —

ובתולדותיו ידענו כי היו לו שני בנים גדולים ושרתי בנות גבירות ועדינות. בנו הראשון היה הגאון החר"ף המפורסם מו"ה אריה ליב כהן ראפורט אשר נתקבל עוד בח"י אביו לריש מתיבתא בק"ק לבוב, (3), ושניהם באו בהסכמותיהם בשנת תק"ח על ס' גמטע שעשועים

(3) ומה שנוגע להגאון ר' ליב כהן ראפורט ז"ל צעת אשר נתענה להיות ריש מתיבתא בק"ק לבוב סס, ראיתי להעתיק פה נ"ס גזה בנוספת לס' לונת דוד ח"ג אשר הוסיף סופר אחד ונלצב וז"ל סס: "ביני הגאון ר' חיים כהן ראפורט ז"ל האבד"ק לבוב, היה סס הרב הגדול צמורה ונחכמה הקבלה ר' נטע נייזיק, ועדת לבוב שמו עיניהם עליו לשונו לראש הסיניכה, ואולם הגאון ר"מ הכהן נקט לתת העשרה הזאת לבנו הרב הגאון ר' אריה ליב, ונזהר לנאמה נריצה גדולה, אך חילי העיר לבוב לא הרפו מן הדבר וקבלו את הרב ר' נטע נייזיק לראש ישיבה, ואולם כאשר דרש הרב ר' נטע הכ"ל הדרכה הראשונה צננת, שב לביתו ויחלה ויננת בחלי ינזו צטרס ונלאו לו חרצעים

ישעשועים' להרב מו"ה דוב בער בהרב מו"ה נתן נטע ז"ל נין ונכד להגאון מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות, ובשנת תקט"ז על ס' פורת יוסף להגאון בעל פרי מגדים, ובשנת תקי"ח הסכימו שניהם גם כן על ס' מענה אליהו חדושים על מס' בבא מציעא, ועוד על שאר ספרים שונים שנדפסו בזמנם, והנה נדפס מהגאון ר' ליב הנ"ל ג"כ תשובה אחת גדולה ורחבה בס' ישראל מאביו הגאון ז"ל בחלק או"ח בסימן כ"ג, ועוד שם בחלק אבן העזר בסימן ט"ו באמצע התשובה שם הביא הגאון

ארבעים שנה, ונעשה הגאון ר' ליב הנ"ל ראש ישיבה תחתיו אך גם לו לא עלתה שנה חגיגה, כי ונת על פני אביו בשנת תקי"ג לפ"ק, וכראות הגאון ר"ח כהן כי נלקח ונמנו ונחמד עינו. התחתן עם אלמנת הרב ר' נטע ז"ל ונתן את נכדו לבן הרב ר' נטע לאשה, ובן ר' נטע הזה היה לדיק יסוד עולם ושמו ר' אליהו נויזיס, וגם שם עינו על כל בית הרב ר' נטע הנ"ל והשיא את בנו הרב ר' נורדכי נויזיס עם נכד הרב ר' דוד אלטשולער ז"ל בעל מילודות דוד, את כל חלה עשה לכפר פני נפש הלדיק ר' נטע נויזיס הנ"ל אשר חשב כי ילדה בלא יונה בעצורו" עכ"ל. ואנכי הרואה כי נאלץ בעבודת זו ג"כ קלת דברים בטלים, כי ונה שכתב "כי גם להגאון ר' ליב לא עלתה לו שנה חגיגה כי ונת על פני אביו בשנת תקי"ג, כל זה הוא ללא אמת וללא נכון, ואם אמנם כי ונת על פני אביו אזל לא צחוק סתם, כי עינינו הרואות שהאריך בגדולתו שם יותר ונעשר שנים שהרי בשנת תק"ח כבר היה ריש ונתיבחה בלבוז שם, ובאותה השנה בא בהסכמה אחרי הסכמת אביו הגאון ז"ל על ס' נטע שעשועים (חדושי הלכות ונהרב נוי"ה דוב בער בהרב נוי"ה נתן נטע נין וכד להגאון בעל מגלה עמוקות, דפוס זאלקווא תק"ח), ובא שם עה"ח ביום ג' ט' אייר תק"ח לפ"ק "נאם אריה ליב הכהן ראשפורט החי"ק לנבז יע"א", ובשנת תקט"ז בא ג"כ עם אביו ז"ל בהסכמה על ס' פורת יוסף להגאון בעל פרי מגדים, ובשנת תקי"ח הסכימו ג"כ שניהם על ס' מענה אליהו על נוס' צנא וליעא, והוא נפטר לעולמו בשנת תקי"ט לפ"ק כנ"ש בפנים, וכל זה צרור ואמת. וכבר דברנו וזה ג"כ צראש ספרי זה בשער העיר צקוף אות צ', ושם כתבנו ג"כ כי לאחר פטירתו של הגאון ר' ליב כהן ראשפורט נתקבל צוקונו לריש ונתיבחה בלבוז שם הגאון החריף נוי"ה דוב בער בהגאון ונאמוסטץ ז"ל, שהיה ולפנים אצ"ד בקהלות שונות, בשנת תק"ה היה אצ"ד צק"ק קאזניץ בגליל לובלין, ושם בא בהסכמה על ס' תננית

כלילת יופי

הגאון המחבר ג"כ דבר חידוש בשם בנו הגאון ר' ליב הגי"ל, וזמן
 התשובה שם הוא מיום ד' כ"ד מרחשון תקי"ז לפק, (ועוד שם בחלק
 י"ד בסימן מ"ה ובסימן מ"ו נדפס שם שתי תשובות מן המחבר בדני
 ספר תורה, ובסימן מ"ז שם נדפס ג"כ תשובת המחבר אליו), והנה
 הגאון ר' ליב ז"ל לא האריך ימים על כסאו שם כי בעונות הדור
 שקעה שמשו שלא בעונתו ונפטר עוד בחיי אביו הגאון ז"ל ביום כ"ה
 סיון חס"ד ואמ"ת לפ"ק, והניח אחריו בנים גם נינים ונכדים, והרב
 החריף מו"ה ראובן כהן ראפורט מטארניפאל הגי"ל הוא ג"כ נין ונכד
 לו, — ובנו השני של רבינו חיים כהן ז"ל, היה הרב הגאון מו"ה נחמן
 כהן ראפורט האב"ד דק"ק גלונא, וגם הוא ז"ל נזכר בס' שו"ת מאביו
 הגאון ז"ל בחלק ח"ט בסימן י"ב שהריץ שאלותיו לפני אביו הגאון
 ז"ל, ואביו השיב לו שם באהבה ובכבוד (ועוד שם בחלק אבן העזר
 קודם סימן ס"ה שאלה מן המחבר בנדון גט אחר, ובסימן ס"ה שם
 נדפס שוב תשובת המחבר אליו: «אהובי בני המאוה"ג נ"י יפה כונת»
 וכו' יע"ש), וגם הוא ז"ל הניח אחריו בנים ובנות, ואחד מבניו ידענו
 שהיה הרב המאוה"ג מו"ה אריה ליבוש כהן ראפורט האב"ד ק
 ראדאמישלע במדינת רוסיא, (אשר נפל לנתלה לו כל כתבי קודש
 מן התשובות של זקנו רבינו חיים כהן ז"ל, ומטנו באו הכתבים ליד
 בניו ובני בניו אחריו עד שבאו בשנת תרי"א ליד הרב ר' נפתלי הירץ
 בערנשטיין מלבוב הגי"ל שהיה ג"כ נין ונכד להגאון המחבר וכמ"ש
 לעיל), ואחת מבנותיו של ר' נחמן הכהן הגי"ל היתה אמו של הנגיד
 מו"ה חיים מעביל ז"ל והוא אבי הרבני הנגיד הנכבד מו"ה אברהם יצחק
 מענקיש מדפיס בלבוב הגי"ל, והנה בשו"ת ר"ח כהן שם בחלק אבן
 העזר

תכנית הזית (דפוס ספד"א תקי"ז), ובשנת תקי"ד היה אב"ד בק"ק קראשניק.
 ואז בא על החתום צועד הגאונים דר"א ציריך יערקלוב אשר עמדו סס
 ליונין לרקו של הגאון רבינו יהונתן ז"ל (כנזכר בספר לוחות העדות), ובשנת
 תקי"ח היה אב"ד בק"ק רישא והגליל, וסס בא בהסכמה על ס' נענה אליהו
 על נס' צינ, ונעס נתקבל לריש ונתינתא בק"ק לנזב לאחר מות הגי"ע ליב
 כהן ראפורט ז"ל, והאריך על כסאו סס גם בשנת תקל"ז שאז נתן הסכמתו
 על ס' שו"ת הר הכרמל, (דפוס ספד"א תקמ"ג), והוא היה ר"ע האחרון
 בלנזב סס: —

העזר סימן ס"א, נמצא ג"כ תשובת הגאון המחבר אשר השיב בנדון
גם אחד "לנכדו הביבו וידידו הרב המאוה"ג נ"י ע"ה פ"ה מ"ה משה
כ"ץ" יע"ש" (ולא נודע לי כעת בן מי היה אם בן הגיט ליב או בן
הגיט נחמן ז"ל?); —

ישתי בנותיו של רבינו חיים כהן ז"ל, הראשונה היתה אשת הרב
הגאון החריף מ"ה אהרן סג"ל אימונגא (בן הגאון הנודע מ"ה
יהודה ליב סג"ל אימונגא ז"ל האבד"ק לבוב), והוא היה בתחלה אב"ד
בק"ק יאברוב, ובשנת תקי"ח נתן שם הסכמתו על ספר מענה אליהו
על מס' ב"מ, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק רישא והגליל, ובשנת
תקכ"ו בא שם בהסכמה על ס' גינת ורדים להגאון בעל פרי מגדים,
וכן בא שם בהסכמה אח"כ גם על ס' שו"ת הר הכרמל (דפוס פפד"א
תקמ"ב), וכן נדפס ממנו גיב תשובה אחת גדולה ורחבה בס' שו"ת
ריח כהן בחלק יו"ד בסימן ט' אשר הציע בימי חורפו לפני חמיו הגאון
המחבר י"ט מנחם תק"י לפ"ק, בהיותו עוד אב"ד בק"ק יאברוב, ובסימן
ט"ט שם תמצא ג"כ תשובת הגאון המחבר ז"ל מה שהשיב לחתנו
הרב הגאון הג"ל בדיני ס"ת, והיא תשובה מאהבה וחבה יתירה יע"ש. —
ובתו השניה היתה אשת הרב הגאון מ"ה יואל לבית קאצינעלנבוגן
שהיה אב"ד ור"מ בק"ק יאריטשוב, ונדפס גם ממנו שתי תשובות גדולות
ורחבות בס' שו"ת ריח כהן שם בחלק יו"ד בסימן כ"ג ובסימן כ"ד
אשר הציעם לפני חמיו הגאון המחבר ז"ל, ובסיום התשובות שם בא
על החתום ביום א' כ"ג כסליו תקמ"ז לפ"ק, "נאם הק' יואל לבית
קאצינעלנבוגן חונה פה ק"ק יאריטשוב", ע"כ, ודי בזה: —

יח. תולדות הגאון הגדול מוה שלמה בעל מרכבת
המשנה אב"ד דק"ק לבוב והגליל.

אחרי מות כהן הגדול רבינו חיים ראפורט בשנת תקל"א, נתקבל
במקומו לאב"ד בק"ק לבוב שם מחותנו הגאון הגדול החכם
הכולל מ"ה שלמה שהיה מלפנים אב"ד ור"מ בק"ק חעלמא והגליל,
והוא אשר כבר יצאו מינוטין שלו בעולם ע"י ספרו הנכבד והיקר
"מרכבת המשנה" על די חלקי הרמב"ם אשר יצא לאור עוד בשנת
תקי"א

כלילת יופי

תק"א, ונתקבל ונתפשט בכל תפוצות ישראל, והנה הגאון הזה היה מילידי ק"ק זאמושטיץ, ושם נתגדל על ברכי אביו הרב הגדול החריף הנגיד המפורסם מו"ה משה חר"ח ז"ל אשר היה לו הון ועושר בביתו, תורה וגדולה במקום אחד, והוא ואשתו הגבירה אשת חיל מרת שפרינצל חנכו אותו בחנוך טוב לתורה ולתעודה, ועוד בימי טל ילדותו כבר ראו והכירו בו כי לגדולות נוצר, כי חננו ד' בשכל זך זהיר ובהיר יתר על כל בני גילו, והיה יניק וחכים טובא, בהויות דאביו ורבא, וגם על ספרי חכמה שקד, להביץ דעת ומזמה, ולא יבצר ממנו מאומה, ואבותיו כי כטחו וגם לבם נבא להם, כי בנם זה הקטן, גדול יהיה, גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, ויאר עיני חכמים במאור תורתו וחכמתו, וגם קדוש יאמר לו מאנשי סגולתו, (ראה מזה בהסכמת הג"מ דוד בעל קרבן העדה לס' מרככת המשנה שם) על כן לא מנעו כל טוב ממנו בעודו בילדותו, ונתנו לו למלאות כל חפצו ותשוקתו, לעסוק בדברי תורה, ולחגות גם כן באמרי בינה, כאות נפשו, ותרב חכמת שלמה ע"י שקידתו הגדולה, גם יומם גם לילה, ויעש חיל בתלמוד ובפוסקים ובשאלות ותשובות, וגם בחכמות רבות רמות ונשגבות, ובעת ההיא היתה העיר זאמושטיץ מצוינת מכל ערי יהודה שבמדינות פולין, לעיר שחכרה לה יחדיו תורה וחכמה מדע ותושיה, לעיר מגדלת גבורי חיל בתורה ובחכמה גם יחד, כי הרבה מגדולי ישראל אשר ישבו שם בשבת תחכמוני מלבד שקידתם בתורה נתנו עין ולב לשקוד גם על דלתות החכמה, וזה וזה עלתה בידם כי גדלו והצליחו וגם עשו פרי, ומהם הרב הגאון החכם הגדול מו"ה ישראל בעל ספר נצה ישראל, והרה"ג החכם הגדול מו"ה אברהם הכהן בעל שו"ת בית אברהם, והיה נקרא בשם "הרב ממרלא", ומשכן כבודו היה בעיר זאמושטיץ שם, והשלישי הכי נכבד והוא הרה"ג החכם הגדול מו"ה יואל היילפרין שהיה נקרא בפי כל בשם "ר' יואל בעל שם", וכיוצא בהם עוד הרבה, והג"מ שלמה בעודנו בימי עלומיו לקח חבל בחברתם, ואולם בגודל שקידתו ובעוצם עיונו עלה למעלה מראשותם, עד אשר הכריע את כולם בתורתו ובחכמתו, ויצא שמו כשם הגדולים אשר בארץ, והתחתן עמו הרב הגביר הנגיד המפורסם מו"ה משה פרנס ז"ל שהיה אז ראש ומנהיג בק"ק ליסא, ונתן לו את בתו הגבירה מרת פעסא לאשה, וגם הרבה לו מהר ומתן וביאהו אל ביתו בק"ק

ליסא שם, ובהיותו סמוך על שלחן חותנו הגביר ז"ל כד הוי זוטרא
 כבר היה מפורסם לגברא רבה בחריפות ובקיאות, ובכל מעלות ומדות
 תרומיות, (כאשר העד העיד עליו הגאון מו"ה מרדכי האב"ד דק"ק
 ליסא בהסכמתו לספר מרכבת המשנה שם) והוא לא נח ולא ישקמ,
 ועוד הוסיף אומץ בלמודים, עד כי עלה ונתעלה לשם ולתהלה, ונתקבל
 לאב"ד ולר"מ בק"ק העלמא המהוללה, והוא עודנו צעיר לימים, רך
 בשנים ואב לחכמים, ורבים היו מבקשים את פני שלמה, כי יאר פניו
 אליהם במאור תורתו וחכמתו, כי היה פי שנים ברוחו, מעין המתגבר
 בגבורה של תורה, ובקי בכל החכמות הגדולות והרמות עד שנתמלא
 כל הבית אורה, (א), וסדר למודו היה בעיון רב לאמתה של תורה,
 ולמד

(א) וראיתי להעתיק פה לעיני הקורא ג"כ קלת דברי חנודות, ונאשר כתב רבינו
 הגאון ז"ל בהקדמתו לספרו מרכבת המשנה ח"א ונענין למוד
 החכמות וז"ל סס: "משנה שאינה לריכה שנית, וחוץ לגדי ילחמי, זלאתי
 ננית הספר חפשי, השתוחח עלי כפשי, ולצי הונה, צפרפראות לחכמה, ואבא
 אילינה, ושם שמים עשרה עינות מים ושנעים תמרים, צחכמת הנספר שלמים
 ושצרים, וחכמות האלגזרים, יפה וצרה, ונופתי הסנדסה, דוק ונונסה, ואנן
 צוחן ואנן פיכה, צחכמת הגיאוונטריא"ה והתכונה, לרוץ אונה כצבור, צבור
 העיבור, ופתח התקוה, צחכמות ועדידה של עלוה, ונגעתי צלצבע קטטה
 צחכמת הטבע ונה שאחר הטבע, לחלוז עמודי שבע, וצין העמודים שותי
 לי ונהלכיס, צספר נורה כצוכיס, והלכתי לי ליון, צנולאכת הדקדוק וההגיון,
 לרקחות ולטבחות, לנהר לדבר לחות, ולקטתי צין העערים, דרכי הנסקל
 והשירים, על הנשקוף ועל שתי הנזוזות, תורי זהב עם חרזות, והצלים נפלו
 לי כנעינים, לנקד על פה פסקי הטענים, ועשיתי הגהות על נחצרת טערי
 זנרה, אשר צעל צנין שלמה חברה, ונה שחפשי עליו צנקונות רבים, ותחת
 ידי הנה צכתוצים, וגם הנחצר הסוא לא ציאר צעערים, זולת טעוני ח"ך
 ספריס, ולאכי הוספתי עליו חלק שני לגנרה ולהסלינה, וקראתי את שמו
 טערי נעינה, פותחת וחוחות צנגינות ספרי אונות, צאלה היה עסקי, לנולאות
 חסקי וזוני לבלה, צעעה שאינה לא יום ולא לילה, ואולם לא פטרתי את
 העיקר צטפלה, ושיעורין חונידין כסדרן לא וננעתי, ועמים לתורה קצעתי,
 לנשוק צברי ציין לצי דתתי, כי הצל יפלה פי הנטיילים
 צלמוד החכמות שונן דופי, כאשר ידוף הקורא, צאתרא דלעול יקא ליעול
 צשרא

כלילת יופי

ולמד מתוך רחבת לב ומתוך עושר וכבוד בחיי אביו וחמיו הגבירים ז"ל, וגם לאחר מותם לא חסר לו מאומה, כי ד' שלה לו ברכה בהונו ורכושו ע"י שני אחיו הקצינים הגדולים הרבנים הגבירים ראשי אלפי ישראל מו"ה דוד ומו"ה חיים מק"ק זאמושטין, ועמם גם אחיתו הגבירה והנגידה מרת שיינדל, שלשה אלה היו לו לאחי עזר, ועסקו במו"ט בעבורו, למען יהי מופנה מתלאות הזמן ולהיות רובין תחת עבודת הקודש לעבוד ולמשא, ואמו הגבירה מרת שפרינצל גם היא התאזרה חיל ותעש בחפץ כפיה לבנות לו בית והון נחלת אבות (כמ"ש הגאון ז"ל בעצמו בסוף ספרו מרכבת המשנה ח"א), ובמשך הזמן עלתה בידו לחבר חבור יקר ונפלא בקוראי שמו ספר, מרכבת המשנה

צפרא וכוורא, וגמור וסדר לסבור סגורא, זה דרכס כסל לנו כי אין צפיהס ונענה, ונעלו לפניהס שערי צינה, ויעצירו קול צמחה, סורו ונענה, כנאמר החכם, הסגלה אשר ונלד הסגלה אין לה תקנה, וזנבי נות שגן רוקח יבאיש, נכפשו דבר האיש, כי אין לנבי עוננו אורה לא תזרח וזמנה שקעה, ומקרא עומד וזוח חלצה עמודים שבעה, למה זה יגוש ונפיקס, והיא חכמתס וצינתס ליעיני העונים, וטיבת הכתוב את אני החכמים, וידבר אל העלים ואל האזנים, וני יהי צנוט צניס, צעיצור חודש לעיצור שנה, ונהרה יבנה, וני יליין התחונין ונגרשי הערים, לקדר צהריס, ואומדן הנכות וחולה ציוס הכפורים, אם ונקור החכמות לא נודעו צעערים, ועיין בספר נוצלות חכמה, שהארין שנה, שכל גדולי הקדמונים רוב צנין ורוב ונין, היה להם ככל החכמות קנין, לראות את הענין, אשר נחן חלקים לאדם לענות צו, לאכול וספריו ולשצוע וטובו: ומי שראה את החודש יבוא ויעיד, צצית הועד, ששלכת הסגיון, צלמוד הש"ס לוטש הרעיון, לרצים כתופת, ללמד דרכי הדיקס והמופת, עמוד והתבונן, צספר כריתות להר"ש וקינון, צכמה כללי הש"ס האיר העיון, על פי ושלכת הסגיון, וצעל קרבן אהרן צספר העדות, הסיף עשר ידות, ונהיקסים הגיוניים בגור אונר, דרכי קל וחומר, ודקדוק הלשון, ראש וראשון, צלעדו לא ירים איש את ידו, ולא ילליח צלמוד, להצין תכלית כונת העצור ולעמוד על סוף דעתו, כני"ש הרס"ל להרע"א צתסוצחו, וסולחיו ילצשו צסת, צמדות אשר הסורה צהן כרשח, סיכא דלסעכות אקרא, והוא ונקורה לא הערה, ונלמד עולת הסורה צתפלות ותחונים וקריאת הסורה, ונלות ד' צרה, לדבר צשפה צרורה, ולמוד הסכונה, ונחוק כח העלייר צשכל הסקנה, ויתנצח צמחה, תל ואחיו לך סינאל, לעלות

המישנה, על ספר הי"ד להרמב"ם ז"ל והוציאו לאור הדפוס בפפד"א בשנת תקי"א לפ"ק, בהסכמות שבעה גאוני ארץ, והם הגי"מ דוד מירלש האבד"ק ברלין בעל ס' קרבן העדה, והג"מ יעקב יוקל הלוי איש הורויץ האבד"ק גלוגא רבתי, והג"מ חיים כהן ראפפורט האבד"ק לבוב, והג"מ גרשון רב"ד דק"ק פפד"א, ומחותנו הג"מ דוד שמעלקא האבד"ק קראקא, ומחותנו הג"מ מרדכי האבד"ק ליסא, והאחרון הוא גיסו הר"ה החכם הכולל מו"ה אברהם הכהן מזאמושטיץ האבד"ק מרלא בעל ס' שו"ת בית אברהם, ובל"ס הפליגו בשבח החבור היקר הזה, ומחותנו הגאון מהר"ם האבד"ק ליסא האריך לספר בשבחיו יותר מכלם, ובאמצע הסכמתו

לעלות צנועות הסולם, ראשו נוגיע הסמינייה ולבו פתוח כפתחו של חולם, ניי הקסה אליו וישלם, ונופתי הנודיה, כקולת וכעידא, דצר חרלה לא נתך, והמופת חושך, פועל לרק והולך תניס, גרר נזה וגדר נזה צנועשול הכרונים, יניץ ושנאל אין לנטות, פוקח עורים ועינים תרופות, והאלג'צרי"ה והחסנונות, נאנולים הדנויות, נלצר פתח החקרה, לשער המוקרה, ותשז צפתח עינים, צנוסכת כלאים, וסיור בית סאתים, שנעים אנה וסיריים, ורציעית אלנעים על אלנעים, ונשקל ננה ונאתים, ותחונין אלפים, וקלי הראיה צירושלים, וכאלה רבות, נדות קלונות, תילתא בגודס, חולין שנעשו על טהרת הקודס, ואין כונתי חיו להעיל נוס צקדשים, להיות קובל על הפרושים, אשר תורת ד' צפיהם, ונה יבלו כל יניהם, ומכמות תרונות אין להם עסק צהם, כי זך וישר פענס, לא אטה לארך נכלם, צנים אדירים לולל, ונזאת יתהלל הנותהלל, אך אני כועס על הנלגלג, תנא ופלה, הנה פרשו רשת, כי ירא לבשת, הרחק כונטחי קשת, ויען ויאנר אתה הראית לדעת, והנה היא נגרעת, אליו פי קראתי, ורונס תחת לשוני, רגל גארה אל תשיצני, לו חכמו ישיכלו זאת, ויחזו את הנחזות, ולנצ ננוצ ילנצ, שפתי יננים דונצ, צקסרי הנלחמה קשת לתוונו נושך, כימתון אור נון החושך, ק לצ צנוסלה, אל הנקודה שנתוך העגולה, ולא יחטא, וכלפי לרק נטה, יולא ציד רמה, ונלוונד נלחמה, ידיו רב לו, ורב חילו, כאיל ינח קדמה וינה, אל נקוס אשר הרוח ללכת שנה, כי פתחי ונזאות החכמה לפניו ונפולשות, עושה חדשות, ורעיוניו לטושות, ונקושעל קאניכא, עדות כאננה, נה שיעסה הנשולל אשר יגיעה עלונה, וחיפוש נכרות ועזרה תנה, יוס או יוניס, צר לנצ יוס'ף אונץ לחושים כפלים, ונהנוקר ועד הלהרים, עכ"ד הגאון ז"ל צהקדמתו שם :

כלילת יופי

הסכמתו שם לאחר שסיפר מגדל יקר תפארת גדולתו של הגאון
המחבר ז"ל בעצמו שהיה בידעו ומכירו עוד מימי עלומיו בהיותו סמוך
על שלחן חותנו הגביר ז"ל בק"ק ליסא, התחיל לספר ג"כ בשבח
החבור וכתב ז"ל: „הכי קרא שמו מרכבת המשנה, כי מרכבותיו ישועה
שיצא לישע רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל לפרש ולבאר כל חמירא, וכל
מלתא דהוה מטמרא ונעלמה הלכה מנושאי כליו של רבינו ז"ל כי
נלאו למצוא פתח פתוח ומקור מוצא לכמה פסקי דיני הלכותיו, דין
נליא רזיא, והראה פנים לכל צד ומקום יפה שנשען בו רבינו ז"ל,
וכמו כן חריפים ותקיפים הלכותיו לפרק ולתרוץ בשכלו הוך והבהיר
כל הני קושיות שהוקשו להמפרשים האחרונים ז"ל בדבריו רבינו הגדול
ברוב המקומות אשר חשבו לתפשו במזמותם, כי ננעלו לפניהם שערי
תירוצים, ומחותני הרב הנ"ל בפלפולו העלה והביא גם הוא אמרים,
וישיב דברים נכוחים וישרים למבין וראויין למי שאמרם, ואם אמנם
מעט אשר היה לפני לראיה עיני בעיונא בעלמא, אך אוקי גברא
רבה דכותי'ה אחזקתו בדוק, ומה גם רוב גדולי וחרפי קהלתני ק"ק
ליסא, המה אשר הטיכו לראות בראיה שיש בה ממש, ועמדו על כור
בחינת הספר מרכבת המשנה, וענו ואמרו כי מצאו בו מעם בעיקר,
והפליגו בשבח הספר, ובר מן דין אנכי הוואה כונת מחותני הרב הגאון
הנ"ל שהיא לשם שמים לזכות את הרבים וישתו התלמידים בצמא
את דבריו דברי פי חכם חן שפתים ישק משיב דברים נכוחים, וממילא
רווחא שמעתתא, ואין כונתו ח"ו לעשות קרדום, כי תה"ל הן כביר
מצאה ידו, יוסיף לו השם כהנה ברכה במאודו, מכל הלין טעמי אף
ידי תכון עם מחותני הרב המחבר יצ"ו להוציא מחשבתו מכה אל
הפועל, ופועל ידיו תרצה להקריב ספרו הנחמד הנ"ל למכבש הדפים
למען יפצו מעינותיו חוצה, ותמלא הארץ דעה, הכיד החותם לכבוד
התורה פה ק"ק ליסא יום ד' א' סיון תק"י לפ"ק, נאם הק' מרדכי באאמ"ו
הרב מו"ה צבי הירש וצללה"ה חופ"ק ליסא יצ"ו, — ומלבד זה חבר
ג"כ ספר „שלחן עצי שמים“ על הלכות שבת ונדפס בברלין בשנת
תקכ"ב, ובהסכמתו לספר כתנות אור עם ספר אור חדש על התורה
שנדפס בפיוורא בשנת תקכ"ו חתם א"ע שם „נאם שלמה בעל מרכבת
המשנה ושלחן עצי שמים“, וכן חתם א"ע ג"כ בהסכמתו לספר פרי
מגדים על יו"ד שנדפס בראשונה בברלין בשנת תקל"א לפ"ק, —
ועוד

ועוד לו ג"כ ספר שערי נעימה אשר חבר על דקדוקי נגינות ומעמים והזכירו בהקדמתו לס' מרכבת המשנה שם והוציאו לאור בפפד"א, וכן חבר ג"כ חבר גדול הכולל חדושי הלכות על הש"ס כמ"ש בסוף ספרו מרכבת המשנה שם ונשאר בכתובים ולא בא בדפוס עד היום הזה:

והנה כבר זכרנו לעיל שהגאון בעל מרכבת המשנה נתקבל עוד בימי חורפו לאב"ד ולר"מ בקק חעלמא והגליל, וישב שם על כסאו ימים רבים, ואח"כ נתקבל משם להיות רב הכולל בקק זאמושטין והגליל אורדנצייא, ומשם ה' לו חליפות מכתבי שו"ת עם גאוני וחכמי זמנו, כן תראה כי נדפס ממנו תשובה אחת גדולה ורחבה בס' "שו"ת ר' חיים כהן", בחלק אבן העזר סימן ע"א, ובא שם על החתום "נאם הק' שלמה בעל ספר מרכבת המשנה הרב הכולל דגליל אורדנצייא", וכן נדפס ממנו ג"כ תשובה אחת קטנה בספר אור הישר נדון הגט מקליווא אשר יצאו עליו עוררין בסוף שנת תקכ"ו מן דיני ק"ק פפד"ט, וכאשר עמדו על דעתם, נמנו עליהם כל גאוני וחכמי הדור ההוא ובטלו את דבריהם, ובועד הגליל שהיה בק"ק בראד ביומא דשוקא ביום ר"י עשרה בטבת תקכ"ח לפ"ק התועדו יחדיו עשרה גאוני ארץ מטדינות פולין וכתבו וחתמו שם לבטל את דברי הב"ד דק"ק פפד"ט, והגאון בעל מרכבת המשנה בא להוסיף עליהם שם במכתב מיוחד בפני עצמו וחתם שם "נאם הק' שלמה בעל ס' מרכבת המשנה הרב הכולל דק"ק זאמושטין וגליל אורדנצייא", וכן הוא ג"כ בספר שו"ת אור ישראל שחבר הרה"ג אבד"ק קליווא בנדון זה שם בסימן י"ב, ומלבד שתי תשובות הנזכרות, נדפס ממנו עוד תשובה אחת גדולה בשו"ת הר הכרמל חלק חושן משפט בסימן כ"ז מה שהשיב על שאלת ותשובת הרב המחבר שם, ובסימן כ"ח שם נדפס ג"כ תשובת הגאון מו"ה חיים כהן ראפפורט האבד"ק לבוב אשר כתב להשיג על תשובת בעל מרכבת המשנה, ושם קרא אותו בשם "מחותני הרב המאוהב המפורסם האב"ד מחעלמא" יע"ש, ואחרי פטירת הגאון ר' חיים כהן ראפפורט באמצע זמן הקיץ בשנת תקל"א, נתקבל מיד אחריו הגאון ר' שלמה בעל מרכבת המשנה להיות אב"ד ור"מ בקק לבוב וכל הגליל, ושם בא בהסכמה על ספר פרי מגדים על י"ד מהגאון ר' יוסף תאומים שהיה אז מי"ץ ומ"ץ בחוץ לעיר בלבוב שם, ונדפס בברלין בשנת תקל"א לפ"ק, והנה גם הג"מ שלמה נהג שם את נשיאותו ברמים

כלילת יופי

ברמים, וביתו הי' בית ועד לחכמים, ובשנת תקל"ז כאשר יצא אז קול
 ערעור על הגאון בעל פרי מגדים שסדר שם גם אחד ויצא
 מכשול מתחת ידו, אז קם והתעורר הג"מ שלמה בעל מרכבת המשנה
 שהיה מארי דאתרא שם ועמד לימין צדקו של בעל פרמ"ג וכתב
 בתשובתו שם בכל תוקף ועוז דיש לסמוך על היתר של הרב המסדר
 בזה, ואין להרהר אחריו כלל, ובא שם על החתום "ביום ג' ז"ך ניסן
 תקל"ו פה ק"ק לבוב גאם הק' שלמה חויגה פה ק"ק לבוב וכל הגליל
 יצ"ו", ואחריו החזיקו עמו גם כן הרבנים המובהקים בי דינא רבה דק"ק
 לבוב וכתבו "שבאו ג"כ להסכים לדברי אדמו"ר הרב הגאון מופת הדור
 אב"ד דקהלתנו וכל הגליל יצ"ו, (וכל זה תמצא מפורש בסוף ס' זכרון
 כהונה שנדפס בזמנינו בלבוב שם):

רדע כי הגאון בעל מרכבת המשנה לא ישב על כסא הרבנות בלבוב
 שם רק כשש שנים בלבד, ובשנה השביעית יצא לחפשי כי
 פרק מעליו עיל הרבנות אשר היה נלאה נשוא לעת זקנתו, ועזב את
 העיר לבוב ואת כל המונה, וישם לדרך פעמיו, כי היה בדעתו ליסע
 לארץ הקדושה והלך בתחלה לראות בשלום בני משפחות בית אבותיו
 בעיר מולדתו, ואח"כ לנסוע למחוז הפצו. לארץ הצבי, ובעיר לבוב
 נתקבל במקומו לאב"ד ולר"מ הגאון המקובל מו"ה מרדכי זאב (אבי
 הגאון בעל ישועות יעקב), ובשנת תקל"ח כבר ישב על הכסא שם,
 ואז בא בהסכמה על ספר שו"ת הר הכרמל (דפוס ספד"א תקמ"ב),
 וחתם שם "ביום ד' עשרה באלול תקל"ח לפ"ק הק' מרדכי זאב החויגה
 בק"ק לבוב יצ"ו, ויקר מקרה כי בעת ההיא עבר גם הג"מ שלמה הנ"ל
 דרך עיר לבוב, ובא גם הוא בהסכמה על ס' שו"ת הר הכרמל הנ"ל,
 וכתב בהסכמתו שם "הן עברתי היום דרך קהלתי ק"ק לבוב יצו אשר
 השתמשתי שם בכתר הרבנות כמה שנים ויעף אלי אחד מן השורפים
 ה"ה כבוד מחותני הרב המאוה"ג מו"ה אליהו האבדי"ק בילגורייא, וספריו
 בידו שחבר על מס' פסחים וגם שו"ת על ד' חלקי הש"ע ועיינתי
 בהם ומצאתים יפים אף נעים וכו', הכ"ד המדבר לכבוד התורה יום ד'
 כ"ד אלול תקל"ח לפ"ק פה ק"ק לבוב גאם הק' שלמה בעהמ"ה ספר
 מרכבת המשנה" ע"כ:

רהנה הגאון ז"ל לא התמחה כלל בלבוב שם כי בעל הדרך ירמ
 לנגדו, והיה נחפו לדרכו, הלך ונסוע לארץ ישראל דרך

מדינות תוגרמא, ובחדש אדר תקליט עבר דרך עיר הבירה קונשטנטינא, והיה שם בימי הפורים (3), ומשם נסע לעיר שאלוניקי וקבע שם משכנו. לסדר שם חדושינו לבית הדפוס, וד' היה בעזרו להביא מחשבתו מכח אל הפועל והוציא לאור הדפוס שם את ספרו "מרכבת המשנה מהדורא תנינא" והוא כולל שני חלקים גדולים על כל ספר היידי להרמב"ם ז"ל אשר בהם בא הגאון המחבר לבאר דברי רבינו ז"ל באריכות ובפלאול עצום, ולישב אלפים וקביה השנות של הראב"ד ז"ל עליו ועוד יאר הערות על המפרשים הראשונים והאחרונים אשר השיגו על הרמב"ם ז"ל, וגם מפתח בסיף כל חלק, (כ"כ בנוספות לספר שפתי ישנים), וכל זה נגמר בדפוס בעיר שאלוניקי שם בשנת תקמ"ב (אוצרות חיים ברשימת ספרי הדפוס באות מ'), ובעונות הדור לא ארכו לו הימים שם, ומן השמים עכבוהו, שלא בא לארץ הקדושה, ונתבקש הגאון ז"ל בישיבה של מעלה באם הדרך, ונפטר והלך לעולמו בעיר שאלוניקי ושם חלקת מחוקק ספוק, והא לך בזה לשון הגאון חיד"א בספרו שם הגדולים מערכת ספרים באות מ': "מרכבת המשנה על כל הרמב"ם כולל

ב'

(3) עיין במרכבת המשנה ח"ג דפוס שאלוניקי צפ"א נ"ה נאכלות חסירות הלכה ח' שהעתיק סס לשון צעל נוסף הערוך צעך אטן סכתצ דלפי דעת צעל הערוך, התרגום צעל התורה אשר לנו קודין צלסון הנוני צסס תרגום יונתן צן עזיאל הוא תרגום ירושלמי, והפסוקים שנאמרו בתרגום ירושלמי לא נאמרו וצעל תרגום אחר, אלא נולאו צנוקחאות סונות ולכן הציאם, וצעל הערוך קרא לתרגום אונקלם צצלי, ולאחר קרא ירושלמי כו', ולפי דעתי יונתן צן עזיאל לא תרגם התורה כי נלצד אשר חז"ל לא הזכירו דבר זה, ים ראיס עלוונה, כי בתרגום התורה (הנתיחס ליונתן צן עזיאל) נולא זכר עיר קוסטנטינא צפי צלק צפסוק וליס וייד כתיס, (ועוד לפסיו סס צפסוק וירד ויעקצ והאצידי סריד וועיר), אשר לא היסס עדיין ציוני יונתן צן עזיאל ונכנית לאחר וותו כונה סניס עכ"ד צעל הנוסף, וע"ז כתב הגאון הונצנר סס: "ואני צהייתי צפוריס צסנת תקליט צק"ק קוסטט וראיתי שקורין סס הונגילה צייד וצט"ו צאדר, הראיתי להס לשון זה וצעל נוסף הערך סכתצ סנכנית אחרי וות יונתן צן עזיאל, דונשנעמו סנכנית וחדס ולא ווסכת סס, והיאך ס"ד להסתפק עליס סהיא ווקפת סונה וייוות יוסע

צן וון ?" ע"כ :

כלילת יופי

ג' חלקים מהגאון מו"ה שלמה האב"ד דק"ק לבוב, והיה גם כן חכם בכמה חכמות כמבואר בקונטרס, ברכות החשבון" שבסוף ספרו ח"א, והיה ג"כ מדקדק עצום, וחבר ספר שערי נעימה, ועשרה שלחנות על כל סדר השלחן ערוך מדיני האחרונים, וחדושי הש"ס לרוב, ושו"ת לב שלמה, והיתה מנוחתו בעיר שאלוניקי" עכ"ד שם:

רמז שנוגע למשפחתו כבר זכרנו לעיל משני אחיו הגדולים הרבנים הגבירים והקצינים, מו"ה דוד ומו"ה חיים שהיו שניהם מראשי ונכבדי ק"ק זאמושטץ עיר מולדתם, ומאחותו הגבירה אשת חיל מרת שיינדל ומגיסו הרב הגאון החכם הנגיד מו"ה אברהם הכהן מזאמושטץ האבד"ק טרלא, בעל שו"ת בית אברהם (והוא נזכר ג"כ בשו"ת ר' חיים כהן ראפפורט בחלק אבן העזר בסימן מ"ג), וגם הרב הגדול הראש הנגיד והקצין מו"ה גרשון סג"ל פרענקיל פו"ט דק"ק ליסא, היה ג"כ גיסו (והוא נזכר בהקדמתו לס' מרכבת המשינה ח"א), ומחותניו היו הגאונים מו"ה חיים כהן ראפפורט האבד"ק לבוב, ומו"ה דוד שמעלקא האבד"ק קראקא, ומו"ה מרדכי כמו"ה צבי האבד"ק ליסא, אשר שלשתן באו ג"כ בהסכמותיהם על ספרו מרכבת המשינה ח"א שנדפס בשנת תקי"א לפ"ק, וגם הגאון הגדול מו"ה יצחק הלוי איש הורויץ האבד"ק המבורג היה ג"כ מחותנו, כמבואר בתשובתו הנדפסת בס' אור הישר (דף פ"ח ע"ב) גדון הגט מקליווא, וזה מפני כי בנו הרב הגדול מו"ה חיים ז"ל היה חתן הגאון האבד"ק המבורג הנ"ל, כמבואר בתשובתו הנדפסת בשו"ת רבינו חיים כהן בחלק אבן העזר בסימן ע"א שם, ודי בזה: —

יט. תולדות הגאון הגדול המקובל מו"ה מרדכי זאב בר"מ ז"ל האב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל.

הגאון החסיד המקובל מו"ה מרדכי זאב נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב שם אחרי שסילק את עצמו הגאון בעל מרכבת המשינה ממשרת הרבנות שם, והיה זה סביב לשנת תקל"ח לפ"ק וכמ"ש לעיל: והנה הגאון מהרמ"ז עוד במרס שנתקבל לאב"ד בלבוב שם, כבר היה מפורסם כדורו לגאון וצדיק ואיש אלקים קדוש, ונוסף על זה היה

גיב בנן של קדושים מגזע ישישים; אביו הרב הנגיד מו"ה משה מק"ק זאלקווא פו"מ דק"ק לבוב היה נכד להגאון החסיד החריף הגדול מו"ה נפתלי הירץ זצ"ל בן הרב הגדול הגביר המפורסם נגיד ומצוה מו"ה חנוך העניך פו"מ דק"ק זאלקווא, והג"מ נפתלי הירץ גם הוא ז"ל הופיע באור תורתו בק"ק זאלקווא שם והרביץ תורה בישראל והעמיד רתלמידים הרבה, וגם חידש חרושים יקרים ונפלאים בחריפות ובקיאות כפי אשר הביא לנו משמו גיסו הרב הגאון החריף מו"ה בנימן זאב וואלף האבדיק שינאווי חתן הרב הגביר מו"ה חנוך הנ"ל מזאלקווא, כספרו אור יקרות אשר חבר על התורה במקומות מפוזרים א), — ואמו הגבירה מרת נייטשי היתה בת הרב הגאון מו"ה אריה ליב שהיה אב"ד בק"ק רישא, גלוגא, לבוב ואמשטרדם, ושם מנוחתו כבוד והוא היה חתן רבינו בעל חכם צבי שהיה בסוף ימיו ג"כ אב"ד בק"ק לבוב, ובן

א) הגאון החריף נו"ה נפתלי הירץ מזאלקווא הנ"ל אשר דבריו באו בספר אור יקרות, כפטר דרני יציו עוד צמי אצו הרב הגביר הישיש נו"ה חנוך העניך פו"מ דק"ק זאלקווא שם, והניח אחריו בן ובת, הבן היה הרב החריף ובקי נו"ה ילחם ז"ל אשר גם הוא כפטר צוקלר שניס, וכדפס גם נענו קלת חרושים בם' אור יקרות הנ"ל צפ' בהעלותך ובסוף פ' חקתו — והנת היחה אשת הרב הגאון נו"ה יהודה א"ש מק"ק ציאלע בהגאון נהר"ם א"ש צעל פנים נאירות כנצואר צעער הספר אור הגנוז לנהר"ם א"ש על נוס' כתובות והלכות י"ב, ומוצא ג"כ צשו"ת רבינו חיים כהן ראפורט חלק אבן העזר צבימן סיט, והנחצר שם פליג ליה יקראו, — והנה להרב הגביר נו"ה חנוך מזאלקווא הנ"ל היה לו עוד חתן ונלכד הג"ו צבימן זאב הנ"ל צעל אור יקרות, והוא הרב נו"ה אריה ליב סג"ל שהיה אצו הרב הגאון נו"ה צללאל זאלקווייר ז"ל צעהנתיים, צשם צללאל על נוס' אבות, והוא ז"ל היה המסדר והנציא לבית הדפוס את הספר אור יקרות צעיר זאלקווא צשנת תל"ב, וצראש הספר שם הוסיף ג"כ נוסף נעשלו קלת חרושים צנפולא חריפתא, וכן דפס את"כ גם צעיר וויניציאה צשנת תק"צ לפ"ק, והרב נו"ה צללאל הנ"ל הוא אשר הוליא ג"כ לאור התלמוד ירושלמי ג' צנות עם פירוש נהר"א פולרא דפוס פסד"ג צשנת תק"צ לפ"ק, וננינו וננכדיו ננלאים צעירו פה גם צננינו זה :

כלילת יופי

ובן הגאון מ"ה שאול מקראקא בן רבינו הגדול אור ישראל וקדושו מ"ה העשל לובלין זצ"ל, שהיו שניהם רבני ק"ק קראקא כנודע, ונבחר הגאון מהרמ"ז לאב"ד בלבוב לשבת שם על כסא אבותיו הגאון בעל חכם צבי וחתנו הגי"מ אריה ליב הנ"ל, ונהג את קהל עדתו בצדק ובנועם, וגם הוא ז"ל הרביץ תורה ברכים כמו כל הרבנים הגאונים שקדמו לפניו שם, להרים קרן התורה, בלמוד התלמוד והפוסקים בפלפול ובסברא, ומלבד זה היה לו ג"כ עסק בנסתרות, בכתבי האר"י ובסתרי תורה, והעטיק הרבה בחכמת הקבלה בעיון ובשקידה גדולה, ומגודל צדקתו וענותנותו היה הצנע לכת, והיה נמנע מלחפיץ מעיינותיו חוצה, ולא הוציא לאור שום חבור לא בהלכה ולא באגדה, כי אמר אסתגר בקמ"תא, והוא היה אסכוליסטיקא דאורייתא, חסיד ועניו ורצוי לכל בית ישראל, ובעונות הדור שקעה שמשו, וככה אורו של עולם, והוא נתבקש בישיבה של מעלה ביום ב' שבט תקמ"ז לפ"ק, והניח אחריו שני בנים צעירי ימים, אשר נתגדלו בתורה ובגדולה, והיו לישים ולתהלה, פארי הדור ומאורי הגולה, גם בת אחת גבירה ועדינה, אשר שלשלת גדולה יצאה גם ממנה, כאשר יבואר להלאה: —

בנו הראשון היה הגאון הגדול מאור הגולה רבינו יעקב משולם אורנשטיין בעל ספר ישועות יעקב על ארבעה חלקי השי"ע, שהיה בתחלה אב"ד דק"ק זאלקווא ואח"כ בק"ק לבוב והגליל, ובנו היה הגאון החריף המפורסם מופת הדור מ"ה מרדכי זאב אורנשטיין אשר נתקבל לאב"ד בק"ק פרעמישלא, ולא הלך לשם ונשאר בלבוב ונפטר עוד בחיי אביו הגאון ז"ל והניח אחריו בן כמותו והוא ידידי הרב הגאון הגדול מ"ה צבי הירש א"ש אשר היה אב"ד בק"ק בריסק דליטא ובק"ק רישא ובסוף ימיו בק"ק לבוב והגליל, ויבואר ממנו עוד להלאה, — ובנו השני של הגאון מהרמ"ז האב"ד בק"ק לבוב היה הגאון החריף מ"ה משה יהושע העשל זצ"ל האב"ד טארניגראד בעהמ"ס חים התלמוד על מס' בבא קטא, ועוד נשאר אחריו בכתובים הרבה חבילות כתבי קודש חרושי הלכות על כמה מסכתות, וחבור על הרמב"ם, וחבור על הטוש"ע אבן העזר וחושן משפט, וחבור גדול על הלכות פסח, ובאורים על התורה כמבואר בהקדמה לספר חים התלמוד שם, ובנו היה הרב החריף הגדול מ"ה שמואל יעקב ז"ל שנפטר בדמי ימיו ולא הניח אחריו לא בן ולא בת ונדפס ממנו קצת חרושי תורה בפלפולים

בפלפולים נחמדים בראש ס' הים התלמוד מאביו הגאון ז"ל בפתיחה שבו — ובת הגאון מהרמ"ז האבד"ק לבוב הנ"ל והיא הנבירה מרת אסתר היתה אשת הרב הגדול שלשלת היוחסין מו"ה יצחק אהרן הלוי אישונגא בן הרב הגדול מו"ה נפתלי הירץ מלבוב בהרב הגאון מו"ה יהודה ליבוש סג"ל אישונגא האבד"ק מישוויץ בהגאון מו"ה אברהם ז"ל האבד"ק מיסמניץ חתנא דבי נשיאה מהגאון מאור הגולה מו"ה יהודה ליב סג"ל אישונגא זצ"ל האב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל, — והרב ר' יצחק אהרן הלוי אישונגא הנ"ל הוא אבי הגאון הנודע מופת הדור והדרו מו"ה מרדכי זאב סג"ל אישונגא מלבוב זצ"ל שהיה נשיא ארץ הקדושה דכולל עסטרייך (3) :

גם

(3) וכל זה נודע לי כעת על פי כתב ידו של כבוד ידידי הרב הגאון הנפורסם מו"ה יצחק אהרן סג"ל אישונגא נר"ו האב"ד דק"ק לבוב והגליל, והס' לך ונכתבו אשר ערך אלי צזה :

ב"ה יום ה' י"ב חמוז תרמ"ט לפ"ק פה כפר בראסקאוויץ.

ברכות שמים מעל לכבוד ידידי הרב הגאון החריף והבקי,
המפורסם לתהלה, מאד נעלה, כש"ת מוהר"ד חיים נתן
דעמביצער נר"ו ראב"ד דק"ק קראקא יע"א.

מכתבו היקר הניעני, והנה אם הייתי בביתי בלבוב הייתי משיב על כל שאלותי, לא כן עתה אשר אנכי יושב פה בכפר לא אוכל להשיב כי אם את הגלויים לי כעת.

(א) אבי הגאון מאור הגולה מו"ה מרדכי זאב זי"ע, הוא בן הרב מו"ה יצחק אהרן בהרב מו"ה נפתלי הירץ בהגאון מו"ה יהודה ליבוש האבד"ק מישוויץ בהגאון מו"ה אברהם ז"ל חתן הגאון המובהק מו"ה יהודה ליבוש סג"ל אישונגא זצ"ל האב"ד דק"ק לבוב והגליל, ומנוחתו כבוד בק"ק יארטשוב. —

(ב) אשת הרב מו"ה יצחק אהרן הנ"ל והיא הנבירה מרת אסתר היתה בת הגאון הקדוש מו"ה מרדכי זאב זי"ע האב"ד דק"ק לבוב בהרב מו"ה משה ז"ל מזאלקווא, נכד להגאון בעל אור יקרותו.

(ג) אשת הרב מו"ה משה ז"ל מזאלקווא הנ"ל הנבירה מרת נייטשי היתה בת הנבירה מרת מרים ז"ל בתו של רבינו הגדול בעל הכס צבי זצ"ל.

(ד) הנבירה מרת מרים הנ"ל היתה אשת הגאון מו"ה אריה ליבוש ז"ל האב"ד דק"ק אמשטרדם, בהגאון מו"ה שאול אב"ד דק"ק אמשטרדם, בהגאון

כלילת יופי

גם בת היה לו להרב מו"ה יצחק אהרן הלוי הנ"ל והיא הגבירה מרת אדיל, וילך איש מבית לוי והוא הרב הגאון המפורסם מו"ה יוסף שאול

בהגאון רשכבה"ג רבינו מו"ה העשל זצ"ל האב"ד דק"ק לובלין, — והגאון מו"ה שאול היה ניסר של רבינו בעל בית שמואל וחתנו של הגאון הקדוש מו"ה ליב האב"ד קראקא הנקרא בשם רבינו ר' ליב הגדול.

ה) אשת הרב מו"ה נפתלי הירץ הנ"ל הגבירה מרת שויבה היתה בת הגאון מו"ה יעקב שמחה האב"ד אפטא בהגאון מו"ה יוסף האב"ד דק"ק חמעלניק, שהיה התן הגאון המובהק מו"ה יצחק סג"ל לנדא האב"ד קראקא, ובן הגאון מו"ה יהודה ליב סג"ל איטוננא האב"ד דק"ק לבוב. — (ו) הגאון בעל ישועות יעקב נפטר ביום כ"א מנחם תקצ"ט לפ"ק, והגאון מו"ה יוסף שאול סג"ל נאטינזאהן נפטר ביום כ"ז אדר ראשון תרל"ה לפ"ק, והגאון מו"ה צבי הירש אורנשטיין נפטר ביום ט' ניסן תרמ"ח לפ"ק. —

ועל יתר שאלותיו אוכל להשיב לו אי"ה כאשר אשוב ללבוב לשלום.

והנני ידירו ואוהבו לנצח

יצחק אהרן סג"ל איטוננא.

וזאת תשובתי אל הרב הגאון סג"ל:

ב"ה פה קראקא יום א' לסדר כי תצא ה' אלול תרמ"ט לפ"ק.

שפעת שלום ונחלי ברכה, לכבוד ידידי הרב הגאון המובהק המפורסם, צבי תפארת ישראל כש"ת מו"ה יצחק אהרן איטוננא נר"ו נשיא הלויים, אב"ד דק"ק לבוב יע"א.

ידידות מכתבו הגיעני לנכון עוד ביום ו' עש"ק פ' סנחם העבר, וקראתי אז לשבת עונג, והנני נותן לו תודה ותשואות חן על העברה, אשר טרח בשבילי לרשום לי איזה דברים הנחוצים לי כעת להשלמת מחברתי, וגם על העתיד, אשר הבטיח לי כי עוד ינוסף ידו להשיב לי גם כן על יתר שאלותי אשר שאלתי מאתו כאשר ישוב לשלום לביתו נאוה. — ועתה ידידי, הנה נא הוחלתי עד כה, עד אשר הגיעו ימי חודש אלול ימי רצון ותחנונים, אשר אחשוב כי בלי ספק כבר שב מע"כ נ"י לשלום לביתו ולעירו, עיר לבוב המעושרה, ע"כ באתי היום לעורר אותו לקיים חבשתו ולמחול ולהודיעני עוד איזה דברים קטנים מה שגונע למשפחתו הרמה, ולא אעמיס עליו הרבה, רק לרשום לי שנים ושלושה דברים אשר נעלמו ממני כעת.

באיזה

ישאול הלוי נאטינזאהן בן הרה"ג מו"ה אריה ליבוש הלוי מק"ק בערזאן,
 ייקח את בת לוי והיא הגבירה הנ"ל לו לאשה, ובבואו לעיר לבוב
 לבית

א) צאיזה יום בחודש, וצאיזה שנה נפטר הגאון הנקובל נהר"ם זצ"ל
 הראשון ז"ל האבד"ק לכוז (אציו של הגאון צעל ישועות יעקב), ואני
 ראיתי לקלח סופרים שבתנו שנפטר צטת תקנ"א וזה ללא אמת שהרי עוד
 צטת תקנ"ח כבר ישב על כסא לכוז הגאון נהר"ץ ראזאניש ז"ל צעל
 חשע שיטות כנבואר בהסכמתו לם' קלות החושן חלק א', ואגב יודעיני
 ג"כ נתי ירד הגאון צעל נרכנת הונטה נכסא הרננות בלכוז, וגם הסיבה
 על נה ולונה הוכרח לרדת נכסאו שם, — ואם אמנם כי הייתי יכול
 לנא ג"כ נעלמי על שרשי הדברים הנ"ל ופני סופרים ופני ספרים, אבל
 בדברים התלויים בהשערה, כל היכי דאיכא לצרורי וצדריני. —

ב) צאיזה יום בחודש תמוז נפטר הגאון נהרמ"ז סג"ל איטונגא ז"ל
 (אציו נעכת"ה כ"י), וזאת ידענו בצירור כי נפטר בחודש תמוז תרכ"ג לפ"ק,
 כי לקול השמועה אשר שנענו אז הספדתי אותו פה בחוך קהל ועדה, אבל
 לא ידעתי צאיזה יום לחודש. —

ג) ואף גם זאת חשקה נפסי לדעת אודות הרב הנגיד נרו"ה נשה
 נזאלקווא (אציו נהרמ"ז הראשון) שכתב עליו נעכת"ה צנכתנו היקר שהיה
 נכד להגאון צעל אור יקרות, והנה לא פורש עוד הדבר על כנון, שהרי
 ידוע שהספר אור יקרות נתחבר נחרי גיסי גאוניס נלויניס, האחד היה
 הגאון נרו"ה צנימן זצ"ל וואלף האבד"ק שינאווי שהיה חתן הרב הגביר נרו"ה
 חנוך העניך נזאלקווא, ונין וכד לרבינו הגדול צעל הצ"ח ז"ל, והשני היה
 גיסו הגאון החריף הגדול נרו"ה נפתלי הירץ שהיה בן הרב הגביר נרו"ה
 חנוך נזאלקווא הנ"ל ונחתנו של הגאון נהר"ם ל"ש צעל פנים נזאירות
 כנבואר צעור הספר אור הגנוז לנהר"ם א"ש ז"ל, ועתה יבא נא דברו הטוב
 צה אלינו להודיענו בחר היעב אם הרב ר' נשה נזאלקווא היה נכד להגאון
 ר' צנימן זצ"ל הנ"ל שה"י ניין וכד לרבינו צעל הצ"ח, או שהיה נכד להגאון
 ר' נפתלי הירץ הנ"ל שהיה נחתנו של צעל פנים נזאירות. —

ד) ובדרך אגב אונרתי להליע לפניו גם כן נה שיש לי להעיר על
 קלח נדבריו היקרים הצאים צנכתנו אלי צאות ד', שכתב שם "כי זקיני
 הגאון נרו"ה אריה ליב חתן רבינו הגדול חכם לבי, היה בן הגאון נרו"ה
 שאול האבד"ק דק"ק אונשטרדס, בהגאון רשכבה"ג נרו"ה העשל ז"ל האבד"ק
 דק"ק

כלילת יופי

לבית חמיו הרב מהר"א הנ"ל התחבר אל גיסו אחי אשתו הגאון
מהרמ"ז הלוי איזונגא הנ"ל, והני תרי גיסי למדו שניהם בשבת אחים
גם

דק"ק לובלין" ע"כ, ותמהני על מעכת"ה נודע שלל נוהס את הרצנות
נקראקא, והלא שניהם היו בסוף ימיהם רבני ק"ק קראקא זיוניס שונים
כידוע, ונעולם לא היה הגאון ר' שאול הנ"ל אב"ד בק"ק אנשטרדם
אע"פ שתקבל לאב"ד סס, וגם אביו רבינו הג"ע העשל ז"ל אשר ידענו
כי הוא הופיע באור תורתו בעיר לובלין, גם כן לא ישב עם צמור אב"ד
כאשר רשם עליו מעכת"ה כ"י רק צמור ריש מתיבתא בלנד, ועל כסא הרצנות
סס ישב גאון אחר זמננו, כמזכיר אללינו בתולדותיו אשר כתבתי ומכר
בספרי כלילת יופי, ושם הרצנו הדבור הזה, ופה אבא בקלרה.

והנה כבר ידוע שהגאון מו"ה יעקב אבי רבינו הגדול מו"ה העשל
ז"ל, שהיה בתחלה אב"ד בק"ק בריסק לייטא, ועוד בשנת של"ב ישב על
הכסא סס כמזכיר במגילת איזה להגאון בעל תוס' י"ט, הוא נתקבל
אח"כ לאב"ד בק"ק לובלין והגליל, ובשנת של"ה כבר ישב על הכסא סס,
כמזכיר בשו"ת גאוני בתראי בסיון כ"ז, ואחרי פטירתו סס, כמזכיר בשנת
ת"ה, נתקבל על מקומו לאב"ד בלובלין סס הגאון מו"ה נפתלי כ"ץ בהגאון
מו"ה ילחק בר שמשון כה"ץ חתן מהר"ל מפראג, והגאון מו"ה העשל
ז"ל נתקבל אז בלובלין סס רק לריש מתיבתא בלנד, ובשנת ת"ה כ"ב
אז באו שניהם בהסכמותיהם על ספר דמשק אליעזר על נוסחת חולין
להגאון מהר"א האב"ד אפטא, וכמו כן בשנת ת"ו באו ג"כ שניהם בהסכמה
על הש"ך יו"ד בהדפסה הראשונה וכתב סס על הגאון מו"ה נפתלי כ"ץ
שהוא אב"ד דק"ק לובלין, ועל רבינו הג"ע העשל נכתב שהוא ר"ע בק"ק
לובלין, וז"ב, והגם שנאלצו לרבינו בעל הט"ז שהיה קורא את הגאון מו"ה
העשל ז"ל, בשם, ונרא דאתרא דק"ק לובלין" (ט"ז) אכן העזר סיון קנ"ז
סק"ח, ושו"ת גאוני בתראי בסיון י"ז), אין נוה עוד ראי' ששייך סס
בכתר הרצנות, כי גם לריש מתיבתא נחמו אז לפענוס תואר, ונרא דאתראי,
לפי שגם הוא היה נוהג נשיאותו ברונה ובתוך קהל ועדה הוקם כבודו
לכבוד האב"ד כנודע, — ונעיר לובלין נתקבל הג"ע העשל לאב"ד ולר"ע
בק"ק קראקא והגליל אחרי מות הגאון בעל תוס' יו"ט שנפטר פה ביום
ו' אלול ת"ד לפ"ק, והג"ע העשל ישב על כסאו אחרי פה ק"ק קראקא
כעשר שנים ונפטר ביום כ"י תשרי תכ"ד לפ"ק, (ונתקבל אחרי לאב"ד פה

קראקא

גם יחד כמה שנים בעיון ובשקידה עד אשר גדלו והצליחו וגם עשו פרי, וחברו יחדיו ג"כ חבורים יקרים ונחמדים, ומהם ספר מפרשי הים והוא רהגהות וחדושים ובאורים על ספר הים התלמוד על מסכת ב"ק מדורם הגאון מו"ה משה יהושע העשל ז"ל ממרניגראד, אשר הוציאו לאור בדפוס לבוב בשנת תקפ"ז, בהסכמת דודם הגאון רבינו בעל ישועות

קראקא הגאון מו"ה ליב הגדול שהיה נתמלה אז"ד דק"ק ווינא וכל מדינת עסטרייך, והוא אזי הג"ע זכריה ווענדל בעל צאר היטז וחוטנו של רבינו בעל בית שמואל, וזכו הג"ע שאלו ז"ל לא מלא את מקומו אז בקראקא מפני שהיה אז עדיין לעיר לינייס, ונתקבל לאז"ד בק"ק לאקטט, וזמנך הזמן הלך ועס לק"ק צריסק דליטא שהוא עיר מולדת ומשפחת בית אמו הרבנית הגבירה נרת דינה בת הרב הגביר מו"ה יהודה וואהל בן השר הגביר המפורסם הנדיב מו"ה שאלו וואהל ז"ל אשר בנה בית המדרש הקלוז' בק"ק צריסק, ונתקבל הג"ע שאלו הכ"ל לאז"ד בהקלוז' של זקינו השר הכ"ל, בצריסק טס, ואח"כ נתקבל לאז"ד גם על כל העיר צריסק, ונשנת תמ"ח כבר ישב על כסאו טס, וסביב לשנת תמ"ח נתקבל ועס לאז"ד בגליל קראקא להיות רב מדינה טס, ומשכן כבודו היה בק"ק אפטא, ונשנת תס"א נתקבל לאז"ד גם בעיר קראקא, ונשנת תס"ד עזב את העיר פה, ונחר לו לשנת צבולה בעיר צרעסלא אשר בשלעזיען המדינה, וישב טס בתור איש פרטי עד חמלע שנת תס"ז טאז נתקבל ועס לאז"ד ולר"ע בק"ק אונשטרדם, (אחרי מות הכהן הגדול הגאון ר' ליב חריף שהיה אז"ד טס ונפטר י"ד טבת תס"ז), ויהי זקנוע הגאון ר"ש הכ"ל לנחמו חפלו, והוא באם הדרך פגעה בו מנת הדין ונפטר והלך לעולמו ונקבר בעיר גלוגא ציוס י"ז אייר תס"ז לפ"ק, ולא ישב ועולם על כסא אונשטרדם טס כבודע. —

גם ויה שכתב ונעכת"ז עוד טס שהגאון מו"ה שאלו ז"ל היה גיסו של רבינו בעל בית שמואל, וחוטנו של הגאון הקדוש מו"ה ליב הגדול שהיה אז"ד בקראקא, הנה אבחנו לא כן קבלנו, ומסורת צדינו כי להגאון ר' ליב ונקראקא היו לו שני חתנים בצד, האחד היה רבינו בעל בית שמואל, והשני היה הגאון מו"ה יהושע פייבל תלמידי בהגאון בעל קיקיון דיונה ז"ל, אבל הגאון מו"ה שאלו ונקראקא לא היה חתנו רק חתן בנו הג"ע זכריה ווענדל בעל צאר היטז, וכבר הרחבנו הדבור בזה בספרנו «כלילת יופי»

כלילת יופי

ישועות יעקב אחי המחבר, ובהסכמות שאר גאוני הזמן, ובסוף הספר
הוסיפו ג"כ שו"ת אשר היה להם ברצוא ושוב עם ארבעה גאונים
מצוינים

סימן ח' בתולדות הגי' לזי הי"ט האצ"ק לכוז אחיו של הגאון יו"ה ר'
ליז נקראקא זהערה עס צלות ז', ועכ"ז עדיין הדבר נספק אללי, ולעיע
חין צידי לזכר.

והנני ידידו ומוקירו הרוש"ת באהבה
הלעיר חיים נתן דעמביצער.

עוד נכתב שני ונהרה"ג אצ"ד דק"ק לכוז הכ"ל:

ב"ה יום ג' ז' אלול תרמ"ש לפ"ק פה לבוב.

היושבי בשמים, יכתוב ויחתום לחיים, את כבוד ידידי הרה"ג
החריף והבקי הטפורס, ערוגת הכושם, מוכתר בנימוסין,
יקר הערך, בקש"ת מו"ה חיים נתן דעמביצער גר"ו,
ראב"ד דק"ק קראקא יע"א.

לתשובת מכתבו היקר אשר הגיעני ביום אתמול הנני להודיעהו
היום על כל שאלותיו.

א) אא"ז הגאון המקובל מו"ה מרדכי זאב זללה"ה האב"ד דק"ק
לבוב, הלך לעולמו ביום ב' בחודש שבט בשנת תקמ"ז לפ"ק, —
והגאון בעל מרכבת המשנה עזב את כסא הרבנות דפה בשנת תקל"ח
לפ"ק, כי היה בדעתו לנסוע לארץ הקדושה, ומת בדרך נסיעתו, וכמדומה
לי כי התשובה הנדפסת ממנו בספר אור הישר ע"ד הגש מקליווא,
כתב בדרך נסיעתו לארץ הקדושה (ח), ובשנת תקל"ח כבר ישב אא"ז
הגאון מהרמ"ז וצ"ל על כסא הרבנות דפה.

אאמו"ר

ב) בנחכ"ת לא כוון יפה בזה, כי התשובה הנדפסת בספר אור הישר ע"ס ושהגאון
בעל מרכבת המשנה נדון הגש מקליווא, כמנה הגאון ז"ל בהיותו בועד הגאונים בעיר
בראדי ביום ה' עשרה בענת חקב"ה לפ"ק, כמכואר עס, (וכן הוא גם כן בספר שו"ת
אור ישראל שחבר הרה"ג האצ"ק קליווא בסימן י"ב עס), וזה היה ונעשה ח"זה שנים
עוד בערס שנחקבל לאצ"ד לכוז, שהרי בשנת חקב"ה עדיין היה יושב על כסא הרבנות
לכוז עס הגאון יו"ה חיים כהן ראשפורט ז"ל, והגאון בעל מרכבת המשנה היה אז
עדיין רב הכולל בק"ק זאונשען וגליל אורדאנליא, שכן חסס ח"יע כסוף תשובתו עס,
ורק לאחר שנפטר הגי' חיים כהן ראשפורט לכוז בשנת תקל"ח, אז נחקבל בנחקונו

מצוינים, והם מהר"ם בנעט מניקלשפורג, ורכינו עקיבא איגר מפוזנן ומהר"ם סופר מפרעשבורג ומהר"ץ העללער מזאמושטיץ האבד"ק באניהארד זצ"ל. ומלבד זה חברו עוד ספר מאירת עינים על הלכות טריפות הריאה, וספר מגן גבורים ב' חלקים על יש"ע או"ח, ודגהות על השי"ס, וקונטרס מעשה אילפס על הריף ומפרשיו, וס' נר המערבי על הירושלמי, ועוד להם ס' שו"ת שבת אחים, אשר חברו ג"כ שניהם יחדיו, והוא נשאר בכתובים ולא בא לדפוס עד כה, ולאחר שנפרדו הני תרי גיסי זה מזה והיו לשני מחנות, אז למד הגאון מהרמ"ז אימונגא

(ב) אאמ"ר הגאון המובהק מהר"ם זאב זצלה"ה: הלך לעולמו ביום ו' עש"ק ב' בחודש תמוז בשנת תרכ"ג לפ"ק.

(ג) הרב מו"ה משה מזאלקווא זצ"ל אבי הגאון מהרמ"ז הראשון היה נכד להגאון המפורסם מו"ה נפתלי הירץ זצ"ל מזאלקווא, אשר חדושו באמרים בספר אור יקרות.

(ד) ואודות הגאון מו"ה שאול מקראקא בן הגאון רשכבה"ג מו"ה העשל זצ"ל, כמדומה לי כי בספר בנין אריאל לדו"ו הגאון מו"ה שאול האבד"ק אמשטרדם, כתוב בהקדמה שם, כי זקיני הגאון מו"ה שאול מקראקא ז"ל היה אב"ד בק"ק אמשטרדם ג, אמנם בסוף שו"ת הרמ"א (דפוס אמשטרדם תע"א לפ"ק) נדפס ממנו תשובה אחת אשר כתב בחיותו יושב בעיר ברעסלא, וחתם שם נאם הק' שאול הרובץ בק"ק קראקא והגליל, וזכותם יגן עלינו ועל כל ישראל לשנה טובה ומבורכת, ולשנת נאולה וישועה, כעתירת ידידו ואוהבו לנצח

יצחק אהרן סג"ל אימונגא.

הגאון בעל מרכבת הושנה לאב"ד בלכוב, ובתחלת שנת תקל"ה עזב את הרכבות בלכוב, וללכה לארץ הקדושה, ונמלא שכחה הסבוכה הנדפסה בספר אור הישר שם נדון הגע ונקליווא, עשר שנים קודם שעלה על דעתו לנסוע לארץ הקדושה. —

(ג) גם בזה לא כוון יפה, כי בהקדמה בספר בנין אריאל, לא כתב הוצגה שם על זקיני הגאון זו"ה שאול וקראקא, שהיה אב"ד בק"ק אמשטרדם, כי דקדק וכתב שם כי זקיני הגאון הנ"ל היה בתחלת ימיו אב"ד בק"ק לאקטש, ובסוף ימיו נתקבל לאב"ד בק"ק אמשטרדם, וכן הוא האמת, כי רק נתקבל לאב"ד שם, אבל לא נגמר הדבר להיות יושב על הכסא שם בחור חי"ה, כי נפטר לעולמו בדרך נסיעתו לשם, ולא בא כלל לשערי העיר אמשטרדם, וקברתו בעיר בלוגא כו"ש בכתבי הקודש, שכן נמלא בכתב הח"ק דפה, וכבר הרבתי הדבר בזה לעיל בסיון ע"ז בחולדות ב"ו הג"ו אריה ליב שהיה אבד"ק בלכוב ובסוף ימיו בק"ק אמשטרדם. —

כלילת יופי

אימוננא זצ"ל בצוותא חדא עם בנו הרב הגאון מו"ה יצחק אהרן הלוי אימוננא נ"י, (שהוא כעת אביד דק"ק לבוב והגליל) וחבר ספר שו"ת מאמר מרדכי על ד' חלקי השיע (נדפס בלבוב בשנת תר"כ), ובאו בתוכו גם כן הרבה תשובות יקרות מבנו הרב הגאון מהרי"א הג"ל אשר השיב גם הוא לשואליו דבר ד' זו הלכה (ראה בהקדמה שם), והגאון מו"ה יוסף שאול הלוי זצ"ל קבע לו ישיבה בפני עצמו, ולמד עם תלמידים אשר נקבצו ובאו אליו, וחבר ספר יד שאול ב' חלקים על שיע יו"ד מראש הלכות נדרים עד סוף הל' חדש, ועוד לו הרבה חבורים יקרים כאשר יבואר להלאה: —

רדע כי מעת אשר הוקם על הגאון המקובל מו"ה מרדכי זאב הראשון זצ"ל לשבת על כסא אבותיו לאב"ד ולרי"מ בק"ק לבוב שם, לא סר שבט הרבנות גם מזרעו אחריו מני אז ועד עתה דור אחר דור זה יותר ממאה שנים, אך פעם אחת הפסיק רב אחר ביניהם, וזאת היתה מיד לאחר פטירתו (יום כ' שבט תקמ"ז) שאז היה בנו הג"מ יעקב אי"ש עדיין בחור בימי עלומיו, על כן קבלו אז את הג"מ צבי הירש ראזאניש נכד רבינו בעל פני יהושע לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל, ואולם מיד לאחר פטירתו חזרה העטרה עמרת הרבנות להגאון מהרי"א אורנשטיין בן הגאון מהר"ז זצ"ל, ואחריו ישבו על הכסא שם גם חתן חתנו וניניו ונכדיו עד זמנינו זה: —

כ. תולדות הגאון הגדול מו"ה צבי הירש ראזאניש
אבד"ק לבוב והגליל.

כבר זכרנו לעיל בתולדות הגאון בעל פני יהושע ז"ל, שהגאון מו"ה צבי הירש ראזאניש היה בנו של הרה"ב מו"ה יששכר רוב בעריש ז"ל שהיה אביד בק"ק פודהייץ עוד בחיי אביו רבינו בעל פני יהושע, ובשנת תק"א בא בהסכמה על הדפסת השי"ע חושן משפט עם ג' מפרשיו, ובשנת תק"ב בא גם כן בהסכמה על ספר מרי צבי חדושי הלכות על השי"ס (דפוס זאלקווא תק"ד), וכן נדפס ממנו ג"כ תשובה אחת בסוף ס' שו"ת רבינו חיים בהן ראפפורט אשר כתב בעברו דרך עיר בראדי ביום א' כ"ד תשרי תק"ד לפ"ק, ונפטר והלך

והלך לעולמו בעברו דרך עיר ברלין ביום כיב מרחשון תק"ה לפ"ק. ובנו הגאון החריף מו"ה צבי הירש ראזאניש עלה למעלה בתורה ובגדולה, והיה בתחלה אב"ד בק"ק באלחוב, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב אחרי מות הגאון מהרמ"ז ז"ל, על מקום כסא של אבי אביו רבינו בעל פני יהושע שהי' ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק לבוב כנודע, והיה לו להגאון מהר"ץ ז"ל תורה וגדולה במקום אחר, הוא שקד על דלתות התורה ונהג נשיאותו ברמה, ואשתו הגבירה מרת יהודית היא היתה אשת חיל נושאת ונותנת, והחזיקה ג"כ בית הדפוס בעיר לבוב שם כנודע, ובשנת תק"ס חוציא לאור שם ספרו היקר הנקרא בשם 'תשע שיטות למחר"ץ ראזאניש', ושם נדפס ג"כ קונטרס מחידושי אביו הגאון ר' בעריש הג"ל, אשר קרא לו בשם 'חזקת אבהתא'. וכן נמצא ממנו ג"כ הרבה הסכמות על ספרים שונים חדשים וגם ישנים, במשך כל ימי שבתו על כסא הרבנות בלבוב שם, בשנת תקמ"ח ט"ז אלול בא בהסכמה על ספר קצות החושן חלק ראשון, ובשנת תקנ"ג י"א טבת בא בהסכמה על ספר טהרת הקודש על מס' זבחים, ובסוף ימיו בשנת תקס"א כ"ג סיון בא בהסכמה על ספר אהבת דוד ויהונתן לבאר דברי הג"מ יהונתן ז"ל בספרו אורים ותומים על חו"מ ג) ובשנת תקס"ג כ' מנחם בא בהסכמה על ספר אפיקי יהודה, וכן עוד הרבה, ונתבקש בישיבה של מעלה בשנת תקס"ה לפ"ק:—

ג) והנפלא לראות ונלקת הגאון נהר"ץ ראזאניש ז"ל האב"ד לבוב נסתך דברי הסכמתו על ספר אהבת דוד ויהונתן שכתב סס "כי הטיב הרב הנוחזר לעשות שגא לקבוע דפוס דברים ישרים ועתיקים לפלפל בחכמתו על החושן נשפט בדברי הגאון נו"ה יהונתן ז"ל בספרו אורים ותומים, ע"כ. והנה הדבר ידוע שהגאון נהר"ץ ז"ל היה בן בנו של הגאון רבינו בעל פני יהושע, אשר היה בר פלוגתיה של הגאון רבינו יהונתן ז"ל בעל התומים, בדרון הקניעות, ודף אותו עד חרונה כאשר באו הדברים ופורטים ברוב ענין צמ' לוחות העדות וצמ' שברי לוחות ועוד בספרים שונים, ועכ"ז לא זכר הרה"ג נהר"ץ ז"ל איבת אנותיו, והיו חנינים בעיניו דברי הגאון רבינו יהונתן ז"ל עד שחלק כבוד גם להנוחזר יס' 'אהבת דוד ויהונתן', על שגא לבאר דברי הגאון ז"ל בספרו אורים ותומים, והסכים עמו ג"כ להציאו לנית הדפוס לזכות הרבים:—

כלילת יופי

כא. תולדות הגאון הגדול רבינו יעקב משולם בעל ישועות יעקב האב"ד ור"מ דק"ק לבוב והגליל, וגם של שאר הרבנים הגאונים אשר ישבו אחריו על כסא הרבנות בלבוב שם עד זמנינו זה.

א. רבינו יעקב אורנשטיין אשר האיר עיני כל ישראל בספרו הנחמד והיקר "ישועות יעקב" על ד' חלקי הש"ע, הוא עלה לשבת על כסא אביו הגאון מהרמ"ז זצ"ל, ועל כסא אבות אבותיו הגאונים בעל חכם צבי וחתנו מו"ה אריה ליב ז"ל, מיד אחרי מות הגאון מהר"ץ ראזאניש בעל תשע שימות, ובראשית שנת תקס"ו כבר ישב על כסאו שם כמבואר בסוף הסכמתו לספר חן טוב וזכר טוב על ש"ע אבן העזר סימן ט"ב (דפוס זאלקווא תקס"ו לפ"ק) :

והנה את כל אשר עבר על רבינו בימי עלותו עד אשר הופיע באור תורתו להשקות מנחל עדניו לתלמידים הרבים אשר נקבצו ובאו אליו לשאוב מים חיים ממעיני ישועות יעקב בהיותו עוד בבית חותנו הרב הגביר בק"ק יערסלוב, כבר סיפר לנו הגאון ז"ל בעצמו בהקדמתו לספרו ישועות יעקב על ש"ע אבן העזר שנדפס בשנת תקס"ט לפ"ק, וכה דבריו שם: "בי בימי ילדותו נתגדל על ברכי אביו הגאון החסיד מהרמ"ז ז"ל, והוא עודנו באבו בלימוד עם כבוד אביו, והנה כבה אורו של עולם, ויספרו לו כל בית ישראל כי סר צלם, אך זכותו עמדה לו, כי בעוד שלא כלו ימי בכי והספר הקרה ד' לפניו לקחת לו לאשה את בת חותנו הרב המופלג הגביר המפורסם מו"ה צבי הירש כהגאון מו"ה נפתלי הירץ מק"ק יערסלוב, והוא אסף אותו אל ביתו בית צדיקים על נדיבות יקום, וכל אשר שאלו עיניו לעשות לו רב או לקנות לו חבר, ושם מצא ג"כ את שאהבה נפשו אנשי חיל במלחמתה של תורה, תלמידים הגונים ומופלגים לרדת אתם בעמק ברכה, בעומקה של הלכה, ולבאר כל חומר להלכה פסוקה, יותר ממה שהעגל רוצה לינק פרה רוצה להניקה, ויעמידהו ליעקב לחוקה, ליתן להם שיעורין כסדרן שבעתים מזוקקה, והראה להם כי לא בשמים היא ולא רחוקה, הכל לפי רוב הענין ורוב התשוקה, על שרשי מבוא ההלכה תתחקה" עד כאן דבריו הנחמדים :

ואני

ואני מוסיף על דברי רבינו. כי מלבד אלה התלמידים החריפים והשנונים אשר שקדו שם יום על דלתות בית מדרשו לשתות בצמא את דברי תורתו, עוד נהרו ובאו אליו גם כן הרבה בעלי תריסין מגדולי ישראל מרחוק ומקרוב להתענג שם בחברתו, ולשכוע שובע שמהות מנועם פלפוליו הנובעים ממקור חכמתו, ובתוך הבאים לשמוע היה ג"כ הגאון המובהק פאר הדור מ"ה אלעזר הלוי הורוויץ האבד"ק מרניגראד בעל ספר נועם מגדים (כאשר סיפר רבינו בעצמו בהסכמתו לס' נועם מגדים מיום י"ד אלול תקס"ז שהגאון בעל נועם מגדים היה לו כמה פעמים פתחון פה לפניו בהלכה בק"ק יערסלוב שם ומצא את כל דבריו בחזקת בדוקים):

וגם הגאון האדיר טרא דתלמודא מ"ה אהרן משה טויבעש ז"ל האבד"ק סנאטין ובסוף ימיו בק"ק יאס והמדינה, כשהיה עוד בימי עלומיו סמוך על שלחן חותנו הגביר בק"ק פרעמיסלא היה גם הוא רגיל לבא כפעם בפעם לעיר יערסלוב לבית יעקב א"ש לשמוע מפה מפיך מרגליות דברי אלקים חיים א, ורבינו יעקב אי"ש גם הוא שמה לקראתו

א) הגאון נאור הגולה מו"ה אהרן טויבעש ז"ל נולד דתלמודא, נודע לנושגז על פני תנל, כי היה גאון הגאונים ורנן של כל בני הגולה, וכל גדולי הדור היו ונרילים אליו שאלותיהם, ודרשו ונאחו לזכר להם ספיקותיהם, והוא ז"ל השיב להם תשובה נכונה זכה וברורה, לאנתה של תורה, כאלו נסיני נעסרה, נחריפות וננקיאות כאחד מגדולי הראשונים, כנראה ונפירו הנכבד שו"ת "תועפות ראש" היקר ונפנינים, אשר נא נדפוס לאחר פטירתו, ובו הראו כפלאות נחדושי תורתו, אור ועונג נדברי חכמתו: — והנה גם הגאון הזה היה נכר כחמד ונגזע גאוני קשישאי נין ונכד לרבינו הגדול מו"ה יואל סירקיס בעל הס"ח ז"ל וביני עלוניו נהיותו חר ונני עליה נא נקשר החיתון עם נח גדולים וגאוני ארץ, כי לקח לו לאשה את הגבירה נרת לאה נח הרב המריף הנופורס מו"ה ילחק אייזק וואהל ז"ל ניקירי ק"ק פרעמיסלא שהיה נכד להגאון המסיד קדוש יאנר לו מו"ה יואל וייכל ז"ל האב"ד ור"מ נק"ק פרעמיסלא (והוא היה גיבור של הגאון מו"ה חיים כהן ראפורט האבד"ק לנרב, ונרפס ונונו תשובה אחת גדולה ורננה ננדון עגוזה א' נבי שו"ת רבינו חיים כהן הנ"ל נחלק ארן העזר, ושם נסיונן כ"ז נדפס ג"כ תשובה הנחנר אליו), ונהיותו סוקד על דלתות הסורה

כלילת יופי

לקראתו, והראה לו בכל עת גודל אהבתו, בראותו כי רב גובריה לאורייתא, והשתעשעו יחדיו בפלפולא דאורייתא בפלפולים עמוקים, בסוגיות הש"ס והפוסקים, ולאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא. ככה עשה כל הימים, בהיות משכן כבודו בנעימים, בעיר יערסלוב שם, ובמשך הזמן נתקבל רבינו לאבי"ד ולר"מ בק"ק זאלקווא אשר היתה אז עדיין עיר מלאה חכמים וסופרים, ושם הוסיף אומץ בלמודים, והרחיב גבולו בתלמידים, ומשם עלה ונתעלה ונתקבל לאבי"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל

התורה צנית חניו זעיר פרעמישלא שס, היה רגיל ללכת כפעם בפעם זעיר יערסלוב להשתעשע שס בפלפולי דאורייתא עם הגאון מהר"י א"ש זעל ישועות יעקב, ומני אז בא בקיסורים ליעקב זעבותות האהבה זקשר דאורייתא, עד שגם אה"כ זרצות היונים כאשר כבר יסב הגאון זעל ישועות יעקב על כסא כבודו זק"ק לזבז, גם אז לא ונע א"ע הגאון מהר"ס טויזעש לזא אליו לזבז זכל עת ונזא להעיר שס אזן זלימודים, וכליה עונס אז גם חוט הנשולט והוא הגאון החר"ף מהר"ס זאז אורנשטיין זן רזינו זעל ישועות יעקב אשר כבר נתגדל זשס טוב, וכל דבר הקשה הקריב לפני זשה, הוא הגאון מהר"ס טויזעש הנ"ל, וגם זשנת תקפ"ה כאשר ילא אז לאור סי' ישועות יעקב על ש"ע אז"ח ונשלח להגאון מהר"ס טויזעש לזשורה, גם אז זיקש מהר"ס זאז א"ש את הגאון מהר"ט ז"ל לתת עין זקורת גם על דבריו הנדפסים ונשנו שס, ולהגיד לו חריכת נשפטו עליהם, והוא ז"ל השיב לו כיד ה' הטובה עליו, כנזואר זשו"ת תועפות רא"ס זחלק חו"מ סימן ט': — זכבר נודע שהגאון מהר"ס טויזעש ז"ל הופיע זאור חרתו זתחלה אב"ד ור"מ זק"ק סכאטיץ והגליל, ונשס נתקבל לאב"ד ולר"מ זק"ק יאסי והנדינה, ונזא זא לזנת על הכסא שס, הפליא עלה והגדיל חושיה להרים קרן התורה זכל ארץ ראנאניען, ועלתו היתה נכסה, כי נתפשט לזוד התלמוד והפוסקים זכל עיר ועיר זנדינה שס, ועל ידי זניו ותלמידיו כיניו ונכדיו הגדולים דור אחר דור, אשר רונס ככלס הם חופשי התורה, וזורי הוראות זישראל זערי יהודה שס נזא ועד עתה, ונלחה כל הארץ הלא דעה, ונשה עלה לזרוס ונתקש זישיבה של ונעלה זזמן הקיץ אחר חג השזועות זשנת תרי"ז לפ"ק, לזאזון נפש כל בית ישראל, (ראה וזיה זשהקדנות נכדו הרה"ג זו"ה שלום טויזעש ז"ל לזפר תועפות רא"ס שס), ועל כסאו לא יסב זר, כי אס שני זניו הגדולים הרה"ג מהר"ס ש טועלקא ז"ל אב"ד זק"ק סיכאווי, (וכעת

והגליל, והארץ ימים על כסאו שם גם עד זקנה ושיבה, ומיד בבואו לעיר לבוב הרביץ תורה בישראל שם בשקדה גדולה, וגם השיב תשובותיו לכל השואלים מאתו דבר ד' זו הלכה, ונתפרסם שמו בכל תפוצות ישראל שהוא גאון הגאונים ורבן של כל בני הגולה, ועוד זכה וזיכה את הרבים, כי אז העיר ד' את רוחו להוציא גיב לאור הדפוס את ספרו הנכבד והיקר "ישועות יעקב" על ד' חלקי הש"ע, אשר בו הראה נפלאות בתורתו, פלאי פלאות בחכמתו, ומני אז הלבו רבים לאור נתיבתו, ללמוד וללמד בתלמוד ובפוסקים בעומק העיון לאמתה של תורה, כי נפתחו להם שערי אורה, ע"פ סברות ברורות, חדשות ונצורות, והכל ע"ד האמת והישר, גם נמצא בספרו הנכבד הרבה תשובות, גדולות ורחבות, אשר השיב לגאוני זמנו המצוינים, אשר בקשו ממנו לעשות אתם ברכה, והוא ז"ל בגודל חריפתו ובחידוד שכלו

יושב על כסאו עס זנו הרה"ג נו"ה שרגא פיינל טויבעש כר"ו, והרה"ג נו"ה יעקב טויבעש כר"ו האצד"ק זידוטטוב, הן המה ונלאו את מקום כסאו אחריו בעיר יאסי עס, — וזיניי חרפי היה לי ג"כ חליפות נכחני טו"ת עס הגאון רבינו נהר"ם טויבעש ז"ל כנצואר בצפרו טו"ת תועפות ראש בחלק יו"ד סימן ל"א, ואח"כ גם עס זנו ידידי הרה"ג נהר"ם טועלקא טויבעש הכ"ל זיהיתו אצ"ד בק"ק יאסי עס : —

והנה נלכד ספרו הנכבד טו"ת תועפות רא"ס על ד' חלקי הש"ע אשר זו באו ג"כ הרבה תשובות וזנו הרה"ג נהר"ם טועלקא ז"ל ונען זנו הרה"ג נו"ה שלום טויבעש ז"ל, כדפס ונרבינו ג"כ סי' קרני ראש והוא חדשים והגהות על הש"ס ועל הרי"ף ונפרטיו אשר נתקבלו בריון בכל תפלות ישראל, וכן כדפס ונענו ג"כ זנננינו חבור נפלא על כל התורה, ונקרא גיב בשם "קרני ראש", עס הוספות הרא"ש נאלת ככרו צן צחו ידידי הרה"ג נו"ה ילחק אייזיק שור כר"ו האצד"ק צוקארעטט (והוא שלחו אלי לתסורה), ועס ראינו כי אחז לדיק דרכו דרך הקודש לגלות ג"כ לפונות צרזי ונכתרי תורה, ונכתמה הקבלה, ונגלה טפח ונכסה טפחים, וכל דצרוי הס קילורין לעינים, וכן הציא לנו רבינו צפרטת צראשית עס גיב ונעט לרי ונעט דצט ון הצאורים היקרים אשר חנר על ספר הזוהר ועל ספר ילירה, אשר לנו לא זכינו עוד לאורס, אך ון הנגלות לנו לצודין ג"כ על הנסתרות, כי דרוש דרש ונשה, גם צפרד"ס, נכנס צשלוס וילא צשלוס, ולכן זכרו יהי' תמיד לצרכה, וזמנו ינון לעולם :

כלילת יופי

שכלו האיר עיני חכמים בהלכה, — ומלבד זה חבר רבינו ג"כ חבור גדול על התורה והוא פירוש יקר ונחמד ונקרא ג"כ בשם "ישועות יעקב" ונדפס בזמנינו בתוך החומשים: —

ויברך ד' את בית יעקב, והיה לו הון ועושר, וביתו ה' בית ועד לחכמים, והוא נהג את נשיאותו ברמים, ועיניו היו ג"כ פקוחות על כל צרכי העדה הגדולה שם באמת ובתמים, והיה מתקפי קדמאי, נגיד ומצוה, ואחרי דבריו לא שינו, ויעש סדרים גם בכל החבורות והאגודות למעשה צדקה וחסד, והיתה הרוחה, והעיר לבוב צהלה ושמחה, ועוד זכה רבינו לראות ג"כ בחייו את בנו ואת בן בנו שהיו ג"כ פארי הדור ואדירי התורה, הלא המה בנו יחידו היה הגאון החרוף מופת הדור מו"ה מרדכי זאב אורנשטיין אשר כל הארץ האירה מכבוד תורתו וחכמתו, ותשובותיו היקרות אשר השיב גם הוא לגאוני וחכמי זמנו באו ג"כ מפוזרות בס' ישועות יעקב לאביו הגאון ז"ל, ובן בנו הוא הרב הגאון הגדול מו"ה צבי הירש אורנשטיין אשר גם הוא בעורנו בימי עלומיו, כבר החל רוח ד' לפעמו ויעש חיל בתלמוד ובפוסקים, וחידש חדושים נפלאים, וגם השיב תשובות ארוכות וקצרות, מאד יקרות, לשמחת לב אביו ואביו הגאוני ז"ל, וקצת מתשובותיו מימי עלומיו, באו ג"כ מפוזרות בספר ישועות יעקב במקומות שונים, ועיני הגאון ז"ל רואות, והיה אך שמח, ואולם לעת זקנתו, נהפך לאבל שמחתו, כי ניטל ממנו מחמד עינו ושישון לבו, חדות ישועות יעקב, הוא בנו יחידו הגאון מהר"ז אורנשטיין הנ"ל, כי בעונות הדור פגעה בו מדת הדין ונפטר והלך לעולמו בדמי ימיו ביום ו' עש"ק י"ז מרחשון תקצ"ז לפ"ק, לדאבון נפש אביו הגאון ז"ל ונפש כל קהל עדת ישראל בלבוב שם, וינחם רבינו ז"ל עם בן בנו הגאון מהר"ץ אורנשטיין הנ"ל, — ויחי יעקב אחרי מות בנו הגאון הנ"ל עוד שנתים ימים ותשעה חדשים, ויצו אל ביתו ויגוע ויאסף אל עמיו ביום כ"א בחודש מנחם אב תקצ"ט לפ"ק, לדאבון נפש כל בני הגולה, והוא שפט את ישראל בלבוב שם חמש ושלשים שנה: —

ב. **וראשי** ומנהיגי קהל עדת ישורן בלבוב שם חלקו כבוד לרבינו הגאון בעל ישועות יעקב זצ"ל, גם לאחר מותו, ולא רצו לקבל אב"ד אחר לשבת אחריו על כסאו שם, רק בחרו אז את הרב הגאון המובהק מו"ה שמחה נתן עלינבערג אשר היה כבר מ"מ ומ"ץ בח"ל

בח"ל בלבוב שם, להיות עומד ומשמש מאז והלאה ג"כ במקום רב אצל הממשלה שם, ובתוך קהל ועדה ישב על כסא ההוראה שם בתור ראש ב"ד ולא בתור אב"ד כנודע, והנה גם הרב הגאון הזה היה מגדולי הדור ומגזע היחס והמעלה, אביו הרב הגדול מו"ה אריה ליב היה בנו של הרב הגאון המובהק מו"ה צבי הירש האבד"ק לאקמש בעל ס' חמדת צבי חדושי הלכות על השי"ס, והיה ניין ונכד להגאון מאור הגולה מו"ה אריה ליב האבד"ק קראקא (חתנו של רבינו בעל הבייש ז"ל), וכימי עלומיו היה חד מכני עליה ותלמיד מובהק להגאון מו"ה אריה ליב הכהן בעל ס' קצות החשן, ורבו פליג לי' יקרא, ועוד בחיי רבו בשנת תקס"ז הורה לו חליפות מכתבי שו"ת עם הגאון מהרא"ז מרגליות מכראד, כמבואר בשו"ת בית אפרים חלק י"ד מראש סימן ע' עד סוף סימן ע"ד, והגאון מהרא"ז השיב לו שם באהבה ובכבוד, וכתב "כי הרב מו"ה שמחה נתן הנ"ל נתן שמחה בלבו בפלפוליו היקרים הנובעים מנפש יקרה, וכי מובטח הוא בו שיהי מורה באמת ובצדק כדת של תורה" יע"ש. ובמשך הזמן נתקבל הרב מהרש"ג לאב"ד בק"ק מאשצ'יסק, ובשבתו על כסאו שם בשנת תק"ץ שקל ומרי משם ע"י מכתבי שו"ת עם מחותנו הגאון מהר"ם סופר זצ"ל האבד"ק פרעסבורג, כמבואר בשו"ת חתם סופר חלק אבן העזר ה"א סימן י"ד, והגאון מהר"ם ז"ל השיב לו שם באהבה ובכבוד גדול, ובשנת תקצ"ב שקל ומרי עוד הפעם עם מחותני הגאון מהר"ם הנ"ל, וגם עם הגאון מלבוב רבינו בעל ישועות יעקב זצ"ל, כמבואר בשו"ת חתם סופר שם בסימן ל"ה ובסימן ל"ט יע"ש, ושוב נתקבל משם למ"מ ולמ"ץ בק"ק לבוב, ועלה ונתעלה לעמוד ג"כ שם כראש העדה הגדולה ולהנהיג את הרבנות בעיר רבתי לבוב, ובשנת תר"ו נדפס ממנו תשובה אחת בדיני אתרוג בקונטרס שות "פרי עץ הדר" בסימן ה' שם, ועוד נשאר ממנו בכתובים קובץ גדול מחדושי הלכות ואגדות ושו"ת לרוב, ולא באו בדפוס עד כה, ובנו היה הרב מו"ה בנימן עלינבערג האבד"ק באקמשעוויץ אשר נשא עמו בעול הרבנות בלבוב שם, ואולם לעת זקנתו, ערכה שמחתו כי לדאבון נפשו מת עליו בנו הרב מו"ה בנימן הנ"ל, ונפטר לעולמו בדמי ימיו, ומני אז נתרשלו ידיו של אותו זקן הרה"ג מהרש"ג הנ"ל ולא היה יכול עוד לשאת לבדו בעול הרבנות, כי נלאה נשוא, על כן קמו והשתדלו אוהבי

כלילת יופי

וקרובי הרב הגאון המפורסם מו"ה יוסף שאול הלוי נאמינזאהן בלבוב שם ונכנסו בפשר דבר עם הרה"ג מהרש"ג הנ"ל עד שנתרצה למסור בעין יפה את הנשיאות שלו להרה"ג מהרי"ש הלוי נאמינזאהן ע"פ אופנים שהותנו ביניהם שיהי' לטובת שניהם, וכן נעשה, ונתקבל הרה"ג מהרי"ש נאמינזאהן לרב בלבוב שם על מקום הרב מהרי"ג הנ"ל אחרי אשר פרק מעליו עול הרבנות, וראשי ומנהיגי העדה שם הוסיפו ונתנו להרב מהרי"ש גם תואר "אב"ד" כגודע, והוא לא לקח פרס מאוצר הקהל שם כי היה לו הון ועושר בביתו, והיה אך שמח כי הצליח חפצו בידו וזכה לשבת על מקום כסא של חמיו זקינו הגאון ז"ל, כי כבר נודע אשר אשתו הגבירה מרת אדיל היתה בתו של הגאון המקובל מהרמ"ז זצ"ל (אבי רבינו בעל ישועות יעקב). האבד"ק לבוב כמובא למעלה בתולדות הגאון מהרמ"ז זצ"ל (3): —
והנה

(3) ובאותו זמן וקרוב לו כתקבל ג"כ גיסו הגאון הגדול מופת הדור מו"ה מרדכי זאב סג"ל איטונגא מלבוב לרב אב"ד בק"ק קראקא והגליב, והיה זה אחרי נסיעת הרה"ג מו"ה צעריס נייזלס ז"ל מקראקא לווארשא, ונתמנה אז לרב צנקונו פה הרה"ג מו"ה סענדר לנדא צהגאון המפורסם מו"ה שאול לנדא זללס"ה, אך לדאבון נפשו לא עלתה לו, כי כבר חלה את חליו והיה תש כח נאד ואחר חודש ימים כאשר נחקיים רבנותו אלל היומשלה דפה נפטר והלך לעולמו ביום שושן פורים קטן תרט"ז לפ"ק, וצין מלכא לעלכא עונדו אז הרבנים צי דינא רבה דפה צנקוס רב אב"ד, וצננת תר"י התעוררו אלופי הקהל דפה ונמנו וגנרו להחזיר העטרה ליושנה וקראו אז בקריאה של חנה את הגאון מהרמ"ז סג"ל איטונגא לשבת על כסא הרבנות פה, ונקשו נומני להיות להם מעירי לעזור בדבר זה, וכן עשייתו וכתנתי אז איזה וכתבים להגאון הנ"ל, כי כל העדה כלם קדושים הסכימו כלם בלב אחד לעטרהו צכת הרבנות, כי לו יאחה הסזר והעטרה, לשבת פה על כסא אבותיו גאוני קשישאי והס הגאון רשכנה"ג רבינו הגדול מו"ה העשל ז"ל וצנו הגאון מו"ה שאול ז"ל, ועל כסא אבי זקינו הגאון מו"ה יחק לנדא כשיא הלויס ז"ל, והנה הגאון מהרמ"ז קבל עליו אז המשרה הזאת ע"פ תנאים ואופנים טובים, והיה הדבר קרוב נאד לצא לידי גנרי אך פתאום חזר ושב ונדעתה, כי להפלתו ונקשת אוהביו וקרוביו בלבוב שה, היה קשה עליו פרידתו מהם, וגם לא ראה לעזוב את עיר מולדתו, וכסא

בלבוב

והנה הרב הגאון מהרי"ש הלוי ז"ל לא הניח אחריו לא בן ולא בת, אבל נגד זה הניח אחריו ספרים רבים ונכבדים, ומלבד הספר מפרשי הים ושאר ספרים אשר חבר ביחד עם גיסו הגאון מאור הגולה מהרים זאב סג"ל אימונגא זצ"ל, חבר ג"כ לברו ספר יד שאול על ש"ע יו"ד מהי נדרים והלאה, אשר הוציא לאור בשנת תרי"א, וכמו כן נדפס ממנו ג"כ ספרו שואל ומשיב והוא ה' מהדורות כוללים שו"ת מדי חלקי הש"ע, וגם ספר דברי שאול ב' מהדורות על התורה, ועוד ספר דברי שאול על דרשות, וספר דברי שאול על אנדות עין יעקב, וספר חלק לשבעה על ספר נחלת שבעה, וספר תורת משה על ס' תורת חמאת להרמ"א ז"ל, וס' יוסף דעת על ש"ע יו"ד, וחדושי הגהות על ד' חלקי הש"ע, ועוד לו איזה ספרים קטנים, ובשנת תרי"א כאשר שלח לי אז הרב ז"ל לתשורה את ספרו יד שאול

בלבוז שם עונוד על הסורה ועל העבודה כמקדם, ונח נפשי דרצ האי גאון ז"ל כי ס' עש"ק צי בחודש תמוז תרכ"ג לפ"ק, נערס ונלחו לו שנותיו, כי ין ששים שנה היה צעת אשר נחנקם ציטיבה של ונעלה, ויספרו לו כל גדולי העיר בלבוז שנה, וגם בכל עיר ועיר ונקום אשר נודע כי נלקח ארון האלקים, אבל גדול ליהודים, צכי ונוספד תנורוים, על כי נכנה נר ישראל הנאיר לארץ ולדרים *), והנה הגאון הזה נלנד ציני נעוריו אלל הרב הגאון החריף

(* ולמשמע און גם סה צעירנו, כי כנה נר ישראל בנדינהו, והגאון ונהרנו"ז אינונגא ז"ל גוע ואינו, דאכה נפסנו מחד, על כי נלקח מנחנו גאון הדור ונשום כל הארץ, גודר גדר ועונוד בפרץ, ובנוריות לבי הספרתי אוסו בחוך הסקפר אשר עשיתי אז לחכם בפניו הוא אחי הגדול הרב הגאון החריף ונפסה הדור מו"ה נשה יעקב דענצילער ז"ל רב"ד דפה ק"ק קראקא, אשר שקעה שמשו שלח בעונתו ונספד בדוני יניו בהיותו בן נ"ד שנים ביום כ' ונחם אז תרכ"ג לפ"ק, ויבכו אוסו כל קהל ערת ישראל פה, כי ניטל ערת הפארהס, והוא בעודו ציני עלונוי ככה היה לנופה הזון בחריפסו ובקיאתו עד להפליא, והיה לבי הפארהס לקהל ערתו, ולא הניח אחריו צעיר כנוסה, והוא הרבין סורה בישראל לערך עשרים שנה, וכבר נדפס ונונו הכור נחמד ויקר בקורחי שנו "מיני הדעת" אשר הוליא לאור בנו בכורו יודי הרב החריף והשנון הדרשן הנפואר מו"ה יקותיאל זלמן דענצילער כ"י נדפס לבוז בשנת תרכ"ו לפ"ק, ונלכד זה נשאר עוד הרבה חדושי סורה ונונו בהלכות ובאגדות, והנה בכחובים חתת יד בנו השני ה"ה הרב החריף ובקי, ונורה גם הוא יורה, מו"ה פנחס אל"י דענצילער נ"י, ד' יזכה להניחם לאור עולם לזכות תרבים, ולהעיר לב הנעניינים :

כלילת יופי

שאל על הלי נדרים צירף עמו אז ג"כ ספר מנחת שי וספר אמרות
טהורות כולל הדרשות אשר דרש בשנת תר"ט ותר"י בבית הכנסת
שלו הנקרא בשם אור הישר, ונה נפשי דרב ז"ל בלבוב שם ביום
כ"ז אדר ראשון תרל"ה לפ"ק:

ג. **ואחרי** פטירתו נתקבל לאב"ד במקומו בלבוב שם הרב הגאון
הגדול מו"ה צבי הירש אורנשטיין בהגאון מהרים זאב א"ש
בן רבינו הגדול בעל ישועות יעקב זצ"ל אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק
לבוב שם והגליל, ותרב שמחת בני העיר שם בראותם כי הוחזרה
העמרה עמרת הרבנות לבית יעקב איש, וכבר זכרנו לעיל אודות
הגאון מהר"ץ א"ש כי עוד בימי חיי זקינו הגאון ז"ל, והוא עודנו צעיר
לימים, כבר היה אב לחכמים, והיה נודע בשערים, לסיני ועוקר הרים,
וקצת מתשוכותיו היקרות נדפסות ובאות בס' ישועות יעקב במקומות
מפוזרים, ובשנת תרכ"ב העיר ד' את רוחו להביא את ספרי ישועות
יעקב

החריף מו"ה נפתלי הירץ סוחאטוב ז"ל ראצדיק לבוב, ואח"כ ילק ניס על
יד דודו הגאון רבינו בעל ישועות יעקב ז"ל, ונעודו עד יומו האחרון לא
הסתננס נחגף ולא נהנה ונכתרה של תורה נאומה, כי זרכו ד' צהון ובעושה,
וציחו ה' פתוח לרוחה, וכל ימיו ה' כל ישעו וכל חפלו להגדיל תורה
ולהאדירה, וכבר זכרנו בפנים כי נולדו ספרו ופרשי הים ושאר ספרים
יקרים אשר חזר ציחד עם גיכו הרה"ג מו"ה יוסף שאול הלוי ז"ל וכתפסטו
צכל חפלות ישראל, חנר ג"כ בפני עלונו ספר יקר ונכבד בקוראי סנו
"נאמר נרדכי" והוא שו"ת על ד' חלקי הס"ע אשר הולילו לאור עוד בשנת
תרי"ב, ואולם עוד נשאר אחריו ג"כ קובץ גדול נמדושי הלכות ואגדות, וגם
שו"ת לרוב אשר השיב הגאון ז"ל להלכה ולמעשה לרחוקים ולקרובים, אחרי
הדפסת ספרו נאמר נרדכי המ"ל, וינה נשארו צכחונים ולא צאו נדפס
עד כה, ונולדו זה היו ג"כ עיניו פקוחות לעונת חושני ארץ ישראל הקדושה,
נאלז הוקס על להיות נשיא הארץ דכולל עסטרייך, וכמה יגיעות יגע אדם
גדול זה להיות נקבץ על ידו כסף התרומה נכל הנדניה לכלכל את אחז"י
היושנים צארץ הלני כידוע, והנה זכה הגאון ז"ל ג"כ להיות לו צנין וחתיין
דין כי הניח אחריו שלשה ננים ושלש ננות, ונראשם צנו הצכור הרב הגאון
סאר הדור מו"ה יחזק אהרן סג"ל איטונגא כר"י, אשר נדבר ננונו להלכה
בפנים בסוף נאמרנו:

יעקב ממד זקינו שנית לבית הדפוס, והוסיף נופך משלו כמה שו"ת
 וחדושים יקרים, וכל מהור עינים יחזה כי כלם אהובים וכלם ברורים,
 ומשנת תרכ"ה והלאה הופיע באור תורתו בק"ק בריסק דליטא, כי
 נתקבל לאב"ד שם למלאות מקום הגאון האב"ד שם מהרי"מ פדוואה
 ז"ל, וגם שם נתן עין ולב להפיץ תושיה בישראל, ולהשיב תשובה
 לכל אשר שואל, וגם תקן שם תקנות טובות לצורך הכלל בתוך
 קהל ועדה, וישב על כסאו שם לערך תשע שנים, אך פתאום קפץ
 עליו רוגזה של הממשלה שם, באמרה, כי הוא מרבני גאליציען ולא
 יאות כי ימשול שם איש אשר איננו מילידי ארצם, ע"כ גזרה אומר
 בו ילך וישוב אל ארץ מולדתו, ובעבור זה הוכרח לרדת מכסאו ולעזוב
 את העיר בריסק ואת כל המונה, ויסע משם הלך ונסוע עד ביאו
 לבובה עיר מולדתו (ג), הוא בא ללבוב, ואנשי העיר אנשי ק"ק רישא,
 שלחו

(ג) והנה צדוק אז ירדנו הגאון נז"ה לבי הירש אורכשטיין, נעיר בריסק
 לעיר מולדתו לבוב, ועבר דרך עירנו פה קראקא הסתעשענו עמו
 הרבה בפלפול דאורייתא ושבענו עונג ושעשוע, ויען כי נאלז כל נילי נמסקא
 לן צבי דינא רבה דפה צעיני גיטין וקידושין, וכן צעיני ענוגות וניגות
 חכירו וכדומה, הכל הרלנו לפני הרה"ג הכ"ל גם הציות חונה עוד צבריסק
 שם, והוא ז"ל השיב לנו כפעם בפעם תשובה נמסקת להלכה ולמעשה צפה
 צורה, כדת של תורה, בפלפול עמוק וצבצבא ישרה, על כן שנחמו
 אז כעל כל הון נאשר הקרה די לפנינו, כי עבר הרה"ג הזה דרך עירנו,
 לנען נוכל לשנוע שנוע שנוח גם ננועס זיו תואר פניו פנים נאירות
 ופנים נמכירות, ולהסתעשע עמו פא"ס, ונדי דברי עמו אז כן תנהתי ג"כ
 על כח זכרנו הנפלא, כי הזכר הזכירני וכל הפלפולים והויכוחים אשר עברו
 בימי חרפי ביני וצין ירד נפשי הרה"ג נז"ה לבי הירש קיות ז"ל האצד"ק
 זאלקוואל, אשר באו צדפוס צפירו "שו"ת נהר"ץ" וצפירו "אנרי צינה"
 צמקומות סונים, והנה ילאו לאור עוד צמנת תר"ט, ונאנר לי הגאון הכ"ל כי
 הוא ראה אותן הדברים אשר נדפסו נשנעי רק פעם אי ניד צלאחס ננית
 הדפוס, ולאשר הטעו צעיניו לח ילאו נלצו עד כה, והגיד לי ג"כ כי הי'
 לנראה עיניו גם הקונטרס "דברי ח"ן" שלי, אשר נאל חן צעיני ירדנו
 הגאון נאור הגולה נהר"ס קלוגר נצבאל ז"ל והדפיסו צקוף צפירו ענודת
 ענודה, וגם הוא נאל צו אנרות טהרות חדשות ונלרות, — והנה גם אח"כ
 צנחנו

כלילת יופי

שלחו אליו כתב הרבנות עם ספר תחנונים לאמר, קום ארון! ונשא אור פניך עלינו, ובא נא אלינו, לשכון כבוד בעירנו, והיית לנו לאב"ד ולפטרון, כי לך נאה, ואתה תמשול בנו, והיית לנו לעינים, וימהרו ויוספו שלוח לו עוד אנשים יקרים ונכבדים מקרב עדתם לאמר, לכה אתנו

צפנתו על כסאו בלבוב שם היה לי אחר עמו ג"כ חליפות ונכתבי טו"ת ובעניינים שונים בדברים הנוגעים לדינא, אך נוסף שנת תרנ"ד והלאה לא רליתי עוד להטריחו בנכתבים, כי ונני אז היה על הרוב חסר עוז וחסר כח, ולפעמים היה ג"כ כלוא בחדר הנועות ונחנות חליו אשר כחלה על הראש ועל החזה ר"ל, ובינני הקיץ לא היה יושב בביתו, רק בשוקי בראי לשאוף רוח לח, וכזאת הודיעני הגאון ז"ל בעלנו בנכתבו אשר כתב אלי ביום ה' ונחם תרנ"ד לפ"ק, כי צעת ההיא שלחתי לידו תשובתי אשר השבתי אז ע"ד אשר נשלחתי אם יש כח ביד טובי הקהל בזמן אחרון לבטל תקנות קדומות של יחידי סגולה אשר נקדמות דנא זה יותר ונק"ן שנים עונדו לנונין ובו בית המדרש לעמוד לשם "שבעה קרואים", ותקנו שם תקנות לענוה ולדורותם הבאים אחריהם, ועתה רולים טובי הקהל לבטל הכל, וליטול גם חזקת בית המדרש אשר נחלו מאבותיהם, ואני חברתי ע"ז קונטרס גדול אשר בו העליתי לדינא ע"פ ש"ס ופוסקים דאין כח ביד טובי הקהל לבטל, (והוא זה בכתובים בספרי טו"ת "תורת חו"ן" אשר יבא ברלית ד' בקרב לבית הדפוס) ושלחתי אז את הקונטרס הנ"ל ליד ידידי הגאון מהר"ץ ח"ש ז"ל לעיין בו, וע"ז השיב לי כי אין עוד צידו לעיין ולעשות וטעמים כנוקדם, אך בעיקר הדבר הסכים עניי לדינא, ולאשר חביבים עלי אונותיו הנעימים, אונתי להעתיק ג"כ פה ונכתבו זה האחרון אלי וז"ל: "לכבוד ידידי הר"ב וכו' מהרח"ן דעונזילער כר"ו ראצ"ד דק"ק קראקא יע"א, הנה אני יושב פה בפראס לשמות ניי תנודה עם חלב הלחן, ונשלח אלי ונכתב ונעכת"ה כ"י, והנה חשתי ולא התנוההתי להשיב לו אותים, כי אין צדי להשיב ולעשות וטעמים כאשר אהבתי, ופאה חקרן ספרים, ונפאת כי לא אוכל עוד לעיין כעת, ואולם הדין פשוט דאחר עבור זמן רב כזה אין ציד טובי הקהל לבטל, דגם בקרקעות לא ונהני טענה בבני צנים, וכונזאר צ"ס ופוסקים, וקלרתי ונאר, היום יום א' ואחנן ה' ונחם אז תרנ"ד לפ"ק, והנני ירדו ונכבדו כערכו הרם, לני הירש אורנשטיין", עכ"ל. ונח נפשי דרב האי גאון ז"ל, ביום ט' ניסן תרנ"ח לפ"ק, כנ"ס

בפנים, ודי צנה:

אתנו והטבנו לך, ויהי כדברם אכיו יום יום, והוא לא היה יכול להשיב פניהם ריקם, ויקם וילך אתם, ונתקבל בכבוד גדול לאב"ד בק"ק רישא והגליל, וישב שם כשנתיים ימים מאמצע שנת תרל"ג עד אמצע שנת תרל"ה, כי בשנה ההיא נפטר הרה"ג מהר"ש הלוי נאמינזאהן בלבוב שם, ואז קראו ראשי העיר ומנהיגיה, את הגאון מהר"ץ א"ש מעיר רישא לבא אליהם לבובה, ולשבת שם על כסא אבי אביו הגאון בעל ישועות יעקב שר התורה, ועמרת זקנים לבני בנים, ולו יאתה הנזר והעמרה, והוא שמח לקול קריאתם, ומלא את בקשתם. כי נכסוף לבא לעיר מולדתו, וישב על כסאו בלבוב שם לערך שלש עשרה שנה, וינהל את קהל עדתו בחכמה ובתבונה, וגם חידש הרבה ושלפל הרבה בסוגיות הי"ש והפוסקים, והאיר נתיבות, בשאלות ותשובות, בדברים הנוגעים להלכה ולמעשה, ונתבקש בישיבה של מעלה, ביום ט' ניסן תרמ"ח לפ"ק, וישכב עם אבותיו נוחי נפש בלבוב שם: —

ד. **ועד** שלא שקעה שמשו של הגאון מהר"ץ אורנשטיין כבר זרחה שמשו של הרב הגאון הגדול פאר הדור מו"ה יצחק אהרן ה"י איטונגא נר"ו נשיא ארץ הקדושה, אשר עוד בהיותו בימי עלומיו, כבר הביא לנו טעמים, בחדושי היקרים והנעימים, אשר נדפסו וכאו בספר ישו"ת "מאמר מרדכי" מאביו הגאון מהרמ"ז זצ"ל, ועלה ונתעלה, בתורה ובגדולה, ונתקבל לאב"ד בק"ק פרעמיסלא והגליל, אבל לא רצה לעזוב את עיר מולדתו, והן עתה נתקבל בהוד תפארתו, לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל אחרי מות הרה"ג מהר"ץ איש ז"ל, על מקום כסא של אבותיו הגאונים ז"ל מצד אביו הגאון מהר"ם זאב הלוי איטונגא זצ"ל בעל ס' מפרשי הים וישו"ת מאמר מרדכי, שהוא היה בן בתו של הגאון המקובל מהר"ם זאב הראשון האב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל, וגם נין ונכד להגאון הגדול מאורן של ישראל מו"ה יהודה ליב הלוי איטונגא ז"ל שהיה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק לבוב והגליל ומנוחתו כבוד בק"ק יארמשוב, (ומצד אמו הגבירה מרת מרים בת הרב הגביר מו"ה יעקב קלונימוס ז"ל הוא נכד להגאון רבינו בעל תבואות שור ז"ל ולהגאון המקובל מו"ה אלעזר מקראקא שהיה בסוף ימיו אב"ד ור"מ בק"ק אמשטרדם ומנוחתו כבוד בעיר הקודש ירושלים תוב"ב), ובזמנינו זה הזרה העמרה, עמרת הרבנות דלכוב שם לבית הלוי איטונגא

כלילת יופי

איטונגא הלא הוא. הרה"ג מו"ה יצחק אהרן איטונגא הנ"ל, נשיא
הלויים, פרי קודש הלולים, אתה ד' תנצרהו, וכצנה רצון תעטרנהו,
ואורך ימים תשיענהו, ועוד ינוב בשיבה טובה דשן ורענן, וחיים נעימים,
עד עמוד הכהן לאורים ותומים, אכ"ר:

וזו מה שרצינו לבאר, והשבח והודיה להאל הטוב, אשר הפליא
חסדו עמדי, והיה בעזרתי להחל ולגמור בכי טוב, ולחוציא לאור
חלק ראשון מספרי "כלילת יופי", הכולל תולדות נאוני בתראי
אשר עמדו לנס, והרימו דגל התורה, בק"ק לבוב המעושרה, ואי"ה
עוד אנוסף ידי לחוציא לאור בזמן קרוב גם חלק שני מספרי
זה אשר בו הרביתי חזון נ"כ בתולדות שאר נאוני ארץ אשר
הרביצו תורה בישראל בכל עיר ועיר בארצות פולין ואשכנז,
כפי אשר כבר באו רשומים בשער הספר הזה, עם מאמר
"ארבע ארצות" בסופו, והוספתי עליהם נ"כ תולדות הנאון רבינו
יהושע חריף ז"ל בעל מגיני שלמה וש"ת פני יהושע, והכל עם הערות
יקרות, כיד ד' הטובה עלי, וחלק זה הבאתי ראשונה לבית הדפוס
למען כבוד הגאונים המצוינים אב"ד דק"ק לבוב לפ"ק.

fol. 27a
192
910
780 719 7806

780 719 7806
840
916
526 719 7806

KLILATH JOFI

enthaltend

die Geschichte der Rabbiner der Stadt Lemberg vom Anfange bis auf die Gegenwart sowie der berühmtesten Rabbiner und Schriftsteller von Polen und Lithauen vom Jahre 1492 bis 1692 mit einer Abhandlung über die Synode der vier Länder in Polen u. Lithauen.

Mit kritischen Anmerkungen und einer Einleitung

von

CHAIM NATHAN DEMBITZER

Rabbinatsassessor der Cultusgemeinde, Krakau.

KRAKAU

Druck von Josef Fischer, — Verlag des Verfassers.

1888.

א"ת 1371 ל' 24 ר"ג א"ת
ב"ה 1011 וי"א וי"א

ספר

כלילת יופי

חלק שני

כולל

תולדות רבנים וגאונים מציונים מאורי הגולה, עם הרבה הערות
יקרות, ומאמרי בקורת בענינים שונים

מאת

הרב הגאון הגדול כמו"ה חיים נתן דעמביצר ז"ל ראב"ד
בק"ק קראקא ומחבר ס' לוית ח"ן על הראב"ה וכו'.

קראקא

בדפוסו של יוסף פישער
תרנ"ג.

KLILATH JOFI

enthält

die Geschichte der berühmtesten Rabbiner und
Schriftsteller von Polen und Lithauen,

nebst kritischen Anmerkungen

von

CHAIM NATHAN DEMBITZER

Rabbinats-Assessor der Cultusgemeinde in Krakau.

KRAKAU.

Druck von Josef Fischer. — Commissions-Verlag A. Faust.

1893.

ספר

כלילת יופי

חלק שני

כולל

תולדות רבנים וגאונים מצוינים מאורי הגולה, עם הרבה הערות
יקרות, ומאמרי בקורת בענינים שונים

מאת

הרב הגאון הגדול כמו"ה חיים נתן דעמביצר ז"ל ראב"ד
בק"ק קראקא ומחבר ס' לוית ה"ן על הראב"ה וכו'.

קראקא

בדפוסו של יוסף פישער
תרנ"ג.

כלילת יופי

חלק שני.

א. תולדות הגאון הגדול רבינו יהושע במו"ה יוסף ז"ל ריש
מתיבתא בק"ק קראקא בעל המחבר מניני שלמה וש"ת
פני יהושע.

א. הגאון האדיר רבינו יהושע בעל מג"ש נולד באמצע המאה
הרביעית מאלף הששי בעיר ווילנא אשר בליטא
המדינה, אשר היתה מעולם קרית משוש מלאה חכמים וסופרים,
והיא ג"כ עיר מגורת אבותיו היקרים, אביו הרב הגדול מו"ה
יוסף ז"ל ואמו הרבנית הגבירה מרת היצל המה אשר ברכם ה'
כי נפל ג"כ חלקם בנעימים גדלו את בנם זה לתורה ולתעודה,
וחלהיבו את לבו הטהור להיות נכסף לחברת השלמים, ולהעיר
אזן בלמודים, והיו עיניהם צופיות תמיד לנהלו על מי מבועי
המדע והתבונה, ולהיות נטוע שתול על פלגי מים נאמנים, לשאת
ענף לעשות פרי ולהיות לגפן אדרת, ולעטרת תפארת, ואחרי
אשר טרחו ועמלו עמו לגדלו ולחנכו בחינוך טוב בימי ילדותו,
זכו גם כן לראות אח"כ את גודל כבודו ואת יקר תפארתו בימי
גדלותו. המה ראו לשמחת לבבם את בנם זה יושב על כסא רם
ונשא בקהלה גדולה ומפוארה, והיה מופת הדור והדרו וכל
חכמי ישראל עוטרם אותו בתפארה וכולם הולכים לאורו. (אמו
הגבירה ז"ל האריכה ימים גם אחרי מות בעלה הרב ז"ל ונפטרה

ונקברה בעיר ווילנא ביום ה' כ"ה בחדש מנחם ת' לפ"ק, כי בהיותו עוד עלם קטן רך וענוג בבית אבותיו הושיבו אותו על ברכי תלמידי חכמים בשבת תחכמונים, ועלה מעלה מעלה, עד כי בא ללמוד ג"כ בישיבות גאונים מצוינים, ויהושע מלא רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה, כי חננו ה' בלב מבין ובשכל זך ובזכרון נפלא וגם בלשון למודים צחה ונקיה ביתר שאת וביתר עוז על כל בני גילו, ואף גם רוח ה' נוססה בו, ומסר נפשו על התורה להיות שוקד יומם ולילה בתלמוד ובפוסקים בדבוק חברים ובפלפול התלמידים, והוא בעודנו בימי עלומיו כבר הו' צפון בלבו כל הש"ס עם פסקי האשר"י ממש בעל פה, וכן כל ספרי הפוסקים וכל ספרי שאלות ותשובות הראשונים והאחרונים, (בהקדמה לס' שו"ת פני יהושע שהוציא לאור נכדו הרה"ג מו"ה אליקים געץ דיין דק"ק פונזן), והיה לשם ולתהלה בכל הארץ ואז בא ג"כ בקשר החתון עם הרב הגאון מו"ה שמואל ז"ל מבריסק דליטא אשר הרבה לו מוהר ומתן ונתן לו את בתו הגבירה מרת מרים לאשה והיא ילדה לו בנים ובנות אשר בנו בתים בישראל משפחות יקרות ונכבדות עד היום הזה כאשר יבואו כלם רשומים להלאה בסוף המסך דברינו:

ב. **והנה** בימי בחרותו למד רבינו יהושע בעל מג"ש בישיבתו של שמואל הרמתי הוא הגאון מו"ה שמואל האבר"ק פרעמיסלא בן הגאון מו"ה פייבוש טקראקא, כמבואר בספרו שו"ת פני יהושע ח"ב סימן כ"ב, ואח"כ יצק מים חיים על ירי הגאונים האדירים מהר"ם מלובלין, ומהר"י פלק בעל הסמ"ע ז"ל כאשר העיר על עצמו בהרבה מקומות בספרו מג"ש ובספרו שו"ת פנ"י ובשו"ת ב"ה החדשות סימן ג', כי קבל הרבה מתורתו של ר' מאיר בימי בחרותו בהיותו בלובלין, והיה ג"כ תלמיד מובהק להגאון הסמ"ע ז"ל, ובדבוק חברים גאונים מובהקים ומהם מהר"ם כ"ץ אביו של רבנו הש"ך ז"ל, ומהר"ש זנוויל שהיה חותן משה הגאון מהר"ם בעל חלקת מחוקק ז"ל, ונדבר מהם להלאה; ואח"כ קבע רבינו ישיבה גדולה לעצמו והופיע באור תורתו בקהלות שונות, והיה ר"מ ואב"ד בק"ק פרעמיסלא ובק"ק טקטין ובק"ק הורדנא ובק"ק לבוב בחוץ לעיר שם, ובסוף ימיו נתקבל לריש מתיבתא ולריש מתא פה ק"ק קראקא

קראקא למלאות מקום כסאו של הגאון המקובל מו"ה נתן שפירא בעל מגלה עמוקות ז"ל שהיה ג"כ ריש מתיבתא פה בעירו ונפטר ג' אב שצ"ג לפ"ק, וסביב לשנת שצ"ט בא רבינו יהושע לשכון כבוד בעיר קראקא, והנה נוסף על ישיבתו הרמתה אשר נסעה עמו לקראקא נהרו אליו עוד תלמידים הגונים הריפים ושנונים למאות ולאלפים מכל קצוי ארץ, וששה תלמידים היו מתעטפים בטלית אחד לשמוע מפיו דברי אלקים חיים (בהקדמת נכדו בראש ספר שו"ת פנ"י שם), ואף הוא היה מתכוין להעמיד תלמידים הרבה לרומם קרן התורה להגדילה ולהרחיבה, וחפץ ה' הצליח בירו, כי רוב התלמידים אשר למדו בישיבתו גדלו והצליחו וגם עשו פרי, ומהם נעשו ג"כ לפארי הדור ואדירי התורה אשר האירו פני תבל בתורתם, ומהם רבינו הגדול מו"ה שבתי הכהן בעל שפתי כהן (ש"ך יו"ד סימן ס"ה סוף ס"ק ל"ד), ורבינו גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני (שו"ת עבודת הגרשוני סי' כ"ו), והגאון מו"ה מנחם מענדל אויערבאך בעל עטרת זקנים (עט"ז או"ה סימן מ"ו וסימן ס"ט וסימן תקס"ז) ועוד ועוד, אך אין פה המקום לחשוב את כלם, ודי בזה ח):

וגודל

ח) ובמקום אחר מנינו בין תלמידי רבינו צעל וגיני שלמה ז"ל גם האחים הגאונים מו"ה לבי הירש צנו"ה זכריה ונענדל ז"ל האבד"ק לבנו וצוקף ימיו בלונדון, ומו"ה אריה לבי הגדול הנקרא צעל ר' לבי פישלס שהיה צוקף ימיו אבד"ק קראקא והוא היה חותן רבינו צעל גיט שמואל ז"ל כידוע. וכבר הארכנו הרבה בחולדותיהם בצפרי „כלילת יופי" ח"א בציון ח, ושם כתבנו כי הג"מ לבי הירש הכ"ל היה בתחלה ונתלמיד רבינו צעל הצ"ח ז"ל ואח"כ למד ג"כ בישיבה אלל הגאון בעל מוג"ש ז"ל בלוחא חדא עם הגאון מו"ה גרשון אשכנזי צעל עבודת הגרשוני, שהיה ביני חורפו חד ודייני העיר פה קראקא והיה נקרא צעל ר' גרשון פאס ע"ש חניו הכניד ר' לבי פאס בן הגניד ר' הירש פאס ניקירי עירו, ועם הגאון מו"ה ונחם ונענדל אויערבאך ז"ל בן הקלין ר' משולם זלמן פיסהויף מווינא ז"ל, שגם הוא היה חד ודייני העיר פה והיה נקרא צעל ר' ונענדל דיין וצוקף ימיו היה אבד"ק קראטאשין, והוא בעל עטרת זקנים הידוע כנזכר בפנקס הקהל פה וניהר"ג מו"ה ונתתיו דלחקרו ז"ל בצוקמות סוגים, ושלשתן היו ג"כ ונתלמידי הגאון מו"ה ונחם ונענדל קראטאשיל ז"ל בעל שו"ת לונא לרק שגם הוא ז"ל היה

תלמידו

ג. וגודל יקר תפארת גדולתו של רבנו יהושע ז"ל, עוצם הריפתו ועומק חכמתו ורוב בקיאתו היה נודע למשגב על פני תבל בחיים חיותו ע"י רבי תלמידיו אשר שאבו מים חיים ממעיניו יהושע

תלמידו של רבינו צעל הצ"ח ז"ל וגם חד מדייני העיר פה, כנצואר צפירו שו"ת לנח לדק צסימן ע"ו, וראה מזה ג"כ צפירו שם צסימן וי"ג שהסיב הונקצר השונחה לשני תלמידיו הגדולים כמו"ה הירש וכמו"ה מענדל שיחיו יע"ש, — והנה אחרי שנסעו מזה מתק"ג אשכנזי צעל ענדחת הגרשוני, ומהר"ם אויערבאך צעל עטרת זקנים עדיין נשאר פה הג"נ לצי הירש צנו"ה זכריה מענדל הכ"ל יושב על התורה ועל העבודה צתוך שאריו וקרביו מונטפחת בית אציו הרה"ג וו"ה מענדל קלוזנר ז"ל אשר כפי הנראה נתיך פנקס הקהל דפה היה ג"כ משכן כבודם פה ק"ק קראקא, וגם אחותו הגבירה מרת מלכה בת הרב ר' מענדל קלוזנר הכ"ל, היה דירתה פה והיא היתה אשת הקלין והגדיצ' מו"ה ישכר בער פאפרש כ"ץ ז"ל ונכבדי יקירי ק"ק קראקא (ציוני רבינו צעל הצ"ח ומהר"י צעל ונג"ש ומהר"ם צעל תוס' יו"ט שהיו רבני העדה פה כנודע), ולהגאון וו"ה לצי הירש הכ"ל היה לו ג"כ הון ועושר צביתו כנצואר צפנקס הקהל פה ובשנת ת"ד י"ג ונחם היו לו עסקים טובים אלל הגאון צעל תוס' יו"ט שהיה אצ"ד פה, ובשנת ת"ט י"ד אלול עשה ג"כ מוסחר וקנין עם אחותו הגבירה הכ"ל אשת הקלין הננוח וו"ה צער פאפרש כ"ץ הכ"ל (פנקס הקהל פה צסימן אלף ותרכ"ז), ואחרי נשך זמן רב נתקבל נפשו להרביץ תורה בישראל צעקומות טובים עד צואו לכהן פאר צתור אצ"ד ור"נ צק"ק לצוב והגליל ומסס נתקבל ג"כ צסוף יוניו לאצ"ד ולר"נ צק"ק לוצלין והגליל, ומס מנוחתו כבוד כנודע: —

והנה גם אחיו הגדול הגאון ר' ליב פישלס הכ"ל אשר היה ג"כ מנאר עיני הגולה, (וגם חותנו ורבו של רבינו צעל בית שמואל ז"ל), כבר נודע שטיינש צכתר הרצנות צק"ק פרעמיסלא ובק"ק ווינא ומסס נתקבל לאצ"ד ולר"נ צק"ק קראקא; ואולם עד כה לא נודע לנו איה אפוא היה נקום תחתיו ציוני עלונויו צערס שנתקבל לאצ"ד צקהלות הכ"ל, אכן עתה נודע הדבר אחרי אשר ראינו נתיך פנקס הקהל דפה כי מונטפחת בית אציו הרה"ג וו"ה זכריה מענדל קלוזנר הכ"ל נלאה קן לה פה ק"ק קראקא דעת לנבון נקל שגם הג"נ ליב הכ"ל נתנדל פה קראקא על התורה ועל העבודה, וגם הוא קבל תורתו מסי יהושע רבינו צעל ונג"ש ז"ל, ועלה ונתעלה עד שנתקבל

יהושע, וכמו כן ע"י רבי תשובותיו אשר השיב לשואליו דבר בכל
מקצעות התורה, ועוד הניח אחריו ברכה גם לדור אחרון, והם
חבוריו היקרים והנפלאים אשר שנים מהם יצאו לאור הדפוס זמן

רב

ג"כ להיות חד וכן היושבים כסאות לנשפט צדי דינא רבה פה קראקא עוד
צייני רבו צעל ונגיש ז"ל, והוא הוא הזכר ג"כ בשו"ת פני יהושע ח"צ צסימן
י"ח שהגיע שם שאלתו לפני רבינו המהרש"א זכרון אצור המדולדל שכתב על עם
העוף ולא נחתך, ורבינו השיב לו שם באהבה ובכבוד. וכן נדפס ג"כ ונענו
תשובה אחת גדולה ורחבה בשו"ת פני יהושע שם ח"צ צסימן ק' אשר הגיע
לפני המהרש"א צדיני ומונות ונסוק תשובתו ונסיים שם בזה"ל: "וכל זה כתבתי
לפעמ"ד ובאתי לפני מורי בדרך משא ונתן ולא ח"ו כמורה הלכה בפני רבו
כי ונה אני ונה כחי, לכלות רוחי, לפני מורי, זיו עיני ואורי, ולהרים אשא
ראשי, לגלות את צוסי, לילך בגדולות ובגפלות ומוני, אמנם עיקר בקשתי
שמורי יהי' לי לעזר ולסעד לסעדי ולתנוכני ולהאיר את עיני בתורתו ולברר
הדין אמת לאמתו כדי שתלא הלכה פקוקה ונערוח צישראל. כ"ד אהבו תלמידי
הכותב בגמילה רבה ונאד צנסק צערב יוס ה' לפרר ואשלה להגיד לאדוני
לנולא חן צעיניו שנת ת"צ לפ"ק." ובסימן ק"א שם נדפס ג"כ תשובת רבינו
אליו בזה"ל: "ה' עונך גבור החיל חילך באורייתא אהובי האלוף התורני הדין
מו"ה ל"ב נר"ו. מה שר"ה ונכ"ת לעמוד על דעתי צענין השאלה צדיני ומונות
עם היות כי אין משיבין צדיני ומונות לאחד וכן הלודים כי כן השריטונו
האחרונים ז"ל ונ"ו יען כי נכ"ת הוא וכן היושבים כסאות לנשפט פה
צקלתנו י"ו, אמרתי להשיבו, כי צלתי ספק צא הדין לפניו וכו' עכ"ל
רבינו שם :

ובבר כתבנו צנקוס אחר כי הגאון ר' ל"ב הכ"ל צא ג"כ צחליפות וכתבתי
שו"ת עם הגאון והרי"ג אשכנזי ז"ל כמנאר צספרו שו"ת עבודת
הגרשוני צנקומות שונים ואחרי שכבר כהן פאר והי' אצ"ד ור"נ צקלות
פרעניסלא וצווינא נקרא נשס לצא לקראקא לאצ"ד ולר"נ פה והגליל (אחרי
מות רבינו הגדול מו"ה העשל ז"ל) ובשנת תכ"ה כבר ישב על הכסא פה,
ובשנת תכ"ו נדפס פה ג"כ ספרו "תקוני תשובה" והוא יקר צעליאות, וכת
נפשי דרב ז"ל ציום השנת ט"ו אייר ונקצר למחרתו ציום א' ט"ז אייר
ת"א לפ"ק:

וראיתי

כלילת יופי

רב אחרי פטירתו ע"י ניניו ונכדיו הרבנים ז"ל, האחד הוא ספרו היקר "מגניני שלמה" על מסכתות הש"ס אשר בו בא לישיב דברי רבינו ומאור עינינו רש"י ז"ל, והיה רבינו יהושע ז"ל ממגניני שלמה גנון והצל להסיר מעליו קושיות רבותינו בעלי התוס' ז"ל ברוב המקומות ע"פ עומק העיון וסברות ישרות לאמתה של תורה. — והשני הוא ספרו הנחמד "שו"ת פני יהושע" אשר בו הראה רבינו את גדלו ואת ידו החזקה בתשובות גדולות ורחבות אשר השיב לכל שואל בדברים הנוגעים להלכה ולמעשה, וכל גאוני וחכמי זמנו אשר הריצו אליו ספקותיהם ותשובותיהם בלם הכירו את גודל ערכו כי רב הוא, ופזרו לו מלא הפנים כבוד:

ולדוגמא תראה את אשר כתב עליו איש אלקים קדוש הגאון הנודע מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות בראש תשובתו אשר ערך אל רבינו בנדון עגונה א' והיא נדפסה בשו"ת פני"ה ב' בסיומן מ"ה זו"ל שם, ויהי ה' את יהושע ושמעו הולך בכל הארץ, מבקואתו יכול לגדור גדר ולפרוץ פרץ, ומחריפתו יכול לטהר בק"ן טעמים את השרץ, יושב בשבת תחכמונים, חציו שנונים, מימיו נאמנים, מעין גנים, שפתוריו שושנים, פלפולא חריפתא, בגרים ובמתיבתא, נר ישראל פ"ה ר"ט ואב"ד מו"ה יהושע שי' ולכל בר בני רב שלום עד עולם. מארון העולם, וכו' עכ"ל הגאון ז"ל, ותוארים גדולים כאלה ועוד יותר מאלה ימצא הקורא בספרו פני"ה שם במקומות שונים, ג"כ משאר גאוני ארץ עד למרבה:

ד. **והנה** כבר זכרנו למעלה שספרו היקר "מגניני שלמה" על מסכתות הש"ס יצא לאור הדפוס זמן רב אחרי פטירתו, והיה זה בשנת תע"ד ונדפס אז בעיר אמשטרדם ע"י נכדו הרב הגדול מו"ה אליקים געץ דיין דק"ק פוזנ' שהיה נכד הרב הגאון מו"ה משה רב"ד דק"ק קראקא בן רבינו הגאון ז"ל ונתקבל לרצון בעינו כל חכמי הדור, ואולם עוד בטרם שנדפס ספרו היקר הזה, כבר הי' שמעתתיו מבררין בעלמא ע"י בניו ניניו ונכדיו הגאונים וע"י תלמידיו ותלמידיו המצוינים, אשר כלם אחוזו למו דרכו דרך הקדש והלכו בנתיבותיו להיות עמלים בתורה ללמוד וללמד גפ"ת בעיון רב ובמתינות גדולה כפי אשר קבלו איש מפי איש

סדר למודו של רבינו ז"ל, אשר הראה לתלמידיו דרך חדש ואור חדש בנתיבות ים התלמוד והפיסקים לעיין הרבה בסוגיות הש"ס וללמוד בהריפות ובקיאות לאמרה של תורה, ובעקבותיו הלך ג"כ נינו ונכדו הגאון מאור הגולה מו"ה יעקב יהושע מקראקא בעל הרושי פני יהושע שהיה נכד בתו של רבינו ז"ל וכמ"ש בעצמו בהקדמתו לספר פני יהושע סדר נשים, אשר ספר גם כן שם כי זכה לקיים את נדרו אשר נדר לאביר יעקב בעת צרתו בהיותו בסכנת נפש עומד בתוך הגל אשר נפל עליו בעיר לכוב ביום ג' כסליו תס"ג לפ"ק וה' היה בעזרו לחבר חבור גדול הרושי הלכות על הש"ס כפי אשר נמר בלבו לעשות ויעש"ה. ובעת ההיא עדיין לא יצא לאור ספר מגיני שלמה על הש"ס כמבואר בהקדמה שם, דבשנת תס"ג היה הספר מגיני שלמה עדיין בכתובים כי לא נרפס רק בשנת תע"ד וכמ"ש לעיל, ואולם גם לאחר שנרפס באמסטרדם בהדפסה הראשונה היה עדיין יקר במציאות מאד כי לגודל השיבותו נתפשט מיד בכל המדינה מדינות פולין ורוסיה, אבל בשאר מדינות לא הי' בנמצא, והכמי וגדולי ארץ איטליא גם הם הפשו אחריו כמטמונים ולא מצאוהו, ע"כ התעוררו מדפיסי העיר וויניציאה, והוציאו עוד הפעם הס' מגיני לאור הדפוס בשנת תק"א לפ"ק לזכות הרבים, וכן נרפס עוד כמה פעמים גם במדינתנו כידוע. —

וספרו שו"ת פני יהושע גם הוא נרפס באמסטרדם בשנת תע"ה לפ"ק ע"י נכד המחבר הרב מו"ה אליקים געץ מפוזנן הנ"ל והוא צירף עמו אז גם את חתנו הרב הגדול מו"ה יעקב קאפל הכתן מפוזנן, אשר נשא בעול עמו ונסע לאמסטרדם והדפיסו שם. ובחקדמתו שם יספר, כי הספר הזה היה חביב כל כך בעיני רבינו ז"ל עד שקודם פטירתו ונר אלקים טרם יכבה, בא בתהנה ובבקשה שיפיצו מעינותיו חוצה ולהוציא מניטון שלו דיתאמרו בבי מדרשא" ע"כ. ונמצא בפנקס הקהל דפה של הסופר הרה"ג מו"ה מתת"י דלאקרוט ז"ל כי מיד לאחר פטירת רבינו ז"ל היה ברעת בנו הרב הגאון מו"ה משה ז"ל להוציא לאור הדפוס ספר שאלות ותשובות מאביו הגאון ז"ל, והרב הגדול הגביר נגיד ומצוה מו"ה מרדכי ח"ר שהיה אז ראש ומנהיג פה קראקא, הוא היה הותן משה, והתחייב

כלילת יופי

א"ע להלוות לו אלף זהובים פוליש בכדי שיהי לו להוצאות הרפום (3):
ואולם מסבות שונות נתרשלו ידיו של משה ולא עלתה בידו
 לגמור כחשבתו הטובה בזה, ונפטר והלך לעולמו (ביום
 א' כ"ה אייר תמ"ה לפ"ק), ואז באו כל ספרי רבינו ליד נכדו הרב
 ר' אליקים געץ הנ"ל והוא מרה להוציא לאור בתחלה ס' מג"ש,
 ואת הס' שאלות ותשובות אשר קרא אותו בשם "פני יהושע"
 מסר ליד התנו הרב ר' יעקב קאפל כ"ץ הנ"ל והוא השתדל בכל
 כחו להוציאו לאורה וכמ"ש למעלה. ואולם לא עלתה בידו להדפיס
 אז רק שלישי מן הספר על כן קרא אותו בשם "חלק ראשון", ועוד
 נשאר בכתובים יותר מתשעים שאלות ותשובות ארוכים מארץ מדה
 אשר לא באו ברפום כי היו ממושכנים החת יד אחרים ולא היה
 בידו להוציאם הפשו, והי' עומה ומצפה שיתעורר אחד מגדולי
 הדור ויקנא קנאת ה' צבאות ויעזור לו להוציאם לחרות ע"כ. ואולם
 לא התעורר שום נדיב להוציאם במהיר כסף, ובמשך הזמן נתגלגל
 הדבר ובאו הכתבים ליד הגאון מו"ה זלמן מרגליות מבראד והוא
 ז"ל

(3) וראיתי להעתיק פה תורף הכתב מפינקס הקהל של הרה"ג נו"ס מתתי
 דלאקרוט ז"ל שהיה ספרא נחא פה ציני הגאון צעל נג"ש,
 וצקינן אלף וסו"ה כתב סס כדברים האלה: "האלוף הראש כמוהר"ר מרדכי
 ח"ר יל"ו זא לפנינו עדים ח"ג נרלונו הטוב צלי שום חונק והכרת כלל כי
 אם צלז שלם ונכנס חפילה ונדעת שלמה רלויה ומיושנת דלא בהטטאה ודלא
 בהשנעה ודלא לניהדר ציה עיונא דין ולעלם, והתחייב את עלמו בתורת
 חיוב גמור ואנתי להיות נחזיק ידי חתנו האלוף כמוהר"ר משה יל"ו בהגאון
 כמוהר"ר יושיע ז"ל כשיעלה לרצון לפני כמוהר"ר משה יל"ו הכ"ל ליתן
 להדפיס ספר "שאלות ותשובות" שחבר אביו הגאון ז"ל הנ"ל, להלוות לו אלף
 זהובים פוליש על ענש שנתים ימים על ש"ח צוחים ולא ילטרך כמו"ה משה
 הכ"ל ליתן לחניו האלוף כמו"ה מרדכי הכ"ל רווחים משה כי אם לפי חשבון
 עשרה זהובים פוליש מכל משה זהובים פוליש לשנה וכל זה בקיס ביום ב'
 י"ב תשרי ה"ט לפ"ק פה קראקא, כאם משה אברהם נחתי דלאקרוט ספרא
 נחא דק"ק קראקא, וכאם הלעיר שלמה צלא"א כמו"ה אהרן סג"ל ז"ל
 נקראקא" ע"כ. — ודע כי הרב הגדול נו"ה מרדכי ח"ר הכ"ל שהיה ראש

ז"ל העתיק מהם קצת תשובות והדפיסם בתוך ספרו בית אפרים, ובזמננו זה התעוררו מהפיסי העיר לבוב וקנו בכסף מלא כל כתבי קדש משו"ת של רבינו ז"ל הנשארים בכתובים מיד באי כחו של הגאון מהר"ז מרגליות ז"ל והוציאו אותם לאורה בלבוב שם וקראו את הם' בשם "פני יהושע חלק שני", והוא גדול בכמות ובאיכות כפלים נגד חלק הראשון שהוציא לאור נכד רבינו ז"ל. ומלבד כל זה נמצא עוד הרבה תשובות מרבינו ז"ל אשר באו בדפוס בספר שו"ת גאוני בתראי, ובשו"ת מהר"ם כ"ץ שבסוף ס' גבורות אנשים, וכן בשו"ת ב"ה הישנות והחדשות במקומות מפורזים: —

ה. **ודע** כי מלבד הנגלות היה לו לרבינו גם כן עסק בנסתרות והעמיק והרחיב הרבה גם בהכמת הקבלה, ובסתרי תורה, בכתבי האר"י וברמזי הרמ"ע ז"ל, וכמ"ש עליו נכדו בהקדמתו לס' מג"ש ולס' שו"ת פני יהושע, שהיה נהירין לי' שבילי דרקיע ג"ב בהכמה זו ושחבר ג"כ פירוש על עשרה מאמרות בתורת אמת אך שלטו בו ירי זרים ונדפס על שם אחרים, וכן נמצא בירי תלמידיו גם כן הרבה ניירות בנגלה ובנסתר, ובמשך הזמן נאברו כלם ואין זכרון

ו. וננהיג פה קראקא, יתד ושלסים שנה כנצואר צפנקס הס"ק פה, היה צ"ח של הגאון הנודע מו"ה חיים ננחס מן האנז"ק ווינא וכל מדינות עסטרייך חתנו של בעל נשאת צנינון ז"ל שכן נאלצו העתק מכתב ידו וחתמתו צפנקס הקהל שם צנינון ח"ק ותחלו שכתב שם צה"ל: "אני הס"מ עשיתי קים בכל אופן המועיל שאתו הסענוד שיש צידי על ציתו של ר' יחזק צב, סייד להאלוף כנו"ה נתן נטע דיין דפה נן דודי הגאון כנו"ה מן י"ו, היום יוס אי טיו אלול ת"י לפ"ק נאם הק' מרדכי מקראקא, ואח"כ בא שם קיוס מן צ"ד הגדול דפה צה"ל: "באשר שנתקיים לפנינו צ"ד חתימת ידו של האלוף הראש כנו"ה מרדכי ח"ר הניל ובכן הרשות נתינה לספרא נחא דפה לכתוב ולחתום דניי החוב סך חנשה ונאות זהובים פוליש על שם האלוף כנו"ה נתן נטע י"ו, יום ה' כ"ה חשרי ת"ח לפ"ק פה קראקא. נאם אברהם רנריי מקראקא. ונאם הק' יחיאל ניכל טיינער (הוא הגאון בעל סדר גטין), ונאם אברהם בהגאון מו"ה אליהו קלונקס זל"ל" (אשר כבר דברנו אדותיו בספרי כלילת יופי ח"א דף ל"ט ע"ב בהערה ב' שם), ע"כ:

כלילת יופי

זכרון למו. וכבר ידוע שבימי רבינו ז"ל נתפשט אז הלמוד בתכמת הקבלה בכל תוקף ועוז בכל ערי יהודה בארצות פולין ואשכנז כמו בארצות איטליא ותוגרמא, וכמה יחידי סגולה בהרו להם דרכם דרך הקדש לעסוק בנסתרות במדה מרובה יותר מבנגלות, ומהם הגאון המקובל מו"ה שמשון מאוסטריפאלי בעל ספר קרנים ודן ידון, ואחריו הגאון המקובל מו"ה יעקב טעמרלש מווינא בעל ספר ספרא דצניעותא דיעקב ועוד הרבה כיוצא בהם. ואולם רוב גאוני הזמן הוא היה עיקר עסקיהם בנגלות, להרביץ תורה ברבים בשיעורי דאורייתא בסוגיות הש"ס והפוסקים, ולהשיב תשובה לכל אשר שואל דברים הנוגעים לדינא, אבל גם מנסתרות לא הניחו ידם, ועסקו במסתרים גם בחכמת הקבלה, והעמיקו בה הרבה עד שחברו ג"כ חבורים יקרים להגדילה ולהרחיבה, ומהם הגאון המקובל מהר"ן שפירא מקראקא בעל מגלה עמוקות, והגאון המקובל מו"ה שעפמיל טפוזנ בעל ווי עמודים, ותלמידיהם הגדולים והמצוינים, ונמשכו אחריהם גם תלמידי רבינו בעל הב"ה ז"ל, ומהם הגאון בעל צמח צדק שגם הוא ז"ל היה טיודעי ה"ן וחבר פירוש על העשרה מאמרות כמביאר בהקדמת בנו הגאון ז"ל בראש הסי' צ"ק, וכן הגאונים מהר"ש קאירנובר בעל ברכת חובה ומהר"ג אשכנזי בעל עבודת הגרשוני, ומו"ה יצחק בן אברהם ז"ל האבד"ק פוזנז כמביאר בהסכמותיהם לס' ספרא דצניעותא דיעקב, וגם גאוני ק"ק ווילנא, והם הגאון מו"ה אפרים הכהן בעל שו"ת שער אפרים ומחותנו הגאון מו"ה שבת הכהן בעל הש"ך ז"ל, אשר שניהם היו מבית דינו של משה הגאון מהר"ם בעל חלקת מהוקק שהיה בעת ההיא אב"ד בוויילנא שם, וידענו כי מלבד הנגלות ה' להם ג"כ עסק בנסתרות, וספרי הקבלה היו להם ג"כ למעיון (ראה לדוגמא בשו"ת שער אפרים בסימן ס"ה בתשובתו להרה"ג מו"ה יוסף אלמושינינו מבילוגראדי לפרש דברי הזוהר, ועי' גם כן בס' מסורת הברית על המסורה בריש פי' מקץ, מה ששמע המחבר מפי רבינו בעל הש"ך ז"ל לפרש הפסוק תורי זהב נעשה לך עם נקודות הכסף על פי מה שכתבו המקובלים ויע"ש), ואחריהם גם הגאון מו"ה יוסף שמואל מקראקא האבד"ק פפד"ם והגאון מו"ה נפתלי כ"ץ בעל סמיכת חכמים ועוד ועוד, וכבר הרחבתי הדבור בזה בתולדות הגאון ר' יעקב

יעקב טעמירלש, ואין פה המקום להאריך בענין זה ג) :
והנה

ג) ושוב נתישבהי להליג פה לעין הקורא עכ"פ תורף הדברים בקלרה. דע
כי צענין למוד חכמת הקבלה נחלקו בו חכמי ישראל עור בזמן
קדמון, וכבר ידוע מ"ש הש"ך ציו"ד סימן רנ"ו סוף סקיו ד"ס שכתב שלח
ללמוד חכמה זו עד שיהי' בן ארבעים שנה וע"ס ונחל בטעניא. ואונס כאשר
בינתי בספרים ונלתי ד"ס צענין זה ג' כתיב :

הבת הראשונה הם הגאונים שלוחו שראוי להרחיק את עלונו ונמוד הקבלה
לעולם כי ידיעתו קלרה ואונס רחמנא פטריה וכונו שהארץ
בזה הגאון צעל חות יאיר בתשובה סימן ר"י וגם שאר גאונים בספ"ה. ובעל חות
יאיר העתיק בתשובתו שם ג"כ אריכות דברים בזה ונספר שכן הנהגה על התורה
שחבר אביו הגאון מו"ס שנטון בכרך ז"ל (והוא נשאר בכתיב) ושם צ"פ
כי תשא באנלע דבריו כתב וז"ל: "אבל בדורותינו וכל סכן בחון נא"ץ יקבל
שכר על הפרישה וכן למוד הקבלה, והלואי שנוכל לעמוד עב עקרי הדת
בנפשטי הנולות והדינים, ובהוראות איסור והיתר, ובלמוד הש"ס ונפרטיו,
ובעיון בספרי הפוסקים קנאי ובתראי, ואין לנו לחקור בנכתרות" וכו', ע"כ.
וראה מזה ג"כ צו"ת נודע ביהודה ציו"ד סימן ל"ג והדברים עתיקים. ובזמן
אחרון קם ג"כ הגאון הנודע החסיד הנקובל מו"ס נבי הירש ז"ל האבד"ק
הלברשטאט *) והזהיר ג"כ את העולם שלא יעסקו כנגד בחינת הקבלה
ונקט זרי

*) הגאון הנפורס מו"ס נבי הירש ז"ל האבד"ק הלברשטאט היה בן הגאון הגדול מו"ס
נפחלי הירן אשכנזי האבד"ק לבוב והגלי, וחתן הגאון הגדול מו"ס שמהה כהן
ראשפורט שהיה אב"ד בק"ק לובלין ונקבל לאב"ד בק"ק לבוב, ונפטר באש הדרך כנודע,
וכבר כתבנו תולדותיהם בארוכה בספרי כלילת יופי ח"א בין רבני העיר לבוב ופה באחי
לנלוח הדברים לרשום ג"כ ונעט ונחולדותיו של הגאון ונר"ץ הלברשטאט ז"ל. והנה גם
הוא ז"ל הי' לו שלשה בנים גדולים פארי הדור ואדירי הסורה, כמו הראשון היה הגאון
הנפורס הנקובל מו"ס נפחלי הירן ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק דובנא רבתי, ובשנת
הקב"א י"ג סיון בא בהסכמה על ספר עמוד העבודה להרב הנקובל מו"ס כרוך ברבי
אברהם ז"ל נקאקוב, ובעשרה בטבת תקכ"ח היה נמנה ג"כ בין עשרה השליטים חכמי
וגאונים דמדינות פולין בהסודעס יחדיו בעיר ברדרי ביונא דטוקא אשר שם עיידו גם הם
לי"ן לרקו של הגאון מו"ס ישראל ליספין ז"ל האבד"ק קליווא, בידון הנע נקליווא, ונדפס
השוכח בזה כפי שו"ת אור ישראל בסימן י"ב, וגם כפי אור הישר דף פ"ח ע"ב. — וכו'
השני היה הגאון החר"ף הנפורס מו"ס שלמה דוב ז"ל שהיה חתן דבי נשיאה להגאון צעל
חרושי פני יהושע ז"ל ונדפס וננו ג"כ קלח חרושים נפלאים בראש ס' חרושי פני יהושע

כלילת יופי

והנה רבינו מהר"י בעל מג"ש היה לו גם כן הליפות מכתבו שו"ת בדברי ח"ן ואמרות טהורות בשעור קומה ובעשר ספירות,

עם

בסחרי תורה פן יתקפו, כאשר העיד עליו בנו הגאון נר"ה שלמה דוב חתנא דבי נשיאה להגאון בעל חדושי פני יהושע בהסכמתו לס' עמוד העבודה להרב הנקובל נר"ה ברוך בנר"ה אברהם ז"ל ונקאסוב בשנת תקכ"א, ושם העיד ג"כ על חמיו הגאון רבינו בעל חדושי פני יהושע. אשר גם הוא ז"ל העניק הרחיב הרבה בחכמת הקבלה וביחוד הכשר חכמה חיליס הגביר, ואולם בסוף ימיו חזר בו והזהיר ג"כ את בניו אחריו לננוע את עלמם ונחמם זו הנעלמה ונעיני כל חי, ויעש"ה (*):

הכת

אסדר נשים, ובשנת תקכ"א היה עדיין אב"ד ור"מ בק"ק לאביעט, ושם נתן גם הוא הסכמתו על ס' עמוד העבודה הנ"ל אחרי הסכמת אחיו הגאון ז"ל ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק גלוגה רבתי, ובשנת תקכ"ז כבר ישב על כסאו שם. ואז נקרא גם הוא לבא לעזרת ישראל הגאון ונהר"י ליפשיץ ז"ל בנדון הגט ונקליווא, ונדפסה תשואתו בזה בשו"ת אור ישראל הנ"ל בסיומן ט"ז שם, והאריך על כסאו בק"ק גלוגה שם גם בשנת תקנ"ו לפ"ק, שאז נתן שם הסכמתו על ס' מים יחזקאל על הסורה והגאון בעל כנסת יחזקאל (דפוס שארילק תקנ"ו). ובנו היה הרב הגאון הישיש נר"ה אהרן יהושע אליה הערלפער ז"ל שהיה אב"ד בק"ק קעניגסבערג ובק"ק ראוויטש יחד ושלשים שנה, ונפטר שם ג' אלול תר"ו לפ"ק, והוא אבי הרב הגדול הנפורסם נר"ה שאול ז"ל האב"ד דק"ק עאנאשאב במדינת פולין ונפטר ונקבר בעיר ווארשא ביום א' ג' טבת תקל"ז לפ"ק לראב"ן נפש אביו הזקן הגאון ז"ל וראוויטש אשר היה אז עוד בחיים, ונפסק ונלצחו הנולד בסי' נחלת עולמים בסיומן ל"א (דפוס ווארשא תרנ"ב). — והנן השלישי של הגאון ונהר"ל הלברשטאט הנ"ל היה הרב הגאון הנודע נר"ה שמהם מדעקוא ז"ל אבי הרב הגאון נר"ה נורדכי ז"ל האב"ד קאמנרנא אשר בנו הרב הגדול נר"ה חיים הלברשטאט ז"ל (חתן הגאון הגדול הנודע נר"ה אריה ליב הלוי איש הורוויץ ז"ל האב"ד קעניגסלאב) היה אבי ידונו הרב הגדול החריף הישיש הנכבד נר"ה יאחק הלברשטאט ז"ל ונגדולי נכדו ק"ק קראקא, והוא צעהנח"ס שיח יאחק כולל חדושים יקרים על סדר פרשיות לאמרים, ונדפס בלבוב בשנת תרנ"ב בהוללותו בנו בכורו ידונו ונוער הרב החריף הגביר החכם השלם נר"ה שלמה זלמן חיים הלברשטאט נר"ו וילידי ונגדולי עירנו, ונכון שבתו הוא בעיר ביליטץ, ה' עליו יחיה: —

(* וראה קורא יקר ג"כ בספר תורה העולה ונרבינו הרנ"א ז"ל שהאריך גם הוא בס' נספחו שם ונעין לנוד חכמת הקבלה וכפ"ס ח"ל. אחרתי עת לעשות לה' פטרו תורתך כי בעונות הדור כחוננו כל כך חכמת זו שלא ראיתי וימי איש ונקובל יודע הדבר על בוריה ונלד הקבלה האמתית, ורבים ונחמון עם כל אחד קופץ ללמוד ענין הקבלה כי היא תורה לעינים ונפרט בדברי האחרונים אשר גילו דבריהם בספריהם בביאור וכל שכן בזמן הזה שנדפסו ספרי הקבלה כגון הזוהר ודיקאנטי ושערי אורה אשר כל אעייני ונחבונן

עם שארו הגאון המקובל מהר"ש מאוסטריפאלי ז"ל, כירוע, והדברים עתיקים

חבת השניה הם כמה גאונים דולבד ונה שהם בעלמם הרחיבו והעמיקו בחכמה זו בשקידה יתירה. עוד היו נחנכים ונקרבים ג"כ כל העוסקים

בה

בהם והכל הוא נבחר לדעת המעיין אע"פ שבכריהם אינם נובים על פי האמת נאחר שאין כאן מקובל ופי ונקובל, ולא זו בלבד שהנשכילים יבינו בה אלא אפילו בעלי בתים שאינם יודעים בין יוניס ושמהלם, ובחשיכה יהלכו, ואינם יודעים לפרש הסדרה או פרשה אחת עם פירוש רש"י גם הם קושלין ללמוד חכמה הקבלה, וכל זה גורם לפי שהדור יתום בעונות ונתמעטה החכמה כל כך עד שאקראם בלגימא קיש קיש קריא, וכל אחד שראה בה נועט ונחפז בה ודורש ברבים, ועמיד ליתן את הדין, ובחמת שחרון ידיעתם היא התקנה, וכמה לא חלי ולא אורגיש הסכל הערום וכל בעבע הנמנעות, ולא יקשה עליו נאומה, אבל המשכילים יודעים שהנחשבה בה היא רבת הנזק וכמו שכתב הרשב"א בהקדמתו לפירוש התורה "עכ"ל הרמ"א ז"ל, והעתיקו ג"כ הגאון מו"ה שמשון בכרך ז"ל בספרו שמון למאור על התורה פי כי תבא שמשאר בכתובים תחת יד בנו הגאון בעל חות יאיר כנבחר בחשובתו בספרו שם בסוף סימן ר"י ועי' שם שהאריך בזה: —

ודגה כבר נבחר אלילנו בנזקם אחר כי גם בזמן קדמון נאחר בערך שלש מאות שנה קודם הרמ"א ז"ל, כבר נאלו הרבה מאות ונשפחה נבני ישראל קן להם בארלות פולין ורוסיא, והן הנה אנולי ונחזות ונקלה חרות אשכנז אשר נתגרשו נאחר נולדתם ביד חזקה ובחו לגור במדינת פולניא, והיו נעים ומעולטלים נאחר, ורבים היו דלים ורשים אשר בנפשם הביאו לחנם, ומקולר רוח ונעבדה קשה לא עלרו כח להחזיק בענוה התורה, ולגדל את בניהם בלמוד התלמוד והפוסקים כאשר עשו אבותיהם לפנים בארץ נולדתם, כי היו כלם ערודים בעסקי פרנסתם, ובעבור זה נחרשלו ידם ולא היה חזון התלמוד נפרץ בחוכם וגם הנורים בעם אשר הוקמו על להורות להם חקי אלקים ותורותיו, גם הם לא היו גדולים בתורה כל כך וכדבר איש האלקים רבינו יהודה החסיד בשבועתו אשר השיב לרבינו אליעזר אביהם ז"ל אשר שם העד העיד לנו כי ברוב הנקונות במדינות פולין ורוסיא ואונגריא אשר אין שם לונדי תורה נוחך דחקם, הם שוכרים להם אדם נבין ואשר ינלאו והוא להם לשליח לבוי, ולנורה לך ולמלאך לבניהם עכמ"ד, (ראה מזה בשו"ת מהר"ם בר ברוך ח"ג דפוס לבוב בסיון ק"ב ובס' אור זרוע הגדול בחלק שו"ת שאחר ה' תפלה בסיון ק"ג והעמקתי דבריו בנבוא לפסרי כלילת יופי ח"א). — והנורים אשר קמו בחוכם דור אחר דור אע"פ שקלה נהם היו ג"כ גדולים בתורה ובחכמה עכ"ל לא שמו אל לבם להחזיק ישיבה ולהרביץ תורה לתלמידים בלמוד הש"ס והפוסקים וגם לא נכספה נפשם לחפש חדושים, ולחבר חיזה חכור בהלכה, בהלמוד או בפוסקים, רק היו נאספקים א"ע להורות לעם ה' נוחך ספרי הפוסקים, אשר נחברו אנדולי אשכנז הנאספקים אשר נאקבלו בעולם, כמו נאספר הראב"ה ופי' אור זרוע שהיו אנללים אלל יחידי סגולה ונערע נאספרי הרא"ש והמרדכי והגהות עיינוני ונחלונדי מהר"ם נרוענבורק, ונאמריהם גם נאספרי העורים ורבינו יוחס, וספר האגודה ורונייסה, ואולם רוב זננם הקרישו לעסוק רק בנאסרות בחכמה הקבלה

עתיקים. אך עכ"ז בעת אשר עסק בנגלות להשיב תשובה בענינים
הנוגעים

בה בחכמה ובתבונה וברעמ, אכן בלו באזרה גדולה שלא לפרסם הדברים
ברבים

וברצי הסורה על פי נקורת הקבלה אשר הביאו חסם וארץ אשכנז אשר קבלו מרבינו יהודה
החסיד ז"ל ומתלמידו רבינו אליעזר מברעמא בעל הרוקח ז"ל ונשאר גדולי הקדמונים ז"ל
המלוינים, והיו נמשכים כלם להעמיק בחכמה זו באהבה רבה ובסקירה גדולה כל כך עד
אשר היו כלם מיודעי ח"ן ומודרשי נסתרות, והיא שעמדה להם לחזק את לבם ביוני ענים
ומורוס ובה וילאו נוחם לנפסם בכל עת לרחם בכל יומי משך זמן בלוחם דור אחר דור וקלה
והם חברו ג"כ ספרים בחכמה זו, אבל לא רנו לפרסום ברבים ולא ראו לעשות מהם
העתקות, ע"כ נאצרו ומתוך הקבל באורך הזמן. וכבר העיד לנו הגאון מהר"ם מלובלין
בחסונה בסיון פ"ג על זקנו הגאון הנקובל מו"ה אשר ז"ל אשר הי' אב"ד פה קראקא
באולע הנוחה השלישית ומאלף הששי (והוא זמן רב קודם הרמ"א ז"ל), שמכר גם הוא ספר
אחר קדוש על סודות התפלות והצרכות ונקרא בשם "עונק הברכה" ומרוב קדושתו לא הביאו
לביטול הדפוס כי כן ראו שכל ספר קדוש כזה לא יובא לביטול הדפוס שלא יבוא להשתמש
בו בני אדם שאינם בודים לו עכ"ל. והנה הגאון מו"ה אשר הנ"ל לא הביא אחריו אדם
חבר בנגלות רק בנקשרות בלבד והוא ספר עונק הברכה הנ"ל כמ"ש הגאון מו"ה גדליה
בנו של מהר"ם מלובלין בהקדמתו אשר שם הבעיה ג"כ להולילו לאור ויע"ש, (זה לפי
שענת היא שנת שעה"ה כבר נתפרסמו הרבה ספרי קבלה בדפוס כנו מנספרי הר"ם
קורדוואורו והר"י לוריא, והרמ"ע נפשו ז"ל ודומיהם): —

ואם חונם כי כבר הרחיבו בנקוס אחר כי באולע הנוחה השלישית ומאלף הששי, ביוני
הגאון מו"ה אשר הנ"ל אז אור חרם הנסיע בישראל בכל מדינות פולין בענין לנווד
התלמוד ומפרשו כי אז דרך כוכב ניעקב זרח בחשך אור לישראל, הי"ה הגאון הגדול הנודע
בשם רבינו יעקב פאלאק ז"ל, הראשון, אשר הוא בראותו כי אזלת יד ולמוד התלמוד נחטעל
לגמרי נעת בוחם לגור במדינת פולין, אז קם ומתוך העדה ותקן וקבע ישיבה גדולה פה
קראקא, ונהרו אליו תלמידים רבים בחורי חמד ולעירי ימים ומלאים בח עלווים ולמד ענוהם
בל שיעות התלמוד בעיון גדול ובסקירה רבה להרים קרן התורה ולהחזיר העברה ליושנה,
והימים היו אז ימים טובים לישראל במדינת פולניא כי נולאו אז מנוחה חחה מלך ושרים,
וגם במסחר וקנין עשו חיל ע"כ התדברו בטוב לבם לגדל את בניהם על התורה ועל העבודה,
ושלחו אותם ללמוד בשיבת רבינו יעקב פאלאק. ואף הוא היה ומתכוין לחדר את התלמידים
ולהלביח את לבבם כי יוספו חוונן בלמודים ע"י קנאה סופרים, ע"כ עמד ותקן וחדש את
החילוקים לדרוש ברבים בהלכה ותוספת בעונק העיון ובפספול עלום למען יסועטו רבים
וחרבה הדעת, ומפן הי הלליה בירו כי וני אז והלחה נתפסע לינווד התלמוד בכל תוקף
ועז בכל ערי יהודה שבמדינת פולין ורוקיא כי רבינו יעקב פאלאק העמיד ג"כ תלמידים
הרבה בכל יומי משך שבתו פה אשר נעשו כלם לגאוני חרן ותופשי ישיבות במדינת פולין
גם אחרי שנקע נפשו וחזר ושב לנהוג בשיבתו בק"ק פראג כנודע (ראה עזה בנבואה למספרי
כלילת יופי ח"א), ופה קראקא נהג הישיבה אחריו הגאון מו"ה אשר הנ"ל אשר הי' אב"ד

הנוגעים להלכה ולמעשה היה נוהר מאד ולא רצה לערב בו שום דבר מעניני הקבלה, לא להקל ולא לחמיר, וגם לא אבה שמוע לשנות

דברים ונשום כבוד חלקים הסתר דבר. ומכש"כ שלא לערב דברי קבלה דיני התורה, וכדבר איש החלקים רבינו צעל ונג"ש בתשובה שהבאנו בפנים (שו"ת פני יהושע ח"ב סי' ע"ח). ואחריו גם הגאון חכם לני בתשובה בסימן ל"ו ועוד ועוד. ורבים ונחם היה רע צענייהם הנועשה של הדפסת ספרי קבלה כי

פה ועכ"ז עוד לא פסקו דורשי נסתרות גם להלכה ורבים היו אשר עסקו בלימוד התלמוד בעיון אבל גם ונספרי קבלה לא הניחו ידם. ואולם רוב ההמון ונאשר לא היו רגילים ללון בעומקה של הלכה ערבו להם לעסוק בנסתרות יותר ונבגלות כאשר הורגלו בימי קדם ומשך הדבר גם בימי הרמ"א ז"ל, ובעבור זה התמורר עליהם בקשרו תורת העולה שם כפי אשר העתקנו מדבריו לעיל. ואם אמנם כי דבריו היו עובים ונכוחים אבל שומע לא היה לו, כי במשך הזמן ומני אז והלכה רבו יותר בעלי נסתרות ויודעי ח"ן ע"י ספרי הקבלה החדשה אשר ילאו אז לאור הדפוס ומתלמידי האר"י ז"ל כנודע. וכל כך פרץ אז הלימוד בקפרי הקבלה במדה מרובה עד שגם קטנים ולעירי ימים השקה נפשם לעמוד בסוד ה' ועזבו ומשוטו בים התלמוד והלכו לשוטע בשבילי דרקה. ואז קם הגאון רבינו מהרש"א ז"ל להוכיח אותם על פניהם, והוא בחידושי אגדות בנסי' חגיגה דף י"ב ע"א ד"ה הא ואגמורך ונעשה מרכבה. שכתב שם בזה"ל „מכאן תשובה לאותן אנשים שבדור הזה שנובלים כל ימיהם בחכמה הקבלה גם בילדותם. ואם החכמה היא חכמה הקבלה אינו נוגע בנעשה ומרכבה, לא ידענא למה לא הזכרה זו החכמה בשום מקום לא בנעשה ולא בתלמוד ובתוספתא ובבבליהא ובספרא וספרי. ולפי הנראה שחכמה זו נוגעת למעלה ונעשה ומרכבה. ויותר ראוי להסתירה ולא לגלותה. ובקידושין פ' עשרה יוסקין אמרתי בזה שיש למחות ביד הדורשים בחכמה זו דברים גם בסוד ה' עכ"ל מהרש"א שם. וגם הוא ז"ל לא הועיל ונאומה עם כל דבריו בזה לא לבני דורו ולא לדורות הבאים, כי כולם ראו אחרי הקבלה בקטן כגדול כעם ככהן. וכאשר לעק מרה על זה הגאון ונ"ה ברכיה שפירא ז"ל שהיה דינא ודרשן פה קראחא בימי הגאונים בעל ונג"ש ובעל חוס' יו"ט בהקדמותו לספרו זרע בירך שמי על התורה שנדפס באוסטרדם בשנת ח"ן לפ"ק. וטוב ונלחמי ג"כ בחורו של ר' נחיר איש ז"ל והוא הגאון בעל פנים ונאירות שבספרו כחנות אור על התורה שם בפרשת בראשית קרא ערעור גם על הדפסת ספרי קבלה. וכתב שם בזה"ל „מכאן תשובה ותובחא ונגולה לאותן המדפיסים חכמה הקבלה ונעשה ומרכבה ואין איש שם על לב. וכמה בכרובים כרכרו בהדפסת ספר הזוהר וסוכבו על תשובה הזקן ר"י דלאט"ש, וכבר הורה זקן דאם לדין יש להטיב על כל דבריו, אבל הכו דלא לוסיק עליה. וחדשים נקרו בו בשם קרדוס לאכול ונחם ונפרסמים חכמה הקבלה ונעשה ומרכבה. והלואי שיקיים בנו דיקים ילכו בה" עכ"ז בעל פנים ונאירות, ויש עוד אחרים בענין זה חדשים ונלורות, ויבואו בתוקם אחר בריות ה' דרכיו :

כלילת יופי

לשנות שום דין או איזה מנהג עפ"י סודות התורה, ואמר בפירושי
כי בדינים אין לנו עסק בנסתרות. כן תראה בתשובתו אשר השיב
להגאון

כי לא כל הרולה ליטול את השם יבא ויטול. כאשר כבר הזכיר ע"ז הגאון
מו"ה אליעזר אשכנזי האב"ק אפ"ק זעל דנשק אליעזר בהסכמתו לם' נחלת
לבי על מס' אבות להרב הנקובל מו"ה לבי ברבי שמשון טוך פירער נקראקא
נייס ג' פ' פתח ת"ח לפ"ק, (דפוס וויניציאה ת"ך לפ"ק), ואחריו גם
הגאון מו"ה יוסף שמואל נקראקא הנקרא ר' שמואל ר' חיים ר' יעשיה'ס
האב"ק פפד"ג בהסכמתו לם' אשל אברהם על נאמרי הזוהר ויעש"ה :
הברת השלישית והם הגאונים אשר הפליאו לעשות הרבה בחכמה ז"ל.
וינגודל תשוקתם להרחיב חכמת הקבלה בכל תפלות ישראל לא

עלרו צוללים ופרסומו את דבריהם רבנים ורשו צפרד"ס גם צוקהלות עם
ה'. וגם חזרו ע"ז ספרים רבים וכבדים לזכות הרבים, ונתחלה ברו רוב
דבריהם של יסודות הקבלה נרבינו ונהר"ס מקורדיווארו ז"ל, ואח"כ עזרו את
ספריו והלכו באור כתבי האר"י ז"ל, וכאשר כבר האריך בזה רבינו הקדוש
הרמ"ע ונפארו ז"ל בהקדמתו לם' פלח הרמון (דפוס ונטענה שפ"ג), ובעת
היא שלח הרמ"ע ז"ל גם כן את דברו הטוב גם לחכמי וגדולי ארצות
אשכנז ופולניא, על ידי הרב הגדול מו"ה יחזק ברבי ונרדכי איש פולניא אשר
טרח ונח אליו מקלה הארץ וירכתי לפון לשמוע ונוגו דברי אלקים חיים
בחכמת הקבלה, וכתב עם "שהוא הפליר צו נאד לעשות נחת רוח אל החכמים
האדירים רבני אשכנז אשר יחזיקו צנועה ושלום יעשה להם. כי כפי עיון
חכמתם צנועה ובגמרא כן ירבה חשקם וחמדתם וכן יפרלו נאויי חסידותם
לעשות כוים לנלאכת שמים בכל לבנם ובכל נפשם" ע"ד הרמ"ע בהקדמתו
שם. ויותר וזה תראה נפלאות בהסכמת הגאון הנקובל מו"ה יעקב טענירלס
ז"ל מווינא בהסכמתו לם' אור חדש להג"מ חיים צוכנער נקראקא צנסת
ת"ך לפ"ק. אשר שם יספר "כי ציוניו כבר ונלאה קל הארץ דעה להיות כולם
ניודעי ת"ן, וכי הוא ראה צעיוניו גודל כוסף והסתוקקות של אנשי דורו על
זאת החכמה הנעלמה, עד אשר רובם ככולם כעס ככהן קטן כגודל ונחארים לעמוד
בסוד ה' ולקיינה" עכ"ל. ואחריו בא ג"כ הגאון הנודע מו"ה גרשון אשכנזי
זעל עצודת הגרשוי אשר גם הוא ז"ל היה נוכח הנחזיקים בכל עוז צלימוד
חכמת הקבלה צפרסום רב עד אשר דבר ג"כ קשות נגד הנקטרדיגים בזה וכל
זה תנאל ונפורש בהסכמתו לם' ספרא דלניעותא דיעקב נר' יעקב טענירלס
הכ"ל

להגאון מופת הדור מו"ה מענדל נר"ו (ונראה שהוא בעל צמח צדק), בנדון אם כותבין בגמ' שם מתת' בוי או בלא ו', וע"ו כתב רבינו שם בזה"ל "ומה שכתב מעב"ת אלי במה שכתבתי שלפי דעתי

הי"ל בשנת תכ"ח (דפוס אונטרסדס תכ"ט) שכתב שם זזה"ל "והנה לא נעלם ממני שנלחמת כח על קודמים הוא, שיש חכמים צעיקים אשר הדפסת ספרי קבלה בשתי ידים דחו. ועל נשענת קנה רלוץ סוכו וצטחו. ויש חכמים שציראת ה' הריחו קרבו גחו. ועל קדקדס של הונקטריגים נחו. ותה"ל יתברך שלכו נלחו. ועשו פרי והלליחו. ולא די דאיסורא ליכא אלא דנלוה נמי איכא" עכ"ל צעל ענודת הגרסוני בהסכנתו שם. וראה ג"כ אריכות דברים זזה להגאון נו"ה שעפטי"ל סג"ל הורוץ ז"ל בספרו ווי עמודים עמוד התורה סוף פ"ה, ושם נזכיר לשבח ג"כ את הסי' שפע על שחבר שארו הגאון הונקובל נו"ה שעפטי"ל ז"ל וכתב שהוא התחיל לגלות חכמה זו בלישא קלילא ובלחות הלשון. ומי שהוא צקי בספרו יודע אח"כ ללמוד ספר הפרד"ס שלי שאלות דב' עכ"ל. וע"ש שהאריך עוד, ואני אין צידי להאריך עוד פה כי קלר הנלע, ודי צוה שכתבו :

ודע כי ציני רבינו יואל סירקיס צעל הב"ח ז"ל בהיותו עוד אב"ד צק"ק צריסק דליטא. (צטרס שכתבל לאב"ד פה ק"ק קראקא והגליל בשנת שע"ע לפ"ק) אירע נעשה צק"ק אונטרסדס צרופא אחד שהיה ג"כ פרנס העדה שם (ונעדת הספרדים, כי צעת הסי' עדיין לא היה עדת אשכנזים באונטרסדס כי הם נתישצו שם בחללת שנה שליו לפ"ק כידוע) שהרהיב עוז בצפשו להלעיג על דברי חז"ל באגדותיהם, וגם בחכמת הקבלה שלח פיו ולשונו, והיה נתלוץ על חכמה זו שהיא חכמת האמת, והיה נדבר עליה דופי ואמר כי לא נחשב צעיניו רק חכמת הפילוסופיא ואחריה יהי' כל אדם נמשך ולא צולת. ונפחה גם אנשים אחרים לדעתו הרעה. וכל זה בא בנוכת גלוי נשלטה חכמי העדה אונטרסדס שם (שכתקיימה חיותמן צפני הרב הגאון האבדי"ק לובלין) אשר הליעו הרב לפני גדולי וחכמי נדינות פולין וליטא שהם יחרלו ונשפטם על האיש שהוא אם הוא חייב כדוי עד שישוב נדרכו הרעה ויעשה תשובה שלמה ושז ורפא לו. וע"ז הסי' צעל הב"ח ז"ל "דאין ספק שזה האיש חייב ניתה כידוי ונחתא דאפילו לרצא נרצבן דסנו שונעניה נשונתינין ליה כדאיתא צפי' ואלו נגלחין, כש"כ הנלעיג על דברי חכמים ונדבר דופי על חכמת הקבלה שהיא נקור התורה ועיקרה וכולה יראת שמים,

דעתי דקרוק זה הוא שלא לצורך אם כתבונן בו' או לא דהכל
הרא שמא הוא, דברוב כהנים גדולים מצאנו שלפעמים נקראים
בו, ולפעמים בלא ו', ומעב"ת השיב על זה עפ"י הסוד, וע"ז אני
אומר כי אנו אין לנו עסק בנסתרות ואלמלא ירדנו בענינים כאלה
בנסתרות

ופשיטא דחייב נידוי. ועוד דהלל נמשך אחר חכמת הפילוסופיא שהיא המינות
צעלמה, ואשה הזרה שהזהיר עליה שלמה הע"ה כו"ס הר"ע גבאי בספר
נראות אלקיס. ולא זו בלבד אלא שנמשך אליו גם אמרים ועובר על הללו
לפני עור לא תתן נפשול דחייב נידוי. ומאחר דמשליך חכמת הקבלה ודברי
חז"ל המקובלים אחרי גיוו, ראוי להחמיר עליו ביתר שאת להחרימו בכל
החומרות של המרס ונכל מה שהפה יוכל לדבר" עכ"ל בעל"ה הצ"ח בחשונה,
(והיא נדפסה בשו"ת צ"ח היטות אחר סימן ד' דר"ה קול ענות שנענו
מארץ רחוקה מעיר אמטרדם): —

והנה מודבריו של אותו לדיק כמה שכתב ע"ד הפילוסופיא נראה ברור שלא
ידע דבריו יואל בעל"ה הצ"ח ז"ל שגם דבריו הקדוש הרמ"א ז"ל שהיה
רבו דרבו (כי בעל"ה הצ"ח היה תלמיד הגאון נרו"ה הירש שור שהיה תלמיד
מוצהק לרבינו הרמ"א ז"ל כידוע) עסק גם כן בחכמת הפילוסופיא והיה מנחשעשע
בה. ובחשונתו אשר ערך לשאר רבינו מהרש"ל ז"ל לא עלה צוללים והביא
ג"כ דבר מחכמת היונים ומדברי אריסטו ראש הפילוסופים. וכאשר הוכיח
אותו רבינו מהרש"ל ע"ז, האריך טוב להטדק לפניו בחשונתו הארוכה אשר
חזר והשיב אליו והביא מדברי הרמב"ם בספר המורה ונאשר כתב ע"ד אריסטו
וקייעחו, ובאונלע דבריו כתב אליו עוד „וזה שכתב לי נור שגם לנעלתו
יש יד ושם בזה אלא שנרחיק א"ע נוזה, על זה אני אומר אם אצרח, אצרח
יותר ונלעסוק בקבלה להצין ונעלמי בדבריהם, ומה שאצרח מלעסוק בפילוסופיא
כי יותר יש לחוש שלא נטעה בה כנצואר לאדוני ומה שכתב הרמב"ן בהקדמתו
לפירושו על התורה. ותמנהי שנעב"ת השיג עלי מחשונת הריב"ש בנ"ש על
העוסקים בפילוסופיא, והנה חשונתו בלדו על המקובלים כאשר מוצן לנעלתו.
ואני על שתיקן אני אומר כי שניהם כחד טובים ולדיקים ילכו בהם" עכ"ל
הרמ"א בחשונה (והיא בשו"ת הרמ"א בסימן ו' ובסימן ז', אשר ילאו לאור
זמן רב אחרי מות הרמ"א ז"ל בדפוס קראקא בשנת ת' לפ"ק, באותה השנה
שנפטר בה רבינו יואל סירקיש בעל"ה הצ"ח ז"ל. ולא היו כלל למראה עיניו
ולכן כתב וזה שכתב), ועי' בשו"ת הרא"ש כלל כ"ה סוף סי' ע"י נ"ש שם בענין
וכן חכמת הפילוסופיא: —

בנסתרות, בלתי ספק שהיו חלילה כמה גיטין פסולים עפ"י השם שנתנו לו מאתו ית', כי אולי צריך להיות מלא להשלים שום מספר גימטריא ונוטריקון, ויש בזה פסול ממזרות, אלא אנו אין לנו אלא השם שהעולם מבינים אותו ויודעים שהוא הוא, וגם איך העולם כותבין אותו ואין להאריך בזה, עכ"ד רבינו הנאמרים באמת (ד): —

ומן

(ד) וכן תמצא גם כן יבאר גדולי הדור בתשובותיהם, שהיו נוהגים מאד ולא ראו לערצ צחוק דבריהם שום רמז ונעניני הקבלה. אם לא על גר הכרח גדול לפעמים להפיק או לכתור דעת השואל אשר הכריח אותו להשיב דברים כמו אלה. ראה לדוגמא בסו"ת מהר"ם מלובלין בסימן פ"ג. ומה שהשיב להרצ הגדול נוס"ה שנתי סופר מפרעמיסלא ז"ל בענין קריאת שם הקדוש, וע' ג"כ בסו"ת שער אפרים בסימן ס"ה מה שהשיב להרצ הגדול נוס"ה יוסף אלמושנינו מציבוראדי, אשר ילאו עליו עוררין ע"ד הדרוש אשר דרש דברים על הפסוק בהוליאך העם מנצרים מעבדון את האלקים על ההר הזה וכו', והביא סעד לדבריו מוספר הזהר פ' משפטים, וע"ז כתב אליו הנוחזר שם בתוכחת נגולה דזה"ל: «ואשר התנכל עלמו מעלתו בענין הדרוש דקאי על העגל חלילה, הס כי לא להזכיר, ואשר הביא מעלתו ראה מוספר הזהר נוס"ה בפקוק ונלך אלקים על גוים וגו', הנה אין לי עסק בנסתרות להשיב על דברים אלה, אבל מעלתו הוליאני חוץ למחילתי ועין הנועט אשר חנני ה' אשיב לו דנראה לפעני"ד דאין כונת הזהר כאשר חשב מעלתו וכו' ויע"ש שהאר"ך בזה. וע' גם כן בסו"ת גיה יעקב בסימן ע"ו בדרון אם קרא לאהרן הן שכתב שם לנאר הדבר עפ"י כחצי האר"י ז"ל יע"ש, וגם בסימן קכ"ז שם. וע' ג"כ בסו"ת חכם לבי בסימני ע"ד ע"ו וע"ז בדרון שהחיר שם תרגומה שלא הי' נמצא לה לב, וילאו עליו עוררין, והוא ז"ל האריך להשיב על דבריהם והביא ג"כ סעד לדבריו מוספר הזהר ממקומות שונים. וסיים שם ולא שאני פוסק הלכות מוספר הזהר אלא שדבר זה הוא במושכל הראשון והאמת עד לעלמו עיי' ויע"ש, ודי בזה. — ובדרך אגב חנני מליג פה גם כן לביני הקורא דברי הגאון בעל חק יעקב אשר כתב בזה בה' פסח בסימן תפ"ט סייק י"א וז"ל שם «הנה חדשים נקרונו צאו והדפיסו נוסח הספירה על פי הקוד וכוונת הספירות. וכה"ג בהקפה שצולב אומרים פסוקים על סדר כונת האר"י ז"ל, וכן נדפס סדר התפלה עם עבודת הנורא, וכה"ג הרבה ליקוטים וקובלים, ונתפשט דבר זה בעיני המון עם, כאלו כל הרולה ליעול

את

ו. **רמן** הגאונים המצוינים אשר החליף רבינו תשובותיו עמהם בספרו שם היו: מהותנו הגאון רבינו יואל סירקיש מקראקא בעל הב"ה ז"ל (כאשר יבואר להלאה). הגאון מהר"ן שפירא מקראקא בעל מגלה עמוקות (שו"ת פנ"י ה"ב סימן מ"ח). הגאון מו"ה רוד הלוי בעל טורי זהב (שו"ת פנ"י ח"א סימן י"א). הגאון מו"ה מנחם מענדל מק"ק פרוסטיץ (שם בהלק יו"ד סימן ט"ו ובחלק חו"ט סימן י'), ותשובת רבינו אליו לא נדפסה שם רק בח"ב סימן צ"א). הגאון מו"ה מנחם מן האבד"ק ווינא (שם בסימן כ"ו וב"ט

את השם יצא ויעול, ובאמת לא נאה לכסיל כבוד, כי כבוד חלקים הסתר דבר, ולעתיק וזה שכתב מהרש"ל בתשובה בסימן ל"ח וז"ל „אשר רחית הרבה מן הנדקדקים בדקדוקי עניות להניח תפילין של יד בשיצה, דע אהובי כי חדשים נקרוז צאו ורונים להיות נכת המקובלים ומועדשי הנעלמים ונחלושי הראות לא יביטו צאור הזהר ולא ידעו מולאו ומובאו וכוונתו, אלא שכן מלאו בפרסי רשנ"י, ודע שכל רבתי ואבותי הקדושים שמשו גאוני עולם לא נהגו כך אלא כדברי התלמוד והפוסקים. ועתה פקח עיניך וראה דאם היה בזה וונש אי אפשר שלא הזכירו שום מנצח אחר גם לא השתמיט רנוז בצבלי וירושלמי ספרא ופסיקתא ושאלמות, וניי שלא ידע להשיג סודה על נכון יצא לקץ צנטיעות, לכן אהובי אל חלך בדרך אחס ואין לך עסק בנסתרות הנתיהרים צחידושים כאלו הם יודעים וננינים רזי התורה ולפניה, והלואי שידעו הגלויים, ונה אד יפה כמו של רבינו שונשן נקינון דאחרי שלמד כל סתרי הקבלה, הודה ואמר שהוא נחפלב כתינוק בן יומי וכו', על בן נהוג בדרכך ויהי" להם אשר להם. אבל דע שכל המשנה, ידו על התחונה, וידינו על העליונה" עכ"ל מהרש"ל ז"ל. הרי נוצאר נודצרו דאין לטנות המנהג אף צכה הנקובלים, וכש"כ שאר שינוי המנהגים שנזכרו בפרסי חדשים. ואף אם ינוא דעוחר לטנות איזה דבר לאיזה ימידי סגולה והיינו לניי שפורסיס ונוחזק בחסידות ליודעי ח"ן אם רולה לכוון איזה דבר או לטנות כפי וזה שנאלא חידוש צדצרי האחרונים, ואף גם זאח רק בהלגע לכת ולא לפרסס הדבר לטנות המנהג, ועוד לווחין ככרוכיא על מי שאינו מננה, ועושה עוד כמנהג ישנים כאלו כל חידושי תורה נאחס תלא, והסם יודע אם לעקל וכו' וכבר אמרו צירושלמי אעפ"י ששלחנו לכם סדר תפלות אל חסנו ונננה אבותיכם", עכ"ל בעל חק יעקב שם: —

וכ"ט). הגאון מו"ה אברהם סג"ל במו"ה מאיר עפשטיין (שם בח"א חלק אהע"ז סימן ט' ובה"ב סימן ס"ז). והגאון מו"ה אברהם בהגאון בעל משאת בנימין (שם בח"ב סימן נ"ה ונ"ו), ושניהם היו רבני ק"ק בריסק דליטא. ומחותנו הגאון מו"ה יעקל בהגאון בעל משאת בנימין והוא בעל נחלת יעקב (שם בח"ב סימן ט"ז). הרב הגדול ינוק וחכים מו"ה לוי ש"י (שם בסימן י"ה), והוא לדעתי הגאון ר' לוי פישלש שהיה אבד"ק פרעמישלא ובווינא ובסוף ימיו בק"ק קראקא, והוא היה חותן רבינו בעל בית שמואל ז"ל. הרב הגדול מו"ה מרדכי ז"ל אחיו הצעיר של רבינו (שם בחלק א' הו"ד סימן י' וי"א ובחלק הו"ט סימן א' וב'). הרב הגדול ריש מתיבתא מו"ה אייזיק נר"ו (שם בחלק ב' בסימן נ"ז), והוא הגאון ר' יצחק אייזיק האבד"ק הורדנא שהיה לו ג"כ הליפות מכתבי שו"ת עם הגאון מהר"ם כ"ץ אביו של רבינו הש"ך ז"ל כמבואר בסוף שו"ת גבורת אנשים. הגאון מופת הדור מו"ה מנחם מענדל (שם בסימן ע"ז וע"ח), ונראה שהוא הגאון בעל צמח צדק. ומחותנו הגאון מו"ה מנחם מענדל הלוי (שם בסימן מ"ג), ואין זה בעל צמח צדק כי הוא ז"ל לא היה לוי, ויותר נראה שהוא הג"מ מנחם מענדל מק"ק פרוסטיץ שזכרנו לעיל. הגאון מו"ה משה במו"ה יצחק יהודה לימא והוא בעל חלקת מחוקק (שם בסימן פ"ט, ותשובת רבינו אליו לא נדפסה שם רק בח"א חלק הו"ט בסימן ז'). גם השיב תשובותיו למחותנו הגאון מו"ה דוד הלוי ר"מ דק"ק ברודא, ולהרה"ג מו"ה זעלקא נר"ו, ועוד לאיזה גדולים בלתי נודעים לנו. ולכולם השיב רבינו תשובה מאהבה לברר הלכה פסוקה, שבעתים מווקקה, בשפה ברורה, בפלפול ובסברה. והיה תקיף בדעתו בהוראותיו, ולא נשא פנים גם לגדולי המורים, כי לבו היה לב אמיץ בנבורים. סיני ועוקר הרים. ראה לדוגמא בספרו שו"ת פנ"י ח"ב סימן ה' שכתב שם להגאון מו"ה משה ז"ל והוא בעל חלקת מחוקק "ומה שכתבת שלא הבינו כן המגיד משנה והטור, מה בכך הלא גם לנו לבב אנוש, ואף שאיננו כמותם הלילה, אבל מקום הניחו לנו עכ"ל. וכן תמצא עוד דברים כמו אלה בספרו שם במקומות שונים

— ואין להאריך בזה.

כלילת יופי

ז. והנה מלבד כל אלה הגדולים שזכרנו לעיל היה לו לרבינו ז"ל גם כן שני חברים ורעים אהובים מגדולי וחכמי הדור ההוא אשר כרת עמם ברית אהבה וידידות עוד בימי ילדותו. והיה ביניהם הרבה מכתבי שו"ת גם אה"כ בימי גדלותו. האחר היה הגאון מו"ה מאיר כ"ץ (אביו של רבינו הש"ך ז"ל), והוא ז"ל היה חבר טובהק לרבינו ז"ל כי התחברו ולמדו יחדיו בימי ילדותם שיעורי דאורייתא בעיון ובשקידה, וצללו במים אדירים לאסקו שמעתתא אליבא דהלכתא, וגם אה"כ כאשר נפרדו זה מזה, כי נתקבלו לראשי ישיבות בקהלות שונות, עוד לא פסקה אהבתם ומרחוק הריצו זה לזה ספקותיהם ותשובותיהם בענינים שונים אשר כולן נדפסות ובאות בסוף ס' גבורות אנשים בשו"ת המיוחסים למהר"ם כ"ץ. והוא ז"ל שלח ג"כ את בנו בכורו רבינו בעל הש"ך ז"ל בימי ילדותו ללמוד אצל רבינו בישיבתו הרמתה לשאוב מים חיים טבאר תורתו, עד אשר הגדיל ושב לביתו מלא ברכת ה' בתלמוד ובפוסקים, ואז הריץ גם הוא ז"ל ספקותיו אל רבינו ז"ל עוד בחיי אביו מהר"ם כ"ץ הנ"ל. ורבינו השיב גם לו תשובה מאהבה וכחבה יתירה. ובראש תשובתו שם חלק כבוד גם לאביו הגאון מהר"ם כ"ץ כמבואר בשו"ת פנ"י בסוף ח"ב סימן י"ט שכתב שם בזה"ל "שלום אשיב לשואלי לאהובי תלמידו החביב לי כבני, היניק והכים דולה מים מתוקים מבארות עמוקים מו"ה שבתו נר"ו. הנני מוסיף להפליא עליך הפלא ופלא אשר יש לך אב בחכמה מלא דעת ומזמה, לא נעלם ממנו מאומה, והלכת לישא דעי מרחוק ולשאוב מי בארי, ואין משיבין את הארי, ומכל מקום לא אמנע טוב מבעליו ואחתה דעי" כו' עכ"ל. (וראה מזה בש"ך יו"ד סימן ס"ח סוף ס"ק ל"ג שרמזו שם על תשובה זו, וכתב שם "ושאלתי דבר זה ממורי הרב הגדול הגאון המפורסם מו"ה יושיע נר"ו, והשיב לי באריכות מה שנראה לו כדעת רבינו ירוחם" וכו' עכ"ל הש"ך שם). — וחבירו השני של רבינו ז"ל היה הגאון מו"ה שמואל זנוויל האב"ד דק"ק נעשוויז שהיה ג"ב תלמיד טובהק להגאון רבינו מהר"ם מלובלין כמו רבינו ז"ל, ושניהם קבלו ביחד מתורתו של ר' מאיר בימי ילדותם עד אשר גדלו והצליתו והאירו פני תבל בתורתם. וגם בימי גדלותם לא הפרו את ברית אהבתם, והי' ביניהם

ביניהם תמיד מכתבי דברי ידידות ושאלות ותשובות עד למרבה,
 ובכל פעם הראה לו רבינו כל אותות אהבה וכבוד כראוי לאוהב
 טהור לב כמוהו, (ראה מזה בשו"ת פנ"י ח"ב מתחלת סימן מ"ט
 עד סוף סימן נ"ב וגם בחלק א' חלק הו"מ סי' ה'). אך עכ"ז גם
 אהבתו הגדולה אל שני החברים האלה לא קלקלה אצלו את
 השורה ולא הטתה את לבו הטהור לזוז מן האמת אף זיו כל שהוא,
 ובמקום שראה בדבריהם שהאמת נעדרת, יצא לקראתם בלשון
 מדברת, בתוכחת מגולה ואהבה מסותרת, ולא נשא להם פנים,
 וכאיש מזוין כנבור מלחמה התנשא ובא עליהם בהרבות לשונו
 לסתור כל דבריהם בכל פרט ופרט, ולפעמים גם בדברים קשים
 אשר אינם נוחים לשמוע, כי לא נתן מעצור לעטו, וכל כונתו היה
 לברר לפניהם כי צדקו דבריו מדבריהם. כן תראה בתשובתו
 הגדולה והרחבה אשר השיב לחבירו הגאון מהר"ם כ"ץ ז"ל, בדיני
 עירובין (והיא נדפסה בשו"ת פנ"י ח"ב סימן ד'), שכתב שם כזה"ל
 "הנה לא אכחד האמת תחת לשוני כי מוסכם הייתי שלא להשיבך
 כלל גם כי קבלתי כתבך זה ימים לולא כתבך האחרון שבקשתני
 להשיבך ובושתי להשיב פניך ריקס, כי חס לבי בקרבי בהגוני
 תבער אש אשר כתבת על מה שכתבתי בכתבי הראשון וז"ל וכו',
 ע"כ לשונך עט סופר טהיר להוציא מילין מפומך ולחפאות עלי
 דברים אשר תנוקות של בית רבן לא יטעו למען יתיפו דבריך
 בפני הרואים ולהבהיל לב השומעים לאמר ראה זה טעות גדול
 הוא ובוודאי כנים דבריך, וזה היא כונתך שלא העתקת כל דברי
 כי יראת לנפשך, כי אלמלא העתקת היו הרואים רואים כי מעב"ת
 כותב ולא מלבו, ובלב ולב ידבר, ולא ידעת כי ההעתק הוא
 אצלי וילכדו דבריך בפני כל חכמי לב, ואקוה כי דליתי דרי דבתרך
 וליחפו עליך וכו', ועוד מתוך לגלוג גלית אדעתך דאפילו משנה
 שלמה לא ראית כיצד משתתפין בתחומין כו' ואפשר דלפום ריהטך
 שכחת דפרק כיצד משתתפין הוא בעירובין ועלה בדעתך שהוא
 במסכת אחרת אשר אין אני רגיל בה כו', ואי לדירי ציית מטה
 תמחה דברים אלו מתשובתך ובפרט הקללה אשר כתבת והוא
 לגלוג על דברי, ואין נאה להכס לכתוב דברים אלו בתשובה.
 ועתה לכה נא ונוכחה דע"כ צריך אתה להודות לדברי וכו', ובשאר
 דבריך

כלילת יופי

דברך בפלפול זה לא ראיתי להשיבך מאשר הדברים פשוטים בעיניך מאד שכתבת שאין כאן מקום עיון כלל ודברי תורה עניים במקומם ועשירים במקום אחר, ואני עני ואביון בכל מקום ואיני מבין דברי התוס' אפילו אחרי העיון, ואתה רב גוברך וישר הילך: **והנה** כתבת ז"ל ואודו התוס' למעמיהו כו' עכ"ל. ועתה גנב גנובי למה לך הלא ידעת כי איש אשר כמוני נחש ינחש ובדברי רבותינו הגדולים בעלי התוס' ז"ל כל היום לבי רוהש וכו' ויפה כתבת שאין כאן מקום עיון כלל כי נראה מדברי מעב"ת שלא עיון במקום ההוא כלל. ולבי אומר לי כי לא יצאו דברים האלו מפי התוס' כלל אלא מן המתחילין (?) כתבו. וכן קבלתי כי רוב דברי רש"י ותוס' ז"ל בביצה הם מוטעים ומעורבים מפירושים אחרים וכו'. והנה הבנתי כונתך וירדתי לסוף דעתך דמה שאתה מתמיה בתמיהות קיימות וגדולות ובצורות כל כך, אין ספק רק להבהילני מקול המולות דברך כדי שיסתתמו טענותי, ומעב"ת יודע בי מנעורי כי אני לא אשוב מפני קול דברים אשר אנכי שומע, ותאמין לי כי אני ישבתי וגם עיינתי קרוב לשעה טרם הבנתי קושייתך ועד הנה איני מבין דדמי האי מדרבנן כדלא גמרי אנשי שמעתתא, וכאלו לא שמענו שום קושיא מעולם" וכו'. ע"כ ויע"ש שהאר"ך בכל פרט ופרט בדברו קנטורין, וסיום שם עוד "ומה שפלפלת באורך ותמהת בתמיה גדולה עלי, מה אעשה אחובי לתמיהתך, ועד כמה תתמה עוד, אל תתמה על ההפ"ך, ותמיהתך רבה יותר מרניאל, דהתם כתיב אשתומם כשעה הרא, ומעב"ת מתמיה ועומד בתמיהתו עד היום. והנה בכל תמיהתך לא ראיתי אפילו מקום אחד שיש בו כדי לתמוה אפילו קטן מערכך מאה מעלות, כש"כ הכם כמעב"ת כאשר כתבתי למעלה." עכ"ל רבינו בתשובתו הארוכה שם:

ה. **וכמו** כן תראה ג"כ מה שכתב רבינו בתשובה גם להברו השני והוא הגאון מהר"ש זנוויל האבדי"ק נעשוויז, [הגאון הזה הי' תלמיד להגאון מהר"ם מלובלין וגם תלמיד להגאון בעל משאת בנימין שהיה ג"כ חמיו זקנו כסבואר בהנהות חלקת מחוקק בסימן קכ"ט שם] אשר נדפסה תשובתו אל רבינו בנדון עגונה, עי' בשו"ת פנ"י ח"ב בסימן נ"א אשר השיב שם לרבינו בענין או היישינן לשאלה

לשאלה וכו' וז"ל "לדעתי בחנם טרח מעכ"ת כל המטרחות והיגיעות
 ודבר גדול נמל מעכ"ת על עצמו לחלוק על דברי הבית יוסף
 ומהר"ם ז"ל אשר מימיהם אנו שותים. ואם בעיני מעכ"ת קושיא
 היא לא מפני זה נכא לבטל דבריהם רק עלינו ללמד עד מקום
 שירנו מנעת, ואם לא נוכל ליישבם אזי נתלם בקוצר דעתנו ולא
 לבטל דברי הגאונים וההוראה שפשטה" וכו' ע"כ. ועל זה השיב
 לו רבינו שם בסימן נ"ב בזה"ל "אגרת מעכ"ת הגיעני וקריתי
 ושניתי ותהי בפי כדבש למתוק, ומה שביקש מעכ"ת להשיב עליו,
 באמת לולא אהבתי אליו לא שלחתי ידו עוד לכתוב דבר בנדון
 זה. יען כי הוא יגיעות הרבה על חנם כאשר כתב גם מעכ"ת
 בעצמו, ואני הנה ידעתי וגם ידעתי כי אלמלא אמרה יהושע בן נון
 לא צייתי לי, לפי המנהג חכמי מדינתנו יצ"ו, דברבר שנרפס
 בשלחן ערוך אין לשנות ח"ו כתורת משה. ואפילו בדברים המוכרחים
 מחויבים אנחנו לעייל פילא רבה בקופא זעירא דמחטא שלא
 להודות ח"ו לחכם אהד שחדש דבר, כאשר כתב מעכ"ת והפריו
 על המדה לומר שנתפשטה הוראה זו אשר כבר כתבת, כי גם
 הגאונים אשר לפנינו והגאון מהר"ל מפראג נחלקו על זה, ולא עוד
 אלא שכתבת כי בדבר שאין לו מובן מחויבים אנחנו לתלות
 בקוצר דעתנו. והנה לא די לו בענין זה אשר מעכ"ת אומר על
 מותר אסור אבל סופך לומר גם כן על אסור מותר. ולפי דעת
 מעכ"ת אשר אנו מחויבים לתלות בקוצר דעתנו, אם כן אם אמצא
 דבר היתר בשלחן ערוך אשר נראה לי מכת קושיא גדולה שהוא
 אסור מחויב אני להתיר את האיסור או לשלם מכיסו, רחמנא ליצלן
 מהאי דעתא ואין לדיון אלא מה שעינו רואות ויפתח בדורו כשמואל
 בדורו. וכבר התחלתי ת"ל לחבר השנות גדולות על הראשונים
 ועל האחרונים כי אין משוא פנים בדברי אלקים חיים. ומובטח
 אני בהגאון החסיד רבינו בית יוסף זללה"ה שלא ירע בעיניו. והנה
 נניח מזה כי פליאה נשגבה בעיני אשר מעכ"ת חס על כבוד רבינו
 בית יוסף ולא חס על כבוד רבותינו בעלי התוס' ז"ל אשר הבית
 יוסף ואנחנו מימיהם אנו שותים כו', ואני אומר בטח כי מובילנא
 מאני דמעכ"ת לבי מסותא אם יהי שום חכם ומורה הוראה בעולם
 שמשכים עם מעכ"ת, דללשנא בתרא היישינן לשאלה וכו'. וחי ראשי

כלילת יופי

כי אלמלא רבינו הגדול היה עומד וצוה לפנינו לא הייתי מקבל ממנו דבר זה כי נתן מכשול לפני המעיינים וכו' עכ"ל רבינו בתשובה שם, ועוד האריך שם בכל פרט ופרט, אבל אהשוב כי די בזה :

ט. והנה כל קורא מבין ומשכיל ידון את רבינו בזה לכף זכות כי אורייתא הוא דקא מרתח ביי ושלחבת האמת עלתה מאליה על כן כתב מה שכתב. ובעיקר מה שכתב רבינו בתשובה שם נגר הפסק של השלחן ערוך, אל יעלה על דעתך כי הלך בזה בעקבות רבו הגאון מהר"ם מלובלין ז"ל אשר פנה עורף לכל החבור השלחן ערוך ולא רצה לסמוך עליו בשום מקום, כמבואר בתשובותיו בכמה מקומות (שו"ת מהר"ם מלובלין סימן קל"ה ועוד במקומות שונים) כי כבר רבו עליו חבריו גאוני וחכמי הדור ובטלו את דבריו, וכולם קימו וקבלו עליהם לפסוק אחרי הכרעת רבותינו הבית יוסף והרמ"א ככל הכתוב בחבור הש"ע עם הגהותיו, כמבואר בשו"ת צמח צדק בסוף סימן ט', וגם רבינו בעצמו אעפ"י שהיה תלמידו של מהר"ם מלובלין כנודע, עכ"ז כתב בתשובה אחרת (שו"ת פנ"י ה"א חיו"ד סוף סי' ב') «ואני רוב מנהגי לפסוק אחרי השלחן ערוך כי כן ראיתי מרבתי» עכ"ל. וכוונתו על רבו הגאון בעל הסמ"ע ושאר רבותיו ז"ל. ובמקום אחר כתב ג"כ שרבו הנ"ל הזהיר אותו שלא לפסוק כלל מתוך ספר הלבושים מהגאון מהר"ם יפה ז"ל (שו"ת פנ"י ח"ב סוף סימן י"ח). וכל כך נתקבל ונתפשט אז חבור השלחן ערוך בכל תפוצות ישראל ללמוד וללמד ולהורות מתוכו הלכה פסוקה, עד שהגאון מו"ה דוד הלוי חתן רבינו בעל הב"ח ז"ל כבר ראה אז כי נחוץ מאד לחבר עליו פירוש רחב, ובעבור זה קם והוציא לאור אז חבורו היקר «טורי זהב» על הש"ע יורה דעה לברר כל דין על בוריו להלכה ולמעשה. וכמו כן התעורר אז גם רבינו הש"ך ז"ל תלמיד רבינו יהושע בעל מג"ש, והוציא לאור גם חבורו שפתי כהן על ש"ע יו"ד בהסכמות כל גאוני וזקני הדור ההוא עמודי ההוראה אשר כולם כתבו וחתמו ונתנו לו רשות והרמנא להדפיס פה קראקא את פירושו בצד הש"ע למען ישוטטו רבים ותרבה הרעת. וגם רבינו בעל מג"ש ז"ל בעצמו היה

מן המסכימים הראשונים שם כנודע ה', וכל זה מפני שבבר היו
 גיולים אז כל מורי הוראות בישראל לפסוק מתוך השלחן ערוך.
 וכן תמצא ג"כ בשו"ת פנ"י ה"א חלק אבן העזר סימן י"ב שהשיב
 רבינו שם על השאלה שבאה לפניו באיש א' שנשבע על דעת
 אשתו ועל דעת חמיו שלא יעלה על דעתו לגרש את אשתו בגט
 פטורין כל ימיו, ושלא יועיל לזה שום התרה בעולם בלתי רצון
 הבעלים הנ"ל, ואח"כ נשתתית אשתו מאד עד שאי אפשר לדור
 עמה. וגאון אחד האריך בתשובתו להתיר ושלחו הדברים לפני
 רבינו, ועל זה כתב רבינו שם "כי שאלה זו אינה צריכה לפנים
 כלל, וכדאי הוא הגאון החכם השלם ג"י להורות היתר להשואל
 בלי

ה) ויען כי ספר הסיף על יו"ד והדפסה הראשונה אשר שם נדפסו ג"כ
 הסכמות הגאוניס עליו איננו זכמלא כל כך בזמננו זה, אמרתי
 להעתיק לעין הקורא פה עכ"פ הסכמת הגאון זעל גג"ש ז"ל אשר נתן
 לרבינו הסיף בעלמנו ונדי זואו לקראקא להדפיס פה ספרו. וז"ל שם "עם
 היות כי נכירו הייתי לסעבר כי היה אחי עוני צמחלתי ולמד ציטיצתי ועל
 קיקנו מהייתי וקקן חדש זלא יטן זלאחתי, ועתה הנה זכיתי אשר בעיני
 ראיתי, כי הוסיק חכמה על אשר שנעתי, הלל הוא אחד קדוש ונדבר האלוק
 המרוגם נר ישראל עה"י פיה זולכא קדישא ונר ייקא ונר קשישא, תלמידי
 הותיק העמכים את רבותיו נר אבהן ובר אוריין כבוד מו"ה שבתי הכהן
 נר"ו בן כבוד הגאון עניתי ורעי אגוס כערכי מו"ה זואיר הכהן ז"ל, שמבר
 ספר כחוד חף נעים על ספר השלחן ערוך מטור יו"ד, וכו' הראה עושר
 כבוד ונלכותו, בחריפתו וצנקהתו כידודי אש ונפיו יהלכו. מידושים חדשים
 אשר לא שערום הראשונים, והסגות נכבדות על הפוסקים האחרונים, וגם
 על קלת ראשונים. ובענין עין עיוני צפירו שם לני צקרי, ואמרתי ברוך
 ה' אשר נתן בן חכם ישנח אז בחוך העם הרב. ובכן סמכתי את ידי עליו
 להסכים להדפיס לזכות צו את הרבים יראו רבים וישנחו, ישועטו רבים
 ותרבה הדעת, ובלי ספק ישמח אלקים ואנשים. ואולי תזכה כי תנלא הארץ
 דעה את ה' כמים לים ומכסים, ויתקיים וקראל כחוב ושפכתי רוחי על כל
 צפר וגוונר אכ"ר. הכ"ד הותם ונפני כבוד הסורה בסדר הויל צאר את
 הסורה הזאת, שנת ת"ה לפ"ק. כאום יוטיע זלא"ח מו"ה יוסף זלכה"ה הסונה
 פה ק"ק קראקא יע"ח":

כלילת יופי

בלי שום עזר וסעד מהכמים אחרים ולא לשום ספר שבעולם כי אם על פי השלחן ערוך בלבד שהתיר בדבר מצוה סתם ולא זכר כלל דעת ר"ת בזה אלמא דלא חשש לה כלל" וכו' ע"כ, ודי בזה. ואולם מה שצדד רבינו בתשובתו להכריז הנאון מהרש"ז ז"ל הנ"ל בנדון העגונה, והאריך שם לנטות מפסק השלחן ערוך בזה שלא כמנהגו, זאת היתה לו רק באותה תשובה בלבד, מפני שעניני ראו וגם הראה לעין כל בראיות ברורות ונאמנות דפסק השלחן הערוך שם הוא נגד דעת רוב גדולי הפוסקים קמאי ובתראי ז"ל אשר מימיהם אנו שותים וגם סוגיא דשמעתתא אזלא כותייהו, ודלא כדעת הש"ע, על כן מיפשט פשיטא לוי' לרבינו ז"ל דכל כה"ג לא אזלינן שוב בתר סתימה השלחן ערוך רק כדעת רוב הפוסקים אשר כל בית ישראל נשען עליהם. כמבואר כל זה בארוכה בדבריו רבינו בתשובתו שם. וכבר דברנו מענין זה הרבה במבוא לספרו כלילת יופי חלק ראשון בהערה ה' שם, ופה אין המקום להאריך בזה: —

י. והנה כאשר תשים עין בקורת ברוב תשובותיו של רבינו ז"ל כן עוד תחזה כי נוסף על גדולתו וצדקתו, היו ג"כ עיניו פקוחות על כל הנעשה בישראל בעניני דת ודין, והיה גם כן טגן ומחסה ורב להושיע לכל בנות ישראל העגונות להתירן מכבלי העיגון יותר מכל גאוני וחכמי דורו, ובגודל חריפתו ובקיאתו צלל במים אדירים, והעלה פנינים יקרים, עד שעלתה בידו להתיר את הקשורים, והתמרמר מאד על קצת חכמי הדור על אשר עמדו מנגד ולא באו בצירופא דרבנן להתיר צרורות. ולפעמים באו ג"כ לאסור בשביל חומרות יתרות. ועוד בימי חורפו היה לו ויכות דברים בזה עם רבינו הגדול מו"ה יואל סירקיש מקראקא בעל הב"ה ז"ל אשר גם הוא היה מן המחמירים בזה וכתב תשובה גדולה וארוכה להשיג על תשובת רבינו הנדפסת בשו"ת גאוני בתראי בסימן כ"א אשר האריך שמה בשריונתא דעגונה, וע"ז חזר רבינו ושלח אליו תשובתו הרמטה להצדיק את דבריו, והיא נדפסה בשו"ת פנ"י ח"ב סימן מ"ז שם, ואם אמנם כי ערך תשובתו אליו בהכנעה רבה ובענוה יתירה והיה דן לפניו כתלמיד לפני רבו וכנה אותו בכל פרט ופרט בשם "טורי", אך בעיקר הדבר לא הסכים עמו להחמיר בעגונה

בענונה, והשיב על כל דברי בעל הב"ה בדברים של טעם, ואעתיק
 פה רק ראשי דברים מה שנוגע לעניננו. וז"ל שם "ילמדנו רבינו
 הגאון יצ"ו מטיבותא דמר קא אמינא לשאול את פיו הקדוש להורנו
 דרכו וללמדנו הורתו מה שהשיב לי על שאלתי, ולמדת היריד
 אשאל בקצרה. מה שהביא מפסקי הגאונים אשר ברוב חכמתו כלל
 בראשי פרקים ובקיצור לשון כל כללי תשובתי והשיב עליהם
 בזה"ל וכו', ועתה רבינו נר ישראל פקה עיניך וראה במה אתה
 פוטרני, פה קדוש יאמר דבר זה כו', ומה שכתב מורי כו' וזהו
 סתירה גדולה לדברי מורי יצ"ו. ועתה אבוא להשיב על מה שהוכיח
 מורי כו', וא"כ מורי מדברי עצמו הוא מוקשה. כללא דמלתא
 ידעתי מאד כי זה דרכו של רבינו נר"ו לסמוך על דברי האחרונים,
 ואצ"ל על שום מנהג כמשפט ליראי ה' ולחושבי שמו, ובתחלת
 שאלתי ידעתי כי לא יסכימו עמי חכמי הדור כי כן דרך הזמן
 הזה שכל הדברים הכתובים על ספר אפילו בתרא דבתרא אפילו
 כל רוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מוזין אותו, ואם גם פה
 מפיך מרגליות חולק עליו אין סומכין על דבריו. רק היתה כונתי
 להציע לפני חכמי הדור לידע על מה אנו סומכין כו' בהא סליקנא
 ובהא נחתינא כי האלקים מצא את עון בנות ישראל הענוגות על
 חנם ובוה יקבל מר שלום כנפשו ונפש הלימודו" עכ"ל בתשובתו שם.

ובדברים האלה כתב רבינו ג"כ בתשובה אחרת לחבירו הגאון
 מהר"ש זנוויל האבד"ק נעשווי (שו"ת פנ"י ה"ב סימן
 מ"ט) בנדון ענונה א', וז"ל באמצע התשובה שם "והנה על הבית
 יוסף צערי גדול מאד כי [לא כתב שסתמו דבריהם אלא כתב
 שבדבריהם מבואר דחיישינן לשאלה, וזהו תימה גדולה, והאלקים
 אם הפוסקים בעצמם היו עומדים לפני והיו אומרים כן לא צייתינא
 להו מפני שנתנו מכשול בדבריהם לסמוך על נביאות, וביהוד שהתוס'
 והמרדכי מבואר מדבריהם דלא חיישינן לשאלה, והחולק על זה
 עליו להביא רא' ברורה להפך מדברי התוס' אשר כל מיטינו הוא
 מהם ומפיהם אנו חיים, וכבר ידעתי בתחלת דברי כי לא יתקבלו
 דברי תשובתי בזה יען כי כן הדרך בדורנו זה בדבר שנתפשט
 בתשובות האחרונים, אפילו יבא אליהו ז"ל ויאמר בהפך אין שומע
 לו, ואצ"ל אחר מחכמי הדור, אפילו נפיק מרגליות אסור להודות

לו על האמת, אבל הברור כי אלקים מצא את עון בנות ישראל שהן עגונות בעוה"ר על הנט, וכבר נתבשרתי מן הגאון מו"ה יואל שי" שגם הגאון מהר"ל מפראג ז"ל לא היה חש לשאלה" וכו' עכ"ל רבינו בתשובתו שם. ובסוף סימן נו"ן כתב עוד שם להגאון מהרש"ו הנ"ל "וכבר גמרתי בדעתי אם יגזור ה' בתוים, לשלוח פסקי זה לכל תפוצות ישראל אילי אמצא עוזרים ותומכים ויתגלגל זכות על ידי שלא לענן בנות ישראל, ושלום, נאמן אהבתך יושיע" עד כאן לשונו: —

יא. ורבינו לא נח ולא שקט ועשה מעשה רב להתיר כמה עגונות גלמודה, מכבלי העיגון, עפ"י ש"ס ופוסקים, ועל הרוב הסכימו עמו ג"כ גאוני הזמן מן המצוינים שבדור. ראה לדוגמא בשו"ת פני"ה ה"ב סי' נ"ג בנדון עגונה א' שהוגבה עדות עליה פה קראקא ביום ה' לסדר נשא ת' לפ"ק ורבינו האריך שם בתשובה להתירה, והסכימו עמו גאוני הועד ביזמא דשוקא ביריד יערסלוב, ומחס הגאון מו"ה ליפמאן סג"ל בעל תוס' יו"ט, והגאון מו"ה משולם זאלצבורג האבד"ק לבוב. ועוד שם בסימן נ"ד בנדון העגונה שהוגבה עדות עליה פה קראקא ביום ב' ה"י מנחס ת' לפ"ק, ושלה רבינו את תשובתו בשריותא דאתתא להאחים הגאונים מו"ה יעקל בעל נחלת יעקב ומו"ה אברהם האבד"ק ברוסק דליטא, והם בני הגאון בעל משאת בנימן ושניהם הסכימו עמו להיתרא. ועוד שם בסימן נ"ה בנדון העגונה שהוגבה עדות עליה בק"ק ניישטעטיל ביום ג' ט' השון שצ"ה לפ"ק וכתב שם רבינו "שהשתדלה העגונה אצל כמה גדולים ובראשם הגאון מו"ה יואל זצלה"ה, וגם הפצירה בו כמה פעמים להסיר מעליה כבלי העיגון ולא עלה בידה כלום, ומ"ט בראותי כי נמשכו ימי העגונה וגדול כים שברה, נכמרו רחמי עליה ואמרתי לעיין בזה בחוקת היר אולי מן השמים יורוני" וכו' עכ"ל, וע"ש שעלה בידו להתירה. ועוד שם בסימן ס"א ע"ד העגונה שנהרג בעלה ע"י רוצחים והוגבה עדות עליה פה קראקא ביום ה' ד' אדר ת"ב לפ"ק. ועוד שם בסימן ס"ב בנדון עגונה אחת שהוגבה עדות עליה בק"ק נ"ש ביום ד' כ"א אייר ת"ב לפ"ק, ותשובת רבינו שם ג"כ להתיר ובלבר שיסכים עמו עוד אחד מבעלי הוראה המפורסמים ובא עה"ח שם פה קראקא, ביום א' לסדר

לסדר בא ת"ג לפ"ק. ועוד שם בסימן ס"ג בנדרון העגונה שהוגבה עדות עליה בק"ק בריסק דליטא ביום א' ד' כסלו שצ"ט לפ"ק, והגאון האב"ד דשם מו"ה אברהם בהגאון בעל משאת בנימן פתח בהיתרא תחלה והאריך בתשובתו שם, וכתב והבאתי הדברים לפני הרבנים הגאונים שבמדינה כיריד לובלין שצ"ט לפ"ק, ויצאו שלשה בראש הקרואים ה"ה הגאון מו"ה משה ר' מענדלש האבד"ק פוזנא, והגאון הגדול מו"ה יו"ט ליפמן סג"ל בעל תוס' יו"ט, והגאון מו"ה מאיר האבד"ק לבוב יצ"ו, ואח"כ כתבו שטנה מק"ק פפד"ם לעורר על זה, וחזר הגאון מו"ה אברהם הנ"ל וערך עוד הפעם תשובתו בזה, ובאו הדברים לפני רבינו המחבר ורבינו האריך שם בהריפתו ובקיאתו (בסימן ס"ד שם) וסיום דבריו שם להתיר. ועוד שם בסימן ס"ה בנדרון העגונה שהוגבה עדות עליה לפני בית דין הגדול בקראקא ביום ה' י' סיון ת"ז לפ"ק. ועוד שם בסימן ס"ו באה ג"כ תשובת רבינו מה שהאריך בשריותא דעגונה א' (ונרשם שם לעי' בשו"ת ב"ח בסימן ע"ד מה שהשיב בעל הב"ח ע"ז, והגאון המחבר השיב להב"ח תשובה על דבריו, והיא נדפסה בשו"ת פנ"י ה"א חלק אהע"ז סימן ט"ו). ועוד שם בסימן נ"ד בנדרון עגונה א' מקראקא והוגבה עדות עליה פה קראקא עוד בחיי רבינו בעל הב"ח ז"ל ולא השתדל בהתרתה, ובתוך כך נפטר והלך לעולמו, ושוב באו קרובי האשה העגונה אל רבינו יהושע בעל מג"ש והפצירו בו שהוא יסיר מעליה ככלי העיגון, וע"ז כתב רבינו שם בזה"ל: "הגם כי היה ראוי למשוך ידי מזה הנדרון כיון שהגאון המופלג בעל הב"ח ז"ל לא השתדל בהתרתה, בוודאי היה נראה לו כי אין העדויות מספיקים להתירה, ואין משיבין את הארי לאחר מותו וחכם שאסר אין חכירו רשאי להתיר, אך ורק יען כי העירו לפני כי הרב הגאון הנ"ל שנים או שלשה ימים לפני פטירתו קרא לאחד מאוהביו האשה העגונה הנ"ל וצוהו שילך אלי ושיבקש ממני שאשתדל בהתרתה, אז אסרתי הנה באתי במגילת ספר ובהרמנא דמצוה קא עבידנא, ושמע מינה דלא פסיקא לי' להגאון הנ"ל לגמרי שהיא אסורה, אך מרוב טרדותיו בחיבור ספריו אשר לא נתנוהו השב רוחו כדי לגמרם, לא הספיק לו הזמן לעיין בשריותא דההיא אתתא, וכיון שראה שנמשכו ימי העיגון שלה יותר מדאי הקל מעליו עולה והשליכה

והשליכה עלי ולכן קמתי בעזה"י וכיו. ע"כ לשון רבינו, וע"ש
 שהאריך בתשובתו להתירה כדת של תורה, ודי בזה: —
 יב. **ידע** כי רבינו יהושיע בעל מג"ש לא היה כלל תלמידו של
 רבינו הגדול בעל הב"ה ז"ל, כאשר השבו קצת מסופרי
 זמננו, כי בכל מקום שמביא את ספר הב"ה לא קרא אותו בשם
 "טורי", כאשר קרא בכל מקום לרבותיו הסמ"ע ומהר"ם מלובלין
 ומהר"ש מפרעמיסלא בהגאון מו"ה פייבוש מקראקא שזכרנו לעיל,
 רק מביא אותו בסתם, ואף גם באותן התשובות אשר הריץ לפני
 רבינו בעל הב"ה בעצמו, והרבה לספר בשבחיו לרוממו ולפארו, כי
 הוא יחיד בדורו, הודו והדרו, אבל שם "טורי" לא זכר עליו,
 ולפעמים זכר עליו רק שם "מחותני". ואם אמנם כי מצאנו ג"כ
 בתשובה אחת אשר ערך רבינו יהושיע בהיותו עוד בימי חורפו,
 (ע"ד עגונה א' אשר העתקנו לעיל מספרו פנ"י ח"ב סימן מ"ז)
 שקרא אותו שם בכל פרט ופרט בשם "טורי" וגם. התם א"ע שם
 בסוף תשובתו שהוא תלמידו, נראה ברור כי תואר טורי שבכל
 התשובה ההיא אינו רק כינוי כבוד בלבד, וזמנא קא גרים לזה,
 מפני שאז היה אחרי מות קדושים גאוני קשישאי רבינו מהר"ם
 מלובלין והסמ"ע ומהר"ם יפה ובעל משאת בנימן ושאר גאוני ארץ
 מתלמידי רבינו הרמ"א ז"ל אשר כולם נאספו אז אל עמם, ונשאר
 אחריהם בהיים רבינו יואל סירקיש בעל הב"ה ז"ל יחיד בדורו
 בתורה ובגדולה, והיה אז רבן של כל בני הגולה, כי העמיד תלמידים
 הרבה גדולים ומצוינים, וכל חכמי וגדולי הדור היו מריצים אליו
 כל שאלותיהם וספקותיהם, ורבינו יהושיע בעל מג"ש שהיה אז
 קנן חדש מלא ישן אבל עדיין צעיר לימים, מלא בה עלומים, לא
 יפלא אפוא אם השב את עצמו בעת ההיא כאלו היה גם הוא
 תלמידו של רבינו הב"ה ז"ל אשר היה כבר זקן ויושב בישיבה,
 וכל הארץ האורה מכבודו, ואשר על כן כאשר בא לפנינו בשאלה
 ובקש ממנו מענה, נהג ענוה בעצמו והיה דן לפניו כתלמיד לפני
 רבו, וקרא אותו בכל פעם בשם טורי ובראש דבריו פתח ג"כ
 בבקשה וכתב "ילמדנו רבינו". וכל זה היה רק בשביל כבוד תורתו
 ורם ערכו וגדולתו, ולא בשביל שלמד אצלו בישיבתו. כן נראה לי
 ברור

ברור ו). ואולי היתה התשובה ההיא הראשונה אשר ערך אליו רבינו ז"ל, כי בשאר מכתבי שו"ת אשר הציע לפניו אח"כ לא

מצאנו

(ו) ובווצא גזה תמלא ג"כ לשאר גדולי ישראל קנאי ונתראי מן המנוינים אשר נהגו עמוה בעלמון צעת אשר אחד מהם ערך את שאלותיו כד הוה זוערא לגברא רבא אשר היה גדול ממנו בחכמה וצמנין השנים והיה ג"כ מפורסם בעולם לזקן ויושב ציטיצה ומאור עיני הגולה, אז קרא אותו בתואר הסגור „מורי ורבי“, ואת עלמו כינה בשם תלמידו אעפ"י שלא למד אצלו ועולם. כן תראה להגאון החסיד מו"ה שלמה ברבי יסודה שהיה נקרא בשם ר' שלמה ר' ליבוט (והזכירו הגאון מהר"ם מלובלין בתשובה צמיון כ' צין גאוני ק"ק קראקא ביהר עם הרמ"א ובעל שארית יוסף ומהר"י כהן שפירא). וצפי תלמידיו היה נקרא בשם מהר"ש החסיד או מהר"ש השני נגד רבם מהר"ש הראשון שהוה מהרש"ל ז"ל — ונדפס ממנו ג"כ תשובה אחת צמ' כתיבות עולם למהר"ל מפראג כתיב הלשון פי"ט צראש כל חכמי דורו. ונדוע ג"כ שהיה תופס ישיבה צקראקא וצפוזק וצלוצלין, והי' ג"כ רבם של הגאונים בעל השב"ה ובעל מנחת בנימין ובעל הב"ח ז"ל, כאשר כבר זכרנו מזה צמצוא לספרי כלילת יופי ח"א, ועכ"ז תשוב ותראה כי כאשר ערך ציני מורפו שאלותיו וצפקותיו לפני רבינו מהרש"ל ז"ל שהיה אז זקן הדור ונשיאו קרא אותו בשם „רבי“ ואת עלמו קרא בשם תלמידו אעפ"י שלא למד אצלו כלל. (ראה מזה צשו"ת רש"ל צמיון ע"ט). וכן תמלא ג"כ לבאוני צחראי, ולרובנא ציני רבינו מו"ה אברהם צרודא ז"ל שהיה גאון הגאונים ורבן של כל בני הגולה צומנו. וכאשר הליע הגאון מו"ה משה מרוטנבורג האצד"ק אלטונא והאצנבורג את שאלותיו לפניו צעסק עגובה אחת היה דן לפניו צקרקע כתלמיד לפני הרב, וכתב אליו ג"כ שהיה נחבא אל הכלים גם תמול גם שלשום כזעירא דלא שאיל צשלנא דרביה וכו' ע"כ (ראה מזה צשו"ת מהר"ם ז"קיינד צמיון כ"ט). והוה לא למד אצלו ועולם כידוע. וכמו כן תמלא גם להגאון מהר"ם א"ש בעל פנים ונאירות שבכל תשובותיו אשר הליע לפני הגאון מהר"א צרודא ז"ל כתב אליו ג"כ שהוה צא לדון לפניו כתלמיד לפני רבו, וקרא אותו ג"כ בשם אדוני מורי ורבי (שו"ת פנים ונאירות ח"א סיון צ' וסיון כ"צ). וכל קורא וצנין ומשכיל יצין ומעלמו שכל זה אינו אלא תואר הסגור צלצד, כי מהר"ם א"ש בעל פנים ונאירות לא למד ועולם צישינחו של הגאון רבינו מהר"א צרודא ז"ל כנדוע ודי צזה.

כלילת יופי

מצאנו בשום מקום שכנה אותו עוד בשם "מורי" רק בשם "מהותני",
ראה לדוגמא בשו"ת פני"ח"א בחלק אבן העזר סימן ט"ו שנרפס
שם תשובת המחבר אל רבינו בעל הב"ח על תשובתו הנרפסת
בשו"ת ב"ח סימן ע"ה, וכתב המחבר שם בזה"ל "יגדל נא שלוטו
ויראה היום בעולמו, הוא אהובי ומחיתני הנאון הגדול מופת הדור
והדרו, נר ישראל ואורו, דבר אחר לדורו, זקן ויושב בישיבה,
דבריו נשמעים באהבה, אשרי העם השומעים את חכמתו, ושואכים
מים מבאר תורתו, פ"ה ע"ה ר"ג מרנא ורבנא מו"ה וואל נר"ו יאיר.
מכתב קודש אגרת חור מעלתך הגיעני אשר השיב על שאלתי ע"ד
העגונה וכו'. והנה דבריו קריתי ושניתי ואמרתו ברוך ה' אלקי
ישראל אשר לא השבית לנו גואל, לראי עינינו בדברי ספיקותינו
וביטוי עדיין יש תורה בישראל" וכו', ומסיים שם "ומובטח אני
בחסדך, שיהי אמרי פי לרצון לפניך שלא להקפיד עלי אם מחמת
שלהבת האמת יצא מקולמסי שום שפת יתר" עכ"ל, ובכל התשובה
הארובה היא לא הזכיר עליו אף פעם א' שם "מורי" כאשר יראה
המעייין שם. וכן בתשובה אחרת אשר השיב ג"כ רבינו בעל מג"ש
לרבינו בעל הב"ח ז"ל, והיא נרפסה בשו"ת ב"ח הדרשות סימן ג',
גם שם לא קרא אותו בשם "מורי" רק בשם מחותני, ורק בסוף
התשובה התם א"ע בשם תלמידו, והוא רק בדרך כבוד:

יג. והנה תראה עוד שם בחלק אבן העזר סימן ג' באמצע
תשובתו שם שכתב בזה"ל: "ואל אלקים הוא יודע
כי אהרי כותבי זה שלחתי ושאלתי לו ספרי הגאונים מורי בעל
דרישה ופרישה וספר הגאון בעל בית הדרש ז"ל, ומצאתי כי מורי
הנ"ל פירש כפירושי כו', ובעל הב"ח הרגיש קצת בקושיא זו ופירש
דהטור כונתו רוקא שיבא עליה, וסיים ועיין בתוס' יומא שכתבתי
לעיל ע"כ, ולא הכנתי מה כונתו במה שכתב לעיין בתוס' ריומא
והלא שם מבוואר שלא בדבריו ואנן קיי"ל בכל מקום דהרא"ש
הולך בעקבות התוס' ואלמלא היה חולק עליהם פשיטא שהיה
מוכיר זה בספרו" עכ"ל רבינו. הרי שקרא את רבו בעל הסמ"ע
בשם "מורי" ואת בעל הב"ח לא קרא בשם מורי רק בסתם, וכן
בכל מקום שמביא את ספר הב"ח לא יזכירהו כלל בשם "מורי"
לא עוד אלא שלפעמים דבר גם כן נגדו קשות ובלשון אי כבוד,
ולא

ולא נשא לו פנים בדברים הנוגעים לדינא בין להקל ובין להחמיר
 ראה לדוגמא בשו"ת פנ"י ח"ב סימן כ"ו שכתב בזה"ל: "והנה קצת
 לומדים הראו לי ספר בית חדש להתיר כזה וסמך על ספר התרומה
 ושרי לי מר"י להתיר איסור ברור ולהניח דברי הגדולים בתכמה
 ובמנין ולסמך על דברי היחיד, ולא עוד אלא שרי ליה מר"י על
 מה שלא העיר אמת במהכ"ת שכתב דהרא"ש התיר בזמן הזה
 ושכך כתב בשני המקומות. ותימה גדולה עליו שהעיר מה שלא היה
 דהרא"ש לא כתב כן אלא כך כתב" וכו' עכ"ל. ועוד שם בסימן
 כ"ט בתשובתו להגאון מו"ה מנחם מן האבר"ק ווינא נר"י, כתב
 גם כן וז"ל "מה דברק לן מכ"ת בין דם לדם כו', והנה בא מעשה
 בזה לידי והארכתי בתשובה להגאון מו"ה יואל נר"י מק"ק קראקא
 ולהגאון טהר"י מלובלין (הוא הגאון מו"ה יעקב שהיה אב"ד בק"ק
 בריסק דליטא ובק"ק לובלין, והוא אבי הגאון רבינו הגדול מו"ה
 העשיל זצ"ל), וכולם עמדו בשיטתי להתיר וכו', והנה אני שולה
 למעכ"ת גוף הכתב של הגאון מו"ה יואל מק"ק קראקא, ושם תראה
 כי כל מה שכתב בספרו בית חדש וכן כל מה שכתב בתשובה
 אלי הכל הוא בא בטחורת, ומרמו הכל על הוכחות שלי שהוכחתי
 מדברי המרדכי והוא רוצה להשיב על הוכחתי, והנך רואה כמה
 דבריו דחוקים שהוא רוצה לפרש וכו', ופירוש כזה אלו אמרה
 המרדכי בפנינו לא צייתנא ליה דוראי לא הוה שתיק תלמודא
 לפרש פירוש זר כזה, כי מי הוא הנביא להבין פירוש כזה מעצמו,
 והנה הוא טוכיח אותי על פני על שלא הסתי על כבוד בעל ת"ה
 ז"ל, והוא איננו הס על כבוד המרדכי ז"ל לפרש בו פירוש זר
 ומוקצה מן הדעת לא שערום רבותינו הראשונים ז"ל ואין ספק
 שהאמת בדבריו עכ"ל. וכל מבין ומשכיל יבין מעצמו כי אלו היה
 רבינו בעל מג"ש תלמידו של רבינו בעל הב"ה ז"ל לא היה כותב
 עליו דברים האלה. ואף גם מתוך תשובה אחרת הנדפסת ג"כ
 בספרו שם בסימן ל"ד נראה ג"כ שלא היה תלמידו, כי שם דבר
 דברים קשים ומרים נגד הפסק של רבינו בעל הב"ה ז"ל על
 שהתיר בספרו ב"ה איסור חדש בזמן הזה, אשר לא היה יכול
 שום תלמיד להרהיב עוז בנפשו לכתוב כזאת על רבו אשר למד

כלילת יופי

פעם בישיבתו, ושתה מים מבאר תורתו ז). אבל אם נחליט שלא
היה מעולם תלמידו ותואר "מורי" שכתב עליו בימי חורפו לא
היה

ז) ורע כי רבינו הגדול מו"ה יואל סירקיס זעל הצ"ח ז"ל התיר נספרו
שני דברים שלא בזמן חכמים וגרם לעלמו כי רבים מחכמי וגדולי
דורו ילאו לריב עמו ודברו אחר נשפטים. ונהם ערכו טענותיהם לפניו
באהבה ובכבוד ועשו עמו מלחמה בשלום, ונהם נאו גם בדברים קשים ובלשון
אי כבוד, ולא נשאו לו פנים:

א) ונהם שלא לרוץ בדבר החדש ופסק דאין איסור חדש נוהג בשל גוים
בזמן הזה והוא נספרו צ"ח בעור יו"ד סימן רל"ג. ובזה העיר עליו
חונת הנוקמים (כנ"ש זעלמו נספרו שו"ת צ"ח החדשות נסימן מ"ב בדרך
הש"ץ הח"ף) באמנם שהתיר דבר חדש נגד דעת רוב הפוסקים הראשונים
והאחרונים, וגם הוא נגד הלכה פסוקה צ"ע יו"ד סימן רל"ג ס"ס. וצ"ח
וצ"ח הציאו ג"כ את דבריו והשיגו עליו גם הם. ועמהם גם הגאון מהרי"ש
קאיידיניצר זעל ברכת הזבח. ואולם עוד נחייי של רבינו זעל הצ"ח התוכחו
עמו ונגדולי חבריו ונקשו וננוו לחזור ונדעשו, ולא אנה שמוע להם. ומהם
הגאון מהר"ם זעל חוס' יו"ט ז"ל אשר עוד נשנת שלי"ח ערך אליו תשובתו
אשר בה ירה עליו חלי השגותיו בכל תוקף ועוז כנבואה נשו"ת גאוים
בחראי בסימן ג', ושם נדפס ג"כ מה שהשיב לו רבינו זעל הצ"ח על דבריו
וגם תשובת זעל חוספות יו"ט ונה שחזר ודחה את תשובותיו של הצ"ח צזה.
ונסוף דבריו קיים עם הנקטה כי טוב ויפה הוא להגיע מו"מ של הלכה זו
לפני חכמי הדור שהם יכריעו בדבר ויעו"ט. ואחריו נאו עוד שני גדולי הדור
וערכו גם הם טענותיהם לפני זעל הצ"ח לנצל דבריו. והם הגאון מו"ה
אהרן בניו"ה משה נחיר אשכנזי נשנת שלי"ד. והגאון מו"ה צרוך בענדיט נגי"ל
נניק מאלהוב נשנת שלי"ז. כנבואה נשו"ת צ"ח החדשות נסי' מ"ח ונ"ט.
ונצל הצ"ח לא ענה להם דבר. ושוב קם גם הגאון רבינו זעל מו"מ נספרו
שו"ת פני יהושע מ"ב נסימן ל"ד והוא ז"ל האריך בתשובתו שם להשיג על
פסקו של הצ"ח בכל פרט ופרט גם בדברים קשים כי לא נתן ונעלור לעשו.
וז"ל שם "כבר הלכה רווחת בישראל דחדש בזמן הזה אטור אף בשל גוים
ולא היה פולה פה ומערער בדבר כי הדברים ילאו ונטען הגאון הגדול רבינו
יחזק יהודע זעל התוספת ז"ל, והסכימו עמו כל הנאים אחריו. ונהם שהעולם
נוהגין להקל כבר ישנו האחרונים הנכנה, ולא שחלקו על הר"י זעל התום

חיה רק בינוי כבוד בלבד, לא יפלא עוד כל כך על רבינו על אשר פלטה קולטמו דברים קשים נגד כבודו של אותו זקן. כי
נשוב

ז"ל, עד שקם חכם אחד והוא הגאון צעל בית חדש ונחלק על הר"י צעל החוספת כעבודתו בספרו סינון ר"ג. והנה יתנצר הגאון הזה בונה שצטר הוא בכונה וקומונה בספרו כי שארי לי מארי על אשר חלק על הר"י והכלים אליו בחוס. ולא על הנחלוקת אני כועס, כי ודאי אין לך אלא שופט שביניך ורשאי כל אדם לחלוק בראיות ברורות אפילו על דברי הראשונים וכונ"ס הרא"ש ז"ל. אך על דבריו ועל רעוה רוחא דנקיט לי אלני כועס אשר סיים בדבריו כי איסור חדש בש"ג אינו אלא חסידות, ואסור לנהוג בו בפני רבים, והנה עשה את דברי הר"י צעל החוספת לאפס ותוהו וכאלו דבריו נתונים ונסיכי עד שלא נחשבו דברי הר"י וכל הפוסקים אפילו לחוש להם לחונרא לכל הפחות, ובנוקם אשר היה ראוי לוונר הגם שיש להשיב על דברי הר"י וי"ו אין לעבור עליהם. הואיל ונפיק ופומיה, סכן דרך התלמוד והגאונים ז"ל, אבל לא לסנוך על דעתו ולגזור אונר שאסור לנהוג כדבריו. ועתה באתי להראות לעיני העמים והסרים אשר אין בדבריו ונוש ואין גם אחד אשר יאמר עליו כי היא זה תשובה על שיטת הר"י, וקול דברים אמתו שוועים, וחוננה אין אנו רואים. ועתה יעצרו כל דבריו לפנינו כבני ונרון ואני אשיב ידי עליהם כבוד על סלסלות, ואח"כ אביא ראיה ון הירושלני דעבודת שם דחדש נוהג בש"ג, וגם ון התלמוד ונוכח כן וכו' עכ"ל דבינו צעל ונג"ש בתשובה ועי' שם שהאריך ואלד בזה. והנה הגאון ז"ל הרם ולא חונל וחשנ בדעתו כי כבר סתר כל בניי בית חדש צענין זה. אבל ניי יגלה עפרות זה ונעיני הגאון עין העדה צעל ונג"ש ז"ל, ואז היה רואה אין שנכדו אשר ילא ונחללו ונשא גם את טונו והיה ג"כ רבן של כל בני הגולה והוא הגאון האדיר ונ"ה יעקב ישיע עקראקא צעל חידושי פני יהושיע ז"ל חבר ג"כ פסק חדש צענין חדש (צקונטרס אחרון צקוף פ"ק דקידושין שם) והוא עונד שם לעיין לקדו של רבינו צעל הבית חדש ז"ל וחזק כל בניי ביתו והראה לעיני העמים והסרים כי יפה דן ויפה הורה. אחרי אשר העניק והרטיב הדברים שם לנצר היעב ונחלוקת הפוסקים אם חדש צחון לארץ הוא דאורייתא או דרבנן, והביא שם מערכה וול מערכה. ושונ העלה דלדעת הסוגרים שהוא ודרבנן פשיטא דנש"ג שרי אף לכתחלה דהא בהא חליא, שונ הראה שם דקוניין דעלנא ונוכחא טפי כדעת הונקילים בזה. וגלה שם

נשוב ונאמר, כי רק אהבתו אל האמת גרמה לו שלא לשאת פנים אף לגדול הרור וטאור עיני הגולה כמו רבינו בעל הב"ח ז"ל

אעפ"י

דעתו דעת תורה ודעת נועה שנאלץ רחבת ידים לבח בכחא דהתימא לזכר וללכך הדברים כשמהל, ויעו"ם שהעלה מדברי רבינו בעל הב"ח נכונים צזה. וגם הסיר מעליו כל ההשגות שהשיגו עליו קנאלי ובהרלי זכר שם (ולא זכר מאומה גם וכן השגות של זקנו רבינו בעל ונג"ש כי לא הי' עוד נדפוס זייניו). ואחריו יאיר נתיב גם הגאון הנפורסם נהר"ץ גלוגא ז"ל האד"ק אלטונא והאמבורג בספרו שו"ת תפארת לני חי"ד סימן ק"ד שגם הוא ז"ל האריך בתשובה שם לזכר כמה לדי היתר נענין חרם, ודרך צזה בעקבות הגאון בעל חידושי פני יושיע בקונטרס אחרון שם ככל פרט ופרט כאשר יראה הנועין שם. —

ב) גם ננה שפקק רבינו בעל הב"ח בספרו בטור יו"ד סוף סימן רמ"ו והביא ראיות נכונה מאומי הש"ס שתימן רשות לראש ישיבה ליהנות ולהתפרנס ע"י הנותנות ומותר לו לקבל עד שיתעשר כדי שיהי' דבריו כשענין וכדתיא והסך הגדול מאחיו גדלוה ונאל אחיו עכ"ל. והנה גם על היתר זה קמו עליו ונקנאים אשר קראו ערעור עליו כי הפריז מאד על הנדה צזה, ואחד הנויחד מגדולי זמנו והוא הגאון הישיש מו"ה אליעזר צנו"ה שנאלל אשכנזי האד"ק אפסא, הנודע ע"י ספרו הגדול "דנושק אליעזר" על נוסכת חולין* העיר עליו כל חנותו כי ילא להשיג על כל דבריו צזה גם בדברים קשים ולא נשא לו פנים, והוא בספרו דנוש"א שם צריש פ' אלו טריפות גבי ר' אלעזר דכי הוה ונמדרי לי' מידי מצי נשיאה לא שקיל וכי הוה נזונני לי' לא אזיל. וע"ז הביא שם דברי הרמב"ם בפ"ג מה' ת"ת שהביא ראיות שאסור לת"ת לקבל דורות, והכסף ננשנה שם דחה ראיותיו. וכן הוא ג"כ בטור יו"ד סוף סימן רע"ו וכתב שם הנ"י דהרמב"ם לטעני' אזיל, וצאנות שלל נהגו חכמי הדורות כמותו, והראיות שהביא לדבריו יש לדחותם, וגם

הרשב"ץ

* אם ימשל עליו הקורא ברשותו כי הרהיב עוז נכפשו לחלוק על הגאון בעל הב"ח ז"ל ובא עליו בחוכחה ומגולה ובלשון מדברת גדולות כמו על אים כערכו, הנה בעינינו לא יפלא הדבר כלל אחרי שנחברר לנו כי היה חי עם בעל הב"ח ז"ל בדור אחד, ושניהם היו חברים אשר למדו בישיבה אחת, כי בילדותם שאבו וינס ונכאר אחת ורב אחד היה לנשיהם גם הוא היה רב גדול בישראל זקן ויושב בישיבה, כאשר הראיתי לדעת בחולדותיו אשר יבואו להלכה בספרי זה, ולכן לא היה נזהר בלשונו נגדו וכתב עליו מה שכתב.

אעפ"י שהיה אוהבו ומחוננו, כי האמת היתה נר לרגליו ואור
לנתיבותיו: —

יד. והנה קורא יקר! הנה נא ידעתי כי הלאיתך מעט ברוב
דברים, כי הרבתי מלים עד כה יותר מן המדה, ואולם

אתה

הרענ"ץ נחשבותיו האריך לחלוק על הרענ"ס גזה, ולכתור כל דבריו —
והגאון בעל דמשק אליעזר כתב גם אריכות דברים גזה לנר הדברים צאר
היטב ובסוף דבריו כתב כדברים האלה: „והנה קם תחתיים מהר"ם (הוא
הגאון מו"ה יואל סירקיס בעל ה"ח), וראה את כל דבריהם והציא כל
הראיות של הספק משנה ודמיות כל הראיות של הרענ"ס להתיר וכאלו הם
דברי עלמו וגנובים הם אתו ודרושים ועל ספר כסף משנה הנ"ל אלא
שהוסף מדברי עלמו שניתן רשות לראש ישיבה ליהנות ולהתפרנס ע"י נחמות
ויותר לו לקבל עד שיחשבר כדאיחא צפ' אלו כאמריך גבי ר' אבדו ור' אבא
דמין עכו וכו' עכ"ל מהר"ם ז"ל. ולהסיר חלונה וישראל שלא להכשיל הדורות
הנאים שיאמרו הלא אדם גדול מישראל הוא שחצר באורים על כל הארבעה
טורים, וגם הוא תופס ישיבה צק"ק קראקא עיר ואס מישראל כנה שנים,
ולכן יש למנוח עליו, על כן באתי גזה להודיע טעותו, דע"ם ראה מרבי
אבדו וכו'. והכלל הוא דהך והכהן הגדול נאחיו אין הפירוש שיתנו לו נחמות
עד שיחשבר כדי שיהי' דבריו נשמעין אלא ר"ל שהיו קובעין לו שכירות ולא
מכיסם אלא כדכתיב גבי מלך גם לאכנס יעשיר וגו'. וביעקב ע"ה והקשורים
ליעקב וגו'. וכיוצא בו עושים לרננים ולראשי ישיבות חק קבוע משכר המופה
וכיוצא גזה וכמו שמוהגין עוד היום, והמהר"ל היו נותנין לו חק קבוע
משכר שדכנות, וכיוצא מדברים אלו, וצכה"ג מיידי כל הנך ראיות שהציא
מהר"ם אצל ליטול נחמות אסור, אי כווי באותו הפעם שמינוהו ראשי ליטול
וכמעשה דיוחנן המחת כשמינוהו לכהן גדול. אצל אח"כ כל ימיו אסור ודלא
כני"ש מהר"ם דלעולם שרי ליטול חף להעשיר כדי שיהי' דבריו נשמעין"
עכ"ל בעל דמשק אליעזר צספרו סס. ונאמחכ"ה לא הועיל כלום עם כל
דבריו גזה, כי רוב גדולי הדור הסכימו עם רבינו בעל ה"ח גזה להלכה
ולמעשה. וכן נהגו גם הדורות הנאים אחריו למנוח עליו בהיתר זה בכל
מקום ובכל זמן. וכע"ם גם הט"ז והט"ך ציר"ד סוף סימן רמ"ה, ודברי הרב
בעל דמשק אליעזר גזה לא שמיעא להו כלומר לא סבירא להו וכללל אמרו
דאין הלכה כרבי אליעזר. וראה מזה ג"כ להגחון רבינו ישעיה סנ"ל תרויץ

אתה כרחום תחום ואל תכעס עלי, כי גם אני אך לברר את האמת באתי אשר אני ואתה חייבים בכבודת: —

ומעתה הנני חוזר ושב לדבר ג"כ מעט מקורות ימי היוו של רבינו ז"ל בהיותו פה בעירונו. והנה כבר כתבנו מראש מקדם כי רבינו יהושיע בעל מג"ש נתקבל בסוף ימיו לריש מתיבתא פה קראקא למלאות מקום בסאו של הגאון מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות אשר היה ג"כ לפניו ריש מתיבתא פה, ואולם לא מיד לאחר פטירתו כי בעל מג"ע נפטר בשנת שצ"ג לפ"ק, ורבינו יהושיע בא לקראקא אח"כ סביב לשנת שצ"ט, והיה זה עוד בחיי הגאון רבינו בעל הב"ח שהיה אב"ד וגם ריש מתיבתא פה, ואולם להיותו טרוד מאד בסידור ספרי הב"ח לבית הרפוס, וגם היה אז לעת זקנתו, היה נלאה נשוא לברו את עול הרבנות ואת עול הישיבה גם יחד, ובעבור זה ראו ראשי ומנהיגי העדה לקבל את רבינו הגאון בעל מג"ש להנהיג את הישיבה הגדולה פה, ונתנו לו תואר ריש מתיבתא. ואחרי פטירתו של רבינו בעל הב"ח ז"ל פה (ביום עשרים באדר ת' לפ"ק), גם אז לא קבלו ראשי העדה פה מיד רב אב"ד אחר במקומו, כי הגאון מו"ה יהושיע שהיה ר"מ פה היה תופש ג"כ בכל תכסימי הרבנות, וכל עסקי העדה היו נחתכין רק על פיו ונהג את כל העדה בהכמה ובתבונה וברעת, וגם כל דבר הקשה הביאו אליו, ושלוש כתות הדיינים אשר היו ממונים מאת ראשי הקהל היו כולם כפופים לו וסרים למשמעתו בפקודת ראשי וטובי הקהל כמבואר הכל בפנקס הקהל פה. ומן הדיינים הגדולים דפה אשר ישבו בקביעות בביתו של רבינו ז"ל היו הגאון מו"ה יהודה זעלקיל מו"ה א' אשכנזי (והוא היה חתנו של רבינו בעל הב"ח ז"ל), והגאון מו"ה ברכיה בירך שפירא בעל ס' זרע בירך (והוא היה חתנו של הקצין מו"ה שלום מעליש מחותנו של בעל תוס' יו"ט) והגאון מו"ה צבי הירש הכהן (אשר שלשתם היו מן הבית

דין

ז"ל נספרו סל"ה ח"ב דף ל"ו ע"ב נוסף סנועות סהאריך סס ג"כ נכחא דהיתרא נדנרים של טעס, ועי' ג"כ נסו"ת כ"ח סינון ל"ב סהאריך עוד נזה ועי' ג"כ נסו"ת פנים ונאירות ח"א נסינון ע"ט. והדנרים עתיקים ולכ"ו לסהאריך נזה. —

דין הגדול דפה), והם באו על החתום אחרי התימת יד רבינו
 הגאון בעל מג"ש ז"ל על כמה פסקי דינים אשר יצאו מתחת ידם,
 והמה בכתובים בפנקס הקהל פה של הסופר הרה"ג מו"ה מתת'י
 דלאקרוט בהגאון מו"ה יוסף דלאקרוט ז"ל בסימן תרכ"ט מיום ו'
 ח"י סיון ת"ו לפ"ק, ובסימן תרס"ו שם מיום ו' ר"ה מנחם ת"ו
 לפ"ק ועוד במקומות שונים. ובשנת ת"ג לפ"ק ישב עמו בדון הגאון
 מו"ה מרדכי קראשניק ז"ל שהיה ג"כ דיין הגדול פה קראקא (והוא
 המוכא בבאר הגולה באו"ח סימן תקפ"ו), ובפנקס שם בסימן צ"ז
 באו שניהם על החתום על פס"ד שיצא מאתם ביום ד' כ"ו חשון
 ת"ג לפ"ק, ועוד הפעם על פס"ד מיום ד' ד' כסליו ת"ג לפ"ק "נאום
 יושיע בלא"א מו"ה יוסף זללה"ה, ונאום הקי יעקב מרדכי קראשניק"
 ע"כ. ושוב נתקבל הגאון מהר"ם קראשניק לאב"ד ולר"מ בק"ק
 לונטשיץ שכן נמצא בפנקס שם בסימן תר"ח העתק מכתב ידו
 של הג"מ מרדכי קראשניק ר"מ ואב"ד בק"ק לונטשיץ מיום ה' ט'
 שבט ת"ו לפ"ק, (וראה מזה ג"כ בהערותינו בספרי כלילת יופי"
 ח"א דף ט"ו ע"א). וכן תמצא התימות ידיהם גם כן ברפוס בספרו
 שו"ת פני יהושיע בחלק ב' בגביות עדות אשר הוגבה פה על
 עגונות שונות, — ומשך זמן שלש שנים ומחצה, היינו מאמצע
 שנת ת' לפ"ק, שאז נפטר רבינו בעל הבי"ח ז"ל, עד תחלת שנת
 ת"ד לפ"ק, היה פה ריש מתיבתא אחר שהיה ג"כ מדברנא דמתא
 והוא רבינו יהושיע בעל מג"ש, ואולם כאשר ראו ראשי ואלופי
 העדה פה כי רבו התלמידים פה מיום ליום מאשר נקבצו ובאו
 מכל קצוי ארץ ללמוד בישיבת חכמים פה עד כי כבר על רבינו
 ז"ל לשאת לבדו בעול הישיבה הגדולה. אז נועצו לב יחדיו ונמנו
 וגמרו למנות ולהוסיף עוד ראש ישיבה אחר מלבד רבינו ז"ל,
 והסכימו כולם לבחור אז את הגאון הנודע מו"ה יו"ט ליפמאן סג"ל
 העללער בעל תוס' יו"ט שהיה אז ר"מ ואב"ד בק"ק לאדמיר אשר
 בגליל וואהליון, וכתבו אליו כי בא יבא לקראקא לכהן פאר בעדהם
 ולשבת פה בתור ריש מתיבתא ולהרביץ תורה ברבים כמו הגאון
 מהר"י בעל מג"ש, וביום ב' דחזה"מ סכות ת"ד לפ"ק נתבשר
 הגאון בעל תוס' יו"ט ע"י ציר מיוחד מבתו הגבירה מרת רבקה
 ובעלה

כלילת יופי

ובעלה הרב הגדול החריף מו"ה צבי הירש מעליש (ח) כי נתקבל לר"מ בקראקא נוסף על הגאון מו"ה יהושיע אשר כבר זרח באור תורתו שם, (לשון בעל תוס' יו"ט בספרו הקטן מגילת איבה). ויען כי עברו על רבינו בעל תוס' יו"ט גם בעיר לאדמיר, בהיותו אב"ד שם, צרות רבות ורעות ע"י שונאיו הרבים והעצומים אשר קטמו והלשינו עליו בעלילות שונות לפני שר המדינה שם עד אשר היה נרדף ממנו מאד, ואם כי אח"כ נעשה שלום ביניהם בעזרת אוהביו עב"ז שמה הגאון ז"ל לקול הבשורה הזאת, וקבל עליו המשרה להיות ר"מ בק"ק קראקא, היא העיר הגדולה והחשובה עיר ואם בישראל

(ח) הרב הגדול החריף מו"ה צבי הירש ז"ל חתן בעל תוס' יו"ט היה בן הרב הישיש הקלן מו"ה שלום מעליש מיקירי ק"ק קראקא שהיה חנוני של הרב הגאון מו"ה ברכיה זיך שפירא צמו"ה ילחק אייזיק ז"ל דרסן ודיינא דק"ק קראקא הנודע ע"י ספרו הנכבד זרע זיך על התורה שנדפס בקראקא בשנת ת"ז לפיק בהסכמות הגאונים דפה בעל תוס' יו"ט ובעל מגיני שלמה ז"ל. והקלן מו"ה שלום מעליש הנ"ל הראה ג"כ אות לטובה למחותנו הגאון בעל תוס' יו"ט ז"ל אשר ניד בנאוו לקראקא בתחלת שנת ה'ד לפיק נדב לבו של ונהר"ש הנ"ל ונפן לכסף מולא להדפיס שנית פה קראקא בדפוס הרב ר' נחום צ"ר משה נייזלס, את סדרי המשניות עם פירוש הרע"ב והתוס' יום טוב עם הוספות רבות אשר הוסיף בעל תוס' יו"ט בתוספותיו עוד הרבה על הראשונות. וזו הרב הגדול מו"ה צבי הירש הנ"ל היה ג"כ עהיר נכסין. ונמלא בפנקס של הרה"ג מו"ה נתתי' דלאקרוס ספרא מתא דפה, בסיון רכ"ו סס, שהיה לו לר' הירש חתן הגאון ר' ליפמאן סג"ל בעל תוס' יו"ט דין ודברים בעסקי הלואות עם הרב ר' נחום נייזלס הנ"ל הונדפיס דפה, ונעשה פשרה ביניהם ביום ו' כ"ג אייר ת"ה לפיק. ואולם לדאונן נפש אציו הזקן ונהר"ש הנ"ל, ונפש חנוני בעל תוס' יו"ט, נפטר מו"ה הירש הנ"ל בקולר ימים ביום ג' סיון ת"ה לפ"ק (פנקס הח"ק פה) כאשר קנן עליו נר חנוני בעל תוס' יו"ט ז"ל בהסכמתו לר' זרע זיך הנ"ל אשר סס הסכים ג"כ עם הרב הנחמד להדפיס בחך חיבורו זרע זיך ג"כ קלת חידושי תורה ונהני נילי ונעליותא ונחתנו ר' הירש הנ"ל אשר נשאלו אחריו בכתובים, ונקראים בשם «עטרת לבי», שהיה לו למזכרת ללח וראה וזה בהקדמה סס:

בישראל בכל הארצות המערביות ושמה נודעת ומפורסמת גם בכל ארצות המזרחיות (מגילת איבה שם). ומיד ביום די אסרו חג דסכות נסע משם עם כל בני ביתו ובא לקראקא ביום ג' כ"ה השון ת"ד לפ"ק, ונהג גם הוא ז"ל ושיבתו הרמתה פה נוסף על הישיבה הגדולה אשר רבינו מהר"י בעל מג"ש עמד בראשה, והתלמידים הלכו אז מהיל אל היל וקנאת סופרים הרבתה הכמה ותושיה בישראל: —

טו. **ואולם** גורל שני הנאונים האלה מעמדם ומצבם במה שנוגע להליכות ביתם ולפרנסתם לא היה שוה, כי הגאון מוהר"י בעל מג"ש למד תורה מתוך רחבת לב, כי היה לו הין ועושר בביתו תורה וגדולה במקום אחר, גם בנו גם בני בניו וחתניו לוקחי בנותיו כולם היו ראשי אלפי ישראל, קצינים ונדיבים ומגדולי העיר ונכבדיה, כאשר יבואר להלאה, וכל אשר עשה רבינו יהושע פה לטובת הכלל הן לדון ולהורות לכל הבא בשאלה, והן לשאת עליו עול הישיבה הגדולה, והן לפקח בעסקי הקהלות, את הכל עשה הנם אין כסף בלי שום קבלת פרס, לא מקופת העדה ולא מיהודי סגולה אשר עמרו על הפקודה, כי היה עתיד נכסין ולא היה צריך ליטול. אך לא כן היה גורל הגאון מהר"ס בעל תוס' יו"ט, שהוא ז"ל למד תורה מתוך הדחק, ופרנסת ביתו היתה מצומצמת מאד, יען כי כל רכושו אשר היה לו בימי עלומיו כבר חלף והלך לו בענין רע ע"י מלשינות ועלילות שונות, כמבואר הכל בספרו הקטן מגילת איבה, ובבואו לקראקא כבר הגיע אז לימי הזקנה והיה חסר כה וחסר עזו עד אשר נלאה נשוא. ועל כן כאשר נודע הרבר לאלופי הקהל, לא נהו ולא שקטו ועוד בשנה ההיא בר"ה אדר ראשון ת"ד לפ"ק נמנו וגמרו והסבימו כולם להתחזר העטרה ליושנה וקבלו אז את הגאון בעל תוס' יו"ט גם כן לאב"ד בק"ק קראקא והגליל, למלאות מקום הגאון בעל הבי"ה ז"ל שהיה פה אב"ד לפניו, למען תהינה לו כל ההכנסות של הרבנות מן כל העיר ומן כל ארץ הגליל, ועי"ז תהי' פרנסתו מצויה לו בריוח בדרך כבוד. ובאין ספק שכל זה נעשה ג"כ בהסכמת הגאון מוהר"י בעל מג"ש, וזה מפני שהוא לא היה צריך כלל להכנסות הרבנות כי ברכו ה' בעושרו, וגם מכבודו לא נגרע מאומה, כי גם לאהר

בלילת יופי

לאחר שנתקבל בעל תוס' יו"ט לאב"ד בעור פה, גם אז היה רבינו יהושע המוציא והמביא, ובולם היו כפופים לו, וכן כל ג' בתי דינים הקבועים פה, היו סרים למשמעתו במקדם עפ"י פקודת ראשי העדה פה, כמבואר בפנקס הקהל במקומות שונים בפסקי דינים שיצאו מבית דינו הגדול פה גם מתחלת שנת ת"ד עד אמצע זמן הקיץ משנת ת"ה לפ"ק, וממשלתו היו שוה לממשלת הגאון בעל תוס' יו"ט בכל דבר שבקדושה, וגם לא נעשה שום הסכמה פה או איזה תקנה בתוך קהל ועדה, מבלעדי הסכמת שניהם (ט) וכמו

(ט) וכן כולל הסכמות שניהם גם כן על הרבה ספרים שנחתצו וילאו לאור צוננס נדפוס קראקא, ונשאר מקוונות, ונדפס תמיד נחמלה הסכמת הגאון נר"ה ליפונן סג"ל בעל תוס' יו"ט ואח"כ הסכמת הגאון נר"ה יהושע צנו"ה יוסף ז"ל בעל נג"ש, כן תראה הסכמותיהם בשנת ת"ד על ספר סיד ידירות, ובשנת ת"ה על ס' הס"ך יו"ד, ובשנת ת"ו על ס' זרע זיך על התורה, ובשנת ת"ז על ס' פתח עינים, והוא מראה נוקוניות על הזהר והתיקונים, והס כולם נדפוס קראקא. וכן כולל הסכמותיהם גם כן על ספר ענוק הנוגף דפוס אמסטערדם בשנת ת"ז לפ"ק. ועוד על שאר ספרים טובים. וכבר ידענו כי בעל תוס' יו"ט היה האב"ד ובעל נג"ש היה הר"מ פה קראקא, ואולם יען כי גם בעל נג"ש היה נוהג פה כשיאלחו צרונה גם בכל עניני ותכסיקי הרצנות כמו רב אב"ד, וכל העדה היו כפופים לו וסרים למשמעתו (וזו נספתי שהם היו לריכים לו והוא לא היה לריך להם, שהי' לו הון ועושר צדיתו ולא נטל שום פרס מן הקהל) ע"כ נכתב גם עליו לפענוים תואר אב"ד, והוא רק, כינוי כבוד בלבד. וכן תנאל ג"כ תואר אב"ד לפענוים גם אלל הגאון נהר"ך שפירא בעל נוגלה ענוקות אשר גם הוא ז"ל היה ר"מ פה לפניו ציוני רבינו הנ"ח ז"ל אשר היה אז האב"ד פה כנודע. אך יען כי גם רנ"ש נולד שיהי' ר"מ נתיבחה פה היה תופש ג"כ בכל חכסיסי הרצנות וכל עסקי העדה פה היו נחתכין על פיו (כי גם הוא ז"ל היה עתיר נכסין תורה וגדולה בנוקוס אחד ולא הי' לריך לטובל נאוונה מן הקהל ובעבור זה היו ג"כ דבריו נשועין, כנוהו כמו הגאון הנ"ח ז"ל), ע"כ נכתב גם עליו בפנקס הח"ק דפס שהי' דרשן ור"מ ואב"ד פה ק"ק קראקא, וכל קורא ונשכיל יצין ונעלמו כי תואר האב"ד אשר נכתב על שני הגאונים הנ"ל אינו רק כינוי כבוד בלבד וכנ"ש לעיל וז"כ :

וכמו כן נהג את ישיבתו הגדולה עד יומו האחרון אשר לראבון
נפש כל בית ישראל נתבקש רבינו יהושיע בישיבה של מעלה
ועלה אל האלקים ביום שבת קודש ז"ך מנחם תיה לפ"ק ופה
חלקת מחוקק ספון. ובפנקס הח"ק פה זכר על אבן מצבתו נכתב
עליו כדברים האלה:

„טורינו ורבינו, טופת דורינו, גאון תפארתנו, הגאון
הגדול מו"ה יהושיע בן מוהר"ר יוסף זצלה"ה, נפטר
והלך לעולמו בשבת קודש ז"ך מנחם, ונקבר למחרתו
ביום א' כ"ה מנחם ת"ה לפ"ק, והוא בעל מגני
שלמה, ושו"ת פני יהושיע“:

טו. **והנה** מה שנודע לנו ממשפחת בית אביו ז"ל, כבר נזכר לעיל
בתוך המשך דברינו אשר גם אחיו של רבינו ז"ל והוא
הרב מו"ה מרדכי מווילנא גם הוא ז"ל היה אדם גדול בתורה אב"ד
ור"מ בקהלה אחת מערי יהודה, והוא הריץ ג"כ כל שאלותיו
וספקותיו אל רבינו ז"ל, וכן נרפס גם ממנו תשובה אחת בשו"ת
פני יהושיע חלק ראשון חלק יו"ד סימן י"ו, ורבינו השיב לו שם
בכבוד גדול, ואחותם הגבירה היתה אשת הרב הגאון החסיד מו"ה
שמואל שווארציר הלוי ממשפחת הורוויץ, שהיה אביהם של האחים
הגאונים מאורי הגולה מו"ה היים הייקא הלוי ז"ל שהיה אב"ד ק
הרובשוב וק"ק הורדנא (והוא היה תלמיד מובהק להגאון מו"ה
יעקב מלובלין אביו של רבינו הגדול מו"ה העשל זצ"ל), ומו"ה
יהושיע משה אהרן הלוי ז"ל שהיה אבי הגאון המקובל מו"ה צבי
הירש הלוי הורוויץ שהיה אב"ד ור"מ דש"ש קהלות זאמוט והוא
בעל ספר גאון צבי הכולל שו"ת וחידושים על הש"ס, (שנרפס
בפראג בשנת תצ"ז ע"י בן בנו הרה"ג מו"ה דוב בער הלוי מק"ק
קאמניץ, וראה מכל זה בהקדמתו שם), והוא היה לו מכתבי שו"ת
עם הגאון הנודע מו"ה יצחק בן אברהם שהיה אז עדיין אב"ד ור"מ
בק"ק ווילנא, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק פוזנן והמדינה,
כמבואר בראש ס' גאון צבי שם, ודי בזה: —

ועתה הנני להציג פה לפניך קורא כשכיל, ג"כ מתולדות רבינו
בעל מגיש מבנו ובנותיו ניניו ונכדיו דור אחר דור אשר
הרבה

כלילת יופי

הרבה מהם היו גאונים ומצוינים ומרביצי תורה בישראל, ומהם ג"כ קצינים ונדיבים פרנסים ומנהיגים אשר הארץ האירה מכבודם כאשר תראה להלאה, ולא אחשוב פה מאומה מתולדות נינו ונכדו הנאון מאור הגולה מו"ה יעקב יהושיע מקראקא אשר האיר עיני כל ישראל בספרו הידושי פני יהושיע על השי"ס, והוא היה ג"כ נכד בתו של רבינו בעל מג"ש ז"ל, כי כבר הארכתי בתולדותיו הרבה בחלק הראשון מספרי "כלילת יופי" בין רבני וגאוני ק"ק לבוב כי שם מקומו. ואולם פה לא כאתי להשוב רק מתולדות שאר בניו ובנותיו אשר מהם יצאו ג"כ משפחות רבות ונכבדות בישראל עד היום הזה, ואתה הסכת ושמע:

י. דיע כי שלשה בנים היו לו לרבינו מהר"י בעל מג"ש. הראשון היה הרב הגאון מו"ה משה ז"ל שהיה יותר מארבעים שנה דיון ראשון פה ק"ק קראקא, ומצאתי את שמו חתום ראשון על הרבה פסקי דינים בפנקס הקהל דפה משנת ת"ח עד שנת תמ"ח לפ"ק, ונתקבל לאב"ד בכמה קהלות גדולות ולא רצה לקבל עליו משרת הרבנות מחמת גדול ענותנותו, והיה לו ג"כ תורה וגדולה במקום אחד כי היה התן הגביר הראש והקצין הרב הגדול מו"ה מרדכי חיר ז"ל שהיה פרנס העיר והמדינה, והוא הרבה לו מוהר ומתן והעניק לו מכל טוב, ונמצא בפנקס הקהל פה מהרה"ג מו"ה מתת' דלאקרוט ז"ל שהיה ספרא מתא פה (בימי הגאונים בעל מג"ש ובעל תוס' יו"ט) שהתחייב את עצמו הרב הגביר ר' מרדכי ח"ר הנ"ל גם כן לחזק ידיו של משה התני הרב הגאון מהר"ם הנ"ל ולהלוות לו סכום רב למען יוכל להביא לבית הדפוס או את הספר, שאלות ותשובות" מהגאון אביו ז"ל (הוא ספר שו"ת פני יהושיע) מיד לאחר פטירת אביו, כאשר כבר זכרנו מזה לעיל. ואולם מרדות שונות עצרוהו מלהביא את הספר הנ"ל לבית הדפוס, ובמשך הזמן מת עליו גם בנו האבדך הרב החריף מו"ה מרדכי ז"ל בהיותו עור רך בשנים (ביום י"ז אלול ותכ"ד לפ"ק), והניח אחריו שני בנים, והם הרב הגדול מו"ה יהושיע הרב הגדול מו"ה אליקום געץ, וזה השני היה בן ג' שנים במות עליו אביו הרב ר' מרדכי הנ"ל ונתגדל על ברכי זקנו הרב הגאון מו"ה משה הנ"ל. ואח"כ נשא אשה מק"ק פוזנא, כי התחתן עמו הגביר

הגביר הראש והפרנס מו"ה אברהם ראש מק"ק הנ"ל, ושם שקד על דלתות התורה בעיון בתלמוד ובפוסקים. עד אשר במשך הזמן נתגדל ונתקבל לדיון ובני ישיבה בק"ק פוזנן שם וכאשר נפטר פה קראקא אבי זקנו הרה"ג מו"ה משה הנ"ל (ביום כ"ה אייר תמ"ה לפ"ק) אז ירש הוא את כל רבושו בצידוף אחיו הרב ר' יהושע הנ"ל, והיה לו תורה וגדולה במקום אהרן, ילעת זקנתו התעורר והוציא לאור הס' "מגיני שלמה" בדפוס אמשטרדם בשנת תע"ד בהסכמות גאוני ד"א פולין, ואה"כ גם הס' שו"ת פני יהושיע ח"א, שניהם מרבינו הגאון ז"ל לזכות הרבים, וכבר זכרנו מכל זה למעלה בתוך המשך דברינו. — בנו השני של רבינו בעל מג"ש היה הרב הגאון מו"ה חיים ז"ל שהיה אב"ד זר"מ בק"ק קאלימיא והגליל, ובסוף שנת תל"א בא בהסכמה בין גאוני הועד דד' ארצות פולין ביריד יערסלוב על ספר לב אריה על התורה (דפוס ווילמערסדארף תל"ד), ושם בא על החתום "הצעיר חיים בן לאאמ"ד הגאון הגדול מו"ה יהושיע ז"ל מקראקא החונה לע"ע בק"ק קאלימיא, וחותם פה יערסלוב", והוא נפטר בשנת תל"ג כמבואר בס' מצבת קודש ח"א סימן נ"א. — ובנו השלישי של רבינו ז"ל היה הרב הגדול מו"ה יהודה ליב שהיה התן הגביר המפורסם הרב הגדול מו"ה טודרוס אשכנזי ז"ל אשר היה פרנס העיר והמדינה פה עוד בימי רבינו בעל הכ"ח ז"ל, (והוא נזכר הרבה פעמים בפנקס הקהל של הרה"ג מו"ה סתתי דלאקרוט ספרא מתא פה, וגם נעתק שם בסימן אלף זר"א ג"כ סדר הצוואה שעשה הגביר ר' טודרוס הנ"ל קודם מותו ביום ג' י"ד אדר ראשון ת"ז לפ"ק, כי הניח אחריו בית גדול והיון רב, וצוה לאשתו הגבירה מרת גיטל ולבנו הגדול הקצין מו"ה חיים אשכנזי שיעשו הכל עפ"י עצת מהותנו הגאון ר' יהושיע ר"מ דפה, ולא יטו מרבריו ימין ושמאל), והרב מהר"ל הנ"ל היה בן זקונים לרבינו הגאון מהר"י בעל מג"ש. ונפטר בקוצר שנים ביום ו' כ"ד מנחם תכ"ד לפ"ק לדאבון לב אמו הרבנית הגבירה מרת מרים אשת רבינו הגאון ז"ל אשר היתה עוד בחיים אז ונפטרה אחריו ביום ד' תשרי תכ"ה לפ"ק כנזכר בפנקס הה"ק דפה: גם ארבע בנות היו לו לרבינו יהושיע ז"ל, כולן גבירות ועדינות, בתו הראשונה הגבירה מרת אסנה היתה אשת הרב הנגיד

כלילת יופי

המפורסם מו"ה פנתם סג"ל שהיה מיקירי נכבדי העיר פה עור
 בהיי חותנו הגאון ז"ל, כמבואר בפנקס הקהל פה של הרה"ג מו"ה
 מתת' דלאקרוש ז"ל בסימן אלף וקע"ט שם, והיא נפטרה ז' תשרי
 תכ"ה לפ"ק כמ"ש בפנקס הח"ק פה, (ואולי היתה היא אמו זקנתו
 של רבינו יעקב יהושע מקראקא ז"ל בעל חירושי פני יהושע). —
 ובתו השניה היתה אשת הרב הגביר שר ונגיד בישראל מו"ה
 אברהם במו"ה נתן הלוי ז"ל שהיה ראש ומנהיג פה קראקא והמדינה
 והוא בא בהסכמה בין האלופים רוזנים קצינים מנהיגי ד' ארצות
 פולין בועד יערסלוב ביום י"ג תשרי תמ"ד שהסכימו שם על
 הדפסת ספר עין יעקב באמשטרדם עם כל המפרשים (ע"י הגאון
 ר' יצחק מאיר פּרענקיל בהגאון בעל קיקיון דיונה), ובא שם על
 החתום "הק' אברהם בלא"א מו"ה נתן סג"ל זצלה"ה התן הגאון
 מו"ה יהושע זצלה"ה, והוא היה לו ג' בנים גדולים, האחר היה
 הרב מו"ה מאיר סג"ל, והוא נפטר ברמי ימיו בהיותו בן כ"ד
 שנים ביום ד' טבת תכ"ז לפ"ק (פנקס הח"ק פה), והשני היה
 הרב הגדול הנגיד מו"ה מרדכי סג"ל מראשי הגבאים הכוללים דפה
 ונטצא שמו חתום בפנקס הצדקה דפה משנת תנ"ה לפ"ק, ושם בא
 בראש החתומים של הגבאים הגבוהים מקופה הצדקה דפה. ובנו
 השלישי היה הגאון המפורסם מו"ה שמואל הלוי (שהיה התנא רבי
 נשיאה מהגאון הגדול המפורסם מו"ה יצחק בן אברהם ז"ל שהיה אבר"ק
 פוזנן והמדינה), והוא היה בתהלה אב"ד ור"מ בק"ק מעזריטש, ובשנת
 תמ"ט נתן שם הסכמתו על ס' בית אהרן הידוע, ובשנת תנ"ט נתן
 גם כן הסכמה שם על ספר שו"ת אבן השוהם מהרה"ג מו"ה אליקום
 געץ אבר"ק הילדסהיים, ושם כתב ג"כ תשובתי הגדולה והרחבה
 בנדון אשה שמרדה בבעלה ותקנת רגמ"ה. והיא נדפסה בס' שו"ת
 אבן השוהם שם בסימן ד'. ובא שם על החתום "ביום א' חיי
 שבט תנ"ט לפ"ק, נאום הק' שמואל בא"א מו"ה אברהם סג"ל
 זלה"ה חונה פה ק"ק מעזריטש חתן ה"ה המפורסם מהר"י ז"ל
 אב"ד ור"מ דק"ק פוזנן, ובתחלת שנת תנ"ה בא ג"כ בהסכמה
 שם על ספר עיר בנימין על אנדות הש"ס שחבר גיסו הגאון מו"ה
 בנימין זאב וואלף ז"ל (אשר נרבר אודותיו להלאה), ושם חתם
 א"ע "נאום שמואל בהמנוח מו"ה אברהם סג"ל מקראקא חתן המלך
 הגאון

הגאון מו"ה יצחק ז"ל אב"ד מפוזנץ, ואח"כ נתקבל מהר"ש הלוי הנ"ל מעיר מעזריטש לאב"ד ולר"מ בק"ק רישא והגליל, ובתחלת שנת תס"ב כבר ישב על כסאו שם, והיה אז בועד הגאונים דר"א דמדינות פולין. ביריד יערסלוב אשר הסכימו שם על הדפסת ס' "מגיני שלמה" בדפוס אמשטרדם ובא שם על החתום "נאום שמואל בלא"א מו"ה אברהם סג"ל חונה בק"ק רישא נכד הגאון המחבר ז"ל":

יה. **ואחותו** הגבירה היא בתו של אברהם אביו הגביר הנ"ל היתה אשת הגאון המפורסם מו"ה בנימין זאב וואלף בעהמחיס עיר בנימין (והוא היה בן הרב הגאון מו"ה שמואל דרשן מלובלין שהיה נקרא בפי כל ר' שמואל ראמאנר, והיה מפורסם בדורו למקובל גדול, וחבר ספר "דברי עתיקין" על הזוהר שהעתיק מלו ללשון הקודש ונשאר בכתובים, כאשר העיד עליו בן אהיו הרה"ג מו"ה בנימין זאב וואלף דיין דק"ק פינטשוב בהקדמתו לס' מסגרת השלחן על ש"ע הו"מ רפוס בערלין תע"ג), וכימי חורפו היתה עירנו פה קראקא גם כן עיר בנימין לתורה ולתעורה. כי היה חוסה פה בצל החכמה ובצל הכסף בבית חותנו הגביר הנ"ל אשר היה לו תורה וגדולה במקום אחר, וביתו ה' פתוח לרוחה כביתו של אברהם אבינו, ולבנימין אמר ידיר ה' להיות שוקד על דלתות התורה יומם ולילה עד אשר במשך הזמן נעשה לארי שבחבורה, והיה נמנה בין גדולי וחכמי עירנו בעת ההיא אשר היתה אז עיר מגדלת גבורי חיל לאורייתא (ראה מזה בהסכמתו לס' חמדת צבי על מאמרי הזוהר להרב המקובל מהר"ץ האטש מקראקא), וקביעת מקום תפלתו ה' בבית הכנסת הגבוה פה, (וגרשם בפנקס בית הכנסת שם דבשנת תל"ס בפרשת פנחס עשה הרב ר' וואלף חתן הגביר פו"מ מו"ה אברהם נ"י חתן הגאון מו"ה יהושע זצ"ל ברית מילה פה), ובמשך הזמן נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק זמיגראד ושם חבר ספרו היקר "עיר בנימין" על אנדות הש"ס והוציאו לאור בפפד"א בשנת תנ"ה בהסכמת גאוני וחכמי זמנו, ובתוכם גם הסכמת גיסו הגאון מהר"ש הלוי הנ"ל בהיותו אז אב"ד בק"ק מעזריטש ובא על החתום ביום ד' אסרו חג דסוכות תנ"ה לפ"ק, והסכמת רבינו בעל בית שמואל בהיותו אז אב"ד כלילת יופי ח"ב

בק"ק שירלוב, ובא על החתום ביום ג' ז'ך שבט תנ"ו לפ"ק, ונוסח
שער הספר בא שם בזה"ל: «ס' עיר בנימין על אגרות הש"ס אשר
חבר כבוד הרב הגדול מו"ה בנימין זאב וואלף נר"ו אב"ד דק"ק
זמיגראד בהרב הגדול מו"ה שמואל דרשן וחתן המנוה השר ונגיד
בישראל המופלג בתורה ובחכמה כמו"ה אברהם סג"ל התן הגאון
רבן של כל בני הגולה מו"ה יהושע זצ"ל אב"ד ור"מ דק"ק קראקא
יע"א. — והנה מעיר זמיגראד נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק דעסוי
והמונינה, ובשנת תס"ד ביום ג' פ' ויגש בא שם בהסכמה על ס'
זית רענן על הילקוט מרבינו בעל מגן אברהם, וחתם שם הצעיר
באלפי בנימן זאב, וואלף בלאאט"ו הרב ה"ה מו"ה שמואל דרשן
מלובלין וללה"ה. והרב הגאון הזה חבר ג"כ תפלה נאה לשי"ץ
בימים הנוראים קודם התפלה והיא נדפסה במחזורים ישנים, ובסוף
ימיו פרק מעליו עול הרבנות ונסע מק"ק דעסוי. וקבע בית מדרשו
לשבת על התורה ועל העבודה בק"ק מיץ הספוארה, ובהודש
טרחשון תע"ה בא שם בהסכמה על ס' קול הרמ"ו על המשניות
מהגאון המקובל מו"ה משה זכות ז"ל (דפוס אמשטרדם תע"ט),
ובא שם על החתום הצעיר באלפי בנימן זאב יושב פה בעיר
גדולה לאלקים, ק"ק מיץ הספוארה, (ובעת ההיא נתקבל לאב"ד
ולר"מ בק"ק מיץ שם הגאון מו"ה יעקב רישר בעל חק יעקב
ומנחה יעקב אשר גם הוא בא בהסכמה על ס' קול הרמ"ו שם
בשנת תע"ז בהיותו אז עדיין אב"ד ור"מ בק"ק ווירטיווא במבואר
בהסכמתו שם), ובנו היה הרב הגאון מו"ה יהושיע ז"ל שהיה
אב"ד בק"ק וואלטש, והוא בא בהסכמה ביום כ' שבט תע"ט לפ"ק
על ס' אהל יעקב חידושי אגרות מהרה"ג מו"ה יעקב כהנא שפירא
האבד"ק טייטשין (דפוס פפ"א תע"ט), ובא שם על החתום נאום
חק' יהושיע בהרב בעל המחבר ספר עיר בנימן ורי בזה:

יש. ו**בתו** השלישית של רבינו ז"ל היתה אשת הרב הגביה המפורסם
נגיד ומצוה מו"ה שלום שכנא הכהן שהיה כל ימיו ראש
ומנהיג בק"ק קראקא, וגם הוא זכה לב' שלחנות לתורה ולגדולה,
וגם לבנין וחתנין רבני, והארץ ימים בגדולתו גם עד זקנה ושיבה'
ובפנקס הח"ק דפה נאמר עליו «האלוף התורני מנהיג הקהלה'
תורה וגדולה וכהונה בקנה אחד עולה מו"ה שלום שכנא בן המנוה
מו"ה

מו"ה אהרן מנחם הכהן המכונה ר' מענדל ר' זלמן חזן זצ"ל, נפטר
 ביום ג' פ' בהעלותך טו"ב סיון תמ"ה לפ"ק, והוא היה לו שלשה
 בנים גדולים ופארי הדור, וחמש בנות גבירות ועדינות, אשר מהם
 יצאה שלשלת נדולה מבנים ובני בנים נינים ונכדים כולם אנשי
 שם ונכבדי ארץ אשר נקראו בפי כל בשם הכינוי „רש"ך" על שם
 אבי אבותם הגביר ר' שכנא כהן הנ"ל, והנני הושבם פה כלם
 לפניך כפי אשר מצאתי אותם רשומים בפנקס הקהלה דפה בטקומות
 שונים. והנה בנו בכורו של הגביר רש"ך ז"ל היה הרב הגאון
 המפורסם מו"ה שמואל הכהן אב"ד ור"ם דק"ק דובנא רבתי, ולו
 היו שלשה בנים, הרב הגאון מו"ה ישראל כ"ץ רש"ך מלבוב, והרב
 הגדול מו"ה מרדכי כ"ץ רש"ך (והוא אבי הרב הגאון מו"ה אברהם
 כ"ץ רש"ך), והרב הגדול מו"ה ליב כ"ץ רש"ך, (והוא אבי שני
 האחים הרב הגדול הנגיד מו"ה אברהם כ"ץ, והרב הגדול הנגיד
 מו"ה שכנא כ"ץ מק"ק רישא אשר בנו היה הרה"ג החרוף הנגיד
 מו"ה רפאל כ"ץ דיין מצוין פה ק"ק קראקא ונפטר ביום כ"ג אב
 תקי"ה לפ"ק), וכל אלה הגדולים באו כולם רשומים בפנקס הקהל
 דפה משנת תצ"ה לפ"ק, אשר אז באו יורשי הגאון ר' שמואל כ"ץ
 ז"ל האבד"ק דובנא ליטול פה חלק ירושתם שני חלקי הבית אשר
 נפל לזקנם הגאון הנ"ל מאת אביו הקצין והגביר ר' שכנא הכהן
 התן מהר"י בעל מג"ש ז"ל, והיו נוטלים פי שנים מעובון זקנם
 רש"ך הנ"ל, כי אביהם הג"מ שמואל הנ"ל היה הבכור לנהלה
 כמבואר הבל כפנקס הקהל של הסופר הרה"ג מו"ה יהודה ליב
 קאלישער ז"ל ספרא וריינא פה קראקא. (י) ובנו השני של הגביר

רש"ך

(י) והנני להעתיק ג"כ פה בקלרה נפנקס הקהל של הרב מו"ה יסודה ליב
 קאלישער ז"ל ספרא נחא פה קראקא, שנזכר סס כל בני נפסחת
 בית רש"ך חתן רבינו צעל מנ"ס ז"ל מנניו וניניו ונכדיו דור אחר דור, והוא
 צדק קעיט ע"א וז"ל סס: „ילא נאחמו המנוררים מנני סלדיים נדבר העזון
 הספאר מהנבירה האלמנה נרת מרים אסת האלוף מו"ה גדליה חתן רש"ך,
 נדבר הסני נעזון הס"ל המניע לחלק ירושת המאורים הגדולים המפורסמים
 בני אחים הרב הגאון מו"ה שמואל כ"ץ ז"ל האב"ד ור"ם דק"ק דובנא רבתי,
 זשאסס הס"ל דירתס אלל הרב הגדול מו"ה ליב ר' מנליס (חתן הס"ג מו"ה
 שמואל

כלילת יופי

רש"ך הנ"ל היה כפי הנראה מפנקס הקהל שם, הרב הגאון המפורסם מו"ה אברהם הכהן אשר בהן פאר אב"ד ור"ם בק"ק אוסטרא והגליל והוא

שמואל כ"ץ הכ"ל) ונפלו כנה סכסוכים וקטעות זיניסה, ועפי' הפשר נקבא"ס בתוקף קונפרינטי, ילא מאחנו שהתיקונים שהולאה האשה הכ"ל על חלק אחיה הרה"ג הכ"ל נצית אציהם הגביר הונפורסס מו"ה שכנא כ"ץ ז"ל ית' שיך לירשי הרב הגאון הכ"ל, ואין לירשי אחיה הרב הגאון מו"ה יהושע כ"ץ ז"ל שום חלק ואחזה בהתיקונים הכ"ל, כי ירשי הרב מו"ה יהושע כ"ץ הכ"ל כבר נטלו חלקם בזמזומים מעצזון הכ"ל. ובעד שאר הטעות שהיה להרב המופלג הנגיד מו"ה אברהם כ"ץ בהרב מו"ה ליב כ"ץ בן הרב הגאון מו"ה שמואל כ"ץ הכ"ל בעסקי עצזון הכ"ל, ובידו כח והרשאה ג"כ נשאר ירשי הרה"ג מו"ה שמואל כ"ץ הכ"ל, הלא הנה הרב הגאון מו"ה ישראל כ"ץ עלצוב בן הרה"ג מו"ה שמואל כ"ץ ז"ל, והרב הגדול מו"ה שכנא כ"ץ בן הרב מו"ה ליב כ"ץ הכ"ל, והרב מו"ה אברהם כ"ץ בן הרב מו"ה מרדכי כ"ץ בן הרה"ג מו"ה שמואל כ"ץ הכ"ל, ילא מאחנו שהרב ר' ליב ר' מנליש הכ"ל נחויב לסלק תיכף להרב הנגיד מו"ה אברהם כ"ץ בהרב מו"ה ליב כ"ץ הכ"ל סך שלם מאות זהובים בזמזומים, ונזה פטור ר' ליב ר' מנליש עבור כל הטעות וכל ירשי הננוח הרה"ג מו"ה שמואל רש"ך הכ"ל, ומחויב ר' אברהם הכ"ל לפלות את כל ירשי אבי זקנו הרה"ג מו"ה שמואל כ"ץ ז"ל שלא ית' להם שום טוימ על ר' ליב ר' מנליש הכ"ל. הכ"ד הנזכרים נשני הדרדים הנאים עה"ח ביום בו י"ד תשרי תל"ח לפ"ק פה קראקא, נאום הק' יחק דרשן וראש נ"ד סה ק"ק קראקא, ונאום הק' אליקום געליל בנשהרני"י ז"ל מקראקא, ונאום יהודה בהמנוח מו"ה יעקב קאפל עלצוב. —

ועוד טס בעמוד ז': „עי"ד התיקונים שהולאה הגבירה צרת נרים אלוננת הנונוח מו"ה גדליה חתן רש"ך, על שני חלקי הצית השייכים לירשי אחיה הננוח כבוד הרב הגאון מו"ה שמואל כ"ץ שהיה אב"ד ור"ו דק"ק דוכנא רבתי, ואחרי מות הגבירה הכ"ל בא לכאן הרבני המופלג הנגיד מו"ה אברהם בהרב מו"ה ליב כ"ץ בן הרב הגאון מו"ה שמואל כ"ץ הכ"ל, ובידו כח והרשאה מאחיו הרב הגדול מו"ה שכנא כ"ץ ונודרו הרב הגאון מו"ה ישראל כ"ץ, ונען דודו הרב מו"ה אברהם בהרב מו"ה מרדכי כ"ץ, ונשלטה אלה אשר היה נכחם למראה עינינו לתבוע ירושת דודתם צרת נרים הכ"ל, וכאשר ראינו כח והרשאה הכ"ל שנצולר טס שהרשות ביד הרבני מו"ה אברהם הכ"ל

והוא בא בהסכמה על הדפסת סי יפה מראה על אגרות הירושלמי עם תוספות והדושים מבעל כבוד הכמים (דפוס אמשטרדם תפ"ז), זבא שם על החתום ביום ד' אלול תפ"ד „נאום הק' אברהם כהנא
 מקראקא

הנ"ל לניענר צהירושה הנ"ל כחפלו וכאות נפשו, וגם היה צידו כח והרשאה ונכונה שנים ונכזר הרב הגאון הנפורסם נו"ה אברהם כ"ץ האב"ד ור"מ דק"ק אובטרא, ונודדו הרב הגדול נו"ה ישראל כ"ץ הנ"ל על כלל הצית של הרה"ג נו"ה שמואל כ"ץ לניענר ז"ל כחפלו וכאות נפשו להשכירו וליתן צעתנה צא"ן מוחה, והנה לא נשאר עזבונו והגבירה הנ"ל על חלקם כי אם נעט ונזעיר שמועט עבור הולאות של מהר"א כ"ץ הנ"ל בדוחק יספיקו, ולא נשאר כי אם אותו החוב והזכויות תיקונים כפי העונאר נכתב יד ותמימת יד של הרבנים המובהקים דייני קהלתנו יל"ו, העולים בערך שש נאות זהובים, ובכן הלביש הרבני נו"ה אברהם כ"ץ הנ"ל הזכויות הללו בכתיבה ונסיחה ליד הרבני המופלג נו"ה רפאל צהרב נו"ה שלום שכנא, וקבל לידו מיד נו"ה רפאל הנ"ל נעות תמורתן, וכך אמר לו הרבני נו"ה אברהם ליה"ה נו"ה רפאל, הנני מוסר לך הזכויות הללו בכתיבה ונסיחה וקנה לך איהו וכל שיעבודא דאית ז"ל להיות צידו חוב גנור ואנתי סך שש נאות זהובים דניי התיקונים הנ"ל על צית אדוני אבי זקני הרב הגאון נו"ה שמואל כ"ץ הנ"ל, זכן ונה שילטרכו לעשות תיקונים הכרחיים צצית זה עפ"י ראות עיני הרבנים המובהקים דייני קהלתנו יל"ו. ועלי לפנות את הרבני נו"ה רפאל הנ"ל וכל לך עורר וטוען וכו', ונעתה ונחלתי את זכותי נחלה הנ"ל ואת זכות אחי הרב נו"ה שכנא כ"ץ הנ"ל להרבני נו"ה רפאל ולבאי כמו ולירשיו אחריו כחוקק תיקוני חכמי ספרד הונטלים את כל האסונותא שנעולם, והרבני נו"ה רפאל ובאי כמו וירשיו אחריו יודרו בכל שעת החלקים וכלל הצית של אח"ז הגביר הנפורסם נו"ה שכנא כ"ץ ז"ל, אשר נפל נגודלו של אח"ז הרב הגאון נו"ה שמואל כ"ץ ז"ל, כי הוא הנכור לנחלה לתת לו פי שנים בחלק הצית הנ"ל. בכה יהי כל חלק ירושה אח"ז הרה"ג נו"ה שמואל כ"ץ צאחזת אביו הגביר נו"ה שכנא כ"ץ בחזקת ונרשות הרבני נו"ה רפאל הנ"ל ולבאי כמו וירשיו אחריו, וקנינא מהרבני המופלג הנביד נו"ה אברהם כ"ץ ז"ל הרב הגדול נו"ה אריה לייב כ"ץ להרבני המופלג הנביד נו"ה רפאל הנ"ל על כל הא דכתיב ונפורט לעיל צוננא דכשר למוקני ז"ל, נעשה ציום שהוכפל צו כי טוב חוה"מ סכות חל"ה פה קראקא והכל טריר וקייא. כאום הק' ילחק

כלילת יופי

מקראקא חונה בק"ק אוסטרא יצ"ו. ובסוף שנת תע"ט בא ג"כ בהסכמה על ס' דרש משה על התורה טהרה"ג מו"ה משה דרשן

מקראקא

דרשן וראש צ"ד פה ק"ק קלאקא, ונאום הק' שמרי' שבעריל זל"א מו"ה יהודה ליב מפינטשוב:

ועוד שס': "למחאה עיינינו צי דינא רצא דקהלתנו ינ"ו. היו הזכויות של הרבני מו"ה רפאל ניץ וכד של הרב הגאון מו"ה שמואל כ"ץ ז"ל שעולים הזכויות שלו לסך מקוים ושיעבוד הזכויות הנ"ל עולים על שני חלקי הצית של אבי זקיני הרה"ג הנ"ל אשר ירש ונאציו הגביר המפורסם מו"ה שכנא כ"ץ ז"ל, והנחנו צי דינא ראינו גודל הפרטה של הצית הנ"ל שהוא חל עולם. ובכן אכתבו צי דינא כותבין רשות ע"פ רשיון של אדמו"ר הרב הגאון אצ"ד דקהלתנו ינ"ו מו"ה דוד שמואל שבעלקא כ"י שיהא רשות להרבני מו"ה רפאל הנ"ל לתקן התקונים על הצית הנ"ל ע"י הנאמנים, ולהוליח הולאות ההכרחיים עד אלף זהובים פוליש על לך היתר עסקא, ולהיות לראיה בצאו עש"ה היום יום צ' ג' תמוז ת"ק לפ"ק פה קראקא ינ"ו. נאם הק' ירוחם זל"א מו"ה יעקב מורכי דייכעס ז"ל, ונאום הק' אליקום געלי' בנהרמניי ז"ל, ונאום הק' אברהם שמשון איש נוכני, ונאום יהודה ליב זל"א מו"ה אליה זללה"ה קאלישער, ונאום הק' יהודה ליב זל"א מו"ה לבי הירש קלנעקש ז"לי :

ועוד צפנקס שס דף קע"ח ע"א, מזכר שס, איך שהגביר מרת יוטא בת הרב מו"ה משה ז"ל נק"ק שטעקיטשין אלענת הרב מו"ה שלמה כ"ץ רש"ך בהרב הגאון מו"ה יהושע רש"ך ז"ל רביד דפה, ונכרה ג"כ ציוס ג' י"צ סיון תק"ג לפ"ק, להרבני המופלג הנביר מו"ה רפאל הנ"ל את כל הזכות חלק הירושה ונהנחלה שהיה נוגיע לבעלה הננוח מו"ה שלמה רש"ך ונאציו הרה"ג מו"ה יהושע רש"ך ז"ל צצית אצנים הידוע ונפורסם, הנקרא ע"ש הננוח הגביר המפורסם מו"ה שלום שכנא הכהן ז"ל חתן רבינו בעל מגיש ז"ל ע"כ. ובפנקס שס דף קפ"ג ע"צ נזכר ג"כ איך שתבע הרב הנביר מו"ה רפאל הנ"ל את הרב מו"ה שלום שכנא בהרב הגאון מו"ה יהושע רש"ך ז"ל אודות הצית של הרה"ג מו"ה יהושע רש"ך הנ"ל, שהוא חלק שלישי ונהצית של הננוח הנביר מו"ה שלום שכנא הכהן ז"ל הנ"ל ועען הרב מו"ה רפאל שנהכרה לבעות ולתקן את הצית של הננוח הנ"ל דהיינו חלק שלישי מדר ז"ל היום ר' שכנא הנ"ל אשר היה שייך לאציו ז"ל, ונאם לא יתקן לעת עתה יהי'

מקראקא (ונדפס בלבוב בזמנינו בשנת תרל"ב בהסכמת בני דינא רבה דק"ק קראקא אשר גם אני הצעיר נמניתו אז עמהם). והנאון הזה היה גיב אב"ד בק"ק בראד, ובסוף ימיו בק"ק דובנא רבתי ושם מנוחתו כבוד, וכד נה נפשי דרב כהנא ז"ל נתחמס עליו בהספרו הגאון הגדול מו"ה חיים כהן ראפפורט ז"ל האבד"ק לבוב כמבואר בספרו „זכר ההי"ם בדרוש כ"ג אשר שם עשה מספר רב על שבעה נרות ישראל שכבו בזמן אהר, ובתוכם היה גם הגאון מו"ה

יהי אח"כ נעוהת שלא יוכל לתקן, ואנחנו צי דינא לאינו שדין עם הרב ר' רפאל הכ"ל שהחלק שליט הכ"ל נוח ליפול והרב מו"ה סגנא כ"ץ השיב שאין ידו נעגת לזנות ולתקן. וילא נאחנו צ"ד דפה שהרשות ציד הרב הנגיד מו"ה רפאל לתקן, ונה שיוניא תקון יהי לו ע"פ היתר רווחים, והנה כעת נחזרר לפנינו צ"ד דפה שהוליא הרב הכ"ל על חלק הצית של הרב"ג הנמות מו"ה יהושיע רש"ך שהוא שליט חלק מכל הצית של הנגיד ר' סגנא הכהן ז"ל סך רבי"צ זהובים פוליס, ע"כ נזכרנו צמכירה גמורה אנחנו צ"ד הח"נ חלק נוסים נחלק שליט הכ"ל להרב ר' רפאל הכ"ל צעד סך רבי"צ זהובים פוליס. ואמנם התרלה אחר טעה חדא שנאס יבא איזה יורש ונחל של הנמות הרב"ג מו"ה יהושיע כ"ץ ז"ל וירנה לסלק לר' רפאל הכ"ל הסך רבי"צ זהובים פוליס, וגם רווחים סך י"ח גדולים לכל נאה זהובים בכל שבוט, אזי יחזר החלק הנקוים נה שנזכרנו, להפעלים הראשוים, אזל כל זמן שאינם נסלקין הסך הכ"ל, המכירה היא בכל חוקף ועוז ע"פ תקון חז"ל, הכ"ד הצאים עה"ח ציום ד' ד' טבת תק"ה לפ"ק פה קראקא. נאום הק' יחיאל מיכל צהננות הססיד הנפורסם מו"ה שלמה ז"ל נקראקא, ונאום הק' יהושיע צמו"ה משה ז"ל, ונאום הק' יהודה ליב קאלישר:

הן אונת נכון הדבר שכל הזכיות אשר היו נקדם ליורשי הנמות הרב מו"ה ליב ר' מכליש חתן הרביג מו"ה שמואל כ"ץ ז"ל כהיום הלצישו הזכיות הכ"ל ע"פ פסק לכבוד הרב הנגיד הראש מו"ה רפאל נר"ו. ואם ירנו יורשי הנמות הרב מו"ה יהושיע רש"ך ז"ל, להיות גיב יורדים לנחלה, אזי נחוייבים נקודם לסלק להרב מו"ה רפאל הכ"ל כפי הפסק הנזכר לעיל, ולרזיה צא כבוד ארנ"ו הרב הגאון הגדול הנפורסם אב"ד ור"מ דקהלתו ק"ק קראקא והגליל על החתום, היום יום א' חמשה ושלשים למנ"י תק"ז לפ"ק. נאום דוד הוא הקטן שמואל שנעלקא החונה פה ק"ק קראקא והגליל יע"א: —

כלילת יופי

מו"ה אברהם האבר"ק דובנא ז"ל ומלפנים היה אב"ד בק"ק ברזא
 ובק"ק אוסטרא, והתנו היה הגאון הנודע מו"ה שאול מאמשטרדם
 ז"ל, והוא מלא את מקום כסאו של הותנו הגאון ז"ל בק"ק דובנא
 שם, ואחרי מות אביו הגאון מו"ה אריה ליב האבר"ק אמשטרדם
 נקרא מעיר דובנא למלאות מקום כסאו של אביו הגאון בק"ק
 אמשטרדם שם, כמבואר בהקדמתו לספרו בנין אריאל: —

כ. **ובני** השלישי של הגביר רש"ך ז"ל היה הרב הגאון מו"ה
 יהושיע הכהן רש"ך רב"ד דק"ק קראקא, והוא בא
 בהסגמה בראש בני דינא רבה דפה על ס' זרע בורך שלישי על
 מס' ברכות ובאו על החתום ביום ב' כ"ב טבת תצ"א לפ"ק גאום
 הצעיר והושיע בלא"א מו"ה שלום שכנא כ"ץ רב"ד דק"ק קראקא
 יצ"ה, וגאום הק' משה דרשן דק"ק קראקא, (והוא בעהמ"ס דרש
 משה על התורה), וגאום הק' ירוחם בלא"א מו"ה יעקב מרדכי
 דייכעש זצ"ל, וגאום הק' יחיאל מיכל בהסגנה החסיד מו"ה שלמה
 ז"ל מקראקא, וגאום הק' ליפמן בלא"א מו"ה יעקב ז"ל מיוולש"
 ע"ב. וגם בפנקס הקהל דפה מצאתי את שמו חתום ראשון על
 הרבה פסקי דינים שיצאו מב"ד הגדול פה במשך זמן יותר משלשים
 שנה, ונפטר זקן ושבע ימים ביום ב' י"א כסלו תצ"ה לפ"ק. והניח
 אחריו שני בנים ת"ח, האחד היה הרב הגדול מו"ה שלמה הכהן
 רש"ך ז"ל חתן הרב הנגיד מו"ה משה ז"ל מקיק שמעקישין (פנקס
 הקהל של הסופר מהר"ל קאלישער ברך קע"ח ע"א), והשני היה
 הרב הגדול מו"ה שכנא הכהן רש"ך (פנקס שם דף קפ"ב ע"ב).
 ועוד לו בנים ובנות אשר הרוב מנינם ונכדם נמצאים גם היום
 בעירנו פה, ובימי הורפי הכרתי פה את הרב המובהק זקן ושבע
 ימים מו"ה שכנא ריין ז"ל בעהמ"ס שלמי נזיר וסי' משפטי שלום,
 ואת הרבני הגביר מו"ה שכנא פיהם חתן הגאון מו"ה משה מינץ
 ז"ל האבר"ק אובן ישן, ואת הרבני הגביר מו"ה שכנא מרקוספעלד
 ז"ל אחר מראשי העדה פה, וכולם היו כהנים ונקראו ע"ש זקנם
 אבי משפחתם הרב הגביר מו"ה שכנא הכהן ז"ל, חתן רבינו בעל
 — מנ"ש ז"ל כנודע: —

כא. **ואף** גם כל חתניו לוקחי בנותיו של הגביר רש"ך ז"ל הם
 ובניהם וכני בניהם דור אחר דור כולם בשם רש"ך

נקראו

נקראו. וכבר זכרנו לעיל כי חמש בנות היו לו ואלו הן, הראשונה היתה אשת הרב הנגיד מו"ה שמריה שמערייל רש"ך (הוא הי' בנו של הרב מו"ה אברהם עבריל מלבוב בהגאון הגדול מו"ה משולם זאלצבורג ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לבוב), והוא נפטר בקוצר ימים ביום ג' אייר תמ"ד לפ"ק כנזכר בפנקס הה"ק דפה, והניה אחריו בן גדול בתורה ובחכמה, והוא הרב הגדול מו"ה יהודה ליב סקראקא אשר הוציא לאור ס' הידושי הלכות מהר"י בן לב ומהרש"ך בכרך בפ"ע בדפוס וילמערסדארף תע"ט לפ"ק, ובסוף הקדמתו שם התם א"ע "נאום הק' יהודה ליב בהמנוח מו"ה שמריה חתן הנגיד המפורסם מו"ה שכנא כ"ץ חתן הגאון מו"ה יהושיע ז"ל אב"ד ור"מ דק"ק קראקא יצ"ו ע"כ. —

ובתו השניה הגבירה מרת מלכה היתה אשת הרב הגאון מו"ה מן רש"ך ז"ל (הוא נזכר בפנקס הקהל פה מהרה"ג מו"ה משה ספרא ז"ל ברך כ"ד ע"ב שם מיום ט"ו סיון תנ"ה לפ"ק). ובתו השלישית של רש"ך הגבירה מרת שרה היתה אשת הרב הנגיד הראש והקצין מו"ה נתן פייטיל (בן הרב הגביר מו"ה משה בן הרב הגדול הגביר המפורסם ר' אייזיק ר' יעקליש ז"ל אשר בנה בית הכנסת פה), פו"ט דפה ק"ק קראקא ונמצא חתימתו הרבה פעמים בפנקס הקהל בין אלופי העדה דפה, (ובפנקס של הסופר טהרי"ל קאלישער ברך ר"ט ע"א נמצא כהוב דביום ה' מרחשון תפ"ג לפ"ק נתנו מנהיגי העדה פה הרשות לאנשי בית הכנסת המפואר של ר' אייזיק ר' יעקליש פה"ק שיוכלו גם המה ליסר להם בחדר הסמוך לבית הכנסת הנ"ל חברת שבעה קרואים בכל שבת ויו"ט לאחר תפלת שחרית בבית הכנסת שם במספר טו"ב אנשים מלבד הח"ק שבעה קרואים שיש פה בעירנו משנים קרמוניות, ואז היה הרב הגדול מו"ה פייטיל הנ"ל הראשון מן המנויים שם וקם תחתיו הרה"ג מו"ה יהודה מלבוב ספרא מתא פה). ובתו הרביעית של דש"ך הנ"ל הגבירה מרת אסתר היתה אשת הגביר נגיד ומצוה מו"ה זכריה מענדל רש"ך פו"ט דק"ק קראקא (וגם הוא נזכר בפנקס הנ"ל ברך רמ"ט ע"א מיום כ"ד חשון תע"ד לפ"ק). ובתו החמישית הגבירה מרת מרים היתה אשת הרב הנגיד והקצין מו"ה גדליה רש"ך ז"ל פו"ט דפה קק"ק, ונמצא שמו חתום בין האלופים ראשים ומנהיגים

כלילת יופי

ומנהיגים דפה מיום ו' י"ט מנחם ת"פ לפ"ק, (בפנקס הנ"ל ברף י"ג ע"א). והנה הצגתי פה לעין הקורא כל משפחות פ"ת רש"ך ז"ל מן הנודעים לי בעת מפי סופרים ומפי ספרים כי מהם נשתלשלו עוד משפחות רבות ונכבדות דור אחר דור עד זמנינו זה כנודע:

כב. **ועתה** שוב נשוב לדבר ג"כ מיתר תולדותיו של רבינו מהר"י בעל מג"ש. והנה בתו הרביעית היתה אשת הרב הגאון מו"ה יצחק אייזיק מפרעמיסלא, והיא ילדה לו את הרב הגאון הגדול מו"ה יהודה ליבוש אשר היה נקרא בשם ר' ליבוש שידלוב על שם עירו, כי בימי הורפו כבר יצא טבעו בעולם ונתקבל לאב"ד ולר"ט בק"ק שידלוב (אשר לפניו הי' גם הגאון רבינו בית שמואל אב"ד ור"ט שם). ושם נהג נשיאותו ימים רבים, והיה לו ג"כ הון ועושר בבותו וששה בנים כשתולי זיתים סביב לשלחנו אשר היו כולם מבני עליה, כי עלו למעלה בתורה ובגדולה ונעשו לפארי הרור ולמורי הוראות בישראל כאשר תראה להלאה, ובשנת תע"ב בא בהסכמה בין שאר גאוני ארץ על ספר מגיני שלמה בהדפסה הראשונה וחתם שם כ"ד נין ונכד של הגאון המחבר ביום א' ד' כסליו תע"ב לפ"ק פה ק"ק שידלוב נאום הק' יהודה ליב בא"א הרב מו"ה יצחק אייזיק ז"ל התן הגאון בעל המחבר ז"ל. ובשנת תע"ג בא ג"כ בהסכמה על ס' זרע בירך שלישי על מס' ברבות, והוא עורנו הינה על הגלו בק"ק שידלוב שם. ויען כי בעת ההיא לא היה אב"ד לעדת קראקא, כי משנת תס"ד שאז נסע ספה הגאון האב"ד מו"ה שאול בן רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל, עד סוף שנת תע"ג, לא קבלה העדה פה רב אחר במקומו, על כן נבחר אז הגאון ר' יהודה ליבוש שידלוב הנ"ל, ואתו עמו ג"כ הגאון מו"ה בנימין זאב סג"ל הורויץ שהיה נקרא ר' וואלף סירקליש מקראקא שהיה אז אב"ד ור"ט בק"ק וואדיסלאב, (ומלפנים היה הד' מבי דינא רבה דק"ק קראקא כנוכר בפנקס הקהל פה, וגם בהסכמות הרבנים בדינא רבה דפה על ס' מקור חיים להרה"ג מו"ה חיים קראכמאל ז"ל דרשן דק"ק קראקא, ובאו שם עה"ח בשנת תנ"ה לפ"ק), להיות שניהם מבוררים מעיר קראקא ומכל ארץ הגליל לשבת יחדיו במקום רב אב"ד בועד הגאונים דארבע ארצות פולין ביריד יערסלוב כפי הנהוג אז מדי שנה בשנה, ובאו שניהם

על

על החתום בין גאוני הועד בשנת תע"ג על ס' ברית שלום על התורה, בתור מבוררים מק"ק קראקא והגליל, ובסוף שנת תע"ג נתקבל הגאון מהר"ל הנ"ל להיות אב"ד ור"מ בק"ק קראקא והגליל ואהני לו זכותי דאבי אמו הגאון רבינו מהר"י בעל מג"ש, כי השתדלו בעבורו קרובו ומיודעיו פה ממשפחת בית רש"ך ז"ל (שהיה התן בעל מג"ש) אשר עמדו אז בראש כל העדה והיו כולם מגדולי העיר ומנכבדיה, וגם בסיועת בן דודתו הרה"ג מו"ה יהושע הכהן רש"ך ז"ל אשר עמד גם הוא אז בראש בי דינא רבה דפה כנודע, ועלתה בידם כי נתקבל מהר"ל הנ"ל ברוב מנין וברוב בנין לשבת על כסא קראקא אשר רבים מגדולי הדור נכספה וגם כלתה נפשם לשבת עליו אז (ובתוכם גם הגאון הנודע מו"ה שמשון ווערטהיים ז"ל מווינא) ולא באו למחוז הפצם. והנה מיד בבואו לשבון כבוד בעירנו קנה לו בית אבנים גדול ורחב ברחוב היהודים פה מאת דודתו הגבירה מרת אסתר בת הרב הגביר ר' שבא כ"ץ ז"ל והדר מבעלה הרב הנגיד והקצין מו"ה מענדל רש"ך. והמקמה נעשה בפני ערים ביום ב' כ"ד מרחשון תע"ד לפ"ק, כנזכר בפנקס הקהל של הסופר הרה"ג מו"ה יהודה מלובוב ספרא מתא פה י"א), ומני

י"א) והא לך העתק שטר וזכירה שנואל בפנקס שם דף דנ"ט ע"א: "זכרון עדות שהיתה צפנינו עדים ח"ו היום יום שני עשרים וארבעה ימים צמודים ונרחשון שנת ה' אלפים וארבע מאות ושבעים וארבעה לצדיקת עולם למנין שאנו מונין כאן עיר קאזמיר הסמוכה לקראקא, איך שנאס לפנינו הגבירה ונת אסתר בת מו"ה שכנא כ"ץ והדר בעלה הנגיד והקצין הרב מו"ה מענדל חתן רש"ך, ואנחנו לנו הו' עלינו עדים כשרים וגאונים וקנו מאלתנו בקנאות מעכשיו וכתבו בכל לשון של זכות ויפוי כח המועיל יותר ע"פ תקין חכמינו ז"ל, ואף חתנו ותנו ליד הגאון אלנף עירנו אב"ד ור"מ דקהלתנו י"ו כבוד מו"ה ליבוש י"א, איך שמכרנו לכבוד הגאון האב"ד ור"מ דקהלתנו מהר"ל הכ"ל את בית החורף שלנו העמוד צרמון היהודים השטח השני בכלל הבית הנקרא על שם ר' שושה אוספינינער, אשר נולד אחר בית של עליס הכבדה נשדט ע"י עזריאל חייט, ונולד השני בית הנקרא על שם ר' חיים ר' ז'אלט פעטלינער. ובכן קבלנו כל דמי הזכירה ולא נשאר חייב רק סך חלף ותמם מאות ז'הנים פוליס, ואחן אלף ות"ק ז"פ ישלם הגאון אב"ד ור"מ דקהלתנו

ומני אז ישב פה בביתו נאווה השקט ובטה על התורה ועל העבודה.
 ונהג נשיאותו פה ברמה ובכל תוקף ועוז, ולא נשא פנים לשום איש
 כמבואר בפנקס הקהל פה במקומות שונים, בעת אשר הקרובו
 לפניו פסקו הדיינים דפה לאשר ולקיים את דבריהם ולאומי מלתא.
 והנה נמצא מהגאון הזה ג"כ הסכמות רבות על ספרים שונים, על
 ס' מנוני שלמה, ועל ס' זרע בירך שלישי על מס' ברכות בהיותו
 עוד אב"ד בק"ק שירלוב, ובשנת תע"ד על ס' פנים מאירות על
 מס' זבחים בהיותו אז אב"ד בק"ק קראקא, ובשנת ת"פ על ס'
 אסיפת הכהן על התורה (דפוס אמשטרדם תצ"א):

ובן בשנת תפ"ב על ס' דרש משה על התורה, ובשנת תפ"ד על
 ס' יפה מראה על אגרות הירושלמי ובשנת תפ"ז על ס' תולדות
 יעקב על התורה, ובשנת תפ"ט על ס' גור ארזה על התורה, ובשנת
 ת"ץ על ס' פני יצחק אפי זוטרא חידושים על הש"ס, וכפי הנראה
 נח נפשו' דרב האי גאון ז"ל סביב לשנת תצ"א, ולא נוכל לדעת
 זמן פטירתו בפרטות באיזה יום לחודש ובאיזה שנה, כי נחסרו
 בפנקס הה"ק פה איזה דפין, וגם אבן מצבתו נאברה פה באורך
 הזמן. והנה שנה אחת לאחר פטירתו עלתה ביד אוהביו וקרוביו
 מבני משפחת רש"ך ז"ל פה להושיב גם את בנו הרב הגאון מו"ה
 דוד שמואל שמעלקא על כסאו פה ולהיות אב"ד ור"ם פה ק"ק
 קראקא והגליל, ויבואר מזה עוד להלאה:

והנה

דקהלתנו נכלות שתי שנים ונן ר"ח אייר תע"ד לפ"ק כ"ו והכל סריר וקיים,
 נאום העיר שלנו הנכונה זל"י זל"י הר"י ז"ל ספרא נחא דק"ק קראקא
 ונאום הק' יהודה ונלבוז ספרא נחא דק"ק קראקא :

והנה כסיום הזה חזר ונח האלוף הישיש הרב נוי"ה שמואל אחיו של הרב
 נוי"ה ונענדל הנ"ל. והודה בפנינו איך שנוכח את בית החורף שלו הנח
 לו בירושה נחא אחיו הרב הננוח נוי"ה ונענדל ח' רש"ך הנ"ל, גם כן להרב
 הגאון הגדול נוי"ה יהודה ליב האב"ד קראקא והגליל י"ג, וכל זה נעשה ביום
 ג' כ"ד אלול תע"ז לפ"ק פה קראקא. נאום יחא יחסיע בה"ה ונהר"ל שפירא
 נאמן הגליל י"ג, ונאום הק' נחיר בהרב המופלג נוי"ה פנחס תאוניס כ"י
 האב"ד וויטינאל יע"א:

כנ. והנה כבר זכרנו לעיל שהיו לו להגאון מהר"ל הנ"ל ששה בנים גדולים בתורה ובחכמה, ארבעה מהם היו רבנים מצוינים, ושנים מהם היו גבירים וקצינים, ואלו הם: א) הרב הגאון מו"ה יהושע שהיה אב"ד ור"מ בק"ק שידלוב, (ונדבר ממנו להלאה). ב) הרב הגאון מו"ה דוד שמעלקא שהיה אב"ד ור"מ בק"ק המעלניק, (ובסוף ימיו היה אב"ד בק"ק קראקא על מקום אביו הגאון ז"ל כאשר יבואר להלאה), ושני אלה באו יחדיו ג"כ בהסכמת אחת על ס' זרע ברוך הרושים על הש"ס שהכריח"ג מו"ה מנחם מנלי בר ברוך הלוי דיין דק"ק לבוב (רפוס וואנזובעק ת"ץ לפ"ק), ושם נדפס הסכמתם מיד אחרי הסכמת אביהם הגאון מהר"ל ז"ל האב"ד דק"ק קראקא ביום א' ר"ח מרחשון תפ"ט לפ"ק, ובו ביום כתבו והתמו גם הם נאום הק' יהושע החונה בק"ק שידלוב ואגפיה ונאום הק' שמואל שמעלקא החונה בק"ק המעלניק. ג) הרב הגאון מו"ה יצחק אייזיק אב"ד ור"מ בק"ק טארני והגליל (ובפנקס הקהל דפה דף רכ"ה ע"ב נעתק שם נוסח פסק דין א' שנשלח מטארני לקראקא מהרב הגאון הנ"ל ובית דינו הצדק, ובא שם על החתום ביום ד' ערב ר"ח שבט תפ"ז נאום הק' יצחק אייזיק הופ"ק טארני יצ"ו). ד) הרב הגאון מו"ה יוסף אב"ד ור"מ דק"ק פינטשוב. ה) הרב הנגיד מו"ה שמואל פו"מ בק"ק סטאשוב. ו) הרב הנגיד מו"ה מרדכי פו"מ בק"ק אפטא, וכל אלה הגדולים נזכרו כלם בפנקס הקהל של הרה"ג מו"ה יהודה מלבוש ספרא מתא פה, ושם נאמר רביום א' ר"ח אדר תצ"ט לפ"ק באו האחים הנ"ל (מלבד הרה"ג מו"ה יהושע האב"ד ק שידלוב) שכבר נפטר אז לעולמו ובא במקומו בנו הרב מו"ה יצחק אייזיק, וכולם עשו קנין גמור אנב סודר בפני עדים ומכרו במכירה גמורה וחלוטה את חלקם אשר נפל להם בירושה מאביהם הגאון מו"ה ליבוש ז"ל מן הבית אשר קנה פה קראקא ביום כ"ד מרחשון תע"ד מאת הרב ר' זכריה מענדל רש"ך ז"ל, וכעת מכרו אותו לאחיהם הרב הגאון המפורסם מו"ה דוד שמואל שמעלקא, האב"ד ור"מ דק"ק קראקא והגליל, להיות לו ולבאי כהו לצמיחת עולם, ע"כ יצ):

ונדבר
 (ג) והוא בפנקס סס דף רנ"ט ע"ג וז"ל: "בפנינו עדים ח"ע נצלו האחים ו"ס כבוד הרב הגאון מו"ה אייזיק כ"י אב"ד ור"מ דק"ק טארני, וכבוד

כד. ונדבר פה ג"כ מעט מתולדות שני בניו של הגאון מהר"ל ז"ל הראשונים שזכרנו לעיל אשר הם מלאו ג"כ את מקום אביהם הגאון ז"ל, הראשון בעיר שירלוב, והשני בעיר קראקא. והנה הרב הגאון מו"ה יהושע ז"ל נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק שירלוב שם מיד לאחר שנסע משם אביו הגאון ז"ל לשבת על כסא הרבנות בק"ק קראקא, ושניהם באו בהסכמה אחת על ס' פנים מאירות על מס' זבחים (רפוס אמשטרדם הע"ה) ונרשם שם עליהם הסכמת הר"ג המפורסם מו"ה ל"ב אב"ד ור"מ בק"ק קראקא והגליל, ובנו הרב המאוה"ג מו"ה יהושע אבד"ק שירלוב, וכתבו שם "שבאו על החתום כאב ובנו הרועים כאחד ומצטרפין ביום ג' כ"ז אדר

וכבוד הרב הגאון נו"ה יוסף נר"ו האב"ד דק"ק פינטשוב, וכבוד הרב הקל"ן נו"ה שמואל כ"י נק"ק סטאטוב, וכבוד הרב הקל"ן נו"ה מרדכי כ"י נק"ק אפטא, ומר"ס הכ"ל עמוד ג"כ זכח והרשאה עבור בן אחיו החתן כנר חיים שיח"י המיועד להיות חתנו, וכבוד הרב המופלג נו"ה יחזק אייזיק כ"י בהרב הגאון מו"ה יהושע זל"ל האב"ד ור"מ דק"ק שירלוב. ואנחנו לנו הוו עלינו עדים כשרים ונאמנים וקנו ונחתנו זקנאיים וכתנו בכל לשון של זכות ויפוי כח היותר מועיל לתקון חז"ל, ואף חתנו ותנו ליד אחינו ניו"ה הרב הנאוה"ג הגאון המפורסם נו"ה שמואל שבעלקא נר"ו, אב"ד ור"מ דק"ק קראקא והגליל, להיות בידו וביד ב"ח כמו ויורשו אחיו, איך שהחלק והנחלה שיש לנו בק"ק קראקא שקנה אחינו הענוה הגאון מהר"ל זל"ל מהענוה הרב נו"ה זכריה וענדל חתן רש"ד נק"ק הכ"ל, והוא שטח האנלעי הנקרא ע"ש ר' ליפנאן ז"ל כ"כ לנתיחת עליון, וקנינא ען האחים הנאוה"ג נו"ה אייזיק נר"ו, והנאוה"ג נו"ה יוסף נר"ו, ומהרב הקל"ן נו"ה שמואל כ"י, ומהרב הקל"ן נו"ה מרדכי כ"י הב"ה ג"כ בהרשאה ענן אחיו חתן הכ"ל, ומהרב המופלג נו"ה יחזק אייזיק נר"ו, בן הנאוה"ג נו"ה יהושע זל"ל הנזכרים לעיל על כל הא דכתיב ומפורסם לעיל בנחא דכשר לונקני"ג צ"י, היום יום א' ר"ח אדר תל"ט לפ"ק והכל שרייר וקיים:

באום הק' ישראל בהענוה הרב הגדול נו"ה דוד כ"ץ זל"ל, וכאום אבי עזרי שנים דגליל קראקא יע"ח. — ע"כ נפקקם של הרה"ג נו"ה יהודה ונצוב ספרא נחא דפה ק"ק קראקא יע"ח:

אדר תע"ד לפ"ק, נאום הק' יהודה ליב חונה בק"ק קראקא והגליל, ונאום יהושיע בהרב המאוהג הנ"ל החונה בק"ק שידלוב". וכן באו ג"כ שניהם בהסכמותיהם זה אחר זה על ס' זרע בירך שלישי על מס' ברכות. ואולם הרב הגאון מו"ה יהושיע ז"ל לא האריך ימים על כסאו שם, כי נפטר והלך לעולמו במרס מלאו לו שנותיו, והניח אחריו שני בנים ובת אחת. והבנים היו הרב הגדול מו"ה יצחק אייזיק והרב התריף מו"ה חיים אשר היה אז עדין בחור בימי עלומיו משודך עם בת דודו הרב הנגיד מו"ה מרדכי טק"ק אפטא הנ"ל, והבת היתה אשת הרב הגאון המובהק מו"ה יעקב זצ"ל האבד"ק לויצקא בעהמחיים בזככי יעקב על ש"ע אבן העזר, ובנו הרב המאוהג מו"ה יוסף ז"ל האבד"ק ביאלע, היה הותנו של הרב הגאון מו"ה יהודה אהרן ז"ל האבד"ק קאמרוב במדינת פולין, והוא אבי הגאון הגדול המפורסם אורי ישראל וקדושו רכבו ופרשו מו"ה שלמה קלוגער זצ"ל ראבד"ק ברארי, אשר האיר עיני כל בני הגולה בהיבוריו הרבים והנכבדים ספר החיים וס' מי נדה וס' נדרי וריון וש"ת טוב מעם ודעת ועוד ועוד, ונתבקש בישיבה של מעלה ביום ד' א' דר"ה תמוז תרכ"ט לפ"ק בעיר בראדי, ולו שני בנים האחד היה הרב התריף והשגן מו"ה חיים יהודה ז"ל שנפטר עוד בחייו אביו הגאון ז"ל, והשני הוא ירדי הרב הגאון מו"ה אברהם בנימין קלוגר נר"ו האבד"ק זאלקאו ומכון שבתו בק"ק בראדי עיר מולדתו, ה' עליו יחיה. — וזה מקרוב נדפס ג"כ תולדותיו של הגאון מהר"ש קלוגר זצ"ל בחבור מיוחד הנקרא בשם, תולדות שלמה. וקצת מתולדותיו תראה ג"כ להלאה בסוף המאמר במכתבי אשר השבתי לבנו הרחיג מוהרא"ב קלוגר הנ"ל : —

כה. **ועתה** נדבר מעט גם מכנו השני של הגאון מהר"ל ז"ל והוא הרב הגאון מו"ה דוד שמואל שמעלקא שהיה אב"ד בק"ק חמעלניק, והוא מלא אה"כ את מקום אביו הגאון ז"ל ונתקבל לאב"ד ולר"מ פה ק"ק קראקא והגליל אחרי מות אביו. (וגם אחיו הגדול הרב הגאון מו"ה יהושיע ז"ל האב"ד דק"ק שידלוב כבר נפטר והלך לעולמו). והנה מצאנו גם ממנו איזה הסכמות על ספרים שונים, כמו על ספר מרו צבי הרושים על השי"ס, ועל ספר מרכבת המשנה ודומיהם, וכן נדפס ג"כ ממנו תשובה אחת קצרה בשו"ה

בש"ה פנים מאירות ה"ג בסימן כ"ב, וכמו כן נדפס ג"כ ממנו דבר יקר באגדה, בספר "אסירי התקוה" על ספר החכמה אשר חבר הרה"ג מו"ה אלעזר דיינא רבה פה ק"ק קראקא, ובהקדמתו שם הביא מה ששמע דבר הירוש "מפי אדמו"ר הגאון הגדול מו"ה שמואל שמעלקא אב"ד ור"ט דקהלתנו והגליל מה שאמר בשם אביו המנוה הרב האי גאון מו"ה יהודה לייב זצ"ל שהיה אב"ד ור"ט בקהלתנו המפוארה ק"ק קראקא והגליל לפרש מאמר תמוה בש"ס במס' שבת" ע"כ:—

ואולם מן המעט אשר נודע לנו ג"כ כעת מקורות ימי חייו של הרב הגאון הזה מפי סופרים ומפי ספרים, אציגה פה לעיני הקוראים כי כפי הנראה אם אמנם שהיה גם לו הון ועושר בביתו, עכ"ז לא ישב השקט ושאנן בביתו כמו אביו הגאון ז"ל, כי רבו עליו המקנאים אשר נהפכו לאויבים לו, ורבים מגדולי ונכבדי העיר פה יצאו לריב עמו ויבוזוהו באמנם כי הכסא פה גדול ממנו, ובעבור זה היה דרכו להיות נודד לפעמים מביתו ומעירו והיה מתגורר בעיר אחרת עד כי יעבור זעם, ואה"כ היה חוזר ושב לביתו, ככה עשה כל הימים, כי בכל ימי משך שבתו פה לא מצא מרגוע לנפשו, וכל כך רבו שונאיו פה עד אשר הצליה הפצט בירם בראותם פעם כי אין האיש בביתו אז מהרו וקבלו רב אב"ד אחר במקומו, והוא הרב הגאון הגביר מו"ה יצחק יוסף תאומים (בן הגאון איש ח"י מו"ה היים יונה תאומים ז"ל) אשר היה מקורם אב"ד ור"ט בק"ק סלוצק, (והוא עם הרה"ג מו"ה שמעלקא הנ"ל כאו שניהם על החתום בהסכמתם ועל ספר מרי צבי שנדפס בזאלקווא בשנת תק"ה, וחתם שם בתחלה "נאום דוד הוא הקטן שמואל שמעלקא החונה פה ק"ק קראקא והגליל, ונאום הק' יוסף בלא"א הגאון הגדול המפורסם מו"ה היים יונה זללה"ה החונה פה ק"ק סלוצק יצ"ו), ומשם בא לקראקא וישב פה על הכסא בתור אב"ד ור"ט, והרה"ג מו"ה שמעלקא הנ"ל שמע מרחוק את כל אשר נעשה בעירו והיה כמהריש והוא לא ויתר על משרת הרבנות אך היה כנבר לא יוכל להושיע, ואולם אוהביו וקרוביו מבני משפחתו הגדולה ושאר יחירי סגולה פה המה לא נחו ולא שקטו, ורדפו בכל תוקף ועזו את הרב הגאון האב"ד החדש בן פורת יוסף הנ"ל

הנ"ל, וימרוהו וישטמוהו ולא יכלו דברו לשלום בכל עת שבתו על כסאו פה, וכאן בטענה כי הרב החדש מלבד שהוא עורנו צעיר לימים עוד בא ג"כ להשיג את גבול רעהו האב"ד מקודם, ויהי בראותו כי צר לו המקום פה לשבת במנוחה, כי גדלה עליו המחלוקת מיום ליום, וחוא לא היה נסה באלה, כי רך וענוג היה מנעוריו בכיה אביו הגאון ז"ל אשר היה לו תורה וגדולה במקום אהר, אז ירד מן הכסא ועזב את העיר פה ואת כל המונה בשנת תק"ה והלך לו לעיר ברעסלוי לשבת שם השקט ושאנן על כסא אביו הגאון איש ח"י תאומים, אשר היה ג"כ אב"ד בעיר ברעסלוי ומוצא לה בנודע:

כו. **ואת** הרב הגאון מהרי"ש שמעלקא כבר ידענו כי זה שבתו בביתו פה היה מעט, כי הלך ונסע וחזר ושבו, ובשנת תצ"ג ח"י שבט מצאנו אותו יושב על כסאו פה וכותב והותם לקיים ולאשר פסק דין א' אשר יצא אז מתי הרבנים הגאונים בי דינא רבה דפה בצירוף מנהיגי הקהלה, והתם שם נאום דוד הוא הק' שמואל שמעלקא החופ"ק קראקא והגליל יע"א" (פנקס הקהל פה דף ג' ע"ב), ובאותה השנה נסע מפה והלך לו לעיר המעלניק, אשר לפניו היה אב"ד בעיר החיא בנ"ל ושם כתב ג"כ תשובתו הקצרה הנדפסת בשו"ת פנים מאורות ח"ג ס' מן כיב שהבאתי לעיל, ושם העיד על עצמו שאין לסמוך עליו להלכה ולמעשה בנרון העגונה, כי הוא לא גחית לעומקא דינא לא לאיסור ולא להיתר מרוב המרדות אשר סבבוהו וגם רשות אחרים עליו ע"כ היו דבריו מעטים, ע"ל. (והגאון המחבר בעל פנים מאורות דחה שם בשתי ידים גם את דבריו המעטים בזה), וכפי הנראה התמהמה בעיר המעלניק שם זמנים טובא כי לא מצאנו ממנו בפנקס הקהל פה שהיה בא לקיים פסקי הדוינים (כפי הנחוג אז) עד יום כ"ד שבט תצ"ו, שאז בא לקיים ולתת תוקף ועזו לפסק ב"ד מיום א' ר"ה תמוז תצ"ז לפ"ק (פנקס הקהל דף רפ"ה ע"א), וכן נמצא ממנו עוד חתימת ידיו אשר בא לקיים פסק ב"ד ביום ה' י"ב תמוז תצ"ז (פנקס שם דף רמ"א ע"א), ועוד הפעם ביום ד' כ"ז מרחשון תצ"ח (פנקס שם דף קמ"ב ע"א), וגם ביום הששי כ"ב תמוז תצ"ח (פנקס שם דף ס"ה ע"א), והנה גם בשנת תצ"ט

מצאנו אותו עדיין חונה על הגלו פה קראקא, כי בשנה ההיא
 מכרו לו האחים את חלקם בבית אשר נפל לנחלה להם מאת
 אביהם הגאון מהר"ל ז"ל פה קראקא במבואר בפנקס הקהל פה.
 ואולם ביום כ"ו י"א סיון ת"ק לפ"ק מצאנו שוב יושב על הכסא
 פה רב אחר, והוא הרב הגאון מו"ה יצחק יוסף תאומים הנ"ל,
 שהיה אז פה אב"ד ור"ם בעיר עם הגליל. ונמצא העתק מפסק
 דין א' אשר יצא מתחת ידו בפנקס הקהל פה (דף רע"ג ע"ב)
 ובא שם על ההתום ביום הנ"ל בשנת ת"ק לפ"ק "נאום הקו יצחק
 יוסף תאומים חופ"ק קראקא והגליל יע"א". והסופר כתב שם אחר
 זה "העתקתי אות באות טנוף הכתב והתימת ידו של הרב הגאון
 הנ"ל הניכר לי בטביעת עין, נאום שלמה הכהן ראפפורט ספרא
 מהא דק"ק קראקא" ע"ב:

כו. **ואולם** הנפלא לראות בזה, הוא כי בפנקס הקהל שם דף
 קמ"ב ע"א נמצא שוב העתק פסק ב"ד אשר נכררו
 לעשות פשר בין שני בעלי דינים ביום ה' י"א מנחם תקי"ו לפ"ק,
 ובא שם קיום ותוקף על זה מהגאון האב"ד דפה בזה"ל "אף ידו
 תכון וזרועי תאמץ לקיים הפשר הנ"ל בכל תוקף ועזו יום א' כ"ה
 למב"י תקי"ו לפ"ק, נאום דוד הוא הקטן שמואל שמעלקא החופ"ק
 קראקא והגליל יע"א". ונראה איפוא מזה כי לאחר שנסע הרב
 הגאון ר' יצחק יוסף תאומים מפה בשנת תקי"ה והלך לו לעיר
 ברעסלוי, או שב הרה"ג מהר"ש שמעלקא הנ"ל לשבת על כסאו
 פה פעם שנית, ונהג את נשיאותו כמקדם, ואולם גם אח"כ לא
 ראה טוב בעולמו בשבתו על הכסא פה, ובעבור זה עזב פעם
 שנית את העיר פה ואת כסא כבודו, וקבע ישיבתו בעיר זאלישיץ.
 ובשנת תקי"י נתן שם הסכמתו על ס' מרכבת המשנה, ובא על
 החתום שם "ביום ב' ז' סיון תקי"י לפ"ק פה ק"ק זאלישיץ יצ"ו
 נאום דוד הוא הקטן שמואל שמעלקא החונה בק"ק קראקא והגליל
 יע"א". והנה הרה"ג הזה היה נדחה ונראה והזר ונדחה ולא שב
 עוד לקראקא רק נשאר בעיר זאלישיץ שם עד יום פטירתו ושם
 ג"כ מקום מנוחתו. והנה אחריו בן כמותו והוא הרב הגאון החריף
 מו"ה יעקב משה מנחם מענדל שהיה אב"ד בק"ק טורקא (והוא
 היה חתנא רבי נשיאה מהגאון הגדול המפורסם מו"ה יחיאל מיכל

זצ"ל האב"ד דק"ק פרעמיסלא (הגליל), ובשנת תקכ"ה בא בהסכמת
 על ספר הלכה פסוקה על ש"ע י"ד, ובשנת תקכ"ז על ס' מפעלות
 אלקים, והתמ' שם, נאום הק' ימ"ט מענדל בהמנוח הגאון הגדול
 המפורסם מהרד"ש שמעלקא זללה"ה שהי' אב"ד ור"מ דק"ק קראקא
 והגליל וצ"ו:

בה. והנה מלבד כל אלה הגדולים הנודעים לנו בשם שהיו כולם
 מצאצאי מטעי פרי קודש הלולים מהגאון רבינו יהושע
 בעל מג"ש זצ"ל, אשר הופיעו באור תורתם חכמתם וצדקתם בכל
 ארצות פולין ורוסיה כנודע (ומכללם היה ג"כ גאון הגאונים ומאור
 עיני הגולה מו"ה משולם מטיסמניץ זצ"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק
 פרעסבורג, והוא היה ג"כ נין ונכד לרבינו בעל מג"ש, כנזכר
 בשער שו"ת רבינו משולם איגרא שנדפס בזמנינו בעיר
 זוארשא, וגם הגאון מאור הגולה מו"ה ברוך תאומים זצ"ל האב"ד
 דק"ק לייפניק בעל ברוך טעם כמבואר בספרו עטרת חכמים בשו"ת
 חלק אבן העזר סימן כ"ג), נמצא עוד הרבה מניניו ונכדיו אנשי
 שם ופארי הדור אשר זרחה שמש תורתם גם במדינות אשכנז.
 וזה כפי עדות הגאון מהרד"ש שמעלקא הנ"ל בהסכמתו לס' מרכבת
 המשנה שם, וכמו כן גם במדינת ליטא כמו הרב הגאון מו"ה
 יוסף במו"ה רוב בער ז"ל בעהמח"ס פורת יוסף על התורה, אשר
 אור תורתו הי' זורה בק"ק בריסק דליטא, ונתקבל לאב"ד בק"ק
 וואין הסמוך לבריסק כמבואר בשער שפרו שם (דפוס וואנדסבעק
 תפ"ז), וכמוהו עוד הרבה, ואין להאריך בזה עוד. וזהו מה שרצינו
 לבאר:

והנה להשלמת תולדות הגאון רבינו יהושע חריף בעל מגיני שלמה אמרתי לצרף פה ג"כ מכתב תשובתי אשר השכתי לירידי הרה"ג מו"ה אברהם בנימן קלוגר נ"י מבראד, אשר נכלל בו ג"כ קצת מתולדות אביו הגאון הגדול המפורסם מו"ה שלמה קלוגר זצ"ל שהיה ג"כ נין ונכד להגאון בעל מגיני שלמה זצ"ל, והא לך מכתבי כזה:

בעזרי יום ג' לסדר וארא אל אברהם תר"ן לפ"ק פה קראקא.

יצו ה' את הכרחה וחיים ושלוש עד עולם לכבוד ידך נפשי ולבכי ה"ה הרב הגאון החריף ובקי שלשלת היוחסין מוכתר בנימוסין כקש"ת מו"ה אברהם בנימן קלוגר נ"י יושב בשבת תחכמוני בק"ק בראדי העליזה יע"א. —

ידידות מכתבו הגיעני לנכון, והיו לי דבריו לשישון ולשמחת לבבי, בראותי כי ת"ל החיים והשלוש אתו, וגם מאשר הודיעני כי העיר ה' את רוחו להוסיף שנית ידו ולהרפ"ס עוד הפעם ספר "תולדות שלמה" אשר נכבדות מדובר בו מקורות ימי חייו של אביו רכנו ומאורנו גאון הגאונים ורבן של כל בני הגולה מו"ה שלמה קלוגר זצוללה"ה, למען ידע דור אחרון צדיק מה פעל במשך כל ימי חייו בתורתו ובחכמתו, בצדקתו ובענותנותו, ובכל מדה יקרה אשר היה בו לתפארה, ואני הנני נותן למעכת"ה נ"י את ברכתי מעמקי לבבי, כי יהי' ה' עמו להפיק זמרו, בלב ובנפש חפצה, ויברך ה' חילו, ופועל ידיו ירצה, לעשות דבר טוב בישראל, ולרוות צמאון כל המשתוקקים לדעת תולדות וקורות ימי חייו של האדם הגדול הזה אשר לשמו ולזכרו תאות כל נפש. —

ואשר בקשת ממני לרשום לך עלי גליון את כל אשר נודע גם לי מן הגדולות של רבינו הגדול ז"ל מפי סופרים ומפי ספרים,

מדעתך כי עוד בימי חורפי שאנתי מים בששון מים של שלמה ודכיתי מים עמוקים מבאר תורתו וחכמתו של רבינו ז"ל, ע"י רובי תשובותיו אשר השיב לי, עד שהייתי נחשב בעיניו כתלמיד חביב ולא העלים ממני דבר, ידידי! מה אדע אשר לא תדע, הלא הכל גלוי וידוע לפניך, להיותך בנו ותלמידו, ושמשתי לפניו עומדות ויושבות סביב לשלחנו הטהור, זה השלחן אשר לפני ה', וראית את פניו כראות פני אלקים, וראית את גודל צדקתו וראתו וקדושתו, וראית גם את כל המעשים אשר עשה, וכל דרכו והליכתו בקודש מדי יום ביומו, ואין כל דבר נעלם ממך, אשר לא כן אנכי עמדי, כי לדאבון נפשי לא זכיתי לראות את פני שלמה ועיניו המאירות, לא זכיתי לשבוע שובע שמחות מנועם זו תואר פניו, פנים מאירות ופנים מסכירות, כי לא שמשתי לפניו בישיבה פא"פ רק מרחוק היה לי רב להושיע, ע"י מכתבי שו"ת אשר הרצתי לפניו משך זמן רב, ורבינו ז"ל ברוב חסדו קרבני בימין צדקו והשיב לי בכל פעם על דברי באהבה ובכבוד ותשובתו הרמתה הי' לי תמיד לעונג ולמשיבת נפש, והיא שעמדה לי כי עי"ז הרחבתי עוז בנפשי לשקוד על דלתות התורה בלי הפסק מנעורי ועד היום הזה, והנה מכל הטוב והחסד אשר עשה עמדי רבינו ז"ל במשך כל הזמן ההוא, כבר רשמתי לעצמי לזכרון עולם בספרי "כלילת יופי" ח"ב, אשר בו הרביתי חזון בתולדות הרבה גאוני בתראי אשר הופיעו באור תורתם וחכמתם בערי יהודה במדינות פולין ורוסיה, ומכללם גם מתולדות הגאון מו"ה יהושע חריף זצ"ל בעל מניני שלמה, ומתולדות הגאון מהר"ם זיסקינד מרוטנבורג ז"ל האב"ד דק"ק הורדנא ולובלין אשר אביך רבינו הגדול מהרש"ק ז"ל היה ג"כ נצר נחמד משרשי הגאונים הנ"ל, ושם כתבתי קצת מתולדותיו, ונגעתי רק בראשי דברים ולהפקת רצון מעלת כבודך הנני מציגם פה לפניך ואתה תבחר ותקרב, — והא לך תורף הדברים אשר כתבתי שם למזכרת:

רבינו הגדול מו"ה שלמה קלוגר זצ"ל, אשר לו כה חמדת ישראל במקרא ובמשנה ובשני התלמודים, ובספרא ספרי מכילתא וסדרשים ובפוסקים ראשונים ואחרונים, למחיה שלחו הי' לפנינו בדור האחרון הזה לרוטם קרן התורה, להגדילה ולהאדירה,

בלילת יופי

גם לנדור גדר ולעמוד בפרץ ולהעמיד הדת על תלה, הגאון הזה היה צבי תפארת ישראל, שר התורה ועמוד ההוראה אשר כל בית ישראל נשען עליו, כי משחו ה' שמן ישון מחביריו בחריפות ובקיאות עד להפליא, ותרב חכמת שלמה מחכמת כל גדולי הדור בזמנו, לבו היה לב אמיץ בגבורים, ובפלפולו עקר הרי הרים, עד אשר אמרו עליו חכמי הדור אשר הכירו את רוב גדלו, כי אלו ח"ו נשתכחה תורה מישראל הוא היה מהרהר בפלפולו, — וכדבר איש האלקים הגאון מהר"ם בנעט ז"ל האבד"ק נ"ש והמדינה על רבינו יהונתן ז"ל בעל התוסים והפליתי בהסכמתו לס' בני אהובה. — הוא היה ראש המדברים בכל מקום, וכל גדולי ישראל היו מיחלים ליקר תשובתו, (ראה לדונמא בס' פרי עץ הדר שנדפס בלבוש בשנת תר"ו בנדון האתרוגים, ובספרי הקטן מגיני א"י שנדפס בלבוש בשנת תר"ב בנדון מעות א"י, ובקונטרס מודעה לבית ישראל שנדפס בכרעסלוי בשנת תר"ט בנדון לישת המצות לחב הפסח ע"י מאשינע). גם היו עיניו סקוחות על כל הנעשה בישראל בעניני דת ודין, והיה שוקד הרבה גם בתקנות ענינות וטרח מאד להתירן מכבלי העיגון בעוצם עיונו עפ"י ש"ס ופוסקים יותר מכל חכמי זמנו, ובחכמתו ובתכונתו התיר את הקישורים, וזרח אור לישירים. אף הוא עמד והתקין תקנה גדולה בנדון היתר לשלוח גם פטורין באמצעות הכי דואר, הנחויץ מאד בזמנינו, והסכימו עמו כל גדולי הדור המצוינים מגאוני קשישאי והוקבע בן להלכה ולמעשה לשעה ולדורות, כמבואר בסוף ספרו שיורי מהרה בקונטרס תיקון עולם (דפוס זאלקווא תר"ד), ונתפרסם שמו בכל הארץ על ידי חיבוריו הרבים והנכבדים אשר יצאו לאור ונתקבלו כאהבה בעיני כל חכמי הדור, והנה הנם בכל תפוצות ישראל, וואולם רוב חיבוריו נשארו עוד ככתובים וכמ"ש רבינו בעצמו בהקדמתו להקונטרס תיקון עולם הנ"ל, דבשנת תר"ד כבר ה' מסודר בידו סך קליו חיבורים על כל התלמוד והפוסקים, ועל כל התנ"ך, וכל חיבור מחזיק בערך מאתיים דפי, גם תשובות בערך שמונת אלפים גדולים ועמוקים, וגם על ידי רוב תשובותיו אשר השיב לכל שואל הן בענינים הנוגעים להלכה ולמעשה להבין ולהורות, והן בעניני פלפולי דאורייתא ליישב קושיות ולהתיר ספיקות ע"ס סברות

סברות ישרות חדשות ונצורות, ובעוצם סלפוליו ובעומק סברותיו
 הלהיב אש התשוקה בלבות כל תופשי תורה, ובפרט בלב צעירי
 ימים ופרחי שושנים, חרוצים ושונוים מלאים כח עלומים, כי יתנו
 חילם לאורייתא, וכל מי מהם אשר רוח ה' נוססה בו לשקוד על
 דלתות התורה, וכל דבר הקשה בעיניו הציע במכתב לפני כס
 רבינו ז"ל, והגאון ברוב ענותנותו ענה לו על דבריו והשיב לו
 תשובתו בפלפול יקר אף נעים, כי כן היה דרכו בקודש להשיב
 תשובה לכל שואל כקטן כגדול, והיה כאשר יענה איתו כן
 ירבה וכן יפרוץ, כי עלץ לבו ורחב בפלפולו של רבינו מאוזן של
 ישראל, ועי"ז התאזר חיל להוסיף אומץ בלימודים, וקנאת סופרים
 הרבה תורה ותושיה בישראל, כי הרבה עשו כן ועלתה להם, כי
 נתנו עין ולב לשוטט בים התלמוד והפוסקים בעיון ובשקידה עד
 אשר גדלו והצליחו וגם עשו פרי במלחמתה של תורה, גם מבלי
 רב ומורה, ועי"ז זכה רבינו להעמיד תלמידים הרבה פארי הדור,
 וזכות הרבים תלוי בו, כי מלאה כל הארץ דעה.

והנה הצנתי פה לעיני הקורא מקצת שבחו של הגאון הזה,
 למען יהי זכר צדיק לברכה, כי גם בדידי הוה עובדא, וכימי חורפי
 הן רבת שכעה לה נפשי אור ועונג מחידושי הנעימים והיקרים,
 כי הרבה למדתי מחיבוריו ויותר מתשובותיו אשר השיב לי כפעם
 כפעם על כל שאלותי וספקותי עד שהייתי נחשב בעיניו כתלמיד
 חביב, (ראה לדוגמא מה יכתב רבינו הגאון ז"ל בתשובתו אלי
 בספרו שו"ת סת"ם בקונטרס פרט ועוללות בס"מ כ"ה בסוף
 דבריו שם), והנה עוד בדור שלפני במרם שנולדתי אני כבר
 היה טפורסם פה בעירנו יקר תפארת גדולתו של רבינו הגאון
 ז"ל על ידי הרב הגדול החכם הכולל הישיש הנכבד מו"ה וואלף
 בעד ש"ף ז"ל מגדולי נכבדי עירנו, אשר היה מילידי העיר ואמושטין
 (גין) ונכד לרוב הגדול המקובל החכם הכולל מו"ה יואל היילפרין
 ז"ל הנקרא ר' יואל בעל שם מזאמושטין), וקבע משכנו פה קראקא
 והרב הגדול הנ"ל היה אוהב נאמן לרבינו הגדול מהרש"ק זצ"ל
 עוד מימי עלומיו כהיותו עמו בצוותא חדא בק"ק ואמושטין, ותמיד
 היה תהלתו בפיו מתורתו וחכמתו של רבינו הגאון ז"ל. והעיד
 עליו

עליו כי עוד בימי ילדותו היה למופת הזמן בגודל שקידתו
 ובחידוד שכלו, וגדולי ישראל בהנהו ומצאוהו שהוא בקי בכל ד'
 חקקי הש"ע בע"פ בחריפות ובקיאות כאחד הגדולים, ועלה ונתעלה
 בתורה ובחכמה על כל בני גילו עד שנתפרסם שמו בכל הארץ,
 ונתקבל לאב"ד באיזה קהלות ישראל, ולבסוף נתקבל לראב"ד
 ולריש מתא בק"ק כראדי, עוד כחי הגאון מהרא"ז מרגליות ז"ל,
 ומשם הי' לו ג"כ חליפות מכתבי דברי ידיות עם ידידו ואוהבו
 הרה"ג מו"ה וואלף בער שיף הג"ל, ובשנת תקס"ה שלח לו ג"כ
 לתשורה ארת ספרו היקר "ספר החיים" על ש"ע או"ח אשר הוציא
 אז לאור הדפוס, והיה פה אז רק אחר בעיר, והי' שאול לכל חכמי
 העיר, ושטחו בו ובתורתו, ואחרי משך זמן רב, בהיותי סמוך על
 שלחן חותני הגביר, לאחר הנשואין שלי (גי' תמוז תר"א), ואז
 הייתי שוקד בלימודי בבית מדרשי ולמדתי אז מס' גדרים, ושמתתי
 לשמוע כי גרסם מהגאון הנ"ל ג"כ ספר יקר ונכבד על מס' גדרים
 בקוראי שמו "גדריו וריוזין", ובשנת תר"ב האיר הס' הזה לנגד
 עיני, וכאשר טעמתי מנופת צוף דבריו היקרים, שבעת עונג ושעשוע
 עד להפליא, ומני אז נועצתי כלכי להריץ לפניו כל שאלותי
 וספקותי בענינים שונים בסוגיות הש"ס והפוסקים, וכל דבר הקשה
 הקרנתי אליו, והוא ז"ל השיב לי תמיד תשובה מאהבה בפלפול
 במרחב רב (ורובם באו בדפוס בספריו היקרים בשו"ת טוב טעם
 ודעת ובס' שנות חיים ובספר סת"ם במקומות מפורסם), ובכל פעם
 חזק ואמץ את לבכי לשקוד על דלתות התורה בחזקה למרות
 כל חצי הזמן אשר נחתו בי אז, ובפרט בימי חורפי בהיותי שוקד
 בלימודי, ואז קמו עלי מקנאים אשר בקשו להוריד את כבודי,
 וחפשו עלי עלילות לעגם נפשי ולבטל אותי מלימודי, ואני הייתי
 אז חסר עוז רך וענוג ולא ידעתי לשיית עצות כנפשי, והודעתי
 צערי לרבינו הגאון זצ"ל, והוא ברוב צדקתו וענותנותו לא אחר
 מלהשיב לי דברו הטוב לנחמני מעצבוני, וערך אלי מכתב יקר
 אף נעים, תוכו רצוף אהבה עם דברי חן ואמרי נועם בדברים
 המתקבלים על הלב, ודבריו הנעימים היו לי למשיבת נפש עד
 שקמתי והתחזקתי, והוספתי אומץ בלימודים, והמקנאים כולם ספו

תמו, והיו כמוץ אשר תדפנו רוח (*), ותה"ל מצאתי חן בעיני הגאון ז"ל עד אשר נתן ג"כ טהורו עלי לעטרני ולסמכני בסמיכת ההוראה

(* ולהיות כי חביבים עלי אמרות טהורות מאד יקרות אשר ילאו אז מאוהב טהור לב של רבינו מהרש"ק ז"ל, אמרתי להעתיק פה ג"כ מכתבו היקר אשר ערך אלי אז, ואם אמנם שטיקר הדבר היה נוגע אז רק אלי לנחמני מעצבוני, וכבר נשכחו הדברים באורך הזמן כי זה היה מעשה בימי חודשי צעם אשר הולאתי לאור ספרי הקטן מגיני ארץ ישראל הכלל שו"ת שהיה לי אז עם כל גאוני וגדולי הדור כגדון מעות המקובץ בשביל תוספי ארץ הקדושה שאסור לשנותו לדקה אחרת, ועי"ז רבו עלי מקנאים ושגאלי הנס אשר רדפו אותי וידריכו מנוחתו, והיה לי צער גדול מזה כי לא נסיתי עוד ללחוס את אויבים בשעה, ושפכתי אז סיחי לפני רבינו הגאון ז"ל, וחזה אשר הביב לי:

בעזה"י יום ד' לסדר ואתה תצוה את בני ישראל תרי"ב לפ"ק פה בראדי.
 החיים והשלום לכבוד ידידי הרה"ג ההר"ף והבקי
 החכם השלם כש"ת מהרח"ן דעמביצער נר"ו.

ידידי יקרת מכתבו קבלתי ברנע זה, והנני עושה רצונו להשיב לו מיד, והנה ראיתי בתוך מכתבו כי רר"מ נ"י דואג ומצטער מאד על אשר קמו עליו מקנאים אנשי מרי נפש ועזי פנים המחפשים למצוא עלילות לבזות ולענם נפשו הטהורה בדברים וגם במעשה, עד שמביאים אותו לידי ביטול תורה ועבודה כי נלאה נשוא, ואני תמה עליו מאד כי לא ידעתי מהו הסחד והיוראה שיש לרר"מ מפניהם, אחרי שתה"ל הוא חוסה תחת צל חותנו הנביר, ויושב באהלה של תורה, ומורה גם הוא יורה, יש להמקנאים להתירא יותר מפניה, ולא הוא מפניהם, וגם עתה הנני אומר לו בטח שלא יעשו לו הדברים רשם כלל, ומקולם לא יחת, ואלקים יבקש את הנדרף, אם ירצה יורה יורה, ידין ידין, ואם לא ירצה מה בכך, וכי להוראתם הוא צריך, והכלל שפת אמת תכון לעד, ועד ארניעה לשון שקר, — ואין מעיד כבעל הנסיון, כי גם אני כבר מעודי רבו עלי המקנאים אשר בקשו להוריד את כבודי, ואני אמרתי בה' בטחתי מה יעשה בשר לי, והנה המה אבדו ואין זכרון למו ואני על משמרתי אעמודה, וכן אני אומר גם לפאר רר"מ נ"י המאמין לא יחוש וסוף הכבוד לבא, — ודי לו בהערה זו, —

והנה ידידי אם כבר נדסם ספרו מניני א"י בלבוב על ידי הרב מ"ה יוסף שאול גאטינוואהן נ"י משם, ימחול לכתוב אליו שישלח לי אחד משם, ואני

כלילת יופי

ההוראה, ואני הייתי אז עדיין צעיר לימים, ואח"כ הראה לי ג"כ אות למובה והדפוס למעני קונטרס מיוחד בסוף ספרו "שנות חיים" והוא כולל כל התשובות אשר השיב לי בימי חורפי, בעינים שונים, ותקטן עוד זאת בעיני ובמקום גדולתו שם ענותנותו, והדפוס ג"כ אח"כ משמי גם הקונטרס "דברי ח"ן" שלי בסוף ספרו "עבודת עבודה" להיות לי למזכרת נצה, ובעת ההיא הסכים ג"כ על ספרי שו"ת תורת ח"ן, אשר עודנו אתי בכתובים, ושלחתיו אז לידו לעיין בו ולהגיד לי חרוצת משפטו עליו, וכאשר שלחו אלי בחזרה מצאתי את הסכמתו בראש ספרי וכתב שם, כי ראוי הוא להוציאו לאור הדפוס, ולהפיצו על פני תבל, (וכל כך גדלה אהבתי אלי עד שלא העלים ממני שום דבר בעת אשר היה ' בעזרו לעשות מה למובת הכלל, ועוד בסוף זמן החורף בשנת תר"ג ביום ד' לסדר שמיני הודיעני במכתבו אלי מדבר נסיעתו לק"ק ברדישוב אשר נקרא אז לבוא שמה לעשות סדרים למובת הכלל בעיני השו"ב. וכתב אלי כי התמהמה שם בערך ה' שבועות ותהיל מעשי ידיו עשו שם פירות ופירי פירות עכ"ל, והדברים ידועים ומפורסמים. וכן היה דרכו תמיד לשאול ולדרוש בשלומי באהבה ובכבוד, וגם את כל חיבוריו היקרים שלח לי לתשורה, ונהג ג"כ ענוה בעצמו לדרוש ממני הצעיר להגיד לו חות דעתי העניה עליהם, ולדונמא אביא פה רק א' מהם מה שכתב אלי ביום ה' לסדר שלח שנת תרמ"ז לפ"ק אשר בעת ההיא שלח אלי

ואני שלחתי עתה ללבוב להדפוס ג"כ יתר השמטות והמפתחות לספרי טוב מעט ודעת שנשאר עוד בידי, ושם יבואר ג"כ מה שפירשתי שיחתי וכונתי בתשובה אשר השבתי לקהלתכם אודות דבר הידוע, ושם יראו כי תהיל דבריני נכונים מאד, ובהשכל נאמרו בחמלת ה' עלי. — סוף דבר הכל נשמע לקיים בנפשו, על כל גל וגל נענית לו את ראשי, והי' יהיה בבסלה ויעלה ויצליח בתורה ובגדולה, יראה זרע יאריך ימים כנפשו ונפש ידידו

הקי שלמה קלוגר.

ברגע זו נפל בפומי כמעט שאני בטוח בעזרתו ית' שברכת הדיוש כמוני לא תשוב ריקם. עכ"ל הגאון ז"ל. —

אלי ספרו החדש. שנות חיים עם ספר. סת"ם ואז ערך אלי מכתב יקר אף נעים עם ברכה משולשת, ובסוף מכתבו כתב אלי בזה"ל: "והגדה יקבל נא כת"ר ספרי שנות חיים, ויהי נא כמינו להודיעני באמת אם הוטב בעיניו ספרי החדש הזה, ובעיני כל רואי הספר ותחי נפשי, כי זה חלקי מכל עמלי, ואני תפלה, כי ה' ישפות לו שלום וברכה לעמוד על התורה ועל העבודה מתוך הרחבה בלחו שנין קאמינא, כנפשו ונפש ידירו המרוד הק' שלמה קלוגר, גם בני השנון המופלג מ"ה אברהם בנימן שיחיה עד מאה שנים. דורש בשלומו הטוב באהבה עזה" עכ"ל. וגם אח"כ בשנת כת"ר לפ"ק הודיעני ג"כ במכתב מיוחד כי היה ה' בעזרו ונדפס ג"כ ספרו "חידושי אנשי ים" על ה' גיטין בעיר לייפציג ע"י נדיב א' וצוה לשלחו אלי משם, והוא מקוה כי ימצא הספר חן בעיני יען כי הוא נצרך מאד לכל מסדרי גיטין, וכתב אלי בראש מכתבו שם "המכסה אני מאוהבי את אשר אני עושה" וכו' ע"כ. וכן עשה לי רבינו ז"ל ג"כ בכל חיבוריו אשר יצאו לאור בחייו לשלחם אלי לשמח נפשי בהם, ואף גם שלח לי הרבה מהם לחלקם ביעקב לת"ח ויראי ה' חנם אין כסף, כי כל כונתו הי' רק לזכות הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה ז"ע). —

והנה כבר זכרנו למעלה מדרכו של רבינו ז"ל, איך שהיה שוקד תמיד בתקנות עגונות יותר מכל חכמי דורו, וכמה יגיעות יגע אדם גדול זה להתיר כמה עגונות מבבלי העיגון עפ"י דת ודין תוה"ק, ודרך בזה בעקבות זקיני רבינו הגאון מ"ה יהושיע חריף מקראקא זצ"ל בעל מגיני שלמה, כמבואר בספרו שו"ת פני יהושיע במקומות שונים, ובצדק כתב עליו ידידנו הגאון הגדול מהר"ם א"ש זצ"ל האבד"ק אונגוואהר בתשובתו אליו, בזה"ל "ואקרא על גאון תפארתו בנות ישראל, אל הגאון הלזה תעלוזנה, קראו אל ה' יאריך ימיו בנעימים. ובקודש כחול ירכה ימים" עכ"ל (שו"ת אמרי א"ש חלק אהע"ז סימן ע"ח). וכך נח נפשי דרבינו הגאון מהרש"ק זצ"ל באמצע זמן הקיץ תרכ"ט לפ"ק, קוננתי עליו פה במר נפשי על הלכה ארון האלקים וקראתי יום לכבי ולמספר במקהלות עם ה' פה ק"ק קראקא בכית המדרש הגדול דשארית בני אמונה ברחוב קאזמיר, ואז קראתי עליו: "בנות ישראל על

כלילת יופי

מות הגאון הזה בכינה, קראו למקוננות ותבואנה, ותשאנה נחי עליכן, כי סר צלכן, ועוד ועוד. ויתר תקפו וגבורתו, וגודל צדקתו וגדולתו, וגם כל מה שעבר עליו מימי ילדותו עד יום פטירתו, תמצא הכל מפורש בספר "תולדות שלמה" אשר יצא לאור בזמנינו זה, והוא מעשה ידי נכדו הרב החריף והשנון מו"ה יהודה אהרן קלוגר נ"י בן יקיר לבנימין ידיד ה' הרב הגאון מו"ה אברהם בנימין קלוגר נר"ו מבראדי בן רבינו הגדול זצ"ל. והוא חוש המשולש, פרי צדיק עץ חיים, ה' עליו יחיה. —

והנה כל זה רשמתי מכבר לי לעצמי בספרי "כלילת יופי" הכולל תולדות גאוני בתראי, והעתקתי הרבים פה לכבודו הרמה ולכבוד נשמת אביו רבינו הגאון הגדול ה"מ ה"ר ש"ק לפ"ק. —

והנני יודו ומכבדו הדוש"ת באהבה

הצעיר חיים נתן דעמביצער החופ"ק קראקא יע"א.

ב. תולדות הגאון המפורסם רבינו הגדול הנקרא בשם רבי ר' העשיל זצ"ל, אשר היה ר"מ ואב"ד בק"ק לובלין, ובסוף ימיו בק"ק קראקא ושם מונהגו כבוד.

הן כבר נודע ביהודה ובישראל ממזרח שמש עד מבואו גדול יקר הפארת גדולתו של רבינו הגאון הגדול רבי ר' העשיל ז"ל, אשר כל הארץ האירה מכבודו, כי היה יחד בזמנו ומופת דורו בתורתו ובחכמתו בצדקתו ובענותנותו, וגם הרביץ תורה בישראל יותר מכל חכמי וגדולי דורו, וזכה להעמיד תלמידים הרבה, ומהם גאוני עולם ועמודי ההוראה אשר כל בית ישראל נשען עליהם עד היום הזה. וכבר מדובר ממנו נכבדות בקצת ספרי בעלי אסופות בזמננו זה, ואולם רק ברברים מקוטעים. אחת הנה ואחת הנה, ולמען לשמח לב עליו קדמוניות וקוראי עונג בתולדות גדולי ישראל, אמרתי לרשום פה את כל אשר נודע לנו אודותיו, וגם מבניו וניניו ונכדיו, וחתניו לוקחי בנותיו, דור אחר דור עד זמננו זה, ואתה הסכת ושמע:

דע כי רבינו הגדול רבי העשיל זצ"ל הופיע באור תורתו במדינות פולין אחר מחצית המאה הרביעית מאלף הששי עד אחר החלת מאה החמישית, והיה נקרא בפי קצת בשם רבינו ר' העשיל מלובלין על שם עיר מולדתו או עיר מגורתו בימי הורפו. אביו היה הגאון הגדול המפורסם מו"ה יעקב איש תם בהרב מו"ה אפרים נפתלי הירש אשר גם הוא ז"ל היה פאר הדור והדרו, ורבים יאותו לאורו, והיה בתהלה אב"ד ור"מ בק"ק ברוסק דליטא, ושם הרביץ תורה בישראל, וכבר נודע כי בשנת שצ"א בהיותו יושב על כסאו בבריסק שם בא אז הגאון מו"ה ליפמן סג"ל בעל תוס' יום טוב לחון את פני העיר שם לעשות שם נשואין לבנו הרב מו"ה אברהם סג"ל עם בת הקצין ר' יחיאל לוריא בן ההכם הרופא מו"ה שלמה לוריא ז"ל, והתמחה שם עד אחר הימים הנוראים, ואז כבר הגאון מו"ה יעקב הנ"ל, שהיה מרא דאתרא, את הגאון בעל תוס' יום טוב, נגד זקני עירו לדרוש שם במקומו בבית הכנסת הגדולה, הדרשה של שבת תשובה, וכן עשה, כמבואר בס' מגילת איבה מבעל תוס' יום טוב, ואח"כ נתקבל הג"מ יעקב לאב"ד ולר"מ בק"ק לובלין

לזבלין והגליל, והחליף תשובותיו עם רבינו יואל סירקיש בעל
 הבי"ה ז"ל (כמבואר בשו"ת ב"ה החדשות בסימן ק"ה ובשו"ת גאוני
 בתראי סימן ל"ח), ועוד עם שאר גדולי זמנו, — וכן נדפסו ממנו
 גם כן שתי תשובות אחת ארוכה אשר השיב לרבינו בעל הבי"ה
 ז"ל בנדרון עגונה אחת, והיא נדפסה בשו"ת גאוני בתראי בסימן
 כ"ה, ואחת קצרה אשר השיב לתלמידו הנאון מו"ה חיים הייקא
 הלוי האבד"ק הרובשוב, ובק"ק הורדנא, בנדרון ספק גרושה לכהן,
 והיא נדפסה בספר גאון צבי בחלק התשובות בסימן ב', ושם בא
 על החתום גאון הצעיר יעקב בלא"א מו"ה אפרים נפתלי זללה"ה
 נקרא הירש"י, וכן בא ג"כ בהסכמה על סידור שערי שמים מהגאון
 בעל השל"ה ז"ל, וגם על ס' קול יהודה על התורה דפוס פראג
 בשנת ת"א לפ"ק. ובנו רבינו הגדול מו"ה העשיל נתחנך ונתגדל
 על ברכיו לתורה ולתעודה, וממנו קבל כל תורתו וחכמתו, (ח) והוא
 בעורנו

(ח) ובדבוק חננים נודע לנו נפסי סופרים ונפסי ספרים, כי הזמין לו ה'
 ציני ילדותו גם כן חנר טוב ואוהב טהור לז אחד מנבי עליה
 אשר היה נפלא בזמנו צנועות התורה והחכמה גם יחד, ה"ה הרב הגאון
 החכם הכולל מו"ה נטשה כ"ץ נראל שהיה תלמיד מובהק לרבינו ונהרש"א
 ז"ל, והוא נלווה אז אל רבינו ז"ל להסתופף צניחו נלווה, והיה לו לתלמיד
 חנר להנתיק סוד יחדיו וללון עמו צנוקה של הלכה, צהויות דאזי ורצו,
 ויגדל משה גם הוא ויהי לאיש אשכולות, כי היה נלא וגדוש צ"ס ובפוסקים
 ראשוניים ואחרונים, וגם צחכמות רמות וכסגנות, ועלה ונתעלה וחקבל להרצין
 תורה צישראל צכמה קהלות צנדינות פולניא, וסוד נחקבל ג"כ לצ"ד ולר"ת
 צק"ק נראל נגליל וואהלין אשר היטה אז ונלאה חכמים וקופרים, וגם שם
 הרצין תורה צדבים, לנגד הרבה וחדש הרבה, וגם חנר ספרים הרבה, צתורה
 ונצחמה ולא יצגר עמנו ונאוונה, וכה ישב שם השקט ושאלן עד שנת ת"ח
 לפ"ק שאז שור התפוררה כל ארץ פולין בגזרת הקהלות ונלהט החרצ הנתהפכה
 ע"י חמיל טר"י לורר היהודים, וגם על העיר נראל עלה אז הכורת ונהרגו
 שם אנשים ונשים וטף צלי חנולה, ונהפוך ה' את העיר זכר את משה עבדו
 ריזליחו ונתחך ההפכה אוחו ואת בני ציתו, ונלאו מפלט להם בצדק אשכנז.
 ונחם נחקבל לצ"ד ולר"ת צק"ק ויין הנועזרה אשר היטה אז חחת ונמשלה
 גרפה, ושם נהג ישיבתו הרמחה עד שנתקם צישיבה של ונעלה צל"ג צעומר
 תי"ט

בעודנו בשחרות מל ילדותו, כבר היה נודע ביהודה, בתוך קהל וערה, כי עלה למעלה, בתורה ובגדולה, וכי הוא מופת הזמן בחריפתו ובקיאתו, בחידוד שכלו ובעומק הבמתו, עד שאמרו עליו חכמי הדור, כי יפה כח הבן מכה האב, ואז התחתן עמו גביר עצום מק"ק ברוסק דליטא ושמו ר' משה ר' ליוזש נגיד ורב תבונות, ונתן לו את בתו לאשה וגם הרבה לו טוהר וזתן, ואחרי שמתה עליו בקוצר שנים לקח לו לאשה את הגבירה המפורסמת הבמת לב מרת דינה בת הרב הגביר מו"ה יהודה וואהל בן הרב הגביר המפורסם הישר מו"ה שאול וואהל ז"ל מק"ק ברוסק, והארוד ימים עמה עד זקנה ושיבה, והיא ילדה לו בנים ובנות אשר בלם בנו בתים בישראל עד היום הזה כאשר יבואר להלאה (3):

והנה

תו"ט לפ"ק, והנית אחריו בן לעיר לינייס, ואב לחכמים, ה"ה הרב החכם המפורסם מו"ה טוביה הרופא ז"ל הנודע ע"י ספרו היקר והנכבד "מעשה טוביה", ואמו האלמנה הנצירה נרת פייגא נשאת אח"כ להגאון עו"ה שמעון צכר (אזני הגאון הנודע בעל שו"ת חות יאיר), שהיה אב"ד ור"מ בק"ק וויניצ'יא, ונפטרה שם במגפה בשנת חזון ו' ננחס אז תכו"ל לפ"ק, והגאון ר' שמעון צכר ז"ל נפטר והלך לעולמו שם ביום השנת ער"ח אייר ת"ל לפ"ק: — (3) והנה נמלא בכתובים בכו"ש יש ונחמין אשר הנית אחריו ברכה הר"ג מו"ה פתח קאלינאליניוויגן ז"ל, והוא אזני הגאון הגדול מו"ה יעקב ז"ל האבד"ק איטונגן והמדינה, (יהוא בל בהסכמה על ספר קלות החושן על סו"מ ח"ב), אשר בנו הרב הגביר מו"ה ליוז ריסער פו"מ דק"ק המצורג היה חתן הגאון הנודע מו"ה רפאל הכהן ז"ל צעהנמיס מורת יקותיאל האבד"ק המצורג, והוא סיפר שם את אשר שמע מפי מוה"ט הגאון בעל תורת יקותיאל הג"ל, כי הגאון רבינו ר' העשיל ז"ל היה מוכן להיות חתן השר והגביר המפורסם מו"ה שאול וואהל, עם בתו מרת הג"ל, ואח"כ חזר בו השר, ולמען שלא יבוש התחתן עמו הקלין ר' נשה ר' ליוזש ונצריסק דליטא וכתן לו לה בתו לאשה, ונתת עליו בקולר שנים, ובעת ההיא היה מנזע השר הג"ל בת בנו הרב הגביר מו"ה יהודה וואהל אשה פנויה גדולה בתן ובשכל קוב, והיא הנצירה נרת דינה, והשתדלה להיות לאשה להגאון מו"ה העשיל ז"ל, ואמרה לו "נחות דרגא ונסיב אתחא", ותלד לו בנים ובנות, — ובת השר נרת הכלי הג"ל נשאת להקן הגאון מו"ה זלמן שור שהיה אב"ד דק"ק ברוסק

כלילת יופי

והנה רבינו ר' העשיל ז"ל עור בימי עלומיו כבר רוח ד' נוססה בו ונתן אל לבו לרומם קרן התורה להגדילה ולהרחיבה, וכל ישעו וכל חפצו היה להרכיב תורה ברבים ברבוק הברים ובפלפול התלמידים, לסלסל ולפלפל ולהעיר אוון בלמודים, ולחדש חרושים בסוגיות הש"ס והפוסקים, שבעתים מזוקקים, ולכן בעוד אביו חי נהג גם הוא ז"ל את הישיבה הגדולה בק"ק בריסק דליטא ביחד עם אביו הגאון ז"ל אשר היה אב"ד שם, וגם אחר כך כאשר נתקבל אביו לר"ט ולאב"ד בק"ק לובלין המעוטרה, נסע עמו ביחד וקבע גם הוא בית מדרשו בלובלין שם, ושניהם יחדיו נהגו את הישיבה הגדולה גם שם, והיה תמיד תנא דמסייע לאביו הגאון ז"ל בלימוד השיעורים בתלמוד ובפוסקים תמידין כסדרן בלי הפסק (ולכן תמצא להגאון מהר"ש קאייירנובר בעל ברבת הזכה אשר שימש לפניהם בישיבה וקרא את שניהם בשם מורי ורבי כאשר יבואר להלאה), ומכל קצוי ארץ ואיים רחוקים נהרו אליו תלמידים הגונים חרוצים ושנונים לאלפים ולרבבות, אלו יוצאים ואלו נהנסים, וכלם

צריסק דליטא, ותלד לו את הגאון מו"ה יעקב שור שהיה אח"כ גם כן אב"ד בק"ק צריסק דליטא, וכאשר באה האשה נרת הנלי עם בנה הגאון ר' יעקב הכ"ל לקבל סניכה ונהגאון דנינו ר' העשיל ז"ל, וניאן לתת לו, לז ספרה לו אמו נרת הנלי הכ"ל שורס הדברים, על נה ולמה לא רלה הגאון לתת לו סניכת הסוראס, — ושט נבואר ג"כ שהאשה נרת הנלי היתה ונגדלת את בנה לפי תונתה על התורה ועל העבודה, ואמרה לו בתוכחת מנוסה „אם גם אתה תרלה לחצר ספר כאשר עשה אביך שחזר ספר תנאות שור שאינו רק קלייר הבית יוסף וחז לא", והיא בכל מאמלי כחה חזקה ידו ונחכמותה הגדולה הלהיבה את לבו עד שנעשה גדול בישראל ע"כ, וכל זה הובא ג"כ בס' גדולת שאול, (והגאון מו"ה יעקב שור הכ"ל היה חתן הקל"ן ר' ישעיה בן ר' נשה ר' ליזרש ונצריסק, והוא היה אב"ד ור"ט בק"ק צריסק דליטא עוד קודם הגאון ונהר"ס צעל חלקת נחוקק, ונלפניס היה אב"ד ור"ט בק"ק לויק, והיה לו ג"כ חליפות נכחני טו"ת עם הגאון צעל חלקת נחוקק ועם הגאון דנינו ר' העשיל ז"ל צפניכי ענוכות, כמבואר בחלקת נחוקק נסימן י"ז סוף ס"ק ע"ח, וכן נדפס נמנו ג"כ ב' תשובות צו"ת גאוני בתראי

בסימן מ"ה ובסימן מ"ו ויע"ט): —

וכלם באו ללמוד וללמד ולשמוע נפלאות מתורתו וחכמתו אשר היה כמעין הנובע, וכולם שתו בצמא את דבריו אשר יצאו מפה מפיך מרגליות, וגם אחרי מות אביו הגאון ז"ל לובלין שם שאז קבלו אנשי ק"ק לובלין לאבי"ד במקומו שם את הגאון הישיש מו"ה נפתלי כ"ץ בהגאון מו"ה יצחק ב"ר שמשון כ"ץ, שהיה בן בתו של מהר"ל מפראג (והוא היה בימי עלומיו דרשן דק"ק פראג ונתקבל לאבי"ד בק"ק פרוסטיץ ואח"כ בק"ק נ"ש ומדינת מעהרין, ומשם לק"ק פינסק דליטא ובסוף ימיו לק"ק לובלין והגליל, והגאון הזה החליף תשובותיו עם הגאון בעל טורי זהב כמבואר בט"ז או"ה סוף סימן תרפ"ד, וגם נרפס ממנו תשובה אחת בשו"ת חוט השני סימן צ"ה אשר השיב שם בשנת שצ"ה תשובה גדולה ורחבה לבן אחותו הגאון מו"ה שמשון בכרך אביו של הגאון בעל חות יאיר, ועוד לו תשובה אחת ארוכה אשר השיב להג"מ אברהם בן בעל משאת בנימן שהיה אז אבי"ד בק"ק בריסק דליטא בנדון גט אחד שסדר בבריוסק שם ושלחו ללובלין אל הגאון ר' נפתלי כ"ץ שהיה אבי"ד שם, והוא בקונטרס התשובות הנספח לס' סדר גיטין אשר חבר הגאון מו"ה אברהם שרענצלש כ"ץ מלבו, והביאו מהר"ו מרגליות בס' טוב גיטין בשמות הנשים באות ר' סק"ה, ובס' ידי משה על המדרש שיר השירים בסוף פסוק א' מביא ג"כ דבר נחמד משמו אשר מצא בכתב ידו בדברי אגדה, ואולם משרת הנהגת הישיבה הגדולה דשם הניחו אז להגאון רבינו ר' העשיל זצ"ל לברו, והיה הג"מ נפתלי כ"ץ האב"ד, והג"מ העשיל הריש מתיבתא בק"ק לובלין שם, ושניהם הסכימו בזמן אחד על הדפסת הש"ך על ידו בשנת ת"ה לפ"ק, ונרשם שם על הג"מ נפתלי כ"ץ אבי"ד דק"ק לובלין, ועל הג"מ העשיל ר"מ דק"ק לובלין, ושם בא על החתום "גאון המרוד וישיע העשיל בן לא"א הגאון מו"ה יעקב זצללה"ה" ג), ובמו

ג) ובסוף ימיו של רבינו ז"ל נהיו חונה על דגלו פה קיק קראקא נסתם שנו נחונת מולי וניסוף לו שם אברהם על שנו יוסע העשיל, וכן נולד חתינתו ג"כ על כנה פסקי דינים שילאו נאלחו בליוף בית דינו פה נסס אברהם יוסע העשיל. וכנו בן ראינו נחתם ג"כ את עלנו ככל יוקם נסס העשיל ביו"ד אחר השי"ן, וכל זה הנולד נפנקסי הקהל פה כלילת יופי ח"ב

כלילת יופי

ובטו בן הסכימו שניהם בלובלין שם בשנת ת"ו גם על הרפסת ס' דמשק אליעזר על מס' הולין רפוס לובלין שם, ובעת ההיא חנו בעירנו ק"ק קראקא גם בן שני גאונים מצוינים ועמודי ההוראה :

הג"מ

צוקומות שוכים, ולדוגמא אביא פה פס"ד אחד ופנקס הקהל של הרב מו"ה יחזק צמ"ה חנוך ז"ל ספרא ותחא פה קראקא אשר סס צקימן ק"ה העתיק סס פסק צ"ד א' אשר פסקו צדון ונעות יתומים ונעזון של אבי אציהס שהיה ג"כ צבור לנחלה, ובאו סס עה"ח אור ליום ו' כ"ו נרחשון תכ"צ לפ"ק נאס ונשה בלא"א הגאון הגדול כמ"ה יהושע זללה"ה, ונאס הק' אור טרגא פייצוש, ונאס הק' אצרהס הכהן, ואצרהס צא הגאון רבינו ז"ל לחזק דצריהס וכתב צזה"ל: „באשר שיתמי הנוגות הר"ר צער בן הר"ר פנץ המה בעירוס וצוקסר כל שאין דעת הנות הר"ר יוזפא ז"ל שהוא אביו של זקינס ר' פנץ הכ"ל, היתה נוחה אציה, ולא ליה שלא לנכור מן חלקי הצית שלו, וגם האלופים הגבאים לא צקשו חלקס ונה שונגיע להס מנאחר טראו גודל העניות של היתומים הצתולות הכ"ל, ולכן הרשות-כתונה לאציה זקינס ר' פנץ הכ"ל ולצאי כמו לנכור חלק כל אחת ואחת ללורך כדוניא שלהן, הכיד אור ליום ו' כ"ו חשון תכ"צ לפ"ק נאס הטרוד אצרהס יהושע העשיל בלא"א הרב הגדול מו"ה יעקב זללה"ה, פה ק"ק קראקא". — ואח"כ הוסיפו הדיינים וכתבו צזה"ל: „ה"ה היטיש הר"ר ישראל יל"ו שגס דק"ק לוצלין בהסכתו וגם בהסכתו צי דיגא רבה דפה הח"ו נצדרו לאפטרופסים להטעסק צדבר ונזה לפקח ולעיין על ונה שטייך לחלק שתי הצתולות הכ"ל ונה שונגיע להן מנחלת אבי אציהס הכ"ל, שני אכטיס נכצדים ה"ה האלוף מו"ה ליב גבאי לדקה דפה שהוא חתן האלוף מו"ה יהודה סירקליטי, וה"ה האלוף מו"ה נטע שהוא חתן הרב המופלג מו"ה העשיל יל"ו, וכתבנו יושר דצרי אמת אור ליום צ' כ"ט חשון תכ"צ לפ"ק, נאס הק' יחזק, ונאס אור טרגא ווייצוש, ונאס אצרהס הכהן". וכל הכ"ל צעמוד זה הועתק ונוקף הפסק של הגאון האצ"ד מו"ה העשיל יל"ו ושל האלופים הדיינים הכ"ל יל"ו, נאס הלעיר יחזק בלא"א הרב מו"ה חנוך שליט"א, ספרא ותחא דק"ק קראקא ע"כ :

והעתקתי כל זה לפניך פה קורא יקר, לנוען תראה צעיניך טרבינו הגאון ז"ל חתם אח שנו חניד העשיל, מלא ציר"ד אחר השי"ן, וכן מזכר נשס זה גם כן בכל וקוס צפנקס סס, וצזה אשכחא פחרי למה סקסחק הגאון ר' זלמן מרגליות נספרו טיב גיטין שנות אכטיס צרות ס' נכדון

הג"ט ליפמן סג"ל בעל תוס' יום טוב, והג"מ יהושיע הריף בעל מגיני שלמה, והראשון היה לו משרת הרבנות פה ולהשני היה לו משרת ריש מתיבתא, ושניהם באו ג"כ בהסכמותיהם בזמן אהר על ספר הש"ך על יו"ד, ועל ספר דמשק אליעזר על מסכת הולין הנ"ל, וגם

בנדון שם העשל אם לכתוב ציו"ד או בלא יו"ד, וכתב שם "דים אומרים שיש לכתוב שם העשל בלא יו"ד וכן העתיק הבית שמואל, ושם הגאון הנפורסם מו"ה העשל ז"ל האצ"ד דק"ק קראקא שנזכר בחלקת מחוקק סימן י"ז ס"ק ע"ח סנדפס בראשונה בפ"ע, איתא שם העשל בלא יו"ד, וכן הוא גם בחשובות למה לך בסימן ק"ז, אך בצרכת הזבח בפ"ק דנכחות, ובשו"ת נו"צ חלק אהע"ז בסימן ע"ב כתבו ציו"ד, וכן בס' תפארת למהה בחסמות הגאונים שם, ובחשובה שבסוף הספר שם מן המחבר כתבו שמו ציו"ד, אך בספרים אחרים ראיתי שמוצרכין שמו בלא יו"ד, וכן שנעתי בילדותי שדורשי רשומות רעזו עליו בזמן הגאון הנ"ל, הנני עומד שם לפניך על הורה, שהוא ר"ת העשל ועל הורה בגימ' קראקא עם הכולל, ואף שהוא רק שיחה של ת"ת, וי"ע ונשע קלת שהיה שגור להם הגאון ז"ל בשם העשל בלא יו"ד, ואנכס לקמן בנ"ש בשמות נשים באות ג', ובנחלת שבעה גבי קים קדיש איתא ג"כ שם הגאון ציו"ד, וכן בש"ך יו"ד סימן כ"ג סק"ו ובסימן ל"א סק"י י"א", עכ"ל ונהר"ז ונרגליות שם. והנך רואה שעדיין הדבר ספק קרוב לו אודות השם של רבינו ז"ל אם היה נכתב שם העשיל ציו"ד או בלא יו"ד, ואולם לדין חין כאן שום ספק אחרי שהפנקס פתוח לפנינו פה ועיינו הרואות בכתב ידו ובחתימתו של רבינו הגדול ז"ל על כנה פסקי דינים שחתם א"ע בכל וקום בשם הכינוי העשיל מלא ציו"ד, ונעמה הדבר מוצן ונעמנו שנכל יקום שבה בדפוס אלל רבינו ז"ל שם העשל חסר בלא יו"ד, הוא שלא בדקדוק וז"ב. — ודע דנ"ש הגאון ונהר"ז ונרגליות בסוף דבריו שם דבש"ך יו"ד בסימן כ"ג ובסימן ל"א נזכר שם הגאון מו"ה העשיל ז"ל ציו"ד, בנחמת"ה שבה ברוחה, כי לא נמלא כלל בשני הסיונים הכול שם הגאון מו"ה העשיל ז"ל, רק שהש"ך כתב שם שהלעי דבריו לפני אצו ורבו הגאון ז"ל, ולפני שאר גדולי המורים, והם נשאו ונחתו עמו והסכימו לדבריו וע"ש, ויותר הי' לו לנהר"ז ונרגליות להביא בזה מנ"ש הש"ך ציו"ד בסימן כ"ז סק"ל ליה, ובספרו נקודות הכסף יו"ד בסוף סימן פ"ב ששם הזכיר את ונרו ורבו הגאון הגדול מו"ה העשיל כר"ו, ציו"ד אחר השיין יע"ש, ודי בזה :

כלילת יופי

וגם על ס' זרע בירך על התורה, הראשון בתור אב"ד והשני בתור ר"מ, ואחרי שנפטר הגאון בעל מגיני שלמה פה קראקא בשנת ת"ח, נתקבל בעל תוס' יום טוב להיות גם ר"מ פה כנודע, וכן עשו גם בלובלין שם, כי לאחר פטירת הגי"מ נפתלי כ"ץ קבלו אז את הגי"מ העשיל זצ"ל גם כן לאב"ד במקומו, והיה הוא לבדו האב"ד והר"מ בלובלין שם, ולכן בצדק יקראתו רבינו בעל הטורי זהב בהיותו בלובלין בשנות הזעם שנת ת"י בועד אחד עם שאר בעלי תריסין, בשם מרא דאתרא (ט"ז אבן העזר קנ"ז סק"ח, ובשו"ת גאוני בתראי סימן ז'), כי אז היה רבינו הגאון רבי העשיל ז"ל גם אב"ד בלובלין שם:

וי"דו בשנת תט"ו לפ"ק לאחר שנתבקש בישיבה של מעלה הגאון מהר"ס ז"ל בעל תוס' יום טוב פה קראקא (ביום ו' בהודש אלול תי"ד לפ"ק), נמנו וגמרו אז ראשי ומנהיגי עדת העיר קראקא ושלחו וקראו את רבינו הגאון רבי העשיל ז"ל מלובלין לבא לקראקא למלאות מקום בעל תוס' יו"ט, לשבת פה על כסא הרבנות וגם להנהיג פה את הישיבה הגדולה והמפוארה להגדיל תורה ולהאדירה, ורבינו ז"ל קבל עליו את המשרה הזאת באהבה וברצון ויבא לשכון כבוד בעורנו, והיה אב"ד ור"מ פה ק"ק קראקא והגליל עד יום פקודתו, ובהכמה ובתבונה וברעת נהל פה את קהל עדתו, והרבנים הגאונים בי דינא רבה רפה והם כת הראשונה עם שאר כתות הדוינים השניים והשלישיים שהיו פה כולם עמרו תחת ממשלתו, והיו חשים לפקודתו ז'), וגם אלה אשר שמשו עוד אצל הגאון בעל תוס'

ד) דבר זה ידוע הוא לכל זקני עירנו פה, וכן ננאל ג"כ בכתובים בפקס היסן (העונות כעת בצית הכנסת של הרמ"א ז"ל פה), כי נקדם קדמתם עוד זמן רב קודם הרמ"א ז"ל וגם חז"ה נאות שנים לאחריו היחס יד ישראל תקיפה פה קראקא ובכל ד' ארצות דעדינות פולין וליטא נעטעס הענך וסריו, שיוכלו לננות להם ראשים וטובי הקהל, וגם שופטים וסופרים נקדצ עדתם בכל עיר ועיר אשר על פיהם ילאו ועל פיהם ינאו כל קהל הגולה, הכל כדת של יחוסם הכחונה והנוקרה באין נסרע, ובעירנו קראקא אשר היחס אז ומעטפולין של כל עדינות פולין רכתי עם ורכתי בדעות, כחננו חמיד ארבעה ראשים וסופים, ארבעה עשר קהל, וסלסה בעלי

חוס' יו"ט בהיותו אב"ד פה שמשו אה"כ גם אצל הג"מ העשיל
 זצ"ל, ומהם הגאון מו"ה יחיאל מיכל טיימר שהיה נקרא בשם ר'
 מיכל ר' יוזפס בעל סדר גישין וס' ברכת המים, ונפטר פה בתחלת
 שנת

חצונות לטובת הקהל, ועליהם היה מוטל להעריך ולגבות מכל איש ואיש
 ומחשבי העיר ומן הגליל את העם המגיע לאור הנוף, וגם לקבץ ולגבות
 זכס קבץ מכל מיני זכס ומכל מיני משקים הכשרים המוצאים מחוץ לעיר
 לרחוב היהודים לזכור, והכסף זה לקופת הקהל לטובת הכלל, וזידם היה ג"כ
 העוז והנשירה למונת רבנים ודיינים וראשי ישיבות, שחטים וזדוקים וננקחים
 נאונים ומשגיחים וסופרים, וגם צחרו מחוץ העדה ג"כ ומגדולי וכבדי העיר,
 אשר ניינו אותם לגבאים ונדקה והיו נקראים בשם "גבאים הגבוהים", ותהי
 הנשירה על שכונם בכל חוקק ועוז לגבות כל ההכנסות מכל צתי כנסיות
 ומכל החצרות דפה ומכל הדקות וקרן קיימת מיחידי סגולה, וגם ומגדלים
 ונדנות וקנסות, והכל זה לקופת הדקה, ונהם נטלו לחלק לדקה לעניים,
 וגם לשלם לרופאים ולרוקחים צעד סני הנרקחת לצית החולים, וגם לקנית
 אחרונים צעזיל כל צתי כנסיות דפה, ולקנות קונחא דפסחא ללורך עניים,
 ועוד ועוד, — ועל פי ראשים וטובים וקהל פה נתנו ג"כ שלשה צתי דינים
 קבועים פה תחתיים שניים ושלישיים, והם שפטו את העם ומשפטו לך בכל
 דברי ריבות וטענות ומציעות שצין איש לאשתו וצין אדם לחבירו, גם צעניני
 עזונות ומכירות ומכירות צתיים ומחלואות וצעניני כחובות ומספחות,
 ועוד ועוד הכל כדת משה וישראל, ומתקיימו ומחזקו הדברים ג"כ על פי
 תקופת ראשי העדה ופרנסיה אשר צידם היה העוז והנשירה מן הנושלה
 לכוף ולנוש וגם לענוש קסה לכל העובר על דצריהם, והכל לטובת הכלל
 לקיום האוניה, ולהענויד הדת על חלה, כמזואר הכלל צפנקסי הקהלה
 הנמלאים עוד צידינו היום, ומנשך דבר זה פה עד שנת תקע"ה לפ"ק, שאז
 נעשה העיר פה עם קלת מן הגליל לכנסיה חפשיה, ומושלי העיר אשר קנו
 אז (הסענאטה) בטלו מני אז כל תקופת הקהל ולקחו לעלמם כל עסקי
 העדה להיות הכל כפוף תחת ידם, ומני אז גלה כבוד מיישראל ולא נשאר
 פה רק צ"ד אחד קבוע, אשר נתנו להיות יושבים על מדין בכל עת ובכל
 שעה לשפוט צין איש לרעהו, צריאוי שניהם צלי נגישה וכפיה עד היום הזה.
 וראיתי להעתיק פה לעין הקורא קלת מנפקם היטן דפה ומשנת סליה לפ"ק,
 ומיימן מ"ז והלאה אשר שם נכתב ג"כ ומדון מיינו ג' כותי הדיינים דפה,
 וגם

כלילת יופי

שנת תכ"א כזכור בפנקס הח"ק פה, (ונרפס מטנו ג"כ תשובה אחת בשו"ת גאוני בתראי בסוף סימן י"ט אשר השיב שם להשיג על תשובת הגאון בעל מגוני שלמה, ושם התם א"ע בשם יחיאל מיכל טיימר

וגם וכן הדברים אשר היה נופל עליהם לעשות דבר יום ציומו, ח"ל סס, כסיון ו"ז:

בענין מינוי הדיינים, יצוררו ונתוך העדה הקדושה שלשה כתות דיינים כאשר היה נקדם דהיינו תחתיים שניים ושלשיים, והנה הדיינים התחתיים (הם נקראים שש כת שלשית), הנה ישנו דין בכל יום ויום ונלמד צערי שבתות וימים טובים, ויכולים לשפוט ונשות פרוטה עד עשרה זהובים ועד ככלל, ושכרם כנקדם דהיינו תחמשה זהובים חלי גדול וכל זהוב, ונשם ואילך עד עשרה זהובים ג' גדולים, ושניהם ישלמו שכרם כ"ל דהיינו כל אחד גדול וח': וגם נחויבים הדיינים המ"ל לפסוק ג"כ עניני השגת גבול כשהתוצע תוצע צפניהם, וההפסד שזה עד עשרה זהובים כ"ל. וגם יכולים לפסוק צעניי זלזלים אשר נעשה צפניהם, דוקא לענוש צענוש ונמון אבל לא לכינס רק לצדק בית הכנסת. גם יש כח צידם כשיראו איזה רעאות צדקה, אז יוכלו לפסוק כפי ראות עיניהם, ועל פי עד אחד, ונעקקי נשים אפילו אשה אחת, וצפרט בענין השגת גבול כשהתוצע תוצע צפניהם, וגם צעניינים הנוהגים ליתן זהקפה, ואף גם יכולים להפוך השבועה על לך שכנגדו כפי ראות עיניהם:

ועוד סס כסיון ו"ח: „ואם השגת גבול הוא יותר ונעשרה זהובים פוליש, אז ישפוט הפרכס החודש, ואם הוא דבר גדול, ילרף הפרנס החודש עמו גם שאר הראשים וטובים, ואם הוא פחות נשני זהובים פוליש ידונו כפי ראות עיניהם אם לתת לו קבלה צפתיחת ארון הקודש או בלא פתיחת ארון הקודש, ואם הוא פחות נשני זהובים פוליש והתוצע עובר ואינו משלם אותם, אז יכריזו עליו קרבות, ואם ישה שלשה ימים ועודנו עומד בנדרו ואינו משלם, אזי ננשכנין אותו והשליח צ"ד ילך לציחו ויעול ונמנו נשכון אם יש לו. כפי הדין, ואם לא ינלא צציחו ונה להשכין ושיצינו אותו בתפיסה כפי התקנה הישנה וכמו שמזכר להלכה כסיון כ"ו אלל עענת אין לי: — ועוד סס כסיון ו"ט: ושלוחי הקהל הם נחויבים לתפוס אותו, או ליעול ונמנו נשכנות על פי לוי הדיינים בלי שום שאלה נפרכס החודש או נראש' הקהל וגם נטובי הקהל, ואפילו כלם ציחד לא יתערבו צזה כלל צענוש התקנה

טיימר, כי כן היה כינוי שם משפחתו פה קראקא, כנזכר בפנקסי הקהל פה, וכן התם א"ע גם כן בנו הרב הגדול מו"ה מרדכי ז"ל בסוף הקדמתו אשר עשה בראש ספר סדר גיטין הנדפס פה קראקא ביחד עם חס' חלקת מחוקק על ש"ע אבן העזר בשנת ת"ל לפ"ק, נאום מרדכי בלא"א המנוח מו"ה יחיאל מיכל טיימר זצ"ל. ובהקדמתו שם העד העיד לנו ג"כ שהוא ראה שהגאון רבינו ר' העשל זצ"ל בהיותו אב"ד פה סידר גיטין מתוך חבור הקצר סדר גיטין מכתיבת יד אביו הרב ז"ל כמה פעמים ויע"ש), והגאון מו"ה ברכיה שפירא

דרשן

התקנה, — והדיינים הנ"ל נחויזים לכתוב פנקס הנייחד להם כל פסקיהם אשר יהי' יותר וכן ח' זהוב פוליש נחנם, וכן ההעמקה חלי גדול, גם נחויזים לגמור את הפסק דין לכל היותר תוך שלשה ימים אחר הטענות והשמעים שאלל הדיינים בכל כה וכה יהי' נחויזים תמיד אללם באיבוד שטרם ולהעבירם; עד כה דברנו וכן הדיינים של כה שלישי:

והדיינים השניים (והם האנלעיים הנקראים צנס כה שניה), עליהם החזב נוטל לשפוט בין איש לרעהו נעשרה זהובים פוליש עד נאה

זהובים פוליש ושטרם עד חמשים זהובים צי גדולים וכל לה, ונחמשים זהובים ולמעלה גי גדולים מכל לה, והם ישפטו הכל נעניי נמוון עד הסך הנ"ל. וגם ישפטו על הזלזולים אשר יעשה צפניהם, אך לא יקנסו שיגיע לכיסם רק לצדק בית הכנסת כחיל, גם נחויזים לכתוב פסקיהם פנקס נחנם וכן ההעמקה ח' גדול, — גם נחויזים ליטב צדין בכל יום ולצד צערי שבתות וימים טובים, ונחויזים לעשות פסק דין תוך גי ימים אחר גמר טענותיהם, ואם הוא דבר קשה לא יונטו הדבר עכ"פ ונלעשות פסק דין עד ח' ימים נקנס על כל דיין חלי טאלער לצדק בית הכנסת, וגם בהכרזת קרבות אם הנעל דין יברר לפני הפרנס החודש כי היו נחמשים את הדין יותר נחויזי הנ"ל, והפרנס החודש נחויז לגבות נהם הקנס, ולהכריז עליהם, ואם ימאן הפרנס החודש נלעשות כן, הרי זה עובר על התקנה: —

והדיינים השלישיים הנבזיהם צי דינא רבה (והם נקראים צנס כה ראשונה), הנה נחויזים ליטב צדין גי פעמים בכל שבוע דהיינו ציום ח' וציום צי וציום ה', אם הוא לורך השעה, אלל עכ"פ ישנו ציום ח' וציום ה', והם ידונו וכן נאה זהובים פוליש ולמעלה כל חניעות נמוון. נעעולם, ולא יטלו שום סכירות וכן הפסק. גם יפסקו על הזלזולים אשר יעשה

צפניהם

כלילת יופי

דרשן דפה בעל ספר זרע בירך על התורה שהיה תלמיד הגאון רנ"ש בעל מגלה עמוקות, ובסוף ימיו בשנת תכ"ו נסע מפת הלוך ונסוע לארץ הקדושה, (אבל לא בא למחוז הפצו כי נפטר באם הדרך בעיר קונסטאנטינאפל בירת תוגרטא ביום י"ט אלול תכ"ו, ובאה השמועה לקראקא ביום ב' פרשת בא תכ"ז לפ"ק, ובו ביום הספידוהו פה מספר מר וגדול כנזכר בפנקס הח"ק פה), והגאון החסיד מו"ה יונה בן החבר רבי יהואל ז"ל שהיה נקרא בשם ר' יונה רא"ה קראכמאלש ומבא בטורי זהב הושן משפט בסוף סימן ע"ב ונפטר פה י"ד שבט תכ"ט לפ"ק (והוא ז"ל עם הבירו הג"מ ברכיה שפירא בעל זרע בירך הנ"ל באו שניהם החתומים על גביית עדות בנדון עגונה אחת מקראקא בשו"ת גאוני בתראי בסימן יו"ד, ובאו על החתום

צפניהם, ואחד נוספרי דעתא נחויב לשנת ענהס תמיד ולכתוב כל פסקיהס צפנקס שלו, ושכירות שלו צי גדולים וכל פסק עם ההעסקה כשילערך, — ואם אחד מן הדיינים יש לו שייכות לאחד מן הנעלי דינים אפילו שלישי צשלישי אקור לו ליטב צדין, והפרנס המודש והראשים שאינם נוגעים צדבר יענו שליט צנוקונו, וגם זאת מן התקנה שאקור להדיינים להנטיך את העסק כפי מה שנזכר לעיל אלל הדיינים האולנעיים, והיינו להגיד פסק דינס תוך ג' ימים אחר גמר טענותיהם והכל כמ"ל:

ואם אחד ממשלה כחות הדיינים הנ"ל לא יסבו צדין כפי הנזכר לעיל, אזי נחויב הטוש שלהס להגיד זאת להפרנס המודש, והפרנס המודש נחויב לפקוד שיכריזו עליהס קרבות, ואם יעלים הטוש ולא יגיד זאת, אז הוא עובר על התקנה, ויעצירו אותו, וגם הפרנס המודש הוא עובר על התקנה אם לא יעשה כפי הנזכר לעיל, — ובאם יקחו הנעלי דינים להס צוררים, אזי נחויבים הצוררים לשנת צדון העסק תוך זעט לעת, ונחויבים לעשות קץ לצדבר תוך שלשה ימים צקנס חלי טאהלער והכרזת קרבות, ואם הוא צדבר קשה יש להס זמן כנזכר לעיל אלל הדיינים, והפרנס המודש ישגיח על זה. גם נחויב הפרנס המודש לכוף את החייב צדין על פי פסק הצוררים, ואחד ונראשי הקהל או מעובי הקהל או אחד משלטה נאונני הקהל, רשאי להיות צורר או שליט, ושום צעל דין אינו רשאי ליקח לו מורשה, רק ליתומים ואלננות להס יתנו הצ"ד מורשה, ואם יראו הצ"ד שהצעל דין צריך למורשה אזי יתנו לו מושס פתח פיך לאלס", ע"כ העתקתי מפנקס היטן דפה:

החתום ביום כ"א תמוז ת"ט לפ"ק, והגאון בעל תוס' יו"ט שהיה אז האב"ד פה ערך שם תשובתו בזה יע"ש, וזולתם עוד שאר גדולי הדיינים שנזכרו כולם בפנקס הקהל פה כולם אנשי שם ואדירי התורה, ואין פה המקום להזכיר כולם, ורבינו ז"ל היה האב לכולם ונהג נשיאתו ברמה בכל תוקף ועוז, והיו עיניו פקוחות על כל דבר גדול ודבר קטן בעסקי הקהלה בכלל ובפרט, הן בתוך העיר והן בארץ הגליל, לגרור גדר ולעמוד בפרץ ולתקן תקנות, לשובת הכלל, ה' והיה לו ג"כ לב אמיץ בגבורים להציל עשוק מיד עושקו, ולא

ה' וראיתי להעתיק פה לעין הקורא ג"כ פסק דין א' מרבינו ז"ל אשר ילא נאסו אודות טבח א' שקלקל איזה פעמים בפחזותו, ורבינו ז"ל העביר אותו מכשרותו, והוא בפנקס הקהל של הרב נו"ה ילחק ברבי חנוך ז"ל ספרא נחא פה, ושם נסיון קב"ט כתב בזה"ל: "על דבר שכור נטע צ"ר שלמה קינילעש שלא נהג עלמו כשורה בעסק הקלנות, וילאו נחמת ידו כנה פעמים דברים שאינם מוחקנים, וענשו אותו הבית דין של הרב יל"ו, וגם היו מעבירין אותו מנחית הקלנות, אך לרוב בקשתו שהיה מנכס על נפשו והצטיח כי ישב מדרכו הרעה, ונשכו עליו חוט של חסד והחזירוהו למחיתו, והנה כהיום הזה חזר לקלולו להוסיף חטא על פשע וסנה צאלתו, ובכן ילא נשפטו חרוץ נחת מורינו ורבינו הגאון הגדול ר"ת ואצ"ד כנהר"ר אברהם יהושע העשיל נר"ו, והעבירו מנחית הקלנות ואסרו בחתיכה דאיסורא עולמית, אך ורק באשר כי שלמים וכן רבים היו מנכסים ומפלידים צער ביתו זו אשתו ונניו שיהי' מוטלים צרעז אס יהיה צעלה נדחה לגמרי מן הקלנות צמחי ידים, בכן באו היקרים כמר אלי' וננו כמר דוד יל"ו, ובקשו את פני הגאון האצ"ד יל"ו, שירשה את כמר נטע הנ"ל להיות שותף עמהם בעסק הקלנות צאופן שהוא לא ימכור צער צאיטליז זולתם, וגם לא יסוכו עליו צעם כאמנות שצעולם, כי אס ישב צאיטליז עמהם ויקבל הנעות דניי מחיר הצער הנמכר, ובכן החיר הגאון המופלא הנ"ל לכמר נטע הנ"ל להיות שותפות עמהם, והאצ"ד וננו הנ"ל נעשה כל אחד ערב קצבן עבדו, והתחייבו את עצמם בכל חוקף ועוז שאינם רשאים להניח צאיטליז למכור צער את כמר נטע הנ"ל לבדו, כי אס כשיהיה אחד מהם האצ"ד או צנו עמו, ויראה וישיג על מכירתו לבדתי תלא נחמת ידו דבר שאינו מוחקן ח"ו, ונכס"כ שאינם רשאים לסמוך עליו צעניי איסור דהיינו צדצר ניקור הצער להאמינו

ולא נשא פנים לשום איש, ועם כל זה במקום גדולתו שם אתה מוצא נ"ב ענותנותו, כי קבל את כל אדם בסבר פנים יפות, וביתו היה פתוח לכל מבקש עזרתו, והיה מעוז לדלים ואב ליתומים, ומצוף נועם לקחו נחם נפשות עגומים, וכל איש צר ומצוק אשר שפך לפניו שיחתו, השתתף בצערו והיה חש לעזרתו (פנקס הקהל פה):

וכבר נודע כי רבינו ז"ל היה גם כן פעם נודד מביתו ומארץ מולדתו, והלך בגולה עד בואו לעיר מלוכה ווינא, בשביל כלל ישראל שבמדינות פולין וליטא אשר היו אז במצור ובמצוק מאד ע"י צוררי ישראל גם אחרי חורבן הקהלות מגזירת המל שר"י שהיה בשנות ת"ה ות"ט כידוע, ונוסף עליהם עוד ההרג רב שהי' אה"כ בק"ק לובלין בראשון בחג הסכות תמ"ז לפ"ק (כמבואר בשו"ת צמח צדק בריש סימן ק"ג וגם בשו"ת אמונת שמואל בסימן כ"ה, ושם מבואר כי הרקום ימ"ש הרגו וגזלו והמסו בק"ק לובלין שם יותר משבעה ימים רצופים זה אחר זה), ורבינו התמהמה בווינא שם זמן כביר להשתדל שם אצל גבירי ונדיבי עם אלקי אברהם, כי תצמח על ידיהם איזה ישועה ורחמים לקהל ערת הגולה אשר בפולניא ובליטא, ובדרך נסיעתו לווינא עבר דרך ארץ מעהרין, ובכל מקום בואו חררו לקראתו כל גדולי המדינה ונכבדיה לקדם פניו באהבה ובכבוד, וכולם היו משתוקקים ליהנות מאור תורתו וחכמתו

או להעיד שזה כשר וזה טריפה, או על כרכסות כשרות, או על צער טעברו עליו ג' ימים לומר שהיה שרוי צמים, ועל זה הניחו ומשכון על סך שלשים זהובים פוליס שצאס הנאל ינאל טעברו על אחד ונכל הני"ל, והניחו את כנר נטע הני"ל לעכור צער לכדו, או סקננו על נאמנותו באחד ונכל האיטוריס הני"ל, אז יענשו שהמשכון שלהם יהי' ללדקה צלי שום מחילה, וגם אחת דתן להעבירין את האב ואת בנו הני"ל ונמחית הקלצות שלהם, וכל הני"ל קבלו עליהם האב ובנו הני"ל בכל חוקף החסיינות שנעולם לכל יסול נהס דבר חלטה, והנה הותר כנר נטע להיות שיתף עניהם, אכן כנר נטע בפני ענינו עדיין באיטורו עונד, שהועבר ונאמנות נמחית הקלצות באיטור עולם. כל הני"ל ילא נפי הגאון הרב הני"ל יל"ו צחורת פסק דין גמור היוס יוס ד' י"ג ונחם ת"ך לפ"ק, נאס הנעיר ילמק ספרא נחא דפה קראקא הכושב והסוחס צפקודת הגאון האב"ד יל"ו הני"ל: —

וחכמתו, וגם הגאון הגדול מו"ה אפרים הכהן מווילנא בעל שו"ת
 שער אפרים אשר בברחו מווילנא טחמת המציק מכת מדינה
 ממלחמת הרקים אשר היה אז במדינת ליטא מכת הרב ואבדון,
 מצא מפלט לו גם הוא במדינת מעהרין עם שאר פליטי הרב, והוא
 נתקבל שם לרב אב"ד וגם להרביץ תורה בישראל משך שש שנים
 רצופות (כמבואר בהקדמה שם), שמה גם הוא לקראת רבינו ז"ל,
 והיה להם שעשועים בפלפולא דאורייתא, ולכל אומר ולכל הגה
 אשר יצא מפיו קדוש יאמר לו ושתה בצמא את דבריו, ושוב הביא
 הדברים בשמו בספרו שו"ת שער אפרים במקומות שונים (ראה
 לדוגמא שם בסיומן כ"ז ובסיומן ל"ז ובסיומן ק"ה), ורבינו נסע אז
 מעיר לעיר עד בואו לעיר הגדולה ניקלשפורג אשר היתה אז רבתי
 עם מלאה חכמים וסופרים, ומלכם בראשם הוא הגאון הנודע מו"ה
 מנחם מענדל קראכמאל בעל שו"ת צמח צדק, אשר היה אז רב
 העיר והמדינה, והוא ז"ל עם שאר גדולי הדור אשר התוערו אז
 בני"ש שם כולם יצאו לקראתו ופזרו לו מלא הפנים כבוד ושמהו
 לראות פניו כראות פני אלקים, ויואל רבינו לשבת אתם באהלה
 של תורה איזה שבועות לנוה שם ממרדת הדרך, ובמשך הזמן ההוא
 לא נח ולא שקט ודרש לפניהם בהלכות ובאגרות ובכל מקצעות
 התורה, וגדולי העיר היו משכימים לפתחו להציע לפניו שאלותיהם
 וספיקותיהם, והוא ז"ל השיב להם כלבבם, וגם רבינו מנחם בעל
 צמח צדק שהיה מרא דאתרא שם ובכל מדינת מעהרין, ג"כ לא
 רצה להורות שום הוראה בימים ההם עד שהציע מקודם שאלתו
 לפני רבינו הגאון ז"ל, וביקש ממנו הסכמת דעתו הרחבה, ואז כמל
 הוא דעתו נגד דעת רבינו ז"ל. כן תראה בספרו שו"ת צמח צדק
 (בסיומן ק"ז שם), כנרון השאלה שבאה לפניו דבילול שבת בעת
 שהיו אוכלים סעודת שבת מצאו מהט תחובה בהתיכת כבד לאחר
 שצלאוהו ובשלוהו, ומאותה הבחמה היה נמכר הבשר והשוטן והכבד
 הרבה חתיכות מהם לכמה בני אדם והיה הפסד מרובה ומניעת
 עונג שבת, וע"ז האריך בעל צמח צדק בתשובתו שם בפלפול
 במרחב רב, ובסוף דבריו העלה להתיר, ואחרי שסיים תשובתו
 כתב שם בזה"ל: "והנה לא רציתי לתקוע עצמי לדבר הלכה והייתי
 נושא ונותן בזה עם הרב הגדול אור ישראל וקדושו מו"ה העשל
 לובלין

כלילת יופי

לובלין ולא מלאו לבו להתיר ובטלתי דעתי הנמוכה נגד דעתו
 הרמה והוריתי לאסור, והאמת הוא כי הזמן לא היה מספיק לנו
 לעיין ולדקדק מתוך ספרי הפוסקים, כי המעשה אירע בליל שבת
 ולמחרתו ביום השבת קודם התפלה היינו נושאים ונותנים בזה דרך
 פלפול וסברא, על כן אמרתי לחקוק בספר כי לדינא יש להתיר
 מן הטעמים והראיות שהבאתי ומכש"כ בהפסד מרובה וכבוד שבת
 כמו בנדון דירן עכ"ל. ועוד שם בסימן ק"ה בשאלה שבא לפניו
 "באחד שהיה רר באחת מהקהלות בגליל לבוב בארץ רוסיא, והי'
 נקרא בשמו יהושיע בן משה, וברח משם מחמת ממון ובא לעיר
 אמשטרדם ושם נשא אשה ושינה את שמו וקרא את עצמו אברהם
 כהן (והוא איננו כהן), ואחר כך ברח משם וחזר ושב אל מקומו
 הראשון, ומחמת רעש המלחמה שבמדינות פולין בא למדינת מעהרין
 ונקרא בפי כל בשם הראשון יהושיע בן משה, ונמצאו שם אנשים
 שהיו יודעים מזה שהוא היה באמשטרדם והיה נקרא שם אברהם
 כהן, ובעת הוא רוצה לשלוח גט לאשתו שנשא באמשטרדם, ובאו
 בשאלה האיך יש לכתוב בגט, וע"ז האריך בעל צמח צדק לפלפל
 בתשובתו שם, ובסוף דבריו כתב שעלה על דעתו לומר דכיון שקרא
 את עצמו במדינת הים כהן ואתחזק בשם זה והוא איננו כהן יש
 לכתוב אנא אברהם דמתקרי יהושיע וכל שום וחניכא דאית ליה,
 אבל הסכמת הרב הגדול אור ישראל וקדושו הגאון מו"ה העשיל
 היא שאפילו וכל שום וחניכא דאית ליה אין לכתוב, ולא יהיו
 כותבין אלא אנא אברהם דמתקרי יהושיע בן משה, וכן הסכימו
 לזה גם כן שאר גדולי הדור אשר המה פה בעת הזאת ביום ב' מו"ב
 מנתם תמ"ז לפ"ק, עכ"ל בעל צמח צדק בתשובתו שם, ומתוך
 המשך שתי התשובות האלה ראינו ג"כ גדול צדקתו וחסידותו של
 רבינו הגדול ז"ל, דאף שהיה רבן של כל בני הגולה, וכל גדולי
 הדור היו צריכים לו והיו סרים למשמעתו, ועכ"ז ברברים הנוגעים
 להלכה ולמעשה לא הרחיב עוז בגפשו לבא ולהכריע בין הפוסקים
 ולא מלאו לבו לעשות מעשה להקל אף שמדינא היה מותר, כי
 מגדל ענותנותו היה תמיד מיראי הוראה, ולא רצה לסמוך על
 דעתו דעת תורה ודעת נוסח בדברי המקילים רק היה תופס על
 הרוב כדעת המחמירים, ולפעמים היה לו ג"כ בקבלה מאביו הגאון

ז"ל לאסור אף ברבר שמדינא דהש"ס היה מותר, עי' לדונמא בשו"ת גאוני בתראי בסימן י"ז במעשה שאירע בקראקא בימי רבינו בעל הב"ה ז"ל, דבליל ב' בחג הסוכות בשעת אכילה מצאו עצם תחוב בבשר הקורקבן לצד חוץ, ולא היה ניכר הנקב לצד פנים, והיה שם ג"כ ספק ספיקא, וכתב שם רבינו בעל הב"ה בתשובה דיש בדיון זה צד להתיר, ועי' כתב שם נכרו הגאון מו"ה אריה יהודה ליב שהיה אב"ד בק"ק קראקא ובק"ק ברוסק, בהגהותיו שם, שהוא ראה לרבו הגאון מו"ה העשיל, שפסק כמה פעמים לאסור בזה, ואף דיש להוכיח מן הש"ס דבכל מקום אמרינן העמר דבר על חזקתו ואח"כ בא שם הריעותא, מ"מ כך קבל מאביו הגאון ז"ל לאסור, ע"כ ויע"ש :

ומצאנו ג"כ שגם באיסור חרש"תפס רבינו כדעת המתמירים, ושצוה גם כן לבנו אהריו שיהי' נזהר עכ"פ שלא יקבל איסור ספק חרש כרי שלא יבא לירו איזה ממשול, (וכל זה תמצא מפורש בספר חירושי הרד"ה על השיעורים, בדיני חרש סימן א' סעיף ז') וכן תפס כדעת המתמירים גם בענין מצה נפוחה באמצעותה ביומי דפסחא שנחלקו בו רבוותא כמבואר בש"ע או"ה ה' פסח בסוף סימן תס"א בט"ו ובמנן אברהם שם, ובשאר ספרי גדולי האחרונים, והנה הביא לנו הגאון בעל בית יעקב בתשובה סימן ס"ה ערות גדול אחר שהיה תלמיד מובהק להגאון מו"ה העשיל ז"ל שהעיר לפניו שהוא היה רגיל בבית רבינו ז"ל וראה כי כאשר באה לפניו שאלה בענין מצה נפוחה או צוה לבני ביתו להורות הוראה זו, דאם יראו שהנפוחה נראית משני עבריהם אז יורו לאסור ויע"ש, ומבוא ג"כ בחק יעקב בסוף סימן תס"א שם :

ובמנו כן היה מחמיר על עצמו ולא רצה מעולם לבא ג"כ בצירופא דרבנן ולהפנות עם הרבנים המתירים בעניני מעוברת ומינקת חבירו אף שהיה בה כמה צדדי היתר, כאשר העד העיר עליו כן בתו ותלמידו הרב הגאון מו"ה משה מגזע צבי האב"ד ק הורדנא אשר נתגדל על ברכי רבינו ז"ל מנעוריו ונלוה עמו ג"כ בכל מקום אשר הלך וגם בדרך נסיעתו לע"ט ווינא, והוא בעורנו בימי עלומיו רך וענוג בבית אבותיו כבר היה יניק והכים טובא וראה מעשה זו אצל זקינו הגאון הנ"ל בהיותו עמו בווינא שלא רצה

כלילת יופי

להסכים עם המתירים בזה, ואח"כ כאשר זרחה שמשו של משה ונעשה גם הוא ארו שבחבורה, ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק הורדנא, אז הלך גם הוא בעקבות זקיני הגאון ז"ל והיה גם הוא מיראי הוראה ולא רצה להמנות עם המתירין בעניני מינקת חבירו, כמבואר כל זה בסוף ספרו תפארת למשה על ש"ע יו"ד בתשובתו אשר השיב שם להגאון מו"ה משה האב"ד דק"ק פינסק, ויבואר עוד להלאה: —

והנה מעיר ניקלשפורג נסע רבינו לעי"ט ווינא למחוז הפצו, ולגמור שם את מחשבתו הטובה אשר השב על היהודים האומללים פליטי הרב ונפוחי רעב אשר נשארו בעירום וכחוסר כל במדינות פולין אחר גזירת לובלין כנודע, והעיר ווינא היתה אז עיר גבורים מלאה חכמים גדולים בתורה ובחכמה בעושר ובנדריבות, כי מלבד גאוניה וחכמיה אשר נולדו בה ואשר גדלו בתוכה נמצאו שם בעת ההיא גם כן קיבוץ גדול מהרבה חכמים וגאונים גם ממקומות אחרים אשר נמלטו שמה מלהט הרב המתהפכת אז במדינות פולין וליטא, ומצאו אז מקום מנוחה בעיר מלוכה ווינא שם, ומכללם גם הגאון הגדול מו"ה יונה תאומים בעל קיקיון דיונה, אשר גדולי העיר החזיקו בידו לשבת שם על התורה ועל העבודה, (כמבואר בהקדמה שם). וכל אלה אנשי מופת ואדירי התורה שמהו לקראת רבינו ז"ל כדי בואו העירה, והיו עושרים אותו בתפארה, וכל דבר הקשה הכיאו אז לפני הדרת גאונו, לחרוץ עליו משפטו ודינו, ורבינו ז"ל גם הוא לעומתם שמה בחברתם, ובעוצם הריפתו ובקיאתו השיב לכל אחד די תשובתו, למלאות הפצו ותשוקתו. והזמן אשר התגורר רבינו בעיר מלוכה ווינא נראה בעיני עי"פ השערה קרובה שזה היה בשנות תי"ז ותי"ח לפ"ק, רבעת ההיא ערך גם כן הגאון בעל צמח צדק תשובתו הגדולה והרהבה בשירותא דענונה אחת אשר הוגבה עדות עליה בשנת תי"ז לפ"ק, והוא בספרו שם בסיומן ק"י ובראש תשובתו התנה שם "שהוא יהי המתהיל בדבר וגאוני עולם גדולי הרבנים שבק"ק ווינא עליהם לגמור" ע"כ, ובסוף תשובתו שם סיים גם כן בזה"ל: "וכבר הקדמתי בפתח דברי שכל משאו ומתני בפסק זה אינו אלא דרך משא ומתן להלכה אבל לא למעשה לסמוך על היתר דירי, אם לא שיוסכימו על היתר דידה גדולי הרבנים

הרבנים גאוני עולם אשר המה בעת הזאת בק"ק ווינא, הן שיסכימו מטעם דידי והן מטעמים אחרים, ובפה מלא אני אומר באם שהני רבנן מופלאים לא יסכימו להתירה, הרי דברי בטלים לנגדם ולא יסמכו כלל על היתר דידי אפילו בהסכמת רבנים אחרים" עכ"ל בעל צמח צדק שם, ולא נודע עד כה על איזה גאוני עולם כוון בעל הצ"ץ בתשובה שם שהיו נמצאים בעת ההיא בווינא שם, ואשר גזר על השואלים והתנה תנאי כפול שלא לסמוך בשריותא דעגונה שם לא על היתר דידיה ולא על היתר של שאר הרבנים ממקומות אחרים, כי אם על הגאונים שהיו נמצאים אז בק"ק ווינא בלבד אשר הוא היה מבטל דעתו נגד דעתם הרחבה, וכעת אין ספק אצלי שכונתו היתה על הגאונים המפורסמים רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל, והגאון הגדול מו"ה יונה האומים בעל קיקיון דיונה והנלוים עמם שם, מלבד מרא דאתרא הגאון המקובל מו"ה שעפטיל סג"ל הורו"ץ ז"ל שהיה אב"ד דק"ק פוונגן, ונתקבל בעת ההיא לאב"ד ולר"מ בק"ק ווינא, למלאות מקום הגאון האב"ד שם מו"ה פייבוש ז"ל שנסע מווינא לארץ הקדושה עוד בשנת תמ"ז לפ"ק כמבואר בשו"ת שער אפרים בסימן ס"ג ובסימן ס"ז אשר בעברו דרך עיר אובן תיקן שם תקנות לטובת בני העיר בחודש סיון תט"ן לפ"ק, (ואולי כוון גם על הגאון מהר"ש קאידניבר ז"ל בעל ברכת הזכה, שגם הוא היה שם בעת ההיא, לפי שידענו כי בברחו מלובלין אחרי ההרג רב שהיה שם בשנת תט"ה, מצא מפלט לו בארץ עסטרייך ונתקבל לאב"ד שם בעיר אחת סביב לעיר ווינא שהיתה נקראת אז בשם לוז וכעת היא מכונה בשם אחר, כמבואר בהסכמתו לס' נחלת צבי על אבן העזר ובהקדמת בנו לס' ברכת שמואל על התורה), שהן הם גאוני עולם וגדולי הרבנים שהיו נמצאים יהדיו בווינא שם בעת שבאה השאלה לפניו בנדון העגונה הנ"ל שהוגבה עדות עליה בשנת תי"ז כפי המבואר בראש התשובה שם:

וכפי הנראה ישב רבינו בווינא שם ימים רבים, ובמשך ימי שבתו שם הרוץ ג"כ תשובותיו משם לגדולי ישראל אשר פנו אליו בשאלותיהם, ובפרט להגאון הנודע מו"ה נרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני (חתן הגאון בעל צמח צדק) וכולם נמצאים עד היום בכתובים בקובץ אחר הכולל קצת שו"ת מרבינו מהר"ם מלובלין ומגאון

כלילת יופי

ומהגאון בעל משאת בנימין, ובסופו באו גם כן קצת שו"ת מרבינו הגדול רבי העשיל זצ"ל (והקובץ הזה הוא כעת בבית עקד הספרים אשר באקספארד ונמצא ג"כ העתקה ממנו ביד הרב החכם מהר"י כהן צדק גר"ו היושב כעת בלונדון), ובאחת מכתובותיו אשר השיב משם להגאון בעל עבודת הגרשוני כתב בראש דבריו בזה"ל: "מינא תקיפא, פלפלא חריפא, חרבא שליפא, הוא ניהו ירדי הרב הכולל בכל מיני חכמה כלול, נ"י פ"ה ר"ט ואב"ד כמו"ה גרשון יצ"ו, הנני נותן לו את בריתי שלום. מה מצאת בי כי דלקת אהרי, ובפרט בעת הזאת אשר אני יושב בגולה, אך לרוב ענותנותו דמר אשר הפציר בי" וכו', ובסוף תשובתו שם סיים „ועוד היה לי להאריך בזה אלא שאין מררכי להאריך, ובוה ינוח מעלתו שקט ושאנן כזית רענן, כ"ד המרוד ויושב בגולה יושיע העשיל בלא"א הגאון מו"ה יעקב זללה"ה פה ווינא, ע"כ. (והגאון ר' גרשון הנ"ל היה אז בשנת ת"ו עדיין רב אב"ד בק"ק פרוסטיץ כמבואר בהקדמת ס' אור הרש להרב מו"ה חיים בוכנער מקראקא). והנה כבר זכרנו לעיל שרבינו ז"ל לא היה נמנה מעולם להתיר מעוברת ומנקת חבירו אף שהיה בה כמה צדדים להתיר, ומעשה בא לירו ולא רצה לבא אף בצירופא דרבנן, — והנני להזכיר פה דמעשה זו אירע לרבינו גם כן בק"ק ווינא שם, וזה כפי אשר סיפר לנו נכדו הגאון מהר"ם מהורדנא, בעל תפארת למשה בסוף ספרו שם בתשובתו אשר השיב בזה להגאון מהר"ם האב"ד דק"ק פינסק שבי בסוף תשובתו שם בזה"ל: „וזכרני בהיותי בווינא אירע מעשה כזה באלמנה אחת ילדה שכל משפחתה לא הניקו בניהם, וגם היא לא התחילה להניק, וגם היה חשש מופקרת לזנות שהזכיר מהר"י מיניץ, וכל חכמי וויניציאה כתבו תשובות בזה להקל, אך מורי זקני הגאון רבן של כל בני הגולה מו"ה העשיל זצ"ל שהיה באותו פעם בווינא שם עם הגאון מו"ה יונה, (הוא בעל קיקיון דיונה), שניהם לא רצו להסנות עמהם להתירה, באמרם כי סכנה עצומה היא להמורה להקל בגזירה זו, וכן ראיתי מעשה שהרב הגדול מו"ה שעפטיל (הוא הגאון מו"ה שעפטיל סג"ל הרוויץ בעל ווי עמורים, שהיה אב"ד בק"ק ווינא שם) שהוא ז"ל התירה ומת באותה השנה. ועל

ועל כן מיראי הוראה אני ומעכתה הטוב בעיניו יעשה" עכ"ל
בעל תפארת למשה שם, ו):

והנה

(ו) ודע כי צעיקר הדבר מה שכתב הרב בעל תפארת לנושא בתשובתו שם
שיש סכנה להרב הנהגיר מנקת חזרו להנשא הו"ך כ"ד חודש אפילו
על פי טעמים לודקיס ונאונניס, וגם העד העיד לנו שם שהוא ראה ונעשה
להגאון ר' שעפטייל קג"ל הרויץ האבד"ק ווינא שהוא ז"ל התיר מנקת חזרו
בנעשה שהי' צווינא שם ונתן בזהותה השנה, הגה לני ונגונס נאלד בעדות
זה, עד שקרוצ צעיני לוונר שלח ילאו דברים הללו ונפיו של אחוז ל"ק, כי
הנעיין יראה שיש כאן עדות מוכחשת על פי דבריו של גדול אחר שהיה
ג"כ אחד מגאוני הדור ההוא, והוא ז"ל העד העיד לנו שוב בהסך, שגם הגאון
ר' שעפטייל ז"ל משך ידו ולא הסכימה דעתו להחיר בנעשה שהיה צווינא שם,
כמו שלח הסכימו אז גם הגאוני רבינו מו"ה העשיל ז"ל ובעל קיקיון דיונה
ושאר גאוניס שהיו נמלאים צווינא שם צעת הסיא, ודבר זה בא מפורש לפנינו
בשו"ת חכם לבי צמיון ק"ה שכתב שם בזה"ל: „ונעידני עלי שהגאון הגדול
יוורי זקני החסיד שבכהונה בעל שער אפרים ז"ל סיפר לנו שבועיד ווינא
באותה נעשה הנוזכר בקשר אמונת שמואל, שם נמלאו ושם היו הגאון הגדול
דבן של ישראל נמוחני מו"ה העשיל ז"ל, והגאון בעל קיקיון דיונה ושאר
גאוניס, שאף שהם לא ראו להחיר בדרך הסיא, וכל נקוס אמרו לו להאיט
שהיה רובה לישא אח האלמנה הסיא, שאם תמלא רבניס שיחירו לך ידיו
נכולקות נמונה, ואף הגאון מו"ה שעפטייל ז"ל שהיה אב"ד צווינא שם צעת
הסיא, עם כי שהגם הוא ז"ל לא הסכימה דעתו להחיר וכל נקוס נשך
ידו והניח להאיט הסוא לסמוך על דעת הרבניס הנוחיריס. אף שלח היו
נמוניס כלל צעיר ווינא שם לדון ולהורות, וגם לא היו הנוחיריס כי אם
שנים ונארץ רחוקה" עכ"ל בעל הח"ל בתשובה שם, הרי שהעיד הגאון ז"ל
ש"י שעפטייל ז"ל לא החיר כלל מנקת חזירו בעובדא שם, ונמילא דלא יתכן
שוב לוונר שנת בזהותה השנה שהחיר כיון שלח החיר כלל, ושני הגאוניס
הנוחיריס בעובדא דווינא שם שזכר הח"ל בתשובה שם, הם ידועים ונפורסות
החלשון היה הגאון מהר"ש קאיידינצר ז"ל בעל ברכת הזנה שהיה אז אב"ד
באחת נערי נדונה עכטרייך לאחר ברכת ונודיגות פולין נוחית המליק
בגזירת הקהלות כידוע, ומסובתו זה נדפסת בקפרו טו"ה אמונת שמואל
בצמיון צ"י. והשני היה הגאון מו"ה שמחה לולאטו שהיה אב"ד בק"ק וויניציאה

כלילת יופי

והנה לא נודע לנו בבירור כמה ארכו הימים או השנים אשר התגורר רבינו מו"ה העשיל זצ"ל בווינא שם, וגם צדיק מה פעל במשך כל ימי שבתו שם כמה שנוגע לטובת הכלל, ואולם איך שיהי' עכ"פ באמצע זמן הקיץ בשנת ת"כ לפ"ק כבר מצאנו את רבינו ז"ל שהור' ושב בווינא לקראקא, והיה יושב על כסא כבודו פה שקט ושאנן כמבואר בפנקס הקהל פה, שבא אז על החתום לקיים פסק דין אחר שיצא מבי דינא רבה דפה, כפי אשר העתקנו בטאמר הזה בהערותינו: —

ועתה שוב נשוב לדבר ג"כ מתכונת נפשו של רבינו ז"ל, מפי סופרים ומפי ספרים וכפי המסורת בדינינו פה מאבותינו איש מפי איש, הנה רבינו הגאון ז"ל מעודו לא היה נהנה מאומה מבתרה של תורה, והיה נוהג את עצמו בקרושה ובטהרה, ולא נה ולא שקט, רק תמיד היה ערוך בגירסיה, ושם לילות כימים, וכל הליכותיו היה הכל בענוה יתירה, והצנע לכת בדרכי התורה, וגם היה מעביר על מדותיו, והי' נזהר גם בכבוד תלמידיו ומעולם לא קרא אותם בשם תלמידיו רק בשם יודיו, הוא היה בז' לכל כבוד הטדומה, וגם כסף לא נחשב

צנדינות איטליא, וגם תשובתו נדפסת שם בשו"ת אנונת שמואל נסיון ד': והנה ידוע שהגאון מהר"ם קאיידינבר' אע"פ שהוא ז"ל התיר מנקת חברו צענדל דווינא שם על פי הטעמים שכתב שם, ווכל נוקס לא ונת צלחה השנה רק האריך ימים ושנים הרבה, ונתקבל אח"כ לאצ"ד ולר"י נק"ק פיורדא, ונקיק ספר"י, ונק"ק קלחא ונפטר בשנת תל"ו לפ"ק כידוע, אך מהגאון ר' שוחה לולאטו ז"ל, לא נודע לנו עוד כמה צליחה שנה נפטר הלך לעולמו. ואולם איך שיהי' עכ"פ צוה שנוגע להגאון וו"ה שעפטי"ל ז"ל הרי יש כאן צ' עדים הנוכחיים זה את זה, ושזו נתישנתי דאפשר לוותר דעה שהעיד בעל תפארת לעשה על הגאון ר' שעפטי"ל ז"ל שנת צלחה השנה שהתיר בה ננקת חברו, אולי כוון צוה על צענדל אחרת אשר קרה לר' שעפטי"ל ז"ל אח"כ בשנת ת"כ לפ"ק, דצלחה השנה נפטר והלך לעולמו (ציוס ו' כ"ח ניסן ת"כ לפ"ק), ולא צענדל דווינא הנ"ל צעת אשר התגורר שם הגאון רבינו ר' העשיל ז"ל, אשר כפי השערותנו היחה זאת בשנת ת"י לפ"ק כמ"ש בפנים; כן יש לדחוק ולישג אע"פ שאין זה צונשנעות לטובו שם: וכזאת

נחשב בעיניו למאומה ז), וכל מהשבות לבו כל היום היה רק לרוסם קרן התורה בכל תפוצות ישראל, ולהגיד לבית יעקב מה פעל אל, והיה מחדש בכל יום תמיד חרושים נפלאים בהלכות ובאגדות

ז) ובזאת ראינו ג"כ נמה שסיפר עליו הרה"ג מו"ה זיך דרשן ז"ל האדר"ק קלימיניטוב, בספרו זרע זיך- שלישי על נוס' זרכות (והוא זן זחו של הגאון הנקובל מו"ה זרכיה זיך שפירא ז"ל דרשן ודייגא פה ק"ק קראקא בעל זרע זיך ראשון ושני על התורה) את אשר שנוע יופי הגזירה הרבנית ורת דינה אשת רבינו הג"מ העשיל ז"ל, וזה לשונו בספרו שם דף ט"ו ע"א: "ואספרה נעשה אשר נעשה ביני הגאון מו"ה העשיל ז"ל, שהיה אצ"ד ור"ע דק"ק קראקא והגליל, שזאו פעם שני אלפים וננרחקים לעמוד בדין לפניו, והתביעה היתה על כונה וכונה אלפים, וזא הנחצע תחלה אל הגאון ז"ל והביא עמו ונתנה ונאה אדוניים חדשים והניח לו על השלחן ובקש וננו לעמוד ליעין לרקו, ואמר לו איך אני כותן ונתנה זו לאדוני זחורת שוחד, כי אם לזכות את הזכאי ולחייב את החייב, וסגאון ז"ל לקח וננו הכסף ואמר לו אעשה לך כל הטובות, כאשר תצא נחר למשפט, והלך לו, ובאותו הלילה שלח הגאון ז"ל לקרוא אליו בניו וחתניו לוקחי זנותיה, ואל אשתו הרבנית הגזירה מרת דינה אמר שתכין סעודה יפה שצביל בניו וחתניו, וכן עשתה והכינה סעודה מספקת לכולם, ואחרי שאכלו ושתו והטיבו לבם, הוליא הגאון ז"ל ונכטו אותן הנאה אדוניים, וסיפר אותן צפנייהם אחת אחת עד תשלום ונאה אדוניים, והם היו סוברים שברנונו לחלק להם אותן ונאה אדוניים בנתנה ושנחו ונאה, אך הגאון ז"ל הניחם זחורה לתוך כיסו, ואמר להם, דעו נא בני וחתני! סקראתי אתכם לזא לזיתי בכדי שונני חלונדו וכן תעשו גם אחס, שלא תהיו להוטים לקבל ונתנות, כשתהיו נושלים זישראל, הן שתהיו רבנים או ראשי ודינות, כאשר תראו עתה שנתן לי הנצל דין בנתנה ונאה אדוניים זה, והנה נא ידעתי שאותו איש שנתן לי הכסף ילא ונני בשמחה ובטוב לב, ולא ידע כי לומר אני נחזיר לו כל הנאה אדוניים שנתן לי כי חלילה לי לנכור נשנתי זאלך אלפים דינני זה, כיונא זזה, ע"כ, ואני כזנתי נעשה זו כפי אשר שונעתי ונפיה של האלוונה הרבנית הגזירה מרת דינה אשת רבינו הגאון מו"ה העשיל ז"ל

הכ"ל, עכ"ל בעל זרע זיך שם: —

כלילת יופי

ובאגרות ובמדרשים, משמחים אלקים ואנשים, אך תשובותיו היו מעשים, ולא מצינו לרבינו ז"ל שהרבה להשיב כל כך תשובות לרוב השואלים כמו שעשו שאר גדולי זמנו, וגם לא היה דעתו נוחה בלל

ובררך אגב אנרתי להעתיק פה עוד קלת דברי תוכחה ונה שגלחתי נס' זרע ציך שלישי המ"ל (שהוא יקר בעולמות), שקרא סס חגר עוד בזמנו (זה יותר נק"ס שנים) על הרבנים ועל הדיינים אשר התירו לעלות לקבל ונתנות מן הבעלי דינים והוא שלא כרת, וז"ל בהקדמה סס: אשר הונחזר בספרי אשר חנרתי על תוכחה ווסר באתי ג"כ בתוכחה על הרבנים וראשי ונדינות שמקבלים ונתנות קודם הנושפט בצואם לפניהם מיושבים הסרים למוטעטם, ויבואו ליקח הזונה על הנחצב, מציאין להם ולראש ונדינה ונתנות תרנגולים מוטעטים ויין שרף טוב, וגבינה וחנאה וכיוצא בזה, שלא יהי' לריכין לקנות מן השוק וכנה וכנה יונים הם מסיפיקים נסעודתם מן הנתנות המ"ל, ונדראי שותן הסעודות לא נקראו זה השלחן אשר לפני ד', ועליהם אשר הכתוב חובלי עוני אזכרי להם ד' לא קראו, שאין ד' בנותה הסעודה, כי כל סעודה נקרא נסס לחו, וע"ז אשר הכתוב מצינים על מציני להם ונחאל, הגם שיש כנה רבנים וראשי ונדינה שאני ונכיר אותם שהונה נדיקים ומסידים, ואין מקבלים שום ונתנה קודם הנושפט, ואדרבה ונתפללים תמיד שיהי' קטנות ומריבות בין איש לרעהו, בכדי שיבואו לפניהם לנושפט ויביאו להם ונתנות כנ"ל, וגם כשכחו הבעלי דינים לפניהם וגנרו את הנושפט, הם תובעים טוב שכר הרבה, וכבר אמרו חז"ל דהתורה אגרה לא תקח שומה, היינו דאסור ליקח יותר ונסכר בטילה ודוקא פסידא דנוכח, שלא יאמר שמה ידונו לי ריות, כמו שגילונו בזמננו שהיו בין תלמידי חכמים גם שאני מים וכשכחו לפנינו לנושפט אשר תענינו איש אחי בנקוניו לשאוב מים, וכן הלל הזקן היה מוטב עליהם, ורבי יוחנן היה סגולר ורבי יהושע היה נפת, ורב יוסף היה עוסק ברחיים, וראו ונה שיש להם הספר ונולאכתם, נטלו ולא יחר, אבל עכסיו שאין להרבנים ולר"ו שום ונלכה ואין להם הספר בלל אם באים לנושפט, פטיעא דאסור ליקח שום פרוטה שכר דיינות, ונפירוט כתב הגאון ר' שעפטיל סג"ל הרויץ נספרו ווי עמודים נסס אצוי הגאון בעל השל"ה ז"ל שלא נטל שום פרוטה שכר דיינות לעת זקנתו, והתחרט נאד על ונה שנטל בילדותו, וכחז עוד דנושטם זה נסע בקוף יינו לארץ הקדושה

כלל לשלוח תשובותיו למרחקים אף ברברים הנוגעים להלכה ולמעשה כי אם לעתים רחוקים, וכל זה מפני שהיה טרוד מאד בגירסיה, וגם לא היה ניהא ליה שיסמכו עליו הרבנים השואלים לעשות

הקדושה יע"ש, וכש"כ שאסור ליקח ונתנות קודם המשפט, והנה אני נזכיר לכמה רבנים ור"מ דכשתמנה זה לרז וזה לראש ודינה לא היה להם ונשלחם יותר ונסך אלף או צ' אלפים זהובים פוליש, ולאחר שלש או ארבע שנים כונלם שהיה להם אלפי אלפים זהובים, והכל ונתנות ושחדים ושכר דינות הרבה, ולא כן התנהגו הרבנים הראשונים כונו רבינו זעל הב"ח ובעל תוספת יו"ט ובעל הט"ז ובעל הש"ך ובעל הבית שמואל, אשר לאחר פטירתם לא הניחו אפילו כדי חוב כתובות נשותיהם, ובקשו ונהן ונחילה למחול להם כתובת. *) והיינו ונטעם שכל כונתם בקבלת הרבנות היה רק להחזיק ישיבות

*) ולא חוכל לעלור כולין, והנני אומר, כי הרב הנחמד הזה נורוב שיחו וכעסו כחז דבריו חלה רק ופי השנועה והנגיד כחש לו, ואם חונם כי בנה שכתב על ארבעה האזונים בעל חסו' יו"ט ובעל הט"ז ובעל הש"ך ובעל הב"ש שהם ז"ל לא הניחו לאחר פטירתם אפילו כדי חוב כתובות נשותיהם ובקשו ונהן ונחילה למחול להם כתובת, בזה אין בידינו להכחישו ויוכל להיות שהאמת אחר, אך בנה שכתב כן גם על רבינו בעל הב"ח ז"ל, הוא ללא אמת וללא נכון, כי הדבר ידוע ופי סופרים ופי ספרים שרבינו בעל הב"ח היה לו הון ועושר כביתו וגם לאחר פטירתו הניח אחריו ברכה בית חכמים, וגם כסף והבז והכסיעים, ולא היה לר"ך כלל לבקש ונחילה ונאשתו הרבנית, כי הניח לה יותר ונכדי כתובתה, והנה אם חונם כי בימי ילדותו למד רבינו תורה ונהך דוחק ועוני, אבל אח"כ הרים ד' את קרנו כי נחשב לאב"ד ולר"מ בקהלות גדולות ונכבדות, ואז נפל חלקו בנעימים ולמד תורה ונהך עושר וכבוד, ובפרט בכל ימי נסך שבתו על כסף הרבנות פה ק"ק קראקא, יותר ונעשרים שנה ונסת שבי"ט עד שנת ה' לפ"ק, ונהג פה ישיבתו הגדולה והנשוארה עם תלמידים גדולים רבים ונכבדים אשר נהרו אליו ונכל קלוי ארץ, והרבה בחורי חמד היו ג"כ מנאוכלי שלחנה, ואז כל גדולי וקניני ונדיבי עם אלקי אברהם ונכל ערי יהודה קמו בעזרתו ושלחו לו כסף רב, לנען יוכל להחזיק בנעוה ישיבתו ונהך הרחבה, ונני אז היה רבינו ג"כ עתיר נכסף, וכל קליבות ביתו היה ונפתגת דרום ונעלות הנידות, (ראה וזה וי"ט בנו הגאון מו"ה שמואל לבי הקרא בשם ר' הירלקי שהיה אב"ד בק"ק סינעטוב, נהקדמותו לפי הב"ח על טור או"ח שהולח לאור אחרי פטירת אביו הגאון ז"ל), — וכבר ידוע ג"כ שרבינו ז"ל פסק בספרו ב"ח בטור יו"ד וכתבונותיו שכל תוספת ישיבה רשאי ליעול ונחות עד שיתעשר ויהי דבריו נשועים, והחריך להביא ראיות לזה ונכונה וקוונות בש"ס, (וקלת ונגדולי הדור חלקו עליו בזה, ומכללם גם הגאון הישיש מו"ה אליעזר איש לבי האבדיק אפטה, בספרו דונק אליעזר על ופי' חולין גר"ם חלו עריפות והעסקתי דבריו בחוללות רבינו יהושע בעל ונני שלמה בהערה ז', אבל

כלילת יופי

לעשות מעשה על פי תשובתו, כי מיראי ההוראה היה רבינו כאשר זכרנו לעיל, זולת בענינים הנוגעים להתרת עגונות להסיר מעליהן כבלי העיגון, או ראה את עצמו כמוכרת להשיב תשובותיו בזה גם להלכה

ישיבות ולהעמיד תלמידים הרבה ולהרביץ תורה בישראל, אבל קלת דברים בזמנינו הם ונקבלים הרבנות בשביל לחסוף מנוון רב ועושר וכבוד וכדומה: והנה לי כאם להוכיח תוכחה זו יען כי נעולם נויס שעמדתי על העתי והייתי אב"ד ונו"ל בכונה קהלות ישראל, ואח"כ קבלוני לדרשן ונוכית וגם לראש ב"ד בק"ק יאכרונו, בכל ונקום שהייתי לא נעלתי שום פרוטה נשכר הדיינות ודנתי כל הנושפטים בחנם כאשר ליוני ד' אלקי, אולי ואולי נמני ילמודי, ויקויס דברי חז"ל אשרי הדור שהגדולים שומעים לקטנים כמוני שפל צרך עכ"ל, בהקדמתו שם:

ובפנים הספר שם צדף ט' ע"א כתב עוד דזה"ל: ודע דונה שאנרו חז"ל דאסור לדיין ליטול יותר נשכר בטילה, היינו דוקא שידעו כולם שיש לו הפסד בשעה זו כך וכך ונוון, כמו שהיה בזמנם שכל אחד עשה ואלאכה ציתו ובסדות ובכרונים, וכשאור לדון לפניו, אור להם תנו לי שכר הפסד

רבינו בעל הב"ה לא היה חושש לכריהם), והיה לו נוון גם ביד אחרים בתורת הלואה בעסקה, ובפנקס הלקחה ימן כושן מה נאלא ג"כ שם השבנות רבות וין הרוחים שהיו נביע לרבונו ז"ל ומהרה וואות זהובים פוליש אשר הלוה להאלופים הגבאים ואלקה דפה על שטרי ונורנו"ח בזמנים שונים עלה"ע כחקון חז"ל (והנה נרשם שם שהרב הגאון וו"ה יואל ש"י האב"ד דפה הלוה לגבאי לרקה דקהלתנו, סך שני וואות וחנשים זהובים פוליש על שטר ונורנו"ח נויס ט' שטע שליט לפ"ק, ועוד סך חנש וואות זהובים פוליש, חורש חטרי ח' לפ"ק, ועוד סך שלש וואות זהובים פוליש בחורש כסליו ח' לפ"ק, וכל זה היה עוד בחיי הגאון ז"ל כי הוא נפטר כ' אדר ח' לפ"ק בידוע, וכן נאלא שם ג"כ חשבון ווסך חנש וואות זהובים פוליש קרן ויה שחייבים הגבאים להרבינות חלונת הגאון וו"ה יואל ז"ל, ונחנו לה חנשים זהובים פוליש וון ז' השון ח"א עד ז' חייר ח"א לפ"ק, וכן נאלא עוד שם השבנות כאלה), ובפנקס הקהל דפה של הרה"ג וו"ה ונתי"ל דלקרוע ספרא דמתא מה נאלא גם כן שהגאון ר' הירשקן בן רבינו בעל הב"ה ז"ל, שהיה אב"ד בק"ק פינעשוב, היה רגיל לבא בין הזמנים ונעירו לקראת להסכיר כונה חדרים לחנשי העיר מה בכיה חכנים שלו אשר נפל לו לנחלה וואביו הגאון ז"ל מה קראתא והיו שם דרי ונעלה ודרי וטה, וגם לאמו הרבינות חלק לה שם ונורר בש"ע לפי כבוד, וגם החנה עם השוכרים דרי הבית שם, שככל עה אשר יעלה ברלונו לעזוב חה העיר פינעשוב ולקבוע דירתו בקראתא, אזי ונחויבים הם לעקור דירתם ונחריי ביתו ולגור באשר ינאלא לונען שיוכל הוא לקבוע דירתו בכיתו שם, ודי כזה: —

להלכה ולמעשה מפני שהשעה היתה צריכה לך, כי בזמן הרע
 ההוא לאחר חורבן הקהלות שהיה במדינות פולין וליטא בשנות
 ת"ת ות"ט, וגם אח"כ בשנות תמ"ו ותמ"ז שאז נתרבו חל"י הרב
 בכל הארץ שם מגזירת הצר הצורר המיל שר"י, ועל ידי זה רבו
 אז העגונות אשר נהרגו בעליהן בשנות הזעם הנ"ל (כמבואר בטורי
 זהב אבן העזר בסימן י"ז סוף ס"ק ס"ד), וכאשר שקמה הארץ קצת,
 אז עלתה צעקת העגונות האומללות עד למעלה, והיו דופקים על
 דלתות הרבנים יושבי על טרין להום ולרחם עליהן ולהתירן להנשא
 לשוק

הפסד שלי או העניווי איש אחר בעקוני לעשות לי ונלאכה, אבל ת"ח שאין
 לו ונלאכה כלל, ואין לו שום הפסד בשעה זו, אסור לו ליטול שכר, ואל
 יאמר שזנא יזדעזע לי בלוחם השעה איזה הפסד כמבואר בגמ' במוס' כתובות,
 ונסיק סס דלס נוטל יותר ונהפסדו ושכר בטלה נקרא רשע ועובר על לא
 תקח שוחד ועל חונס וגזל, אפילו נותנים לו לזכות את הזכאי ונטל ונשניס
 אפ"ס עובר על לא תקח שוחד והדין בטל, וכה"ג הנוטל מן הגיטין יותר
 ונשכר בטלה, דנוכח דהגט בטל ובניו ובנותיו הטולדים נאיש אחר הס
 ונזכרים, כג"ס בצרטנורא בפ"ד דבכורות, הגם שכונה מן האחרונים חתרו
 להעניא איזה היתר זזה, אבל אני כבר כתבתי סתירה על כל היתרים שלהם
 ברציות נכוחות, והודו לי כל חכמי ישראל הטועים תורה לשמה ולא להנאת
 וניון, וכאשר ראה הרב המסיד נו"ה אליקים געליל נקראקא כשהיה אג"ד
 בק"ק ראקוב כונה שנים, וכשנאחתי לשם קרא כונה דפין בצבורי בנה סכתבתי
 לאסור, והתחרט נאך על שנטל שכר דיינות ובפרט ונגיטין ונחלי"ה, ונאוחו
 יום והלאה לא נטל שום פרוטה לא מן הדיינות ולא מנגיטין ונחלי"ה, וקודם
 שקרא בחיבורי הנ"ל אירע לו שהיה נוטל נאיש אחר שכר מסידור הנט,
 וכאשר שונע ונוני כל הנ"ל ניד החזיר להאיש ההוא כונה וכונה זכונים
 ותיתי לי שלא לקחתי כל יוני שכר דיינות ולא ונגיטין וחלינות כאשר יעידון
 ויגידון עלי כונה קהלות אשר הייתי שם מורה לדק, עכ"ל:

ועוד שם בדף י"ד ע"ב כתב עוד צה"ל: «עי' במדרש ונה שדרשו על פסוק
 את כסף לא תחן בנשך וגו', והנה בחיבורי על תוכחה הנ"ל כתבתי
 להוכיח את הרבנים שבזמן הזה שיש להם נוחיה ע"י סטוליים ונעוטיהם ברצית
 ומה יש להם פרנסה בריות, ואעפ"כ פננחזיקין ישיבה אין מחזיקין לשם
 שמים כי אם להנאת וניון שנקבלים וכל אחד ואחד טאהלער ישן חוץ שאר
 ונחנות

כלילת יופי

לשוק ע"פ דת ודין תוהיק, והגאונים שרחו בזה מאד עד שעלתה להם להתיר הרבה ענינות וגלמודות דשריין לעלמא, כמבואר הכל בשו"ת צמח צדק, ובשו"ת עבודת הגרשוני ובשו"ת אמונת שמואל במקומות שונים, ועוד בשאר ספרי שו"ת מגאוני בתראי מוזן ההוא, וגם רבינו הג"ט העשיל זצ"ל היה נמנה אז עם המתירים, כמבואר בט"ז אבן העזר בסימן קנ"ז סק"ה בתשובה אשר השיב שם בנדון עגונה אחת שכתב, דבשנת ת"י בחודש כסלו הייתי בלובלין בתוך הגולה בעוה"ר טחמת המציק מכת המדינה עד אשר יראה ד' משמים ויאמר לצרותינו ד', ושם נשאלה שאלה בעסק עגונה אחת אשר

ונתנית טענותיהם להם אבותיהם של הנחורים, ובפירוש ונזכר בשו"ת דאם יש להרב פרנסה וכן הרואים אסור ליקח שכר מלימוד התורה לעשות וינזו קדושו לאכול וכו', ונ"ש ובנרביה לא תתן אכלך, נראה לי שהוא רוצה על הרצנים שבזוננינו טענותיהם להם אבותיהם של הנחורים ונבי ישיבה ונחה שלוחה יין שרף ותרגוליס, וגבינה וזנוחה וכדוניה, וגם כשנאים לפניהם לנשפט, ונקלות וזון הכפרים הסנוכות להם, ונביאים ג"כ כל אחד ואחד מנחה הגונה להרצנים וכל ויני ונאכל ונשקה, ולא ידעתי ונה הוא היתר שיש בזה להרצנים צנה טענותיהם ונחנות קודם הנשפט, ואוי לעינים שכן דוחות, ויש ונהם שנוטלים שכר דיינות אחר הנשפט כרנוס וכאות נפסס יתר ונשכר בעלה והפקד דנוכה, וכבר כתנתי לעיל דזונן הזה שאין לת"ח שום מלאכה ואין לו הפקר כלל בשעה שהוא יושב צדן ודאי דאסור לו ליקח אף פרועה אחת, והם ונקלים שכר דיינות אף שאין להם שום הפקר כלל, וגם אח"כ כשנאים לתתם את הפסק דין ונוכח טוב ליתן עוד נחדש בעד החתימה, ואח"כ יבא טוב ונשרת של הרב ויאמר לבעל דין גם לי ונגיע שכר, כי אני משרת של הרב, והנטייה לי הרב שזה יהי שכירות שלי, אשר וכל פסק שיחתום הרב אקח גם אני וזן הבע"ד איזה גדולים, כי הרב אינו נשלם לי שום שכירות, ורק זאת היא שכירות שלי, ונזכר ונה שנוכח הבע"ד ליתן להשוש הסווצ אוחו לבא לדין, ונזכר הסופר, שכוח הזונות ופקי דינים של הרב, שגם הוא חוצע שכר הרבה, ולפעמים יש להבע"ד גם כן הולאות יתר וזן החניעות, כגון שתבעו לישנע, והארכתי בזה בחיבורי על החוכמה, ולע"ע די בזה, עכ"ל הרב בעל זרע צדק שלישי על נוסחת

צרכות : —

אשר העידה על עצמה שנהרג בעלה ביהר עם בנה שהיה לה ממנו ביום הרג רב אשר היה אז בק"ק שעברשין, ואמרה שמיתת הבעל היה קודם מיתת הבן ובאה בשאלה אם היא מותרת להנשא לשוק בלא הליצה אחרי שיש לבעלה אה". והנה היה בלובלון שם אז עוד הרבה בעלי תרוסין גאונים מצוינים מלבד מרא דאתרא אביר הרועים הרב הטובה מו"ה העשל זצ"ל, ונפל טהלוקת ביניהם, קצתם אמרו שמספק תהלוין, וקצתם אמרו שלא תהלוין מספק מכה השש דיהי' צריך כרוז לכהונה, וקצתם אמרו דכאן אינה נאמנת כלל כיון שאין לה מינו, ועיז חבר רבינו בעל המ"ו תשובתו שם, ואחרו אריכות דברים העלה דיש להתירה לשוק, וסוים שם "שגם הנאון מרא דאתרא (והוא רבינו הגדול מו"ה העשל הנ"ל) כתב תשובתו בזה להתיר" ע"כ, (ועי' מזה ג"כ בשו"ת גאוני בתראי סימן ז'), וכן התיר רבינו ז"ל עוד כמה עגונות שהיו באותו הזמן, ובבולן עלתה לה ואולם אחר כך על ידי מעשה שהיה שהתיר רבינו פעם עגונה אחת בת גדול הדור, אשר העירו עליה ב' עדים כשרים שראו בעיניהם שנהרג בעלה עיי' הרקים ג"כ בשנות הזעם הנ"ל, ואחרו שהתירה רבינו כדת של תורה, והאשה העגונה הנ"ל הסתייבה ולא רצתה להנשא, ובינתים בא הבעל ברגליו ועמד חי לפנינו, ומני אז והלאה קבל עליו רבינו ז"ל שלא להתיר עוד שום עגונה ברור ההוא, כי אמר רבוטן הרע ההוא אין לסמוך כלל אפילו על שני עדים גמורים, וכל זה תמצא מפורש בקונטרס מגילת ספר להגאון מו"ה יעב"ץ ז"ל הנספה לסוף ספר יציב פתגם מהגאון הנ"ל ח):

והנה

ח) ולעין הקורא אנרתי להעתיק פה דברי הגאון נויים יעב"ץ ז"ל אנאשר כתב זה במגילת ספר שם, ויהי בשנת ט"ח לפ"ק עת נרה לישראל בארץ פולין ליטא ואוקריינא ע"י המורד חניל שכ"י, ונאס נתפסטה הגזרה וינשכה לק"ק ווילנא המסוללה ועדינה, נדרס ונקינה אחרי שסיסה יוספת געח ושאלן ורבו שם צעלי חכמה ונעלה ועושה, גם בגורי חיל אריות בתורה ויהס הגאון החסיד סבכהונה בעל שער אפרים סהיה ראב"ד בוילנא, והרב בעל ברכת הזנח אשר אונרו עליו סהיה יודע חרבעס טוכיס עם הנזית יוסף, בעל פה, והרב בעל הש"ך, והרב החסיד בעל בית הלל זצ"ל, עלכד שאר גדולי

כלילת יופי

והנה קורא נעים! כאשר תשים עין בקורת להתבונן גם על מעט
התשובות היקרות אשר היו לו לרבינו ז"ל ברצוא ושוב עם
גאוני וחכמי זמנו הנודעים, כמו עם הגאון מהר"ם בעל הלכת מחוקק,
אשר כבר נדפסו ובאו בשו"ת גאוני בתראי סימן ה' וסימן ו', ובס'
אסיפת גאונים ובסוף ס' עצי שטים, וכן עם הגאון מהר"א בעל
עבורת

גדולי ישראל אשר כולם הוכרחו ללכת ונן העיר והלכו בגולה ונפולו בדרך
לסרנץ תורה בישראל, והיו לנאורות, והר"ם קאיידיניבר בעל זכנת הזנח
כעשה אצ"ד צפירדא ונחם נחעלה לשנת על כסא הרבנות בק"ק פסד"נ,
והר"ב בעל בית הלל נתקבל לאצ"ד בהונורג ואלטונא, והר"ב בעל הס"ך נתקבל
לאצ"ד בהעליסויה צנדינת ונעטרין, ואל"ז בעל שער אפרים עם כל בני ביתו
נתישבו ג"כ צנדינת ונעטרין ונתחלה היה אצ"ד בק"ק טרעביטש וחס"כ היה
אצ"ד בק"ק צרודא, ואחר זה נתקבל לאצ"ד ולר"נ בק"ק חונן בהיותה עוד
עוונת צעוש ונוועלה, וקנע סס ישיבה ושנעו הלך גם ככל ארץ טורקייא
הסמוכה לה:

אך צטרם צואם אל הנונוחה ואל הנחלה עצרו עליהם רעות רבות ולרות
לררות, עד אשר כנעט שכנה דוניה נפסס צחצח היונים הארורים
והאכזרים, פקח אזניך ושנעו ויה שאירע לאצ"ד זקיני הר"ב כנוו"ה יעקב ז"ל
(חתן אל"ז הגאון בעל שער אפרים ז"ל) שהיה אז צחור צטנים, ונפחוס
לנוס ולהנלט על נפסס, ונפני חרצ היונה, נפרד ס'יש השלס הזה ונחניו
וננאשו הילדה (נשטארה אלל אציה אשר צרח עם אשתו וצניו לארך ונעטרין
שלא יענעו צטיט הין), ונענו צו צאל"ז הר"ב ר' יעקב הנ"ל הטנאיש
האכזרים האלה אשר הרצו חללים בישראל ושפכו דם נקיים לאלפים ולרבנות
אשר היו כלאן לטנחה, וכאשר פגעו הארורים באיש לדיק הלזה גזר עליו
הג"ר סיכרע צרך להתיז ראשו, וכן עשה שפסע לו ארו לחרצ חרה לנוסור
נפשו להריגה על קרושת הסס, ונעודו על צרכיו והנה נתן ד' רחמים בלב
הג"ר ונוכל על רכות שניו ותחת שהיה רולה להוליך חרצ על הלוחר בלד
החד, נכנערו רחניו ועשה לו דחיפה בלד בקרנא של כלי חפלו דרך צזיון,
ואמר לו קום לך בלב צחור ולך לנפסך, וילילה ד' עחרצ רשעים באופן
נפלא נאד ויהי לנו ולפלא גדול, ויחננא חס"כ צין ההרונים נייראש עחרצ
של שאר אכזרים, ונלילה היה גודד לנכס איזה נמיה ולקח עשנים ופרי

עבודת הגרשוני ושאר גאוני בתראי, אשר עורם בכתובים, כן עוד תחזה כי אחו צדיק דרכו דרך הקודש ללון בעוטקה של הלכה בהרפתו ובקיאתו כדרכן של גדולי הראשונים, והיינו להשיב תשובה קצרה בשפה ברורה בפלפול ישר וחרף לאמתה של תורה, ולא

הנר הגדל בלגס להחיות את נפשו, ונזנח הזה נשאר כסמונה ימים עד תום כל ערל וטונא ולונא לדס לעצור, ואז בלח על נפשו ויוולט:

והנה בהיותו בין ההרונים היו שם ג"כ איזה אנשים ונכני עמנו מנחמזאים גם הם ועמדו ונחוק, וראו כל הנועשים של א"א זקני ז"ל איך שמה לעפר נפשו תחת יד הלוך ברחומו לפגוע בו, ומשבו שכבר הותו ראשו בזכרעו לטבח, וכראותם חרב' הטר מונחה על לוחרו חשבו כי לא יחיה אחר כפלו בדחיפה לארץ באותו החרב אשר באמת לא היתה מוכת מות כלל, אך האנשים הסמה שעמדו ונחוק וראו צדקה, ואיננה מות כפלה גם עליהם הנה דימו שהורם ראשו מעליו והושלך לארץ, ולפיכך כשהגיעו האנשים האלה אל א"א הגאון בעל שער אפרים ז"ל אחר שכונלטו ונחרצ האויבים נחולת ד' עליהם ובאו לנדינת מעהרין לעחוז חפלים, ויפקד מוקם אדוני זקני מו"ה יעקב ז"ל, ומקרו אחריו אלל פליטי חרב הנ"ל, אם ראו אותו חי או מת, ויענו האנשים הנוולטיים ההם הכשרים והולכים לתווס ויאמרו כי ראו לדאזון נפסם שכרע להריגה והותו ראשו, והעידו על ונה שלא ראו צדקה ברורה, ועל עדותם זה התייר הגאון הגדול המפורסם גדורו מו"ה העשיל ז"ל את אשתו על פי שאלת חכם, והורה להחיר כי היה הדבר גדור ופשוט מאד ככתוב בתורה על פי שנים עדים יקום דבר, ונכס"כ בעגונה, דהקילו חז"ל את אשתו הידה היפה נכשים לא רתה לקבל תחמונין על החי בעל נעורים ולא הטתה ארזן לכל השידוכים הגדולים אשר דברו לה, ונחא ד' היתה זאת שתעמוד הגדוקה נטהרתה להוציא מוננה שלשלת גדולה דור ישרים יבורך נטע להתפארה, כי אחר חגי שנה בא ההרוג ברגליו, ויהי לאות ולנופת בישראל, ומן אז והלאה לא רתה הגאון הנ"ל להחיר עוד שום עגונה גדור ההוא, שהיה אז עגונות רבות ונבעליהן הנאבדים ברעש ההוא משור היונים האדורים, והיה ירא ונוכחול, ובעצור זה קבל עליו שלא להזקק עוד לשום חרות אשה עגונה נאחר שהמקלה הזאת ילאה ונחתת ירו שהחיר אשה איש גמורה, ואמר, דנעת הרעה ההיא איך לסנווך כלל חפילו על פי שנים עדים גמורים, ונחקיים בו לא יאונה ללדיק כל ארץ, עכ"ל הגאון רי יעקב עמירן ז"ל בנגילת ספר שם:

כלילת יופי

ולא האריך בפלפולים שונים, כדרך של האחרונים, רק במה שנוגע לדינא להלכה ולמעשה בלבד, וכן העיד על עצמו בתשובתו אשר השיב לבעל עבודת הגרשוני, דגם בדבר שהיו ראוי להאריך אין מדרכו להאריך וכמ"ש לעיל. ואף גם זאת תראה ותשפוט מתוך דברי הן ואמרי נועם הבאים כפעם בפעם בהמשך דבריו בתשובותיו היקרות, המעידים ג"כ על גודל יקרת רוחו, ותכונת נפשו הטהורה, איך היה נזהר מאד בלשונו הזהב נגד חבריו ותלמידיו להשיב להם תמיד תשובה מאהבה, ובכבוד גדול, וגם כאשר בא לפעמים להשיג על דבריהם גם כן לא בא עליהם בלשון מדברת גדולות ובסופה ובסערה, כי אם בנחת ובענוה יתירה. וכבר ידוע שביטוי יצא לאור הרפוס גם כן ספר טורי זהב על ש"ע יו"ד מרכינו דוד הלוי ז"ל שהיה אז ר"מ בק"ק אוסמרא, וכאשר בא הספר ליד רבינו ונתן עיניו בו, וראה כי נמצא איזה טעות בדבריו בסימן פ"ב בענין צפור דרור, אז היה זריו ונוכר וצוה מיד להודיע מזה להגאון המהבר כי שגגה יצאה מלפני השליט, למען יסתר לתקנו מיד בסוף ספרו בגמר הרפסתו, וכן עשה, (וראה מזה בס' נקודות הכסף ביו"ד בסימן פ"ב, וכן בס' הירושי הגרשוני בהגהותיו ליו"ד בסימן פ"ב שם, מה שכתבו בזה):

ומה שנוגע להרבצת תורה בישראל היה רבינו ז"ל הראש והראשון אשר מסל נפשו ומאודו להחזיק ישיבה גדולה ולהעמיד תלמידים הרבה במדינות פולין אחרי חורבן הקהלות מנזירת המיל צורר היהודים שנתכסלו אז רוב הישיבות מהרבה ערו יהודה שם, ורבים מגדולי תופשי ישיבות ברחו אז מן הארץ מחמת המציק כידוע, ואז קם רבינו הגדול ז"ל להתחזר העטרה ליושנה, ובהכמתו ובתבונתו הלחיצו, אש התשוקה בלב כל בחורי חסד וצעירי ימים מלאים כח עלומים, לתת חילם לאוריותא, ומכל קצוי ארץ נהרו אליו עדרים עדרים מכל אלה אשר לבשה אותם רוח טהרה ללמוד בישיבתו הרמתה בלב ובנפש הפצה, הן בהיותו בכריסק ובלובלין ביחד עם אביו הגאון ז"ל והן בהיותו לבדו אח"כ בקראקא, וביותר שם עין ולב לרומם קרן הישיבה בקראקא ביתר שאת מאשר היה מלפנים בימי הגאון מויה ליפמן סג"ל בעל תוס' יום טוב שהיה ג"כ ר"ט ואב"ד פה בעירנו כידוע, כי משנת ת"א והלאה נתמעטה ונתדרלה

ונתגדלה הישיבה פה מאד מסבת הדבר הגדול (חולי העיפוש ר"ל) שהיה אז פה ובכל ארץ הגליל אשר הרבה חללים בישראל (פנקס הח"ק פה), ועי"ז נפוצו רוב התלמידים מפה ועזבו את העיר ואת הישיבה ולא נשארו רק מעט מהרבה, ואולם כאשר נתקבל רבינו לר"מ זאב"ד פה אחרי מות הגאון בעל תוס' יום טוב, וישב על כסאו פה בהשקט ובטהו, וד' הניה לו מסביב, אז נתחזקה ונתגדלה הישיבה פה עד למעלה עם תלמידים חדשים וגם ישנים, אשר הרבה מהם חזרו ושבו מעריהם ללמוד וללמד עוד סביב לשלחנו הטהור, והם היו שוקדים על דלתות בית מדרשו יום יום בלי הפסק, כי הראה להם רבינו דרך חדש ואור חדש בנתיבות ים התלמוד והפוסקים ללמוד בפלפול ישר לאמתה של תורה, בלי אורך ההוצעות, רק בדרך קצרה ובסברא ישרה ובה וברורה, לאסוקי שטעתא אליבא דהלכתא, ורובם ככולם גדלו והצליחו וגם עשו פרי, ומהם נעשו גם כן אנשי מופת ועמודי התוראה אשר כל בית ישראל נשען עליהם ומפיהם אנו היים עד היום הזה. והנה אין פה המקום לחשוב ולמנות כל תלמידי רבינו ז"ל אשר העמיד בילדותו ובוקנתו כי רבים המה, ואולם להפיק דעת הקוראים אמרתי לרשום פה עי"פ קצת מהם לדוגמא מן הגדולים והמצוינים שבהם, ואלו הם:

(א) **הגאון הנודע מו"ה שבתי הכהן** (בהגאון מו"ה מאיר כ"ץ אשכנזי) אשר האיר כל ישראל בספריו ש"ך על ש"ע

יו"ד ועל ש"ע חו"ט ובשאר ספרים יקרים כנודע, והוא היה תלמידו של הגאון רבינו יהושע במו"ה יוסף ז"ל, בעל מגיני שלמה ושו"ת פני יהושע, וגם היה תלמיד מובהק לרבינו הגדול מו"ה העשיל ז"ל (כמבואר בש"ך יו"ד סימן נ"ז ס"ק ל"ה, ובס' נקודות הכסף ביו"ד סוף סימן פ"ב), ומשני רבותיו הגדולים האלה לקח בעל הש"ך ז"ל רשיון והסכמה על ספרו ש"ך על יו"ד בהדפסה הראשונה ט).

והגאון

(ט) וראיתי להעתיק פה גם כן הסכמת רבינו ז"ל אשר נתן לתלמידו הגאון מו"ה שנתי כהן ז"ל על ספרו ש"ך על ש"ע יורה דעה בהדפסה הראשונה, (אחרי כי ספרי הש"ך יו"ד מן הדפוסים הראשונים עם הסכמת התלמידים, הם צונזנו יקר בצנזרות), וזה לסוגו סס: "שנתי וראיתי את החנור הגדול שחנר החלוק הנפלא, עושה פלא, כ"י פ"ה עמוד הימיני מו"ה שנתי

כלילת יופי

והגאון מהרים א"ש בעל פנים מאירות שהיה נכד אחותו של בעל הש"ך, סיפר (בספרו שו"ת פנים מאירות ה"ב סימן קנ"ה) מה ששמע מפי דודו הרב ז"ל ממעשה שאירע בביתו של רבינו ר' העשיל זצ"ל, שהגאון בעל הש"ך הפקיד ביד רבינו שלשלת של זהב, ונגנב על ידי משרת של רבינו, וכרו לאיים עליו להודות על הגניבה הסכימו ונתנו את אצבעו בין השרוף של קנה השריפה שקורין ביקס, ואעפ"כ לא הודה הנגב, ורק לאחר שלש שנים מצאו את השלשלת באמתחת הנגב הנ"ל, ע"כ: —

ומתולדותיו של רבינו הש"ך ז"ל מבניו וניניו ונכדיו עד היום הזה, כבר מבואר אצלנו בקונטרס מפלת עיר הצדק בהערות שם, ומתייברויו היקרים אשר נתפשטו בכל תפוצות ישראל, כבר מבואר אצלנו בספרי כלילת יופי ה"א בתולדות רבינו בעל הט"ז בהערה ה' שם ואכ"מ: —

הגאון

שכתי בן הגאון נר"ה נש"ך ז"ל על שלחן ערוך וטור יו"ד ספ"ה כ"ה יסגור דעת וזיכה, אשר נעזרוי לא נתן לעיניו תנועה ושינה, נסוד נשחקים ומעטוגי בני אדם לא ישב עד כי הוליא תעלוונה לאורה על וכוונה, דינים מחודשים אשר לא טפחם עין ועולם, וכרוב חריפתו ונקיחתו זים התלמוד והפוסקים, ללל צמים אדירים והעלה צידו ונרגיפתא דלית בה עיוני, השגות ככדות ומחודות, אגודות אגודות ודינים, וכללים וכללים שונים, יקרים מפנינים ואדרכוונים, לא הניח ומלפפל ונלדקק בכל המורים וסדקים, חבו ומתקיים דברים עתיקים שנעתיים וזוקקים, ובכן אמרתי בלי ספק המגור הנ"ל יולא סן ושכל טוב צעיני חלקים ואדם, ובסגס כי ראה ראיתי, ופה אל פה עמו דברתי, כאשר היה פה אחי צמחילתי, ונקנקנו מהיתי, ונקנקן חדש ונלא ישן מלאחי, ומפני ישן חדש הוליא חידושים הכנושים תחת לשוני, תורת אמת צפיהו, סנווכים לעד עשויים באמת וביושה, בנותן ומסיק, ועל כן הסכמתי עמו להדפיסו לזכות את הרבים ולרווח למאונס בחנורו זה אשר נעשה בלי ספק לשם שמים, ולא לשום כונה אחרת חס ושלום, ועצות ספרים הרבה כמותו ירבה בישראל, עד כי יבא לליון גואל, כ"ד המדגדג באמת ולדק, לכבוד המורה, נאום הטורד יושיע הצביל בלחיא הגאון נר"ה יעקב זלללה"ה ע"כ: ודגה גם ונדברי הסכמה הזאת ראינו גודל לדקחו וענותותו של רבינו הגאון ז"ל, דאע"פ שהדבר ידוע שהוא ז"ל היה מורו ורבו של רבינו בעל

ב) הגאון הנודע מו"ה אהרן שמואל קאיידיניבר מווילנא (בן הקצין מו"ה ישראל ז"ל) בעל ברכת הובה ושו"ת אמונת שמואל וס' ברכת שמואל וס' תפארת שמואל, והוא בימי חורפו הרבין חורה במדינות פולין וליטא, ובשנות הזעם בגזירות הקהלות ע"י הטיל צורר היהודים ברה טארץ פולין וקבע ישיבתו במדינת אוסטריא והי' אב"ד בק"ק לוז שם, ואח"כ בק"ק רישא, פיורדא, פפר"ט ובסוף ימיו בק"ק קראקא והגליל, ובילדותו שמש בישיבה לפני רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל, וגם לפני אביו הגאון ר' יעקב ז"ל בזמן אשר נהגו שניהם את הישיבה הגדולה בק"ק בריסק דליטא, (ראה מזה בספרו ברכת הובה במקומות שונים, וגם בספרו שו"ת אמונת שמואל בסימן כ"ה ובסימן כ"ט, ובספרו ברכת שמואל על התורה במקומות שונים, ובספרו תפארת שמואל בהירושויו לטור הו"ט בסימן ע"ב ובסימן שס"ח), ובנו הרב הגדול המקובל מו"ה צבי הירש קאיידיניבר

הש"ך ז"ל כנזכר בש"ך יו"ד סימן ג"ז ס"ק ל"ה ונס' נקודות הסקף בסוף סי' פ"ב, ועכ"ז לא קרא אותו בהסכמתו שס' תלמידיו כאשר קרא אותו הגאון בעל מגילת שלמה בהסכמתו שס', רק שכתב שהוא וניכרו מפני שהיה אחר עמו בנחלתו, ופה אל פה דבר אחר, וגם תהה על קנקנו ונלא צו שהוא קנקן חדש ונלא יטן, ועוד תרצה להלל ולשבח אותו בדברים הניבעים נאזהב טהור לצ' ופסע יקרה, כאלו היה חניו אנוש כערכו, וכל קורא תשכיל יצן ועלמו דאס כך היה נדחו של רבינו לנהוג כבוד בתלמידיו ושותי מיינו, ונכסיכ שהיה נהג כבוד בחבריו וידידיו ונוקדיו ונוכדיו, אשר היו כולם גאונים ומלוינים זקנים וישישים, והאירו פני הכל בתורתם ונחמתם, ולכן לא נוכל כלל לתח אנון. למה שסיפר לנו זננו הרב החכם הישיש מו"ה יוסף ווייסע נר"ו, והעתיקו ג"כ החכם מו"ה שמואל יוסף פין מווילנא בספרו קריה נאונה לד ע"ה, מדי דברו שס' אודות הרב בעל הש"ך אשר גם הוא ז"ל נרמ מווילנא בתוך שאר הגולים בשנת תט"ו ויאחז לדיק דרכו למדינת וועהרין, וכתב שס' ג"כ שנת הדבר איככה נתקבל לאנ"ד בק"ק העלישויא כ"י צעת ההיא נכע ג"כ רבינו הגאון מו"ה העשיל ז"ל לעיר מלוכה וינא לעוצת הכלל ועבר דרך ארץ וועהרין וינא לשנות צעיר ניקלסבורג, ויתאכסן צנת הגאון מו"ה ונחם בעל נוח לדק אשר היה אז רב המדינה, ונשנתם יחד קביע השלמן בא ונכתב ונק"ק העלישויא לשאלו אס ראוי הוא

כלילת יופי

קאיינדיבר ז"ל בעל ספר קב הישר הוציא לאור כל ספריו אביו הגאון ז"ל לאחר פטירתו, אך הספר ברכת הזבח על סדר קדשים נדפס עוד בחיי המחבר בשנת תכ"ט על ידי התנו ותלמידו הרב הגאון מ"ה יונה נחום הכהן האב"ד דק"ק סאהאטשוב, שהיה אהיו של רבינו הש"ך ז"ל והוא בא בהסכמה על ספר חוקי חיים שחבר בעל לחם הפנים, ועל ס' פנים מאירות על מס' זבחים שחבר נבד אהותו הגאון מהר"ם א"ש ז"ל. ופניניו ונכדיו היו הרה"ג מ"ה גדליה משה האב"ד דק"ק יאנאווי הסמוך לבריסק דליטא, בעהמח"ס המד משה על ש"ע או"ח, והרה"ג מ"ה יהודה הכהן דיין דק"ק ליסא, בעהמח"ס מראה כהן על מס' זבחים, וס' מנחת כהן על מס' מנחות: (ג) **הגאון** הנודע מ"ה הלל במ"ה נפתלי הירץ מבריסק דליטא בעל ספר בית הלל על ש"ע יו"ד ואבן העזר, ועוד חבר ספר בית הלל על התורה שנשאר בכתובים ביד יורשיו אהריו, עד היום הזה, והנה גם הוא ז"ל שמש בישיבה בבריסק שם לפני

הגאון

הש"ך סיקנלושו לאצ"ד בקהלחס, ויפנה הרב ר' נחום אל הגאון ר' העשיל וישאלנו אם נודע לו שם הרב ר' שנתו כהן, ויענהו הגאון ז"ל בחשזון כדרכו (פ), רבי שנתו כהן תלמידו הוא, וכדאי הוא ר' שנתו שתפנה אתה את ונקומך בשנינו, ואתה תלך להעלישווא, הרב רבי נחום הלדיק וטעניו החריט, ויכתוב אל ק"ק העלישווא את אשר שנינו ופי הג"ו העשיל ז"ל, ואז נחקבל הרב הש"ך לאצ"ד בהעלישווא" עכ"ל בעל קריה כאונה בשם הרב ר' יוסף ווייסב, והנה הספור הזה הוא נחמד ונעים, אבל אינו אונת ויניי, ונעיני צמר גלי שום ספק שכל זה הוא גדוי וילכ ויראשו ועד סופו, כי הרב ר' נחום לא שאל, ורבינו ר' העשיל לא השיב, ותענהו על החכם מו"ה שי"ף ונוילנא על שהעתיק דבר זה כזה בספרו קריה כאונה ונבלי שום חקירה והלא הוא צענינו כתב שם שהרב צעל הש"ך צרח ונוילנא למדינת תעברין צננת חטיי, והנה אז הרי כבר נהפשת בכל תפונות ישראל הנור הש"ך על יו"ד שנדפס בהסכמת כל גאוני נדינות סולין וליטא, ונכללם גם הסכמת רבינו ר' העשיל ז"ל אשר שם כתב עליו שהוא צידעו ונכדיו והרבה לספר בשנחו, וספר הש"ך היה ג"כ למראה עיני הרב ר' נחום צעל לונת נדק כונזאר בספרו שם בסיומן מ'. ואיך יתכן לומר ששאל את רבינו ר' העשיל ז"ל אם נודע לו שם ר' שנתו כהן? אחתה! ואף גם אם נניח ששאל אותו

אודותיו

הגאון רבינו ר' העשיל זצ"ל, שהיה ג"כ בעל דורתו, כמבואר בספרו בית הלל יו"ד בסימן פ"ה, וכימי חורפו היה בית מדרשו קבוע בק"ק ויולנא והיה שם אחד מבית דינו של הגאון מהר"ם ז"ל בעל הלכת מחוקק, וגם קרא אותו בשם מורי ורבי כמבואר בתשובתו הנדפסת בשו"ת אמונת שמואל בסימן נ"ב, ואח"כ הרביץ תורה בכמה קהלות במדינת ליטא, ושוב נסע משם לארץ אשכנז, והיה אב"ד ור"מ בק"ק אלטונא והמבורג, ובסוף ימיו נתקבל משם לאב"ד ולר"מ בק"ק זאלקווא, בגליל לבוב, ונפטר שם זקן ושבע ימים ביום כ"ב טבת ת"ן לפ"ק, ובנו הרה"ג מו"ה משה האבד"ק קעמפנא (תלמיד רבינו בעל מגן אברהם) הוציא לאור הסי' בית הלל על ש"ע וי"ד ואבן העזר הנ"ל עם הגהותיו אשר הוסיף עליו. בהרבה מקומות, והוא ברפוס דיהרנפורט תנ"א לפ"ק: —

דו **הגאון** מו"ה נפתלי הירש בן הרב הגדול מו"ה בנימן וואלף ז"ל אשר הופיע באור תורתו בק"ק לובלין שהיה אב"ד שם, (אחרי מות הגאון מו"ה משה ר' יצחק ר' בונמש מקראקא בעל מהדורא בתרא שהיה ג"כ אב"ד בלובלין שם), והנה הוא היה התנו ותלמידו של רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל. ועלה ונתעלה והיה אחד המיוהד מנאוני וגדולי דורו, הרביץ תורה ברבים, והעמיד תלמידים הרבה, ואם אמנם כי לא נמצא ממנו שום חבור ברפוס, אבל שמעתתי' היו מבררין בעלמא, והגאון מהר"ש קאירניבר הביא ג"כ סנסן אחד מהרושיו בספרו ברכת הובה למס' זבחים דף ל"ג ע"ב

אדותיו, היסכן שהיה נשיב לו רבינו ר' העשיל ז"ל צפניו שהוא יד נכסאו, ותלמידו הרב הס"ך יונל' את נקומו? הטכל להאמין שתל' יופי אותו לדיק ונוקיר רצון תשובה קשה כזו שהיא די ציון וקלף גם לאחר מן הצניס הקטנים דל' פקוע צמיה, ונכס"כ להרב ר' ננחס צעל לנח לך שהיה יפריסם צדורו לנאון עולם אשר רציס יאותו לחור תורתו, והיה זקן הדור ונשיאו, וגם נאחי דלחרא צעיר ניקלסבורג ונשיא כל ארץ נעשרין, ורבינו ר' העשיל ז"ל צל אז לנגולו והיה אורח נכנד בניחו, והרחה לו כל אותות אהבה וכבוד, כמבואר בספרו לנח לך צמקונות שונים, ואיך ידבר רבינו אליו כדברים האלה? על כן אני אומר דהא דר' יוסף ווייסע בדו תא היא, וישחקו הדבר ולא יאמר עוד:

כלילת יופי

ע"כ, וכן נדפס ממנו ג"כ קצת הרושי אגדה בס' דרוש שמואל על
 התורה מבעל לקט שמואל, וכן בס' ידו משה על המדרש רבה
 סדר כי תבא פרשה ז' באות ג/ וגם בס' ראש יוסף הרושים על
 מסכתות הש"ס שהכיר אחד מתלמידיו, והוא הרב הגאון מו"ה יוסף
 ז"ל האבד"ק סעלין, ועוד בספרים שונים, — והיה ג"כ המיד אחד
 מראשי הועד דארבע ארצות דמדינות פולין, ובשנת תל"ח. בחודש
 אייר היה ראש הועד דר' ארצות בוריה לובלין אשר שם הסכימו
 על הרפסת הנ"ך באמשטרדם עם ההעתקה לשפת אשכנזית, ובשנת
 תמ"א בא ג"כ בהסכמה בין גאוני הועד דר"א בוריה יערסלוב על
 ס' בית יהודה הרושים על הש"ס מהגאון סתריד"ן ז"ל, וכן בא
 בהסכמה בין גאוני הועד דר' ארצות שהיה בעיר פינטישוב בשנת
 תל"ג על ס' לקט שמואל שנדפס בוויניציאה בשנת תנ"ה, ועל ס'
 עולת תמיד על ש"ע או"ה שנדפס באמשטרדם בשנת תמ"א לפ"ק,
 ועוד על איזה ספרים שונים שנדפסו בעת ההיא, ולע"ע די בזה:

ה) הגאון מו"ה משה מנוע צבי בן הרה"ג הקדוש מו"ה אברהם
 הי"ד ז"ל בעל ספר תפארת למשה על ש"ע יו"ה, והוא
 היה בן בתו ותלמידו של רבינו ר' העשיל זצ"ל, כמבואר בספרו
 תפארת למשה הנ"ל שנדפס בשנת תקל"ו ע"י בן בנו הרב הגביר
 הישיש הנכבד מו"ה שלמה מנוע צבי פו"מ דק"ק הורדנא, ובין
 הסכמות הגאונים שם נדפס שם ג"כ הסכמת הגאון המפורסם מו"ה
 צבי הירש ז"ל האבד"ק ברלין, והוא העד העיד לנו בהסכמתו שם
 איך ששמע מפי אביו הגאון ר' ליב מאמשטרדם בהגאון מו"ה שאול
 מקראקא בן רבינו הגדול מו"ה העשיל ז"ל, שהגאון ר' משה הנ"ל
 בעל תפארת למשה נתגדל על ברכי אבי אמו הגאון מאורן של
 ישראל רבינו ר' העשיל זצ"ל, ואיתו אסתיוד עליה דמהר"ם שהוא
 מרא דתלמודא" ע"כ, — והנה מלבד ספרו תפארת למשה על
 ש"ע יו"ה הנדפס, הניח אחריו עוד ספר תפארת למשה על ש"ע
 אבן העזר וגם הרבה חרושים בהלכות ובאגדות, ואולם כולם נשארו
 בכתובים ולא באו כדפוס עד היום, וקצת מהרושי אגדה שלו
 מכתובת ידו היו ג"כ למראה עיני הרב בעל צמח מנחם על התורה
 (והוא בספרו שם סוף פרשת בראשית), ובימי הורפו הופיע באור
 תורתו בק"ק ברוסק דליטא, ושם הרביץ תורה כרבים, והרה"ג מו"ה
 יחיאל

יהיאל מיכל סג"ל מק"ק קאליש בעהמחים שערי שמים (דפוס פראג תל"ה) מדי עברו דרך עיר בריסק היה בביתו, ושמע ממנו קצת חדושי תורה מה שאמר לו בשם אבי אמו רבינו ר' העשיל זצ"ל (והוא בספרו שערי שמים שער הקרבן דף צ"ד ע"א), ובמשך הזמן נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק הורדנא, ובשנת תל"ט בר"ה מנחם, היה גם הוא בין גאוני הועד דארבע ראשי קהלות דמדינת ליטא שהיה אז בק"ק האמסק אשר שם הסכימו על הדפסת ספר קנה חכמה ודרך חכמה, ובשנת תמ"א נתקבל משם לר"מ בק"ק קראקא (בימי הגאון מו"ה יצחק חרוף שהיה אז אב"ד פה ק"ק קראקא), אבל לא רצה לעזוב את מקומו ונשאר על דגלו בק"ק הורדנא, ושם חלקת מחוקק ספון י):

הגאון

י) ומתולדותיו של הגאון נהר"ס זעל תפארת לעשה נודע לנו שהיה לו בן ובה, הבן היה הרב הגדול נרו"ה חיים ז"ל שהיה אבי הרב הגביר הישיש הנכבד נרו"ה שלמה ונגזע לני פו"י דק"ק הורדנא, אשר הוליד לאחר הספר תפארת לעשה על ש"ע יו"ד כענזאר בהקדמתו סה, וכבר זכרנו נזה לעיל, והוא היה חותן משה הגאון נהר"ס ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק נוואהרדאק בהגאון נרו"ה נתן נטע בהגאון נרו"ה יוסף בן רבינו זעל בית שמואל, ובסוף ס' תפארת לעשה כדפס סס ג"כ ק"ת חדושי תורה מהגאון ר' משה זה שהיה חתן הגביר ר' שלמה הכ"ל, — והבנת היחס אשת הרב הגאון המסיד נרו"ה ברוך הכהן ראפורט ז"ל אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק פיורדא יותר מארבעים שנה ונפטר בשנת תק"ו, והגאון רבינו יהונתן ז"ל נתחנן עליו בהספרו כענזאר ב' יערות דבש ח"א דרוס י"ב, וכבר דברנו אודותיו בקצרה בספרי כלילת יופי ח"א דף קי"ב ע"ב בהערה ב' סס. ומה הגאון הזה זכה לראות בנין וחתנין רבני כי היו לו שלשה בנים ושלשה חתנים לוקחי בנותיו, אשר כלם היו נורי הוראות צישראל, בנו הראשון היה הרב הגאון נרו"ה אריה ליב כהן ראפורט שהיה אב"ד בק"ק הערלפעלד ומדינת ווירלנבורג, (והגאון חיד"א בעברו דרך עיר הערלפעלד השתעשע עמו בפלפולא דאורייתא כענזאר בשם הגדולים ונערכת גדולים ברות ב'). ובנו השני היה הרב הגאון נרו"ה לבי הירש כהן ראפורט שהיה אב"ד בק"ק בוגא, (והוא אבי הרב הגאון נרו"ה יצחק כהן ראפורט שהיה אב"ד בק"ק בוגא, ובשנת תקל"ו בא בהסכמה על ס' נראה כהן ועל נוס' זנחיס). ובנו השלישי היה

כלילת יופי

(ו) **הגאון** מו"ה שמואל הרמתי (בן הקצין ראש ומנהיג בק"ק ווארדיסלאב מו"ה אורי שרגא פייבוש ז"ל והתן הרב הגאון הגדול מו"ה לוב פישלש שהיה אב"ד בק"ק פרעמיסלא ובק"ק ווינא ובסוף ימיו בק"ק קראקא), והוא רבינו בעל בית שמואל אשר האיר עיני כל ישראל בספרו הב"ש על כל הש"ע אבן העזר כנודע, ובתהלה הרביץ תורה במדינות פולין והיה אב"ד ור"ם בק"ק שידלוב, ושוב

היה הרב הגאון וו"ה וואלף פיורדא, אשר בנו הגאון הגדול וו"ה ילחק כ"ץ שהיה אב"ד בק"ק לייפניק, (חתנא דזי נשיאס להגאון וו"ה גרשון פולין האב"ד דק"ק כ"ש ונשיא כל ארץ ונעהרין) היה אבן הגאון הנפירסס וו"ה צניינן זאב כהן ראשפירט שהיה אב"ד ור"נו בק"ק פאפא בנידינת אונגארן, נשך כ"ו שנים ונשנת תקנ"ח עד ט' ניסן תקל"ז לפ"ק, שאז נפטר והלך לעולמו זקן ושבע ימים צהייתו בן פ"ג שנים, והניח אחריו ספרים יקרים וכנצדיק, וציוני חורפו הוליא לאור הדפוס ספרו היקר שנלח צניינן ובגדי כהונה על ה' נדרים ושנועות (דפוס דיהרנפורט תקמ"ח), ואח"כ הוליא לאור גם חלק שני על סוגיות הש"ס וקרא שמו "שנלה שניה" (דפוס ווינא תק"ס), ולאחר פטירתו קם בנו הרב החר"ף וו"ה ונחם ונענדל כהן ראשפירט שהיה רב ומ"ץ צעיר שאקאטארין והוליא לאור ספר "עדות לישראל" מאביו הגאון ז"ל והוא מדושים על נס"י נכות (דפוס פרעסבורג תקל"ט), ושאר הסבורים שחשב עוד בהקדמתו שם נשארו כולם נכתובים עד היום הזה:

וחרתיו לוקחי צותיו של הגאון ר' ברוך ראשפירט הנ"ל, הראשון היה הרב הגאון וו"ה ישראל אשכנזי בן הגאון וו"ה נפתלי הירץ ז"ל האב"ד לכוז, (ראה וזה נס"י עיר דוד לידא נדרוש בית ישראל דף ס"ח ע"ב), והשני היה הרב הגאון וו"ה שמואל שפירא ז"ל שנפטר בדמי ימיו בשנת תק"ו לפ"ק (והגאון רבינו יהונתן ז"ל נחתום עליו בהספרו בק"ק ניץ נדרוש אב תק"ו לפ"ק כנצואר נס"י יערות נדש ח"א דרוס י"ג), והשלישי היה הרב הגאון וו"ה צער אופנהיים ז"ל שהיה אב"ד בק"ק פרידבורג והמדינה (ונלח ונקום אביו הגאון וו"ה יחיאל ויכל אופנהיים שהיה חתן דודו הגאון מאור הגולה וו"ה דוד אופנהיים ז"ל האב"ד פראג והמדינה), אשר בנו הרב היקר והנכבד וו"ה ילחק אופנהיים ונפרעסבורג היה אבן האחים ה"ם הרב החר"ף הגדול וו"ה צער אופנהיינער ונפרעסבורג בעהמח"ס ניי צאל, (ונפטר בפרעסבורג י"ג תשרי תר"י, צהייתו בן תשעים שנה), וה"ה הרב החר"ף הגדול

ישוב נסע מזה והלך לארץ אשכנז והיה שם אב"ד ור"מ בק"ק פוירדא, ובימי חורפו היה תלמיד מובהק לרבנינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל (ב"ש בשמות אנשים בסוף אות ק'), ואח"כ למד ג"כ אצל חותנו הגאון ארי שבתכורה מו"ה ליב פישלש הנ"ל בהיותו אב"ד פה קראקא מיד אחרי פטירת רבינו ז"ל (ב"ש אבן העזר סימן נ"א סק"י), וכבר דברנו אודותיו הרבה בספרי כלילת יופי ח"א (דף פ"א ע"ב), בהערות שם בתולדות חותנו הגאון מהר"ל פישלש הנ"ל ואכ"ט להאריך בזה: —

ז) הגאון המקובל מו"ה דוד לידא מלבוב, במו"ה אריה ליב ז"ל, והוא בעהמ"ס עיר דוד וס' עיר מקלט וס' חלקי אבנים ועוד ספרים יקרים, ובימי חורפו הרביץ תורה בישראל בכמה קהלות קדושות במדינות פולין וליטא, ואח"כ גם במדינות אשכנז בק"ק מנצא ובשתי הגלילות אשר שם נמצא, ובסוף ימיו היה אב"ד ור"מ בק"ק אמשטרדם, וכבר דברנו אודותיו הרבה בס' כלילת יופי ח"א בתולדות

הגדול מו"ה חיים אופנהיים ז"ל שהיה אב"ד בק"ק דרעזניץ (ונפטר סס צמולאי יו"כ"כ תקפ"ב שהיה בן כ"ח שנים), והוא היה אזי יודי ורב חבני הרב הגאון החרוף מו"ה צער אופנהיים ז"ל שהיה ג"כ אב"ד בק"ק דרעזניץ ואח"כ בק"ק אייבעניץ (ונפטר סס ציוס ה' דר"ח שנת כת"ר לפ"ק), והוא ז"ל עוד בימי חורפו בהיותו אב"ד בדרעזניץ היה לו חליפות נכתני שו"ת להלכה ולנועשה עם שארו הגאון האדיר מו"ה ברוך פרענקיל ז"ל האבד"ק לייפניק, כנזכר בס' שו"ת עטרת חכמים בחלק או"ח סימן ו' ובחלק יו"ד סימן כ"ג ובחלק חו"מ סימן ו', ונלמד גדל חריפתו וזקמתו היה ג"כ לדיק חנוים וסס לינות כיונים, כפי אשר סיפר לי מנונו חתנו כבוד יודי הרב הגדול החכם הכולל מו"ה אייזיק הירש ווייס נר"ו בעל דור דור וורשיו, בהיותו נשתעשע עמו צע"נו ווינא, וגם הכיח אחריו זרכה חרושי הלכות והגדות הרבה ונאד כאשר הודיעני מזה בנו יודי הרב הגדול החכם השלם מו"ה חיים אופנהיים נר"ו האבד"ק טאהרען, נכתניו אלי, — ובימי חורפי בשנת תרי"ד היה לי ג"כ חליפות נכתני שו"ת נפלאים שונים צש"ס ופיסקים עם הרב הגאון ר' צער אופנהיים האבד"ק אייבעניץ הנ"ל, והנה נכתבים בספרי שו"ת "תורת ח"ן", אשר אקוה להוילאו בקרב לאור הדפוס אם יגזור

ד' בחיים: —

בתולדות רבינו בעל הט"ו ברך ס"ה ע"א, ושם כתבנו שגם הוא ז"ל היה תלמיד מובהק לרבינו ז"ל, וכראש ספרו עיר דוד על דרושים בדרוש א' הנקרא בשם בית ד', חלק שם כבוד לרבו וכתב בזה"ל: "והנה קמתי אני לפתוח לדודי הוא ארוני מורי ורבי רבן של כל בני הגולה הגאון נר ישראל מו"ה העשיל זללה"ה אב"ד ור"ט בק"ק לובלין, ובסוף ימיו היה אב"ד ור"ט בק"ק קראקא, ואעשה לו כבוד במותו ולהתחיל חבורי זה בפסוק הזה ולכתוב בשמו וישוב הגון בכדי שיהי' שפתותיו דובבות בקבר, וזכותו יגן עלי להתחיל ולגמור" ע"כ. וגם בספרו חלקי אבנים על פירש"י שעל התורה בפרשת שמיני שם הביא ג"כ חרושי תורה משמו וקראו בשם "מורי ורבי", ספרו זה נרפס עוד בחייו בדפוס פיורדא בשנת תני"ג בהסכמת הגאון רבינו בעל בית שמואל שהיה אז אב"ד בפיוורדא שם, והספר עיר דוד על דרושים הנ"ל נרפס ג"כ בחייו רק שלוש וכולו לאחר פטירתו בדפוס אמשטרדם בשנת תע"ט ע"י בנו הרב הגאון מו"ה פתחיה לידא ז"ל שהיה ראש ומנהיג בק"ק לבוב בירוע:

ה) **הגאון** מו"ה משה יעקב העלין אשכנזי בן הרה"ג החסיד מו"ה משה ז"ל נין ונכד לרבינו מהרש"ל ז"ל, והוא הנודע על ידו ספרו היקר ידי משה, פירוש על המדרש רבה שנרפס כמה פעמים עם הפירוש מתנת כהונה, ונתפשט בכל תפוצות ישראל, ומלבד זה חבר ג"כ ספר עיני משה על דרושים. והביאו בספרו ידי משה בסדר בראשית פרשה יו"ד באות ד', והוא נשאר בכתובים; ובימי חורפו יצק מים על ידי הכהן הגדול הגאון מו"ה נפתלי ב"ץ הראשון ז"ל שהיה אב"ד דק"ק לובלין, כמבואר בספרו ידי משה במקומות שונים (וראה לדוגמא בספרו שם בסדר בראשית פרשה ד' בסוף אות יו"ד מפי מורי ורבי הגאון מהרר"ן ב"ץ מלובלין, וגם בסדר נה פרשה ל"ו ובסדר וישב פרשה פ"ה, ובמדרש שיר השירים בסוף פסקא א' באות יו"ד העתיק שם ג"כ מתירושי הגאון הנ"ל מאשר מצא בכתובים), וכן היה גם כן תלמיד מובהק לרבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל שהיה בעת ההיא ריש מתיבתא בק"ק לובלין שם, והביאו ג"כ בספרו ידי משה שם בסדר ויחי פרשה צ"ט באות א' שכתב שם: "ושמעתו פירושו מפי הגאון מו"ה העשיל מורי ורבי זצ"ל" ע"כ. ומתולדותיו ידענו שהיו לו שלשה

שלושה בנים גדולים ובת אחת, בנו הראשון היה הרב הגדול ארי
 שבתבורה מו"ה לוי ז"ל שחרש גם הוא כמה מילי מעליותיו כביאור
 הרבה מדרשים תמוהים, ואביו שמר את הדברים, והביא אותם
 בשטמו בספרו ירי משה במקומות שונים, (ע' מזה בסדר בראשית
 פרשה כ"ו באות ו"א, ועוד שם בפרשה כ"ז באות ד', ובסדר נה
 פרשה ל"ג באות ט', ועוד שם בסדר לך לך פרשה ל"ט באות
 א' "מפי בני מו"ה לוי בני הגדול ויפה כוונ"). — ובנו השני היה
 הרב הגאון מו"ה אברהם העלון חתן הקצין מו"ה ברוך קרפלש
 פו"מ דק"ק גלוגא רבתי, והוא בעל ספר זרע אברהם על המדרש
 רבה, והיה תלמיד מובהק להגאון מו"ה שמעון וואלף מפנימשוב
 האבדיק המעלניק בעהמ"ח"ס כבוד הכנים על אנרות ירושלמי
 (ומובא ג"כ בבית שמואל אבן העזר סימן ט"ז, וכן נדפס ג"כ ממנו
 תשובה אחת בשו"ת יד אליהו סימן א', והוא היה זקינו של הגאון
 מו"ה צבי מפיעטרקוב ז"ל בעל ס' שו"ת ברית אברהם כמבואר
 בהקדמת אביו שם). ובנו השלישי היה הרב הגדול מו"ה מנחם
 מנלי העלון שהיה תלמיד מובהק להגאון הנודע ר' דוד אופנהיים
 זצ"ל, ואחותם הנכירה היתה אשת הרב הגאון מו"ה מאיר בהר"ר
 שמשון ז"ל שהיה אב"ד בק"ק בראשנין, ושם בא בהסכמה על
 הדפסת ס' ירי משה על המדרש רבה, ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק
 קארורצין בגליל לבנו, ושם בא בהסכמה על הדפסת ס' זרע
 אברהם על המדרש רבה. — והנה הרב הגאון מו"ה אברהם העלון
 הנ"ל היה בימי חורפו אב"ד דק"ק ווארט, ואח"כ נתקבל לראש
 ב"ד בק"ק גלוגא רבתי מקום משכן חותנו הקצין ר' ברוך קרפלש
 הנ"ל שהיה פו"מ שם, וטרח ויגע להוציא לאור הדפוס הפירוש
 ירי משה על המדרש רבה, אחרי מות משה אביו הגאון המבחר
 ז"ל לזכות הרבים, והדפיסו בפפד"א בשנת תס"ה בהסכמות הגאונים
 ז"ל, והוסיף נופך משלו הרבה חירושים וגם מה ששמע מפי הגאון
 ר' דוד אופנהיים ז"ל ומשאר גאונים, ולעת זקנתו קבע אהלו של
 תורה בע"ט ווינא, ונבירו העיר ההזיקו אותו ואת ביתו בכבוד
 גדול, ושם לקח דברים גם עם הגאון והנכיר מו"ה שמשון וערטהיימער
 ז"ל, ושם חבר ג"כ פירושו על המדרש רבה אשר קרא אותו בשם
 זרע אברהם, ואז קרא לבנו ליוסף הוא הרב הגדול מו"ה יוסף
 העלון

כלילת יופי

העליון שהיה התן הרב הקדוש מו"ה רפאל שפיץ הי"ד ז"ל מווילנא, וצוה אותו להביא את ספרו לבית הרפוס עוד בחייו, וכן עשה והדפיסו באמשטרדם בשנת תפ"ה ביהד עם המדרש ומפרשיו, וצירף עמו ג"כ הפירוש משנת רבי אליעזר שהכיר הרב מו"ה אליעזר ספינמשוב, התן אחותו של הגאון בעל ידי משה, ובשנת תפ"ז הוסיף עוד שנית ידו והוציא לאור באמשטרדם שם גם הס' יפה מראה על אגרות ירושלמי בצירוף הדרושים נפלאים מאביו הרח"ג מו"ה אברהם הנ"ל בעל זרע אברהם, וגם מה שקבל מרבו הגאון מהר"ש וואלף הנ"ל בעל ס' כבוד הכמים, והנה הנם בכל תפוצות ישראל, ודי בזה:

(ט) **הגאון** מו"ה יעקב אברהם מקראקא במו"ה רפאל ז"ל (והתן הרב הגדול מו"ה קלמן ברודא מק"ק פינמשוב) בעל ס' נחלת יעקב על התורה שנדפס בהסכמות הגאונים ז"ל, ובכללם גם הסכמת הגאון מו"ה שאול מקראקא בן רבינו ז"ל משנת תנ"ח שהיה אז עדיין אב"ד גליל קראקא, והוא העד העיר שם על הרב המחבר שלמד בישיבת אביו הגאון ז"ל. והנה הרב המחבר הנ"ל היה מילדיו העיר קראקא המגדלת גבורי חיל לאורייתא (כן נכתב עליו בשער הספר נחלת יעקב שם) והיה נקרא בפי כל בשם ר' אברהם מקראקא, וכן התם א"ע בכל הסכמותיו (כי השם יעקב ניתוכף לו אה"כ ע"י חולי), ובימי חורפו נתקבל לאב"ד בק"ק ראקוב ועיר בכמה קהלות בגליל קראקא, ואה"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לייפניק במדינת מעהרן ושם מנוחתו כבוד, והוא בא בהסכמה בשנת תנ"ב על ס' משנת רבי אליעזר על התורה, ובשנת תנ"ז על ס' גבורת אנשים לרבינו הש"ך ז"ל, ובשנת תנ"ח על ס' שם משמואל על התורה, ובנו היה הרב הגדול החכם השלם מו"ה שמריה זלמן (חתן הנגיד הקצין המפורסם אביר הרועים מו"ה דוד פו"מ בק"ק ווארדיסלאב בן הגאון מו"ה יצחק הירף האבד"ק קראקא) שהיה ראש ומנהיג בק"ק לייפניק, ובסוף ימיו היה דורש טוב בק"ק לונרן, והוא ז"ל הוציא לאור הרפוס באמשטרדם בשנת תפ"ד את הס' נחלת יעקב הנ"ל מאביו הגאון ז"ל, עם ספרו אבני שוהם אשר חבר גם הוא ז"ל על התורה, הידושים יקרים, מה שחידש בעצמו וגם מה ששמע מפי גאונים אחרים, ובפרט משני רבותיו

הגאון מו"ה אברהם ברודא ז"ל והגאון מו"ה גבריאל מקראקא ז"ל, זגס מהרב הגאון בן דודתו מו"ה מאניש חתן רבינו הישיך ז"ל, ובהקדמתו שם הרפ"ס ג"כ קצת הידושי אנדה מה ששמע מפי הגאון והגביר ר' שמשון ווערטהיימער בהיותו בביתו בווינא שם, — זבתו של אברהם הגאון בעל נחלת יעקב הנ"ל חיתה אשת הרב הגאון ההר"ף מו"ה הלל איש מבית לוי מינץ אשר היה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק לייפניק שם, אחרי מות הותנו הרב בעל נחלת יעקב הנ"ל, וגם הוא בא בהסכמה על ס' משנת רבי אליעזר על התורה הנזכר לעיל, אחרי הסכמת הותנו הרב ז"ל, וכן בא ג"כ בהסכמה בין הגאונים שהסכימו על הרפסת ס' ירו משה על המדרש רבה, ושוב נתקבל משם לריש מתיבתא בק"ק מנהיים ושם בא בהסכמה על ס' קול הרמו על ששה סדרי משנה מהגאון המקובל מהר"ם זכות ז"ל, ודי בזה :

(**הגאון** מו"ה אריה יהודה ליב בן הגאון מו"ה שמואל צבי הירץ האב"ד"ק פיגנטשוב בן רבינו הגדול מו"ה יואל סירקיש זצ"ל בעל הב"ה, והוא אשר מלא ג"כ מקום כסאו של זקינו הגאון בעל הב"ה, וכהן פאר אב"ד ור"מ בק"ק קראקא והגליל, ובסוף ימיו בק"ק בריסק דליטא, ושם מנוחתו כבוד, ותשובתו אשר השאיר אחריו ברכה נרפסו אח"כ על ידי נכדו הרה"ג מו"ה אברהם נתן נטע האב"ד דק"ק ווישניץ דליטא וקראם בשם "שאנת אריה" (וצירף עמם ג"כ קצת מתשובתו וקראם בשם קול שחל), ועוד השאיר אחריו ברכה ספר תשובות גאונים בתראי אשר חבר ואסף ולקט מתשובות זקינו בעל הב"ה ומשאר גאוני דורו, ועשה מכולם אנדה אחת, והוסיף עליהם עוד נופך משלו בגליון הספר שם, והם הגהות יקרות הרשות ונצורות, וכל זה יצא לאור הרפוס בעיר טורקא זמן רב לאחר פטירתו ע"י הרה"ג מו"ה אליהו מפיגנטשוב בעהמח"ס מענה אליהו, ושוב נרפס עוד הפעם ברפוס פראג בשנת תקע"ז וניתוסף עליו בסופו ג"כ קצת הידושי תורה מהרה"ג מו"ה דוד דייטש זצ"ל :

והנה נודע שהגאון ר' ליב הנ"ל היה תלמידו וכונו חורגו של הגאון מו"ה דוד הלוי בעל טורי זהב, כי לאחר מות אביו הגאון ר' שמואל צבי הירץ הנ"ל נשאת אמו להגאון בעל הט"ז אחרי שמתה

כלילת יופי

שמתה עליו אשתו הראשונה הרבנית מרת רבקה בת רבינו בעל
הב"ה ז"ל, ומני אז נתגדל הגאון ר' לוי בביתו של רבינו בעל
המ"ז ולמד ג"כ בישיבתו הרמתה, עד שנעשה לארי שבחבורה,
וכמו כן היה ג"כ תלמיד טובהק לרבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל
כמבואר בהנהגותיו לשו"ת תשובות גאונים בתראי בסיומן י"ז בהערה
ב' שם, שכתב שם על תשובת רבינו בעל הב"ה שם בזה"ל
„וראיתי לאדוני טורי ורבי הגאון מו"ה העשיל שפסק כמה פעמים
לאסור אף ריש להוכיח מן הש"ס דאמרינן בכל מקום העמד דבר
על הזקתו ואח"כ בא שם הריעותא מ"מ כך קבל מאביו ז"ל, וכמדומה
שראיות הגאון הנ"ל מהא דאמרינן בגמ' נשחשה הותרה ובי'
ואח"כ הצעתי דברים אלו לפני טורי ורבי הרב הגדול המופלג
אבי הורגני כמ"ה דוד הלוי וקלסה" עכ"ל, וכבר דברנו אודותיו
בספרי כלילת יופי ה"א דף ג"ט ע"א בתולדות רבינו בעל המ"ז
שם ואכ"מ להאריך בזה יא):

הגאון

יא) ודע כי נהגאון ר' לוי נכד צעל הנ"ל נדפסו ג"כ ג' תשובות
בסוף ספר תשובות גאונייט צדראי שם, וכן נדפס ויננו ג"כ
תשובה אחת בשו"ת סנות יעקב ח"א סיוון קי"ז, וכבר זכרנו לבי"ל סנדפס
ויננו ג"כ חבור ויוחד משו"ת שלו הנקרא צדס שאגת אריה אשר הוליא לאור
כדור הרה"ג מו"ה אברהם נתן נטע וייזלס האנד"ק וויטיץ דליטא, (אשר
ונ"ד אביו היה כין וכמד להגאון ר' לוי חסיד נכד הרמ"א ז"ל, אשר היה
אנד"ק לצוב ובסוף ימיו בק"ק טרעניסלא וסם ונחתו כבוד), והסוף עליהם
גם קלת ונתשובותיו אשר קראם צדס „קול שחל", ונדפס צדאשונה בעיר
כאיוויט צנתת תליו ואח"כ פעם שנית בעיר טאלניקי צנתת תק"ו לפ"ק,
ואשר אחרון חני צא כי הראשון סנדפס בעיר כאיוויט הוא חבור קטן ודל,
כי לא נדפס שם רק וועט והם קלת תשובות אשר לא חשנע עין רואה בהם,
ולא כיכר ויהם גזרות הארי, ולא עוד אלא שנכלל בתוכם ג"כ תשובה ח' מהבינו
צעל הט"ז, וגם הביאור להשיע אכן העזר סיוון קכ"ט וסדר שנות גיטיץ על
פי ח"צ שהם ג"כ כולם ונרבינו צעל הט"ז, כאשר כבר העיר על זה הגאון
והראוי ונרגליות בספרו טייב גיטיץ בשמות אנשים צאות ב' סק"ט, וכנ"ל
שלא נשאר להגאון ר' לוי כי אס מעט וכן הוועט, ונלכד זה גם הדפוס שם
הוא נשחת ונראה לא תואר ולא הדך לו, ואולם לא כן הוא בדפוס טאלניקי
סנדפס

יא) הגאון מו"ה מנחם מענדל במו"ה צבי הירש רמ"ר מפוזנן בעל ספר צנצנת מנחם על אנרות הש"ס, והוא היה בתחלה אב"ד ור"מ בק"ק העלישויא במדינת מעהרון, ואח"כ בשנת תנ"ב היה אב"ד ור"מ בק"ק זמיגראד, ואז הסכים על ס' מגן אברהם בהדפסה הראשונה, ובשנת תנ"ח היה אב"ד ור"מ בק"ק ווענגראב, ואז

שנדפס באחרונה כי שם נדפס הס' שאגת אריה וקול ששל כליל צהרון, וגם הוא חנור גדול זכונות ונאיכות, כי צאו בו תשובות רבות גדולות ורחבות אשר בהן הראה הרב הנחמד את גדלו ואת ידו החזקה לשוטט צים התלמוד והפוסקים, ולהשיב לשאליו דבר בכל מקלעות התורה, וצויתו הראה שם נפלאות בתשובותיו אשר השיב הרבה פעמים בעניני עגונות, ועוד ציינו רבו ואבי חורגו רבינו בעל ה"ט"ז ז"ל, והוא עודנו נעיר לימים גור אריה יסודה אצ"ד ור"מ בק"ק סוויז צעיר ונלער, כבר נסה את כחו והראה גבורתו בגלגלותה של תורה להחיר כמה עגונות ונכבלי העיגון, וכאשר הליע אז תשובותיו לפני רבו הגאון בעל ה"ט"ז, הסכים ורך על ידו להלכה ולנועשה וכתב אליו שיפה דן ויפה הורה. ראה לדוגמא צפי שאגת אריה שם בסימן ב' שכתב שם בנדון עגונה דארתא צזה"ל: "נלתא דא ונלתא חדתא היא ולריכא עיונא רב, ואנכי עודני נעיר לימים, ע"כ צאתי לקדר הדברים לפני אדוני אבי חורגי הרב הגדול נורי ורבי נחור הגולה נשיא חלקים ג"י עיה פ"ה ר"מ ור"ג כנו"ה דוד הלוי אצ"ד דק"ק לצוב והגליל צעהנח"ס טורי זהב, שהוא זקן ובעל הוראה כי הכל לריכס לנריה דחיעים, ואין לפסוק נלתא חדתא בהלכה לנועשה ואת פיו לא נשאל, חלילה וחס לעשות כן ציעניו להורות הלכה לפני רבו ע"כ אקדר דברי לפניו כחלומי לפני רבו, והוא יראה ויבחן ומסיו ולא הדבר על צוריו לפנות יעין או שנאל, ואני רק אחיה דעתי ויה שחני חלקים צזה" וכו', ויע"ש שהארץ בתשובתו שם להחיר, ועל זה השיב לו בעל ה"ט"ז שם תשובה קלרה צזה"ל: "יפה כוון להלכה בני חורגי, נאם דוד הוא הקטן הלוי" ע"ס, — ועוד שם בסימן ג' גם כן בנדון עגונה אחת שהארץ שם הנחמד להחירה לעלונא, אך לא ראה לסמוך על דעתו בלבד, וע"כ הליע גם אז תשובתו לפני רבו הגאון בעל ה"ט"ז ציוס ר"ח כסליו חכ"ג לפ"ק צעיוותו אז אצ"ד בק"ק סוויז, ורבינו בעל ה"ט"ז שהיה אז אצ"ד בק"ק לצוב הסכים עמו גם שם וכתב ג"כ "יפה כוון להלכה בני חורגי, נאם דוד הוא הקטן הלוי החונה בק"ק לצוב והגליל", ע"כ :

ואחרי

כלילת יופי

יאו בא בהסכמה על ס' חוקי היים שחבר בעל להם הפנים, התנו של בעל מגן אברהם, על דיני ש"ע הקצר מטור או"ה מבעל ישמה ישראל, והאריך ימים על כסאו שם גם בשנת תעיה שאז הסכים שוב

ואתרי אשר הרים ד' את קרנו, ונתקבל לאב"ד ולר"ע להרצין תורה בישראל בקהלות גדולות וכבודות, אז גם רבים וגאוני הדור הרינו אליו שאלותיהם וספיקותיהם, ויוכללם גם הגאון הגדול נו"ה שמחה הכהן ראפורט אשר היה אב"ד בק"ק הורדנא, ובק"ק לובלין, ובסוף ימיו נתקבל לאב"ד בק"ק לבוב ונפטר בדרך נסיעה צעיר שעברשין, (וכבר דברנו אודותיו בספרי כלילת יופי ח"א בסיומן י"ג), ובהיותו חונה בק"ק הורדנא הליע אז שאלותיו צעניני ענוות לפני הגאון ר' ליב הכ"ל, ונקם וננוו הסכמת דעתו הרחנה, כאשר באו הדברים ברוב ענין צפ' שאגת אריה שם בסיומן י"ט ובסיומן כ"א, שנדפסו שם צ' חסונות מהגאון ר' שמחה ראפורט הכ"ל אשר הליע אותן לפני הגאון ונהר"ל ז"ל, וגם חסונות הגאון ז"ל אשר השיב לו שם בכבוד גדול ויעש"ה גם בסיומן י"ג מזה (*): —

והנה כבר נודע שהגאון ר' ליב הכ"ל היה בסוף ימיו אב"ד ור"מ בק"ק צריסק דליטא, ושם וננחתו כבוד, ואולם בטרם צואו לצריסק כבר סיוש צכתר הרצונות צכמה ערי יהודה צנדינות פולניא, ועוד ציני חורפו צשנת חכ"ג כבר כהן פאר והיה אב"ד ור"מ בק"ק סווייז, ונשם הריץ חסונותיו לצרינו

(* וראיתי להגאון נו"ה שמחה כהן ראפורט בחסונותו הנדפסה צפ' שאגת אריה בסיומן י"ט שם, שהביא באולע דבריו שם את רבינו מהר"ם מלובלין בשם "אלוני אבי זקני הגאון המפורסם זל"ל, ואני כבר הזכרתי מזה בחסונותיו בספרי כלילת יופי ח"א בסיומן י"ב, שר' שמחה ראפורט זה היה דור רביעי לרבינו מהר"ם מלובלין ז"ל, כי אביו הגאון ר' נחמן הכהן ליפשיץ אשר היה בסוף ימיו אב"ד בק"ק דובנא רבתי ומלפנים היה אב"ד בק"ק בעלזא, ובשנת תל"א היה נונה בין גאוני הועד דר"א ביריד יערקלוב אשר שם הסכימו על הס' לב אריה על החורה וחסם שם "נאם הלעיר נחמן בלא"ה נו"ה מאיר כ"ץ ראפורט החונה בק"ק בעלזא", ובחללת שנת תל"ב נתן ג"כ הסכמתו בין גאוני הועד דוידים פולין קטן ביריד יערקלוב על ספר נחומה לין על דרושים, וחסם ג"כ ככ"ל, וכבר ידוע שהוא היה חתן הגאון נו"ה יוסף צנו"ה אליקים בען שהיה אב"ד דק"ק לבוב בחון לעיר, ומובא בשו"ת לוח לרק בסוף סיומן נו"ב, ובשנת ת"ו נתן גם כן הסכמתו על השו"ך יורה דעה בהדפסה הראשונה, והוא היה חתנו של רבינו ונהר"ם מלובלין שהיה חתן הגאון הגדול נו"ה יצחק הכהן שפירא אשר נהג נשיאותו ברמה סה ק"ק קראקא, ונפטר בשנת תנ"ב לפ"ק. ופה חלקת ונחוקק סיון: —

שוב על ספר הוקי דרך על דיני אבן העזר ג"כ מבעל לחם הפנים הנ"ל, ובסוף ספרו צנצנת מנהם העיד על עצמו שלמד בתהלה בישיבה אצל הגאון רבינו ר' העשיל זצ"ל האבה"ק קראקא, ואה"כ למד בישיבת הגאון מו"ה דוד הלוי בעל טורי זהב האבריק לבוב, וכבר דברנו ממנו ג"כ בספרו כלילת יופי ח"א בתולדות רבינו בעל הט"ז דף נ"ט ע"א ויעש"ה: —

והנה מלבד אחד עשר כוכבים הגדולים האלה אשר שמשו לפני רבינו בישיבה ושתו בצמא את דבריו, היו עוד כהנה וכהנה מתלמידי רבינו ז"ל, אשר היו כולם פארי הרור ואדורי התורה, מלבד בניו והתניו לוקחי בנותיו, וגם ניניו ונכדיו אשר נתגדלו על ברכיו ולקחו לקח מפיו, אשר רובם ככולם היו גם כן יופשי ישיבות ומרביצי תורה בישראל, ומהם זכו ג"כ לב' שלחנות תורה וגדולה במקום אחד, והיו ג"כ פרנסי הרור, ומגדולי נכברי ארץ, כאשר יבואר עוד להלאה בסוף המשך דברינו:

ודע

לרבינו בעל הט"ז, ואה"כ נתקבל נשם לאנ"ד בק"ק קמארני, ובשנת תכ"ט כבר ישב על כסאו סג, כנוצחל בהנהגתו לס' תשובות גאונים בתראי נסיון כ"ה, ושם כתב ג"כ תשובתו הנדפסת נס' שאגת אריה שם נסיון י"ט, ומשם נתקבל לאנ"ד בק"ק קטאניץ כנוצחל בתשובתו נספרו שם נסיון כ"ה ניוס ד' אדר שני תל"ז לפ"ק, ונסיון ו' שם ניוס י"ג טנת תל"ח לפ"ק, ומשם שלח ג"כ תשובתו אשר כתב בדיני ננוונות להגמון נסר"ש קליידטיבר ז"ל, והיא נדפסה נסו"ח אנונת שנואל נסיון כ"ה, ושזב נתקבל משם לאנ"ד בק"ק זאנושטץ, ובשנת תנ"ז כבר ישב על כסאו שם כנוצחל בתשובתו נספרו שם נסיון ט"ז, ובשנת תתיט נתן שם הסכמתו על הדפסת ספר לפנת פענח חדש נדפוס נסד"ח, ומשם נתקבל לאנ"ד בק"ק קטקין, ובשנת תל"ח כתב שם תשובתו הנדפסת נספרו שם נסיון י"ג, ושם נא ג"כ בהסכמה על הדפסת ס' כתונת פסים על הגדה של פסח ונבעל לפנת פענח הט"ל נדפוס אנושטרס, ובאנונע שנת תנ"ז נתקבל לאנ"ד ולר"ג פה ק"ק קראקא והגליל כנוצחל נראש הסכמתו לספר הלכה נרורה על שיע איה, ופה בעירנו כתב ג"כ תשובתו הנדפסת נספרו שם נסיון כ"ח, ונסוף שנת ת"ס לפ"ק נתקבל נפה לאנ"ד ולר"ג בק"ק נריסק דליטא, וניוס ג' ח' תשרי תס"ח לפ"ק היה כבר נדך נסיעתו לנחוז ספלו הלך ונסוע לעיר נריסק ויפגע ננקוס וילך בעיר זאנושטץ

ודע כי רבינו ז"ל הבר גם בן ספרים רבים ונכבדים מלולים
 הידושי הלכות והידושי אגדות והידושי פוסקים ושאלות
 ותשובות ופסקים, אך מגודל ענותנותו לא רצה לפרסמם בדפוס, וכן
 לא צוה גם בן לבניו אחריו שהם ישתדלו להוציאם לאורה, ובעבור
 זה נשארו מולם בכתובים ובמשך הזמן נאבדו הרבה מהם, ורק
 קצתם נשארו לפלטה ביד בניו ובני דור אחר דור עד שנתגלגלו
 ובאו ליר נבר נכדו והוא הרב הגביר הישיש מו"ה שלמה מגזע
 צבי (בהרב מו"ה חיים ז"ל) פו"מ בק"ק הורדנא, אשר הוציא לאור
 בשנת תקל"ו הספר הפארת למשה על ש"ע יו"ד מהגאון אבי
 אביו מו"ה משה מגזע צבי האבד"ק הורדנא שהיה בן בתו ותלמידו
 של רבינו ז"ל כנודע, ובהקדמתו שם הבטיח ג"כ להוציאם לאורה,
 אך לא נתקיימה מהשבתו בזה, והנני רושם פה לעיני הקוראים
 קצת מהיבוריו היקרים:

א) הידושי הלכות על שלש הכתובות בבא קמא בבא מציעא
בבא בתרא, אשר הוציא לאור הרב הגדול מו"ה

אהרן

זאנושטץ, נקום תחלתו ונקדם; וסם נתן הסכמתו על הדפסת ס' לקח טוב
 בדפוס ספר"א תס"א לס"ק, ונעסס אחז לדיק דרכו לנכוע דרך עיר יראא,
 וניוס ו' כ"ו שנת תס"א כתב סם תשובתו להפלת ראשי העדה סם, והיא
 נדפסה בנפרו סם בקיוון י"ג, ובחודש אדר תס"א כבר נא למחז חפלו
 לשכון כבוד צנדיסק דליטא העיר אשר הוא למוטב לו, ובר"ה ניסן תס"א
 כתב סם תשובתו הנדפסת בנפרו בקיוון ח' סם, ובחודש תמוז תס"א נתן
 סם הסכמתו על ס' ראש יוסף חדושים על הס"ס, והאריך ימים על כסאו
 סם גם בשנת תע"ג, שאז נא בהסכמה סם על ספר זרית שלום על התורה,
 (דפים ספד"ג תע"ג), ואחר פטירתו יסב על כסאו אחריו צנדיסק סם בנו
 הגאון עו"ה שמואל לני הירץ, והוא אבי הגאון עו"ה מחון סירקין שהיה
 לפניס אב"ד בק"ק זאנושטץ, ובשנת תע"ד נתן סם גם הוא הסכמתו על ס'
 זרית שלום הניל, ולאחר פטירת הגאון ר' הירץ הניל נא גם הוא לנללות
 נקום אביו ונתקבל לאב"ד ולר"ג בק"ק צנדיסק דליטא, (והוא אבי הגאון
 צעהנח"ס וייס עמוקים כנודע), והאריך ימים על כסאו סם גם בשנת תקי"ד
 שאז נא בהסכמה על ספר הליכות עולם חדושים על הס"ס ונהרב עו"ה ונאיר
 נייזליס נק"ק זאנושטץ (דפוס זולנבאך תקט"ז לס"ק), ודי זזה: —

אהרן אברהם מאוקריינא שהיה נקרא בשם ר' אהרן קלניקער, הוא ז"ל היה ג"כ אחד מתלמידי רבינו, והעלה על הספר מכל החירושים אשר שמע מפי רבו בהיותו לומד לפניו בישיבתו בק"ק לזכרון. וקרא את החיבור בשם "תולדות אהרן" על שמו, ונדפס בראשונה בלובלין בשנת תמ"ב ואח"כ באופיבאך בשנת תפ"ג, ובפפד"ם בשנת תפ"ה ובאוסטרא בשנת תקנ"ד לפ"ק:

3) **הידושים** נפלאים על הש"ע מטור יו"ד הוי"ט ואבן העזר מרבינו ז"ל ומאביו הגאון ר' יעקב ז"ל, ונשארו בכתובים כפי שזכר ברשימה בספר אוצרות חיים להחכם ר' חיים מיכל מהמבורג בין ספרי כתבי יד בתחלת אות ה': —

4) **הידושים** נחמדים אשר באו מסודרים בספר מיוחד ממנו ומאביו הגאון ז"ל, והיה ג"כ בכתובים תחת יד נכד נכדו הרב הגבור ר' שלמה מגזע צבי פו"ט בק"ק הורדנא, למבואר בהקדמתו לס' תפארת למושה על יו"ד שהבאתי לעיל, ואולי הכונה על החיבור הנ"ל הכולל הידושים על ג' הש"ע שזכרנו לעיל, שנמצא ברשימת ספר אוצרות חיים: —

7) **חיבור** יקר הכולל ביאורים להטור והש"ע הוי"ט מרבינו ז"ל, והוא ג"כ בכתב יד, ונמצא באוצר הספרים של הגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל אשר הוא בעת באקספורד: —

8) **הידושים** והנהגות על הסמ"ג אשר נעתקו מגליון הסמ"ג של רבינו ז"ל מהוך כתב ידו, ונדפסו עם הסמ"ג בעיר קאפוסט בשנת תקס"ו, וראה מזה בהקדמת המעתיק שם, וגם במה שכתב על זה יודעי הרה"ג מהרש"ל כהן ראפפורט ז"ל ראב"ד דק"ק פראג בתולדות רבינו נסים בהערה י"ט שם: —

9) **תשובות** יקרות להלכה ולמעשה, וגם בביאור סוגיות הש"ס בפלפולא הריפתא אשר השיב רבינו לחכמי גאוני זמנו, ורק קצת מהם נדפסו ובאו בספרים שונים, כמו בס' תשובות גאוני בתראי, ובס' איספת גאוני, ובסוף ס' עמודי שימים לבית הלוי, ובן קצת הידושים ופסקי דינים נדפסו בשמו גם כן בספרי חכמי זמנו כמו בס' שו"ת שער אפרים במקומות שונים, ובשו"ת צמח צדק, ובשו"ת בית יעקב בסימן ס"ח (והובא ג"כ בחק יעקב הלכות פסח סוף סימן הס"א), ובספר נחלת שבעה בדיני שמות גיטין

כלילת יופי

גיטין באות ק' בשם קיום המכונה קדיש, ובשורת גאוני בתראי
בסומן י"ז בהג"ה שם מהגאון מ"ה אריה יהודה ליב (נכד רבינו
בעל הב"ה ז"ל) שהיה תלמיד רבינו ז"ל, ויעשיה: —

(ז) **הידושי** אגדות בביאור כמה מדרשים נפלאים והרבה מאמרי
הז"ל התמיהים, ורק מעט מהם באו בדפוס בספרים

שונים, כמו בס' מקור היים להג"מ היים קראכמאל ז"ל דרשן דק"ק
קראקא, ובס' דרוש שמואל להרב ר' שמואל פייבוש כ"ץ ממגורשי
ווינא, בן בנו של רבינו בעל הסמ"ע ז"ל, ובס' עיר דוד, ובס' הלכו
אבנים לתלמידו הג"מ דוד לידא מאמשטרדם שזכרנו לעיל, ובס'
ידי משה במדרש רבה סדר ויהי פרשה צ"ט, ובס' שערי שמים
שער הקרבן דף צ"ר ע"א, ובס' עבודת הבורא מהרורא בתרא שער
עבודת אלקים פרק ט' דף כ"ה ע"ב, ובס' צ"ה על מס' ברכות
דף נ"ז ע"א, ויותר מכולם בספר משנת רבי אליעזר על התורה
מהרה"ג מ"ה אליעזר נין מניקלשפורג, אשר היה אב"ד ור"מ בכמה
קהלות ישראל ובסוף ימיו נסע לארץ הקדושה ונפטר בדרך
בעברו דרך עיר ווילנא, ובנו הרב הגדול מ"ה יוסף יוזפא מק"ק
לייפניק הביא לבית הדפוס ספרו משנת רבי אליעזר בפפד"א בשנת
תס"ה, והמחבר הביא בספרו שם ג"כ קצת הידושי אגדה אשר
שמע מפי רבינו ז"ל שהיה ג"כ מורו ורבו כמבואר בספרו שם בריש
פרשת מצורע, וכן נמצאו מהידושו ג"כ בשאר ספרי דאגדתא אשר
נדפסו ובאו במשך שנות המאה החיא, ודי כזה: —

ויתר דברי רבינו ז"ל, ומעשה תקפו וגבורתו, ויקר הפארת גדולתו
כבר באו זרבה מהם בכתובים בספרי דברי הימים לסופרי
קורות העתים, וגם בשאר ספרים שונים מבעלי אסופות אחת הנה
ואחת הנה, וגם כמה מילין החימין ההוה משתעי רבינו בילדותיה,
וכמה עיבדין טבין ההוה עביר בינקותיה, נזכרים עוד גם בזמנינו
זה, כפי קצת יחידו סגלה לשם ולתהלה, ורבינו הקדוש שחור
וגופו שחור יצאה נשמתו בקדושה ובטהרה ביום א' עשרים בחודש
תשרי בשנת תכ"ד לפ"ק, ופה קראקא חלקת מתוקק ספון:

ואלה הדברים חרותים על אבן מצבתו כביע ישן דפה:

פה נטמן ונגנו ארון הקודש צדיק יסוד עולם, הרב
כמוהר"ר העשיל ריש מתיבתא ואב"ד דק"ק קראקא,

בן הרב הגדול רבן של כל בני הגולה, מו"ה יעקב ז"ל,
 יוש מתיבתא ואב"ד בק"ק לובלין, ביום א' ד' תשרי
 תכ"ד לפ"ק.

ולא נחקק עליו תואר גאון וחסיד, רשכבהיג וברומה וגם לא תואר
 הכאור הגדול, וזה מפני שצוה רבינו קודם פטירתו שלא לחקוק
 עליו שום דבר מתוארי הכבוד, ואולם בפנקס הח"ק דפה ישן נושן
 נמצא כתוב כדברים האלה "זכור אלקים את נשמת האלוף בתורה
 שר הבירה אביר הרועים ורבן של כל חכמי דורו פאר הזמן הגאון
 הגדול מורינו ורבינו אברהם יהושיע העשיל בן הגאון מו"ה יעקב
 ז"ל, נתבקש בישיבה של מעלה ביום עשרים בהודש תשרי בשנת
 תכ"ד לפ"ק" ע"ב:

והנה באיתו צדיק לא נאמרה בו מיתה כי הניה אחריו שני
 בניו גדולים בתורה ובחכמה אשר בנו בתים בישראל, בנו
 הראשון היה הרב הגדול הגביר נגיד ומצוה מו"ה יששכר בערוש
 שהיה נקרא "ר' בערוש בהגאון", והוא היה פרנס הדור ראש ומנהיג
 בק"ק קראקא והמדינה ונדבר ממנו להלאה; ובנו השני היה הרב
 הגאון הגדול מו"ה שאול בחור ה', שהיה נקרא בשם "ר' שאול
 מקראקא", והוא היה בתחלה אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דליטא,
 ובסוף ימיו מלא ג"כ את מקום אביו הגאון ז"ל והיה אב"ד ור"מ
 פה ק"ק קראקא והגליל, ונדבר גם ממנו להלאה. וגם ארבע בנות
 היו לו לרבינו ז"ל, וכולן היו גבירות ועדינות נשואות לגדולי ונכבדי
 ארץ, בתו הראשונה היתה אשת הרה"ג הקדוש מו"ה אברהם הי"ד
 מנע צבי ז"ל, והוא אבי הגאון מו"ה משה מנע צבי בעל תפארת
 למשה, שהיה אב"ד בק"ק הורנא אשר כבר זכרנו אותו לעיני
 בין תלמידי רבינו ז"ל, שהוא נתגדל על ברכי אבי אמו רבינו ר'
 העשיל זצ"ל, וקבל כל תורתו ממנו, — ובתו השניה היתה אשת
 הגאון הגדול מו"ה נפתלי הירש בן הרב הגדול מו"ה זאב וואלף
 ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לובלין והגליל, וכבר זכרנו גם אותו
 לעיל בתוך תלמידי רבינו ז"ל, — ובתו השלישית הנבירה מרת
 אסתר היתה אשת הרב הנגיד מ"ה נתן נטע ז"ל מיקירי ונכבדי
 העיר קראקא, והוא נפטר בדמי ימיה ביום ד' ב' ניסן תכ"ה
 לפ"ק (פנקס הח"ק פה), — ובתו הרביעית היא הנבירה והצדקת

מרת קרינדל, היתה אשת הרב הגדול הנגיד והקצין מו"ה פייבל, שהיה נקרא בשם "ר' פייבל חתן הגאון", והיה ג"כ אחד מראשי ומנהיגי העדה פה קראקא, והיא עלתה על כלנה בצדקתה ונחממתה ובמעשיה הטובים אשר עשתה כל ימי חייה בהחזקת ת"ת ובצדקה לעניים ובגמלות הסדים לעניים ולעשירים, אשר לא היה נמצא דוגמתה, וגם קודם כותה צותה לבעלה הרב הנ"ל להפריש סך מסוים בעבורה ולמסור ליד הגבאים שיהי' לקרן קיימת להספקת שני בחורים מבני עניים לגדלם לתורה ולתעודה מן הרוחים שיעלה מדי שבוע בשבוע, כמבואר בפנקס הצדקה דפה מנוסת הצוואה שעשתה קודם פטירתה, והיא נפטרה במבחר שנותיה בהיותה יולדת ביום ג' ט"ז אדר ראשון תמ"ה לפ"ק, (פנקס החיק פה), והיא האשה האחת אשר בני העיר הלכו לה כבוד להזכיר את נשמתה ביהר עם נשמת כל הגאונים הרבנים דפה, בפנקסאות של כל בתי כנסיות ובתי מדרשים דפה, ונתנו לה מקום מיד אחרי הזכרת נשמת אביה רבינו הגדול רבי העשיל זצ"ל לזכרון נצה (3) :

ועתה

(3) והנני להלוג פה ג"כ נוסח הלוואה אשר עשתה הגבירה מרת קרינדל בת רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל קודם נותה, אשר העתקתי מפנקס הצדקה דפה (שהוא כבר בלוי וכרזב נהרבה מקומות נרוב יושנו) וז"ל שם בקיוון תר"ן : רשום פה נכתב אונת ניתן לכחונ, כי וואת ד' היתה זאת ורוח טהרה לבשה את האשה הלנועה והחקירה אשר כל עכיריה יעידון ויגידון עליה ועל מעשיה הטובים אשר עשתה כל ימי חייה בתפלה ובצדקה ובגמולות חסדים, היא האשה החשובה מרת קרינדל זצ"ל בת הרב הגדול המופלג בדורו מו"ה אברהם יושיע העשיל זצ"ל, אשת האלוף מו"ה פייבל יצ"ו בן התורני המנוח מו"ה נתן נטע ר' פייבלש זצ"ל, אשר קודם נותה היתה נבקשת ונצלה האלוף מו"ה פייבל המ"ל לעשות דבר טוב שיסי' לזכרון לנשמתה הטהורה, והיינו להפריש איזה סך ולהלוות באופן שיסי' הקרן קיים לעד ולתת ויהם רוחים על לך היחר עסקא על פי תקון חז"ל, והרוחים יסי' לתמווד תורה להחזיק תמיד שני נערים נצני עניים הגונים וטובים אשר יראו סימן צרכה בלימודם, בולין בולין וקטפיהו ידוע, ולשלבם בהרוחים הנ"ל שכל למווד נעבור שני נערים הנ"ל, ויומשך דבר זה לדורות עולם עד ביאת הגואל

ועתה נחזור ונשוב אל בני רבינו ז"ל ונדבר בתחלה מתולדות בנו הראשון, והוא הרב הגדול נביד ומצוה מו"ה יששכר בערוש הנ"ל אשר זכה לבני שלחנות תורה וגדולה במקום אחר, והוא היה

התן

הגואל, ובכן אחר שנפטר נרת קרינדל ז"ל בשם טוב והלכה לעולמה, התרסה האלוף מו"ה פייבל הנ"ל צלון גמור לקיים דברי הנהגה להיות לתועלת לנשמתה שתי' צלור החיים לרורה, ועם האנהות תהי' לעולם נדורה, צלורף להיות גם לו לעצמו חלק טוב צמחה רצה הלזו שאין כמות, כאשר ידוע ונדברי חז"ל שאין לו להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה בלבד, וביותר הבבל פה של תינוקות של בית רבן אשר אין בהם שום חטא, ובכן נתן ליד האלופים הגנאים הגבוהים, גנאי לדקה דפה"ק יל"ו, סך ונאה וחננים זהובים פוליש בנעוה ממוננים על אופן הנ"ל, והיינו להיות הקרן הסך הנ"ל קיים תחת ידיהם, ותחת יד הנאים אחריהם לעדי עד, עד ביאת הגואל, ולתת מהם רוחים על כד היתר עסקא כפי תקון חז"ל צערך שצעה ועשרים גדולים פוליש צדי שצוה שצוה תמידין כסדרן תכופין ורלופין להחזיק בהם שני נערים מובני עניים אשר נוטם תלם תורה כנ"ל, ונרת קרינדל הנ"ל ליותה קודם ליותה ומינתה לנשגחים על הדבר הזה שלשה חננים חסובים הללו, והם אחיה האלוף הנרומם כנו"ה צערוס יל"ו, והאלוף הנרומם כנו"ה חיים יל"ו צנו"ה ליב הנדלם ז"ל, ובעלה האלוף הנרומם כנו"ה פייבל יל"ו הנ"ל, והם יבחרו תמיד שני נערים הגוים שיראו בהם סינון ברכה להלליה ולצא לדיי תכלית, וגם לבחור ונלמד איש חנונים שיעשה ונלכתו ונלכת שמים באמונה, וליות עיניהם פקוחות תמיד להשגיח בהשגחה פרטית על הנערים ועל הנלמדים, ובפירוש איתמר שתמיד כאשר יזמנו איזה נער שיהי' מנשפחת מו"ה פייבל יל"ו או מנשפחת אשתו נרת קרינדל ז"ל הנ"ל שיראו בו סינון ברכה ויהי' נלך לכך שאין ידו ונשגת ולא יהי' לו שום סנוכה לשלם שכר לימוד בעבורו, אזי הקרוב קרוב קודם נגד אחרים החוקים, לבחור בו, והנה נתינת סך ונאה וחננים זהובים פוליש קרן הנ"ל נעשה לזכות עולם שלם לתנוע ולנבות הקרן הנ"ל עד עולם, וכמו כן האלופים הגנאים הגבוהים יל"ו אינם נשאים להחזיר הקרן הנ"ל לעולם בעל כרחם של האלופים הנשגחים הנ"ל

או באי כחם: —

ובכן אנתנו הגנאים הגבוהים דקלתנו ק"ק קראקא יל"ו, קבלנו עלינו וגם לרבות האלופים הגנאים הגבוהים יל"ו שיעמדו אחרינו עד עולם והתחייבנו

כלילת יופי

התן הראש והקצין הרב הגדול מו"ה מרדכי יאלעש פו"מ = דק"ק קראקא אשר נתן לו את בתו הנכורה מרת ריוזה לאשה, וגם הרבה לו מוהר ומהן, והיא ילדה לו בנים ובנות, כאשר יבואר להלאה (ונפטרה פה ביום כ"א טבת תמ"ט לפ"ק במ"ש בפנקס הח"ק דפה). והנה כבר זכרנו לעיל שהרב ר' בערוש הנ"ל היה ג"כ נשיא העדה פרנס ומנהיג פה קראקא והמדינה, והיה ג"כ ראש הועד למנהיגי וגאוני דארבע ארצות ביריד יערסלוב בסוף שנת תל"ז, אשר שם נמנו וגמרו ונתנו הסכמתם להרפים הנ"ך באמשטרדם עם ההעתקה לשפת אשכנזית, וגם אח"כ פעם שנית בשנת תל"ח בהודש אייר בהיותם יחדיו בועד לובלין אשר שם הסכימו עוד הפעם על הרפסת הנ"ך עם העתקה האשכנזית הנ"ל, ובתחלת שנת תמ"ד היה ג"כ בועד מנהיגי דר"א ביריד יערסלוב אשר שם הסכימו על הרפסת ספר עין יעקב עם כל המפורשים באמשטרדם שהוציא לאור הגאון ר' יצחק מאיר פֶרענקיל בהגאון בעל קיקיון ריוזה, ובכל מקום התם א"ע על שם אביו ועל שם עירו נאם הק' יששכר בער בלא"א הרב

והתחייבו עלמינו ונהיוס ועד עולם. ליתן ליד אחד מן הונשגים הכ"ל או ליד צאי כחם סך שנעה ועשרים גדולים פוליס ככ"ל ונדי שנוע ששנוע חנידין כסדרן צחק ולא יעבור צלי שוט דיגוג והפסק אפילו שנוע אחד, והתחלת הנהיגה הכ"ל יחזיל ציוס וי' הסנווך פדשת פקודי חויה לס"ק, ועל זה נשנע השנעם שלנו האלוף כנו"ה ונרדכי יל"ו צנק"ח ליתן חניד כל יום שטי ששנוע ז"ך גדולים פוליס ליד אחד מן הונשגים הכ"ל או לצאי כחם ולנוי שיעמוד צחריקאם וצנקוונס צלי שוט דחיה ועיכוז שצעולס, וחף גם זאת צפירוס איתונר כשיעלה על דעת השנעם ר' נרדכי הכ"ל לסלק את עלנו מן השנושות ויקובל צנקוונס שמש אחד, אזי אין אנהני רשאים לקבל חיזה שנע וגם הצא אחריו, עד שצנקודס ונחויז השנעם ליצנע שיתן סך ז"ך גדולים הכ"ל ונדי שנוע ששנוע צכל פרטי האופנים הכ"ל, וצחם יעצרו האלושים הגצאים יל"ו ולא יתנו סך ז"ך גדולים הכ"ל אזי ונחויזים תיכף ומיד לסלק כל הקרן סך ק"ן זהוצים הכ"ל צנצוננים עד פרוטה אחרונה, ונעטל על כל אחד מן הונשגים הכ"ל או ונצאי כחם לצנוע אותם לפני חיזה מצחי דיניס, דס"ק יל"ו, או לפני כבוד ראשי הקהל יל"ו לסלק חת הקרן הכ"ל תיכף ומיד צלי שוט דחיה שצעולס, — כל הכ"ל קנלו עליהם כבוד האלושים הגצאים

הרב הגדול בדורו מו"ה יהושע העשיל זללה"ה מקראקא, ע"כ.
נפטר בשם טוב בערב ר"ה מרחשון הנ"א לפ"ק פה קראקא (פנקס
הה"ק פה), והניח אחריו גם הוא שני בנים גדולים בתורה ובחכמה
ואולם

הגנאים הגבוהים יל"ו צה"י צפועל ונמש לאשר ולקיים בכל יפול דבר ארלה,
וכדי להיות הדברים שרידן וקיימין יחזקים וכראוי מולקיס, גאו האלופים
הגנאים הגבוהים יל"ו ונלדיקי הרצים צעננס ובכבודם על ההתום, היום יום
ה' ג' ימים צהרש ארר שני שנת תמ"ה לפ"ק פה קראקא יל"ו:

נאם העיר יהושע בל"א מו"ה שכנא כ"ץ פרכס המדש דפה:

ונאם הק' שמואל בל"א החסיד מו"ה יעקב זללה"ה:

ונאם הק' שמואל צמו"ה נפתלי סג"ל זללה"ה:

ונאם הק' שמואל בל"א כהר"ר יורא ז"ל:

ונאם הק' יעקב בל"א כהר"ר יהודה ליב ז"ל:

ונאם הק' יששכר צער בן הענות כ"ה ישראל נשה אלי סג"ל ז"ל:

ונאם הק' נשה בל"א כהר"ר יעקב צ"ס ז"ל (*):

ועוד

(* וחנה כל זה העתקתי ונפנקס הדקה ישן נושן וכן החלופים הגבוהים דפה
קראקא וזונון קרום, אשר בו כהצ הסופר בפקודתם כל ההכנסות וכל צמי כנסיות
וען כל החברות דפה בנשך כל שנה ושנה, וגם השבונות וכל ההולאות שהיו רגילים לעשות
היוד על שטרי ונורמיות או על ונשכונות וכדומה, וגם כל החשבונות ונעושות ונזוננים אשר
קבלו ונרצה לב יחידו סגולה שהיו לקרן קיימת עד ביאת הגואל, וזון הרוחיס יחלקו לרקה
לעניים בכל שנה ושנה, וכזו בן גם החשבונות וכל ההולאות שהולאו מקופת הדקה בכל
שנה ושנה, הן לחלק לרקה לכל עניי העיר פה וודי שזוע בשזוע, וגם לשלם שכירות להשמשים
שלהם, ולשמשו צמי כנסיות דפה, וגם לשומרי לילה, וכן לקנות אחרונים לחלקם לכל בני
בנסיות, ולקנות קתחא דפסחא ללורך העניים, וגם השבונות ונחשלוני שכירות להרופאים דפה
ולהרוקחיס ונמני הנורקה לביה החולים דפה ועוד ועוד, ויען כי הפנקס הכ"ל היה מונח
בתיבה אחת בבית הכנסת של הרמ"א ז"ל, סמוך לכותל רעוב זה רבות בשנים ויר איש לא נגעו
בו, ע"כ עלה בו רבבון ועש, ולא נשאר ונזנו רק ונקלה עלין קרועים וחסרנים עד שבקישוי
גדול יכולתי להעתיק ונחוסם חיזה דברים אשר יתנו קלת מושג וזן המעמד והמלכ של הק"ק
פה והנהיכותיהם בעניני הקהלה בניני הכינים, בימי רבינו בעל הב"ח ז"ל ובנימי רבינו
הגדול ר' העשיל ז"ל אשר שניהם היו רבני העדה פה כבודע, — והנה וזן הקרן קיימת
של הרב הנגיד מו"ה פייבל פ"ו דפה על פי לוואח אשמו הרבנית נרה קרינדל בת רבינו ר'
העשיל ז"ל אשר קבלו הגנאים עליהם ועל הבאים אחריהם דור אחר דור להחזיק וזן הרוחיס
סמיד שני בחורים ונבני עניים על החורה ועל העבודה, ויהי נשך דבר זה עד ביאת הגואל,
ובל זה לא נודע לשום איש משה בזמנינו זה, וגם אבותינו לא פשרו לנו מזה; וכן נמלא

כלילת יופי

ואולם נולדה לו גם בת בתחלה, והיא הגבירה הרבנית מרת אסתר אשר הגאון החסיד מאור הגולה מו"ה גבריאל סקראקא, אשר כל הארץ האירה מכבוד תורתו וחכמתו, וכבר כתבנו מתולדותיו בארובה

ועוד פנקס שם: כבוד האלופים הגבאים הגזושים דקלמנו י"ו, הודו בהודאה גמורה שריא וקיינא על אדות אשר נכתב על הכפורת שבזית הכנסת הישיבה פה שנסחמסין זו בכל שנתות השנה, ושם נאמר שהאלוף סנטיה כנוסרי"ר פייבל י"ו מתן הגאון מו"ה העשיל ז"ל, ואשתו מרת קרינדל בת הגאון מו"ה העשיל ז"ל, נדדו ונתנו סך נוסים ללורך הכפורת הכ"ל, וכן הודו האלופים התורניים הגבאים הגזושים י"ו שקבלו סך נוסים ונה שנתנו האלוף מו"ה פייבל ואשתו הכ"ל ללורך הכפורת הכ"ל, ונלכד הסך ונאה וחסוים

כיול בזה עוד פנקס שם בנקונות שונים ח"ך שקבלו הגבאים אז פכוס רב ויחירי סגולה, בחאי נפרש שיהי הקרן קיינא לעולמי עדי, וזון הדומים יהי בחלק לזקה לעניים ביום המונבל ודי שנה בשנה עד ביאת הגואל, ופעת לא נודע וכל זה נאומה, כי ברשות הינוים הכל נשכה, ואין איש שם על לבו לחקור ולדרוש על דברים כזו חלה, והגני להגיד פה לעין הקורא עוד דבר אחד לדוגמא, ונה שנלמדי ג"כ כתוב וחסוים פנקס שם ז"ל שם: "כבוד האלופים התורניים גבאי לזקה דקלמנו ק"ך קראחא נחתינו ומשתעבדו וקיינו וקבלו עליהם ועל כל הבאים אחריהם אשר יהיו גם כן ונוונים לגבאי לזקה בקהלנו י"ו, עד ביאת הגואל, לשלם להאלוף הראש הנגיד והקלין פרנס וננהיג דקלמנו כנו"ה שנואל כ"ך הרופא מווינה י"ו, אז לכל הבאים ונכחו, בכל שנה ושנה הוירין בסדרן חושים הזוכים פוליש כדי שיחלק חותן החושים זהובים לעניים ונורודים בפי ראות עיני מו"ה שנואל כ"ך י"ו אז באי כחו, ובכל ר"ה תנוז וחיובים כבוד הגבאים י"ו להיות כל אחד ערב קבלן זה בעד זה לשלם החושים זהובים פוליש הכ"ל למהר"ש כ"ך אז לבאי כחו במוזונים בלי שום חילוף וטענה ואנחלא שבטולם, ויחילו כר"ה תנוז של"ט לפ"ק, וכן בכל ר"ה תנוז ודי שנה בשנה רלושים וחסוים עד ביאת הגואל בנהרה בינוני חנו, וכל זה נעשה בקנין גמור חגב סודר בכל חוקק ועז שבטולם, היום יום ג' שבעה עשר בתנוז של"ה לפ"ק פה ק"ך קראחא י"ו, נחם הק' ונה בן מו"ה ונוולם זללה"ה הנקרא שור ולא חרם, ספרא ונחא דק"ך י"ו ע"כ. — והנה גם ונה לא נודע ונאומה עד כה, והעסקתי גם דבר זה פה בדרך חגב, וגם לזכרון דברים ונעשה הלזקה שעשה חכם ורופא גדול ונשיא העדה פה קראחא בזמן קדמון ציוני רבינו הב"ח ז"ל, ובעבור זה עשיתי לו ג"כ שם וזכר ברפוס, יען כי הפנקס הי"ל הוא כבר כלה ונספר לגמרי, ולא נשאר וננוז ונאומה: —

והנה הפכה אשר בעבורה נשכחו כל הדברים הי"ל באורך הזמן ונכנסה ונעלמה על פי ונה שכבר הראיתי לרעה לעיל בהערה ד', כי משנת תקע"ה והלאה, שאז נעשה העיר קראחא עם קלה וזן הגליל לכניסה חפשיה, ואז קונו ונושלי העיר פה (הסענאחטה), בחסוים

בארוכה במקום אחר, ופה אבא בקצרה. והנה הוא ז"ל היה מילודי ומגודולי ק"ק קראקא, אביו היה הרב הגדול החסיד מו"ה יהודה לייב בהרב מו"ה חיים ז"ל, שהיה נקרא פה בשם ר' לייב ר' חיים ר' סיניש, כי ר' חיים ז"ל היה בן הגאון מו"ה סיני אחיו של מהר"ל מפראג ז"ל (כמבואר בס' מגילת יוחסין), ובילדותו למד ר' גבריאאל בישיבתו של שמואל הרמתי הוא הגאון מהר"ש קאיידיניבו ז"ל בעל

וחמשים זהובים פוליש הכיל אשר נתן האלוף ונהר"פ יל"ו הכיל צמזמונים ליד האלופים הגנאים יל"ו ונעות עולמות דעסקא על רוחים על כל הישר כחקון חז"ל על רוחים לפי ערך חיי גדולים ונכל נאה זהובים, כמבואר הכל נחל היעז לעיל באריכות, ונמנתי נפי האלופים הגנאים הגוהים יל"ו לנח על החסום בפקודתם היום יום ה' ח"י אדר שני תנ"ג לפ"ק:

נאם הנעיר ונשא ספרא ונחא פה ק"ק קראקא יל"ו:
ועוד צפנקס סס: כבוד האלופים הגנאים הגוהים גנאי לרקה דקהלתנו ק"ק קראקא יל"ו, הודו בהודאה גמורה סריחא וקיינחא ח"ך שהאלוף המנהיג כנו"ה פייבל יל"ו חתן הגאון ונו"ה העטיל זל"ל, הוסיף נוסך ונחן לידם עוד כך שלשים זהובים פוליש ונעות וזמזמנים על כך נאה ונחמשים זהובים פוליש אשר נתן ונכר, כמבואר לעיל בדרך הקודם, ועולה בין הכל לנח נאה ושמונים זהובים פוליש, והיינו ג"כ על האופנים הנזכרים לעיל שיהי' הקרן כך ק"פ זהובים הכיל קיים תחת ידי האלופים הגנאים הגוהים יל"ו, וביד הגנאים אחריהם לעדי עה, עד זיאת הגואל, ולתת ונחם רוחים ונכל כך ק"פ זהובים הכיל אחד זהוב פוליש (שהוא שלשים גדולים פוליש) מדי שבוט בשבוט חנידין כסדרן תכופין ורלופין ליד אחד ונן המסגיתים הכיל או ליד הנח ונכחם

לנשול ונשול רב, ולקחו לעלום ג"כ כל עסקי העדה להיות הכל כסוף תחת ידם ורשוחם, וגם כל ההכנסות וההוצאות ונכל כתי כנסיות דפה וגם מלחיה בתים אשר היו ביד ראשי הקהל ונקדם, לקחו הכל תחה ונשלתם, ונני אז בעלו כל הקיסות ראשים ועובים וקהל פה, ולא היו ראשים לעשות ונחווה, ולא השאירו ליהודים רק לנחור להם ד' חנשים ונחום אשר הם יעריבו הונם על כל חיש ואיש כסף לנגולת אשר יבא לאורר הונשלה, והיו נקראים בשם 'קאמיטעט', ונשלי העיר שלחו אח"כ לנכות את הונם גם ע"י כסיה וננישה, ונני אז נפלה גם ונשרת הגנאים הגוהים ונדרקה דפה, כי ניעל גם ונחם כל העז והנשרה, ולא היה לידם לעשות עוד שום דבר, וכל פנקסיהם הניחו אז בקרן זיוות ח"ן דורש זל"ן נכקא, ואשרי ח"ך הונן נשכחו כל הדברים הכיל ע"י שני העתים וחליפות הזמנים:

בעל ברכת הזוכה בהיותו עוד אב"ד ור"מ בק"ק רישא והגליל,
 ואה"ב כאשר נתקבל מהרש"ק הנ"ל לאב"ד ולר"מ פה קראקא ישב
 עמו בד"ן בני דינא רבה דפה (כמ"ש בהסכמתו לספר תפארת
 שמואל להגאון מהרש"ק ז"ל), ואה"ב נתקבל הג"מ גבריאל לאב"ד
 בק"ק עלקיש במדינות פולין, ובשנת תמ"ד נתן שם הסכמתו על
 הרפסת ס' שבתא דרגלא (דפוס פיוררא תנ"ט), ובשנת תמ"ה היה
 בתוך המנון בוועד יערסלוב בין גאוני ד"א פולין בתור מבורר מק"ק
 פוזנן והגליל, אשר שם הסכימו על הרפסת ס' תולדות יצחק בן
 אברהם על התורה (דפוס פפד"א תנ"א), ובמשך הזמן נתקבל
 לאב"ד ולר"מ בק"ק מיץ בארץ צרפת (אחרו פטירת הגאון ר' גרשון
 אשכנזי בעל עבודת הגרשוני שהיה אב"ד שם), ובשנת תנ"ז הסכים
 שם על הרפסת ס' תפארת שמואל מרבו הגאון מהר"ש קאיורניבר
 ז"ל, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק נ"ש והמדינה (אחרו שכבר
 נסע משם הג"מ דוד אופנהיים לפראג לשבת על כסא הרבנות שם),
 ושם נהג ושיבתו הגדולה גם עד זקנה ושיבה (ראה מזה בהסכמת
 הרבנים בד"צ דק"ק נ"ש על ס' מסגרת השלחן על חו"מ בשנת
 תע"ב), ונה נפשי' דרב האי גאון ז"ל ביום ב' אדר ראשון בשנת
 תע"ה

ינחה להתזיק ונהן סכר לנווד לשני נערים עניים אשר ונהם תלא חורה
 כוננאר הכל צדק הקודם, וע"ז נסגע סגוש האלוף ונ"ה ונדרכי הניל
 שחניד חיזה ונעות לדקה קנא דונטי לידו חף שלא תהי' ידס של האלופים
 הנבאים ונמת ח"ו ליתן הקנזה להעניים דפה, עפ"ז קנא קנא דונטי ונעות
 לדקה ליד האלוף ונהר"ס סגוש הנ"ל חף סיגיע לידו רק זהוב אחד ונחוי
 לסלק מיד ליד אחד ון הונגיחים הניל הזהוב אחד נסנוע כנ"ל, חף שלא
 יסלק הקנזה כלל, כי הרוחם של הנעות הנ"ל יהי' קודמין לכל הדברים
 שנעולם, וזולת זה כל פרטי הדברים הנזכרים לעיל על אופן הנתינה של סך
 ק"ץ זהובים יהי' ג"כ על סך שלשים זהובים הנ"ל כאלו חזרו ונסנו נפירות
 וחדש, וכל זה קבלו עליהם כבוד האלופים הנבאים הנזכרים י"ו בכל חוקף
 ועוד שנעולם היום יום ד' ד' ניסן תמ"ה לפ"ק, — גם איתמר נפירות
 שנאם יעצרו האלופים הנבאים הנ"ל ולא יחגו זהוב א' כנ"ל, וחף שיצטרו
 רק ננוע א', אזי תיכף וניד הדשות ציד האלוף מויה פייבל הנ"ל או ב"כ
 או חיזה ון הונגיחים הניל ובאי כהם, לתנוע את האלופים הנבאים י"ו
 לפני

תע"ה לפ"ק, (ואשתו הרבנית מרת אסתר האריכה ימים אחריו ונפטרה ביום ב' ניסן תצ"ד לפ"ק), והוא היה לו שני בנים גדולים, האחד היה הרב הגדול מו"ה יהודה ליב, שהיה התן הגאון המקובל מו"ה נפתלי הכהן בעל סמיכת הכמים שהיה אב"ד בק"ק אוסטרא, פוזנ, פפד"מ, ובסוף ימיו נסע לארץ הקדושה ונפטר באם הדרך בעיר קוסטאנדינא בירת תוגרמא כנודע, — והשני היה הגאון הגדול מו"ה יששכר בערוש עשקעלעס, שהיה התן הגאון והגביר הנודע מו"ה שמשון ווערטהיימער ז"ל שהיה אב"ד בק"ק אייונשטאט וכל מדינת הגר, ומשכן כבודו היה קבוע בעיר מלוכה ווינא, והג"מ בערוש עשקעלעס הנ"ל עוד בחייו אביו הגאון ז"ל כבר זרה שמשו בעולם והיה אב"ד ור"מ בק"ק מאגענצא ובגלילותיה, ובר"ה תמוז תע"ז בא שם בהסכמה על ס' קול הרמז מהגאון המקובל מהר"ם זכות ז"ל על ששה סדרי משנה (דפוס אמשטרדם תע"ט), ואחריו פטירת אביו הגאון ז"ל בני"ש שם מלא את מקומו להיות ג"ב אב"ד בק"ק נ"ש והמדינה, ואחריו פטירת הותנו הגאון מהר"ש ווערטהיימער בווינא שם (מו"ב מנחם תפ"ד לפ"ק) מלא ג"ב את מקומו להיות גם אב"ד במדינת הגר, וקבע גם הוא את משכנו בעיר מלוכה ווינא

לפני האלופים הדיינים דקהלנו יל"ו שיסקלו לו כל הקין כך ינאח וסמונים זכונים הנ"ל, הכל נפעם אחת חיכך ונייד ונזוזונים דוקא, והאלופים הגבאים מחויבים לסלק לו כל הקין הנ"ל כך ק"פ זכונים נזוזונים בלי שום טענה ואמתלא שנעולם, ולא יועיל להם לטעון שאין ידם נוסגת לסלק נזוזונים כי אם בכלי קודש או בגדי קודש, אלא שמוטל על האלופים הגבאים יל"ו לזכור או להשכיח את הכלי קודש או בגדי קודש אף בחלי דמי שויהוין ולסלק ליד ונהר"פ או להמשיחים ונ"כ כך ק"פ זכונים הנ"ל נזוזונים דוקא חיכך ונייד בלי שום שהיה רחיים ובלי שום חילוקים שנעולם, ולהיות כל הדברים הנ"ל שזרין וקיינין בלא האלופים הגבאים יל"ו בעלמם ובכבודם על החתום היום יום ג' י"ע ניסן תנ"ה לפ"ק פה ק"ק קראקא יל"ו:

נאם הקו ונרדכי בל"ח וני"ו כנהר"ר אנהרס סג"ל זללה"ה ונקראקא:

ונאם הקו אריה ליב הכהן כנהר"ש ז"ל פרנס המודש לע"ע:

ונאם לבי הירש כנהר"ר ונרדכי ר' פיינוס ז"ל בלאך:

ונאם הקו וננסה בל"ח וני"ה משה זללה"ה. ע"כ:

כלילת יופי

ווינא בבית חותנו הגאון מהר"ש ווערטהיימער ז"ל, ומצורתו היתה פרוסה על שלש מדינות הנ"ל, והם מדינת מגנצא ומדינת מעהרין ומדינת הגר, וכן התם א"ע בהסכמתו אשר נתן בשנת תפ"ט על סי' בית לחם יהודה על ש"ע יו"ד "נאם הקטן יששכר בערוש בא"א מ"ו הגאון המפורסם בתורה ובחסידות מו"ה גבריאל זצ"ל מקראקא החונה בק"ק ניקלשפורג ומדינת מעהרין, ומדינת הגר ומדינת מאגענצא יע"א" ע"כ, ונפטר בווינא שם ביום כ"ז אדר ראשון תקי"ג לפ"ק, ואשתו הגבירה הרבנית מרת רבקה חוה ז"ל נפטרה ביום י"ז אלול תק"ט לפ"ק, ורי בזה: —

ישני בני יששכר בערוש מקראקא בן רבינו ר' העשיל ז"ל, הנה הראשון היה הרב הגדול הנגיד מו"ה יהושע העשיל מיקורי ונכבדו העיר פה, ונתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק טרלי, ואשתו הגבירה הרבנית מרת גיטל היתה בת הגאון המפורסם מו"ה אשר ענזיל ז"ל האב"ד דק"ק הענטשין, ונפטרה פה בדמי ימיה ביום ה' כסליו ת"ן לפ"ק (פנקס הה"ק פה), ובנו השני היה הרב הגאון מו"ה יצחק מקראקא שהיה אב"ד ור"מ בק"ק בראד, והיה נקרא ר' יצחק קראקווער ע"ש עיר מולדתו, והוא בא בהסכמה בין הגאונים שהסכימו על הדפסת סי' שם משמואל על התורה מהרה"ג המקובל מו"ה שמואל במו"ה משה ז"ל האב"ד ק סוויסלאוויץ (דפוס פפריא תנ"ט), ובא שם על ההתום "נאם הצעיר יצחק קראקווער החונה פה ק"ק בראד", והנה אחריו בן אחד ושתי בנות, הבן היה הקצין האלוף המרוס מו"ה טרדכי מק"ק בראד שהיה נקרא ר' טרדכי בהרב, והוא היה פרנס הועד ונאמן בית ישראל דארבע ארצות פולין, (ונפטר ונקבר בעיר פפד"א ביום ה' כ"ז תמוז ת"ק לפ"ק) ובנו היה הרב הגדול מו"ה יחיאל מבראד אשר בנו הרב הנסיד מו"ה יצחק ראש מדינה (ומנוחתו כבוד בעיר סטנאב בגליל פאדאליע) היה אבי הרב המופלג מו"ה אליהו, אשר זכה לכן גדול בתורה, והוא גאון ומנינו מו"ה אריה ליבוש באלחובער האב"ד דק"ק זסלב בגליל וואהלין בעהמח"ס ערוגת הבושם על ש"ע יו"ד וספר שו"ת שם אריה שנדפס בזמנינו בעיר ווילנא בשנת תרל"ג (וראה מזה בהקדמתו שם מיום ר' אלול תרל"ג לפ"ק שחשב שם כל סדר יחוסו וכתב שהוא דור שביעי לרבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל). —

ושתו

ושתי בנותיו של הג"מ יצחק קראקווער האבד"ק בראד הני"ל,
 הראשונה היתה אשת הרב הגאון מו"ה ישראל האב"ד דק"ק זסלב,
 והוא היה חותנו של הרב ההר"ף יניק וחכים מו"ה דוד בהגאון
 מו"ה פתחיה לידא שהיה ראש ומנהיג בק"ק לבוב ונתקבל לאב"ד
 בק"ק יאס והמדינה, בהגאון הנודע מו"ה דוד לידא ז"ל האבד"ק
 אמשטרדם, (ראה מזה בס' עיר דוד דף כ"א ע"א בדרוש בית
 אהרן הדר ב'). — והשניה היתה אשת הרב הגאון המקובל מו"ה
 וואלף ז"ל האבד"ק סקאליט, ובנו היה הרב הגביר מו"ה יששכר
 בערוש פרנס הועד דארבע ארצות, והוא אבי הרב הגאון מו"ה
 ליבוש בערנשטיין האב"ד המדינת גאליציען ולאדמעריען, אשר בנו
 הרב מו"ה וואלף בערנשטיין היה אבי אמו של הגביר ר' מאיר.
 חיות מבראד, שהוא אבי ידידי ורב הביבי הרב הגאון החכם השלם
 מו"ה צבי הירש חיות ז"ל האבד"ק זאלקווא, (כן סיפר לי הרב
 מהר"ץ חיות ז"ל בעצמו בהיותו אתי במהיצתו פה ק"ק קראקא
 בזמן החורף בשנת תר"י לפ"ק, וגם אח"כ מדי עברו פה דרך
 עירנו לשבת על כסא הרבנות בק"ק קאליש במדינות פולין גדול),
 וכל אלה הן המה משפחות יקרות ונכבדות אשר התייחסו למטה
 בני יששכר בערוש הראשון שהיה ראש ומנהיג בק"ק קראקא
 והמדינה, ובנו הראשון של רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל, והם
 מן הנודעים לנו כעת מפי סופרים ומפי ספרים, וחכמהש ימצא
 עוד כהנה וכנהנה ואב"מ להאריך עוד יג): —

ועתה

יג) וארשום פה עוד איזה וזהס לדוגמא, ונאשר ראיתי לקלת גדולי המנצחים
 המתייחסים שהם ג"כ מנצח רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל,
 יסנה כהן קורא ראשון, והוא סרצ הגאון החכם הסולל מו"ה אברהם מנו"ה
 ילחק הכהן ז"ל בעל שו"ת בית אברהם וגט כשר שהיה אבד"ק טארלי ומשכן
 כנורו הים צק"ק זאנושטען, והוא נא בהסכמה בשנת תק"ה על ס' שבניית
 הבית, ובשנת תק"י על ס' ורכבת המשנה, ובשנת תק"יא על ס' ברכת אברהם,
 ובראש הסכמותיו נרשם עליו שהוא כמד להגאון רבינו הגדול מו"ה העשיל
 זצ"ל ונאמן בית ישראל דארבע ארצות דמדינות פולין, — ואחריו לוי, הוא
 הגאון הנודע רבינו יחזקאל הלוי לנדא האבד"ק פראג בעל שו"ת טודע ציהודס
 וספרי הלכות, וגם הוא היה כן וכמד לרבינו הגדול זצ"ל, כנראה בספרו ללי"ט

כלילת יופי

ועתה נדבר גם מבנו השני של רבינו ז"ל, והוא הגאון הגדול מו"ה שאול ז"ל שהיה אב"ד ור"מ בק"ק קראקא על טקום אביו הגאון ז"ל כנודע, והנה גם הוא, כמו אחיו הרב הגביר ר' בערוש ז"ל, היה גם כן עתיר נכסין והיה לו תורה וגדולה במקום אחר, וגם אשתו אשר לקח היתה בת גדולים וגבירים מפה קראקא אכן עוד לא נתברר לנו עד כה התן מי היה? אם היה התן הגאון מו"ה אריה לוי פישלש ז"ל האב"ד קראקא שהיה ג"כ חותן רבינו בעל בית שמואל, או שהיה התן הרב הגאון הנגיד והקצין מו"ה זכריה מענדל בעל ס' באר היטוב בן הגאון ר' לוי פישלש הנ"ל, אבל איך שיהיה, הנה עכ"פ זאת ידענו בבירור כי שלשלת גדולה יצאה מהגאון ר' שאול ז"ל, כי כל בניו וחתניו נינו ונכדיו דור אחר דור כולם היו אנשי מופת ועמודי ההוראה אשר כהנו פאר בקהלות היוותר גדולות ונכבדות בכל תפוצות ישראל, והנה גם הוא ז"ל היה אב"ד בקראקא כמו אביו הגאון ז"ל, אך לא מלא

את

על נוס' זכרות דף כ"ז ע"א שהביא שם ונה ששנע נפי חני חנו הגאון הסקיד ונו"ה אלעזר ז"ל שאמר בשם זקינו הגאון רבינו ר' העשיל ז"ל לפרש דברי הס"ס שם בדרך נפלא ונאה, וכן כתב ג"כ בפירוט בהסכמותו לס' תפארת לנוסה על יו"ד אשר הגאון הנחמד היה בן בתו של רבינו הגדול ז"ל כנודע, — והשלישי הוא הגאון הנפורסם מו"ה נטע זאב האב"ד ביאליסטאק בשהמ"ח ס' ניראות הלונאות וס' אגודות אזור, שהיה מלך אצו בין ונכד להגאון הנקובל ונו"ה יודל ז"ל האב"ד קאוולי, ונולד חנו היה ג"כ בין ונכד לרבינו הגדול ונו"ה העשיל ז"ל כנצואר בסוף התקונה לספר שו"ת אגודות אזור סנדס נחדש בוויילנא בשנת תרנ"ו לפ"ק, וגם הרב"ג ונו"ה אציגור הורוץ האב"ד קאניקא מתן הג"נ נטע הירש נייזלס האב"ד זאלקווא היה ג"כ מנכדי הגאון ונו"ה העשיל ז"ל, כנצואר בהקדמות בנו הרב ז"ל לשו"ת גאוני בתראי דפוס טשערנאוויץ. וכיוצא בהם תמלא עוד נשפחות רבות יקרות ונכבדות ונניי ונכדי רבינו הגדול ז"ל כנעט בכל מדינה ונדינה, ונחס גדולי הדור ואדירי התורה, העומדים לכס גם בזמנינו זה, וגם פה בעירנו ק"ק קראקא אחרים רבינו הגדול ז"ל, ידוע שהרב הגאון הגדול אור ישראל וקדושו ונו"ה שאול לנדא ז"ל אשר היה נשיא אלקיס בתוכינו, היה ג"כ ננצב רבינו הגדול ז"ל, ועמדת זקנים בני זמננו, והנם הרב הגאון הזה הלך ג"כ בעקבות

זקינו

אה מקום אביו מיר, יען כי בעת פטירת אביו, בתחלת שנת תכ"ד, היה עדיין צעיר לימים, על כן לא עלה מיר לשבת על כסא הרבנות פה רק לאחר משך זמן רב בערך שש ושלושים שנה בשנת תס"א שאז נתקבל לאב"ד פה וזכה לשבת על כסא אביו פה קראקא כאשר יבואר להלאה, ובכל שנות משך הזמן ההוא, היינו משנת תכ"ד עד שנת תס"א, ישבו על כסא קראקא גאונים אחרים זקנים וישישים אשר כל הארץ האירה מכבודם, והנני חושבם פה לפניך בקצרה: מיר לאחר פטירת הג"מ העשיל זצ"ל נתקבל לאב"ד פה במקומו הגאון מו"ה אריה ליב פישלש הנ"ל, שהיה מקודם אב"ד בק"ק ווינא, והוא נפטר פה בשנת תל"א, ונתקבל במקומו פה הג"מ שמואל קאירדנבר בעל ס' ברכת הזבה שהיה מקדם אב"ד בק"ק פפר"מ, ונפטר בשנת תל"ו בעיר המעלניק בהיותו שם בזמן הועד הגליל קראקא, ונתקבל במקומו הגאון מו"ה יצחק חריף שהיה מקדם אב"ד בק"ק אפטא, ונפטר פה בתחלת שנת תמ"ג, ונשאר

זקינו הגאון רבינו ר' העשיל ז"ל נדקתו ונפרישתו ובכל הליכותיו נקודת, הוא שפט את ישראל פה צעירנו יותר ונחמטים סנה, וכל דבר הקסה הביאו אליו, ומעולם לא נעל שום פרועה לא מן הדיינות ולא מן הפשרות גם לא מקופת הקהל בכל משך ימי חייו, והיה סוגל ונתנות עד הקלה האחרון, ונהפוך עור כי הוא ז"ל היה ונהנה ונכספו לאחרים, ופזר נתן לאציונים, ונהג את קהל עדתו בחכמה ובחכמה ובעדעת, כי נלכד קדושתו וחסידותו היה ג"כ חכם ונדיב, יועץ ונשוא פנים, לבו לז אמוץ בגבורים, ולא ישוב נפני כל, וגם רבים יאותו לאור חכמתו, וגדולי הדור היו נשכנינים לפתחו והיו שואלים בעלתו, ונהם הגאון החסיד מו"ה חיים הלברשטאט ז"ל נלכז, והגאון הנובוק מו"ה יוסף שאול סג"ל לאטינזאהן נלכז, והרב הגאון מו"ה לבי הירש חיות מזאלקווא, ועוד ועוד, וכולם היו משתוקקים לראות פניו כראות פני אלוקים, והיו עומדים לפניו ביראת הכבוד, — ובימי חורפי הייתי ג"כ מן הנושקתפים כללו צינתו נאה, שהיה ביתו צית ועד לחממים וגם ללעזי ימים הנאים להחלנד בעניני הוראה, כי לא פסקה ההוראה ומתך ציתו כל היום ונזקק ועד הערב ונרובי השאלות אשר בלו לפניו בענינים סונים, ונדקתו ובענותותו הראה לנו דרכי ההוראה להבין ולהורות, לשעה ולדורות, והיה לנו שעשועים נפלאים דאורייתא ונדי יום ציונו, והוא ז"ל שח לי כי

ונשאר הכסא פנוי פה משנת תמ"ג עד שנת תמ"ז. שאז נתקבל
 לאב"ד פה הג"מ אהרן תאומים בעל ספר מטה אהרן שהיה מקדם
 אב"ד דק"ק ווירטיווא, ועל ידי סיבות שונות נתעכב בדרך נסיעתו
 עד אמצע שנת ת"ן לפ"ק, ואחרי ארבעה חדשים אשר ישב על
 כסאו פה נסע לעיר המעלניק אשר שם היה אז וועד הגליל, ונהרג
 שם בפקודת מושל אמורי ביום שבת קרש ב' אב ת"ן לפ"ק,
 ונקבר בעיר פינמשוב, ומני אז היה הכסא פה פנוי עד אמצע
 שנת תנ"ו, שאז נתקבל פה לאב"ד הג"מ אריה יהודה לוב בן בנו
 של רבינו הב"ה ז"ל, אשר היה מקדם אב"ד דק"ק מקטין, וישב על
 כסאו פה עד שנת תס"א, ובאותה השנה נסע מפה לשבת על
 כסא הרבנות בק"ק ברוסק דליטא, ונתקבל במקומו הגאון מו"ה
 שאול הנ"ל בן רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל להיות אב"ד ור"מ
 פה ק"ק קראקא והגליל:

ואולם עוד במרס באו לשבת על כסא אביו הגאון ז"ל פה
 קראקא, כבר הופיע באור תורתו במקומות שונים במדינות
 פולין

ציוני חרפו לקח גם הוא דברים עם הגאון המפורסם מו"ה נחיר ז"ל
 האב"ד דק"ק זרעדי, וגם ספסל הרבה פחים עם הגאון המפורסם ונהר"ס זנעט
 ז"ל האב"ד דק"ק כ"ש והמדינה, והיה לו ג"כ חליפות שו"ת להלכה ולמעשה עם
 הגאון ונהר"ס סופר ז"ל האב"ד דק"ק פראעסבורג (ראה וזה בשו"ת חתט קופר
 חלו"ת סינון ג' וסינון ק"ג, ובחלק אה"ע ח"ב סינון כ"א וב"ג), וגם כפסיה
 דרב האו גאון ז"ל פה קראקא בערב יום תנוז תכ"ד לפ"ק (ואחי הגדול
 הגאון מופת הדור מו"ה נחיר יעקב דענונילער ז"ל ראב"ד דה"ק יל"ו,
 נתחנן עליו אז בהספדו בפניו וגם אח"כ נבית הכנסת של רבינו הרמ"א
 ז"ל, והוא נדפס בפרו וייני הדעת בחלק הדרושים), וגם היה הרב הגאון
 המובהק מו"ה סענדר לנדא ז"ל שהיה דיין ומו"ל בעירנו, ובקוף יוני (אחרי
 שנסע מפה הרמ"ג ד' בערום וניזלם ז"ל לעיר ווארשא) נתקבל ג"כ לרב
 אב"ד פה אך לא עלה לשבת כסא כי נטרפה לו הסעה ונפטר והלך לעולמו
 ציוס שושן פורים קטן תרט"ז לפ"ק, (וכוננא גם עליו הספד ור נס' וייני
 הדעת המ"ל בחלק הדרושים), ומבני בניו של הגאון מו"ה שאול לנדא ז"ל
 הנ"ל כולם אנשים וולוינים וגדולי ככנדי עירנו פה, ומנהם ג"כ גבירים
 וקל"נים ומלאשי מנהלי העדה הגדולה פה בזמנינו זה, ד' עליהם יחיו: —
 ועיין

פולין וליטא. ובכל מקום אשר קבע שם משכנו הרבוי תורה
ברבים, ובימי עלומיו היה אביד ותופש ישיבה בק"ק לאקטש,
ואה"ב נסע משם לק"ק ברוסק דליטא עיר מולדת משפחת בית
אמו הגבורה מרת דינה ונתקבל שם לאב"ד ור"מ בקלויו של זקינו
הגביר והשר מו"ה שאול וואהל ז"ל (אשר מלפנים היה הג"מ
אברסקי בן השר אב"ד ור"מ בקלויו שם), וזה היה בימי הגאון
מו"ה מרדכי גנצבורג שהיה אז אב"ד ור"מ בעיר ברוסק דליטא,
(אשר בשנת תל"ו הסכים שם בשריותא דעגונה אחת עם הגאון
מו"ה יעקב ב"ר שמואל האבר"ק ציומור בעל שו"ת בית יעקב
כמבואר שם בסימן ט', ובשנת תל"ט בא בהסכמה בוועד הגאונים
דארבע ראשי קהלות דמדינת ליטא אשר היה בעיר האמסק, על
הדפסת ספר קנה חכמה, והיה שם ראש הוועד ונפטר בשנת תמ"ה,
כמבואר בסוף ס' צמח דוד חלק א'), ואחרי פטירתו נתקבל במקומו
הג"מ שאול להיות אב"ד גם בעיר ברוסק דליטא, ובשנת תנ"א
כבר ישיב על בסאו שם, ואז נתן הסכמתו על ספר דעת חכמה
בוועד הגאונים דחמש ראשי קהלות דמדינת ליטא שהיה ג"כ בק"ק
האמסק במו"ב אדר תנ"א לפ"ק, ובשנת תנ"ב נתן שם הסכמתו
על ס' מן אברהם עם המ"ז על ש"ע או"ח, בהדפסה הראשונה
בדיהרנפורט, ובשנת תנ"ה נתן ג"כ הסכמתו בהיותו עוד בברוסק
שם על ס' שם משמואל על התורה שנדפס בשנת תנ"ט, והתם
שם "נאום הק' שאול החונה בק"ק ברוסק דליטא", וסביב לשנת
הנ"ז נסע משם כי נתקבל אז לאב"ד הכולל על כל ערי הגליל
דקראקא בתור רב מדינה, וכן נרשם שם בראש הסכמתו על ס'
שם משמואל הנ"ל, "הסכמת הגאון מו"ה שאול אב"ד דק"ק ברוסק
דליטא ולעת עתה נתקבל בהוד תפארתו לאב"ד לגליל קראקא",
ובסוף שנת תנ"ז כבר היה בתוך הוועד דר' ארצות פולין ביריד
יערסלוב אשר היה נמשך עד אחר תחלת שנת תנ"ה ואז הסכימו
שם על ס' אוהל יעקב על אגרות הש"ס ביום ה' תשרי תנ"ה,
וכא שם על החתום "נאום הק' שאול החונה בגליל ק"ק קראקא",
ובאותה השנה נתקבל ג"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק אפטא, והיה לו
כני אז כי מטשלות ביהוד: רב הכולל על הגליל דקראקא, ורב פרטי
גם על העיר אפטא אשר שם אוה למושב לו, ושם נהג ג"כ ישיבתו
הרמתי

כלילת יופי

הרמתה, וכן התם א"ע בהסכמתו לס' נחלת יעקב על התורה
 בסדר על פי התורה אשר יורוך בשנת תנ"ח לפ"ק, "הק' שאול
 בהרב המופלג המפורסם מו"ה העשיל וצ"ל החונה בגליל ק"ק
 קראקא ובק"ק אפטא והגלילות", וכן נרפס בראש תשובתו הנדפסת
 בשו"ת שבות יעקב ה"א סימן ק"ו, "העתק תשובת הגאון אב"ד
 ור"מ דק"ק אפטא והגלילות קראקא", ושם בא ג"כ על התתום הק'
 שאול החונה בגליל קראקא ובק"ק אפטא, ובשנת ת"ס בא ג"כ
 בהסכמה על ס' כבוד הכמים על אנרות ירושלמי וחתם גם שם
 "חונה בגליל קראקא", ובסוף השנה ההיא בחודש אלול בא בהסכמה
 ג"כ על המגן אברהם עם הט"ו על ש"ע או"ה בהדפסה שניה,
 ונרפס עליו בראש הסכמתו אב"ד דק"ק אפטא וגליל קראקא
 ושם נרפס ג"כ הסכמת הג"מ אריה יהודה ליב נכד בעל הבי"ה
 שהיה אז בשנת ת"ס עדיין אב"ד בק"ק קראקא, ובראש ספר
 ראש יוסף חידושים על הש"ס נרפס שם ג"כ הסכמות הגאונים
 דחמשה ראשי קהלות דמדינת ליטא שהיה בוועד אחד בעיר
 סעלץ ביום ג' כ"ו שבט ת"ס לפ"ק, ואז היה ראש הוועד שם
 הגאון ר' שאול הנ"ל וחתם שם "נאום שאול החונה בק"ק קראקא
 ונבחר לעת עתה לק"ק בריסק דליטא", ונראה אפוא לעין כל שיש
 בחתימתו שם דילוג אות אחת בהעתקה או בדפוס וצ"ל "החונה
 בגק"ק קראקא" וזה האות ג' יורה על הגליל שכן התם א"ע בקיצור
 כזה ג"כ בסוף הסכמתו לס' נחלת יעקב על התורה החונה בגק"ק
 קראקא, ובנתנו ג"כ על הגליל, שהיו בשנת ת"ס לפ"ק לא היה
 עוד הג"מ שאול אב"ד בתוך העיר קראקא, רק הג"מ אריה יהודה
 ליב הנ"ל, אבל הג"מ שאול היה אב"ד בגליל קראקא גם בסוף
 שנת ת"ס, כמו שתראה מתוך הסכמתו לס' מגן אברהם עם הט"ו
 על ש"ע או"ה בהדפסה שניה שהבאנו לעיל, ורק אחר כך ובהחלת
 שנת תס"א שאז עזב הג"מ אריה יהודה ליב הנ"ל את כסאו
 מקראקא והלך לו לעיר בריסק דליטא, אז נתקבל הגאון ר' שאול
 לאב"ד גם בתוך העיר קראקא ועלה לשבת על כסא אביו הגאון ז"ל:
ואחרי שנתברר לך כל זה אהשוב מי לא יפלא עוד בעיניך
 קורא יקר על הגאון ר' שאול, על שעזב את מקום כסאו
 בבריסק דליטא שהוא עיר גדולה לאלקים והלך לו לשבת על
 כסא

כסא עיר אפטא שהיא עיר קטנה ואנשים בה מעט, ואנחנו ידענו כי לא עשה זאת מסיבת איזה שנאה ומחלוקת שהיה לו בבריסק, שהרי ראינו שגם אחרי הפרדו מאתם עדיין היה הביביותיה גבייהו ובחרו אותו להיות מבורר עבורם בזמן הוועד דחמשה ראשי קהלות דמדינת ליטא, כמבואר בראש ס' ראש יוסף שהבאתי לעיל, ואולם על פי הרברים אשר ציינתי לך למעלה הלא תראה ותבין כי לא העיר אפטא היתה מהו חפצו בעזבו את העיר בריסק, רק כי נתקבל אז להיות אב"ד על כל ערי הגליל דקראקא, בתור רב מדינה, ובימים ההם היה ממשלת הרב הגליל קראקא גדולה ונכבדה, יותר מן ממשלת הרב דהעיר בריסק, יען כי כל ההכנסות של המדינה היה שייך לו לבדו, והמדינה היתה אז מרובה באוכלוסין, מלאה חכמים וסופרים, נדיבים ושועים ושכרו הרבה מאד ובעבור זה היה היכולת בידו להחזיק ג"כ ישיבה גדולה ומפוארה להרביץ תורה בישראל כמו אביו הגאון ז"ל, ולהשגיח בעין פקוחה וחודרת גם כן על כל הרבנים ותופשי הישיבות בכל עיר ועיר בכל ארץ הגליל שם, וזאת רק זאת היתה כל מנמתו ותשוקת לבו, ולא להרבות כבודו וכבוד בית אביו, רק להרבות כבוד שמים, ולהגדיל תורה ולהאדירה, והרבנות של העיר אפטא הקטנה היה רק טפל אצלו מול הרבנות של ארץ הגליל דקראקא הגדולה והרחבה, ולכן תמצא דלפעמים זכר בהתימתו את העיר אפטא, ולפעמים השמיט אותה ולא זכר רק החונה בגליל קראקא בלבד. — ואם עדיין יפלא הדבר בעיני הקורא וישאל, איך נתקבל הגאון ר' שאול מבריסק להיות אב"ד גליל קראקא, והלא כל אנשי הגליל היו עומדים תמיד תחת דגל הרבנות של הגאון האב"ד דק"ק קראקא, וידוע דבעת ההיא היה האב"ד פה בעיר קראקא הג"מ אריה יהודה לויב (נכד בעל הבי"ח), אשר בא לקראקא עוד באמצע שנת תנ"ו, כמבואר בהסכמתו לס' הלכה ברורה על ש"ע או"ת, והוא חתם א"ע בכל מקום „החונה בק"ק קראקא והגלילי"; על זה אענה ואברר לך פה שורש הרברים כפי אשר נודע לי מפי סופרים ומפי ספרים. דע כי במרם שנתחלקה ארץ פולין לגזרים בחלוקה הראשונה היה שייך להעיר קראקא ב' גלילות גליל עליון וגליל החתון, ושניהם היו תחת ממשלת הרב מקראקא אשר עליו היה

כלילת יופי

מוטל להשיגה על כל ענוני דת ודין לגדור גדר ולעמוד בפרץ, וגם לפקח על כל עסקי הקהלות בכלל ובפרט, וגם בעניני הערכת המס מכל ערי המדינה על פי תוקף ממשלתו אשר היה לו מפרנסו ומנהיגי דר' ארצות פולין כידוע, (וראה לדוגמא בשו"ת מהר"ם מלובלין בסימן נו"ן מנדון העיר רימאנוב אשר היתה עומדת תחור דגל הרבנים מקראקא), ורק לפעמים כאשר ראו ראשי ומנהיגי המדינות, כי יכבד הדבר מאד על הרב מקראקא לשאת עליו עול משא העיר עם ב' הגלילות ביחד, או בקשו למו אדם גדול ארר מחכמי וגאוני הדור, איש אשר רוח אלקים בו חכם מדיני ונשוא פנים, כי בא יבא לשכון כבוד בארץ הגליל התחתון, ועטרוהו בכתר הרבנות למשול ממשל רב על כל ערי הגליל שם, והוא ימשול בט בתור רב מדינה, וכל ההכנסות והקצובות מכל ערי הגליל שם, יהיו שייכים לו לבדו, ואין להרב מקראקא חלק בהם, והיה נקרא בשם "רב אב"ד דגליל קראקא", ולהרב היושב על כסא קראקא לא נשאר רק לפקח על עסקי גליל העליון בלבד, והם קצת ערים הסמוכות לקראקא (וראה מזה בראש ס' מרכבת המשנה בהסכמת הג"מ דוד שמעלקא ז"ל שנרשם עליו שם "אב"ד דק"ק קראקא וגליל העליון", אף על פי שכבר הודח או מכסאו פה וקבע דירתו בעיר זאלאשיין, ובקראקא ישב רב אחר על כסאו כמבואר אצלנו בתולדות הגאון בעל מגיני שלמה), והגה תמצא שגם בזמן הגאון מהר"ם מלובלין היה ג"כ אב"ד מיוחד בגליל קראקא, והביאו בספרו שו"ת בסימן פ"ה בשם הגאון המופלא מו"ה משה האב"ד דגליל קראקא, ומתוך ענין ההשובה שם מוכח שנכתבה אחרי שנת שע"ג, שאז היה רבינו מהר"ם מלובלין אב"ד בלובלין שם, והרי אז היה האב"ד בקראקא הג"מ משולם פייבוש רבו של בעל הב"ה ז"ל כידוע, ומצורתו היתה פרוסה גם על הגליל, ואיך חשב מהר"ם מלובלין שם את הג"מ משה לרב אב"ד דגליל קראקא? ואולם הוא הדבר אשר דברנו כי מטשלת הרב מקראקא היתה מוגבלת בזמן ההוא רק בגליל העליון בלבד, ועל גליל התחתון נתמנה אז אב"ד מיוחד, והוא הגאון המופלא מו"ה משה שזכר מהר"ם מלובלין שם; וכזאת היתה גם כן בימי הגאון ר' שאול סביב לשנת תנ"ח, כי הג"מ אריה יהודה ליב אשר היה אב"ד בקראקא

בקראקא נטל חלקו בגליל העליון, ועל גליל התחתון אשר נצטרפו לה ג"כ איזה מחוזות במדינת פולין קמין שם נתמנה אז הגאון ר' שאול לרב הכולל, והיה נקרא בשם "רב הגליל", ובמשך זמן קט נתמנה ג"כ לאב"ד בק"ק אפטא, והיה ג"כ רב פרטי בעיר אחת מערי הגליל, אשר שם קבע ג"כ מקום ישיבתו וכנ"ל: —

והנה כבר זכרנו לעיל כי בתחלת שנת תס"א עזב הג"מ אריה יהודה ליב את העיר קראקא והלך לשבת על כסא הרבנות בק"ק בריסק דליטא, ומיד לאחר נסיעתו נתקבל ר' שאול לאב"ד בקראקא במקומו, והדבר אשר הסיב את לב האריה לעזוב את העיר קראקא (מקום כסא של אבי אביו רבינו בעל הביה ז"ל) וללכת לעיר בריסק (אשר לא כן עשה זקינו בעל הבי"ח ז"ל שהוא הלך מבריסק לקראקא כנודע), וכבר ידוע שגם בימים ההם היה הכסא ק"ק קראקא יותר גדול ונכבד מן הכסא של ק"ק בריסק דליטא (ראה מזה במגלת איבה להגאון בעל תוס' יום טוב במעלת העיר קראקא נגד שאר קהלות קדושות, וכתב שהיא עיר ואם בישראל בכל הארצות המערביות, ושמה נודעת ומפורסמת גם בארצות המזרח), אחשוב שזאת היתה לו מפני שראה והבין כי מעת שבא הגאון ר' שאול לשבת בגליל קראקא בתור רב מדינה, מני אז רבים מאנשי עירו נותרו בקראקא ועזרו אתרי הגר"ש, ובפרט כי הרוב מיקורי ונכבדי העיר אז ושאריו כל בני אחיו הרב הגדול והגביר מו"ה בעריש ז"ל, וכל בני אחיותיו הגבירות, כולם היו אז קצינים וגבירים, ומהם גם פרנסי העיר והמדינה, והוא היה הודם, מוקירם ומכבדם, וגם הם היו מתכבדים בו והיו משתוקקים ומצפים מאד כי שאול ימלוך עליהם, יען כי הוא בא במענה כי לו משרת הרבנות בעיר קראקא על פי דין שהוא יורש את הכסא של אביו הגאון רבינו ר' העשול זצ"ל, ועל כן בראות הגאון האריה כי הכסא של העיר בריסק דליטא עדיין פנוי מבלי יושב עליו רב אחר מעת שנסע משם הגר"ש אחר שנת תנ"ה, ואם אמנם כי אנשי ק"ק בריסק קבלו בינתים (בשנת תנ"ח), את הגאון המפורסם מו"ה דוד אופנהיים האב"ד דק"ק נ"ש והמדינה להיות אלוף עירם (כמבואר בראש הסכמתו לס' בית יהודה הנקרא בשם הידושי מהרור"ן שנרפס בדעסא תנ"ה, וכן בהסכמתו לס' נחלת

כלילת יופי

נחלת יעקב על התורה המחובר עם ספר אבני שוהם), ואולם הוא ז"ל לא בא לשם ונתקבל אח"כ לק"ק פראג כנודע, ואז גילה להם הג"מ אריה יהודה ליב הנ"ל כי ברצונו הטוב יניה כתרו בקראקא ויבוא אליהם לשבת אתם על כסא אבי אביו רבינו בעל הב"ה ז"ל אשר היה גם כן אב"ד שם בטרם בואו לקראקא, ואנשי ק"ק בריסק שמהו לקראתו וקבלוהו באהבה ובכבוד גדול, והאריך על כסאו שם גם בשנת תע"ג, שאז בא בהסכמה על ספר ברית שלום על התורה, וגם בנו הג"מ שמואל צבי הירץ וגם בן בנו הגאון מו"ה נחמן סירקין, ישבו לכסא שם עד זמן אחרון, כמבואר הכל בס' ברית שלום שם, ובס' הליכות עולם, ובספר לוחות העדות להג"מ יהונתן ז"ל, — ושאלו לכך את המלוכה פה ק"ק קראקא והגליל אחרי עלותו על כסא אביו, לשמחת לב כל אוהביו וכל בני משפחתו הרמה והנשאה פה, ומדי שבתו על כסאו פה הסיר את האובות ואת הידעונים מן הארץ, המה כת המאמינים בהכלי שוא ומעשה תעתועים של המשיח השקר ש"ץ וכת דיליה שר"י, אשר התגוררו אז רבים מהם בארץ פולין, והוא רדף אותם עד הרמה, וגרשם מן הארץ אחרי שהגיע לידו מכתב מרורות עליהם מאת מחותנו הגאון חכם צבי ז"ל שהיה אז אב"ד זר"מ בק"ק אלטונא והמבורג, והדברים עתיקים ואין כאן מקומם: —

ואחרי כל הכבוד והגדולה אשר נחל הגאון ר' שאול בקראקא בשבתו על כסא אביו הגאון ז"ל, עוד לא עלתה בידו להאריך ימים ג"כ על מטלכתו כאשר קותה נפשו, כי רק שלש שנים ישב על הכסא פה, ובשנה הרביעית שהיא שנת תס"ד ירד מן הכסא, ועזב גם הוא את העיר קראקא ואת כל המונה, והלך בגולה הלך ונסוע הנגבה עד בואו לעיר ברעסלויא אשר בשלעויען המדינה, וישב שם כשלש שנים בתור איש פרטי, ובהיותו שם כתב תשובתו הגדולה הנרפסת אח"כ בסוף שו"ת הרמ"א, אשר הדפיס מחדש בנו הג"מ אריה ליב ברפוס אמשטרדם בשנת תע"א בהסכמת חותנו הגאון חכם צבי שהיה אב"ד שם בעת ההיא, ובסוף התשובה שם מסיים, "דברי הנדחה מפני השעה ויושב בגולה ומצפה לישועה הק' שאול הרובץ בק"ק קראקא והגליל וחותם פה ברעסלא" ע"ב. ואם אמנם כי התשובה שם מחוסרת זמן היא, כי לא נזכר בה פרט

פרט השנה, אבל זאת נודע לנו ממקום אחר כי כבר בתוך שנת
 תס"ד חלף והלך לו מעיר קראקא וישב בעיר ברעסלא, כי בשנה
 ההיא בא בהסכמה על ס' חמדת צבי, פירוש על מאמרי הזוהר
 להרב המקובל מהר"ץ חאטש מקראקא, ושם בא על החתום ביום
 כ"ד אלול תס"ד לפ"ק פה ברעסלא, נאום הקי שאל החינה בק"ק
 קראקא והגליל, ובשנת תס"ה ה' ניסן בא שם ג"כ בהסכמה על
 ספר נפתלי שבע רצון על התורה וחתם שם ג"כ כנ"ל, ובאמצע
 שנת תס"ו נקרא מעדת האשכנזים באמשטרדם לבא אליהם ולכהן
 פאר בעדתם בתור אב"ד ור"מ (אחרי מות הכהן הגדול הגאון ר'
 ליב הריף שהיה אב"ד שם ונפטר ביום א' י"ד טבת תס"ז לפ"ק),
 והגאון ר' שאל היה נרצה למבוקשם, ויסע מברעסלויא עיר מגורתו
 הלוך ונסוע למחוז חפצו, אך ה' לא צוה. ויהי בהיותו באם הדרך
 חלה את הליו ונפטר לעולמו ונקבר בעיר גלוגא ביום י"ז אייר
 תס"ז לפ"ק, ובבא השמועה לקראקא הספידוהו מספר רב ונכתב
 בספר לזכרון יום פטירתו בפנקס הח"ק פה ובפנקסי דכל בתי
 כנסיות ובתי מדרשים דפה בין שאר הרבנים הגאונים אשר שמשו
 בכתר הרבנות פה ק"ק קראקא והגליל, — והסבה אשר בעבורה
 עזב הגאון ר' שאל את העיר קראקא והלך בגולה נעלמת מאתנו;
 אך ע"ד ההשערה קרוב מאד לומר כי עיקר נסיעתו היה מחמת
 ריב ומחלוקת אשר פרצה בעיר על ידי איזה מקנאים אשר קמו
 אז מתוך העדה אנשים מרי נפש אשר העלו חמת העם עליו
 באמרם כי שלא כדון עשה, על כי מאתו היתה נסבה לדחות את
 הארי מרבצו, הוא הנ"מ אריות יהודה ליב הנ"ל אשר ירד מן הכסא
 פה והלך לבריסק, והוא עלה לשבת עליו בטענה שבא מכה ירושת
 אביו הגאון ז"ל, ובעבור זה מאסו בו ובתורתו, ולא היו נאמנים
 בבריתו, ויטרוהו וישטמוהו אנשי מצתו, עד אשר היה מוכרח
 לצאת ולעזוב את עיר נחלתו. ויש יודים לההשערה הזאת מענין
 תשיבתו (הנרפסת בסוף שו"ת הרמ"א ברפוס אמשטרדם) אשר כתב
 במר נפשו בהיותו יושב בגולה בעיר ברעסלויא, ותורף דבריו שם
 לברר ולהוכיח מסוגיות הש"ס והפוסקים שעל פי הדין אין לדחות
 את הבן מן הגדולה שירש מאביו כשהוא ראוי לכך, ויע"ש שהאריך

כלילת יופי

בוה, והמשכיל יבין מעצמו על מי ירומון מליו בוה, ועד היכן
הדברים מגיעים יד) : —

והנה מן הגאון ר' שאול ז"ל מקראקא לא נמצא עד היום שום
חיבור בדפוס לזכרון, מלבד איזה תשובות להלכה ולמעשה
הנדפסות ממנו בספרי שו"ת מהכמי זמנו, כמו בס' שו"ת יד אליהו
בסימן י"ח, ובס' שו"ת שבות יעקב ה"א בסימן ק"ז, והשובתו
הגדולה הנדפסת בסוף שו"ת הרט"א בדפוס אמשטרדם שזכרנו
לעיל, וכן נדפס משמו ג"כ קצת חידושי אגדה בספר שם יעקב
(דפוס פפר"א תע"ו) ובשאר ספרי רבנן דאגדתא שהיו בזמנו, ובימי
חורפו בהיותו פעם ביריד יערסלוב לקה ג"כ דברים שם עם הגאון
מהר"מ חרוף האבד"ק לבוב, כמבואר בס' טיב גיטין לטהר"ז מרגליות,
וזולת זה לא מצינו ממנו שום חבור מיוחד, אבל לעצת זאת הנית
אחריו הגאון ז"ל שם טוב מבנים ומכנות, כי הי' לו בנין וחתנין
רבנן, בנו הראשון היה הגאון הנודע מו"ה יהושיע העשיל שהיה
אב"ד ור"ט בק"ק ווילנא, והוא היה חתן הרב הגדול הנגיד החריף
המפורסם מו"ה נפתלי הירש מירלש דיין דק"ק ברלין (שהיה בנו
של הרב החסיד מו"ה בנימין מירלש מברלין, אחיו של הרב הגאון
מו"ה

יד) ועיין בסו"ת חתם סופר חלק אר"ח נסיען י"ג טגס הוא ז"ל האריך
הרבה בדיון זה אם הבן יורש כסא אביו על פי דו"ד תהי"ק באם
הוא ראוי לכך, אלא שנואל גדולים בתורה ונונו, והעלה דאם אין רוב
הלבור ונסכיונים להיות להם לרצ ותופס ישיבה וכדומה, אין לו להסתיר
עליהם ונועם נחלת אבותיו כלל, והביא על זה ראיות נש"ס ופוסקים, ונס"ף
תשובתו ונקיים בזה"ל: „ונשו"ת הרנו"ח דפוס אונשטרט נדפס טס בקופו
תשובה אחת ונרצ אחד נקרא מו"ה שאול ופעלמה ונונו כל ה"ל במח"כ"י.
עכ"ל. וכראה אפוא ונלשון זה שלא ידע בעל חתם סופר מי היה הגאון ר'
שאול זה ועל כן לא חש להביאו בדרך כבוד, רק בלשון אי כבוד, ובל קורא
בלדק יענה ויאמר אה! אדוני! והוא שאול במיר ד' שהיה נזה בן נזה
אחד וכן הגאונים הנלוויים שבדורה, תפארת ישראל וסדרו, אשר אור תורתו
היה זרח בק"ק בריסק דליעא ונק"ק קראקא והגליל, בן רבינו הגדול מו"ה
העשיל ז"ל, וסוף חזי מאן גנרא רבא דקא ונסהיד עליה, והוא הגאון הנודע
בעל חכם נבי ז"ל בהסכמתו לסו"ת הרנו"ח בדפוס אונשטרט טס :

מו"ה זלמן מירלש מהמבורג שהיו שניהם ממגורשי ווינא כנודע),
 אבי הגאון מו"ה דוד פרענקיל ז"ל האבד"ק דעסא ואח"כ בק"ק
 ברלין והמדינה בעל קרבן העדה על הירושלמי כנודע, ובשנת תק"ב
 בא הגי"מ העשיל מוויילנא הנ"ל בהסכמה על ס' קרבן העדה לגיסו
 הגאון ז"ל וכא שם על החתום „נאום הק' יהושיע העשיל בהגאון
 מו"ה שאול ז"ל נכד הגאון המפורסם מו"ה העשיל ז"ל האבד"ק
 קראקא, התן הרב הנגיד החריף המפורסם מו"ה הירש במו"ה בנימן
 ז"ל החוננה פה ק"ק ווילנא ע"כ. ואולם עוד לפני זה בשנת תע"ג
 כבר ישב על כסאו בוויילנא שם והסכים אז על ספר ברית שלום
 על התורה, בתוך להקת גאונים וישישים שם, ובחכמתו ובתבונתו
 נהג את קהל עדתו בוויילנא שם, ונפטר זקן ושבע ימים ביום כ"ו
 אלול תק"ט לפ"ק. וגודל יקר תפארת גדולתו כבר בא מפורש ברוב
 ענין בס' קריה נאמנה להרב החכם מו"ה שי"ף מוויילנא על גדולי
 וחכמי קרית ווילנא, אך לא הודיע לנו שם אם הגאון הזה הניח
 אחריו איזה חיבור בכתב יד, גם אם השאיר אחריו בנים או בנות
 נינים ונכדים או אולי היה מחשוכי בנים, כל זה העלים מאתנו ולא
 הגיד לנו מאומה, ולכן גם אנתנו לא נדע להטיף עליו מלים, ויתר
 מכפי אשר כתבנו בזה. ובנו השני של הגאון ר' שאול מקראקא
 היה הגאון הנודע מו"ה אריה ליב שחיה אב"ד בק"ק רישא, גלוגא
 ולבוב ובסוף ימיו באמשטרדם, וכבר ידוע שהוא היה התן הגאון
 האדיר מהר"ץ אשכנזי הנודע בשם חכם צבי, והגאון ר' ליב, לאחר
 ששימש בכתר הרבנות בעיר רישא והגליל ואח"כ גם בעיר גלוגא
 רבתי ובעיר לבוב והגליל, נקרא לבא לאמשטרדם לשבת שם בתור
 אב"ד ור"מ בק"ק אשכנזים שם, והיה זה בזמן הקיץ בשנת ת"ק
 לפ"ק, לאחר שנסע משם הגאון האב"ד דשם מו"ה אלעזר מקראקא
 לארץ הקדושה, וביום ר' פרשת עקב בא הגאון ר' ליב הנ"ל לק"ק
 אמשטרדם ונתקבל שם בכבוד גדול, והוא יסר שם בית מדרש
 גדול לתורה ולתעודה, ונהג שם נשיאתו ברמה והרביץ תורה ברבים,
 וגם חידש הרבה חידושים בהלכה ובאגדה, והרבה להשיב תשובות
 לכל השואלים ממנו דבר ה' זו הלכה, ומבולס לא בא בדפוס רק
 איזה תשובות בספרי חכמי זמנו מפוזרות אחת הנה ואחת הנה,
 ראה לרונמא בס' שו"ת דברי דוד מילדולה (נרפס אמשטרדם תקי"ג)

כלילת יופי

בסימן כ"ב שם מה שהשיב להמחברו שם בענין פרשת התנים, ועוד שם בסימן נ"ג תשובה גדולה ורחבה אשר השיב להכמי ק"ק מנשובה באיטליא, אשר שאלו ממנו בהיותו עוד אב"ד בק"ק לבוב. ועוד שם בסימן ע"א ובסימן פ"א שתי תשובות אשר השיב לשואליו דבר בהיותו עוד אב"ד בק"ק גלוגא רבתי ושלחם לאמשטרדם, וכן נדפס ממנו ג"כ ב' תשובות בס' שו"ת מאמר מרדכי להרב מהר"ם מדיסלדארף שם בסימן ס"ב ובסוף סימן ס"ג, אשר השיב להרב המחבר בסוף ימיו בהיותו אב"ד באמשטרדם, ועוד נדפס ממנו ג"כ פלפול עצום בהריפות ובקיאוח אשר שמע מפיו הגאון מהר"ם מהגלויות בעל פני משה על הירושלמי והביאו בתוספותיו לירושלמי ריש פרק ב' דסוטה במראה הפנים שם בר"ה קטנה שזינתה. וכן נדפס מקונו ג"כ דבר חריף לישב דברי הרמב"ם בהל' תפלה אשר מצא בכתובים בנו ותלמידו הג"מ שאול ז"ל והביאו בספרי בנין אריאל בסוף ה"ב הנקרא בשם בית תלמוד יע"ש. — והיה בשנת תקי"ג בשבעה עשר בתמוז מתה עליו שם אשתו הגבירה הרבנית מרת מרים בת הגאון הח"ץ ז"ל, ומני אז כשל כחו והיה מדוכא ביסורין, ובשנת תקי"ד בזמן הקיץ היה מתגורר בעיר האג בבית התנו הגאון מהר"ש הלוי האב"ד דשם, והיו עוסק שם ברפואות ושוב חזר ושב לאמשטרדם ונפטר שם בשנת תקט"ו בליל שביעי של פסח, ויקבר למחרתו ביום אחרון של החג, והוא הניה אחריו בנים ובנות אשר נדבר מהם להלאה:

וללהגאון מו"ה שאול מקראקא היה לו גם כן שתי בנות. הראשונה היתה אשת הרה"ג מו"ה יושיע פלק בן הגאון מו"ה מאיר דרשן ז"ל, והוא היה אחד מראשי חכמי בני ישיבה דק"ק פוזנא, ובשנת תס"ה ביום מ"ו שבט בא בהסכמה על הדפסת ס' עין יעקב עם כל המפרשים בעיר ברלין, ובא שם על החתום „נאום הק' פלק בלא"א מו"ה מאיר ז"ל דרשן, חתן הגאון המפורסם מו"ה שאול האב"ד דק"ק קראקא יצ"ו. ובתו השניה היתה אשת הרב הגדול נגיד ומצוה מו"ה משה אויערבאך שהיה ראש ומנהיג בק"ק קראטאשין ופרנס המדינה דד' ארצות, (והוא היה בן הגאון הנודע מו"ה מנחם מענדל אויערבאך בעל עטרת זקנים שהיה אב"ד ור"מ בק"ק קראטאשין שם), והאריך ימים בתורה ובגדולה גם בשנת תצ"ג. שאז

שאו היה ג"כ ראש הועד למנהיגי מדינת פולין גדול דגליל פוזנן בהיותם יחד בועד קודש בעיר קאבלין הסמוך לק"ק קראטאשין אשר נתנו שם הסכמתם על הרפסת ס' שו"ת אבן השוהם, כנודע. ובנו היה הרב הגאון מו"ה מנחם מענדל אויערבאך שהיה ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק קראטאשין שם, וגם הוא בא בהסכמה שם בועד קאבלין על הרפסת ס' אבן השוהם הנ"ל בין רבנן דגליל פוזנן שם בעת ההיא: —

ועתה נחזור ונשוב לדבר ג"כ מעט מתולדות הגאון ר' ליב מאמשטרדם הנ"ל, בנו השני של ר' שאול מקראקא, ולא אבא בארוכה פה כי כבר באו הרברים מפורשים ברוב ענין בספרי כלילת יופי ח"א על רבני לבוב בסימן ט"ז שם והמעין ידרשם משם, אך להפסיק דעת הקוראים מהדרש השמחים לראות בנין שלם מתולדות רבינו הגדול רבי העשיל זצ"ל דור אחר דור עד זמננו זה, הנני להעתיק פה גם כן תורף הרברים בקצרה, להשלמת התולדה:

והנה כבר נודע כי להגאון ר' ליב מאמשטרדם היה לו שני בנים גאונים מצוינים, ושלוש בנות גבירות ועדינות אשר בנו בתים בישראל דור אחר דור עד זמננו זה, והנני חושבם פה לפניך: בנו הראשון היה הגאון המפורסם מו"ה שאול ז"ל, והוא היה תתן הגאון מו"ה אברהם כהנא מקראקא אשר היה אב"ד בק"ק בראדי ובק"ק אוסטרא ובסוף ימיו בק"ק דובנא רבתי ושם מנוחתו כבוד. והגאון מו"ה שאול היה בילדותו גם כן עתיר נכסין הון ועושר בביתו, וכאשר ירד מנכסיו נתקבל גם הוא לאב"ד בק"ק לאקטש, (כמו אביו אביו הגאון ר' שאול מקראקא אשר זכרנו לעיל), ואחרי מות אברהם חותנו הגאון ז"ל בעיר דובנא נתקבל הוא למלאות מקום כסאו שם, והיה גם הוא אב"ד ור"מ בק"ק דובנא שם, ובשנת תקי"ג כ"ג אייר בא שם בהסכמה על ספר חירושי ר' זאב הלוי על שיעורי דאורייתא, ואחרי מות אביו הגאון ר' ליב הנ"ל נקרא לבא מאמשטרם לשבת שם על כסא אביו בק"ק אשכנזים, והיה שם אב"ד ור"מ בערך שלשים וחמש שנים, ובכל ימי משך הוסיף ההוא הרביץ תורה ברבים בבית המדרש הגדול אשר הקים אביו הגאון ז"ל באמשטרם שם ללמוד וללמד שיעורין תמידין כסדרן דבר יום ביומו בעיון, וביום השבת במילי דאגרתא, ובשנת תקל"ח הוציא

הוציא לאור באמשטרדם שם את ספרו היקר „בנין אריאל“ המולל
 ב' חלקים, ח"א על התורה וחמש מגילות, וח"ב חידושים על הש"ס,
 ונפטר שם בשיבה טובה בן ע"ג שנים ביום שבת קודש לעת
 מנחת ערב זי"ן תמוז תקי"ן לפ"ק, וחניה אחריו שני בנים, בנו
 הראשון היה הרב הגאון מו"ה יעקב משה שהיה החן דודו הג"מ
 צבי הירש האב"ד ברלין, ונתקבל עיר בחיי אביו לאב"ד בק"ק
 ווילנה, ומשם שלח חידושו לאמשטרדם ליד אביו הגאון ז"ל,
 והדפיסם בספרו בנין אריאל ח"א בסוף הקונטרס בית מועד, ואחריו
 מות שאול אביו הגאון ז"ל, נקרא גם הוא לשבת על כסאו באמשטרדם
 בתור אב"ד, והאריך ימים על כסאו שם ונפטר בשיבה טובה בן
 ע"א שנים ביום ב' ט"ו אדר שני ביומא דפורים בשנת תקע"ה
 לפ"ק, וחתנו הרב הגאון מו"ה שמואל בערנשטיין (כהגאון מו"ה בעריש
 אב"ד דק"ק הנובר והמדינה, שהיה חתן הגאון מו"ה יצחק הלוי
 הורוויץ האב"ד אה"ו, ובנו של הגאון מו"ה אריה ליב ז"ל בעל
 פני אריה שהיה ג"כ אב"ד בק"ק הנובר והמדינה, בנו של רבינו בעל
 חידושי פני יושיע זצ"ל), מלא את מקומו אחריו שם והיה ג"כ אב"ד
 ור"מ בק"ק אמשטרדם והמדינה, ובשנת תקצ"ו ו' אדר ראשון נתן
 שם הסכמתו להרב הגאון ר' מאיר ליבוש מלבי"ם ז"ל על ספרו
 ארצות החיים על ש"ע או"ח, ונפטר שם ד' טבת תקצ"ט לפ"ק. —
 ובנו השני של הג"מ שאול מאמשטרדם היה הרב הגאון מו"ה אריה
 ליב שהיה החן דודו זקינו הגאון מו"ה יעקב עמדן הנקרא בשם
 יעב"ץ ז"ל, ואביו הגאון ז"ל הדפיס גם ממנו דבר הריף בסוגיא
 דריש פ' לא יחפור במס' ביב, בס' בנין אריאל בסוף ח"ב הנקרא
 בשם בית תלמוד: —

גם שתי בנות היה לו להגאון ר' שאול מאמשטרדם, הראשונה
 היתה אשת הרב הגאון מו"ה אברהם כהנא שהיה אב"ד בק"ק
 ברעסטיץ, והוא אביו של הגאון המובהק מו"ה יעקב כהנא ז"ל
 מחכמי וגדולי ק"ק ווילנא, ונדפס ממנו ג"כ חיבור נחמד ויקר הנקרא
 בשם „גאון יעקב“ על מס' עירובין. ובתו השנייה היתה אשת הרב
 הגאון מו"ה אלעזר הלוי הורוויץ האב"ד דק"ק זלאזיץ, והוא היה בנו
 של הגאון הגדול מו"ה יצחק הלוי איש הורוויץ ז"ל האב"ד דק"ק
 אה"ו, ואביו של הגאון הגדול מו"ה אריה ליבוש הלוי הורוויץ, האב"ד
 דק"ק

דק"ק סטאניסלאב, אבי פאר דורנו הגאון הגדול מו"ה משולם יששכר סג"ל הורויץ האבד"ק סטאניסלאב בעל שו"ת בר לואי ב' הלקים כנודע :

ובנו השני של הגאון ר' ליב מאמשטרדם היה הגאון המפורסם מו"ה צבי הירש האב"ד דק"ק ברלין והמדינה, ובימי חורפו הופיע באור תורתו בק"ק גלוגא רבתי (לאחר שנסע אביו הגאון ז"ל משם לק"ק אמשטרדם) וכפי הנראה ישב שם בתור מורה צדק ולא בתור אב"ד, ובשנת תקי"א כתב שם תשובתו להתיר אותן האווזות שיש להם קצת שהור בחרטום, והיא נדפסה בשו"ת דברי דוד מילדולי מאמשטרדם בסימן מ"ז שם, ובא שם עה"ה „נאום הק' צבי הירש בהרב הגאון המפורסם מו"ה אריה ליב, ההונה פה עיר גלוגא רבתי יע"א", ואח"כ נתקבל משם לאב"ד בקיק לונדן בקהל ערת האשכנזים שם, ובשנת תקי"ט היה לו משם הליפות מכתבי שו"ת עם הרב הגאון מו"ה מרדכי הלברשטראט האב"ד דק"ק דיסלדארף, כמבואר בספרו שו"ת מאמר מרדכי בסימן ס"ד וס"ה שם, ובשנת תקכ"ד עזב את העיר לונדן והלך לשבת על כסא הרבנות בק"ק הלברשטראט (טו), ובשנת תקל"ב נתקבל משם לאב"ד בק"ק ברלין והמדינה, ובשנת תקמ"ה נקרא לבוא לק"ק מיץ המעוטרה לשבת שם על כסא הרבנות אחרי גזיעת הארי הגאון בעל שאגת אריה שהיה אב"ד שם (כמבואר בראש הסבבתו לס' מספר צבאם להרה"ג

טו) ובנו הרב הנגיד וו"ה טעבילי צערלינר נפיעטרכוב ז"ל סיפר נחשונה נלחח אשר הסיב אביו הגאון ז"ל לראשי וננהיגי עדת האשכנזים בלאנדאן שם על שאלתם אשר שאלו אז לרצם הגאון הנ"ל געת הפירו נסס נדוע נחר לו לשבת על כסא הרבנות נקיק הלצרטטלט שהיא עיר נלער ואנשים נה נועט יוחר נהעיר ללאנדאן שהיא עיר גדולה לאלקים רבתי נעם, וגם היא עיר נקחר רוכלה העונים שרתי צנדינות, אשר נלנד נכרו הקצוע לו נקופת הקהל ים לו ג"כ הנכסה לח נועט נהרננה סומרים וכנעני ארץ, נלחב"י העוצרים והשבים טונה הנאים לקבל פניו נכהג; ועל זה הסיב להק הגאון ז"ל תשובה קלרה נחה ונרורה, נזה"ל: „לדאבון לני רואה אני נה רק הרנה ונן העוצרים, אכל ונן השבים אין אני רואה פה אף אחד נהס", וד"ל:

כלילת יופי

להרה"ג מו"ה צבי הירש מירלש האב"ד דק"ק שווערין ונדפס בברלין
 בשנת תקט"ה), ואולם לא הלך לשם ונפטר זקן ושבע ימים בן ע"ט
 שנים ביום ב' ר' אלול תק"ס לפ"ק, והניח אחריו חידושי תורה
 הרבה מאד, וגם היבור מיוחד הנקרא בשם עמרת זקנים על אנדות
 הש"ס ומדרשים, ומכולם לא בא בדפוס רק נשארו כולם בכתובים ביד
 בניו וניניו ונכדיו, והוא היה לו שלשה בנים: הראשון היה הגאון
 ההריף מו"ה שאול (שהיה התן הגי' יצחק יוסף תאומים האבד"ק
 ברעסלויא) והוא נתקבל לאב"ד בק"ק פ"פ דאדר, ושם חבר ספרו
 כסא דהרסנא הנספח לספר שו"ה בשמים ראש, וגם ספר מצפה
 יקתאל, והוא השגות על ס' תורת יקותיאל על ש"ע יו"ד מהגאון
 מו"ה רפאל הכהן האבד"ק אלטונא והמבורג, ובעבור זה גרם רעה
 גדולה לעצמו, כי משך עליו סחלוקה גדולה ושנאה בכושה מכל
 גאוני הזמן ההוא, וגם דייני ק"ק אלטונא והמבורג יצאו אז בחרם
 לקראתו, בקנאם את קנאת רבם ואלוף עירם הגאון בעל תורת
 יקותיאל שהיה אב"ד שם, ולבסוף הודח ג"כ מכסאו בפפריא שם,
 וגם אשתו נתגרשה ממנו, והוא הלך בגולה מעיר לעיר וממדינה
 למדינה עד בואו לעיר לונדן ושם תלה את חליו ונפטר ביום א'
 כ"ג מרחשון תקנ"ה לפ"ק, עוד בחיי אביו הגאון ז"ל, ושם מנוחתו
 כבוד. ובנו השני היה הרב הגאון מו"ה שלמה הירשל, אשר בימי
 חורפו היה אב"ד דק"ק פרענצלוי, ואח"כ נתקבל לאב"ד בק"ק לונדן
 והמדינה, והוא נהג שם נשיאתו ברמה השקט ובטה, גם עושר
 גם כבוד היה לו עד זקנה ושיבה ונפטר שם זקן ושבע ימים ביום
 ד' ער"ה כסליו תר"ג לפ"ק, ובניו וניניו ונכדיו, מהם קבעו להם
 מקום לגור במדינות פולין, ומהם גם בארץ הקדושה בירושלים
 תוב"ב עד היום הזה. ובנו השלישי היה הרב המופלג הנגיד המפורסם
 מו"ה מעבילי ברלינר ז"ל, אשר בימי בחרותו נתגדל בבית דורו
 הרב הגאון מו"ה שאול הלוי האב"ד דק"ק האג, שהיו התן הגאון
 ר' ליב מאמשטרדם והיה מחשובי בנים, ובעבור זה לקח לו את ר'
 מעבילי הנ"ל לביתו לחיות לו לבן, ושוב נשא אשה ממדינות פולין
 וקבע משכנו בק"ק פיעטרקוב כי שם היה משכן חותנו הגביר
 המפורסם מו"ה אליה בן הגביר מו"ה הירש ז"ל שהיה נקרא ר'
 אליה ר' הירש פו"ט בפיעטרקוב שם, ובתו הגבירה מרת זלאטא

היתה אשת ר' מעבילי הנ"ל והיה לו הון ועושר בבי"ו עד זקנה ושיבה ונפטר שם בשם טוב ביום י"ב כסליו תקצ"א. ובנם היה הרב הגדול מו"ה יהודה ליב שהיה נקרא ר' ליבוש ר' מעביליש ובימי עלומיו נתגדל בברלין על ברכי אבי אביו הגאון מו"ה צבי הירש ז"ל האב"ד שם; ובתם רחל הגבירה היתה אשת הרב הנגיד הנכבד מו"ה אליקום געציל סג"ל הורו"ץ מקראקא בן הרב הגביר המפורסם נגיד ומצוה מו"ה מרדכי ר' פנחס סג"ל הורו"ץ שהיה ראש ומנהיג פה קראקא כל ימי חייו, ובניו וניניו ונכדיו הן המה מיקירי ונכבדי עירנו פה גם בזמננו זה: —

ישלש בנותיו של הגאון ר' ליב מאמשטרדם גם הן עשו היל באפרתה. בתו הראשונה היתה אשת הרב הגאון מו"ה שאול הלוי אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק האג הבירה עוד בחיי חותנו הגאון ז"ל, כפי אשר סיפר הגאון ר' ליב ז"ל בעצמו בתחלת תשובתו הנרפסת בשו"ת מאמר מרדכי מדיסלדארף בסימן ס"ב אשר כתב ביום מו"ב אלול תקי"ד, כי היה מתגורר אז בעיר האג בבית חותנו הגאון האב"ד שם לעסוק שם בכריאות הגוף, ומהר"ש הלוי זה בא ג"כ בהסכמה בשנת תקל"ח על ספר בנין אריאל לגיסו הג"מ שאול האב"ד ק"ק אמשטרדם, ועוד תמצא הסכמותיו ג"כ בשאר ספרים שונים ולא נמצא ממנו שום חיבור ברפוס, וגם לא הניח אחריו בן ובת כי היה מחשוכי בנים בני"ל. — ובתו השניה היתה אשת הרב הגאון המפורסם מו"ה יצחק הלוי מלבוב (והוא היה בן הרה"ג מו"ה מרדכי הלוי שהיה מלפנים אב"ד דק"ק קאמינקא ובסוף ימיו ריש מתיבתא בק"ק לבוב, והוא היה בנו של הרה"ג מו"ה יהושע רייצעס הלוי שנהרג על קידוש השם בעיר לבוב בשנת תפ"ח ביהר עם אחיו הגדול הגאון הקדוש מו"ה חיים רייצעס הלוי ריש מתיבתא בק"ק לבוב), ובימי חורפו היה אב"ד בק"ק לעשנוב, ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק העלמא ובשנת תקכ"ט בא שם בהסכמה על סי' שו"ת גבעת שאול, ובתחלת שנת תקל"ח נתקבל לאב"ד ולר"מ פה ק"ק קראקא והגליל, ונפטר פה זקן ושבע ימים ביום ו' עש"ק י"א ניסן תקנ"ט לפ"ק והניח אחריו שני בנים, והם: הגאון מו"ה מרדכי הלוי שהיה אב"ד ור"מ בק"ק טיקטין והגליל, והרה"ג מו"ה צבי דוד הלוי שהיה

כלילת יופי

שהיה אב"ד בק"ק קראקא והגליל. והנה הגאון ר' מרדכי הלוי היה
 מופת הדור והדרו עוד בחייו אביו הגאון ז"ל, ובימי חורפו היה אב"ד
 בק"ק זלאוויץ, ובשנת תקל"ד בא גם הוא בהסכמה על ס' שו"ת
 גבעת שאול הנ"ל, ושוב נתקבל משם לאב"ד ולר"מ בק"ק טיקטין,
 ובשנת תקמ"ה נתן שם הסכמתו על ספר דברי קהלת (רפוס
 נאוידוואהר תקמ"ה), ובנו הרב הגאון מו"ה אריה ליב מלא את
 מקומו אחריו שם, והוא הוציא ג"כ לאור הס' אסיפת גאונים, הכולל
 שו"ת שעברו בין זקינו רבינו הגדול ר' העשיל זצ"ל עם הגאון
 מו"ה משה זצ"ל בעל חלקת מהוקק, — והרה"ג מו"ה צבי דוד
 הנ"ל האב"ד דק"ק קראקא, בימי חורפו היה רב אב"ד בק"ק
 שעברשין, ואולם לא ישב על הכסא שם רק מעט, כי אביו הגאון
 ר' יצחק הלוי האב"ד בקראקא היה צריך לו לעת זקנתו להיות
 אצלו בתמידות לשאת עמו בעול הרבנות אשר היה נלאה נשוא
 לכדו, ועל כן קבע מקום מגירתו פה קראקא אצל אביו ז"ל. ואחריו
 מות אביו נתמנה לראש ב"ד פה, ובסוף ימיו עלתה לו לשבת על
 כסא אביו פה ג"כ בתור אב"ד, (והוא היה לו ג"כ חליפות מכתבו
 שו"ת עם הגאון מהר"ץ מפיעטקוב בעל שו"ת ברית אברהם
 כמבואר בספרו שם בחלק אבן העזר בתשובה סימן ס"ד), ונפטר
 פה זקן ושבע ימים ביום י"ד טבת תקצ"ב לפ"ק. ובתו השלישית
 של הגאון ר' ליב הנ"ל והיא הגבירה מרת נייטשי היתה אשת
 הרב הגביר המפורסם מו"ה משה מזאלקווא פו"מ דקיק לבוב, והיא
 ילדה לו את הגאון המקובל מו"ה מרדכי זאב ז"ל אשר נתקבל
 לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל (אחרי שנסע משם הגאון מו"ה
 שלמה בר"מ בעל מרכבת המשנה שהיה אב"ד שם), ונהג שם נשיאתו
 ברמה ונתבקש בישיבת של מעלה ביום ב' בחירש שבט תקס"ז
 לפ"ק, והניח אחריו בת אחת ושני בנים גאוני ארץ ומאורי הגולה,
 והם הגאון רבינו יעקב משולם אורנשטיין בעל ספרי ישועות יעקב
 על ד' חלקי הש"ע, ואתו היה הרב הגאון מו"ה משה יחישיע
 העשיל האב"ד טארניגראד, בעהמ"ס הים התלמוד על מס' בבא
 קמא, ורבינו בעל ישועות יעקב היה בימי חורפו אב"ד ור"מ בק"ק
 זאלקווא והגליל, ואחריו מות הגאון מהר"ץ ראזאניש האב"ד דק"ק
 לביב

לבוב, נתקבל הוא ז"ל לאב"ד ולר"מ בלבוב שם והגליל, וישב על כסאו שם בערך המש ושלישים שנה, אך לעת זקנתו, ערבה שמהתו כי ניטל ממנו בנו יהידו מחמד עינו הגאון הגדול מו"ה מרדכי זאב אורנשטיין ז"ל, (והוא אבי הרב הגאון המפורסם מו"ה צבי הירש אורנשטיין שהיה אב"ד בק"ק ברוסק דליטא, ובק"ק רישא, ובק"ק לבוב והגליל), שנפטר והלך לעולמו ביום ו' עש"ק י"ז מרחשון תקצ"ז לפ"ק. ויחי יעקב אחרי מות בנו הגאון הנ"ל עוד שנתים ימים ותשעה חדשים ויגוע ויאסף אל עמיו ביום כ"א מנחם תקצ"ט לפ"ק, ומנוחתו כבוד בקברות אבותיו הגאונים נוחי נפש ז"ל בעיר לבוב שם, — ובת הגאון ר' מרדכי זאב הראשון הנ"ל שהיה אבד"ק לבוב והיא הנכירה מרת אסתר אחות הגאונים בעל ישועות יעקב ובעל הים התלמוד, היתה אשת הרב הגדול הגביר שלשלת היוחסין מו"ה יצחק אהרן סג"ל איזונגא (שהיה נין ונכד להגאון הגדול מו"ה יהודה ליב סג"ל איזונגא האב"ד דק"ק לבוב והגליל אשר כתבנו מתולדותיו בספרי כלילת יופי ה"א בסימן מ"ו), והוא אבי הגאון הנודע מופת הרור וחדרו מו"ה מרדכי זאב סג"ל איזונגא מלבוב בעהמח"ס מפרשי הים ושו"ת מאמר מרדכי שהיה נשיא ארץ הקדושה דכולל עסטרייך ונפטר והלך לעולמו ביום ו' עש"ק ב' בחודש תמוז תרכ"ג לפ"ק, ומנוחתו כבוד בק"ק לבוב שם עיר טולדתו, והוא אבי ירדו הרב הגאון המפורסם פאר הרור מו"ה יצחק אהרן סג"ל איזונגא שהוא כעת אב"ד דק"ק לבוב והגליל וגם נשיא הארץ דכולל עסטרייך כמו אביו הגאון ז"ל. והו מה שרצינו לבאר כעת, ויתר פרטי הדברים תמצא הכל מפורש יותר בספרי כלילת יופי ח"א על רבני לבוב כי שם מקומם, ושם טיילנו ארוכות וקצרות בתולדותיהם של צדיקים הנזכרים בכל פרט ופרט, ולעת עתה די בזה: —

ה ע ר ה.

והנה לא אמנע מלהזכיר פה ג"כ כי בשנת תרל"ד בסוף זמן החורף כאשר עברתי אז דרך עיר פפר"מ, בא שם אלי לבקרני הרב החכם הנודע מו"ה אליקום כרמולוי, ואתו עמו עוד שני חכמי העיר שם, והם החכם מו"ה רפאל קירכהיים, והחכם מו"ה נחום ברו"ל, ובהשתעשענו יחדיו אז, נתן לי החכם כרמולוי הנ"ל את ספרו "העורבים ובני יונה", לתשורה, ובקש ממני לעיין בו ולהגיד לו הריצת משפטי עליו, ובפרשות בדברים הנוגעים לתולדות הגאון ר' העשיל זצ"ל מקראקא, אשר ערך שם לפנינו, ואמר, כי לבו נכון ובטוח שאמצא בו חדשות, וכי הוא אבן פנה לדורשי קדמוניות ואחרי שהעברתי עיני בו, עניתי ואמרתי לו אחרי בקשת הסליחה, כי לא אוכל להכחיד האמת תחת לשוני, ע"כ הנני אומר לו, כי בעיקר התולדה לא מצאתי בו חדשות, אך מקצת השגיאות אשר מצאתי בו הן הנה חדשות בעיני, כי לא ידעתים עד כה, ומניתי אז לפניו שבעה עינים על אבן אחת, ואחשוב כי לא למותר יהי להציג אותם גם פה בקצרה לעיני הקוראים למען ידעו גם הם שורש הדברים, ואלו הם :

(א) **במה** שנוגע להג"מ העשיל ז"ל כתב שם "דבשנת ת"ה היה ראש ישיבה בלובלין ובשנת ת"ה ות"ט ברה למדינת מעהרין בשביל מלחמת הרקים ומשם נסע לווינא לבקש שם עזר נגד צוררי יהודה בארץ מולדתו, ושוב חזר ושב לארץ פולניא ויבא לעיר ברוסק דליטא והיה שם אב"ד, וגם שם כתב התשובה ברת ודין בשנת ת"י כמבואר בשו"ת גאוני בתראי בסומן ז', ויעברו עליו בעיר ברוסק ימים ושנים עד אשר נתקבל לאב"ד בעיר קראקא" ע"כ. והנה בכל מה שכתב בזה לא העיר על מקורם, ולא הודיע לנו מאין הוציא הדברים, ובפרט במה שכתב דאחרי ששב רבינו למדינות פולין נתקבל לאב"ד בברוסק דליטא, ושם ישב ימים ושנים עד בואו לקראקא, הנה דבר זה הוא ללא אמת וללא נכון, כי מעולם לא היה רבינו ז"ל אב"ד בברוסק דליטא, רק בלובלין ובקראקא בלבד, ורק אביו הגאון מו"ה יעקב ז"ל הוא היה אב"ד בברוסק בטרם שנתקבל לאב"ד בלובלין כנודע, וכבר כתבנו בפנים שגם רבינו

רבינו ז"ל הרביץ תורה בבריסק שם בימי הורפו, וגם אה"כ בהיות
 אביו אביד שם, אבל הוא ז"ל לא ישב מעולם בתור אב"ד בבריסק
 שם רק בלובלין ובסוף ימיו בקראקא, וכנ"ל. והנה ראינו גם להגאון
 מו"ה דוד לידא ז"ל האבד"ק אמשטרדם שהיה תלמיד מובהק לרבינו
 הגאון מו"ה העשיל זצ"ל, כמבואר בראש ספרו עיר דוד על דרושים
 בדרוש א' שם, וכתב שם: קמתי אני לפתוח לדודי הוא אמ"י רבן
 של כל בני הגולה הנאון נר ישראל מו"ה העשיל זצ"ל שהיה אב"ד
 ור"ג בק"ק לובלין ובסוף ימיו בק"ק קראקא ואעשה לו כבוד במותו
 להתחיל חיבורי זה בתרושי תורה ממנו ע"כ. ואלו היה רבינו ז"ל
 ג"כ אב"ד ור"מ בק"ק בריסק שהיא העיר הגדולה והחשובה שבמל
 מדינת ליטא, בודאי לא היה נמנע מלהזכיר גם זה שם, והוא לא
 הזכיר שם רק ערי לובלין וקראקא, בלבד, וזה מפני שלא היה כלל
 אב"ד בבריסק לליטא, (ומה שכתב עליו המדפיס בשער הספר של
 חדושי הלכות על הג' בכותי, שהיה רבינו אב"ד בבריסק, הוא שלא
 בדקדוק ואין לסמוך עליו כלל), — ואשר הביא החכם כרמולי
 דאיה לרבריו שהיה רבינו אב"ד בבריסק בשנת ת"י משו"ת גאוני
 בתראי סימן ז', הנה בזה שנה ברואה, כי שם מפורש בהדיא שזה
 היה מעשה בעיר לובלין ולא בבריסק יע"ש, וכן בא הדבר ג"כ
 מפורש בט"ז אבן העזר בסימן קנ"ז סק"ח, וכבר זכרנו מזה בפנים
 והאריכות בזה אך למותר:

ב) עוד כתב שם „שרבינו בעל הש"ך שהוא הגאון מו"ה שבת
 הכהן ז"ל היה תלמיד מובהק לרבינו הגאון ר' העשיל
 זצ"ל, ומזכירו לשם ולתהלה בספרו ש"ך על יו"ד בסימני ל"ה נ"ז ס"ח
 צ"ג צ"ח ע"ב, והנה גם פה נפל בפה השניאות כי מכל החמשה
 מקומות שרשם פה לא נמצא שם הג"מ העשיל בש"ך שם, רק
 במקום אחד בלבד, והוא בסימן נ"ז ס"ק ל"ה ששם כתב „וכן פירש
 טורי ורבי הגאון הגדול מו"ה העשיל נר"ו דברו התוס' ולא כהב"ח"
 ע"כ, אבל בשאר הסימנים בש"ך שם לא נמצא כלל שם הג"מ
 העשיל ז"ל, כי בסימן ל"ה שם מזכיר איזה פעמים רק מה שקבל
 מפי אביו ורבו הגאון ז"ל בלי הזכרת שמו (והוא הגאון הנודע מו"ה
 סאיר כ"ץ ז"ל), וכמו כן בסימן צ"א שם ס"ק י"א הביא שם ג"כ
 שהציע

כלילת יופי

שהציע דבריו לפני אביו ורבו הגאון ז"ל ולפני שאר גדולי המורים והסכימו לדבריו יע"ש, ובסימני ס"ה וצ"ח שם ושם הביא שוב את מורו ורבו הרב הגדול הגאון המפורסם מו"ה יושיע נר"י (והוא הגאון הנודע רבינו יהושיע במו"ה יוסף ז"ל בעל מגניני שלמה ושו"ת פני יהושיע שהיה ר"מ פה ק"ק קראקא בנודע), אבל שם רבו הגאון רבינו רבי העשיל ז"ל לא הביא בש"ך שם רק בסימן נ"ז בלבה, וכמו כן גם בספרו נקודות הכסף ביו"ד שם בסוף סימן פ"ב וכמ"ש בפנים: —

ג) ועוד שם "בין גדולי תלמידיו של רבינו ר' העשיל ז"ל יש למנות ר' דוד הלוי בעל טורי זהב, ור' שמואל קאידניבר בעל אמונת שמואל" ע"כ, ואנן מה נענין אבתריה? פלגינין דיבוריה ורק סוף דבריו אמת, כי הגאון ר' שמואל קאידניבר הוא היה תלמידו של רבינו ז"ל, שכן הביא אותו בספרו ברכת הזבח ובספרו אמונת שמואל ובשאר ספריו היקרים בכל מקום בשם מורי ורבי הגאון מו"ה העשיל ז"ל (וכפי אשר רשמנו בפנים), אבל רבינו דוד הלוי בעל טורי זהב לא היה כלל מתלמידיו רבינו ר' העשיל ז"ל רק מגדולי חבריו אנוש בערכו, ומגאוני זמנו המצוינים עד שרבינו הגאון בעל מגניני שלמה שהיה רבן של רבינו הש"ך ז"ל שדר פסקיה קמיה ובקש ממנו להסכים עמו בעניני עוננה כידוע; וכן מצאנו שהיה לו לרבינו בעל הט"ז ג"כ ויכוח דברים בעניני עוננות גם עם רבינו ר' העשיל ז"ל בעצמו בחיותם יחדיו בלובלין בשנת ת"י ולא קרא אותו כלל בשם רבו, רק בשם אביר הרועים הרב המובהק מרא דאתרא מו"ה העשיל נר"י, כמבואר בט"ז אבן העזר בסימן קנ"ז סק"ה ובשו"ת גאוני בתראי בסימן ז' ובנ"ל:

ד) עוד כתב שם "שהגאון ר' שאול בנו של רבינו ר' העשיל ז"ל נהג רבנותו בבדיסק דליטא בשנת תנ"ב כאשר יראה הרואה בראש ס' מגן אברהם דפוס דיהרנפורט, ויהי בשנת תנ"ט ויקומו בני קראקא ויבחרו אותו לרב ומורה עליהם כמבואר בהסכמתו לס' שם משמואל, ויעברו על ר' שאול בקראקא שבע שנים, ויהי בשנה השמינית שהיא שנת תס"ז לפ"ק ותקראוהו עדת האשכנזית באמשטרדם

באמשטרדם לאב"ד ולר"מ, ויקם שאול וילך אל המקום ההוא ויבא לעיר ברעסלווא ויואל לכתוב שם הסכמה על ס' עיר בנימן ח"ב, והוא זקן בא בימים חלוש והולה מטורח נסיעתו לאמשטרדם וימת בדרך במרם הגיע אל מחוז הפצו בארץ האלאנר" עכ"ל. והנה כל דבריו בזה מראשם עד סופם לא על אדני האמת הטבעו, שכבר מבואר אצלינו בפנים שעור בשנת תנ"א כבר היה ר' שאול אב"ד בבריסק דליטא, כאשר יראה הרואה בראש ספר דעת הנמה בהסכמות גאוני הוועד המדינת ליטא שהיה בק"ק האמסק בטו"ב אדר תנ"א לפ"ק, וכן כתב באותה השנה ג"כ תשובתו הנדפסת בשו"ת יד אליהו בסימן י"ה, ואף גם זאת כבר הראיתי לדעת דבשנת תנ"ח עזב ר' שאול את העיר בריסק דליטא כי נתקבל אז לרב מדינה בגליל קראקא, וגם לאב"ד בק"ק אפטא, כמבואר כל זה בהסכמותיו לס' נחלת יעקב על התורה ולס' אוהל יעקב על אנדרות הש"ס, וכן כתב אז ג"כ תשובתו הנדפסת בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ק"ז, ודבר זה בא מפורש יותר בראש הסכמתו לס' שם משמואל על התורה, דבשנת תנ"ה נתקבל ר' שאול בהוד תפארתו מבריסק דליטא לגליל קראקא; וההבס כרמולי רמו גם הוא לאחרים לעיין בהסכמת חס' שם משמואל הנ"ל, אך הוא בעצמו לא שם אל לבו לעיין שמה. — וגם במה שכתב דבשנת תנ"ט קמו בני קראקא ויבחרו אותו לרב ומורה עליהם, שנה ג"כ ברואה, שחרי בשנת תנ"ט וגם בשנת ת"ס ובתחלת שנת תס"א עדיין היה יושב על כסא קראקא בתור אב"ד הנאון מו"ה אריה יהודה ליב נכד רבינו בעל הבי"ה ז"ל כידוע, ואיך אפשר לומר שקבלו בני קראקא את הרב ר' שאול עוד בשנת הנ"ט להיות אב"ד אצלם? ואולם כבר הראינו לדעת כי עד תום כל שנת ת"ס וגם בתחלת שנת תס"א חנו שני הרבנים הנ"ל כל אחד שקט ושאנן במקומו על דגלה, הרב ר' שאול בגליל קראקא והרב ר' ליב בעיר קראקא, כמבואר כל זה בהסכמות שניהם על הספר מגן אברהם עם המיו בהדפסה שניה מתורש אלול ת"ס לפ"ק, ובה נמשך הדבר עד אמצע זמן החורף בשנת תס"א לפ"ק, שאז עזב הרב ר' ליב את העיר כי נתקבל לאב"ד בק"ק בריסק דליטא, והיה זה בהודש שבט תס"א לפ"ק (כמבואר בספרו שו"ת

כלילת יופי

שו"ת שאנת אריה המחובר עם ס' קול שחל שנרפס בשאלוניקו
תק"ו לפ"ק, וביום כ"ו שבט היה באם הדרך בק"ק רישא ושם ערך
תשובתו אשר השיב למנהיגי ק"ק רישא בריני ממונות יע"ש, ואז
בהרו בני קראקא את הרב ר' שאול הנ"ל שהיה עד כה רב דגליל
קראקא להיות ג"כ אב"ד אצלם בעיר קראקא, וכל זה ברור :

(ה) ומה שכתב עוד שם כי שבע שנים ישב הרב ר' שאול על
כסאו בקראקא ובשנה השמינית שהיא שנת תס"ז נתקבל
לאב"ד בק"ק אשכנזים באמשטרדם ונפטר באם הדרך ע"כ, והנה
גם בזה לא דבר נכונה, כי נעלם ממנו ולא ידע שרק שלש שנים
ישב הרב ר' שאול על כסאו בקראקא, (והיינו מאמצע שנת תס"א
עד אמצע שנת תס"ד) ובשנה הרביעית שהיא שנת תס"ד עזב גם
הוא את העיר קראקא ואת כל המונה והלך בגולה וקבע משכנו
בעיר ברעסלווא ושם ישב ג"כ שלש שנים רצופות בתור איש פרטי,
וגם שם כתב תשובתו הנדפסת בסוף שו"ת הרמ"א דפוס אמשטרדם
כמבואר בסוף תשובתו שם, ובסוף שנת תס"ד בא שם בהסכמה
על ס' חמדת צבי פירוש על מאמרי הוזהר, ובשנת תס"ה נתן שם
הסכמתו על ס' נפתלי שבע רצון על התורה, ובאמצע שנת תס"ו,
אז נקרא משם מראשי ומנהיגי עדת האשכנזים באמשטרדם, לבא
אליהם ולכתן פאר בעדתם בתור אב"ד (אחרי מות הגאון ר' ליב
הריף ז"ל שהיה אב"ד שם), וכנסעו מברעסלווא חלה את חליו באם
הדרך ונפטר ונקבר בעיר גלוגא ביום י"ז אייר תס"ז לפ"ק כמ"ש
בפנים: —

(ו) עוד כתב שם "שהרב ר' אריה ליב בנו השני של הגאון ר'
שאול הנ"ל נתקבל לרב ודטורה בק"ק רישא, ואח"כ
נתקבל לרב אב"ד בק"ק גלוגא רבתי, גם קבל הרבנות ההיא אך
לא הלך שמה, כי באותו זמן בשנה ת"ק נקרא לעמוד בראש
עדת ישראל בלבוב והגליל, ועלה ברבו דשכין בלבוב ולהנהיג משם
רבנותו בגלוגא, ובכל חתימת ידו באותו זמן היה חותם הונה פה
לבוב ומצ"פ בק"ק גלוגא רבתי כמבואר בהסכמתו על ספר נצח
ישראל ועל ס' משנה תורה להרמב"ם, אך לא עלה בידו ויתן פניו
אל

אל עדת אשכנזים באמשטרדם" עכ"ל, והנה גם בזה לא קלע אל המטרה, והמניד שהניד לו שר' ליב לא הלך לגלוגא רק ללבוב ומשם נהג רבנותו בגלוגא כחש לו, כי הדבר ידוע שהלך לגלוגא, וישב שם על כסא הרבנות בהשקט ושאנן, וגם השיב משם תשובותיו לכל השואלים מאתו דבר ד' זו הלכה, ושתי תשובות אשר השיב לשואליו דבר בהיותו יושב על כסאו בק"ק גלוגא שם נדפסו ובאו בס' שו"ת דברי דוד מילדולה בסימן ע' ובסימן פ"א, יע"ש, וכן נדפס ממנו שם ג"כ תשובה אחת אשר השיב לק"ק מנטובה אשר בארץ איטליא, בהיותו יושב על כסאו בק"ק לבוב, ע"ש בסימן נ"ג. והנה החכם כרמולי ראה רק ראייה אחת שהרב ר' ליב היה חותם א"ע בהסכמתו לס' נצח ישראל, חונה פה לבוב ומצ"פ בק"ק גלוגא רבתי, ולא ראה שחתם א"ע לפעמים גם בהפך, ההונה בק"ק גלוגא ומצ"פ בק"ק לבוב והגלילו, והוא בהסכמתו לס' בית שמואל על התורה שנדפס בזאלקווא בשנת תצ"ט לפ"ק, הרי שהיה חונה גם בגלוגא ומשם נהג רבנותו בק"ק לבוב, ונראה מזה שהרב ר' ליב ז"ל היה תופש רסן הממשלה בשתי הקהלות הנ"ל בבת אחת, ובעבור זה היה חונה פעם בגלוגא ופעם בלבוב, והיה נודר ממקום למקום, ואולם כאשר ראה כי כבר עליו הדבר לעשותו עזב את שתיהן יהדיו, ובחר לו יותר לשבת על כסא הרבנות בק"ק אשכנזים שבאמשטרדם כנודע, וכבר הארכנו בזה בתולדותיו בספרי כלילת יופי ח"א, ופה אין המקום להאריך עוד: —

(ז) **ועוד** שם מדי דברו מהרב ר' יעקב משה בנו של הגי"מ שאול מאמשטרדם בעל ס' בנין אריאל בהגאון ר' ליב הנ"ל, כתב שם דאחריו שישב ר' יעקב משה ימים רבים על כסא ההוראה באחת מערי רינוס עלה ונתעלה לעמוד גם הוא בראש ק"ק אשכנזים באמשטרדם מקום אבותיו בשנת תקנ"ג, והוא שם לילות כימים מתמיד בש"ס ובפוסקים אך לא חבר שום ספר זשום דבר לא נדפס ממנו זולת שיר לכבוד, נאפוליון ע"כ, וגם פה כל קורא בצדק יענה לו כחשו בפניו, דאיך מלאו לבו לכתוב שלא נדפס ממנו שום דבר, והלא עינינו הרואות שנדפס ממנו חדושים בש"ס ופוסקים בס' בנין אריאל ח"א בסוף הקונטרס בית

כלילת יופי

בית מועד אשר אביו הגאון המחבר קרא אותו שם „דרוש לחג המצות מכבוד בני הגדול הרב המאוהב המופלג מו"ה יעקב משה נר"ו אב"ד דק"ק ווילעחן חתן אחי הגאון המפורסם מו"ה צבי הירש נר"ו אב"ד דק"ק ברלין והסדונות יצ"ו, ע"כ: —

והנה את כל הדברים האלה הצעתו אז לפני החי מהר"א ברטולי וחבריו בהיותם אצלו בק"ק פפר"מ שם, ולא צהבו פני שהשבתו פני זקן נכבד כמותו, כי כל כונתי היה רק לברר את האמת מתוך השקר, ואף הוא נהג אז כמדת חכמים להיות מודה על האמת, והודה ואמר לי „ברם דברים שאמרתו טעות הם בודי" ע"כ:

ג. תולדות הגאון הישיש מו"ה אליעזר אשכנזי הנקרא ג"כ בשם איש צבי בעל ס' דמשק אליעזר על מס' חולין, שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אפטא בגליל קראקא, ובסוף ימיו עלה לארץ הקדושה, ושם מנוחתו כבוד.

הגאון הישיש מו"ה אליעזר איש צבי האב"ד דק"ק אפטא הנודע על ידי ספרו היקר "דמשק אליעזר" על מס' חולין, היה מבני של קדושים, מגזע ישישים, גאונים מצוינים, מגדולי ארץ אשכנז ומחסדי עיר ווירמייזא, ונקרא בשם "איש צבי", על שם אבי אביו הגאון מו"ה צבי העלמאן, בנו של הרב מו"ה חיים מתושבי עיר ווירמייזא, אשר היה בן בנו של הגאון הגדול מו"ה יהודה לואי הזקן, אשר נתבקש בישיבה של מעלה בעיר פראג כשנת חמשת אלפים ומאתים ליצירה. ולהרב מו"ה חיים מווירמייזא הנ"ל היה לו שלשה בנים צדיקים, האחד נקרא בשם בצלאל, והוא אבי רבינו הגדול מהר"ל מפראג ז"ל (מגילת יחסין בסוף ס' מטה משה), והשני היה הגאון מו"ה יעקב מווירמייזא אשכנזי, הוא הרב הגדול אשר היה ראש ואב"ד בכל תפוצות ישראל בארצות אשכנז על כל מדינות הקיסר, ונאסף אל עמיו בשנת שכ"ג (צמח דוד בסוף ח"א), והשלישי הכי נכבד הוא הגאון מו"ה צבי העלמאן הנ"ל, והוא היה אביו של הגאון מו"ה שמואל אשכנזי אשר היה נקרא בדורו בשם ר' שמואל החסיד, ובסוף ימיו נסע עם אשתו הרבנית לארץ הקדושה ושם מנוחתם כבוד (כך כתב עליו בנו ר' אליעזר בספרו דמשק אליעזר דף כ"א ע"ב שם), והניח אחריו ארבעה בנים כלם גאונים מפורסמים פארי הדור ועמודי ההוראה. האחד היה הגאון הגדול מו"ה חיים אשכנזי שהיה אב"ד ור"מ בקיק קרעמניץ (נחתנו היה הגאון מו"ה שמעלקא האבד"ק אוסטרא), והוא היה מן הגאונים הראשונים אשר הסכימו בשנת ת"ה על הדפסת היש"ך על יו"ד בהדפסה הראשונה, ושם התם א"ע "נאום חיים כל"א מו"ה שמואל איש צבי", וחבר ג"כ חידושי הלכות על היש"ם וגם שאלות ותשובות להלכה ולמעשה, וכלם נשארו ככתובים ולא באו לדפוס לעולם (דמשק אליעזר שם דף קס"א ע"ב) — והשני היה הגאון הגדול סיני ועוקר הרים מו"ה נפתלי

נפתלי הירץ אישכנזי, וגם הוא הרביץ תורה בישראל בק"ק שידלוב, והחליף תשובותיו עם אחיו הגאון בעל דמישק אליעזר (כטבואר בספרו שם דף ט"ו ע"ד ח) — והשלישי היה הגאון ריש גלותא וריש מתיבתא

ח) והגאון הזה היה נקרא ג"כ בשם ר' הירץ ונגזע ל"ב, על שם כינוי שנפתח, וכינוי נכדו היה הרב הגאון המריף הגדול מו"ה יהושע שפירא אשר צינני חורפו היה אב"ד בק"ק זאבלודאווי צעיר מולדתו, ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק ביאליסטאק ובקהלות הסמוכות שם, ושם נסע מוניטות פולין ונחמת המליק, ונתקבל לאב"ד בק"ק שווערין וכל מוניטות נעקלענבורג, ואחרי יושף הזמן חזר ושם צעיר מולדתו כי נתקבל עוד הפעם לאב"ד בק"ק זאבלודאווי מקום אהלו נקדם. והגאון הזה היה מנבי עליה, ועוד צינני חורפו חזר סי' קונטרס הסוגיות הנספח לס' חק יעקב על ה' פסח, ונדפס בצללין בשנת תקצ"ג לפ"ק, ואח"כ הוליא לאור ג"כ חיבורו היקר אשר קראו בשם "פנים נעצירות", על נוס' פסחים, ונקרא ג"כ בשם "ארבע שיטות למהרי"ם", (ונדפס בצפ"א בשנת תקל"א ע"י תלמידו וזן אחי חורגו, הרב המריף המפורסם מו"ה ברוך צהרצ מו"ה משה זיל וק"ק קאניץ דליטא), ובסוף הקדמותו שם קדר ג"כ שלשלת יחסו וכתב "שנולד אביו הרב הגדול המריף מו"ה לבי הירש ז"ל בן הרב הגביר מו"ה יוסף שפירא הוא נכד להגאון האמתי ונהר"ן שפירא צעהנ"ה ספר נגלה עמוקות, ורוד לו הגאון מו"ה שנירית ז"ל האב"ד דק"ק וויסאקי ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק זאלקאווי, ומלך חנו הגבירה תמיה הוא נכד להגאון מו"ה אברהם סג"ל עפשטיין ולהגאון המפורסם מו"ה הירץ ונגזע ל"ב זללה"ה".

והנה כולא בזה ונלחו ג"כ להרבה גאונים ונגדולי המהמרים אשר התייחסו גם הם לבית אבותם שהם ונגזע ל"ב, שהיא נשפחה גדולה ונכבדה שבירשאל, ומבלי להלחות את הקורא הרבה אונרתי להליג פה עכ"פ שלשה מהם לדוגמא וזן הגאונים הנוליינים הנודעים לנו בשם שהם ונגזע ל"ב: א) הוא הגאון המפורסם מו"ה משה זל"ל ונגזע ל"ב (בן הקדוש מו"ה אברהם הי"ד זל"ל) צעהנח"ס המפארת לנושה על ש"ע יו"ד, והוא היה בן בתו ותלמידו של הגאון רבינו הגדול רבי העשיל זל"ל, כנודע, ואור תורתו היה זורח בתחלה בק"ק צריסק דליטא, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"ו בק"ק הורדנא. ובשנת חל"ט בא בהסכמה על ספר קנה חכמה ודרך חכמה ב"ן גאוני הוועד דמונית ליעא שהיה בק"ק מאנסק, וכבר דברנו אודותיו הרבה בתולדות

מתיבתא מו"ה יעקב קאפל אשכנזי, ושמו נזכר בספר שמות אשר
 חבר הגאון מו"ה שטחה הכהן האב"ד דק"ק בילוגראדי, והוא ז"ל העתיק
 שם דברי בעל דמשק אליעזר אודות השם קאפל מחתימת יד אחיו
 הג"ל, ומשם הובא ג"כ בס' טיב גיטין למהרא"ז מרגליות שמות
 אנשים באות י' סק"ה, ונבנו היה הרה"ג מו"ה אברהם הי"ד מגזע
 צבי, שהיה חתן הגי"מ העשיל זצ"ל, ואביו של הגאון מו"ה משה
 מגזע צבי האבד"ק הורדנא בעל ס' תפארת למשה על ש"ע יו"ד,
 אשר

בתולדות רבינו ר' העשיל ז"ל. — ב') הוא הגאון מו"ה אהרן ז"ל מגזע
 ל צ"י שהיה אב"ד ור"מ בק"ק לונטשיץ (חתן הגאון רבינו בעל הש"ך ז"ל),
 אשר בנו הרב המופלג הימים מו"ה משה ז"ל היה אביו הרב הגאון החריק
 מו"ה אהרן מגזע ל צ"י ראב"ד דק"ק צערלין, והוא צעש"מ ספר הגהות
 ונחת אהרן על הספר הארוך נש"ד, (אשר היה בכתובים ציד הגאון מו"ה
 דוב צעריס הכהן ונגיד נערים דק"ק אפטא צהרצ מו"ה ילחק כ"ץ נכד הש"ך
 ז"ל, והרס"ג מו"ה אהרן ונגזע לצי ראב"ד דק"ק צרלין הנ"ל קנה מוננו הס'
 הנ"ל בכסף ונלא ועשה עליו הגהותיו כמזוהר בהקדמתו סס, ובהסכמת
 הגאון מו"ה ילחק הכהן האבד"ק סעאנניץ סס) ונדפס בצרלין בשנת תקכ"ז
 לפ"ק, ובשנת תקכ"ט ציוס י"ג סיון בא ג"כ בהסכמה על ס' פנים וסבירות
 על מס' פסחים שזכרנו לעיל, ובא סס עה"ח נאום הק' אהרן צהרצני מו"ה
 משה הכ"מ, ונגזע לצי ראש צ"ד דק"ק צרלין יע"א. — ג') הוא הגאון
 החסיד מו"ה יסכר דוב בער ז"ל מגזע ל צ"י, שהיה כונה שנים אב"ד
 ור"מ בק"ק ז'אטשוב וצוקף יוניו נסע לארץ הקדושה, והוא צעש"מ ספר
 בת עיני הכולל חידושים על הש"ס וגם קל"ח שו"ת להלכה ולמעשה, ובשנת
 תק"ן היה לו ג"כ חליפות וכתני שו"ת עם הגאון הנודע נהר"ש גלונא ז"ל
 שהיה אז אב"ד בק"ק בראדי, ונדפסו תשובותיהם בצוקף ספרו סס, ונלכד
 ספרו בת עיני חנר ג"כ ספר ונבשר לדק על התורה, ורוב חידושיו היו ציד
 תלמודיו המופלגים ובאורך הזמן נאבד הרבה מהם ולא נשאר מהם רק מעט,
 קל"ח ציד בן הנוחבר ה"ה הרבני החריק המופלג מו"ה יהודה ליב ונגזע לצי,
 וקל"ח ציד חתן הנוחבר ה"ה הרב החריק המפורסם מו"ה גרשון צהרצ הנגיד
 העולה"ג מו"ה בן ליון מרגליות וסקאליע, וכל זה הובא לבית הדפוס ע"י
 בן הנוחבר הנ"ל בהסכמות הגאונים בשנת תקנ"ח לפ"ק, וראה נזה בהקדמת

בן הנוחבר בסי' בת עיני סס, ודי' בזה :

כלילת יופי

אשר נתגדל על ברכי זקנו אבי אמו הגאון רבינו ר' העשיל הנ"ל,
 כמבואר אצלנו בתולדותיו בספרי "כלילת יופי" ח"ב, — והרביעי
 היה הגאון הגדול מו"ה אליעזר אשכנזי הנקרא ג"כ בשם איש צבי,
 והוא בעל דמשק אליעזר שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אפטא, אשר
 בשבילו באנו לדבר פה: —

דהנה הגאון הזה בימי חורפו יצק מים על ידי הגאון הנודע מו"ה
 משולם פייבוש ז"ל האבד"ק קראקא. והיה תלמידו המובהק
 כמו רבינו הביה ז"ל (ראה מזה בס' דמשק אליעזר שם בס' אלו
 שרפות בסימן נ"ח סעיף נ"ט). ואח"כ עלה למעלה בתורה ובגדולה,
 והרביץ תורה בישראל גם עד זקנה ושיבה וזכה וזכה ג"כ את הרבים
 עם ספרו הגדול והנכבד דמשק אליעזר על ט"ס חולין, אשר הוציאו
 לאור בדפוס לובלין בשנת ת"ו לשי"ק. ואעפ"י שהיה אז כבר ישיש
 וזקן עכ"ז נהג ענוה בעצמו, ונטל הסכמות על ספרו הנ"ל משבעה
 גאונים עמודי עולם אשר כל הארץ האירה מכבוד תורתם. והם הגאון
 מו"ה גפתי כ"ץ בהגאון מו"ה יצחק ז"ל האב"ד דק"ק לובלין, (והוא
 היה אז זקן הרור ונשיאו, בן בתו של רבינו מהר"ל מפראג ז"ל, ונדפס
 ממנו תשובה אחת גדולה ורחבה בשו"ת חוט השני סימן צ"ה אשר
 השיב בשנת שצ"ה לבן אחותו הגאון מו"ה שמשון בכרך אבי הגאון
 בעל הות יאיר ז"ל), ואתו עמו הגאון רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל
 שהיה אז ר"מ בק"ק לובלין שם, ואחריהם באו ג"כ הסכמות שני רבני
 וגאוני ק"ק קראקא מהר"ם בעל תוס' יו"ט, ומהר"י חר"ף בעל מגיני
 שלמה בשנת ת"ד לפ"ק, ואחריהם הגאון מו"ה שעפטיל סג"ל הורויץ
 בן רבינו השל"ה ז"ל האבד"ק פוזנא, והגאון מו"ה חיים אשכנזי
 האבד"ק קרעמניץ (והוא אחי המחבר). והאחרון היה הגאון מו"ה מנחם
 מענדל במו"ה יואל פייבוש ז"ל שטאנני, האבד"ק פרעמיסלא ומלפנים
 היה אב"ד בק"ק פינמישוב, ונדפסו ממנו ג"כ שתי תשובות בעניני
 עגונה ובעניני קידושין בשו"ת כ"ח החדשות בסימן ס"ד ובסימן פ"י.
 וכל אלה הגאונים הנזכרים היו כלם מזקני ופארי הדור ההוא, וגם
 עמודי ההוראה אשר כל בית ישראל היה נשען עליהם (ג), והן

המה

(ג) והנה נכלל שבע הסכמות של הגאונים הנ"ל אשר כתבו ונתנו אז לרבינו
 בעל דמשק אליעזר על הדפסת ספרו, הכי נכבדה ומוכ"ז הסכמות
 הגאון

המה אשר נתנו גם כן אז רשות והורמנא לרבינו בעל הש"ך ז"ל
שרשאי גם כן להוציא לאור ספרו "שפתי כהן" על שיע' ויד' אף
שהיה אז עדיין צעיר לימים כנודע: —

והנה הספר דמשק אליעזר על מסכת חולין הוא יקר במציאות מאד,
כי מאז צאתו מבית הדפוס עד היום הזה לא נדפס עוד פעם
שנית, והוא בעת אחד בעיר ושנים במדינה, ואני זכיתי כי בא לידי
פעם בתורת שאלה, וכל יקר ראתה עיני בו, ראיתי והנה הוא חיבור
גדול ונכבד מאד סובב והולך לבאר כל חמירא, ולברר וללבן שמעתא
אליבא דהלכתא, ולהוציא ציצים ופרחים והרבה פסקי דינים מתוך
סוגיות הש"ס ומספרי הפוסקים הראשונים, שבעתים מזוקקים, בדברים
חריפים ועמוקים והכל בפלפול במרחב רב לאמתה של תורה, והוא
כעין הספר ים של שלמה מרבינו מהרי"ל ז"ל, והוא לא היה בידו
בתחלה הסי' ים של שלמה על מס' חולין, כי הגיע לידו לאחר שכבר
חבר ספרו דמש"א על מס' חולין, ואז חזר על משנתו, לשוטט בים
של שלמה, ובכל דין ודין מביא ארת דבריו לפסק הלכה, ובמקום
אחד בספרו ישם בפי גיד הנשה סימן ו' סעיף כ"ז, אחרי שהביא לבאר
דברי מהרי" מרושין בדני מולייתא, כתב ישם דלאחר זמן מרובה
כמו שיש ושלישים שנה זכה שבא לידו ספרו של הגאון רש"ל על
מס' חולין ומצא בו ישם הוא כתב לפדש דברי מהרי" מרושין כמ"ש
הוא ז"ל, וכן היה למראה עיניו ג"כ הספר שו"ת מרבינו מהר"ם מלובלין
(שנדפס בשנת ש"ע"ט), וקראו בשם תשובות ר' מאיר במ"ה גדליה,
ומביא

הגאון בעל תוס' יום טוב, כי רחש לנו דבר טוב לפרסם שם ג"כ הפסקו
ה' ספן לונען לרקו יגדיל תורה ויחדיר" (ישעים ע"ג), דלכאורה הגדיל
תורה והחדיר היה לו לומר, חונס כן הספן היה שלכך באו דברי תורה
סתומים לונען לרקת סי' אשר עשה כן ללמד להסתערים בני הישיבה להיות
יגעים וטורחים הם עלננס צדרכי התורה ועל ידי כן הנה יגדילו ויחדירו
התורה, וכן קיינו וקבלו עליהם כל הדורות ונינוות נעסה רבינו ע"ה, ועוד
גם היום ידס נעווה, ונהס כסה ונהס נכתב כאשר עשה גם הגאון הישיש
כעוה"ר אליעזר ליזר יליו אשר חוכה על דגלו בק"ק אשטא, דברי הדוכר
סלום ודוכס טוב, יום טוב ליפונן בלח"א הר"ר נתן לוי העליר יום סי' כ"ד
נחודס זיו הוא חודס חייר בקראקא לש"ק:

כלילת יופי

ומביא לפעמים ראייה מתשובותיו לחזק הוראותיו (ראה לדוגמא בספרו שם בפ' אלו טרפות דף קכ"א ע"ב):

רבן הכי"א בספרו שם ג"כ מן ההוראה שהורה פעם מורו ורבו החסיד הגדול מו"ה פייבוש ז"ל בק"ק קראקא בדיני תולעים שאסר כל התבשילים של כל בני העיר בחג השבועות, ואף שהיה הפסד מרובה מאד וגם מניעת שמחת יו"ט, לא היה חש' לכל זה, ורבים נמנמו על הוראתו בזה, ואמרו שלא מן הדין אסר רק ממדות חסידות שהיה בו, והוא ז"ל עמד לימין צדקו של רבו ז"ל, והאריך להוכיח שגם מדינא אסור (שם דף קפ"ב ע"ד), והמעייין בעין בקורת בספר דמשק אליעזר מראשו ועד סופו יראה ויבחן דאף שהיה הרב המחבר צדיק כביר חסיד ועניו, עכ"ז היה לו ג"כ לב אמיץ כגבורים, ובכל מקום שהדבר היה נוגע לאפרושי מאיסורא לא נשא פנים אף לגדולי המורים, והוא היה גם כן בר פלוגתיה דרבינו יואל סירקיש בעל הב"ה ז"ל, אשר היה חבירו, (כי שניהם למדו בילדותם בישיבתו של הגאון רבינו משולם פייבוש ז"ל הנ"ל האב"ד דק"ק קראקא כנודע), וכאשר יצא ללחום עמו לא נתן מעצור לעצמו, וכתב עליו ג"כ דברים קשים ומרים. כן תראה בספרו שם (ריש פ' אלו טרפות בס"מ ז'), שהביא שם בתחלה דברי הרמב"ם פ"ג מהלכות ת"ת שהביא ראיות שאסור לת"ח לקבל דורנות, ובעל כסף משנה שם דחה כל ראיותיו, וכיה גם כן בטור יו"ד בס"מ ר"ט ובבית יוסף שם, ואח"כ כתב: "והנה קם תחתיהם מו"ה יואל סירקיש וראה את כל דבריהם והביא כל הראיות של בעל כסף משנה להתיר, וגם כל הדחיות שדחה כל הראיות של הרמב"ם שם, וכאלו הם דברי עצמו, והם גנובים אתו ודרושים מעל ס' כסף משנה הנ"ל, אלא שהוסף מדברי עצמו שניתן רשות לראש ישיבה ליהנות ולהתפגס על ידי המתנות, ומותר לו לקבל עד שיתעשר כדאיתא בפ' ואלו נאמרין גבי רבי אבהו ורבי אבהו דמן עכו, עכ"ל מהר"ם ז"ל, ולהסיר תלונה מישראל שלא להכשיל הדורות הבאים שיאמרו הלא הוא אדם גדול בישראל אשר חבר באורים על כל הארבע טורים, וגם תפש ישיבה בק"ק קראקא עיר ואם בישראל כמה שנים ובודאי דיש לסמוך עליו, על כן באתי להודיע מעותו כו"ו ע"כ ויע"ש שזאריך בזה, (וראה ג"כ מה שכתבתי בזה בתולדות הגאון בעל מגיני שלמה בהערה ו' באות כ.), ועוד בספרו שם (בריש פ' כל הבשר

הבשר) כדיני נטילת ידים דאחרי שהביא שם דברי הבית יוסף מ"ש
בביאור פירושי רש"י בחולין שם, כתב: "ומהרי" סירקיש הלך לו כדרך
עקמימות כו' ואין הפירוש כדסבירא ליה למהרי" סירקיש במעותו"
וכו' יע"ש ודי בזה ג): —

והנה אף גם זאת נוכחנו לדעת מתוך ספרו שם איך שהיה ג"כ
מדרכו של רבינו המחבר להחליף תשובותיו עם גאוני זמנו,
ובפרט עם אביו הגאון החסיד מו"ה שמואל איש צבי ז"ל שנסע לארץ
הקדושה, ועם אחיו הראשון הגאון החסיד מו"ה חיים יצ"ו האב"ד
דק"ק קרעמניץ, ועם אחיו השני הגאון החריף מו"ה נפתלי הירץ זצ"ל
מק"ק שידלוב, וכבר זכרנו מהם למעלה, אך את אחיו השלישי, והוא
הגאון הגדול מו"ה יעקב קאפל אישכנזי (אשר גם אותו זכרנו לעיל),
לא זכר בכל ספרו דמשי"א שם. והוא נזכר שוב בספרו סדר גיטין
אשר היה למראה עיני הגאון בעל ספר שמות, והעתיק שם את אשר
כתב בזה אודות שם קאפל שהביא ראיה מחתימת שם אחיו הגאון
ר"ג ור"מ מו"ה יעקב קאפל ז"ל, ומשם הביאו הגאון מהר"ז מרגליות
בספרו

ג) ונראה שאין נוכל זה ראיה שהיה לו להגאון בעל דמשק אליעזר חיזה
טינא בלבו על רבינו בעל הב"ח ז"ל, אלא נזכר לרקתו ומסידתו
לא נשא פנים לשום איש ובכל נוקם שהיה נראה לו נטמה ודרך האמת
דבר רחם ובלשון אי כבוד, כי האמת אהובה לו יותר ובפרט בנקום שראה
שהדבר נוגע לאפרושי ונאיסורא, ואורייתא הוא דקא נרתח צ"י ולא היה
יכול לעמוד במליון. ונני לנו גדול ונרבינו ונהרס"ל ז"ל שהיה רצון של ישראל
ובגדודו היה גדול גם צעני הגאון בעל דמשק אליעזר, ובכל ספרו דמשק
אליעזר היה דולם ונשקה וניס של שלמה לאחרים, ולא הניח ונלחצו
מסקיו בכל נוקם להלכה ולנועשה, ועכ"ז חונא דבנקום שראה שלם לדרך
דבריו, כתב גם עליו לפעמים בלשון אי כבוד, ראה לדוגמא וזה בספרו
דמש"א צפ' גיד הכסה בדיני וילוי (דף רל"ד ע"ג) סכתב שם "דלא כרס"ל
בשערים שער די שהאריך לפרש דברי הורדכי בדברי סמי"ס כדא י
לכתב דף" ע"כ, ועוד הרבה כיוצא בזה:

כלילת יופי

בספרו טיב גיטין בשמות אנשים באות י', ואנחנו כבר זכרנו לעיל
ג"כ קצת מתולדותיו ואין פה המקום להאריך בזה (ד):

ודע

(ד) ודע קורא נעים, כי ונלכד הגאון ר' יעקב קאפל (כ"ר שמואל) אשכנזי
הג"ל אשר היה אחיו של צעל דונסק אליעזר, היה חי אז בנדיכות
פולין עוד אדם גדול אחד שהיה נקרא ג"כ בשם ר' יעקב קאפל ז"ר שמואל,
והוא הוא אשר חזר ספר "עונק הלכה" לבאר כל הירא וכן השיעורים
והחשבונות הנמלאים בנשנה ונגמרא במקומות שונים בכל הש"ס, והוא
הזכר ג"כ בשפתי ישנים בלות ע' שכתב עם כדברים האלה "ספר עומק
הלכה חברו ונו"ס יעקב קאפל ז"ר שמואל והוא פירוש על כל החשבונות
וכל הדברים הקשים שנכל הש"ס, וגם כל הדברים הנלרכים לז"ר הם
ונזיירים בו והוא בדפוס קראקא בשנת ט"ח — ובדפוס אונטרעדס בשנת
ת"ע לפ"ק" — עכ"ל. והולכתי לכתוב זה לפי שראיתי שטעה בזה אדם
גדול אחד נודר שלפנינו, והוא הגאון רבינו אפרים זלמן ורגליות ונכדארי
שכתב בספרו טיב גיטין בשמות אנשים בלות יו"ד סק"ה בזה"ל "אורות
השם קאפל ראיתי בספר שנות בשם אדוני אבי זקני צעל דונסק אליעזר
שכתב שאחיו הגאון ר"ג ור"ג ונו"ס קאפל היה חיתא א"ע קאפל באל"ף
ולא קופל בוא"ו עכ"ד, וכראיה שהוא צעל הונחבר ספר עונק הלכה הנדפס
בשנת ט"ח כמוזכר בשפתי ישנים בלות ע"י, עכ"ל ונהרא"ז ורגליות שם,
הוא ז"ל סבר שלא היה רק ר' יעקב קאפל ברני שמואל אחד שהיה אחיו
של צעל דונסק אליעזר, ועליו הוא טכוון צעל שפתי ישנים שם שהוא חזר
ספר עונק הלכה, ובאותה שלא כן היא, כי שנים היו שנקראו בשם אחרי
והראשון שהיה אחיו של צעל דונסק אליעזר היה אשכנזי, והשני שחבר ס'
עיווק הלכה היה איש פלוגיא, והיה קשים טובא וכן הראשון כאשר תראה
להלכה, והנה ונחת ה' חיתא זאת כי בעת כותבי הונחבר הזה, בא לירי
גוף הס' עיווק הלכה שהוא יקר בנליאות וראיתי והנה הוא חזר יקר ונח
מעט הכמות ורב האיכות ונחזיק בכללו ל"ז דפין קטנים, עם הליורים שבו
וליקר מליאותו נדפס שנים באונטרעדס בשנת ת"ע בהסכמות הגאונים ונשם
והם הרב החכם לני והרב מהר"ש אלליין ז"ל, ועל שער הספר שם נדפס
"שחברו איש חס וישר והנורוים על כל ברכה ותהלה האלוף הנשגב וייה
יעקב קאפל ז"ר שמואל יל"ו, הפליא עלה והגדיל תישיה, והוא אשר כבר
נקדמות דנא חזר ספר נחנוד ויקר אשר שונו נודע בשעירים בשם אהל
יעקב

ודע כי הרב המחבר ז"ל חבר ספרו דמשק אליעזר על כל מסכתות
 חש"ס כפי אשר העד העיד לנו הגאון מו"ה יהושיע חריף ז"ל
 בעל מגיני שלמה בהסכמתו שם, והיה בדעת המחבר להדפיסו אז,

אך

יעקב עיב, ובקוף הקדמתו שם חתם הנחצר א"ע "דברי בר בי רב דמר
 יונא יעקב קאפלמאן ב"ר שמואל בונם זל"ל, איש בריסק דקויא" ע"כ. והנה
 נדפס שם ג"כ שנית הקדמת הנחוקק האלוף מו"ה יצחק בן הסג"ר רבי אהרן
 ז"ל, והוא אשר הביא הספר לבית הדפוס בראשונה בדפוס קראקא בהסכמות
 הגאון הנודע רבינו וסולס פייבוש ז"ל האב"ד דק"ק קראקא, ואחר עמו בי
 דינא רבה דפה, וזאת אשר דבר בהקדמתו שם: אחר יצחק בן הסג"ר רבי
 אהרן זה הספר הצאתי לבית הדפוס בהורגנותא דמלכא ונלכא רבא, וסולטנין
 גוברין סגיאין ודברבני נאן מלכא רבנן הלך רין הוא מרגא ורננא קדישא
 אספקלריא הנאירה, כהורא רבא מו"ה וסולס פייבוש ב"ר שמואל (והוא
 רבן של הגאונים בעל הס"ח ובעל דמשק אליעזר כוודע), עם בית דיניה
 די עמיה יחיון כלסון לעלם, ובהורגנותא דלסון על פי גוברין סגיאין אשר הרחה
 הרב הנחצר את כבודו ואת יקר חפצתו גדולתו על ידי הכתיבה וההסכמות
 וגאונים עולם ראשי תופסי ישיבות אשר ועולם אנשי שם הנה, שהסכימו
 כולם על הדפסת זה הספר לפי הקנה שלם ארנות אשר קלר הנלע
 עלהשתרע מלהעלות על ספר לפי אגרותיהם אנורי ספר איש על דגלו
 לפי ועלתו ורוננותו כבודו, עכ"ל הנחוקק שם. והעתקתי כל זה באריות
 לענין דדע וחנתן וכל החזון הזה כי הרב בעל ספר עונק הלכה אינו
 הרב ר' יעקב קאפל האשכנזי אחיו של בעל דמשק אליעזר, כאשר טעה בזה
 הגאון ונהרא"ז ורגליות, רק רב גדול אחר ועודיות סולין, אשר לאחר שינת
 עין גנוף הס' עונק הלכה כן עוד תחזה כי שמו וסם אביו היו ג"כ משונים
 קלח בכינויים עין הראשון, כי זה השני בעל עונק הלכה חתם א"ע בשם
 קאפלמאן ולא בשם קאפל, וגם אביו ר' שמואל היה נקרא בשם הכינוי
 ברכם וכי"ל, ואין להאריך עוד יותר בזה: —

והנה בדרך אגב אנרחי לחלק כבוד פה גם להרב הגאון ר' יעקב קאפלמאן
 בעל ס' עונק הלכה, והואיל ואחי לידן יונא ביה נלחא, והנני
 לרשות פה ג"כ נעט ונאשר נודע לי ונתולדותיו ואנא בקלרה כפי העולה על
 זכרונני כעת בהקדמה הראשונה. דע כי הרב הגאון הזה נולד בארץ סולין
 בעיר בריסק דקויא בשנת ס"י לפ"ק עוד צטרם ששקעה שמשם של גאוני
 קשישא

כלילת יופי

אך לא עלתה בידו להדפיס רק על מסכת חולין בלבד (ונדפס בלובלין בשנת ת"ז לפ"ק בדפוס החכם השלם האלוף המרוטם מו"ה צבי ב"ר אברהם קלונימוס יפה ז"ל תחת מטשלת המלך וולאדיסלאב יר"ה

קשישאי מן הדור הראשון אשר באו להרציץ תורה צמדינות פולין ורוסיאה, ועוד ציוני עלונוי החל רוח ה' לפעננו לסקוד על דלתות התורה והתכנסה גם יחד, ויעש חיל בחכמת התלמוד והפוסקים, ובכל ונקלעות התורה והלכותיה וגם בחכמת התכונה ובחכמת המספר והמדידה, היא השגון ובנותיה. עד אשר עלתה בידו לפרש ולבאר הרבה דברים עמוקים, אשר היו בלתי ונזכרים, והפליא עלה לישר כל ההדורים, נעניני שיעורי השיעורים, אשר בכל התלמוד נזכרים, ובחכמתו ובחזנותו לייך כל הלויים, וזרח אור לישרים, גם צליון צית הבחירה, ובשבעת קני הונורה, עשה אזנים לתורה, את הכל יפה עשה בעשו עט קופרים, כאשר ניד ה' עליו הסכיל להצין ולהורות בתורת ה' תונינה, ולא יבדל נענו ונאוונה, כנראה ונתוך ספרו היקר «עיון הלכה», אשר הניח אחריו זכרה, ואף כי היה אז עדיין נעיר ליונים, כבר היה אז לחכמים וירא יעקב כי לר לו הנקום לשבת אז בארץ מולדתו, העיר את רוחו להיות נודד ויוקונו והלך לו לארץ אשכנז וקבע נקום ישיבתו בעיר פפדמום הנועוטה, נקום ונסכן גדולי ישראל ואדירי התורה, ובשנת שנו"ה כבר היה בעיר ה' שנה, ושם ונלא וננוח כי נפל חלקו בנענינים, לשבת על התורה ועל העבודה כל הימים, ובהיותו אז בן כ"ח שנים ונלא כח עלונוים, עלתה בידו לחבר שם ספרו היקר והנכבד אוהל יעקב אשר נתפשט אז בכל תפולות ישראל (וכעת איננו ננואל כלל), והיה כי ארכו לו הימים לשבת בארץ אשכנז, חזר ושב לנדינות פולין ארץ וולדתו, ואז נכספה וגם כלתה נפשו להוליא לאור עולם גם ספרו היקר עיון הלכה הייל לזכות רבים וכן שלמים, וה' היה בעזרו כי ספרו זה נדפס פה קראקא בהסכנות הגאונים כפי תקנת דשלת ארלות פולין, כאשר כבר זכרנו וזה לעיל, והוא הנזכר בשפתי ישנים בלות עי'. — אך ונה שנזכר שם ג"כ שנדפס בקראקא בשנת שנו"ה לפ"ק, כראה ברור כי פרט השנה שנו"ה היא ט"ס ולדין להיות שנו"ה, אחרי שכבר ידענו שהס' עיון הלכה נדפס בקראקא בהסכנות ונרא דאתרא הגאון מו"ה פייבוט ז"ל האצ"ד דק"ק קראקא, כו"ס הנוחוק שם בהדפסו הראשונה, והרי בכל שנת שנו"ה עד חמלע זמן הקיץ משנת שנו"ט עדיין היט אצ"ד פה קראקא הגאון ר' נענדל ר' אציגדורט שנפטר ציום כ"ה בחודש נחמס שנו"ט לפ"ק.

יר"ה, וטיר בעצאתו לאור עולם נתקבל באהבה בעיני כל חכמי הדור ונתפשט בכל תפוצות ישראל וגם בארצות תוגרמא. והיה גם כן למעיין נובע להגאון טאור הגולה מו"ה חיים בנבנישתי ז"ל בעל כנסת הגדולה

כמ"ש בפסקי הח"ק פה, ואמרו פטירתו נתקבל לאב"ד פה הגאון ר' שיבוב הי"ל ובע"כ דנריך להי"ה פנ"ט כמו פכתנו, וגם זה אס נחליט פנתקבל ר' שיבוב ז"ל מיד עוד בסוף חוהה הפנה כמופן. — *

ובתולדותיו של הגאון ר' יעקב קאפלמאן זה, היה זהה לחייו ואספדה כי אחד המיוחד מיופיו הלניו אשר הלך בעקבותיו לאהוב חורה עם חכמה היה הרב החכם החוכן הגדול מו"ה יהונתן פמו"ה יוסף ז"ל מק"ק ראגאלי פמדנית ליטא, אשר עשה מ"שועה בישראל" חיבור נחמד ויקר על ה' קידוש החודש להרמב"ם ז"ל ונדפס בפסד"מ בשנת ה"ס לפ"ק. בהספמה הגאומס משס, וגם הפלוא לעשות במעשה הפעוהו לנייר לפינוי ג"כ זורה ביה פני הוא ביה הפחירה, הפנית הסיכל והבית והגזרה, אשר העלה ואשר הביא מוחך סוגיות הש"ס ומפרשו ופאר ספרים נכבדים השייכים לענין זה, והיא נדפסה בכל השס"ו בסוף מס' מדות פנודט, והרב הזה היה הלמיד מובהק להגאון הגדול המפורסם מו"ה משה זאב שהיה אב"ד ורי"מ בגליל העליון פביב לק"ק מינסק, ומביאו בסוף ספרו ישועה בישראל פס (וכבר כתבנו ג"כ קנה מתולדותיו בפסרי כלילה יופי ח"א דף ס"ט ע"א בהערה פס), ובהקדמתו פס מזכיר גם כן אה זקינו הגאון ר' יעקב קאפלמאן בעל ספר עומק הלכה וגם יספר פס מכל המאורעות ונגלוי דברים פעברו עניו בסוף ימיו לעת זקנתו, ווען שהדברים נוגעים ג"כ קנה לקורה הפתים פנימים ההם אמרתי להעתיק פה מקנה מדבריו לזכרון דברים פעלמת, ואלה הדברים אשר דבר פס: בשנת ה"ע לפ"ק היה דבר גדול פמדנית ליטא

(*) והנה אחרי פכתתי כל זה בא לירי לעיין על פי ויקרה פס' קריה נחונה להפסס פי"ק מוויילנא, וריחתי לו פס פלר כ"ה פזכר פס הוא אה הרה"ג הפסס מו"ה יעקב פיר שוואל הנקרא קאפלמאן פיר פונס ונכריק דקוח, והיה לנחלה עיניו פס הפ' אהל יעקב ופס פס פנה"ל, פו ופלר פפרו עוואק הלכה חזר ג"כ פפיראחפיוע ספר אהל יעקב פירוש על פפר הפקרים פפנה פניג פפיוחו פן פיה פניס דפוס קראתה פנ"ט לפ"ק, ונפואר על פפר הפפר פס: הפסס הפילוסוף האלקי מו"ה יעקב קאפלמאן" וכיו עכ"ל פעל הפ"ן פס, והפאתי דבריו פה לעיני הקוראים לענין ריחו ויפיו פו גם פן הפוארים הפוארים פפפר אהל יעקב פס פכר פ"ב לעיין כל פו הפואר ז"ל חיינו הפיס הפואר פפואר הגאון ר"ש פנחא וריש מתיכחה מו"ה יעקב קאפל שהיה אחיו של פעל דומק אליעזר, הפוכה פפפר פפוח ופפס הפוכה פס' טיכ פיעין פפפוח חנשים פפוח וי"ה, כמו שהעתיקי פפנים ופני"כ פו פניס היו ופני"ס לעיל ח"ב:

כלילת יופי

הגדולה (וראה מזה ג"כ בשם הגדולים ח"ב באות ד'), וכל מעיני
בספר כנה"ג על טור יורה דעה ישם יראה איך יהיו עיניו משוטטות
בכל הספר דמשק אלעזר טראשו ועד סופו וכמעט שלא נפל דבר
אחד מדבריו הטוב אשר דבר ולא אסף לו הכיתה דרך כניסתו (לשון
הגאון ר' זלמן טרגליות בספרו ראש אפרים על ה' טריפות הריאה
בסימן

לישא, ומפני זה ילחתי אני וחשתי ובני ביתי מק"ק רחמי וילגו בחפזן חל
השדה ואל הבקעה, וגם אח"כ כאשר כצנו בשלום לביתי חספו עוד על כלל
המדינה שם צרות הכופות זו לזו דבר ורעב וגם חרב של שלום וחרב של מלחמה
מלכות מהגרות זו בזו עד שנתדלדלו ויכדו מנכסיהן כל פני העיר והמדינה
ובחוסם גם אני, וגשחתי את רגלי לפתח מעיר לעיר על שחתי מייבוס וליך אחר
אשר אמנח חן בעיניו ובמתי פני ליכת לקבל פני הרב הגאון המשורסס והחוכן
הגדול מו"ה שמואל ראש ישיבה בקלויז עיר המהוללה והמעושרה ק"ק ספד"מ
(הוא הגאון מו"ה שמואל שטיין הכהן הנקרא בשם מהרש"ך בעל ס' כוס יצועות)
ובבואי שמה נח נפשיה דשמואל באיזה ימים מועטים אח"כ ולא זכיתי רק לקבל פניו
ולהראותו מעשה ידי ומנחתי ה"ל חן בעיניו להעלותו על שלחן מלכים כו', ויהי
כשבתי שמה הגעתי במקום שהיו שם אבותי, הלא הוא הגאון מו"ה יעקב
קאפלמאן ז"ל בעל המחבר ספר עוונק הלכה וספר אהב יעקב, כי שם חבר
ספרו הלא יעקב בהיותו בן כ"ה שנים בשנת שמי"ה לפ"ק כמו שכתב שם בהקדמה
ומה שקרה ליעקב קרה גם לי לנכדו לבן יוסף, וחברתי ח"ל גם אני שם ספרי
זה וסדרתי הכל על נכ"ן, והסגתי ג"כ רעה והורמנא מפרנסי הקהלה בצירוף
הגאון הגדול הרב דשם להדפיס ספרי וגם להעלות חזומים, והנה הקרה ה'
לפני ק"ן נסור טהור הלא הוא הרב הגדול מו"ה משה ק"ן נר"ו קנקן חדש מלא
י"ן, סודה וגדולה, במקום אחד עולה, והוא חתן הגאון המשורסס מו"ה שמשון
ווערטהיים נרו יאיר מווינא והאיש משה עניו מאד וגדב לבו הטהור לסייעני
בסיוע מרובה להדפיס ספרו זה. — וה' יודע בכל מגמתי אינו אלא להגיה
ברכה אחרי שם ושארית רשע בעלמא, ולא אחיה כלל קיקיון, כי היחה עלי יד
ה' ולא נחקיימו לי בניס כי אש שתי בנות. לו החיו לפני, ובמותי יאבד ב"י
ח"ו מן העולם והיה כלא היה, על כן שמתי אות והנחתי אחרי לשאת את שמי
לבני ישראל לזכרון, היום יום ד' כסליו לסדר הגה סולם מוצב ארצה שנת ה"ס
לפ"ק פה ק"ק פ"ס דמיון יע"א, נאום הצעיר יהונתן בא"א מו"ה יוסף מק"ק
ראזנאי במדינת ליטא, ע"כ.

בסימן ל"ו ס"ק קע"ו). ומלבד זה חבר רבינו ג"כ ספר סדר גיטין משמות אנשים ונשים אשר היה למראה עיני הגאון מ"ה שמחה הכהן מבילונגראדו בעל ספר שמות כמ"ש הגאון ר"ז מרגליות בספרו טיב גיטין שמות אנשים באות ה' ובאות יו"ד. —

ודע כי כאשר העברתי עיני בספר דמשק אליעזר מראשו ועד סופו, הנה גם זאת ראיתי כי מגודל צדקתו וחסידתו של רבינו המחבר ז"ל, אם אמנם, כי היה גאון מובהק חריף ובקי נוקב ויורד עד התהום למעטקי מצולות הש"ס והפוסקים, והיה בידו להכריע ולנמות לכל הצד, עכ"ז במה שנוגע להוראה להלכה ולמעשה היה דרכו תמיד להחמיר באיסורים, ובכל מקום שבא להכריע בין הפוסקים קמאי ובתראי האריך והרחיב הרבוב בפלפול במרחב רב, להכריח שחדין הוא עם כת המחמירים ולא עוד אלא שרצה שיתפרסמו הדברים בין גדולי המורים, להורות כן לבני ישראל לשעה ולדורות, ואולם במה שנוגע לחכמת האלקית היא חכמת הקבלה, היה דרכו דרך הקודש להיות תמיד מן הצנועים, והיה נחבא אל הכלים, ולא עוד אלא שהזהיר גם לאחרים שלא יפרסמו הדברים בדפוס משום כבוד אלקים הסתר דבר, כמבואר בהסכמתו אשר נתן להרב המקובל מו"ה צבי הירש במו"ה שמשון טוך פיערער מקראקא תלמיד רבינו בעל הב"ח ז"ל, על ספרו נחלת צבי על מסכת אבות אשר באו בתוכו הרבה מעניני חכמת הקבלה, ושם הזהיר את המחבר להשמיטם מתוך ספרו, ולא ידפיס רק מה שחידש בפשטי המקראות בלבד משום דאין לנו עסק בנסתרות ויעש"ה:

והנה רבינו ז"ל הרביץ תורה בישראל כמה שנים במדינות פולין. והיה ג"כ תמיד אחד מגאוני הוועד דארבע ארצות דמדינות פולין, ובסוף ימיו נתקבל לאב"ד בק"ק אפטא בגליל קראקא, ובשנת ת"ט לפ"ק ביום ה' לסדר עקב נתן שם הסכמתו ביחד עם הגאון בעל תוס' יום טוב בהיותו בק"ק פינששוב ככית הוועד דרבנן דגליל קראקא, על ס' טעמי המסורה שחבר הגאון מו"ה יעקב האב"ד דק"ק ציזמיר תלמיד הגאון מו"ה עקיבא מפראנקפורט ז"ל, ואח"כ העיר ה' את רוחו לנסיע גם הוא לארץ הקדושה כאשר עשה אביו הגאון החסיד ז"ל, ובשנת תי"א אחרי אשר פור התפוררה אז כל ארץ פלוגיא מלהט החרב המתהפכת בגורת הקהלות שם ע"י הטיל

כלילת יופי

צורר היהודים ישר", משנת ת"ח והלאה אשר נחרבו אז כמה קהלות
 ונהרגו אלפים ורבבות מישראל, אשר לחרב לחרב ואשר לשבי
 לשבי וכתובם ג"כ הרבה גדולי הדור ואלופי התורה, ומני אז לא
 שקטה הארץ מתרועעת מלחמה ומנוסת חרב, והרבה נאיני ישראל
 ותופשי ישיבות ברחו אז מן הארץ וקבעו מקום ישיבתם בארצות
 אישכנו ובמדינת מעהרין, אשר שם מצאו אז מקום מפלט למו, בעת
 ההיא עזב גם הגאון בעל דמשק אליעזר איש צבי את ארץ מולדתו
 ובהר לו להתהלך לפני ה' בארץ הצבא, ועלה האיש מעירו ללכת
 אל הר הקודש בירושלים, ובעברו דרך ארץ עסטרייך התמחה שם
 בעיר מלוכה ווינא, אשר חותה אז קרית מישוש מלאה חכמים וסופרים,
 ושם בא בהסכמה על הרפסת ספר נחלת צבי על מסכת אבות
 מהרה"ג המקובל מו"ה צבי הירש טוכפיערער הנ"ל (ובתוך הסכמתו שם
 זכר ג"כ בדרך אנכ מן התקנה אשר תקנו אז הגאונים ככל מדינות פולין
 שכתוך עשר שנים לא יבא שום ספר לבית הדפוס לא בהלכה ולא
 באגדה, וגם שלא יבא שום רב על החתום להרפס איזה ספר לבד
 מתוכחת מוסר ומילי דחסדיו, ואף גם זאת הזכיר את הרב המחבר שם
 באזהרה גדולה שישמיט מתוך ספרו שם כל עניני קבלה וסודות
 התורה, כי אין לנו עסק בנסתרות ורק שאר דברי מוסר יוכל להרפס),
 ובסוף הסכמתו מסיים שם "חב"ד החותם על אם הדרך הוא דרך
 החיים לבא אל ארצות החיים ביום ג' לסדר הנני נותן את בריתי
 שלום בשנת "טבת" לפ"ק פה ק"ק ווינא יע"א. גאוס הקמן משפל
 מצבי אליעזר זעירא בלא"א מו"ה שמיאל החסיד זללה"ה":

והנה הגאון ז"ל הניח אחריו גם בנוס ובני בניו נינים ונכדים
 כולם אלופי תורה ותופשי ישיבת דור אחר דור אשר הרביצו
 תורה בישראל, ומהם נשתלשלה גם כן משפחת בית אפרים והם
 אבותיו של הגאון הגדול מאור הגולה מו"ה אפרים זלמן מרגליות
 מכראדי, כמבואר בספרו ראש אפרים על ה' מריפות היראה בס"מ
 ל"ו ס"ק קע"ו, ובספרו טיב גיטין שמות אנשים באות ה' ס"ק י"ב
 ובאות יו"ד ס"ה, ודי כזה בעת כי אין כאן מקום להאריך עוד:

מכתב.

מהרב ההכם החוקר המצוין מו"ה דוד קויפמאן נ"י מכבודאפעסט.

כ"ה פה בודאפעסט.

לכבוד הרב הגאון הגדול המפורסם כש"ת מו"ה היים נתן
דעם ביצער נר"ו, יושב בשבת תחכמוני בעיר ואם בישראל
ק"ק קראקא יע"א.

למי כל המדת תולדות ק"ק קראקא וספוני שמוני קורות
גדוליה וחכמיה, הלא לך זקן ביתה, המושל בכל אשר לה, אשר
גלוים לפניך גנוי סתריה, וכל בית נבאתה, כי על כן ארהיב
עיו לגשת לפניך, ונפשי כשאלתי ולבי בבקשתי שתתמכני בימין
צדקך, לגלות נצורות מני אופל, באשר אחפוץ שם לעת עתה.
הן זה כמה הנני מבקש את אחינו גולי ווינא אשר נפזרו
בכל קצוי תבל בעת הגירוש הנורא בשנת ת"ל, ות"ל כבר
זכיתי לקרב את הירחוקים ולקבץ את הנרחים מפנקסי הקהלות
מרפטראות הממלכות, ומטצבות בבתי הקברות, אבל לא אנוח
עוד מעמלי לדרוש אהריהם, כי עוד יחסרו כמה וכמה אשר
הלכו בגולה לארץ פולין, ובל אפינה כי גם בספרי הזכרונות אשר
בקהלך תמצא רשומם, עורה נא ארוני היקר והנכבד, והפש
הפש מהופש אחרי כל שם ושם היוצא מפורש בכל מגורש או
מגורשי ווינא בניירים ובקלפים הצבורים לפניך, ואל תמנע טוב
מבעליו לשמחני בהערותיך ובהארותיך המחוכמות. — ולהיות
אשר יחשב גם הגאון בעל עבודת הגרשוני ביניהם, והוא היה
מתושבי קראקא בראשונה, כאשר נודעתי נאמנה מס' הש"ך על
י"ד (דפיס ראשון), אבקש מטובך שהניקנו מצוף דבש ידיעותיך
ומציאותיך על האדם הרם בענקים הזה, ועל תותנו ר' ליב פאם
מקראקא, אשר על שמו נקרא גם הוא לפעמים בשם ר' גרשון
פאם אשר נתחכמו בזה קצת מדורשי רשומות בזמנו. —
ועתה

כלילת יופי

ועתה אתמוך יתדותי על מאמר החכמה "שוותר מטה שהעגל
רוצה לינק" וכו', ולא אאריך עוד, ומה לי להכביר מלן לפני
חכם כמוך, והנני אודה לך את הסדרך ואת מובתך עמדי ואשמח
לשמוע ספוך חדשות ונצורות אשר לא שערתי ואחלקם ביעקב
ואפיצם בישראל בשם משפיעם ומעניקם, ואפרד ממך בברכת
החיים והשלום וכל טוב, שפעת ברכה והצלחה כאות לב
מוקירך ומכבדך,

דוד קויפמאנן.

ת ש ו ב ה.

בעזה"י פה קראקא.

לכבוד ידידי הרב החכם השלם החוקר המצוין איש חמורות
כש"ת מו"ה דוד קויפמאנן נר"ו ה' עליו יחיה, בכוראפעסט.

מכתבך היקר הגיעני לנכון, ושמחתי למצוא בו איש הוקר
חכם בקרמוניות ישראל, ובעבור זה אמרתי להשיב לך מיד על
שאלותיך היקרות, אף כי מרדתי רבו למעלה ראש. והנה ידירי,
שתים שאלת ממני, ועל אחת אשיבך, בראשון באת בשאלה
לפני, אודות גולי ווינא מן הגדולים והמצוינים אשר הגלו הנלת
שלוטים מעיר העתיקה ווינא בשנת ת"ל, והלכו כולם בגולה
ובראשם הגאון האב"ד מו"ה גרשון אשכנזי בעל שו"ת עבודת
הגרשוני, ונפרדו איש מעל אחיו ונתפזרו לארצות שונות באשכנז
ומערהין ופולנוא, ואתה ידידי יצאת לחפש ולבקש נדחי גדולי
ישראל ולקבצם יחדיו מכל מקומות פזוריהם למען יהיו כולם
באגודה אחת, וה' היה עמך כי עלתה בדרך למצוא כולם או
רובם לשפחת לב כל דורשי קרמוניות, אך ליתר שאת באת
היום לחקור ולדרוש גם ממני, כי אולי נתיישבו קצת ממנורשי

ווינא

ווינא גם בעירנו, מאשר בא זכרם בפנקסי הקהל פה וגם מן
 החרות על המצבות וכדומה, ונפשך בשאלתך להציגם לפניך
 למען האספס בילקוטך. — וזאת שנית שאלת ממני להודיעך
 ג"כ קצת מתולדות האדם הגדול הגאון בעל עבודת הגרשוני ז"ל
 אשר הוא היה אב"ד בעיר ווינא בעת הגירוש הנורא, והוא היה
 ג"כ בימי חורפו מתושבי עירנו ק"ק קראקא, כמבואר בהקדמת
 המגיה לס' הש"ך על יו"ד בדפוס ראעוון. והנה על שאלתך
 הראשונה הנני לגלות אזונך, ידיר יקיר לי! כי זה מכבר עוד
 בשנת תרל"ד בהיותי בברלין, כדי עברי דרך שם בשובי מהמבורג
 לביתי, לקחתי דברים שם עם ידידי הרב החכם הגדול מו"ה
 יו"ש ליפמן צונץ ז"ל, ובהשתעשענו יחדיו כל היום בענינים
 שונים, באנו ג"כ לדבר מנרון מגורשי ווינא, אשר איזה משפחות
 יקרות קבעו להן מקום לשבת בעיר ברלין, והוא בקש ממני
 לרשום לו ג"כ מכל הגדולים הנודעים לו אשר קבעו ג"כ מקום
 מגורתם בשאר ערי יהודה בארצות אשכנז ופולניא, ומיד בכואי
 לביתי שלחתי לו רשימה מאלו הן הגולן שנתיישבו במקומות
 שונים, וגם במדינות פולין, הכל כפי אשר עלה בזכרוני מפי סופרים
 ומפי ספרים, והנה הפשתי אז גם כן בכל פנקסי עירנו, וגם על
 החרות במצבות עתיקות פה בב"ע ישן, ולא מצאתי שום זכר
 פה אף לאחד מהם, ועל כן אחשוב אך למותר לשלוח לך ג"כ
 העתק מן הרשימה של שאר מקומות אשר שלחתי אז לברלין
 להחכם צונץ, כי באין ספק שכולם כבר באו רשומים אצלך
 בילקוטך, ואולי עוד יותר. — אך על השנית אשר שאלת
 ממני לכתוב לך ג"כ מתולדות הגאון בעל עבודת הגרשוני, בזה
 יש בידי למלאות רצונך הטוב, ולתת לך בלבבך, כיד ה' הטובה
 עלי, ואתה הסבת ושמע:

ד. תולדות הגאון בעל עבודת הגרשוני.

רבינו גרשון אישכנזי בעל ס' עבודת הגרשוני וס' תפארת הגרשוני וס' תירושי הגרשוני, נודע ביהודה ובישראל גדול שמו שהיה אחד המיוחד מן הגאונים המצוינים בדורו, תפארת ישראל וחררו, וגדולי הדור הלכו לאורו, הוא היה מן החריפים הראשונים (שו"ת פנים מאירות ה"ג סי' י"א), והוא שאמרו עליו אלו היו נשתכחה תורה מישראל היה מחדר לה בפלפוליה פלפלא הריפתא לאמתה של תורה (בהקדמת הגאון ר' דוד אופנהיים ז"ל לס' תפארת הגרשוני), לפניו נפתחו שערי אורה, בננלות ובנסתרות ובכל מקצעות התורה, ובתורתו ובחכמתו האיר לארץ ולדורים, וזה אור לישרים, הוא היה זקן, הדור ונשיאו, וגם כהן פאר בתור אב"ד זר"מ בכמה קהלות ישראל בק"ק פרוסטיץ ובק"ק הענא ובק"ק ניקלשפורג ובק"ק ווינא ובסוף ימיו בק"ק סיץ המעיטרה, ובכל מקום אשר חנה הרביץ תורה ברכים ונהג נשיאתו ברמה, וישיבתו הרמתה היחה מעולם הגדולה והמפוארה, כי רוב תלמידיו אשר שמשו לפניו בישיבה מנעוריו ועד זקנה ושיבה, כולם גדלו והצלוחו ונעשו לפארי הדור ואדירי התורה, ואחד המיוחד שבהם היה ג"ב הגאון המפורסם מו"ה דוד אופנהיים ז"ל שהיה אב"ד בק"ק נ"ש וסדינת מעהרין ואח"כ בק"ק פראג וסדינת בעהמען, והוא ז"ל קשר כתרים לרבו בהקדמתו הנפלאה אשר חבר בראש ס' שו"ת עבודת הגרשוני, ועוד הפליא לעשות עוד יותר בהקדמתו לס' תפארת הגרשוני על התורה, אשר שם יתנה ג"ב צדקת רבינו ז"ל, וכל מעשה תקפו וגבורתו גם בימי זקנתו, וגדל יקר תפארת הגרשוני אשר האיר עיני כל בני הגולה בהריפתו ובבקיאתו, זה סיני ועוקר הרים, בתלמוד ובפוסקים ובארבעה הסורים (א). וראה ג"ב מה שכתב עליו

(א) וראיתי לפני ס' לעיני הקולאים דבריו של גדול הדור הוא הגאון מהר"ד אופנהיים ז"ל מאשר כתב בהקדמתו לס' תפארת הגרשוני כי נכונה מדובר בה ז"ל בס' : «גבר בנוכחן זקן ויושב בישיבה בים בה סמיכה סמוכין לאוכייהא ולי שופריה, ושיח חלקים סיה כהונתו, וחילא לאוכייהא הקוף, רמי דקלא וזקוף, ומן השמים עליו השקוף, השקפה לעוכב, בסויה דלכני וכלא מופה

עליו הגאון הנודע מו"ה אברהם ברורא זצ"ל, בהסכמתו לס' הידושי
הגרשוני אשר חבר רבינו ז"ל, והוא הגהות והידושי דינים על ג'
חלקי הש"ע ויעשיה:

ומתולדות

מופת הדור, גם האחד המיוחד באלר היקר, אדוני מורי ורבי הגאון המפירסם
וגדע בין החיים רבינו הגדול מאור הגולה ובאר הגולה, גנת ורדים, אורג
החכמה ופחת אולנות הבינה, ושמעתיהו מדברין בעלמא היה אב"ד ור"מ עה"י
ש"ה נ"י ר"ב כ"ג מו"ה גרשון אשכנזי נ"ע, שהיה אב"ד ור"מ בקיק ל"ג ובק"ק
ווינא, ובק"ק הענא ובסק"י ימיו בק"ק מיז ושם מנחתו כבוד וכו'.

והנה לי נאה לכרך את השפה ולהעלות על צמתי השבחות, כי מי שראה את
החודש יבא ויעיד מארבע רוחות העולם, כמה כפרין נרד למרי דיכי,
אמר דוד המגביהי לשנה על גפי מרומי קרה על גרם המעלות וישבנו ששה
הלמידים באמה בה חמשה חומשי הורה, ובאמה בה ששה סדרי עשה ותלמוד,
ושמתי עומדות לעת זקנתו בישיבתו, ונסקן זיקקן דנורא מפותיה דרבי, זקן
ויושב בישיבה, וכל זמן שהזקן חממו נחוספת חוספת מרובה על העיקר, קרני הוד והדר
לו ולחסדיו, חסיד בכל מעשיו מעשה רב, כמה גדולים מעשה רבי, אלו
גשחכה חיו הורה מישראל הוא היה מהדר לה בפלפוליה, זאה ועוד אחרת
היחה בו, דנסיק ועייל אזוזא וזוגא דרבנן, ואמר במטהא מנייכו היחי קמאי
אף ציומי ניסן וביומי חשרי, כדי לעסוק באורייתא באהרא דין, והוא קורא
והס עונים אחריו, וכאשר יענו כן יפרון וכן ירבה, מרבה ישיבה מרבה חכמה,
והיה מחמיד עם הלמידיו בשקידה יחירה, מהמיד ומזא ויהר מוכדי מדתו, וירד
לעומק הלכה עם פי רשי וחוספות בתלמוד בבלי וירושלמי והוספתא ספרא
שפרי ומכילתא ובכל הפוסקים קדמאי ובתראי, והיה קולע אל השערה שער
העליון ושער הגבוה והיה יודע לשער כמה טיפין בים ומדקדק דקדוקי סופרים
אכאשה שמענו ברכנו בקול רם על ישיבתו ברכת חכם הרזיה, ובכרך שחלק
מחכמהו ליראיו:

ובאשר למד עם הלמידיו המקשיבים לקולו, היה קולו הולך על כנפות הארץ
ארצה שפתיו שפתי דעה לדעה את העם בשבע חקירות ודריכות הוא
הביא את הארבע טורס לגבולינו, וכסה את עין הארץ, הוא למד בטור אורח
חיים כעיון רב וגם עשה מוכני לכיור ובו גנים עשר דדין במקום בינה, להביק
את מי יורה דעה, והיה בקי בעריפות כרבי יוחנן ובלה שלשה עשרה גמלין
גמלין בדיני עריפות ואיסור והיתר, ומשם ראה אכן ישראל אכן העזר עזרו
מקודש

כלילת יופי

ומתולדות ימי חיי רבינו ז"ל עוד טימי נעוריו, הנה ידענו כי

בימי הורפו היה רבינו מגידולי ומגדולי ק"ק קראקא,

אחד מדייני העיר פה הגדולים מבת הראשונה של ג' כתות הדיינים

שהיו

מקודש זאת עבודה משכחות הגרשוני, כה תאמר לבית יעקב והגיד לבני ישראל
אלו הנסים, ויש להם שאלה בצעלים בעליהן אין עמהם, רק הלכו למרחקים,
ואין האיש צדיקו, לולא מעשה טבעה ספינתו ציב, ובמים שיש להם סוף או
אין להם סוף, ואלונו מורי ורבי היה עומד ורואה כל סביביו, והכרה פנים
ענחה בם והיה מברק ליעודו ואינו מוצא אלא צניעה, יגע ומלא מציאה בשוק
חרושו הגטויה, וברוח פיו אמר משיב רוח וגבש זיקת בעל שחי' לה והחירה
לינשא לשוק והרבה חשב לטיגון גנות ישראל :

והנה דגל הרביעי ועור הרביעי חושן מספט על לבו הטהור, ונידו משה
משפט מטה עוז ורבים השיב בחשבה מעליה, והירגל בימי חורפו
כד הוינא כי הגי דהוו גרסי ביני עמודא קמיה דרבי אמור' הגאון מושה הדור
מו"ה גרשון י"ע. עיני כל בית ישראל היה עליו בין דין לדין, בין חייב לזבאי,
בין דם לדם, בין דם טהור לדם טמא, כי יפלא הדבר והלכו לחורו אחר
ב"ד יפה, גם היה דורש טוב לעמו פרפראות לחממה דרושית לכל חשתיס
חפסי שמים, דורשי המורות ודורשי ראומות, ראוב ככתב אמת, הוחמו חחוס
בלימודו, שפתי ישיב, שגויס שפת פרה שוסן, חדש וישן, והנה אחר כל השבח
הזה הגה זכינו ג"כ לשיחתו שיחה נאה כי הניח אחריו נרכה חיזה חיבורים
אשר חנר אמ"ו הגאון ז"ע, אשרי נזר אבני קודש, חיבור אחד משאלות והסובות
אשר שאל בין השקרים, והשיב מפני הכבוד, והגה השו"ה היו משחרים ויד כל
אדם היה ממטמשים בו, וקם בנו הר"ר נתן יצ"ו תחזיו לסעדו ולחומכו והיה
מלקט אותם לאחדים וחברו במחברת הקודש אשר קרא את שמו עבודה
הגרשוני, ורואה לזכות את ישראל להביא סי' עבודה הגרשוני על מזבח הדפוס
וייה כבא דברי נתן אל דוד אמרתי, לשאל כענין נשיבין כהלכה ואשר בוודאי
יסכימו אחי עמי כל גדולי ישראל ויוסבי על מדין לגזור שאסור להדפיס שניות
מדברי סופרים הם' שו"ת עבודה הגרשוני וס' תפארת הגרשוני עד כלות ט"ו

שנה בלי רשיון האלוף ר' נתן הי"ל ובחי' כחו, ולהצומעים יונעם : —

ושרם אכלה לדבר אחסלל לה' שיבואו לדפוס כל החיבורים אשר חכר אמ"ו
הגאון מו"ה גרשון י"ע אשר שלטה ספרים נפתחים על פוסקים ועל
גפית ועל דרוש, שלטה המה נפלאו פלאים, מחוקים מדבש ונופה צופים, ועוד

שהיו פה בימי הגאונים מו"ה יהושע הריף בעל מגני שלמה ומו"ה
 לפמן סג"ל העלער בעל תוס' יום טוב, שהיו שניהם נשיאי העדה
 פה בזמן אחר, הראשון היה ריש מתובתא והשני היה אב"ד עד
 שנת ת"ה לפ"ק, שאז נפטר לעולמו מהר"י בעל מג"ש ביום כ"ה
 בחודש אב, ונשאר בעל תוס' יו"ט לברו פה לר"ם ולאב"ד עד סוף
 שנת תי"ד שאז נפטר פה ביום ו' בחודש אלול תי"ד לפ"ק, כנזכר
 בפנקס הישן מח"ק פה (ועל אבן מצבתו בב"ע ישן פה נחקק
 בטעות שנפטר ביום כ"ו בחודש אלול, וזה ללא אמת וללא נכון
 כי העיקר במ"ש בפנקס הח"ק פה, והמחוקק השני שחידש את
 המצבה פה אחר שנתיישנה ונפלו בה בקעים, טעה ולא ידע ואשם),
 ובילדותו למד רבינו פה בישיבת הגאון רבינו יואל סירקיש בעל
 הב"ה ז"ל שהיה אב"ד ור"ם פה (עד אמצע שנת ת' לפ"ק שאז
 נפטר ביום ד' עשרים בחודש אדר כמ"ש בפנקס הח"ק פה) בחברת
 שאר בני עליה טבני גילו מגדולי התלמידים האחרונים אשר העמיד
 בעל הב"ה פה בזקנתו, אשר נעשו אח"כ לגדולי הדור וטורי הוראות
 בישראל (ע' בשו"ת עבודת הגרשוני בסוף סימן ק"כ מה שהביא
 בשם שני הגאונים טורי ורבי מהר"י ומו"ה מנחם מענדיל ז"ל),
 ומהם הגאון מו"ה צבי הירש בהגאון המקובל מו"ה זכריה מענדל
 קלוזנר שהיה נקרא ר' הירש ר' מענדלש (והוא אחיו של הגאון
 ר' ליב פישלש שהיה בסוף ימיו אב"ד דק"ק קראקא אחרי מות
 רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל שנפטר פה י' תשרי תכ"ד לפ"ק),

והגאון

לו חיבור נפלא אשר חנך אמר"ה הגאון מו"ה גרסון, חיבור על הריף עם כל
 נוסחי כליו הלכה פסוקה לארכה ולרחבה, ושם הראה ידו הגדולה וקח ממנו
 במחוג שם רמז ואין מספר לגדודיו, ואלו דברים שאין להם שיעור בטיעורא
 דכבן לשער מדות הרומיות שמו חכמים וכו'ן נחקיימו באמ"ו הגאון כ"ע
 הדיקון אמרי שפר נונא נויץ שערי בינה יחידה נחנה בו, היום יום שנכפל בו
 כי טוב כ"ד המוז וירו משפטיך ליעקב לפ"ק, פי המדבר נאום הגבר דוד
 הקטן בן המנוח המפורסם הקטן מו"ה אברהם אופנהיים זללה"ה, מילידי ק"ק
 וירמישא, הוך עם אזי יושב עדה יסורון, פה ק"ק ניקלשבורג וככל מדינת
 מעהרין, ודגלי דגל אהבה פרוסה על ק"ק בריסק דליטא עם כל הסביבות
 והגלילות אשר סביב יחמו מחנה העזרים היקרים חננלח השרון: —

כלילת יופי

והגאון מו"ה מנחם מענדל אויערבאך בן הקצין מו"ה משולם זלמן פישעוויץ מיקירי נכבדי העיר ווינא, והוא המחבר סי עטרת זקנים על ש"ע או"ה, ושלת החברים האלה למרו ג"כ בישיבה אחת אצל הגאון מו"ה יהושע זצ"ל בעל מגיני שלמה, ראה מזה בעטרת זקנים סי' מ"ו ובסוף סימן ס"ט, ובשו"ת עבודת הגרשוני סימן כ"ו), ועתה עלתה במחשבה לפני שהיו שלשתן גם כן מתלמידי הגאון מו"ה מנחם מענדל קראכמאל האב"ד דק"ק נ"ש והמדינה, בעל שו"ת צמח צדק, אשר גם הוא ז"ל היה משכן כבודו בימי חורפו פה ק"ק קראקא, והיה אחד מן היושבים על מדין בין כתות הדוינים פה בעירנו, ונבחר לפעמים לשבת ג"כ בתוך הוועד של הרבנים הנאונים דרי ארצות פולין כירידי לובלין ויערסלוב (כמ"ש בעצמו בספרו צמח צדק ברוש סי' ט"ו), ואף הוא ז"ל היה תלמיד רבינו בעל הב"ה ז"ל מן התלמידים הראשונים אשר שמשו לפניו בישיבה בזמן קדמון בהגברת הגאון מו"ה דוד סג"ל בעל הט"ז התן בעל הב"ה שהיה בסוף ימיו אב"ד בק"ק לבוב והגליל, ועם הגאון מו"ה מנחם מענדל בס מילירי וגירולי ק"ק קראקא, ואח"כ נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק פפר"מ, והוא היה רבו של הגאון הנודע בעל שו"ת חות יאיר, (והוא לקח עמו אז בצאתו מקראקא, אוצר נחמד מאבני סגולה שו"ת כתב יד מרבו בעל הב"ה ז"ל ונרפסו אח"כ בפפר"מ ע"י בתו הגבירה אלמנת הגאון מו"ה מאיר שטערין האב"ד דק"ק אמשטרדם כנודע), וכבר דברתי אודותם במקום אחר (ראה מזה בספרי כלילת יופי ח"א בתולדות בעל הט"ז בדף ג"א ע"ב בהערה ג' שם), והנה המצא בשו"ת צמח צדק בסימן מ"ג בראש התשובה שם שכתב "תרווייהו רבנן, הודם כוית רענן, יפיצו מעיינותיו הוצה כנהלי רענן, תלמידי הותיקים כמיה הירש וכמיה מענדל שי"י ע"כ, וקרוב בעיני לומר שביון על שני החברים הנ"ל הג"מ הירש ר' מענדלש האב"ד ק"ק לבוב והג"מ מענדל אויערבאך בעל עטרת זקנים שהיו שניהם תלמידיו, וגם הגאון מו"ה נרשון היה תלמידו כמבואר בשו"ת עבודת הגרשוני בסימן ל"ו ויע"ש :

והנה אחרי כי שלשת החברים האלה היו מגדולי ונכבדי עירנו, ופה היו בתי מדרשם קביעים בשרם שנתקבלו לכתן פאר בקהלות

בקבלות גדולות בפולניא ובמעהרין, אמרתו לרבר מהם נ"ב מעמ
 פה ואנע רק בראשי דברים :

(א) הגאון מו"ה צבי הירש כמו"ה זכריה הנ"ל הנקרא ר' הירש
 ר' מענדלש נראה מפנקס הקהל פה (של הסופר הרה"ג
 מו"ה מתת' דלאקרוט בהגאון מו"ה יוסף ז"ל שהיה ספרא מתא
 פה ביומי הגאונים מהר"י בעל מג"ש ומהר"ם בעל תוס' יום טוב),
 שהיה פה בעירנו גם מקום מגורת בית אביו הגי"מ זכריה מענדל
 ז"ל, ואהותו הגבירה מרת מלכה היתה אשת הקצין מו"ה יששכר
 בער כ"ץ פאפרש ז"ל בן הגביר הקצין והנדיב מו"ה בנימן וואלף
 פאפרש כ"ץ ז"ל אשר בנה בית הכנסת פה קראקא ונקרא על
 שמו עד היום הזה, ובפנקס שם בסימן אלף ותרצ"ז נמצא כתוב
 איך שמכרה הגבירה הנ"ל אלמנת הקצין ר' בער הנ"ל, לאחיה
 הרב הגאון מו"ה צבי הירש יצ"ו בהמנוה הרב כמו"ה זכריה מענדל
 קלויזנר ז"ל, את הזקת הכיפה אשר לה בסקום קראקא, וגם כל
 הסהרות עם כל הארזים ומנעולים ובנינים שיש בהכיפה הנ"ל,
 וחורית שקבלה ממנו כל דמי המכירה עד פרוטה האחרונה וכל
 זה נעשה בקנא"ס ביום ה' ד' אלול ת"ט לפ"ק, נאום מתת'י
 דלאקרוט ספרא מתא דפה ק"ק קראקא יצ"ו, ועוד נמצא שם
 בפנקס בסימן נ"ג, איך שהיה להרב הגאון מו"ה צבי הירש בהרב
 הגאון מו"ה זכריה מענדל קלויזנר ז"ל, איזה עסקים עם הרה"ג
 מו"ה יששכר בן הרב מו"ה נהן אשכנזי מהילרסהיים (מחותנו
 של הגאון מהר"ן שפירא בעל מגלה עמוקות), והגאון בעל תוס'
 יו"ט שהיה אז האב"ד פה כתב בעצמו כתב התקשרות ביניהם,
 ובא ג"כ על ההתום שם ביום ה' י"ג מנחם ב קראקא לפ"ק,
 (שהוא שנת ה"ד), «נאום יום טוב נקרא ליפמן בלא"א הר"ד נתן
 זלכה"ה העלער», ואחרי ארך הזמן נתקבל הגי"מ הירש ר' מענדלש
 לאב"ד ולר"מ בק"ק לבוב והגליל (אחרי מות רבינו בעל הט"ו
 שהיה אב"ד שם), ומלכוב נתקבל שוב לאב"ד ולר"מ בק"ק לובלין
 והגליל (אחרי מות הגאון מו"ה נפתלי הירש כמו"ה בנימן וואלף
 התן רבינו ר' העשיל זצ"ל שהיה אב"ד לובלין שם), ומצאנו אוהו
 על הרוב שהיה ג"כ ראש הוועד של גאוני דר' ארצות פולין, בירידי
 יערסלוב טרי שנה בשנה, ובנו היה הרב הגדול נגיד ומצוה מו"ה
 יהושע

כלילת יופי

יהושע העשיל, אשר עוד בחיי אביו הגאון ז"ל שהיה אבי"ד בלבוב כבר היה הוא ראש ומנהיג פרנס העיר והמדינה בק"ק לבוב שם, והאב ובנו שניהם היו בוועד אחד בהתאסף יחדיו ראשי ומנהיגי המדינות בצירוף הרבנים הגאונים דר' ארצות פולין בעיר לובלין ביריד גראמניץ בחודש אדר תל"ח לפ"ק, אשר שם נמנו וגמרו לתת רשיון והסכמה להרפים כאמשטרדם את הנ"ך עם העתקה האשכנזית, ובין הגאונים המסכימים בא עה"ח הגאון מלבוב נאום צבי הירש החונה בק"ק לבוב והגליל, ובין האלופים המנהיגים בא עה"ח שם גם בנו "נאום יהושע העשיל בן המאוה"ג מו"ה צבי הירש יצ"ו אבי"ד ורי"ט דק"ק לבוב והגליל". ויתר תולדותיו כבר מבואר אצלינו בספרי כלילת יופי ח"א על רבני לבוב בסומן ח' שם, ואכ"ט להאריך בזה: —

ב) **הגאון** מו"ה מנחם מענדל אויערבאך מווינא בעל עמרת זקנים, גם הוא ז"ל הירד בימי חורפו מנדולי וגדולי ק"ק קראקא, ואחד מדייני העיר פה בזמן אחד עם הגאון מו"ה גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני והיה נקרא פה בשם ר' מענדל דייך, והוא הירד חתן הרב הגביר מו"ה יהודה ליב בן הרב הגביר ר' משה ר' יעקב כ"ץ ז"ל מראשי ונכבדי העיר פה, והיה דר פה בבית חמו כמה שנים גם אחרי מות חמיו הגביר הנ"ל משנת ת"ה והלאה (פנקס שם בסומן רצ"א) והיה ג"כ עתיר נכסין הון ועושר בביתו, ועסק פה בעסקי הלואות, ומצאתי ג"כ בפנקס שם (בסומן אלף ותשל"ה) שהוא עם אחיו הרב הגאון מו"ה חיים אויערבאך אשר גם הוא ז"ל היה מקום דירתו פה, קנו שניהם בשותפות חצי בית אכנים הפנימי והחיצוני טאת חמותו הגבירה מרת היסא אלמנת הגביר ר' ליב כ"ץ הנ"ל, והיה זה ביום ד' ג' אייר ת"י לפ"ק. — ואח"כ במשך הזמן טכר את הכית הנ"ל וגם המקומות שהי' לו בכית הכנסת פה, ועקר דירתו מקראקא וחזר ושב לעיר מולדתו ק"ק ווינא לכית אביו הגביר והקצין מו"ה משולם זלמן פישתוף שהיה עדיין חי אז, ושם הרביץ תורה ברכים גם אחרי מות אביו, וכפי הנראה לא זו מן העיר שם עד עת הגירוש שהיה בשנת ת"ל לפ"ק, שאז נתכמלה הקהלה משם, והלך גם הוא כנולה בין טנורשי ווינא עם אחיו הרב הגאון והקצין מו"ה זאב וואלף אויערבאך אשר נחר לו מקום לשבת בק"ק ניקלשפורק, ויהי שם לראש ב"ד וגם לראש ומנהיג הקהלה, והג"מ מענדל

מענדל נתקבל לאב"ד ולר"ט בק"ק קראטאשין במדינת פולין גדול, וכשנת תל"ג כבר בא בהסכמה שם על ס' לב אריה על התורה, ושם נהג ישיבתו ברטה עם תלמידים גדולים וחשובים, בשקידה גדולה מבוקר ועד הערב מדי יום ביומו, כמ"ש בעצמו בתשובתו הגדולה הנדפסת בשו"ת אבן השוהם בסימן ס"א. והנה מלבד ספרו עמרת זקנים על ש"ע או"ח שנתפשט בכל תפיצות ישראל, (וכפי הנראה נדפס רק הקיצור ממנו), חבר ג"כ ספר עקרת הבית כמבואר בתשובתו בשו"ת אבן השוהם שם, והוא כולל פלפולים עמוקים, בסוגיות הש"ס והפוסקים, והאריך על כסאו שם גם בשנת תמ"ח לפ"ק, שאז נתן הסכמתו שם ג"כ על ס' חוקי חיים פירוש על ש"ע החדש מהגאון בעל ישמח ישראל, וכפי הנראה נח נפשי' דרב ז"ל בקראטשין שם בשנת תמ"ט לפ"ק (ונתקבל במקומו לאב"ד שם הגאון מו"ה יחזקאל סג"ל חתנא דבי נשיארה להגאון המקובל מו"ה יצחק הגדול זצ"ל אב"ד דק"ק פוזנן והמדינר, וגם הוא ז"ל בא בהסכמה על ס' חוקי חיים הנ"ל ביום ר"ה תמוז תנ"ג לפ"ק), ולעמרת זקנים בניס ובני בניס אשר מלאו ג"כ אחריו בתורה ובגדולה, בנו היה הרב הגדול נגיד ומצוה מו"ה משה אויערבאך שהיה ראש ומנהיג בק"ק קראטאשין שם ופרנס המדינה דד' ארצות פולין (והוא היה חתן הגאון מו"ה שאול מקראקא בן רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל), והאריך ימים בתורה ובגדולה גם בשנת תצ"ג, שאז היר"ג ג"כ ראש הוועד למנהגי מדינת פולין גדול דגליל פוזנן כהיותם יחדיו בוועד קודש בעיר קאבלין הסמוך לעיר קראטאשין, אשר נתנו שם הסכמתם על ספר שו"ת אבן השוהם הנ"ל, ובנו היה הגאון מו"ה מנחם מענדל אויערבאך שהיה ג"כ אב"ד ור"ט בק"ק קראטאשין שם, וגם הוא בא בהסכמה שם בוועד קאבלין על הדפסת ספר אבן השוהם בין רבנן דגליל פוזנן שם בעת ההיא, ודי בזה:

(ג) ועתה שוב נשוב לדבר ג"כ אודות הגאון ר' גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני אשר זה עיקר נושאנו פה, והנה את אשר אני אחשוב בזה היא כי מלבד שלשת רבותיו הגאונים בעל הב"ח ובעל מגיני שלמה ובעל צמח צדק אשר זכרנו לעיל, קבל ג"כ הגאון ר' גרשון ז"ל מרבינו הגדול רבי העשיל זצ"ל מקראקא, אשר לפניו הציע ג"כ כל שאלותיו וספיקותיו בדברים הנוגעים להלכה ולמעשה

כלילת יופי

ולמעשה, ורבינו רבי העשיל השיב לו תמיד באהמה ובכבוד גדול, ודבר זה נמצא בכתובים בקובץ אחד (המונח כעת בבית עקד הספרים אשר באוקספארד) הכולל קצת שו"ת מרבינו מהר"ם מלובלין, ומהגאון בעל משאת בנימן ובסופו ג"כ קצת שו"ת מרבינו רבי העשיל זצ"ל, ובאחת מתשובותיו אשר השיב שם להגאון בעל עבודת הגרשוני כתב בראש דבריו בזה"ל "מינא תקיפא, פלפלא חריפא, חרבא שליפא, הוא גיהו ידידי הרב הכולל, בכל מיני חכמה הוא כלול, גר ישראל פ"ה ר"מ ואב"ד כמו"ה גרשון יצ"ו, הנני נותן לו את בריתי שלום, מה מצאת בי כי דלקת אחרי, וכפרט בעת הזאת אשר אני יושב בגולה פרה ווינא, אך לרוב ענותנותו דמר אשר הפציר בי וכו' עכ"ל (ואל תתמה על שלא קראו בשם תלמידו, כי כבר ידוע מדרכו של רבינו ר' העשיל שלא קרא לשום תלמיד בשם תלמידו רק בשם ידידו, אך עכ"ל לא מניתי גם את הג"מ גרשון בן תלמידו רבינו ר' העשיל ז"ל, יען כי עדיין הדבר כספק אצלי ואין ולא ורפיא בידי, וכבר מבואר אצלינו בתולדות רבינו רבי העשיל ז"ל, שזה היה מעשה בשנת ת"י שאז היה רבינו גרשון כבר אב"ד ור"מ בק"ק פרוסטיץ כמבואר בהקדמת ס' אור חדש להרב מו"ה חיים בוכנער מקראקא, ואולם בימי נעוריו צ"ן נזר תפארת הגרשוני בעירנו פרה ק"ק קראקא, והיה יושב פה שקט ושאנן באהלה של תורה בבית חמיו הנגיד והקצין מו"ה ל"ב פאס (Poss) בן הגביר הנגיד והקצין מו"ה הירש פאס מיקירי ונכבדי עירנו, ועל שם חמיו היה נקרא גם הוא פה בשם ר' גרשון פאס, (פנקס הקהל של הרה"ג ר' מתת' דלאקרוס בסוף סימן אלף וקנ"ה), ומשפחת בית פאס היא משפחה עתיקה פה בעירנו, ועודנה קיימת גם בזמננו זה, ורבינו גרשון נפל חלקו בגעמים ושם לילות כימים, ושקר הרבה על דלתות התלמוד והפוסקים ובכל מקצעות התורה בדבוק חברים ובפלפול התלמידים וחידוש ג"כ הרבה חידושים יקרים ונחמדים, עד אשר עלה למעלה בתורה ובגדולה, ואז בחרו בו ראשי ואלופי העדה פה ומנוהו להיות ד"ץ קבוע פה בין הדיינים הגדולים שהם כרת הראשונה מני כתות הדיינים שהיו פה מקדמת דנא, וכל דבר הקשה הביאו אליו, והוא שפט את ישראל בחכמתו ובתבונתו וכולם נתנו כבוד לשמו והיו חשים לפקודתו:

והנה אחרי מות אשתו הראשונה בת הקצין ר' ליב פאס הנ"ל
 התחתן עמו רבו הגאון ר' מנחם מענדל בעל צמח צדק
 ונתן לו את בתו לאשה, והנה תואה בס' שו"ת צמח צדק כסימן
 קי"ז באמצע התשובה אשר השיב שם הגאון המחבר לחתני הגאון
 ר' גרשון שכתב אליו בזה"ל "אדרכן מלתא שהמנוח ר' הירש פאס
 שהיה חמ"ך זקנך מאשתך הראשונה מכר בהקפה סחורה לאיש אחד
 מק"ק לונשיטץ וקפה עליו במלוה שעשה לו שטר חוב לזמן, ואח"כ
 לא היה יכול האיש ההוא לשלם לכל בעלי חובות, ולקח המנוח
 ר' הירש פאס מקראקא כתב מן מורי ורבי בעל הבי"ח למנהיגי ק"ק
 לונשיטץ וכתב הרב בפשיטות אליהם שיש לר' הירש הנ"ל דין
 קדימה לישאר בעלי חובות, והייתי נושא ונותן לפניו כחמ"ך לפני
 הרב"ו וכו' עכ"ל בעל צ"ץ שם, והנה גם רבינו בעל הבי"ח ז"ל היה
 חמ"ו זקנו של הנ"מ גרשון מאשתו הראשונה, ולכן נמצא בכל
 מקום שמזכיר בספרו עבדות הגרשוני וכן בספרו חרושי הגרשוני את
 בעל הבי"ח ז"ל כתב עליו מוח"ג, שהוא ר"ת מורי ורבי חמ"ו זקנו,
 וראה מזה ג"כ בשו"ת עבודת הגרשוני בסוף סימן י"ז בתשובתו אשר
 השיב שם לבנו הגי"ט משה יש"ים שם בסוף דבריו "ע"ן מה ישכתב
 בזה מורי ורבי אביך זקן זקנך כבי"ח סימן כ"ט ג"ל גרשון אישכנזי"
 עכ"ל, (ובפנקס העיר פה נמצא שם ג"כ שהניח אחריו הקצין ר'
 הירש פאס עזבון גדול ואלמנתו הגבירה מרת טעלציל היתה נושאת
 ונותנת פה בעסקי הלואות על בתים ונחלאות, כן הוא בפנקס שם
 כסימן קל"ה מיום ה' בר"ח מכת ת"ה לפ"ק, ועיר שם בסימן תקס"ט
 מיום ה' ג' סיון ת"ו לפ"ק). —

והנה בפנקס שם מצאתי הרבה פעמים שמו של רבינו גרשון
 אישכנזי חתום בין הדיינים הגדולים אשר באו על החתום
 בפסקי דינים שיצאו מתחת ידם, והוא בא על החתום תמיד "נאום
 גרשון אישכנזי", והסופר הרח"ג ר' מתת' דלאקרוש קיים בכל מקום
 התיימת ידו וקרא אותו בשם ר' גרשון פאס דיין דפה. כן הוא בפנקס
 שם כסימן אלף וקמ"ב בפסק דין מיום א' מ"ז למב"י ת"ה לפ"ק,
 ובאו שם על החתום נאום תולעת יעקב בלא"א מו"ר הגאון ר"ט
 ר"א ר"י זללה"ה, ונאום משה יצחק ריינבאך, ונאום גרשון אישכנזי,
 והסופר קיים אח"כ חת"י יש, וכן עוד בהרבה מקומות בפנקס שם,

ואשר בא הג"מ גרשון על החתום באחרונה, היא מפני שהוא הירח
הצעיר שבהם, ורוחא שביק למאן דקשיש מיניה:
ורבינו גרשון שמח לנו ורחב מדי שכתו פה ק"ק קראקא בין גדולי
הדור ואדירי התורה, אשר כל הארץ האירה מכבוד תורתם,
הוא היה משתעשע בדברי חכמתם, ומצא אור ועונג בחברתם, אור
חדש ואור יקרות, הן בנגלות והן בנסתרות, כי בימים החם היתה
העיר קראקא כלילת יופי משוש כל הארץ עיר גבורים מלאה חכמים
וסופרים, כי מלבד שני רבני וגאוני העיר והם מהר"י בעל מג"ש
ומהר"ם בעל תוס' יום ט"ב אשר עמדו אז בראש כל העדה היו פה
עוד ג' כתות הדיינים אשר כולם היו גאונים מצוינים, גם זקנים
וישישים אנשי שם מגאוני קשישאי, ומחם אשר נתקבלו אח"כ
לאב"ד ולר"מ בקהלורת שונתה, כמו הגאון מ"ה מרדכי קראשניק
הטובא בכאר הגולה על ש"ע או"ה בס"מ תקפ"ה שהוא היה דיין
הגדול פה ובא עה"ה בפסק דין אחד מיום ד' כ"ו חשו"ן ת"ג לפ"ק
ביחד עם הגאון מהר"י בעל מג"ש (בפנקס ישם בס"מ צ"ז) ואח"כ
נתקבל מפה לאב"ד ולר"מ בק"ק לונשימץ (פנקס ישם בס"מ תפ"ה),
וגם הגאון הנידע מו"ה משה רבקש בעל באר הגולה היה אז מהחמי
וגדולי ק"ק קראקא, ופה יקח דברים עם הגאון מהר"ם קראשניק
הג"ל, כנזכר בפנקס ישם, שהיה דר פרה בין בני משפחתו, ואח"כ
קבע מקום מגורת בעיר ווילנא (והחכם ש"ף בעל קריה נאמנה לא
ידע מזה). — וכן הגאון מו"ה יצחק איילנבערג שהיה נקרא פה בשם
ר' יצחק פריפסלים, והוא הירח דרשן ודינא פה קראקא מבית דינו
של רבינו בעל הב"ה ז"ל, והוא בא עה"ה על פסק דין מיום א'
ר"ה כסליו ת' לפ"ק ביחד עם רבינו בעל הב"ה, וחתם שם נאום
יצחק איילנבערג (פנקס ישם בס"מ אלף וכו"ט), וגם אח"כ כמה
פעמים על פס"ד מיום א' ז"ך מבת ת"ו לפ"ק (פנקס ישם ס"מ
תשי"ט), ומיום א' פרישת תזריע ת"ו לפ"ק (פנקס ישם בס"מ תתצ"ו),
וכיוצא בזה עוד במקומות שונים שם, ואח"כ נתקבל מפה לאב"ד
בק"ק ניישטאט, ומשם לק"ק ליסא ושם נתן הסכמתו על ספר
תיקוני שבת עם פירוש מנחת יעקב (דפוס דיהרנפורט תנ"ב), ובין
ונכד לו הרה"ג מו"ה יעקב במו"ה חיים איילנבערג מקראקא בעהמח"ס
תולדות יעקב על התורה (דפוס פיורדא תפ"ו לפ"ק), וכמהום עוד
הרבה

הרבה זולתם ואכ"מ להאריך בזה — ומלבד זה היו נמצאים אז
 בעירנו ג"כ הרבה מגאוני וחכמי העיר אשר מלבד הנגלות היה להם
 ג"כ עסק בנסתרות, והעמיקו הרבה בחכמת הקבלה וברזי התורה, ורבינו
 גרשון נלווה ג"כ עמם ולקח חבל בחכורתם, להמתיק סוד יהדיו
 בישיבתם, עד אשר נפתחו לפניהם שערי אורה, וראו אור יקרות
 בעינים מאירות, ורוכם היו מתלמידי הגאון רנ"ש בעל מגלה עמוקות,
 ומתלמידי רבינו בעל הב"ח ז"ל, אשר כולם היו מיודעי ח"ן, ולדוגמא
 ארשום פה רק איזה מהם: (א) הרה"ג המקובל מו"ה יודא זעלקיל
 מזי"א אשכנזי, והוא היה חתנו ותלמידו של רבינו בעל הב"ח, ודיין
 הגדול פה מבית דינו של הג"מ יהושיע בעל מג"ש (כמבואר בשו"ת
 פני יהושיע ח"ב סימן ס' בגביית עדות שם), (ב) הרה"ג המקובל מו"ה
 ברכיה שפירא דרשן ודיינא פה ק"ק קראקא בעהמח"ס זרע בירך על
 התורה, והוא היה מתלמידי רנ"ש בעל מגלה עמוקות כמבואר בהקדמתו
 שם, (ג) הרה"ג החסיד מו"ה יונה בן החבר רבי יהואל ז"ל שהיה נקרא
 ר' יונה רא"ח קראכמאלש דיין דפה (והוא טובא בטורי זהב על חו"מ
 ס"ף סימן ע"ב), (ד) הרה"ג המקובל מו"ה צבי הירש בן הישיש מו"ה
 שמשון טוכפירער ז"ל מתלמידי רבינו בעל הב"ח ז"ל, והוא בעהמח"ס
 גחלת צבי על מסכת אבות ע"ד פשט וע"ד הקבלה ונדפס בוויניציאה
 בשנת ת"ך לפ"ק, והוגה ברוב עיון ע"י הגאון המקובל מו"ה משה
 זכות ז"ל אשר היה אז עומד נצב על מלאכת הג"ה בוויניציאה שם
 והסכימו על הדפסתו גאוני מדינת פולניא והם הרה"ג מו"ה יודא
 זעלקיל מזי"א אשכנזי מקראקא הנ"ל, והרה"ג מו"ה אליעזר איש צבי
 האבד"ק אפטא בעל ספר דמשק אליעזר על מס' חילין, ואח"כ באו
 שם הסכמות רבני וגאוני ק"ק קונסטאנטינאפול ועוד שאר גאונים
 ומכללם גם הגאון הגדול בעל כנסת הגדולה, (ה) הרה"ג המקובל
 מו"ה חיים בוכנער בהרב מו"ה בנימן זאב ז"ל בעהמח"ס אור חדש על
 ברכת הנהנין, והוא נזכר הרבה פעמים בפנקס הקהל פה שהוא וכל
 אחיו היו כולם ת"ח מצוינים והוא עלה על כולם בתורתו ובחכמתו
 כנגלה ובנסתר, והוא הראה הלכה לתלמידים לאסוקי שמעתא אליבא
 דהלכתא, ובמסתרים חשקה נפשו לעסוק בחכמת הקבלה, ובמשך
 הזמן נתקבל לאב"ד בק"ק איברנפורט ובק"ק לאקינבאך, ומשם בא
 לווינא וקבע ישיבתו שם כמה שנים, ובשנת תכ"ט שנה אחת קודם
 הגירוש

כלילת יופי

הנרוש מווינא, לקח שם הסכמות מן הגאון האב"ד דשם מו"ה גרשון אשכנזי ומבית דינו הצדק, ומן הגאון המקובל ר' יעקב טעמירלש ז"ל, להדפיס ספרו אור חדש הנ"ל, ונלווה עמהם גם שאר גאוני הדור ההוא, ונדפס ספרו איזר פּעמים ונתפשט בכל תפוצות ישראל:

ובעת ההוא כחודש שבט ת"ז לפ"ק בא ג"כ לשכון כבוד בעירנו אחר המיוחד מבני עליה צעיר לימים ואב בחכמה והוא הרה"ג המקובל מו"ה יוסף שמואל בהרב הגדול מו"ה צבי הירש ז"ל מקרעמניץ, דאחרי שמתה עליו אשתו הראשונה בא לקראקא ונשא פה לאשה את הנכירה מרת קילא בת הקצין מו"ה חיים ר' ישעיהם צורף אשר היה לו הון ועושר בביתו, והוא החזיק אותו בביתו והרבה לו טוהר ומתן כנזכר בפנקס הקהל פדה (בסימן תתקכ"ו ובסימן אלף ור"ל), ומני אז קבע פה גיב בית מדרשו לחרביץ תורה ברבים, והיה לו שעשועים בפלפולא דאורייתא וברזין דאורייתא עם חבורתא קדישתא פה, ובתוכם קדוש ישראל הגאון מו"ה גרשון אשר היה להם לעינים, ובמשך הזמן נתקבל הגאון ר' יוסף שמואל הנ"ל לדיין מבית דין הגדול דפה, ובסוף ימיו נסע מפה לשכרת על כסא הרבנות בק"ק פפד"ט ושם מנוחתו כבוד, וכבר כתבתי מתולדותיו במאמר מיוחד בספרי אשר חברתי על גדולי ק"ק קראקא ואכ"מ. — והנה בימים ההם באו לקראקא גם כן הרבה גדולי ישראל להדפיס פה ספריהם אצל המדפיס ר' נחום טייזליש פה, ומהם גם שני כהנים גדולים, ה"ה הגאון מו"ה צבי הכהן בהגאון מו"ה יוסף כ"ץ ז"ל תלמיד רבינו בעל הב"ה והוא הוציא לאור פה ספרו נחלת צבי על יש"ע או"ח (ובחיותו יושב פה בכל משך זמן הדפסת ספרו השתעשע עם הגאון מו"ה גרשון ז"ל בפלפולא חריפתא). — והגאון מו"ה שבתאי הכהן בהגאון מו"ה מאיר כ"ץ ז"ל, והוא הוציא לאור פה ספרו שפתי כהן על יש"ע יוד (כנזכר בפנקס הקהל פה כתב התקשרות שלהם עם המדפיס דפה), והגאון השי"ך היה לו ג"כ אהבה ורעות פה עם הגאון מו"ה גרשון ז"ל אשר היה מחותנו, והוא היה ג"כ המוציא והטביא לשלם להמדפיס ולהפועלים בעד הדפסת ספר השי"ך, כי היה לו אוהב דבק מאה, ונזכר ג"כ בשי"ך שם בסימן צ"ח סק"ב, והוא מסובב בשני הצאי ענילה שם, לאות כי הוסיף דבר זה פה בקראקא לאחר גמר ספרו, (וכן אתה מציא

ג"כ דככל מקום שהשיג השי"ך ע"ד המעדני מלך על הרא"ש מבעל תוס' יו"ט שם תמצא תמיד תשובת התוס' יו"ט בצדו, מה שהשיב פה לבעל השי"ך לתרץ דבריו ומסוכב ג"כ תמיד בכ' חצאי עגולה, לאות כי הוסיף הדברים לאחר גמר ספרו) : —

ודע כי משך זמן שבתו של רבינו גרשון ז"ל פה ק"ק קראקא על כסאות המשפט וההוראה היה עד סוף שנת ת"ט לפ"ק, שכן מצאנו אותו חתום על פסק דין אחד שנעשה פה קראקא ביום א' דר"ה כסלו ת"ט לפ"ק, (בפנקס הקהל שם כסימן אלף תע"ה), וכן מצאנו ג"כ שנעשה פעם ערב קבלן בעד איש אחד מפה ביום ב' ג' מנחם ת"ט לפ"ק (פנקס שם סימן אלף תקמ"ב), ואולם בזמן החורף ביום ב' חמשה עשר בשבט ת"י לפ"ק כבר מצאנו אותו יושב על כסאו בתור אב"ד ור"ט בק"ק פרוסטיץ במדינת מעהרין, ושם הסכים אז בשריותא דעגונה א' עם חיתנו הגאון מהר"ם קראכמאל בעל צמח צדק האבד"ק ג"ש והמדינה יעם הגאון מו"ה שמעון שפירא האבד"ק פראג (יש"ת צמח צדק סימן מ"ה), ובפרוסטיץ שם כתב גם כן תשיבתו הגדולה והרחבה להצדיק הוראת הגאון בעל טורי זהב, ע"ד אשר הורה לתלמיד אחד של הגאון ר' גרשון מדי עברו דרך עיר העלישווא, שמתור לו ליישא אשה על אשתו שנשבת בין הקדריים ויצא עליה קול שהמירה דתה מחמת אונס, וחלקו על הוראה זו כל חכמי המדינה שם, ובראשם הגאון מהר"ם בעל צמח צדק שהיה אז אב"ד דק"ק ג"ש וכל מדינת מעהרין, והג"ט גרשון עטר אז לימין צדקו של רבינו בעל הט"ז, והראה נפלאות בתשובתו שם כנדון זה (יש"ת עבודת הגרשוני סימן ל"ו), וסוף הדבר מה עלתה לה תמצא בשו"ת צמח צדק כסימן ע' יעשה"ה, והנה בעודנו יושב על כסאו בעיר פרוסטיץ הקרה ה' לפניו כי זרח שמשו של הגאון רבינו הגדול מ"ה העשיל לובלין זצ"ל, והופיע באור תורתו בעיר וינא אשר בא שמה לצורך טובת הכלל שבמדינות פולין וליטא אשר היו נתונים אז כמצור ובמצוק באין עוזר ותומך, ובעבור זה התמהמה בווינא שם זמנים טובא, ואז מצא הג"ט גרשון עת מיבשרת להריץ לפניו כל שאלותיו וספקותיו, ורבינו ר' העשיל זצ"ל השיב לו בכל פעם באהבה ובכבוד גדול ובאחת מתשובותיו אשר השיב לו כתב כראש דבריו בזה"ל "מינא תקיפא, פלפלא

חריפא, חרבא שליפא, הוא ניהו ידידי הרב הכולל, בכל מיני חכמה כלול, נר ישראל פ"ה ר"מ ואב"ד כטו"ה גרשון יצ"ה, הנני ניתן לו את בריתי שלום, מה מצאת בי כי דלקת אחרי ובפרט בעת הזאת אשר אני יושב בגולה, אך לרוב ענותנותו דמר אשר הפציר בי" וכו', ובסיף תשובתו שם סיים "ועוד היה לי להאריך בזה אלא שאין מדרכי להאריך, ובה יניח מעלתו שקט ושאנן כזית רענן, כ"ד המרוד ויושב בגולה יהושיע העשיל בלא"ה הגאון מו"ה יעקב זללה"ה פה ווינא" ע"כ, (ודבר זה נמצא בכתובים ער היום הזה בקובץ אחד הכולל קצת שו"ת מרבינו מהר"ם מלובלין ומהגאון בעל משאת בנימן ובסיפוי באו ג"כ קצת שו"ת מרבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל, והוא בעת כבית עקד הספרים אשר באקספארד), וכל זה הי' בשנת ת"ז שאז היה הג"מ גרשון עדיין רב אב"ד בק"ק פרוסטיץ כמבואר בהקדמת ס' אור חדש להרב מו"ה חיים בוכנער מקראקא :

ואם אמנם כי בשכונ רבינו גרשון בפרוסטיץ היה אז עדיין צעיר לימים, עכ"ז כבר נתפרסם יקר תפארת גדולתו בכל הארץ, עד שרבים מגדולי הדור פנו אליו ושחרו פניו לכא עמהם בצרופא דרבנן, ולחות דעתו הרחבה בשריותא דענונה, והוא ז"ל לא השיב פניהם ריקם והשיב להם תשובה גדולה ורחבה, ובמקום גדולת שם אתה מוצא ג"כ ענותנותו, כן תראה מט"ש בשו"ת עבודת הגרשוני כסימן ס"ז בנדון ענונה אחת שומרת יבם שהוגבה עדות עליה בק"ק ניקלשפורג בפני ב"ד הגדול של הגאון מהר"ם בעל צמח צדק האב"ד דשם, ושלחו מתם להגאון מו"ה פייבוש האב"ד ווינא לחות דעתו בזה והשיב להתירה, ואח"כ שלחו הרבנים ג"כ להגאון מו"ה גרשון, וע"ז השיב להם שם בזה"ל "הנה הלב יודע מרת נפשו, ואנכי רואה את ננעי עצמי ואני יודע את מך ערכי, שלא שמישתי כל צרכי, ולתקוע את עצמי לדבר הלכה למעשה רב מי אנכי, ובפרט באשר שדבר זה נפתח בגדול ה"ה הגאון כטו"ה פייבוש ר"מ ואב"ד דק"ק ווינא יצ"ו אשר כתב להלכה למעשה שהאשה הנ"ל אישת המרת תהיה חוצה לכל גבר די תצביין, אך ורק במקום גדולתו ענותנותו וישרי ביה תנאי באופן שיסכימו עמרו עוד שני רבנים קשישאי ובתוכם הגאון הרב שכערס" ע"כ, והנה אין אני כדאי ליטול עמדה לוטר אני בעל הוראה ישיש וקשישי כי חכמה אין כאן וזקנה אין כאן

כי צעיר אנכי לימים ע"כ וחלתי ואירא ואף גם שמיראי הוראה אני אפילו בדבר קל וק"ו בדבר חמור, אך ורק כאשר ישלמים וכן רבים העתירו עלי במסגניע ונעתרות נשיקות שבל אמנע טוב מלחות דעתי הקלושה, ככן לא יכולתי לומר נואש לדבריהם ובטלתי רציני מפני רצונם, והרכנתי להם את ראשי להעשות סניף לשני המאורות הגדולים ה"ה הא' הוא הגאון הגדול כמו"ה פייבוש הנ"ל אשר גלה דעתו טפחיים דהוא אתתא שריא, והאחרון החביב ה"ה אדוני מ"ו חמי הגאון הגדול המיפלא במהר"ר מענדל נר"ו ר"ט ואב"ד דק"ק נ"ש והמדינה יצ"ו אס גם הוא יגלה דעתו הרמה דהוא אתתא שריא, אזי דעתי דעת פעימות תעשה סניף לדעתם" עכ"ל הגאון ז"ל הצורך לעניננו ועוד יבאר גם להלאה מזה:

והנה מק"ק פרוסטיץ נתקבל רבינו לאב"ד בק"ק הענא, וכפי הנראה לא ישב שם רק זמן קטן, כי מיד לאחר מות חותנו הגאון מהר"ם בעל צמח צדק בניקלישפורג (ב' שבט תכ"א) נקרא רבינו גרשין לבא ולמלאות את מקום חותנו ונעשה אב"ד ור"ט בק"ק נ"ש והמדינה, וכי"ט הם היתר גם העיר נ"ש מלאה חכמים וסופרים, וגם ישיבה גדולה ומפוארה היתה שם בעת ההיא, ורבינו גרשין שמח לקראתם, והתענג בחברתם, כי כל ישעו וכל חפצו היה להשקות מנהל עדניו כל צחה צמא למים, להגדיל תורה ולהאדירה, וחפץ ה' הצליח בידו כי העמיד תלמידים הרבה פארי הדור ועמודי ההוראה, ובשבתו על כסאו שם פנה אליו גם הכהן הגדול הגאון מ"ה אפרים כהנא טוילנא בעל ישו"ת שער אפרים (חברו של רבינו בעל הש"ך ז"ל), והציע לפניו כל שאלותיו וספקותיו בדברים הנוגעים לדינא, ובקש ממנו להשיב לו חות דעתו הרחבה, ראה לדונמא בשו"ת שער אפרים כסימן ל"ח שכתב שם בראש דבריו כזה"ל "מנרא תקיפא, חרבא שליפא, סבינא הריפא, אמרתו צרופרה, מניפה כ"יג נפה, הוא אהובי ומיודעי המאור הגדול המאיר בכל המדינה, קברניטא הספינה, קנה בינה, ה"ה הגאון ר"ט ואב"ד כמ"ה גרשין אשכנזי, נרו יאיר ויורה, כהבל פיו נשרף עיף הפורה, ועדיק כתמר יפרח. הנה באתי לדביר היכלו לשחר פניו, ולדרוש בשלום תורתו ומשנתו, ע"ל אשר נשאלתי שנשלח המאה בקדרה של בשר בן יוטו, אי שרינן להדליק בחמאה במקום נר"ו וכו' ע"כ, ויש כסימן נ"ב תמצא נ"כ מה שהשיב

כלילת יופי

לו רבינו גרשון על שאר שאלותיו שהציע לפניו, באהבה וכבוד גדול, וז"ל שם ר"כ כהנא ורב חסדא ורב חנינא ה"ה אהובי ידידי הגאון הגדול כמו"ה אפרים יכהן פאר ויבוקש תורה מפיהו בנדון איך לשער הדפנות של הכלי שהיה ששים וכו', ממנו איהבו כנפשו נאום הטרוד גרשון אישכנוי חונה פה ק"ק ג"ש יום ב' כ"ד שבט תכ"ב לפ"ק, ע"כ, והנה לא ארכו לו ימי שבתו גם בק"ק ג"ש ישם רק כשלוש שנים ועוד, כי מיד לאחר שנסע הגאון ר' לייב פישלש ז"ל שהיה אב"ד בק"ק ווינא ישם, לשבת על כסא הרבנות בק"ק קראקא אחרי מות רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל שהיה אב"ד פה בעירנו, ונפטר בשנת תכ"ד לפ"ק, אז קבלו ראשי ומנהיגי העדה בווינא ישם את הגאון רבינו גרשון להיות אלוף עירם ולכהן פאר בתור אב"ד ור"ט בק"ק ווינא ולמישול ממשל רב גם בכל מדינת עסטרייך ובק"ק ג"ש ומדינת מעהריץ נתקבל ישם לאב"ד ולר"ט גיסו הגאון מו"ה אהרן יעקב בהרב מו"ה יחזקאל ז"ל שהיה ג"כ חתנו של מהר"ם בעל צמח צדק (ראדה מזה כסוף ס' ישוית צמח צדק כסימן קכ"ז בקונטרס אחרון מבן המחבר ישם) : והוא בא בהסכמה על ס' אור חדש מהרה"ג מו"ה חיים כוכנער מקראקא בר"ה אייר תכ"ט לפ"ק ונפטר ישם כ"ו ניסן תל"א, ונתקבל במקומו לאב"ד ולר"ט בק"ק ג"ש ישם גיסו הגאון מו"ה יהודה אריה לייב כהנאון בעל צמח צדק (וחתן הקצין הרב הגדול מו"ה משה מירליש מווינא) והוא הנזכר ג"כ בס' משנת רבי אליעזר על התורה (פי' בראשית דף ט' ע"א), ומקורם היה אב"ד בק"ק טרעביטש ומשם נתקבל לק"ק ג"ש, ורב המדינה היה אז הרה"כ מו"ה משה יצחק יהודה לייב כמו"ה נפתלי ז"ל האב"ד העלישווא, ושניהם באו בהסכמה בשנת תל"ג על ס' לב אריה על התורה (ובק"ק טרעביטש נתקבל ישם במקומו גיסו הרה"ג מו"ה דוד כמו"ה ישראל איסרל מווינא שהיה ג"כ חתן הגאון בעל צמח צדק, ובשנת תס"ב הסכים ישם על ס' עבודת הכורא דפוס זולצבאך תס"ז ונפטר ישם זקן ושבע ימים בשנת תע"ח, ובנו הרה"ג מו"ה מנחם מענדל אשר היה לפניו אב"ד בק"ק דויסטיין ואח"כ ראב"ד בק"ק ג"ש מלא את מקום אביו והיה ג"כ אב"ד בק"ק טרעביטש ישם, ובשנת תע"ח הסכים ישם על ס' דמישק אליעזר פי' על קצור תורת חטאת, ואח"כ בא בהסכמה על הדפסת האלפסי באמשטרם

בשנת

בשנת ת"פ, והוא אבי הרה"ג מו"ה אריה יהודה ליב שהיה אב"ד בק"ק מעזריטש במדינת מעהרין וגם הוא בא בהסכמה בשנת תע"ח על ספר דמשק אליעזר הנ"ל):

והגאון מו"ה גרשון נחג נשיאותו ברמה בעיר ווינא העליזה, ובכל מדינת עסטרייך (וגם כל קהלות הקודש שבמדינת מעהרין כולם אנפיה דעסטרייך הם כמבואר בס' עבודת הגרשוני בס"מ ליו בתשובת הגאון בעל צמח צדק לחתנו הגאון המחכר), ובית דינו הגדול בווינא שם היו אז הגאונים מו"ה אורי ליפמאן במו"ה אהרן ז"ל דרשן דק"ק ווינא (ולפ"ד הוא הנזכר ג"כ בשו"ת צמח צדק בס"מ מ"ט), ומו"ה מרדכי מאדיל במו"ה דוד איש מבית לוי אימונגא, ומו"ה נפתלי הירץ הלוי קאמין במו"ה אברהם ז"ל, וכל אלה הגאונים באו ג"כ בהסכמותיהם על ס' אור חדש להרה"ג מו"ה חיים בוכנער מקראקא בשנת תכ"ט, אחרי הסכמת הגאון מו"ה גרשון שהיה האב"ד שם, ומלבד הדיינים היה שם כעת ההיא גם מתושבי העיר הרבה תלמידי חכמים וגאונים מצוינים פארי הדור ונמורי קרתא, אשר נתקבלו לאחר הגירוש לרכנים ותופשי ישיבות בקהלות גדולות ומפוארות, עוד היה שם כעת ההיא ג"כ חבורתא קדישתא חסידים ופרושים ואנשי מעשה אשר עסקו ג"כ בנסתרות וברזי התורה, קטן כגדול בדבר איש האלקים הגאון המקובל הגדול מו"ה יעקב מעמירלש מווירטיזא ז"ל בעהמ"ס ספרא דצניעותא דיעקב בהסכמתו לס' אור חדש הנ"ל אשר בא מירכתי צפון טעיר קרעמניץ אשר כגליל וואהלין במדינת פולין וקבע בית מדרשו לתורה ולתעודה בק"ק ווינא שם (ונפטר שם עוד קודם הגירוש) ורכים מגדולי הדור היו מסתופסים בבית מדרשו שם לישמוע מפיו דברי אלקים חיים בחכמת הקבלה. וגם הגאון מו"ה גרשון קבל ממנו כמבואר בהסכמתו לס' ספרא דצניעותא דיעקב כאשר כבר הרחכתי הדבור בזה בתולדות הגאון ה' יעקב מעמירלש ז"ל ואין פה המקום להאריך בזה כ). ומלבד

(ב) ודע כי בין לסקה חכמי המקובלים אשר היה אז בעיר מלוכה ווינא מלאטו ג"כ לרבעה חכמים מבעלי תריסין אשר היו מנויים שהעמיקו הרבה בחכמת הקבלה, יחד מכולם והם א) הרה"ג המקובל מו"ה יושע ליפמן במו"ה עמירל ז"ל אשר לאחר הגירוש מווינא נתקבל לאב"ד ולכ"מ בק"ק פרעשבורג,

כלילת יופי

ומלבד כל אלה היה בעיר ווינא שם תמיד קבוץ גדול גם מחכמים גדולים ומצוינים מטקומות אחרים, כאשר הראיתי ע"ז בתולדות גדולי ק"ק ווינא אשר שם נקhalו ונועדו יחדיו הרבה טבעלי תריסין, וכל דבר הקשה הביאו לפניהם, ומהם יצאה הוראה לכל ישראל, ועד שנת גזירת הגירוש היתה העיר ווינא עוד צהלה ושטחה מקול מצהלות

והוא בא בהסכמה בשנת תנ"ה על ספר ויקהל משה ממקובל ר' משה ב"ר מנחם מפראג ז"ל, (ב) הרה"ג המקובל מו"ה ישראל בן הק"ן הגדול המפורסם מו"ה קאפיל סג"ל מווינא, אשר לאחר הגירוש נהבול לאב"ד ולר"מ בק"ק ברודא ואח"כ למדינת ווילנבורג, וגם הוא בא בהסכמה בשנת תנ"ו על ספר ויקהל משה הג"ל. (ג) הרה"ג המקובל מו"ה חיים פוכנער מקראקא, בעל ס' אור חדש הג"ל אשר כבר ידוע שהוא קבע ביה מדרשו בווינא שם עד עת הגירוש, (ד) הרב המקובל מו"ה שמואל פייבוש כ"ץ בהגאון מו"ה יוסף הגדול בן רבינו הגדול בעל הסמ"ע ז"ל, שהיה נקרא בשם ר' פייבוש ר' יוסף ר' פלקס אשר לאחר הגירוש היה נע ונד בארץ עד בואו לעיר וויניציאה ובס' הוציא לאור בשנת תנ"ד את ספרו לקט שמואל וס' דרוש שמואל על ההורה, והנה ארבעה חכמים האלה נכנסו לפרדים, ואולם רק השלשה הראשונים יצאו בשלום, אבל האחרון שהוא בן בנו של רבינו בעל הסמ"ע ז"ל ה"ץ ונפטר, כי כל משיין בספרו לקט שמואל בערך משיח בסיוון ח' יראה מיד שנבלע בו ארסו של ההועב שחתי לבי אר"י, סכתב עם "שאעפ"י שנעלם בשנת תל"ד, עכ"ל כשיעברו ארבעים ופחים שנים בשנת תע"ו יחזור ויבא" וכו' ע"כ, והם דברים שאסור לשמוע, והנה בימי חורפי כאשר ראיתי דבר זה המהתי על קמחי הדור בזמני על שלא דמו את ספרו זה לגניזה, כמו שעשו קן לספר כתר יוסף סירוב על סדר התפלה שחבר המקובל ר' יוסף ביר משה בעהמח"ס לפנת פענח חדש וס' חילוקא דרבין וחכמי הדור מאלו בס' כתר יוסף קאת כונת ורמזים על הזועב ש"ץ הג"ל ע"כ דמו אוחז לגניזה, והמקובל ר' יוסף זה היה בחלה דרשן ודיינא בק"ק פרעמיסלא, ואח"כ היה נע ונד בארץ, כי כפי הנראה היה נרדף בעבור זה מאנשי ארנו, עד שהוכרח לעזוב את ארץ מולדתו וקבע דירתו בעיר ברלין אשר בעת ההוא רבו שם אהבני חכמת הקבלה על ידי הרבה גדולים ממגורשי ווינא אשר קבעו דירחס בעיר ברלין ורובם היו אז מיודעי ח"ן, ואז חנה שם גם הגאון המקובל הגדול מו"ה מיכל חסיד ז"ל שהיה בעת ההוא ראש ישיבה בבית המדרש שם ואח"כ נחקבל גם לאב"ד ברלין שם כידוע, ובעל כתר יוסף

מצהלות בעלי תריסין המנצחים זה את זה בהלכה ומקול תרועת
 מלחמה במלחמתה של תורה ע"י פארי הדור ואדירי התורה אשר
 האירו פני תבל בתורתם ובחכמתם, ובשנת תל"ט הירד נמצא בתוך
 להקרת הגאונים בווינא שם גם גאון הגאונים עמרת תפארת ישראל
 ורנן של כל בני הגולה מו"ה אהרן שמעון שפירא זצ"ל, האב"ד
 דק"ק פראג והמדינה, והוא אשר כבר זרחה שמש תורתו בק"ק פראג
 שם עוד בימי רבינו הגדול בעל הב"ח זצ"ל כמבואר בשו"ת ב"ח
 החדשות ועתה הופיע באור תורתו בק"ק ווינא העליוה אשר בא
 שמה לפי שעה ולהוראות שעה (וישם נתן ג"כ הסכמתו על ס'
 אור חדש לר"ח בוכנער מקראקא), ורבינו גרשון פליג ליה זקרא רבא
 מרחוק (בשו"ת עבודת הגרשוני כסימן נ"ט), ומכשי"כ מקרוב, ובשנת
 תכ"ח שנתים ימים קודם הגירוש היה שם בווינא גם הרב הגאון מו"ה
 שמואל במו"ה דוד הלוי בעל ספר נחלת שבעה, וגם הוא לקח שם
 דברים עם הגאון מו"ה גרשון ז"ל בענינים הנוגעים לדינא (נחלת
 שבעה מהדורא בתרא דף ל"ב ע"א) וכה עמדו בשלותם ובגדולתם
 בעיר ווינא שם עד שנת ת"ל לפ"ק שאז יצא הקצף על פי פקודת
 הקיסר לגרש כל הקהל הקודש מעיר הבירה ומכל מדינת עסטרייך
 הם ונשיהם וטפם, ולא הועילו כל הבקשות וכל השתדלות גם
 מקרובי המלכות לבטל הגזרה הרעה החיא אף ברצוני כספים, כי
 המלך דבר רדה והדת נתנה בווינא הבירה, ונתגרשו כולם, ביד

חוקה

אזה למוסב לו בעיר ההיא ונסער שם כשנת הס"ג לפ"ק, וכעת ראהו שאין
 לחמה כלל על חמיו הדור על שלא דנו אה הס' לקט שמואל לגניזה, כי הם
 ז"ל ראו לגזור נזיהם רק על הס' כחר יוסף מפני שהוא פירוש על סדר
 החסות מכל השנה שהוא דבר המסור לכולא עלמא, ובעבור זה חסבו ללא
 ליפוק מניה חורבא סן יעלה על לב איזה אדם לכונן בתפלתו מחשבה פגול
 שהיו לרנן לשיך ובה דיליה, לא כן בשאר ספרים זולתו שהם מונחים כולם
 בקרן זויה אין דוכס ואין ענקס אחריהם עליהם לא גזרו ולא חסבו כלל,
 כי אף אם ימלא איזה קורא הנגע בחוכו יבין מעצמו כי הכל הוא אין בו
 ממש ובפרט על ס' לקט שמואל שהוא נהן דכריו לשיעורין והגביל הזמן עד
 שנת הע"ו ואחרי שכבר עבר זמנו ממילא דכריו כמלך ומפולין לא שריון

כלילת יופי

חזקה, אכלים ושוממים, וכל מגורשי ווינא נפוצו ונפרדו איש מאת רעהו בראבון לב ונפש, ויתהלכו הלוך ינסוע למצוא מקום מנוחה, וקבעו מקום מגורתם בקהלות ישראל שבמדינות אשכנז ופולניא מעהרין ואונגארן, ורבים מהם מצאו קן להם בעיר ברלין בירת מדינת פרייסן אשר בעת ההיא החדש מקרוב נתיסדה גם שם קהל עדת ישרון, ואז נהרו שמה הרבה משפחות עתיקות ונכבדות ממגורשי ווינא כמו משפחת בית הלוי אימינא ובראשם הרה"ג מו"ה מרדכי מאדיל הלוי אימינא שהיה דיין בק"ק ווינא, ובנו הרב הגביר מו"ה קאפל ריו הלוי שהיה חתן הגאון ר' אורי ליפמן דרשן בווינא, וכן משפחת נייטארק מירלש ובראשם הרב הגאון מו"ה משילס זלמן נייטארק בן הרה"ג מו"ה יעקב דוד מירלש זצ"ל, ובנו הרב הגביר מו"ה זאב וואלף מירלש, ועוד ועוד ונתמלאה אז ברלין כחורבנה של וויען, וגדולי ישראל אשר יצאו אז מווינא בעת הזעם, הרבה מהם נתקבלו לכהן פאר בקהלות גדולות ונכבדות בתור אב"ד ור"מ וקצתם לא אבו לקבל עליהם עול הרבנות וגם לא עול הדיינות, והיו נהנים מיגיע כפם, ומהם התעסקו ג"כ בהדפסת וכהגהת ספרים חדישים וגם ישנים וכבר רשמתי הרבה מהם כהערותי לתולדות גדולי ק"ק ווינא ואכ"מ להאריך כזה:

והנה להגאון מו"ה נרשון ז"ל לא ארכו לו ימי גלותו, כי ראה ה' את ענותו אשר ענה בדרך כחו בהיותו הולך בראש הגולים בצאתו מווינא, הלוך ונסוע בלי משען ומשענה, ויביאהו ה' אל הנחלה ואל המנוחה לרעות ביעקב ולשבת על כסא הרבנות בק"ק מיץ המעיטרה אשר היתה אז תחת מטשלת צרפת, והיה זה אחרי סית הגאון האב"ד שם מו"ה יונה תאומים ז"ל בעל ס' קיקיון דיונה שעלה לשמים בשנת תכ"ט בהיותו בן ג"ג ישנים, (מהקדמת בנו לס' קיקיון דיונה שם), ואם אמנם שהגאון ר' יונה תאומים הנ"ל הניח אחריו ארבעה בנים כולם ת"ח מצוינים וישנים מהם היו ג"ב גאונים טובהקים והם הגאון החכם הכולל הרופא מו"ה יצחק מאיר פרענקיל (חתן הקצין הרב הגדול מו"ה משה מירלש מווינא) שהיה ג"כ ממגורשי ווינא והלך כגולה אז ביחד עם שאר הגולים מווינא ונתקבל אח"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק זאלקווא וכשאר קהלות במדינת ליטא, וישני לו אחיו הגאון מו"ה פייבל תאומים (חתן הגאון ר' ליב פישלש

פישלש האבד"ק קראקא אשר כבר דברנו אידותיו הרבה בספרי כלילת יופי ח"א דף פ"ב ע"א בהערה שם) שנתקבל אח"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק פרעמיסלא ומשם הלך לעיר ברעסלא, עכ"ז לא מלאו אז את מקום אביהם הגאון ז"ל במיץ שם, יען כי בעת ההיא היו שניהם עוד צעירים לימים והיו נחשבים כתלמידים לעומת הגאון ר' גרשון ז"ל, שהיה אז מאור הגולה ומפורסם בדורו בגודל חריפותו ובקיאותו, והיה ג"כ זקן ויושב בישיבה, על כן קבלוהו אנשי ק"ק מיץ לכהן פאר בעדתם ולהיות שם לאב"ד ולר"מ, והגאון ז"ל היה ג"כ נרצה לבקשתם וכא אליהם לשכון כבוד בקהלתם, ובשבתו על כסאו שם נהרו אליו גם שם תלמידים רבים מכל קצוי ארץ, והוא נהג גם שם ישיבתו ברמה, וגם הרבה להשיב שם תשובותיו לכל הישואלים מאתו דבר ה' כענינים הנוגעים להלכה ולמעשה, ועוד בהיותו באם הדרך בטרם בואו בשערי העיר מיץ ערך ג"כ תשובה מאחכה, הנוגעת לדינא לאוהבו וידידו הגאון מו"ה חגי חנוך סג"ל מפראג שהיה ג"כ ממגורשי ווינא ונתקבל אח"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק הענא, (ובשנת תמ"א בא שם בהסכמה על ס' מקור חיים על או"ח שחבר מחותנו הגאון בעל חית יאיר, ונשאר בכתובים), ובלשונו הצח הראה לו שם כל אותות אהבה וכבוד עם דברי חן ואמרי נועם בדברים היוצאים מן הלב, והיא נדפסה בשו"ת עבודת הגרשוני בס'מן ק"ב ויע"ש ג), וכן היה לו ג"כ ישות ברצוא ושוב עם כל גדולי

(ג) וזה לשון רבנו בראש תבונה סס "אמר אוהב חרדוף אשיג אהלק שלום ליועץ וגבור סר שלום, ה"ה אהובי ידיד ה' וידידי הרב הגדול הגאון כ"י ע"ה ש"ה ר"מ ואב"ד הישראל עטרה הפארה הרבנים כבוד שמו מו"ה חגי חנוך סג"ל נר"ו לא יכבה, מחול ימים ירבה, אהובי ידידי חן הזמן מסכים עמדי לחרוב מליצות לחוארו בתוארים הכאיון לחים כמוהו ירבו, אמרכל ואשכול נאומר חגי על הכל חים שהכל בו וכו', וע"ד אהעפ"ה כוחב שנפשו נפש לדיק חקקה לדבר אחי עמי פה"פ חיה דברים אהדים, אהובי ידידי כמוס מים אל מים גם נפשי נכספה כלה אחזה חקקה חמדה רננה לראות ולהראות אח סינו פני מעפית הרמה כראות פני אלקים, ולהשעשע באמרי סינו, אבל מה יעשה כי גבה טורח בינונו, האמת חגיד עם לא שדחוקה לי שעתא שאני נחון לשלם דרכי לחיים ולשלום למקום חפני לק"ק מיץ, הייתי ממלא מקום ממונע לשנינו

כלילת יופי

גדולי וגאוני זמנו כמבואר בספרו שם, וגם עם רבינו הגדול מו"ה העשיל זצ"ל, עם גדולי וגאוני ב"ד מו"ש דק"ק פראג ובראשם הגאון הגדול מאור הגולה מו"ה אהרן שטען שפירא זצ"ל האב"ד שם, ועם רבותיו הגאונים מהר"י בעל מג"ש ומהר"ם בעל צמח צדק, ועם חבריו הגאונים והם גיסו מו"ה אריה יהודה לייב בהגאון בעל צמח צדק האבד"ק טרעבישי ואח"כ בק"ק ג"ש, וגיסו מו"ה דוד במו"ה ישראל איסרל מווינא התן בעל צמח צדק, ועם מחותני מו"ה שבתאי הכהן בעל השי"ך ז"ל ומו"ה אפרים הכהן בעל ס' ישות שער אפרים ועם מחותני מו"ה מאיר שטערן האבד"ק אמשטרדם ומו"ה חגי הנוך סג"ל הנ"ל, ומו"ה מנחם מענדל (וכמדומה שהוא הגאון בעל עמרת זקנים), והחכם הגדול מו"ה מעביל רופא ז"ל, ועם הרב הגאון מו"ה ישעיה הלוי הורוויץ (ונראה שהוא הגאון הירוע שחי' בימי חורפו אב"ד בק"ק לייפניק וק"ק בונצלווא, ואח"כ בק"ק ספר"ט ובק"ק פיונן ושם מנוחתו כבוד והוא בן הגאון ר' ישעפטייל בן רבינו בעל השל"ה ז"ל) ועם הרב הגאון מו"ה אהרן ווירטיווא האבד"ק טריה, ומתלמידיו הגדולים אשר השיב להם תשובותיו ג"כ כנפש הפצה היו בנו הגאון מו"ה משה אישכנזי האבד"ק ברודא, וחתנו הגאון מו"ה אברהם הכהן ותלמידו המובהק מו"ה דוד אוסנהיים ז"ל והרה"ג מו"ה מנחם מן ז"ל. ועוד עם שאר גדולי ישראל אשר טלכד אלה אשר נזכרו בשמם ובשם עירם בראש כל תשובה ותשובה בספרו עבודת הגרשוני שם, השיב ג"כ להרבה מגדולי ישראל אשר לא נתפרשו שמותם כלל בראש תשובותיו אליהם מאיזה טעם שהי' כטום עמו, (וכדרך ישעשה ג"כ הגאון בעל חות יאיר ברוב תשובותיו בספרו שם כאשר התנצל בזה בהקדמתו שם וע"ש מלתא בטעמא, ודוגמא לדבר תראה שבס' עבודת הגרשוני בסימן ל"ד נדפסה שם התשובה בסתם "נדרשתי לאשר שאלוני

לשנינו בין הכא להכא ק"ק הענא, ולהעלים אהו עמו באהבים ולפרוש ממנו בנדיקה על פריכות, אבל באשר שהזמן קצר מהשתעשע לעז עתה, על כן יהי' עמי אשר אהו במקום שפחותי ולסוני, וכפי פרושו, שהמ"ך מייס, ימים על ימי מלך יוסף, וכסאז כסא כבוד יהיה נכון הוא זכרנו עד עולם, והאר"ץ אח"כ בהשועה שם בדבר הנוגע לדינא וסייס דכרוי "כעתידת אהבו הנקשר בעבודתו אהבתו אהבת עולם, נאום העמוד גרסון חשכני" ע"כ.

שאלוני לחות דעתו מרחוק" ע"כ, ולא פירש לנו שם בראש התישבה מי היה השואל למען נדע אם הוא מן הגדולים או לא, ועתה אם הפין אתה לדעת מי היה השואל ישם כא אתי אל מקום אחר אשר שם תראה שהרב השואל שם היה אחד מגדולי זמנו והוא הגאון הנודע מו"ה אליקים געץ האבד"ק הילדעסהיים בעהמ"ס ישו"ת אבן השוהם, ואליו הוא שהשיב רבינו גרשון ישם על שאלתו אשר שלח אליו אז כמבואר בס' אבן השוהם בראש סימן ל"ו, ותשובת הגאון ר' גרשון היה ג"כ למראה עיני הכתן הגאון הגדול מו"ה לוי חרף האבד"ק אמשטרדם, ופלפל הרבה בדבריו כמבואר בתשובתו הגדולה הנדפסת בישו"ת אבן השוהם ישם בסימן ל"ד מיום מו"ב כסלו תמ"ש לפ"ק, וכן עוד הרבה כיוצא בזה:

והנה המעיין בעין חודרת בספרו עבודת הגרשוני מראשו ועד סופו כן עוד יהיה כי מגדול צדקתו וענותנותו היה ג"כ מיראי הוראה והיה קשה בעיניו לסמוך על דעתו אף בדבר הקל ומרגלא בפומיה לאמר שהוא מיראי הוראה בדבר הקל, קל וחומר בדבר החמור (שם בסימן ל"ז ובסימן נ"ט ובסימן צ"ז) ואף גם בשריותא דעגונה אשר כבר חשו חז"ל לתקנות עגונות ג"כ לא רצה לסמוך על דעתו בלבד, רק בצרופא דרכנן שנים או שלשה מגדולי בעלי הוראה שיסכימו עמו להתירה לשוק, כאשר יראה המעיין במקומות שונים ישם: —

ודע כי במשך הזמן אשר ישב רבינו על כסא הרבנות בק"ק מיץ ישם, פנה אליו אז גם הגאון הגדול מו"ה יאיר חיים כהן מוירמייזא הנודע ע"י ספרו היקר והנכבד ישו"ת חות יאיר ושמה להציע לפניו כל שאלותיו וספקותיו בדברים הנוגעים לדינא, והיה דן לפניו כתלמיד לפני רבו בעונה יתרה וביראת הכבוד, וגם רבינו ז"ל השיב לו תמיד תשובתו, ג"כ בענות חן לפי כבוד תורתו וחכמתו וכמו עשר תשובות מרבינו ז"ל נדפסות ובאות בשו"ת חות יאיר במקומות שונים, ולדוגמא הנני מציג פה לעיני הקוראים קצת אמרות מהורות מאד יקורות ממכתב תשובה אחת אשר ערך בעל חית יאיר אל רבינו ז"ל, ורק אפס קצתו מראשו וסופו תראה וכולו לא תראה וז"ל ישם:

כלילת יופי

„גולת ראשנו, רוח אפינו, שורש קדושתנו, ומקור מהרותנו,
נזר תפארתנו, ה"ה מקור מים חיים מקוה ישראל ראש גולת
אריאל הגאון הגדול המופלא והמופלג בתורה ובחכמה ובחסידות
נ"י פ"ה ע"ה מרנא ורבנא מופת הדור כמוהר"ר גרשון נר"ו.

הגה - אוסיף להביט אל היכל קדשו אשר לא פללתי ביום כאו
אלי דברות קדשו כנחלי איש בוערות בדת התורני, בחריפית
אשר לא יקוה לאיש בגלילות הללו לעשות כמעשהו, הנמצא כזה
איש במציאות, ואין דבריו אלא דברי נכואות, לשבח כטוב טעם
ובקיאיות, ונאמנים עלי פצעי אוהב ככמה דברים אשר השיגני, ומאן
יהיב לן נגרא דפרזלא, ויאירו עיני כמאור פניו במרובה לברזלא
ועתה אל ירע בעיני רוח הדרת קדושת מכ"ת אשר הפצתי להטריחו
בשאלה אחת קטנה לגלות לפניו בכמה פרטי דינים המסתעפים לפי
קולשת עניית דעתו, ובנותר מי שחו כי גאו המים, שחרתי ארת
פני קדושת מכ"ת להאיר עיני במשנתם ועליו השלכתי יחי, ואם
אין הוא לי מי לי" ע"כ, ואחרי שהרחיב ישם הדבור בעיקר הדין,
סיים ישם בסופו בזה"ל, „ונא אל ישליכני חוד רוממות מכ"ת מלפניו
ורוח קדשו אל ימנע ממני, מלהודיעני ההטכתי לראות, או אם יצאתי
ח"ו מעגולת האמת יורני ויתמוך לבי, ואם און פעלתי לא אוסיף
ובפרט בחלכה למעשה כו', ואף כי אנכי בעניי, ומיעוט הכרתי וחולשת
שכלי באתי קצת בארוכה, חוד מכ"ת ישמיעני חוד קילו בקולות
וברקים, רק בקוצר המאמר וראשי פרקים, כי בחכמתו יעקור הרי הרים
וישדד עמקים, ומה לנגם ערל שפה לברר עסקים, אל מול פני אור
שבעתים ענק שבענקים, והן זאת תפלתי לאל ממעל יושב ארקים,
יארך ימי מורנו ורבינו ויגדל כסאו בקרב ישראל ישם לחקים, ועיני
מעלתו יראו עוד זקנים וזקנות יושבים ברחובות ירושלים ובשווקים,
ושלומי יפרה וירכה ויגדל עם שלום ישיבתו הרמתה ולכל בו דבקים,
כנפשו נפש חכמה גם חסידה בשמים ונפש תלמידו נפש נענה
כנע ונרדף הטרוד יאיר חיים בן הגאון כמו"ה משה שמשון זללחה"ה
ככרד", עכ"ד בעל חות יאיר בשו"ת שלו בסימן מ"ו, ותשובת רבינו
גרשון אליו באה ישם בסימן מ"ח בזה"ל, „הנה ע"ד שאלותיו שאלות
חכם בניפו של תורה, מה אומר ומה אדבר, להשיב מלא דבר, לראש

גבר, גבר בגיבורין הלא כל יקר ראו עיני עיני פקחי, והשתמח בכל
 ישמחי השיטות השייכות לענין שאלותיו ודייק בהן כמעט שלא
 הגיח ללון מקום צר וכי עקתא להתגדר בו, אמנם כאשר שכל
 חשקי וחפצי למלאות רצונו רצון יראיו אמרתי ללקוט כאשר אמצא
 עוללות ופרטי, להוסיף בכל פרט נוסף משלי" וכו' עכ"ל רבינו שם ד.
 ומגדל יקרת רוחי וענותנותו של רבינו גרשון ז"ל מאשר ראינו
 מתוך תשובותיו היקרות אשר השיב לגאוני וקני הדור מאלה אשר
 פנו אליו במכתביהם, אמרתי להביא פה עכ"פ אחת מהנה לדוגמא,
 מאשר כתב בראש תשובתו אשר ערך לגאוני ק"ק פראג והיא
 נדפסה בספרו עבודת הגרשוני בסימן נ"ט וז"ל שם "גדרשתי לאשר
 שאלוני לחיות דעתי מרחוק בענין אישה עלובה וגלמודה מבעלה,
 והנה מיראי היראה אני בדבר הקל, קל וחומר בדבר חמור חומרא
 דאשת איש, ע"כ זחלתי ואירא, ומה גם שאפשר להתקיים הדבר
 ע"י אחרים בעלי תריסין בעלי הוראה, כי הישואלים בעצמם המה
 אנשי מופת מופתי הדור יושבים ראשונה במשפט צדק מו"ש בעיר
 ואם בישראל ק"ק פראג, ואינם צריכים לסברא דידי ולא לגמרי דידי,
 רק במקום גדולתם ענותנותם ולא רצו לאחזוקי מיכותא לנפשיהו
 לתקוע עצמם לדבר הלכה, ואני לא יכולתי לסרב לגדולים כמותם
 ירבה

(ד) והנה מלבד הסלולים וכו"ל שעברו בין הגאונים מהרס"ג בעל עבודה
 הגרבוני, ומהר"ח בעל חות יאיר על ידי מכתבים ברע"א וכו', היה
 להם ג"כ טעמוס בסלולא דאורייתא גם פה"ט ביהוס יחדיו בק"ק ספדי"ם
 בגני הל"ט וגם נדברו ח"ט את רעהו, וגם כרהו יחדיו ברית חבבה וחאה
 וריעו"א כמבואר בהסכמתו אשר נקן גם להגאון בעל חות יאיר על ספרו מקור
 חיים אשר חבר על ש"ע חו"ח ונבאר בכתובים, והיא נדפסה בס' רוח יאיר
 שם בדף ר"ל"ג ע"א (דפוס ספדי"ם) וגם נדפס גם כן כתב התגלות מהגאון
 מו"ה גרסון על קיצור הסכמתו, וכתב שהיה עמוד מחד ללבד ולהשתטח על
 קברות אבותיו, ולא עבר אז דרך עיר ספדי"ם להתראות עמו ויעש"ה, והנה
 מרוב מרדוהו נמנע בדבריו גם עתה בכתב התגלות שלו, כי אלו הוסיף
 רצנו לכתוב שם עוד היכה אחת להראות ג"כ המרוב ח"ט חסוד היא עיר
 קברות אבותיו, כי אז אולי נקל היה לנו לדעת ג"כ את עיר מולדתו, אשר
 עוד לא נזכר לנו עד היום הזה:

ירבה ופקודתם ישמור נפשי, וכחסי ה' אשר חונן לאדם דעת אני
 בוטח שלא אכישל בדבר הלכה, גם תמכתי יסודותי שיש לנו אילן
 גדול לתלות בו, הלא הוא מורנו ורבינו רבן של כל בני הגולה
 הנאין תפארת ישראל רבינו אהרן שמעון אשר אור תורתו אור נערב
 זורח בק"ק פראג והאיר לכל בני תבל ממזרח עד מערב, שיצא הדבר
 לפניו להתיר, והוא באחד ומי ישיבנו, ומי יבא אחר המלך ורתה, וכל
 הפורש מדבריו כאלו פורש מן החיים כי עליוהן אין להוסיף ואין
 לגרוע, ומה שתלה ההיתר בהסכמת כל בעלי הוראה, זאת לא זאת
 כי אם במקום גדולתו ענינותו וחסידותו וחלק כבוד לתלמידים במקום
 הרב, ואף גם זאת מדעת קינו היה שילמדו הקטנים ק"ו מן הגדולים
 כמורם שעל ביתם לא ישענו לבדם, רק יתלו הדבר בגדולי הארץ
 כמ"ש הריב"ש בסימן ש"פ, זאת ועוד אחרת ראיתי שהגאון מהר"י
 מפוזנא הסכים ג"כ להתיר האשה העלובה הנ"ל, ובכן אמרתי אין לי
 אחריות לחיות סניף לאריות" וכו' עכ"ל רבינו בתשובתו שם, (והמעין
 שם יראה כי אחר כל השבח הזה, עכ"ז בעיקר הדין לא הסכים
 רבינו עם שני הגאונים הנ"ל בשריותא דעגונה, ובסוף תשובתו שם
 סיים שאין להתיר האשה הענינה הנ"ל מן הטעמים שכתב שם), וכן
 אחו צדיק דרבו דרך הקודש להשיב תשובה מאהבה לכל אשר
 ישאל, הכל בעונה יתרה, וכיפה ברורה כדת של תורה, זולת במקום
 שראה לאיזה רב ומירה שיצא מגדר התורה, והורה שלא כשירה.
 שמותר להלשין את חבירו אצל השררה, ועל ידו נעשה שליח
 לדבר עברה, עד שהביא את רעהו לידי עונשין וקנסות ע"י המסירה.
 אז דבר רבינו גרשון רתת והעיר עליו כל חמתו, באמרו שהיא הרמת
 יד בתורת משה, ובמקום שיש חלול השם אין חולקין כבוד לרב,
 ויצא לקראתו בחרב ספיות עד שכתב עליו שהיה לו להטורה ההוא
 מחשבה רעה או שהיה עני ברעת באותה יענה ועוד ועוד (ראה
 מזה בס' עבודת הגרשוני בסימן מ"ח) ודי בזה :

וה' בירך את רבינו גרשון גם כהן ובעושר והיה לו תורה וגדולה
 במקום אחד עד זקנה ושיבה, והארץ ימים על כסאו במיץ שם
 גם בשנת תנ"ג לפ"ק שאז נתן ג"כ הסכמתו על הדפסת ס' שכתא
 דרגלא להרה"ג המקובל מו"ה צבי הורש האטש מקראקא, וזכה ג"כ
 לכנין וחתנין רבנן אשר מהם נשתלשלו רבנים גדולים ומצוינים דור
 אחר

אחר דוד עד זמן אחרון כאשר יבואר להלאה, וכפי הנראה נתבקש רבינו ביישיבה של מעלה סביב לשנת תנ"ט, ומנוחתו כבוד במיץ שם, והניח אחריו. ככתובים ספרים רבים ונכבדים מהם נדפסו אח"כ על ידי בני הרבנים ומהם נישארו בכתובים ובאורך הזמן נאבדו ולא נידע מהם מאומה, ואלו הם:

א) **ספר עבודת הגרשוני**, כולל שאלות ותשובות יקרות ונכבדות אשר השיב לשואליו דבר ה' זו הלכה פסוקה בכל מקצעות התורה, נדפס בפפד"ט בשנת תנ"ט ע"י בנו הרב מו"ה נתן אשכנזי (כמו ישנזכר בשער הספר שם), וגם בהקדמת הגאון ר' דוד אופנהיים ובהקדמת המגיד הרב הגדול מו"ה צבי הירש בהגאון מו"ה חני חנוך ז"ל, אב"ד במדינת איטשטיין, בראש הס' עבודת הגרשוני (שם):

ב) **עשר תשובות אשר השיב רבינו ז"ל להגאון בעל חות יאיר** אשר באו בדפוס בשו"ת חות יאיר במקומות מפורזים, שנדפס ג"כ בפפד"ט בשנת תנ"ט לפ"ק, וגם איזה תשובות שנדפסו ממנו ג"כ בשו"ת ישער אפרים במקומות מפורזים דפוס זולצבאך תמ"ח לפ"ק:

ג) **ספר תפארת הגרשוני** כולל דרושים על פרשיות התורה, והדרוש הוא כפלפולא חריפתא כדרך גאוני זמנו, אך בפרשת לך לך שם בנה דרשתו ג"כ על פי כתבי האר"י ז"ל ועל פי דברי בעל מגלה עמוקות וספר הכונות ורמזי התורה, נדפס ג"כ בפפד"ט בשנת תנ"ט ע"י בנו הרב ר' נתן הנ"ל:

ד) **ספר חידושי הגרשוני** כולל הגהות וחידושי דינים על ג' חלקי הש"ע, ונספסו גם תשובה אחת שלא נדפסה בס' עבודת הגרשוני, גם סנסן א' בסוגיית הש"ס דסוכה וקצת דרושים אשר דרש ברבים נדפס בפפד"ט בשנת ת"ע על ידי הרב מו"ה אליעזר לאזי בן בנו של רבינו המחבר ז"ל, בהסכמת הגאון מו"ה אברהם ברודא ז"ל שהיה בעת ההוא אב"ד ור"מ בק"ק מיץ שם:

ה) **ספר חידושי הלכות** בחריפות ובקיאות על מסכת יבמות, והוא נישאר בכתובים ת"י נכדו הרב ר' אליעזר לאזי הנ"ל (כמבואר בהקדמתו לס' חידושי הגרשוני):

כלילת יופי

(ו) **היבור גדול** ונפלא על הריף ועל כל נושאי כליו, ושם הראה רבינו את ידו הגדולה לברר הלכה פסוקה לארכה ולרחבה (לשון הגאון ר"ד אופנהיים בהקדמתו לס' תפארת הגרשוני, ונזכר מזה ג"כ בהקדמת הרב המגיה לספר עבודת הגרשוני):

(ז) **היבור גדול** ונכבד הכולל חידושים וכיאוורים על ארבעה מזדים (כ"כ הגאון רד"א וגם הרב המגיה בהקדמתו לספר עבודת הגרשוני שם):

(ח) **קבוץ** חידושים בש"ס ובפוסקים, ודרושים אשר דרש רבינו ברבים במקהלות עם ה' (בהקדמת נכדו לספר חידושי הגרשוני), וכל אלה לא יצאו לאור הדפוס עד היום הזה (ה): —

ואלה שמות בני גרשון, (א) בנו הראשון הוא הרב הגאון מו"ה משה אישכנזי האב"ד דק"ק ברודא, והוא מוכב בשי"ת עבודת הגרשוני בסימן י"ג, והוא נפטר עוד בחיי אביו הגאון ז"ל בק"ק ניקלשפורג ביום אחרון של פסח תנ"א לפ"ק, והאיש משה היה גדול מאד בתורה ובחכמה בנגלה ובנסתר כן נחקק על אבן מצבתו כב"ע בניקלשפורג שם, (ב) הרב מו"ה נתן אישכנזי והוא איש הוציא לאור הדפוס הס' עבודת הגרשוני והס' תפארת הגרשוני כאיש זכרנו לעיל, (ג) הרב מו"ה יואל אישכנזי מטיץ והוא נזכר לישוב בהקדמת הרב המגיה בראש ס' עבודת הגרשוני שם, (ד) הרב מו"ה נחום אישכנזי אשר בנו היה הרב הגדול מו"ה אליעזר לאזי שהוציא לאור הס' חידושי הגרשוני בשנת ת"ע בהסכמת הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל כאשר זכרנו לעיל, (ה) וגם בת ה' לו לרבינו גרשון אשר היתה אשת הרב הגאון מו"ה אברהם הוא אברהם כ"ץ, המובא ג"כ

(ו) ומלבד כל זה מי יודע כמה כהנים ופוסקים שו"ס וחידושי הורה שנאכדו עוד בחיי רבינו ז"ל על ידי סיבה הנידון מווינא ואנסיה, כי בחשון יאלו בני ישראל מלך סטטרייך, ובאשר קרה כזאת ג"כ לקובץ שו"ת וחידושי הנהוג סחבר הגאון מו"ה חריה יהודה ליב, ניססיה לס' זמח דק ואביו הגאון ז"ל, שנאכדו כולם בווינא שם (אולי בכיה חמיו הרב הגדול מו"ה משה מילג' או בכיה גיסו הגאון האב"ד מו"ה גרשון ז"ל), וכמה הנידון נאכדו כולם על בני דואר ולא נאכדו רק ליקיטי בחד ליקופטי ממזבא כל זה בקונטרס אחרון בסוף סי' זמח דק שם:

ג"כ בשו"ת עבודת הגרשוני כסימן נ"ו. נראה בשו"ת שבות יעקב
 ח"ג כסימן פ"ב, שהביא שם בנדון המלת ט"ס חסין למקוה בזה"ל:
 "וכן ישמעתי בשם בנתי דמוריין ה"ה הצנועה כת הגאון מו"ה גרשון
 זצ"ל אב"ד דפה ק"ק ט"ן, אף שאין רוב הנשים מקפידות פה לשפוך
 חסין תוך המקוה להפיג צינתן, מ"מ התיר לבתו לעשות כך ע"י
 עשת ברזל להפיג צינתן" עכ"ל. — ונינו ונכדיו של רבינו ז"ל
 היו הגאונים הנצוינים אשר שמו בקרבם, והם הגאון מו"ה גרשון
 פאליץ והגאון מו"ה גרשון חיות, אשר שניהם היו רבני העדה וראשי
 מתיבתא בק"ק ניקלשפורג וכל מדינת מעהריץ, בזמנים שונים כנודע. —
 ונכד נכדו היה הגאון האחרון מו"ה אהרן וורמיש אשר בימי חורפו
 היה דיין מדינה במדינת עלזאס שם, ואח"כ נתקבל לדיין דמתא
 בק"ק ט"ן שם, ובסוף ימיו עלה ונתעלה ונתקבל גם לאב"ד ולמו"צ
 בק"ק ט"ן שם והמדינה, והוא הנודע ע"י ספריו היקרים הנקראים
 בשם מאורי אור שנכתבים (ז' חלקים), כוללים חידושי הלכות ואגדות
 הגהות ומראה מקימות על כל השי"ס, עם חידושי פוסקים, ובשנת
 תקצ"ו בא שם בהסכמה על ס' ארצות החיים לדידנו הגאון מלכים
 ז"ל, ובאותה השנה נתבקש הג"מ אהרן הנ"ל בישיבה של מעלה
 ביום טו אייר תקצ"ו לפ"ק — אלה הם משפחות הגרשוני מן
 הגדולים הנודעים לי כעת ודי בזה: —

ועתה, הא לך ידידי, מכתבי זה הכולל תולדות האדם הגדול
 הזה אשר לשמו ולזכרו תאות כל נפש, ומידך היתה זאת לי,
 כי על ידי דבריך הנעימים במכתבך היקר אלי, החילותי לעבוד
 עבודת הגרשוני לכתוב תולדותיו כפי אשר נודע לי מפי
 סופרים ומפי ספרים, ועתה קהו כי שלך הוא, ושים עיניך עליו,
 והיה אם תודיעני כי מצאו הדברים חן בעיניך, ונתתי לך כלבבך,
 אז ישמח לבי גם אני, ואז אוסף שנית ידי לכתוב לך גם מתולדות
 שאר גדולי ישראל, ככל אשר תדרוש ממני גם מהיום והלאה,
 ולא אמנע מלדבר גם על גדולי וחכמי העיר ווינא קודם הגירוש
 ואחר הגירוש עד היום הזה כיד ה' הטובה עלי, ועל תשובתך
 אצפה על המוקדם, והנני ידיך ומוקירך הדוש"ת באהבה,
 הצעיר חיים נתן דעמביצער החיפיק קראקא יע"א.

מכתב שני.

מהרב החכם החוקר המצוין מו"ה דוד קויפמאנן נ"י.

ב"ה פה בודאפעסט.

למי כל חמדת חכמת קדמוניות ישראל, הלא לאדוני הרב הגאון המפורסם החכם הכולל, אישר התורה והחכמה צמודות ברוחו כפלים לתושיה, כש"ת מו"ה חיים נתן דעמביצער יושב על מדין בקראקא דכולא בה, עוד ינוב בשיבה, ונרו יהל! —

נתמלא כל הכית אורה, בבא אלי אגרתו תיבה רצוף אהבת אדוני, והכמתו הרבה, כדרך המלכים מאן מלכי רבנן להשפיע כמדה גדושה, ולכוננו ביד פתוחה ורחכה, והנה הפלאת להראות לי את טיובך הגדול ויותר ממה ששאלתי נתת לי עד שקראתי עליך: יותר ממה שהעגל רוצה לינק, אבל האמין לי אדוני, כי יותר ממה ששמחתי על תשובתך החכמה והמחכמת, שמחתי על הכישורה אשר הודעתני במכתבך היקר, כי כדעתך להוציא לאור את ספרך „כלילת יופי“ על רבני העיר לכוב וגדוליה, ועל חכמי קראקא וקדושיה, ועתה עורה חושה אל תתמהמה, ואל תדאג אף רגע על הכסף הנדרש לזה, כי למה לנו החברות כפאריז בווינא ובברלין, אם לא להוציא לאור ספרים יקרים ומטעמים כאשר תעשה אתה, ועל כן בצפיתי צפיתי לקראת מכתבך הבא אשר ממנו גרסה נפשי לשמוע מתי תתחיל לבצע את מומתך המהורה והיקרה, ויהי נועם ה' עליך ופועל ידיך ירצה.

לא אחרת, כי אם כמה פעמים עברתי בנחת על עלי מכתבך המרוויס צמאוני ומצאתי כל דבריך כנים ומזוקקים, ורק לאפשי גברא קאטינא, כי מה אומר, ואדוני לא שמע זה כמה פעמים מאחרים וגדולים וטובים ממני הצעיר, והדברים המעטים אשר אציע לפניך היום, אינם תשובות על דבריך, כי אם שאלות למען תגלה לי את מקוריך, ויפיצו מעינותיך חוצה.

(א) ר' דוד אופנהיים לא היה תלמיד ר' גרשון אישכנזי בעורו בעיר ניקלשפורג, כי אם בהיותו בעיר טיין, כי מקום מולדתו של ר' דוד היתה עיר ווארמז, ור' דוד היה ילד כבן שנה או לא נולד עוד בעת אשר ר' גרשון היה חונה בניקלשפורג. —

ב) אין לי מקור ברור להראות כי ר' מנחם מענדל איש אויערבאך היה ממגורשי ווינא, אם כי אדע נאמנה כי אחיו אשר היה ראש הקהל בק"ק ניקלשפורג יחתום ככה את שמו הטוב. וע"ד ר' דוד בן ר' איסרל גיסו של רבינו גרשון ג"כ לא מצאתי בשום מקום שגורש מווינא, או אם תדמה בנפשך כי בעבור אשר יחתום שמו תמיד מווינא, יש לנו ללמוד עליו שגם הוא הלך כגולה עם שאר גולי ווינא? —

ג) היש ק"ק או עיר קטנה בארצך בשם הולטין או האוילטין, כי כאשר קבלו את ר' גרשון לרב בעיר מיין כתבו להממשלה שנולד בעיר הזאת, וגם תודיעני על מה ירמוז שם „אולף" שחתם לפעמים ר' גרשון נוסף על שם אישכנו? —

והנה הדברים הנפזרים בתשובות ובספרים אודות רבינו גרשון ז"ל כבר צברתי ת"ל גם אני, ושמתתי כי בהרבה דברים נתכוונתי לאמת כמו בדבר שם פאס, אם כי לא נפקחו לפני פנקסי קהלתך. את דברי ימי חי' ר' חיים בוכנער ואחיו בעיר קראקא תטיב לכתוב לי, כי גם אותו חשכתי בין מגורשי ווינא, והוא נפטר ונקבר בפוורדא. — ומה תאמר אדוני לדברי הקדמת שו"ת אכן השוהם אישר על פיהם היה ר' יעקב תעמרילש אחי ר' עקיבא מהוציפלאין ור' ליב חנליש בני ר' מאיר מנהויזן בארץ אישכנו? — כעוד איזה שבועות אתכבד להציע לפני אדוני את ספרי תולדות ר' שמשון ווערטהיים מווינא, ושם הראיתי כי גם העיר קראקא כבדתהו בשם רבה, לתת לו כבוד ופאר, ואם המצא ימצא שמו בפנקס ק"ק קראקא, כי אז תטיב להעתיק לי הדבר.

וע"ד מגורשי ווינא, שמעני אדוני! ענותך וטובתך תרביני, אבל איך אוכל וראיתי שתלאה את עיניך ואת ירך לכתוב בעדי דברים אשר אספתים כבר בילקוטי, כי הרבה ראיתי הרבה חפשותי, ויש לי ת"ל רב בדבר הזה, כמו על הגרושים אשר קבעו דירתם בעיר ברלין והם משפחות ריו מירלס פרענקיל ואישונגן ורומיהם, וכן אשר קבעו ישיבתם בפוורדא כפראג ובארץ טעהרין, על כן שאלתי ובקשתי שתשפיע לי רק הדברים הנמצאים על גרושי ווינא בספרי זכרונות עירך בפנקסאות ועל המצבות, דברים אשר לא ראו אור עד עתה, ואשר לא אוכל למצאם בניעת בשר ולהג הרבה. — והנה

כלילת יופי

והנה עוד ב' שאלות הנני נותן לפניך היום, א) מי הוא זה ר' נפתלי הירץ האב"ד דק"ק ויין דליטא, אשר נזכר על שער הספר הליכות עולם לר' מאיר ב"ר משה מייזילש (וולצבאך תקט"ז)? — ב) איך יוכל לאמר ר' יהושע פלק בעל בנין יהושע על אבות דרבי נתן, שהרב ר' נתן פייטיל אבדיק הוציפלאץ הוא מחבר ספר דרושים לכל הפציהם או חק נתן מעשה ידי ר' נתן פייטיל, אחרי כי נדפס בקראקא בשנת שס"ט לפ"ק? אתמהא! ועל הראשונה אני אומר כי נחלפה לו ווילנא בווינא כאשר מצאתי כזה בדפוסים, ועל השנית כי ר' נתן פייטיל האב"ד הוציפלאץ נתחלף להמחבר ב"ר נתן פייטיל אשר היה אב"ד דק"ק ווינא. — ועתה תמו דברי דוד מ'קירך ומכבדך כערכך הנעלה, והמברכך בברכת שמחת יום טוב ושלוש וכל טוב סלה.

דוד קויפמאנן.

ת ש ו ב ה.

בעזתי פה קראקא יום ד' א' דר"ח אייר ברוך תהיה, לפ"ק.

ה) אל כבוד ירדתי בהזרי רצתה נפשי ה"ה הרב החכם המצוין חוקר ומעמיק בקדמוניות ישראל כש"ת מו"ה דוד קויפמאנן נר"ו ה' עליו יתה. —

יקרת מכתבך הגיעני לנכון עוד קודם חג הפסח העבר, והנה נוסף על שמחת החג שמתתי בדבריך הנעימים והיקרים אשר היו לי לעונג ולמשיבת נפש, וחפצתי להשיב לך מיד על כל דבריך הנכבדים אשר ערכת לפני, אכן טרדות החג וגם טרדות שאחר החג פה כעיר הגדולה בעסקים שונים אשר לא יכולתי להטלט מהם, הן המה עצרוני עד כה מלהשיבך במשפט, ואולם כעת בראותי כי נתאחר הדבר כי כבר עברו כל ימי החודש הראשון ובאו לקראתנו ימי החודש השני, כי היום וגם מחר חודש, לא יכולתי וגם לא רציתי לאחד המועד עוד, ובתוך המון הטרדות נחבאתי לבא ולשבת בחד בבית מדרשי עם מכתבך היקר בידי, בבדי לטייל עמך ארוכות וקצרות, והנני לתת לך מענה על כל שאלותיך היקרות, אשר רצפתי בו גם מעט חדישות ונצורות כיד ה' הטובה עלי, ואבא על סדר דבריך:

כתבת

א) **כתבת** כי ר' דוד אופנהיים לא היה תלמיד ר' גרשון אשכנזי בעיר נ"ש כי אם במיץ, כי מקום מולדתו היה בעיר ווירמייזא, והוא היה כבן שנה או לא נולד עוד בעת שהיה ר' גרשון אב"ד בעיר נ"ש עכ"ל, אהיבי יקרתי! גם אנכי ידעתי מזה ואין זה חדש אצלי כלל, וכבר דברנו אודותיו הרבה בתולדותיו אשר הם אתי בכתובים בספרי כלילת יופי ח"ב, ושם כתבנו כי עיר ווירמייזא היתה עיר מולדתו של ר' דוד אופנהיים, (והוא עיר מגדלת גבורים כי גם הגאונים המצוינים, המקובל ר' יעקב טעמירלש, והגביר השד ר' שמשון ווערטהיים, וגם הרב ר' יצחק אהרן ווירמייזא האב"ד דמדינת עלזאס, בהגאון מו"ה יוסף יוויל אב"ד ק"ק בינגא אשר באו שניהם בהסכמה בשנת תמ"ב על ס' מקור חיים להגאון בעל חות יאיר, כולם נולדו בעיר ווירמייזא שם כמבואר אצלנו במקום אחר), וכאשר נחברה העיר שם בשנת תמ"ט היה מאונן ומקונן עליה במר נפשו בראש תשובתו הגדולה הנדפסת בסוף ס' שו"ת אבן השוהם כסימן ס"ו ורד"א נולד בעיר ההיא בשנת תכ"ה, ובאותה השנה נתקבל ר' גרשון לאב"ד בווינא אחרי נסיעת הגאון ר' ליב פישלש מווינא לשבת על כסא הרבנות בק"ק קראקא. ובשנת ת"ל הלך ר' גרשון בגולה ונתקבל לאב"ד בק"ק מיץ. ומובן הדבר מעצמו שהגאון רד"א לא היה משמש לפניו בישיבה בעיר נ"ש וגם לא בעיר ווינא רק בעיר מיץ, והוא מן התלמידים שהעמיד רבינו גרשון בזקנתו, ואולם גם בפרוסמיץ ובהענא ובנ"ש העמיד תלמידים גדולים ומצוינים כאשר הזכיר קצתם בספרו שו"ת עבודת הגרשוני במקומות יוונים שם, ואני לא כאתי למנות כל תלמידיו בפרט רק בכלל שמכל תלמידיו הרבים אשר העמיד ר' גרשון ז"ל, וגם התפאר עמהם תמיד עד שאמר עליהם "שהם לומדים מחודדים, וכעצי שטים הם עומדים לפניו כדרך גדולתם" (שו"ת עבודת הגרשוני סימן צ"ה). היה הגאון רד"א המובהק שבכולם, שהוא עלה למעלה בתורה ובגדולה עד דוד הגדיל שנתקבל לאב"ד ולר"מ בהיותו בן כ"ו שנים בעיר נ"ש ומדינת מעהרין בעוד רבו ר' גרשון חי והיה זה בחודש אלול תמ"ט לפ"ק (כמבואר בשו"ת חות יאיר בראש סימן קס"ו). ובאמת שלא דקדקתי כל כך בתשובתי לכתוב בפירוש שרד"א היה תלמיד לר"ג בהיותו אב"ד במיץ, וא"ר הדפוס יבוא הכל על נכון. — ובכלל יש לראות כי אם אמנם שלא

כלילת יופי

ישב ר' גרשון על כסאו בנ"ש שם רק זמן קט כשתים או משלש
 שנים (משנת תכ"א שאז נפטר חמיו ר' מנחם מענדל בעל צמח
 צדק שהיה אב"ד שם, עד שנת תכ"ד), בכל זאת שפרה עליו העיר
 הזאת כגן אלקים בארץ חמדה גם אח"כ בחיותיו יושב על כסאו בק"ק
 מיץ כאשר זכר כעצמו בתשובתו „בנרון שהשבתי עליו בחיות איתן
 מושבי כגן עדן מקדם בעיר ואם בישראל בק"ק ניקלשפורג" (שו"ת
 עבודת הגרשוני סימן כ"ז), ודי בזה : —

כ) עוד כתבת שאין לך מקור ברור להראות כי ר' מנחם מענדל
 איש אויערבאך בעל עמרת זקנים היה ממגורשי ווינא,
 וגם את ר' דוד בן ר' איסרל גיסו של בעל עבודת הגרשוני לא
 מצאת בשום מקום שגורש מווינא, ע"כ דברך. ואולם אני ברשימתי
 אשר שלחתי לברלין להרב החכם הגדול טהר"ט ליפמאן צונץ,
 מנתי שם בין מגורשי ווינא לא לבר את ר' מענדל אויערבאך כי
 אם גם את אחיו ר' וואלף פישוהוף ראב"ד דק"ק ניקלשפורג ואת ר' דוד
 ב"ר איסרל שהיה אח"כ אב"ד בעיר טרעביטש, ואת ר' ישראל סג"ל
 בן הקצין ר' קאפל שהיה אח"כ אב"ד בק"ק ברודא, אשר שלשה
 אלה באו כולם בהסכמותיהם על ס' ויקהל משה להרב המקובל ר'
 משה בן מנחם מפראג, שנדפס בדעסוי תני"ט, — וכן מצאנו עוד
 שם שנים מן הגדולים אשר באו מפורש עליהם שהם ממגורשי ווינא,
 והם הרב הגאון מו"ה יו"ט ליפמאן כמו"ה עזריאל שנתקבל לאב"ד
 בק"ק פרעשבורג שבא ג"כ בהסכמה על ס' ויקהל משה הג"ל, וחתם
 א"ע שם שהוא ממגורשי ווינא, ושני לו הרב הגביר ראש הנדיבים
 מו"ה משה כמו"ה יוסף אויסטריץ שחעד עכיו המתבר בהקדמתו
 שם שהוא ג"כ ממגורשי ווינא, — והני תלתא דידן לאו בפירוש
 אתמר, רק מכילא אתמר, ולא בעבור שזכרו בחתימתם שהם מעיר
 ווינא למדתי כן כאשר דנת אותי, כי גם נפשי יודעת מאה שאין
 מזה ראיה כלל, כי יש הרבה ממגורשי ווינא אשר לא זכרו כלל
 בחתימתם שם העיר ווינא, ועכ"ז ידענו בבירור שהיו ממגורשי ווינא
 אם מפי עצמם או מפי אחרים, כמו ר' וואלף פישוהוף ראב"ד דק"ק
 נ"ש שזכרנו לעיל, והוא לא זכר כלל בחתימתו בסוף הסכמתו לס'
 ויקהל משה שהוא מווינא, ואנחנו ידענו בבירור שגם הוא היה
 ממגורשי ווינא, שכן גלה לנו בפירוש בסוף הצואה אשר צוה
 לבניו

לבניו אחריו (יהיא נדפסה בסוף ס' מקור הכמח' על מאמרי הזהר
 ברלין תע"א), וכן ר' יצחק מאיר פינעקיל בהגאון בעל קיקיון, דיונה
 שנתקבל לאב"ד בק"ק זאלקווא, ואח"כ בק"ק סלוצק ובסוף ימיו בק"ק
 פינסק, וגם הוא היה ממגורשי ווינא כמ"ש בעצמו בהקדמתו לס' עין
 יעקב, ולא זכר בשום מקום בכל הסכמותיו שהוא מווינא, וכן ר'
 זלמן מירלש שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק אלטונא והמבורג, ונדע
 שהוא היה ממגורשי ווינא, ועכ"ז בהתימתו בסוף תשובתו הנדפסת
 בשו"ת אכן השוהם כסימן נ"ה לא זכר כלל שהוא מווינא, ועוד
 הרבה כיוצא בהם, ויש גם כן להפך שכמה גדולים זכרו בהתימתם
 שהם מעיר ווינא, ואנו יודעים בכירור שהם לא היו כלל ממגורשי
 ווינא, מפני שמצאנו אותם חונים על דגלם איש על כסאו בקהלות
 שונות זמן רב קודם הגירוש מווינא, כמו הגאון ר' אהרן דרשן בר
 משה תאומים, הנודע בשם בעל מטה אהרן, שהיה בימי חורפו דרשן בפראג
 ואח"כ אב"ד בוורמייזא ובסוף ימיו בקראקא, והוא היה מילדי ומגדולי
 ק"ק ווינא ונסע משם כמה שנים קודם הגירוש, ובהתימתו בסוף
 הסכמתו לס' זקוקין דגורא פ"י על מדרש תנא דבי אליהו, וכן בסוף
 הסכמתו לס' אור חדש לר' חיים בוכנער מקראקא בשנת תכ"ט זכר
 שהוא מווינא, וכן הגאון ר' אביגדור בר שניאור (חתן הגאון בעל
 קיקיון דיונה), שהיה גם הוא מילדי וגידולי ווינא ונסע משם בימי
 חורפו זמן רב קודם הגירוש ונתקבל לאב"ד בכמה קהלות במדינת
 פולין ובראשם ק"ק אפטא וק"ק קוסטאנטיין ובסוף ימיו בק"ק גלוגא
 רבתי ושם מנוחתו כבוד, וגם הוא חתם א"ע בכל מקום שהוא מעיר
 ווינא, וכמו כן הרבה מגדולי וקציני ק"ק ווינא אשר איזה מהם קבעו
 משכנם גם פה בק"ק קראקא, ומהם הרב הנכיר ר' שלמה הכהן
 פורט רפא בן החסיד מויה שמחה ז"ל, שבא לקראקא ועלה ונתעלה
 לחיות אחד מראשי פו"מ דפה והמדינה, ומצאתי את שמו חתום
 בפנקס הקהל בין שאר פו"מ דפה מיום ג' ר' תמוז תכ"ד לפ"ק וחתם
 א"ע שהוא מווינא, וכן הרהיג מויה ישראל משה אליהו מכית הלוי
 מק"ק ווינא שהיה גם הוא ראש ומנהיג פה קראקא (בימי הגאון ר'
 ליב פישלש שהיה אב"ד פה), ונמצא התימתו בפנקס הקהל פה בין
 האלופים ראשי העדה מיום ד' י"ד אייר תכ"ו לפ"ק, וכן בין האלופים
 הדיינים

כלילת יופי

הריינים דפה על פסק דין מיום א' כ"ד סיון תכ"ח לפ"ק, ובא על
החתום "נאם ישראל משה אליהו מבית הלוי מק"ק ווין", ודי בזה:
ואולם משאר הגדולים הנודעים לנו ג"כ שהיו כולם מתושבי העיר
ווינא הם ואבותיהם, וחפשינו אחריהם ולא מצאנו אותם חונים
בקהלות אחרות קודם הגירוש רק לאחר הגירוש, אם כי לא מצינו
מפורש בהם באיזה מקום שחיו ג"כ ממגורשי ווינא, עכ"ז נוכל ללמוד
ולתחליט על פי השערה קרובה, שבאין פסק גם הם לא זוו מקיר
העיר ולחוץ רק עד זמן הגירוש, שאז הלכו גם הם בגולה עם הגולה
אשר הגלתה עם רבינו גרשון אישכנזי שהיה אב"ד שם בעת ההיא, —
והנה נמצא מפורש בפנסק הקהל פה שהגאון ר' מענדל אויערבאך עקר
דירתו מפה קראקא מבית חמיו הקצין ר' לייב כ"ץ ז"ל, ומכה את ביתו ואת
המקומות שהיו לו בבית הכנסת פה, וחזר ושב לעיר מולדתו ווינא,
לבית אביו הקצין ר' משולם זלמן פיישהוף והוא עירנו חי, וקבע שם
בית מדרשו, ולא מצאנו אותו חונה על דגלו בק"ק קראטאשין, רק
לאחר הגירוש, ובשנת תל"ג בחודש ניסן בא שם בחסמ"ה על ס'
לכ אריה על התורה (דפוס וויהלטרשדארף תל"ד), וקודם הגירוש
היה האב"ד בקראטאשין שם הגאון מו"ה מן (המובא כנגן אברהם כסימן
קל"ב סק"ב), והגם שלא זכר בחתימתו בשים מקום שהוא ממגורשי
ווינא, הנה ע"ז יגיד עליו רעו והוא אחיו הרה"ג ר' וואלף פיישהוף שגם
הוא לא זכר בחתימתו בסוף הסכמתו לס' ויקהל משה שהוא מן
המגורשים מווינא, ועכ"ז נודע לנו ע"י הצינאה שעשה קודם פטירתו
שהיה ממגורשי ווינא וכמ"ש לעיל, וכמו כן ר' דוד בן ר' איסרל
חתן בעל צמח צדק וגיסו של בעל עבודת הגרשוני שהוא ואביו היו
שניהם מתושבי העיר ווינא ולא מצאנו את ר' דוד יושב על כסא
הרכנות בק"ק טרעביטש רק לאחר הגירוש כי קודם הגירוש היה
האב"ד בטרעביטש שם גיסו ר' לייב קראטמאל בן בעל צמח צדק,
ורק לאחר הגירוש והגיעה שנת תל"א שאז נפטר בניקלישפורג גיסם
האב"ד שם ר' אהרן יעקב בן ר' יחזקאל, חתן בעל צמח צדק, ונתקבל
במקומו לאב"ד בני"ש שם ר' לייב הני"ל בן בעל צמח צדק, אז עלה
ר' דוד ב"ר איסרל לשנת על כסא טרעביטש שם, (והוא בא בחסמ"ה
בשנת תנ"ב על ס' שו"ת נחלת שבעה, ובשנת תנ"ו על ס' ויקהל
משה, ובשנת תס"ב על ס' עבודת הבורא להרב המקובל ר' עקיבא
בער

בער ב"ר יוסף מווינא, והאריך ימים על כסאו כטרעביטש שם עד שנת תע"ה שאז נפטר והלך לעילמו, ובנו הרה"ג מ"ה מנחם מענדל שהיה מקודם אב"ד בק"ק רויסטיץ ואח"כ ראב"ד בק"ק ניקלשפורג, נתקבל לאב"ד שם במקומו, ועלה לשבת על כסא דוד אביו כטרעביטש שם בשנת תע"ה ואז בא שם בהסכמה על חכור קטן דמשק אליעזר על קצור ס' תורה חטאת, ובשנת תע"ט בא ג"כ בהסכמה על ספרי האלפסי שנדפסו באמשטרדם, והוא אב"ד הרה"ג מ"ה אריה יהודה ליב שהיה גם הוא בשנת תע"ה אב"ד ור"מ בק"ק מעזריטש במדינת מעהרין שבו, וגם הוא בא שם בהסכמה על ס' דמשק אליעזר הנ"ל, וכמו בן הגאון ר' ישראל סג"ל בן הגביר והנדיב ר' קאפל סג"ל ז"ל, שהיה הוא ואבותיו מקציני וגדולי ק"ק ווינא, והגביר ר' קאפל סג"ל בנה שם בית מדרש גדול להרכיץ תורה ברכים, וקבל את הגאון הנודע מ"ה אפרים הכהן מוילנא בעל שי"ת שער אפרים (אב"ד אמו של הגאון חכם צבי) להיות ראש ישיבה שם, וללמוד עם בנו הרב הגאון הקצין ר' ישראל סג"ל הנ"ל ועם שאר בעלי תריסין עד שנת תכ"ו לפ"ק שאז נתקבל בעל שער אפרים לאב"ד ולר"מ בק"ק בודין (בהקדמת בן המחבר לס' שער אפרים משנת תמ"ה לפ"ק), ואולם האב ובנו הגבירים הנ"ל מבית הלוי, כפי הנראה נשארו בווינא שם עד זמן הגירוש, ואחר הגירוש נסע ר' ישראל סג"ל לק"ק ברודא לשבת על כסא הרבנות שם, ובשנת תנ"ו נתן שם הסכמתו על ס' ויקהל משה הנ"ל, ומשם נתקבל לאב"ד במדינת ווירצבורג, ובשנת תנ"ט כבר נתקבל בישיבה של מעלה כמבואר בס' ויקהל משה שם, וכל זה נראה לפעיד כדור:

ג) **וישאלת** אם יש בארצנו עיר הנקראת בשם האליץ או הוליטץ אשר שם נולד ר' גרשון בעל עבודת הגרשוני, תשובה: יש ויש, יש עיר אחת קטנה במדינת גאליציען סמוך לעיר סטאניסלאב הנקראת בשם "האליטש" והיא מפורסמת מפני שיש שם גם כן קהלת הקראים שיש להם מורה דרך וגם בית תפלה מיוחד עד היום הזה, ועוד יש שם במדינה עיר אחת קטנה כנליל פרעמיסלא בין יערסלוב לצעשינוב הנקראת בשם "הוליטיטץ" ואולם הוליטץ שם העיר לראשונה, אך כמשך הזמן נתוסף בה גם אות ש"ן כמו העיר פילץ פילשיטץ במדינת פולין, וכן העיר האלוי האלשוו במדינת מעהרין כנודע, — ובגדון שם הכנוי "אוליף" אשר מצאנו

כלילת יופי

שהנ"מ גרשון חתם א"ע לפעמים גיב בשם גרשון אישכנזי אולף,
 (ישו"ת עבודת הגרשוני סוף סימן נ' וסוף סימן ה'), נראה שהוא שם
 הכנוי כיחוד לכל משפחות בית אביו ז"ל, וכן נקרא גיב בן אחיו
 הרב הגאון מ"ה רוד דיין דק"ק ספדי"מ בשם ר' רוד אולף, (בהקדמת
 הרב המגיה לס' עבודת הגרשוני שם), והוא כמו הכנוי קראכמאל
 למשפחת בית אביו הגאון בעל צמח צדק, וכנוי העללער למשפחת
 בית אביו הגאון בעל תוס' יו"ט, וכן שאר כנויי השמות שבדו לחם
 חכמים מראש מקדם לציון בהם משפחות בתי אבות מכני ישראל
 בארצות פזורים, כמו בא"מ, פא"מ, מו"א, מיזלש, פראנק, פראנקעל
 וכדומה, אשר כל אלה הם מן הכנויים הנודעים למשפחות עתיקות
 ונכבדות במדינתנו עד היום הזה, והמעט שלא הספיקו א"ע משפחת
 בית אביו הגרשוני בכנוי "אשכנזי" בלבד, ובחרו להם גם בכנוי אולף,
 הוא מפני שבעת ההיא, היו נמצאים פה קראקא וכן ב"ל עיר ועיר
 במדינת פולין הרבה משפחות מכני אישכנזים אשר ברחו מארץ
 אשכנז הם בעצמם או אבותיהם מחמת המצוק ישהיה להם בקצת
 מחיות בארץ מולדתם שם, ע"י מושלים אכזרים צוררי היהודים אשר
 הכבידו עולם עליהם עד כי נלאו נשוא, ומצאו מפלט למו בארץ
 פולין אשר ישבו היהודים אז שלווים ושקטים ואין מחרוד, (ראה
 מזה גיב בשו"ת הרמ"א בסימן צ"ה), והיו נקראים כולם בשם "אשכנזים"
 נגד אחיהם ילידי ארץ פולין, (וכל זה היה בכל ימי משך שנת
 המאה הרביעית מאלף השישי וגם אח"כ עד שנת ת"ה ות"ט שאז
 נעשה חורבן גדול בכל ארץ פולין אשר לחרב ואשר לשבוי
 לשבוי, ומני אז נהפך הדבר כי ברחו הרבה משפחות מארץ פולין
 למצוא מקום מחסה בארצות אישכנז ונתישבו שם עד היום הזה,
 וכבר הבאנו במקום אחר (במפלת עיר הצדק בהערה נ' שם) שגם
 משפחת רבינו בעל הש"ך ז"ל אישכנזי היא, ואביו אביו הרב הגדול
 מו"ה משה כ"ץ היה רב אב"ד בעיר דאנהווען הסמוכה לעיר אנשכאך
 במדינת בייארען (בהקדמה לס' הארוך מש"ך), ובנו הגאון ר' מאיר
 כ"ץ בא משם למדינת ליטא ונתקבל לר"מ ולאב"ד בקהלות שונות,
 והוא היה חיתם א"ע בכל תשובותיו בשם "מאיר כהן אישכנזי" (כסף
 ס' גבורת אנשים), ובנו ר' שבתי הכהן בעל הש"ך עזב את הכנוי
 "אשכנזי" והיה חותם א"ע תמיד על שם אביו ר' מאיר שהיה גאון

מפורסם כדורו כנודע, — והרבה משפחות מארץ אשכנז קבעו ג"כ משכנם פה קראקא, ונמצא בפנקסי הקהל פה הרבה מן הדיינים ומן הפרנסים פארי הקהלה אשר חתמו אי"ע כולם בשם "אשכנזים" (וגם הרבה משפחות מבני ארץ איטליא באו אז לגור בקראקא כמו משפחות קאליהארי, מורפורגו, אוטילינג, דלאקרוט, וכדומה, אשר מתם נקרא משם להיות ג"כ דופאים מיוחדים לעדת היהודים פה קראקא, ומצאתי אותם רשומים בפנקסי הקהל פה ודברתי מזה במקום אחר), ולמען תת הכולל בין כל משפחה ומשפחה מן האשכנזים, הוסיפו לעצמם גם כנווי שמות אחרים כפי אשר כדו מלבם מלבד הכנוי אשכנזי, והיו נקראים בשם הכנוי השני הם וזרעם אחריהם. ויש אשר לא רצו להקרא בשם כנוי אחר, והיו נקראים על שם אבי כל המשפחה ראש מחצבתם גם עד דור עשירי כמבואר בפנקסי הקהל פה, ודי בה:

(ד) **ואשר** דרשת ממני להודיעך גם כן מקורות ימי חיי הרה"ג מו"ה חיים בוכנער ואחיו במשך ימי שבתו פה קראקא עיר מולדתו, עד אשר נסע מפה למדינת עסטרייך ושם הוציא לאור ספרו אור חדש על ברכת הנהנין, והיה גם הוא אחיב ממגורשי ווינא, הנני להגיד לך ידידי קושטא אמרים בזר, כי בפנקס הקהל המונח בעת לפני, (והוא מכתב ידו של הרה"ג ר' מתת' דלאקרוט שהיה ספרא מתא פה בימי הגאונים בעל מגיני שלמה ובעל תוס' יוט) לא מצאתי בו איזה דבר יקר חדש ומועיל אשר נפש היפה תדרשנו שיהי בו ענין לראות ולהתבונן ולהתחקות על כל קורות ימי חייו של ר' חיים בוכנער בהיותו יושב בעירונו, כי הסיפר רשם בפנקסו דברים קלי הערך אשר אין בהם שום תועלת בזמננו זה, כי על הרוב הם כעניני מזכורות ושכירות בתים, ושכירות פועלים חנויות ודירות, והתקשרות שותפות בעסקי הלוואות ועניני מקח וממכר וכדומה, וכן כעניני כתובה דארבסא ותוספות כתובה, וכל עניני שמורות וצוואות שכיב מרע וחלוקות העזבונות ועניני אפטרופסות, ופסקי דינים של בתי דינים, או של מבוררים, וכדברים כמו אלה נזכרים ביני שימי גם כן קצת מן הדברים הנוגעים גם למשפחת בית בוכנער אשר היה להם פה עסקים שונים זה עם זה. ועם אנשים אחרים זולתם, ואחרי העיון והחיפוש נודע לי מהם רק מעט מזער והוא,

כלילת יופי

כי אבי המשפחה, היה הרב הגדול מ"ה בנימן וואלף בוכנער, והוא
 היה מיקריו ונכבדי העיר פה בזמן רבינו בעל הכ"ח ז"ל, כי מלבד
 שהיה ת"ח ומגזע היחוס והמעלה, היה ג"כ עתיר נכסין הון ועניינר
 בביתו, והיה לו ג"כ בית אכנים גדול ברחוב היהודים, ובית מסחרו
 היה לו בשתי כיפות סמוכות זו לזו, וברחוב קאזמיר (איש"ל לא היה
 רשות לשום יהודי לדור שם בזמן ההוא) היה לו חזקת הכיפה בבית
 האדון קאשיץ, והנה להרב ר' בנימן וואלף היה לו ג"כ ארבעה בנים
 ובת אחת והם הרה"ג מ"ה חיים והרה"ג מ"ה הירצקי, והנעלה מ"ה
 יעקב והנעלה מ"ה מאיר, ובתו הגבירה מרת מירל אשת הקצין
 מ"ה אברהם יצ"ו, וכולם ילחמו ניכ במסחר ידיהם וגדלו והצלחתי
 וגם עשו פרי, ובפנקס שם (כסימני תשינ"ה תשינ"ט) נזכר
 הפשר שנעשה בין האחים הנ"ל בעזבונו של אביהם ביום ד' ק' כסלו
 תז"י"ן לפ"ק, וגם מן דצואה מיה שצוה אביהם קודם מותו שמחוייבים
 ליתן לבנו הרה"ג ר' חיים בוכנער סך קצוב מדי שבוע בשבוע בעד
 חלקו המגיע לו בשתי הכיפות הנ"ל, ושם נאמר עוד איך ישמכר
 אח"כ ר' חיים בוכנער לאחיו ר' יעקב הנ"ל את כל הזכות אשר היה לו
 בהכיפות הנ"ל והודה מה"ח איך שקבל כל דמי המכירה עד פרומה
 אחרונה מאחיו ר' יעקב הנ"ל, והותנה ביניהם שר' יעקב התחייב את
 עצמו להשתדל אצל אחיהם הרה"ג ר' הירצקי שהוא ימכור שוב לר'
 חיים הנ"ל את חלקו בבית של אכנים שנשאר מאביהם ז"ל,
 ועוד בא מפורש שם איך שהאחים היקרים ר' יעקב ור' מאיר מכרו
 ישניהם לאחיהם הרב ר' חיים בוכנער ג"כ את חזקת הכיפה מה שירשו
 מאביהם המנוח הרב ר' וואלף בוכנער אשר היה לו ברחוב קאזמיר
 בבית האדון קאשיץ, והם הודו שקבלו ממנו כל דמי המכירה עד
 פ"א, וכל זה נעשה ביום ה' ק' כסליו תז"י"ן לפ"ק, ועוד בפנקס שם
 (בסימן תתקנ"ב) נמצא כתוב איך שהנעלה ר' מאיר בהמנוח הרב ר'
 וואלף בוכנער מכר לאחותו הגבירה מרת מירל אשת הקצין ר' אברהם
 יצ"ו את החלק בחזקת הכיפה אשר היה לו ברחוב קאזמיר בבית
 האדון באמשקאווסקי, והודה ר' מאיר שקבל מאחותו כל דמי המכירה
 עד פ"א נעשה ביום א' י"ג סיון תז"י"ן לפ"ק, ובסימן אלף וקע"ג
 בפנקס שם מפורש ג"כ הפשר שנעשה בין ר' יעקב בוכנער ובין
 אחותו הגבירה מירל הנ"ל אודות התקשרות ישותפוט שהיה ביניהם
 וכתבו

וכתבו זה לזה פטורים, שאין להם זה על זה שום טענה ומענה מלבד החלוק שביניהם מהמת שלקח ר' יעקב מתוך הכיפה של מרת מירל כשהיתה משותפת עם אהיהם ר' מאיר הנ"ל, עד כאן, ומה שנוגע עוד בפרטות להרה"ג ר' חיים בוכנער בלבד נמצא ג"כ שם בפנקס שהיה דרכו בקודש ללמוד עם תלמידים בביתו, והיה נמנה תמיד בין חכמי העיר ונכבדיה, עד אשר פנה הודו ונסע מפה הלוך ונסוע למדינת עסטרייך, וסכת נסיעתו מעיר מולדתו ומבית אביו אל ארץ אחרת, תמצא בהסכמת הרה"ג מהר"ם סג"ל איטונגן דיין דק"ק ווינא, על ס' אור חדש לר"ח בוכנער ז"ל, וכבר זכרתי במכתבי הקודם כי ר"ח ז"ל נתקבל לאבי"ד ולמ"ץ בקהלות שונות ואח"כ קבע בית מדרשו בעיר ווינא, עד עת הגירוש שאז הלך גם הוא בגולה עם הגולים מווינא בשנת ת"ל, ונפטר והלך לעולמו ביום ד' י"ז שבט תמ"ד לפ"ק (ביבליויסקא של החכם וואלף) ולא נרשם שם איה אפוא מקום מנוחתו, ונאמנים עלי דברי דוד אתה הודיד, במכתבך אלי, כי נפטר ונקבר בפוורדא: —

ה) **ובגדון** מגורשי ווינא מה מאד נתת שמחה בלבי באמרותיך הנעימים אשר בהם בשרתני כי היה ד' בעוזך לקבץ גדחי גדולי ישראל מגולי ווינא, אשר מרביתם מצאו מפלט למו בערי ברלין, פוורדא, פראג, ובארץ מעהרין, ואתה אספת אותם בילקוטך ילקוט דוד כיד ה' הטובה עליך, ומי יתן ויחוקו מליך בדפוס כמחרה לשמחת לב אוהבי חכמה ודורשי קדמוניות, וישמח לבי גם אני, ואשר בקשת ממני עוד הפעם, לחקור ולחפש אחרי פליטת שאריתם, גם בפנקסי עירנו, וגם מן החרות על המצבות העתיקות פה, ולהציגם לפניך, הנה כבר השבתי לך יקירי! עוד במכתבי הקודם, כי חפשתי אחריהם זה מכבר, וגם עתה למענך חפשתי בספרי החיים ובספרי המתים, מפנקסאות הפתוחים לפני, עוד הפעם, אבל לא מצאתי בהם אף אחד מהם, אשר יאמר עליי כי הוא זה ממגורשי ווינא, וראיתי והתבוננתי כי הסופרים אשר נתמנו פה משנת ת"ל והלאה, ואשר היה מוטל עליהם לכתוב כל עסקי הקהל בכלל ובפרט בפנקסאות שלחם לזכרון, לא דקו במלתיהן כל כך, ולא היו נזהרים וזריזים במלאכתם לכתוב כל דבר מפורש באר היטב, כמו שעשה הסופר הראשון הרה"ג ר' מתת' דלאקרוט, שהיה ספרא מתא פה בימי

הגאונים בעל מגני שלמה ובעל תוס' יו"ט, כנודע, כי הוא ז"ל היה
 דייק בשטא ובספקא דגברא, וציין על הרוב ככל איש ואיש שמו
 ושם עירו מאין בא, וגם כנוי שם משפחתו, והיה נותן כהם סימנים,
 ולא כן עשו הסופרים המאוחרים, המה לא היו נוהרים במלאכתם,
 ולא דייקו כל כך, ועל הרוב כתבו דבריהם בלשנא קלילא, ובקיצור
 נטרץ מאד בלי ציונים, ובלי סימנים, ולכן לא נוכל להציל מהם
 שום דבר, — וגם מן המצבות העתיקות פה גם כן אין להתחקות
 כלל, יען כי הרוב מהם נהרסו ונאבדו באורך הזמן ואין זכרון למו
 ובתוכם היו ג"כ מצבות עתיקות מן איזה רבנים וגאונים מפורסמים
 אשר נרשמו כולם כפנקס הח"ק פה, והמצבות הנשארות פה ג"כ רק
 מעט מהם נשארו עומדות בצביונן כפי הנוסח הראשון אשר נחקק
 עליהן מראש מקדם בעת אשר הועמדו, אבל הרוב מהם נתחדשו
 אח"כ ונשתנו הנוסחאות מאשר היה מקדם, מפני שכבר נחקרו האותיות
 הראשונות מרוב ישנם ולא נתנו לקרות, ורק השם בלבד היה נראה
 וניכר, ועל כן המחקרים החדשים חקקו מדעתם על המצבות נוסחאות
 אחרות מפי השמועה ולא ידעו מאומה, והמעין בהעתקת המצבות
 של החכם וואלף כביבליותיקא העבריה שלו ח"ד, אשר שם נעתקו
 הרבה מן החקוק על מצבות עתיקות גם מקראקא, יראה וישתומם
 איך נשתנו רוב הנוסחאות החקיקים בעת לפנינו, מאשר היה מקדם
 קדמתה, והרבה יש לי לדבר בענין זה אלא שאין פה מקומה ואולם
 בין כה וכה אין להוציא מהם מאומה בדבר הנדרש לעניננו: —

והנה עליך ידי, אתפלא קצת, כי זכרת במכתבך ארת ערי ברלין,
 פיורדא, פראג וארץ מעהרין, ולא זכרת גם טאלה המגורשים
 מוינא אשר מצאו קן להם גם בארצות פולין ליטא ואונגארן,
 ולדוגמא ארשום פה קצת מהם (א) הרב הגאון הישיש מו"ה נפתלי
 הירש מו"ה שמשין לאנגלאז, שהיה ממגורשי ווינא והוא הוציא
 לאור בפסד"א בשנת תנ"ב את המדרש רבה עם פירושו הקצר
 „נפתלי אילה שלוחה“ והלך בגולה אחר גולה, ובסוף ימיו קבע בית
 מדרשו בק"ק שווערזעניץ סמוך לק"ק פוזנן במדינת פולין גדול, וכבר
 דברנו אודותיו במבוא לספרי כלילת יופי ח"א בדה"ט ע"א בהערה
 ז' שם, (ב) הגאון החכם הכולל הרופא מו"ה יצחק מאיר פרענקיל
 בהגאון בעל קיקיין דיונה, שהיה ממגורשי ווינא כמבואר בהקדמתו
 לס'

לס' עין יעקב עם כל המפורשים שהוציא לאור בשנת תמ"ד, והלך גם הוא בגולה עד שנתקבל לאב"ד בק"ק זאלקווא, ואח"כ בק"ק סלוצק ובסוף ימיו בק"ק פינסק במדינת ליטא, ג) הגאון המובהק מו"ה משה מוקי, שהיה ממגורשי ווינא והלך בגולה עד שנתקבל לאב"ד בק"ק ראדזין במדינת פולין, והוא היה אבי הגאון המפורסם מו"ה רפאל ז"ל שהיה אב"ד בק"ק קאמראווקי דליטא, ונין ונכד לו הרב הגאון מו"ה ברוך כהרב מו"ה משה ז"ל מק"ק קאמניץ דליטא, אשר הוציא לאור ספר פנים מסבירות על מסכת פסחים שחבר רבו הגאון החריף מו"ה יהושיע שפירא אבד"ק זאכלודאווי, ונדפס בפד"א תקל"א, ושם נדפס ג"כ קצת חידושי תורה מהרב ר' ברוך הנ"ל, והוא היה ג"כ ניין ונכד להגאון בעל עבודת הגרשוני, כמבואר הכל בהקדמתו בראש ס' פנים מסבירות שם, ד) הגאון מו"ה יוסף במו"ה גרשון ז"ל ממשפחת חכמים וסופרים, אשר הוציא לאור ס' שו"ת ראש יוסף מהגאון מהר"י איסקפא ז"ל (בדפוס פד"א תס"ט) וגם הוא הלך בגולה בין מגורשי ווינא, ולא מצא מנוח עד אשר קבע ישיבתו בק"ק בודין היא קרית אוכן במדינת אונגארן, ושם הרביץ תורה בישראל עד אשר נלכדה העיר והיתה לבו, אשר לחרב ואשר לשבוי, ולכסוף קבע בית מדרשו בק"ק פראג, — והמחפש ימצא עוד כהנה וכהנה, ולע"ע די בזה:

ו) **ועתה**, באתי להשיב על דברי דוד האחרונים, אודות ב' השאלות אשר נתת לפני לפתור אותם, הא' מי הוא זה ר' נפתלי הירץ האב"ד מק"ק ווין דליטא, אשר נזכר על השער של הס' הליכות עולם לר' מאיר ביד משה מייזלש? ב' איך יוכל לאמר ר' יהושיע פלק בעל ס' בנין יהושיע על אבות דרבי נתן, שהרב ר' נתן פייסיל שהיה אב"ד בהוציפלאין ובאוסטרליין, הוא המחבר ספר חק נתן, אחרי שהספר הזה נדפס בקראקא בשנת שס"ט? ע"כ דברך. והנני להשיב לך בזה על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, והנה ע"ד השאלה הראשונה הנני להגיד לך כי בדברים האלה אשר מצאת כתוב על שער הספר הליכות עולם לר' מאיר ב"ר משה מייזלש, כן נמצא ג"כ על שער הס' תפארת הצבי וכרם שלמה לר' עזיאל ב"ר צבי הירש מייזלש שהיה אב"ד בק"ק עיר חדש בגליל קראקא (דפוס זאלקווא תקס"ג), וגם הוא מיהם א"ע ישם שמצד אביו הוא נכד הגאון

הגאון החסיד מו"ה אריה יהודה ליב האבד"ק פרעמיסלא ובק"ק לבוב, שהיה נכד רבינו הרמ"א ז"ל בעל המפה, ומצד אמו הוא נכד הגאון מו"ה נפתלי הירץ ז"ל שהיה אב"ד בק"ק ווין דליטא מגזע רש"י ז"ל, עיב. והנה אחשוב כי לא כונת בשאלתך לדעת מי הוא זה האיש ההולך לקראתנו בשערי הספרים הנ"ל בשם ר' נפתלי הירץ מוין דליטא, מפני כי על איזה רב אשר היה אב"ד בעיר לא נודעת לנו, והוא איננו לא מחבר ספרים, ולא בעל דברים במקום שנעלי תשובה עומדים, וגם לא נודע שמו כלל כספרי ושו"ת ראשונים ואחרונים, אין עלינו לחקור עליו מי היה, כי מה לנו ולו, יהיה מי שיחיה, תהי מנוחתו כבוד, ואולם עיקר שאלתך הוא רק על העיר ווין דליטא, ודבר זה גם כעני יפלא. כי לא מצאתי בכל עיי יהודה שבמדינת ליטא, עיר אחת הנקראת בשם "ווין". וגם באסיפת רבני ומנהיגי הקהלות בועד דארבע ארצות פולין אשר מלפנים היתה גם מדינת ליטא בכללם, וגם אח"כ שנתפרדו אלה מאלה ועשו להם ג"כ וועד כללי בפ"ע, וחי' נקרא בשם "ועד דהמשה ראשי הקהלות דמדינת ליטא", והם בריסק, הורדנא, פינסק, ווילנא, סלוצק, וכשום מקום לא מצאתי שתה"י נמנה עמם גם העיר ווין דליטא, אתמהא! ואשר אמרת אתה על זה כי נחלפה להם ווילנא בווינא, אינו נראה לי כלל מבי' טעמים, בראשון הלא לך לדעת כי בכל רבני העיר ווילנא מזמן ראשון עד זמן אחרון לא מצאנו רב אחד שהיה נקרא בשם ר' נפתלי הירץ דוק ותשכח. וזאת שנית אם ווילנא בווינא מיחלף, אבל ווילנא בוויין מי מיחלף? אמנם לפענ"ד אין כאן לא חלוף ולא תמורה, וישני מחברים הנ"ל מכני משפחת מיזליש המה נבאו ולא ידעו מה נבאו, כי באמת היה זקנם ר' נפתלי הירץ אב"ד במדינת ליטא, אבל לא בעיר ווין שלא נמצאת שם כלל רק בעיר וויאין, והיא עיר קטנה הסמוכה לעיר בריסק דליטא ובשפת ליטויא שהם מדברים בלשון רחבה נקראת "וויאין", ובזמן אחרון היה שם אב"ד ור"מ הרב הגאון מו"ה יוסף יעסל כמו"ה דוב בער ז"ל, שהיה נכד הגאון רבינו יהושע בעל מגני שלמה והוא בעהמח"ס פורת יוסף על התורה (דפוס וואנדסבעק תפ"ז), והסכים עליו הגאון בעל כנסת יחזקאל, וכל זה ברור בעיני, — והשאלה השניה אשר שאלת ממני לא הבנתי כלל, כי לא בררת דברך מה שאלתך ובקשתך, וכי בשביל

בשביל שהספר חק נתן נדפס בקראקא בשנת שס"ג, לא היה יכול
 ר' יהושע פלק בעל בנין יהושיע לאמר, שהס' חק נתן מעשה ידי
 הרב ר' נתן פייטל הוא? ואולי יש איזה דלוג וחסרון בדבריך
 במכתבך אלי, וגם אשר אמרת כי ר' נתן פייטל אב"ד דהוציפלאץ
 נתחלף להמחבר, בר' נתן פייטל אשר היה אב"ד בק"ק ווינא, הנה
 לא ידעתי מה הרוחת עם החלוקה הזו? ובמה אפוא נחה שקטה
 הפליאה אשר הפלאת על דברי הרב בעל בנין יהושיע? והרי כמו
 שקשה בעניןך לומר על ר' נתן פייטל האב"ד דהוציפלאץ שהיה
 זקנו של בעל בנין יהושיע מפני אריכות הזמן שביניהם, הלא יקשה
 יותר גם עתה אף לאחר החילוף, דאיך אפשר לומר על ר' נתן
 פייטל האב"ד מווינא שהיה זקנו של בעל בנין יהושיע, והלא רב
 הטיחק ביניהם? ומלבד זה לא ידעתי ג"כ אנה מצאת בין רבני ק"ק
 ווינא רב אחד שהיה שמו ר' נתן פייטל, וכבר במאמרי על גדולי
 העיר ווינא הבאתי שם שני גדולי הדור שהיו חונים בווינא בזמנים
 שונים והיו נקראים בשם ר' נתן פייטל, אבל לא היו כלל אב"ד
 שם, הראשון היה הגאון ר' נתן פייטל ב"ר פייבוש ז"ל שהיה
 מחותנו של רבינו בעל הסמ"ע ז"ל, כי נתן הגבירה מרת ניסל היתה
 אשת ר' יוסף יוזפא כ"ץ בן רבינו בעל הסמ"ע. והיא אמו של הרב
 ר' שמואל פייבוש כ"ץ ממגורשי ווינא בעל ס' דרוש שמואל על
 התורה, ובספרו ישם מביא איזה פעמים חידושי תורה מאבי אמו ר'
 נתן פייטל ב"ר פייבוש הנ"ל, וגם מבנו הרבוי מ"ה זאב וואלף ז"ל
 (והוא בדרוש על מגילת שיר השירים), ור' נתן פייטל זה לא היה
 כלל אב"ד בווינא שם, שהרי בכל מקום שהביאו נכדו בס' לקט
 שמואל ובס' דרוש שמואל שם, לא הזכיר אותו כלל בתור אב"ד
 בווינא שם, ונראה בעיני קרוב לודאי, שזה הגאון ר' נתן פייטל
 ב"ר פייבוש, הוא הוא שנזכר ג"כ בסוף ס' בית מאיר על ש"ע אבן
 העזר, אשר מחברו הגאון ר' מאיר פוזנר התיחס אחריו שם שהוא
 גינו ונכדו מדור ששי לו, (וישם בא על החתום, דברי הקטן מאיר
 פוזנר באאמ"ו מ"ה יהודה ליב, באא"ז הרב המאוה"ג מ"ה צבי הירש
 אבד"ק מעזריטש באא"ז מ"ה בער טונק ממעזריטש באא"ז הרב הגדול
 מ"ה ליב טונק אבד"ק מעזריטש וכ"ק קראסאשין באא"ז הגאון
 מ"ה צבי הירש האבד"ק פלאצק באא"ז הגאון מ"ה פייטל האב"ד

דק"ק ווירמייזא ובק"ק ווין כאא"ז מו"ה פייבוש כאא"ז מו"ה אהרן משה
 תאומים ז"ל ע"כ, והוא ז"ל כתב עליו שהיה אב"ד דק"ק ווירמייזא
 ובק"ק ווין, ובמכתב"ה לא כיון יפה בזה, שלא היה כלל אב"ד בווינא
 שם רק חד מחבריא מגדולי חכמי העיר. ווינא שם, ואולי הי' ג"כ
 אחד מתופשי ישיבה שם, — והשני היה האלוף והגאון מו"ה נתן
 פייטל בן ר' יששכר בער סג"ל, שנפטר בווינא שם ביום ב' י"ב
 כסלו ת"ד לפ"ק, וגם הוא ז"ל לא ישב בווינא שם כתור אב"ד,
 כי בימיו היה שם האב"ד הגאון הנודע מו"ה מנחם מן התן בעל
 משאת בנימן, ותלמידו של הגאון בעל מטה משה. וכבר דברנו
 אודותיו הרבה במבוא לספרי כלילת יופי ח"א בהערה מ' שם, ועכ"פ
 איך יהיה' הלא הדבר טובן מעצמו שאי אפשר כלל לומר ג"כ על
 ר' נתן פייטל זה השני אשר נפטר בווינא בשנת ת"ד שהיה זקנו
 ממש של בעל בנין יהושיע שהיה חי עוד בשנת תקמ"ה לפ"ק? —
 והנה לא אכחד כי מיד בראותי את פליאתך בזה, אמרתי אני בלבי
 כי הפלאה זו איני יודע מה היא, דמי סני לומר שבעל בנין
 יהושיע קרא גם את זקן זקנו ג"כ בשם זקנו סתם, הלא דבר זה מצאנו
 ג"כ להרבה מחברים שנהגו סלסול בעצמם לכתוב תואר זקני גם על
 ראש בית אבי אבותם מדור שלישי עד דור עשירי להם, ודוגמא לדבר
 תראה גם פה אצל הגאון ר' מאיר פוזנר בעל בית מאיר שהביא
 יחוס אבותיו עד דור תשיעי ולכולם בשם יקרא "אא"ז", וכן תמצא
 ג"כ להגאון ר' יצחק אברהם הכהן האב"ד פייטל שישבו שנספרו שו"ת
 כתר כהונה הוא קורא ג"כ לרבינו בעל השך ז"ל בשם זקני סתם,
 אעפ"י שהיה נכד נכדו כידוע, וכן הגאון ר' זלמן טרגליות מבראד
 קורא ג"כ להגאון בעל דמשק אליעזר על סס' חולין, ולהגאון המקובל
 ר' יעקב טעמירלש ולשאר גאוני קשישאי עד דור עשירי, בשם
 זקני, וכמוהם עוד הרבה, ואולם בנ"ד אין אנו צריכים לכל זה,
 דבאמת אין כאן לא חלוקה ולא סתירה כלל, ובירורן של דברים כך
 הם, כי אין כונת בעל בנין יהושיע בהקדמתו שם על הס' חק נתן
 שנדפס בקראקא בשנת שס"ט אשר מחברו היה שמו גם כן ר' נתן
 פייטל, אך כונתו על מורו זקנו הרב הגאון מו"ה נתן פייטל שהיה
 אב"ד בהוציפלאץ, ובאוסטרליץ והוא הורה חי בזמן מאוחר כמו מאה
 שנים אחרי ר' נתן פייטל הראשון שחבר הס' חק נתן שנדפס
 בקראקא

בקראקא בשנת שס"ט, וזה השני חבר ג"כ שלשה ספרים על דרוש
 אשר קראם המחבר ג"כ בשם חק נתן, אבל הם נשארו ככתובים
 ולא באו בדפוס לעולם, כמו שנראה מתוך דברי בעל בנין יהושיע
 בהקדמתו שם, וכבר דברנו אודות זה השני בתולדות האחים הגאונים
 מו"ה מנחם מענדל בעל עמרת זקנים, ומו"ה בנימן וואלף פישוויף
 ראב"ד דק"ק נ"ש, ושם כתבנו כי הרב ר' וואלף פישוויף הג"ל שהיה
 ממגורשי ווינא הניח אחריו שלשה בנים ושני חתנים וכולם היו ת"ח
 גדולים וקצינים ונדיבים, והם הרב הגדול ר' חיים פישוויף, והרב
 הגדול ר' שמעון פישוויף, והרב הגדול ר' משולם זלמן פישוויף
 (והוא אשר הוציא לאור מחדש בברלין בשנת תע"א הס' מקור חכמה
 על פשטי הזוהר מהרב המקובל מו"ה יששכר בער ב"ר פתחיה, ובסוף
 הספר שם הוסיף נופך משלו והדפיס קצת תוכחת מוסר, וגם צוואת
 אביו הרב הגאון ז"ל מאשר צוה לבניו ולביתו אחריו קודם מותו),
 ושני חתניו לוקחי בנותיו, האחד היה הרב הגאון מו"ה נתן פייטל
 שהיה אב"ד ור"מ בק"ק אוסטרייץ, והשני היה הרב הנגיד והקצין
 מו"ה אברהם פיסק (בסוף ס' מקור חכמה שם), והנה זה ר' נתן
 פייטל האב"ד דק"ק אוסטרייץ שהיה חתן אחיו של בעל עמרת
 זקנים, הוא הוא אשר היה מורו זקנו של הרב בעל בנין יהושיע,
 והוא אשר חבר ג"כ שלשה ספרים הנקראים ג"כ בשם "חק נתן"
 והם לא באו בדפוס וכמ"ש לעיל, והנה כאשר תשים עין בשער
 הספר בנין יהושיע שם (דפיס דיהרנפורט תקמ"ח), תמצא ג"כ שנתיהם
 המחבר שם שהוא מצד אמו ממשפחת הגאון בעל עמרת זקנים,
 וכונתו מצד מורו זקנו ר' נתן פייטל זה שהיה חתן אחיו של בעל
 עמרת זקנים, וז"כ:

והנה אודות ספרך היקר "תולדות הר"ש ווערטהיים מווינא" אשר
 הכתחת לי לכבדני לשלחו אלי לאחר שיגמר כולו בדפוס,
 יהי' לך נכון וכמותו, כי בשמחה רבה אקבלנו, וגם אשים עיני בו
 לכתוב לך איזה הערות עליו אם יגזור ה' כחיים, והנני להגיד לך
 ידדי, כי גם אני כבר דברתי מן האדם הגדול הזה בספרי בתולדות
 גדולי ווינא, ושם כתבתי, כי באמצע שנת תע"ב נתפרסם ג"כ
 בווינא שם, שנתקבל הגאון ר' שמשון ווערטהיים לאב"ד ולר"מ
 בק"ק קראקא והגליל, כאשר העד העיד לנו זקן אחד והוא הרב
 הגאון

כלילת יופי

הגאון מו"ה יהודה כמו"ה יוסף לבית פריץ דרשן דק"ק אישכנזים
 בוויניציאה, בהקדמתו לספרו פרח לבנון על התורה (דפוס ברלין
 תע"ג), שהיה כאותו זמן בווינא שם, והיה רביל בביתו של הגאון
 הנ"ל, ושם שמע שמועה זו, (ודבר זה לא נמצא אתנו בכתובים
 בפנקסי הקהל פה קראקא, וגם בדפוס בספרים אחרים לא מצאתי
 מזה מאומה זילתי בס' פרח לבנון הנ"ל), וגודע לכל כי ר"ש ווערטהיים
 לא בא מעולם לשערי העיר קראקא, רק נשאר במקום גדולתו,
 בהיכלו אשר בעיר הממלכה ווינא אשר שם היה בית מדרשו קבוע
 ושם ג"כ מקום מנוחתו כנודע. (ובקראקא נתקבל אז בסוף שנת תע"ב
 לאב"ד ולר"ט הגאון ר' יהודה ליבוש בן בתו של רבינו יהושע בעל
 מגיני שלמה, שהיה אז אב"ד בק"ק שידלוב, והיה ג"כ כמה שנים
 מבורר טק"ק קראקא לשבת בועד הגאונים דארבע ארצות פולין
 בידידי יערסלוב, עוד כמרים שנתקבל לאב"ד בקראקא, וכבר דברנו
 אודותיו הרבה בתולדות הגאון בעל מגיני שלמה ואכ"מ להארץ בזה): —

והנה ידידי! אחרי שהשכתי לך על כל שאלותיך היקרות, לא
 נשאר לנו אפוא מעתה רק לדבר ג"כ מעט מתולדות הגאון
 המקובל ר' יעקב טעמירלש מווינא, אשר שאלתני עליו במכתבך
 היקר אלי, אם כנים בזה דברי בן המחבר שו"ת אבן השוהם אשר
 כתב בהקדמתו שם, שהיה לו לר' יעקב טעמירלש שלשה אחים ואחד
 מהם היה הגאון ר' ליב חנליש שחבר פירוש על הטורים, ובקשת
 ממני להודיעך חות דעתי בזה, והנני למלאות שאלתך ובקשתך בזה
 בנפש חפצה, וגם בלב שמה, מאשר הקרה ה' לפני לעשית שם
 וזכר להגאון הזוה אשר היה אדם גדול בדורו, ורבן של כל בני
 הגולה בחכמת האלקית, כאשר העידו עליו כל גאוני זמני, ועד כה
 לא מצאתי עוד למי שהתעיר לדבר אודותיו, על כן אמרתי לעשות
 לכבודו מדור בפני עצמו, ולכתוב פה המעט מן הנודע לי מתולדותיו
 ואחד המרכה ואחד הממעיט, ובלבד שתתכרר האמת ותרכה הדעת,
 ואתה הסכת ושמע:

ו) תולדות הגאון המקובל הגדול מו"ה יעקב אישכנזי, הנודע בשם ר' יעקב טעמירלש מווינא, בעהמח"ס ספרא דצניעותא דיעקב:

הגאון ר' יעקב טעמירלש או טעמירלש מנוע אישכנזים, נולד לאביו הרב רבי אליעזר בעיר ווירמייזא בארץ אישכנז כאמצע הטאה הרביעית טאלף השישי, וכימי חורפו בא למדינת פולין וקבע בית מדרשו בעיר לובלין (קב הישר פרק מ"ה) הנודעת מאז לעיר עתיקה טלאה חכמים וסופרים, ומשם תקע אהלו אהלה של תורה בעיר קרעמניץ אשר בגליל וואחלין, ושם ישב ימים רבים, והרביץ תורה בישראל כנגלה ובנסתה, ובסוף ימיו נסע למדינת אוסטריא, וקבע בית מדרשו בעיר הבריה ווינא הנודעת בשער בת רבים בתורה ובחכמה בעשירות ובנדיבות, והיה נקרא כפי כל גאוני זמנו בשם ר' יעקב אישכנזי, והוא עצמו בא על החתום בסוף הסכמתו לס' אור חדש לר' חיים בוכנער מקראקא, "יעקב בלא"א מו"ה אליעזר ז"ל איש ווירמייזא", על שם עיר מולדתו, ובהיותו מרביץ תורה בעיר קרעמניץ כבר נתפרסם שמו בכל תפוצות ישראל לאיש אלקים קדוש, עד שהרבה מגדולי ישראל היו משכימים לפתחו ליהנות מאורו אור יקרורת, ולשמוע מפיו חדשות ונצורות, כנגלות ובנסתרות. כי רבי יעקב איש תם, מלבד שהיה גאון מוכחק בתלמוד ובפוסקים ושמו היה נודע בשערים המצוינים בהלכה על ידי תשובותיו אשר השיב לשואליו דבר בענינים הנוגעים לדינא, עוד היה רבן של כל בני הגולה גם בחכמת הקבלה, ככתוב על שער ספרו ספרא דצניעותא דיעקב שחבר על התורה ע"ד הקבלה על פי כתבי האר"י ז"ל, ונרפס אחרו פטירתו על ידי בנו ותלמידו הרב הגדול המקובל מו"ה אליעזר ליפמן אישכנזי, בהסכמת הגאון הגדול המקובל מו"ה יצחק הגדול זצ"ל האבד"ק פוזנ (המוכא בטנן אברהם בסימן א'), ואתו עמו הסכימו על הדפסתו שם עוד שבעה עינים עיני העדה ופארי הדור אשר כולם היו אנשי מופת ויודעי ח"ן אשר הארץ האירה מכבוד תורתם וחקמתם, והם ר' אליעזר בר מנחם האבד"ק לובטלא, (הוא הגאון ר' אליעזר מרגליות, בן הגאון הגדול מאור הגולה מו"ה מנחם מענדל מרגליות

כלילת יופי

מרגליות האבד"ק פרעמיסלא המוכא בשו"ת צמח צדק סוף סימן מ"ב
 והגאון ר' אליעזר הנ"ל היה ג"כ חותן משה ה"ה הגאון מו"ה משה
 זאב שהיה אב"ד בגליל העליון סביב לק"ק מינסק בהגאון המקובל
 מו"ה יהודה יודל מקאוולי ז"ל, וכבר דברנו אודותם הרבה בספרי
 כלילת יופי ח"א ב"ד ס"ח ע"ב בהערה ז' שם, ור' אהרן שמואל
 ב"ר ישראל האבד"ק ספד"מ (הוא הגאון הנודע מהרא"ש קאידינובר
 שהיו בסוף ימיו ג"כ אב"ד דפה ק"ק קראקא, והוא בעל ס' ברכת
 הזבח וס' ברכת שמואל וס' אמונת שמואל וס' תפארת שמואל),
 ור' גרשון אשכנזי האבד"ק ווינא, (הוא הגאון הנודע בעל עבודת
 הגרשוני וס' חידושי הגרשוני וס' תפארת הגרשוני), ור' מאיר שמעון
 בטו"ה יודא ליווא האבד"ק פולדא, (הוא הגאון הנודע מהר"ם שמעון
 שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק אמשטרדם והיה חתנו של הגאון מו"ה
 מנחם מענדל באס האבד"ק ספד"מ, וכבר דברנו אודותם הרבה בספרי
 כלילת יופי ח"א דף ג"ב ע"א בהערה ג' שם), ור' בנימין וואלף ב"ר
 יעקב סג"ל עפשטיין האב"ד דק"ק פרידבורק (הוא הגאון הנודע
 בשם ר' וואלף עפשטיין, אשר בא ג"כ בהסכמה על ס' מקור חיים
 על או"ה מהגאון בעל חות יאיר, והוא נדפסה בס' חות יאיר שם
 ב"ד רל"ד ע"ב, גם נדפסו ממנו שתי תשובות בס' שו"ת אמונת
 שמואל למהרי"ש קאידינובר כסימן ט' שם בנדון שריותא דעגונה
 ובסימן יו"ד שם בנדון גט, אם רשאי מטר להיות שליח להלכה
 כדעת חכמי קראקא, וחתנו היה הגאון הזקן מו"ה מאיר בהגאון מו"ה
 אברהם משה ז"ל, שהיה אבד"ק הנובר אשר בא בהסכמה על ס'
 שו"ת השיב רבי אליעזר, ביום ה' ר"ח שבט תפ"ז לפ"ק, ושם בא
 עה"ח נאום יוסף מאיר בלא"א הרה"ג מו"ה אברהם משה זצ"ל, התן
 הרה"ג כטו"ה בנימין וואלף סג"ל עפשטיין זצ"ל), והגאון הנודע מו"ה
 יצחק אבוהב האבד"ק ספרדיים שבאמשטרדם, (הוא הגאון הנובר לשם
 ולתהלה בהקדמת ס' זרע בירך שני על התורה, שחבר הג"מ ברכיה
 שפירא דרשן ודינא בק"ק קראקא) והאחרון היה הגאון מו"ה יהודה
 ליבא האבד"ק העלישוויא, וכל אלה הגאונים מהם היו תלמידי ממש
 של הגאון ר"י טעמירלש גם בנגלות, ומהם קבלו ממנו בנסתרות,
 וכולם היו שותפים בצמא את דבריו, כאשר תראה להלאה:

והנה

ב) והנה המעיין בעין חודרת על הזמן אשר חי בו ראש המקובלים
 הזה ר' יעקב מעמירלש ז"ל, יתפלא וישתומם מאד בראותו
 איך פשט אז הלימוד והעיון והשקידה בספרי הקבלה, ובסתרי ורוי
 התורה על פי כתבי האר"י ז"ל ותלמידיו הגדולים והמצוינים אשר
 נקראו בשם גורי האר"י, ואשר יצא קום בכל הארץ, עד אשר רבים
 מן השוקדים על דלתות התורה, היה להם עסק בנסתרות יותר מבנגלות,
 כי מאד נכספה וגם כלתה נפשם ללמוד וללמד ולהיות מידעי ח"ן,
 לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, כאשר העד העיד לנו על זה גם
 ר"י מעמירלש בעצמו בהסכמתו לס' אור חדש לר' חיים בוכנער
 מקראקא מיום ט"ו טבת הת"ך לפ"ק, וכה דבר איש האלקים שם
 כי בימיו אכשיר הרא "כי מלאה כל הארץ דעה, ממש מקטנם ועד
 גדולם בסוד ה' להם ידיעה, ותהי זאת נחמתי בעניי בראתי גדול
 כוסף והשתוקקת אנשי דורנו זה אל החכמה הנעלמה, ורוכס ככולם
 בעם ככהן כקטן כגדול מתאווים לעמוד בסוד ה' ולקיימה" ע"כ דברי
 פי חכם חן, וכל זה היה על ידי הדרשות אשר דרשו אז קצת
 מגאוני הזמן ברבים לפני ההמון, כי ישיגו שובע שמחות, והיים
 הנצחיים בלמוד חכמת הקבלה אשר כל חפצים לא ישוו לה, ובה
 הלהיבו בלבם אש התשוקה להתקדש ולהטהר, ולדרוש בנסתרות
 בכל אתר ואתר בעיון ובשקידה, בתוך קהל ועדה, ובתחלה עלתה
 כפורחת בין גדולי חכמי הספרדיים תושבי גלילות הטירקיא, בארץ
 תוגרמא ובארץ הצבי, מני אז אשר עמדו בתוכם שני שרי צבאות
 ישראל הגאוני המקובלים אנשי מופת אשר עשו אזנים לחכמת הקבלה,
 והם מהר"ם קורבארו ובנו המקובל מו"ה גדליה ותלמידו המקובל ר'
 אליה די וידא"ש בעל ס' ראשית חכמה, ושאר תלמידיו הגדולים
 המצוינים, ועד שלא שקעה שמשו של משה מהר"ם מקורדיבארו
 זרחה שמשו של המקובל הגדול האר"י ז"ל לוריא, ובנו הגאון מו"ה
 ישראל לוריא, ותלמידו המובהק המקובל מו"ה חיים וויטאל ז"ל בעל
 ס' פרי עין חיים ותלמידיהם ותלמידיו תלמידיהם, והאר"י ז"ל בעצמו
 דרש רבים בדברי קבלה וברמזי התורה, (שם הגדולים מערכת גדולים
 באות יו"ד סימן של"ב), ובערי תוגרמא ובפרט בעיר הגדולה
 קיסטאנטינאפול רבו אז השוקדים על דלתות חכמת הקבלה על פי
 כתבי האר"י ז"ל אשר פתח להם שערי אורה והיו דורשים רבים

כלילת יופי

בסתרי תורה ח), ומארץ הקדושה באה הקבלה בתקפה ובגבורתה גם לארץ איטליא, וראש המקובלים היה שם הגאון הקדוש רבי עמנואל טק"ק רעץ, והוא המקובל הנודע בשם הרמ"ע טפאנו בעל עשרה טאמרות

ח) ראה מזה בהסכמות הגאונים דק"ק קונסטאנטינאפל, על ס' נחלת צבי על מס' אבות סנדסס צווייטזאה בשנת ה"ך לפ"ק, והנה סס בשיון רב ע"י הרב"ג המקובל הנודע מו"ה משה זכות ז"ל, והמחבר היה הרב"ג המקובל מו"ה צבי בן האלוף הישיב מו"ה שמאון טוכטירער מקראקא, תלמיד רבינו בעל הבית ז"ל, ומדבריו כולם ללמוד שמלבד הגלות טסקו ג"כ בנסתרות, והיו כולם מודעי ח"ן עש"י כתבי האר"י ז"ל, ושם היה עומד לזכר בראש המקובלים ג"כ הרב המקובל הגדול מו"ה אברהם יחידי דרבן דק"ק קונסטאנטינאפל, והוא היה יושב ודורש ברזי דרוזין בפרסוס רב בהך קהל ועדה, ובזה הלהיב לב השומעים להיות כולם מאוהבי הקבלה, ובהסכמתו על ס' נחלת צבי הנ"ל גלה דעתו להראות ג"כ איזה דרך ישרה שיצור לו האדם בלמוד חכמה הקבלה, ובא בקצרה בשפה נחה וברורה וז"ל שם "הו האדם היה כאחד מאשרי מעלה בהחלבו בקצבה של הלכה, מדלג על הרי ההלמוד, מקפץ על גבעות המדרשים, והוא בהיכלי מלך וכלי זיינו עליה מגן אש יראש ורומח לפרוף ערף בשר היורד מן השמים שמלאכי השרה זולין, ובזאת וכזאת האכל הרב שיסויה שלופה ביד החכם השלם עטרה צבי ונשירה הפארתה נר"ו, סכינת מריפא וכו', ואחרי כל השבח הזה הנאמר באמה מפי סופרים עוקרי הרי הרים, פניתי אל דרך הנסתרות אשר חפס החכם השלם המחבר עטרת צבי נר"ו, והנה הוא יז"ל בעקבות הקבלה הקדומה המפורסמת בספרי הרב הקדוש מהר"ם קורדיבארו ושיעורו זכרונם לברכה. והנה זאת עזרי לכבוד חכמתו כי ייחד לו מקום לדברי חוכה הללו עדר לבדו, ולא יאש גשפו לפדסמס בדפוס, כי למן היום אשר נגלה אלינו איש האלקים האר"י הגדול מהר"י אשכנזי ז"ל, כל היוצא מבית מדרשו וספרי חכמתו גם כתיבות טוהב לקבלת חכס או רב אשר לא ידע דרכיו ונתיבות אורחותיו אורחות חיים, ולא שאני בעיני פוהז וגורע היו מעלת הרבנים הקדושים ההם שעסקו בחכמה זו תלילה, כי הם זכו אל ההנהגה הראויה לפי דורם, וכבר העיר הרב האלקי האר"י ז"ל כי אין ספריהם על יוסר זהה החכמה כידוע בדברי תלמידיו האדירים מניקי הארץ ובפרט מהר"ם ווישאל זל"ה"ה. וכיון שדברי הרב האר"י ז"ל נאמנו מאד והוסמנו מן השמים, כי נגלה אלינו אליהו

מאמרות, והוא בא בהסכמה בשנת שס"ט על ס' מקור חכמה על פשמי הזוהר בהדפסה הראשונה, ובשנת שפ"ג יצא לאור הדפוס בעיר מנטובה הס' עסיס רמונים והוא קיצור ספר הפרדס של מהר"ם קארדיוואר^ו, ונתחבר על ידי שני תלמידיו ר' שמואל גאלוקי ור' מרדכי דאמ"ו, והרמ"ע מפאנו תיקן את הספר והוסיף עליו ג"כ נוסף משלו, ושוב יצא לאור גם ס' פלה הרמון שחבר הרמ"ע מפאנו ז"ל בעצמו, והוא קיצור חלק מספר הפרדס של מהר"ם קורדיווארו ז"ל, ובהקדמתו שם הרחיב הדבור בענין למוד חכמת הקבלה, וגם לבאר ההבדל מיה שיש בין דרך לימוד הקבלה של מהר"ם מקורדיווארו ותלמידיו, ובין דרך הקודש של האר"י לוריא ז"ל ותלמידיו, והמעיין שם יראה צטאוננו בדבריו היקרים, המתקבלים על

אליהו ז"ל כידוע לבקי במכתבי תלמידיו האדירים ז"ל, מה לו לה"ח ולצרה הזאה להבנים ראשו בין הרים הגדולים שן הזא אש מהחשמ"ל העליון ויגרוס זק לעצמו חיו על כן בומר נשטו והרזא להחכים ישוק בספרי הרב האר"י ז"ל וישמש כהבו תלמידיו האדירים, ובפרט מהר"ר חיים וויטאל האלוקי ז"ל תלמידו המובהק שאנה לו כלבוא, וכבר ראיתי לבעל דמסק אליעזר בחתימתו לנעלה רומז דברים אלו כי לא יפרסם המחבר דרך הנסתר בדפוס והלכתא כותיה ולא מעטמיה, דכבר נהגו הרשעה לפרסם סודות החורה בדפוס הנאמרים בשרשים אחמייס בפרטותיהם מסי האר"י הגדול ז"ל, אבל הנגלות בפלפולא ומשרטיו יערב לחכמו כמן ודבא, וכל מן דין יחלקם ביעקב ויסיפס בישראל כחד מבני עליה אשר נהגו בספר דבריהם ויוחקו לכבוד ולהפארתה, הנה ילחי מלין ואנכי חזון הרביות, ונה שחיותי בדעתו ואמר לי לכו, זעיר אני אברהם הימיני עכ"ל הדרשן שם, (והנה כבר נודע ומפורסם ברבים מענינו של הרב המקובל הזה כי פעם וילכד אחיכ ברשה החועז ש"ן שר"י, כאשר עשו ונלכדו ברשתו אז ג"כ הרבה גדולים בארץ חוגרמא סס ומכללם גם הגאון הגדול מהר"ח זצנשתי בעל כנסת הגדולה ז"ל כידוע, אבל כולם חזרו אחיכ ונהחרכו מאד ושוו למקומם לחורתם ולדקדקם כמקדם, ואש אמנם כי עוד לא נהבדר לנו עד כה אש נס. אברהם שב למקומו, ואולם איך שיהי עכ"פ באוהו זמן שכתב הסכמה זו כבר היה, כי זה היה מעשה איזה שנים קודם מעשה דש"ן שהיה אחיכ בשנת חכיו לפ"ק כמבואר בשו"ת נחלה שבעה בסימן ס"ח):

כלילת יופי

על לב מבין ב) — ומארץ איטליא באה ונתפשטה ביתר שאת בארצות אשכנז ופולניא וליטא בכל מדינה ומדינה ע"י גאוני ארץ האשי אלפי ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ובעיר העתיקה וורמייזא

היה

ב) ומחיות טוב אמרתי להציג פה ג"כ לעיני הקוראים קצת חמרות טהורות ומאד יקרות מרבינו הרמ"ע ז"ל בעל עשרה מאמרות, מאשר כתב בזה בהקדמתו לסי' פ"ח הרמון שהוא קיצור מספר הפרד"ס שחבר הר"מ מקארדיווארו ז"ל, וז"ל שם "אמר מנחה עזריה שסיר שחנמא ב'אשאי לפרסם המהדורא בהרא מהספר הזה ולזכות בו את הרבנים, כי הא דהקן אס אין אני לי מי לי, וכשאני לעמני מה אני, ואס לא עכשיו אימתי, וכל סכן שהוסף בי אהבה וחבה אל ההסכמה הזאת שככה השביעני ידידי האלוף מו"ה יצחק ב"ר מרדכי איס פולניא, הוא החלמיד הוזיק דורש טוב לעמו גבור בתלמדותה של תורה, ובדברי החוספות על כל בני גילו עשר ידות, ומה גם עתה גזר על עצמו גלות שלמה ונעשה חכזרי על אשתו ובניו לאהבת החכמה הזאת וז"ל מקצה הארץ ירכתי לפון לשמוע את דבר ה', אחר שאמר ונעשה רצונו לא היה דבר חכמה אשר לא הראיתיו בלמודי, והנה הוא הפיזר בי מאד על זה לעשות נחת רוח אל החכמים האדירים, רבני אשכנז יחזקו במעוזה, שום יעשה להם כי כפי עומק הבנתם במנהג ובגמרא, ופלאי פלפולם וחריפתם בשיקול הדעת ובסברא, כן ירבה חשקם וחמדתם, וכן ישלחו מאווי חסידותם לעשות כוונת למלאכת שמים הלזו בכל לבבם ובכל נפשם, ועוד חושבני לי מחטאה, אם יקדמי אחר להדפיס שלא ברשות מה שנהגלה ונחפור מן המהדורא קמא מהספר הזה בשעה שהיה מכניסים חברים תקשיבים לקולי, שלמים וכן רבים בימי חורפי צוויניא עיר גדולה של חכמים וסופרים שהם הרביבוני, ובמקום גדולתם הפליגו והתמידו ענותנותם לעיני כל ישראל, כי ראשיהם וזקניהם נקבצו ובאו לשמוע בלמודים הנחמדים האלה, וסמו פניהם עלי לקרוא באזניהם שמועה אחת בכל יום מספר פרסם רמונים בדרך הקרה ובשפה ברורה, שימה פניהם כמלה והבלין כי היכי דלא הווי כהלכתא בלא עעמא, ומרגלא בשומייהו דהי רבין קשיאי ריה יחוח להי אשה, לחוקי ולאמנני, במוסר הנביא אל האמר נער אנכי, ואחריהם כל ראשי המדינות האלה בארצות מנורס בימים ההם, ובעת ההיא כלו ילפי מהקנתא, איס לא נעדר תהלה לאל, ומלאה כל הארץ דעה אחת ה' :

ואני

היה שם ראש המקובלים הגאון מו"ה אליהו אישכנזי במו"ה משה לואנ"ץ, שהיה אב"ד ור"מ בוורמייזא שם, והוא היה תלמיד טובהק להגאון מהר"ל מפראג כמבואר בהסכמתו אשר נתן על הדפסת ספר גדולת

ואני לזכר הסימנים מלאהי, אני הייתי יושב ודורש וחורחו של משה הוא בעל הספר, הוא החכם הידוע די שפיר קדמו להחיות, שהגדיל תורה הפליל חושב בפירושו על הזכר והתקונים, רעיל מהימנא ואלרות, ספרא דלעשותא סבא ויוקא, וקונטרסין הרבה ממה שלא נדעס מהזכר מכללם שיר השירים ואיכה, וכן פירוש ספר היצירה, ופירוש התפלות של כל השנה, כל אלה חבנו להקרא בשם ספר אור יקר, אשר פי המחבר יקבנו פעמים רבות בפרדס רמונים ובמקומות רבים זולתו, לבד חיבור גדול ומשאר של דרשות לדרך הפשט, הוציא מאתה של הורה, הן הנה היו לבני ישראל שומעיהן ערבות, להגותן חביבות, לטיוחן עמוקות ועשומות, מנותקת ורמות, שהיא מקביל בהם קהלות גדולות בקולו קול עוז קול הדר קול משבת, על אדמת הקודש במהרה לרומם, וגדול כבודו בפירוש הורה מחודש ועמוק ורחב ידיים על דרך האמת, ולאחרון חביב זה ספר "אלימ"ה", ובאליס שהיא עשרה עינות מים ושבעים המרים כארזים נשע הי כנחלים נפיו וכו'.

ויותר שהיה חכם גדול בגמרא, הוא יושב בישיבה כל ימיו לחדד אה התלמידים שהילי זימים, והיה גם כן קבוע להוראה ולשפוט דק בין איש ובין אחיו ובין גרו, ורבו המוסבס מהר"י קארו ז"ל רבן של כל בני הגולה, אחים בהספדו על קברו, ובה אמר "כאן נגזז ארון ההורה", הו חזי מאן גברא רבא דאסהיד עליה האר"י ז"ל, שראה חרי עמודא הנורא מלויס אותו לפני המטה בזמא דהלולא, אשרי אדם מלא חכמה, ואדם הסיק הבונה:

זכות מורי מו"ה עזרא נר"ו איש מנעוה, ודקחו לעולם העמוד שהכניסני מנעורי לחצר גינת ביתן החכמה החביבה הזאת ברשותו עשהו, ונפש החכם המחבר חלנו עם חסידים בכבוד הרקן על משכבו בשלום, כי כאשר הגיע לאזנו רב שחקי הנמרץ לחחו בחכמה זו שלא לי ספר הפרדס ע"י אחד מהלמידיו, שמחתי ושמחתי בו, ומשם נפקחו עיני לחזר לי מנוחה בשאר חיבוריו אחרי שהוא נחבק בישיבה של מעלה, ואני זאת מלאכתי מלאכה שמים הלא מנער הו, מגילה נחתי מהם אל החברים המוזמנים היושבים לפני, זקנים עם נערים גדיים נעשו חייבים מדי דברי בם יום יום, על כן באו הדברים בראשונה בלתי

כלילת יופי

גדולת מרדכי ואגודת אהוב בשנת שע"ה לפ"ק, ובק"ק ווירמייזא שם הרביץ תורה ברכים והעמיד תלמידים הרבה בנגלה ובנסתר, והיה נקרא בפי כל בשם ר' אליה בעל שם וחבר ס' אדרת אליהו, ובשנת שפ"ו השלים חיבורו מכלל יופי על מגילת קהלת ע"ד הקבלה, והסכימו עמו אז שלשה גאונים במדינה שם אשר היו כולם מיודעי ח"ן, והם ר' פתחיה בן החבר ר' יוסף, אב"ד דק"ק ווירמייזא, ור'

מבוררים כל הזקן, ואף גם זאת צימים ההם הוספתי שמה ידי וכפלתו לישרים תושיה, והטעם לעיקר ככלל הספר ונהרו אליו החברים כולם:

ומעיד אני עלי שמים וארץ, כי גם אחרי שזכיתי לטעום מעט מזעיה בקפה המטפה שורי שריים מרדכייה הארני מפיסה ומפי כהבים של גורי הארני ז"ל, מהקונטרסים רבים וכפדים ששגרו לי מגדוליהם והצוביפס אשר בארץ הקדושה, במהרה תרוחם, לא גבה לבני ולא רמו עיני להרהר על החכם ז"ל ועל דבריו כאשר לקחה אזני שמן מרבים מעמי הארץ המתחכמים ולא מחכמה, כי זה וזה לא נתקיים בידם, והמה מחפזים ומחכמים בשמלקי ויחסחו עלי דברים אשר לא קן, יודע כל שער עמי שכל ימי היותי מחבב דבריו בקהל רב צבתי כנסיות וצבתי מדרשות, ואמת רב מובהק הוא לי מהוך ספריו ה"ל וחייב אני לו מורה וכבוד בשני עולמות, ככל אשר החלמדיס שדקו יומני וזכו לעמוד ולשמש לפניו, אשרי שהיה עמלו בחורה כל שנתו ועשה נחת רוח ליוצרו לילוח כימים תמיד, מחלקו יהיה חלקו, והמוחם בו ובחכמתו ימאסהו חלקים כי משה אמת ותורתו אמת לפי שזמן של דברי הזוהר והגאונים ע"ה לא היחה קריאה בספריהם אשר שגבה ממנו:

ומי המוחם בדברי הקמחי בשבטן של המקראות עתיד ליתן את הדין כי הוא פתח שער ההבנה אל הפעם אשר לא יכזב השפ"י שיש בהם נסתר, כן הדבר הזה כי פתח לנו החכם ע"ה שערים מנוינים בחכמה האמת, ומחוסס יוכל כל ירא ה' וחרד על דבריו ליפנס לערקלן בשמום חכמים לשמוע בלימודים פה אל פה לא זולת דבזיר מהבו לא סגו כולא האי ועדין חשפה, כי לולא ה' צבאות העיר את מורי הר"י ישראל גר"ו אשר בא מארץ מרחק וקבע מדרשות בכל הארצות האלה בשוד ישרים, ועדין לא זכינו להורה, וזה סימן ישה בלמודו שכל החברים אחרי גסעו קיימו בעלמם בחשק נמרץ כי טוב סחרה מסחר כסף, וסלחו אלה לאלה מהני מולי מעליותה ששמעו מפיו, וגמולא שם שמים מחבבד ומחבריה על ידם, — אמנם קן כי כאשר גבהו דרכי הסדרם מן הקמחי, כן

ור' שמעון וואלף אופנהיים במו"ה משה יהודה ליווא ז"ל, ור' שמעון
 במו"ה יעקב מערכי ז"ל, — ובארץ פולין בעיר אוסטרא אשר בגליל
 וואהלין, היה אז ראש המקובלים הגאון המקובל מו"ה ישעיה הלוי
 הורוץ ז"ל הנודע ע"י ספרו הגדול של"ה, וגם הוא בא בחכמה
 בשנת שס"ג על ס' מקור חכמה על פשטי הזוהר הנ"ל, ופה קראקא
 מטרופולין של כל מדינות פולין, נתעלה חכמה זו אז ע"י הגאון
 הקדוש מו"ה נתן שפירא ז"ל בעל מגלה עמוקות שהיה ריש מתיבתא
 ודרשן הגדול פה (בימי רבינו בעל הב"ח ז"ל שהיה אב"ד פה), ועל
 ידי בניו הגאונים מו"ה שלמה שפירא האב"ד ק סאטנאב, ומו"ה משה
 שפירא האב"ד דק"ק הורדנא, וע"י תלמידו הגאון מו"ה ברכיה שפירא
 דיין ודרשן פה בעל ס' זרע בירך על התורה, ובעת ההיא היו פה
 עוד הרבה מבעלי תריסין אשר עסקו והעמיקו בחכמה זו כמו ר' יודא
 זעלקיל מו"א אשכנזי חתן בעל הב"ח ז"ל, ור' צבי הירש ב"ר
 שמשון טובפירער, תלמיד בעל הב"ח ז"ל, והוא בעהמח"ס נחלת צבי
 על מס' אבות, ור' חיים בוכנער בעהמח"ס אור חדש על ברכת
 הנהנין, והרה"ג מו"ה יוסף שמואל מקרעמניץ דיין דפה ובסוף ימיו
 נתקבל לאב"ד בק"ק ספד"מ, ועוד ועוד. ובמשך הזמן קם פה ג"כ
 הרב המובהק המקובל הגדול מו"ה צבי הירש במו"ה ירחמיאל האמש
 והוא הי' מילידי וגידולי ק"ק קראקא, והיה ג"כ חריף ובקי בתלמוד
 ובפיסיקס, ואח"כ נכנס לפרדס, והעמיק הרבה בחכמת הקבלה על
 פי כתבי האר"י ז"ל, ובעודו בימי חורפו הרחיק עוד טפה ועבר בכמה

מדינות

גבהו דרכי האר"י ז"ל מדרכי הספר הזה, ואל תחמהו כי גם בספר אלימה
 להחכם ע"ה, וגם בלימודי האר"י ז"ל, יש לכל אחד מהם שעות עמוקות זו מזו
 עד להסליח, וכל ערכך יהי בשקל הקודם מעין האמור במסכת חגיגה בפרקיהין
 של חיות הקודש אשר בהמרכבה, שכל הגוזה מחכירו הוא כנגד כל מה שחזרו
 וכסס שהוא חסור ונמנע לנרף ולערכב פשטי הקמחי עם הסרסס, חלא טוב אבר
 נאחזו בזה וגם מזה חל הנח ודינו, כך חסור ונמנע לנרף ולערכב חכמה האר"י
 ז"ל לא מיניה ולא מקצתה עם הספר הזה וכל דכותיה, ועל דבר זה נכרת
 ברית ולעולם קושטא קא, וקורא חני על החכם ע"ה המקרא הזה, תורה אמת
 היחה בפיחו, ועולה לא נמנע בשפתיו עכ"ל הרמ"ע ז"ל בהקדמתו לספרו שלח

הרמון שס:

כלילת יופי

מדינות כפולניא ובאשכנז ובכל מקום בואו השמיע ג"כ דרשותיו
 ברבים אשר כולם על יסודי הקבלה השבעו, והוציא ג"כ לאור
 הדפוס כמה חיבורים אשר חבר, והם ס' שכתא דרגלא הנקרא בשם
 עשרת צביו, וס' דרך ישרה, וס' חמדת צביו על תיקוני הזוהר, ובסוף
 ימיו הוציא ג"כ ספרו נחלת צביו על התורה (וכמדומה שאז יצאו עליו
 עוררין וגם על ספרו חמדת צביו ועל ספרו נחלת צביו ולא נתברר
 הדבר היטב), והוא בא בהסכמה על ס' עבודת הכורא להרב המקובל
 מו"ה עקיבא בער ב"ר יוסף מווינא בשנת תנ"ט לפ"ק, ובעת ההיא
 הורה דר פה קראקא, ג"כ איש מופת הרב המקובל הגדול מו"ה
 העשיל צורף ב"ר יוסף ז"ל אשר בימי חורפו בא מוויילנא, וקבע בית
 מדרשו פה קראקא, ודרש ברבים רזי דרוין בחכמת הקבלה, וגם חבר
 שלשה חיבורים גדולים, וכולם בחכמה זו, אבל לא יצאו לאורה
 (פנקס הח"ק פה, ונזכר הרב הזה לשבח בסוף ס' קב הישר כסימן
 ק"ב, ובס' יש יעקב בערך בושה וענוה סימן י"ח), וקרוב לזמן ההוא
 התעוררו ג"כ חבורתא קדושתא מחכמי וגאוני ק"ק קראקא, מאלה
 אשר באו בסוד ה' ובקישו לעשות כונים למלאכת שמים, וערכו
 מכתב בקשה להגאון המקובל הגדול מהר"ם זכות ז"ל, שהיה אז
 אבד"ק מנטובה בארץ איטליא, להודיע להם העשרה תיקונים דמצרכים
 לכתובת ס"ת ותפילין וקדושתן מתחלה ועד סוף, והגאון הנ"ל השיב
 להם כמבוקשתם (מישנת חכמים למהר"ם חגיז כסימן רכ"ח), ובעת
 ההיא צ"ץ גם כן נזר תפארת יהודה יודל הגאון המקובל האב"ד
 דק"ק קאוולי אשר בגליל וואהלין, (אשר חבר ס' קול יהודה על
 כל היש"ע או"ח ורצה להדפיסו עם המ"ז ביחד כטרם שנדפס המגן
 אברהם ולא עלתה בידו, כמבואר אצלנו בספרי כלילת יופי ח"א
 דף ס"ט ע"א), ועל ידו ועל ידי שני בניו הגאונים המקובלים מו"ה
 יוסף שהיה אב"ד הגליל ק"ק מינסק, ובסוף ימיו בק"ק דובנא רבתי,
 (הוא היה רבו של הרב המקובל מהר"ץ קאיידינבר בעל ס' קב הישר)
 ומו"ה משה זאב אב"ד הגליל העליון דק"ק מינסק (והוא היה רבו של
 התוכן הגדול מו"ה יהונתן טראזנאי בעל ס' ישועה בישראל על ה'
 קדוש החודש להרטב"ם), נתעלה ונתפשט הלמוד בחכמה זו
 במדינה שם במדה גדושה, — וגם בכל ערי מדינת פולין גדול
 ובפרט בעיר פוזנן אשר שם היה יושב על כסא הרבנות ראש
 המקובלים

המקובלים הגאון מו"ה שעפמיל סג"ל הורויץ בן הגאון בעל השל"ה. והוא בעהמח"ס ווי עמודים, אשר כל רו לא אניס ליה בנגלות ובנסתרות, ושוב נסע משם לעיר ווינא, כי במשך הזמן ההוא היה עת צרה ליעקב בכל מדינות פולין ע"י מלחמת הקדריים כנודע, ונתבטלה אז הישיבה בפוזנן שם, ואחרי תום רעש המלחמה וגזרת הקהלות, כאשר נחו מעט מצרתם נכנתה העיר על תלה, ונתקבל לאב"ד בפוזנן שם הגאון המקיבל הגדול מו"ה יצחק בן מו"ה אברהם ז"ל (המוכא במגן אברהם בסימן א'), והוא היה תלמיד טובהק להגאון בעל קיקיון דיונה, ומלפנים היה אב"ד בלויצק ואח"כ בוילנא ומשם בא לפוזנן והוא היה אז יחיד בדורו בנגלה ובנסתר (שם יעקב ערך בושא וענורה סימן ה'), והעמיד תלמידים הרבה גם בחכמת הקבלה בעיר פוזנן שם, ואחריו נתקבל בפוזנן שם לאב"ד הגאון מו"ה ישעיה סג"ל הורויץ בן ר' שעפמיל הנ"ל, ומלפנים היה אב"ד בק"ק כומסלא ובק"ק לייפניק ובק"ק פפד"ט ומשם בא לפוזנן, ואחריו נתקבל לאב"ד בפוזנן שם הגאון המקובל הגדול מו"ה נפתלי הכהן בעל סי' סמיכת חכמים אשר מלפנים היה אב"ד בק"ק אוסטרא, ומשם בא לפוזנן, ונודע שהגאון הזה היה לו עסק בנסתרות יותר מכנגלות, ושוב נסע מפוזנן לשבת על כסא הרבנות בפפד"ט, ונתקבל לאב"ד בפוזנן שם חתנו הגאון מו"ה יעקב בהגאון המקובל מו"ה יצחק הנ"ל, ואחרי פטירתו נתקבל לאב"ד שם הגאון מו"ה מרדכי שהיה לפנים אבד"ק ברודא ומשם בא לפוזנן והוא היה בן הגאון המקובל מו"ה נפתלי הכהן הנ"ל, וכל אלה הגאונים היו כולם מיודעי ח"ן כנודע, — וכעיר פינסק אשר בליטא המדינה עמד שם ג"כ אדם גדול אחד והוא הרב הגאון המקובל מו"ה יהודה ליב ברבי יוסף ז"ל, (אשר כבר דברנו אודותיו הרבה בספרי כלילת יופי ח"א בתולדות רבינו המ"ז בהערה ב' שם), והוא הוציא לאור הדפוס ספרים רבים ונכבדים אשר חבר לזכות הרבים והם סי' קנה חכמה, דרך חכמה, דעת חכמה, מקור חכמה, וסי' דברי חכמים, ועלה האיש מעירו והלך ממדינה למדינה כפולין ובאשכנז ובכל מקום ביאו דרש ברבים דברי כבושים, ורבים השיב מעון עד כואו לעיר המכירג ושם לקח ג"כ דברים עם הגאון האב"ד דשם מו"ה זלמן מירלש ועם חרתנו הגאון בעל חכם צבי ז"ל, ובכל דרשותיו הורה דרכו בקודש לעזור את העם בתשובה, וגם להזהירם

כלילת יופי

להזהירם ללמוד ולעסוק גם בחכמת הקבלה, (ראה מזה בס' ויקהל
משה בן מנחם מפראג בדף י"ב ע"ב, ובס' משנת חכמים למהר"ם
הגזו במעלת התלמוד בסימן כ"ט ג):

ג) **ההנהגה** אם אמנם כי עוד הרבה מגדולי וגאוני הזמן זולתם היו
עוסקים אז ב"כ בחכמה זו, וחיו כלם חכמים כלם נבונים
וכלם בעלי מקובלים ויודעי ח"ן נוסף על תורתם וחכמתם, אך הם
היו כלם מן הצנועים אשר במסכתרים חשקה נפשם לעסוק בנסתרות
ולא

ג) וגם בערי יסודה שבמדינות צהמערן ומערבין ההעוררו אז הרבה יחידו
סגולה מבעלי הריסין לשקוד גם הם על ספרי חכמת הקבלה בכל
הוקף ועוז, ובפרט בעיר פראג מקום החורה והחכמה, (זהו כפי אשר העד העיד
לנו הרה"ג המקובל מו"ה משה ברבי מנחם ז"ל בראש ספרו ויקהל משה),
כי שם היה ג"כ ראש המקובלים בעת ההיא, הרב הגאון זקן ויושב
בשיבה המקובל הגדול מו"ה מרדכי דמו"ס ז"ל, והוא עשה חוספות והנהגות
על ספר פעמון ורמון הכולל ס' עמים רמונים וס' פלח הרמון מהרמ"ע
ז"ל אשר כבר נדפס במנטובה בשנת שס"ג ונדפס שנית באמסטרדם בשנת חס"ה
על ידי הרב מו"ה יעקב בן הרב הגאון מו"ה מרדכי ה"ל, עם חוספות וחיובים
מאביו הגאון המקובל ה"ל, וגם הרה"ג מו"ה משה בר"ר מנחם בעל ס' ויקהל
משה ה"ל, היה ג"כ בית מדרשו קבוע בפראג שם עיר מולדתו, וזה משה
האיש היה גדול מאד בחכמת הקבלה עד שאמרו עליו דנהיין ליה שבילי
דרקיע כשבילי דנהר דעה (הגאון מהר"ם ווערטנהיים ז"ל בהסכמתו לס' ויקהל
משה שס'), ואחר הפרסום הגדולה שהיחה בעיר פראג (בשנת המ"ט) ילא משה נקי
מנכסיו בלי עוזר והומך עד שבא לק"ק נ"ג ואם קבע מקום ישיבתו, והעיר נ"ג
היחה אז קרית משום מלחה חכמים וסופרים והיא היחה ג"כ עיר דוד אושנהיים
מאור הגולה ז"ל, ורבים מחכמי וגדולי העיר שם עסקו ג"כ בנסתרות מלבד
הנגלות, וראש המקובלים שם היה הרה"ג המקובל מו"ה נפתלי הירש בהרב מו"ה
משה שפיץ סג"ל רעב"ץ ז"ל אשר היה מקדס אבי"ד ור"מ בק"ק דרעזניץ ובק"ק
רויסניץ ואח"כ נתקבל לדיון בק"ק נ"ג ואח"כ היה ג"כ ראבי"ד שם, ובשנת ת"ס
בא שם בהסכמה על ס' ויקהל משה ה"ל ובסוף ימיו נתקבל לאבי"ד ולר"מ
בק"ק ווימייזא ונפטר שם בשנת קודם ע"ז אלול תע"ב לש"ק, וכבר ידוע
שהוא חבר ספר מלא רגון על הש"ס, ומסקדמו שם נראה שהיה בקי ג"כ
בקבלה מעשיות ויעש"ה, ודי בזה:

ולא רצו לפרסם הדברים ברבים משום כבוד אלהים
 ורבים מהם היה רע בעיניהם גם כן בהדפסת ספרי קבלה
 הרוצה לטול את השם יבא ויטיל, כאשר כבר התמרמרו
 הגאון המקובל מו"ה יוסף שמואל מקראקא האב"ד דק"ק ספר"מ,
 בהסכמתו לס' אשל אברהם על מאמרי הזוהר, והאריך בזה שם בדברים
 של טעם, ועוד תמצא גם לפניו להגאון רבינו יהושע חריף בעל
 מגיני שלמה שכספרו שו"ת פני יהושע ח"ב סימן ע"ח השיב להגאון
 מו"ה מנחם מענדל (והוא בעל צמח צדק), שבא לפניו בשאלה
 ובנה דבריו על יסודי הקבלה, יע"ז ענה לו המחבר בקצרה "מ"ש
 מעכת"ה ע"ד הסוד, אמרתי אני אנו אין לנו עסק בנסתרות" ע"כ,
 וכבר ידוע שהגאון בעל מג"ש היה לו עסק בנסתרות, שהרי חבר
 פ"י על ס' עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו ע"ד הקבלה, ונאבד במשך
 הזמן כמבואר בהקדמת נכדו בראש ס' מגיני שלמה שם, אלא שלא
 היה רוצה שיפורסמו הדברים ברבים, וכבר הארכתי בזה בתולדות
 רבינו יהושע בעל מג"ש ז"ל, ושם הראיתי מקום לעיין מזה בישו"ת
 הרמ"א בסימן ז"ן, ובשו"ת מהר"ם מלובלין בסימן פ"ג, ובשו"ת חות
 יאיר בסימן ר"י, ובשו"ת חכם צבי בסימן ל"ו, ואכ"מ להאריך עוד בזה: —

והנה גם בעיר העליונה ווינא מצאה חכמת האלקות קן לה על
 ידי גאוניה ורכניה אשר ישבו על כסא הרבנות שם מק"ם
 קדמתה, וכבא הגאון המקובל ר' שעפטיל הורויץ בעל ווי עמודים
 מפוזנן לשכת על כסא הרבנות בעיר ווינא, כבר מצא שם בתוך
 קהל ועדה, אנשי שם ודורישי נסתרות, אשר עסקו בשיעור קומה
 ובעשר ספירות, והוא היה להם לעינים מאירות, כי מסר להם אמרות
 טהורות, קלות וחמורות, וכן עשה אחריו גם הגאון המקובל ר' ליב
 פישליש אשר נתקבל לאב"ד בווינא שם אחרי מות ר' שעפטיל ז"ל,
 וגם הוא היה מאיר הגולה כחכמת הקבלה כנראה מס' תיקוני תשובה
 אשר נדפס משמו בשנת תכ"ו לפ"ק, ואחרי נסיעתו מווינא לקראקא,
 נתקבל לאב"ד שם הגאון ר' גרשון אישכנזי בעל עבודת הגרשוני,
 והוא עלה על כלנה, כי הוא היה מכת המחזיקים בלמוד הקבלה
 בפרסום רב, ודבר קשות נגד המקטרינים בזה, כמבואר בהסכמתו לס'
 ספרא דצינעותא דיעקב, והמעין ידרשנה משם:

הן הזה נחזור ונשובה אל המקובל הגדול ר' יעקב
 עמירלש אשר הופיע באור תורתו וחכמתו בלובלין
 ובסוף ימיו בעיר ווינא בימי הגאון בעל עבודת הגרשוני
 והוא הקדוש אשר העידו עליו גאוני וחכמי זמנו כי ארבעים שנה
 ישב בתענית בכל יום ולמד ושנה, ולא זו מכותלי בית מדרשו כל
 ימיו ועסק בתורה בקדושה ובטהרה עד יום מותו (כמבואר בהסכמות
 הגאונים לס' ספרא דצניעותא דיעקב שם), וקולן של יעקב היה
 נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, כי היה דורש על כל קוץ
 וקוץ תלי תלים של הלכות שלש מאות על מגדל הפורח באוויר,
 ודרש במעשה מרכבה ובמעשה כראשית ביחיד ונכנס ויצא בשלום
 אף כשהגיע לאבני שיש מהור, חורו וקודח מאורייתא לנביאים וכתובים,
 והאש מלהטת סביביו, ועוף הפורח עליו נשרף בהבל, פומיה מטלל
 רברבין, רבן של כל בני הגולה בחכמת האלקית בעולמות אבי"ע
 בבחינת הי"ם לקשר נר"ן ולית דין בר ניש, רק דמי לבר אלהין (לשון
 הגאון מהר"ש קאידניבר בעל ברכת הזבח בהסכמתו לספרא דצניעותא
 שם), הוא היה גאון ישראל וקדושו, רכבו ופרשו, הריבין תורה ברבים
 והעמיד תלמידים הרבה, הן בחיות בית מדרשו קבוע בק"ק קרעמניץ,
 והן אחיכ בעת אשר קבע ישיבתו בעיר ווינא, וגם הרבה מגדולי
 הדור אשר כבר ישבו כסאות למשפט בעריהם, איש על דגלו, נהרו
 אליו מרחוק ומקרוב לשמוע מפיו דברי אלקים חיים על פי סוד ה'
 ליראיו, והוא ז"ל האציל מרוח חכמתו עליהם, הורם דעת, הבינם
 שמועה, וכל אומר וכל הגה אשר יצא מפיו קדוש יאמרו לו, ומן
 התלמידים אשר שמשו לפניו כישובה והיו מסתופסים בכית מדרשו
 שם בקביעות היו הגאונים המצוינים מו"ה בנימן וואלף סג"ל עפשטיין
 האבד"ק פרידבורג, ומו"ה יהודה ליבא האבד"ק העלישויא, כמפורש
 בהסכמותיהם כספרא דצניעותא שם, ומן הגאונים אשר באו אליו
 לשמוע, יש לחשוב א) מהר"ש קאידניבר ז"ל בעל ברכת הזבח,
 כאשר העיד על עצמו בהסכמתו שם, שזכה לשמוע מפה קדוש
 המפיק מרגלויות כמה רזי דרוזין, ומעם מצוף דבש אמרי נועם מכמה
 רזי התורה, וסיפר ג"כ לבנו הרב המקובל מו"ה צבי הירש קאידניבר
 מה שקבל מר"י טעמירלש בענין יין נסך (קב הישר כסימן ע"ו),
 ב) ר' גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני אשר גם הוא ז"ל העיד

על עצמו בהסכמתו שם שהיה עם הגאון המחבר בצוותא חדא שליש
שנים רצופות שנה אחר שנה וראה דרבו והליכתו בקודש גילה
מפח וכסה מפתחים, נכנס לפני ולפנים והאיר פנים על אדרא
קדישא, הוסיף דעת ועבד פרושא, ג' ר' מאיר שטערן הנודע בשם
הרב מפולדא ואח"כ באמשטרדם, גם הוא ז"ל נסע אליו לווינא
בשנת תכ"ב לשמוע בלמודים, והי' אצלו אמון, כמבואר בהסכמתו
שם, ודי כזה: —

ומלברד אשר מסר לתלמידיו דברים העימידים ברומו של עולם פא"פ
חבר ג"כ ספרים רבים יקרים ונכבדים ואלו הם, (א) שו"ת
מהר"י מעטירלש אשר השיב לשואליו דבר בענינים הנוגעים לדינא
ונכללו בו ג"כ פלפולים בסוגיות הש"ס, (מוכא בשו"ת אמית
שמואל בסימן ג"ג), (ב) ספרא דצניעותא דיעקב על התורה, מעט
הכמות ורב האיכות, ונדפס באמשטרדם בשנת תכ"ט על ידי בנו
הרב הגדול המקובל מו"ה אליעזר ליפמן אשכנזי ז"ל, אשר חבר גם
הוא כ"ב כללי חכמה, והדפיסם בו"אש הספר שם, וגם הוסיף קצת
הגהות גם בפנים הספר שם, (ג) חיבור גדול על כל התורה ועל
חמש מגילות באריכות, והעתיק ממנו ג"כ בספרא דצניעותא שם,
(ד) חיבור על בי האררות קדושות, (ה) חיבור לבאר הרבה מאמרי
הז"ל מתלמוד בבלי ומתלמוד ירושלמי, (ו) חיבור על מאמרי הזוהר
ומקצת הפסוקים של נביאים וכתובים, (ז) קושיות ותירוצים על
כתבי קודש של האר"י ז"ל. — וכל אלה החיבורים נשארו בכתובים
תחת יד בן המחבר, ולא יצאו לאורה זולת החיבור הנקרא בשם
ספרא דצניעותא דיעקב. והנה הגאון המחבר האריך ימים, ויבא
יעקב שלם לימי הזקנה והשיבה ונתבקש בישיבה של מעלה, כפי
הנראה בשנת תכ"ז לפ"ק, בעיר ווינא שם, ג' שנים קודם הגירושו.
ארץ אשכנז הרה וילדה, ארץ פולין גדלה שעשוועיה, אויה נא לה
אמרה ווינא כי אנדה כלי חמדתה: —

ומתולדותיו כבר ידענו מכנו הרה"ג המקובל ר' אליעזר ליפמן
הנ"ל אשר הוציא לאור ספרא דצניעותא דיעקב
עם כ"ב כללי חכמה אשר הוסיף משלו, וכן מצאתי ג"כ בין החתומים
בהסכמות הרוזנים ומנהיגים דר' ארצות פולין אשר הסכימו בווד
יערסלוב בשנת תמ"ד על הדפסת ס' עין יעקב עם כל המפורשים
ובא

כלילת יופי

זבא שם ג"כ על החתום "נאום יצחק בלא"א מו"ה יהודה ליב ר"י
 תעמירלש מלובליץ, ולא נודע עוד אם ר' יהודה ליב היה בנו או
 חתנו של ר"י תעמירלש, אבל זאת ידענו כי שלשלת גדולה יצאה
 מזרע יעקב תעמירלש בזמן אחרון, והיא משפחת בית אפרים זלמן
 מרגליות הגאון האדיר מכראדי, אשר זכה וזיכה את הרבים בספריו
 היקרים שו"ת בית אפרים, וס' ראש אפרים, וס' מטח אפרים, וס'
 מיב גיטין, ויבואר עוד להלאה:

ה' ידע כי ר' יעקב תעמירלש זה, המחבר ספרא דצניעותא דיעקב,
 איננו אחד עם אותו ר' יעקב תעמירלש הנזכר בהקדמת
 בן המחבר ספר שו"ת אבן השוהם, ושם נאמר ג"כ שהיו לו שלשה
 אחים גדולי ישראל, הראשון היה נקרא בשם רבי אליקים געץ חד
 מראשי בני ישיבה דק"ק פוזנא אשר בנו הרב ר' מאיר האב"ד דק"ק
 פילא היה אבי הגאון ר' אליקים געץ האב"ד דק"ק הילדסהיים המחבר
 ס' אבן השוהם, והשני היה נקרא ר' ליב חנליש אשר חבר הפירוש
 על המורים, והשלישי היה נקרא ר' עקיבא מהוציפלאץ אשר הלך
 לארץ הקדושה ונקבר בצדון, וכולם היו בני איש אחד והוא הרב
 מו"ה מאיר מטנהויזען בארץ אשכנז, וכל זה מפורש בהקדמה שם.
 והנה כל עין רואה יראה גם בהשקפה הראשונה כי בעיני שני ר'
 יעקב תעמירלש היו, שהרי אותו שנזכר בהקדמה שם היה בן ר'
 מאיר מטנהויזען ואחיו של ר' געץ מפוזנא שהיה אבי אביו של
 ר' געץ מהילדסהיים בעל ספר אבן השוהם, ואולם זה ר' יעקב
 תעמירלש שלנו שאנו עוסקים בו, היה בן רבי אליעזר איש ווירמייזא
 כמבואר בס' ספרא דצניעותא דיעקב בהסכמת הגאון מו"ה אליעזר
 האב"ד ק' לובמלא שם, וכן חתם א"ע בסוף הסכמתו לס' אור חדש
 לר"ח בוכנער מקראקא "נאום יעקב בלא"א מו"ה אליעזר זצ"ל איש
 ווירמייזא, והוא היה חי בדור אחד עם ר' געץ השני בעל ס' אבן
 השוהם שהיה נכד של ר' געץ הראשון מק"ק פוזנא אחיו של ר'
 יעקב תעמירלש הראשון, שהרי מבואר בהקדמה שם שהמחבר ס'
 אבן השוהם היה יושב ודורש בווינא קודם הגירוש בשנת תכ"ב.
 וזאת היה בחי' ר' יעקב תעמירלש השני שהיה בעת ההיא בווינא
 שם כנודע, ומעתה הלא ענין לנוכח כיסו שר' יעקב תעמירלש
 הראשון הנזכר בהקדמת בן המחבר ס' אבן השוהם היה חי ב' דורות
 קודם

קודם לר' יעקב טעמירלש זה השני המחבר ספרא דצניעותא דיעקב ואשר משכן כבודו היה בסוף ימיו בווינא שם בנודע. —

ו) **ושבתו** וראיתי שכל זה היה בהעלם עין מהגאון המפורסם ר' אפרים זלמן מרגליות מכראדי שבספרו טיב גמין באות ת' משמות הנשים. נסתפק שם בתחלה איך לכתוב כגט שם האשה טעמירל אם באות ט' או באות ת'. ושוב העלה דיש לכתוב טעמירל באות ט' וכתב שם בזה"ל „ובספרי שו"ת בית אפרים חלק אבן העזר בסימן י"ד, כתבתי שאבי זקני הגאון המסובל מו"ה יעקב טעמירלש בעל המחבר ספרא דצניעותא דיעקב, כמדומה דאיתא שם ג"כ באות ט', אך עתה ראיתי בהקדמת ספר שו"ת אבן השוהם מזכיר שם אבי זקני הגאון מו"ה יעקב טעמירלש באות ת' עכ"ל מהרא"ז מרגליות שם, והנך רואה שלא כיון יפה בכל דבריו, ופליאה נשגבה בעיני על הגאון האדיר הזה, אשר היה דרכו בקדש לחקור תמיד על שורש הדברים, וכאן לא שת רבו לעיין במלתא דא ולראות ולהתבונן כי בע"כ שני ר' יעקב טעמירלש היו, ורב המרחק ביניהם, וגם לא הרגיש שיש ג"כ שינוי ביניהם מצד שמות אבותיהם, שזה הנזכר בהקדמת ס' אבן השוהם היה שם אביו ר' מאיר ממנהיזען, והיה חי בזמן קודם, ולא נודע ממנו מאומה, כי אם שמו בלבד, והשני שהיה מקובל מפורסם כדורו, והיה נודע בכל תפוצות ישראל ע"י תורתו וחכמתו, וחבר ג"כ ספרא דצניעותא דיעקב (והוא הוא אשר היה אבי זקני של ר' זלמן מרגליות), היה שם אביו ר' אליעזר איש ווירמייזא, וכמיש לעיל. והנה גם בעיקר הדבר מיה שעלה בדמיונו שבס' ספרא דצניעותא דיעקב נזכר שם זקנו ר' טעמירלש באות ט', במחכת גם בזה לא כיון יפה, כי כישער הספר שם ישעשה בן המחבר בעצמו וגם בסוף הספר שם שבא בן המחבר על החתום על שם אביו ר' יעקב נזכר תמיד בשם הכינוי טעמירלש באות ת', וכן נזכר ג"כ באות ת' בהסכמות רוב הגאונים שם, וכמו כן גם בשאר ספרי המחברים שהיו בזמני, כמו בס' דרוש שמיאל פ' תולדות, ובס' קב הישר פרק ע"ו שם, זולת בהסכמה אחת מהגאון האב"ד דק"ק פריד" בורק בספרא דצניעותא שם, וכן הרב המקובל ר' חיים בוכנער מקראקא בראש ספרו אור חדיש שם, שני אלה הביאו את הגאון הזה בשם ר' טעמירלש באות ט', וכפי הנראה לא דקו רבני במלתא דא כל כך:

ז' וברוך אנכי לא אמנע טוב מלהוריעך אוהב יקר, כי כל דברי
 בן המחבר סי' אבן השוהם מה שכתב בהקדמתו שם,
 חרותים על לוח לבי זה מזמן כביר, כי מהם הוצאתי מלין לגלות
 צפונות ולהתחקות ג"כ על מקור מחצבתו של האדם הגדול הגאון
 מו"ה ליב חנליש, אשר האיר עיני כל ישראל בהנהותיו ובחידושייו על
 ארבעה טורים הנקראים בשם חידושי מהר"ח, ועוד לו ג"כ חיבור
 מיוחד והוא חידושים על ש"ע יו"ד והוא לא בא לדפוס ונשאר בכתובים
 (סי' איצרות חיים כתבי יד סימן קנ"ה) ועד כה לא ידענו בן מי היה,
 ובאזה זמן היה חי? וכבר ראינו שגם רבינו יואל סוקיש ז"ל
 בעל הב"ח לקח דברים עמו כמבואר בהקדמתו לספרו משיב נפש על
 מגלת רות שנדפס בלובלין ביטנת שע"ז, ואז כבר נפטר הגאון מהר"ח
 והלך לעולמו, שכן נראה מלישונו של בעל הב"ח מאשר כתב
 בהקדמתו שם באמצע דבריו, "וקרוב לפירוש זה שמעתי מפי הרב
 כמוהר"ר ליב חנליש ז"ל עכ"ל, ועתה הגה ע"י בן המחבר סי' אבן
 השוהם ממ"ש בהקדמתו שם, מלבד כי נתוודע לנו בן מי היה, עוד
 ניכל להתחקות ג"כ באזה זמן היה, וזה אחרי אשר הודיע לנו שם
 כי אבי זקנו ר' געץ מפוזנר ור' ליב חנליש אחים היו בני ר' מאיר
 מפנהוועץ, ואף גם זאת שר' מאיר האב"ד דק"ק פילא אבי המחבר
 סי' אבן השוהם היה בנו של ר' געץ מפוזנר הנ"ל, הגה כל זה יספיק
 לנו כי נוכל עי"ז גם כן להפיץ אור על זמנו של ר' ליב חנליש והרי
 זה בא ללמד ונמצא למד, שהוא בא ללמד לדעת מי היה ר' געץ
 מפוזנר על ידי אחיו הגאון ר' ליב חנליש אשר שמו היה נודע
 בישעדים, ונמצא למד שאנו למדים לדעת זמנו של ר' ליב חנליש
 על ידי אחיו ר' געץ מפוזנר אשר זמנו נתברר לנו היטב ע"י בנו
 הרב ר' מאיר האב"ד דק"ק פילא, וכל זה על פי המבואר עוד
 בהקדמה שם שר' מאיר מפילא הנ"ל היה כתחלה אחד מראשי חכמי
 בני ישיבה דק"ק פוזנר בזמן שחיה רבינו מהרש"א ז"ל ריש מתיבתא
 שם בהספקת חמותו הנכירה מרת איידיל שהיתה גם כן דודתו של
 ר' מאיר מפילא הנ"ל, אשר היא בנתה ביתה בפוזנר שם שיהיו בית
 ועד לחכמים, והחזיקה מכספה את בני הישיבה שם. והנה כבר מבואר
 אצלנו במקום אחר כי הישיבה בפוזנר שם, אשר רבינו מהרש"א
 עמד בראשה על פי חמותו הנכירה מרת איידיל, נמשכה בערך כמו
 עשרים

עשרים שנה משנת שט"ה עד שנת שס"ה, שאז נפטרה הנכירה ונתבטלה הישיבה שם, (ורבינו מהרש"א נסע אז משם ונתקבל לר"מ ואב"ד בק"ק חעלמא, ובשנת שע"ה נתקבל משם לר"מ ואב"ד בק"ק לובלין, ובסוף ימיו היה ר"מ ואב"ד בק"ק אוסטרא ונפטר שם בחדש כסלו בשנת שצ"ב לפ"ק), ועתה אם כנים דבריו במה שכתב שר' מאיר מפילא היה חי בזמן אחד בפוזנן שם עם רבינו מהרש"א שהוא חתן דודתו, (ור' מאיר נפטר בערב ר"ה תי"ד בעיר מילבאק במדינת מרק שברח לשם מחמת חרב המלחמה שהיתה אז במדינות פולין כנודע, וצוה לפני מותו כי יקברוהו שם בארון עד אשר תשקוט הארץ מן המלחמה, ואז יטלוהו משם ויקברוהו בקברות ישראל בק"ק מעזרימש הסמוכה להעיר הנ"ל, וכן עשו לו כמ"ש בנו בעל ס' אבן השוהם בתשובה שם בסימן י"ג), הרי נמצא, מכורר לפנינו שאביו של ר' מאיר מפילא שהוא ר' געץ מפוזנן ואתו אחיו הגאון ר' ליב הנליש, שניהם היו עוד בדור הקודם לרבינו מהרש"א ז"ל, בזמן הגאון בעל שארית יוסף גיסו של הרמ"א ז"ל, ושאר גאוני קשישאי אשר הופיעו באור תורתם וחכמתם עוד בהתחלת המאה הרביעית לאלף הששי כנודע, וזהו מה שרצינו לכאר:

והנה אחרי כל החזון הזה אחשוב כי כבר יצאתי ידי חובתי עם מכתבי זה, להשיב לך ידי יקיר לי, על כל שאלותיך היקרות אשר הצעת לפני, ועיד יותר מאשר שאלת ממני השכתי לך, ונפרט במה שנוגע לתולדות המקובל הגדול ר' יעקב טעמירלש זצ"ל, והתפשטות חכמת הקבלה בזמנו ברוב תפוצות ישראל, ועתה מה אני שואל מעטך יקירי! כי גם אתה תשים עיניך ולכך לראות ולהתבונן על כל הדברים הנאמרים בהקונטרס הזה, מראשו ועד סופו, ואם אולי יהיו לך מה להשיב ולהעיר על איזה ענין תודיעני נא במכתבך היקר ואל תכסה ממני דבר, ואני אקבלו כאהבה ואוסיף לך אהבה על אהבתי, כי האמת אהובה מהכל, — והנה בזו הרגע בסיום מכתבי נמסר לי מן הכי דואר גי' ספרך היקר "תולדות הש"ר ווערטהיים מווינא". ואי"ה אקח לי מועד לשום עיני בה, ואם תמצא ידי מה להעיר על קצת דבריך, לא אמנע מלכתוב לך עוד כשכוע בעל אי"ה, — ואתה חיה בנעימים, וחיי ורבות כל הימים. תשקוט שאנן כזית רענן כנפשך ונפש אוהבך בכל לב ונפש:

דעיר חיים נתן דעמביצער החונה פה ק"ק קראקא יע"א.

כלילת יופי

מכתב ג.

מהרב החכם החוקר המצוין מו"ה דוד קויפמאן נ"י מבוראפעסט.

ב"ה.

לכבוד הגבר הוקם על, כחור מעם, דגול מרנכה, ה"ה הגאון
המפורסם החוקר הנפלא כש"ת מו"ה חיים נתן דעמביצער נ"י
יושב על מדין בעיר קראקא יע"א.

איככה אתאר לפניך את השמחה אשר נתת בלבבי בקראי דלתות
אגרתך המלאה לה אמיר אמרות ה' טהורות, תפוחי זהב
במשכיות כסף, ועל כל עלה ועלה ברכתי ברכת הנהנין, כי כל דבריך
ישרים ונכוחים, כלם ברורים כלם אהובים, מתוקים ומתוקנים עד שאין
גומרין עליהם את ההלל, — ויהי בקראי שנים או שלשה מעלי
חמד האלה ה־פרצה מלכי שלהבת תפלת, ותאותי שנזכה כמהרה
לראות פרי עמך יוצא לאור כליל בהדרו, ואל תשיבנו ריקס אם
אשנה ואשלוש ואומר: יסרה נא אדוני יחישה מעשהו ואל יתמהמה
עוד ויוציא לאור עולם ספרו היקר כלילת יופי הכולל תולדות גדולי
ישראל, ואם יפריעוך ממלאכתך מלאכת הקודש, התגבר כאדי לבצע
את מזמתך, ואין לך דבר ישעומד בפני פקוח נפש, וכי יש פקוח
נפש גדול וקדוש מזה, להציל נפשות קדמונינו המהורים והפנינים
ממתלעות הנשיה, ומי כסוך מורה להגיד ליעקב את קורות חכמיו,
דור דור ודורשיה, דור דור ומנהיגיו, והיה כאשר אשמע מפיך כי
קרבת אל המלאכה לסדר את ספרך על רכני לבוב או על חכמי
קראקא יום טוב וישמחה יהיה לי היום הזה, והנה להסיר ממך תלאות
ההעתקה אשיב לך את אגרתך היקרה בעיני מכל הון למען תבחר
מתוכה מה לרחק ומה לקרב ולספוח אל תוך ילקוטך, וטוב בעיני
שיצא מידך בנין משוכלל ומפואר ולא תוציא דבריך למקושעין,
כדרכנו אנחנו הצעירים, וגם תולדות ר' יעקב תעמולש תדפיס בתוך
ספרך היקר, כי דבריך על התפשטות הקבלה הם כיסוד מוסד אשר
הרימות עליו את תמונת האדם הגדול הזה כתור המעלה, ודע לך
אדוני היקר והאהוב, כי יחדתי מדור במאמרי למקובלי ווינא, וכי
השבתי ביניהם גם את ר' אלחנן בעל קבלה ור' מאיר איסרלן, אשר

היה רימ שם בשנת תכ"ח, ולבי נכון ובטוח כי בדבר אשר זדו —
לקו במה שחטאו. כי במקום התל שהיו פונים אליו המשיח שבת
צבי, התל בהם אביהם, וקהלתם פאר הקהלות היתה לתל עולם,
כחורבן ירושלים בשנת ת"ל. קצתני בדברי כי אדע לפני מי אני
עומד, — ואתה בטובך תודיעני אם נודע לך ר' מאיר איסרלן הזה
גיסו של ר' משה סג"ל בעיר קראקא, כאשר קראתי בס' ציצת גובל
צבי, ואני מצאתי באמתחת אגרות כתב יד אשר חנני בהם ה' אגרת
ר' שמואל אבוהב אל ר' מאיר ר"מ בווינא אדות שבתני צבי, וא"ח
אדפיסנה בספרי, — ולר' אלחנן הנ"ל היו לו ב' בנים שם האחד יששכר
בער רב בעיר קרעמזיר אשר הלך לארץ ישראל, והשני ר' יהודה
ליב אב"ד בעיר הוציפלאץ ובסוף ימיו דיין בני דינא רבא בעיר ג"ש:
ואל תתפלא עלי שלא נשאתי על שפתי כל המנורשים מווינא
אשר נודעו לי בשמות, הלא החשיתי גם טבעל זרע אברהם,
מבעל פנים מסבירות, וממוציא לאור שו"ת ראש יוסף, וכן רבים וגם
שלמים כמו ר' יצחק צורף בעל אבני צדק ומאזני צדק ומשיב חימה,
כי לא להראות לך את בית נכאתי באתי ולהלאותך בדברי, והאמין
לי כי הרבה הפשרתי הרבה יגעת, ויגעת וימצאתי תאמין, ורק על
ר' ברוך בר' פנחס והתנו ר' מנחם מן אבקשך לנוסף עליהם את ירך
החזקה ולהורנו הדרך אשר אמצא עליהם הדישות ונצורות, וגם על
חיי ר' יצחק מאיר פרענקיל תאומים וקורותיו בסלוצק ובפינסק אצפה
לדברך כאל מלקוש, — הנודע לך כי חתם את שמו דאקטאר אונד
ראבינער? ולא אדע איפה הכתירוהו בשם הכבוד הזה, ואם היה
רופא או ד"ר בחכמה אחרת, כי כאשר נראה מדבריו בעין יעקב
בסוף מס' חגיגה העמק העמיק הרבה בחכמת המדידה והתשכורת
והתכונה, והיה בדעתו לחבר חבורים על המדעים האלה.

ובכן הגעתי אל קצה אגרתך אשר האירה את עיני, ונהניתי מצוף
חכמתך, ואמרת: סתירת זקנים בנין, שפתיים ישק משיב
דברים נכוחים, ולא לנקות את עצמי מחלאת הטעות באתי, כי אם
להראות לך צדקת תמיהתי, הלא אמרתי סימנא מלתא, וכי יש ב'
די נתן פייטל ושניהם בעלי חק נתן בשוקא? ועוד את הספר חק
נתן הנדפס לא ראיתי מימי, ובעל בנין יהושע מביא ממנו דברים
בסימן הדפים כמו מספר הנדפס, והצדק אתך כי ר' פייטל השני מת

כלילת יופי

בר' אלול תפ"ד כאשר חרות על מצבתו בס"ק הוציפלאין, אבל ר' נתן פייטל הראשון בן כח' יששכר בער סג"ל מת בווינא אשר היה שם אב"ד כסוף ימיו (?) ביום ב' י"ב כסלו שנת ת"ד לפ"ק, כאשר נזכר במצבתו נומר ק"ט:

וְהִנֵּה זֶה אִיזָה חֲדָשִׁים עֲבַדְתִּי עֲבוֹדַת הַפֶּרֶךְ לְשֹׂאֵב מִים מִבְּאֵר פִּנְקֵס
הַהַקְדָּשׁ שֶׁל הָעִיר ווִירְמִיִּישָׁא אִשֶּׁר הָיָה לְנֶגֶד עֵינַי, וְת"ל זְכוּתִי
לְחֲדָשׁ חֲדָשׁוֹת וּלְמִצְוֹא נְצוּרוֹת מִנִּי קֶדֶם, כֹּאשֶׁר אֵרָאָה אִי"ה בִּסְפָרִי
עַל מִשְׁפַּחַת בְּעַל הוֹת יֵאִיר, וְלִהְרָאוֹת לְךָ מִפְרֵי חֲקִירוֹתַי הַנְּנִי לְהַצִּיעַ
לְפָנֶיךָ דָּבָר קָטָן הַנּוֹגֵעַ לִיחֹס הַמַּהְרֵשׁ"ל, אוֹמֵר לִי לְכִי כִי הַגְּאוּן הַנִּגְלִי
נִלְדָה עַל בְּרַכְי הַקְּהֵלָה הַקְּדוּשָׁה הַנוֹשֵׁנָה ווִירְמִיִּישָׁא, וְרַק בִּימֵי עֲלוֹמָיו
הֵלֶךְ לְמַסְעָיו לְבֵית אָבִי אִמּוֹ ר' יִצְחָק קְלִיבֶעֶר בְּעִיר פּוֹזְנָא — וְכֵן
צָרִיךְ לְקִרּוֹת: אָבִי אִמִּי וְלֹא אָבִי אִמּוֹ, כְּכַתּוּב בְּשׁוֹ"ת רִש"ל (ע"י ס')
ס"ד) — וְגַם ד' בְּנָיו שֶׁל ר' בְּצַלָּאֵל הַגְּאוּנִים הַנּוֹדְעִים אוֹלֵי לֹא
נִלְדוּ בְּפּוֹזְנָא כֹּאשֶׁר יִדְמוּ הַחֹקְרִים, כִּי אִם בּוֹרְמִיִּישָׁא וְאוֹלֵי לֹא הִלְכוּ
לְפּוֹזְנָא כִּי אִם לְשִׁמּוֹעַ בְּלִימּוּדִים, כִּי אֵיבַכְהָ אֲדַמְהָ שִׁנְשַׁכְהָ גּוֹעֵם
וּמוֹצֵאֵם בְּמָקוֹם שֶׁל הַגְּאוּן ר' לוֹוֵאִי וּבְפִי הַכּוֹתֵב יְחוּסֵי ר' מֵאִיר פֶּעֶרְלֵם.
וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לְבָאֵר כֹּאשֶׁר רָאוּי לְאָמֵר גַּם מִטַּעֲמִים אַחֲרֵים, שֶׁמָּה
שְׁכַתּוֹב בְּשַׁעַר תְּשׁוּבוֹת רִש"ל עַל מָה שֶׁהִשְׁתַּמַּח בְּשַׁנַּת שְׁמִנִי עַל
מָקוֹם קְבֻרוֹת אִמּוֹ אֵין לוֹ שׁוֹם שְׁיִיכּוֹת לְהַמַּהְרֵשׁ"ל כִּי אִם לר' אַהֲרֹן
בֶּן מִשֵּׁה הַחַתּוּם יֵשׁ וְהוּא בֶּן אֲבִיד דּוּוִירְמִיִּישָׁא ר' מִשֵּׁה לּוֹרִיא הַנֶּפְסָט
בְּשַׁנַּת שְׁנ"א, וְהוּא הָיָה שְׁנֵי בְּשָׁנֵי עִם הַמַּהְרֵשׁ"ל, ר"ל אֲבִיו ר' מִשֵּׁה
הָיָה אָחִי אָבִי הַמַּהְרֵשׁ"ל שֶׁהוּא ר' יִחִיאֵל לּוֹרִיא, וְהֵנָּה אִם תִּבְחַן כְּעֵין
פְּקוּחָה אֶת הַתִּימָת ר' אַהֲרֹן הַנִּגְלִי אוֹלֵי תוֹדָה לְהַשְׁעֵרְתִּי, שְׁצ"ל תַּחַת
מִוִּיָּה שְׁלֵמָה בֶּן הַפְּרַנֵּס וְהַרְיִין מִוִּיָּה שְׁלֵמָה, מוֹהַר"ר אַהֲרֹן בֶּן כְּבוֹד
[שׂר] הַתּוֹרָה ר' יוֹחָנָן, כֹּאשֶׁר נֹכַחְתִּי בְּקִרְאִי אֶת דְּבָרָיו הַקּוֹדְמִים עַל
מַה שִּׁסְפָר זְקֵנו ר' אַהֲרֹן לְאֲבִיו ר' שְׁלֵמָה, ע"כ:

וּבְטָרָם הַפְּרָדִי מֵאַתָּךְ אֲבִקְשֶׁךָ עוֹד הַפַּעַם כִּי תִשִּׁים עֵינֶיךָ בִּסְפָרִי
תּוֹלְדוֹת הַיְשׁוּר וְעֵרְמָחִים ז'ל מוּוִינָא, אִשֶּׁר שְׁלַחְתִּי לְךָ
לְתִשׁוּרָה, וְתִכְתּוֹב לִי הָעֲרוּתֶיךָ עֲלָיו עַל הַמוֹקְדֵם כֹּאשֶׁר הִבְטַחְתָּ לִּי:
תַּחֲנוּג אֶת חַג מִתֵּן תּוֹרַתְנוּ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׂשׁוֹן, וְתִפְקִיד לְמוֹבָה כְּתִשׁוּבָה
קְרוֹבָה מְדִשְׁנַת עֲצֵם אֶת עַבְדְּךָ הַמּוֹקִירְךָ וְהַמְכַבְּדְךָ וְהַמְצַפֶּה לְדַבְּרֶיךָ
הַמֵּאִירִים: דוּד קוּיפִמְאֵן.

תשובה.

בעזה"י.

(ז) לכבוד ידיד נפשי הרב החכם הכולל החוקר הנכבד מו"ה דוד קויפמאן נ"י, ה' עליו יחיה.

ידידות מכתבך הגיעני לנכון אחרי שקבלתי באהבה ספרך הנכבד "תולדות הש"ר ווערטהיים מווינא", והנה לשלמי נדרי יום אשר הכמתני לך ידיד יקר לי למלאות רצונך הטוב אשר בקשת ממני, כי אשים עין בקורת על ספרך זה אשר שלחת לי לתשורה, כאתי היום במגלת ספר כתוב אליך איזה הערות קצרות אשר העירותי על דבריך הנעימים, מדי העכרתי עיני בחבורך היקר מראשו ועד סופו, וגם על שאלותיך היקרות אשר באו במכתבך היקר כעת אשיב לך ג"כ בסוף מכתבי זה ברצות ה', אך כראשונה אמ״ל עמך ארוכות וקצרות ע"ד ספרך היקר:

והא לך ידידי, שבעה עינים על אבן אחת, אשר אקוה כי תקבלם באהבה וברצון, כצירוף תודתי הנובעת מעסקי לבבי על תשורתך החמודה, ואלו הם:

(א) **בצד** פ"ט הכאת מעט מתולדות הגאון ר' גבריאל מקראקא שהיה אב"ד בק"ק מיץ ואח"כ בק"ק נ"ש והמדינה, אשר בנו הג"מ בעריש עישקילעס נשא את בת הגאון הש"ר ווערטהיימער לו לאשה, והיה זה בשנת תס"ה שאז נסע ר' גבריאל עם כב"כ מעיר מיץ לע"מ ווינא לאפרוץ בנו הנ"ל (ועי'ז) נוכל לשער בנקל שנותיו של בנו הצעיר הזה יהיה נקרא ע"ש אבי אטו הרב הגדול הגביר ר' יששכר בעריש — כהגאון רבינו רבי העשיל זצ"ל, — שהיה ראש ומנהיג פה קראקא והמדינה ונפטר ביום א' בערב ר"ח חשוון ונקבר בערב אחר תפלת ערבית בר"ח חשוון תנ"א לפ"ק, כמפורש בפנקס הח"ק פה"ק, ואחרי נסיעת ר"ג מעיר מיץ נתקבל לאב"ד במיץ שם הגאון ר' אברהם ברודא ז"ל, ומתבת בהערה שם שר' אברהם ברודא היה תלמיד להגאון ר' יצחק חריף יכונה לנדא (?). אב"ד דקראקא כמבואר בהקדמת ס' אבני שוהם המחובר לס' נחלת יעקב על התורה, ע"כ. והנה כדבריך כן הוא ג"כ בשם הגדולים להגאון חיד"א מערכת גדולים

כלילת יופי

גדולים באות א', ששם כתב שר' אברהם ברודא היה תלמיד ר"י
 חריף מקראקא ומקורו מהקדמת בעל אבני שוהם שם, ואולם אתה
 הוספת ע"ז בהערה שם שר' יצחק חריף היה נקרא ג"כ בשם ר'
 יצחק לנדא, ובוזה לא דברת נכונה הטרום תדע כי המקור אשר
 משם שאבת דבר זה (מספר עיר הצדק) מקור אכזב הוא, וצריכין
 לבדוק אחריו בכל מקום, וגם פה הנה הוא לקח דבר זה מס' אבני
 שוהם על התורה פ' ויצא ששם הביא דבר בשם הרב הנגיד מו"ה
 צבי הירש לנדא פו"מ דק"ק אפטא, (והוא היה אבי הגאון מו"ה
 יצחק סג"ל לנדא שהיה אבד"ק אפטא, ובק"ק זלקווא ובגליל לכוב,
 ובסוף ימיו פה קראקא), ובעל עיר הצדק הציץ שם ונספג, כי הוא
 סבר שכתוב עליו שם שהוא היה בנו של ר' יצחק חריף, וע"כ היה
 דן מן הבן על האב, ישגם ר' יצחק חריף היה נקרא בשם הכינוי
 שלו לנדא, וכאמת שגה ברואה כי שם כתוב בפירוש שהיה בן בתו
 של ר' יצחק חריף ולא בנו ממש כאשר חשב בעל עיר הצדק,
 וכבר שקל למטרפסיה בזה בקונטרס מפלת עיר הצדק אשר הוציא
 לאור אחי הצעיר הרב החכם מו"ה יואל דעמביצער ז"ל בשנת תרל"ו,
 ובכלל הראדה לדעת שם שאין לסמוך על בעל עיר הצדק כמו
 שאין לסמוך ג"כ על ספר מצבת קדש, כי שני המחברים האלה הם
 חשודין לקלקל ולשנות בהעתקתם ולהוסיף ג"כ דברים מלבם אשר
 לא כן, וכמו כן אין לסמוך ג"כ על העתקת הכותב קדמוניות לקראקא
 במ"ע "חמגיד" שגדה שניה, כי גם הוא לא דק כ"כ בהעתקתו
 ולפעמים הוסיף ג"כ גופך משלו מה שלא נזכר כלל בפנקס הקהל
 פה, וארשום פה רק שלשה דברים ובתלתא זמנא הוי חזקה,
 א) העתיק מפנקס הח"ק דפה ונדפס בהמגיד שגה שניה, שהרב
 המקובל ר' העשיל צורף מוילנא אשר מנחתו כבוד פה קראקא
 נמצא כתוב עליו בפנקס הישן דפה משנת ש"א "כי כל ימיו לא
 מש מבית מדרשו של המקובל בעל מבלה עמוקות,
 וכתב שם יומם ולילה רזין רזין ויחודים גדולים" עכ"ל. והחכם שייף
 מוילנא הביא משם כל הדברים האלה בספרו קריה נאמנה צד רצ"א
 וגם בעל עמודי העבודה בנה על יסוד זה כנין גדול בספרו שם,
 וכאמת שהוא יסוד רעוע כי לא נמצא מזה כלל בפנקס הישן שם,
 ולא

ולא נזכר שם כל מה שכתב "שלא מש כל ימיו מבית מדרשו של בעל מגלה עמוקות", והנה ר' העשיל צורף לא היה חי פה בימי הגאון בעל מגלה עמוקות רק זמן רב אחר כך, ובית המדרש שיהי נקרא על שם הרב בעל מגלה עמוקות ג"כ לא היה פה מעולם, ורק בהמ"ד הישן דפה נקרא בפי כל בהמ"ד שעל ההר, ובפנקס נקרא בהמ"ד גבוה מפני שהוא עומד על הר קטן, ומאמר העולם פה שבעל מגלה עמוקות התפלל ג"כ בתוכו, ואיך שיהי, הנה כל זה הוא רק היספה מלב הכותב בלבד. (ב) עוד נמצא בהמגיד שם מה שהעתיק הכותב מפנקס הח"ק הג"ל אדות הגאון ר' אהרן תאומים מוורמייזא בעל מטה אהרן שהיה בסוף ימיו אב"ד בק"ק קראקא וכתב שם וז"ל ביום כ"ו אב ת"ן לפ"ק הומת ע"י הישר סטראוונעק הגאון אב"ד דק"ק קראקא קדוש ישראל ר' אהרן תאומים בעהמ"ח מטה אהרן בנסעו לועד הגליל בחמעלניק ולא ניתן להוביל גופו לקבר ישראל עדי מלאו היהודים את ידו בכסף ויוליכוהו ויקברוהו בכבוד גדול בעיר פינטשוב ע"ל. וכל זה העתקת גם אתה יקרי, בספרך היקר שם בצד ס' בהערה שם, אבל כל זה הוא ללא אמת וללא נכון כי לא נמצא כלל בפנקס הח"ק דפה שלא היו הרוצחים מניחים להביא את גופו לקבר ישראל כי אם בריצוי כסף ואח"כ נקבר בפינטשוב בכבוד גדול, רק שם נכתב בזה"ל, כי היו היהודים יראים לקברו בחמעלניק בעיר אשר הומת שם, על כן הוליכוהו לקברו בעיר פינטשוב ע"כ, ותו לא מדי. (ג) גם מה שהעתיקת עוד בספרך היקר שם בצד פ"ה בהערה ג' מן מ"ע המגיד מר' שהעתיק הכותב מפנקס בית הכנסת הישן דפה אדות הגביר והנדיב ר' יששכר בערמאן סג"ל בן ר' יהודה לימא מהלברשטאט "שעשה צדקת אין ספורות למו, והציל נפשות רבות מישראל בהשתדלותו אצל מלכות פולין, והזיל זהב מכיסו להרפסת הש"ס, וכבר מהוגו ליומדי תורת ה' והעמיד להם בתי מדרשים, וגם בנה בית הכנסת בקראקא על הוצאותיו" עכ"ל. והנה גם בההעתיקה זו רק ראש דבריו אמת, אבל מה שהוסיף הכותב עוד בסוף דבריו שר' בערמאן סג"ל בנה בית הכנסת בקראקא על הוצאותיו, בדותא היא, כי הפנקס מבית הכנסת הישן דפה הובא

כלילת יופי

כעת לפני בעת כתבי וחפשי בו ולא מצאתי דבר זה שם כלל, ומלבד זה מעולם לא שמענו וגם אבותינו לא ספרו לנו שהיה פה קראקא איזה בית הכנסת או בית המדרש אשר בנה הגביר ר' בערמאן מהלברשטאט, ורק זאת נמצא כתוב בפנקס שם שעשה השתדלות רב אצל מלך פולין לטובת כלל ישראל, והציל ע"ז נפשות רבות, וגם הזיל זהב מכיסו להדפסת הש"ס ונקראים על שמו, וגם השיא מכספו כמה בנות ישראל, ואף גם העמיד כמה בתי מדרשים בישראל ותמך מהיגו לראשי ישיבות להרביץ תורה ברכים, וגם בנה בית מקדש מעט הנקרא בית הכנסת (והכוונה בק"ק הלברשטאט בעיר מגורו ולא בקראקא), ובעבור זה תנצ"ה ע"כ, ודי כזה:

(ב) ונחזור ונשובה אל הגאון ר' גבריאל מקראקא מחותנו של הגאון הש"ר ווערטהיים מווינא. והנה עליך ידידי אתפלא קצת כי הבאת בספרך שם בדרך אנכ את הגאון ר' אברהם ברודא מפראג שנתקבל לאב"ד כמיץ אחרי נסיעת ר"ג משם וציינת עליו בהערה ב' שם שר' אברהם ברודא היה תלמיד להגאון ר' יצחק חר"ף אב"ד מקראקא, ומדוע לא זכרת שם שגם הגאון ר"ג מקראקא היה ג"כ תלמיד לר' יצחק חר"ף הנ"ל שכן העיר על עצמו בהסכמתו אשר כתב על הס' עשרת צבי הנקרא בשם שכתא דרגלא להרב המקובל מהר"ץ האטש מקראקא, וכן היה גם כן תלמיד מובהק להגאון מהר"ש קאיידנובר בעל ברכת הזבח בהיותו אב"ד ור"מ בק"ק רישא כמבואר בהסכמתו לס' תפארת שמואל למהרש"ק הנ"ל. (דפוס ספרד"מ תני"ו) והיה ראוי לרו"מ לכתוב עכ"פ בקצרה קצת מתולדות האדם הגדול הזה (ר"ג מקראקא), אחרי שהארכת בספרך היקר שם לכתוב כל גלגולי דברים והסבות אשר על ידיהם נדחה הגאון הזה ממשרת הרבנות דק"ק מיץ ונתקבל במקומו הג"מ אברהם ברודא, והנה באין ספק כי לא נעלם ממך אשר הגאון הזה היה בימי חורפו מן היושבים על מדין פה קראקא בבית דינו של שמואל הרמתי הוא הגאון מהר"ש קאיידנובר הנ"ל בהיותו אב"ד פה קראקא כמבואר בהסכמתו לס' תפארת שמואל הנ"ל, ובשנת תמ"ד היה אב"ד בק"ק עלקיש במדינת פולין כמבואר בהסכמתו על ס' שכתא דרגלא הנ"ל, ובשנת תמ"ח היה נכנה ביחד עם גאוני הועד דארבע ארצות דמדינות פולין ביריד יערסלוב

יערסלוב בתור טבור דק"ק פוזנן והגליל, אשר שם הסכימו על ס' תולדות יצחק בן אברהם על התורה (דפוס ספר"א תנ"א), ואח"כ נתקבל ג"כ לאב"ד בק"ק פראג כמבואר בראש הסכמתו לס' שכתא דרגלא הנ"ל, ששם נכתב עליו "הסכמת הגאון מו"ה גבריאל נר"ו אבד"ק עלקיש ולערת עתה נתקבל לאב"ד בק"ק פראג". וכן בראש הסכמתו לס' שו"ת חות יאיר שנדפס בשנת תנ"ט נכתב עליו שם "הסכמת ש"כ הגאון החסיד מו"ה גבריאל נר"ו שהיה מלפנים אב"ד דק"ק פראג המעוטרת, ולע"ע אב"ד בק"ק מיץ האדירה". וכמו כן בראש הסכמתו לס' מגן אברהם בהדפסה שניה נכתב עליו "הסכמת הגאון הגדול מו"ה גבריאל נר"ו אב"ד ור"מ בק"ק מיץ אשר לפניו היה אב"ד בק"ק פראג יצ"ו, ועתה נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק רישא (ונראה שהיא טעות הדפוס וצ"ל בק"ק ג"ש והמדינה)", והנה ידוע לכל ישר"ג מקראקא לא הלך לישבת על כסא פראג מסכה לא נודעת לנו^א ושוב נתגלגל הדבר שנתקבל בעת ההוא לאב"ד ור"מ בק"ק מיץ אחרי פטירת ר' גרשון אשכנזי בעל עבודת הגרשוני שהיה אב"ד שם מלפנים אבל גם לעיר מיץ לא הלך לשם מיד, כי ר' גרשון נפטר שם בשנת תנ"ג. ור' גבריאל מלא את מקום כסאו שם אח"כ סניב לשנת תנ"ה או תנ"ו כמבואר בהסכמתו לס' תפארת שמואל הנ"ל. (ובנתיים בשנת תנ"ד ישב על כסא ההוראה שם בתור מורה צדק הרב הגאון מו"ה יצחק אהרן בהרב מו"ה יוסף ישראל ז"ל, אשר היה מלפנים אב"ד בק"ק מנהיים כמבואר בהסכמתו לס' יפה ענף על מדרש רבה חמש מגלות ט"ז ב' ר"ח אייר תנ"ד לפ"ק, דפוס ספר"א תנ"ו). ובמשך הזמן לאחר ששימש בכתר הרבנות כמה שנים בק"ק מיץ נתקבל שוב לאב"ד ולר"מ בק"ק ג"ש והמדינה, ושם נהג ישיבתו ברמה גם עד זקנה ושיבה כמבואר בהסכמת הרבנים הגדולים כי דינא רבה דק"ק ג"ש ע"ס מסגרת השלחן על הו"מ, אשר נתנו אז הסכמתם על הספר הנ"ל על פי פקודת הגאון האב"ד דשם, והוא נתבקש בישיבה של מעלה בשנת תע"ח לפ"ק ושם חלקת מחוקק ספון א':

זהנה

א) וכבר הארכתי קצת מהולדות הגאון ר' גבריאל מקראקא בספרי כלילת יופי ח"ב דף כ"ט בסוף הולדות רבינו ר' העשיל ז"ל, ועם כתבנו א עליו יאיר ישרים לר"י כהן ערך 14 לע"ב. טה"י

כלילת יופי

ג והנה בנו הגאון ר' יששכר בעריש עשקעלעם חתנו הראשון
של השר הגאון ר' שמשון ווערטהיימער מווינא, כבר
נדע כי עוד בחיי אביו וחותנו הגאונים ז"ל, והוא עודנו צעיר לימים
כבר

שהי' לו להגאון ז"ל שני בנים, האחד היה הרב הגדול מו"ה יהודה לייב שהיה
חתן הגאון המקובל מו"ה נפתלי הכהן בעל סמיכת חכמים, והשני היה הגאון
הגדול מו"ה יששכר בעריש עשקעלעם שהיה חתן הגאון והגביר מו"ה שמשון
ווערטהיים מווינא, ואולם גם בת הי' לו להגאון ז"ל אבן אבן היתה אשת הרב
הגאון מו"ה אהרן ז"ל מלבוב שהיה אב"ד בק"ק וועשטהויבן, ובשנת תש"ז בעו"ב
כסלו בא בהסכמה על ס' משנת ר' אליעזר על הסורה אחרי הסכמת חותנו
ורבו הגאון ר"ג מקראקא, ואם חסד א"ע "הקי אהרן במו"ה משה ז"ל מלבוב
החונה בועשטהויבן והמדינה", וכן וכך לו הגביר והקפ"ן מו"ה יהודה לייב
מווינא, אשר אשתו הגבירה מרת הינדל רחל בת הקפ"ן מו"ה משה ז"ל נפטרה
ונקברה בוינא בס' ביום ח' דר"ה הקי"ג לפ"ק, כמבואר בס' מצבות ווינא לד
ע"ו יע"ש:

והנה חוקף גדולתו ונדקתו של הגאון החסיד ר"ג מקראקא נודע לכל באי
שערי תורה, שהוא ז"ל היה אחד משלשה עמודי עולם אשר כל בית
ישראל היה נשען עליהם אז, והיה גם הוא מאור עיני הגולה כמו שני הגאונים
האדירים ראשי ופארי הדור ההוא והם רבינו הגדול מו"ה אברהם ברודא ז"ל
והגאון המפורסם מו"ה דוד אופנהיים ז"ל, ושלשה אלה הגבורים האירו פני
הבית בהוראתם ובחכמתם כנודע, גם חברו ספרים רבים ונכבדים וחשובות שאלות
עד למרכבה, אך מגודל טרדותם בלימוד הישיבות וטרדות הגהנת הקהלות והמדינות
לא הספיק עמם הזמן להוציאם לאור הדפוס בחייהם ונשארו כולם בכתובים
עד היום הזה, (רק מהגאון ר' אברהם ברודא ז"ל נדפסו קצת מספריו לאחר
פטירתו ע"י בנו וחתנו הרבנים ז"ל), וקצת מתשובותיהם נדפסו בספרי שו"ת
מחכמי וגדולי זמנם כידוע, ומכל ספרי ר"ג מקראקא אשר השאיר אחריו ברכה
נשארו עוד היום בכתובים רק שני ספרים, והם א) ספר חידושים על מסכת
שבת והוא מחובר עם חידושים על מס' ברכות שחבר בנו הגאון ר' בעריש
עשקעלעם ז"ל, ב) ספר חידושים על מס' מגילה, ושני אלה ספרים באו ראומים
בס' אגרות חיים כתבי יד באות ח' יע"ש, גם ספר שאלות וחשובות אשר חבר
נשאר

כבר היה אב לחכמים, ונתקבל לאב"ד ולר"מ בקהלות ישראל במדינת מעהרין בתחלה בק"ק קרעמזיר ואח"כ בק"ק פרוסטיין כאשר נחקק עליו באבן מצבתו בכ"ע ישן בווינא שם, ומשם עלה ונתעלה ונתקבל ג"כ לאב"ד ולר"מ בק"ק מגנצא ובגלילותיה, ובר"ה תמוז תע"ז בא שם בהסכמה על ספר קול הרמוז מהגאון המקובל מהר"ם זכות על ששה סדרי משנה (דפוס אמשטרדם תע"ט), ואולם גם אחרי מות אביו הגאון ז"ל בשנת תע"ה שאז ירש את כסאו להיות ג"כ אב"ד בק"ק נ"ש והמדינה, וגם אחרי מות חותנו הש"ר מווינא בשנת תפ"ד שאז ירש ג"כ את כסאו להיות אב"ד גם על כל מדינות הגב, גם אז לא עזב את משרת הרבנות שהיה לו בעיר מגנצא והמדינה ובהסכמתו לספר בית לחם יהודה על ש"ע יו"ד (דפוס זאלקווא תצ"ג), בא שם עה"ח "נאום הק' יששכר בעריש בא"א מ"ו הגאון המפורסם בתורה ובחסידות מו"ה גבריאל זצ"ל מקראקא החונה בק"ק נ"ש ומדינת מעהרין וכל מדינות הגר ובק"ק מגנצא והמדינה, והנה אם אמנם כי תוקף ממשלתו היה על כל שלש מדינות הגב, וכל אנשי המדינות היו סרים למשמעתו, וחשיים לפקודתו, עב"ז משכנן כבודו בקביעות ה"י כל ימיו בעיר מלוכה ווינא בכירת חותנו הגאון הי"ר ווערטהיימער ז"ל כידוע, ושם נתבקש ג"כ בישיבה של מעלה ביום כ"ו אדר ראשון תקי"ג לפ"ק ואשתו הגבירה מרת רבקה חוה ז"ל נפטרה שם ביום י"ז אלול תק"ט לפ"ק (ואחרי פטירתו נתקבל הגאון

ר

נשאר ג"כ בכחובים, אך במשך הזמן נאכזר, ולא נודע ממנו מאומה, ורק קצת מהסובותיו גדולות ורחבות יצאו לאור הדפוס בספרי שו"ת מגדולי וחכמי זמנו אשר הריעו אליו שלוחיהם וספיקותיהם, והוא ז"ל השיב להם הסובותיו להלכה ולמעשה בפלסול במרחב רב בכל מקצעות החורה, ע"י לדוגמא בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן י"ט וסימן מ"ב, וכן בשו"ת שב יעקב חלק או"ח סימן ע"ז וסימן ל"ו, וקצת דברי אגדה נדפס ג"כ משמו בס' הולדות יעקב על החורה (בס' וארא), שחבר הלמידו הרב מו"ה יעקב היילינבערג מקראקא (דפוס פיודא ספ"ו לפ"ק), וכן בס' עדות ביוסף על החורה ס' בלק סימן שליט ויע"ש, ובס' אבני שוהם על החורה ס' וירא סימן י' שחבר הלמידו הרב מו"ה שמריה זלמן מלייסיק מהגאון בעל נחל יעקב על החורה, ודי בזה:

כלילת יופי

ר' משה פולין לרב אב"ד בעיר ניקלשפורג שם, והגאון ר' משה לבוב מלייפניק נתקבל לרב אב"ד על כל מדינות מעהרון עד י"ז טבת תקי"ח לפ"ק, שאז נפטר שם מהר"ם לבוב ונתקבל ר' גרשון פולין אז גם לרב המדינה כידוע):

(ד) **אודות הגאון ר' משה ק"ן האב"ד בקלויז בפפד"מ, ובמדינת דארמשטאט (אחרי מות שמואל שאמ"ן הכהן והוא הגאון בעל ס' כוס ישועות הנקרא בשם מהרששי"ך) חתנו השני של הש"ר ווערטהיימער מווינא, קצרת מאד בספרך היקר, ואם אמנם כי בחרת לך דרך קצרה אבל עב"ז היה לך להזכיר בו עכ"פ בן מי היה ומח שם אביו כי נדע? כי אם היה מחותנו של השר מווינא, באין ספק שהיה ג"כ אדם גדול ונכבד בישראל, ומצאנו אותו נזכר לישוב בהקדמת ס' השיב רבי אליעזר, והוא הרב הנגיד והקצין מו"ה ליב ק"ן מוקירי נכבדי העיר פפד"מ, ובהקדמה שם נאמר שהרב הגאון מו"ה משה כ"ץ אשכנזי דיון דק"ק פפד"מ אבי אביו של רבינו בעל הש"ך ז"ל היה דודו זקנו של הנגיד והקצין מו"ה ליב ק"ן ז"ל מפפד"מ, ע"כ, והוא נפטר סביב לשנת ת"פ לפ"ק, ובנו הגאון והקצין מו"ה משה ק"ן הנ"ל היה לו תורה וגדולה במקום אחד, וביום י"ג טבת ת"פ לפ"ק בא בהסכמה על ספר ישועה בישראל על ה' קידוש החודש מהרב התוכן הגדול מו"ה יהונתן במו"ה יוסף מראזינאי דליטא (רפוס פפד"מ ת"פ), ובא שם עה"ח «הק' משה בן לא"א מו"ה ליב ק"ן בינגא זצ"ל הכ"מ חונה פה פפד"מ ומצ"פ על מדינת דארמשטאט והגליל», ובהקדמה שם יספר המחבר ג"כ בשבח הגאון הזה ומצדקת פורונו, שהיה לו מעירו לעזר בהדפסת ספרו היקר זיל שם, והנה נשאתי את רגלי לכתת מעיר לעיר ושמתי פני לילך ולקבל את פני הרב הגאון המפורסם והתוכן הגדול מו"ה שמואל (הוא הגאון מהרששי"ך ז"ל), ראש ישיבה בקלויז עיר המהוללה והמעוטרת ק"ק פפד"מ, ובכואי שמה נח נפשיה דשמואל באיזה ימים מועטים אח"כ ולא זכיתי רק לקבל פניו ולהראותו מעשה ידי, ומצאתי ת"ל חן בעיניו להעלותו על שלחן מלכים וכו', והנה הקרה ה' לפני ק"ן צפור מהור הי"ה הרב הגדול מו"ה משה ק"ן נר"ו קנקן חדש מלא ישן, תורה וגדולה, במקום אחד עולה, והוא חתן הגאון המפורסם מו"ה שמשון ווערטהיים**

ווערטהיים גר"ו מווינא והאיש משה עניו מאד, ונדבה רוחו הפהור לסייענו בסיוע מרובה להדפיס ספרי זה, עכ"ל הצריך לעניננו.

ה) הימבת מאד יקירי! כי הבאת בספרך שם כל אשר ראתה עינך בספרי גדולי המחברים אשר דברו טוב מתהלת גדולת דוד הוא הגאון מאור הגולה מ"ה דוד אופנהיים האבד"ק נ"ש ומדינת מעהרין, ובק"ק פראג ומדינת בעהמען, ומתהלת גדולת יוסף בנו יחידו בן פורת יוסף הוא הרה"ג מ"ה יוסף אופנהיים האבד"ק העלישוי שהיה חתני השלישי של הש"ר ווערטהיימער מווינא, אשר מלבד שהאירו פני תבל באור תורתם וחכמתם עוד המיבו לעשות ג"כ גדולות בישראל בנדבת לבם ובצדקת פורונם לחזק ברכים כושלות ולתמוך מהונם ומכספם כל תופשי תורה אשר באו לחסות בצל קורתם ועמדו לימינם במשען כסף שיוכלו להוציא לאור ספריהם היקרים, ואף גם זאת עשה הגאון הרד"א ז"ל כי נתן כמה ספרים כתב יד מן הראשונים ז"ל מאשר היו ממונים באוצר הספרים שלו להוציאם לאור עולם לזכות הרבים, כמו פי' הרשב"ם על התורה, וחדושי הריטב"א על מס' חילין ופירושי הרא"ש על סדר זרעים, ועוד ועוד, (ופליאה נשגבה היא על הגאון הזה על שנתן דין קדימה לעזור מכספו להדפיס ספרים אחרים, לזכות הרבים ולא השתדל ג"כ להוציא לאור עכ"פ אחד מהכוריו הגדולים והנכבדים אשר חבר הוא ז"ל בעצמו בכל מקצעות התורה, אשר רובם כוללים חידושי הלכות וחידושי פוסקים וחידושי אנגדות, וכולם בשמות נקראו, וגם שו"ת הרבה מאד והוא חבור גדול ונכבד ונקרא בשם שו"ת נשאל דוד והס' הזה היה ג"כ למעיין לגיסו הגאון מ"ה יעקב רישר בעל חק יעקב ז"ל והעתיק ממנו הרבה דברים בענינים הנוגעים לדינא בג' חלקי ספריו שו"ת שכות יעקב שלו, וכל אלה לא ראו אור הדפוס מעולם לא בחייו ולא לאחר מותו, ונשארו בכתובים עד היום הזה, זולת קצת חידושים על מס' שבת אשר שמעו ממנו תלמידו הרב מ"ה אברהם כהגאון מהריר"ן ז"ל האבד"ק קאליש, וקרא אותם בשם מועד דוד, והדפיסם בראש ס' בית יהודה על הש"ס שחבר אביו הגאון מהריר"ן ז"ל, ועוד באו ממנו ג"כ בדפוס הרבה תשובות גדולות ורחבות בספרי חכמי וגאוני זמנו אשר שקל ומרי עמהם, כמו בס' שו"ת שבות יעקב ובס' חות יאיר ובס' אבן השוהם

כלילת יופי

השוהם ונס' כנסת יחזקאל ובשו"ת השיב ר' אליעזר וכן נזכר מתשובותיו בשו"ת פנים מאירות ח"א סימן י"ב, ודברתי מזה בתולדותיו בספרי כלילת יופי ח"ב.

והנה אשר יפלא בעיני קצת גם עליך ידידי, היא על כי לא הבאת בספרך שם גם מה שספר מהם הרה"ג הישיש מו"ה אלישע רב"ד דק"ק הורדנא (תלמיד הגאון ר' יוסף שמואל מקראקא האב"ד דק"ק ספד"מ) בספרו פי שנים אשר חנר על מס' ברכות והנהות על הרכה מסכתות השי"ס ונכלל בו ג"כ פירוש הרא"ש ז"ל על סדר זרעים, ונדפס באלמונא בשנת תצ"ה, ובהקדמתו שם כתב "שהפירוש מן רבינו הרא"ש על סדר זרעים היה מונח כמה שנים עד שבא לבית האוצר של הגאון מו"ה דוד אופנהיים אב"ד ור"מ דק"ק פראג והמדינה ובנו הרב המאוה"ג מו"ה יוסף גר"ו התנא דבי נשיאה הגאון הגדול מו"ה שמשון ז"ל מווינא הכניס אותו לביתו נאווה קודש והיה מאוכלי שלחנו, ומרוב אהבתו אליו מסר לו הפירוש הנ"ל בפקודת אביו הרב הגאון הנ"ל להביאו לבית הדפוס עכ"ל.

ודע כי הרה"ג מו"ה יוסף אופנהיים הנ"ל היה בן יחיד להגאון רד"א ז"ל ולא היה לו בן אחר זולתו, מלבד בנותיו הנכירות אשר גם הם בנו בתים בישראל עד היום הזה, כמבואר אצלנו במקום אחר, ודבר זה בא מפורש בדברי הגאון רד"א בתשובתו אשר השיב להרב ר' אליעזר ליפשיץ ז"ל (בשו"ת השיב ר' אליעזר בסוף סימן א') כי שם קרא לבנו ליוסף. כני יחידו הרב המאוה"ג מו"ה יוסף נ"י לנצח אבד"ק העלישוי מק"ק הנזכר אשר הוא כעת ביריד לייסוציג, הרי שכתב הגאון ז"ל על בנו ר' יוסף שהוא בן יחיד לו, והצרכתי לכתוב זה, מפני שהוגד לי כעת בשם חכם אחד מחכמי ליטא שכתב בספרו שהיה לו להגאון רד"א עוד בן אחר מלבד ר' יוסף הנ"ל ושמו היה ר' ליב אופנהיים האבד"ק פרייאשטאט, אשר היה אביו של הרב ר' שמעון אופנהיים מקרומונויא אבי הרה"ג מו"ה אברהם חיים האבד"ק פעציל במדינת אונגארין ע"כ, והנה כל זה דברי שגגה הם שהדבר ידוע שהרב ר' ליב אופ"ה מפרייאשטאט לא היה כלל בנו של הגאון רד"א, וגם לא היה כלל אביו של ר' שמעון מקרומונויא, כי אביו של

של ר"ש מקרומוניא היה שמו ר' דוד מקרומוניא. ור' ליב אופ"ה
 מפרייטשטאט הנ"ל היה חותנו של ר"ש מקרומוניא כאשר תראה
 להלאה, והנה הרב ר' שמעון הנ"ל כבר נזכר אצלנו בתולדות הגאון
 רד"א שהיה נין ונכד לו, והנני רושם פה בקצרה, מאשר כתבנו שם,
 כי הרב הזה ידוע שהיה חי בדור שלפנינו, וכימי חירפו היה רתלמיד
 חביב להגאון מו"ה יחזקאל סג"ל לאנדא מפראג בעל שו"ת נודע
 ביהודה, ואחרי משך הזמן נתקבל לדיין ולמ"ץ בעיר פעסט (כימי
 הגאון ר' משה טייץ ז"ל שהיה אז אבד"ק איכ"ן ישן) ושם חבר ספר
 המדע על ה' ריבית ועוד איזה ספרים קטנים על דיני גיטין וחליצה
 והם ס' הר הכרמל, וס' הר הקדם, וס' הר המוריה, וקונטרס נזר הקודש
 ובנו היה הרה"ג החרוף מו"ה אברהם חיים ז"ל שנפטר עוד בחי' אביו
 בחיזותו בן כ"ח שנים, והוא בעהמח"ס הר אבל, וגם היה לו חליפות
 מכתבי שו"ת עם הגאון האדיר מו"ה כרוך פרענקיל ז"ל אבד"ק לייפניק
 כמבואר בספרו עשרת חכמים בחלק התשובות, ועוד לו תשובות אשר
 השיב לכל אשר שואל, ואביו הרב ר' שמעון הנ"ל מביא ג"כ
 מתשובותיו בספרו הר המוריה בסימן ט' בדיני שמות הנשים ושם
 בסוף ספרו כתב ג"כ ספר יחוסו בזה"ל "הק' שמעון בן מו"ה דוד
 קרומוניא בלא"ז הדיין מו"ה ליב בר"ן נכד לא"ז הרב החסיד מו"ה
 אברהם אופנהיים, בנו של הגאון מו"ה יששכר בער האבד"ק איכ"ן בן
 כבוד הרב הגאון מו"ה יהודה ליב אופנהיים האבד"ק באסקאוויץ וק"ק
 פערש, נין ונכד של הגאון מו"ה דוד אופנהיים אבד"ק פראג, ואשתי
 היא בת א"ד הגאון מו"ה ליב אופנהיים וצללה"ה ע"כ.

ו) **וְרֵאִיתִי** לעזר פה עוד הערה אחת קטנה, כי מה שכתבו איזה
 מחברים, ואתה ידידי נמשכת ג"כ אחריהם, אשר בעת
 שנתקבל הגאון רד"א מק"ק ג"ש לאבי"ד בק"ק פראג, נעשה אז ג"כ
 רב אב"ד על כל המדינה, היא ללא אמת וללא נכון כאשר כבר
 כתבנו מזה בתולדותיו, ושם הראינו לדעת כי בעת שנתקבל רד"א
 לפראג כבר היתה מדינת כעהמען תחת ממשלת שני גאונים אחרים,
 החצי תחת ממשלת הגאון מו"ה וואלף שפירא (בן הגאון הרא"ש
 שפירא שהיה אב"ד בפראג שם ונפטר בשנת ת"ט), ואביו של הגאון
 מו"ה אליה שפירא בעל ספר אליה רבא על או"ה, שהיה אבד"ק
 קאלין וק"ק טקטין והגליל ודרשן וריש מתיבתא בק"ק פראג) והיה

כלילת יופי

נקרא בשם רב המדינה, וחצי השני היה תחת ממשלת הגאון רבינו
 אברהם ברודא ז"ל שהיה בתחלה אב"ד בק"ק רוידיניץ ואח"כ ריש
 מתיבתא בק"ק פראג, וחגאון רד"א לא נתקבל לאב"ד בתחלה רק
 על העיר פראג בלבד ולא על המדינה, כי לא נמלה ממשלת המדינה
 משני הגאונים הנ"ל כל ימי משך שבתם בפראג ולאחר נסיעת הג"מ
 אברהם ברודא משם לשבת על כסא הרבנות בק"ק מיץ. אז בארה
 חצי מדינה השנית ג"כ תחת ממשלת הגאון ר' וואלף ז"ל, והיה רב
 על כל מדינת בעהמען, ובנו הגאון ר' אליה שפירא בעל אליה
 רבה נתמנה אז לר"מ בק"ק פראג על מקום כסא של הג"מ אברהם
 ברודא ז"ל אך לא האריך ימים על כסאו שם כי נתבקש בישיבה של
 מעלה עוד בחיי אביו הגאון ז"ל ביום ח' ניסן תע"ב לפ"ק, ואחריו
 נפטר גם אביו ז"ל ביום ז' שבט תע"ה לפ"ק, ואז נתמנה הגאון
 רד"א להיות ג"כ רב על כל מדינת מעהרן במקומו, (כי היה חתנו
 של הג"מ וואלף ז"ל בזוג שני). והתחפש ימצא ג"כ כי חתם א"ע
 בכל תשובותיו, ובכל הסכמותיו, בתחלה "החופ"ק פראג", ולא זכר כלל
 את המדינה, ורק לאחר מות חותנו חתם א"ע החופ"ק פראג והמדינה
 וכו', ע"י לדוגמא בשו"ת כנסת יחזקאל חו"ד סי' כ"ה שנדפסה שם
 תשובת הגאון רד"א אל המהכר וכא שם על החתום מ"ז אלול שנת
 תע"ז לפ"ק נאום הקי דוד אופנהיים חופ"ק פראג וכל המדינה יע"ש
 וכל זה ברור :

ז ועוד אחת היא אמרתי לעורר אותך כמה שכתבת בספרך צד נ"ה
 בהערה ב' שם "שהרב ר' אליעזר ליפשיץ בעל ספר השיב
 ר' אליעזר נתגדל אצל הרב ר' שמעון יאלעם פויט דק"ק קראקא",
 הנה בזה לא העתקת יפה, כי לשון זה יתכן לכתוב רק על קטן
 שנתגדל ונתחנך בימי עלומיו עד שנעשה גדול בקומה, אבל לא כן
 על מי שכבר הוא גדול בשנים, וכבר עברו ימי עלומיו, ורק ע"י
 תורתו וחכמתו נתפרסם שמו ונתגדל ונתרומם להיות ראש לחכמים
 כמובן, ואתה לך נא וראה עוד הפעם בחקרמת הרב בעל השיב ר'
 אליעזר, והנה תמצא ישם שהעיד על עצמו כי בהיותו בן שלשים
 לכ"ה נתקבל לאב"ד בק"ק אסטראווצי ושם נהג ישיבתו ברמה עם
 תלמידים הגונים כמה שנים, ורק אח"כ נתגלגל הדבר שנתקבל משם
 לאב"ד במדינת אישכנז, ולא עלתה לו כהוגן, ועי"ז נטרד מעירו
 והלך

והלך מגולה אל גולה ולא מצא מנוח עד שנקרא לבא לקראקא. (ואז כבר עברו וחלפו עליו ימי עלומיו) ועל ידי דוד זוגתו הרב הנגיד מו"ה שמעון 'אלעס ראש ומנהיג פה קראקא, נתנדל ונתרום לשם ולתהלה להיות ראש לחכמים חכמי העיר הגדולים לצאת ולבא לפניהם במלחמתה של תורה להגדילה ולהאדירה, ורק לאחר שנפטר ר' שמעון הנ"ל ישוב לא ערבה לו ישיבתו פה קראקא וגם שונאים רבים קמו עליו ואחריו גלגולי דברים נתקבל לאב"ד בק"ק ניואוויט והמדינה עכת"ד שם, ומעתה בין תבין את אשר לפניך:

ידוע כי בעיקר דברי הרב בעל השיב ר' אליעזר בזה יש לי הרחוקי דברים, כי נראה בעיני ברור, כי הרב הזה הפרזי מאוד על המדה במה שכתב שנתנדל ונתרום להיות ראש לחכמי וגאוני ק"ק קראקא לצאת ולבא לפניהם במלחמתה של תורה, והדבר ידוע שחכמי וגאוני ק"ק קראקא בזמן ההוא לא היו צריכים לו כלל, כי כביר מצאה ידם ללחום במלחמתה של תורה גם מבלעדה ופוק חזי מאן נברא רבא דקא מסהיד עליהו או, והוא הגאון המאור הגדול מו"ה מאיר א"ש בעל שו"ת פנים מאירות (בספרו ח"ג סימן כ"ב) שכתב שם בתשובה בנדון עגונה דאתתא מגליל קראקא ועתה אדון בקרקע לפני חכמי קראקא ונסיום דבריו שם כתב ג"כ «אבל חלילה לסמוך על דעתי עד שיסכימו ב"ד מומחה דייני גולה דק"ק קראקא», ואחריו כלות התשובה שם כתב עוד «ואחר זה שמעתי שהבית דין דק"ק קראקא הסכימו עמי" עכ"ל, ומעתה אם הגאון האדיר בעל פנים מאירות היה דן לפניהם בקרקע, בוודאי לא היו צריכים כלל לר' אליעזר המודיע שהוא היה הראש לחכמי וגאוני ק"ק קראקא כנ"ל, ודי בזה:

והנה עתה אנוסף ידי להשיב לך מעט גם על דבריו היקרים אשר באו במכתבך אלי, אך בטרם כל הנני נותן לך תודה רבה ותשואות חן על המציאה היקרה אשר הבאת לי חדש מקרוב כאגרת פתוחה אלי ע"ד הגאון ר' שאול מקראקא בן רבינו הגדול מו"ה העשיל ז"ל אשר נסתפקתי עליו בספרי אם יש מקום להחליט שהיה חתן הגאון ר' ליב פישלש האנד"ק קראקא שהיה ג"כ חותנו של רבינו בעל בית שמואל וזה שלא כדעת החכם ר"א כרמולי שכתב בספרו העורכים וכני יונה שהיה חתן הגאון ר' זכריה טענדל בעל באר היטיב שהיה

כלילת יופי

בנו של ר' ליב פישלש הנ"ל, וע"ז כתבת לי במכתבך בזה"ל "והנני להודיעך כי אמת אמרו חכם ערוף מנביא כי בין המצבות מפראג מצאתי שאשת ר' שאול הנפטר בגלוגא (והוא בן רבינו ר' העשיל זצ"ל) חיתה בתו של ר' ליב פישלש, כאשר ראית בעיניך הגדולה" ע"כ לשונך, והנה לא אכחד ממך ידידי, שגם מקודם אף בלי ראייה זו ג"כ לא הייתי מאמין כ"כ לדברי ה' כרמולי בזה, כי לפי הנראה לא היה ר' זכריה מענדל קשיש יותר מר' שאול מקראקא, ואך יתכן לומר שהיה ר' שאול חתנו? ואולם גם עתה אחרי ראייה זו ג"כ אני נבוך קצת בזה, כי תרי תמיהא קא חוינא הכא, א' שאם היה ר' שאול חתן ר' ליב פישלש, וא"כ הרי היה גיסו של בעל בית שמואל, ולפי זה יקשה מדוע לא קרא אותו ר' שאול בשם גיסו" בתשובתו (הנדפסת בשו"ת שבות יעקב ח"א סימן ק"ז) כנדרון שהביא שם שהב"ש חולק על פסקו של הבי"ח. ויע"ש, ב) וזאת שנית יפלא בעינינו מאד גם עיקר הדבר מדוע בחרה אשת ר' שאול לנסוע דוקא לפראג, מה לה ולפראג, והלא ידוע שכל משפחות בית אביה וכן כל משפחות בית חמיה וגם כל בניה ובנותיה כולם היה משכן כבודם מהם בקראקא, ורובם בשאר ערי משכנות ישראל במדינות פולין וליטא, ושוב חפשתי גם בס' גלעד על מצבות פראג ולא מצאתי שם שום זכר למצבתה? וע"כ עדיין הדבר רפיא בידי כעת, ב) ועתה אבא לשאלותיך היקרות:

א'

ב) והנה זה מקרוב בא לידי ספר חדש הנקרא בשם "משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיהן", והוא מעשה ידי החכם ר' סיני האק מסלאג, והחכם ר"ד קויפמן מבודאשטעט. הוציאו לאור הדפוס עם הערות יקרות ומועילות, ושלחו אלי להשורה, וכאשר העברתי עיני בו מצאתי ב"ד לא העתקה ממצבה א' שנחקק עליה בזה"ל "בשנת הע"ג ט"ו עבה אבד נפש ה"ה מו"ה יצחק דיין מנד"ל וא' מח"ק דג"ח, בן הקצין הנעלה כ"ה ישכר בומסלא ט"ה ז"ל חתן הגאון המפורסם מו"ה שאול ז"ל אב"ד ורימ דק"ק קראקא והגליל" ע"כ, והנה לא נחבר עוד מי היש חתן ר' שאול מקראקא אם ר' יצחק דיין או אביו ר' ישכר בומסלא, אבל איך היה ענין החודש לנו בזה דבר חדש כי מלבד שני חתני לוקחי בנותיו כל הגאון ר' שאול מקראקא היה לו עוד בן אחה אשר ישבה תחת צללה בעיר פראג ולפי"ז אהה שקמה ג"כ החמיס דלעיל, מדוע בחרה אשה ר' שאול מקראקא אחרי

(א) ע"ד אשר שאלת אודות המקובל ר' מאיר איסרלן אשר היה ר"מ
בווינא בשנת תכ"ח והיה גיסו של ר' משה סג"ל מקראקא

בנובר

מות בעלה לדור בעיר פראג ולא במדינת פולין בין בני משפחה, וזה יען כי
גם בפראג היה לה בנה, אשר דרה שם עם בעלה בהסקט ובעת, ע"כ בחרה יותר
לדור שם אלל בהה מלחזור ולבזב לעת זקנתה למדינות פולין, אך אמנם החמיס
הראשונה דלעיל, מדוע לא קרא ר' שאול את הרב בעל בית סמואל בחשבותו
בשם "גיס" עדיין באשרת בתקפה:

והנה בחספי עוד הלאה בספר החדש הגיל מלאחי שם ב"ד שפ"ט ג"כ העזקה
מן המזכה של אשה ר' שאול מקראקא הגיל שנחקק עליה כדברים האלה
"הרבינית מרה אסתר בת הגאון מו"ה ליב ר"מ ואב"ד בקראקא והגליל, בן
המאור מו"ה מענדל קלויזר ז"ל אשה הגאון מו"ה שאול ר"מ ואב"ד בקראקא
והגליל בן הגאון מו"ה העשיל ז"ל, נפטרה בחודש כסליו הע"ג ע"כ, וכתב על
זה ר"ד קויפמאן בהערה שם "אחרי מות הגאון ר' שאול בדרך בעיר גלוגא
ביום י"ז חייב הסיז כאשר נקרא לאב"ד בק"ק אשכנזים באמשטרדם הלכה
אלמנתו לעיר פראג, והיא היהת בתו של ר' ליב ר' שיטלש בן מו"ה זכריה מענדל,
ועדה המזכה הזאה כי ר' שאול היה גיסו של בעל ס' בית סמואל, ובזה המו
ספיקות הר"ר דעמביצער בספרו כלילת יופי הי"ב בדבר אשתו של הגאון הגיל"
עכ"ל הרד"ק בהערה שם:

והנה לא מעט הסתוממתי בראויה א"ך החכם הזה שינה את דבריו וגם את
לשונו כאן ממה שכתב אלי במכתבו, כי עם עשה אחי כבר כמחליט שאשת
ר' שאול היהת בת ר' ליב שיטלש האב"ד קראקא, ורק הוא בא ג"כ לסייעני
שכן הוא מן המזכה של ק"ק פראג, וכאן בלשון אחרת ידבר עמי, כי עשה
אחיו כמסתפק בדבר והוא בא להכריע על פי המזכה הגיל וכתב וחסה את
דבריו ויבזה המו ספיקות הר"ר דעמביצער בדבר אשתו של ר' שאול
ז"ל, ולא ידעתי מה היהת כונתו בזה, אם כונתו הי' לכדני נגד זקני עמי
בחואר הכבוד "הברי" אשר הואר זה נותנים בארצנו לאחד מהמון עם, ולא
ליודע ספר, ובפרט לזכב על מדין, (ראה מזה באגרות שו"ר מכתב י"ז שהוביח
שם את ה' שד"ל על שכתב על הרב רמ"ק ז"ל הואר הר"ר, ובקש ממנו להסיר
מעליו הואר זה שהוא נגחי לה"ה במדינתו ולכתוב במקומו הרב החכם ויע"ש),
ואני אינני חסן בשום הואר, ודי לי להזכירני בשמי לבד, או כונתו היה להראות
לעיני הקוראים כי על ידו המו הספיקות בזה, ובאמת עוד לא המו הספיקות

כלילת יופי

בנזכר בס' קיצור ציצת נובל צבי לר' יעקב ששפורט, והנה ע"ז איש
 לך בקצרה, כי את שם הרב ר' משה סג"ל מצאתי בפנקסי הקהל
 פה"ק

בזה, שהיו לא קרא ר' שאול את הרב בעל בית שמואל בשם גוסו, ועדות
 המזכה בזה אינה מוכרעת כל קר, כי כבר ראינו ונוכחנו לדעת כי גם המזכות
 מעידות לפעמים עדות בקר באשמת המחוקקה, הן בשמות האנשים והמקומות
 והן בזמני השנים ובמספר הימים בחדשי השנה, וכמה פעמים לקו ג"כ בחסרות
 ויחירות, וגם בזמני המזכות בספר החדש הל': מאלו ג"כ כזאה (ולדוגמא ראה
 גם בלד רמ"א שנחקק גם על מזכה א' דבבנה סס"ה ביום ש"ק ו' מרחשון
 ילאה נאמחו וביום א' בל אל מנוחחו האלוף המרומה מו"ה ברוך בן אביב
 ז"ל עזרם. שהיה רב אב"ד במדינת מעהרין ובק"ק קטלין, וכמה ביום דמ"ג פה
 ק"ק פראג ובק"ק קראקא ע"כ, והנה חיבות "ובק"ק קראקא", היא בע"כ היססה
 מזכבה מן המחוקק, כי הרב הל"ל לא היה מעולם בק"ק קראקא כידוע, וגם
 לא נמצא שמו בין הדיינים בפנקסי הקהל פה), ודי בזה:

והנה עתה טוב אשוב לבלש פה ג"כ חודתי מעמקי לבבי להחכם ר"ד קויסמאן
 הל"ל, על שאלה לי לחצורה הספר החדש הל"ל הנקרא בשם "מספחות ק"ק
 פראג על פי מזכותיהן" כי הוא אונר נחמד מאדני סגולה, וכעת שאני מדוכא
 ביסורין ואוכב על ערש דוי היה לי הספר היקר הזה למשיבה נפש וגם הערותיו
 היו לי לשעשועים, כי הוא יודע ומבין רבות, וברוב המקומות כוון אל המטרה,
 אך בקצת מקומות לא כוון יפה ואין פה המקום לעורר עליהן, ורק אחת היא
 אמרתי לעורר פה עכ"פ על שגיאה אחת לדוגמא אשר מלאזי בהערותיו, והיא
 בלד שני"ד גם נמצא העהקה ממזכה א' בזה"ל "בשנת הניח בחדש שבט נספר
 הדיין מבדיר מו"ה יוסף בן מו"ה יעקב ז"ל, בעל המחבר סי' גבעות עולם"
 ע"כ, וע"ז כתב ר"ד קויסמאן בהערה גם "הוא בנו של בעל שבות יעקב ואחיו
 אל ר' שמעון בעל במן למחנה ע' גלעד סי' ג"ה, ונקרא על שם דודו ר' יוסף
 זנוויל בקאובן בפראג, והוא כתב את ספרו גבעות עולם רמז לבמו יוסף בשנת
 ה"ע" ע"כ, וכל זה הוא ללא אחת וללא נכון, כי להרב בעל שבות יעקב לא היה
 כלל בן שהיה שמו ר' יוסף, כי בנו ר' שמעון בעל שמן למחנה הוא היה בן
 יחיד לו, והוא נזכר כמה פעמים בשו"ת שבות יעקב בהיותו עוד אב"ד בק"ק
 רודניץ, ונפטר בחצי שנתו עוד בחיי אבותיו ואבות אבותיו ביום ק' אלול הע"ד
 לשי"ק, ויעש לו אביו אבל יחיד בהקדמתו לס' שו"ת שבות יעקב ח"ב, ובה אמר
 בקינתו גם "בני יחידי אשר גדלתי כו' כשהגיע לחצי שנתו ביום יוסף

פה"ק יצוי שהיה חונה פה בין גדולי רומי העיר, וגם נפל חלקו
בנעימים, ולא נמצא עליו שום חדשות, אך גיסו הרב ר' מאיר איסרלן
שהיה

ד"ר' נלקח ממני בן חכם ישמח אב"ו וכו' יע"ש, וכן נחקק ג"כ על אבן
מנבתו הקונה אשר הקן עליו אביו והוא בס' גלעד סימן ז"ה ושם בסוף דבריו
כתב עליו בזה"ל "שמעו נא אחי ורעי אשר אני נוסא קינה, בן יחיד חילן
שחול נטעתי על פלגי מי תבונה" וכו' וע"ש, ומעשה ח"ך יעלה על הדעת ליחס
לו עוד בן אחר בשמו ר' יוסף אשר לא היה ולא נברא, וכו' האמר בלבבך
הלא עדיון יוכל להיות שהיה לו ג"כ בן בשם ר' יוסף אך שמה מקודם, ונשאר
ר' שמעון בן יחיד לו, ע"ז חענה ואביב שזה הוא דבר שאי אפשר לאמרו
כלל, שהרי בעת ההיא עדיון היה בחיים הרב ר' יוסף רישר אביו של בעל שבות
יעקב, וידוע שאין דרך האשכנזים לקרוא שם להבן כשם אביהם כל זמן שהוא
בחיים, (ע' מזה באגרות ש"ר במכתב כ"ד באות ד' סס), והרב ר' יוסף זה
אביו של בעל שבות יעקב הוא ששם ג"כ הקדמה לס' שבות יעקב ח"ב לכבוד
בנו המחבר, והיה זה אחרי מות נכדו ר' שמעון הג"ל סמואל בהקדמתו שם,
ובא שם על החתום "גאס יוסף בן הרב, המופלג מו"ה יעקב רישר זלנה"ה",
והוא היה ג"כ דיין מזד"ר בק"ק פראג, (ונדפס ג"כ ממנו קצת חידושי תורה
בס' חלקי אבנים על התורה שחבר הגאון מו"ה דוד לידא מאמטערדס ושם בס'
תולדות הביא המחבר דבר חידוש מה ששמע מסיו בהיותו עמו במסנה אהה),
ונפטר שם זקן ובצע ימים ביום ו' כ"ו שבט בשנת ה'ת"ח ל"ק, וכל זה בא
מפורש לפינון בס' שבות יעקב ח"ג בסימן ק' סכה שם בזה"ל "ביום ט"ו אדר
ראשון ה'ת"ח ל"ק נחבשר לי בזורה רעה שנסלה עטרה ראשי שמה אביו מורי
הרב מו"ה יוסף רישר דיין מק"ק פראג הכ"מ ז"ל, ביום ו' כ"ו שבט ונעשיתי
אבל, והיה פלסול בין בעלי הריסין אם נרובין להחבל עליו ביום י"ד שבאדר
ראשון בחלו"ה סדל ובישיבה ע"ג קרקע, והשבתה"ו וכו' ע"ש, ועל פי הדברים
האלה לחשוב למשפט כי כל קורא יבין מעצמו, וגם האבן מקור הזעק, כי אבן
מנבה הדיין מזד"ר מו"ה יוסף בן מו"ה יעקב רישר שנספטר בפראג בחדש שבט
ח"ת"ה, (הגרסמה בס' הג"ל כנד ס"ד), חוננה מנבה בנו של בעל שבות יעקב
כאשר חשב ר"ד קוישמאן, רק היה מנבה אביו של בעל שבות יעקב ובכלל, וכל
זה בדור ואמה, ועל זה ועל כיוצא בזה אמרו "חכמים הזכירו בדבריכם":

והנה בהיותו כותב וחושב להעמיד כל דבר על מקומו, בא לידי ג"כ כי אור
הספרות שנה רביעיה, וכאשר הערתה עיני בו מלאחי בו בני דברים

כלילת יופי

ישיהו ר"ם בווינא, בשנת תכ"ח, לא נודע לי כדל לע"ע, כי
לא נזכר שמו בספרי שו"ת או באיזה הסכמה, ואולם אם נקבל
ישיהו

המורה המוגעים לתולדות שני גאונים מזווינים ואמרתי להניגס פה בדך אגב:
(א) אודות הגאון ר' נפתלי הירש האב"ד דלובלין אשר הי' חתנו ותלמידו של
רבינו הגאון ר' העשיל ז"ל, אשר כבר דברתי ממנו בספרי כלילת יופי בתולדות
רבינו ר' העשיל ז"ל ולא הזכרתי בו שנה מותו מטעם שלא נהביר לי שנה מותו
גם אז גם עשה, וכמו כן הרבה גאונים מזווינים אשר דברתי מהם בספרי הג"ל,
ובחובם גם הגאון המקובל ר' יצחק בן אברהם אב"ד בק"ק פוזנא, ולא רשמתי
בהם שנה מותם יען כי לא נחביר לי הדבר היטיב, ואעפ"י שראיתי לבעל המוסף
לס' נחמ דוד בסוף ח"א שהעיד שם על הגאון ר' הירש דלובלין ועל הגאון
ר' יצחק מפוזנא שנספרו שניהם בשנת המ"ב לא הבאתי בספרי הג"ל, כי לא
סמכתי על עדותו כלל, מדעתי כי הוא לא דקדק כלל בשנות הגאונים וכתב רק
כפי השערהו, פעמים הוא מאריך ופעמים הוא מקצר, כאשר הראה להלכה ואם
לפעמים הוא מכוון אל האמת הוא רק כסומא בארובה, ועשה ראה זה מלאהי
באור הספרות הג"ל דה"ק שנדפסה שם העתקה מזוואת ר' הירש דלובלין
אשר מלא החכם ר' דוד קויפמאן בכחוצים ובסוף הקדמתו אשר הקדים שם
כתב בזה הלשון: להיות שראיתי כי נעלמו דברי המוסף על ס' נחמ דוד מעיני
בעל כלילת יופי במקום הג"ל ולא בירר את שנת מותו וגם מעיני הרב הורוויץ
בספרו על רבי פרנקפורט אחרת את הקדמתו בדברי נחמ דוד בסוף חלק ראשון
על שנת המ"ב: ר' הירש אב"ד ור"מ דק"ק לובלין האיר עיני ישראל בחריפותו
ובקיאותו ונתקבל לאב"ד ור"מ לק"ק פרנקפורט ועלה לשמים בשנת המ"ב, עכ"ל.
והנה גם פה לא הי' נזכר הח' הזה בדבריו וגם בלשונו, כי ראה להראות לעיני
הקוראים כי הוא לבדו מלא מקור נפתח לדעת שנת מותו של ר' הירש דלובלין
מה שהי' נסתר ונעלם מעיני זקנים וישיבים ממנו, אבל לא הועיל כלום בכל
דבריו ולא ידעתי איך לא הי' בוש להביא רא"י מדברי בעל המוסף לג"ד אשר
ידוע לכל כי לאו בר סמכא הוא כלל במנין השנים, כי ברצונו הוא מרחיב
וברצונו הוא מקצר, ולדוגמא הראה באותו דף עלמו שם שכתב דבריו שלא בהשגחה
כלל, והנה כתב שם שרבינו יואל סירקיש בעל הצ"ח ז"ל נסער בקראקא בשנת
ה"א, והוא ללא אמת וללא נכון כי הוא ז"ל נסער פה בקראקא כ' אדר בשנת
ה' לפ"ק כמבואר בס' הצ"ח על עור אורח חיים בדפוס ראשון פה בקראקא
שנסער רבינו המחבר באמצע ההדפסה והי' זה בשנת ה' לפ"ק. ועוד שם: ר'
לישמך

שהיה הוא ג"כ מגיד ומוכיח בווינא שכי, אז היה מקום לומר שיהוא
הרה"ג ר' מאיר כהנא אישר בא גם הוא בהסכמה על ס' ויקהל משה
על

לישמן בעל תוספות יו"ט נפטר בקראקא בשנת ה"ט לפ"ק, והנה גם צזה לא
דבר נכונה כי הגאון בעל תויו"ט נפטר פה ביום ו' לחדש אלול תי"ד לפ"ק
כמ"ט בפנקס הח"ק דפה. ועוד שס': ר' שמואל קאיידינבר בעל ברכת הזבח
שהי בסוף ימיו אב"ד בקראקא ונפטר בעיר המעלניק ביום הוועד דגליל קראקא,
וכתב בעל המוסף שס שנפטר בשנה תל"ט וגם צזה לא כוון אל המטרה כי
הגאון ז"ל נפטר ביום ו' י"ט המזח תל"ט לפ"ק (ובשנת תל"ט כבר ישב על כסא
קראקא הגאון ר' יצחק חריף כוודע) ודי צזה, ובהלחא זימנא הוי חזקה שאין
לסמוך על דברי בעל המוסף כלל, וגדולה מזו תראה שגם באותו דיבור שהעיד
שר' הירש דלובלין נפטר בשנת המ"ב העיד ג"כ שס על הגאון ר' יצחק מפוזנא
שנפטר ג"כ בשנת המ"ב, וזה עדות שקר שהרי הגאון ר' יצחק האב"ד דפוזנא
הי' עדיין חי בשנת המ"ג ובשנה ההיא הי' ג"כ ראש הוועד באסיפה הגאוניס
דדי ארצה בנדיניה פולין שהי' בלובלין ביריד גרלמנין ביום ד' י"ב אדר המ"ג
לפ"ק, אשר שס הסכימו יחדו על הדפסת ספר מניני זהב ליישב השגות בעל
נקודות הכסף על רבנו בעל הע"ז וגם בשנת המ"ד הי' עדיין חי כי אז נתן
הסכמתו על ס' כסף נבחר על ההורה וכל זה הי' בהעלם עין מעיני רד"ק
ולא חלי ולא מרגיש כי סמך עזמו על דברי בעל המוסף כאלו דבריו נתנו
מסויני. ודע כי גם מה שהעיד בעל המוסף לניד שס כי הגאון ר' הירש דלובלין
נחקבל לאב"ד ור"מ דק"ק פראנקפורט ועלה לשמים בשנת המ"ב, הנה גם צזה
אין עדותו מכוונת כלל, כי איך אפשר לומר שנתקבל לאב"ד בפראנקפורט והרי
בשנת המ"א הי' עדיין אב"ד בלובלין, ואז בא בהסכמה על ס' בית יהודה להגאון
מהרירין ז"ל ואם נפטר בשנת המ"ב מהי נחקבל לאב"ד בפראנקפורט, והרי על
כסא פראנקפורט ישב שס הגאון הוודע מו"ה ישעי' בן ר' שפטייל סג"ל הורוויץ
אשר מלפנים הי' אב"ד בלייפניק ובק"ק צומסלא ובשנת תל"ג בהיותו חונה
בלייפניק נתן שס הסכמתו על ס' לב ארי' על ההורה, ואולם בשנת תל"ה כבר
הי' אב"ד בפראנקפורט ואז בא שס בהסכמה על ס' מהדורא בתרא לבעל נחלח
טבעה והארריך על כסאו שס גם בשנת המ"ו לפ"ק שאז כתב שס השוברה הגדולה
הנדפסת בבו"ה אבן הוהס בסי' סי"ב, וכא שס על החחוס ביום ג' כי המזח
חמיו לפ"ק ואח"כ נסע משם לק"ק פוזנא ושס מ"ב (ונחקבל במקומו לאב"ד
בפראנקפורט שס הגאון ר' שמואל ר' חיים ישעיה'ס כוודע) וכיון שכן הוא

כלילת יופי

על עניני קבלה ושם בא על החתום "כ"ד מוכיח מאיר כהנא" והיה גם
 הוא ממגורשי ווינא כמו שאר הגדולים שנדפסו הסכמותיהם בסי
 ויקהל משה שם, אשר קצת מהם היו גם כן מגולי ווינא כגודע.
 וששאלת

הרי כל דברי המוסיף לנמה דוד בנדון זה פורחים באויר ואין להם על מה
 שיסמכו, וד"ל:

ב) אודות הגאון המקובל ר' יצחק אב"ד דק"ק פוזנא שזכרנו לעיל בזה הזאת
 קשה ראיתי בקונטרס "חזון נחום" שם באוצר הספרות לד הע"ח
 כי שם הביא המחבר בפנים עובדא אחת מה שהעידו רבים וכן שלמים שלמדו
 בק"ק פוזנא אלל החסיד המופלג הי"ח כמוהר"ר יצחק ב"ר ע"כ, וע"ז כתב הוא
 שם בהערה א': "הוא ר' יצחק בר אברהם אשר כמו נחום בהרבה הסכמות
 וכנראה הוא אשר גם בליסא הי' אב"ד והברר הסליחה הנדפסה בהוספה לעמוד
 העבודה סימן ז"י עכ"ל, וכל זה הוא ללא חמת וללא נכון, כי מעולם לא הי'
 הגאון ר' יצחק בר אברהם אב"ד בליסא רק בלוי"ק ובוויילנא ובפוזנא ושם
 מנחהו כבוד. ובעיר ליסא הי' גם אז אב"ד אחר והוא הגאון ר' יצחק ב"ר
 שלום אשר בשנת הליא בא בהסכמה על סי' מגן אברהם שנתן לבעל מגן
 אברהם בעלמו, ובשנת ה"ג בא בהסכמה על סי' לב ארי" על החורה. והנה הגאון
 הזה הי' בזמנו מופת הדור והדורו פאר הזמן וזכרו ורבים נאותו לאורו וע"כ
 אמרתי לרשום פה קצת מחולדות האדם הגדול הזה אשר לשמו ולזכרו האות כל
 נפש. דע כי הגאון הזה הי' מינידי עיר גומבין במדינות פולין אשר הוא נ"ב
 עיר מולדת רבנו בעל מגן אברהם ז"ל, ובהסכמתו לספר מגן אברהם כתב שם
 על המחבר שהוא ש"ב וכן עירו מבין כל קדושים שנהרנו בעו"ה בשעה הזאת
 בק"ק גומבין בשנת הטי"ו לס"ק יטוין שם. ובימי חרפו הי' הלמיד מובהק להגאון
 מויה חיים כ"ץ ז"ל אב"ד דק"ק פוזנא, ואח"כ נחבל לאב"ד בק"ק שטריי, ומשם
 נחבל לאב"ד בק"ק ליסא והושיע באור תורתו וסכמתו בכל ארץ פולין גדול וכל
 גדולי הדור היו משכימים לפתחו ומיחלים לתשובתו וכל דבר הקשה הביאו אליו
 ופסקיו והוראותיו נחבלו בכל הארץ כאלו נתנו מסיני, ונשער הגאון הזה עוד
 בחיי בעל מגן אברהם, והנה אחריו ברכה ס' ביה לוי והוא סו"ה בסדר הטורים
 וחלק צי נקרא בהם שלום ביה והם דינים מלוקטים, ושייחם נשאר בכחוביט
 עד היום הזה. (ע' מזה בספר שפתי ימים אות ב' סי' ס"ה) ואנחנו לא זכינו
 לראות מסקניו בדפוס רק מעט מזעיר כגון מה שהביא בלמו בעל סי' מגן
 אברהם הלכות פסח סימן תי"ג סעיף קטן ח' סכח שם בזה הלשון: וכח

בחדש ניסן תל"ג ע"י י"ד/א/א/ש

הגאון

ב) וששאלת על ר' ברוך בר' פנחס וחתנו ר' מנחם מנלי אשר
 היו שניהם ממגורשי ווינא, מי היה, ומקור מהצבתם
 מה הוא? דע אהובי כי שני האנשים הנכבדים האלה כבר באו
 רשומים אצלי בספרי כלילת יופי ח"ג מדי דברי שם אדות גדולי
 העיר ווינא, ושם כתבתי כי הרב הגביר מו"ה ברוך בר' פנחס וחתנו
 הרב הגדול הגביר מו"ה מנחם מנלי, ועמהם גם מחותנו הרב הגביר
 מו"ה אליעזר מנליש אבי הרה"ג ר' מנחם מנלי הנ"ל, שלשה אלה
 הגבירים היו מגדולי קציני ונדיבי ק"ק ווינא ומנכבדיה בחיותה עומדת
 בשלותה סמוך לזמן הגרוש האחרון שהיה בשנת ת"ל, והגביר ר'
 אליעזר מנליש הנ"ל היה בעת ההיא ג"כ פרנס הדור וראש ומנהיג
 בק"ק ווינא שם, והיה ג"כ מגזע אפרתים כי משפחת בית אביו לבית
 חלפן רחשבו, שהוא משפחה עתיקה ונכבדה בישראל אשר מצאה
 קץ לה בווינא ובפראג כאשר כבר דבר עליה נכבדות ידידי הרה"ג
 מו"ה שלמה ליב הכהן ראפפורט ראב"ד דק"ק פראג במכתבו היקר
 אשר נדפס בראש ס' גלעד בסימן י"ז שם. והנה הגביר המפורסם ר'
 אליעזר מנליש הנ"ל הניח אחריו הון רב לישי בניו אשר היו שניהם
 ת"ח מצויינים ופארי הדור, בנו הראשון היה הגאון הגדול מו"ה אור
 שרגא פייבוש מברית חלפן בעהמח"ס ישו"ת דת א"ש, והוא קבע
 ישיבתו בק"ק פראג והרביץ שם תורה רבים ונתמנה שם ג"כ לדרשן
 ולראש ב"ד מו"ש, ובשנת תנ"ה נתן שם הסכמתו על הדפסת ס'
 יפה ענף על מדרש חמש מגילות, ומשם נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק
 בומסלא, ומשם לק"ק ברורא במדינת מעהרין, ובסוף ימיו חזר ושב
 לפראג ונפטר שם בר"ח סיון תס"ז לפ"ק, והניח אחריו שני בנים שם
 האחד אליעזר, שהיה דרשן ודיין בפראג שם, ושם הישני מו"ה משה

יוסף

הגאון מוהר"ר יצחק ז"ל מגומזין סמ"י אב"ד דק"ק ליסא דבמדינתומו סרגלין
 לרחוק החטים וזוהי אהיה במים חסוד ליקח קמה מן הבוק דהוי ממש כדגן
 כנעבע במים כס"י הס"ז ס"ב וכו' וכן ססקו כל חכמי פראג שפעם אחת הורה
 מוכה אחד ליקח מן הבוק קמה וחזר בו וגזר הענייה על בנתו, כ"ז שמעתי
 מסי מורי מוה"ר חיים כ"ץ אב"ד בק"ק פוזנא עכ"ל הגאון ר' יצחק הנ"ל, ועוד
 איזה ססקים כהכ"ח בזמו הרה"ג מו"ה יקותיאל קויפמאן כ"ץ חתן בעל מנן
 אברהם בספרו חוקי דעה על יורה דעה כמבואר בהקדמתו סס ודי בזה:

יוסף שהיה דיין בק"ק ברודא, והוא הוציא לאור הס' שו"ת דת אש
מאביו הגאון ז"ל כמבואר בהקדמתו שם, והוא אבי הרה"ג מו"ה גבריאל
ברודא מבית חלפן האנד"ק אייבעשיץ אשר בא בהסכמה על ספר
שו"ת מאמר מרדכי מדיסלרארף בשנת תקמ"ה לפ"ק. — ובנו השני
של הגביר ר' אליעזר מנליש מווינא הנ"ל היה הרב הגדול והגביר
מו"ה מנחם מנלי חתן הקצין והגביר מו"ה ברוך בר' פנחס הנ"ל,
وهוא נשאר בבית חמיו בווינא שם, ושניהם הגדילו לעשות שם
בצדקת פזרונם ובנרבת לבבם לכל כושל, עד יום גלית הארץ, שאז
יצאו גם הם בנילה עם הגולה אשר הגלתה מווינא בשנת ת"ל,
וקבעו מקום מגורתם בעיר פ"פ דאדר, וגם שם היה ביתם פתוח
לרוחה לתמוך בכספם לכל מבקש עזרתם, ובפרט לת"ח השוקדים על
דלתות התורה, למען יוכלו להוציא ספריהם לאור הדפוס לזכות
הרבים, כמבואר כל זה בהקדמת ספר דברי חכמים להרב המוכיח
טהרי"ל ז"ל בעל ס' קנה חכמה, וביותר תראה מכל הטובות והחסדים
אשר עשה הרה"ג ר' מנלי הנ"ל להרב ר' שמעון בר' יעקב שלוחא
דרחמנא מצפת תוב"ב כי עמד ג"כ ליטינו והיה בעזרו להוציא לאור
הס' יפה ענף על מדרש חמש מגלות, כפי אשר סיפר לנו בהקדמתו
שם (והוא בדפוס ספר"ט תנ"ו לפ"ק), ודי בזה:

ג) **ואשר** נכספה נפשך לדעת אדות ר' יצחק מאיר פרנקל תאומים
בן הגאון בעל קיקיון דיונה, אשר לדעת קצת היה חותם
א"ע בשם דאקטאר אוגד ראבינער, ואם אמת הוא איה איפוא
הכתירוהו בשם הכבוד הזה? וגם אם היה רופא או דאקטאר בחכמה
אחרת, כי כאשר נראה מדבריו בעין יעקב בסוף מס' חגיגה העמק
העמיק בחכמת המדידה התשבורת והתכונה והיה ג"כ בדעתו לחבר
חבורים על המדעים האלה, ע"כ לשונך. והנה בעיקר הדבר לא ציינת
יפה, כי לא נמצא דבר זה בסוף מס' חגיגה רק בהקדמתו אשר הקדים
לספר עין יעקב (ובידי ס' עין יעקב מדפוס הראשון אשר הדפוס ר'
יצחק מאיר בעצמו באמשטרדם בשנת תמ"ד לפ"ק), ושם כתב שהיה
בדעתו לחבר חבורים מלבד בחכמת התורה, גם בחכמת התכונה
לחשוב תקופות ומזלות, וגלוה עמה גם חכמת המספר והתשבורת
כדבר איש האלקים רבינו מהרש"א ז"ל בחידושי אנדות במס' הוריות
פ' כהן המשיח, ע"כ. והדבר מפורש יותר בפתחה שם מאשר כתבו
עליו

עליו המחוקקים ממעל להקדמתו שם, כי הגאון הזה נתגדל בנעוריו בק"ק מיץ ובעודנו רך בשנים כבר היה אב לחכמים, ואוצר בלום בעמודי שבע חכמות וכוכבי לכת הלכתא רבתי לשבת תחכמוני, גם היה רופא לנפש ולגוף ויע"ש, וכפי הטסורת כפי הבאים אחריו מכני משפחתו הנקראים ג"כ בשם הכינוי שלו פרנקל תאומים, הרבה הגאון מהר"ם לשקוד גם בספרי חכמי העמים אשר חברו אז בחכמות הנ"ל כי היה בקי ג"כ בלשונות שונות, ובפרט נתן עין ולב לעיין ולהעמיק הרבה בחכמת התכונה עד אשר היה בדעתו לחבר ג"כ חבורים בחכמה זו, והוא היה בזמנו אחד המיוחד בין יחיד סגולה תופשי ישיבות ויושבי על טדין אשר נדבה לבם לעסוק ג"כ בחכמה זו, אשר רוב גדולי וגאוני הדור פירשו אז מטנה ג), ואולם גם בספרי חכמת הרפואה

שקד

ג) ראה מזה בשו"ת שבות יעקב ח"ג סימן כ' כהצ"ש כדון חוש הרי"ה, הגם שהוא כבר שקד אלל חכמי הרופאים ואמרו לו ששפריהם ספרי הרפואות מבואר דמי שאין לו חוש הרי"ה אין לו הנאה של כלום, מ"מ כיון שעיקר ספריהם הוא מחכמה אלה"ע מספרי אריסטו והניכוי, אין לסמוך על דבריהם לדוגמא וכז"ל הי"ט ברכות פ"ט דף ע"א ע"ב, ובהשגות חות יאיר סימן ר"ט ועי"ש שכתבו דמה"ע אפילו קידוש החדש אין ללמוד רק חשבון א"י"ב השלי"ג וכדומה, לפי שהרמב"ם עצמו בספר י"ו מה' קידוש החדש העיד שם שהכל הוא מספרי חכמי יוון, אבל הספרים מחכמי ישראל לא הגיעו אלינו, ואף שהרמב"ם ובאר גדולים הקרי לב למדו קידוש החדש ועשו חיבורים על זה, מ"מ כמה גדולים שהיו בזמננו מנעו ולא למדו כלל, ושב ואל תעשה עדיף דכתיב כי היא חכמה, מכלל דאינהו ולא ידעו הדבר על בריו, ואיך נלמוד מספריהם עכ"ל בעל שבות יעקב בסימן כ' שה, הרי שהעיד הגאון ז"ל, כי כמה גדולים שהיו בזמנו לא היה להם כלל עסק בחכמות חיצוניות וגם לא בחכמת התכונה אחרי אשר לא ממי יהודה ילאו, וכבר מבואר אללנו במקום אחר כי רוב הגדולים שהיו בזמן ההוא היה להם עסק גדול בנסתרות והעמיקו הרבה בחכמת הקבלה שהיא חכמת אלקיה על פי כחצי האר"י וכמו הרמ"ע ז"ל, אך עכ"ז מנחנו ג"כ לכמה מיחידי סגולה מגאוני הדור שחיו ג"כ בזמן ההוא, שלא חשו כלל לכל זה, ועסקו ג"כ בשאר חכמות ומדעים ובפרט בחכמת התכונה ובחכמת המידה, הן בספרי חכמי ישראל והן בספרי חכמי העמים, והגני חושב ומונה שה קצת מן המצוינים שבהם, א) הגאון מו"ה יצחק מאיר פרנקל

כלילת יופי

שקד הרבה ויעש חיל גם בחכמה זו עד אשר הכירוהו והוקירוהו חכמי הרופאים הגדולים בזמנו אשר לקחו דברים עמו, כי רבינו לו הרבה ידיעות

פנקל' החומים בהגאון בעל קיקון ליונה שזכרנו בפנינו, (ב) הגאון מו"ה מאיר שטערין שהיה אב"ד בסולדא ובאמשטרדם וכבר כתבתיו קצת מחולדותיו בספרי כלילת יופי ח"א דף ע"ב ע"א בהערה שם, והגאון הזה היה חתנו ותלמידו של הגאון ר' מענדל ב"ם מקראקא שהיה אב"ד בק"ק ספר"מ, והיה מחותנו של הגאון בעל עבודה הגרשוני, (ואוהב נאמן להגאון בעל חות יאיר שהיה ג"כ תלמידו של הגאון ר' מענדל ב"ם הנ"ל כמבואר בהקדמתו לס' חות יאיר, ובשנת ח"ך סמך ג"כ ידו עליו בסמיכת ההוראה כמבואר בא"ח חות יאיר בסיו ק"ט), ורימ שטערין הניח אחריו חידושים ופסקים גם א"ת הרבה אשר נאשרו כולם בכתובים, ובה שתי תשובות גדולות ורחבות נדפסו ממנו בא"ח חות יאיר בסיו ס"ו מה שהשיב שם על שאלותיו של הגאון המחבר אשר שם הראה את גדלו ואת ידו החזקה בהלמוד ובפוסקים, וגם החליף השוברים עם מחותנו הגאון בעל עבודה הגרשוני כמבואר בס' עבודה הגרשוני סיון קי"ד, וגם בהכמה הקבלה ה"ו לו עבר ידוע וקבל הרבה מהגאון המקובל ר' יעקב פעמילגש מווינא כמבואר בהסכתו לס' ספרא דלעיושא דיעקב, ועכ"ז בקד ג"כ הרבה בספרי שאר חכמות ומדעים ובפרט בחכמה ההכונה והמדודה, ולא יבצר ממנו מאומה כוודע, (ג) הגאון ר' חיים יאיר בדרך בעל א"ח חות יאיר, גם הוא ז"ל העמיק הרבה בחכמה ההכונה כאשר העיד על עצמו בספרו חות יאיר בסיון רי"ט, וחשב שם ג"כ כל ספרי ישראל אשר למד מחוכם חכמה ההכונה וגם בספרי חכמי העמים, אכן אח"כ נראותו כי יש בכל דבר חלי הליס של פסוקות וקושיאות ומבוכות מכך ידו מבלות עוד זמנו בחקירה ודרישה ולחדש דבר או להכריע, וסיים בסוף דבריו „חכמה ההכונה אחי יהיה אך מרוב יגיעה ומיעוט השגחה שלחיה לנפשה" עכ"ל שם. (ד) הגאון מו"ה שמואל שאטין הכהן הגקרא בשם מהרש"ך, שהיה ר"מ בבב"מ שבק"ק ספר"מ ואב"ד דמדניג דארמזטאט, (*) והוא ז"ל היה ניסו של הרב הגאון מו"ה משה סראקפורט דיין דק"ק אמשטרדם בעהמ"ס זה ינחמנו וס' נפש יהודה וס' שבע סזילות ועוד שאר ספרים וגם ס' באר היטיב

(*) הגאון מהרש"ך ז"ל היה תלמידו של הגאון הוודע מו"ה ישעיה ב"ר שפעטיל קניל הורוין ז"ל שהיה אב"ד בק"ק ספר"מ ובסוף ימיו בק"ק סזון, כאשר העיד מהרש"ך ז"ל בעלנו בהסכתו על הדפסת חידושי הרעב"א על נוספות הש"ס אשר הוליד לאור הריב הדין מו"ה אברהם קניל ז"ל, בנו של הגאון מו"ה ישעיה הכ"ל.

ידיעות בחכמת הרפואה (אף כי מעולם לא למד בבית מדרש החכמות אשר בפאדובה באיטליא, כמו שעשה בן דורו הרמב"ם מו"ה טוביה כהן הרופא בעל מעשה טוביה, אשר נכתר בכתר הרפואה בפאדובה שם כנודע, והוא היה אחי חורגו של הגאון בעל חות יאיר ונזכר לשבח בשו"ת חות יאיר בסימן צ"ב ובהשמטות שם דף רנ"ח) ובחכמתו ובתבונתו נתעלה מעלה מעלה בחכמה זו, עד כי היה רופא מוטחה לרבים, ובעבור זה היה נקרא בשם הכבוד "דאקמאר דער מע-דיצין", וכאשר נתקבל גם לרב אז היה חותם א"ע דאקמאר אוגד ראבינער, וזה הוא שאמרו עליו אז: "שהיה רופא לנפש ולגוף" וכל זה היה בימי חורפו, ואולם במישך הזמן כאשר נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק סלוצק ובקיק פינסק במדינת ליטא מני אז לא היה מופגה לעסוק עוד בחכמות אחרות, רק בחכמת התורה בלבד, כי היה טרוד מאד בטרדת הישיבה העמוסה עליו כל היום להרביץ תורה ברבים כמו

היטב על ש"ע חו"מ כנודע, וגם היה מחותנו של הגאון מו"ה יוסף שמואל מקראקא האבד"ק ספר"מ, כי הרהיג מו"ה ליב האבד"ק מערסלרף בנו של הגאון ר' יוסף שמואל הג"ל היה חתנו של הגאון מהרש"ך ז"ל (ויזן ונכד להם הגאון המפורסם מו"ה משה סופר ז"ל האבד"ק ס"ב בעל שו"ת חתם סופר), והגאון מהרש"ך נודע ג"כ ע"י ספרו כוס ישועות אשר חנך והוא חידושי הלכות על סדר זיקין ונקרא ג"כ על שמו "חידושי מהרש"ך", וגם נדפס ממנו הסוזה חתם בס' שו"ת חינוך בית יהודה בסיומן קי"ג מה שהשיב להרב המחבר ע"ש, ונודע שהיה ג"כ אחד יחיד בזמנו מן המגוינים אשר שקד הרבה בחכמת ההכונה ועד יומו האחרון לא עזב אה החכמה הזאת, ויהיה לו לשעשועים, כאשר העיד עליו הרב החכם החוכן הגדול מו"ה יהונתן במו"ה יוסף ז"ל מק"ק לאזניאלי בהקדמתו לספרו ישועה בישראל על ה' קידוש החדש והעסקתי דבריו בספרי כלילת יופי ח"ב דף ש"ע ע"ב. ה) ואחריהם בזמן ה"ה הגאון הגדול מו"ה שלמה העלמא בעל ס' מרכבה המשנה על הרמב"ם שהיה אב"ד בק"ק לבוב והג"ל, אשר לו כל חמדת ישראל בתלמוד ובפוסקים ובכל מקצעות התורה, ומלבד זה היה ג"כ חכם הכולל בכל חכמה ומדע בחכמת ההכונה ובחכמת המדידה ועוד בשאר חכמות רמות ונשגבות כמוצא בהקדמתו לספרו מרכבה המשנה, והעסקתי מדבריו בספרי כלילת יופי ח"א בהולדות רבני לבוב סיומן י"ה בהערה א' שם, ודי בזה:

כלילת יופי

כמו שאר הרבנים תופשי ישיבות במדינת ליטא בעת ההיא, וגם
שרדת הנהגת הקהלות ולנסוע ג"כ מזמן לזמן לבתי הוועד של
הגאונים, דחמשה קהלות הראשיות דמדינת ליטא אשר גם הוא ז"ל
היה נמנה עמם תמיד לפקח על עסקי כלל המדינה כנודע, — ואין
להאריך בזה:

ויע"ך אשר הצעת לפני דעתך והשערתיך אודת רבינו מהרש"ל ז"ל,
וגם אדות מהר"ל מפראג וכל אחיו הגאונים בני ר' בצלאל
ז"ל, שכלם היו מילידי ומגידולי העיר העתיקה וירמיישא, ורק אח"כ
בימי עלומיהם יצאו משם ובאו לק"ק פוזנא לשמוע בלימודים ע"כ,
הנני להגיד לך בזה ידיד נפשי, אם כי השערתיך בזה טובה ונכוחה
ומתקבלת ג"כ על לב כל מבין, עכ"ז כל קורא בצדק יענה ויאמר
לך ראה דבריך טובים ונכוחים אבל שומע אין לך ער שתביא ראיה
לדבריך, כי ראה זה דבר חדש הוא מן הדברים התלויים בהשערה
בלכה, ולא לכד שאין ראיה לדבר אף גם זמר לדבר ליכא, כי לא
נמצא שום רמז ורמזא מזה בכל ספרי רבינו מהרש"ל וגם לא בכל
ספרי רבינו מהר"ל מפראג ובכל ספרי אחיו מהר"ח ז"ל, וכבר ראינו
וניכחנו לדעת כי בדברים כמו אלה אין סומכין על דברים שנלב,
כי דברי סופרים צריכין חיזוק על פי ראיות ברורות ונאמנות אשר
יתנו עדיהן ויצדקו:

והנני ידיך ואוהבך בכל לב ונפש הרושית באהבה ובכבוד.

הצעיר חיים נתן דעמביצער החוס"ק קראקא יע"א.

מכתב

מחכם אחד ממדינת מעהרין אשר הציע לפני שאלותיו וספקותיו
אודות רבני ק"ק קרעמזיר ובתוכו נמצא ג"כ קצת דברים הנוגעים
לתולדות הגאון ר' בעריש עשקעלעס שה' חתן הגאון ר' שמשון
ווערטהיים מווינא ז"ל.

ב"ה יום ו' עש"ק פ' יתרו תרנ"ב פה ק"ק קרעמזיר.

עזר מקדוש רפואות ותעלה ישלח ד' לכבוד מעלת הרב הגאון
מו' חיים נתן דעמביצער נ"י.

מדעתי כי רצונו הטוב ונפשו החפצה להפיק שאלות ולהתיר
ספקות ולהשיב תשובות בכל ענינים הנדרשים מאתו ע"כ
באתי בבקשה מאתו להאיר עיני על איזה ענינים הנוגעים גם לעדת
קרעמזיר מרבני ומחכמי:

(א) **אודות** הרב ר' צבי הירש מייזילש מקראקא אשר שמש פה
ברבנות בשנת תכ"א והי' חותם א"ע בן א"א מו"ה יצחק
יהודה ליב מקראקא, יודיעני נא מי הי'? ואיך בא למדינת מעהרין?
(ב) **אודות** הרב רב בעריש עשקעלעס שהורה ג"כ רב אביד פה
בקרעמזיר בשנת תע"ב אך ממשך הימים לא נודע לי
בבירור, והנה נמצאים פה בעירנו הרבה כתבי יד מר' בעריש עשקע-
לעס בין שנת ת"ע—תע"ד, וגם הרבה מכתבים מן הקיסר קארל השישי
ומן הקיסרית מאריא טהערעזיא, אשר הרימו אותו כתור רב המדינה
מצאתי פה, ואינם אריגינאלע רק העתקות ולא ידעתי על איזה אופן
כאו לכאן? ואף גם זאת מסופק אני אם ר' בעריש עשקעלעס היה
רב גם במנצא ולדעתי רק לשם הכבוד היה לו תאר הזה, מה דעת
מעכת"ה בזה?

(ג) **בפנקס** הח"ק פה מצאנו כתוב פריידיא בת הגאון מו"ה יהודה
ליב אביד ור"מ דקהלתנו ובאמשטרדם נפטר ה"ב בסליו
תע"ה, מי הוא זה ר' יהודא ליב? אם הוא הרב ר' משה יצחק יהודה
ליב, או ר' יהודה ליבא מהאללשווא אשר הי' ג"כ בפ"ס אשר בא
כהסכמה על ס' ישערי שמים? כדעת החכם ר' דוד קויפטמן בספרו
גירוש היהודים מווינא, או הוא הנקרא כפי כל ר' ליב חרוף? —

כלילת יופי

עוד מצאנו בכתב יד ר' בעריש הנ"ל שכתב בזה"ל: "אבקש כי יתנו להרב התורני הרבני מו"ה סענדר הלוי סך שלשים ושלושה זהובים וינוכה לי ממשכורתי המגיע לי משליש שנה זו עד יום נסיעתי מפה כיום כ"ז ניסן תע"ג לפ"ק, ונתקיים כתב זה מהרב הנ"ל בשנת תע"ד כי נתנו לר' בעריש סך ע"ז זהובים הנשארים על סיפוקו".

ד) **מזה** דעת מעכת"ה, החיה בעל טורי זהב רב פה בעירנו ק"ק קרעמזיר שמצאנו שסידר פה גט לפי עדות הרב בעל נחלת שבעה כסימן ט"ו באות יו"ד, או שסידר הגט פה על פי מקרה בעת היותו בקהלה הסמוכה האלעשוויא או שטייניץ בשנת ת"ח לפ"ק? הגאון ר' מענדיל קראכמעל בעל צמח צדק היר"ג פה רב בזמן קודם ותמידה לי כי לא נזכר שמו בין החיים הנזכרים בימים ההם בשנת ת'—ת"ו וכמו ד' תשובות הנוגעות לעירנו נדפסו ובאו בספרו שו"ת צמח צדק בסימני א'—ב'—כ"ד—ל"ד ובסוף סי' א' בטרם ישתתם את שמו סיים אני הקטן ג"ם ד"ך וד"ל ובאו מנוקדות למעלה ולא ידעתי מה כיון בזה — ואולי כיון לגיטט' שמו מנחם מענדיל, ממלא מקומו הי' ר' יצחק גריטל עד שנת ת"ט ולא נודע לי ממנו מאומה. עוד הי' רב פה שהי' נקרא בשמו ר' זלמן העלמאן ומפה הלך למנהיים ושם הסכים על ספר ברית יצחק ולא ידעתי מקורו, והבאים אחריהם אשר שמשו ג"כ פה ברבנות היה ר' פינחס יצחק בהגאון מו"ה נפתלי כ"ץ, ור' יששכר בער בנו של ר' פינחס כ"ץ ועוד איזה רבנים. — והנה זה מקובל זכיתי לקנות הס' כלילת יופי שחיבר מעכת"ה ועודנו בכפי בלעתיו ושבעתי עונג רב ושעשועים והנני לעזור את מעכת"ה כי לדעתי הרב הגאון מו"ה יהודה ליב הלוי אי-טינגא האבד"ק לכוב ישחזיר הדר"ג בספרו שם בס' ט"ו הנה הוא שימש ג"כ בקהלתנו ק"ק קרעמזיר בעבודת הרבנות. והנה כל זה הצעתי לפני הדרת מעכת"ה ועל תשובתו אצפה על המוקדם ממני

הכותב המשתחוה מול הדרת כבודו:

אברהם יהודה פראנקיל החוס"ק קרעמזיר ומצ"פ בק' האללעשוויא.

תשובה.

זוה אשר השבתי לו: ידידות מכתבך הגיעני לנכון ובתוך המון
הטרדות לקחתי לי מועד להשיב לך על כל שאלותיך היקרות
כיד ה' הטובה עלי;

א) אודות הרב ר' צבי הירש מייזלש מקראקא שהיה אבד"ק
קרעמזיר בשנת תכ"א והיה חותם א"ע בן א"א מו"ה
יצחק יהודה ליב מקראקא, הנה עלה בדעתי לומר שאפשר שהי' בן
המדפיס דפה הוא הרב הגדול מו' יהודה ליב כהרב מוה"ר בונם בהג'
מו"ה אברהם מייזלש ז"ל שהיה פו"מ רו"מ פ"ק קראקא ואמו של
הרב ר' יהודה ליב והיא הגבירה מרת דרעזיל היתה בתו של רבינו
הרמ"א זצ"ל והוא הי' חתן ביד הרב הגדול מו' נחום בן ר' משה
מייזלש שהי' מחזיק בית הדפוס פ"ק קראקא בימי רבינו בעל הב"ח
ז"ל ובימי רבינו בעל התו"ט ז"ל והוא הדפיס ד' ספרי הב"ח וששה
סדרי משנה עם פירוש תו"ט והוספות שלו הכל בבית דפוסו ואחרי
מותו בא בית הדפוס שלו לחותנו ר' יהודה ליב מייזלש הנ"ל, וגם
חיבר ר' יהודה ליב הנ"ל ס' יקר מעט הכמות ונקרא בשם מעמי
המסורה עם חרושי אנרות הש"ס ונדפס זמן רב אחר פטירתו בדפוס
אמשטרדם בשנת תפ"ח וכבר מדובר נכבדות אודות משפחת מייזלש
בקונטרס מפלת עיר הצדק מאחי הרב החכם מו"ה יואל ז"ל יעו"ש,
יען אשר ר' יהודה ליב הנ"ל לא חתם א"ע בשום מקום בשם יצחק
יהודה ליב קרוב בעיני לומר שהרב ר' יצחק יהודה ליב מייזלש הנ"ל
הוא איש אחר וגם הוא ממשפחת הגאון מו"ה אברהם מייזלש פו"מ
דפה שיהוא אב המשפחה העתיקה הזאת ואחשוב שהרב ר' משה
מייזלש אביו של ר' נחום מייזלש המדפיס דפה היה בנו של ר'
אברהם הנ"ל והוא אביו של ר' יצחק יהודה ליב אביו של הרב מו'
צבי הירש מייזלש שהי' אבד"ק קרעמזיר ז"ל — ואשר שאלת איך
בא הרב ר' צבי מייזלש למדינת מעהרין לא ידעתי מה זו שאלה
וכי הוא היה הא' שנסע מפה לרב במדינת מעהרין והלא כמה גדולים
לפניו ולאחריו שנתקבלו מפה לרכנים במדינת מעהרין וכבר ידוע
שהגאונים ר' מנחם מענדיל בעל צמח צדק וחותנו ר' גרשון אשכנזי
בעל עבודת הגרשוני, שניהם היו בימי חירשם מדייני דמתא פה קראקא
ובמשך

כלילת יופי

ובמשך הזמן נתקבלו מפה לרבנים במדינת מעהרין הראשון בקרעמזור והשני בפראסטיץ כמו כן גם לאחריו נודע שהרב הגאון מו' יעקב אברהם במה"ו ר' רפאל ז"ל בעהמח"ס נחלת יעקב על התורה שהוא הו' מילידי וגידולי ק"ק קראקא ותלמיד מובהק לרבינו הגדול מו"ה ר' העשיל ז"ל שהו' אבד"ק קראקא ונתקבל מפה בתחלה לאב"ד דק' ראקוב במדינת פולין ובמשך הזמן נתקבל לרב"ד דק' לייפניק במדינת מעהרין ושם מנוחתו כבוד וגם אא"ו הרב הגאון המקובל מו"ה אשר לעמל זצ"ל נתקבל ג"כ בסוף ימיו לאבד"ק אייכעשיץ במדינת מעה-רון (ובנו הה"ג מו"ה משה ספרא ז"ל אביו אמו נ"ע הו' ספרא ודיינא פה קראקא ונפטר ח"י אב תקנ"א לפ"ק וניסח מצבתו תמצא בספר עיר הצדק סי' ג'ו עיו"ש) וכבר נמצא רשום אצלי במקום אחר בקונטרס מיוחד מכל הגדולים שהיו מילידי או מגידולי עירנו פה קראקא שנתקבלו מפה לרבנים או לראשי ישיבות כשאר ערי יהודה שבמדינות פולין ואשכנז ובעלגיען (ראה לדוגמא כישות יעקב חלק ג' סי' ס"ה מה שהשיב שם תשיבותו בה' שריפית להרב מו"ה בנימין כ"ץ מקראקא בהיותו מ"צ בעיר ברוסיל) ואכ"ט להארץ:

ב) וא"ש כתבת שהרב ר' בעריש עשקעלעס הו' גם כן אבד"ק קרעמזור בשנת תע"ב אין זה דבר חדש אצלי שכן נחקק עליו באבן מצבתו שבימי חורפו ישב על כסא הוראה בק' קרעמזור וק"ק פרוסטיץ ומשם נתקבל לאב"ד במדינת טננצא וכל אנפ"ו ומשם נקרא גם כן למלא מקום אבותיו לרב אב"ד בכל מדינת מעהרין ולכל מדינת הגר עיין מזה בציוני ווינא, ואשר זכרת שנמצא שם בעירך ג"כ הרבה מכתבים מן הקיסר קארל השישי ומן הקיסרית מאריא מהערעזיא אשר הרימו את הרב ר' בעריש הנ"ל כתור רב המדינה ויפלא בעיניך באיזה אופן בא לישם הנה בעיני לא יפלא כלל וקרוב מאוד לימר כי בעת שנתקבל ר' בעריש לאב"ד דק' ניקלשבורג במדינת מעהרין על מקום אביו הגאון השישי מו"ה נכריאל מקראקא ז"ל ור' בעריש היה אז עדיין צעיר לימים אז השתדל בעבורו חיתנו הגביר ר' שמשון ווערטהיימער מווינא אשר הו' יקר ונכבד בחצר המלכות וקיים רבנותו על כל מדינת מעהרין ג"כ על ידי קיומים מהקיסר קארל ואח"כ גם מן הקיסרית מאריא מהערעזיא למען ידעו שכלם סרים למשמעת רב המדינה טמעם המלך וגדוליו ובעבור זה שלחו העתקות לכל עיר ועיר במדינת

במדינת מעהרין לפרסימי מלתא וזיב. — ואשר נסתפקת אם רב בעריש הי' ג"כ רב במנצא כי אולי היה לו שם זה לתאר וכבוד בלבד הנה לא ידעתי איך עלה על דעתך להסתפק בזה, מלבד כי עדרה המצבנה בווינא שם שנתקבל לאב"ד כמנצא עיר בא הדבר מפורש באר הישב בהסכמתו לס' קול רמז על משניות (דפוס אמ-שטרדם תע"ט) יהיה חונה בק' מנצא ובגלילות" בתאר רב אב"ד עיר בחיי אביו הגאון מהרי"ג מקראקא אשר נהג אז עדין נשיאותו בק' ג"ש והמדינה ובא שם על החתום היום יום ד' ר"ח תמוז תע"ז לפ"ק. נאם הקטן יששכר בעריש בא"א מו"ר הגאון הגדול המפורסם בתורה ובחסידות מה"ר גבריאל ג"י מקראקא החונה בק"ק מנצא יע"א, ואחרי מות אביו הגאון ז"ל ביום ב' אדר ראשון תע"ח אז מלא את מקומו להיות אב"ד דק' ג"ש והמדינה, ואחרי מות חותנו הגאון מהרי"ש ווערטהייטער מלא ג"כ את מקומו להיות אב"ד גם במדינת הגר ונפטר בווינא ביום כ"ו אדר ראשון תקי"ג לפ"ק, וכבר דברנו אודותיו הרבה בספרי כלילת יופי דף ס"ט ע"א:

ג) **ואשר** העתקת מפנקס הח"ק בקרעמזיר שכתוב שם פרידא בת הגאון מו"ה יהודא ליב אב"ד ורי"ט דקהלתנו ובק"ק אמשטרדם נפטרה י"ב כסליו תע"ה, ועז יאלת מי הוא זה ר' יהודא ליב שהי' אב"ד בק"ק קרעמזיר שם? דע אהובי כי הגאון הזה איננו ר' משה יצחק יהודא ליב במ"ה נפתלי ז"ל שהי' אב"ד בק"ק העלשווא וכל מדינת מעהרין ובא בהסכמה בשנת תל"ג על ס' לב ארי' על התורה, גם איננו ר' יהודא ליבא שהי' מקידם לזה אב"ד בק"ק העלשווא ובא בהסכמה בשנת תכ"ה על ס' ספרא דצניעותא דיעקב שחבר רבו הגאון המקובל ר' יעקב מעמירלש ז"ל וגם איננו ר' משה יהודא במ"ה קלונימוס הכהן שהי' נקרא בפי כל ר' ליב חרוף שהי' אב"ד בק"ק אמשטרדם משך כ"ג שנים ונדפס ממנו תשובה אחת גדולה ורחבה בשו"ת אכן השחם בס"י ל"ו והלך לעולמו ביום י"ד טבת תס"ז לפ"ק, ואין גם אחד משלשה גאינים האלה הי' אב"ד בקרעמזיר שם, ואולם הגאון ר' יהודא ליב זה שזכרת שהי' אב"ד דקרעמזיר שם ואח"כ באמשטרדם שהי' נק' בשם ר' ליב קאליש והוא הי' גאון אחר ומנכדי הגאונים בעל הכ"ח ובעל התו"מ ז"ל וגם הוא חבר ס' ניקר ונחמד נק' בשם

כלילת יופי

בשם גור אר"י והיא חידושי הלכות על הש"ס ונדפס אחר פטירתו ע"י בנו הרב ז"ל ובימי חורפו ה"י אב"ד בק"ק קרעמזיר ואח"י נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק קאליש במדינת פולין גדול ובשנת תנ"ו נתן שם הסכמתו על ס' משנת רבי אליעזר על התורה ונרשם עליו שם הסכמת הרב מו"ה ליב נר"י אבד"ק קרעמזיר וכעת הוא אב"ד ור"מ דק"ק קאליש ולאחר מות הכהן הגדול ר' ליב חרף באמשטרדם בשנת תס"ז נתקבל הגאון ר' ליב קאליש הנ"ל לאב"ד ולר"מ בק"ק אמשטר-דם שם והוא יסד שם ישיבה גדולה ואולם לא ישב על כסאו שם רק כשנה ומחצה כי בעונות הדור שקעה שמשו שלא בעונתה ונתבקש בישיבה של מעלה ביום זי"ן כסליו בשנת ת"ע לפ"ק וכבר זכרנו קצת מתולדותיו בספרי כלילת יופי ח"א דף צ"א ע"ב בין רבני ק"ק אמשטרדם ואכ"מ:

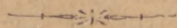
ד) רבינו דוד הלוי בעל טורי זהב לא היה מעולם אב"ד באחת מערי מדינת מעהרין לא בקרעמזיר ולא בשטייניץ וגם לא בהעלישוויא רק היה כאורח נכבד בכל עיר ועיר ומדי נסעו ממקום למקום השיב תשובותיו לכל אשר שואל לאחר שכרח ממדינת פולין בגזירת הקהלות ע"י חמיל שר"י כנודע ואח"כ חזר וישב לארץ פולין ובמשך הזמן נתקבל לאב"ד ולר"מ בק"ק לכוב והגליל ושם מנוחתו כבוד כאשר כבר הארכנו בתולדותיו בספרי כלילת יופי ח"א נסימן זי"ן — ואשר הביא בעל נחלת שבעה כס"י מ"ו שבעל המ"ז סידר גם א' בקרעמזיר זאת היתה על פי מקרה מדי עברו דרך שם וכמו שכתב ור"מ:

ואשר שאלת על חתימת הגאון הגדול מנחם מענדיל בעל צמח צדק שבסוף ס"י א' אשר טרם יחתם שמו שם ס"ים אני הקטן ג"ם ד"ך ור"ל ובאו בנקודות למעלה וכתבת שלא ידעת מה כיוון בזה, הנה לדעתי אין כאן לא רמז ולא סוד ולא גימט' כלל רק שרצה פ"א לחתום שמו בחרוזים כדרך שעושים חכמי ורבני הספרדיים בחתימותיהם וע"כ ס"ים כעונה אנכי הקטן גם דך ור"ל הנקרא מנחם מענדל והנקודות שבאו למעלה הוסיפו המרפסים מדעתם מכלי כונה כלל — והנה שאר הרבנים שהבאת עוד במכתבך לא נודעו כלל רק במשמתם בלבד זולת הרב ר' פינחס כ"ץ בן הכרזן הגדול מו" נפתלי כ"ץ בעל סמיכת חכמים נודע לנו ע"י שבא וזכרם בסוף

בסוף ס' מגלת יוחסין בין בני הגאון ר' נפתלי כ"ץ בשנת תע"ח וגם
 בא בהסכמה על ס' קטן דמשק אליעזר על ס' קיצור ת"ח — ואשר
 הבאת בסוף מכתבך אודות הגאון ר' יהודה ליב הלוי אישיננא ז"ל
 שהזכרתי בספרי כלילת יופי ח"א בין רבני לבוב וכתבת כי לדעתך
 ה' הגאון הזה ג"כ אב"ד בקרעמזור ואני הנני תמה עליך ידידי האם
 לא ידעת עוד כי בדברים כמו אלה רק האותיות מחכימות כי מזה
 לנו ולדעתך בזה האם הבאת ראיה לדברך בזה ואיה אפוא מעצרת
 זאת באיזרה פנקס או באיזרה הסכמה? אתמהר. זולת זה אין בידי
 להאריך עוד.

דברי ידו הכותב הדוש"ת באהבה הצעיר חיים נתן דעמביצער
 החינה פ"ק קראקא בעהמח"ס לזית ה"ן וס' כלילת יופי:

(ז) תולדות רבנו הרב הגאון הגדול מו"ה יוסף שמואל מקראקא האב"ד ור"מ דק"ק פראנקפורט דמיין יע"א.

הנה אודות הגאון הזה אשר ה' נקרא בפי כל בשם ר' שמואל ר' חיים ישעיה' דברתי הרבה בספרי "קריית מלך רב" אשר חברתי על חכמי וגדולי קראקא עיר מילדתי, כי גם הוא ז"ל היה מחכמי וגדולי עירנו ואחד מן בית דין הגדול דפה כטרם שנתקבל לאב"ד בק"ק ספד"מ, ואני לא יכולתי לעצור במלים מלדבר ממנו גם פה אף שאין זה מקומו, יען כי עגמה נפשי מאד אחרי אשר נודע לנו יקר תפארת גדולתו, וכי הגאון הזה היה בזמנו יחיד בדורו בתורה ובגדולה, (כעדות הגאון בעל חק יעקב בהסכמתו לס' הלכה ברורה על או"ח) ורבן של כל בני הגולה, (כעדות הג"מ משה לבית קאצנאלנבוין בהסכמתו לס' פי ישנים) והרביץ תורה לתלמידים, (כעדות תלמידו הג"מ אלישע טהירדנא בספרו פי ישנים במשנה פ"ה דתרומות בהג"ה שם), גם חבר חבורים רבים ונכבדים (כעדות נכדו הג"מ נטע פראנקפורטר בהקדמתו לס' ברכת המים), ומכלם לא יצא לאור אף אחד מהם להיות לו לזכורת עלם גם לדורות הבאים, ורק באחת אשר עלתה לו לעשות לו שם עולם וזכורת נצה בכל תפוצות ישראל הוא באשר הנחיל לנו ג"כ אוצר נחמד טאבני סגולה בהנהגותיו הנפלאות אשר חבר על כל התלמוד ורש"י ותוס' והרא"ש ותקונים ומראה מקומות בש"ס וברמב"ם אשר יצאו לאור לאחר פטירתו ע"י בנו הרב הגאון ט"ה אריה ליב האב"ד דק"ק מטרסדארף חתן הגאון מהרש"ך בעל ס' כוס ישועות, אשר בזה הפליא לעשות יותר מכל הגאונים שקדמו לפניו (שם הגדולים להגאון חיד"א ח"א באות י"ד), ונדפסו ההגהות החם בראשונה בפפד"מ ואח"כ באמסטרדם ובזולצבאך ואח"כ גם בווינא כדפוס הארישאנצקי ובכלם נזכר שם על הישער שהוגהו מהש"ס של הג"מ יוסף שמואל מקראקא כהחסיד מהר"ץ ז"ל אב"ד ור"מ בק"ק ספד"מ, ואולם אח"כ כאשר נדפסו עוד הלאה ספרי הש"ס בווינא ובשאר דפוסים שונים עד זמננו זה וכולם נדפסו ג"כ עם ההגהות מהגאון הנ"ל ולא חסרו דבר, אבל מה מאד הרעו לעשות בזדון או בשגגה

כי השמיטו מן השער שם משמואל ולא זכרו עוד את שם הגאון עליהם עד שלא נודע היום מי אביהם ומי הולידם, על כן מדי דברי בו זכור אזכרנו, והנני לכתוב פה ג"כ מתולדותיו בדברים קצרים, למען תדע מי הוא הגאון הזה אשר מיטיו אנו שותים, ושמו אין אנו מזכירים, ואתה הסכת ושמע.

דע כי הגאון הזה נולד סמוך לקצה המאה הרביעית לאלף השישי בעיר קרעמניץ אשר בגליל וואהלין, שם נולד ושם נתגדל על כרכי חכמים, ועוד בהיותו בימי עלומיו, כבר החל רוח ה' לפעמו להעיר און בלמודים ויצץ ציץ ויגמל שקדים עוד בחיי גאוני קשישאי עמודי העולם והם המהרשא ובעל הב"ח ובעל מגלה עמוקות ז"ל ועד שלא שקעה שמשם של אלה הגאונים זרחה שמשו של שמואל הרמתי זה, וגם הוא הלך בעקבות שלשת הגאונים האלה לשוטט בתהומות ים התלמוד ולהעלות בידו פנינים, כרבנו מהרשא (כי מ"ב פעמים למד כל הש"ס בעיון רב וחקר וחקק וזקק הש"ס וקיים ודברת בס ונקדש בס כנזכר בשם הגדולים שם) ולצלול במים אדרים בספרי הראשונים והאחרונים כרבנו בעל הב"ח ז"ל (ראה מזה בתשובתו הארוכה הנדפסת בשו"ת חנוך בית יהודה סימן קל"ז) ולטייל גם בפרדס בחכמת הנסתר עפ"י קבלת רבותינו הגאונים, כרבנו בעל מגלה עמוקות ז"ל (ראה מזה בחסכתו לס' שבתא דרגלא הנקרא בשם עמרת צבי), וכפי עדות בנו הג"ט אריה לייב היה מקור מחצבתו מגזע גאונים קדמונים נין ונכד להגאון הגדול מו"ה נתן שפירא מהורדנא בעל ס' מבוא השערים על שערי דורא (ראה מזה במס' ב"ק שנדפס באמשטרדם דפוס פרופס שם כתב בנו מצד השני של השער בזה"ל „חלופי גרסאות והנהות מהרש"ל ומהרשא ומהר"ם ומטה שנמצא בחדושי אדוני אבי זקני מהר"ן שפירא ומטה שנמצא בגליון אדוני אבי הרב הגאון מהר"ש זצ"ל):

אבין הרב הגדול החסיד מו"ה צבי הירש ז"ל היה ג"כ מורו ורבו וכן חתם עצמו תמיד „שמואל בא"א מורי ורבי מהר"ן ז"ל, ומלבד זה היו לו ג"כ מורים גדולים אחרים אשר שמש לפניהם בישיבה ויגדל שמואל וה' עמו ובשקידתו הגדולה ובחרוד שכלו עלה ונתעלה בתורה ובגדולה, והוא בעודנו עלם נחמד נשא אשה בת ת"ח ומגזע

כלולת יופי

ומגזע גדולים וטובים והוא הרב הגדול מו"ה איצק ר' עקיבא סמפרטסלא (דברי עצמו בסוף תשובתו בשו"ת חנוך בית יהודה סימן קל"ז), וילדה לו בת ושמה כלי, אך אחרי משך הזמן מתה עליו אשתו אישת נעורים ואז בא (ואז כבר היה מלא וגדוש בשנים ובפוסקים) לשכון כבוד בעירו פה ק"ק קראקא בשנת ת"ז לפ"ק (כנזכר בפנקס הקהל פה) והתחתן עמו נכיר אחד מפה רחום ומיקור רבנן והי' נקרא בשמו ר' חיים ר' ישעיה' צורף ע"ש מלאכתו ועסק שלו בכסף ובזהב ובאבנים טובות שמלאכתו נעשית ג"כ ע"י פועלים העושים במלאכה זו, וגם בית וחצר היו לו פה מול ונגד פתח בית הכנסת של הרב הגביר ר' אייזיק ר' יעקליש (ונמצא בפנקס הדיינים דפה דין ודברים שהיו להגביר ר' אייזיק ר' יעקליש ובניו הגדולים עם האלוף ר' חיים ישעיה' צורף אדות נזקי שכנים) והיה לו הון ועושר בביתו והוא נתן לו את כתו לאשה והחזיק אותו בביתו כמה שנים למען יהיה לבו פנוי לשקוד על דלתות התורה יומם ולילה, ועשרים וחמש שנים למד תורה מעומד בשקידה נפלאה (שם הגדולים שם), והרביץ תורה לתלמידים, אשר גדלו והצליחו וגם עשו פרי, ובתוכם גם בנו בחור נחמד ונעים מו"ה אריה ליב אשר נעשה אח"כ ארי שכחבורה, וחתנו הג"מ פנחס אייערבאך אישר חבר אח"כ הלכה ברורה ועל שם חותנו המחזיק בידו היה נקרא בפי כל ר' שמואל ר' חיים ישעיה' ובמשך ימי שבתו בעירו התנוססו בה לינם ולתפארת נאוני ארץ אשר אור תירתם הופיע על כל בני הגולה כמו בעל תוס' יו"ט ובעל מגיני שלמה והעיר קראקא היתה אז גם אחרי מותם עיר מלאה חכמים וסופרים ובתוכם גם גאונים מובהקים ושלשה כתי דינים היו פה אז וכלם היו גדולי הדור ואדירי התירה:

והנה לא ארכו הימים ונתקבל הג"מ שמואל רח"י להיות אחד מן בי דינא רבה דפה לדון ולהורות עפ"י כפ"ת ונגישות משרתי הקהל בפקודת הפו"ט דפה והמדינה ובפנקסי הסופרים דפה מצאתי ג"כ פסק דין חתימת ידו אשר חתם א"ע בין חבריו הדיינים הגדולים דפה משנת תכ"ח עד סמוך לשנת תמ"ט לפ"ק שאז נסע מפה לשנת על כסא הרבנות בק"ק ספדי"ט ובא תמיד עה"ח "הק' שמואל מקרעמניץ בלא"א מורי ורבי מהר"ץ ז"ל" ובמשך כל הזמן ההוא ישבו

ישבו פה שלשה גאונים אדירים בתור אב"ד ור"מ כזה אחר זה לאחר
שנפטר הג"מ העי"ל בתחלת שנת תכ"ד, ומיד בשנת תכ"ה
ישב על כסאו פה הג"מ אריה ליב חותן הכי"ש ז"ל ונפטר בשנת
תל"א ואחריו מלך הגאון מהר"ש קאיידנובר בעל ברכת הזבח ונפטר
בשנת תל"ו וישב על כסאו אחריו הג"מ יצחק חרף ונפטר בתחלת
שנת תמ"ג, ואח"כ לא היה פה אב"ד עד שנת ת"ן לפ"ק ובין מלכא
למלכא היו בי דינא רבה עומדים פה במקום רב אב"ד, והראש ב"ד
היה בזמן ההוא הג"מ משה בהגאון בעל מגני שלמה ונפטר בשנת
תמ"ח (ראה מזה בהקדמת נקדו לס' מגני שלמה) ונתמנה אחריו
הג"מ משה בן החכר ר' נפתלי שור הנקרא ר' משה ר' ענזלש
ונפטר בשנת תנ"ד (ראה מזה בס' הלכה כרורה על או"ח ה' שבת
סי' של"ח סק"ג) והגאון מו"ה שמואל ר' ח"י היה מופלא שכתב
או ולא היה נעשה שום דבר גדול או קטן בתוך העיר מבלעדו,
ומלבד שלשה כתית הדיינים אשר מצא כהם עונג להשתעשע
עמם תמיד בפלפולא דאורייתא, כי כלם היו גאונים מצוינים ואף
כת שניה וכת שלישית (והגאון בעל עילת תמיד ועילת שבת היה
בזמן ההוא ג"כ דיין פה בעירנו והוא היה מכת שניה ומצאתי חתימת
ידו בפנקס הקהל פה על פסק דין מסך חמשים זהובים פוליש בשנת
תל"ט ובא עה"ח בין הדיינים מכת שניה הקי שמואל במו"ה יוסף
ז"ל) היו פה עוד הרבה גדולים ופארי הדור אשר היה משכנם פה
לתורה ולתעודה כשרם שנתקבלו אח"כ לאב"ד ולרי"מ בקהלות אחרות
והיו להם אתו עמו שעשועים כחמורה אחת כמו הג"מ זכריה מענדל
בעל כאר היטב (בהגאון אריה ליב אב"ד דפה) ישחיה פה רב
בכה"כ גבוה ואח"כ נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק בערו. וניסו הג"מ
שמואל בעל בית שמואל על אבן העזר (חתן הגאון מו"ה אריה ליב
הג"ל) שנתקבל אח"כ לאב"ד בק"ק שידלוב ולק"ק פיורדא. וכן הג"מ
שאו"ל (בהגאון מו"ה העי"ל ז"ל אב"ד דפה) שנתקבל אח"כ לר"מ
בקלוז דק"ק בריסק דליטא, ואח"כ גם לאב"ד בהעיר שם, ובסוף
ימיו בק"ק קראקא, והגאון מו"ה גבריאל מקראקא חתן הגביר הרב
הגדול מו"ה יששכר בער פו"מ דפה והמדינה (בהגאון מו"ה העי"ל
ז"ל) אשר גם הוא היה בית מדרשו קבוע פה קראקא (כמ"ש בעצמו
בהסכמתו לס' שכתא דרגלא) ומפה נתקבל לאב"ד בק"ק עלקיש
ואח"כ

כלילת יופי

ואח"כ לק"ק טיץ ולק"ק נ"ש והמדינה והוא חיה אוהב נאמן ורע כאח
להג"מ שמואל רח"י גם שארו ומחותנו (כמ"ש מהר"ג בעצמו בהסכמתו
לס' הלכה ברורה) והיו ג"כ בציוותא חדא בשבתם יחד בכית דינו
של הגאון מהר"ש קאיידינובר בעל כ"ת הזכח בהיותו אב"ד בקראקא
(ראה מזה בהסכמת מהר"ג הנ"ל לס' תפארת שמואל להגאון
מהרש"ק):

והנה אחרי פטירת הרב הגאון אב"ד דק"ק קראקא מו"ה יצחק הריף
בתחלת שנת תמ"ג והוא היה בזמנו מאור עיני הגולה ורבו
של הגאון הנודע מו"ה אברהם ברודא ז"ל (ע' בהקדמת ס' אבני
שוהם על התורה המחוכר עם ס' נחלת יעקב) בקשו למו אז ראשי
ומנהיגי העדה גאון אחד ממרחקים אשר יבא לכהן פאר אחריו פה
למלאות מקומו ולשום עמרת הרבנות על ראשו, ומפני שלא להטיל
קנאה בין ת"ח לא רצו למנות עליהם אחד מן בני דינא רבה דפה
אשר כל אחד מהם היה ג"כ ראוי לשבת על כסא הרבנות פה,
וגם לא הסכימו לתת העטרה לאחד מן הארכעה גדולים שזכרנו
למעלה אשר נפשם אותה מאד לשבת על כסא אבותיהם פה כמו
הג"מ זכריה מענדל בעל באר היטב, אשר בא מכח אביו הג"מ
אריה ליב האב"ד דפה, וגיסו הגאון בעל בית שמואל והוא בא מכח
חותנו הג"מ אריה ליב הנ"ל וכמו כן הג"מ שאול אשר בא מכח אביו
רבנו העשל ז"ל אב"ד דפה ורצה לעלות על כסא אביו ולא עלתה
בירו רק אחרי ארך הזמן בשנת תס"א לפ"ק כנדע אשר בא וכרר
שעפ"י דין תורה אין לדחותו מהגדולה שהיתה לאביו כשהוא ראוי
לכך (ראה מזה כתישוכתי הנדפסת בסוף שו"ת הרמ"א שנדפס ע"י
בנו כאמשטרדם וסיים שם „דברי הנדחה מפני הישעה ויושב בגולה
ומצפה ליישועה“). (בעיקר הדין לא דבר במחכ"ת נכונה וכבר הישיג
עליו בזה הגאון בעל חתם סופר בשו"ת חלק או"ח כס"י י"ב וע"י
ההערה שהעירתי על הגאון בעל „חתם סופר“ בספר הזה דף ע"ה
ע"ב) והג"מ גבריאל מקראקא אשר גם הוא בא מכח של אותו זקן
הג"מ העשל שהיה אביו חותנו הגביר הרה"ג יששכר בער פו"מ דפה
והמדינה, וכל זה מפני שלא נהגו מצולם ראשי ומנהיגי עדת קראקא
גם בשנים קדמוניות להנחיל את כסא הרבנות פה מן האב להבן
אף שהיה ראוי לכך. כן תראה כי לאחר פטירת הגאון ר' מענדל

ר' אביגדורש שהיה אב"ד פה ונפטר בשנת שנת' לפ"ק לא ירש
 בנו הג"מ משה ר' מענדל את כסאו אחריו והוא היה כבר גאון
 עולם אף בחיי אביו ובילדותו היה אב"ד ור"מ בק"ק שידלוב ואח"כ
 בק"ק ספד"מ ובפראג ובפוזן כידוע, וראשי עדת קראקא קבלו אז
 לאב"ד ור"מ את הג"מ משולם פיינוש רבו של הכ"ח ז"ל וגם הוא
 לא הוריש את כסאו אחרי פטירתו בשנת שצ"א לבנו הג"מ שמואל
 שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פרעמיסלא ובחרו פה את תלמידו הגאון
 הב"ח לישבת על כסא הרבנות אחריו וגם רבנו הב"ח ז"ל לא הוריש
 את כסאו אחרי פטירתו בשנת ת' לפ"ק לאחד משני בניו הגאונים
 מו"ה ליב שהיה אב"ד ור"מ דק"ק הענטשיין ומו"ה שמואל צבי הירש
 שהיה אב"ד ור"מ בק"ק פינטישיב ונתקבל במקומו הגאון בעל תוס'
 יו"ט לאב"ד ולר"מ כנדוע ודי כזה. ולכן גם אז אחרי פטירת הגאון
 ר' יצחק חר"ף שלחו טפה כתב הרבנות להגאון המפורסם מו"ה משה
 כמו"ה אברהם שהיה אב"ד ור"מ בק"ק הורדנא (בן בתו של רבנו
 הג"מ העי"ל ז"ל) והוא בעה"מ ס' תפארת למשה על יו"ד שנדרסם
 בכרל"ן בשנת תקל"ו ע"י הרב הגביר מו"ה ישלמה פו"מ דק"ק הורדנא
 בן בנו של הגאון המחבר, (והעיד הג"מ צבי הירש אבד"ק ברלין
 בהסכמתו שם שהג"מ משה הנ"ל נתגדל על ברכי אבי אמו הגאון
 מאורן של ישראל מו"ה העי"ל ז"ל ואיהו אסהיד עליה דמהר"ם
 שהוא טרא דתלמודא), ובהקדמה שם מפורש שנתקבל הג"מ משה
 לאב"ד ולר"מ בק"ק קראקא בשנת א'מ"ת לפ"ק. והנה ראש דבריו
 אמת שנתקבל הג"מ משה לאב"ד לקהלתנו קראקא, אבל סוף
 דבריו כמה שכתב שהיה זה בשנת א'מ"ת היא ללא אמת, כי בשנת
 תמ"א וגם בשנת תמ"ב עדיין היה הג"מ יצחק חר"ף יושב על כסאו
 פה כי נפטר בהושענא רבה בשנת תמ"ג לפ"ק כנזכר בפנקס הח"ק
 דפה, ונקל לתקן הדבר ע"י הוספת אות אחת והוא שצ"ל בא'מ"ת'
 לפ"ק שהיא בשנת תמ"ג או האמת לפ"ק שהיא שנת תמ"ו. ואולם
 מאיזה סבה נעלמה מאתנו לא בא הג"מ משה לשכון כבוד בעירנו
 להיות אב"ד פה (ואולי חזר בו כי לא רצה להשיג כזה את גבול
 דורו הג"מ שאול בהגאון רבנו מו"ה העי"ל ז"ל שהוא היה קרוב
 יותר אל כסא הרבנות פה וכנ"ל) וכאשר ראו ראשי ומנהיגי עדת
 קראקא כי בויש משה לבוא נמנו ונמרו למנות עליהם לרב אב"ד
 את

כלילת יופי

את הגאון מו"ה אהרן דרשן כמו"ה משה תאומים בעהמ"ס מטה אהרן
 וס' בנדי אהרן והיה אז אב"ד ור"מ בק"ק ווירמייזא בארץ אשכנז
 (מקום משכן כבוד הגאון הנודע בעל חות"איר) והוא קבל עליו
 המשרה הזאת באהבה וברצון, ונסע מווירמייזא בסוף שנת תמ"ז
 כטרם שנחרבה העיר שם ע"י חיל הצרפתים במלחמתם עם חיל
 הקיר"ה (כנזכר בפנקס הח"ק פה) ואולם לא בא בשערי העיר קראקא
 רק באמצע שנת ת"ן לפ"ק, כי נתעכב בנסיעתו בדרך יותר ע"י סכות
 שונות ובכל מקום בואו עטרוהו כבוד והדר, וגם דרוש דרש כרכים
 ובשנת תמ"ט עבר דרך עיר האמבורג ושם כתב תשובתו להגאון
 מו"ה אליקים געץ בעל שו"ת אבן השוהם והיא נדפסה שם כסימן
 ט"ה, ומשם עבר דרך עיר ברלין ושם כתב הסכמתו לס' בית אהרן,
 ויעבור משם דרך עיר ברעסלא ושם כתב הסכמתו לס' בית שמואל
 על אבהע"ז ובאמצע שנת ת"ן בא לקראקא לשבת על כסא הרבנות
 פה, והנה בעת אשר התעסקו ראשי ומנהיגי עדת קראקא למנות
 עליהם רב אב"ד מטרחקים ויבחרו בהגאון מו"ה אהרן דרשן תאומים
 מווירמייזא, התעסקו בעת ההוא ג"כ ראשי ומנהיגי עדת העיר הגדולה
 פראנקפורט דמיין ראשי קהלת ישראל אשר בארץ אשכנז ויבקשו
 גם הם גאון אחד מטרחקים אשר בא יבוא לכהן פאר בעדתם להיות
 להם לאב"ד ולר"מ למלאות מקום כסאו של הגאון מו"ה ישעיה
 הלוי הרוויין בהגאון מו"ה שעפטיל בהגאון בעל השל"ה אשר נסע
 מאתם בעת ההיא לשבת על כסא הרבנות בק"ק פוזין והמדינה
 אחרי פטירת הגי"מ יצחק כמו"ה אברהם ז"ל ישחיה אב"ד שם כנודע,
 ועפ"י עצת הגאון מו"ה ישעיה הלוי הנ"ל נמנו וגמרו ראשי עדת
 פפד"מ למנות עליהם לאב"ד ולר"מ את הגאון החסיד ר' שמואל ר'
 חיים ר' ישעיה'ס מקראקא, והם שלחו שליחים מיקודי נכבדי עירם
 לק"ק קראקא וכתב הרבנות בידם ויבואו לבית הגאון הנ"ל ויבשרוהו
 כי נתקבל לאב"ד בפפד"מ בהסכמת כל העדה הקדושה דשם,
 ויספר עליו כי הגאון ר'ש רח"י מרוב ענותנותו לא רצה בתחלה
 לקבל עליו המשרה הנכבדה הזאת באמרו כי איננו ראוי לכך, וגם
 שהיה לעת זקנתו ע"כ השיב את פני השלוחים ריקם, אך מאת
 ה' היתה זאת כי אח"כ חלה הגאון פה בחולי שיש בו סכנה עד
 כי הרופאים אמרו נואש למחלתו, וגדולי העיר ואציליה התעצבו

מאד ע"ז וחילו בעדו לר' וגם הוסיפו לו את השם יוסף על שמו
והוא ז"ל נדר ג"כ אז בעת צרתו כאם יעזור לו ד' ויעמיד מחליו
ויהיה בריא אולם אז יקבל עליו את הרבנות בפפד"מ, וד' שמע
תפלתו ושלה לו עזרו מקודש ויקם ויחי, ומיד נסע מפה עם כל
בני ביתו הלוך ונסוע למחוז חפצו לק"ק פפד"מ, ובשנת ת"ן היה
כאם הדרך וגם הוא נחל כבוד והדר בכל מקום בואו, ובעברו דרך
עיר פפד"א נתן שם הסכמתו על ס' בית אהרן שחבר האלוף הזקן
מז"ה אהרן במז"ה שמואל ז"ל שנדפס שם בפפד"א ובא עה"ה ביום
א' י"א תמוז ת"ן לפ"ק. ודבר נפלא הוא לראות את המחזה היקר
הזוה אשר קרה בעת ההיא ובזמן אחד לשתי קהלות הגדולות
והחשובות שבכל תפוצות הגולה, כי בעת אשר בחרו למו ראשי עדת
העיר קראקא שהיא מטרפולין של כל מדינות פולין לרב אביד איש
מארץ אשכנז אשר היה אביד בק"ק ווירמייזא, בעת ההיא בחרו
למו שוב ראשי עדת העיר פראנקפארד דמין שהיא בירת
כל מדינות אשכנז לרב אביד איש מארץ פולין אשר היה אחד
מדיני ק"ק קראקא, ואולם לא היה גורל שניהם שוה כי הגי'ם
אהרן דרשן בא לקראקא בחורש ניסן קודם חג הפסח בשנת ת"ן,
ולדאבון נפשו לא עלתה לו שנתו כי לא ישב על כסאו פה רק
לערך ששה עשר שבועות כי אח"כ נסע לועד הגליל שהיה בק"ק
חמעלניק כי שם נתאספו כל רבני ומנהיגי ארץ הגליל וביום שבת
קודש פ' מטות ב' מנחם אב לסדר ויעל אהרן באו פתאום לכירתו
אנשי חיל בפקודת השר ויקחו אותו בחזקה ויאסרו אותו והכניחו מכות
אכזריות ולא יצאו מפתח העיר עד שיצאה נשמתו בקדושה ובטהרה
בק"ק חמעלניק ולמחרתו ביום א' ג' מנחם אב הוליכו את גופו
לק"ק פינטשוב כי היו יראים לקברו בחמעלניק ובק"ק פינטשוב
מנוחתו כבוד (פנקס הח"ק פה), אבל לא בן היה גירל הגאון ר'
שמואל רח"י כי גם הוא בא לפפד"מ בעת ההיא ועלתה לו כי זכה
לישבת שם על כסאו ימים רבים כהשקט ושאנן על התורה ועל
העבודה כארבע עשרה שנה וזמן ביאתו בשערי העיר פפד"מ היה
בסוף חודש תמוז בשנת ת"ן לפ"ק כפרישת מטות ויקבלו אותו אז
ראשי המטות פו"מ הקהלה וכל אנשי העיר ברוב שישון ויקר והושיבוהו
על כסא הרבנות למלאות מקום הגאונים שקדמוהו וביום שבת קודש

כלילת יופי

פ' מטות (כעת שפגעה מדת הדין בהג"מ אהרן דרשן אב"ד מקראקא
 בעיר חמעלניק) עלה שמואל הבתה וידרוש שם דרשתו הראשונה
 בתוך קהל ועדה בטוב טעם ודעת, והתחלת הדרוש היה אז בפרשת
 נדרים מענינא דיומא. ובתוך הבאים לשמוע דרשתו אז היה ג"כ הדין
 הרב הגדול מו"ה יהודה ליב תאומים שהיה חד מבי דינא רבה דק"ק
 פסד"מ, והוא בן הגאון ר' אהרן דרשן אב"ד דק"ק קראקא הנ"ל
 (והוא לא ידע מאומה אז מכל הרעה אשר נעשה לאביו הנאון ז"ל
 באותו שבת ובאותה השעה כי נרצח או מחיל אכזרים בעיר
 חמעלניק, ועל בן בא לשמוע את הדרשה), וכאשר הדפס את הס'
 כגדי אהרן על התורה מאביו הגאון וז"ל הביא לנו שם כסיף פ' ח"י
 שרה מעט ממעשים מן הדרוש ההוא מה שישמע מפה קדיש הגאון
 מוהר"ש רח"י כעת ישנתקבל לאב"ד שם וז"ל שם: והואיל שאני
 עוסק באיתו ענין דיפתח אזכיר מה שישמעתי מפה קדוש אדונינו
 מורנו ורבינו המאזח הגדול אב"ד ורימ דקהלתנו כמ"ה יוסף שמואל
 ר' היים ישעיה וצ"ל אשר דרש פה בפרשת מטות בשנת ת"ן לפ"ק
 בדרוש הראשון (וישם נדפס בשנת תמ"ט והוא טעות וצ"ל בשנת
 ת"ן היה הגאון עדיין באם הדרך בעיר פסד"א כי ביום ההוא כתב
 הסכמתו לבעל ס' בית אהרן וזכר שם בהסכמתו שהוא גוסע אז דרך
 עיר פ"פ דאדר למחוז חפצו לק"ק פסד"מ ישנתקבל לאב"ד שם) והנה
 הקשה הגאון הנ"ל אהרי שפנחס צדיק היה גם עניו גרול ואיך יאבד
 נפש אחת מישראל בשביל גאותו ח"ו שלא רצה לילך ליפתח ואמר
 טעם נכון בדברי כי מה שנתן הקב"ה כח לת"ח להתיר הנדר הוא
 בשביל שהת"ח הוא אדון ומישל על העם הארץ באופן שכל ע"ה
 צריך להיות כסוף תחת הת"ח ולכן יש כח ביד הת"ח להתיר לו נדרו
 כמו הבעל שהוא אדון ומישל על אשתו כמו שנאמר והוא ימשול
 כה וכה הממשלה יש כח בידו להפך נדרה, כמו כן בת"ח לעם
 הארץ, ונמצא לפ"ז הא תינח אם הע"ה מקבל עליו אדנותו של
 הת"ח אז שפיר יוכל הת"ח להתיר לו נדרו, לא כן אם עם הארץ
 טבוח להת"ח ואינו מקבל עליו אדנותו של הת"ח כלל וכלל הלא
 אז פסק כחו של הת"ח ואין עוד בידו להתיר לע"ה את נדרו, וזה
 הוא הטעם של פנחס שלא רצה לילך ליפתח שאמר כלכו, אם אני
 משפיל את עצמי לילך ליפתח אז שוב לא יהיה הכח בידי להתיר

לו את גדרו, וא"כ היתה כונתו לשם שמים, עכ"ל ויעי"ש שהאריך להביא עוד מה ששמע מפה קדוש הגאון הנ"ל לפרש ג"כ כמה מאמרים בשכל עפ"י הקדמה הנזכרת, ואין פה המקום להעתיקם וגם זה המעט היה עלי לטורח להעתיק, ואולם עשיתי זאת יען ראיתי כי חרושי הגאון הזה המה מעטים מאד מאשר בא בדפוס כי רוב תשובותיו אשר השיב לשואליו להלכה ולמעשהו לא בא בדפוס רק תשובה אחת בשו"ת חנוך בית יהודה סימן קל"ז, ומרוב חידושי אשר חדש בהלכה ותוס' לחדר התלמידים לא בא בדפוס רק דבר אחד מאשר הביא בשמו תלמידו הג"מ אלישע מהורדנא בספרו פי שנים במשנה פ"ה בהג"ה שם, ומרוב דרשותיו אשר דרש ברבים בדברי אגדה לא נדפס רק זה המעט אשר בא בס' כגדו אהרן שם, וגם הדבר בעצמותו הוא יקר ונחמד מאד ומתקבל על כל לב:

וכאשר ישב הגאון מוהר"ש רח"י על כסאו בפפד"מ גם שם לא נח ולא שקט מלרוטם קרן התורה, והתאמץ מאד להעמיד תלמידים הרבה גם בזקנתו, ורבים מהם היו ג"כ מאוכלי שלחנו, ובתוכם היה ג"כ תלמידו הג"מ אלישע ראב"ד דק"ק הורדנא אשר יצק מים על ידו ונתגדל בכיתו של הגאון הנ"ל כמ"ש הג"מ משה לבית ק"ב בהסכמתו לס' פי שנים שם, ומלבד ישיבתו הרמתה אשר נהג הוא בפפד"מ היתה שם ג"כ ישיבה אחרת אשר עמדה אז תחת דגל הגאון התוכן הגדול מו"ה שמואל הנקרא מהרשש"ך שאמין הכהן בעהמ"ס כוס ישיעות על סדר נזיקין והוא היה אז ר"מ בקלויז שם וגם ראב"ד דמדינת דארמזשטאט כנודע, וקנאת סופרים תרבה חכמה ותושיה כי הלכו התלמידים מחיל אל חיל, ובמשך הזמן התחתן הגאון האב"ד מהר"ש רח"י עם הגאון מהרשש"ך כי הג"מ יהודה אריה ליב בן הגאון האב"ד לקח לו את בת הגאון מהרשש"ך לאשה ומהם נשתלשלו בנים נינים ונכדים כולם צדיקים ותופשי תורה דור אחר דור עד חיום הזה כאשר תראה להלאה בסוף דברינו. ומלבד זה היה הגאון ר"ש רח"י ג"כ איש קדוש וצדיק כביר, גם נדיב לב ויועץ נאמן לכל אשר שאל בעצתו, וכל דבר אשר יצא מפיו לא שב ריקס ויהי למופת הזמן, ומיד בתחלת בואו לפפד"מ קרה הטקרה כי עבר דרך שם הרב המקובל ר' יהודה חסיד מק"ק שודליץ סמוך לק"ק הורדנא ואתו עמו איזה רבנים חסידים ואנשי מעשה אשר נמלטו אז

כלילת יופי

ממדינת פולין מחמת המציק אשר היה שם בעת ההיא ותכלית נמיעתם
 חיתה לקבוע ישיבתם בארץ הצבי בירושלים עה"ק ושאלו את פי
 הגאון ז"ל להגיד להם עצתו בזה ואם יצליחו בדרך אשר הם הולכים
 כי נוכח ד' דרכם, והשיב להם עצתו עצת חכם שיותר טוב לפניהם
 שיקבעו ישיבתם שם בארץ אשכנז ויעבדו את ד' והעד העיד בהם
 כי לא יעלו ירושלימה (מטעם הכמוס) ואמר להם „והיא לא תצלח“.
 והם לא שמעו לקולו ולא הצליחו שם כדבר איש האלקים הגאון
 הנ"ל. ומיד כבואם ירושלימה יד ד' נגעה בהם ולאחר ג' ימים בהיותם
 שטה נאסף ר' יהודה חסיד אל עמיו, וגם מן החכמה שלו הלכו
 רבים לעולמם והגשארים נאנחים ונאנקים וגם הם לא מצאו מנוח כי
 נשארו שם בעירום ובחוסר כל בלי מזון ומחיה נעי' בסוף ס' תכוואות
 הארץ להרב החכם ר' יוסף שווארץ מיקירי ירושלים עה"ק) וסיפר לי
 רב אחד מפה בר אוריין ובר אנהן כשברתנו יחד בדין בני דינא רבה
 דפה ובתוך אחד השיחים אמר לי כי הוא מנכדי הגאון מהרשש"ך
 ז"ל ויודע ועד מה ששמע מפי אביו הגאון ז"ל, כי פעם אחת ביקש
 הגאון האב"ד מהר"ש רח"י מאת מחותנו הגאון מהרשש"ך אשר היה
 נודע ג"כ לתוכן גדול ה' שימסור לו איזה כללים בחכמת התכונה
 כי נפשו חשקה מאד ללמוד ממנו חכמה מפוארה הזאת, והשיב לו
 מהרשש"ך שילמוד עמו חכמה זו בנפש הפיצה אך בתנאי שהגאון
 אב"ד ילמוד גם עמו מן החכמה המפוארה שזכה בה רק הוא לבדו יותר
 מכולם, והוא כי כל אומר ובל הגה אשר יצא מפיו לא ישוב ריקם
 וגם עצתו לעולם תקום כאשר ישאל איש בדבר האלקים, וע"ז השיב
 לו הגאון האב"ד בזה"ל „ראשית חכמה זו, היא יראת ד' וכאשר אני
 שש ושמה ומשתוקק תמיד לעשות רצון אבי שבשמים, כן ד' הטוב
 גם הוא ית"ש רצון יראיו יעשה וימלא כל משאלותם, ותו לא, מיד"י
 ע"כ. הרב הגאון מהר"ש רח"י היה ג"כ אב ליתומים לגדלם ולנהלם
 בלחם ושמלה (פנקס הח"ק בפפרד"ט) ועל כל נפש נענה הביט בעין
 חנינה וחמלה גם עם גדול צדקתו וטוב לבו להשיב עם כל אדם היה

ב"ב

(ה) כאשר העיר עליו הרב החכם הגדול מו"ה יהונתן מק"ק ראזנאז
 בהקדמתו לספרו יסופה בישראל על ה' קידוש החודש אשר זכה לקבל פניו מיד
 כבואו לפסד"מ איזה ימים כד נח נפסיה דשמואל ז"ל:

ג"כ מתקופי קרמאי ולבו היה לב אטיץ בנכורים לגדור גדה ולעמוד
 בפרץ בפני עושי עולה ולא נשא פנים לשום אדם. כן תראה כי
 כאשר ענמה נפשו כראותו גודל המכשלה אשר נעשה בימיו בענין
 הדפסת ספרים חדשים ממחברים ישנים המתלכשים במלית שאינה
 שלהם ומהדרים ממקום למקום ועושים מן התורה קרום לאכול ממנה
 בלי עמל וכלי יגיעה וכל כונתם רק לאסוף הון רב, וכבר גזרו על
 זה בחרם חמור במדינות פולין כועד של גאוני ד' ארצות שלא
 להדפיס שים ספר במשך זמן קצוב (ונזכר מזה בס' נחלת עזר על
 התורה בהסכמות הגאונים של ועד יערסלוב בשנת תמ"ה ובס' נחלת
 חיים על התורה בהסכמות גאוני הועד ביערסלוב בשנת תמ"ז, וכן בס'
 בית אהרן בהסכמת הגאון מהר"ש רח"י בשנת ת"ן, ובס' הלכה ברורה
 על או"ח בהסכמת הגאון מו"ה אריה יהודה ליב אב"ד דק"ק קראקא
 בשנת תנ"ו), אך במשך הזמן טרוב הצרות והמציקות אשר עברו אז
 עליהם במדינות פולין לא עצרו כה לעמוד בגזירה הזאת כמקדם,
 ולכן בשנת הגאון מהר"ש רח"י בפפד"ט וראה כי פשתה המספחת
 הזאת גם בארץ אישכנז התמרמר מאד על זה וכתב בהסכמתו לס'
 אור חיים להג"מ חיים מראכמאל דרשן דק"ק קראקא (נדפס בפירודא
 בשנת תנ"ו) בזה"ל "אמת ויציב שנכון וישר הדבר לגזור בכל הנידויים
 ושמתות שלא להדפיס שים ספר הן על דרשות התורה והן על פוסקים
 עכ"פ משך עשרה שנים יען כי נתרבו מהדרין ומהדרין מן מהדרין
 לשיט בארץ ומחברים ספרים שלא לשם שמים רק שעושים התורה
 קרום לאכול ממנה ולסכב הארץ בכך ראוי ונכון שלא יחרץ
 רמיה צידה ושלא ליתן להם הסכמה ואם יגזור ד' עלי בחיים
 אזי אראה כל"ג לחשיג שלא יודפס עכ"פ במדינות אישכנז שום
 ספר שנתחבר שלא לשם שמים כי די לנו בספרים שנדפסו כבר עד
 היום הזה עכ"ל, וכאשר אמר כן עשה כי לא נח ולא שקט הגאון
 ז"ל עד שגזר ותקן בצירוף כל חכמי וגדולי אישכנז שלא להדפיס
 שום ספר במשך כמה שנים כמבואר בהסכמתו לס' הלכה ברורה
 בשנת תס"ג, ועמדו בגזירה זו בארץ אישכנז גם בזמן אחרון (ראה
 מזה בהקדמת ס' כרם שלמה על התורה להרב מו"ה שלמה זלמן גייגר

דיין דק"ק פפד"ט:

והנה כבר זכרנו כי הגאון מהר"ש רח"י מלבד הגהותיו אשר עשה
 על

כלילת יופי

על כל התלמוד רש"י ותוס' והרא"ש ותקונים ומראה מקומות כש"ס
 ובמיימוני. "חכר ג"כ כמה חיבורים יקרים ונחמדים גם פסקים ותשובות
 אשר השיב לגאוני וחכמי זמנו אשר כולם היו משתוקקים לחכמת
 תורתו, ולדין ע"פ הוראתו, וגם הגאון הנודע מו"ה אברהם ברודא
 ז"ל היה חש לתשובתו (ראה מזה בתשובת מהר"א ברודא
 הנדפסת בשו"ת מעיל צדקה בס"א א'). ומגדל ענותנותו לא שת לב
 להדפיסם ולהציאם לאור עולם. אך קודם פטירתו כד נח נפשי'
 דשמואל קרא לבנו הג"מ אריה ליב התן הגאון מהרשש"ך וצוה אותו
 להדפיס הש"ס מחדש ע"פ הגהותיו (שם הגדולים ח"א באות י"ד)
 וכן עשה. ושאר חיבוריו נשארו כולם בכתובים לאחר פטירתו ביד
 בניו וגיניו ונכדיו עד היום הזה, וזמן פטירתו של הגאון ז"ל חשכתי
 שהיה בתחלת שנת תס"ד לפ"ק כי כאשר בינותי בספרים מצאתי
 בספר אבק סופרים הנדפס באמשטרדם בשנת תס"ד בהסכמות גאוני
 הזמן ההוא, ובתוכם נמצא גם הסכמה מהגאון רש"י רח"י מיום כ"ה
 ניסן תס"ג ושם בפנים הספר בקינטרס עיגת רצפים דף ק"ג כתב
 "כן שמעתי מפי הגאון מו"ה נפתלי הכהן אשר מלפנים היה כבודו
 חופף על ק"ק אוסטראה ועל כל גליל אוקריינא ואח"כ בק"ק פוזון
 ומדינות פולין גדול והיום ר"ח שנת תס"ד בהיותי פה אמשטרדם
 הוגד לי שנתקבל לראש על ק"ק ספד"מ עיר גדולה של חכמים ושל
 סופרים וגברת ממלכת, עכ"ל ושמע מיניה דכבר נח נפשיה דשמואל
 וקבלו את הגאון מהרנ"ך למלאות מקומו בספד"מ שם. וכאשר הייתי
 משתוקק לדעת ג"כ יום פטירתו שמתו אל לבי מדי עברי דרך
 עיר ספד"מ בשנת תרל"ד בסוף ימי החורף וכיום ב' ויקהל ד' אדר
 שהוא חג פורים שני ליושבי ספד"מ ככל שנה ושנה, הייתי משתעשע
 שם עם כל גדולי וחכמי העיר וכאשר באנו לדבר אודות הגאון מהר"ש
 רח"י וזמן כל גלגולי דברים איך ישנתקבל מקראקא לספד"מ אמרתי
 להם כי כלתה נפשי לדעת ג"כ מתי היה גם יום פטירתו, והראה
 לי הרב החריף הגביר מו"ה בנימין נידרהאפסיים פו"מ דשם את פנקס
 הח"ק ישן נושן אשר שם נרשמים כל הנפטרים בספד"מ משנות דור
 ודור ושם בדף ע"ב ע"ב סימן קטיו מצאתי כתוב כדברים האלה "ביום
 וא"ו עש"ק ר"ח כסליו שנת תס"ד נפטר מוריני ורבינו מופת דוריני
 נ"י ע"ה פ"ה אב"ד וריט המפורסם מו"ה ישראל יוסף שמואל אב"ד

וירט דקהילתנו, ונקבר באמצע בית עלמין סמוך לחומה צפונית משמאל ראש הב"מ עומד מצבת התורני המופלג מו"ה יוסף יעקב רישר, וביום הג'ל היו בני קהילתנו מטעמין במשא ומתן ולאחר חצות היום היו מספידים עליו מפני שאין מועד בפני ת"ח, וכבוד גדול עשו לו במותו וכל חברותא הקדושה היו נושאים והולכים אצל המטה, ומאחר שבשעת פטירתו אמר בפני כל העומדים שם, וגם בפני צוה שלא יכנו אותו בשם גאון וחסיד ורק שהיה בעל תורה ומגדל יתומים ותו לא מידי, על כן לא כתבתי עליו תואר גאון וחסיד ור' יאמר למלאך הרף ידך ובלע המות לנצח ע"כ. וינוע שמואל ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים, והוא שפט את ישראל ארבעים שנה אחרי אשר הופיע באור תורתו בימי חורפו בקרעמניץ עיר מולדתו ישב עשרים ושש שנים על מדין כי דינא רבה פה ק"ק קראקא וכארבע עשרה שנים ישב על מדין אב"ד ור"מ בק"ק ספר"מ ושם מנוחתו כבוד, העיר קרעמניץ הרה וילדה, והעיר קראקא גידלה שעשועיה, אוי נא לה אמרה פראנקפורט דמייין כי אבדה כלי חמדתה:

והנה באותו צדיק לא נאמרה בו מיתה כי הניח אהריו בן גדול בתורה ובחכמה והוא הג"מ אריה ליב שהיה אב"ד ור"מ בק"ק מאטרסדארף אשר כבר זכרנו אותו למעלה בתוך המשך דברינו ונדבר ממנו קצת גם להלאה, וגם שני חתניו לוקחי בנותיו היו גדולי הדור, האחד הוא הרב הגדול מו"ה אהרן שהיה כצוותא חרא עם חותנו הגאון בק"ק ספר"מ והשני הוא הגאון מו"ה פנחס אויערבאך בעה"מ ס' הלכה ברורה על ש"ע או"ח אשר גם אותו זכרנו למעלה בתוך דברינו, ונדבר ממנו גם פה מעט. הנה הגאון הזה היה בנו של הרב מו"ה שמעון וואלף ר' הירש מנליש מק"ק לובלין (מהר"ם זיסקינד האבד"ק לובלין בהסכמתו לס' הלכה ברורה) והוא בעודנו צעיר לימים היה בקי בכלא תלמודא ובארבעה טורים בע"פ ובעבור זה עלה ונתעלה ונתמנה גם הוא להיות אחד מבית דין הגדול דפה מכת הקודמין העומדים תמיד כמקום רב אב"ד והוא בא על החתום בין הרבנים הגאונים בי דינא רבה דפה שהסכימו בשנת תנ"ה על ס' מקור חיים להגים חיים קראכמאל דרשן דק"ק קראקא, ויהי אז בין מלכא למלכא כי לאחר שנרצח הג"מ אהרן דרשן חאב"ד מקראקא בשנת ת"ן בעיר המעלניק לא היה פה אב"ד עד אמצע שנת תניו שאז בא הג"מ אריה

כלילת יופי

יהודה ליב בן בנו של רבנו הכ"ח לשבת על כסא הרבנות פה כמבואר
 בהסכמתו לס' הלכה ברורה שם) ובפנקס הסופרים דפה מצאתי ג"כ
 שמו חתום הרבה פעמים על פסקי דינים שיצאו מפי ב"ד הגדול דפה
 ובזמן קודם גברו פה דברי ריבות בינו ובין הגאון חריף מו"ה משה
 שור שהיה נקרא ר' משה ר' ענזלש ראב"ד דק"ק קראקא במה שהיה
 נהוג פה מקדמת דנא לנגן בכלי שיר בחול המועד בכתי הגבירים
 דפה משום שמחת יו"ט ורצה הגאון מהר"ם שור לאסור באיסורא שהוא
 מלאכה ולא עמד לנגרו מכל חכמי וגדולי העיר כי אם הג"מ פנחס
 לבדו שהוא ז"ל התיר לנגן באמרו דכל שהוא לצורך יו"ט שרי
 בחוה"מ וכשי"כ מה שצריך לחוה"מ לנגן לשמוח דשרי, ואח"כ כשנדפס
 המגנים על ש"ע או"ח בשנת תנ"ב מצא און לו בדברי המג"א בה'
 שבת סימן של"ח סק"ד (וראה מכל זה בס' הלכה ברורה בה' שבת
 סי' של"ח סק"ג), וחבר הג"מ פנחס ז"ל ד' חיבורים על כל הלקי
 הש"ע מארבעה טורים, וצלל במים אדירים, בפוסקים הראשונים
 והאחרונים, להוציא תעלומה לאורים, לברר הלכות פסיקות ודינים
 ברורים, ובמקומות שהפוסקים מהולקים בדינים הכריע לדרכי ישרים,
 לפסוק הלכה למעשה בעזרת יוצר הרים, ושמו הנאה לו הלכה ברורה
 (לשון מהר"ם זיסקינד אבד"ק לובלין בהסכמתו שם בשנת תנ"ח) וכדברים
 האלה כתב ג"כ עליו מחותנו הג"מ אריה יהודה ליב אבד"ק קראקא
 (בהסכמתו שם בשנת תנ"ט), וכן הסכימו על ספרו שם כל גאוני
 הדור ההוא המצויינים וטרחם הג"מ אברהם ברודא ר"ט דק"ק פראג
 והגי"ט גבריאל מקראקא אב"ד דפ"א והמדינה, והני תרי גיסי הגאון
 בעל אליה רכה והגאון בעל חק יעקב, ועל כולם חותנו הגאון האדיר
 מהר"ש רח"י האב"ד דק"ק ספרד"ט והוא העיד עליו בהסכמתו שם שיש
 לו לב חריף כאחד מן הראשונים, ואהרי כל השבח הזה לא עלתה
 בידו להדפיס אף על חלק אחד מן היש ע כי מחמת בגידת הזמן והדבר
 ר"ל שהיה אז פה בקראקא נתרשלו ידיו ולא היה סיפק בידו להביא
 ספרו לביה"ד כמ"ש בנו ותלמידו הרב הגדול מו"ה יחיאל אויערבאך
 בהקדמתו שם, ושוב עזב את העיר קראקא ונסע לארץ אשכנז, כי
 נכסף לבוא לבית חותנו הגאון אב"ד ק"ק ספרד"ט, אך מסיבות שונות
 התמחהה באם הדרך איזה שנים, הלוך ונסוע מעיר לעיר ומטדינה
 למדינה וכל גדולי ארץ אשכנז השתעשעו עמו ונתנו כבוד לשמו
 ובשנת

ובשנת תס"ג היה בבית חותנו ואז לקח ממנו הסכמתו על ספרו וכפי הנראה מדברי בנו בהקדמתו שם לא שב אביו עוד לקראקא רק נסע לע"מ ווינא ונשאר שם עד יום פטירתו כי שם מצא מנוח לשבת על התורה ועל העבודה בבית מדרשו של הגביר והנדיב מו"ה יצחק אופפנהיימער אשר החזיק אותו שם ללמוד עם חתנו הרב החריף הגביר מו"ה יוסף שהיה בן דודתו של מהרי" אוערבאך והם נתנו כסף ליד מהרי" אוערבאך בן המחבר להוציא לאור הספר הלכה ברורה על ש"ע או"ח, והוא טרח והדפיס בויהלמרשדארף בשנת תע"ו לפ"ק, יען כי אביו הגאון מו"ה פנחס היה טרוד בגירסין בבית מדרשו בע"מ ווינא שם ושם כתב ג"כ תשובתו בעסק עגינה אחת שהוגבה עדות עליה בכי דינא רבה דק"ק נ"ש בשנת תע"ח לפ"ק וישלח תשובתו להגאון מהר"ם איזענשטאט והיא נדפסה בשו"ת פנים מאירות ח"ב סימן מ"ז, ושם נדפס ג"כ תשובת מהר"ם אשר השיב על תשובתו באהבה ובכבוד גדול יעו"ש, ודי בזה:

ועתה שוב נשיב לדבר מעט גם מן הרב הגאון מו"ה אריה ליב בנו ותלמידו של הגאון מהר"ש רה"י. וכבר זכרנו למעלה כי הוא היה התן הגאון מהר"ש"ך בעל ס' כוס ישיעות, והוא טרח ג"כ בנפשו ובמאודו להוציא לאור ספרי הי"ש עם הגהות ותיקונים ומראה מקומות מאביו הגאון ז"ל לזכות הרבים, כי כן צוה לו אביו קודם פטירתו ומן הנודע לנו עוד ממנו הוא כי הרב הגאון הזה הלך ג"כ בעקבות אביו בכל דרכיו, הרביץ תורה רבים בהיותו אב"ד ור"מ בק"ק מאטרסדארף, וגם לא הניח ידו מלכתוב ג"כ חידושים ופסקים ותשובות בכל מקצעות התורה, כי היה חריף ובקי קולע אל השערה, וגם כמוהו כמו אביו חסיד ועניו, כי לא שת לבו על חיבוריו להדפיס להוציאם לאורה, ונשארו כולם בכתובים ת"י בניו הרבנים, ולא זכינו לראות ממנו בדפוס רק תשובה אחת אשר כתב בה' מקואות להגאון מהר"ם א"ש בעל פנים מאירות ח"ב סימן קפ"ב, והגאון מהר"ם השיב לו שם בכבוד גדול, אריה דבי עילאה, מתין ומסיק בחכמה נפלאה ה"ה אחובי ידידי הרב וכו' כבוד מו"ה אריה ליב נרו, ע"כ, והנה הגי"מ אריה ליב הניח אחריו שני בנים גדולים בתורה ובחכמה, הראשון היה הגי"מ נתן נטע אשר מלא מקום אביו וישב על כסאו אב"ד ור"מ בק"ק מ"ד, והשני היה הגי"מ שמואל שהיה נקרא בפני כל ר' שמואל פראנקפורטער

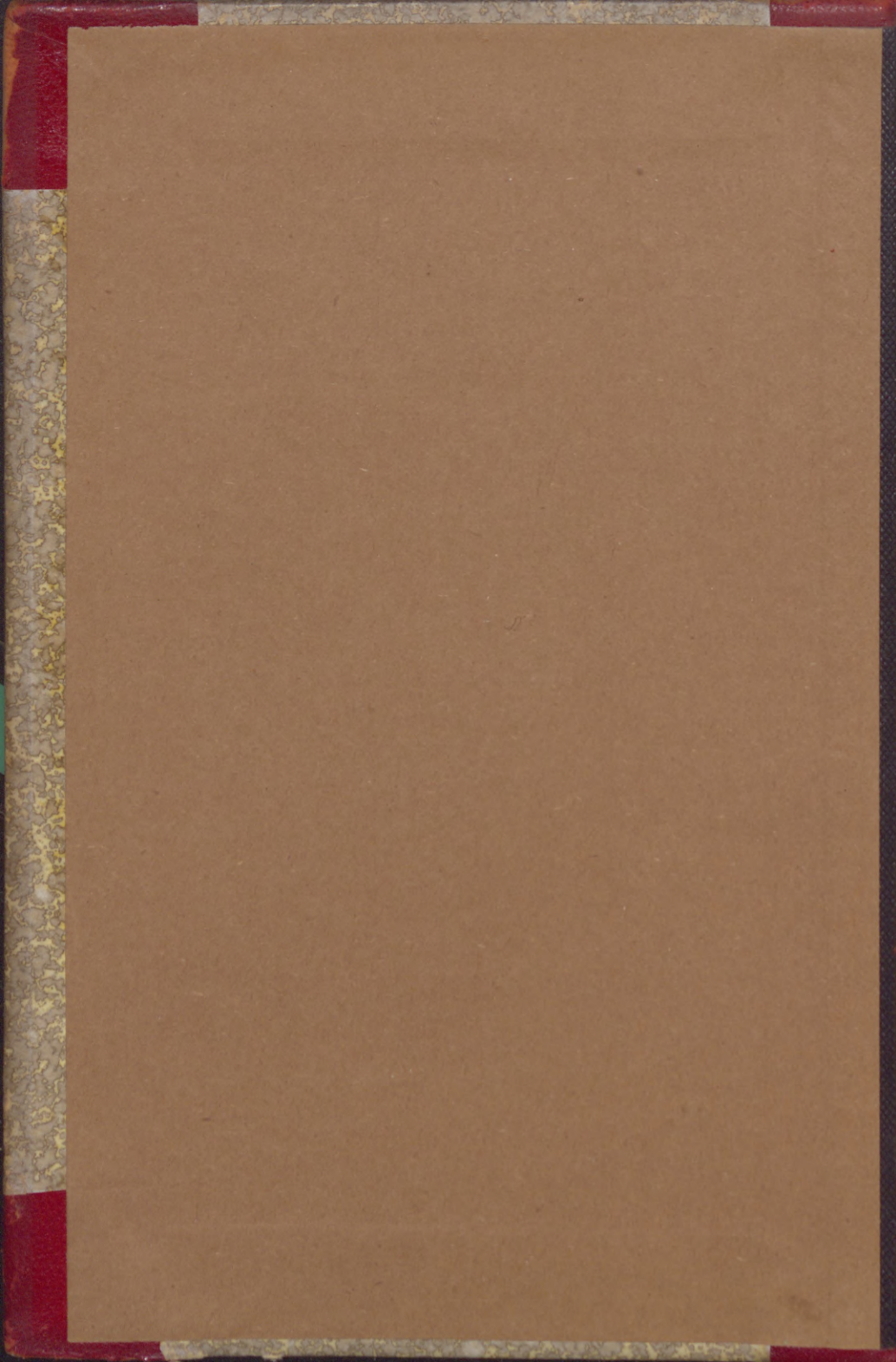
כלילת יופי

פראנקפורטער והוא אבי הרב המאוה"ג מו"ה נתן נטע פראנקפורטער
ממ"ק העדיוס אשר נפל לנחלה לו כל החיבורים של אבותיו הגאונים
ז"ל הנזכרים ועמם גם ספר ברכת המים מהגאון מו"ה מיכל ר' יוזפס
דיין דק"ק קראקא בעל סדר גיטין הקצר הנדפס בש"ע אה"ע וחבר
ג"כ ביאור ארוך לבאר סדר גיטין הקצר ונשאר בכתובים ולא בא
בדפוס העתיק הגאון מהר"ש רח"י בכתב ידו ונמצא מחובר בסוף
הש"ע אה"ע שלמד בו והיה בדעת הרב המאוה"ג מו"ה נתן נטע
פראנקפורטער הנ"ל להו"ל וקראו לו בשם ברכת המים ובהקדמה שם
יספר כל גלגולי דברים איך שבא לידו הספר הזה ובסוף דבריו כתב
כי מלבד זה עלה בדעתו ג"כ להדפיס קצת חידושים מאבותיו הגאונים
ז"ל מהגאון מהר"ש רח"י ומבני הג"מ אריה לייב ומבני הג"מ נתן
נטע אבר"ק מ"ד והג"מ שמואל פראנקפורטער מכל אחד עכ"פ מקצת
למען שיהיה להם לזכרון עולם וקראי שם הספר בשם חידושי אבות
דרכי נתן ואולם לדאבונו לב כל אוהב תורה לא חפיק זממו הטוב
כי נטרפה לו השעה והלך לעולמו וזה לא עלתה בידו ועמד אחריו
כנו השלם המופלג מו"ה מנחם מענדל פראנקפורטער מתושבי ק"ק
פרעסבורג וכעת הוא מתושבי ע"מ ווינא וחדפים בזמננו בדפוס ווינא
שם כשנת ברכת לפ"ק הספר ברכת המים מהגאון ר' מיכל ר' יוזפס
מקראקא אבל את חס' חידושי אבות דרכי נתן הכולל חידושים
מאבותיו הגאונים ז"ל ובפרט מהגאון מהר"ש רח"י לא הוציא לאור
והוא עודנו בכתובים תחת ידו עד היום הזה. ומי יתן ויתעוררו בזמננו
זה נגידים ונגיבים מהורי לב מאחבי יראי ד' וחושבי שמו ויתמכו
ביטין צרקם את ידי הרבני המופלג מהר"ם פראנקפורטער הנ"ל למען
יוכל להוציא לאור חס' חידושי אבות דר"ן עם שאר חיבורי הגאון
מהר"ש רח"י זצ"ל לזכות רבים וכן שלמים ומשכורתם תהי' שלמה
מאת ד' הן ועושר בכיתם וצדקתם תעמוד לעד:

Handwritten text at the top of the spine, possibly a library or collection name.

B
362.

CH. N. DEMBITZER

כלל
יפ

Decorative gold-tooled border at the bottom of the spine.